Alexandru Dobrescu

Dicționar de expresii idiomatice românești

EMOLIS

Redactor de carte: Gabriela Bâncilă
Tehnoredactare computerizată: Olivia Dobrescu
Prezentare artistică și coperta: Aldo

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ALEXANDRU DOBRESCU /
Dicționar de expresii idiomatice românești
Alexandru Dobrescu – Iași, Editura EM.OL.IS., 2008
ISBN 978–973–88381–8–5

81'374.2:811.135.1'373.72=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii EM.OL.IS.

Editura EM.OL.IS.
IAȘI, ROMÂNIA
Tel.: 073-608321
E-mail: *editemolis@yahoo.it*

ALEXANDRU DOBRESCU

Dicționar
de
expresii idiomatice
românești

Scurtă lămurire

Vreme de secole, scriitorii români au deplâns sărăcia limbii, incapabilă – li se părea – să dea expresie deplină gândurilor subtile și sentimentelor profunde. Deprinși de timpuriu a gândi și a se exprima după normele altor limbi (greaca, latina, franceza), demult cizelate prin uz și fixate în scris, li se părea că acelea – infinit mai cuprinzătoare și mai flexibile – nu doar că pot fi luate de modele, dar că trebuie să devină principalele surse de îmbogățire a vocabularului românesc. Iar rmulțimea neologismelor pătrunse în limbă după 1750 și în bună parte asimilate probează cu asupra de măsură că stăruința lor în această din urmă privință n-a fost zadarnică. Flămândă de cuvinte, mai ales limba scrisă a primit considerabilele împrumuturi cu brațele deschise, câteodată invitându-le să se adapteze firavelor norme de gramatică autohtonă, de cele mai multe ori lăsându-le, cum se zice, în banii lor, fidele obiceiurilor deprinse în locurile de baștină, chiar dacă o asemenea ospitalitate fără hotare avea toate șansele să-i confere, câteodată, înfățișare de bazar.

Limba vorbită, în schimb, nu s-a arătat la fel de primitoare. Destulă vreme neluată în seamă de puținii noștri cărturari, ba chiar tratată de reprezentanții aceleiași elite cu indicibila superioritate a cândva știutorilor latinei clasice față de latina vulgară, ea nu simțea neapărata trebuință a lărgirii orizonturilor, mulțumindu-se a-și chivernisi cât mai bine avutul, sporindu-și-l adică prin ingenioasa conlucrare a unităților lexicale disparate. Vigoarea unei limbi nu se măsoară, de altminteri, cantitativ, contabilizând elementele de vocabular la îndemână, ci calitativ, identificând posibilitățile sale de a produce, din combinarea lor, dacă nu înțelesuri complet noi, măcar alte veșminte, mai arătoase și, deci, memorabile, ale vechilor înțelesuri. Expresiile idiomatice, definite ca grupuri de cuvinte cu sens unitar și conduită gramaticală unică, sunt semnul neîndoielnic al vitalității sale. Or, pe acest plan, limba noastră n-a avut vreodată motive să se simtă mai prejos de oricare dintre idiomurile ilustre, arătând, dimpotrivă, o disponibilitate creatoare de-a dreptul impresionantă. E destul a aminti sutele de feluri în care putem exprima acțiuni precum „a bate“, „a fugi“, „a gândi“, a înșela“, „a muri“, „a ucide“, „a vorbi“, la prima vedere suprapunându-se perfect, în realitate deosebindu-se fiecare prin nuanțe ce le garantează deplină funcționalitate numai în contexte precise. (Sinonimia este mai degrabă o soluție metodologică decât o realitate vie a limbii; născută din fireasca dorință a sistematizării elementelor de vocabular, ea dă întâietate apropierilor semantice, lăsând cu bună știință în umbră „diferențele specifice“. Observație valabilă inclusiv pentru locuțiunile de toate felurile, aceste – sub raportul încărcăturii artistice – rude „sărace“ ale expresiilor idiomatice.)

Cine străbate azi scrierile veacului al XVII-lea, întemeiate pe limba vorbită atunci, cu deosebire traducerea de la 1688 a Bibliei și Psaltirea versificată de mitropolitul Dosoftei, nu poate să nu remarce extraordinarul concurs al expresiilor idiomatice la frumusețea textelor. După cum același cititor va sesiza că atâtea expresii uzuale în contemporaneitate se regăsesc aidoma în paginile lor, ca probă de seculară longevitate, pe când altele, prea îndatorate timpului, au murit de moarte bună. Acestui tezaur, din care – două veacuri mai încoace – s-a hrănit imaginația plastică a unui Anton Pann și Ion Creangă, a unui Eminescu și Caragiale, cum și a atâtor scriitori ce le-au urmat, îi e consacrat dicționarul de față.

Nu s-a dorit un inventar complet, din două pricini. Întâi, fiindcă un asemenea inventar ar acoperi, probabil, filele unui șir respectabil de tomuri, depășindu-ne simțitor și puteriile, și intențiile. Construcțiile idiomatice sunt mai numeroase decât suntem înclinați a presupune, multiplicând luxuriant resursele de expresivitate ale îndeajuns de cuprinzătorului nostru vocabular. Pe de altă parte, nici nu sunt tocmai sigur că un inventar exhaustiv ar fi realizabil vreodată, dacă nu de altceva, atunci măcar pentru că, neobosit, geniul limbii lucrează fără întreruperi, adăugând sub ochii noștri alte întocmiri celor deja aflate în circulație.

S-a vrut însă o selecție reprezentativă de expresii idiomatice de acum și din vechime (ultimele spre folosința ipoteticilor amatori de lecturi din texte „vechi“), completată cu locuțiuni, a căror natură am semnalat-o (fără prea mare convingere) în paranteze. Dacă mi-am permis, totuși, o abatere de la regulă în privința locuțiunilor substantivale și verbale, pe care le-am asimilat tacit expresiilor idiomatice.)

În sfârșit, citatele cu rost de exemple au fost culese numai din câteva renumite colecții de literatură populară și din creațiile câtorva mari scriitori, din Psaltirea în versuri *și* Biblia de la București *– pentru epoca veche, din Anton Pann – pentru începutul veacului al XIX-lea, din Eminescu, Creangă și Caragiale – pentru jumătatea din urmă a aceluiași veac, din Topîrceanu – pentru treimea dintâi a secolului al XX-lea.*

Autorul

SIGLE

BIBLIA = *Biblia de la București* (1688), I-II, ediție critică de Vasile Arvinte și Ioan Caproșu, Editura Universității „Al. I. Cuza“, Iași, 2003.

CAR. = I. L. Caragiale, *Opere*, I-IV, ediție critică de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1959-1965.

CR. = Ion Creangă, *Opere*, ediție critică de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș, Editura Minerva, București, 1970.,

DOS.= Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ediție critică de N. A. Ursu, Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1974.

EM. = M. Eminescu, *Poezii*, I-III, ediție critică de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1972.; M. Eminescu, *Opere*, IX-XIII, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980-1985.

PANN = Anton Pann, *Scrieri literare*, I-III, ediție îngrijită de Radu Albala și I. Fischer, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1963.

POP. = M. Eminescu, *Literatura populară*, ediție critică de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1977; Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, București, 1882; C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*, I, *Cântece și descântece ale poporului*, Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb, Editura Minerva, București, 1986; Cristea Sandu Timoc, *Cântece bătrânești și doine*, cuvânt înainte de Tudor Arghezi, Editura pentru literatură, București, 1967; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, ediție critică de George Antofi, Editura Minerva, București, 1982.

TOP. = G. Topîrceanu, *Scrieri*, I-II, ediție îngrijită, note, comentarii, tabel cronologic și bibliografie de Al. Săndulescu, Editura Ninerva, București, 1983.

ABREVIERI

adj. = adjectiv, aljectival;
adv. = adverb, adverbial;
arg. = argou;
arh. = arhaic;
bis.= biserică, bisericesc;
concr. = concret, concretizat;
conj. = conjuncție, conjuncțional;
depr. = depreciativ;
d. Hr. = după nașterea lui Hristos;
fam. = familiar;
fig. = figurat;
iron. = ironic;
înv. = învechit;
jur. = juridic;
livr. = livresc;
loc. adj. = locuțiune adjectivală
loc. adv. = locuțiune adverbială;
loc. conj. = locuțiune conjuncțională;
loc. prep. = locuțiune prepozițională;
lloc. v. = locuțiune verbală;
mil. = termen militar;
mit. = mitologie (populară);
obsc.= obscen;
od. = odinioară;
p. anal. = prin analogie;
p. ext. = prin extensiune;
p. gener. = prin generalizare;
pl. = plural;
pop. = popular;
reg. = regional;
spec. = prin specializare;
v. = vezi.

A

a abate de la calea cea dreaptă (sau **de la drumul drept**) (pe cineva), a atrage, a împinge pe căi greșite (pe cineva), a perverti (pe cineva).

a se abate (sau **a se depărta**) **de la chestiune** sau **a ieși din chestiune** sau **a nu** (**mai**) **fi în chestiune**, a divaga: *d. prezident ... nu permite oratorului să iasă din cestiune.CAR.*

a abate de la drumul drept (pe cineva), v. **a abate de la calea cea dreaptă** (pe cineva).

a abdica de la datorie, a-și încălca, a nu-și îndeplini îndatoririle.

a aborda o temă (sau **o chestiune, o problemă, un subiect**), a lua în discuție o temă (sau o chestiune, o problemă, un subiect etc.): *oratorul a abordat o temă prea grea pentru puterile sale.CAR.*

a se aburi la față, a transpira: *Ei, stăpâne, parcă te-ai cam aburit la față, nu știu cum!CR.*

a accepta cu ochii închiși (sau **orbește**) (ceva), a accepta fără chibzuială (ceva).

a accepta orbește (ceva), v. **a accepta cu ochii închiși** (ceva).

accident de teren, neregularitate a solului.

a ce, (*loc. conj.*; *înv.*) deoarece, din cauză că..., pentru că...: *bocîră a ce rămaseră săraci.DOS.*

ace, brice și carice, (*arg.*) lucruri de tot felul.

acela cela ce, (*înv.*) acela care.

acesta mi-i plugul, asta mi-i meseria, asta mi-e soarta; așa mi-e scris: *trebuie să mă duc mort-copt, căci acesta mi-i plugul.CR.*

aci..., aci..., când..., când...; ba..., ba...: *Și aci săream într-un picior, aci în celălalt, aci plecam capul în dreapta și la stânga.CR.; Fata începu să-i facă niște scene, aci duioase, aci fieroase.CAR.*

acoperământul trupului, (*înv.*) preput: *le tăia marginile acoperământului trupului.BIBLIA.*

a acoperi cheltuielile, a face față cheltuielilor: *nu avea de unde să acopăre cheltuielile de drum.*

a acoperi cu țărână (pe cineva), a îngropa (pe cineva): *când pe dânsa cu țărnă-a coperit-o, părea că lumea-i neagră.EM.*

a acoperi retragerea, a proteja trupele silite a se retrage.

a acoperi terenul, (*sport*) a fi activ pe toată suprafața terenului de joc.

a acorda atenție (cuiva sau la ceva), v. **a da atenție** (cuiva sau la ceva).

a acorda toată atenția (cuiva sau la ceva), v. **a da atenție** (cuiva sau la ceva).

a i se acri cu..., v. **a i se acri de...**

a i se acri de (sau **cu**)..., a se sătura de...: *și, pe urmă, drept să-ți spui, mi s-a cam acrit de dumnealor.CAR.*

acru ca țițeiul sau **acru țiței**, (*reg.*) foarte acru.

acru țiței, v. **acru ca țițeiul.**

a acționa în judecată (sau **în justiție**) (pe cineva), a da în judecată (pe cineva).

a acționa în justiție (pe cineva), v. **a acționa în judecată** (pe cineva).

acu(m)..., acu(m)..., 1. când..., când...: *acu se încovoia craca și s-apleca cu ea până la pământ, acu se ridica, acu se ridica, acu se apleca.CAR.*; **2.** imediat, îndată: *acu, acu, măria ta!CAR.*

acu-i acu, (*pop.*) acum e momentul decisiv: *ei, Cătălin, acu-i acu ca să-ți încerci norocul.EM.*

acum mai vii de-acasă, v. **așa mai vii de-acasă.**

acum ori niciodată, acum este momentul hotărâtor, aceasta e ultima șansă: *acum ori niciodată croiește-ți altă soartă.MUREȘANU.*

acum (vre)o săptămână (sau **o lună**, **două zile**, **trei ani** etc.), în urmă cu (vre)o săptămână (sau lună, două zile, trei ani etc.): *acum o săptămână plouase torențial.*

a se adapta la mediu, a se acomoda cu ambianța, cu împrejurările.

a adăpa cu picioarele, (*înv.*) a uda pământul cu roata hidraulică acționată cu piciorul: *Seamănă sămânța și adapă cu picioarele ca o grădină de legumi.BIBLIA.*

adevărul adevărat sau **adevărul gol(-goluț)**, adevărul pur și simplu, purul adevăr: *adevărul adevărat avea să-l afle abia mai târziu.*

adică cum?, v. **cum adică?**

adio și n-am cuvinte! sau **adio și-un praz verde!**, (*fam.*) puțin îmi pasă de tine!

adio și-un praz verde!, v. **adio și n-am cuvinte!**

a se adânci (sau **a se cufunda**) **în gânduri**, a gândi adânc, profund (făcând abstracție de realitate): *toată ziua fusese adâncit în gânduri.*

a administra o probă, (*jur.*) a folosi o probă într-un proces.

admit ce faci, v. **admit ce spui.**

admit ce spui (sau **ce faci**), accept, sunt de acord cu ceea ce spui (sau faci).

a admite cazul că..., v. **a pune cazul că...**

a adormi ca mort, a adormi buștean: *și cum l-a băut* [laptele] *împăratul, pe loc a adormit ca mort.CR.*

a adormi cu vorbe dulci (sau **mieroase**) (pe cineva), a înșela, a duce cu preșul (pe cineva).

a adormi cu vorbe mieroase (pe cineva), v. **a adormi cu vorbe dulci** (pe cineva).

a adormi (somnul cel) de veci, a deceda, a muri, a răposa.

a adormi întru Domnul, a muri creștinește.

a adormi mort, a adormi buștean: *nu pot ști cât a fi trecut la mijloc, până ce am adormit mort.CR.*

a adormi vigilența (cuiva), a distrage atenția (cuiva), a îmbrobodi (pe cineva).

a dreapta, v. **în dreapta.**

a adresa (o) plângere, v. **a face (o) plângere.**

a(-și) aduce aminte, a(-și) aminti, a(-i) reveni în memorie: *Rădică-te, Doamne și Dumnezău svinte, de-ț*[i] *înalță mâna și-ț*[i] *ado aminte.DOS.*; *de ochii tăi cei plini de-amor aminte mi-am adus.EM.*; *și-mi* *aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat.CR.*

a (nu) aduce bănat (cuiva) sau **a (nu)-i fi cu bănat** (cuiva), a supăra (pe cineva): *poate că nu veți aduce bănat nici gramaticului, nici profesorului, nici lui Trăsnea, ci întâmplării.CR.; Da nu-ți fie cu bănat, om bun, că am șuguit și eu.CR.; Noi? Bună pace! și de n-o fi cu bănat, domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.EM.*

a (o) aduce bine (din condei) sau **a învârti condeiul**, **1.** a vorbi (sau a scrie) meșteșugit, cu eleganță, cu finețe, cu talent; a găsi formula potrivită: *ei, bravos! aici a adus-o bine!CAR.*; **2.** a răsuci fraza cu istețime; a se descurca; a fi abil, diplomat: *noi știm a învârti sapa, coasa și secerea, dar dumneavoastră învârtiți condeiul, și, când vreți, faceți din alb negru și din negru alb.CR.*

a-și aduce capetele la mila cuiva, v. **a-și aduce capul la mila cuiva**.

a-și aduce capetele sub mila cuiva, v. **a-și aduce capul la mila cuiva**.

a-și aduce capul (sau **capetele**) **la** (sau **sub**) **mila cuiva**, (*înv.*) a se pune sub ocrotirea cuiva, a se supune cuiva.

a-și aduce capul sub mila cuiva, v. **a-și aduce capul la mila cuiva**.

a aduce cu..., a semăna cu...: *s-aduc cu tine mi-este toată fala.EM.*

a aduce cu anasâna (pe cineva), v. **a aduce cu cangea** (pe cineva).

a aduce (sau **a lua**) **cu cangea** (sau **cu anasâna, cu de-a sila, pe sus**) (pe cineva), a aduce (sau a lua) cu forța (pe cineva): *evadase de la pușcărie, dar l-au prins și l-au adus înapoi pe sus.*

a aduce cu de-a sila (pe cineva), v. **a aduce cu cangea** (pe cineva).

a aduce (o) deslușire, v. **a da (o) lămurire**.

a aduce deslușiri, v. **a da (o) lămurire**.

a aduce de unde-o ști (ceva sau pe cineva), v. **a scoate (și) din pământ (din iarbă verde)** (ceva sau pe cineva).

a aduce (și) din fundul pământului (ceva sau pe cineva), v. **a scoate (și) din pământ (din iarbă verde)** (ceva sau pe cineva).

a aduce (și) din pământ (din iarbă verde) (ceva sau pe cineva), v. **a scoate (și) din pământ (din iarbă verde)** (ceva sau pe cineva).

a aduce folos, a folosi; a fi folositor, a aduce câștig.

a aduce (sau **a purta**) **ghinion** (sau **nenoroc**), a fi de rău augur, a fi nefast: *întâlnise pe drum un popă și era convins îi va purta ghinion.*

a aduce în mijloc (pe cineva sau ceva), v. **a aduce la mijloc** (pe cineva sau ceva).

a aduce în sapă de lemn (pe cineva), v. **a ajunge la sapă de lemn**.

a aduce în săvârșire, v. **a aduce la săvârșire**.

a aduce în săvârșit, v. **a aduce la săvârșire**.

a aduce în simțire (pe cineva), v. **a-și veni în simțire**.

a aduce în simțiri (pe cineva), v. **a-și veni în simțire**.

a aduce întru împlinire, v. **a aduce la îndeplinire**.

a aduce întru îndeplinire, v. **a aduce la îndeplinire**.

a aduce întru săvârșire, v. **a aduce la săvârșire**.

a aduce întru săvârșit, v. **a aduce la săvârșire**.

a aduce la același numitor sau (*înv.*) **a întoarce într-o numire**, **1.** a transforma două sau mai multe fracții cu numitor diferit în fracții echivalente cu numitor identic; **2.** (*fig.*) a egaliza forțat, a judeca nediferențiat, a plafona; **3.** (*fig.*) a pune de acord puncte de vedere, păreri deosebite: *se rostiseră păreri prea diferite ca să poată fi aduse la același numitor.*

a aduce la cale (sau **la calea cea bună**) (pe cineva), a îndrepta purtarea cuiva, a cuminți (pe cineva): *cum să aduci la calea cea bună un om care se ținuse toată viața numai de rele?*

a aduce la calea cea bună (pe cineva), v. **a aduce la cale** (pe cineva).

a aduce la cunoștința (sau **la cunoștință**) **cuiva**, a informa pe cineva despre ceva, a încunoștiința: *m-a trimis... să aduc la cunoștința Măriei Voastre că el, cică, poate să vă facă podul.CR.*

a aduce la cunoștința publică, a face public; a da publicității.

a aduce la (**buna** sau **dreapta**) **cunoștință** (pe cineva), a ajuta (pe cineva) să înțeleagă, să priceapă, să cunoască: *pe nebunul nu-l aduci la cunoștință.PANN.*

a aduce la disperare (pe cineva), a exaspera (pe cineva): *mofturile fetei îl asuseseră la disperare.*

a (o) duce la (un) fel (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a aduce la împlinire, v. **a aduce la îndeplinire**.

a aduce la (sau **întru**) **îndeplinire** (sau **împlinire**), a împlini, a pune în aplicare, a executa: *Luminarea Voastră, de acum cred că am adus întru îndeplinire tot ceea ce ne-ați poruncit.CR.*

a aduce (sau **a duce**) (ceva) **la masă**, a servi mesenilor o mâncare sau o băutură.

a aduce la mijloc (ceva sau pe cineva), v. **a pune la mijloc** (ceva sau pe cineva).

a aduce la potecă (pe cineva), (*reg.*) a îndrepta purtarea (cuiva), a aduce la calea cea bună (pe cineva).

a aduce la prochimen (pe cineva), (*înv.*) a aduce pe calea cea bună (pe cineva).

a aduce (sau **a chema**, **a readuce**) **la realitate** (pe cineva), a face (pe cineva) să vadă adevărata față a lucrurilor: *șuvoiaele reci ale ploii îl aduseseră la realitate.*

a aduce la sapă de lemn (pe cineva), v. **a ajunge la sapă de lemn.**

a aduce la (sau **în**, **întru**) **săvârșire** (sau **săvârșit**), (*înv.*) a săvârși, a pune în aplicare.

a aduce la săvârșit, v. **a aduce la săvârșire.**

a aduce (sau **a trimite**) **la urma lui** (pe cineva), a aduce (sau a trimite) la locul de baștină (pe cineva): *De-acum numai noi o putem găsi și aduce la urma ei.CR.*

a aduce (o) lămurire, v. **a da (o) lămurire.**

a aduce lămuriri, v. **a da (o) lămurire.**

a aduce lumină (într-o chestiune), a clarifica, a lămuri, a limpezi, a lumina (o chestiune).

a aduce mulțumire(a) (sau **mulțumiri**) (cuiva), a mulțumi (cuiva): *am luat cuvântul ca să aduc mulțumirile mele d-lui Pătârlăgeanu pentru solicitudinea generoasă ce arată.CAR.*

a aduce mulțumiri (cuiva), v. **a aduce mulțumire(a)** (cuiva).

a aduce nenoroc, v. **a aduce ghinion.**

a aduce noră pe cuptor, a se însura: *într-o bună dimineață feciorul mamei îi și aduce o noră pe cuptior.CR.*

a aduce (sau **a purta**) **noroc**, a fi de bun augur.

a aduce o atingere (cuiva), a cauza prejudicii morale (cuiva), a jigni, a insulta (pe cineva).

a-și aduce obolul, v. **a-și da obolul**.

a aduce (sau **a bate**) **parola**, (*reg.*) a cădea la învoială.

a o aduce pe după piersic, v. **a o lua pe după piersic**.

a aduce pe sus (pe cineva), v. **a aduce cu cangea** (pe cineva).

a aduce pe tapet, v. **a pune pe tapet**.

a-i aduce (ca) pe tavă (cuiva), v. **a-l servi (ca) pe tavă** (pe cineva).

a aduce pârgă (pe cineva sau ceva), a aduce prinos, ofrandă (pe cineva sau ceva).

a aduce plocon (pe cineva cuiva), v. **a duce plocon** (pe cineva cuiva).

aducere la împlinire (sau **la îndeplinire**), îndeplinire, executare.

aducere la îndeplinire, v. **aducere la împlinire**.

a aduce rugă, v. **a face rugăciune**.

a aduce rugăciune, v. **a face rugăciune**.

a aduce rugăciuni, v. **a face rugăciune**.

a aduce rumăgătură, (*înv.*; despre ierbivore) a rumega: *Cămila nu aduce rumăgătură.BIBLIA*.

a aduce un prejudiciu (cuiva), a prejudicia (pe cineva).

a aduce (o) veste, a veni cu o noutate; a vesti: *o coțofană fără ocupație a adus o veste-n goană.TOP.*

a aduce (sau **a deschide**) **vorba de** (sau **despre, la**)**...**, a orienta discuția spre..., a pomeni despre...: *Bine-mi pare cum că vorba chiar la asta ai adus.EM.*

a aduce vorba despre..., v. **a aduce vorba de...**

a adulmeca o primejdie, a presimți, a intui, a mirosi apropierea unui pericol.

a adulmeca vânatul, (despre câini), a simți, a recunoaște urmele vânatului.

a se aduna (sau **a veni**) **ca la mort**, a se aduna în număr mare.

a se aduna ca la urs, a se aduna în număr mare.

a se aduna (sau **a se strânge, a veni**) **ca muștele la miere**, a se aduna în număr foarte mare acolo unde există șanse de profit.

a se aduna ciotcă, v. **a se strânge ciotcă**.

a aduna cu fărașul (pe cineva), v. **a aduna pe făraș** (pe cineva).

a aduna dovezi, a strânge probe.

a-și aduna gândurile, a-și limpezi gândurile.

a-și aduna mințile, **1.** a-și pune ordine în gânduri, a se concentra; **2.** a-și veni în fire.

a aduna (sau **a strânge**) **pe făraș** (sau **cu fărașul**) (pe cineva), (*fam.*) a bate măr, a lăsa lat (pe cineva).

adus de spate, gârbovit: *merge adus de spate, de parcă l-ar copleși o povară.*

adus din meșteșug, meșteșugit.

a aduce dobândă, a produce beneficiu, câștig, profit.

(în) afară de..., (*loc. prep.*) fără a mai socoti și..., pe lângă..., în plus: *Afară de asta, precum am aflat acum, în urmă, «despre colori» nu se discută.CAR.*

afară de cazul..., cu excepția situației în care...

afară de orânduială, v. **afară de rând**.

afară de rând (sau **de orânduială**) sau **afară din rânduială** (sau **din cale**) sau **din cale-afară**, **1.** extraordinar, neobișnuit: *Era un vis misterios și blând din cale-afară.EM.*; [bunica] *era miloasă din* *cale-afară.CR.*; **2.** exagerat, greu de crezut, de acceptat; peste măsură de ..., neobișnuit de...; prea (de tot); foarte: *La noi din cale-afară multe adevăruri sunt supărătoare, stricătoare, primejdioase.CAR.*

afară din cale, v. **afară de rând.**

afară din rânduială, v. **afară de rând.**

afară numai dacă (sau **de**)**...**, (*loc. conj.*) doar dacă: *spre ziuă om pleca și noi, afară numai dacă nu s-o strica iarăși vremea.POP.*

afară numai de..., v. **afară numai dacă...**

a afla ac de cojocul cuiva, v. **a avea ac de cojocul cuiva.**

a afla ac pentru cojocul cuiva, v. **a avea ac de cojocul cuiva.**

a se afla afară din sine-și, (*înv.*) a fi bolnav psihic.

a se afla ca în sân de rai, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a afla casa pustie, a nu găsi pe nimeni în casă: *băiatul, ... când se întoarce îndărăt, află casa pustie. POP.*

a afla ce(-i) și cum (e), v. **a ști ce(-i) și cum (e).**

✓ **a afla chip (și cale)**, a găsi o soluție, a găsi mijlocul de a...: *până la urmă, aflase chip să se lepede de o asemenea tovărășie.*

a afla cu cale, v. **a găsi cu cale.**

a se afla cu părere de bine despre..., a se bucura de...: *Harap-Alb, aflându-se cu părere de bine despre asta, aleargă în dreapta și în stânga și nu se lasă până ce nu găsește un buștihan putregăios.CR.*

a-și afla de rând, v. **a avea rând.**

a afla de știrea (cuiva), v. **a ști de știrea** (cuiva).

a afla groș pe groș, a descoperi comori, averi nemăsurate.

a afla gustul a..., v. **a da de gustul a...**

a afla har înaintea cuiva, (*înv.*) a beneficia de bunăvoința cuiva: *Noe au aflat har înaintea Domnului.BIBLIA.*

a se afla (sau **a se găsi**) **în impas**, a fi în dificultate, a fi la ananghie.

a se afla în plasa cuiva, (la întrecerile sportive) a fi imediat în spatele adversarului.

a se afla în priveală, v. **a ieși în priveală.**

a se afla în priză, v. **a fi în priză.**

a se afla în producție, v. **a fi în producție.**

a se afla în sălaș, (*înv.*) a sălășlui.

a se afla în situația cuiva, v. **a fi în situația cuiva.**

a se afla în sânul lui Avram, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a se afla în sânul lui Dumnezeu, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a se afla în toane bune, v. **a fi în toane bune.**

a se afla în toane rele, v. **a fi în toane bune.**

a se afla în treabă sau **a-și face de treabă cu...**, **1.** a-și găsi de lucru cu..., a-și trece timpul cu...: *neștiind ce să spună, își făcea de treabă cu tacâmurile*; **2.** (*fam.*) a se amesteca, a se băga (într-o discuție) de formă: *dacă în adevăr ai bunăvoință pentru dezvoltarea lor* [a instituțiilor de artă] *și nu ești un moftangiu ca toți moftangii, care vrei numai să te crează lumea că te afli-n treabă.CAR.*

a se afla între baros și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a se afla între baros și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a se afla între ciocan și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a se afla între ciocan și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a se afla într-un punct mort, v. **a ajunge la un punct mort.**

a se afla în vârful piramidei, v. **a ajunge în vârful piramidei.**

a se afla la marginea prăpastiei, v. **a fi pe marginea prăpastiei.**

a (se) afla la masă, v. **a (se) pune la masă.**

a se afla la un punct mort, v. **a ajunge la un punct mort.**

a nu-și (mai) afla (sau **găsi**) **locul** sau **a nu-l (mai) ține locul** (pe cineva), a nu (mai) avea astâmpăr, odihnă; a fi nerăbdător: *de când auzise că urmează să i se întoarcă bărbatul din spital, nu-și mai afla locul.*

a-și afla moartea, a muri: *bunicii lui își aflaseră moartea în Galiția, pe timpul ciumei.*

a nu(-l) afla nici pământul, v. **a nu(-l) ști nici pământul.**

a afla (sau **a găsi**) **o codiță cuiva**, a-i găsi cusururi cuiva: *fii pe pace, cu puțină străduință îi găsim noi o codiță!*

a-și afla omul, a-și găsi nașul.

a se afla pe linie moartă, v. **a fi pe linie moartă.**

a se afla pe marginea prăpastiei, v. **a fi pe marginea prăpastiei.**

a se afla pe (patul de) moarte, v. **a fi pe (patul de) moarte.**

a se afla pe patul morții, v. **a fi pe (patul de) moarte.**

a se afla pe picior de pace, v. **a fi pe picior de pace.**

a se afla pe picior de război, v. **a fi pe picior de pace.**

a nu-și afla pereche, v. **a nu-și avea pereche.**

a-și afla prilej, v. **a lua de prilej.**

a nu-și afla rost sau **a nu (mai) avea (nici un) rost**, **1.** a nu-și găsi locul, a nu avea astâmpăr; **2.** a fi lipsit de sens; a fi inutil: *n-are nici un rost să te frământi atâta, că tot nu rezolvi nimic!*

a (nu) afla saț, v. **a (nu) avea saț.**

a nu(-și) (mai) afla seama în lume, v. **a nu(-și) (mai) avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (mai) afla seama pe lume, v. **a nu(-și) (mai) avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (mai) afla seamă(n) în lume, v. **a nu(-și) (mai) avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (mai) afla seamă(n) pe lume, v. **a nu(-și) (mai) avea seamă(n) pe lume.**

a se afla (sau **a fi**) **sub tipar**, a se afla (sau a fi) în curs de tipărire; a se afla (sau a fi) în curs de apariție.

a afla târgul și țara, a afla, a ști toată lumea: *am iubit-o numai seara, ș-au aflat târgul și țara.POP.*

a-și afla traiul, (*înv.*) a-și câștiga existența, a se întreține.

a se agăța ca boala de om(ul) sănătos, v. **a se lega ca boala de om(ul) sănătos.**

a se agăța ca moartea de om(ul) sănătos, v. **a se lega ca boala de om(ul) sănătos.**

a se agăța ca scaiul (de oaie), v. **a se ține ca scaiul (de oaie).**

a se agăța scai, v. **a se ține ca scaiul (de oaie).**

a-și agonisi hrana, v. **a-și agonisi pâinea.**

a-și agonisi pâinea (sau **hrana**), a-și câștiga existența: *muncea din răsputeri să-și agonisească pâinea de toate zilele.*

aia-i altă căciulă, aceea e cu totul altă problemă: *Prevenitul: – Las-o p-aia! aia-i altă căciulă!CAR.*

ai carte, ai parte, **1.** ai acte, ți se recunosc drepturile; **2.** ai trecut prin școli, te bucuri de respect.

ai casei, membrii familiei: *a făcut Noe o corabie mare-mare de tot, de a încăput el, ai casii și tot felu* *de lighioane.POP.*

aici..., aici..., când și când, acum..., acum...: *aici râde, aici plânge.*

aici e aici, aici e (toată) dificultatea, greutatea.

ai face bine de...!, v. **fă bine să...!**

ai face bine să...!, v. **fă bine să...!**

a(-i) ieși vorbe (cuiva), v. **a(-i) scoate nume (rău)** (cuiva).

ai îmbredelit-o!, (*reg.*) ai lucrat de mântuială!

ai noștri, partizanii (noștri) politici: *trăiască ai noștri, d-le Iancule! CAR.*

ai să mi-o plătești (scump)!, vei da socoteală, vei pătimi pentru ce mi-ai făcut!

ai să vezi tu!, ai să mi-o plătești!

a (i se) lua masca cuiva, v. **a-și scoate masca.**

a-l ajunge băutura (sau **vinul, țuica**) (pe cineva), a fi beat criță.

a ajunge cal de poștă, v. **a fi cal de poștă.**

a ajunge ca o scoică, (*reg.*; (despre oameni) a deveni extrem de slab, numai piele și oase.

a-l ajunge capul (pe cineva) **să...**, v. **a-l duce capul** (pe cineva) **să...**

a ajunge cruce namiaz, (*pop.*; despre soare) a ajunge în punctul cel mai înalt al bolții cerești: *cât a ajuns cruce namiaz, cică* [soarele] *trei zile încheiate a rămas pe cer de-a privit-o.POP.*

a nu-i ajunge (nici) cu prăjina (sau **cu strămurarea**) **la nas** (cuiva), a fi foarte îngâmfat: *înfumurați de nu le mai ajunge cineva cu strămurarea la nas.POP.*

a nu-i ajunge (nici) cu strămurarea la nas (cuiva), v. **a nu-i ajunge (nici) cu prăjina la nas** (cuiva).

a se ajunge cu lecțiile, a recupera lecțiile neînvățate, temele nefăcute etc.: *el a preferit să stea la școală, ca să se poată ajunge cu lecțiile, rămase-n urmă din pricina frigurilor.CAR.*

a se ajunge (sau **a ajunge** pe cineva) **cu târgul**, a se învoi din preț, a cădea la învoială.

a(-i) ajunge cuțitul la os (cuiva), a ajunge la limita răbdării, a nu mai putea îndura: [În țara franțuzească] *ajunsese cuțitul la os prin mulțimea dărilor și prin tot soiul de greutăți pe capul oamenilor.EM.*

a ajunge de clacă, a ajunge subiect de bârfă, de batjocură.

a ajunge de la moară la morișcă (sau **la râșniță**), a decădea.

a ajunge de la moară la râșniță, v. **a ajunge de la moară la morișcă.**

a ajunge de notorietate publică, v. **a fi de notorietate publică.**

a ajunge departe, (*fig.*) a reuși în viață: *cine se scoală devreme, departe ajunge.*

a ajunge de pomina lumii, v. **a ajunge de pomină.**

a ajunge (sau **a fi, a se face, a rămâne** etc.) **de pomină** (sau **de pomina lumii**), (*fam.*), a se face de râs, a ajunge de poveste, a deveni proverbial: *așa a ajuns Irimia de pomină cu oiștea lui.*

a ajunge (sau **a fi, a se face, a rămâne**) **de poveste** (*înv.*) sau **a fi întru poveste**, (*pop.* și *fam.*) a ajunge (sau a fi, a se face, a deveni) cunoscut, renumit, vestit (mai ales prin fapte reprobabile); a-i merge vestea; a se face de râs: *nu era să se facă de poveste amândoi ca să-i râză.PANN.*

a ajunge de râs (și de ocară), v. **a fi de râs (și de ocară).**

a ajunge de râsul ciracilor, v. **a fi de râs (și de ocară).**

a ajunge de râsul câinilor, v. **a fi de râs (și de ocară).**

/ → **a ajunge de râsul curcilor**, v. **a fi de râs (și de ocară)**.

a ajunge de râsul lumii, v. **a fi de râs (și de ocară)**.

a ajunge de râsul prietenilor, v. **a fi de râs (și de ocară)**.

a ajunge de râsul satului, v. **a fi de râs (și de ocară)**.

a ajunge de râsul târgului, v. **a fi de râs (și de ocară)**.

a-i ajunge de șagă (cuiva), v. **a lăsa șaga** (**la o parte** sau **de o parte**).

a ajunge (sau **a face** pe cineva) **din cal măgar**, a (se) compromite, a decădea sau a-și bate joc, a umili (de cineva): *ia, ascultați, dar de când ați pus voi stăpânire pe mine? zise Gerilă; apoi nu mă faceți din cal măgar, că vă veți găsi mantaua cu mine.CR.*

a se ajunge din preț, v. **a se învoi la preț**.

a ajunge (sau **a prinde**) **din urmă** (pe cineva), a recupera distanța care îl separă de cineva.

a ajunge funia la par, v. **a se apropia funia de par**.

a ajunge funia la stejar, v. **a se apropia funia de par**.

a ajunge funia la țăruș, v. **a se apropia funia de par**.

a ajunge în cap, a se sfârși, a se termina.

a ajunge în doaga copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a ajunge în gheara cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge în ghearele cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge în impas, v. **a fi în impas**.

a ajunge în încurcală, v. **a fi în impas**.

a ajunge în încurcătură, v. **a fi în impas**.

a ajunge în laba cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge în labele cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge în mintea copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a ajunge în mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge în (sau **pe**) **mâini bune**, **1.** a ajunge în mâini sigure; **2.** a avea parte de o o îngrijire atentă.

a ajunge în mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge (sau **a se duce, a se trezi**) **în oțelele puștii**, a ajunge, a ieși în bătaia puștii: *te dau în oțelele puștii vrunui vânător.POP.*

a ajunge în puterea cuiva, v. **a fi în puterea cuiva**.

a ajunge în sapă de lemn, v. **a ajunge la sapă de lemn**.

a ajunge în situația de..., v. **a fi (pus) în situația de...**

a ajunge în situația să..., v. **a fi (pus) în situația de...**

a ajunge între baros și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a ajunge între baros și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a ajunge între ciocan și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a ajunge între ciocan și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a ajunge într-un hal fără (de) hal, v. **a fi într-un hal fără (de) hal**.

a ajunge într-un punct mort, v. **a ajunge la un punct mort**.

a ajunge (sau **a fi, a se afla**) **în vârful piramidei**, a ajunge (sau a fi, a se afla) în fruntea ierarhiei; a parveni până la cea mai înaltă treaptă.

a ajunge în voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge la aman, v. **a fi la aman**.

a nu(-i) ajunge (nici) la călcâie (sau **la degetul cel mic**) (cuiva), a fi sensibil inferior cuiva.

a ajunge la cociorvă, (*reg.*) a ajunge la bătaie (cu cociorva).

a ajunge la covrigi, (*fam.*) a sărăci de tot.

a ajunge la creangă verde, a se pricopsi, a izbândi.

a ajunge la cuțite cu..., v. **a fi la cuțite cu...**

a se ajunge la cuvinte, v. **a se înțelege la cuvinte.**

a nu(-i) ajunge (nici) la degetul cel mic) (cuiva), v. **a nu(-i) ajunge (nici) la călcâie** (cuiva).

a ajunge la disperare, a dispera, a fi disperat.

a ajunge la giurumea, a ajunge de batjocură.

a ajunge la guvern, v. **a ajunge la putere.**

a ajunge (sau **a ieși**) **la** (**un**) **liman** (sau **mal**) sau **a ajunge** (sau **a atinge**) **limanul** (sau **malul**), **1.** a ieși cu bine dintr-o încurcătură, dintr-o primejdie; **2.** a atinge ținta dorită.

a ajunge la maidan, a izbuti, a reuși.

a ajunge la majorat sau **a face majoratul**, a atinge vârsta majoratului.

a ajunge la (**un**) **mal**, v. **a ajunge la** (**un**) **liman.**

a ajunge la marginea gropii, v. **a fi pe marginea gropii.**

a ajunge la marginea mormântului, v. **a fi pe marginea gropii.**

a ajunge la marginea prăpastiei, v. **a fi pe marginea prăpastiei.**

a ajunge la mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva.**

a ajunge la mucuri de țigări, (*fam.*) a nu (mai) avea nici bani de țigări, a sărăci.

a ajunge la nazarul cuiva, a câștiga bunăvoința cuiva.

a ajunge la o înțelegere (cu cineva), a cădea (după îndelungi tratative) de învoială (cu cineva).

a ajunge la pepeni, v. **a ieși la pepeni.**

a ajunge la (**mare**) **preț**, a fi căutat, apreciat.

a ajunge (sau **a veni**) **la putere** (sau **la guvern**), a lua puterea (politică): *fiecare* [partid] *când vine la putere dă în judecată pe celălalt.CAR.*

a ajunge (sau **a se vedea**, **a aduce**, **a lăsa**) **la** (sau **în**) **sapă de lemn**, a (se) ruina: [boierul] *a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină și să mă aducă în sapă de lemn.CR.*

a ajunge la saturație, **1.** a satura; **2.** (*fig.*) a nu mai putea suporta, a fi sătul până peste cap, a i se acri, a se sătura: *gata!, taci din gură! am ajuns la saturație!*

a ajunge la tibișir, a rămâne fără bani (la jocul de cărți); a ajunge să joace pe datorie.

a ajunge la tinichea, **1.** a se îmbăta; **2.** v. **a fi tinichea.**

a ajunge la un compromis (cu cineva), a ajunge, prin concesii reciproce, la o înțelegere (cu cineva).

a ajunge (sau **a se găsi**, **a se afla**) **la un** (sau **într-un**) **punct mort**, a ajunge (sau a se găsi, a se afla) în impas: *negocierile ajunseseră într-un punct mort.*

a(-i) ajunge la urechi (ceva cuiva), a auzi (întâmplător) (despre ceva).

a ajunge la voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva.**

a ajunge la vorba cuiva, v. **a veni la vorba cuiva.**

a ajunge la vreme, a sosi la timp, a nu întârzia.

a ajunge limanul, v. **a ajunge la** (**un**) **liman.**

a ajunge malul, v. **a ajunge la (un) liman**.

a (nu)-l ajunge mintea (pe cineva) (**să...**), v. **a (nu)-l duce capul** (pe cineva) (**să...**).

a ajunge mofluz, v. **a rămâne mofluz**.

a-i ajunge (sau **a-i veni**) **mucul la deget** (cuiva), a fi la capătul răbdării.

a ajunge (din om) neom, v. **a (se) face (din om) neom**.

ajunge o bâtă la un car de oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**.

a-l ajunge oboseala (pe cineva), a fi peste măsură de obosit, a fi epuizat: *îl ajunsese oboseala, căci adormise rezemat de perete.*

a ajunge obraz, (*înv.*) a ajunge persoană însemnată.

a ajunge o căzătură, a ajunge o haimana; a fi în ultimul hal de mizerie, de degradare morală.

ajunge (sau **destul**) **o măciucă** (sau **o bâtă, un ciomag**) **la un car de** (ori **cu**) **oale**, cu un efort minim poate fi distrusă o lucrare însemnată: *Ei, tacă-vă gura de-acum, zise Flămânzilă. Destul e o măciucă la un car de oale.CR.*

a ajunge pe marginea gropii, v. **a fi pe marginea gropii**.

a ajunge pe marginea mormântului, v. **a fi pe marginea gropii**.

a ajunge pe marginea prăpastiei, v. **a fi pe marginea prăpastiei**.

a ajunge pe mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a ajunge pe mâini bune, v. **a ajunge în mâini bune**.

a ajunge pe mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i ajunge (până) peste cap (cuiva), v. **a-i fi (până) peste cap** (cuiva).

a ajunge (sau **a trăi**) **până la adânci bătrâneți**, a trăi foarte mulți ani.

a ajunge rău, a decădea: *de cu mine te luai, așa rău nu ajungeai. POP.*

a-și ajunge scopul, v. **a-și atinge scopul**.

a ajunge slugă la dârloagă, a cădea din lac în puț.

a-l ajunge somnul (pe cineva), a adormi.

a-l ajunge țuica (pe cineva), v. **a-l ajunge băutura** (pe cineva).

ajunge un ciomag la un car de oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**.

a ajunge varză, v. **a (se) face varză**.

a-l ajunge vinul (pe cineva), v. **a-l ajunge băutura** (pe cineva).

ajuns de cap (sau **la minte**), copt la minte, matur: *Talpa iadului însă, mai ajunsă de cap decât toți dracii, zise lui Scaraoschi.CR.*

ajuns la minte, v. **ajuns de cap**.

a ajuns oul mai cu minte decât găina, copii se cred mai înțelepți decât părinții.

a ajuns timpul, a venit vremea: *dacă a ajuns timpul să ia frate pe soră, Dumnezeu nu o să mai plouă. POP.*

alaltăieri-seara sau **alaltăieri-seară**, în timpul serii de alaltăieri; alaltăseară.

alandala coconara, (*fam.*) vrute și nevrute: *Auzi hal de ctitorie? ctitorie – boscărie, /Alandala coconara! halima, nu istorie!CAR.*

alăture(a) cu calea, (*înv.*) pe de lături, în afara drumului.

alături cu..., v. **alături de...**

alături de... (sau **cu...**), (*loc. prep.*) lângă ..., pe lângă...; împreună cu...:

albă, neagră, asta e!, ce-i făcut, e bun făcut!

albă-colilie, v. **alb-coliliu**.

alb ca (sau **cum e**) **helgea**, (*reg.*) alb ca zăpada: *cămeșuice cusute cu bibiluri și albe cum îi helgea.CR.*

alb ca varul, foarte palid: *Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți.CAR.*

alb ca zăpada, alb imaculat.

alb-coliliu sau **albă-colilie**, foarte cărunt; complet alb: *avea o barbă până la brâu și albă-colilie.*

alb cum e helgea, v. **alb ca helgea**.

a-i albi ochii (cuiva), a aștepta mult și bine.

albul ochiului, sclerotică.

albul zilei, zori de zi: *nu începuse a se arăta albul zilei.POP.*

al doilea venit al lui Iisus Hristos, a doua venire a lui Isus Hristos.

al dracului (sau **al naibii**) **de...**, **1.** grozav de..., teribil de...: *sarmalele fuseseră al dracului de bune*; **2.** foarte rău; îndrăcit: *ei, nu mai fi și tu așa de al dracului!*

a (se) alege brânza (sau **urda**) **din zer**, a (se) alege binele de rău.

a se alege (cu...), a câștiga (ceva), a avea un beneficiu, un profit: *nu m-am jurat? n-am plâns? cu ce m-am ales?CAR.*

a se alege cu o papară (de la cineva), a fi certat cu asprime (de cineva).

a nu se (mai) alege decât praf, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu se (mai) alege decât praful, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu se (mai) alege decât praful și pulberea, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a alege după sprânceană, v. **a alege pe sprânceană**.

a nu se alege făina din tărâțe, (*fig.*; *reg.*) a nu putea deosebi câștigul de pagubă.

a se alege (numai) fum și scrum (din ceva sau din cineva), v. **a se alege (numai) scrumul (și fumul)** (din ceva sau din cineva).

a se alege într-un fel, v. **a se alege la un fel**.

a se alege la un (sau **într-un**) **fel**, a ajunge într-o situație clară; a se clarifica, a se lămuri (lucrurile): *abia aștept să se aleagă într-un fel și să se mântuie.POP.*

a alege neghina din grâu, (*fig.*) a despărți binele de rău.

a alege în fețe, (*înv.*) a favoriza, a părtini: *Ț-aș mulțămi cu inemă-ntreagă și ț[i]-aș mărturisi fără tagă, de-aș deprinde svintele-ț[i] giudețe, că-s direpte, de n-aleg în fețe.DOS.*

a nu se (mai) alege (sau **a nu mai rămâne**) **nici** (sau **decât**) **praf** (sau **praful**, **praful și pulberea**), a nu mai rămâne nimic, a fi complet distrus, irosit, risipit, înlăturat: *nu se mai alese nici praful de dânsa.POP.*

a nu se (mai) alege nici praful, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu se (mai) alege nici praful și pulberea, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu se (mai) alege nimic (din cineva sau ceva), **1.** a nu mai rămâne nimic (din cineva sau ceva); a se risipi, a se distruge; a se face una cu pământul: *erau vr'o zece, douăsprezece prăjini de cânepă frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s-au ales nimica.CR.*; **2.** a nu realiza nimic (în viață): *nu s-a ales nimic de capul lui.*

a se alege oale și ulcele (din cineva), v. **a se face oale și ulcele**.

a se alege oale și ulcioare (din cineva), v. **a se face oale și ulcele**.

a se alege oale și urcioare (din cineva), v. **a se face oale și ulcele**.

a alege pe (sau **după**) **sprânceană**, a selecta potrivit gustului

W

propriu; a alege ce i se pare a fi mai bun.

a se alege piatra și uscata (de ceva sau de cineva), v. **a nu mai rămâne piatră pe piatră**.

a (nu) se alege (decât) praf(ul) și cenușă, v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) se alege (sau **a (nu) rămâne**) **(decât) praf(ul)** (sau **praf(ul) și pulbere(a)**, sau **praf(ul) și cenușă**, **praf(ul) și țărână**) (de cineva sau de ceva), a fi zdrobit, nimicit, ucis; a nu mai rămâne nimic (din cineva sau din ceva): *Praful nu s-a ales de împărăția lui Alexandru în câțiva ani.CAR.*

a (nu) se alege (decât) praf(ul) și pulbere(a), v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) se alege (decât) praf(ul) și țărână, v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) se (mai) alege (nici) (praful și) pulberea, v. **a (se) face (în) (praf și) pulbere**.

a (nu) se (mai) alege (nici) pulberea și paradichiul, v. **a (se) face (praf și) pulbere**.

a se alege (numai) scrum și cenușă, v. **a se alege (numai) scrumul (și fumul)**.

a se alege (numai) scrumul (și fumul) (sau **scrumul și cenușa**, **fum și scrum**, **scrum și cenușă**) (din ceva sau din cineva), a se distruge (prin foc), a nu mai rămâne nimic (din ceva sau din cineva): *focul prinsese toată gospodăria și se alesese scrumul de agoniseala lor.*

a se alege (numai) scrumul și cenușa, v. **a se alege (numai) scrumul (și fumul)**.

a se alege urda din zer, v. **a se alege brânza din zer**.

a-și alerga (sau **a-și juca**) **calul**, (*fig.*) a-și face mendrele: *știu eu năzdrăvănii de-ale spânului; și, să fi vrut, de demult i-aș fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-și mai joace calul.CR.*

a alerga ca un purice potcovit, a merge foarte încet.

a alerga (sau **a umbla**) **cu limba scoasă (după...)**, a căuta cu orice preț: *după ce umblase vreo trei luni cu limba scoasă să încapă pe la vreo gazetă, intrase conțopist la primărie.CAR.*

a alerga cu sufletul la gură (sau **într-un suflet**), a fugi foarte repede, abia mai respirând.

a alerga de(-i) pârâie călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) pârâie picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de pârâie pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) pârâie potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de-și prăpădește călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de-și prăpădește picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de-și prăpădește potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) scapără călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) scapără picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de scapără pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) scapără potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) sfârâie călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) sfârâie picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de sfârâie pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a alerga de(-i) sfârâie potcoa-

vele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a alerga după fuste, v. **a se ține după fuste.**

a alerga într-un suflet, v. **a alerga cu sufletul la gură.**

a alerga mâncând pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a alerga pământul, a străbate lumea în lung și în lat.

a alerga rupând pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a ales pân-a cules, a ezitat, s-a codit, a făcut mofturi până n-a mai avut ce alege.

a(-și) alina amarul, a face orice pentru a(-și) potoli, a(-și) ușura durerea, necazul, suferința: *și amaru-și alina, și din fluier el doinea. POP.*

al naibii, v. **al dracului.**

al nouă(sprezece)lea cer, culme a fericirii, a măririi, a prețuirii.

alta e (sau **era**) **pozna!** sau **pozna e** (sau **era**) **alta!**, altul e (sau era) baiul, necazul!: *acu, pozna era alta! Sfântu Petru nu-l putea primi pe păun în sfânta biserică.POP.*

alta era pozna!, v. **alta e pozna!**

altă făină se macină acum la moară!, s-a schimbat (în bine) rostul vechilor lucruri: *bădița Vasile mă pune să ascult pe alții și – altă făină se macină acum la moară!CR.*

(asta-i) altă gâscă-n ceea (sau **în altă**) **traistă**, (asta-i) cu totul altceva, (asta-i) altă mâncare de pește.

(asta-i) altă gâscă-n în altă traistă, v. **(asta-i) altă gâscă-n ceea traistă.**

(asta-i) altă nuntă, (*reg.*) asta-i altă mâncare de pește.

(de) altă oară, (*loc. adv.*; *înv.*) **1.** odinioară; vreodată; **2.** cu altă ocazie, altădată: *altă oară... orășeanii trecură pârâul.DOS.*

alte cele(a), (*pop.*) altceva, alte treburi: *de alte cele-n lume n-aveai vreme să întrebi.EM.*

alt(a) nimic(ă) sau **nimic(ă) alt(a)**, (*înv.*) nimic altceva.

alt(e) tărâm(uri), v. **celălalt tărâm.**

a se aluneca cu mintea, (*reg.*) a-și pierde judecata: *și, cum ajunge, trage pe nevasta lui Ipate deoparte, îi spune codoșca câte și mai multe ș-o face pe feme[i]e să se alunece cu mintea.CR.*

a aluneca (pe gât) cu noduri, v. **a merge (pe gât) cu noduri.**

a-i aluneca (cuiva) **ochii după...**, v. **a-i fugi** (cuiva) **ochii după...**

a aluneca pe panta..., v. **a cădea pe panta...**

a alunga din scaun (pe cineva), v. **a scoate din scaun** (pe cineva).

aman-zaman, (*înv.*) cu orice chip, zor nevoie: *Când au rămas singuri, doftorul și bolnavul... aman-zaman, hâr-mâr, ori barba, ori paisprezece mii de galbeni!CAR.*

a(-și) amăgi (sau **a(-și) înșela**) **foamea**, a mânca te miri ce și mai nimic.

am cinstea să... (sau **a..., de a...**), am onoarea să...

a amenința din șold, (*reg.*) a șchiopăta.

a se amesteca ca mărarul în bucate, v. **a se băga în vorbă ca măraru-n ciorbă.**

a se amesteca (sau **a se băga**) **în borșul** (sau **în terciul**) **cuiva**, a se amesteca în treburile cuiva.

a se amesteca în toate ca sarea-n bucate, a se băga în treburi care nu-l privesc.

a se amesteca în vorbă, v. **a se băga în vorbă.**

a se amesteca unde nu-i fierbe oala, v. **a se băga unde nu-i fierbe oala.**

a amesteca vorba ca făcăletul mămăliga, a îndruga verzi și uscate; a vorbi fără șir, a spune nerozii.

a amiji de ziuă, v. **a miji de ziuă**.

am onoarea (să vă salut)!, sunt onorat să vă întâlnesc (și să vă salut)!

an cu an, (*loc. adv.*) cu fiecare an ce trece: *iară flamura cea verde se înalță an cu an.EM.*

a angaja cu anul, v. **a tocmi cu anul**.

a angaja cu luna, v. **a tocmi cu anul**.

a angaja cu săptămâna, v. **a tocmi cu anul**.

a angaja cu ziua, v. **a tocmi cu anul**.

anul vechi, anul care s-a încheiat.

an-vară, v. **astă-vară**.

apă chioară, **1.** apă curată; **2.** băutură sau mâncare excesiv diluată; **3.** (*fig.*) vorbe goale: *la venire, a ținut un lung discurs: apă chioară!*

apă de ploaie, (*fig.*) vorbe goale, palavre, baliverne.

a apăra cu pieptul, a apăra cu mâinile goale, cu riscul vieții.

a apărea (ca) **din pământ** (**din iarbă verde**), v. **a ieși** (ca) **din pământ** (**din iarbă verde**).

a aplana un conflict, a atenua, a potoli, a soluționa un conflict.

a apleca balanța în favoarea ..., v. **a apleca balanța în partea...**

a apleca (sau **a înclina**) **balanța** (sau **cântarul**) **în partea** (sau **în favoarea**)..., a ține partea cuiva, a părtini pe...

a apleca cântarul în favoarea ..., v. **a apleca balanța în partea...**

a apleca cântarul în partea..., v. **a apleca balanța în partea...**

a aplica o pedeapsă corporală cuiva, a bate pe cineva.

a aplica (sau **a suferi**) **rigorile legii**, a pedepsi (sau a fi pedepsit) potrivit legii.

a(-i) aplica sechestre (cuiva), v. **a(-i) pune (un) sechestru** (cuiva).

a(-i) aplica (un) sechestru (cuiva), v. **a(-i) pune (un) sechestru** (cuiva).

apoi (sau **păi**) **cum?**, desigur, se înțelege de la sine: *și ăl plug își are-a lui; păi cum? firește!POP.*

a aprecia cu ochii, v. **a măsura din ochi**.

a aprecia din ochi, v. **a măsura din ochi**.

a aprinde butoiul cu pulbere, a declanșa un conflict.

a i se aprinde (sau **a-i sfârâi**) **călcâiele** (sau **inima**) **(după...)**, a se îndrăgosti (de...): *Și tropai, tropai! ropai, ropai! i se aprind lui Ipate al nostru călcâiele.CR.; fetei și lui Ipate au început a le sfârâi inima unul după altul.CR.*

a aprinde ciubucul, v. **a bea o țigară**.

a i se aprinde inima (după cineva), v. **a i se aprinde călcâiele** (după cineva).

a aprinde o țigară, v. **a bea o țigară**.

a-și aprinde paie (sau (*reg.*) **scaii**) **în cap**, a-și atrage nemulțumirea cuiva; a-și găsi beleaua: *văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de acasă numai cu beșica cea de porc.CR.; N-am nici o teamă să-mi aprind paie în cap cu marii noștri judecători de peste vară.CAR.*

a-și aprinde poalele, (*înv.*) a se face foc și pară.

a-și aprinde scaii în cap, v. **a-și aprinde paie în cap**.

aproape de (sau **pe la**) **cântători**, aproape de ziuă, la cântatul cocoșilor: *Dar, când aproape de cântători, Scaraoschi, căpitănia dracilor... pornește cu grăbire.CR.*

aproape de (sau **pe la**) **nămiez**, aproape de amiază, în preajma amiezii: *aproape de nămiez, în tot satul era astâmpăr desăvârșit ca-n puterea nopții.CAR.*

a proasta sau **a** (sau **de-a**) **prostul**, (*pop.*) degeaba, în zadar, fără noimă: *umblase a proasta două zile.*

a se apropia (sau **a ajunge**, **a se strânge**) **funia de** (sau **la**) **par** (sau **stejar**, **țăruș**), **1.** a îmbătrâni; a-și aștepta moartea: *Se vede că mi s-a apropiat funia de par. Cine știe ce mi s-a întâmpla!CR.*; *văd eu bine, că mi s-a strâns funia la par.CR.*; *Când s-apropie, drăguță fată! – funia de par, atunci chin! moșneagu-ntr-una scârțâiește ca un car.EM.*; **2.** a se apropia scadența unei datorii, termenul limită al unei obligații.

a se apropia funia de stejar, v. **a se apropia funia de par.**

a se apropia funia de țăruș, v. **a se apropia funia de par.**

a prostul, v. **a proasta.**

a-l apuca (sau **a-l cuprinde**, **a-l lua**, **a-l prinde**) **amețeala** (pe cineva) sau **a-i veni amețeala** (sau **cu amețeală**) (cuiva), **1.** a ameți; **2.** (*fig.*) a nu mai putea accepta, suporta, tolera (ceva); a fi foarte afectat (de ceva): *Unii dondăneau ca nebunii, până-i apuca amețeala. CR.*

a-l apuca bâzdâcul (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a apuca calea întoarsă, v. **a face calea întoarsă.**

a-l apuca (**toate**) **căldurile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a apuca câmpii în cap, v. **a-și lua lumea în cap.**

a(-l) apuca cu groază (pe cineva), v. **a(-l) apuca groaza** (pe cineva).

a (o) apuca (sau **a o lua**) **cu gura înainte**, a se grăbi să răspundă, a nu lăsa pe altcineva să vorbească: *așa ești tu, mereu o iei cu gura înainte!*

a-l apuca cu nădușeală (pe cineva), v. **a-l apuca** (**toate**) **răcorile** (pe cineva).

a-l apuca cu răcoare (pe cineva), v. **a-l apuca** (**toate**) **răcorile** (pe cineva).

a se apuca de cărturărie, a începe să învețe: *Când să-ți petreci și tu tinerețea, apucă-te de cărturărie.CR.*

a apuca de cânepa-dracului (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a apuca de coadă ceva sau **a încăleca pe coada calului**, **1.** a începe o treabă de la sfârșit, anapoda; **2.** v. **a pune coadă la secure.**

a o apuca de fugă, v. **a o lua la fugă.**

a apuca (sau **a cuprinde**, **a prinde**, **a ține**) **de mijloc** (pe cineva), a trece brațul în jurul taliei cuiva.

a apuca de moț (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a apuca (sau **a prinde**) **de obraz** (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a face (pe cineva) să treacă drept mincinos: *îndată o apucau de obraz baba și cu fiică-sa.CR.*

a apuca de piept (pe cineva), v. **a lua de piept** (pe cineva).

a se apuca de poveste, v. **a sta de poveste.**

a se apuca de povești, v. **a sta de poveste.**

a apuca de scurt (pe cineva), v. **a lua din scurt** (pe cineva).

a apuca din scurt (pe cineva), v. **a lua din scurt** (pe cineva).

a-l apuca frigul (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l apuca frigurile (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l apuca (**toate**) **furiile** (sau

toți dracii) (pe cineva), a turba de furie, a vedea roșu (înaintea ochilor).

a-l apuca furtuna (pe cineva), v. **a-l apuca ploaia** (pe cineva).

a(-l) apuca (sau **a(-l) lua**) **groaza** (sau **groază**, **cu groază**) (pe cineva), a fi cuprins de groază, a se îngrozi: *m-a luat groază, când am trecut pe lângă lan și l-am văzut câtu-i de mare.CR.*

a(-l) apuca groază (pe cineva), v. **a(-l) apuca groaza** (pe cineva).

a-l apuca (sau **a-l lua**, **a-l prinde**, **a-i veni** cuiva) **hachițele** (sau **bâzdâcul**, **năbădăile**, **năvârliile**, **pandaliile**), a-l apuca (sau a-l lua, a-l prinde) toanele, istericalele (pe cineva); a face o criză (de isterie, de epilepsie): *l-a venit pandaliile, era să-și taie gâtul cu briciul.CAR.*

a (o) apuca hăisa, a se abate de la linia (de conduită) cuvenită.

a o apuca înainte, v. **a merge înainte**.

a o apuca (sau **a o lua**) **înainte ca curva** (**cu**) **prăjina**, a se arăta indignat, revoltat tocmai când se știe cu musca pe căciulă, pentru a nu da răgaz altora să-i facă imputări, reproșuri.

a apuca (sau **a prinde**, **a strânge**) (**ca**) **în** (**tr-un**) **clește** (pe cineva), **1.** a strânge foarte tare, foarte bine (pe cineva): *de-odată se auzi: clamp! capcana se închise și prinse laba lupului ca într-un clește.POP.*; **2.** a pune sula în coaste (cuiva), a prinde la strâmtoare, a încolți (pe cineva): *fiul craiului, văzându-se prins în clește, ... îi jură credință și supunere.CR.*

a o apuca în fugă, v. **a o lua la fugă**.

a apuca (**ca**) **într-un clește** (pe cineva), v. **a prinde** (**ca**) **într-un clește** (pe cineva).

a apuca în unghii (pe cineva), v. **a prinde în unghii** (pe cineva).

a o apuca la fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o apuca la goană, v. **a o lua la fugă**.

a o apuca la picior, v. **a o lua la fugă**.

a se apuca la poveste, v. **a sta de poveste**.

a se apuca la povești, v. **a sta de poveste**.

a o apuca la sănătoasa, v. **a o lua la fugă**.

a o apuca la talpă sau **a o lua la tălpi** sau **a-și lua tălpile la spinare**, a pleca repede, a fugi (de undeva), a o lua la picior.

a o apuca la trei păzește, v. **a o lua la fugă**.

a apuca luleaua neamțului, v. **a fura luleaua neamțului**.

a apuca lumea în cap, v. **a-și lua lumea în cap**.

a apuca munții în cap, v. **a-și lua lumea în cap**.

a-l apuca năbădăile (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-l apuca (**toate**) **nădușelile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l apuca năvârliile (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-l apuca (sau **a-l găsi**, **a-l trece**) **neputința** (pe cineva), a se scăpa pe el.

a-l apuca nervii, a avea un acces, o criză de nervi.

a-l apuca ninsoarea (pe cineva), v. **a-l apuca ploaia** (pe cineva).

a-l apuca pandaliile (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a apuca partea leului, v. **a lua partea leului**.

a-l apuca pârțagul (pe cineva), (*pop.*) a-i sări muștarul (cuiva); a-și ieși din pepeni.

a apuca pe-a mâna, v. **a apuca pe-a mânele**.

a apuca pe-a mânele (sau **pe-a mâna**) (pe cineva), (*reg.*) a angaja pe dată (pe cineva): *Pe vremea aceea era bine să fii harabagiu la Târgul-Neamțului, că te-apucau pe-a-mânele.CR.*

a (o) apuca pe calea cea bună, v. **a (o) apuca pe drum(ul) (cel) bun**.

a se apuca pe cap, (*înv.*) a se jura pe viață.

a (o) apuca (sau **a (o) lua**) **pe căi** (sau **pe cărări, pe drumuri**) **greșite** sau **a (o) apuca** (sau **a (o) lua**) **pe de lături**, a-și face de cap, a se destrăbăla, a se ticăloși.

a (o) apuca pe cărări greșite, v. **a (o) apuca pe căi greșite**.

a (o) apuca pe de lături, v. **a (o) apuca pe căi greșite**.

a (o) apuca pe drum(ul) (cel) bun (sau **pe calea cea bună**), a se cuminți, a se îndrepta : *vreau să mă-mpac cu măria ta, că văd că n-apucasem pe drumul cel bun.POP.*

a (o) apuca pe drumuri greșite, v.**a (o) apuca pe căi greșite**.

a apuca pe Dumnezeu de (un) picior, v. **a prinde pe Dumnezeu de (un) picior**.

a-l apuca ploaia (sau **furtuna, ninsoarea, viscolul**) (pe cineva), a fi surprins de ploaie (sau de furtună, de ninsoare, de viscol).

a-l apuca (toate) răcorile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-și apuca răsuflare(a), v. **a-și lua răsuflare(a)**.

a(-l) apuca somnul (pe cineva), v. **a(-l) (cu)prinde somnul** (pe cineva).

a-l apuca (toate) sudorile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a apuca taurul de coarne, v. **a lua taurul de coarne**.

a-l apuca târziul (pe cineva), (*pop.*) a întârzia: *Mă grăbesc de-a mă aduce târziul să nu m-apuce.POP.*

a (o) apuca tot pe-un drum, a urma aceeași cale: *s-a nemerit să apucați tot pe-un drum ca să vă înturnați la domiciliu.CAR.*

a-l apuca toți dracii (pe cineva), v. **a-l apuca (toate) furiile** (pe cineva).

a apuca trenul, a prinde trenul: *am sosit tocmai la vreme ca să apuc trenul.CAR.*

a-l apuca viscolul (pe cineva), v. **a-l apuca ploaia** (pe cineva).

a(-și) aranja ploile, (*fam.*) a(-și) rezolva problemele pe căi lăturalnice.

a-și arăta arama, v. **a-și da arama pe față**.

a arăta bine (sau **rău, ca dracul**), a avea o înfățișare (ne)plăcută, (ne)sănătoasă.

a arăta ca scos din cutie, (*fam.*) a fi îmbrăcat foarte elegant, impecabil.

a arăta ca scos din raclă (sau **din sicriu**), **1.** a avea o înfățișare de muribund; **2.** a avea o figură tristă, de înmormântare.

a arăta ca scos din sicriu, v. **a arăta ca scos din raclă**.

a-și arăta călcâiele, a o lua la sănătoasa.

a-i arăta (cuiva) **câte parale face sfanțul**, (*reg.*) a-i dovedi (cuiva), în mod demonstrativ, valoarea unui lucru.

a-și arăta coarnele, **1.** a lua poziție de apărare; **2.** a se obrăznici.

a arăta coltucul (cuiva), a refuza, a nu da nimic: *zânele... se rugară ca barim nucile cu hainele să le dea; băiatul le arătă coltucul.POP.*

a-și arăta colții (sau **dinții, fildeșii, ghearele, măselele**), **1.** a deveni amenințător; **2.** a râde cu gura până la urechi; a rânji; **3.** v. **a-și scoate ghearele**.

a-i arăta cotul (cuiva), a refuza sfidător, batjocoritor (pe cineva); a-i întoarce spatele (cuiva).

a arăta cu degetul (pe cineva sau ceva), **1.** a indica, a identifica (îndreptând degetul în direcția respectivă) (pe cineva sau ceva): *Imposibil să mă uit acolo unde-mi arată cu degetul criticii noștri.CAR.*; **2.** a acuza, a supune oprobriului public (pe cineva).

a se arăta cu părere de rău, a regreta: *Sfânta Miercuri, auzind aceasta, s-a arătat cu mare părere de rău.CR.*

a se arăta cu ponos, (*reg.*) a fi supărat: *șede badea mânios și s-arată cu ponos.POP.*

a arăta cu (sau **a pune în**) **scriptură**, (*înv.*) a scrie: *minunile ce s-au fapt de dânsul fiind multe, nefiind putință a le pune în scriptură.DOS.*

a-și arăta dinții, v. **a-și arăta colții**.

a arăta drumul (cuiva), **1.** a îndruma (pe cineva): *a dăruit fata cu o gresie și i-a arătat drumul pe unde ar putea să se ducă.POP.*; **2.** a alunga, a izgoni (pe cineva): *și l-a urecheat bine, arătându-i apoi drumul.POP.*

a-și arăta fasolele, (*pop.*) a râde cu gura până la urechi; a rânji.

a-și arăta fildeșii, v. **a-și arăta colții**.

a-și arăta ghearele, v. **a-și arăta colții**.

a-și arăta măselele, v. **a-și arăta colții**.

a-și arăta (sau **a(-și) scoate**) **nasul (la iveală)**, (*fam.*; despre oameni) a apărea, a se arăta (în treacăt) undeva.

a arăta pumnul (cuiva), a amenința (pe cineva).

a arăta răceală (cuiva), a trata cu răceală (pe cineva), a se purta distant, rece (cu cineva).

a arăta rea-voință (cuiva sau față de cineva), a se purta cu ostilitate, răuvoitor (cu cineva).

a arăta ușa (cuiva), a da afară (pe cineva).

a (nu)-i arde a... (cuiva), v. **a (nu)-i fi de...** (cuiva).

a-i arde câteva (cuiva), v. **a-i da câteva** (cuiva).

a arde cu fierul roșu, **1.** a cauteriza; **2.** (*fig.*) a fi neînduplecat, necruțător; a pedepsi exemplar; **3.** (*fig.*) a stigmatiza.

a (nu)-i arde de... (cuiva), v. **a (nu)-i fi de...** (cuiva).

a arde de nerăbdare, a nu mai avea răbdare, a fi foarte nerăbdător.

arde focul la tălpile picioarelor, v. **parcă îi arde jăratec sub tălpi**.

arde focu-n paie ude, (despre sentimente) mocnește, fără să se manifeste.

a arde gazul degeaba (sau **de pomană**), a pierde vremea, a tăia frunză la câini.

a arde gazul de pomană, v. **a arde gazul degeaba**.

a arde inima în el, v. **a(-l) arde la inimă** (pe cineva).

a(-l) arde (sau **a(-l) încinge**, **a(-l) frige**) **la inimă** (pe cineva) sau **a arde inima în el**, a simți o durere, o suferință puternică: *foc la inimă mă-ncinge.POP.; Frunză verde din grădină, arde inima în mine. POP.*

a nu-i arde nici focul în vatră, v. **a nu avea nici cenușă în vatră**.

a arde o palmă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a arde o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a arde (sau **a croi, a da, a lipi, a rade, a șterge, a trage**) (**câteva**) **palme** (sau **o palmă**, **o scatoalcă**) (cuiva) sau **a încasa** (sau **a lua, a mânca, a primi**) **o palmă**

(sau **palme, o scatoalcă**), a pălmui (pe cineva) sau a fi pălmuit: *că-ți trag palme, mă-nțelegi?CAR.*; [Scaraoschi] *se vâră, el știe cum și pe unde, în odaie la Ivan și-i șterge o palmă prin somn.CR.; dar tu, tu publicist, tu om politic să mănânci palme și ciubuce!CAR.*

a ardica capul din pulbere, v. **a ridica capul din pulbere.**

are balta pește, se găsește din abundență.

are să (mai) curgă (multă) apă pe Dunăre, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă.**

are să (mai) curgă (multă) apă pe gârlă, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă.**

are să (mai) curgă (multă) apă pe vale, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă.**

are să (mai) treacă (multă) apă pe Dunăre, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă.**

are să (sau **trebuie să**) **(mai) treacă** (sau **curgă**) **(multă) apă pe gârlă** (sau **pe Dunăre, pe vale**), se va scurge sau va trebui să se scurgă mult timp.

are să (mai) treacă (multă) apă pe vale, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă.**

ar fi ce ar fi, v. **e ce e.**

ar fi cum ar fi, v. **e ce e.**

arșiță câinească, (*înv.*) caniculă.

a arunca ancora, a ancora.

a arunca (cu) banii pe fereastră (sau **în stânga și-n dreapta**), a fi risipitor, a cheltui fără rost.

a arunca bobii, a ghici în bobi: *vai, soarte blăstămată, ce oarbă arunci bobii.EM.*

a arunca din scaun (pe cineva), v. **a scoate din scaun** (pe cineva).

a arunca grămadă (pe cineva): a trânti ghem la pământ (pe cineva): [îi] *dă un brânci de-l aruncă grămadă în șantul drumului.CAR.*

a se arunca în capcană, v. **a cădea în cursă.**

a se arunca în cursă, v. **a cădea în cursă.**

a arunca (sau **a trânti**) **în față** (sau **în obraz**) (ceva cuiva) sau **a spune** (sau **a trânti, a zice**) **de la obraz** (ceva cuiva), a spune deschis, fără menajamente, de la obraz, verde (ceva cuiva).

a se arunca (și) în foc (pentru cineva), a face orice sacrificiu (pentru cineva), a-și expune viața (pentru cineva): *Crede-mă că m-aș arunca în foc pentru d-ta.EM.*

a se arunca în gura lupului, a se expune primejdiilor.

a se arunca în laț, v. **a cădea în cursă.**

a se arunca în lațe, v. **a cădea în cursă.**

a arunca în obraz (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a se arunca (sau **a se da**) **în partea cuiva**, a semăna cu cineva: *s-a aruncat în partea mâne-sa.CR.*

a arunca în pustie (pe cineva), (*reg.*) a distruge, a nimici (pe cineva): *să ardă curvele-n pară, să le-arunce în pustie.POP.*

a arunca în stradă (sau **pe drumuri**) (pe cineva), a scoate în stradă, a izgoni (pe cineva).

a arunca în temniță (pe cineva), a întemnița (pe cineva).

a arunca în traista dinapoi, a trece cu vederea, a nu lua în seamă, a neglija.

a arunca la coș, v. **a da la coș.**

a se arunca la picioarele cuiva, v. **a cădea la picioarele cuiva.**

a-și arunca masca, v. **a-și scoate masca.**

a arunca (sau **a băga**) **moartea în țigani**, a învinui pe nedrept (pe cineva).

a arunca nisip în ochi (cuiva),

v. **a arunca praf în ochi** (cuiva).

a(-și) arunca o căutătură asupra..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a(-și) arunca o căutătură pe..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a(-și) arunca o căutătură spre ..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a arunca ocheade (cuiva), **1.** a se uita pe furiș, cu coada ochiului (la cineva); **2.** a arunca o privire semnificativă (cuiva), a se uita cu înțeles (la cineva).

a(-și) arunca ochii (sau **privirea, o căutătură**) **asupra** (sau **pe, spre**)**...**, a se uita (întâmplător) la... (sau pe...), a privi spre...: *Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol.CAR.; Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii de noi, câte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului.CR.; Ochii-n dreapta ș-arunca, la umbrița cu schinduf. POP.*

a(-și) arunca ochii pe..., v. **a(-și) arunca ochii asupra....**

a(-și) arunca ochii roată, a se uita de jur-împrejur.

a(-și) arunca ochii spre..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a arunca o lumină (asupra...), a lumina; a clarifica: [sistema filozofică] *aruncă o puternică lumină asupra teoriei evoluțiunii, atavismului, personalității etc.CAR.*

a arunca o ocheadă, v. **a arunca o ochire.**

a arunca o ochire (sau **o ocheadă**), **1.** a arunca o privire; **2.** a trage cu ochiul.

a arunca o tiflă (cuiva), v. **a(-i) da cu tifla** (cuiva).

a arunca o vorbă, a spune, într-o doară, ceva; a se amesteca într-o discuție.

a arunca pe drumuri (pe cineva), v. **a arunca în stradă** (pe cineva).

a arunca (cu) piatra (în cineva), v. **a zvârli (cu) piatra** (în cineva).

a arunca (cu) pietre (în cineva), v. **a zvârli (cu) piatra** (în cineva).

a arunca (sau **a da, a zvârli**) **(cu) praf** (sau **nisip, pulbere, șperlă, țărână**) **în ochi(i)** (cuiva) sau (*reg.*) **a da cu șperlă în ochii lumii**, **1.** a orbi (pe cineva); **2.** (*fig.*) a încerca să inducă în eroare, să înșele (pe cineva); a prezenta denaturat realitatea, adevărul.

a-i arunca (sau **a-i zice**) **prihană** (cuiva), (*înv.*) a acuza, a învinui (pe cineva).

a(-și) arunca privirea asupra ..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a(-și) arunca privirea pe..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a(-și) arunca privirea spre..., v. **a(-și) arunca ochii asupra...**

a arunca (cu) pulbere în ochi(i) (cuiva), v. **a arunca (cu) praf în ochi(i)** (cuiva).

a arunca (cu) țărână în ochi(i) (cuiva), v. **a arunca (cu) praf în ochi(i)** (cuiva).

a arunca un văl asupra..., v. **a arunca un văl peste...**

a arunca un văl (sau **vălul uitării**) **peste**(sau **asupra**)**...**, a ascunde, a tăinui; a da uitării (în mod intenționat).

a arunca vălul uitării asupra ..., v. **a arunca un văl peste...**

a arunca vălul uitării peste..., v. **a arunca un văl peste...**

a-și arunca viața în șanț, (*înv.*) a-și risca viața.

a arunca vina (pe cineva sau asupra cuiva), v. **a da vina** (pe cineva sau asupra cuiva).

a arunca vorbe în vânt, a vorbi aiurea; a face afirmații necontrolate.

arză-te-ar focul!, (în blesteme) să dea Dumnezeu să te mistuie flăcările (iadului)!: *frunză verde, mărăcine, arză-te focul, pădure!POP.*

a asculta cu luare aminte (pe cineva), a asculta atent (pe cineva): *Spânul, după ce-i ascultă pe toți cu luare aminte, clătină din cap.CR.*

a asculta cu toate urechile (sau **cu zece urechi**), a asculta cu mare atenție: *fata asculta cu toate urechile.POP.*

a asculta cu zece urechi, v. **a asculta cu toate urechile.**

a asculta orbește (de cineva), a asculta supus, fără a crâcni (de cineva).

a asculta teacă de pământ, (*reg.*) a asculta într-o tăcere desăvârșită.

a asculta țâncul pământului, (*reg.*) a dormi profund.

a ascunde ac în miere, a strecura o intenție rea într-un sfat bun; a băga intrigi.

a ascunde cuvântul, (*înv.*) a ține secret, a se preface.

a-și ascunde gândurile, a-și disimula intențiile.

a se ascunde (sau **a se piti**) **în gaură de șarpe**, a se ascunde în locuri greu accesibile: *să-l aducă chiar din gaură de șarpe.POP.*

a ascunde sub oboroc, v. **a pune sub oboroc.**

a ascunde sub obroc, v. **a pune sub oboroc** (ceva).

a-și asigura spatele, (*mil.*) a proteja spatele armatei.

asta (sau **aia**) **e altă căciulă!**, asta (sau aia) e altceva!, asta (sau aia) e altă socoteală! asta (sau aia) e altă mâncare de pește!: *las-o p-aia! aia-i altă căciulă!CAR.*

asta-i altă mâncare de pește, asta e cu totul altceva.

asta-i altă mânecă, asta-i altceva, asta-i altă mâncare de pește.

asta-i buba!, asta-i problema!, asta-i dificultatea!

asta-i culmea (sau **culmea culmilor**)**!**, asta depășește orice limită, orice închipuire!

asta-i culmea culmilor!, v. **asta-i culmea!**

asta-i cusută cu ață (**albă**)**!**, se vede de la o poștă că e minciună gogonată!

asta-i încă una!, asta-i bună!

asta-i prea de tot!, v. **asta-i prea mult!**

asta-i prea mult! sau **asta-i prea de tot!**, (*fam.*) asta nu se poate!, asta întrece orice măsură!

asta-i tot sau **atâta(-i) tot**, atât și nimic mai mult.

asta le întrece (sau **le bate**) **pe toate!**, asta-i prea de tot!

asta (sau **atâta**) **mai lipsește!**, de parcă n-ar fi destul!

asta mai rămâne, atât mai e de făcut; atât se mai poate face.

asta pune capac(**ul**) (sau **vârf**) (**la toate**)**!**, asta întrece orice!, asta-i prea de tot!

asta pune vârf (**la toate**)**!**, v. **asta pune capac**(**ul**) (**la toate**)**!**

astă-noapte, v. **azi-noapte.**

astă-primăvară, (*loc. adv.*) în cursul primăverii trecute.

astă-seară, (*loc. adv.*) în timpul serii de astăzi; diseară: *vai, ce lună și ce bine! și bădița nu mai vine... ori maică-sa i-o fi dat astă-seară de cinat.POP.*

astă-toamnă, (*loc. adv.*) în toamna trecută: *astă-toamnă era bine că-mi zicea mândra: jupâne.POP.*

astă-vară (sau (*pop.*) **an-vară**), (*loc. adv.*) în timpul verii trecute: *Astă-vară, într-o sară, mă culcai pe iarb-afară.POP.*

a(-și) astâmpăra (sau **a(-și) potoli**) **foamea** (sau **setea**), a mânca (sau a bea); a se sătura (de mâncare sau de băutură): *în Târgul-Frumos, unde-am și înjunghiat câțiva harbuji într-ales, de ne-am potolit deocamdată și foamea și setea.CR.*

a(-și) astâmpăra setea, v.

a(-și) astâmpăra foamea.

a astupa (sau **a închide**) **gura** (cuiva), a împiedica (pe cineva) să vorbească, a tăia vorba (cuiva).

a-și astupa urechile, v. **a-și închide urechile**.

asupra nopții, v. **peste noapte**.

a asupri cerbicea cuiva, v. **a pleca cerbicea cuiva**.

a asupri cerbicia cuiva, v. **a pleca cerbicea cuiva**.

așa ceva, un lucru ca acesta: *nici nu mai auzise până atunci de așa ceva.POP.*

așa colac!, ce noroc, ce baftă, ce chilipir (pe mine)!

așa e (sau **ți-e, ți-a fost**) **povestea** (**?**), (*pop.* și *fam.*) așa stau lucrurile (?), așa pui problema (?), asta e situația (?): *așa mi ți-a fost povestea? zise el încetișor.POP.*

așa-i cântecul, asta este situația.

așa îți (sau **îmi** etc.) **trebuie!**, așa meriți (sau merit etc.), asta ți (sau mi etc.) se cuvine.

așa (sau **acum**) **mai vii de-acasă**, (*fam.*) așa mai înțeleg, acum ai devenit rezonabil, acum ne putem înțelege: *Ei, uite, așa mai vii d-acasă.CAR.*; *ia, acum mai vii de-acasă, fătul meu.CR.*

așa merge cântecul, așa se spune, așa se zvonește.

așa numai, v. **numai așa**.

așa o fi, tot ce se poate, de ce nu?

așa să știi (sau **să știți**)**!**, să-ți (sau să vă) fie clar, limpede!: *nu te cred nici mort, așa să știi!*

așa să știți!, v. **așa să știi!**

așa să trăiesc (sau **să trăiești** etc.)**!**, **1.** pe sănătatea mea (sau a ta etc.)!, așa să-mi ajute (sau să-ți ajute etc.) Dumnezeu!

așa stă treaba, așa se prezintă lucrurile, iată despre ce este vorba.

așa ți-a fost povestea (**?**), v. **așa e povestea** (**?**).

așa ți-e povestea (**?**), v. **așa e povestea** (**?**).

așa ți-e treaba? sau **ți-e treaba de așa?**, (*reg.*) așa stau lucrurile?: *așa ți-e treaba? încă mă iei la trei parale?CR.*

așa ți-i a... (sau **să...**), îți vine ușor, îți convine a... (sau să...): *ție, omule, așa ți-i a zice, că nu șezi în casă toată ziulica.CR.*

așa vine vorba, e un fel de a spune.

așa vrea mușchiul lui, v. **așa vrea mușchiul meu**.

așa vrea mușchiul meu (sau **al tău, al lui** etc.), (*arg.*) așa vreau eu (sau tu, el etc.), așa am eu (sau tu, el etc.) chef.

a așeza ca după sfoară, v. **a trage cu sfoară**.

a așeza cu sfoară, v. **a trage cu sfoară**.

a se așeza de (sau **pe**) **mas** sau **a cădea la mas** sau **a rămâne cu masul**, (*înv.*) a petrece noaptea, a rămâne peste noapte.

a se așeza deoparte, v. **a sta deoparte**.

a se așeza în cale(a) cuiva, v. **a sta în cale(a) cuiva**.

a așeza în gazdă (pe cineva), v. **a da în gazdă** (pe cineva).

a se așeza în pat, a se întinde în pat, a se culca.

a așeza în rând cu..., v. **a fi în rând cu...**

a (se) așeza în scaun, v. **a (se) pune în scaun**.

a (se) așeza în tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a se așeza la lucru, a se apuca de o treabă.

a (se) așeza la masă, v. **a (se) pune la masă**.

a așeza la scară (pe cineva), v. **a pune la scară** (pe cineva).

a se așeza pe mas, v. **a se așeza de mas.**

a se așeza pe ospătat, v. **a se pune pe ospătat.**

a (se) așeza pe tron, v. **a (se) pune în scaun.**

așezat la vorbă, cumpănit, cumpătat: *ar trebui sărutată, batâr de-i a popii fată, că-i la vorbă așezată. POP.*

așteaptă, murgule, să paști iarbă verde!, mai rabdă, până-ți vine apa la moară, până dă norocul peste tine!

a aștepta, ca mortul colacul, a aștepta cu nerăbdare, cu mare poftă.

a aștepta ca pe Hristos (pe cineva), a aștepta ca pe ultima salvare (pe cineva).

a aștepta colaci calzi, v. **a umbla după colaci calzi.**

a aștepta cu brațele deschise (pe cineva), v. **a primi cu brațele deschise** (pe cineva).

a aștepta cu colaci (calzi) (sau **cu plăcinte**) (pe cineva), a-i face o primire deosebit de călduroasă (cuiva): *Zmeul codrilor de-aramă nu te-așteaptă cu colaci!EM.*

a aștepta cu inima sărită, v. **a fi cu inima sărită.**

a aștepta cu plăcinte (pe cineva), v. **a aștepta cu (colaci calzi)** (pe cineva).

a-și aștepta Ignatul, v. **a-i veni Ignatul.**

a aștepta (sau **a lăsa**) **până se coace pietroiul**, a-și lua orice nădejde: *așteaptă dumneata pân' s-a coace petroiul!POP.*

a se așterne câmpului, v. **a se așterne drumului.**

a se așterne drumului (sau **câmpului**), a pleca foarte repede, a fugi: *Iancu iute se scula și pe murgu-ncălica și s-așterne drumului ca și pana vântului.POP.*

a se așterne la gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a așterne (sau **a culca, a da, a trânti**) **la pământ** (sau **pământului**) (pe cineva), a dărâma, a doborî (pe cineva); (*p.ext.*) a omorî (pe cineva): *o trântește la pământ și-o ține bine.CR.*

a așterne (ceva) **la picioarele cuiva**, v. **a pune** (ceva) **la picioarele cuiva.**

a așterne la scară (pe cineva), v. **a pune la scară** (pe cineva).

a așterne pământului (pe cineva), v. **a așterne la pământ** (pe cineva).

a se așterne pe gânduri, v. **a fi pe gânduri.**

a așterne pe hârtie (ceva), v. **a pune pe hârtie** (ceva).

a se așterne pe somn, a se culca, a adormi: [Ivan] *s-a tologit așa îmbrăcat, cum era, pe un divan moale ca bumbacul, punându-și turbinca cu cele două carboave sub căpătâi, și așternându-se pe somn.CR.*

a se așterne seara, v. **a se lăsa seara.**

a se așterne țărânii, a se culca la pământ; a cădea lat.

a se așterne vântului, a fugi foarte tare, a goni: *Fug caii duși de spaimă și vântului s-aștern.EM.*

a-i atârna de coadă (ceva cuiva), a-i scoate vorbe (cuiva): *nu era așa căscăund flăcăul acesta, și pe nedrept îi atârnau de coadă acest ponos ceilalți argați din sat.POP.*

a atârna de un fir de păr, a avea o poziție, o situație precară.

a se atârna ghimpii de cineva, (*pop.*) a fi beat.

a atârna greu în cumpănă, v. **a trage greu la cântar.**

a atârna greu la cântar, v. **a trage greu la cântar.**

a atârna (sau **a pune, a ridica**) **în furci** (pe cineva), a spânzura (pe cineva): *tatăl miresei... a poroncit să-l rădice degrabă din capul cinstei și să-l puie în furci.POP.*

a atârna la ciochină (pe cineva sau ceva), v. **a pune la ciochină** (pe cineva sau ceva).

a atârna la ciochine (pe cineva sau ceva), v. **a pune la ciochină** (pe cineva sau ceva).

atâta (**numai** sau **doar**) **că...**, numai că...

atâta mai lipsește, v. **asta mai lipsește**.

atâta (sau **mare**) **pagubă!** sau (**atâta**) **pagubă** (sau **jaf**) **în ciuperci!**, nu-i nici o pagubă!, ce-am avut și ce-am pierdut!: *de m-o răpune și pe mine, atâta jaf în ciuperci!POP.*

atâta rău!, atâta pagubă!

atâta(**-i**) **tot**, v. **asta-i tot!**

atâta-ți (sau **îi, vă** etc.) **trebuie!**, să te (sau îi, vă etc.) ferească Dumnezeu să faci (sau să facă, să faceți etc.) asta!

atâta (**amar de**) **vreme**, foarte mult timp: *După ce-ai purtat ciubotele atâta amar de vreme, ... acum ai vrea să-ți dau și banii înapoi, ori să-ți fac altele nouă?CR.*

atât(**a**) **i-a trebuit**, asta a așteptat: *lui Harap Alb atâta i-a trebuit; îndată face câțiva pași spre dânsa.CR.*

atât mai trebuie!, asta mai lipsește!

atât unii, cât și alții, și unii, și alții.

a atinge în plin, v. **a nimeri în plin**.

a atinge la coarda sensibilă (pe cineva), v. **a atinge la coarda simțitoare** (pe cineva).

a atinge la coarda simțitoare (sau **sensibilă**) (pe cineva), a atinge în punctul sensibil (pe cineva); a măguli orgoliul cuiva; a sensibiliza (pe cineva).

a atinge la manșetă (pe cineva), (*arg.*) a da un bacșis (cuiva).

a atinge limanul, v. **a ajunge la** (**un**) **liman**.

a atinge malul, v. **a ajunge la** (**un**) **liman**.

a-și atinge (sau **a-și ajunge**) **scopul**, a realiza ceea ce și-a propus: *dacă te vei putea sui pe vârful acelui deal, apoi poți să zici că ți-ai ajuns scopul.POP.*

a atrage atenția, a se distinge, a se remarca.

a atrage atenția (cuiva), a atenționa, a avertiza (pe cineva): *«Un binevoitor» îi atrage* [ministrului] *toată atenția, și el să nu-i acorde* [anonimei] *nici o atenție?CAR.*

a atrage după sine, a avea drept consecință: *scăderea cursului leului atrage după sine creșterea prețurilor.*

a atrage în capcană (pe cineva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a atrage în cursă (pe cineva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a(**-și**) **atrage mânia** (sau **antipatia**, **aversiunea**, **ostilitatea**, **ura**) (cuiva), a provoca mânia (sau antipatia, aversiunea, ostilitatea, ura) (cuiva).

a ațâța ambiția (sau **curiozitatea**, **poftele**) (cuiva), a stârni, a trezi, a alimenta ambiția (sau curiozitatea, poftele) (cuiva).

a ațâța curiozitatea (cuiva), v. **a ațâța ambiția** (cuiva).

a ațâța focul, a aprinde focul: *ajungând au scos amnarul, au scos cremene și iască ca s-ațâțe foc în codru.EM.*

a ațâța poftele (cuiva), v. **a ațâța ambiția** (cuiva).

a ațâța spiritele, a instiga.

a aține calea cuiva, v. **a păzi calea cuiva**.

a aține drumul cuiva, v. **a păzi calea cuiva**.

a aține poteca cuiva, v. **a păzi calea cuiva**.

a-și aținti ochii asupra..., a-și fixa privirea pe..., a se uita țintă la...

au de voie, au de nevoie, v. **de voie, (ori) de nevoie**.

(ce,) au năvălit turcii?, v. **(doar) nu dau turcii!**

a se auzi (sau **a ieși**) **ca din pivniță**, (despre voce) a se auzi ca de la mare depărtare.

a auzi câinii în Giurgiu, a fi năucit (de o lovitură): *să fi fost el aici să mă fiarbă așa, că-i sărea ochilarii din ochi și giubenul din cap, de auzea câinii în Giurgiu.CAR.*

auzi colo!, ei!, ia poftim!

a auzi cu coada urechii (ceva), (*înv.*) a auzi în treacăt, a prinde din zbor (ceva).

a nu (mai) auzi (cuiva) **de nume**, v. **a nu (mai) ști** (cuiva) **de nume**.

a nu (mai) auzi de numele cuiva, v. **a nu (mai) ști** (cuiva) **de nume**.

a auzi de numele cuiva, a cunoaște (pe cineva) din auzite, din reputație: *De nume am auzit, măicuță, dar că te afli în lumea asta, nici prin cap nu mi-a trecut vreodată.CR.*

a auzi din două părți clopotul de la Mitropolie, a fi năucit (de o lovitură): *omul autorității îi arde babii surde două palme, de-o face să auză la moment din două părți clopotul de la Mitropolie.CAR.*

a auzi-n gură, ca cucul, a fi tare de urechi, a fi surd.

a nu(-l) auzi nici pământul, v. **a nu(-l) ști nici pământul**.

a nu (se) auzi nici țipătul, a nu se auzi nimic, a fi liniște deplină.

auzi vorbă!, ce idee!

a avansa o idee, v. **a avansa o propunere**.

a avansa o ipoteză, v. **a avansa o propunere**.

a avansa (sau **a emite**) **o propunere** (sau **o idee, o ipoteză**), a formula o propunere (sau o idee, o ipoteză).

a avea acces (sau **intrare, ușă deschisă**) (undeva), a putea intra, a fi primit (oricând) (undeva): *gazetarul mai are ușa deschisă la toate repetițiile teatrului.CAR.*

a avea (sau **a găsi, a afla**) **ac de** (sau **pentru**) **cojocul cuiva**, **1.** a descoperi mijlocul de îndreptare a purtării cuiva: *într-un rând, crede cânele că i-a găsit ac de cojoc: să nu-i mai dea mâncare.POP.*; **2.** a se răzbuna pe cineva, a i-o face cuiva: *Las-că v-am găsit eu ac de cojoc. De-acum dormiți, dormire-ați somnul cel de veci, că v-am așternut cu bine.CR.*

a avea acoperire, (*fig.*) a avea justificare, a se adăposti îndărătul legilor.

a avea ac pentru cojocul cuiva, v. **a avea ac de cojocul cuiva**.

a nu avea adversar (sau **potrivnic, rival**), a fi fără egal, a fi unic: *la drept vorbind, păunul n-avea potrivnic de mândru.POP.*

a avea aerul că..., a da, a lăsa impresia că...

a avea a face cu..., **1.** (despre persoane) a avea de lucru, de furcă (cu cineva); a trebui să suporte consecințele: *s-a hotărât ca de-acum înainte să aibă a face mai mult cu parte negustorească.CR.*; *ai înșelat o femeie, dar ai a face acuma cu un bărbat.CAR.*; **2.** (despre lucruri) a avea legătură cu ceva: *Asta dovedește... că acele învățături înalte n-au a face cu o bună și frumoasă educațiune.CAR.*

a avea altoi de vino-ncoace, v. **a avea pe vino-ncoace**.

a avea apă în vine, **1.** a fi becisnic; **2.** a fi fricos.

a avea aplecare spre..., a avea înclinație spre...: *avea aplecare spre științele exacte.*

a avea argint viu în vine, a fi iute ca prâsnelul.

a nu avea astâmpăr, a nu avea liniște, a nu-și găsi locul; a nu se astâmpăra: *vă trudiți alergând mereu după oile acestea care nu mai au astâmpăr.POP.*

a avea asupra sa (ceva), a duce, a purta cu sine (ceva).

a avea atuul (sau **avantajul**), a se distinge printr-o însușire, printr-o calitate decisivă (de cineva sau de altceva).

a avea avantajul, v. **a avea atuul**.

a avea avere cât praful de pe tobă, (*reg.*) a nu avea nimic.

a avea baftă (**chioară**), (*fam.*) a fi norocos.

a avea bani cu carul, a fi putred de bogat.

a avea bani gârlă, v. **a avea bani groși**.

a avea bani groși (sau **gârlă**), a fi foarte bogat.

a avea (sau **a ține**) **bani la ciorap**, a avea (sau a face) economii.

a avea bani numărați, a avea o sumă limitată de bani.

a avea bătaie de cap, a avea greutăți, necazuri, probleme.

a avea beregata curcanului, a înghiți repede și nemestecat.

a se avea bine (sau **rău**) (cu cineva), a fi în relații bune (sau rele) (cu cineva); a (nu) se înțelege (cu cineva); a fi prieten (sau a se dușmăni) (cu cineva): *frați, frați erau ei, dar unul cu altul nu se aveau bine. POP.*

a avea (sau **a fi în**) **biștari** (sau (*pop.*) **gologani**, (*arg.*) **lovele, mălai**), a avea bani.

a avea boală pe..., a avea ciudă pe..., a purta pică; a fi pornit împotriva cuiva.

a avea boală să..., (*fam.*) a avea poftă nebună să...

a avea bosă, a fi dotat, înzestrat.

a avea bujori în obraji, a fi roșu în obraji.

a avea bumbac (sau **câlți, vată**) **în urechi**, (*fig.*) a nu auzi (bine).

a avea bursă, a fi bursier.

a avea burta lipită de spate, a fi lihnit de foame.

a avea burtă, v. **a face burtă**.

a avea burtă de iapă, a nu se mai sătura mâncând.

a avea burtă de popă, **1.** a fi (foarte) gras; **2.** a mânca foarte mult.

a avea buzele pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă**.

a avea ca (sau **drept**) **ajutor** (**pe...**), a fi ajutat (de...).

a avea ca în palmă (pe cineva sau ceva), v. **a avea în palmă** (pe cineva sau ceva).

a avea cale (pe undeva), a avea drum (pe undeva): *la cine mi-e mie drag, n-am cale, și tot îmi fac. POP.*

a avea cale cuvintelor, (*înv.*) a-i fi îngăduit să vorbească.

a avea canon, a fi pedepsit.

a avea cap, **1.** (*fam.*) a fi deștept, inteligent; **2.** v. **a avea capăt**.

a avea capăt (sau **cap**), a se sfârși: *toată boala are leac, da urâtu' n-are cap.POP.*

a (nu) avea cap (**și Dumnezeu** sau **și chip**) **de a...**, v. **a (nu) avea cap (și Dumnezeu** sau **și chip) să...**

a avea cap greu sau **a fi greu de** (sau **la**) **cap**, a înțelege cu dificultate; a fi prost: *dumneata, cum văd, ești cam greu de cap.CR.*

a (nu) avea cap (**și Dumnezeu** sau **și chip**) **să...** (sau **de a...**), a (nu) fi în stare să..., a (nu) putea să ...: *n-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine.CR.*

a avea capul ca dovleacul, a fi prost ca noaptea.

a avea capul pătrat, v. **a fi cap pătrat.**

a avea casa cucului, a nu avea nici un adăpost.

a avea (**drag**) (pe cineva) **ca sarea-n ochi**, v. **a-i fi** (**drag**) (cuiva) **ca sarea-n ochi.**

a avea casa sub căciulă (sau **sub pălărie**), (*reg.*) a fi foarte sărac.

a avea casa sub pălărie, v. **a avea casa sub căciulă.**

a avea casă și masă, a avea cele necesare traiului.

a avea (sau **a fi cu**) **caș la gură**, a fi imatur; a fi lipsit de experiență.

a avea cazier, a avea antecedente penale.

a avea căderea să..., a avea calitatea de a...: *numai el are căderea de a decide.*

a avea căldură la cap, a aiura, a delira.

a avea căpătâi, a fi așezat la casa lui: *geaba mă mai duc acasă, că-s flăcău și n-am nevastă, nici nevastă, nici copii, nici un fel de căpătâi.POP.*

a nu avea (**nici**) **cățel**, (**nici**) **purcel**, **1.** a nu avea griji materiale; **2.** a fi foarte sărac.

a avea căutare, (despre mărfuri) a se vinde ușor.

a avea câlți în urechi, v. **a avea bumbac în urechi.**

a avea câmp liber, v. **a avea mână liberă.**

a (**nu**) **avea când** (**să...**), a (nu) avea timp (să...): *mă dusei vinerea-n târg, par'că joi n-am avut când.POP.*

a avea cârlig (la cineva), (*pop.*) a-i fi simpatic, drag (cuiva).

a avea câștig de cauză, a obține o victorie (asupra cuiva), a câștiga.

a nu avea câtuși de puțin, a nu avea deloc.

a avea ceață în creieri, v. **a avea fum în creieri.**

a nu avea ce căuta undeva, a nu avea voie să vină, să stea undeva.

a nu avea ce face (sau **ce să facă**), **1.** a nu avea ocupație; **2.** a nu putea schimba nimic dintr-o situație.

a (**nu**) **avea cei șapte ani de acasă**, a (nu) fi fost (bine) educat în copilărie.

a nu avea ce împărți (sau **de împărțit**) **cu...**, a nu avea nici o legătură cu..., a nu avea nimic în comun cu...

a avea ce mânca, a avea din ce trăi: *slava domnului, am ce mânca la casa d-tale.CR.*

a (**nu**) **avea ce pune pe masă**, **1.** a (nu) avea existența asigurată; **2.** (în construcții negative) a fi foarte sărac.

a nu avea ce pune (**nici**) **pe o măsea**, a avea foarte puțin de mâncare: *nici pe o măsea n-are ce pune.CR.*

a avea cerbice țeapănă, (*înv.*) a fi dârz.

a nu avea ce să facă, v. **a nu avea ce face.**

a avea ceva cu..., **1.** a dori, a pretinde, a vrea ceva de la...: *ce ai, domnule, cu mine?*; **2.** a avea motive (nemărturisite) pentru a căuta nod în papură, a persecuta, a paște pe...: *să știi că are ceva cu tine!*

a avea ceva după perdea, a tăinui ceva.

a avea ceva în sânge, a avea ceva înnăscut.

a avea ceva la bază, a se întemeia pe ceva sigur.

a avea ceva pe conștiință, a avea ceva să-și reproșeze.

a avea cheag (**la pungă**), a avea bani puși la o parte, a fi bogat.

a avea chef (sau **poftă**) **de...**, a dori, a pofti să...: *Îmi zic: omul acesta nu mai poate avea chef de nimicurile mele literare.CAR.*

a nu avea cherestea, v. **a avea cheresteaua groasă**.

a avea cheresteaua groasă sau **a nu avea cherestea**, (*fam.*) a fi lipsit de caracter, a nu avea rușine, a fi gros de obraz.

a nu avea chip să..., a nu avea posibilitatea să..., a nu putea să...: *azi n-ai chip, în toată voia, în privirea-i să te pierzi.EM.*

a (nu) avea cine să..., v. **a (nu) fi cine să...**

a avea cinstea să (sau **de a**)**...**, a avea onoarea să (sau de a)...: *avusese cinstea să fie primit de ambasadorul Italiei.*

a avea ciolane în pântece, v. **a fi cu ciolane în pântece**.

a avea ciudă pe..., a purta pică cuiva: *Trăsnea... avea mare ciudă pe mine, de când mă zăpsise în grădina lui, la furat mere domnești și pere sântiliești.CR.*

a avea clavir la cap, a fi într-o ureche, a fi țicnit: *Se tot miră unii că se-ndesesc cazurile de nebunie și de sinucidere! Cum să n-avem clavir la cap!CAR.*

a avea (sau **a purta**) **coarne**, a fi înșelat de nevastă.

a avea coastele lipite, a fi foarte flămând, a fi mort de foame.

a nu avea coloană vertebrală, a fi servil, supus.

a avea colți, a fi periculos, primejdios.

a avea condei (sau **pană**), a scrie bine, cu talent.

a avea considerați(un)e pentru..., a stima, a respecta, a cinsti pe...: *Savanta adunare, premiind pe acest mare poet, a arătat că știe a avea considerațiune pentru literații români în genere.CAR.*

a avea conștiința pătată, a fi comis fapte imorale.

a avea credit, a se bucura de încredere; a avea trecere.

a avea crezământ, (*pop.*) a fi crezut pe cuvânt, a se bucura de încredere: *Neică, să am crezământ, c-astă-sară n-am putut: m-a pus maica la cernut.POP.*

a nu avea cu ce-și stropi măseaua, a nu avea ce bea.

a avea cu cine să semene (sau **cui semăna**), a moșteni calitățile (sau defectele) părinților.

a avea culoare (în obraji), a avea obrajii rumeni.

a nu avea (sau **a nu ști**) **cum** (**să...**), a nu avea posibilitatea, mijloacele (să ...), a-i fi imposibil (să ...).

a (nu) avea (**mare** sau **desăvârșită**) **cunoștință** (de ceva), a (nu) ști, a (nu) fi (bine) informat (de sau despre cineva sau ceva), a (nu) cunoaște (bine).

a avea (sau **a fi în**) **cunoștință de cauză**, a fi bine informat, a cunoaște în amănunțime, detaliat.

a avea curaj, a fi curajos.

a avea curajul să..., a cuteza, a îndrăzni să...: *singur amicul nostru Costică Budalaki a avut curajul să spună, cu un zâmbet de milă pentru ignoranța noastră: – Pariez pe ce poftiți..., dacă Sarafoff nu va fi achitat!CAR.*

a avea cuvânt, a se ține de promisiuni, a-și respecta cuvântul: *a face pe cititori să-nțeleagă cine are cuvânt, cine nu.EM.*

a avea cuvântul, v. **a lua cuvântul**.

a nu avea cuvinte, a nu reuși să se exprime (din cauza emoției); a avea un lapsus.

a avea darul să (sau **de a**)**...**, a fi de natură să... (sau a...); a avea aptitudinea, harul să ... (sau de a ...):

Tânărul X... are darul d-a scrie-n poezie.CAR.

a avea (sau **a fi împodobit cu**) **darul suptului**, (*fam.*) a trage la măsea: [dascălul Iordache] *mai avea și darul suptului.CR.*; *Se vede că acesta-i... fiul secetei, născut în zodia rățelor și împodobit cu darul suptului.CR.*

a avea darul vorbirii, a se exprima fluent, a fi un bun vorbitor.

a avea datină, (*înv.* și *pop.*) a avea obiceiul: *ospătăria aceea era a unui om foarte mare de statură,... care avea datină să cumpere pre oamenii ce i se aducea de vândut.POP.*

a avea de bucurie, a se bucura: *Părinții fetei, când aud asta, au de bucurie.CR.*

a nu avea de ce-l trage câinii, (*reg.*) a fi foarte *sărac.*

a avea (bani) de cheltuială, v. **a da (bani) de cheltuială**.

a nu avea decât sula și căciula, a fi sărac lipit (pământului), a avea doar zestrea nativă: *bine, să mă însor, răspunse flăcăiașul, dară eu n-am de nici unele; sunt golan, precum mă vezi: sula și căciula.POP.*

a avea de furcă (cu...), **1.** a avea de lucru, a avea o încurcătură; *Decât pân-atunci mai va, mai avem de furcă.CAR.*; **2.** a avea de rezolvat o afacere neplăcută (cu...), a avea de luptat (cu...): *se luă la luptă cu el; dar n-avu mult de furcă.POP.*

a nu avea de furcă, (*reg.*) a fi foarte sărac.

a avea degete lungi, a fi lung de mână.

a avea de gând, a intenționa: *Ia-n privește-i cum stau toți treji și se uită țintă în ochii noștri; parcă au de gând să ne zugrăvească.CR.*; *guvernul are de gând să facă în străinătate un împrumut de 155 milioane.CAR.*; *N-avem de gând a răspunde acelei foi.EM.*

a nu avea de împărțit cu..., v. **a nu avea ce împărți cu...**

a avea de lucru (sau de treabă), **1.** a avea un loc de muncă; **2.** a fi ocupat.

a nu avea de moară, a nu avea din ce trăi.

a avea de mulțumire..., (*înv.*) a fi mulțumit să..., a-i face plăcere să...

a avea de obicei, v. **a avea obicei**.

a avea de pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a (nu) avea (ceva) **de ros**, a (nu) avea o slujbă, o sinecură.

a(-i) avea (cuiva) **de știre**, a avea grijă (de cineva), a păzi, a supraveghea (pe cineva): *i-a avut Dumnezeu de știre.PANN.*

a avea de treabă, v. **a avea de lucru**.

a avea de unde, a fi îndestulat, a avea din belșug, cu prisosință: *Și mulțămită Domnului, părinții noștri aveau de unde, căci sărăcia nu se oploșise încă la ușa lor.CR.*

a avea dinți de lapte, a avea caș la gură.

a avea (sau **a fi cu**) **dinții cunună**, a avea dantura întreagă.

a avea două chei pentru o încuietoare, a fi șiret.

a avea două tăișe, v. **a fi (cuțit) cu două tăișuri**.

a avea (sau **a fi cu**) **draci** sau **a avea pe dracul** (sau **pe Scaraoschi**) **în el** (sau **într-însul**) (*fam.*) **1.** a fi deosebit de nervos; **2.** a fi capricios, a avea hachițe, toane.

a avea draci pe țurloaie, (*reg.*) a fi neastâmpărat.

a avea dragoste să..., a-i plăcea să...: *făcuse un clopot mare la acea mănăstire, cu cheltuiala lui, și avea dragoste să-l tragă singur la sărbători mari.CR.*

a avea drept ajutor (pe...), v. **a avea ca ajutor (pe...)**.

a (nu) avea dreptate, a (nu) gândi drept: *Bine zici, meștere Ruben, că egiptenii aveau pe deplin dreptate cu metempsicoza lor.EM.*; *Și mi se pare că avea mare dreptate bietul bătrân.CR.*; *Putem noi spune cu siguranță de pe acuma care dintre amândoi are dreptate?CAR.*

a avea dreptul (sau (*înv.*) **drit**), a-i fi îngăduit; a fi îndreptățit: *d-sa avea dreptul să ia o minimă sumă din fondurile acelea.CAR.*

a avea drit, v. **a avea dreptul.**

a (nu) avea după ce bea apă, a fi înstărit (sau a fi foarte sărac): *Deznădăjduit n-ai de ce să fii, că, slavă Domnului, ai după ce bea apă.CAR.*

a avea față (de...), (*fam.*) a aduce a..., a fi bun de...: *are față de șef.*

a avea față la..., (*înv.*) a avea trecere, credit la...

a avea fericirea să... (sau **de a...**), a avea onoarea, plăcerea să... (sau de a ...): *pe d. Brănișteanu nu avem fericirea să-l cunoaștem.CAR.*

a avea fierul cuiva, (*pop.*) a semăna cu cineva.

a avea ființă (pe lume), a se naște; a exista, a ființa: *atunci lumea cea gândită pentru noi avea ființă. EM.*; *de unde să-l iei, dacă n-are ființă pe lume?CR.*

a avea fler, **1.** a avea intuiție; **2.** a fi perspicace.

a avea foc la inimă, a dori foarte mult.

a avea (sau **a trage**) **folos** (din ceva sau de pe urma cuiva): *n-am să am folos de el niciodată.CR.*; *dac-aș avea vrun folos, n-aș umbla tot mânios și călare și pe jos.POP.*

a avea fum (sau **ceață**) **în creieri**, (*pop.*) a fi beat.

a avea fumuri (în cap) sau **a fi plin de fumuri**, a fi înfumurat, a-și da aere.

a avea gard la gură, v. **a avea lacăt la gură.**

a avea (sau **a fi cu**, **a umbla cu**, **a-i intra** cuiva) **gărgăuni(i)** (sau **greieri**, **stigleți**) **în** (sau **din**, **la**) **cap**, a avea fumuri, toane, ifose; a avea idei extravagante, năstrușnice; a nu fi în toate mințile, a fi țicnit: *Dacă te prinzi așa, mergi de-ți adă feciorul încoace. Iară de nu, caută-ți de drum și nu umbla cu gărgăunii în cap.CR.*

a avea gărgăuni(i) la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a avea gâdilici la limbă, a avea mâncărime la limbă; a nu-și putea ține gura: *moș Ion Roată... avea gâdilici la limbă.CR.*

a avea (sau **a pune în**) **gând**, (*înv.*) a presupune.

a avea gândaci în cap, v. **a avea gărgăuni în cap.**

a avea (de) gând să..., a intenționa să..., a voi să...: *am căptușit niște iepuri și am de gând să-i jumulesc.CR.*

a avea gânduri mari, a avea planuri, proiecte de amploare, îndrăznețe.

a avea gânduri negre, a fi preocupat de ideea sinuciderii.

a avea ghinion, a fi lipsit de noroc, de șansă.

a avea girul cuiva, a avea acordul, dezlegarea cuiva

a avea glagore în cap, a avea cap bun.

a avea glas bun, a cânta frumos.

a avea glas de înger, a cânta foarte frumos: *babele... îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap: ... ba că am glas de înger și multe alte minunății.CR.*

a avea gologani, v. **a avea biștari.**

a avea grabă mare sau **a-i fi grabă mare**, a fi grăbit, a fi zorit: *la poftim, cinstite părinte, de luați din masa noastră oleacă de gustare ș-un păhar-două de vin, ș-apoi vă-ți du-*

ce, dacă spuneți c-aveți așa mare grabă.CR.

a avea grăunțe în cap, a da în gropi de prost.

a nu avea grăunțe (sau **toate grăunțele**) **în cap**, a nu fi în toate mințile, a fi prost: *tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.EM.*

a avea greieri în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a avea greieri la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a avea greș, (*înv.*) a face greșeli, a fi greșit.

a nu avea greș, a nu strica, a fi potrivit, a prinde bine: *însuratul de tânăr și mâncarea de dimineață n-au greș.POP.*

a avea grija cuiva, **1.** a fi preocupat de soarta cuiva: *Spune-i, bade, mumă-ta, să nu-mi mai aibă grija.POP.*; **2.** a-i purta de grijă cuiva.

a avea (**de**) **grijă**, **1.** a băga de seamă, a lua seama, a se (în)griji (de ceva); **2.** a se îngrijora: *Da nu-i nimica, jupâneșică, să n-ai nici o grijă; că știu eu o poiană în pădure.CR.*

a avea (sau **a-i fi cuiva**) **gura amară**, a simți un gust amar în gură (după un chef).

a avea gura ca o sabie, a avea limbă ascuțită, a fi sarcastic.

a avea gura cusută, v. **a-și ține gura cusută**.

a avea gura de cârpă, v. **a avea gura spartă**.

a avea (sau **a fi cu**) **gura mare**, a fi certăreț: *soacra nu trebuie să fie cu gura mare.CR.*

a avea gura pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă**.

a avea (sau **a-i fi** cuiva) **gura seacă**, a avea gură pocită: *afurisit drac, parcă-i fu gura seacă; cum a cobit el, așa s-a întâmplat.POP.*

a avea gura spartă (sau **de cârpă**), a fi indiscret, a nu putea păstra o taină.

a (**nu**) (**mai**) **avea gură** (sau **obraz**, **tupeu**) (**să...**), a (nu) (mai) avea curajul, îndrăzneala (să...), a (nu) (mai) cuteza (să...): *încă mai ai gură să întrebi?CR.*

a avea gură bogată (sau **mare**), a vorbi mult și repede; a fi guraliv.

a avea gură de aur, a vorbi frumos, a fi un bun orator.

a avea gură de cârpă, v. **a avea gură spartă**.

a avea gură mare, v. **a avea gură bogată**.

a avea gură pocită sau **a fi pocit la gură**, a prevesti lucruri neplăcute; a cobi.

a avea gura (sau **gură**) **scârboasă** (sau **scârnavă**, **spurcată**) sau **a fi scârbos la gură**, a se exprima vulgar, trivial; a spune obscenități.

a avea gură scârboasă, v. **a avea gura scârboasă**.

a avea gura scârnavă, v. **a avea gura scârboasă**.

a avea gură scârnavă, v. **a avea gura scârboasă**.

a avea gura spurcată, v. **a avea gura scârboasă**.

a avea gură spurcată, v. **a avea gura scârboasă**.

a avea (**bun**) **gust**, a avea simț artistic: *talent n-avea, dar avea gust, remarcând dintr-o ochire talentul altora.*

a avea gustul (**să...**), a avea obiceiul (să...), a fi deprins să...: *poporul nostru în mare parte nu prea are gustul citirei.CAR.*

a nu avea habar (de cineva sau de ceva), **1.** a nu-i păsa (de cineva sau de ceva), a nu-l durea capul (de ceva sau de cineva): *Să rămâi numa-n tulpan, să n-am habar de dușman.POP.*; **2.** a nu ști nimic (despre cineva sau despre ceva): *somnul o cuprinsese îndată* [pe babă], *și ha-*

bar n-avea de ce face noră-sa.CR.

a nu avea hal să..., a nu putea să ..., a nu fi în stare să...: *n-ai hal să-mi fii bărbat!POP.*

a avea hasnă (de cineva sau de ceva) sau **a-i fi hasnă** (cuiva), (*reg.*) **1.** a avea, a trage folos de pe urma cuiva; **2.** a-i păsa de cineva (sau de ceva): *cu ibovnică-n vecini, nu ți-i hasnă de cei câni.POP.*

a nu avea (**nici un**) **haz**, v. **a fi fără haz.**

a avea haz, **1.** a simți plăcere, bucurie: *ce haz am să merg acasă, când n-am nevastă frumoasă?POP.*; **2.** a avea farmec, a fi nostim, simpatic, a avea pe vino-ncoace: *e frumoasă; ... ca copiii are haz.EM.; Nu zic ... Poate că n-am haz, dar, te rog, admite-mi scuza, scumpe-amice.CAR.*

a avea icoană la scris, a scrie foarte frumos: *Ți-a dat și ție Dumnezeu un dar: ai icoană la scris; ție cu condeiul ți-e dat să te hrănești. CAR.*

a avea ifose, a-și da aere, a fi înfumurat.

a avea igrasie la cap, (*fam.*) a fi prost, a fi într-o doagă.

a avea iluzii optice, a avea vedenii.

a (**nu**) **avea importanță**, a (nu) avea însemnătate, valoare; a (nu) conta: *pentru el, nimic n-avea importanță.*

a avea impresia că..., a i se părea că..., a crede că...: *am impresia că nu ești tocmai în apele tale.*

a avea influență (sau **înrâurire**) **asupra...** (cuiva sau a ceva), a influența (pe cineva sau ceva): *ceea ce* [gazetarul] *debitează zilnic trebuie să aibă o înrâurire cât de mică asupra cugetării și părerilor lor* [cititorilor]*.CAR.*

a avea inima grea, a fi plin de griji, trist.

a avea inima îndoită, a șovăi, a fi nehotărât, a avea temeri.

a avea inima să..., a avea chef să... a-i arde să...: [omul] *n-o să mai aibă inimă să se amuze cu o poezioară lirică ori cu o poveste umoristică.CAR.*

a avea (sau **a-i fi**) **inima neagră**, a fi foarte trist.

a avea inimă de aur, a fi foarte bun, cumsecade.

a avea inimă de piatră, v. **a avea inimă tare.**

a avea inimă împietrită, v. **a avea inimă tare.**

a avea inimă largă, a fi darnic, mărinimos.

a avea inimă tare (sau **de piatră, împietrită**) sau **a i se împietri inima** (cuiva), a nu simți milă, compasiune; a fi nepăsător, nesimțitor, rău.

a avea instinct, a avea fler, a simți, a intui: *Firește coconiță; simte cânele; are instinct.CAR.*

a avea intenția să..., a intenționa să..., a avea de gând să...

a avea intenții (**serioase**) **cu...**, a voi să ia în căsătorie pe...

a avea (**un**) **interes**, a fi interesat: *orice om cu minte să cugete mai des că n-are nici o grabă și nici un interes să moară de ftizie.TOP.*

a avea intrare (undeva sau la cineva), v. **a avea acces** (undeva sau la cineva).

a avea în buzunar (pe cineva), a avea sub control (pe cineva).

a avea (sau **a-i fi**) **în cârcă cu ...**, a avea de furcă cu...: *să-ți iei tălpășița, că cu mine ai în cârcă.POP.*

a avea înclinație spre..., a avea aptitudini pentru...: *avusese de mic înclinații spre desen.*

a (**nu**) **avea** (sau **a** (**nu-**)**și pune**) (**nici**) **în clin și** (**nici**) **în mânecă** (sau **în mâneci**) **cu...**, a nu avea nimic comun cu...: *Închipuiți-vă că într-o lucrare a mea, după ce-aș enumera pe cei cu cari am avut în* *clin și în mânecă odinioară, aș pune o notă jos cam așa.CAR.; La dreptul vorbind,* [liberalii din Moldova] *nu au a face nici în clin, nici în mânecă cu roșii din Țara Românească.EM.; Ce are a face Cațavencu cu mine și eu cu Cațavencu, nici în clin, nici în mâneci.CAR.*

a avea în coaste (pe cineva), a fi incomodat, stingherit (de cineva), a nu mai putea scăpa (de cineva): *mai mare blestem nu-ți trebu-*[i]*e decât să ai pe soacră în coaste!POP.*

a nu (**mai**) **avea încotro** (**face** sau **merge**, **cotigi**), a nu (mai) ști ce să facă, a nu (mai) avea altă posibilitate, a fi nevoit să accepte, a se resemna: *nu am încotro, mort copt, trebuie să te iau cu mine.CR.; când văd că mâța face mărazuri, ț-o strâng de coadă, de mănâncă și mere pădurețe, căci n-are încotro.CR.*

a avea încredere (sau **toată încrederea**) (în cineva), a se baza, a se bizui, a conta (pe cineva), a se încrede (în cineva): *El n-are încredere-n sine.CAR.; cunoaștem destul de onești și de serioși pe specialiștii români ca să avem toată încrederea în privința afirmațiilor lor chiar din a treia mână.CAR.*

a avea în (sau **la**) **degetul** (**cel**) **mic** (pe cineva sau ceva) sau **a fi în** (sau **la**) **degetul mic al cuiva**, **1.** a cunoaște temeinic (ceva): *universul fără margini e în degetul lui mic.EM.*; **2.** a dispune după bunul plac (de cineva sau de ceva) sau a fi la discreția cuiva: *mă are la degetul mic și mă joacă așa cum poftește*; **3.** a fi superior (cuiva): *nu-l îngrijorau ceilalți concurenți; abia dacă erau la degetul lui mic.*

a avea îndoială, v. **a sta la îndoială.**

a avea îndoieli, v. **a sta la îndoială.**

a avea în minte (pe cineva sau ceva), **1.** (*înv.*) a intenționa; **2.** a fi preocupat (de cineva sau de ceva).

a avea în nume de bine (pe cineva), v. **a lua în nume de bine** (pe cineva).

a avea în nume de rău (pe cineva), v. **a lua în nume de bine** (pe cineva).

a avea în (sau **ca în**) **palmă** (pe cineva sau ceva), a avea în puterea sa, la discreția sa (pe cineva sau ceva).

a avea în pântece, v. **a lua în pântece.**

a avea în primire (ceva), a răspunde (de ceva).

a avea (sau **a lua**) **în privire**, (*înv.*) a avea în vedere, a lua în considerare, a ține seamă.

a avea (sau **a băga**) **în** (sau **la**) **pungă** (pe cineva), (*reg.*) a dispune (de cineva), a avea la mână (pe cineva).

a avea înrâurire asupra... (cuiva sau a ceva), v. **a avea influență asupra...** (cuiva sau a ceva).

a avea însemnat la catastif (sau **la răboj**) **pe...**, a avea în vedere, a ține minte pe... (spre a-i face un bine sau un rău).

a avea însemnat la răboj pe..., v. **a avea însemnat la catastif pe...**

a avea (sau **a ține**) **în** (sau **la**) **sân** (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a alinta (pe cineva); a proteja, a menaja (pe cineva).

a avea înștiințare, (*înv.*) a fi informat.

a avea în tășcuță (pe cineva), a avea la dispoziție, la discreție (pe cineva).

a avea întâietate, a avea prioritate.

a avea înțelegere cu..., a avea legături, aranjamente secrete cu...

a nu avea (**nici un**) **înțeles**, a nu avea noimă, a fi absurd.

a avea (**un**) **înțeles** (sau **sens**), a avea noimă; a avea logică: *cuvântu-mi pentru tine nu avea înțeles.EM.;*

dacă cuvântul colectivitate ar avea un înțeles rău în el însuși, atunci adversarii noștri ar urma să ne răspundă.CAR.

a avea în vedere, **1.** a intenționa, a urmări (ceva): *a ținut să meargă la Kissingen incognito, pentru ca să se risipească bănuielile că ar fi avut în vedere să intre în daraveri cu cancelarul.CAR.*; **2.** a se interesa în mod special (de cineva sau de ceva); a avea grijă (de cineva sau de ceva): *i-a promis că îl va avea în vedere.*

a avea la activ (ceva), a avea experiență, a avea antecedente: *avea multe fărădelegi la activ.*

a avea la bord (ceva), (*fam.*) a fi consumat o anumită cantitate de băuturi alcoolice.

a avea (sau **a-și pune**) **lacăt** (sau **gard**) **la gură**, a nu spune nimic, a tăcea, a-și impune.

a avea la cherem (pe cineva), a avea la mână (pe cineva), a dispune după pofta inimii (de cineva).

a avea la degetul (**cel**) **mic** (pe cineva sau ceva), v. **a avea în degetul** (**cel**) **mic** (pe cineva sau ceva).

a avea la inimă (pe cineva), a simpatiza (pe cineva), a avea la suflet (pe cineva).

a avea la nazar (pe cineva), (*înv.*) a proteja (pe cineva), a fi binevoitor (cu cineva).

a avea la ochi buni (pe cineva), v. **a privi cu ochi buni** (pe cineva).

a avea la ochi răi (pe cineva), v. **a privi cu ochi buni** (pe cineva).

a avea la plăcere (pe cineva), (*înv.*) a agrea pe cineva: *îl are la plăcere toți, și împăratul.PANN.*

a-l avea la pungă (pe cineva), v. **a-l avea în pungă** (pe cineva).

a avea la știință, a ști; a afla: *Ăra, d-apoi aveți la știință că vă prea întreceți cu dediochiul!CR.*: *D-apoi ai la știință, bade, că și dumneata ai cântec.CR.*

a-l avea la tașcă (pe cineva), a avea la mână (pe cineva).

a (**nu**) **avea leac**, (despre boli, suferințe) a fi (in)tratabil, a (nu) se putea vindeca: *Că-i voinicul fermecat... cu frunză de liliac, ca să nu mai aibă leac.POP.*

a nu avea lescaie, v. **a nu avea para.**

a avea limbă ascuțită (sau **rea**, **de șarpe**), **1.** a fi răutăcios; **2.** a fi rău de gură.

a avea limbă de șarpe, v. **a avea limbă ascuțită.**

a avea limbă lungă sau **a fi lung de limbă**, **1.** a fi flecar, palavragiu; **2.** a fi indiscret.

a avea limbă rea, v. **a avea limbă ascuțită.**

a avea lipici, a atrage, a fermeca, a seduce.

a avea loc, **1.** a se întâmpla, a se produce: *concursul a avut loc pe 17 septembrie*; **2.** v. **a fi loc.**

a nu (**mai**) **avea loc de...**, **1.** a fi incomodat de,,,; **2.** a nu mai încăpea de...; a-i pricinui permanente neajunsuri cuiva.

a avea lovele, v. **a avea biștari.**

a avea lumânări la nas, **1.** a-i curge mucii (cuiva); **2.** (*fig.*) a se purta copilărește, prostește.

a avea mai mult de-o grămadă (ceva), a nu avea deloc (ceva).

a avea mai multe coarde la arc, a avea mai multe posibilități pentru a duce la bun sfârșit ceva.

a avea mari cuvinte să... (sau **a...**), a avea motive temeinice să... (sau a...).

a avea mașină la scară, (*fam.*) a avea o situație bună; a avea un post însemnat.

a avea mațe negre, v. **a fi pestriț la mațe.**

a avea mațe pestrițe, v. **a fi pestriț la mațe.**

a avea mălai, v. **a avea biștari.**

a avea măsură, a fi cuviincios, decent; a fi plin de tact: *Împotriviri duioase-a tinereții în lupte dulci disfac urâtul vieții, și n-au amar, fiindcă au măsură.EM.*

a avea mâinile curate, v. **a avea mâna curată.**

a avea mâinile legate, a fi în imposibilitate de a acționa.

a avea (sau **a fi cu**) **mâinile pătate de sânge**, a fi vinovat de crimă.

a avea (sau **a fi** la cineva) **mâna**, (la jocul de cărți) a-i veni rândul să împartă cărțile.

a avea mâna curată (sau **mâinile curate**), a fi cinstit.

a avea mâna strânsă sau **a fi strâns la mână**, a fi zgârcit, meschin.

a avea mână bună sau **a fi bun de mână**, **1.** a fi îndemânatic; **2.** a purta noroc.

a avea mână deschisă, v. **a avea mână largă.**

a avea mână grea, **1.** a lovi primejdios; **2.** a fi neîndemânatic (la scris, la desen).

a avea (sau **a fi cu**) **mână largă** (sau **deschisă**) sau (*înv.*) **a fi slobod la mână**, a fi generos, darnic.

a avea (sau **a da**, **a lăsa** cuiva) **mână liberă** (sau **câmp liber**), a avea (sau a da) libertate (totală) de acțiune: *spre a lăsa mână liberă doamnei director.CAR.*

a avea (sau **a fi cu**) **mână lungă** sau **a fi lung de mână**, a fi hoț.

a avea mână ușoară, v. **a fi ușor de mână.**

a avea mâncărime la degete, a fura.

a avea mâncărime la tălpi, a simți mereu nevoia de a pleca; a nu putea sta mai mult timp într-un loc.

a (nu) avea media, v. **a (nu)-i ieși media.**

a avea memoria scurtă, v. **a avea memorie scurtă.**

a avea memorie (sau **memoria**) **scurtă**, a nu putea (sau a nu vrea) să țină minte ceva; a uita repede ceva; a fi uituc: *bag de seamă că ai memoria cam scurtă, dar nu-i nimic, ți-o vom împrospăta noi.*

a avea miere de șarpe la inimă, a fi rău, veninos.

a avea mijloace, a avea posibilități materiale: *Am o educație nu tocmai îngrijită, fiindcă părinții n-au avut mijloace să-mi dea una aleasă.CAR.*

a nu avea mijloc să..., a nu avea posibilitatea să ...

a avea mila cucului, a fi orfan.

a avea milă (de...), **1.** (*înv.*) a avea parte (de...): *tu l-ai măritu-l pe-mpăratul, s-aibă milă de izbândă.DOS.*; **2.** a fi milos, a se îndura: [împăratul Roș] *nu avea milă de om nici cât un câne.CR.*; *o, mammură, aibi milă de-a mele rugăminți!EM.*; *Cum are să dea școala ceva ce Dumnezeu n-a vrut să aibă milă a dărui? CAR.*

a avea minte, a judeca, a raționa: *Zică cât le place ceia ce n-au minte, de vor să mă sparie cu a lor cuvinte.DOS.*

a avea mintea în vacanță (sau **plecată cu sorcova**), (*fam.*) a nu gândi, a da semne de prostie.

a avea mintea (bine) mobilată, a fi foarte instruit.

a avea mintea odihnită, (*fam.*) a nu gândi; a fi prost.

a avea mintea plecată cu sorcova, v. **a avea mintea în vacanță.**

a avea minte de cocă (sau **de prunc**), a fi prost ca noaptea.

a avea minte de prunc, v. **a avea minte de cocă.**

a avea minte de vrabie, a nu avea creier.

a avea minte fragedă, a fi copilăros, imatur, necopt.

a nu avea moarte, v. **a nu cunoaște moarte.**

a nu (mai) avea modru, v. **a nu fi modru.**

a (nu) avea mod să... (sau **de a...**), a nu avea posibilitatea să... (sau de a...).

a nu mai avea mult, a fi pe moarte, a agoniza.

a avea mustrări de conștiință, v. **a-l mustra cugetul** (pe cineva).

a avea mustrări de cuget, v. **a-l mustra cugetul** (pe cineva).

a avea (sau **a fi cu**) **nas de câine**, (*reg.*) a fi fără rușine.

a (nu) avea nas să..., **1.** a (nu) îndrăzni să..., a (nu) avea tupeul să...: *ai nas să te arăți?*; **2.** a (nu) avea autoritate, credit, trecere: *mincinosul nu are nas.*

a avea nasul căzut, v. **a-i cădea nasul** (cuiva).

a avea (sau **a fi cu**) **natură**, (*reg.*) a fi violent, periculos; a fi artăgos.

a avea nădejdea către..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejdea în..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejdea la..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejdea pe..., v. **a avea nădejde în....**

a avea nădejdea pre..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejdea spre..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejde către..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejde (sau **a-și pune nădejdea**) **în...** (sau **la...**, **pe...**, (*înv.*) **către...**, **pre...**, **spre...**) sau **a se lăsa în nădejdea** (sau **în seama**) **cuiva**, a se bizui pe...: *Lasă-te în sama lor, dacă vrei să rămâi făr-de cap.CR.*

a avea nădejde la..., v.**a avea nădejde în...**

a avea nădejde pe..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejde pre..., v. **a avea nădejde în...**

a avea nădejde spre..., v. **a avea nădejde în...**

a avea năravul, v. **a avea obicei.**

a avea năvalnic, (*reg.*) **1.** a se bucura de simpatie; **2.** (despre prăvălii) a avea mulți clienți.

a avea neamuri (bune), a fi dintr-o familie bogată, aleasă, influentă.

a avea necaz cu..., v. **a-i fi necaz de...**

a avea necaz de... , v. **a-i fi necaz de...**

a avea necaz pe..., v. **a-i fi necaz pe...**

a avea nervi, a fi irascibil, nervos; a face o criză de nervi.

a avea nervii slabi, a fi ușor iritabil sau impresionabil.

a avea (sau **a fi cu**) **nervii zdruncinați**, a nu se putea controla, a fi cu nervii la pământ.

a avea nevoie a..., v. **a avea nevoie să...**

a avea (sau **a fi**) **nevoie** (sau **trebuință**) **de...**, a(-i) fi necesar, folositor (cineva sau ceva): *țara are nevoie mai mult ca oricând de liniște înăuntru și de o atitudine serioasă și limpede față cu străinătatea.CAR.; când avea trebuință de asemenea lucruri, totdeauna supăra pe alții.CR.*

a nu avea (nici o) nevoie de..., **1.** (*înv.*) a nu avea nici o grijă, a nu-i păsa de...: *de netrebnice urmări să n-aibi nici o nevoie.PANN*; **2.** (*reg.*) a nu avea habar, a nu ști nimic.

a avea (sau **a fi**) **nevoie să...** (sau **a...**), a considera (sau a fi) necesar să..., a trebui să (sau a)....

a avea (multă) nevoință, v. **a pune (multă) nevoință.**

a nu avea nici boabă chioa-

ră, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu avea nici boabă frântă, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu avea nici cap, nici coadă, a nu avea nici o noimă, nici un înțeles; a fi împotriva ordinii firești a lucrurilor.

a nu avea nici casă, nici masă, a fi sărac lipit pământului.

a nu avea nici cenușă în casă, v. **a nu avea nici cenușă în vatră.**

a nu avea nici cenușă în vatră (sau **în casă**) sau **a nu-i arde nici focul în vatră**, a nu avea absolut nimic, a fi sărac lipit pământului.

a nu avea nici ce pune în căldare, v. **a nu avea nici ce pune în gură.**

a nu avea nici ce pune în gură (sau **în căldare**), a nu avea ce mânca, a fi lipsit de orice mijloace de existență.

a nu avea nici de unele, a nu avea nimic.

a (nu) avea nici în clin, nici în mânecă cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a (nu) avea nici în clin, nici în mâneci cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a nu avea nici mâță la casă, (*reg.*) a fi foarte sărac.

a nu avea nici o lețcaie chioară, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu avea nici o lețcaie frântă, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu avea (sau **a nu face, a nu găsi**) **nici o para** (sau **lescaie, lețcaie, boabă**) **chioară** (sau **frântă**), a nu avea (sau a nu valora, a nu găsi) absolut nimic: *pentru teatru... nu putu găsi ministrul supereminent Haret nici măcar lescaie frântă în mirificu-i buget.CAR.*

a nu avea nici o para frântă, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu avea nici o perdea, a nu avea rușine; a întrece măsura bunei cuviințe.

a nu avea (sau **a nu face**) **nici o scofală**, a nu avea nici o șansă de izbândă ori a nu izbuti nimic, a nu avea succes: *nu m-ai crezut când ți-am spus că n-ai să faci nici o scofală!*

a nu avea nici o treabă cu..., a nu avea nici o legătură, a nu avea nici în clin, nici în mânecă cu...

a nu avea nici pe dracul, v. **a nu avea nici pe naiba.**

a nu avea nici pe naiba (sau **nici pe dracul**), a nu avea nimic, a fi perfect sănătos: *lasă, nu te mai sclifosi, că n-ai nici pe dracul!*

a nu avea nici tăciune în vatră, a fi foarte sărac.

a nu avea nici un amestec, a nu fi implicat: *De-aceea n-am nici un amestec oriunde nu îmi fierbe oala. EM.*

a nu avea nici un căpătâi, v. **a fi fără căpătâi.**

a nu avea nici un chichirez, a nu avea nici un haz.

a nu avea nici un chip, a nu mai avea încotro.

a nu avea (sau **a fi fără**) **nici un Dumnezeu**, a nu crede în nimic, a nu ține seamă de nimic.

a nu mai avea nici un rost, v. **a nu-și afla rost.**

a nu avea nimic, **1.** a nu deține nici un fel de bunuri, a fi sărac lipit pământului: *Între un țăran care are 2 stânjeni de pământ și unul care n-are nimic, care-i mai bogat?EM.*; **2.** a nu fi deranjat, incomodat de nimic: *– Te supără ceva? – N-am nimic.*

a nu avea nimic a face cu..., a nu a avea nici o legătură cu...

a nu avea nimic de pierdut, a-i fi indiferent, a-i fi tot una: *În șirurile roșilor... vom găsi pe toți aceia cari nu au nimic de pierdut, totul de câștigat.EM.*

a nu avea (nici o) noimă, a nu

avea (nici un) înțeles, a fi fără sens.

a avea (sau **a fi cu**) **noroc**, a avea succes, a fi favorizat de împrejurări: *noi avem mai puțin noroc decât el.CAR.; Se vede că tot mai ai o leacă de noroc, de-ai nemerit tocmai la mine.CR.*

a avea noroc (sau **norocul**) **că...** sau **noroc** (**de la Dumnezeu** sau **din cer până în pământ**) **că...** sau **norocul... că...**, din fericire..., bine că...: *noroc de la Dumnezeu că era o fată robace și răbdătoare.CR.*

a avea noroc chior, v. **a avea noroc porcesc**.

a avea noroc cu..., v. **a avea noroc de...**

a avea noroc cu carul, v. **a avea noroc porcesc**.

a avea noroc de... (sau **cu...**), a avea avantajul de a putea fi ajutat, sprijinit de...; a avea parte de...: *avură noroc de o femeie, care le arătă pe unde să o ia.*

a avea noroc la..., a avea succes la..., a reuși la...: *ai avut noroc la pescuit?*

a avea noroc orb, v. **a avea noroc porcesc**.

a avea noroc porcesc (sau **orb**, **chior**, **cu carul**) sau **a avea norocul porcului** sau **a-i curge norocul gârlă** (cuiva), a avea succes imediat în tot ce întreprinde: *din ziua în care s-a tocmit Chirică la Ipate, norocul îi curgea gârlă.CR.*

a avea noroc (sau **norocul**) **să ...**, a i se ivi prilejul favorabil pentru a...: *avusese norocul să intre de prima dată la facultate.*

a avea norocul că..., v. **a avea noroc că...**

a avea norocul porcului, v. **a avea noroc porcesc**.

a avea norocul să..., v. **a avea noroc să...**

a avea (sau **a-și pune**) **nouă băieri la pungă**, a fi foarte zgârcit.

a avea nouă suflete, a fi foarte rezistent sau foarte viteaz.

a avea numai sufletul în oase, a fi slab ca un țâr.

a nu (**mai**) **avea număr**, a fi peste măsură de numeros.

a avea nume bun (sau **rău**), a avea o bună (sau proastă) reputație.

a avea nume rău, v. **a avea nume bun**.

a avea oase în pântece, v. **a fi cu ciolane în pântece**.

a avea (sau **a lua**) **obicei** (sau **obiceiul**, (*pop.*) **de obicei**, **năravul**), a obișnui: *căci nu mai am de obicei ca-n zilele acele, să mă îmbăt și de scântei din stele.EM.; cucoșii doar și vierii au numai obiceiul de-a se lupta-n duel. EM.; văru-meu... luase obiceiu în toată sara, la culcare, a-și coase mânicile contășului.CR.*

a avea obiceiul, v. **a avea obicei**.

a (**nu**) (**mai**) **avea obraz să...**, a (nu) (mai) avea gură să..., a (nu) (mai) avea îndrăzneală (să ...).

a avea (**atâta**) **obraz**, a avea rușine, pudoare, bun simț.

a avea obraz ca țolu', (*reg.*) a fi lipsit de rușine.

a avea obraz subțire sau **a fi subțire de obraz**, **1.** a fi bine crescut; **2.** a fi susceptibil.

a avea obrazul gros, v. **a fi gros de obraz**.

a avea (sau **a fi cu**) **o casă de copii**, a avea mulți copii: *dacă mă vede că-s o văduvă sărmană și c-o casă de copii, mai trebuie să-și bată joc de casa mea?CR.*

a avea ochelari de cal, a fi mărginit, a vedea lucrurile printr-o prismă prea îngustă.

a avea ochi codați, a avea ochi prelungi, migdalați.

a nu avea ochi decât pentru..., a se uita numai la...; a ține numai la..., a iubi numai pe...

a avea ochi de cotoi, v. **a avea ochi de pisică.**

a avea ochi de pisică (sau **de cotoi**), **1.** a avea privirea foarte ageră, a vedea foarte bine; **2.** a fi perfid, viclean.

a avea ochii căzuți, a avea ochii duși în fundul capului.

a avea ochii cârpiți (de somn), **1.** a avea ochii lipiți (de somn): *își freca apîsat ochii cârpiți de somn*; **2.** (*fig.*) a fi prost: *clipea numai din ochișorii lui cârpiți, ca un broscoi în pierzare.CAR.*

a avea ochii scăldați de lacrimi, v. **a(-și) scălda ochii în lacrimi.**

a avea ochi la spate, a nu-i scăpa nimic.

a avea ochi răi, v. **a fi rău de ochi.**

a nu avea ochi să vadă pe..., a fi supărat pe...; a nu putea suferi pe...

a avea o constituție robustă, a fi lat în spate; a fi sănătos tun.

a avea o explicație cu..., a se lămuri cu...: *A! trebuie să am o explicație...CAR.*

a avea o foame de lup, a fi deosebit de flămând.

a avea oftică, a fi bolnav de plămâni.

a avea oftică pe..., (*fam.*) a-i fi necaz pe..., a nu putea suferi, suporta pe...; a purta pică (cuiva).

a avea o gură cât o șură, a vorbi mult și zgomotos; a fi guraliv.

a avea o idee fixă (sau **o marotă, o păsărică**), a ști, a o ține una și bună.

a avea o lampă arsă sau **a-i fila o lampă**, (*fam.*) a fi într-o ureche.

a avea o marotă, v. **a avea o idee fixă.**

a avea o mutră de înmormântare, (*fam.*) a i se citi durerea, suferința pe chip.

a avea onoarea a..., v. **a avea onoarea să...**

a avea onoarea de a..., v. **a avea onoarea să...**

a avea onoarea să... (sau **a..., de a...**), a avea cinstea, plăcerea să... (sau a..., de a...): *Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii.CAR.*

a avea op, a avea nevoie, a-i lipsi, a-i trebui.

a avea o păsărică, v. **a avea o idee fixă.**

a avea o păsărică (sau **păsărele**) **la cap** (*fam.*) a fi nebun, țicnit, trăsnit, zurliu.

a avea o presimțire, a presimți (ceva).

a avea o prună în gură, v. **a avea prune în gură.**

a avea orbul găinii, v. **a avea orbul găinilor.**

a avea orbul găinilor (sau **al găinii**), **1.** a nu vedea pe înserat; (*p. ext.*) a fi miop: *oamenii boierului... dau chiori unul peste altul, de parcă aveau orbul găinilor.CR.*; **2.** (*fig.*) a nu vedea lucrurile evidente: *nu vezi pe unde calci? ai orbul găinilor?*

a avea o rezistență de fier, a fi deosebit de rezistent.

a avea oroare de..., v. **a avea repulsie de...**

a (nu) avea osebire, (*înv. și pop.*) a (nu) se distinge (unul de altul); a semăna ca două picături de apă.

a avea (sau **a fi cu**) **osânză** (**la pântece**), a fi înstărit, bogat.

a avea o slăbiciune (pentru cineva), a prețui, a simpatiza (pe cineva), a ține în mod deosebit (la cineva): *Ionescu are și el o slăbiciune, și el e om! ține la mine și nu e în stare să mă refuze.CAR.*

a avea o strângere a inimii,

v. **a avea o strângere de inimă.**

a avea (sau **a simți**) **o strângere de inimă** (sau **a inimii**), a avea o reținere, o rezervă (față de cineva sau de ceva); a avea inima îndoită: *simț, gândindu-mă la el, o strângere ne-nțeleasă a inimii.CAR.*

a avea o țandără în cap, a fi indispus.

a nu (mai) avea pace cu... (sau **de...**), (*reg.*) a nu fi lăsat în pace de...; a fi necăjit, sâcâit de...: *era așa de rea, încât nimeni dintre vecinii ei n-avea pace de dânsa.POP.*

a nu (mai) avea pace de..., v. **a nu (mai) avea pace cu...**

a avea palmă grea, v. **a fi greu la palmă.**

a avea pană, v. **a avea condei.**

a avea papagal, (*fam.*) a fi bun de gură; a vorbi convingător: *frumușică, de, era, dar ce papagal avea! POP.*

a nu avea para de ștreang, a nu avea nici un ban.

a nu avea (nici o) para (chioară sau **frântă, lescaie)** sau **a nu avea lescaie**, a nu avea nici un ban, a fi lefter; a fi foarte sărac, a nu avea nimic: [gentilomul] *n-avea para frântă, nemite cu ce să le-nzestreze pe potriva lor și a numelui părintesc. CAR.*

a (nu) avea parte de..., **1.** a (nu) avea, a (nu) se bucura, a (nu) avea noroc de...: *n-am avut parte și eu pe lume măcar de o compătimire!CAR.*; *l-am dat deci la o parte, de-ale virtuții bunuri să aibă singur parte.EM.*; **2.** a (nu) avea alături (pe cineva); a (nu)-i fi drag (cineva): *Spune neichii sănătate, că de mine n-are parte!POP.*; *să n-am parte de Joițica dacă știu.CAR.*

a avea parte la..., v. **a lua parte la...**

a avea (sau **a fi în**) **pasă bună** (sau **proastă**), **1.** a avea noroc (sau ghinion) la jocul de cărți; **2.** a-i reuși (sau a nu-i reuși) cuiva ceva.

a avea pasă proastă, v. **a avea pasă bună.**

a avea pat (cu cineva), (*reg.*) a avea relații sexuale (cu cineva).

a avea păcatul de a..., a comite păcatul de a..., a avea nefericita inspirație de a...: *avea păcatul de a bea peste măsură, dar numai pe banii altora.*

a avea păr pe limbă, **1.** a fi prost; **2.** a fi lipsit de educație.

a avea păsărele la cap, v. **a avea o păsărică la cap.**

a nu avea păs de..., a nu-i păsa de..., a nu se sinchisi de...

a avea pe cine moșteni, a avea cui să semene.

a avea pe dracul în el, v. **a avea draci.**

a avea pe dracu-n pungă, v. **a sufla în pungă.**

a avea pe inimă (ceva) sau **a-i sta pe inimă** (ceva cuiva), a fi preocupat de un gând, de un sentiment, de o durere, de un necaz (nemărturisite): *nu numai politica ne împiedică să spunem ce avem pe inimă.CAR.*

a avea pe naiba în el, v. **a avea draci.**

a avea pe pricopseală pe..., v. **a lua pe pricopseală pe...**

a avea pe procopseală pe..., v. **a lua pe pricopseală pe...**

a avea perdea la ochi, a nu vedea, a nu pricepe un fapt evident.

a nu avea (sau **a nu-și afla**) **pereche**, a nu avea seamăn, a fi foarte deosebit de ceilalți: *aista e un leneș, care nu credem să mai fi având păreche în lume.CR.*

a avea pe Scaraoțchi în el, v. **a avea draci.**

a avea pe Scaraoțchi într-însul, v. **a avea draci.**

a avea pe (sau **altoi de**) **vino-ncoace** sau **a fi plin de vino-ncoace**, (*pop.* și *fam.*) a fi atrăgător, simpatic, captivant, seducător: *i se tulburau mințile... văzând-o cât era de tânără, de frumoasă și plină de vină-ncoace.CR.*

a avea pică pe... sau **a purta pică**, a fi supărat pe...; a-i purta sâmbetele.

a avea picioare moi, a se mișca încet.

a avea pielea groasă, v. **a fi gros la piele.**

a avea pile, a se bucura de protecție.

a avea piper pe limbă, a fi răutăcios, sarcastic.

a avea pita și cuțitul (în mână), v. **a avea pâinea și cuțitul (în mână).**

a avea (sau **a ține, a fi cu**) **pâinea** (sau **pita**) **și cuțitul (în mână)**, a avea toată puterea; a fi stăpân pe situație: *acel unul are atunci în mână și pânea și cuțitul, și taie de unde vrea și cât îi place.CR.*

a avea pântecele lipit de coaste, a fi foarte slab sau foarte flămând.

a avea pâră cu... sau **a se băga în pâri cu...**, a se judeca cu...

a avea poftă de..., v. **a avea chef de...**

a avea poftă de lafuri, a avea chef de pălăvrăgeală: *Primarul era foarte vesel și, fiindcă nu-i era somn, ca de obicei, avea poftă de lafuri. CAR.*

a avea pohoiele(le) la ochi, v. **a avea pohoiele(le) pe ochi.**

a avea (sau **a i se pune**) **pohoiele(le) pe** (sau **la**) **ochi**, (*reg.*) a fi lipsit de spirit de observație, de perspicacitate.

a avea ponturi, a avea sorți de izbândă.

a nu avea (nicăieri) popas (sau **popasuri**), a nu avea (nicăieri) astâmpăr, liniște, a nu-și găsi locul: *dorul de la tine peste multe dealuri vine, n-are nicăieri popas pân-la mine pe obraz.POP.*

a nu avea (nicăieri) popasuri, v. **a nu avea (nicăieri) popas.**

a nu avea potrivnic, v. **a nu avea adversar.**

a avea povață bună, (*reg.*) a fi cumpătat, chibzuit.

a avea predilecție (sau **preferință**) **pentru...**, a avea înclinație spre..., a prefera.

a avea preferință pentru..., v. **a avea predilecție pentru...**

a avea prepus pe..., (*înv.* și *pop.*) a bănui, a suspecta pe...: *feciorul zmeoaicei, de cum a văzut-o, ... avea mare prepus pe dânsa.POP.*

a avea presă bună (sau **proastă**), a se bucura de apreciere bună (sau rea), a avea reputație bună (sau proastă).

a avea presă proastă, v. **a avea presă bună.**

a avea pretenția (sau **pretenții**), **1.** a pretinde: [ziarul] *are pretenția de a studia situația financiară.CAR.;* **2.** a fi exigent, pretențios.

a avea pretenții, v. **a avea pretenția.**

a (nu) avea (un) preț, **1.** (despre mărfuri, bunuri materiale) a (nu) avea căutare, a (nu) se vinde bine; **2.** a (nu) avea o valoare ridicată, a (nu) valora mult: *eu nu cer norocul, dar cer să mă învăț ca viața-mi preț să aibă și moartea s-aibă preț.EM.; Mă disprețuiesc pe mine... Ce mai are astăzi preț?EM.; De frumoasă* [Cuna] *n-are preț, ne-a ofticat un județ.POP.*

a avea prezența de spirit, v. **a avea prezență de spirit.**

a avea prezență (sau **prezența**) **de spirit**, a acționa, a reacționa cu promptitudine; a avea inspirația să..: *bine că ai avut măcar prezența de spirit să-i dai peste nas.*

a avea (sau **a fi în**) **pricină cu...**, a fi certat cu...; (*spec.*) a se judeca cu...

a avea prindere, a avea o ocupație.

a avea privire (la...), (*înv.*) a acorda atenția cuvenită, a ține seamă (de...).

a avea priză, (*fig.*) a avea influență, trecere.

a avea proptele, (*fig.*) a avea sprijinitori, susținători (pentru a parveni).

a avea prune (sau **o prună**) **în gură** sau **a fi cu prune** (sau **cu pruna**) **în gură**, a vorbi neclar, a rosti cuvintele nedeslușit sau bâlbâit.

a avea (sau **a fi plin de**) **purici**, **1.** a fi năpădit de purici; **2.** (*fig.*) a nu avea astâmpăr.

a avea purici pe limbă, (*reg.*) a avea mâncărime de limbă.

a (nu mai) avea putere, a (nu mai) putea: *Când nu mai crezi, să cânți mai ai putere?EM.; Acolo ochiul zavistnic nu mai are v[re]o putere.EM.*

a avea puterea țânțarului, a fi slab, plăpând, lipsit de putere.

a avea (sau **a căpăta**) **puteri depline**, a avea dreptul nelimitat și necondiționat de a acționa în numele cuiva

a avea racilă la inimă, a avea un mare necaz.

a avea raport cu (sau **la**)**...**, (*înv.*) **1.** a avea legătură cu..., a se potrivi la...: *apăsate și acuzatoare, spusele lui n-aveau nici un raport cu cele discutate anterior*; **2.** a se referi la...: *toate bune, numai să aibă vreun raport cu situația noastră.*

a avea raporturi cu..., **1.** a fi în bune relații cu...; **2.** (*spec.*) a întreține relații sexuale cu...

a avea (**puțină** sau **puțintică**) **răbdare**, a aștepta; a nu se grăbi, a fi răbdător: *Și Ipate ne mai având răbdare, se și duce la tată-său și la mă-sa de o cere.CR.; s-a gândit bătrânul să aibă răbdare până la toamnă.CAR.*

a avea (sau **a găsi**) **răsunet**, a avea ecou, a trezi interes; a găsi audiență: *la vremea aceea, articolele sale au avut mare răsunet.*

a avea rău (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a dușmăni, a urî (pe cineva): *n-am rău pre mine.DOS.*

a se avea rău cu..., v. **a se avea bine cu...**

a avea rău de mare, a nu suporta tangajul navelor.

a avea (sau **a face**) **recurs**, (*jur.*) a (avea dreptul de a) cere unei instanțe superioare anularea unei hotărâri judecătorești emise de o instanță inferioară.

a avea recurs la..., (*înv.*) a avea acces la...

a avea relații, a avea cunoștințe sus-puse, care să-l ajute la nevoie.

a avea relații cu..., **1.** a întreține legături, raporturi cu...; **2.** (*spec.*) a avea relații sexuale cu...

a avea remușcări, a regreta, a-i părea rău.

a avea replică, a găsi, spontan, răspunsuri adecvate.

a avea repulsie (sau **oroare**) **de...**, a nu putea suporta pe..., a-i repugna.

a avea (sau **a face**) **rezerve**, **1.** a avea (sau a acumula) fonduri, resurse suplimentare; **2.** a avea îndoieli, rețineri: *Dăm ca foarte pozitivă următoarea știre, asupra căreia facem toate rezervele noastre.CAR.*

a avea rezon, (*înv.*) a avea dreptate.

a nu avea rival, v. **a nu avea adversar**.

a avea (sau **a-și afla**, **a-și face de**) **rând**, (*reg.*) a avea, a-și face timp: *spune-i că n-am vreme..., merge-oi, și să nu mă cheme, eu când mi-oi afla de rând.POP.*

a nu avea (sau **a nu fi**) **rând**

de..., (*reg.*) a nu avea posibilitatea să...: *fața mi s-o schimbosit ș-amu n-am rând de trăit.POP.*

a avea rânza prea mare, v. **a fi cu rânza mare.**

a avea (sau **a face**) **rânză**, (*pop.*) a se îmbogăți.

a avea rânză domnească, (*pop.*) a fi bolnav de stomac.

a avea rânză fierbinte, (*pop.*) a se înfuria ușor, a fi iute din fire.

a avea rânză tare, (*reg.*) a fi rezistent la băutură.

a nu (**mai**) **avea** (**nici un**) **rost**, v. **a nu-și afla rost.**

a avea rude (sau **sfinți**, **sfinții lui**) **la Ierusalim**, (*fam.*) a fi protejat de persoane sus-puse, a avea proptele, pile.

a avea rude printre moaște, a fi de neam mare.

a avea rușine, v. **a-i fi rușine.**

a avea (sau **a fi cu**) **sad** (**bun**) **la vorbă**, **1.** a vorbi cu rost, cu seriozitate: *ne place de dumneata, că ești om cu sadă la vorbă și cu tâlc la muncă. POP.*; **2.** a vorbi mult, a avea chef de vorbă; a avea scuipat la furcă.

a (**nu**) **avea** (sau (*înv.* și *pop.*) **a** (**nu**) **afla**, **a** (**nu**) **vedea**) **saț**, a (nu) se putea sătura (niciodată), a (nu) ajunge la sațietate, a fi veșnic nesătul; (*p.ext.*) a (nu) fi mulțumit cu ce are.

a avea saț la (sau **de**) **vorbă**, (*reg.*) a vorbi mult și cu miez.

a avea său rău (pe cineva), (*reg.*) a fi supărat, a avea necaz (pe cineva).

a avea (sau **a fi cu**) **scaun la cap**, a fi așezat, cumpănit, echilibrat; a gândi matur.

a avea scorbură la inimă, a fi foarte necăjit, supărat.

a nu mai avea scuipat în gură, (*reg.*) a vorbi prea mult.

a avea (sau **a-i veni**) **scuipat** (sau (*pop.*) **stupit**) **la furcă** (sau **la gură**), a avea chef de vorbă, a fi foarte vorbăreț, a fi bun de gură.

a avea scuipat la gură, v. **a avea scuipat la furcă.**

a avea scump (pe cineva), (*înv.*) a aprecia, a stima, a iubi (pe cineva).

a nu(-și) (**mai**) **avea seama în lume**, v. **a nu(-și)** (**mai**) **avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (**mai**) **avea seama pe lume**, v. **a nu(-și)** (**mai**) **avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (**mai**) **avea seamă(n) în lume**, v. **a nu(-și)** (**mai**) **avea seamă(n) pe lume.**

a nu(-și) (**mai**) **avea** (sau **a nu-și afla**) **seamă(n)** (sau **seama**) **pe** (sau **în**) **lume** sau **a fi fără seamă(n)**, a nu (mai) avea pereche; a fi unic, incomparabil: *suie dealul, cântă tare, samăn badea nu mai are.POP.*

a avea semănare cu..., a semăna cu...

a avea (**un**) **sens**, v. **a avea** (**un**) **înțeles.**

a avea (sau **a fi cu**, **a prinde**) **seu la rărunchi**, (*înv.* și *pop.*) a avea (sau a face) avere; a fi putred de bogat: *sameni a avea său la rărunchi.CR.*

a avea sfadă cu..., v. **a se lua la sfadă.**

a nu avea (**nici** sau **nici un**) **sfanț**, (*pop.*) a fi total lipsit de bani; (*p.ext.*) a fi foarte sărac: *dar ce e mai frumos e că n-am sfanț, monșer!CAR.*

a avea sfinți la Ierusalim, v. **a avea rude la Ierusalim.**

a avea sfinții lui la Ierusalim, v. **a avea rude la Ierusalim.**

a nu avea (**nici**) **sfânt** (**nici Dumnezeu**), (*înv.*) a fi lipsit de sens: *Dar bine, măi omule, nu vezi că toată treaba asta n-are nici un Dumnezeu?*

a avea (**un**) **sfârșit**, a avea capăt; a se termina, a se isprăvi: *dar nici lumea aceasta nu poate să nu aibă nicicând sfârșit.POP.*

a avea silă, v. **a-i fi silă** (cuiva).

a avea (**mare** sau **multă**) **silință**, v. **a-și da silință**.

a avea sânge în vine, a fi plin de energie, de vigoare.

a avea (**o**) **slăbiciune** (pentru cineva sau ceva), a iubi foarte mult (pe cineva); a-i plăcea foarte mult (de cineva sau de ceva): *dânsul avea mare slăbiciune pentru nevasta-sa cea nouă.POP.*

a avea (sau **a simți**) (**o**) **slăbiciune**, **1.** a fi istovit; **2.** a fi foarte slăbit; a fi pe cale de a leșina.

a avea somnul mieilor, a dormi mult.

a avea spate, a beneficia, a se bucura de protecție.

a avea spre pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a nu avea stare, **1.** a fi sărac; a nu avea zestre; **2.** a nu avea liniște, a nu-și găsi locul; a nu (mai) avea răbdare: *pizmașii vecini însă n-au avut stare și să luară cu bâte și cu topoare după cioban.POP.*

a avea stăpânire de sine, a-și controla sentimentele, reacțiile.

a avea stigleți în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a avea stigleți la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a avea stofă, (*fig.*) a fi plin de calități, a fi dotat, înzestrat.

a avea stupit la furcă, v. **a avea scuipat la furcă**.

a avea stupit la gură, v. **a avea scuipat la furcă**.

a avea sub saltea, v. **a pune sub saltea**.

a avea suflet negru sau **a fi negru la suflet** (sau **la inimă**) sau **a fi negru în cerul gurii**, a fi foarte rău: *soacra, deh! ca soacrele, era neagră-n cerul gurii.POP.*

a avea știință, a ști: *Poate n-ai știință ce vidmă de fată e aceea.CR.*

a avea știmă, (despre animale) a fi stăpânit de un duh necurat; (*p. ext.*) a fi năzdrăvan.

a avea tact (sau **tactul de a...**), (*fig.*) **1.** a avea măsură (în comportare); **2.** a avea abilitatea de a..., a avea talentul de a...

a avea tactul de a..., v. **a avea tact**.

a avea tagă (de...), v. **a da tagă**.

a (nu) avea talie, a (nu) avea siluetă.

a avea tărâțe în cap, a nu raționa, a nu avea minte.

a (nu) avea teamă, a (nu) se teme: *Să trăiești! cu români ca tine n-am teamă!CAR.*

a (nu) avea (**vreun** sau **nici un**) **temei**, a fi (ne)întemeiat, a (nu) avea o bază solidă: *pesimismul negativ... nu are nici temei, nici roade.CAR.*

a avea temperament, **1.** a fi plin de energie, de elan; a pune pasiune în ceea ce face; **2.** a fi înclinat spre plăcerile trupești, a fi senzual.

a nu avea (sau **a nu fi**) **timp** (sau **vreme**) (pentru ceva), **1.** a se grăbi, a nu avea răbdare: *haiti! mai răpede, mai răpede că n-am timp de așteptat.CR.*; **2.** a fi foarte ocupat: [moșneagul] *ba-i bolnav, ba n-are vreme să te ducă la primblat.EM.*

a avea toane, a fi capricios.

a avea toată increderea, v. **a avea încredere**.

a avea toată nevoința, v. **a pune (multă) nevoință**.

a nu avea toate grăunțele în cap, v. **a nu avea grăunțe în cap**.

a avea toate la îndemână, a nu-i lipsi nimic: *era foarte bogat și avea toate la îndemână.POP.*

a nu avea toate șipturile, (*reg.*) a nu fi întreg la minte : *a iubi cine nu poate n-are șipturile toate.POP.*

a avea tocmeală (**cu...**), a avea o înțelegere (cu...), a fi convenit ceva (cu...): *Talpa iadului a chiemat pe necunoscuta drumeață în odaia împăratului, după cum avuse tocmeală, și a lăsat-o acolo.CR.*

a avea tot timpul să..., a dispune de o perioadă mai îndelungată (decât cea necesară) pentru a...

a avea trac, (despre artiști, candidați) a avea emoții (înaintea unui spectacol, a unui examen).

a avea (sau **a simți**) **tragere de inimă**, a avea (sau a simți) atracție, pasiune, poftă, zel.

a nu avea trai cu..., a nu mai putea trăi în bună înțelegere cu...: *de nu-mi aduci ce ți-am cerut, apoi să știi că n-ai trai cu mine!POP.*

a nu (**mai**) **avea trai de...**, a nu (mai) putea trăi din cauza...

a avea (sau **a duce**) **trai bun** (sau **rău**) **cu...**, a trăi în bună înțelegere, în armonie (sau în neînțelegere, în ceartă) cu...

a avea trai rău cu..., v. **a avea trai bun cu...**

a avea trăsură, (*înv.*) a fi ocupat cu ceva, a avea treabă, a avea bătaie de cap, a suferi neplăceri.

a (**nu**) **avea treabă**, **1.** a (nu) avea de lucru, a (nu) fi ocupat: *Și-i trist fiindcă nimeni nu-l întreabă dac-a mâncat ori dacă are treabă.TOP.*; **2.** (*fig.*) a (nu)-l privi, a (nu)-l interesa; a (nu)-i păsa: *de sunteți tovarăși ori frați, eu n-am treabă.PANN;* **3.** (*fam.*) a fi priceput (la...): *pus la probe, s-a descurcat de minune, n-avea treabă!*

a (**nu**) **avea** (sau **a** (**nu**)**-și face**) (**nici o**) **treabă cu...**, **1.** a (nu) avea de rezolvat ceva cu...: *dă o fugă la bunică-ta, că are nu știu ce treabă cu tine!*; **2.** a (nu) fi interesat de..., a (nu)-i păsa (de...), a (nu) avea (nici o) legătură (cu...): *ce-ai treabă cu slujba mea?POP.*; **3.** (*fam.*) a nu se pricepe la...; a nu fi bun de ..., a nu avea nici în clin nici în mânecă cu...: *din școală îl dăduseră afară, că n-avea nici o treabă cu învățătura*; **4.** (*reg.*) a (nu) avea relații de dragoste cu...: *rușine mi-e și de iarbă, cu cine mi-am făcut treabă.POP.*

a nu-i avea treabă (cuiva), (*reg.*) a nu purta grija cuiva: *să fugim în lumea mare, nime treabă nu ne are. POP.*

a avea treabă să..., (*înv.*) a trebui să...

a nu avea treabă să... (sau **a...**), (*înv.*) a nu avea voie să..., a nu avea permisiunea să...

a avea trebuință, v. **a avea nevoie.**

a avea trecere, **1.** (*înv.*; despre oameni) a se bucura de îngăduință, de iertare, a i se face o concesie; **2.** (despre oameni) a fi luat în seamă, a avea credit: *are trecere la minister*; **3.** (despre mărfuri) a avea căutare, a fi în vogă.

a avea tupeu, a fi îndrăzneț, obraznic.

a (**nu**) (**mai**) **avea tupeu să...**, v. **a** (**nu**) (**mai**) **avea gură să...**

a nu mai avea țară (cu cineva), a nu mai avea trai liniștit (cu cineva).

a avea țepi pe limbă, a fi rău de gură.

a avea ținere de minte, (*fam.*) a avea memorie bună: *băietul văd că are ținere de minte.CR.*

a avea ținere de seamă, (*înv.*) a nu neglija ceva, a lua în considerație.

a avea (sau **a fi cu**) **țopi**, (*reg.* și *fam.*) a fi mai breaz ca alții.

a avea țop la limbă, (*reg.*) **1.** a avea chef de vorbă, de pălăvrăgeală; **2.** a avea limba ascuțită, a ironiza.

a avea țug la băutură, (*reg.*) a-i plăcea să bea.

a avea un aer de..., a avea o

înfățișare de..., a lăsa impresia de...: *foaia franceză ar avea un aer modest, dar cel puțin convenabil.CAR.*

a avea un cârlig, (*pop.*) a avea o taină, un secret: *Ion are el un cârlig pe undeva, de vine întotdeauna târziu acasă.POP.*

a avea un cui în coastă, v. **a avea un cui la inimă.**

a avea un cui în inimă, v. **a avea un cui la inimă.**

a avea (sau **a fi cu, a-i intra, a-i sta, a se ști cu**) **un cui la** (sau **în**) **inimă** (sau **în coastă**), a avea o teamă, un necaz mare.

a avea un cuvânt cu..., **1.** a avea de discutat ceva cu...; **2.** a avea o răfuială cu...

a avea un cuvânt greu (**de spus**), a avea prestigiu, a se bucura de autoritate.

a avea unde să-și plece capul, a avea cui să se roage.

a (**nu**) **avea unde-și pune capul**, a (nu) avea adăpost.

a avea un dinte împotriva cuiva sau **a-i purta un dinte cuiva**, a fi pornit împotriva cuiva, a intenționa să se răzbune pe cineva.

a avea un foc la inimă, a suferi.

a avea un necaz, a fi necăjit; a fi la ananghie.

a avea (sau **a i se pune**) **un nod în gât**, a simți că nu mai poate vorbi (sau respira) (în urma unei emoții, a unei supărări puternice).

a avea un noroc chior, v. **a avea un noroc orb.**

a avea un noroc orb (sau **chior**), a fi foarte norocos.

a avea un of, a avea o durere, o suferință (nemărturisită).

a avea un schimb de cuvinte cu..., a se certa cu...

a avea urechi de cârpă, a nu auzi bine.

a avea urechi de săftian, (*reg.* și *fam.*) a fi surd.

a avea urechile astupate cu ceară, **1.** a nu auzi bine; **2.** a se face că nu aude.

a avea ușă deschisă (undeva sau la cineva), v. **a avea acces** (undeva sau la cineva).

a avea vad, a avea clientelă numeroasă.

a avea val (sau **valuri**) **cu...**, a avea neplăceri, greutăți din partea...

a avea vată în urechi, v. **a avea bumbac în urechi.**

a avea vedere, a vedea: *Pleoapele-mi pe ochi erau lăsate, deși prin ele eu aveam vedere.EM.*

a avea vederea scurtă, v. **a fi scurt la vedere.**

a avea vederi largi, a avea o perspectivă cuprinzătoare; a fi receptiv la nou, a fi deschis progresului.

a (**nu**) **avea vreme pentru...**, v. **a** (**nu**) **avea timp pentru...**

a avea vreme să..., a avea răgazul să..., a avea timp să...: *dacă n-ai avut destulă vreme să mă cunoști, păcat!CAR.*

a avea zăbavă, (*înv.* și *pop.*) a trece mult timp, a dura: *știind că o să-i fie drumul lung... și că va avea zăbavă nu glumă până s-o întoarce acasă.POP.*

a avea zi bună (sau **zile bune**) **cu...**, a trăi în liniște, în bună înțelegere cu...: *de atunci nurorile n-au mai avut zi bună în casă cu baba.CR.*

a avea zile bune cu..., v. **a avea zi bună cu...**

a avea zile înșirate cu ața, a trăi în mizerie, a o duce de azi pe mâine.

a nu mai avea zile multe, a fi la un pas de moarte.

a avea zor, a se grăbi.

a nu avea zor de..., a nu fi neapărat necesar, a nu fi presant, a putea să mai aștepte.

azi aici, mâine-n Focșani, (despre oameni) nestatornic: *Ferește-te a acorda credit aventurierilor, care sunt azi aici, mâine în Focșani.CAR.*

azi hâr, mâine haț, (*reg.*) azi ceartă, mâine bătaie.

azi-noapte sau **astă-noapte**, (*loc. adv.*) noaptea trecută.

a azvârli cu piatra în șatră, (*reg.*) a face aluzie la ceva.

a azvârli cu țăpoiul, v. **a pune cu țăpoiul**.

a azvârli din țăpoi, v. **a pune cu țăpoiul**.

a se azvârli pe părul unui cal, a încăleca: *cum am văzut că apucă turcii spre Plotumul, m-am azvârlit fără sine pe părul unui cal.CR.*

B

ba azi, ba mâine, la Sfântul Așteaptă.

ba..., ba..., când..., când...: *aveai mușterii de nu erai bucuros; ba să-i duci la Peatră, ba la Folticeni, ba pe la iarmaroace, ba la Mănăstirea Neamțului, ba la Secu, ba la Râșca, ba în toate părțile pe la hramuri.CR.*

baba călătoare n-are sărbătoare, în cursul călătoriei nu ești obligat să respecți posturile și sărbătorile.

ba bine că nu!, evident că da!, se-nțelege!, desigur!: *și-au venit toate neamurile? ba bine că nu!POP.*

ba că chiar, ba chiar.

ba că chiar?, (*iron.*) d-apoi cum nu?

ba că-i tunsă, ba că-i rasă, v. **ba e tunsă, ba e rasă.**

ba că-i una, ba că-i alta, v. **ba (a)ceea, ba (a)ceea.**

ba ce?, nu cumva?

ba (a)ceea, ba (a)ceea sau **ba că-i una, ba că-i alta** sau **că-i** (sau **c-o fi**) **una, că-i** (sau **c-o fi**) **alta**, (*pop.*) ba așa, ba așa; ba una, ba alta; c-o fi, c-o păți: *și așa, ba că-i una, ba că-i alta, moșneagul într-o zi se căsătorește de a doua oară.POP.*

ba chiar, (*loc. adv.*) **1.** și în plus: *ba chiar se făcuse buclucaș, hărțăgos și de tot hapsân, când sta câte două, trei zile pe lângă casă.CR.*; **2.** dimpotrivă: *nu-l obosise lucrul în vie, ba chiar îl înviorase.*

ba (că-i) cârc, ba (că-i) mârc, v. **câr(a) mâr(a)**.

ba da, ba zău, într-adevăr.

ba e albă, ba e neagră, ba așa, ba așa, ba e laie, ba e bălaie; c-o fi, c-o păți.

ba e laie, ba-i bălaie, v. **că e laie, că-i bălaie**.

ba e tunsă, ba e rasă, v. **ba (că) (e) tunsă, ba (că) (e) rasă.**

(cum) bag (de) seamă (sau **seama**) (**că...**), pare-mi-se, se vede că..., pasămite: *bag seamă că nu prea-ți place mâncarea.*

ba ici, ba colea, v. **ba ici, ba colo.**

ba ici, ba colo (sau **colea**), (*loc. adv.*) în toate părțile, pretutindeni: *tot mai cercând, ba ici, ba colea, în spre sară numai ce dă de-o pârtie.CR.*

baie de sânge, mare vărsare de sânge.

baie de soare, expunere a corpului la acțiunea razelor solare.

ba încă sau **și încă**, (*loc. adv.*) (chiar) mai mult decât atât, în plus: *era o fată frumoasă, și încă din cele mai bogate.*

a balansa conturile, (*fin.*) a face creditul egal cu debitul.

balon de săpun, **1.** bășică din clăbuci de săpun; **2.** (*fig.*) vorbărie goală; proiecte inconsistente.

bani bătuți, bani numerar cu valoare mare: *avea numai bani bătuți, în hârtii de 500 lei.*

bani buni, bani cu putere de circulație.

bani curați (sau **murdari**), bani câștigați (ne)cinstit: *înființase o firmă specializată în spălarea banilor murdari.*

bani de buzunar, bani pentru cheltuieli mărunte.

bani de (sau **pentru**) **coșniță**, sumă cheltuită zilnic într-o gospodărie pentru alimente: *se scobi prin toate buzunarele, cu speranța că va găsi rătăciți ceva bani de coșniță.*

banii grosului, (*înv.*) pedeapsă în bani, luată de la cei întemnițați.

banii verzelor, (*reg.*) bani care se adună de la nuntași după jocul miresei.

bani numărați, **1.** bani numerar, bani gheață, bani peșin: *n-avea decât 300 de lei bani numărați;* **2.** bani puțini: *a plecat de acasă cu bani numărați.*

ba nu, zău?, serios?, chiar așa?

ba nu, (*loc. adv.*) nicidecum.

basm (sau **poveste**) **de adormit** (sau **de înțărcat**) **copiii**, relatare imposibil de luat în serios: *alternativa aceasta nu e bună ca poveste de înțărcat copiii.EM.*

basm de înțărcat copiii, v. **basm de adormit copiii.**

basmul cu cocoșul roșu, istorie, întâmplare care nu se mai termină.

bată-l crucea, v. **ucigă-l crucea.**

bată-l toaca, v. **ucigă-l crucea.**

bată-te focul (să te bată)!, arde-te-ar focul!: *cum, bată-te focul, te vei hrăni tu cu oameni?POP.*

bată-te (**norocul**) **să te bată!**, să ai parte de noroc!: *ei, bată-te să te bată, nici nu mă gândeam la tine!POP.*

a bate (sau **a pisa**) **apa în piuă** (**să se aleagă unt**), a vorbi mult și fără rost: *degeaba mai bați apa-n piuă să s-alegă unt, că nu s-alege niciodată.CR.*

a bate bani, a fabrica monede.

a bate bărbunca, (*reg.*) a umbla fără rost; a hoinări.

a se bate ca apa de maluri, a-și face griji degeaba, a se frământa inutil: *geaba se bătea sărmana ca apa de maluri, că pe morți nu-i mai învie nimeni.POP.*

a se bate ca chiorii, v. **a se bate ca orbii.**

a bate calea mânzului, v. **a umbla calea mânzului.**

a se bate calicii în (sau **la**) **gura cuiva**, a mânca repede și cu lăcomie: *turna în el bucate și udătură, de ziceai că se bat calicii la gura lui.POP.*

a se bate calicii la gura cuiva, v. **a se bate calicii în gura cuiva.**

a se bate ca orbeții, v. **a se bate ca orbii.**

a se bate ca orbii (sau **ca chiorii**, **ca orbeții**), a se bate rău, fără a se uita unde lovesc: *și, mă rog, ce folos aveți dacă vă bateți ca orbeții?*

a bate (sau **a chinui**) **ca pe hoții de cai** (pe cineva), a bate (sau a schingiui) fără milă (pe cineva): *L-am amenințat că am poruncă de la conul Fănică să-l chinuiesc ca pe hoții de cai,... degeaba.CAR.*

a se bate cap în cap, a nu se potrivi deloc.

a bate capul (cuiva) sau **a bate** (sau (*obsc.*) **a fute, a regula**) **la cap, la icre** (pe cineva), a insista (pe lângă cineva); a sâcâi, a cicăli, a plictisi (pe cineva); a nu-i da pace (cuiva): *și-atâta l-a bătut la cap, că până la urmă i s-a făcut lehamite bietului om să se tot împotrivească și a făcut precum zicea dracul.POP.*

a-și bate capul sau (*pop.*) **a se bate cu gândurile**, a gândi intens (la ceva), a-și frământa mintea (cu ceva), a fi preocupat (de ceva): *Dracul mă punea să-mi bat eu capul cu gramatica?CR.; Astea sunt întrebări filozofice prea înalte – nu mă-ncumet a-mi bate capul cu dezlegarea lor.CAR.; Ce-și bătea el* [Ștefan cel Mare] *capul cu idei cum le au d-alde gazetari de-ai noștri?EM.*

a-și bate călcâiele sau **a bate în** (sau **din**) **călcâie**, **1.** a sări în sus de bucurie; **2.** a-și bate joc, a nu-i păsa.

a bate cărțile (de joc), v. **a face cărțile (de joc)**.

a bate ceamburul, (*reg.*) a nu se ține de treabă, a-și trece timpul cu lucruri neserioase.

a-i bate ceasul (cuiva), v. **a-i suna ceasul** (cuiva).

a bate câmpii, **1.** a se abate de la subiect, a divaga: *distinsul orator vorbește mult și cam bate câmpii;* **2.** a vorbi aiurea, a spune prostii: *Dacă a bate câmpii și a vorbi în dodii va să zică a cugeta liber, atunci și d. Sihleanu bunioară ar fi liber cugetător.EM.*

a bate cârciumile, v. **a colinda cârciumile**.

a bate coclaurii sau **a umbla pe coclauri**, a hoinări, a vagabonda; a pierde vremea.

a-i bate coliva în piept (cuiva), v. **a fi cu coliva în piept**.

a bate cu..., a avea simpatie pentru...

a bate cu biciul (sau cu **cravașa**), a biciui (sau a cravașa): *copilul ... gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă cu voie bună, și-l bate cu biciul.CR.*

a se bate cu capul de pereți, v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i)**.

a se bate cu capul de (toți) pereți(i), v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i)**.

a se bate cu capul de vatră, v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i)**.

a bate cu cravașa, v. **a bate cu biciul**.

a bate cu fruntea-n nori, **1.** a fi foarte înalt; **2.** a fi mândru, înfumurat, orgolios.

a se bate cu gândurile, v. **a-și bate capul**.

a-și bate (singur) cuie în cap, v. **a-și bate (singur) cuie în talpă**.

a-și bate (singur) cuie în talpă (sau **în cap, în tălpi**), a-și face (singur) greutăți; a-și complica existența.

a-și bate (singur) cuie în tălpi, v. **a-și bate (singur) cuie în talpă**.

a se bate cu mâinile în piept, v. **a se bate cu pumnul în piept**.

a se bate cu mâinile pe piept, v. **a se bate cu pumnul în piept**.

a se bate cu mâna peste gură, v. **a se bate cu palma peste gură**.

a se bate (sau **a se lupta**) **cu morile de vânt**, **1.** a se lupta cu dușmani imaginari; **2.** a nu avea cui să-și strige păsul; a protesta inutil.

a (se) bate cu palma (sau **cu mâna**) **peste gură**, **1.** a regreta cele spuse: *mai bine tăceam, zise baba bătându-se cu palma peste gură.POP.*; **2.** a dori ca cele spuse să nu se împlinească: *Bate-te mai bine cu mâna peste gură și zi ca vameșul.CR.*

a se bate cu pumnii în piept, v. **a se bate cu pumnul în piept**.

a bate cu pumnul în masă, a-și impune punctul de vedere: *Foaie verde samulastră, te-am auzit de acasă cum băteai cu pumnu-n masă, să-ți aduci noră frumoasă, nu ca mine: o negricioasă.POP.*

a se bate cu pumnul (sau **cu mâinile, cu pumnii**) **în** (sau **pe**) **piept**, **1.** a-și manifesta supărarea sau pocăința; **2.** a se mândri, a se lăuda, a se fuduli, a se împăuna: *La toate farmecele firii* [ei] *se bat cu mâinile pe piept.EM.*

a bate cu tirbușonul (sau **cu cartoful**) (pe cineva), a da o mamă de bătaie (cuiva).

a bate darabana în sat, v. **a bate toba în sat.**

a bate darabana în târg și la moară, v. **a bate toba în sat.**

a bate darabana în țară, v. **a bate toba în sat.**

a bate din aripi, a lovi aerul cu aripile, a da din aripi: *cocoșul se umflă atunci în pene și începe să bată din aripi.POP.*

a bate din buze, v. **a sufla în buze.**

a bate din călcâie, v. **a-și bate călcâiele.**

a bate din palme, a aplauda: *Cum a intrat tânărul nostru, toată lumea a părăsit jocul și a-nceput să bată din palme.CAR.*

a bate din picioare, a tropăi.

a bate din picior, **1.** a se răsti, a se rățoi; **2.** a încerca să-și impună voința; a porunci, a comanda.

a bate din pinten, v. **a bate din pinteni.**

a bate din pinten de bucurie, a-și manifesta bucuria în chip zgomotos: *începu a bate din pinten de bucurie că se cotorosise de sărăcie. POP.*

a bate din pinteni (sau **din pinten**), (despre militari) a lovi cu zgomot călcâiele încălțămintei (cu pinteni) unul de altul, luând poziția de drepți: *s-a-nchinat bătând din pinten.EM.*

a(-i) bate din pumni (cuiva), v. **a(-i) bate în pumni** (cuiva).

a bate din pupăză, (*pop.*) a vorbi mult, a flecări, a pălăvrăgi, a trăncăni.

a bate drumurile, **1.** a călători, a umbla mult; **2.** a hoinări, a umbla pe coclauri.

a-l bate Dumnezeu (pe cineva), **1.** a interpreta o suferință fizică drept pedeapsă divină: *ș-am făcut precum am vrut și Dumnezeu m-a bătut;* **2.** a fi infirm; **3.** a fi sărac cu duhul.

a-l bate fericea (pe cineva), a da norocul peste cineva.

a bate fierul cât e cald, a acționa până nu e prea târziu.

a bate furcă (pe cineva), a bate mult și bine (pe cineva).

a-l bate gândul (pe cineva), a-i da, a-i trece prin minte (ceva cuiva); a aprecia, a crede: *Cam câți oameni te bate gândul că să aibă Galibardi?CAR.*

a-și bate gura de-a surda, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și bate gura de clacă, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și bate (sau **a-și răci, a-și rupe, a-și strica**) **gura degeaba** (sau **de clacă, de pomană, de-a surda, în zadar**), a pleda fără folos, a nu găsi ascultare, a vorbi în vânt, la pereți: *Cam astfel de predică am ținut eu odată între patru ochi unui bărbat foarte sus-pus ... credeam că am să-l ating... – mi-am răcit gura degeaba!CAR.*

a-și bate gura de pomană, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și bate gura în zadar, v. **a-și bate gura degeaba.**

a bate haturile, v. **a umbla haturile.**

a bate hlobile să priceapă ca-

lul, v. **a bate șaua să priceapă iapa.**

a bate în călcâie, v. **a-și bate călcâiele.**

a bate în lemn, a dori să nu se împlinească ceva.

a bate în (sau **la**) **pravilă**, a trage la țintă.

a(-i) bate în (sau **din**) **pumni** (cuiva) sau **a juca pumnii**, a necăji, a lua în râs (pe cineva), a-i face în ciudă (cuiva).

a bate în pungă (pe cineva), (*reg.*) a produce o pagubă (cuiva).

a bate în retragere, **1.** a se retrage (din calea inamicului); **2.** (*fig.*) a renunța (la ceva): *și căpitanul a trebuit, uimit de hotărârea Aglaii, să bată în retragere.CAR.*

a bate în sită (**și**) **în covată**, (*reg.*) a face orice pentru realizarea unui scop: *ș-a bătut în sâtă, șî-n covată, ș-a făcut colacu-ndată.POP.*

a bate în tipar, v. **a da în tipar.**

a(-i) bate în tobă (cuiva), v. **a vinde cu toba.**

a-și bate joc (de cineva sau de ceva) sau **a lua în bătaie de joc** (pe cineva), **1.** a râde (de cineva sau de ceva), a lua în râs, a batjocori (pe cineva): *la să-l învăț eu a-și mai bate altă dată joc de om.CR.*; *Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei.EM.*; *cine te-a pus la cale să mă iei, tocmai pe mine, în bătaie de joc?CR.*; **2.** a face (ceva) de mântuială, a lucra prost: *asta se cheamă că muncește? își bate joc!*

a bate laba, v. **a bate mâna.**

a bate la cap (pe cineva), v. **a bate capul** (cuiva).

a bate la mașină, a dactilografia.

a bate la ochi, **1.** a sări în ochi, a atrage atenția, a frapa; a se remarca, a face impresie: *între atâtea hodoroage, îmi bate numaidecât la ochi un scrin vechi.CAR.*; **2.** a fi suspect, a da de bănuit: *prea arunci cu bani în stânga și-n dreapta! bate la ochi!*

a bate (sau **a toca**) **la papuc** (sau **la pingea, la tălpi**), a fi cheltuitor, a risipi: *mulți dintre liberali erau chiar copii de-ai lor, cari așteptau numai ca ei să închidă ochii pentru ca să bată la tălpi averea moștenită.EM.*

a bate la patru coaste (pe cineva), v. **a bate la trei coaste** (pe cineva).

a bate la pingea, v. **a bate la papuc.**

a bate (**pe**) **la** (**toate**) **porți**(**le**) (sau **ușile**), **1.** a cere sprijin, ajutor; **2.** a cerși.

a bate la pravilă, v. **a bate în pravilă.**

a bate (sau **a pune**) **la stroi** (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a trece (pe cineva) printre două rânduri de soldați care-l lovesc cu vergile: *Poruncește să-mi aducă niște palce, că am să-i bat la stroiu, să pomenească.CR.*

a bate la tălpi, v. **a bate la papuc.**

a bate la tipar, v. **a da în tipar.**

a bate la tipărire, v. **a da în tipar.**

a bate (**pe**) **la toate porțile**, v. **a bate la porți.**

a bate (**pe**) **la toate ușile**, v. **a bate la porți.**

a bate (sau **a freca, a lăsa**) **la trei** (sau **la patru**) **coaste** (pe cineva), (*pop.*) a bate zdravăn (pe cineva).

a bate laturile, a umbla fugar.

a bate (sau **a ciocăni**) **la ușă**, a-și anunța prezența prin bătăi în tăblia ușii: *bat la ușă, nimic! mai bat o dată, iar nimic!CAR.*

a bate (sau **a fi**) **la ușă**, (*fig.*) a se apropia, a fi iminent: *iarna bate la ușă.*

a bate (**pe**) **la uși**, v. **a bate la porți.**

a se bate lupii la gura cuiva, a mânca lacom, hulpav.

a bate maidanele, v. **a bate maidanul**.

a bate maidanul (sau **maidanele**), (despre copii) a-și pierde vremea hoinărind sau jucându-se.

a bate marginile, v. **a ține (tot) marginile**.

a bate (sau **a face, a lăsa**) **măr** (pe cineva), a bate foarte tare, a snopi în bătaie (pe cineva): *Era atât de obosit ca și când l-ar fi bătut măr.EM.*; *l-au lăsat măr și s-au dus fiecare la treaba sa.CAR.*

a bate măsura, v. **a bate tactul**.

a bate mătănii, a îngenunchea și a atinge pământul cu fruntea, în semn de pocăință, de cucernicie: *Sumedenii de voinici, boieri, rudenii se-nchinau fetei bălane, precum oamenii la denii bat metănii la icoane.EM.*

a bate mingea, a se juca cu mingea.

a bate (sau **a da**) **mâna** (sau **palma**, (*fam.*) **laba**) **cu...**, **1.** a se învoi din preț, a încheia un târg (cu cineva); **2.** a promite, a se lega cu jurământ: *eu ți l-oi omorî, draga mea, dacă mi-i da mâna că-i merge după mine.POP.*

a bate monedă, **1.** (sau **bani**) a fabrica monede de metal; **2.** a face caz de ceva: *s-a bătut monedă cu ridicarea nivelului de trai al populației.*

a bate obrazul (cuiva), a imputa, a reproșa (cuiva ceva).

a bate o carte, a juca o (anumită) carte de joc.

a bate o depeșă, a telegrafia (în alfabetul morse): *Batem o depeșă la București, la Comitetul central, la minister, la gazete.CAR.*

a bate ora, (despre ceasuri), a marca sonor ora exactă: *Când am ieșit de la berărie, bătea patru fără un sfert la Eforie.CAR.*

a-i bate ora mântuirii (cuiva), a muri: *sunt bătrân și poate curând să-mi bată oras mântuirei.EM.*

a bate palma, v. **a bate mâna**.

a bate parola, v. **a aduce parola**.

a bate pasul pe loc, a nu progresa, a stagna.

a bate (pe cineva) **până iese untul din el**, a bate măr (pe cineva).

a se bate pe burtă cu..., a fi intim cu...

a-și bate (sau **a-și rupe**) **picioarele (degeaba)**, a umbla mult (și fără folos): *De n-a fi unul ca mine pe-acolo, degeaba vă mai bateți picioarele ducându-vă.CR.*

a bate poarca, a juca poarca.

a bate podurile (sau **prundurile**), a umbla fără treabă, haimana.

a bate pontul (cuiva), v. **a vorbi în ponturi**.

a bate pragurile, (*fam.*) a umbla haimana.

a bate preș (pe cineva), (*arg.*) a bate măr (pe cineva).

a bate prundurile, v. **a bate podurile**.

a bate recordul, a depăși cea mai înaltă treaptă (într-un domeniu, într-o disciplină).

a-și bate râs de..., v. **a-și face râs de...**

a bate satu-n vergi, (*reg.*) a cerși.

a bate (de) să-i meargă colbul (pe cineva), v. **a bate (de) să-i meargă fulgii** (pe cineva).

a bate (sau **a flocăi**) **(de) să-i meargă fulgii** (sau **colbul, peticele**) (pe cineva), a snopi în bătaie (pe cineva): *scoteam mâțele... și le flocăiam... de le mergea colbul.CR.*

a bate (pe cineva) **(de) să-i meargă peticele**, v. **a bate** (pe cineva) **(de) să-i meargă fulgii**.

a-i bate scândura (cuiva), v. **a-i suna scândura** (cuiva).

a bate sub tipar, v. **a da în tipar.**

a bate sub tipărire, v. **a da în tipar.**

a bate șaua (ca) să (se) înțeleagă calul, v. **a bate șaua (ca) să (se) priceapă iapa.**

a bate șaua (ca) să (se) înțeleagă iapa, v. **a bate șaua (ca) să (se) priceapă iapa.**

a bate șaua (ca) să (se) priceapă calul, v. **a bate șaua (ca) să (se) priceapă iapa.**

a bate șaua (ca) să (se) priceapă (sau **să înțeleagă**) **iapa** (sau **calul**), a face aluzie la ceva, a face apropouri: *dascălul bătea șeaoa să priceapă iapa.POP.*

a bate tactul (sau **măsura**), a lovi ușor ceva într-un ritm anume: *Când tactu-l bate-Apollo, maestrul meu divin, viața-i simfonie.CAR.*

a bate talpa (la pământ), a călca apăsat.

a bate tamburina (cu degetele), v. **a bate toba (cu degetele).**

a bate tarapanaua, a divulga un secret.

a bate telegramă, a telegrafia.

a bate toaca, (*fig.*) a se lăuda, a face vâlvă.

a bate (degeaba) toaca la urechea surdului, v. **a bate (degeaba) toba la urechea surdului.**

a bate toaca pe vătrai, v. **a toca pe vătrai.**

a bate toba, (*înv.* și *reg.*) a anunța, prin bătăi de tobă, o comunicare de interes obștesc*: când o bătut doba-n sat, l-o lăsat toț*[i] *ș-o plecat.POP.*

a bate toba (cuiva), v. **a vinde cu toba** (bunurile cuiva).

a-i bate toba (cuiva), a lăuda exagerat (pe cineva); a face reclamă, publicitate (cuiva).

bate toba în Moldova și s-aude la Craiova, v. **a bate toba în sat.**

a bate toba (sau **darabana**) **în sat** (sau **în târg și la moară**, **în țară**) sau **bate toba în Moldova și s-aude la Craiova**, a divulga, a face public un secret: *cumnată-sa avusese grijă să bată toba în tot satul.*

a bate toba în târg și la moară, v. **a bate toba în sat.**

a bate toba în țară, v. **a bate toba în sat.**

a bate (degeaba) toba (sau **toaca**) **la urechea surdului**, a vorbi fără a fi ascultat: *rămânea cu surorile și frații... și îi povățuia să fie mai cu răbdare... doară bate toba la urechea surdului.POP.*

a bate toba (sau **tamburina**) **(cu degetele) pe...**, a bate ritmic (cu degetele) pe... (din nervozitate sau din nerăbdare).

a bate țăruș, (*înv.*) a-și întinde cortul; a se stabili undeva.

a bate țol (pe cineva), (*reg.*) a snopi în bătaie (pe cineva).

a bate (sau **a umbla**, (*reg.*) **a îmbla**) **ulițele**, a umbla haimana: *Vorbe ieftene într-adevăr, de care nu ne preocupăm într-o țară și într-un secol în care epitetele îmblă ulițele, încât le pot găsi și la cei mai târziori la pricepere.EM.*

a bate un cui la sicriu, (*arg.*) a aprinde o țigară.

a bate (un) vânt de primăvară (peste ceva), a risipi, a spulbera fără urmă, a face să nu mai existe (ceva): *a bătut un vânt de primăvară peste averea lui.POP.*

a-i bate vântul în traistă (cuiva), a fi sărac lipit pământului.

a se bate ziua cu noaptea, v. **a se îngâna ziua cu noaptea.**

ba (că) (e) tunsă, ba (că) (e) rasă sau **c-o fi tunsă, c-o fi rasă**, ba că-i una, ba că-i alta; ba că-i laie, ba că-i bălaie: *ce mai ... turavura, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, l-a pus pe Galibardi de i-a botezat un co-*

pil.CAR.; *Ba e tunsă, ba e rasă dintr-una-ntr-alta veni și întrebarea că ce-o fi aceea, Centrul?EM.*

ba (nu) zău, (*pop.*) vorbesc serios, dacă-ți spun: *ba zău, încă mă mier c-am avut răbdare să țin casă cu baba.CR.*

a băga bețe în roate, v. **a pune bețe în roate**.

a-și băga boii în plug cu..., v. **a-și pune boii în plug cu...**

a băga cap teafăr sub evanghelie, **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie..**

a-și băga capul în păcat, a păcătui: *nimeni nu-și băgă capul în păcat, când știa că el n-are pic de dreptate.POP.*

a-și băga capul sănătos sub evanghelie, v. **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie.**

a-și băga capul teafăr sub evanghelie, v. **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie.**

a-și băga carnea în saramură (pentru cineva), a-și primejdui viața (pentru cineva).

a băga cărbuni, **1.** a înteți focul; **2.** v. **a da gaz.**

a-i băga în cap (ceva cuiva), a face (pe cineva) să fie interesat, preocupat, obsedat (de ceva).

a băga ceva în gură, a îmbuca ceva, a mânca ceva la repezeală.

a-și băga coada peste tot, a se amesteca în treburi ce nu-l privesc; a fi peste măsură de curios.

a-i băga cuțitul în gât (cuiva), v. **a-i pune cuțitul la gât** (cuiva).

a-i băga cuțitul la gât (cuiva), v. **a-i pune cuțitul la gât** (cuiva).

a băga de păr în sân (pe cineva), a ține foarte mult (la cineva).

a (se) băga de seamă, a (se) observa, a (se) cunoaște, a (se) vedea: *Pentru niște sărăntoci ca noi e greu de făcut trebi de acestea. Dar la o împărăție, ca cum te-ar pișca un purice: nu se bagă de seamă.CR.*; *lertați-ne pentru că nu băgasem de seamă că suntem în Bulgaria.EM.*

a-și băga diavolul coada (undeva), v. **a-și băga dracul coada** (undeva).

a-și băga (sau **a-și vârî**) **dracul** (sau **diavolul, michiduță**) **coada** (undeva), a urzi intrigi, a provoca neînțelegeri, certuri, discordie: *diavolul vrajbei nu cuteza să-și vâre coada între ei.POP.*

a băga după gratii (pe cineva), a închide, a întemnița (pe cineva).

a băga fiori (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga fiori în oase(le) (cuiva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga fitile, v. **a băga intrigă.**

a băga formele, a începe formalitățile pentru căsătorie, a depune actele în vederea căsătoriei.

a băga (sau **a intra**) **frica** (sau **spaima**, **groaza**, **fiori**) (în cineva) (sau **în oase(le)** cuiva) sau **a băga în frică** (pe cineva), a (se) speria, a (se) înfricoșa, a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta: *vreo câțiva voinici, spoiți cu cărbuni pe ochi, foarte-ndrăzneți și foarte cruzi, băgaseră spaima în trei hotare.CAR.*

a băga frica în oase (cuiva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga gaz, v. **a da gaz.**

a băga greș (cuiva), v. **a da greș** (cuiva).

a băga groaza (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga groaza în oase (cuiva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga inimă (în cineva), a îmbărbăta (pe cineva).

a băga (sau **a vârî**) **intrigă** (sau **fitile**, **intrigi**, **râcă**, **strâmbe**, **vrajbă**, **zâzanie**) sau **a face intrigă**, (*fam.*) a provoca discordie, a învrăjbi: *alta n-au de vorbit decât bârfeli și răutăți, ca să vâre fitiluri și zâzanie* *în toată mahalaua.CAR.; Ideea că prin maiorat s-ar băga vrajbă între frați, ba între părinți și fii, e ieftină și neadevărată.EM.*

a băga intrigi, v. **a face intrigă**.

a băga în aceeași oală, (*fig.*) a pune pe același plan.

a băga în alte alea (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în belea (sau **în bucluc, în cofă, la apă, în încurcătură**) (pe cineva), a amesteca, a atrage, a implica într-o afacere necurată (pe cineva); a provoca mari neplăceri (cuiva): *Apoi dar... dă!... fă cum știi; numai să nu ne bagi și pe noi în belea.CR.*; *și-mi înșiră* [mândra] *la mărgean, și nu-nșiră cum se-nșiră, și-nșiră câte-o mărgea, să mă bage în belea.POP.*

a băga (sau **a vârî**) **în boală** (sau **în boale, în toate boalele, în groază, în groaza morții, în toate grozile morții, în răcori, în toate răcorile, în spaime, în sperieți, în toți sperieții, în alte alea**) (pe cineva), a înspăimânta, a îmbolnăvi de spaimă (pe cineva): *i-am scos Măriucăi un șoarec din sân, care era s-o bage în boale pe biata copilă.CR.*; *Să nu mai zici că vine lupul, moș Nichifor, că mă vâri în toate boalele.CR.*; *m-ai băgat în toate grozile morții, căci cuprins de amețeală, nu mai știam unde mă găsesc.CR.*; *O zi întreagă a zbierat și val-vârtej a alergat, pe toți în spaime i-a băgat.CAR.*; *De ce a băgat el în răcori, gândești, pe toți împărații și pe Papa de la Roma?CAR.*

a băga în boale (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în bucluc (pe cineva), v. **a băga în belea** (pe cineva).

a băga în buzunar (pe cineva), **1.** a avea în puterea sa (pe cineva), a dispune (de cineva); **2.** a fi net superior (cuiva).

a băga în cap (ceva), v. **a băga la cap** (ceva).

a (**se**) **băga în ceasul morții**, a (se) speria de moarte.

a băga în (sau **la**) **cheltuială** (pe cineva), v. **a băga la cheltuială** (pe cineva).

a-și băga (**boii**) **în când cu...**, v. **a se pune în cârd cu...**

a-și băga (**boii**) **în cârd cu dracul**, v. **a se pune în cârd cu...**

a băga în cofă (pe cineva), **1.** v. **a băga în belea** (pe cineva); **2.** v. **a pune în cofă** (pe cineva).

a băga (sau **a turna**) **în coș**, a căpăta rând la moară, a începe să macine; a-i veni rândul să facă ceva: *omul care-i urât, nici la moară n-are rând, dar omul care-i frumos, când ajunge, bagă-n coș.POP.*

a i se băga în cur (cuiva), v. **a se ține de curul cuiva**.

a băga în draci (sau **în năbădăi, în toți dracii**) (pe cineva), **1.** a pune pe treabă, a hărnici (pe cineva); **2.** a băga în sperieți, a înspăimânta (pe cineva): *toate gazetele o îndoapă zilnic cu știri «pozitive», care au băgat-o în draci.CAR.*

a băga în fabrica de pumni (pe cineva), a bate măr (pe cineva).

a băga în frică (pe cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga în friguri (pe cineva), a amenința, a speria (pe cineva); a băga în răcori (pe cineva).

a băga în gânduri (pe cineva), v. **a pune în gânduri** (pe cineva).

a băga (sau **a pune, a trimite, a vârî**) (**de viu**) **în groapă** (sau **în mormânt, în pământ**) (pe cineva), **1.** a înmormânta (pe cineva); **2.** a omorî (pe cineva); **3.** (*fig.*) a intimida, a înspăimânta (pe cineva): *cu apriga-ți privire bagi în pământ pe oricine*; **4.** a provoca necazuri, supărări de moarte (cuiva): *numai acestea erau de ajuns, ba și de întrecut, s-o vâre-n groapă pe biata babă.CR.*

a băga în groaza morții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în groază (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în gură (ceva), v. **a pune în gură** (ceva).

a băga în încurcătură (pe cineva), v. **a băga în belea** (pe cineva).

a băga în liceu (pe cineva), v. **a băga la școală** (pe cineva).

a băga în mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire.**

a băga (de viu) în mormânt (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a băga în năbădăi (pe cineva), **1.** v. **a băga în draci** (pe cineva); **2.** a zăpăci, a înnebuni (pe cineva).

a băga în nebuneli (pe cineva), a scoate din minți, a înnebuni (pe cineva): *pe mulți îi băgase în nebuneli cu ochiul ei ager.POP.*

a se băga în ochii cuiva, a se face observat, remarcat de cineva.

a băga (de viu) în pământ (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a băga în pământ, v. **a pune în pământ.**

a băga în pită (pe cineva), v. **a pune în pâine** (pe cineva).

a băga în pâine (pe cineva), v. **a pune în pâine** (pe cineva).

a se băga în pâri (cu cineva), v. **a avea pâră** (cu cineva).

a-și băga (boii) în plug cu dracul, v. **a se pune în cârd** (cu cineva).

a băga în prăpastie (pe cineva), v. **a duce în prăpastie** (pe cineva).

a se băga în primejdia vieții, v. **a-și pune viața în primejdie.**

a băga în primejdie (pe cineva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a se băga în primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie.**

a se băga în primejdii, v. **a-și pune viața în primejdie.**

a băga în priză (pe cineva), v. **a fi în priză.**

a(-l) băga în pungă (pe cineva), v. **a(-l) avea în pungă** (pe cineva).

a băga în răcori (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în seamă (pe cineva sau ceva), **1.** a stima, a da atenție, considerație (cuiva sau la ceva): *Dacă vede că ți-e dragă, nici în seamă nu te bagă.POP.*; *noi suntem niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, cari nu merită să fie băgate în seamă.EM.*; **2.** v. **a lua seama la...**

a băga în sân (de drag) (pe cineva), (*reg.*) a iubi foarte mult (pe cineva): *măi bădiță Gherasim, eu de drag te-aș băga-n sân.POP.*

a băga în sperieți (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a se băga în sufletul (sau **sub pielea**) **cuiva**, a se face cu insistență remarcat de cineva, a câștiga încrederea cuiva.

a băga în școală (pe cineva), v. **a băga la școală** (pe cineva).

a băga în toate boalele (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în toate grozile morții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în toate răcorile (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în toți dracii (pe cineva), v. **a băga în draci** (pe cineva).

a băga în toți sperieții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a băga în traistă (pe cineva), v. **a pune în traistă** (pe cineva).

a băga în viteză (pe cineva), a hărnici (pe cineva).

a se băga (sau **a se amesteca**) **în vorbă (ca măraru-n ciorbă** sau **ca mărarul în bucate)**, **1.** a interveni nepoftit într-o discuție: *Fiindcă dezbaterea este deschisă, mi-a venit și mie să-mi permit a mă amesteca în vorbă.CAR.*; **2.** a se amesteca în treburile altuia.

a băga la apă (pe cineva), v. **a**

băga în belea (pe cineva).

a băga la bașcă (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga (sau **a lua, a prinde, a vârî**) **la** (sau **în**) **cap**, a ține minte, a memora, a reține; a învăța, a asimila: *și Ion băgă cu vremea așa în cap, că lumea parcă are dreptate.POP.*

a băga (sau **a pune**) **la** (sau **în**) **cheltuială** (pe cineva), a determina pe cineva să cheltuiască mai mult decât ar fi vrut.

a băga la ghiozdan, v. **a băga la jgheab**.

a băga la gros (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga la jgheab (sau **la ghiozdan**), (*pop.* și *fam.*) a mânca mult și cu lăcomie.

a băga la liceu (pe cineva), v. **a băga la școală** (pe cineva).

a băga (sau **a lua**) **la mijloc** (pe cineva), (*pop.*) **1.** a înconjura cu simpatie (pe cineva); **2.** a lua de fraier, de fazan, de prost (pe cineva): *cum văd eu, m-ați cam luat la mijloc!*

a băga la mititica (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga la (mare sau **grea) nevoie** (pe cineva), v. **a-și băga viața în nevoi**.

a băga la pârnaie (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga la primejdie (pe cineva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a se băga la primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a băga la pungă (pe cineva), v. **a avea în pungă** (pe cineva).

a băga la pușcărie (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga la răcoare (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a (se) băga la scuteală, v. **a (se) ține la scuteală**.

a băga la secret (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga la (sau **în**) **școală** (sau **la liceu, la universitate**) (pe cineva), a înscrie la școală (sau la liceu, la universitate) (pe cineva): *am întrebat-o ce are de gând cu băiatul: ... voiește să-l bage în liceu.CAR.*

a băga la trier (pe cineva), (*reg.*) a-i cere socoteală pentru ceva (cuiva), a certa aspru (pe cineva).

a băga la universitate (pe cineva), v. **a băga la școală** (pe cineva).

a băga la zdup (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a băga mesa, v. **a intra mesa**.

a-și băga michiduță coada, v. **a-și băga dracul coada**.

a(-și) băga mințile în cap, v. **a(-și) vârî mințile în cap**.

a-și băga mințile în traistă, a se cuminți, a-și băga mințile în cap.

a băga mâinile până la coate, v. **a băga mâinile până-n coate**.

a băga mâinile până-n (sau **până la**) **coate**, a fura ca în codru.

a băga mâna în foc (pentru cineva sau pentru ceva), v. **a pune mâna în foc** (pentru cineva sau ceva).

a băga mâna în straița cuiva, a profita de agoniseala cuiva, a fura pe cineva: *stă tătă vara la umbră și toamna și-or băgat mâna în straița noastră.POP.*

a-și băga nasul (unde nu-i fierbe oala), v. **a se băga unde nu-i fierbe oala**.

a-și băga (sau **a-și vârî**) **nasul în toate**, a se amesteca peste tot (și în lucrurile care nu-l privesc).

a băga o jalbă, v. **a băga o plângere**.

a băga o pilă, v. **a pune o pilă**.

a băga o plângere (sau **o jalbă**), a face reclamație.

a băga (sau **a da**) **o sârmă**, (*fam.*) a telefona.

a băga o șopârlă, v. **a strecura o șopârlă**.

a o băga pe mânecă (sau **pe mâneci**), a o încurca, a o sfecli: *ieni-*

cerii d-auzea pe mânică o băga.POP.

a o băga pe mâneci, v. **a o băga pe mânecă**.

a băga pe sub nară, v. **a da pe sub nas**.

a băga pe sub nas, v. **a da pe sub nas**.

a băga pâră (după cineva), v. **a face (o) pâră** (asupra cuiva).

(ne)băgare de seamă, (ne)atenție: *De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de seamă nu strică.CR.*

băgare în seamă, (*înv.*) stimă, considerație.

a băga râcă, v. **a băga intrigă**.

a băga rufele în boale, a nu spăla bine rufele; a le zoi.

a băga seama, v. **a lua seamă**.

a băga seamă, v. **a lua seamă**.

a băga seamă cu..., (*înv.*) a ajunge la o înțelegere cu..., a se socoti cu...

a băga (sau **a prinde**) **(în) seamă** sau **a(-și) lua seama** sau (*reg.*) **a da (de) seamă**, (*înv.*) a calcula, a socoti; a număra: *taie... o mare mulțime de copaci... de nu-i putea da nimeni de seamă.POP.*

a băga spaima (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a băga spaima în oase(le) cuiva, v. **a băga frica** (în cineva).

a băga strâmbe, v. **a băga intrigă**.

a băga sub masă (pe cineva), **1.** a îmbăta (pe cineva) încât să nu se mai poată ține pe picioare; **2.** a învinge într-o dispută (pe cineva), a înfunda (pe cineva).

a i se băga (sau **a-i intra**) **(pe) sub piele** (cuiva), a reuși să câștige încrederea sau simpatia cuiva: *cu șoșele, cu momele, îi intră pe sub piele.POP.*

băgat (sau **luat**, (*înv.*) **ținut**) **în seamă**, luat în considerație: *și mai fost-au poftiți încă: crai, crăiese și-mpărați, oameni în seamă băgați.CR.*

a se băga (sau **a se amesteca**) **unde nu-i fierbe oala** sau **a-și băga** (sau **a-și vârî**) **nasul** (**unde nu-i fierbe oala**), a se amesteca în treburi care nu-l privesc.

a-i băga un șarpe în sân (cuiva), a înfricoșa (pe cineva).

a-și băga viața în nevoi sau **a băga la** (**mare** sau **grea**) **nevoie** (pe cineva), a intra sau a băga (pe cineva) într-o (mare) încurcătură: *pesemne păcatul și ața îi trage amândoi viața în nevoi să-și bage.PANN.*

a(-i) băga vină (cuiva), (*pop.*) a învinui (pe cineva): *Să vii la neica-n grădină, ușuind câte-o găină, mâncând câte-o holbotină, să nu-ți bage mă-ta vină.POP.*

a băga vrajbă, v. **a băga intrigă**.

a băga zâzanie, v. **a băga intrigă**.

băgător de seamă, **1.** observator, supraveghetor; **2.** (*fam.*) persoană fără ocupație sau cu atribuții formale.

băiat de viață, om vesel, petrecăreț.

a băsnui (sau **a grăi**) **din pântece**, (*înv.*) a fi ventriloc: *Sufletul carele va urma la ceia ce băsnuiescu den pântece.BIBLIA.*

bătaie de cap, frământare a minții; (*p. ext.*) trudă, osteneală: *Pentru ca să ne ajungem acest scop cu mai puțină bătaie de cap, mijlocul cel mai practic este să purcedem pe calea constatării faptelor simple.CAR.*; *De câte ori se indică o cauză de retragere* [a premierului], *ea nu e decât un pretext; cea adevărată nu se mărturisește nicicând și publicistul cată s-o afle cu încunjur și oarecare bătaie de cap.EM.*

bătaie de conștiință, v. **mustrare de cuget**.

bătaie de cuget, v. **mustrare de cuget**.

bătaie de joc, batjocură; v. și **în**

bătaie de joc.

bătător la ochi, (*loc, adj.*) izbitor, frapant: *Poartă o legătură enormă pe cap și e drapat ca un suveran african în vestminte bătătoare la ochi.CAR.; în tirate tiradele ce ni le consacră acele foi, în toate – subliniem cuvântul – un lucru este foarte bătător la ochi.EM.*

bătând din palme, v. **cât ai bate din palme**.

bătut de Dumnezeu, prost.

bătut în cap, prost.

bătut la cap ca berbecul la coadă, prostănac, tântălău: *Ba că e isteț om de stat, ba că e bătut la cap ca berbecul la coadă, ba că e geniu.CAR.*

bătut pe muchie, **1.** (despre monede) cu marginea zimțată; **2.** (despre sume de bani) întreagă, până la ultima centimă: *1.000.000 de lei bătuți pe muchie*; **3.** (despre ani, vârstă etc.) exact, fix, împliniți: *avea nouăzeci și nouă de ani bătuți pe muche.*

a bârâi la cap (pe cineva), a bate la cap, a sâcâi (pe cineva) (spre a obține ceva).

a bea adălmașul, a bea la încheierea unei tranzacții: *peste trei zile, moftul, Constituția adică, s-a promulgat. și i-am și băut adălmașul cu chef mare.CAR.*

a bea ca în târg, a bea mult și de unul singur (fără a invita și pe alții).

a bea (sau **a mânca**) **ca o scorpie**, (*pop.*) a bea (sau a mânca) foarte mult, cu multă lăcomie.

a bea ciubucul, v. **a bea o țigară**.

a bea (sau **a mânca**) **cât patru** (sau **cât șapte**), a bea (sau a mânca) foarte mult: *mănâncă cât patru.POP.*

a bea cât șapte, v. **a bea cât patru**.

a bea cupa (sau **paharul**) **amărăciunilor până la fund**, a îndura toate suferințele omenești imaginabile.

a bea de-i trosnesc fălcile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea de-i (sau **până-i**) **trosnesc** (sau **să-i trosnească**) **urechile** (sau **fălcile**), a bea foarte mult.

a bea de să-i trosnească fălcile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea de să-i trosnească urechile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea de sănătatea cuiva, v. **a închina în sănătatea cuiva.**

a bea dintr-un pahar cu..., a fi prieten bun cu...; a mânca din aceeași oală cu...

a bea din țigară, v. **a bea o țigară.**

a bea (sau **a ciocni**, **a închina**) **în** (sau **pentru**, **de**) **cinstea** (sau **onoarea**, **sănătatea**) **cuiva**, a ridica paharul făcând urări de sănătate și noroc cuiva, a închina un pahar pentru cineva: *beau un pahar de bere în sănătatea voastră.CAR.*

a bea în onoarea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a bea în sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a bea la tutun, v. **a bea o țigară.**

a-și bea (și) mințile, a bea până la inconștiență: *acum îți bei mințile, dintr-un țoi de rachiu.CAR.*

a bea (sau **a aprinde**, **a trage**) **o** (sau **din**) **țigară** (sau (**la**) **tutun**, **ciubuc**, **ciubucul**), (*pop.*) a fuma: [Bagabontul] *a întors capu-ncolo și a început să bea din țigară.CAR.; ai stat pân-acuma să bei la tutun, 'ai?CAR.; Mi-am băut liniștit cafeaua și ciubucul.CAR.; Un arnăut... trăgea ciubuc la altă masă.CAR.*

a bea paharul amărăciunilor până la fund, v. **a bea cupa amărăciunilor până la fund.**

a bea (sau **a primi**) **paharul morții**, **1.** a muri; **2.** a muri de frică.

a bea paharul până la fund, v. **a bea paharul până-n fund.**

a bea paharul până-n (sau **pâ-**

nă la) fund, a bea, dintr-o înghițitură, conținutul unui pahar.

a bea până-i trosnesc fălcile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea până-i trosnesc urechile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea până să-i trosnească fălcile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea până să-i trosnească urechile, v. **a bea de-i trosnesc urechile.**

a bea pentru sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a bea (și) pielea (de pe el), v. **a(-și) vinde (și) pielea (de pe el).**

a-și bea și cămașa (de pe el), a cheltui toți banii pe băutură, a da totul pe băutură.

beat criță, v. **beat-mort.**

beat frânt, v. **beat-mort.**

beat-mort sau **mort de beat** sau **beat criță** sau **beat frânt** sau **beat pulbere** sau **beat țeapăn**, foarte beat: *Prin învălmășeală, o babă surdă beată frântă trece d-a curmezișul, copăcel-copăcel, ca pe câmpul larg de la Obilești.CAR.*

beat pulbere, v. **beat-mort.**

beat țeapăn, v. **beat-mort.**

a bea tutun, v. **a bea o țigară.**

a bea țeapăn, v. **a bea vârtos.**

a bea (câte) un păhărel, (*fam.*) a obișnui să bea băuturi alcoolice; a trage la măsea.

a bea vârtos (sau **țeapăn**), a trage la măsea.

a beli belingherul, (*arg.*) a da de bucluc; a o încurca.

a-și beli dinții, (*pop.*) a rânji.

a beli foale (pe cineva), (*înv.*) a jupui (pe cineva): *beliră foale pre svânta.DOS.*

a-și beli (sau **a-și juli, a-și jupui, a-și rupe**) **nasul, 1.** (*pop.*) a se lovi la nas; **2.** (*fig.*) a fi în primejdie; **3.** (*fig.*) a se păcăli, a o păți.

a(-și) beli ochii, (*pop.*) **1.** a face ochii mari (de mirare sau de prostie), a căsca ochii; **2.** a se uita cu atenție: *belește ochii!*

a beli țapul, v. **a jupui țapul.**

a nu mai beșteli din gură, v. **a tăcea din gură.**

beție de cuvinte, stil umflat, bombastic.

bine ai (sau **ați**) **venit!**, ești (sau sunteți) binevenit (sau bineveniți): *bine-ai venit, Făt-Frumos, zise împăratul.EM.*

bine ați venit!, v. **bine ai venit!**

bine că ai (sau **ați**) **venit**, ai (sau ați) venit la momentul potrivit; ai (sau ați) picat la țanc: *bine că ai venit, am mare nevoie de tine.*

bine că ați venit, v. **bine că ai venit.**

(prea) bine credincios, v. **(prea) bun credincios.**

bine face, v. **bine faci.**

bine (sau **rău**) **faci** (sau **face**), e (sau nu e) bine: *rău face un om ca d-ta să se lase a fi așa de departe târât pe calea scandalului public.CAR.*

bine făcut (la trup), voinic, chipeș, arătos.

bine (sau **rău**) **intenționat**, cu intenții, gânduri bune (sau rele); de bună (sau rea) credință.

bine născut, (*înv.*) de familie bună, de neam, de viță: (*glumeț*) *un vin așa de bine născut și așa de bine crescut.CAR.*

bine ți-a făcut!, așa-ți trebuie!, să te înveți minte!: *te-a dat afară? bine ți-a făcut!*

blajin să-l pui la bubă, v. **bun să-l pui pe rană.**

blajin să-l pui la rană, v. **bun să-l pui pe rană.**

blajin să-l pui pe bubă, v. **bun să-l pui pe rană.**

blajin să-l pui pe rană, v. **bun să-l pui pe rană.**

a blestema cum îi vine la gură, v. **a certa cum îi vine la gură.**

a blești din gură, (*reg.*) a îngăima, a spune cu jumătate de gură: *Nu care cumva să bleștești din gură către cineva despre ceea ce a urmat între noi.CR.*

boala copiilor, v. **răul copiilor**.

boală câinească, umflare a abdomenului la sugari.

boală de ploscă, (*pop.*) beție.

boală de zahăr, (*pop.*) diabet.

boală lumească, (*pop.*) boală venerică.

boală lungă (sau **mare**), (*pop.*) tifos.

boală mare, v. **boală lungă**.

boală seacă, (*pop.*) tuberculoză.

boală uscată, (*pop.*) atrofie.

bob cu bob, (*loc. adv.*) pe încetul; cu grijă și cu răbdare; amănunțit.

(cu) bob numărat, (*loc. adv.*) exact, întocmai; în cele mai mici amănunte: *La toate acestea, dovedite cu bob numărat, oficioșii nu răspund nimic.EM.*

bocciu la cap, (*reg.*) tâmpit.

a se boci în gura mare, v. **a striga în gura mare**.

a bolborosi turcește, v. **a vorbi turcește**.

bolta cerului, firmamentul: *chiotele despicau bolta ceriului.EM.*

a-și bomba pieptul, a-și scoate pieptul în afară, a-și umfla pieptul.

a boteza laptele (sau **rachiul**, **vinul**), (*fam.*) a adăuga apă, falsificând laptele (sau vinul, rachiul etc.).

a boteza rachiul, v. **a boteza laptele**.

a boteza vinul, v. **a boteza laptele**.

braț de fier, braț puternic, vânjos.

brațe de muncă, muncitori.

brânză de iepure, ceea ce nu există.

brâul (sau **cununa**) **cerului**, (*pop.*) curcubeul.

a brodit-o!, a făcut o gafă.

bucățică ruptă tată-său sau **tată-său în picioare** sau **izbit capul lui tată-său**, (despre copii) seamănă leit cu tatăl său: *D-apoi fetișoara lui... a zis dracul și s-a făcut; bucățică ruptă tată-său în picioare, ba încă și mai și.CR.*

buche veche, v. **literă veche**.

a se bucura de stimă, a fi stimat.

a bufni de râs (pe cineva), v. **a se porni pe râs**.

a bufni în râs (pe cineva), v. **a se porni pe râs**.

a-l bufni plânsul (pe cineva), v. **a se porni pe râs**.

a-l bufni râsul (pe cineva), v. **a se porni pe râs**.

bun ajuns! sau **bun ajunsul!** sau (*înv.*) **bună venire!**, bine ai venit!: *bun ajunsul, vere!POP.*

bun ajunsul!, v. **bun ajuns!**

bună părere, v. **părere de bine**.

bună rânduială, ordine.

a bună seamă, (*loc. adv.*; *reg.*) în mod special; anume.

bună seara! sau **seară bună!**, (formulă de salut în cursul serii sau al nopții) să vă fie seara bună!: *bună sara, mândră bună!POP.*

bună treabă! sau **na-ți-o bună!**, proastă treabă!

bună venire!, v. **bun ajuns!**

bună ziua, căciulă, că stăpânul n-are gură!, n-ai învățat să dai bună ziua?

bun băiat!, de treabă om!

(prea) bun (sau **drept**, **bine**) **credincios**, (*înv.*) ortodox, pravoslavnic: *noi bunii credincioși și direpții și creștinii.BIBLIA.*

bun (sau **de bine**, **(de) rău**) **cugetător**, bine (sau rău) intenționat; urător: *juni colindători, buni cugetători.POP.*

bun de făcut cu varză, (*reg.*) **1.** (despre oameni) prost; **2.** (despre obiecte) de proastă calitate.

bun de gură, **1.** gureș, limbut, vorbăreț; **2.** abil, convingător: [subprefectul] *e autoritatea care cu vorbă bună poate convinge pe țăran că trebuie să aleagă de primar în sat pe cel mai harnic, mai de treabă și mai cuminte român, iar nu pe cel mai hărțăgos, mai bun de gură și mai rău de treabă.EM.*

bun de legat la bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun de legat la rană, v. **bun de pus la rană.**

bun de legat pe bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun de legat pe rană, v. **bun de pus la rană.**

bun de mână, îndemânatic.

bun de pași, v. **bun de picioare.**

bun de picioare (sau (*înv.*) **de pași**), sprinten.

bun (sau **iute**) **de picior**, sprinten.

bun de pocinog, (*pop.*) aducător de noroc; bun de saftea.

bun de pripas, (*înv.* și *pop.*; despre vaci) care fată în fiecare an, prolifică.

bun de pus în ramă, (*iron.*) urât, rău, necorespunzător.

bun de pus la bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun de pus (sau **de legat**, **să-l pui**, **să-l legi**) **la** (sau **pe**) **rană** (sau **bubă**), (despre oameni) foarte bun; pâinea lui Dumnezeu: *De unde acum câteva luni cei de la putere erau niște Hoedeli și niște Nobilingi, niște aplipisiți, buni de atârnat în furci, astăzi sunt niște patriotisimi buni de pus pe rană.EM.*

bun de pus pe bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun de pus pe rană, v. **bun de pus la rană.**

bun de sămânță, (*loc. adj.*; despre ființe) prolific.

bun de ștreang, bun de spânzurătoare.

bun de tipar, pregătit și avizat pentru a fi tipărit.

bun găsit!, (*pop.*) bine te-am găsit!

bun la inimă (sau **la suflet**), (*loc. adj.*) milos, îndurător: *și totuși domn fusesem darnic și bun la inimă cu toți.EM.*

bun la suflet, v. **bun la inimă.**

bun neam, (*înv.*) noblețe, distincție.

bun (sau **rău**) **platnic**, persoană care își îndeplinește bine (sau rău) obligațiile bănești: *nu-ți împrumut nici un ban, că ești rău platnic.*

bun rămas!, v. **rămas bun!**

bun să-l legi la rană, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l legi la rană, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l legi pe bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l legi pe rană, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l pui la bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l pui la rană, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l pui pe bubă, v. **bun de pus la rană.**

bun să-l pui pe rană, v. **bun de pus la rană.**

bun venit!, bine ai venit!, ești binevenit!

a bura ca prin sită, v. **a ploua ca prin sită.**

a-și burduși pântecele, a băga la jgheab.

buricul degetului, vârful degetului.

bursă neagră, comerț clandestin.

buruiana dracului, v. **tămâia dracului.**

a-și burzului creasta, a se umfla în pene.

buturuga mică răstoarnă carul mare, lucrurile mărunte pot avea efecte mari.

C

ca aceea, v. **ca acela**.

ca acela sau **ca aceea**, (*loc. adj.*; *reg.*) foarte mare; puternic; însemnat; extraordinar: și *unde nu dă o căldură ca aceea, de se se topește omătul.CR.*

ca acum, de parcă s-ar petrece acum.

ca atare, (*loc. adj.* și *adv.*) deci, în consecință, prin urmare: *Se găsea foarte rar un profesor care să-și dea osteneala a alege ... o bucată serioasă de literatură spre a o face pricepută și gustată ca atare de către elevi.CAR.*; [cronica lui Hurul] e *o galimatie deplină și un falsificat greoi, pe care-l cunoști ca atare la cea dintâi vedere.EM.*

ca (sau **cum e**) **catranul**, foarte negru.

ca ce...(?) sau **ca cât...**, **1.** (*înv.* și *fam.*) cam ce... (sau cam cât...): *filosoafe, vei putea ghici ca ce lucru este în ăst sac d-aci?PANN*; **2.** de ce?, în ce scop?, la ce bun?: *ca ce să mai meargă și el?*

ca ce că, (*înv.*) pentru că, deoarece: *mucenici .. aleși ca viteajiii lui H*[risto]s *și ca ce că băură păharul svinții sale.DOS.*

ca ceea ce, (*înv.*) ca unul care, deoarece: *l-au sfătuit, de s-au tuns în călugărie, ca ceaea ce era destoinic să să pue în cinul cliricilor.DOS.*

ca cioara-n par, v. **cât cioara-n par**.

ca (**și**) **când**, ca și cum, de parcă.

ca cât..., v. **ca ce...**

ca (**și**) **cum**, ca și când, de parcă.

ca (**și**) **cum te-ar pișca un purice**, v. **cât te-ar pișca un purice.**

ca de frica morții, febril, înfrigurat.

ca de la cer la pământ, complet diferit; foarte mare.

ca de la om la om, în mod sincer, deschis, prietenește.

ca de o praștie sau **cât dai** (sau **cât ajungi**) **cu praștia**, la mică distanță, foarte aproape, la o azvârlitură de băț: *casa lui era ca de o praștie de a noastră.POP.*

ca de pe tipsie, pe nemuncite, de-a gata.

ca de tipar sau **parcă-i de tipar**, (*reg.*; despre scrisul de mână) frumos, caligrafic: *nu sunt fecior de notar, ci sunt fecior de plugar, și nu-ți scriu ca de tipar.POP.*

ca (**scos**) **din cutie**, elegant, aranjat, dichisit.

ca din (sau **în**) **gură de șarpe**, foarte tare, grozav, strașnic: *probabil că se lovise rău, căci țipa ca din gură de șarpe.*

ca din palmă, (*loc. adv.*) iute, fără a băga de seamă: *i-a furat portofelul ca din palmă.*

ca din praștie sau **ca praștia**, (*loc. adv.*) **1.** cu mare viteză, foarte iute, foarte repede, cu putere, în mod violent: *Și Bonbon pierea din arenă ca praștia.CAR.*; **2.** împrăștiat, răsfirat: *cărțile zăceau în încăpere ca aruncate din praștie.*

ca după răboj, v. **ca pe răboj**.

cafea rusească, (*glumeț*) băutură alcoolică (vin sau țuică).

ca frunza și ca iarba, v. **câtă frunză și (câtă) iarbă**.

ca fuiorul popii, (*pop.*) de prisos, inutil: *își vin acum cam ca fuiorul popii.OD.*

ca fulgerul, (*loc. adj.* și *adv.*) foarte repede, instantaneu: *dracii s-au împrăștiat iute ca fulgerul în toate părțile.CR.*

ca fulgul, (*loc. adj.* și *adv.*) foarte ușor.

ca fulgul pe apă, **1.** ușor, lipsit de greutate: *barca plutea ca fulgul pe apă*; **2.** nesigur, incert; **3.** la voia întâmplării: *valurile vieții îl purtaseră ca fulgul pe apă.*

ca ieri (alaltăieri), (*loc. adv.*) **1.** de curând; **2.** parcă a fost ieri (alaltăieri): *ca ieri mergeam la școală.*

ca în chip de..., v. **ca un fel de...**

ca îngerii, blând, cuminte, supus, ascultător.

ca în gură de șarpe, v. **ca din gură de șarpe**.

ca în palmă, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** cu suprafața netedă, plană; **2.** foarte bine, amănunțit: *satul se vedea ca-n palmă.*

ca în sânul lui Avram, în condiții ideale: *un soi de răcituri, pe care stau microbii ca-n sânul lui Avram. TOP.*

ca la carte sau **cum scrie la carte**, așa cum trebuie, cum e bine: *și-i făcu o trebușoară, știi, colea, ca la carte.POP.*

ca la (o) comedie, ca la teatru, ca la bâlci: *făceam un tărăboi, de se strânsese lumea, ca la comedie, împrejurul nostru.CR.*

ca la cort, ca țiganii: *în loc să cântați de mort, voi trăncăniți ca la cort.POP.*

ca la moară, **1.** pe rând: *nu așa într-un an-doi și deodată, ci în mai mulți ani și pe rând ca la moară.CR.*; **2.** într-un permanent du-te-vino: *la primărie, lumea intra și ieșea ca la moară.*

ca la pomană, în număr foarte mare: *degeaba vă-ndesați ca la pomană.TOP.*

ca la sita cumetrii, v. **ca la sită**.

ca la sită sau **ca la sita cumetrii**, (*înv.* și *reg.*) mereu.

ca la șatră, (*fam.*) în mare dezordine și murdărie.

ca la ușa cortului, fără rușine (precum țiganii): *ne cânta din fluier: doina, care te umple de fiori, corăbiasca, măriuța, horodinca, alivencile, țiitura, ca la ușa cortului, hori și alte cântece sculățele, ca aceste.CR.*

calcă a popă, se vede de pe acum că va deveni popă, (*p.ext.*) că va ajunge „cineva“.

a calcula cu ochii, v. **a măsura din ochi**.

a calcula din ochi, v. **a măsura din ochi**.

cal de bătaie, (*fig.*) **1.** persoană care duce greul; **2.** temă, problemă exploatată la maximum: *Biata Raluca! auzi, biata fată, să-i strice proasta tocmai monologul, calul ei de bătaie!CAR.*

cald nemțesc, (*glumeț*) frig.

calea-valea, așa și așa, treacă-meargă: *Deși acel vodă s-ar părea peste măsură lesne crezător la vorbele curtenilor – calea-valea, să zicem că până aci lucrul se cam potrivește.CAR.*

cale bătută!, să ai parte de o călătorie ușoară!

cale bună! sau **bună calea!**, drum bun!, mergi sănătos!

cale de două zile, v. **cale de o zi.**

cale de mijloc, v. **drum de mijloc.**

cale de o zi (sau **de două zile**, **de trei ceasuri** etc.), distanță ce poate fi străbătută într-o zi (sau în două zile, în trei ceasuri etc.).

cale de trei ceasuri, v. **cale de o zi.**

calic (sau **sărac**) **ca șoarecele bisericii** (sau **din biserică**, **în biserică**), foarte sărac.

calic ca șoarecele din biserică, v. **calic ca șoarecele bisericii.**

calic lipit (**pământului**), v. **sărac lipit** (**pământului**).

ca lacrima sau **cum îi lacrima**, foarte limpede: *fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă limpede cum îi lacrima.CR.*

ca lumea, (*loc. adj.* și *adv.*) (așa) cum se cuvine, cum trebuie: *o mâncare ca lumea; mergi ca lumea!*

ca mai ba, nicidecum: *Și de-atunci, ca' mai ba să-l vadă cineva bădădăind pe ulițele Iașilor.CR.*

ca mai bine, cât de bine, cum e mai bine, de-a binelea, (bine) de tot.

cam așa, aproximativ așa: *cam așa era îmbrăcată și fata cea mare a împăratului.POP.*

cam de..., aproximativ de felul ...: *troncănea câte una cam de acestea.CR.*

ca mâine (**-poimâine**), peste puțină vreme; curând: *Frică mi-e că mor ca mâine, rămân mândrili de mine.POP.*

a se cam mai duce, a se duce de-a binelea: *fiul craiului... încalecă calul..., apoi face o săritură înapoi și una înainte și se cam mai duc la împărăție.CR.*

cam pune mâna, e hoț, fură: *l-aș ține la mine în gazdă, dar cam pune mâna.SAD.*

ca musca-n lapte, nepoftit, inoportun: *ce te bagi în vorbă ca musca-n lapte?*

ca mușcat de șarpe, brusc, cu violență (fiind foarte speriat): *băiatul ... sări drept în sus, ca mușcat de șearpe.POP.*

(**gol**) **ca napul**, v. (**gol**) **ca un nap.**

ca-n brânză, ușor, fără a întâmpina rezistență: *intra cuțitul în el ca-n brânză.*

ca nealtădată sau **ca nealtedăți**, cum n-a mai fost, cum nu s-a mai întâmplat.

ca nealtedăți, v. **ca nealtădată.**

ca nelumea, contrar bunului simț, anapoda: *n-ar fi fost ei oameni răi, numai că se purtau ca nelumea.*

ca neoamenii, anapoda, aiurea; (*pop.*) pidosnic.

ca niciodată, cum nu s-a mai întâmplat vreodată: *a fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti.POP.*

(**ca stelele cerului și**) **ca** (sau **cât**) **nisipul** (**mării**), (în număr) foarte mare, foarte mult.

ca oamenii, cum trebuie, cum se cuvine.

ca o (sau **cu obraz de**) **babă turcească**, zbârcit la față.

ca o găină plouată, descurajat; trist, abătut: *ce stai ca o găină plouată?*

ca oile, **1.** cu grămada, în dezordine; **2.** (*fig.*) fără discernământ, orbește.

ca omul sau **ca toți oamenii**, cum se întâmplă, cum i s-ar putea întâmpla oricui: *Ce să-i faci, a spus o prostie și el, ca omul.*

ca o sfârlează, foarte repede, cât ai clipi din ochi.

ca oul, fragil.

ca pământul, (*loc. adv.*) **1.** cu desăvârșire, de tot: *uitai ca pământul.PANN*; **2.** profund, adânc, buștean: *doarme ca pământul*; **3.** (în construcții negative) deloc, în nici un fel: *nu se știe ca pământul*; **4.** (despre chipuri) pământiu, livid: *fața-i era ca pământul.*

capătul zilei, spre seară.

ca pâinea (cea bună), (despre oameni), bun, cumsecade: *ai dat peste un stăpân ca pâinea cea bună.CR.*

cap de acuzare, (*jur.*) motivul principal pe care se întemeiază acuzarea cuiva.

cap de an, început de an: *bade, bădișor oltean, ca mâine e cap de an, de când zac și plâng în van, și n-am leac pentru alean.POP.*

cap de cuc, gogoman, prost, nătărău.

cap de iarnă, 1 decembrie: *E pe la Sântul Andrei, cap de iarnă, când plouă, ninge, îngheață, se topește, și e lapoviță și polei.CAR.*

cap de lume, v. **cap de țară**.

cap de primăvară sau **capul primăverii**, 1 martie.

cap de tigvă, (om) prost, imbecil.

cap de țară (sau **de lume**), **1.** începutul sau sfârșitul țării (sau al lumii), margine: *totdeauna la cap de țară să-ți faci casă.PANN*; **2.** (*fig.*) lucru de mare preț, lucru mare: *nu te mai pune și d-ta pentru te miri ce și mai nemica, că doar n-are să fie un cap de țară!CR.*

ca pe apă, (*loc. adv.*) fluent, curent: *vorbea franțuzește ca pe apă.*

ca pe ciripie, (*reg.*) întins, în linie dreaptă: *merse drept ca pe ciripie la stuful cu flori.POP.*

ca pe mâneca cămășii, foarte ușor.

ca pe noi, (*reg.*) cum se cuvine, cum trebuie; (*p.ext.*) foarte tare, strașnic: [mâțele] *ne zgâriau și ne stupeau, ca pe noi.CR.*

ca pe note, (*fam.*) perfect, așa cum trebuie.

ca pe palmă, (*loc. adv.*) cu grijă, cu delicatețe; intact: *mi-i da șeisprezece lei, un irmilic de aur și ți-oi duce-o, știi, cole, ca pe palmă.CR.*

ca pe pravilă, v. **după pravilă**.

ca pe (sau **după**) **răboj**, cuvânt cu cuvânt, ca din carte; întocmai.

cap în (sau **la**) **cap**, (*loc. adv.*) vecini la extremități.

cap la cap, v. **cap în cap**.

ca potârnichile sau **ca (pe) puii de potârniche**, **1.** în toate părțile, în toate direcțiile: *s-au împrăștiat ca potârnichile*; **2.** (*înv.*) în număr (foarte) mare.

ca prevedere, v. **de prevedere**.

ca prin(tr-un) farmec (sau **prin minune**), (*loc. adv.*) în mod miraculos; deodată, pe neașteptate: *ca prin farmec peri*[ră] *izvorul și copacii.EM.; Când deodată, ca prin farmec, zboară norii.CAR.; Libertate, egalitate și fraternitate, și toate or merge bine ca prin minune.EM.*

ca prin minune, v. **ca prin(tr-un) farmec**.

ca prin urechile acului, ca prin farmec, ca prin minune: *Ca prin urechile acului de n-a făcut mucenic pe părintele Duhu, în locul Sfântului Dumitru Izvorâtorul de Mir.CR.*

ca prin vis, (*loc. adv.*) imprecis, nedeslușit, vag: *auzea ca prin vis dangătul clopotului.*

cap sec, prost, zevzec: *Orice cap sec, orice minte săracă și, ce e asemenea rău, orice om cu bun-simț sau exemplar de duzină a renunțat la onorabila stare de simplu fiu și apoi de tată de familie, pentru a ju-*

ca un rol distins în umanitate.CAR.

cap tăiat, foarte asemănător, identic; aidoma, întocmai: *Zău, domnule, semănați cap tăiat cu el.CAR.*

ca (**pe**) **puii de potârniche**, v. **ca potârnichile.**

capul bucatelor, v. **capul mesei.**

capul cinstei, capul mesei, locul de frunte la o petrecere: *la mese ședeți în capul cinstei și mâncați tot plăcinte și găini fripte.CR.*

capul legii, (*înv.* și *pop.*) preot; părinte..., *să ne dai răspuns la o întrebare... dacă nu-i ști Sfinția-ta, care ești capu' legii, cine să știe altul? POP.*

capul locului, partea cu care începe un loc: *decât în fața ariii, mai bine în capul locului.PANN.*

capul mesei (sau **al bucatelor**), locul de onoare la masă, fruntea mesei: *socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună nunul-mare.EM.*

capul neamului, strămoșul unic al mai multor familii.

capul răutăților, inițiatorul, coordonatorul fărădelegilor.

capul săptămânii, luni.

care... mai..., (*înv.*) orice (fel de) ..., oricât...: *n-oi veni la atâta nesimțire, de mi-ai face care cazne mai cumplite ce nu s-au auzât.DOS.*

care alta?, ce altceva?: *– de asta te plângi stăpâne? – d-apoi de care alta, mă Chirică?CR.*

care altul, (*înv.*) altcineva, vreunul.

care cum s-ar prinde..., (*loc. conj.*; *pop.*) care va să zică, cum s-ar zice.

care (mai) de care, v. **unul mai... decât altul.**

care (mai) de care mai..., v. **unul mai... decât altul.**

care (sau **cine**) **încotro** (**poate**), în toate direcțiile: *Fiecare-și smulge bucățica de pâne cea de toate zilele, o strânge cu scumpătate și o vâră-n sân, pornind degrabă care-ncotro.CAR.*

care numai ce, (*înv.*) încât.

care pe care?, care îl va întrece sau birui pe celălalt?: *Acum să vedem care pe care? Ori el pe draci, ori dracii pe dânsul.CR.; Ia să punem o dată o bună și caldă melodramă, o farsă nebună alături cu o insipidă producție modernă: să vedem, care pe care?CAR.*

careși pe unde, (*pop.*) fiecare pe unde apucă sau pe unde poate: *se împrăștiară ca puii de potârniche, careși pre unde.POP.*

care va să zică, (*loc. conj.*) **1.** așadar, deci, prin urmare: *care va să zică și frăția, nu numai politica, poate împiedica pe un literat de a spune tot ce îi stă pe inimă.CAR.*; **2.** ceea ce înseamnă, cu alte cuvinte, adică: *Pe toți, de la Traian până la Dan inclusiv, eu i-am botezat. Care va să zică, vine că suntem rude prin alianță.CAR.*

car funerar, dric.

carne albă, carne de pasăre sau de pește.

cartea neamului, (*înv.*) genealogie.

carte cu limbă de moarte, (*înv.*) testament: *harta testamentului, adecă carte cu limbă de moarte.DOS.*

carte de afurisenie, v. **carte de blestem.**

carte de blestem (sau **de afurisenie**), scrisoare (din partea unui arhiereu) de amenințare cu anatema în caz de sperjur.

carte de căpătâi, scriere fundamentală.

carte de despărțenie, v. **carte de lăsăciune.**

carte de despărțire, v. **carte de lăsăciune.**

carte de judecată, (*jur.*; *înv.*) sentință judecătorească.

carte de lăsăciune (sau **de despărțire** sau **despărțenie**), (*înv.*) sentință de divorț.

carte de soroc, (*înv.*) somație (de plată).

carte de școală, manual școlar.

casa de jos, (*înv.* și *reg.*) camera deputaților.

casa de sus, (*înv.* și *reg.*) senatul.

casa (**cea** sau **a**) **mare**, (*reg.*) cea mai mare cameră a casei țărănești, păstrată pentru oaspeți.

casa (**cea** sau **a**) **mică**, (*reg.*) cameră în care locuiește, de obicei, familia țărănească.

ca sardelele, (*loc. adv.*) înghesuit.

casa sufletului, (*pop.*) capul pieptului: *când îți zice* [scripcarul] *câte una, te arde la casa sufletului, nu alta.POP.*

casă de curvăsărie, v. **casă de curvie.**

casă de curvie (sau **de curvăsărie**), (*înv.*) bordel, casă de toleranță.

casă de judecată, (*înv.*) judecătorie.

casă de nașteri, maternitate.

casă de sănătate, sanatoriu.

casă de veci, mormânt.

casă de vindecare, (*lînv.*) spital.

casă grea, familie numeroasă (și greu de întreținut).

casă în care cântă cocoșul, familie în care dictează bărbatul.

casă în care cântă găina, familie în care dictează femeia.

casă în doi pereți, (*fig.*) căsătorie nefericită.

casă nebunească, (*înv.*) ospiciu.

ca să nu mai lungim vorba, pe scurt, într-un cuvânt.

ca să vezi!, **1.** ce idee!; **2.** nu ți-am spus eu?

ca să zic așa, ca să mă exprim astfel: *avea șaptezeci bătuți pe muche, dar era încă bun de ginere, ca să zic așa.POP.*

cascadă de erudiție, v. **puț de erudiție.**

cascadă de râs, hohot prelungit de râs.

ca semn că..., v. **în semn de...**

ca semn de..., v. **în semn de...**

ca sita la cumătra, foarte des.

ca spuma laptelui, foarte alb: *împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii.EM.*

ca și când, ca și cum, de parcă: *când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură încet repovestită de o străină gură, ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.EM.*

ca și de la rând, (*reg.*) ca și data trecută: *când dete în amurg, ca și de la rând, ea pieri.POP.*

ca toți oamenii, v. **ca omul.**

catran de..., (*pop.*) foarte, extrem de..., al dracului de, afurisit de ...: *omul era catran de supărare.*

ca un ban în două pungi, (*reg.*) sărac și fudul: *se răsfață-n haine lungi, ca un ban în două pungi. PANN.*

ca un fel de... sau (*înv.*) **ca în chip de...**, sau **chip de...**, (*înv.* și *pop.*) în loc de..., pe post de..., ca...: *mică chilioară, pe mal de apșoară, chip de mănăstire și de pomenire. POP.*

ca un motan plouat, abătut.

(**gol**) **ca un nap** (sau **ca napul**) sau **gol nap**, gol pușcă, (*p. ext.*) sărac: *e îmbrăcat ca un nap, din călcâie pân-la cap.PANN.*

(**gras** sau **învelit**) **ca un pepene**, v. **ca pepenele.**

ca un pui de bogdaproste, (despre copii) prăpădit, nenorocit, ca vai de el: *când m-a văzut bunica în* *ce hal eram, ghemuit în desagă, ca un pui de bo[g]daproste, cât pe ce să se prăpădească plângând.CR.*

ca un roi fără de matcă, dezorientat, zăpăcit, bezmetic.

ca un singur om, la unison, în unanimitate: *când a fost să le ceară părerea, au spus „da" ca un singur om.*

ca un țap logodit, **1.** țeapăn; aiurit; dus pe gânduri, visător: *ce mă privești ca un țap logodit?*; **2.** îmbufnat: *șede ca un țap logodit.POP.*

ca urmare, v. **prin urmare**.

caută ce n-a pierdut, **1.** umblă fără rost; **2.** umblă după furat.

caută-mă pe-afară!, (*fam.*) șterge-o!, întinde-o!

caută pe altul!, găsește alt fraier!

caută-ți de drum!, v. **caută-ți de treabă!**

caută-ți de treabă (sau **de drum**)**!**, vezi-ți de treabă (sau de drum)!, nu te amesteca în treburile altora!

ca vai de capul lui, v. **ca vai de el**.

ca vai de el (sau **ea** etc.) sau **ca vai de capul lui** (sau **al ei** etc.), (*loc, adj.* și *adv.*) vrednic de compătimire, de plâns: *ne suim în căruță, supărați și plânși ca vai de noi.CR.; câți au rămas s-au întors la vatra lor ca vai de ei.EM.*

ca vai de lume, (*loc, adj.* și *adv.*) (aflat) într-o situație foarte grea, într-o stare mizerabilă.

caz (sau **proces**) **de conștiință**, conflict sufletesc generat de dificultatea de a decide asupra justeții propriilor fapte, idei, atitudini.

că bine zici (sau **zice** etc.), ai (sau are etc.) (perfectă) dreptate, într-adevăr, așa este: *că bine zici, mamă, iaca mie nu mi-a venit în cap de una ca asta.CR.*

a se căca în scăldătoare, (*fam.*) a avea noroc.

că(-i) câr, că(-i) mâr, v. **câr(a) mâr(a)**.

(ba) că chiar, nici vorbă!, da de unde?: *poate era niscaiva aur? – ba că chiar, și tu ai gâcit!POP.*

căci că, (*loc. conj.*) din cauză că, pentru că: *căce că porunca aceasta... nu iaste prea grea.BIBLIA.*

a cădea alivanta la pământ, a cădea de-a berbeleacul, de-a rostogolul la pământ: a se rostogoli: *Ion însă, împiedecat cu picioarele în mânicile contășului, căzuse alivanta la pământ.CR.*

a-i cădea (**de**) **amar** (cuiva), a-i lăsa un gust amar (cuiva); a i se acri (cuiva): *of, dragă, măicuța mea, să-mi păstrezi nevestica; să-i dai, maică, lapte dulce, că d-aici nu s-o mai duce, să-i dai, maică, ș-un zahar, dacă i-o cădea amar.POP.*

a cădea belea (**pe capul**) **cuiva**, a fi o povară pentru cineva; a cădea plocon pe capul cuiva.

a cădea bine, a se nimeri, a se potrivi: *invitația lor a căzut bine, căci tocmai ne pregăteam să ieșim din casă.*

a-i cădea (sau **a-i veni**) **bine** (sau **rău**) (cuiva ceva), **1.** a (nu)-i conveni (cuiva ceva), a (nu)-i plăcea (cuiva ceva); a-i merge bine (sau rău) (cuiva): *Râzi tu, râzi, Harap Alb, ... dar unde te duci, fără de mine rău are să-ți cadă.CR.*; **2.** v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a cădea bolnav (sau **la pat**, **la zăcare**, **la zăcere**), a se îmbolnăvi: *Amu cică împăratul acela, aproape de bătrânețe, căzând la zăcare, a scris carte frățâne-său.CR.*

a-i cădea bun (cuiva), a-i fi util (cuiva): *Făt-Frumos, vino de taie pe ăst dușman al mieu, că ți-oiu cădea și eu vre-odată bun la ceva.POP.*

a cădea (sau **a pica**) **ca musca-n lapte**, a fi inoportun.

a cădea (**la pământ**) **cădere grea**, (*înv.*) a cădea foarte rău; (*fig.*)

a ajunge la mare nevoie.

a cădea (sau **a se dărâma, a pica**) **cerul** (pe cineva), (*fam.*) **1.** a se înfuria; **2.** a primi o veste zguduitoare; a fi surprins, uluit, năucit; **3.** a fi foarte rușinat, insultat: *m-a scuipat drept în obraz, de față cu slugile sale..., încât am crezut că a căzut ceriul pe mine, de rușine.CR.*

a cădea (sau **a rămâne**) **clocă**, **1.** (despre păsări) a fi bună de clocit; a începe să clocească; **2.** (despre femei) a rămâne însărcinată.

a cădea (sau **a pica**) **cu brio** (sau **cu succes**), **1.** (despre spectacole) a nu avea succes de public, a fi un eșec; **2.** (despre candidați) a pierde un concurs, un examen etc.

a-i cădea cu dulce (ceva cuiva), (*înv.*) a-i face plăcere (ceva cuiva).

a-i cădea (sau **a-i veni**) **cu greu** (cuiva ceva), a-i fi greu (cuiva) să facă, să accepte ceva.

a cădea cu inima, (*înv.*) a dispera.

a-i cădea cu jale (la inimă) (cuiva), a amărî, a mâhni, a întrista (pe cineva): *maică, blestemele tale mult căzutu-mi-au cu jale.POP.*

a cădea cu nasu-n terci sau **a-și turti nasul** sau **a lua în nas (rușinea)**, a-și pierde buna reputație, cinstea, omenia.

a cădea cu succes, v. **a cădea cu brio**.

a cădea cu vorba, a se amesteca, a se băga în vorbă.

a cădea (sau **a fi**) **de acord cu ...**, a ajunge la aceeași părere cu...; a conveni cu...

a cădea de-a pluta, a cădea lat la pământ.

a cădea de beat, v. **a pica de somn**.

a cădea de fazan, v. **a cădea de fraier**.

a cădea de fraier (sau **de fazan**), (*fam.*) a fi înșelat, păcălit.

a cădea de la lege (sau **de la legea strămoșească**), (*înv.*) a se lepăda de legea străbună, a trece la altă credință.

a cădea de oboseală, v. **a pica de somn**.

a cădea (sau **a pica**) **de pe** (sau **din**) **picioare** sau **a nu se (mai) putea ține pe picioare** sau **a nu-l mai ține picioarele** (pe cineva), **1.** a-și pierde echilibrul; a leșina: *inima mă doare, fiorul mă sfârșește și cad de pe picioare.EM.*; **2.** a fi foarte obosit, slăbit: *picioarele nu mă țin, de nimic nu mai sunt bun.POP.*

a cădea de pripas, v. **a lua de pripas**.

a cădea de somn, v. **a pica de somn**.

a-i cădea (sau **a-i pica**) **din coș** (cuiva), a sărăci.

a cădea din dreptatea moștenirii, (*înv.*; *jur.*) a fi dezmoștenit.

a cădea din lac în puț, v. **a sări din lac în puț**.

a cădea din picioare, v. **a cădea de pe picioare**.

a cădea dintr-o extremă în alta, a oscila între extreme.

a(-i) cădea (sau **a-i pica**) **(cu) drag** (sau (*fam.*) **cu tronc la inimă**) (cineva cuiva), **1.** a simți, fulgerător, simpatie, dragoste (pentru cineva): *așa-i că ți-a căzut cu tronc la inimă?CR.*; **2.** a îndrăgi (pe cineva), a se îndrăgosti (de cineva): *el iar, privind de săptămâni, îi cade dragă fata.EM.*; *Nu poci să-mi mai dau pe leac și prea mi-ai picat cu drag.POP.*

a cădea drăguș la căuș, v. **a veni drăguș la căuș**.

a-i cădea fața (cuiva), (*înv.*) a se întrista, a se posomorî: *Pentru ce căzu fața ta?BIBLIA.*

a (nu)-i cădea (sau **a(nu)-i pica**) **fisa** (cuiva), (*fam.*) a (nu) înțelege, a (nu) pricepe despre ce este vorba; a (nu) se prinde: *greu îți mai pică fisa!*

a cădea grămadă, a cădea fără simțire, a cădea lat: *căzu grămadă într-un unghi.POP.*

a-i cădea greu (cuiva ceva), v. **a-i fi greu** (cuiva ceva).

a-i cădea greu la stomac (ceva cuiva), v. **a-i pica greu la stomac** (ceva cuiva).

a-i cădea inima în călcâi (cuiva), v. **a-i cădea inima jos** (cuiva).

a-i cădea inima în pantaloni (cuiva), v. **a-i cădea inima jos** (cuiva).

a-i cădea inima jos (sau **în călcâi, în pantaloni**) (cuiva), a-i fi foarte frică (cuiva), a face în pantaloni de frică; a se descuraja.

a cădea (sau **a da**) **în** (sau **pe**) **brânci**, **1.** a cădea în mâini (istovit): *muncești până cazi pe brânci. PANN*; **2.** (*fig.*) a cădea (la pământ); a îngenunchea.

a cădea (sau **a fi căzut**) **în cap**, (*fam.*) a fi prost, a se prosti: *ce-i cu tine, omule, ai căzut în cap?*

a cădea în capcană, v. **a cădea în cursă**.

a cădea (sau **a pica, a se întoarce, a se sparge**) (ceva) **în** (sau **pe**) **capul cuiva**, a lovi necazul sau nenorocirea pe cineva: *căzând această nouă pacoste pe capul bietului om.POP.*

a cădea în cărți, a prezice: *în cărți cade mereu gând la gând cu bucurie, cu dragoste, cu temei, cu întâlnire pe drum de seară cu o damă de verde.CAR.*

a cădea în clapcă, v. **a da în clapcă**.

a cădea (sau **a se arunca, a se prinde**) **în cursă** (sau **în capcană, în laț, în lațuri**, (*înv.*) **în lațe**), **1.** a intra (sau a fi ademenit) într-o încurcătură din care nu poate ieși, a (se) înșela, a (se) păcăli: *„Vocea lui Faraon“ roagă pe cetățeni a nu cădea în cursa acelora cari întotdeuna au nesocotit binele României.EM.; Ai fi ucis și capul și inima din mine dacă-n a tale lațuri eu m-aș fi prins mai bine.EM.*; **2.** a se da de gol, a se trăda: *mult a trebuit pân l-am prins în laț pe acest călugăr evlavios.EM.*

a cădea (sau **a da**) **în darul** (sau **în patima**) **beției**, a deveni alcoolic.

a cădea în desuetudine, a nu mai fi de actualitate, a se perima.

a cădea în disperare, a dispera: *Părăsită slăbiciunii ei, tânăra cade, îngrozită, în desperare.CAR.*

a cădea în dizgrație, a pierde protecția unei persoane influente.

a cădea în doaga copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a cădea în dragostea cuiva, (*înv.*) a se îndrăgosti de cineva.

a-i cădea în fire (ceva cuiva), a-i trece, a-i trăsni prin gând (cuiva): *când văzu o mănăstire, îi căzu lui ceva-n fire și-nlăuntru se băgă.POP.*

a cădea (sau **a da, a se lăsa, a pica, a se pune, a sta**) **în** (sau **la**) **genunchi**, **1.** a se lăsa în genunchi de durere, de oboseală: *în genunchi cădeau pedeștrii.EM.*; **2.** a îngenunchea în fața cuiva (în semn de umilință, de respect etc.): *Cine-ar vedea[-o] făr-în genunchi să cadă? EM.;Toată lumea, uitându-și fiecare de motivul care-l mânase până-n larga răspântie, cade binișor în genunchi, ca la o comandă cunoscută, ridicând mâinile.CAR.*

a cădea în gheara cuiva, v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a-i cădea în gheară (cuiva), v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a cădea în ghearele cuiva, v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a cădea (dus) în gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a cădea în (sau **la**) **greșeală**, a greși.

a cădea în hulă, (*înv.*) a huli.

a cădea în ispită, a se lăsa ispitit.

a cădea în laba cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i cădea în labă (cuiva), v. **a cădea la mâna cuiva**.

a cădea în labele cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a cădea în laț, v. **a cădea în cursă**.

a cădea în lațe, v. **a cădea în cursă**.

a cădea în lațuri, v. **a cădea în cursă**.

a cădea în mintea copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a cădea în mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i cădea în mână (cuiva), v. **a cădea la mâna cuiva**.

a cădea în mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a cădea în necredință, a deveni necredincios.

a cădea în patarama cuiva, v. **a da în patarama cuiva**.

a cădea în patima beției, v. **a cădea în darul beției**.

a cădea în păcat, v. **a intra în păcat**.

a cădea în picioare, (*fig.*) a ieși cu bine dintr-o situație dificilă, a se descurca: *Ați desfășurat o activitate foarte frumoasă... Veți cădea mândri! Veți cădea în picioare!CAR.*

a cădea în prepus, (*înv.*) a fi bănuitor, suspicios.

a cădea în primejdia vieții, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a cădea în primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a cădea în primejdii, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a cădea în răspundere, (*înv.*) a fi răspunzător.

a cădea în scârbă, (*înv.*) a se întrista, a fi mâhni: *calea păgânilor cea strâmbă va peri, și vor cădea-n grea scârbă.DOS.*

a cădea în spinarea cuiva, v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a cădea în uitare, a fi uitat.

a-i cădea în vatră cuiva, v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a cădea în voia cuiva, v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a cădea jertfă, a fi sacrificat, a muri.

a cădea la genunchi (înaintea cuiva), v. **a cădea în genunchi** (înaintea cuiva).

a cădea (sau **a pica**, **a sta**) **la învoială** (cu cineva), a ajunge la o înțelegere, a se învoi: *Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea.EM.*

a cădea la gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a cădea la legea..., a se converti la ...

a cădea la mas, v. **a se așeza de mas**.

a cădea (sau **a ajunge**, **a fi**, **a intra**, **a încăpea**, **a nimeri**, **a pica**) **la** (sau **în**, **pe**) **mâna** (sau **mâinile**, **gheara**, **ghearele**, (*fam.*) **laba**, **labele**, **voia**) **cuiva** sau **a-i cădea** (sau **a-i pica**) **în** (sau **la**) **mână** (sau **gheară**, (*fam.*) **labă**) (cuiva), a ajunge (din întâmplare) la cheremul, în posesia, în puterea, în stăpânirea cuiva: *Ei las', cornoraților! de mi-ți mai pica vrodată în mână, turbinca are să vă știe de știre. CR.; La tâlhărie țara să fie pe mâna noastră, a tuturor.CAR.*

a-i cădea la labă cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i cădea la mână cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a cădea (sau **a veni**) **la pace** (**cu...**), **1.** a face pace, a se împăca (cu...): *văzând că n-are încotro, căzu la pace.POP.*; **2.** a se învoi, a cădea la înțelegere (cu...).

a cădea la pat, v. **a cădea bolnav**.

a cădea la pământ (în fața cuiva), a se prosterna, a se umili (dinaintea cuiva): *căzu la pământ cu lacrămi zăcând: nu sânt vreadnică.DOS.*

a cădea (sau **a se arunca**) **la picioarele cuiva** sau **a săruta picioarele cuiva**, a implora iertare, milă; a se umili dinaintea cuiva.

a cădea la poala cuiva, v. **a se închina la poala cuiva**.

a cădea la poalele cuiva, v. **a se închina la poala cuiva**.

a cădea la primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a cădea la rebut, v. **a da la rebut**.

a cădea la sfadă cu..., a se certa cu...

a cădea (sau **a rămâne**) **lat** (**la pământ**), a cădea fără simțire (la pământ), a leșina; (*p.ext.*) a muri: *Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.CAR.*

a cădea la voia cuiva, v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a cădea la zăcare, v. **a cădea bolnav**.

a cădea la zăcere, v. **a cădea bolnav**.

a cădea lăcomie (cuiva), (*înv.*) a face poftă (cuiva): *stați, feciori, și vă uitați la poale din șase lați, cum le-aruncă din călcâie, să ne cază lăcomie.POP.*

a-i cădea (**cu**) **lesne cuiva**, (*înv.*) a nu simți nici o greutate.

a(-i) cădea masca cuiva, v. **a-și scoate masca**.

a cădea mesa, v. **a intra mesa**.

a cădea (sau **a rămâne**) **mort**, a muri subit: *horcăi o dată și căzu mort pe loc.*

a-i cădea (cuiva) **mucii** (undeva), v. **a-i pica** (cuiva) **mucul** (undeva).

a-i cădea (cuiva) **mucul** (undeva), v. **a-i pica** (cuiva) **mucul** (undeva).

a-i cădea (sau **a i se muia**, **a-i pica**) **nasul cuiva** sau **a avea nasul căzut**, (*fig.*) a-și pierde aroganța, mândria, tupeul; a rămâne rușinat, umilit.

a cădea (sau **a pica**) **năpastă** (sau **urgie**) (**pe capul**) **cuiva**, (*înv.*) **1.** a nedreptăți, a persecuta (pe cineva); **2.** a avea mari neplăceri, necazuri: *stăpânul mă așteaptă și grozavă urgie poate să cadă pe capul meu, din astă pricină.CR.*

a-i cădea ochii în gură (cuiva), v. **a-i pica ochii în gură** (cuiva).

a-i cădea o pânză de pe ochi (cuiva), v. **a i se ridica o pânză de pe ochi** (cuiva).

a-i cădea (sau **a-i pica**) **para în gură** (cuiva), a obține, a realiza ceva fără efort.

a cădea păcatul (pe cineva), a cădea necazul, nenorocirea (pe capul cuiva); a fi nevoit să facă ceva împotriva voinței sale: *tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați.CR.*

a cădea pe bec, v. **a fi pe bec**.

a cădea pe brânci, v. **a cădea în brânci**.

a(-i) cădea (sau **a(-i) pica**) **pe** (sau **în**) **cap** (sau **pe spate**, (*reg.*) **pe spete**, **pe spinare**, **pe vatră**) (cuiva), a veni neanunțat în casa cuiva, a deranja, a incomoda (pe cineva), a fi musafir nedorit: *Ne-a căzut pe spate sub pretext că e prea cald la Paris.CAR.*; *să lase Parisul și să le pice pe spete fără să dea de știre.CAR.*

a cădea (ceva) **pe capul cuiva**, v. **a cădea** (ceva) **în capul cuiva**.

a cădea pe (sau **spre**) **cerbicea cuiva**, (*înv.*) a lua de după gât, a îmbrățișa pe cineva.

a cădea (**dus**) **pe cugete**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri**.

a cădea (dus) pe gând, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a cădea pe gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a cădea pe mâna cuiva, v. **a încăpea la mâna cuiva**.

a cădea (sau **a aluneca**) **pe panta...**, a se lăsa antrenat de..., a se îndrepta spre...

a(-i) cădea pe spate (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) cădea pe spete (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) cădea pe spinare (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) cădea pe vatră (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a cădea polog, v. **a sta polog**.

a cădea (în) prada cuiva, v. **a fi pradă** (cuiva).

a cădea pradă cuiva, v. **a fi pradă** (cuiva).

a-i cădea rău (ceva cuiva), v. **a-i cădea bine** (ceva cuiva).

a-i cădea rău la stomac (ceva cuiva), v. **a-i pica greu la stomac** (ceva cuiva).

a(-i) cădea scump (ceva cuiva), (*înv.*) a(-i) fi neplăcut, dezagreabil (ceva cuiva)..

a cădea seara, v. **a se lăsa seara**.

a cădea spre cerbicea cuiva, v. **a cădea pe cerbicea cuiva**.

a cădea sub certare, (*înv.*) a fi pedepsit.

a cădea sub vinovăție de moarte, (*înv.*) a fi acuzat de omor.

a cădea (sau **a da**) **tifla peste cineva**, a da norocul peste cineva, a avea noroc orb: *unde stă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă peste mine! mi-aș sătura sălașul întreg. POP.*

a-i cădea (cu) tronc la inimă (cuiva), v. **a-i cădea (cu) drag** (cuiva).

a cădea trunchi la stomac, (despre mâncăruri) a se digera greu.

a-i cădea un văl de pe ochi (cuiva), v. **a-i cădea vălul de pe ochi** (cuiva).

a-i cădea (de) urât (cuiva), a produce o impresie dezagreabilă cuiva; a nu putea suferi pe cineva: *tot urâtă mi-ai căzut.POP.*

a-i cădea (sau **a i se lua**) **vălul** (sau **un văl**) **de pe ochi** (cuiva), a realiza cum stau lucrurile, a i se dezvălui, a i se revela adevărul.

cădere din dreptate, (*înv.*; *jur.*) pierdere a unui proces.

că doar nu era să..., că nu putea să ...: *d-apoi calul meu de pe atunci, cine mai știe unde i-or fi putrezind ciolanele! – că doar nu era să trăiască un veac de om!CR.*

că e laie, că-i bălaie sau **ba e laie, ba-i bălaie**, ba e una, ba e alta: *Că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soiu rău... că-i laie, că-i bălaie.CR.*

că(-i) câr (sau **hâr**), **că(-i) mâr** sau **hâr încoace, hâr încolo**, c-o fi tunsă, c-o fi rasă; c-o fi, c-o păți: *Că hâr! că mâr! Nu se poate și nu se poate!CAR.*

că(-i) hăis, că(-i) cea, (*pop.*) c-o fi, c-o păți: *se învârtiră, se suciră, că-i hăis, că-i cea.POP.*

că(-i) hâr, că(-i) mâr, v. **că(-i) câr, că(-i) mâr**.

că(-i) sucită, că(-i) învârtită, v. **că sucita, că învârtita**.

că(-i) una, că(-i) alta, v. **ba (a)ceea, ba (a)ceea**.

călătorie sprâncenată!, (*iron.*) călătorie plăcută!, drum bun!

a călca alături cu drumul, (*fam.*; *fig.*) a se abate de la calea dreaptă.

a călca a popă (sau **popește**), **1.** (în construcții negative) a inspira încredere; a arăta că e bun de popă: *Acest tânăr, care de mic nu prea călca a popă, ... s-a arătat nesocotit din cale-afară.CAR.*; **2.** a-și da aere; a face pe grozavul: *trebuie* *omul să-nvețe mai întâi carte și apoi să calce a popă.EM.*

a călca ca pe ace, a umbla încet și cu grijă.

a călca cu dreptul, a începe bine ceva.

a călca cu foc și sabie, v. **a trece prin foc și (prin) sabie.**

a călca cu stângul (sau **în sec**), a eșua într-o întreprindere, a da chix.

a-și călca (sau **a-și schimba**) **cuvântul** (sau **jurământul, promisiunea**) sau **a-și trage cuvântul înapoi**, a nu (mai) respecta o făgăduială: *A-și călca jurământul a devenit în România un titlu de înaintare.EM.*

a-l călca datoria (pe cineva), a se simți obligat (moralmente): *prietenul la aceste s-a silit a-l mângâia, cum îl călca datoria și după cum trebuia.PANN.*

a călca de sus, v. **a călca (ca) din pod.**

a călca (sau **a se uita**) **(ca) din pod** (sau **de sus**), a fi îngâmfat, mândru, trufaș.

a călca hotarul, a pătrunde într-un teritoriu străin: *turcii ne-au călcat hotarul.POP.*

a-l călca hoții (pe cineva) sau **a fi călcat de hoți**, a fi prădat.

a călca iarba verde, a trăi: *până va călca el... iarbă verde, noi vom fi... în ticnă.POP.*

a călca în pasurile cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva.**

a călca în pașii cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva.**

a călca în picioare, **1.** a zdrobi, a distruge: *Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare, care vine, vine, vine, calcă totul în picioare.EM.*; **2.** a umili, a disprețui.

a călca în sec, v. **a călca cu stângul.**

a călca în străchini, **1.** a fi înfumurat; a umbla cu nasul pe sus: *vreun țafandache... cu gulerul stând să-l apuce de nas, umblând parc-ar călca numai în străchini, cu fumurile în cap.POP.*; **2.** a face gafe, a gafa.

a călca într-aiurea, v. **a călca strâmb.**

a călca în urma cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva.**

a călca în urmele cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva.**

a-și călca jurământul, v. **a-și călca cuvântul.**

a călca legea, v. **a călca porunca.**

a-l călca nevoia (sau **nevoile**) (pe cineva), **1.** (*pop.*) a se îmbolnăvi; (*p.ext.*) a face crize de epilepsie: *năcaz mie nu mi-o face, măcar trei nevoi să-l calce.POP.*; **2.** a fi la ananghie: *de câte ori mă calcă nevoia, ori îndemnul Duhului rău mă-mpinge a lua condeiul, de acel Domn mă apucă un fel de frică nehotărâtă.CAR.*

a-l călca nevoile, v. **a-l călca nevoia.**

a călca ocina satului, a delimita teritoriul satului.

a călca ordinul, v. **a călca porunca.**

a călca pe bătătură (sau **pe bătături, pe coadă**) (pe cineva), a lovi în punctul nevralgic (pe cineva); a irita, a scoate din pepeni (pe cineva).

a călca pe bătături (pe cineva), v. **a călca pe bătătură** (pe cineva).

a călca pe coada ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colții ișlicului** (pe cineva).

a călca pe coadă (pe cineva), v. **a călca pe bătătură** (pe cineva).

a călca (sau **a pocni**) **pe** (sau **la**) **colții** (sau **coada**) **ișlicului** (pe cineva), a supăra, a jigni (pe cineva): *mă pocnește, vorba de pe vremuri, la coada ișlicului.CAR.*

a călca pe de lături, v. **a călca strâmb.**

a călca pe iarbă verde, a întreprinde ceva cu reușită sigură.

a-și călca pe inimă, a accepta un compromis; a face o concesie, a ceda: *mama lui Artur, întâlnind în stradă pe d. Tiberiu Bumbeș, institutorul, ... se hotărăște să-și calce pe inimă, oprește caleașca și strigă.CAR.*

a călca (ca) pe mărăcini, a păși nesigur, cu sfială.

a călca pe opinci (pe cineva), v. **a călca pe picior** (pe cineva).

a călca pe ouă, a păși încet, cu prudență; a fi precaut.

a călca pe pasurile cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a călca (sau **a urma, a merge**) **pe** (sau **în**) **pașii** (sau **urma**, **urmele**, (*înv.*) **pasurile**) **cuiva**, **1.** a urma exemplul cuiva; **2.** a moșteni comportamentul cuiva; a semăna (în obiceiuri, în purtări) cu cineva: *calcă în urmele lui tată-său.POP.*

a nu mai călca pe pământ, **1.** a fi foarte fericit; **2.** a fi fudul.

a călca pe picioare (pe cineva), v. **a călca pe picior** (pe cineva).

a călca pe picior (sau **pe opinci, pe picioare**) (pe cineva), **1.** a face semn, a atrage atenția, a da de înțeles (cuiva), a avertiza (pe cineva): *nu mă călca pe opinci, că știu eu ce vrei să zici.POP.*; **2.** a lua peste picior, a ironiza (pe cineva); **3.** a enerva, a supăra (pe cineva).

a călca (și) peste cadavre, v. **a trece (și) peste cadavre**.

a călca peste trupul cuiva, v. **a trece peste trupul cuiva**.

a călca pe talpă putredă, a se înșela: *a cunoscut că pe talpă putredă a fost călcat și, ducându-se îndată, cu nevasta s-a-mpăcat.PANN.*

a călca pe urma cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a călca pe urmele cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a călca popește, v. **a călca a popă**.

a călca porunca (sau **legea, ordinul, pravila**), a nu respecta, a nesocoti, a încălca porunca (sau legea ordinul, pravila): *Dumnezeu știa că salcia i-a călcat porunca și s-a mâhnit mult.POP.*

a(-i) călca pragul (cuiva sau a ceva), v. **a(-i) păși pragul** (cuiva sau a ceva).

a călca pravila, v. **a călca porunca**.

a-și călca promisiunea, v. **a-și călca cuvântul**.

a călca (sau **a umbla**) **rău**, a nu-i merge bine (treburile).

călcare cu omor, (*înv.*; *jur.*) jaf cu crimă: *se întâmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unui jidov.CAR.*

a călca strâmb (sau **într-aiurea, pe de lături**), (*fig.*; despre soți) a fi necredincios.

a călca șarpele pe coadă, **1.** a atinge un punct nevralgic; **2.** a insulta, a supăra un om rău, iute la mânie.

călcător de jurământ, (*înv.*) sperjur.

călcâiul lui Ahile, punct nevralgic.

căldură tropicală, căldură toridă.

cămașă de fier (sau **de zale**), platoșă.

cămașă de zale, v. **cămașă de fier**.

că o fi, că o drege, v. **c-o fi, c-o păți**.

a căpăta alageaua, (*înv.*) a ajunge la mare nevoie: *nimeni nu s-a putut atinge de împărăția mea, fără să-și capete alageaua.POP.*

a căpăta aripi, (*fam.*) a prinde avânt, elan.

a căpăta o (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie**, v. **a încasa o (mamă** sau **o sfântă de) bătaie**.

a căpăta o chelfăneală, v. **a încasa o** (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie**.

a căpăta picioare, v. **a face picioare**.

a căpăta proporții, v. **a lua proporții**.

a căpăta puteri depline, v. **a avea puteri depline**.

a căpăta scoarță, v. **a se face scoarță**.

a căpăta un ciolan de ros, v. **a căpăta un os de ros**.

a căpăta (sau **a da, a dobândi, a obține, a primi**) **un os** (sau **un ciolan**) **de ros**, a obține (sau a oferi cuiva) un avantaj, un profit, o slujbă publică, o sinecură.

căptușeală de scânduri, (*pop.* și *fam.*) coșciug.

a căra apa cu ciurul, **1.** a munci fără spor, în zadar; **2.** a nu fi de nici un ajutor, folos (cuiva sau la ceva); a nu face nimic: *eram și eu p-acolo și dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul.POP.*

a căra apă la fântână, v. **a căra apă la puț**.

a căra apă la puț (sau **la fântână, la râu**), sau **a căra lemne în pădure** sau **a căra pietre la munte**, a face un lucru inutil; a se afla în treabă.

a căra apă la râu, v. **a căra apă la puț**.

a(-i) căra (la) ciomege (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) căra cu bâta (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) căra cu pumnii (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) căra (la) gârbace (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a căra lemne în pădure, v. **a căra apă la puț**.

a(-i) căra (sau **a(-i) cărăbăni**) **(la) palme** (sau **ciomege, gârbace, pumni, cu bâta, cu pumnii**) (cuiva sau în ceva), a bate, a lovi îndelung (pe cineva): *ciobanul începu a căra cu bâta în burduf.POP.*

a căra pietre la munte, v. **a căra apă la puț**.

a(-i) căra (la) pumni (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a căra saci la moară, v. **a duce sacul la moară**.

a căra sacul la moară, v. **a duce sacul la moară**.

a căra soarele cu oborocul, a face un lucru inutil: *de nu te aducea Dumnezeu pe la noi..., eram să îmbătrânesc cărând soarele cu oborocul.CR.*

a(-i) cărăbăni (la) ciomege (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) cărăbăni cu bâta (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) cărăbăni cu pumnii (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) cărăbăni (la) gârbace (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) cărăbăni (la) palme (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a(-i) cărăbăni (la) pumni (cuiva sau în ceva), v. **a(-i) căra (la) palme** (cuiva sau în ceva).

a căsca gura după..., v. **a căsca gura la...**

a căsca gura la (sau **după**)**...**, **1.** a se uita cu naivă curiozitate, cu interes, cu mirare, cu admirație (la sau după ceva sau cineva): *căscase gura și bleojdise ochii la cele ce spunea vânătorul.ISP.*; **2.** (*p.ext.*) a sta sau a umbla fără nici o treabă, a pierde vremea, a hoinări: *Mai șe-*

de el cât șede, de cască gura prin târg.CR.; a fost trimis, după cum se obișnuiește, pe socoteala țării, cu misiune politicoasă, să caște gura prin Europa.CAR.

a căsca gura cât ocnița, v. **a căsca o gură cât o șură.**

a căsca ochii, **1.** a deschide ochii mari, a se holba; **2.** a fi atent, fii cu băgare de seamă: *cască ochii când umbli pe stradă!*

a căsca o gură cât o șură sau **a căsca gura cât ocnița**, a deschide gura cât se poate de mare: *dracul... cască o gură cât o șură și, când chiuie o dată, se cutremură pământul.CR.*

a căsca ușa, (*fam.*) a deschide larg ușa, a da ușa de perete.

că sucita, că învârtita sau **că-i sucită, că-i învârtită**, că e una, că e alta; că câr, că mâr: *că sucita, că învârtita, iepușoarele ia-le de unde nu-s!POP.*

a-și căuta de ale lui, v. **a-și căuta de treabă.**

a că(u)ta în barbă cuiva, v. **a că(u)ta în obraz cuiva.**

a că(u)ta în cinste cuiva, v. **a că(u)ta în obraz cuiva.**

a că(u)ta în obraz (sau **în barbă, în cinste, la obrazul**) (cuiva), a stima, a respecta (pe cineva): *nu-ți mai caută-n obraz, îți dă cu luleaua-n nas.PANN.*

a căta în ochii cuiva, a iubi pe cineva și a-i urma îndemnurile, sfaturile.

a căta la mâna altuia, a aștepta să primească de la altcineva cele necesare (traiului).

a că(u)ta ouăle, a examina ouăle în lumină, spre a ști dacă sunt proaspete.

a căta pricină (cuiva), v. **a căuta pricină** (cuiva).

(ba) că(-i) teacă, (ba) că(-i) pungă, (*reg.*) c-o fi, c-o păți; ba că-i laie, ba că-i bălaie: *se suciră, se-nvârtiră, ba că-i teacă, ba că-i pungă.POP.*

către seară, v. **pe seară.**

către ziuă, v. **de ziuă.**

a se căuta, (*înv.* și *reg.*) a-și vedea de sănătate: *ai dreptate, măi Gerilă, numai tu nu te cauți!CR.*

a-și căuta (în ochi), a se uita unul la altul, a se privi unul pe celălalt, a se pândi unul pe celălalt: *și-și căutară amândoi, de să cunoscură.DOS.*

a căuta a..., a aduce a..., a sugera.

a căuta acul în carul cu fân, a căuta un lucru foarte greu (sau imposibil) de găsit.

a căuta ca (pe) iarba de leac (ceva), a căuta (ceva) cu insistență, cu înfrigurare, ca pe un lucru rar, prețios.

a căuta cai morți să le iei potcoavele, v. **a umbla după potcoave de (la) cai morți.**

a-și căuta calea, v. **a-și căuta de cale.**

a căuta ca pe un ac, a căuta cu deosebită atenție, a căuta de-a fir a păr.

a se căuta ca pâinea caldă, v. **a se vinde ca pâinea caldă.**

a se căuta ca plăcinta caldă, v. **a se vinde ca plăcinta caldă.**

a căuta (cuiva) **ceartă** (sau **pricină, sfadă, vrajbă**) **(cu lumânarea)**, a inventa motive de ceartă, a fi pus pe ceartă: *Încă de pe când ne căutau ceartă confrații de la „Steaua României“,... am spus că orice discuție e zadarnică. EM.; Dumneata moșule, cum vedem noi, cauți pricină, ziua-mează-mare, cu lumânarea, ziseră străjerii.CR.; Nefiind oameni de ceartă și necăutând sfada cu lumânarea,... întrebăm numai cu toată smerenia cuvenită.EM.*

a căuta chichiță (cuiva), v. **a căuta chichițe** (cuiva).

a căuta chichițe (sau **chichiță**)

(cuiva) sau **a întoarce chichițe și dulapuri**, a căuta nod în papură (cuiva): *„Nu, nu! Ca din întâmplare, ca dincolo rătăcită, să mă afle cumva noaptea și să-mi caute chichiță.“ EM.*

a căuta (cu) chip(uri) să..., a căuta (toate) mijloacele să...

a căuta cotlețe (cuiva), (*reg.*) a căuta nod în papură (cuiva).

a(-i) căuta cu bobii (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a căuta cu gândul, a încerca să își aducă aminte: *Veta: de la lunion? (caută cu gândul).CAR.*

a(-i) căuta) cu ghiocul (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a căuta cu legea (sau **la judecată**) (pe cineva), (*înv.*) a da în judecată (pe cineva).

a căuta cu lumânarea, a căuta insistent, peste tot.

a o căuta cu lumânarea, 1. a dori, a voi cu orice preț ceva (indiferent de consecințe): *precum văd, nu te-astâmperi, o cauți cu lumânarea, mehenghiule!POP.*; **2.** a se amesteca în treburi necurate.

a căuta (sau **a se uita**) **cu ochi buni la...**, a privi cu bunăvoință, cu dragoste la...

a căuta cu ochii (sau **din privire, cu privirea**) (pe cineva sau ceva), a încerca să descopere cu privirea (pe cineva sau ceva).

a căuta cu privirea (pe cineva sau ceva), v. **a căuta cu ochii** (pe cineva sau ceva).

a(-i) căuta) cu sita (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a-și căuta (sau **a-și păzi, a-și vedea**) **de cale** (sau **calea, de drum, drumul, de ducă**) sau **a se duce în calea** (sau **în drumul**) **lui, 1.** a pleca în drumul lui: *Spune-i și d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-și ieie nădejdea și să își caute de drum.CR.*; *Caută-ți de drum, creștine! 'aide!CAR.*; **2.** (*fig.*) a nu se amesteca în treburile altuia, a-și vedea de treabă.

a căuta de dreptate (cuiva), a se interesa de cauza cuiva, spre a-l ajuta să-și dobândească dreptatea.

a-și căuta de drum, v. **a-și căuta de cale.**

a-și căuta de ducă, v. **a-și căuta de cale.**

a-și căuta de nevoi, v. **a-și căuta de treabă.**

a-și căuta de obiele, a-și vedea numai de propriile interese.

a căuta de ou, a examina o pasăre, pentru a vedea dacă are ou: *și cum i-o dau* [pupăza] *în mână, javra dracului se face a o căuta de ou, și-i desleagă atunci frumușel ața de la picior.CR.*

a căuta de rând cu..., v. **a umbla de rândul cuiva.**

a căuta de rândul cuiva, v. **a umbla de rândul cuiva.**

a-și căuta de sănătate, a se îngriji de starea sănătății proprii: *s-a dus la băi, să-și caute de sănătate.*

a-și căuta de sărăcie, v. **a-și vedea de sărăcie.**

a-și căuta de seamă, (*reg.*) a se preocupa numai de treburile personale, a-și vedea de treabă.

a căuta de suflet (unui mort), a face slujbe și rugăciuni pentru mântuirea sufletului (unui mort): *ei, mititeii, s-au dus cătră Domnul și datoria ne face să le căutăm de suflet. CR.*

a-și căuta de suflet, a se îngriji de mântuirea sufletului; a respecta morala creștină și canoanele bisericești; a fi cucernic.

a-și căuta de treaba lui, v. **a-și căuta de treabă.**

a-și căuta (sau **a-și vedea**) **de treabă** (sau **de treb(ur)i, de treaba lui, a ei** etc.,**de treb(ur)ile lui, ale ei** etc., **de nevoi, de ale lui, ale ei** etc.), sau (*înv.*) **a-și căuta**

(sau **a-și păzi**) **treaba**, **1.** a se ocupa de propriile interese; a nu se amesteca în treburile altora: *Însă ce mă privește? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.CR.*; *ia fii bun, mă rog, de-ți cată de treabă, domnișorule!EM.*; *Da ce vrei, mări Cătălin? Ia duť de-ți vezi de treabă.EM.*; *Boii pân-a paște iarbă, noi să ne vedem de treabă.POP.*; **2.** a-și continua, a nu-și întrerupe lucrul: *Credeam că face un studiu practic de stil epistolar și-l lăsam să-și vază de treabă.CAR.*

a-și căuta de treb(ur)i, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și căuta de treb(ur)ile lui, v. **a-și căuta de treabă**.

a căuta din privire (pe cineva sau ceva), v. **a căuta cu ochii** (pe cineva sau ceva).

a-și căuta drumul, v. **a-și căuta de cale**.

a căuta iepuri în biserică (sau **lapte de bou**), a pierde vremea.

a(-i) căuta) în bobi (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a(-i) căuta) în cafea (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a-i căuta în cap (cuiva), **1.** a despăduchea (pe cineva): *o babă bătrână... sta cu capul... în poalele unei roabe tinere... care-i căuta la cap.EM.*; **2.** (*fig.*) a descânta cu bățul, a bate (pe cineva).

a(-i) căuta) în cărți (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva)

a căuta în cinstea cuiva, v. **a că(u)ta în obraz cuiva**.

a căuta (sau **a se uita**) **în coarne(le)** (cuiva), a ține seama de dorințele, de capriciile cuiva, a face pe plac (cuiva), a alinta, a răsfăța (pe cineva): *amicii îi ziceau, mai în glumă, mai în serios, că prea își caută nevasta în coarne.*

a(-i) căuta) în ghioc (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a căuta în stele, a prezice viitorul după poziția aștrilor.

a-și căuta (cu) judecata cu..., (*înv.*) a se judeca cu...

a căuta la judecată (pe cineva), v. **a căuta cu legea** (pe cineva).

a căuta la obrazul cuiva, v. **a că(u)ta în obraz cuiva**.

a căuta lapte de bou, v. **a căuta iepuri în biserică**.

a căuta marea cu sarea, v. **a făgădui marea cu sarea**.

a căuta moțoc (sau **moțocuri**) (cuiva), a căuta prilej de ceartă, a căuta cearta cu lumânarea.

a căuta moțocuri (cuiva), v. **a căuta moțoc** (cuiva).

a căuta nod în mămăligă (cuiva), (*reg.*) a căuta nod în papură (cuiva).

a căuta (sau **a găsi**) **nod** (sau **noduri**) **în papură** (cuiva), a căuta (sau a găsi) cu orice preț greșeli, cusururi (cuiva): *Nu voim în adevăr ca ... să ni se caute nod în papură.EM.*; (*subst.*) *Cele mai multe din discuțiile Adunărilor au caracterul de... căutare de noduri în papură, de vorbe înșirate și fire încurcate.EM.*

a căuta noduri în papură (cuiva), v. **a căuta nod în papură** (cuiva).

a(-și) căuta norocul, v. **a(-și) încerca norocul**.

a căuta o poartă (sau **o portiță**) **de scăpare**, a căuta un mijloc pentru a ieși dintr-o situație dificilă.

a căuta o portiță de scăpare, v. **a căuta o poartă de scăpare**.

a căuta păcate în mândălaci (cuiva), (*reg.*) a căuta nod în papură (cuiva).

a căuta pe dracul, a se amesteca în treburi necurate; a se băga unde nu îi fierbe oala, a da de dracul.

a căuta pe dracul și a găsi pe tată-său sau **a scăpa de dracul și a da peste tată-său**, a cădea din lac în puț.

a căuta peri în palmă, a pierde vremea.

a căuta pete în soare, a căuta cu orice preț defecte acolo unde ele nu există.

a căuta pleașcă, v. **a umbla după pleașcă**.

a căuta potcoave de (la) cai morți, v. **a umbla după potcoave de (la) cai morți**.

a(-i) căuta (sau (pop.) **a căta**) **pricină** (sau **pricini**) (**cu lumânarea**) (cuiva), a(-i) căuta cu orice preț pretext de ceartă (cuiva), a căuta nod în papură (cuiva): *Și cum intră în biserică, încep a căuta pricină părintelui Oșlobanu. CR.; sultanul, care-o crede cum că e necredincioasă, tânărului Cicisbeo el acum căta pricină.EM.*

a(-i) căuta pricini (**cu lumânarea**) (cuiva), v. **a(-i) căuta pricină** (**cu lumânarea**) (cuiva).

a căuta rău (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a se uita urât, cu dușmănie (la cineva): *rău nu-mi căuta, vino, nu te depărta.PANN.*

a căuta râcă (cuiva), (*reg.*) a căuta ceartă cu orice preț cuiva.

a căuta sămânță de vorbă, a căuta pretext, subiect de conversație, de discuție: *Iar cauți sămânță de vorbă, măi Buzilă? ziseră ceilalți.CR.*

a căuta să scoată potcoave de (la) cai morți, v. **a umbla după potcoave de cai morți**.

a căuta sfadă (cu lumânarea), v. **a căuta ceartă (cu lumânarea)**.

a-și căuta treaba, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și căuta vraja pasărilor, (*înv.*) a prezice viitorul după zborul păsărilor: *Nice să căutați vraja pasărilor. BIBLIA.*

a-și căuta vreme, (*înv.*) a căuta ocazia potrivită, prilejul favorabil.

a căuta vreme cu prilej, a căuta ocazia favorabilă: *un dușman de lup... de mult căuta vreme cu prilej ca să pape iezii.CR.*

a căuta ziua de ieri, a umbla aiurea, a căuta ceea ce nu există.

căzut (sau **picat**) **din cer** (sau **din lună**), **1.** apărut din senin, sosit pe neașteptate; **2.** complet străin de cele ce se petrec în jurul său, aerian; luat pe nepregătite, prin surprindere: *toți rămaseră ca căzuți din cer, de spaimă.POP.*

căzut din lună, v. **căzut din cer**.

căzut în pruncie, senil, ramolit, căzut în mintea copiilor.

când..., când..., uneori..., alteori ...; ba..., ba...: *Am născocit pe vremuri o mie de tertipuri ca să apar în lume subt diferite chipuri: când șarpe, când femeie, când pasăre, când țap cu barbă de călugăr și piele de arap.TOP.*

când așa, când așa, ba într-un fel, ba în altul.

când-când sau **când de când** sau **de când de când**, (*înv.* și *pop.*) **1.** în orice moment; **2.** din clipă în clipă: *era bătrân și când-când își aștepta ceasul.POP.*; **3.** cât pe ce să..., aproape să..., mai să...

când colo (sau **colea**) (**ce să vezi?**), **1.** în loc de asta (ce este?): *și când colo ce să vezi? – toți erau cu părul, cu barba și cu mustețele pline de promoroacă.CR.*; **2.** deodată: *când colea despre ziuă, când somnul e mai dulce, auzi un fâlfâit ca de un stol de pasări.POP.*

când de când, v. **când-când**.

când e brânză, nu-i bărbânță, când ai una, n-ai alta.

(de) când era bunica fată (mare), v. **(de) când era mama fată (mare)**.

(de) când era tetea flăcău, (*pop.*) cu foarte mult timp în urmă, demult.

când mi-o crește iarbă-n barbă, (*pop.*) niciodată.

când mi-o face coliva, când voi muri.

când mi-oi vedea ceafa, niciodată: *am izbutit, măicuță, să facem și acum pe cheful spânului, rămânere-aș păgubaș de dânsul să rămân și să-l văd când mi-oi vedea ceafa. CR.*

când o cânta știuca în baltă, (*pop.*) niciodată: *te-i duce la maică-ta... când mi-o cânta știuca-n baltă, c-atunci te-i mai face fată.POP.*

când o face plopul nuci și răchita mere dulci, (*pop.*) niciodată.

când se va împrieteni șoarecele cu pisica, (*pop.*) niciodată.

când se va lipi cerul de pământ, (*pop.*) niciodată.

când s-o întoarce gârla, (*reg.*) niciodată.

când și când sau **din când în când**, (*loc. adv.*) din timp în timp, câteodată, la răstimpuri, uneori: *Așa-mi vine când și când, să mă iau pe drum plâmgând.POP.; L-al tău trecut eu mă gândesc cu-atât amar din când în când. EM.; poftește pe moș Fotea, că dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa din când în când câte unul și ceva mai grosuț dacă se poate.CR.; să provoci pe Creator a ne trimite și nouă câteva zeci de mici scandaluri, ori măcar o calamitate publică, ... ori altceva din vastul arsenal de bice cu care din când în când obicinuiește El să bată omenirea păcătoasă.CAR.*

când ne e lumea mai dragă, v. **când ți-e lumea mai dragă.**

când ți-e (sau **ne e, vă e** etc.) **lumea mai dragă**, când ți-e mai bine, când nici nu te gândești la ceva neplăcut: *Nu voim în adevăr ca, atunci când ne-o fi lumea mai dragă, să ni se caute nod în papură.EM.*

când vă e lumea mai dragă, v. **când ți-e lumea mai dragă.**

când mi-o (sau **ți-o** etc.) **crește păr în palmă**, (*pop.*) niciodată: *s-o procopsi, când mi-o crește păr în palmă.PANN.*

cânepa dracului, (*pop.*; *glumeț*) părul femeii: *tu s-o iei de cânepa dracului și s-o trântești cu capul de păretele cel despre răsărit, cât îi putea.CR.*

a cânta a... (sau **în..., de...**) a prooroci, a prevesti, a meni, a cobi: *pasăre galbenă-n cioc, rău mi-ai cântat de noroc!POP.*

a-i cânta cucul în casă, a rămâne singur.

a-i cânta cucul în dreapta (cuiva), v. **a-i cânta cucul în față** (cuiva).

a-i cânta cucul în față (sau **în dreapta**) (cuiva), a avea noroc: *Dac-ar fi pretutindene asemenea judecători, ce nu iubesc a li cânta cucul în față..., cei ce n-au dreptate n-ar mai năzui în veci și-n pururea la judecată.CR.*

a-i cânta cucul în pungă, (*pop.*) a fi sărac.

a cânta cucurigu în casă, (despre soție) a-și impune autoritatea în căsnicie.

a cânta cu ifos, a cânta patetic: *cântau la psaltichie, colea, cu ifos. CR.*

a-i cânta (cuiva) **de noroc**, (despre păsări) a-i prevesti (cuiva) succesul.

a cânta găina în (sau **la**) **casă**, (despre căsnicie) a fi dominată de femeie: *cânta găina la casa lui.CR.*

a cânta găina la casă, v. **a cânta găina în casă.**

a-i cânta greierii în sobă (sau **în cap**) (cuiva), a fi sărit din minți, a fi într-o doagă, într-o ureche.

a cânta înaintea cuiva, (*fig.*) a se plânge, a se jelui cuiva.

a-i cânta în strună (cuiva), a încuviința, a susține (din interes) vorbele, faptele cuiva; a face pe placul cuiva: *orice-ar fi zis, îi cânta în strună, doar l-o trece în testament.*

a cânta mereu același cântec, (*fig.*) a o ține una și bună.

a cânta osanale (cuiva), **1.** a ridica în slăvi (pe cineva); **2.** a linguși (pe cineva).

a-i cânta popa (**la pat** sau **aghiosul**), v. **a da ortul popii.**

a-i cânta popa la cap (cuiva), a-i face slujba de îngropăciune (cuiva).

a-i cânta pupăza (cuiva), a-i merge rău, a nu avea noroc: *la toți le-o cântat mierla, numai mie pupăza.POP.*

cânta-ți-ar popa la cap!, vedea-te-aș mort!

a cânta vrajă, (*înv.*) a încânta, a vrăji: *Cântând vrajă, grăind din pântece și căutând în sămne.BIBLIA.*

a cântări din ochi, **1.** (despre lucruri) a aprecia cu aproximație greutatea unui obiect; **2.** (*fig.*) (despre oameni) a aprecia de la prima vedere caracterul, valoarea unei persoane.

a-și cântări (**bine**) **vorbele**, a-și alege (cu grijă) cuvintele.

cântecul lebedei, ultima operă elaborată de un artist în timpul vieții.

câr(**a**) **mâr**(**a**) sau **că**(**-i**) **câr, că**(**-i**) **mâr** sau **gâr**(**a**) **mâr**(**a**) sau **ba** (**că-i**) **cârc, ba** (**că-i**) **mârc**, **1.** c-o fi, c-o păți: *chiar de-a doua zi începu să facă nazuri: că câr, că mâr, c-aia-i chioară, c-ailaltă-i șchioapă. POP.*; **2.** ciorovăială, sfadă, ceartă: *ca să scape de gâra-mâra, că nu-i mai tăcea fleoanca* șțiganceiț, *puse de-l tăie.POP.*

a cârni din nas, v. **a strâmba din nas.**

a-și cârni nasul, v. **a strâmba din nas.**

a-i cârpi câteva palme (cuiva), v. **a-i cârpi una** (cuiva).

a o cârpi de fugă, v. **a cârpi** (**de-a**) **fuga.**

a-i cârpi două (cuiva), v. **a-i cârpi una** (cuiva).

a cârpi (**de-a**) **fuga** sau **a o cârpi de fugă**, a o rupe la fugă.

a cârpi o minciună, a spune (la înghesuială) o minciună: *ajunge în sat la frate-său, și pe loc cârpește o minciună.CR.*

a-i cârpi o palmă (cuiva), v. **a-i cârpi una** (cuiva).

a-și cârpi traiul (sau **viața**), a trăi cum poate.

a-i cârpi una (sau **o palmă, două, câteva palme**) (cuiva), a-i trage una sau mai multe palme (cuiva), a pălmui (pe cineva).

a-și cârpi viața, v. **a-și cârpi traiul.**

a câștiga de partea sa (pe cineva), a atrage de partea sa (pe cineva), a-și face un aliat (din cineva).

a câștiga (sau **a pierde**) **partida**, a (nu) reuși într-o acțiune.

a câștiga tărâm, v. **a câștiga teren.**

a câștiga teren (sau (*înv.*) **tărâm**), **1.** a înainta (în luptă), împingând pe dușman înapoi; **2.** a se răspândi, a se propaga: *ideile lui câștigau teren*; **3.** a progresa puțin câte puțin; a-și consolida poziția; a dobândi importanță.

cât..., cât..., **1.** (*înv.*) îndată ce ..., imediat ce...; **2.** (*reg.*) parte... parte..., mai... mai..., când... când..., uneori... alteori..., și... și...: *se culcă Ileana, cât de frică, cât de supărare, cât de rușine și cât de bucurie.POP.*

cât ai bate din (sau **în**) **palme** sau **bătând din palme**, **1.** foarte repede, într-o clipă: *Ce garduri streșinite cu spini... și câte alte lucruri de gospodărie, făcute de mâna lui Chirică, cât ai bate din palme. CR.*; **2.** câtuși de puțin, deloc.

cât ai bate în palme, v. **cât ai bate din palme.**

cât ai bea o țigară, v. **cât ai sfârși o țigară.**

cât ai clipi (sau **cât clipești**) (**din ochi** sau **cu ochii**) sau **cât clipeala ochiului** sau **în**(**tr-o**) **clip**(**e**)**ală** (**de ochi**), imediat, numaidecât, foarte repede, într-o clipă: *șerpele, cât ai clipi, se prinse de vârful prăjinei.POP.*

cât ai da (sau **ai scăpăra**) **în** (sau **din**) **amnar** (sau **cremene**), cât ai clipi din ochi, o clipă, o secundă: *își puse palma căpătâi și, cât ai da în amnar, adormi.CAR.; Pot zice că în noaptea aceea la fântână mi-a fost masul, și n-am închis ochii nici cât ai scăpăra din amnar.CR.*

cât ai da în cremene, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai scăpăra din amnar, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai fuma o țigară, v. **cât ai sfârși o țigară**.

cât ai plesni din bici (sau **din palme**), foarte repede, pe dată, imediat.

cât ai plesni din palme, v. **cât ai plesni din bici**.

cât ai pune pe o muchie de cuțit, extrem de puțin.

cât ai (sau **cât s-ar**) **rupe un** (**fir de**) **păr** (**din cap**), (*înv.* și *pop.*) foarte repede, imediat.

cât ai scăpăra din amnar, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai scăpăra din cremene, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai scăpăra în amnar, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai scăpăra în cremene, v. **cât ai da în amnar**.

cât ai sfârși (sau **ai bea, ai fuma**) **o țigară**, foarte repede.

cât ai zice cârc, Frangoleo!, v. **cât ai zice pește**.

cât ai zice mei, v. **cât ai zice pește**.

cât ai zice miau, v. **cât ai zice pește**.

cât ai zice pește (sau **cârc, Frangoleo!, mei, miau**) foarte repede, într-o clipă.

cât ajungi cu praștia, v. **ca de o praștie**.

cât apuci între degete, foarte puțin: *pe unde mergea, slobozea câte o țâră cenușe, așa cât apuca-ntre degete.POP.*

câtă frunză, și (câtă) iarbă sau **ca frunza și ca iarba** sau (*reg.*) **câtă pulbere și spuză**, în număr foarte mare, imposibil de numărat: *Și atunci, minune mare! numai iaca au și început a curge furnicile cu droaia, câtă pulbere și spuză, câtă frunză și iarbă.CR.; când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă, cu o ură ne-mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă.EM.*

câtă pulbere și spuză, v. **câtă frunză și (câtă) iarbă**.

câtăva de..., (*reg.*) cam, destul de...

cât bate ochiul, v. **cât poate cuprinde ochiul**.

cât capul sub sabia gealatului, (*înv.*) foarte puțin timp.

cât ce..., (*reg.*) îndată ce..., imediat ce...

cât ce poate, v. **cât ce pot**.

cât ce pot (sau **poți**, **poate** etc.), cât mă (sau te, îl etc.) țin puterile: *Harap Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pielea cea de urs, și apoi fuge cât ce poate cu sarcina în spate.CR.*

cât (sau **ca**) **cioara-n par**, foarte puțin timp, pe fugă, pe apucate.

cât clipeala ochiului, v. **cât ai clipi**.

cât clipești, v. **cât ai clipi**.

cât colea, v. **cât colo**.

(mai) cât colo (sau (*pop.*) **colea**), **1.** aproape, în apropiere, nu prea departe, la o azvârlitură de băț: *purcelul... se ia după moșneag și, cât colea, mergea în urma lui.CR.; Apucăm pe la Sfântul Ionică ca să ieșim pe Podul-de-pământ – papugiul cât colea după noi.CAR.*; **2.** la (oarecare) depărtare, (foarte) departe: *Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trântește cât colo.CAR.*

cât costă?, ce preț are?

cât dai cu praștia, v. **ca de o praștie**.

cât dai în cremene, v. **cât ai da în cremene**.

(**măcar**) **cât de...**, (*înv.* și *pop.*) oricât de..., foarte...: *la drum, e bine să pornești cât de dimineață.CR.*

cât de ci, (*înv.*) de departe.

cât de cât, cât de puțin, foarte puțin, oricât; absolut deloc: *cu coaja ți-alungi batăr odată foamea, cât de cât.POP.*

cât de colo, de departe, de la (mare) distanță: *se vedea cât de colo, că vorbea cu înțelepciune.POP.*

cât de curând, v. **cât mai curând**.

cât de mult, **1.** foarte (mult): *cât de mult te iubesc!*; **2.** oricât (de mult): *cât de mult are, tot nu-i ajunge.*

cât de puțin (sau (*înv.*) **de puținel**), în cât de mică măsură, în foarte mică măsură, foarte puțin, (aproape) deloc: *ai avut destulă vreme să-nțelegi cât de puțin aș fi în stare să rănesc pe cineva.CAR.*

câte alte, (pop.) multe: *și câte alte povești nu se spunea bunicul în serile de iarnă!*

cât e ceasul?, ce oră este?

câte ceva(și) sau **câte oarece**, **1.** ceva, niscaiva, unele, anumite (lucruri): *într-una din zile moșneagul vo[i]ește a merge la târg, să mai cumpere câte ceva.CR.*; **2.** puțin, scurt.

cât e (sau **până-i**) **cucul**, cu nici un chip; niciodată; cât e lumea (și pământul).

câte doi-trei (sau **trei-patru** etc.), câțiva (sau câteva): *sta câte două-trei zile pe lângă casă.CR.*

câte în lună și în soare, v. **câte și (mai) câte**.

câte în lună și în stele, v. **câte și (mai) câte**.

cât e lumea și pământul, v. **de când e (lumea și) pământul**.

cât e negru sub unghie sau **câtu-i negrul bobului**, foarte puțin, în cantitatea cea mai mică posibilă.

câte oarece, v. **câte ceva(și)**.

(**puțin**) **câte puțin** sau (**câte**) **puțin**, **puțin** sau (*reg.*) (**nițel**) **câte nițel** sau (*înv.*) (**puținel**) **câte puținel**, pe rând, în mod progresiv, încetul cu încetul, încet-încet.

(**puținel**) **câte puținel**, v. (**puțin**) **câte puțin**.

câte și (**mai**) **câte** sau **câte și mai multe** sau **câte în lună și în stele** (sau **în soare**), **câte vrute și nevrute**, foarte multe, tot felul de (nimicuri, minciuni, prostii etc.): *și câte și mai câte nu cânta Mihai lăutariul din gură și din scripca sa răsunătoare!CR.*

câte și mai multe, v. **câte și (mai) câte**.

câte... toate, multe (și de toate), câte și mai câte.

câte trei-patru, v. **câte doi-trei**.

câte una, ceva: *când spunea câte una, ori te țineai cu mâna de inimă râzând, ori te făcea să-și sară inima din loc, de frică.CR.*

(**tot**) **câte una**, v. (**tot**) **câte unul**.

(**tot**) **câte unul** (sau **una**) sau (**câte**) **unul** (sau **una**) **câte unul** (sau **una**), pe rând, unul după altul: *isvorăsc din veacuri stele una câte una.EM.; încet-încet s-au depărtat dimprejurul tronului unul câte unul toți sfetnicii cu greutate. CAR.*

câte unul careleși, (*înv.*) fiecare, unul câte unul, pe rând.

câte zile voi (sau **vei** etc.) **avea**, toată viața: *N-oi mai veni, Ivane, câte zilișoare-oi avea eu, zicea ucigă-l crucea.CR.*

cât frunza codrului (**și cât nisipul mării**), foarte mulți: [turcii] *erau atâta cât frunza codrului și cât năsipu mării.POP.*

cât (**e**) **hăul** (**și pârăul** sau **și**

dudăul), (*reg.*) niciodată, cu nici un preț: *cine știe ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i dea nimeni de căpătâi, cât hăul!POP.*

cât ici, cât colea, nu după multă vreme, peste puțin timp: *Dumnezeu pornește cu sfântul Petre, și, cât ici, cât cole, ajung pe Ivan.CR.*

cât îi cere inima (cuiva), cât poftește cineva: *mâncară și se veseliră cât le ceru inima.ISP.*

cât îi poate calul (cuiva), cât îi poate pielea (cuiva), cât îl țin curelele (pe cineva): *numai Chirică băietul știa ce zace în inima* [fete]*lor și cât le poate calul.CR.*

cât (sau **ce**) **îi poate capul** (sau **pielea**, **osul**, **mâna**) sau **ce poate osul** (cuiva), (*pop.* și *fam.*) cât (sau ce) este în stare să facă cineva, ce posibilități are cineva: *știa baba ce îi poate osul.POP.*

cât îi poate cojocul (cuiva), cât poate suporta cineva.

cât îi poate mâna (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

cât îi poate osul (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

cât îi poate pielea (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

cât îl țin curelele (pe cineva), v. **cât îl ține cureaua** (pe cineva).

cât îl ține cureaua (sau **îl țin curelele**) (pe cineva), cât poate, cât îi stă în puteri (cuiva).

cât îl ține gâtlejul (pe cineva), v. **cât îl ține gura** (pe cineva).

cât îl (sau **îi** etc.) **ține gura** (sau **gâtlejul**) (pe cineva), cât îl țin puterile (pe cineva), până la epuizare: *strigă tu... cât ți-a ținea gura, pedantule!CR.*

cât îl țin picioarele (sau **puterile**) (pe cineva), cu toată puterea, din răsputeri: *fugea cât îl țineau picioarele.POP.*

cât îl țin puterile (pe cineva), v. **cât îl țin picioarele** (pe cineva).

cât (**e**) **lumea** (**și pământul**), v. **cât** (**e**) **lumea**.

cât (**e**) **lumea** (sau **pământul**) sau **cât** (**e**) **lumea și pământul**, **1.** în vecii vecilor, pentru totdeauna; **2.** niciodată: *alt stăpân... nu mai face brânză cu Harap-Alb, cât îi lumea și pământul.CR.; credeai că n-o să mai sfârșească cu plânsu cât lumea.POP.*; **3.** nemărginit, imens, nesfârșit; nenumărat: *trânteli, bușeli și flocăieli cât lumea.POP.*

cât mai (sau **cât de**) **curând**, cât mai (sau de) repede, în scurtă vreme.

(**cu**) **cât mai vârtos**, (*înv.*) **1.** cu atât mai mult: *de vreame ce Ulfila ... iaste lăudat..., cu cât mai vârtos ești Măria-Ta vreadnic de cinste. BIBLIA*; **2.** cu atât mai puțin: *nimeni nu-i ieșea din cuvânt; cu cât mai vârtos fetele.POP.*

(**nici**) **cât** (**e**) **negru sub unghie**, foarte puțin, deloc: *a înfruntat pre nuna cea mare, fără ca aceasta să fi fost cât e negru sub unghie vinovată.POP.*

(**ca stelele cerului și**) **cât nisipul** (**mării**), v. (**ca stelele cerului și**) **ca nisipul** (**mării**).

cât nisipul mării, v. **ca nisipul mării**.

cât numeri până la trei, v. **până numeri** (**la**) **trei**.

(**mare**) **cât o zi de post**, foarte mare; foarte lung; interminabil.

cât p-aci, v. **cât pe ce**.

cât papură în baltă, (*reg.*) în cantitate foarte mare.

cât patru, peste limitele obișnuite; mult.

cât (**e**) **pământul**, v. **cât** (**e**) **lumea**.

cât păr în cap, v. **n-am păr în cap**.

cât păr (sau **câți peri**) **în palmă** (sau **pe broască**), nimic; deloc.

cât păr pe broască, v. **cât păr în palmă**.

cât pe ce (să...) sau **cât pe-aci (să...)**, la un pas de..., foarte puțin a lipsit (să...), aproape(să...), mai-mai (să...), puțin de tot: *cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită.CR.; intru, când...simt că-mi fuge pământul de sub picioare și, cât p-aci, dacă nu sare cineva repede să m-apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri.CAR.; Erau cât p-aci să se strice de râs.CAR.*

cât pe colo, foarte întins, mare: *se cutremurară, când văzură namila de lighioană lângă dânșii și un lac de sânge cât pe colo.POP.*

cât pentru... (sau **despre...**), în ce privește, privitor la..., referitor la ...: *cât pentru ceilalți, nu făceau în ochii lui nici două parale.*

cât (**ce**) **poate** (sau **pot**, **putem** etc.), foarte tare; din răsputeri: *fuge cât ce poate cu sarcina în spate.CR.*

cât poate cuprinde cu ochii, v. **cât poate cuprinde ochiul**.

cât poate cuprinde ochiul (sau **cu ochii**) sau **cât bate ochiul**, până la orizont: *cât bătea ochiul, nu era nici un petec de umbră.*

cât poftești (sau **vrei**) oricât de mult: *Așa erau și ei. De vorbit despre ... istorie, geografie și alte lucruri folositoare da! se-nțelege, cât vrei – dar o guriță, tu? pe nume? – niciodată!EM.*

cât privea, v. **în (ceea) ce privește**.

cât privește, v. **în (ceea) ce privește**.

cât pumnul sau **cât un pumn**, (*loc. adj.*) **1.** foarte mic: *niște pisoiași cât pumnul*; **2.** foarte mare: *culese câteva nuci cât pumnul.*

cât s-ar rupe un (fir de) păr (din cap), v. **cât ai rupe un (fir de) păr (din cap)**.

(nici) cât să chiorăști un șoarece sau **cât să orbești un șoarece chior**, foarte puțin: *ne-a dat o bucățică de pâne, cât să chiorăști un șoarece.POP.*

cât să orbești un șoarece chior, v. **(nici) cât să chiorăști un șoarece**.

cât să-și prindă pofta, v. **de poftă**.

cât să te ștergi la (**un**) **ochi**, v. **cât te-ai șterge la** (**un**) **ochi**.

cât se-nvârtește o roată, cât ai clipi din ochi.

cât se poate de... (sau **mai...**) sau (**cum**) **nu se mai poate de...** sau **de nu se mai poate**, (*pop.*) în cel mai înalt grad, foarte, extrem de..., din cale-afară de..., la maximum: *împodobi palaturile cât se putu mai frumos.POP.*

cât se poate mai..., v. **cât se poate de...**

cât stau răsăritele de apuse, (*înv.*) foarte departe.

cât șapte sau **cât șaptesprezece**, foarte mult: *Oșlobanu, care mânca cât șeptesprezece, ne cam puse- se pe gânduri.CR.*

cât șaptesprezece, v. **cât șapte**.

cât te-ai freca la (**un**) **ochi**, v. **cât te-ai șterge la** (**un**) **ochi**.

cât te-ai învârti într-un călcâi, foarte repede, într-o clipă.

cât te-ai scobi în măsea sau **cât te scobești** (sau **până te scobești**) **în(tr-un) dinte**, (foarte) repede.

cât te-ai șterge (sau **să te ștergi**, **te-ai freca**) **la** (**un**) **ochi**, într-o clipă, foarte repede.

cât (sau **ca** (**și**) **cum**) **te-ar pișca un purice**, foarte puțin; imperceptibil, insesizabil: *trebi ca acestea, la o împărăție, ca cum te-ar pișca un purice, nu se mai bagă în samă.CR.*

cât te scobești în(tr-un) dinte, v. **cât te-ai scobi în măsea**.

cât timp, atâta vreme cât: *cât timp trăiești, grijile nu te ocolesc.*

cât toate zilele (de mare), uriaș, imens: *o dihanie de urs cât toate zilele.*

cât ți-ai lega nojița (sau **nojițele**) (**la un picior**), (*reg.*) foarte repede, într-o clipă.

cât ți-ai lega nojițele (**la un picior**), v. **cât ți-ai lega nojița (la un picior)**.

cât ține Dumnezeu lumea, (*reg.*) tot timpul.

câtu-i negrul bobului, v. **cât e negru sub unghie.**

cât un cal de cei rusești, (*pop.*) foarte mare: *închipuiește el din lemn un lup mare cât un cal din cei rusești.POP.*

cât un fir (sau **un grăunte, un sâmbure**) **de mac**, foarte mic: *arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac.EM.*

cât unghia, foarte mic; neînsemnat: *privighetoarea – nici cât unghia sa și să cânte așa de frumos! POP.*

cât un grăunte de mac, v. **cât un fir de mac.**

cât un lucru mare, foarte (mult sau tare), mult de tot, din cale afară: *era vesel împăratul pentru aceasta, cât un lucru mare.POP.*

cât un pumn, v. **cât pumnul.**

cât un sâmbure de mac, v. **cât un fir de mac.**

cât(uși) de cât, (*înv.* și *pop.*) **1.** (ori)cât de puțin, măcar: *ascunde-te câtuși de cât, până va trece mânia Domnului.BIBLIA*; **2.** absolut deloc, defel, nicidecum: *Ce folos că citesc orice carte bisericească, dacă nu știi măcar a însemna câtuși de cât, e greu.CR.*

câtuși de puțin, (*loc. adv.*) deloc, nicidecum: *admirabilul traducător nu vrea să facă câtuși de puțin răspunzător pe autorul original de traducție.CAR.*; *de bine, de rău, gramatica elementară cu sfințenie m-am silit totdeuna să n-o mâhnesc câtuși de puțin.CAR.*

cât va da din deget, cât va trăi.

câtva timp, o (bucată de) vreme.

cât veacul, niciodată: *n-ai să ajungi învățat cât veacul.*

cât vedeai cu ochii, v. **cât vezi cu ochii.**

cât vezi (sau **vedeai**) **cu ochii**, cât cuprinzi (sau cuprindeai) cu privirea, până foarte departe.

cât vrei, v. **cât poftești.**

câți peri în cap, v. **n-am păr în cap.**

câți peri în palmă, v. **cât păr în palmă.**

câți peri pe broască, v. **cât păr în palmă.**

ceac-pac, v. **ceat-pat.**

ce, nu știi românește?, nu înțelegi ce-ți spun?

ce a da târgul și norocul, v. **cum a da târgul și norocul.**

cea (**mai**) **de apoi**, (*înv.*) **1.** la sfârșit, la urma urmelor: *era strânsă mulțime multă, să vază cea de apoi ce a hi.DOS.*; **2.** cea din urmă, ultima.

cea (**mai**) **de pe** (sau **din**, (*reg.*) **după**) **urmă**, **1.** (pentru) ultima (oară): *iacă-ți mai dau o dată carul, dar asta ți-a fi cea de pe urmă.CR.*; **2.** ultima (dorință) (înainte de moarte): *Care dintre voi se simte destoinic a împărăți peste o țară așa de mare și bogată ca aceea, are voie din partea mea ca să se ducă, ca să împlinească voința cea mai de pe urmă a moșului vostru.CR.*

ce-ai făcut, de..., ce ți s-a întâmplat, de...: *ce-ai făcut, de-ai bolonzit?POP.*

ce-ai pățit?, (*fam.*) ce ți s-a întâmplat?, ce te-a apucat?, ce ți-a venit?: *ce-ai pățit ... de te-ai sculat cu noaptea-n cap?CR.*

ce-ai zice când...?, v. **ce-ai zice dacă...?**

ce-ai zice dacă... (sau **când ...**)**?**, ce părere ai avea dacă...?, cum ai reacționa dacă...?: *ce-ai zice când ți-ar strica cineva somnul?CR.*

ce(e)a lume, **1.** lumea de apoi, lumea cealaltă; **2.** (în basme) celălalt tărîm: *el a dat calului jăratec și a pornit la podul de aramă, a trecut peste pod, pe ceea lume.POP.*

(în) cea mai mare parte, în bună măsură, (în) majoritate(a): *pământurile rămase de la părinți erau, în cea mai mare parte, mlăștinoase.*

ce-am avut și ce-am pierdut, nu mă afectează, nu mă interesează.

ce am eu de acolo?, **1.** ce mă privește?, ce mă interesează? ce-mi pasă?; **2.** ce câștig eu din asta?

ce-am zis eu?, nu v-am spus eu?, ai văzut că am avut dreptate?

ce are a face?, ce contează?, ce legătură are?, ce interesează?: *E loc în lumea asta și pentru flori vii, și pentru sorcove moarte... Ce are a face una cu alta – fabricațiunea cu prăsila?CAR.*; *arăta mai mult a talhar decât a popă, dar ce are a face?EM.*

ce (mi)-ar fi?, **1.** ce-aș avea de pierdut?: *dacă i-ar fi luat Dumnezeu, ce mi-ar fi? – d-apoi așa.CR.*; **2.** ce s-ar întâmpla?: *ce mi-ar fi de m-aș însura?POP.*

ceas(ul) bun, moment fast, favorabil, prielnic: *să fie într-un ceas bun!*

ceas de năvală, (*înv.*) ceas de cumpănă: *Doamne sfinte, la ceas de năvală de sus îmi trimite a ta sprejineală.DOS.*

ceas(ul) rău (sau **slab**), moment nefavorabil, conjunctură nefastă: *la mai nimica, stăpâne, răspunse dracul rușinat și tremurând ca varga de frică; se vede c-am pornit într-un ceas rău.CR.*

ceas(ul) slab, v. **ceas(ul) rău.**

ceasul cel (mai) de pe urmă, v. **ceasul morții.**

ceasul de apoi, v. **ceasul morții.**

ceasul de moarte, v. **ceasul morții.**

ceasul de naștere, v. **ceasul nașterii.**

ceasul morții (sau **de moarte**, **de apoi**, **cel (mai) de pe urmă**), ultimele clipe de viață.

ceasul nașterii (sau **de naștere**), momentele nașterii: *mai nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe... plâns.POP.*

ceat-pat sau **ciat-pat** sau **ceac-pac**, așa și așa, potrivit: *Și-mpreună cu toată familia, care știe ciat-pat englezește, am cântat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoși, mândrul cântec american: „Yankee doodle".CAR.*

ce bruma am putut agonisi, puținul pe care l-am putut aduna.

ce căci, (*înv.*) pentru ce?, de ce?: *ce căci ai mers a darea războiu? BIBLIA.*

ce ciorile...?, ce dracu...?, ce naiba?

ce cum, (*înv.*) oricum, oricare.

a ceda ispitei, a nu rezista tentației.

a ceda mâna, v. **a trece mâna.**

a ceda (sau **a da**) **pasul**, a se lăsa depășit.

ce de(-a)... sau **ce mai de...** sau **ce de mai...**, cât de mult..., ce mult ...

ce de mai..., v. **ce de(-a)...**

ceea lume, (pop.) tărâmul celălalt.

ce face?, ce?, cum?, cum se poate?, poftim?, n-am auzit bine?

ce (mai) faci?, cum o mai duci?, cum îți merge?

ce fel de...(?), ce soi de...(?)

ce folos că... (sau **dacă...**, **de ...**)**?**, la ce(-mi) folosește, dacă...?: *ce folos de curea lată, dacă nu-s boi în poiată?POP.*

ce folos dacă...?, v. **ce folos că...?**

ce folos de...?, v. **ce folos că...?**

ce-i aduce?, ce-i folosește? ce-i pasă?: *de-oi petrece... ori de nu, cui ce-i aduce?EM.*

cei de-acasă, familia, rudele.

ce-i de capul tău?, ce-i de tine?

ce-i drept(**ul**), într-adevăr; de fapt: *doi icusari plătise... pentru ciubote; dar, ce-i drept, făceau paralele acele.CR.*; *Îi cătară și, ce-i dreptul, nici la unul nu era.EM.*

ce-i în gușă, și-n căpușă, spune exact ceea ce gândește.

ce-i pasă (curului lui)! sau **curul lui și patru bani!**, puțin îi pasă, nici că se sinchisește: *Ce-i pasă unei reviste muzicale din Berlin de stima dv.?CAR.*

ce-i porunca?, (*fam.*) ce dorești?

ce îi poate capul (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

ce îi poate mâna (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

ce îi poate osul (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

ce îi poate pielea (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

cela de cela, (*înv.*) care mai de care.

ce l-a găsit (de...)?, v. **ce te-a găsit (de...)?**

ce l-a prins?, v. **ce te-a prins?**

celălalt tărâm sau **alt**(**e**) **tărâm**(**uri**) sau **tărâmul de jos**, lumea cealaltă.

cel ce (sau **de**) **se cade**, (despre persoane) cel în drept, cel competent.

cel cu căciula roșie, v. **cel de pe comoară.**

cel cu coarne, v. **cel de pe comoară.**

cel de apoi, cel din urmă, ultimul: *eu sunt cel dentâi și cel de apoi. BIBLIA.*

cel de pe comoară sau **cel cu coarne**, sau **cel cu căciula roșie**, (*pop.*) diavolul, dracul.

cel de pe (sau **din**, (*reg.*) **după**) **urmă**, ultimul.

cel de se cade, v. **cel ce se cade.**

Cel-de-Sus, Dumnezeu: *copiii și nevasta să-i las în grija Celui-de-Sus.CR.*

cele de cuviință, cele cuvenite, cele necesare: *las'dacă nu i-a da odihna pe nas, zise boierul în gândul său, după ce orândui cele de cuviință.CR.*

cele sfinte, sfânta cuminecătură: *se împărtășește și, întărit cu cele sfinte, așteaptă moartea nepăsător. POP.*

cel fără de fund, (*înv.*) abis, haos: *întunecarea zăcea preste cel fără de fund.BIBLIA.*

cel mai... cu putință, foarte..., extrem de ...

cel mult, (*loc. adv.*) **1.** atât, numai; în cel mai bun (sau mai fericit) caz: *lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici; din trecutul de mărire v-ar privi, cel mult, ironici.EM.*; *Aici un om de treabă cel mult își poate pierde bastonul sau galoșii.TOP.* **2.** maximum: *îți dau pe el cel mult 5.000 de lei.*

cel (sau **pe**) **puțin**, (*loc. adv.*) în cel mai rău caz, barem, măcar, încalte: *Ei, nici chiar șa! Cărțile valorează pe puțin două mii de lei.*

cel (**mai**) **târziu...**, într-un timp socotit ca termen ultim: *dacă ai vreme, scrie, te rog, că venim cel mai târziu duminică.CAR.*

ce mai (**atâta**)**...?**, **1.** la ce bun (atâta)...?, ce rost are (atâta)...?: *ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură? CR.*; **2.** inutil să mai discutăm!: *Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o.CR.*

ce mai ala-bala(**?**), **1.** ce se mai petrece?: *să vază ce mai ala-bala pe la... flăcăii ce stau la pândă.POP.*; **2.** ce atâta discuție?, ce mai tura-vura?

ce mai de..., v. **ce de(-a)...**

ce mai la deal, la vale?, ce să mai lungim vorba în zadar?: *Mă rog, ce mai la deal, la vale? Așa e lumea asta, și de-ai face, ce-ai face, rămâne cum este ea.CR.*

ce mai (e) nou?, ce s-a mai întâmplat în ultima vreme?, ce noutăți mai sunt?: *ce mai nou pe la dvs.?CAR.*

ce mai stai?, ce aștepți?

ce mai tura-vura(?), ce să mai lungim vorba(?), ce mai încoace-încolo(?): *ce mai tura-vura; se îmbătară, se certară și, la urmă, se păruiră.*

ce mai veste-poveste?, ce mai e nou?, ce s-a mai întâmplat?

ce mă costă?, n-am ce pierde!

ce mă știu face?, v. **ce să știu (a) face?**

ce mi-e (sau **ți-e** etc.), ce importanță are, ce contează: *ce mi-i vremea când de veacuri stele-mi scânteie pe lacuri.EM.*

ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda!, ori una ori alta, tot același lucru!

ce mi-e una, ce mi-e alta, (mi-)e tot una.

ce minune că..., v. **e minune că...**

ce nătărău (sau **neghiob, prost**)!, cât poate fi de nătărău (sau neghiob, prost)!

ce noroc pe mine!, ce șansă am!

centru nevralgic, v. **punct nevralgic.**

ce nu..., (*înv.*) cât, cum: *ce nu-l strângea, ce nu-l săruta, ce nu grăind și ce nu făcând, într-atâta cât și cealea ce n-au suflet vrea face voie bună.DOS.*

ce, nu ți-e bine?, **1.** te doare ceva?; **2.** a-i înnebunit?, ți-ai pierdut mințile?

ce o da târgul și norocul, v. **cum a da târgul și norocul.**

ce-o fi, o fi!, întâmple-se orice!

ce paști (**aici** sau **acolo**)?, (*fam.*) de ce nu ești atent?, ce păzești?

ce păcat!, cât îmi pare de rău!; ce pagubă!: *mândruța s-a măritat, vai de mine, ce păcat!POP.*

ce păcatele mele?, v. **ce păcatul?**

ce păcatul (sau **păcatele mele**)?, ce Dumnezeu?, ce naiba?: *ce păcatele mele, om în toată firea și te smiorcăi ca un copil!POP.*

ce pământ?, ce Dumnezeu?, ce naiba?: *tu te duci bade sărace, dar eu ce pământ m-oi face?POP.*

ce pe apă nu curge, nimica toată, foarte puțin: *luă și dânsul niște haine, numai să nu zică neștine că nu s-a gătit, și de cheltuială ce pe apă nu curge, și plecă și el.POP.*

ce poate osul (cuiva), v. **cât îi poate capul** (cuiva).

cerc vicios, raționament sofistic, în care justețea tezei e demonstrată prin apelul la o altă teză, încă nedovedită; (*p. ext.*) situație fără ieșire: *teatrul a intrat într-un cerc vițios, din care cu greu va mai putea ieși.CAR.*

a (în)cerca marea cu degetul, a-și încerca norocul; a încerca imposibilul: *cercați voi marea cu degetul, dar ia să vedem, cum i-ți da de fund?CR.*

a(-i) cerca măduva și oasele (cuiva), (*reg.*) a testa calitățile cuiva.

a(-și) cerca norocul, v. **a(-și) încerca norocul.**

a cerca o moșie (sau **hotarele**), (*înv.*) a delimita (la fața locului) hotarele unei moșii.

a cerca prilej, (*înv.* și *pop.*) a căuta o ocazie favorabilă.

a cerca rădăcinile, (*pop.*) a cerceta cauzele, motivele: *împăratul și-a închipuit că boala fetei îi pribeagă și nu i-a cercat rădăcinile.POP.*

a cerca sfat, (*înv.* și *pop.*) a cere sfatul cuiva, a se sfătui cu cineva.

a cerca urmele, (*înv.*) a spiona: *Iscoade sunteți; a cerca urmele țării aț*[i] *venit.BIBLIA.*

a cere adăpost, a solicita adăpost (peste noapte) (cuiva).

a cere (sau **a solicita**) (**o mână de**) **ajutor** (de la cineva) sau **a cere** (sau **a solicita**) **ajutorul cuiva**, a solicita sprijinul (cuiva): *mica pasăre se duse atunci în pădure, ca să ceară ajutor de la arbori.POP.*

a cere ajutorul cuiva, v. **a cere** (**o mână de**) **ajutor** (cuiva).

a cere cerul și pământul (cuiva), v. **a făgădui cerul și pământul** (cuiva).

a cere chezășie, a pretinde garanție.

a cere cât dracul pe tată-său sau **a cere pe dracul și pe tată-său**, a pretinde un preț exorbitant.

a(-i) cere cont (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a cere cu talerul, a cerși.

a cere cuvântul, v. **a lua cuvântul**.

a cere de pomană, a cerși.

a-și cere dreptul, a reclama, a solicita ceea ce i se cuvine.

a cere d-un bărbier, (despre femei) a fi cerută în căsătorie: *– Și mă cere, mamă, cere. – Cine dracul te mai cere? – Și mă cere d-un bărbier...CAR.*

a cere (sau **a se ruga de**) **iertare** (sau **iertări**, (*înv.*) **iertăciune**, **pardon**) (cuiva), a ruga să fie iertat (de cineva); a-și cere scuze (cuiva): *Unde ești,* [Cațavencule,] *să-ți cer iertare că ți-am preferit pe onestul d. Agamiță?CAR.*; *Ceru-ți ție iertăciune, ce ți-am greșit fața-mi spune.POP.*; *Nunul cere pardon, după regulă, mesenilor.CAR.*

a cere iertăciune (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a cere iertări (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a-i cere inima (ceva), a dori, a pofti (ceva): *Toată ziua nu i-a cerut inima nimica.CAR.*

a cere încuviințare, a solicita aprobarea, acordul cuiva: *Necuratul s-a întins și el cât era de lung, însă fără să ceară încuviințare.POP.*

a cere îndurare, a implora milă, a ruga să i se cruțe viața.

a cere îngăduință, a solicita înțelegere.

a cere la judecată, (*înv.*) a da în judecată.

a cere lapte de la o vacă stearpă, a cere imposibilul.

a-și cere legea (cu cineva), (*înv.*) a chema în judecată (pe cineva).

a cere lână de la broască, a cere imposibilul.

a cere luna de pe cer, a cere imposibilul.

a cere marea cu sarea (cuiva), v. **a făgădui cerul și pământul** (cuiva).

a cere milă, a cerși îndurare.

a cere mâna (cuiva), a cere în căsătorie (pe cineva).

a cere pardon (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a cere pe dracul și pe tată-său, v. **a cere cât dracul pe tată-său**.

a cere pretenții (*înv.*), a pretinde despăgubiri (pentru un prejudiciu suferit).

a cere (sau **a da**) **satisfacție**, a provoca (sau a accepta o provocare) la duel.

a-i cere scuze (cuiva), v. **a-și cere scuze**.

a-și (sau **a-i**) **cere scuze** (cuiva), a-și cere iertare, a se scuza: *Și, pe teren, naivul a fost silit firește mult umilite scuze să ceară de la tun.CAR.*

a-și cere seama (sau **socoteala**), (*înv.*) a-și pretinde leafa: *gândindu-se că e vremea să plece, își ceru socoteala.POP.*

a(-i) cere seama (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a(-i) cere (sau **a(-i) lua**) **seamă** (sau **cont**, (*reg.*) **sama**, **seama**, **so-**

coteală) (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a pretinde (cuiva) să-și justifice faptele; a trage la răspundere (pe cineva): *De la turburii creieri în van eu samă cer. EM.;Te știe fără a-ți putea cere socoteală.CAR.*

a cere sfatul cuiva, a solicita o părere, un sfat de la cineva: *să-i poată cere sfatul ca unui bun părinte. POP.*

a-și cere socoteala, v. **a-și cere seama**.

a(-i) cere socoteală (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a cere trebuința (sau **trebuință**) (**să...**), a fi necesar să..., a fi nevoie să..., a trebui să...: *pornesc ... fugind pe întrecute, când pe sus, când pe jos, după cum cerea trebuința.CR.*

a cere trebuință (să...), v. **a cere trebuința (să...)**.

a cere țigănește, a cere cu insistență.

a cere voie (cuiva) (**să...**), a solicita (cuiva) permisiunea (să...): *a plecat la grangur, ca să-i ceară voie să trăiască și el în împărăția păsărilor.POP.*

a cerne ca prin sită, v. **a ploua ca prin sită**.

a cerne (și) în ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a cerne (și) în ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a cerne (și) prin ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

ce rost are?, la ce bun?, cui folosește?

a se certa ca la piață (sau **ca la tractir**), a se certa ca precupețele; a se certa fără jenă.

a se certa ca la tractir, **a se certa ca la piață**.

a certa (sau **a blestema, a ocărî, a spurca, a vorbi**) **cum îi** (sau **îți** etc.) **vine la gură**, a certa (sau a blestema, a ocărî, a vorbi) necontrolat, nestăpânit, cu brutalitate, cu violență: *zvârcolindu-se ca șarpele și blăstămându-se cum îi venea la gură.CR.*

a se certa furcă cu..., a se certa zdravăn și constant cu...: *iar soții se certară furcă.TOP.*

a se certa la cuțite cu..., a se certa violent cu...

cerul și pământul, mult, totul; orice; (*p.ext.*) imposibilul: *juruiește-i ceriul și pământul, ca să-ți smomească pe nevasta d-tale.CR.*

ce s-a făcut cu...?, ce s-a întâmplat cu...?, ce a devenit?

ce să mai vorbim!, ce să mai lungim vorba?, de ce să mai pierdem vremea?: *„Amantul anonim" e-o piesă serioasă... Dar ce să mai vorbim! TOP.*

ce să știi (a) face?, v. **ce să știu (a) face?**

ce să știu (sau **să știi** etc.) (**a**) **face?** sau **ce mă știu** (sau **te știi** etc.) **face?**, ce să fac (sau să faci etc.)?, cum să mă descurc (sau să te descurci etc.)?: *ce mă știu eu face și de unde să-ți aduc eu herghelia ce-mi poruncești?POP.*

ce să vadă?, v. **ce să vezi?**

ce să vezi? sau **ce să vadă?**, să vezi întâmplare!, nici că ți-ar trece prin minte!: *și, deodată, ce să vezi? în răsare dinainte o dihanie cum nu se mai văzuse de când lumea și pământul.POP.*

ce știi..., cine poate ști...

ce te-a apucat?, ce ți-a venit?

ce te-a (sau **l-a, v-a** etc.) **găsit (de ...)?**, ce te-a (sau l-a, v-a etc.) apucat (de ...), ce ai (sau are, aveți etc.) (de ...)?: *nu știa baba lui ce l-a găsit de-i așa de cu chef.CR.*

ce te-a (**l-a, v-a** etc.) **prins?**, ce te-a (l-a, v-a etc.) apucat?, ce ți-a (i-a, v-a etc.) venit?

ce te crezi?, ce socotești, ce crezi?, ce părere ai?

ce te doare?, ce nu-ți convine?, ce nu e în ordine?, ce nu merge?

ce te interesează?, ce te privește?

cetele de îngeri, v. **cetele îngerești.**

cetele îngerești (sau **de îngeri**), (*bis.*) corul îngerilor.

ce te miră?, ce ți se pare ciudat, curios?

ce te potrivești?, (*fam.*) de ce crezi ceea ce ți se spune?: *ce te potrivești la vorbele lor?*

ce te știi face?, v. **ce să știu** (**a**) **face?**

ce treabă am (sau **ai, are** etc.) (**cu...**)?, **1.** ce mă (sau te, îl etc.) interesează? ce mă (sau te, îl etc.) privește?: *zis-a badea că-s urâtă ... las să fiu; ce treabă are?POP.*; **2.** ce legătură am (sau ai, are etc.) cu ...?: *ce treabă am eu cu boala lui? ce, eu sunt bolnav?CAR.*

ce ți-a venit de...?, v. **ce ți-a venit să...?**

ce ți-a venit (sau **ce-ți veni**) **să** (sau **de...**)**...?**, ce te-a apucat de...?, n-ai altceva mai bun de făcut decât să...?: *ce ți-a venit de-mi răscolești amintirile?*

ce ți-i (și cu)..., v. **ce ți-e (și cu)....**

ce-ți veni de...?, v. **ce ți-a venit să...?**

ce-ți veni să...?, v. **ce ți-a venit să...?**

ceva-ceva, cât(uși) de puțin.

ce veste?, ce poveste?, v. **ce** (**mai**) **veste-poveste?**

ce (**mai**) **veste-poveste?** sau **ce veste?, ce poveste?**, (*pop.* și *fam.*) ce (mai) e nou?, ce se (mai) aude?: *aminteri, ce mai veste-poveste pe la dv.?CAR.*

ce vânt te-aduce? (sau **te-(a)bate?**), cu ce treburi ai venit (pe la noi)?: *ce veste, nașule, ce vânt te-aduce pe la noi?POP.*; *Dar ce vânt te bate-ncoace?EM.*

ce vânt te (-a)bate?, v. **ce vânt te-aduce?**

ce zor ai?, ce te interesează?, ce-ți pasă?

chef, neneaco, cu banii babachii, chef pe cheltuiala altuia.

cheie de boltă, (*fig.*) principiu fundamental.

a cheltui (**și**) **pielea** (**de pe el**), v. **a(-și) vinde** (**și**) **pielea** (**de pe el**).

a chema în (sau **la**) **judecată** (pe cineva), a da în judecată (pe cineva): *Un țăran lovește câinele unui arendaș cu sapa și-l omoară. Arendașul îl cheamă la judecată să-l globească.CAR.*

a chema la judecată (pe cineva), v. **a chema în judecată** (pe cineva).

a chema la ordine (pe cineva), a soma pe cineva să respecte anumite norme; a admonesta pe cineva.

a chema la rampă, a cere, prin aplauze, ca artiștii să revină pe scenă.

a chema la răspundere, v. **a trage la răspundere.**

a chema la realitate (pe cineva), v. **a aduce la realitate** (pe cineva).

a chema pe nume, v. **a spune pe nume.**

chiar așa, exact așa: *ba chiar așa-i, jupânesică dragă, cum îți spun eu. CR.*

chiar azi, taman azi, tocmai azi.

chiar ca... sau **chiar cum...**, întocmai ca..., leit ca..., aidoma.

chiar cum..., v. **chiar ca...**

chiar dacă... (sau **de...**), și dacă...; deși..., cu toate că...: *chiar de te-ai pune curmeziș, eu tot aș pleca.*

chiar de la început, încă de la început.

chiar el, el însuși.

chiar și, până și.

chiar și el, până și el.

a chinui ca pe hoții de cai (pe cineva), **a bate ca pe hoții de cai** (pe cineva).

a chiorî de la obraz (pe cineva), v. **a orbi de la obraz** (pe cineva).

a chiorî din ochi (pe cineva), v. **a orbi de la obraz** (pe cineva).

chip cioplit, (*înv.*) idol: *să nu faci ție chip cioplit.BIBLIA.*

chip de..., v. **ca un fel de...**

chip de grai, (*înv.*) expresie.

chip scris, (*înv.*) pictură.

chip și seamă, chipurile, vorba vine: *manifestația era chip și seamă simpatică mie.CAR.*

chipuri și mijloace, tot felul de mijloace.

chip vărsat (sau **turnat**), (*înv.*) statuie (de bronz): *toate chipurile cele vărsate ale lor le veți piarde. BIBLIA.*

chit că..., cu toate că..., chiar dacă ...: *a promis tot ce i se ceruse, chit că nici prin cap nu-i trecea să se țină de cuvânt.*

chit pe chit, egal; țanc pe țanc.

ci dar, (*înv.*) deci.

a cihăi de cap (pe cineva), (*reg.*) a bate la cap (pe cineva): *Apoi dă, măi Chirică, tu m-ai tot cihăit de cap până acum, să mă însor.CR.*

cine (cu)..., cine (cu)..., unul (cu) ..., altul (cu)...

cine are piper mult, pune și-n iaurt, cine are prea mult, își bate joc de ce are.

cine are treabă? sau **cine ce treabă are?**, pe cine interesează?, cui îi pasă?: *de mi-i da o sărutare, nime-n lume n-a s-o știe, căci va fi sub pălărie – ș-apoi cine treabă are!EM.*; *asta mă-mportă pe mine, cine ce treabă are?CAR.*

cine încotro (poate), v. **care încotro (poate)**.

cine poate ști?, v. **(mai) știu (și) eu?**

cine s-a ars cu borș suflă și-n apă rece, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a ars cu borș suflă și-n iaurt, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a ars cu ciorbă suflă și-n apă rece, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a ars cu ciorbă suflă și-n iaurt, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a fript cu borș suflă și-n apă rece, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a fript cu borș suflă și-n iaurt, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n apă rece, v. **cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt**.

cine s-a fript (sau **s-a ars**) **cu ciorbă** (sau **cu borș**) **suflă și-n iaurt** (sau **în apă rece**), tot pățitu-i priceput: *Vorba românului: „Cine s-a fript, suflă și-n apă rece“, și noi suntem din aceia cari au plătit imprudențe mici cu pierderi mari.EM.*

cine (mai) știe, nu se știe: *d-apoi calul meu de pe atunci, cine mai știe unde i-or fi putrezind ciolanele!CR.*; *Cine știe dacă nu vede fiecare din oameni toate celea într-alt fel.EM.*; *Cântă, cuce, numai mie, că la vară cine știe!POP.*

cine știe ce (sau **cât**), **1.** potrivit, normal; nici prea prea, nici foarte foarte: *nu se omora cine știe ce cu învățatul*; **2.** nu se știe ce: *Hoții au fel de fel de meșteșuguri ca s-adoarmă câinii cei mai sălbatici – le dă, pesemne, un fel de mâncare descântată, ori cine știe ce.CAR.*; *Tu gândești cine știi ce și te uiți la mine.EM.*

cine știe cine, cineva (sau ceva) însemnat, important, deosebit:

tot satul îl cinstea și îl asculta ca pe cine știe cine.POP.

cine știe cât, v. **cine știe ce.**

cine știe pe unde îi sticlesc ochii, cine știe unde se află (în clipa de față).

a ciocăni la ușă, v. **a bate la ușă.**

a ciocni în cinstea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a ciocni în onoarea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a ciocni în sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

a ciocni pentru sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva.**

cioplit în patru muchii, (*fam.*) dichisit; pus la patru ace.

ciorbă lungă, **1.** ciorbă slabă, inconsistentă; **2.** (*fig.*) vorbe goale.

circulă zvonul că..., se zvonește că..., se vorbește că...

a citi gândurile cuiva, a intui ce gândește cineva.

a citi printre rânduri, a intui, a sesiza aluziile, înțelesurile ascunse ale unui text.

a se ciudi de necaz, (*înv.*) a se mâhni, a se frământa: *cum îl văzură zânele scăpat, se ciudeau de necaz că nu putură să-l prinză.POP.*

a ciuli urechile, **1.** (despre animale) a ridica urechile drept în sus (pentru a asculta); **2.** (*fig.*; despre oameni) a-și încorda auzul, a asculta cu luare aminte.

a ciupi la cântar, (*fam.*) a fura la cântar.

ciupit de vărsat, cu urme de vărsat de vânt pe față.

claca lui Dumnezeu, (*pop.*) război, luptă: *am fost în foc la '77, am văzut și eu claca lui Dumnezeu.POP.*

claie peste grămadă, unii (sau unele) peste alții (sau altele), în dezordine; cu nemiluita: *Într-o școală de mahala, se zbat claie peste grămadă o mulțime de mici cetățeni, unul mai rău crescut decât altul.CAR.*

clar ca lumina zilei, v. **limpede ca lumina zilei.**

clar ca ziua, v. **limpede ca lumina zilei.**

clar de lună, lumină strălucitoare de lună.

a clădi (sau **a funda, a întemeia**) **pe nisip**, a întreprinde o acțiune fără a avea o bază solidă.

a clămpăni din gură, a vorbi mult și fără rost: *Ia nu mai clămpăni și tu din gură, măi, răspunse Ion plin de năduh.CR.*

a clănțăni din dinți (sau **din măsele**), **1.** a tremura de frig: *n-a mai clănțăni atâta din măsele.CR.*; **2.** a avea febră.

a clănțăni din măsele, v. **a clănțăni din dinți.**

a clăti(na) capul (sau **din cap**), a-și mișca capul într-o parte și într-alta (în semn de îndoială, dojană etc.), a da din cap: *Cu drept cuvânt cetitorul va fi clătit din cap și va fi întrebat – prin mintea cărui muritor treceau acestea idei?EM.*

a clăti coada, (despre câini) a da din coadă, a se gudura.

a clăti(na) din cap, v. **a clăti(na) capul.**

a nu se clăti din loc, (*înv.*) a nu se clinti, a nu se mișca, a nu se urni din loc, a rămâne nemișcat: *nu s-au mai clătit den loc sv[â]ntul mucenic.DOS.*

a-și clăti gura, **1.** a-și spăla gura; **2.** (*fig.*) a bea puțin (dintr-o băutură alcoolică).

a clătina cu capetele, v. **a da din cap.**

a clătina cu capul, v. **a da din cap.**

a clătina din barbă, v. **a da din cap.**

a clătina din cap, v. **a da din cap.**

a clătina din căpățână, v. **a da din cap.**

a se clătina pe picioare, a merge împleticit, nesigur.

a nu se clăti (sau **clinti**) **un fir de păr din capul cuiva**, a rămâne neatins, a nu i se întâmpla nimic cuiva.

a nu se clinti un fir de păr din capul cuiva, v. **a nu se clăti un fir de păr din capul cuiva**.

clipă de clipă, permanent, continuu.

a-i clipi prin cap (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i clipi prin creieri (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i clipi prin cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i clipi prin gând (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i clipi prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a cloci o boală, a fi pe cale de a se îmbolnăvi.

a cloci pe vatră, a trândăvi.

a cloci un gând, a pune la cale ceva.

a cloci un plan, v. **a coace un plan**.

a clocoti de ciudă, v. **a clocoti de mânie**.

a clocoti de furie, v. **a clocoti de mânie**.

a clocoti (sau **a spuma, a spumega, a turba**) **de mânie** (sau **de ciudă, de furie**) a fi foarte mânios, furios: *Și să nu turbezi de mânie când cugeți că sunt guri rele, invidioși și ignoranți cari spun că romanurile lui istorice și sociali sunt niște nefericite traducțiuni, schiloade plagiaturi?CAR.;* [ministrul] *spumează de ciudă.CAR.*

a(-i) clocoti sângele (în vine) (cuiva), v. **a(-i) fierbe sângele (în vine)** (cuiva).

a i-o coace (cuiva), v. **a-i coace turta** (cuiva).

a coace la inimă (pe cineva), a dori răul (cuiva).

a-i coace turta (cuiva) sau **a i-o coace** (cuiva), a-i pune gând rău, a-i întinde o cursă, a-i purta sâmbetele (cuiva), a paște (pe cineva): *și ți-o coc eu ție, stăi, mă!PANN.*

a coace (sau **a cloci**) **un plan**, a pune la cale, a proiecta (în secret) (ceva).

coada-i grasă!, sfârșitul să fie bun!, urma alege!: *când iai șaua de pe cal, vezi cum îi stau coastele, și zici: coada-i grasă!POP.*

coada obuzului, v. **coada oștii**.

coada oștii (sau **oștirii, obuzului, taberei**), (*înv.*) ariergardă: *au tăiat ție coada taberii.BIBLIA.*

coada oștirii, v. **coada oștii**.

coada rățoiului sau **coadă de rățoi**, (despre șuvițe de păr, mustață etc.) cu vârfurile răsucite în spirală.

coada taberei, v. **coada oștii**.

(get-beget) coada vacii, neaoș, de origine rurală.

coada veacului, (*pop.*) sfârșitul lumii.

coadă de rățoi, v. **coada rățoiului**.

coadă de topor, instrument, unealtă în mâna dușmanului.

coadă (sau **fustă**) **lungă, minte scurtă**, femeile au puțină minte.

a coase la oboroace, a sforăi.

a coase petec la petec, a fi strângător, zgârcit.

coate-goale, sărăntoc, vagabond: *ne sculăm să plecăm; coategoale se scoală și dumnealui.CAR.*

a coborî glasul, v. **a coborî vocea**.

a coborî în linie directă din..., v. **a coborî în linie dreaptă din...**

a coborî în linie dreaptă (sau **directă**) **din...**, a descinde din..., a se trage din...

a coborî ochii, a lăsa privirile în jos.

coborât cu hârzobul din cer, de viță nobilă; mândru, îngâmfat.

a coborî tonul, a vorbi pe un ton mai jos și mai calm.

a coborî vocea (sau **glasul**), a vorbi mai încet, în șoaptă.

a se cocli turtă, v. **a se îmbăta turtă.**

a cocoșa în bătaie (pe cineva), a stâlci în bătaie (pe cineva).

a o codălbi, (*reg.*) a o păți, a o încurca.

c-o falcă în cer și cu alta în pământ, v. **c-o falcă-n cer și cu una în pământ.**

c-o falcă în cer și cu una (sau **alta**) **în pământ**, **1.** (*înv.*) cu gura larg deschisă, spre a înghiți tot ce-i iese în cale: *în urmă neci să părea că aș călări, ci că aș pluti între cer și pământ, ... răpit de-un bălaur din poveste, de-un smeu, c-o falcă-n cer și una-n pământ.EM.*; **2.** foarte nervos, supărat la culme: *Atunci dracul pornește c-o falcă-n ceriu și cu una în pământ și într-o clipă ajunge la pustnicul Dănilă.CR.*

c-o fi, c-o păți sau **că o fi, că o drege**, că câr, că mâr: *că o fi, că o drege,... nu sunt caii și pace!POP.*

c-o fi tunsă, c-o fi rasă, v. **ba (că) (e) tunsă, ba (că) (e) rasă.**

c-o fi una, c-o fi alta, v. **ba (a)ceea, ba (a)ceea.**

a coji în bătăi (pe cineva), a stâlci în bătaie (pe cineva).

colac peste pupăză sau **pupăză peste colac**, (un necaz) în plus, pe deasupra: *ca și cum n-ar fi fost de-ajuns povara ei peste mine, îmi mai trebuiai și tu, colac peste pupăză!POP.*

colea, colea, când și când, din când în când: [copilul] *începe... a vorbi, colea, colea, câte una, fără a le potrivi.PANN.*

colea..., dincolo..., pe de-o parte..., pe de altă parte...: *colea părea că e bun ca pâinea caldă, dincolo că e zgârie-brânză.*

colea și colea, v. **colo și colo.**

a colinda (sau **a bate**) **cârciumile**, a fi bețiv, alcoolic.

colo și colo sau **colea și colea**, ici și colo, pe alocuri, foarte rar: *izvoare ca cleștarul curgând colea și colea.PANN.*

colț cu..., situat în unghiul format de două străzi, la intersecția cu...: *te aștept în Bulevardul Elisabeta, colț cu Calea Victoriei.*

a comite eroarea, v. **a face o greșeală.**

a comite greșeli, v. **a face o greșeală.**

a comite o eroare, v. **a face o greșeală.**

a comite o fraudă (sau **un furt**), a fura.

a comite (sau **a face**) **o gafă**, a gafa.

a comite o greșeală, v. **a face o greșeală.**

a comite o imprudență, a fi imprudent.

a comite păcate, v. **a face un păcat.**

a comite un furt, v. **a comite o fraudă.**

a comite un păcat, v. **a face un păcat.**

comparativ cu... sau **în comparație cu...**, față de...

complex de inferioritate, neîncredere în forțele proprii.

a compune (o) plângere, v. **a face (o) plângere.**

conacul cel de apoi, (*înv.*; *fig.*) moartea.

concomitent cu..., în același timp cu..., simultan cu...

concurs de circumstanțe, v. **concurs de împrejurări.**

concurs de împrejurări (sau **de circumstanțe**), jocul întâmplării, hazard.

a condamna în contumacie, (*jur.*) a condamna în lipsă.

a conduce până acasă (pe cineva), a însoți până acasă (pe cineva).

a conduce pe ultimul drum (pe cineva), a înmormânta (pe cineva).

a confirma așteptările (cuiva), v. **a răspunde dorințelor** (cuiva).

conform cu..., potrivit cu....

a considera de datoria sa să ..., a se simți dator, obligat să...

consideră că n-am spus nimic!, fă-te că nu m-ai auzit!

considerând că..., având în vedere că...

a se constitui parte civilă, (*jur.*) a formula, într-un proces, pretenții de despăgubiri față de acuzat.

a contracta o boală, a se contamina, a se îmbolnăvi: *a contractat o gripă, n-a tratat-o și de aici i s-a tras moartea.*

a contracta o datorie (sau **un împrumut**), a se împrumuta.

a contracta un împrumut, v. **a contracta o datorie.**

copăcel, copăcel, încet și cu grijă (ca un copil care învață să meargă): *jupânul și încă un băiat au ridicat greutatea și i-au pus-o lui Cănuță în cârcă; copăcel, copăcel, băiatul a mers câțiva pași până la colțul stradei.CAR.*

copil al nimănui, orfan.

copil de casă, v. **copil din casă.**

copil de după gard, v. **copil din flori.**

copil de izbeliște, v. **copil din flori.**

copil de suflet, copil înfiat.

copil de tufă, (*reg.*) copil nelegitim, bastard.

copil din (sau **în**, **de**) **casă**, fiu de boier care era paj la curtea domnească; (*p.ext.*), fecior în casă: *Cătălin, viclean copil de casă, ce umple cupele cu vin mesenilor la masă, un paj...EM.*

copil (sau **fecior**) **din flori** (sau **de izbeliște, de după gard**), copil nelegitim: *băiat din flori și de pripas, dar indrăzneț cu ochii.EM.*

copil în casă, v. **copil din casă.**

a copleși cu laude (pe cineva), a lăuda peste măsură (pe cineva).

a coșcovi în bătaie (pe cineva), v. **a coși în bătaie** (pe cineva).

a coși (sau **a coșcovi**) **în bătaie** (pe cineva), a bate zdravăn, a snopi în bătaie (pe cineva): *îți vine câteodată să-i coșești în bătaie, dac-ai sta să te potrivești lor.CR.*

(**legat**) **cot la cot**, (legat) strâns, țeapăn; alături, împreună: *Cot la cot Călin îl leagă cu odgonul de un pom.EM.*

cotul și pișcotul!, nu-mi pasă!, ce-am avut și ce-am pierdut!

crai de Curtea Veche, haimana, derbedeu; om destrăbălat.

a-i crăpa buza (sau **măseaua**) (**în gură**) (cuiva) (după ceva sau după cineva), a avea mare nevoie de ceva, a se prăpădi după ceva, a nu se putea lipsi de ceva: *și-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine.CR.*

a-i crăpa capul (cuiva), **1.** a lovi foarte tare (în cap) pe cineva, a omorî pe cineva; **2.** (*fig.*) a avea o migrenă persistentă; **3.** (*fig.*) a nu-și mai vedea capul de treburi.

a crăpa de ciudă, v. **a muri de ciudă.**

a crăpa de foame, v. **a muri de foame.**

a crăpa de frig, v. **a muri de frig.**

a crăpa de ger, v. **a pocni de frig.**

a crăpa de necaz, v. **a muri de ciudă.**

a crăpa de sete, v. **a muri de foame.**

a se crăpa de ziuă, a se lumina de ziuă, a se ivi zorile: *când se crăpa de ziuă,* [nora cea mică] *se apuca de direticat.POP.*

crăpa-i-ar numele!, v. **să-i crape numele!**

a crăpa lemnele (de frig sau **de ger)**, v. **a crăpa pietrele (de frig** sau **de ger)**.

a-i crăpa măseaua (în gură) (cuiva) v. **a-i crăpa măseaua (în gură)** (cuiva).

a-i crăpa obrazul de rușine (cuiva), v. **a-i plesni obrazul de rușine** (cuiva).

a crăpa (sau **a pocni, a trosni**) **pietrele** (sau **lemnele**) **(de frig** sau **de ger)**, a fi un ger strașnic: *era un puiu de ger în dimineața aceea, de crăpau lemnele!CR.*

a-i crăpa pipota de nerăbdare, a fi foarte nerăbdător.

a(-i) crăpa (sau **a(-i) plesni**) **rânza (de ciudă, de invidie, de necaz)**, (*pop.*) a fi foarte, supărat, mânios: *baba, când l-a văzut viind, crăpa rânza-n ea de ciudă.POP.*

a crăpat ceasul!, a dat Dumnezeu!, în fine!, în sfârșit!

a crăpa ușa, a întredeschide ușa.

a crâșca din dinți, v. **a scrâșni din măsele.**

a crâșca din măsele, v. **a scrâșni din măsele.**

a crea (sau **a da, a lăsa**) **impresia că...** (sau **de...**), a da, a lăsa să se înțeleagă că... (sau de...), a sugera că...

a crea impresia de..., v. **a crea impresia că...**

a crea un rol, (despre actori), a interpreta cu măiestrie un rol (într-o piesă de teatru, într-un film).

a se crede buricul pământului, v. **a fi buricul pământului.**

a crede cai verzi pe pereți, v. **a spune cai verzi pe pereți.**

a crede că tot ce zboară se mănâncă, a-și face iluzii, a fi naiv.

a se crede căzut (cu hârzobul) din cer, a fi foarte încrezut.

a crede cu cale, v. **a găsi cu cale.**

a crede de cuviință, v. **a găsi cu cale.**

a crede de cuvânt (pe cineva), v. **a crede pe cuvânt** (pe cineva).

a se crede grozav, a avea o foarte bună părere despre sine.

a se crede în al nouălea cer, v. **a fi în al șaptelea cer.**

a se crede în al șaptelea cer, v. **a fi în al șaptelea cer.**

a se crede mai cu coarne (decât cineva), v. **a fi mai cu moț** (decât cineva).

a se crede mai cu moț (decât cineva), v. **a fi mai cu moț** (decât cineva).

a nu (-și) crede ochii, v. **a nu(-și) crede ochilor.**

a nu(-și) crede ochilor (sau (*înv.*) **ochii**), a nu-i veni să creadă ceea ce vede cu ochii: *Nu-și crede cineva ochilor văzând câte se petrec în zilele noastre.EM.*

a crede orbește, a lua de bun ceea ce i se spune: *Am un isnaf de la țară bun prieten, care crede orbește în ce-i spun eu.CAR.*

a crede pe (sau **de**) **cuvânt** (pe cineva), a crede fără a verifica, a lua de bune spusele cuiva: *ai la spate statul, care te crede pe cuvânt.CAR.*

a le crede toate lăptoase, a lua de bun tot ce i se spune: *și mama, creștină bună, crezându-le toate lăptoase, după răbuș cum i le spusesem eu cu măgulele, m-a lăudat de vrednicia ce făcusem.CR.*

a-și crede ziua eternă, a se considera nemuritor: *cine nu merge cu ea înainte și stă, cu gândul la sine – acela își crede ziua lui eternă.CAR.*

cred și eu!, nu-i de mirare!, desigur!, ba bine că nu!

crescut în mătase (sau **în puf**),

crescut în belșug, răsfățat.

crescut în puf, v. **crescut în mătase**.

crescut în vată, crescut cu o grijă exagerată.

a cresta pe răboj, a face o crestătură pe răboj spre a ține socoteala; (*p. ext.*) a-și nota ceva (spre a nu uita).

a crește ca din apă, v. **a crește văzând cu ochii**.

a crește carnea (pe cineva), v. **a prinde carne**.

a crește cu miez de nucă (pe cineva), v. **a hrăni cu miez de nucă** (pe cineva).

a crește iarbă sub cineva, a fi foarte leneș.

a crește inima (sau **sufletul**) **din** (sau **în**) **cineva** sau **a-i crește sufletul** (sau **inima, pieptul**) **cuiva**, a simți o mare bucurie, satisfacție, a fi încântat: *când te văd zâmbind ..., sufletul îmi crește.EM.*

a crește inima în cineva, v. **a crește inima din cineva**.

a crește în ochii cuiva, v. **a se ridica în ochii cuiva**.

a crește în perini de puf, v. **a crește în puf**.

a crește (sau **a trăi**) **în** (sau **pe**) **puf** (sau **pufuri, în perini de puf**), a crește, a trăi confortabil, a nu duce lipsă de nimic; a huzuri.

a crește în pufuri, v. **a crește în puf**.

a crește pe perini de puf, v. **a crește în puf**.

a crește pe puf, v. **a crește în puf**.

a crește pe pufuri, v. **a crește în puf**.

a-i crește pieptul (cuiva), v. **a crește inima** (din cineva).

creștere-ai mare!, v. **(să) crești mare!**

a-i crește sufletul cuiva, v. **a crește inima** (din cineva).

a crește sufletul din cineva, v. **a crește inima din cineva**.

a crește sufletul în cineva, v. **a crește inima din cineva**.

a crește (sau **a încălzi**, **a ține**) **șarpele în** (sau **la**) **sân** sau **a vârî pe dracu-n sân**, a ajuta, a ocroti pe un nerecunoscător.

a crește șarpele la sân, v. **a crește șarpele în sân**.

a crește văzând cu ochii (sau **ca din apă**), a crește foarte repede: *și cu tărâțe, cu cojițe, purcelul începe a se înfiripa și a crește văzând cu ochii, de-ți era mai mare dragul să te uiți la el.CR.; Și băiet ca acela nici că mai era altul pe meleagurile acelea și era frumos și creștea ca din apă.CR.*

(să) crești (sau **creștere-ai**) **mare!**, să fii sănătos, copile!

crângul (sau **brâul luminos al**) **cerului**, calea laptelui.

a-i croi câteva (cuiva), v. **a-i da câteva** (cuiva).

a-și croi drum, a-și deschide drum, îndepărtând obstacolele.

a-și croi (sau **a-și face**) **drum cu coatele**, **1.** a-și face loc prin mulțime; **2.** a parveni.

a-și croi drum în viață, a răzbate în viață.

a o croi la fugă, a o tuli, a o lua la sănătoasa: *încet-încet m-am furișat printre oameni și unde-am croit-o la fugă spre Humulești, uitându-mă înapoi, să văd nu mă ajunge moșneagul.CR.*

a croi la planuri, a face proiecte.

a croi o minciună, a ticlui o minciună.

a croi o palmă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a croi o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a croi (câteva) palme (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a croi pârtie, v. **a deschide pârtie**.

cruce ajută!, **1.** Doamne ajută!; **2.** reprezentare grafică a crucii în vechile abecedare: *bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută.CR.*

crucea nopții, v. **crucea zilei**.

crucea zilei (sau **nopții**), miezul zilei (sau al nopții).

cruce de voinic, bărbat în toată puterea: *se rușină singur de sine, cum să se arate el, cruce de voinic, așa puțin la inimă!POP.*

(**în**) **crucile satului**, (în) mijlocul satului (unde de obicei se întâlnesc mai multe drumuri).

(**în**) **cruciș**, v. (**în**) **cruce**.

(**în**) **cruciș și** (**în**) **curmeziș**, în lung și în lat, în toate direcțiile; (*p. ext.*) pretutindeni; peste tot: *după ce umblară lumea în cruciș și curmeziș, ajunseră la muma Crivățului.POP.*

a-și cruța forțele, a se menaja.

a cruța (sau **a se îndura**) **ochiul spre** (sau **pe**) **cineva**, (înv.) a se abține de la ceva; a nu se uita spre cineva: *Să nu cruțezi ochiul tău spre dănsa cu milă.BIBLIA.*

a-i cruța viața cuiva, a lăsa în viață (pe cineva).

cu... cu tot, laolaltă, la un loc cu..., împreună cu...: *Ipate își ia femeia cu zestre cu tot.CR.*

cu această (sau **astă**) **rânduială**, (*înv.* și *pop.*) astfel, în acest mod: *are să înceapă a-i mirosi a catrință și cu astă rânduială n-am să am folos de el niciodată.CR.*

cu aceste(**a**) **cu toate**, (*înv.*) cu toate acestea.

cu adevărat, (*loc. adv.*) într-adevăr: *toate acestea se petrecuseră cu adevărat acum douăzeci de ani.*

cu alai, (*loc. adv.*) cu fast, cu solemnitate: *îl petrecu cu cinste și alai.*

cu altă ocazie, cu alt prilej, altădată: *vom continua discuția cu altă ocazie.*

cu alte cuvinte, **1.** adică; **2.** așadar, deci, prin urmare.

cu (**de-**)**amănuntul** sau (*pop.*) **cu** (**de-**)**amăruntul**), (*loc. adj.* și *adv.*) în amănunțime, în detaliu: *m-apuc s-o studiez cu de-amănuntul, ca orice amator pasionat.CAR.; credinciosul i-a spus* [împăratului], *cu de-amăruntul, ce se petrecuse în odaia lui, în cele două nopți din urmă.CR.*

cu amândouă mâinile sau **cu mână bună**, **1.** din belșug; **2.** (*fig.*) cu toată bunăvoința, din toată inima.

cu anasâna, cu forța, cu de-a sila.

cu anevoie, cu greu, cu dificultate: *Mă supun cu toată inima la slujba Măriei-Voastre, stăpână; deși este foarte cu anevoie de mers până acolo.CR.*

cu anul, (*loc. adv.*) pe un an, pentru un an: *Apoi eu ... nu mă tocmesc cu anul.CR.*

cu anii, (*loc. adv.*) **1.** pe măsura trecerii anilor, cu timpul: *cu anii, vechea lor dușmănie se mai tocise;* **2.** *foarte multă vreme: nu s-au văzut cu anii.*

cu apropiere, (înv.) în apropiere, apropiat, aproape.

cu astă rânduială, v. **cu această rânduială**.

cu asupra de măsură, v. **peste măsură**.

cu atâta mai puțin, v. **cu atât mai puțin**.

cu atât(**a**) **mai mult** (sau **mai vârtos**), într-o și mai mare măsură: *cu cât e omul mai bogat, cu atât mai mult se cărpănoșește.POP.*

cu atât(**a**) **mai puțin**, într-o măsură și mai mică.

cu atât(**a**) **mai vârtos**, v. **cu atât**(**a**) **mai mult**.

cu barba colilie, v. **cu barba colilie**.

cu băgare de seamă, cu grijă, cu atenție; cu precauție; cu delicatețe: *Harap Alb... jupește pielea cerbului cu băgare de seamă, să nu zmintească vro piatră din locul ei.CR.*

cu bine, **1.** (*înv.*) cu bunătate, cu bunăvoință, bine: *ar fi cu bine primite a rostului meu... cuvinte.DOS.*; **2.** cu sănătate, sănătos: *mergi cu bine!*

cu binele sau **cu binișor**(**ul**), (*loc. adv.*) cu duhul blândeții.

cu binișor(**ul**), v. **cu binele**.

cu brațele deschise, din toată inima.

cu brio, **1.** (*loc. adv.*; *muz.*) cu multă însuflețire; **2.** cu (mare) succes: *a luat examenele cu brio.*

cu buna, (*loc. adv.*) cu binișorul, cu blândețe

cu bună seamă, v. **de bună seamă**.

cu bună știință, (*loc. adv.*) în mod conștient, în cunoștință de cauză.

cu bunăvoință, binevoitor: *mi-a zâmbit cu multă bunăvoință.CAR.*

cu bun chip, (*înv.*) cinstit: *într-aceaia vreame veni Iosif din Arimathei, cu bun chip sveatnic.BIBLIA.*

cu bun proeresis, v. **din bun proeresis**.

cu cale, drept, nimerit, potrivit, rezonabil.

cu cap, (*loc. adj.* și *adv.*) deștept, inteligent: *Și v-am văzut și pe voi pe calea mărirei, pre tine, între toți isteții mai cu cap Văsălie Cotcodac, și pe tine, Neagule a lui Șolomon.EM.*

cu capul a mână, (*reg.*) necugetat.

cu capul gol, **1.** cu creștetul descoperit; **2.** (*fig.*) fără minte: *Acolo, în loc să-nvețe lucruri folositoare, ... s-au pus aproape toți pe politică, ... au adunat multă învățătură din „Figaro“, „Petite Republique Française“ și, cu capul gol și punga item, s-au întors rânduri-rânduri în țară, ca să ne puie la cale.EM.*

cu capul (sau **cu fruntea**) **în piept**, cu capul plecat (de supărare, de rușine).

(**singur** sau **însuși**) **cu capul său**, (*înv.*) **1.** el însuși, în persoană; **2.** neînsoțit, singur.

cu capu-n jos, cu fundul în sus; anapoda, pe dos: *lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos!CR.*

cuc armenesc, (*reg.*) pupăză: *Scoală, duglișule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul arminesc și să te spurce?CR.*

cu carul, (*loc. adv.*; *fig.*) **1.** cu grămada, cu toptanul; **2.** mult, din abundență, din belșug: *îi aduce în casă cu carul, și ea tot nu-i mulțămită.POP.*

cu caș(**ul**) **la gură**, lipsit de experiență, imatur.

cu căciula în mână, (*reg.*) smerit, supus, umil.

cu cămașa, v. **în cămașă**.

cu cățel (**și**) **cu purcel**, cu tot avutul, cu toată familia.

cu cârdul, (*pop.*) mulți.

cu cât trece timpul, pe măsură ce trece timpul.

cu ce chip, v. **în ce chip**.

cu ce obraz?, cu ce îndrăzneală?, cum?: *cu ce obraz să mai ies eu în lume?ISP.*

cu cevași, (*înv.*) n-a lipsit mult să (nu)..., cât p-aci să...

cu cheltuială, scump, costisitor: *jucăria boierească trebuia ținută cu cheltuială.CAR.*; *obrazul subțire cu cheltuială se ține.*

cu chezășie ca... (sau **să...**), cu condiția ca...: *primi cele zise de drac cu chezășie însă ca el să-i ducă burduful cu bani.POP.*

cu chezășie să..., v. **cu chezășie ca...**

cu (**chip și**) **chibzuială**, cu înțelepciune; cu prudență.

cu chica tare, v. **tare în coș**.

cu chip ca (**să**)**...**, v. **cu chip de a...**

cu chip că..., sub pretext că...

cu chip de a... (sau **ca** (**să**)**...**), în așa fel încât..., astfel încât...; cu gând să..., cu intenția să...: *văzând niște lișițe pe apă, zvârrr! cu toporul într-însele, cu chip să ucidă vreuna.CR.*

cu chipul acesta, v. **în chipul acesta.**

cu chiu, cu vai sau **cu (mare) chiu și vai** sau **cu vai-nevoie**, cu greu, cu trudă, după multă osteneală, cu mult necaz: *mă trezește mama într-o dimineață din somn cu vai-nevoie.CR.*

cu (de-a) chiuita, (*loc. adv.*) cu nemiluita, cu ghiotura, foarte mult: *Și doar mă și feream eu, într-o părere, să nu dau peste vreo pacoste, dar parcă naiba mă împingea de le făceam atunci cu chiuita.CR.*

cu (mare) chiu și vai, v. **cu chiu, cu vai**.

cu cinste, (*loc. adv.*) (în mod) onorabil, cinstit, cu fața curată: *ba încă îi da nădejde, și coraj d-a cugeta, că negreșit îi va bate și cu cinste va scăpa.PANN.*

cu cioporul, (*reg.*) cu toptanul, cu ridicata.

cu ciudă, (*loc. adv.*) cu mânie, enervat: *când o roagă și cățelușa și părul și fântâna și cuptoriul ca să îngrijească de dânsele, ea le răspunde cu ciudă și în bătaie de joc.CR.*

cu claritate, clar, limpede, deslușit.

cu coada între picioare, rușinat, umilit: *fuge ca câinele cu coada între picioare.PANN.*

cu coaie, **1.** nejugănit; **2.** (bărbat) viril.

cu coarne, (*fig.*; despre minciuni) exagerat(ă), de necrezut.

cu colțuri, v. **în colțuri.**

cu condiția să..., (*loc. conj.*) cu obligația de a...

cu consecvență, în mod consecvent.

cu convingere, ferm, hotărât.

cu credință, credincios.

cu crezământ, cu adevărat, într-adevăr: *dacă vrei cu crezământ să te-ndrăgesc pe tine, tu te coboară pe pământ.EM.*

cu cumpăna într-o mână și cu sabia în cealaltă, fals, fățarnic, ipocrit.

cu cumpăt (bun), (*înv.*) chibzuit, cumpătat.

cu cununie, (*loc. adj.*) căsătorit legitim: *își luase femeie cu cununie.POP.*

cu curul în două luntre, v. **cu fundul în două luntre.**

cu... cu tot (sau **cu totul**) sau **cu tot cu...**, împreună cu..., la un loc cu...: *mânca cireșele cu sâmburi cu tot.*

cu... cu totul, v. **cu... cu tot.**

cu (sau **de**, **după**, **în**) **cuviință**, cum se cuvine, cum trebuie, cuviincios, convenabil, cuminte, înțelepțește: *am făcut și eu un praznic, ... și am găsit de cuviință să te poftesc și pe d-ta, cumătre.CR.*

cu cuvânt ca..., v. **sub cuvânt ca...**

cu cuvânt că..., v. **sub cuvânt că...**

cu cuvânt de..., **1.** v. **sub cuvânt de...**; **2.** sub cuvânt că...

cu dare de mână, (*loc. adj.*) cuprins, înstărit: *Hangiul era foarte mulțumit: om cu dare de mână, cu han în drum.CAR.*

cu deadinsul, v. **cu (tot) dinadinsul.**

cu de-a frica, v. **cu frică.**

cu (de-)amăruntul, v. **cu (de-)amănuntul.**

cu de-a sila, (*loc. adj.* și *adv.*) cu forța; forțat, silnic: *a duce lumea cu d-a sila la biserică.CAR.*; *ce să facem dacă un teatru ideal... nu poate cu de-a sila s-adune lumea-n stal?TOP.*

cu de destul, (*înv.*) destul.

cu de la sine putere sau (*înv.*)

cu puterea sa, din proprie inițiativă.

cu deosebire sau (*înv.*) **cu osebire**, (*loc. adv.*) în special, mai ales: *Dar mai cu osebire eu nu-mi găsesc reproș când joc în redingotă. TOP.*

cu depărtare, (*înv.*) cu greu, departe.

cu desăvârșire, (*loc. adv.*) complet, în totalitate: *Fără îndoială, talentul de invențiune îi lipsește cu desăvârșire. CAR.*

cu (tot) dinadinsul sau (*înv.*) **cu deadinsul**, (*loc. adv.*) anume, premeditat; morțiș, neapărat: [eroul] *să-i iscodească judecătoriul cu deadinsul.BIBLIA; lasă amorul pe altădată și se apucă cu dinadinsul să stârpească abuzurile celorlalți miniștri.CAR.; de-o dorești cu dinadinsul.EM.*

cu două cugete, (*înv.*) șovăitor.

cu două fețe, prefăcut, fățarnic, ipocrit: *om cu două fețe.*

cu două înțelesuri, (*loc. adj.*) echivoc, ambiguu: *vorbe cu două înțelesuri.*

cu (mare sau **mult) drag**, (*loc. adv.*) din toată inima, bucuros, prietenos: *soarele ... privea la ei cu drag.EM.*

cu dragă inimă, v. **cu toată inima**.

cu dragoste, (*loc. adv.*) plin de iubire.

cu drept(ul) sau (înv.) **cu direptu**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) adevărat, drept, sincer.

cu dreptate, (*loc. adv.*) drept: *Da, domnii mei, cu prea mare dreptate aveți cuvinte de pietate pentru miei.CAR.*

cu drept cuvânt, (*loc. adv.*) pe bună dreptate, în mod întemeiat: *Plictisiți, cu drept cuvânt, cetățenii alegători... s-au hotărât să înainteze, prin reprezentanții lor, către Camerele Legiuitoare, o petițiune.CAR.*

cu droaia, (*loc. adv.*) în număr mare: *numai iacă au și început a curge furnicele cu droaia.CR.*

cu duhul blândeții, blând, cu binișorul.

cu duiumul, (*loc. adv.*) în număr mare: *au venit păsările cu duiumul, care de pe unde se găsea.POP.*

cu dulce, **1.** (*înv.*) plăcut: *mă vei odihni cu dulce.DOS.*; **2.** bine, frumos: *Ea vine și pe sânu-mi cu dulce ce se lasă!EM.*

cu dulceață, (*loc. adv.*) cu bunătate, plăcut: *vorbea cu dulceață.*

cu durere în suflet, cu părere de rău, cu regret.

cu excepția..., (în) afară de...: *învățase toată materia, cu excepția ultimului capitol.*

cu fală, fălos, mândru, triumfător: *Don Juanul cel pestriț cade-n sânge și sultanul trâmbiță pe el cu fală. EM.*

cu fața curată sau **cu obraz curat**, nepătat, nevinovat, integru, cinstit: *fuge... la sfânta duminecă scăpând cu obraz curat.CR.*

cu fără-timp, (*înv.*) cu întârziere, într-un moment nefavorabil, la vreme nepotrivită.

cu fierbințeală, cu căldură, fierbinte; cu febră: *brusc, simți că-l ia cu fierbințeală.*

cu foc, (*loc. adv.*) cu înflăcărare, cu înfocare: *se puse în genunchi la tronul Dumnezeirii și începu a se ruga așa de duios și așa de cu foc... POP.*

cu (mare) foc și cu pârjol, v. **cu pârjol**.

cu foc și cu potop, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) arzător, fierbinte, disperat: *căzui cu fața la pământ plângând și jăluindu-mă cu foc și cu potop.CR.*

cu folos, (*loc. adv.*) folositor, profitabil, util: *dintr-o dramă a unui mare poet liric se pot șterge multe șiruri, nu numai fără pagubă, ci chiar* *poate cu folos.CAR.*

cu forța, (*loc. adv.*) cu de-a sila.

cu frăție, frățește: *dragostea? un lanț ce se-mparte cu frăție între doi și trei amanți.EM.*

cu frica în sân, într-o teamă permanentă: *Până când să ne tot uităm, cu brațele încrucișate pe cer și la barometru, și cu frica în sân să așteptăm ba ploaie pe sectă, ba uscăciune pe potop, ba căldură pe ger și așa mai departe?CAR.*

— **cu frica lui Dumnezeu**, pios, evlavios; păzitor al moralei creștine: *era un creștin cu frica lui Dumnezeu.POP.*

cu frică sau (*înv.*) **cu de-a frica**, (*loc. adv.*) **1.** (*înv.*) sub amenințare, prin forță, de frică: *îl feace cu de-a frica de-i spuse cine iaste.DOS.*; **2.** speriat, cu teamă: *vorbea cu frică.*

cu frumosul sau **cu frumușelul**, (*loc. adv.*) cu binișorul, cu vorbă bună.

cu frumușelul, v. **cu frumosul.**

cu fruntea în piept, v. **cu capul în piept.**

cu fruntea sus, curajos, plin de îndrăzneală, mândru, semeț: *stânca a rămas neclintită în locul ei, tot cu fruntea sus.EM.*

cu fuga, (*loc. adv.*) repede, degrabă, imediat, neîntârziat: *hai, deschideți cu fuga, dragii mamii; cu fuga!CR.*

a se cufunda în gânduri, v. **a se adânci în gânduri.**

a se cufunda în somn, a dormi adânc.

cu fundul (sau **cu curul**) **în două luntre**, nehotărât, indecis; fățarnic, ipocrit.

cu fundul (sau **cu curul, cu josul**) **în sus**, **1.** pe dos: *a izbucnit Revoluția cea mare,... care a răsturnat lumea cu josu-n sus.CAR.*; **2.** (*fig.*) prost dispus: *Bunica s-a sculat de dimineață cu fundul în sus. CAR.*

cu gaidele în sus, (*reg.*) cu picioarele în sus.

cu genunchii la gură, ghemuit, strâns.

a cugeta (**în**) **bine** (sau (**în**) **rău**) (cuiva)..., (*înv.*) a voi binele (sau răul) (cuiva), a avea gânduri, intenții bune (sau rele) (față de cineva): *Domnul înțeleage cine ce gândeaște, de cugetă bine și cearcă de Domnul.DOS.*

a cugeta (**în**) **rău** (cuiva)..., v. **a cugeta** (**în**) **bine** (cuiva)**...**

a cugeta răul (cuiva), v. **a dori răul** (cuiva).

cugetare bună (sau **rea**), (*înv.*) (bună sau rea) intenție.

cugetare rea, v. **cugetare bună.**

a cugeta sfaturi, (*înv.*) a unelti.

cugetător de Dumnezeu, pios, evlavios.

cuget curat (sau **drept**), conștiință liniștită, împăcată cu sine.

cuget drept, v. **cuget curat.**

cu ghiotura, (*loc. adv.*; *pop.* și *fam.*) **1.** din belșug, cu nemiluita: *și unde nu s-apucă de însemnat greșeli cu ghiotura pe o draniță.CR.*; **2.** de-a valma.

cu gândul aiurea, distrat.

cu gândul de a..., cu intenția de a ..., intenționând să...

cu gâsca-n barbă, cărunt.

cu gâsca-n traistă, vinovat, cu musca pe căciulă; cu mâța-n sac.

cu glamnică la inimă, (*pop.*) topit de durere.

cu grabă, (*loc. adv.*) în grabă, pe fugă.

cu grai de moarte, v. **cu limbă de moarte.**

cu grămada, (*loc. adv.*) cu duiumul, la hurtă, cu nemiluita.

cu greșeală, (*înv.*) din greșeală, greșit.

cu (**mare** sau **mult**) **greu** (sau **greutate**), (*loc. adv.*) cu mare dificultate, anevoie: *din sfera mea venii cu greu ca să-ți ascult chemarea.EM.*; *cu mare greu găsește drumul.CR.*

cu greutate, v. **cu greu**.

cu (mare) grijă, (*loc. adv.*) **1.** foarte îngrijorat; **2.** cu (mare) atenție, cu (mare) băgare de seamă.

cu grosul, v. **din gros**.

cu gura jumătate sau **cu jumătate de gură**, fără voie, de nevoie; fără convingere: *Și sărmana bătrână zise numai cu gura jumătate.CAR.*; *Bun sosit la noi, voinice!, zise craiul cam cu jumătate de gură.CR.*

cu gura plină, **1.** cu mâncarea în gură; **2.** (*înv.*) cu toată gura, hotărât; **3.** cu răutate.

cu gura rece, pe nemâncate (și nebăute): *dă gâsca ceea ce așteaptă musafirii cu gura rece.POP.*

cu hamișa, (*reg.*) cu înșelăciune, în mod fraudulos: *îngerul cel rău, ce cu hamișa voia să se vâre în cer.POP.*

cu hapca (sau **cu japca**), (*loc. adv.*) cu de-a sila, cu forța.

cu hatalm, (*loc. adv.*; *reg.*) cu forța, cu sila.

cu haz, (*loc. adv.*) hazliu, nostim, plăcut.

cu hotărâre sau **cu toată hotărârea**, (*loc. adv.*) fără șovăială, în mod hotărât: *să știe cu hotărâre că-i va da de soție pe cea mai frumoasă muiere.ISP.*

cu hurta, (*loc. adv.*; *reg.*) cu grămada, cu toptanul: *ce mi-i cere așa cu hurta?CR.*

cui cu (sau **pe**) **cui (se) scoate (afară)**, o pasiune (sau o suferință) nouă face să se uite pasiunea (sau suferința) dinainte: *s-a trezit năuc după cheful de azi-noapte și a tras un gât de vin, că doar cui pe cui se scoate.*

cui de tei, lucru pe care nu poți pune nici un temei, în care nu te poți încrede: *nădejde pe el ca pe un cui de tei.POP.*

cu ifos, (*loc. adv.*) cu foc, patetic: *cântau la psaltichie, colea, cu ifos.CR.*

cui i-ar fi dat (sau **i-ar fi trecut**) **prin cap** (sau **prin minte**)**?**, cine s-ar fi gândit?

cui i-ar fi dat prin minte?, v. **cui i-ar fi dat prin cap?**

cui i-ar fi trecut prin cap?, v. **cui i-ar fi dat prin cap?**

cui i-ar fi trecut prin minte?, v. **cui i-ar fi dat prin cap?**

cu imparțialitate sau **cu toată imparțialitatea**, cu obiectivitate, cu detașare: *să fie admisibilă o așa creațiune? autorul, cu toată imparțialitatea, susține că da.CAR.*

cu inima deschisă, cu franchețe, cu sinceritate.

cu inima răcită, speriat, îngrozit.

cu inimă, (*loc. adv.*) **1.** energic, cu viață: *împotriva noastră lucră el așa de cu inimă.POP.*; **2.** inimos, curajos.

cu inimă bună, bucuros.

cu insistență, (*loc. adv.*) cu stăruință.

cu intenția de a..., v. **cu intenția să...**

cu intenția să... (sau **de a...**), cu gândul, cu planul de a...

cu intenție, (*loc. adv.*) intenționat, dinadins: *îmi cer iertare! n-a fost cu intenție!*

cu intermitențe, (*loc. adv.*) cu întreruperi, intermitent.

cu iuboste, (*loc. adv.*; *înv.*) cu drag, bucuros.

cuiul lui Pepelea, drept arogat, sub un pretext oarecare, pentru a stingheri, a pune bețe în roate cuiva: *și din coș grăunțe și din făină parte și din traistă merinde, adecă cuiul lui Pepelea în casa românului.EM.*

cu iuțeala fulgerului (sau **glonțului**), (aproape) instantaneu.

cu izbândă, (*loc. adv.*) biruitor, victorios: *s-a întors de la luptă cu izbândă.*

cu încetul, v. **încet-încet**.

cu (bună) încredințare, cu siguranță, sigur.

cu îndelungul, (*înv.*) timp îndelungat.

cu îndestulare, **1.** în belșug; din belșug; **2.** în mare măsură, din abundență, destul.

cu îndoire, (*înv.*) îndoielnic, incert, nesigur.

cu înfocare, cu înflăcărare, cu ardoare, cu pasiune.

cu înlesnire, (*loc. adv.*) lesne, ușor, cu ușurință: *pot cunoaște cu lesnire ce dureri a încercat.PANN.*

cu întârziere, (*loc. adj.* și *adv.*) mai târziu decât fusese prevăzut.

cu înțelepciune, (în mod) înțelept, cumpătat, prudent, chibzuit: *vorbea cu înțălepciune și supunere. POP.*

cu înverșunare, înverșunat, pornit: *făcea totul cu înverșunare.*

cu jale, (*loc. adv.*) jalnic, trist.

cu japca, v. **cu hapca**.

cu jind, (*loc. adv.*) cu poftă, plin de dorință: *Privesc cu jind la tine, asemeni lui Adam.EM.*

cu josul în sus, v. **cu fundul în sus**.

cu judecată, (*loc. adj.* și *adv.*) cu bun-simț, cu tact: *fata cea mai mare era mai tăcută și mai cu judecată.POP.*

cu jumătate de gură, v. **cu gura jumătate**.

a se culca (odată) cu găinile, a se culca foarte devreme: *Baba, care se culcase odată cu găinile, se sculă cu noaptea-n cap.CR.*; [Strămoșii] *se sculau până-n ziuă și se culcau cu găinile.CAR.*

a culca la pământ, v. **a așterne la pământ**.

a culca pământului, v. **a așterne la pământ**.

a se culca pe cea ureche, v. **a se culca pe o ureche**.

a se culca pe lauri, a se mulțumi cu succesele obținute în trecut.

a se culca pe o ureche (sau **pe cea ureche**, **pe urechea ceea**, **pe urechea aia**), **1.** a aștepta mult și bine să se împlinească o promisiune, o speranță: *Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe-o ureche din partea voastră; la sfântul așteaptă s-a împlini dorința lui.CR.*; **2.** a nu-i păsa, a nu se sinchisi (de ceva).

a se culca pe urechea aia, v. **a se culca pe o ureche**.

a se culca pe urechea ceea, v. **a se culca pe o ureche**.

a culca un arbore, a tăia un arbore.

a culege (sau **a smulge**) **aplauze(le)** (cuiva), a fi aplaudat (de cineva): *încheie în sfârșit, printr-un remarcabil aforism filozofic și politic, menit a smulge aplauzele colegului d-sale.CAR.*

a culege de pe drumuri (pe cineva), a oferi mijloace de subzistență (cuiva).

a culege lauri, a avea succese mari; a deveni celebru.

cu limbă (sau **cu grai**) **de moarte**, ca ultimă dorință, exprimată pe patul morții: *a lăsat cu limbă de moarte ca averea să fie împărțită săracilor.*

cu lipici, (*loc. adj* și *adv.*) încântător, atrăgător, seducător: *vorba și fața-i era cu lipici.POP.*

cu lopata, (*loc. adv.*) în cantitate mare.

cu luare-aminte, atent, cu grijă, cu atenție: *când îți cade ceva scris în mână, trebuie să ții sprâncenele tare-ncruntate, citind cu multă luare-aminte.CAR.; apel către alegătorii din Romanați ca să fie cu luare aminte la aceia pe cari voiesc a-i alege.EM.*

cu luna, (*loc. adv.*) cu plata la sfârșitul fiecărei luni: *fusese angajat cu luna.*

cu lunile, timp de luni de zile: *nu dădea pe acasă cu lunile.*

cum... iară, (*înv.*) deși..., totuși...; cu toate că..., tot...

cum (sau **ce**) **a** (sau **o**) **da târgul** și **norocul**, (*reg.*) cum s-o nimeri, cum o da Dumnezeu, fie ce-o fi: *apoi dă, tată, cum a dat târgul și norocul.CR.; dar, fiindc-am început, crucea-ajută, povestea vorbei... ce-o da târgul și norocul.CAR.*

cum adică? sau **adică cum?**, ce vrei să spui?, unde vrei să ajungi?: *cum adică? să plătesc tot eu?*

cu maiaua în (sau **la**) **cap**, (*glumeț*) amețit de băutură.

cu maiaua la cap, v. **cu maiaua în cap**.

cum ai (sau **s-ar**) **zice** sau **cum se cheamă** (sau **s-ar chema**), (ca) de pildă, altfel spus, adică: *cum s-ar zice la noi în țărănește, era frumoasă de mama focului.CR.*

cum am cumpărat-o, așa o vând, cum am auzit-o, așa o spun mai departe.

cu mare alai, cu pompă.

cu mare caznă, cu chin, cu chiu și vai, cu greu.

cu mare ce, cu mare greutate, după multă osteneală; (*p.ext.*) în cele din urmă: *Leana, cu mare ce, deschise ușa și se ivi culcată pe brânci. CAR.; după multă trudă, cu mare ce hălăduiesc de deschid ușa.CR.*

cu mare nevoie, v. **cu nevoie**.

cu mare rușine, v. **de mare rușine**.

cum ar fi..., de exemplu, de pildă, bunăoară, precum: *o pasăre, cum ar fi ciocănitoarea.*

cu măiestrie, (*loc. adv.*) priceput, îndemânatic, cu talent: *cioplea lemnul cu măiestrie.*

cu măruntul, (*loc. adv.*) cu amănuntul.

cu mărunțușul, (*loc. adv.*; *înv.*) în cantitate mică, în detaliu.

cu măsură, (*loc. adv.*) chibzuit, cumpătat, ponderat.

cu mâinile goale, neînarmat.

cu mâinile încrucișate, v. **cu mâinile în șolduri**.

cu mâinile în șolduri (sau **încrucișate**), **1.** impasibil; inactiv; **2.** fără nici o grijă, fără bătaie de cap; în voie, în larg: *ai găsit un sat fără câni și umbli cu mânile în șolduri. POP.*

cu mâinile (**încrucișate**) **la** (sau **pe**) **piept**, **1.** inactiv:; **2.** (*înv.*) cu mâinile împreunate în semn de închinăciune, de respect; **3.** decedat, mort.

cu mâinile (**încrucișate**) **pe piept**, v. **cu mâinile** (**încrucișate**) **la piept**.

cu mâna, de mână, manual.

cu mâna cuiva, cu ajutorul (cuiva).

cu mâna goală, fără a aduce sau a lua ceva.

cu mâna lui (sau **a mea**, **a ta** etc.) sau **cu mâinile lor** (sau **ale noastre**, **ale voastre** etc.), direct, personal, din proprie inițiativă.

cu mâna pe conștiință, cu conștiința curată; sincer.

cu mâna pe inimă, cu conștiința curată; deschis, sincer.

cu mână bună, v. **cu amândouă mâinile**.

cu mâncare, (*înv.*) roditor.

cum ca să..., (*înv.*) pentru ca să..., cu scopul de a..., spre a...

cum că..., (*loc. conj.*) că...: *Se pare cum că noaptea minunea și-o așteaptă.EM.*

cum ce, v. **îndată cum**.

cum dă Dumnezeu, cum e scris, cum se poate: *iarna-n viscolu[l] greu trăiesc cum dă Dumnezeu.POP.*

cum de...?, cum se face că...?, din ce pricină?, de ce?

cum dracu?, ce naiba?

cum e..., ca (și)..., precum...: *apă limpede cum îi lacrima.CR.*

cum e catranul, v. **ca catranul**.

cum e habarul?, cum e, cum merge treaba?

cum e legea, cum se cuvine, cum se cade.

cum e mai..., cât se poate mai ...: *lucrurile s-au brodit cum e mai rău.*

cum e obiceiul, cum se obișnuiește, conform obiceiului.

cum era și de așteptat, precum se putea prevedea.

cu merit sau **de merit**, merituos: *diplomă de merit.*

cum e sacul, și peticul, v. **și-a găsit sacul peticul**.

cum e sfântul și colacul, omagiul sau darul se măsoară după importanța persoanei.

cum e tingirea, și capacul, v. **după tingire, și capacul**.

cu metodă, (*loc. adv.*) sistematic, metodic: *Acel altcineva stăpânește astăzi exclusiv sufletul acestei tinerimi, ... prin exaltarea prejudecăților funeste, prin coborârea gustului, prin avilirea minții, inspirându-i cu metodă rece idei strâmte și josnice sentimente.CAR.*

cu mic, cu mare, toți, fără deosebire.

cu miez, (*loc. adj.* și *adv.*; *fig.*) substanțial; semnificativ: *spunea numai lucruri cu miez.*

cu miile, (*loc. adv.*) în cantitate, în număr foarte mare..

cu mila Domnului, v. **prin mila lui Dumnezeu**.

cu mila lui Dumnezeu, v. **prin mila lui Dumnezeu**.

cu milă, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) jalnic, dureros: *puica mea plânge cu milă.POP.*

cu minte, (*loc. adj.*) cu judecată sănătoasă; (*p.ext.*) înțelept, cumpătat.

cu minune, (*înv.*) uimitor.

(pre)cum îi lacrima, v. **ca lacrima**.

(pre)cum îi (sau **îmi**, **îți** etc.) **place**, cum are (sau am, ai, etc.) chef, cum poftește (sau poftesc, poftești etc.): *unii zic „dàcindea“, alții „dacândea“, iar alții „dacindeà“, care cum îi place.CAR.*

cum îi plesnește în cap, v. **cum îi plesnește prin cap**.

cum îi plesnește (sau **îi trăsnește**) **prin** (sau **în**) **cap**, cum îi vine, cum poate (mai bine), cum se pricepe.

cum îi trăsnește în cap, v. **cum îi plesnește prin cap**.

cum îi trăsnește prin cap, v. **cum îi plesnește prin cap**.

cum îi vine pe chelie (sau **pe țăcălie**), cum dorește, cum are chef.

cum îi vine pe țăcălie, v. **cum îi vine pe chelie**.

cum m-a (sau **te-a**, **l-a** etc.) **făcut mama** (sau **mă-ta**, **mă-sa**), foarte: *era curat cum îl făcuse mă-sa. POP.*

cum mai de, (*înv.*) cât mai.

cum mai poți?, (*înv.*) ce mai faci?, cum o mai duci?

(pre)cum mă (sau **te**, **îl** etc.) **taie capul**, cum mă (sau te, se etc.) duce mintea: *Nu e unul, oricât de obscur, care să nu pretinză a sta în capul țării și a-i regula destinele după cum îl taie capul.EM.; am să răspund d-a dreptul scurt, precum mă taie capul.CAR.*

cum mi-o fi scris, cum mi-o fi dat, cum mi-e sortit.

cum, necum, într-un fel oarecare, cumva: *cum, necum, s-a descurcat omul nostru și de data asta.*

cum (**să** sau **de**) **nu!**, **1.** de ce nu?, desigur!, firește!, mai încape vorbă?, se poate altfel?, vezi bine!: *mândruliță, ochii tăi, bine seamănă cu-ai mei! – da cum, foc, n-ar sămă-*

na, că-s făcuți pe seama ta.POP.; **2.** vorbă să fie!, da de unde?: *eu gândesc că s-a da după mine și s-a face și ea bună; - i ... hî! da, cum nu!CR.*

cum nu și..., (*înv.*) ca și cum nu...

cu moartea-n sân (sau **în suflet**), disperat, deznădăjduit: *Arald cu moartea-n suflet... pe jeț tăcut se lasă.EM.*; *Trăind cu moartea-n sân, pe altu-n astă lume îl doare mai puțin?EM.*

cu moartea-n suflet, v. **cu moartea-n sân.**

cum o da târgul și norocul, v. **cum a da târgul și norocul.**

cu (sau **la**) **modru**, (*loc. adv.*; *reg.*) nimerit, potrivit.

cum o mai hălăduiești?, cum o mai duci? cum trăiești?

cu momele, cu șoșele, v. **cu șoșele, cu momele.**

(**mai**) **cu moț**, (*loc. adv.*; *iron.*) **1.** (mai) moțat, (mai) răsărit, (mai) breaz: *cum te-ai brodit tu mai cu moț, mai firoscos decât noi toți.POP.*; **2.** (despre exprimare) (mai) aleasă, (mai) plastică, (mai) spumoasă: *spune-le nițel mai cu moț, iar nu așa, odoronc-tronc, ca din topor.POP.*

cumpănă de moarte, v. **cumpănă de viață.**

cumpănă de pierire, v. **cumpănă de viață.**

cumpănă de viață (sau **de moarte, de pierire**), pericol de moarte.

a cumpăni din ochi, a evalua, a cântări din ochi.

a cumpăra cărbuni de la faur (sau **orz de la gâște**), a cumpăra de la un intermediar, a cumpăra la un preț exagerat de mare.

a cumpăra orz de la gâște, v. **a cumpăra cărbuni de la faur.**

a cumpăra pe credit, v. **a vinde pe credit.**

a cumpăra pe nimica toată, a cumpăra foarte ieftin.

a cumpăra vremea, a câștiga timp.

cumpătul vremii, (*înv.*) conjunctură.

cumplit de..., extraordinar de..., teribil de...: *Tu ești cumplit de bună, cum ești cumplit de rea.EM.*

(**care** sau **cine**) **cum poate**, după puterile, după posibilitățile fiecăruia: [iedul] *cel mijlociu, țuștiu! iute sub un chersin; se înghemuiește acolo, cum poate.CR.*

cum rămâne (cu...)?, ce se întâmplă (cu...)?: *omul putea să nu ne deie nimic, și atunci cum rămânea?CR.*

cum s-ar chema, v. **cum ai zice.**

cum s-ar prinde, (*înv.*) cum s-ar zice.

cum s-ar zice, v. **cum ai zice.**

cum să fac (ca) să...?, în ce chip să procedez (ca) să...?: *o învăță cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare.POP.*

cum să nu!, desigur.

cum scrie la carte, v. **ca la carte.**

cum se cheamă, v. **cum ai zice.**

cum se cuvine, după cum se cere, cum se cade; temeinic, zdravăn: *mereu citește spre a ști cum se cuvine.EM.*

cum se face că... (sau **de...**)**?**, cum e posibil ca...?: *fata nu se putea dumiri cum se face că bărbatu-său ziua era porc și noaptea om.POP.*

cum se face de...?, v. **cum se face că...?**

cum nu se mai află (**pe lume**), cum nu mai există, fără asemănare; extraordinar.

cum se nimerește, cum dă Dumnezeu, oricum.

cum se poate?, cum e posibil?, de necrezut!.

cum se zice, adică.

cum stai cu...?, cum o duci cu...?: *cum stai cu sănătatea?*

cum și, **1.** la fel ca..., întocmai ca..., exact ca...; **2.** precum și: *au pornit spre biserică și bărbații, și femeile, cum și copiii.*

cum și (în) ce (**fel** sau **chip**), **1.** explicit, amănunțit, detaliat: *primarul l-a întrebat cum și ce, iar el i-a povestit pe îndelete*; **2.** prin ce întâmplare, cum anume.

cum (bine) știm, v. **precum se știe**.

cum te-a făcut mama, v. **cum m-a făcut mama**.

cum te văd și cum mă vezi, (*fam.*) mai încape vorbă?, pe onoarea mea!

cum trebuie, așa cum se cuvine, cum se cade, bine: *îl așază cum trebuie, pune roata la loc.CR.*

cum ți se pare?, ce părere ai?

cu multă bucurie, din toată inima.

cu multă caznă, după multe eforturi, cu greutate.

cu multă nevoie, v. **cu nevoie**.

cu multă rușine, v. **de mare rușine**.

cu multă ușurință, fără efort, ușor.

cu mult gând, (*înv.*) cu mult fast, cu multă strălucire.

cu multul, (*înv.*) în cantitate mare: *luă mai cu asupră cu multul de la-mpăratul.DOS.*

cu mulțumită, (*înv.* și *pop.*) cu vorbe de mulțumire.

cu mustrare, cu reproș.

cumuși, (*înv.*) **1.** așa cum, după cum: *au înfruntat... pre împărat... făcându-l eretic..., cumuș era.DOS.*; **2.** în timp ce, pe când: *cumuș înnoptam pre mare noaptea într-aceste părți, să feace turbureală în mare.DOS.*; **3.** de îndată ce.

cum vine asta?, ce vrea să spună asta?, ce înseamnă asta?

cum vine vorba, cum se zice.

cum vrei, cum crezi (că e mai bine), cum poftești.

cu nart, (*loc. adv.*) cu măsură, cu socoteală, cu moderație.

cu nasul în jos, umilit; supărat.

cu nasul zbârciog, (*pop.*) cu aere de superioritate, disprețuitor.

cu nazar, (despre cai) sperios, nărăvaș.

cu năbădăi, (*loc. adv.*) plin de temperament; năbădăios.

cu nădejde, v. **de nădejde**.

cu năpaste, (*înv.* și *reg.*), **1.** (pe) nedrept; **2.** cel mult, aproximativ.

cu nările în vânt, semeț și avântat, (*p.ext.*) mândru, țanțoș, sfidător.

cu năvală, (*înv.*) năvalnic.

cu neadormire, (*înv.* și *pop.*) **1.** atent, cu grijă; **2.** neîncetat, fără răgaz: *fiarele... ziua și noaptea păzesc cu neadormire.POP.*

cu neastâmpăr, nerăbdător, cu nervozitate: *începe a se învârti prin casă cu neastâmpăr.CR.*

cu neașteptare, (*înv.*) imediat, neîntârziat.

cu necaz, anevoie, dureros: *că-n sufletu-i pământul se zbate cu necaz.EM.*

cu necesitate, în mod necesar.

cu nechimuluita, (*reg.*) cu nemiluita.

cu necurmare, (*înv.*) necontenit

cu nedrept, v. **pe nedrept**.

cu nedreptul, v. **pe nedrept**.

cu nedumerire, **1.** nedumerit: *se uită cu nedumerire în spate.POP.*; **2.** (*rar*) în neștire, fără rost: *privind cu nedomirire, ... bălăcea cu nuiaua prin apă.POP.*

cu nefolosință, (*înv.*) fără folos.

cu neîncetare, (*înv.*) continuu, necontenit.

cu neîndemână, (*înv.*) greu, dificil, cu eforturi.

cu neîndurare, cu cruzime, fără milă.

cu nejudecată, fără a fi fost judecat; abuziv, samavolnic.

cu nemară, (*înv.* și *reg.*) nesigur, incert; problematic.

cu nemilostivire, (*înv.*) fără milă, fără cruțare, crud, nemilos.

cu nemiluita sau **pe nemiluite** sau (*pop.*) **cu nenumărata**, (*loc. adv.*) din belșug; fără socoteală, nenumărat; cu ghiotura: *Începeau să-i tragă o horă românească pe nemiluite flăcăi și fete.CAR.*

cu nenumărata, v. **cu nemiluita**.

cu neorânduială (*înv.*), în dezordine, alandala.

cu nepăsare, (*loc. adv.*) nepăsător: [frate-meu cel mare] *se dă cu nepăsare după ușă și trage zăvorul. CR.*

cu nepreget, fără preget.

cu nepusă masă, v. **pe nepusă masă**.

cu nepus(a) în masă, v. **pe nepusă masă**.

cu neputere, v. **cu neputință**.

cu neputință sau (*înv.*) **cu neputere**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** imposibil: *o asemenea avere e cu neputință s-o strângi prin muncă*; **2.** (*p. ext.*) imaginar, ireal: *lumea... cea aievea ne părea cu neputință.EM.*

cu (sau **în**) **nerăbdare**, (*loc. adv.*) nerăbdător: *nepotul Împăratului Verde ne-o fi așteptând cu nerăbdare. CR.*

cu nervozitate, **1.** nervos, crispat; **2.** cu nerăbdare, precipitat.

cu nesaț sau (*înv.*) **cu nesațiu**, cu aviditate, cu patimă nepotolită: *să te privesc cu mult nesaț.EM.; D. Bolliac se simțea mai bine aspirând cu nesațiu acea simplicitate pacifică.CAR.*

cu nestrămutare, ferm, neabătut.

cu nevinovăție, cu candoare.

cu nevoi, v. **cu nevoie**.

cu (**mare** sau **multă**) **nevoie** sau **cu nevoi**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** anevoie, dificil, (foarte) greu: *abia cu nevoie putum de ne coborâm la șes.DOS.*; **2.** primejdios, periculos; **3.** v. **de nevoie**.

cu (sau **prin**) **nevoința cuiva**, (*înv.*) prin eforturile depuse de cineva.

cu (**multă** sau **mare**, **bună**) **nevoință** sau **cu toată nevoința**, (*loc. adv.*; *înv.*) **1.** cu râvnă, cu elan: *fieștecarele cugetă întru inima lui cu nevoință spre răutăți.BIBLIA*; **2.** anevoie, cu greu; **3.** stăruitor, zelos.

cu (sau **în**) **nici un chip** sau **nici într-un chip**, (*loc. adv.*) în nici un caz, sub nici o formă, nicicum, nicidecum: *cea mai mică nu voia, cu nici un chip, să se mărite.POP.*

cu nici un preț, (*loc. adv.*) în nici un caz, orice s-ar întâmpla, pentru nimic în lume: *Deși bărbatul stăruise..., nevasta nu voia cu nici un preț.CAR.*

cu nimara, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) la întâmplare, pe nimerite.

cu nimereală, (*loc. adv.*; *înv.*), adecvat, judicios, potrivit.

cu nimic sau (*înv.*) **de nemică**, în nici un fel, deloc.

cu noapte, v. **de** (**cu**) **noapte**(**a**).

cu noaptea-n cap, (*loc. adv.*) dis-de-dimineață, de (cu) noapte: *cu noaptea-n cap, încă necântați cocoșii, o scula și-o trimetea după munca cea mai grea.POP.*

a se cunoaște cale de-o poștă, v. **a se vedea cale de-o poștă**.

a cunoaște (sau **a ști**) **ca pe apă**, **1.** a cunoaște în amănunțime, în detaliu; **2.** a ști pe din afară, pe de rost.

a (**se**) **cunoaște** (sau **a** (**se**) **vedea**) **cât** (**de**) **colo**, a (se) cunoaște (sau a (se) vedea) de departe, de la distanță: *se vedea cât de colo că vorbea cu înțelepciune și supunere. POP.*

a cunoaște din talpă (pe cineva sau ceva), (*pop.*) a cunoaște foarte bine (pe cineva sau ceva).

a cunoaște (sau **a ști**) **din vedere** (pe cineva), a cunoaște, a ști (pe cineva) după înfățișare, fără a fi făcut cunoștință: *o cunoștea numai din vedere.*

a cunoaște fața (sau **obrazul**) **la judecată**, (*înv.*) a fi părtinitor: *să nu cunoști obrazul la judecată!BIBLIA.*

a cunoaște (sau **a ști**) **har cuiva**, (*înv.*) a fi recunoscător față de cineva.

a cunoaște lumea, a avea experiența vieții.

a (nu)-și cunoaște (sau **ști**) **lungul** (sau **vârful**) **nasului**, a (nu) avea simțul măsurii; a avea (sau a fi lipsit de) bună-cuviință: *să-i arate că nu-și cunoaște lungul nasului.POP.*

a cunoaște moarea cuiva, v. **a fi mâncat moarea cuiva**.

a nu cunoaște (sau **avea**) **moarte**, **1.** a fi etern: *Noi nu avem nici timp, nici loc și nu cunoaștem moarte.EM.*; **2.** a fi trainic, a dura: *stofa asta n-are moarte.*

a nu cunoaște (ceva) **nici de nume**, a nu ști nimic (despre ceva).

a cunoaște numai din nume, a cunoaște numai din auzite.

a cunoaște obrazul la judecată, v. **a cunoaște fața la judecată**.

a cunoaște rostul, v. **a ști rostul**.

a (nu)-și cunoaște vârful nasului, v. **a (nu)-și cunoaște lungul nasului**.

cu-n ochi la făină și altul la slănină, (*fam.*) cruciș.

cu noimă, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** logic, cu judecată; înțelept, cuminte: *demult nu mai auziseră oamenii asemenea vorbe cu noimă.POP.*; **2.** semnificativ, cu subînțeles: *zâmbet cu noimă.*

cu (sau **fără de**) **noroc**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** cu (sau fără) succes, în (dez)avantajul (cuiva); **2.** prevestitor de (ne)fericire, de (in)succes; purtător de (ne)noroc; de bun (sau rău) augur, (ne)norocos: *ei doar au stele cu noroc și prigoniri de soarte.EM.*

cu norocire, (*loc. adj.* și *adv.*; *pop.*) cu noroc; bine: *să-ți stăpânești împărăția cu norocire.POP.*

cunoscut ca un cal breaz, foarte cunoscut.

cu notu, v. **în not**.

cu nume, renumit, notoriu: *au chemat părinții din mănăstirea de care ținea biserica pe un zugrav tânăr cu nume.CAR.*

cu nume(le) că..., v. **cu nume(le) de...**

cu (sau **sub**) **nume(le) de...** (sau **că...**, **să...**), **1.** cu titlu de..., sub formă de...: *i-a dat un milion cu nume de împrumut*; **2.** având numele de..., numit ...: *un cal învățat cu nume de Graur.POP.*; **3.** sub pretext că..., motivând că...: *baba se urcă în pod, cu numele să le aducă slănină.POP.*

(numai) cu numele, (numai) de formă; în aparență.

cu nume(le) să..., v. **cu nume(le) de...**

cu numire că..., v. **cu numire de...**

cu numire (sau **cu numiri**) **de ...** sau (*înv.*) **cu numire că...**, cu titlul de..., (*p.ext.*) sub pretextul..., ca și cum...

cu numiri de..., v. **cu numire de...**

cununa cerului, v. **brâul cerului**.

cunună de lauri, (*fig.*) faimă, glorie.

cu nuri, (despre femei) atrăgătoare, apetisantă.

cu oasele pisate, (*pop.*) **1.** foarte obosit: *sosește în București cu* *oasele pisate.CAR.*; **2.** bătut măr.

cu obraz curat, v. **cu fața curată.**

cu obraz de babă turcească, v. **ca o babă turcească.**

cu ocazia..., cu prilejul...: Tipătescu: *Dar cu ce ocazie pe la noi?* Dandanache: *Cu ocazia aledzerii, neicusorule, cu ocazia aledzerii.CAR.*

cu ochii cât ceapa (sau **cât cepele**), cu ochii umflați (de plâns): *ochii i-au ieșit afară din cap, cât cepele de mari.CR.*

cu ochii cât cepele, v. **cu ochii cât ceapa.**

cu ochii închiși, (*fig.*) **1.** fără chibzuială, orbește: *face omul cu cineva o tovărășie cât de mică, și tot urmează învoială între părți, iar nu așa cu ochii închiși.CR.*; **2.** pe de rost; foarte ușor, fără greutate: *spunea lecțiile cu ochii închiși.*

cu ochii pierduți, privind în gol; în extaz.

cu ochii (sau **cu privirea**) **țintă la...** (sau **pe...**), cu privirea pironită la... (sau pe...): *toți rămân uimiți în fața ei, cu privirea țintă.CAR.*

cu ochii țintă pe..., v. **cu ochii țintă la...**

cu o falcă în cer și (**cu**) **alta** (sau **una**) **în** (sau **pe**) **pământ**, **1.** (în basme) cu gura larg deschisă: *iată zmeul vine iute ca un vânt, cu o falcă-n cer el vine și cu una pe pământ.EM.*; **2.** (*fig.*) mânios, furios la culme.

cu o falcă în cer și (cu) alta pe pământ, v. **cu o falcă în cer și (cu) alta în pământ.**

cu o falcă în cer și (cu) una în pământ, v. **cu o falcă în cer și (cu) alta în pământ.**

cu o falcă în cer și (cu) una pe pământ, v. **cu o falcă în cer și (cu) alta în pământ.**

cu ogodul sau **pre ogod**, (*loc. adv.*; *înv.*) pe îndelete, fără grabă.

cu o (singură) ochire, v. **dintr-o ochire.**

cu ora, (*loc. adv.*) plătit după un tarif orar.

cu orbire, (*loc. adv.*) fără a se mai gândi; orbește.

cu orice chip (sau **preț**, **risc**), sau **în tot chipul**, (*loc. adv.*) cu tot dinadinsul, indiferent de consecințe, neapărat, pe toate căile, prin toate mijloacele: *biata fată, văzând că baba și cu fiică-sa voesc cu orice chip s-o alunge, sărută mâna tată-său și cu lacrimi în ochi pornește în toată lumea. CR.*; *Spânul voind să piardă acum pe Harap Alb cu orice preț, zise împăratului.CR.*

cu ori(și)ce mijloace, v. **prin toate mijloacele.**

cu orice preț, v. **cu orice chip.**

cu orice risc, v. **cu orice chip.**

cu orânduială, (*loc. adv.*) cu rost; organizat.

cu osebire, v. **cu deosebire.**

cu ostentație, (*loc. adv.*) în mod ostentativ, demonstrativ.

cu otuzbirul, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) cu de-a sila.

cu pacoste, (*înv.*) pe nedrept.

cu paralâcul, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) în cantitate (foarte) mică; cu bani puțini: *a vândut cu paralâcul și cu bucata.CAR.*

cu pardon, cerându-și scuze, spunând „pardon!“: *Funcționărașul își face loc cu pardon prin înghesuiala prăvăliei.CAR.*

cu parul, (*loc. adv.*) cu de-a sila, cu forța.

cu pasiune, (*loc. adv.*) înflăcărat; intens.

cu pași repezi, repede, grabnic.

cu patimă, (*loc. adv.*) pătimaș.

cu patos, (*loc. adv.*) **1.** entuziast; înflăcărat; **2.** afectat, emfatic.

cu pază, **1.** păzit, apărat; **2.** cu fereală, cu grijă: *Mai bine prin tufe* [el] *se fură cu pază.EM.*

cu păcat, (*loc. adv.*) greșit; nedrept, condamnabil: *nu mai vorbi cu păcat și nu te pune de-a curmezișul!POP.*

cu părere că..., (*înv.*) sub pretextul că...

cu părere de rău, cu regret: *Cu adâncă părere de rău ne facem datoria să anunțăm apropiata apariție a unui nou confrate umoristic.CAR.*

cu părul (sau **barba) colilie**, cu părul (sau cu barba) complet alb(ă).

cu păstru, (*loc. adv.;înv.* și *reg.*) cu măsură, cu economie; cumpătat: *știe a trăi cu păstru.PANN.*

(mai) cu perdea, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** (exprimat) pe ocolite, indirect: *d-apoi, cu iertat să-mi fie, dar prea le zici cu perdea, de nu mai pricepe nimene.POP.*; **2.** decent: [îi] *vorbesc cu perdea... ca să n-o rușinez.CAR.*

cu picătura, (*loc. adv.*) **1.** câte puțin; **2.** încet, cu greu.

cu picățele, (*reg.*; despre ouă) încondeiat.

(nostim și) cu picățele, (*fam.*) (despre oameni) plin de haz, picant.

cu piciorul în scara murgului, (făcut) în grabă, din fugă.

cu piciorul sau **pe picioare**, (*loc. adv.*) pe jos: *e rău cu carul, dar mai rău pe picioare.POP.*

cu pieile, v. **cu pielea goală.**

cu pielea, v. **cu pielea goală.**

cu (sau **în**) **pielea goală** sau (*înv.* și *reg.*) **în piele** sau **cu pielea** (sau **pieile**), (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** complet dezbrăcat, gol; **2.** sărac lipit pământului: *zapciul îl lăsase cu pielea goală.*

cu pieptul deschis, direct, fără teamă: *se duce cu pieptul deschis drept la palatul împăratului.CR.*

cu piper, (*loc. adj.*; despre glume), picant, ușor indecent: *anecdotă cu piper.*

cu pântecele lipit de coaste, lihnit de foame.

cu pârjol sau **cu (mare) foc și cu pârjol**, foarte intens și foarte repede.

cu plată, (*loc. adj.*) care costă, care se plătește: *policlinică cu plată.*

cu plăcere, (*loc. adv.*) **1.** bucuros, din toată inima; **2.** (formulă de răspuns la mulțumirile exprimate de cineva) n-ai (sau n-aveți) pentru ce!: *mulțumesc pentru invitație! – cu plăcere!*; **3.** împăcat, liniștit: *să te văd încaltea, vrednic ești de comoara ce ți-o las și apoi să mor cu plăcere.CR.*

cu poala, (*loc. adv.*) în cantitate mare: *și-i duc vinu cu vadra și paralele cu poala.POP.*

cu (sau **pre**) **podobie**, (*înv.*) cum se cuvine.

cu poftă, (*loc. adv.*) din toată inima: *a râs cu mare poftă.CAR.*

cu porțile închise, în secret.

cu potcoavă, (despre alfabet, scriere) chirilic.

cu potriveală, v. **la potriveală.**

cu pravila, v. **după pravilă.**

cu precauție, (*loc. adv.*) cu grijă, cu băgare de seamă, cu mare atenție, cu prudență.

cu precădere, (*loc. adv.*) în primul rând, înainte de orice; în (mod) special, îndeosebi, mai ales.

cu precugetare, (*loc. adv.*; *înv.*) cu premeditare.

cu (sau **de**) **predilecție**, (*loc. adv.*) mai ales, îndeosebi.

cu preferință, v. **de preferință.**

cu premeditare, (*loc. adv.*) (în mod) premeditat, intenționat.

cu pretenție sau **cu pretenții**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** cu infatuare: *o sculă minusculă cu pretenție de nas.TOP*; **2.** pretențios; de (un fals) rafinament: *un pictor cu pretenții.*

cu pretenții..., v. **cu pretenție.**

cu (mare) preț, (*loc. adv.*; *înv.*

și *reg.*) **1.** (foarte) scump (în bani): *cine vrea să vânză marfa cu preț, să o scoată la mezat.POP*; **2.** (foarte) prețios, (foarte) valoros.

cu prețul..., (*loc. prep.*) în schimbul..., cu sacrificiul..., cu riscul..., cu efortul...

cu pricina, (*loc. adj.*) (care este) în discuție, în cauză; respectiv: *persoana cu pricina e gata să vă țină, un ceas și jumătate, o conferință gravă.TOP.*

cu pricină, v. **de pricină.**

cu pricini, v. **de pricină.**

cu (sau **de**) (**mare**) **priință**, (*înv.*) **1.** cu (multă) bunăvoință, cu amabilitate, prietenie, apropiat de...:; **2.** (și *reg.*) devotat, credincios, fidel, supus; **3.** folositor, util.

cu prilej, **1.** (*înv.* și *pop.*) mult, din belșug; **2.** (în superstiții), aducător de rele: *vinerile-s cam cu prilej.POP.*

cu primejdie, (*loc. adj.*; *pop.*) **1.** primejdios; **2.** de rău augur.

a-l cuprinde (**toate**) **căldurile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a cuprinde de mijloc (pe cineva), v. **a apuca de mijloc** (pe cineva).

a-l cuprinde dorul (de ceva pe cineva), v. **a-l prinde dorul** (de ceva pe cineva).

a-l cuprinde frigul (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l cuprinde frigurile (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l cuprinde (**toate**) **nădușelile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l cuprinde (**toate**) **răcorile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a-l cuprinde (**toate**) **sudorile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

cu prioritate, (*loc. adj.*) în mod special, mai ales, îndeosebi, în primul rând: *drum cu prioritate.*

cu (**de**) **prisos**, v. **cu prisosință.**

cu (sau (*înv.*) **de**, **din**) **prisosință** sau (*înv.*) **cu prisosire**, sau (înv.) **cu** (**de**) **prisos**, (*loc. adv.*) **1.** mai mult (decât trebuie), cu vârf și îndesat: *veți plăti cu prisos toate crimele seculare.CAR.;* **2.** din belșug; cu deosebire, mai ales: *Mai multe generații viitoare, și cea actuală cu de prisos, sunt osândite a plăti cu sudoarea și munca lor colosalul capital de palavre și mistificațiuni grosolane câte s-au debitat de către plebea postulanților în cei din urmă patrusprezece ani.EM.*

cu prisosire, v. **cu prisosință.**

cu priveghere, (*înv.* și *pop.*) cu luare-aminte, cu grijă, cu atenție.

cu privință la..., v. **în privința...**

cu privirea țintă la..., v. **cu ochii țintă la...**

cu privire la..., (*loc. prep.*) referitor la..., raportat la..., privitor la..., în (ceea) ce privește..., în privința ..., având în vedere...

cu probabilitate, (*loc. adv.*) în mod probabil.

cu profuziune, din abundență, din belșug, din plin, în mare cantitate.

cu promptitudine, (*loc. adv.*) prompt, repede și la timpul potrivit.

cu protecție, influent.

cu prudență, (*loc. adv.*) prudent: *necunoscând locurile, înainta cu prudență.*

cu pumnii, v. **cu pumnul.**

cu pumnul (sau **pumnii**), în cantitate mare; cu toptanul, cu ghiotura.

cu putere, v. **din toate puterile.**

cu puterea, (*loc. adv.*; *reg.*) cu de-a sila: *intrară cu puterea în ogradă.*

cu puterea sa, v. **cu de la sine putere.**

cu putință (sau (*înv.*) **putinți**), (*loc. adj.* și adv.) **1.** (*înv.*) bogat, înstărit; **2.** posibil, admisibil: *toate câte-s cu putință.*

cu putinți, v. **cu putință**.

cu raita în sus, (*reg.*) răsturnat, dat peste cap; cu gaidele în sus.

curată socoteală, lucru clar, indiscutabil.

cu răgaz, fără grabă, pe îndelete.

cu răstire sau **cu răstiri**, răstit: *vede muierea în mâini cu un făcăleț stând, judecându-și bărbatul cu răstiri, cu glas semeț.PANN.*

cu răstiri, v. **cu răstire**.

cu răsuflarea la gură, abia respirând.

a-și curăța obrazele, (*înv.*) a se dezvinovăți, a se scuza.

curățenie (sau (*înv.*) **curăție**) **de caracter**, cinste, integritate, onestitate: *Pe tronul Moldovei stătuse un Domn, Grigorie Ghica, de-o curăție de caracter și de-o iubire de patrie care cu greu își va găsi seamăn în istoria noastră.EM.*

curăție de caracter, v. **curățenie de caracter**.

cu răutate, (*loc. adv.*) răutăcios, malițios.

cu regret sau **cu tot regretul**, cu (multă) părere de rău.

cu regulateță, (*înv.*) cu regulariate.

cu regulă, (*înv.*) ordonat, rânduit.

cu (sau **în**) **repejune**, (*înv.* și *pop.*) repede, iute: *Plutind cu repejune sub palida lumină a lunei.EM.; ei trec în repejune prin râuri fără punți.EM.*

cu repetiție, de mai multe ori.

cu respect la..., v. **în respectul...**

cu rezervă, cu îndoială: *primea opiniile prietenului cu mare rezervă.*

cu rezoluție, cu hotărâre: *vorbea cu rezoluție.*

a-i curge balele (după cineva sau ceva), (*pop.*) a dori, a pofti, a râvni (pe cineva sau ceva), a tânji (după cineva sau ceva).

a-i curge din mână numai miroznă (cuiva), (*reg.*) a se pricepe la toate.

a-i curge Dunărea (cuiva), a-i fi indiferent (ceva cuiva), a nu-i păsa de nimic (cuiva): *Și de-i vremea bună, rea, mie-mi curge Dunărea.EM.*

a-i curge flendurile (cuiva), v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge flendurile de pe..., v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge flendurile după cineva, v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge gârlă (sau **pârâu**), (*pop.*) a curge mult, din abundență: *la mine e dor mult; cură gârlă pă pământ. POP.*

a-i curge grăsimea (sau **untura**) **pe nas** (cuiva), (*iron.*) a fi foarte slab, a fi slab ca un țâr: *calului ... îi curgea grăsimea pe nas de-ncălat și zdravăn ce era.POP.*

a curge hududoi, (*reg.*) a curge repede și cu zgomot.

a-i curge (cuiva) **mucii de gras** (**ce e**), (*reg.*; *iron.*) a fi foarte slab.

a-i curge norocul gârlă (cuiva), v. **a avea noroc porcesc**.

a-i curge numai miere (cuiva), a-i merge toate din plin (cuiva).

a-i curge oasele (cuiva), a fi foarte slab.

a curge obielele de pe cineva, v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge obielele după cineva, v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a-i curge obielele (sau **flendurile**, **peticele**) (cuiva) sau **a curge obielele** (sau **flendurile**, **peticele**) **de pe** (sau **după**) **cineva**, a fi îmbrăcat sărăcăcios, în zdrențe; (*p. ext.*) a fi sărac: *curgeau oghelele după dânșii.CR.*

a-i curge peticele (cuiva), v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge peticele de pe cine-

va, v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge peticele după cineva, v. **a-i curge obielele** (cuiva).

a curge pânză, (despre ape, ploi) a curge continuu și abundent.

a curge pârâu, v. **a curge gârlă**.

a-i curge sudori(le) (cuiva), **1.** a transpira abundent; **2.** a munci din răsputeri: *și tot așa muncindu-se Necuratul, de-i curgeau sudorile, ... se făcu pămîntul.POP.*

a-i curge untura pe nas (cuiva), v. **a-i curge grăsimea pe nas** (cuiva).

cu risipire, (*loc. adv.*) din abundență, din belșug.

(în) curândă vreme, (*înv.*) în scurt timp, peste puțină vreme.

(mai) curând (sau **mai devreme**) **sau mai târziu** sau **(mai) târziu ori mai curând**, acum sau altădată, odată și odată, într-o bună zi, cândva: *adevărul va ieși la lumină mai devreme sau mai târziu.*

cu (**bună** sau **multă**) **rânduială** sau **după** (sau **cu**) **toată rânduiala**, ordonat, disciplinat; cum se cuvine; cu chibzuială.

cu rânduială la cap, chibzuit.

cu rândul, (*loc. adv.*) cu schimbul: *stam la masă toți împreună, făcând mân-care cu rândul.CR.*

a-i curma cuvântul (cuiva), v. **a-i tăia cuvântul** (cuiva).

a curma din rădăcină, v. **a tăia din rădăcină**.

a-l curma foamea (la mațe, la inimă) (pe cineva), a simți dureri (în stomac) din cauza foamei, a fi foarte flămând: *îi curmase foamea, de flămânzi ce era.POP.*

a curma o discuție, a pune, brusc, capăt unei discuții.

a curma pământul, **1.** a bate țara în lung și-n lat, a străbate țări și mări; **2.** (*fig.*) a se face luntre și punte; a face pe dracu-n patru.

a i se curma (sau **a i se tăia, a i se opri, a-i pieri**) **răsuflarea** (sau **respirația**) (cuiva) sau **a fi cu răsuflarea oprită** (sau **tăiată**), a fi copleșit de o emoție puternică, a nu mai putea respira: *când ajung cu ea alături, răsuflarea mi se curmă.EM.*

a (se) curma (sau **a (se) întrerupe, a (se) rupe, a (se) sparge**) **tăcerea**, a (se) întrerupe o perioadă de tăcere: *Cum sunt călătorii, după câteva minute se rupe tăcerea și încep întrebările indiscrete.CAR.*

a-și curma viața, a se sinucide.

a-i curma viața cuiva, v. **a-i lua zilele cuiva**.

a-i curma zilele cuiva, v. **a-i lua zilele cuiva**.

cu rod, v. **de rod**.

cu rost, cu rânduială, judicios; cu înțeles: *asta va să zică meșteșug: să iei, din grămada haotică a baniței, mărgeluțe, bob cu bob, și să le așezi cu anume rost, după priceperea ta, pe priceperea și a altuia.CAR.*

curs de vreme (sau **de vremi**), (*înv.*) termen, dată.

curs de vremi, v. **curs de vreme**.

a curs multă cerneală pe acest subiect, s-a scris mult despre acest subiect.

curul lui și patru bani!, v. **ce-i pasă (curului lui)!**

cu rupta, v. **cu ruptul**.

cu ruptoare, (*înv.*) cu toptanul.

cu ruptul sau **cu rupta**, (*loc. adv.*; *reg.*) **1.** în acord; cu ziua (sau săptămâna, luna): *am luat cositul cu ruptul.POP.*; **2.** (despre cantitatea muncii) impus, dinainte stabilit: *că mă bate-n toate zilele și-mi dă lucru cu ruptul.POP.*; **3.** cu toptanul; en gros.

cu (sau **plin de**) **rușine**, (*loc. adv.*; *înv.*) dezonorat, compromis.

cu sabia scoasă, gata de luptă, de atac (cu sabia): *pe când vrea să iasă pe ușă, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea.CAR.*

cu sacul, în cantitate (foarte) mare, din abundență: *geaba binele cu sacul după ce moare săracul. PANN.*

cu sațiu, (*înv.*) îndelung, mult timp.

cu sălbăticie, (*loc. adv.*) fioros, crunt; crud.

cu sănătate, sănătos, în condiții bune, fără necazuri; cu bine: *marți, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine.CR.*

cu săptămâna, (pe) timp de o săptămână: *nu te văd cu săptămâna și ești negru ca și tina.POP.*

cu săptămânile, timp de mai multe săptămâni; (*p.ext.*) timp (relativ) îndelungat.

cu (sau **de**) **sânge albastru**, de familie nobilă, de neam mare.

cu sânge rece, (*loc. adj.* și *adv.*) cu calm, cu stăpânire de sine: *Bravi mateloți! cu același sânge rece și pe vreme bună ca și pe tempeste.CAR.; vechea și admirabila lui* [a poporului] *calitate de a judeca lucrurile cu sânge rece și de a nu da nimic pe vorbe goale.EM.; Iar pe lângă tine trece iute și cu sânge rece.POP.*

cu (sau (*înv.*) **de**, **în**, **în de**) **sârg**, (*loc. adv.*; *pop.*) în grabă; cu repeziciune; imediat; (*p. ext.*) curând: *Că și mișelul când strigă Dumnezău de sârg l-aude și la scârbele lui toate cu agiutor îi răspunde.DOS.; Oamenii cei crunț nu-ș vor petrece zilele vieții, ce-n sârg s-or trece.DOS.*

cu scaun la cap (sau **la minte, la judecată**), (*fam.*; despre oameni) cu judecată temeinică, chibzuit, cumpătat: *se pare că nu se afla de față nici un om cu scaun la cap.*

cu scaun la judecată, v. **cu scaun la cap.**

cu scaun la minte, v. **cu scaun la cap.**

cu scăzământ, (*înv.*) în mod incomplet.

cu schepsis, (*loc. adj.* și *adv.*) bine socotit, chibzuit, gândit.

cu schimbul, (*loc. adj.* și *adv.*) rând pe rând, alternativ.

cu scopos, v. **în scopul...**

cu scopul..., v. **în scopul...**

cu scrisoare, v. **cu scrisul.**

cu scrisul sau **cu scrisoare**, (*înv.*) în scris.

cu scumpătate, (*loc. adv.*; *înv.*) **1.** cu grijă, cu atenție; cu minuțiozitate: *De la vârful pintenilor până la vârful penelor, totul e studiat cu scumpătate.CAR.*; **2.** cu zgârcenie; **3.** cu drag, cu plăcere: *Astăzi vechiul patriot... păstrează încă cu scumpătate bătrâna chitanță, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de nobleță. CAR.*

cu seamă, (*înv.*) cu rost.

cu semeție, mândru, semeț, trufaș: *nu-mi este de vânzare... răspunse cu semeție feciorul.POP.*

cu seninătate, calm, liniștit, netulburat; cu indiferență: *se obișnuise a trata cu seninătate toate zvonurile.*

cu sentiment, (*fam.*) cu pasiune.

cu (**tot**) **seriosul**, (*loc. adv.*) cu (toată) seriozitate(a), cu convingere, fără glumă, serios: *asta, în Țara Românească, se numește, cu tot seriosul, sistemă democratică.CAR.*

cu (**mare**) **seriozitate** sau **cu toată seriozitatea** sau **cu** (**tot**) **seriosul**, (*loc. adv.*) **1.** cu convingere, serios, fără glumă: *la această părere, aruncată cu toată seriozitatea ..., toți ceilalți fac niște ochi mari. CAR.; asta, în Țara Românească, se numește, cu tot seriosul, sistemă democratică.CAR.*; **2.** cu mare atenție, temeinic, în mod competent.

cu (sau (*reg.*) **în**) **sete**, (*loc. adv.*) **1.** cu putere, cu înverșunare; violent, foarte tare: *bine vorba nu-și sfârșea, murgulețu-și repezea și cu sete mi-l lovea.POP.*; **2.** cu pasiune, cu asiduitate: *și cuvântați toți cu sete ca Dumnezeu să mă ierte.POP.*; **3.** cu multă poftă, cu lăcomie, cu nesaț: *fuma cu sete.*

cu seu, (*reg.*) (despre oameni) respectat, bine văzut.

cu sfătoșenie, cu înțelepciune.

cu sfială sau **cu sfiiciune** sau **cu sfiire**, sfios; temător: *întinse cu sfială mâna spre capul băiatului.CAR.*

cu sfiiciune, v. **cu sfială**.

cu sfiire, v. **cu sfială**.

cu (**mare** sau **cea mai mare**) **sfințenie**, (*loc. adv.*) **1.** cu evlavie; **2.** cu respect; cu venerație; **3.** în mod corect; cu exactitate; cu rigurozitate: *hai, pornește până te văd, și-ți fă datoria cu sfințenie.CR.*; **4.** cu mare atenție; cu grijă deosebită: *am cetit cu sfințenie toate gazetele.CAR.*

cu siguranță, (*loc. adv.*) **1.** neapărat, negreșit, precis, sigur; **2.** ferm: *Când unul dintre combatanți va rămânea lat pe teren, atunci vom putea spune cu oarecare siguranță că acela n-a fost cel mai tare.CAR.*

cu (**de-a**) **sila** sau **de**(**-a**) **sila** sau **de** (sau **în**, **cu**) **silă**, (*loc. adj. și adv.*) cu forța, fără voie, abuziv, silnic: *mai cu binele, mai cu de-a sila, l-a luat acasă.CAR.; condeiu-n mână tu mi-l pui cu sila.EM.*

cu silă, v. **în silă**.

cu silnicie, v. **în silnicie**.

cu sinceritate, (*loc. adv.*) sincer; din toată inima.

cu sistem, ordonat, disciplinat, metodic.

cu situație, cu o stare materială, cu o poziție socială bună: *era un om trecut de prima tinerețe, negustor, așadar cu situație.*

cu smerenie, cu evlavie, cu umilință, smerit: *Icoana lui se află în toate familiile păstrată între zeii penați ai casei cu mare smerenie.CAR.*

cu (sau **fără**) **socoteală**, (*loc. adv.*) (ne)chibzuit, (ne)socotit: *Ce e capul meu, să te joci cu el ca un copil cu o minge, pe care o bate fără socoteală de toți pereții?CAR.*; *tinerii* [voiau] *„Unire“ fără socoteală, cum s-a și făcut.CR.*

cu socoteală că..., (*loc. conj.*; *înv.*) cu condiția ca....

cu sudoarea frunții, prin muncă: *vreau să-mi câștig hrana cu sudoarea frunții mele.POP.*

cu sufletul în gură, v. **cu sufletul la gură**.

cu sufletul la (sau **în**) **gură**, **1.** în agonie: *Trăim într-adevăr într-o vreme anemică, cu sufletul în gură, vreme bătrână ca o cochetă spoită și fără de inimă.EM.*; **2.** abia respirând (de epuizare, de emoție).

cu surle și tobe, v. **cu surle și trompete**.

cu surle și trâmbițe, v. **cu surle și trompete**.

cu surle și trompete (sau **tobe**, **trâmbițe**), cu multă zarvă.

cu susu-n jos, anapoda: *O, de-aș putea s-amestec a lumii lucruri toate, ... cu susu-n jos ar merge a firii legi bogate.EM.*

cusut cu ață albă, bătător la ochi, izbitor, flagrant.

cu șezământ, (*înv.*) stabil, sigur.

cu șir, (*loc. adv.*) (în mod) coerent; (în mod) logic.

cu șoptă, v. **în șoaptă**.

cu șoptele, cu momele, v. **cu șoșele, cu momele**.

cu șoșele (sau **cu șoptele**, **cu tocmele**), **cu** (sau **și**) **momele** sau **cu momele, cu șoșele**, cu minciuni, cu înșelătorii.

cu șoșele și momele, v. **cu șoșele, cu momele**.

cu (sau **fără**) **știința cuiva**, (*loc. adv.*) cu (sau fără) cunoștința cuiva; cu (sau fără) asentimentul cuiva.

cu știință de cauză, în cunoștință de cauză.

cu (sau **fără**, **întru**, **prin**) **știință**, (*loc. adv.*) (ne)știind, (ne)având cunoștință (de ceva); (ne)fiind conștient; cu (sau fără) voie.

cu știre, (*înv.*) pe știute.

cu (sau **fără**, *înv.*) **prin**) (**de**) **știrea cuiva**, cu (sau fără) cunoștința cuiva; cu (sau fără) învoirea, încuviințarea cuiva.

cu tabiet sau **cu tabieturi**, (*loc. adj.*) cu deprinderi fixe; cu ritual, cu pedanterie, tabietliu; (*p.ext.*) cu atitudini, cu apucături boierești.

cu tabieturi, v. **cu tabiet**.

cu tahmin sau **cu tahminuri**, (*înv.*) aproximativ.

cu tahminuri, v. **cu tahmin**.

cu taină, v. **de taină**.

cu tăcere, v. **în tăcere**.

cu tăgadă, v. **pe tăgadă**.

cu tălaba, cu grămada, în număr mare.

cu (**de-a**) **tăria**, v. **cu** (**mare** sau **multă**) **tărie**.

cu tărie de cuvânt, convingător: *era în stare să te facă să crezi că are dreptate: pentru că era un om cu multă tărie de cuvânt.CAR.*

cu (sau **în**) (**mare** sau **multă**) **tărie** sau **cu toată tăria** sau (*înv.*) **cu** (**de-a**) **tăria**, **1.** tare, puternic: *arme cu tărie, suflet românesc, vis de vitejie, falǎ și mândrie, dulce Românie, asta ți-o doresc!EM.*; **2.** categoric, ferm, curajos, energic: *a protestat cu tărie, dar degeaba*; **3.** cu intensitate; **4.** (*înv.*) cu împuternicire legală, valabil; plauzibil; **5.** (*reg.*) cu forța, cu de-a sila: *eu nu fac pe nime cu tăria să asculte.POP.*

cu temei, **1.** (*loc. adj.* și *adv.*) solid, trainic; **2.** întemeiat; cu socoteală, cumpătat, chibzuit; serios, așezat: *În țara și vremea noastră – de ce să tăgăduim? – numai două lucruri sunt cu temei serioase ca activitate valabilă: materială, agricultura; intelectuală politica.CAR*; **3.** cu stăruință, serios; intens; temeinic: *mai căutați cu temei, că mai este-un putinei, dobânda banilor mei. POP.*; **4.** potrivit, nimerit; **5.** (*reg.*) în toi: *duminecă dimineață, când târgu era cu temei, baba vindea-n piață petrenjei.POP.*

cu temeinicie, (*loc. adv.*) serios, temeinic.

cu temelie, (*înv.*) cu sârguință, cu stăruință, temeinic.

a cuteza împotrivă, (*înv.*) a se împotrivi cu temeritate.

cu ticneală, v. **în tihnă**.

cu tihnă, v. **în tihnă**.

cu timpul, v. **cu vreme(a)**.

cu tinerețe, tinerește; proaspăt, viguros.

cu (**mare**) **tiraj**, v. **de** (**mare**) **tiraj**.

cu titlu consultativ, cu valoare de consultație.

cu titlu de..., (*loc. adv.*) sub formă de..., cu caracter de..., cu scop de...: *cu titlu de împrumut*; *cu titlu de curiozitate*.

cu titulă ca..., (*înv.*) cu scopul ca ..., cu intenția să...

cu tâlc, (*loc. adv.*) cu subînțeles; cu rost, cu socoteală.

cu toane, (*loc. adj.*) capricios, inconsecvent; răsfățat: *pătimaș și îndărătnic s-o iubești ca pe-un copil, când ea-i rece și cu toane ca și luna lui april?EM.*

cu toată..., v. **cu tot...**

cu toată că..., v. **cu toate că...**

cu toată hotărârea, v. **cu hotărâre**.

cu toată imparțialitatea, v. **cu imparțialitate**.

cu (sau **din**) **toată inima** sau **din inimă** sau **cu dragă inimă**, (*loc. adv.*) cu tot sufletul, cu toate puterile, cu mare plăcere, bucuros: *Mă rog ție, Doamne, cu inema toată. DOS.*; *mă supun cu toată inima la slujba Măriei Voastre, stăpână.CR.*; *cartea care îmi va plăti nu numai drept, ci chiar cu prisos acea muncă* [a cititului]... *o voi numi, din toată inima, o carte generoasă.CAR.*

cu toată nevoința, v. **cu ne-**

voință.

cu toată puterea, v. **din toate puterile.**

cu toată rânduiala, v. **cu rânduială.**

cu toată seriozitatea, v. **cu (mare) seriozitate.**

cu toată tăria, v. **cu tărie.**

cu toate..., v. **cu tot...**

cu toate a(ce)stea, totuși: *puține țări s-au îmbogățit din natură cu atâta îmbilșugare ... și cu toate acestea nicăirea fericirea n-a fost mai rară decât într-acest pământ.CR.; Și, cu toate astea, nu sunt atât de slab de minte pe cât s-ar părea la întâiul examen.CAR.*

cu toate (sau **cu tot**, **cu toată**) **că...**, cu toate acestea, deși, admițând că..., chiar așa fiind..., chiar dacă admitem (sau ținem seama) că...

cu toatele, v. **cu toții.**

cu toate puterile, v. **din toate puterile**.

cu tocmeală, (*înv.* și *pop.*) condiționat: *Și unii și alții erau pentru „Unire". Numai atâta, că bătrânii voiau „Unire" cu tocmeală. iar tinerii „Unire" fără socoteală, cum s-a și făcut.CR.*

cu tocmele și momele, v. **cu șoșele, cu momele.**

cu ton, (*înv.*) cu glas tare: *întâi l-aș certa cu ton.PANN.*

cu toptanul sau (*înv.*) **în toptan**, (*loc. adj.* și *adv.*) în cantitate mare, cu ridicata, en gros; (*p. ext.*) foarte mult, din belșug: *Am cumpărat de la un anticar cu toptanul, pe câțiva gologani, un vraf de cărți vechi, toate desperecheate și hărtănite.CAR.; Cu acest chip ingenios se vor crea încet-încet condițiile juridice ale desfacerii cu toptanul a României.EM.*

cu topuzul, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) cu sila, cu forța, cu brutalitate.

cu tot (sau **toată**, **toți**, **toate**)**...**, (*loc. prep.*) în ciuda ..., în pofida ...: *cu toată supărarea, plecă spre gară să-l întâmpine.*

cu tot că..., v. **cu toate că...**

cu tot cu..., v. **cu... cu tot.**

cu tot dinadinsul, v. **cu dinadinsul.**

cu tot regretul, v. **cu regret.**

cu totul, v. **de tot.**

cu totului tot, v. **de tot.**

cu totuluș tot, v. **de tot.**

cu tot zorul, v. **cu zor.**

cu toți..., v. **cu tot...**

cu toții sau **cu toatele**, toți sau toate (împreună): *ca mumii egiptene stau cu toții-n scaun țepeni.EM.*

cu traista-n băț sau **traistă-n băț**, **1.** sărac, calic, cerșetor; **2.** rătăcitor, pribeag, călător, haimana.

cu trăsura de la mă-sa, (*fam.*) pe jos, cu piciorul.

cu (bună) treabă, v. **de treabă.**

cu trebuință, (*înv.*) în mod necesar.

cu treburi sau **cu treabă**, în interes (personal, de serviciu): *a plecat de-acasă cu treabă.POP.*

a cutreiera lumea, a călători mult și în locuri diferite.

a se cutremura de râs, v. **a leșina de râs.**

cu tremuri, v. **cu tremur.**

cu tremur sau (*înv.*) **cu tremuri**, tremurând, înfiorându-se.

cu trudă, (*loc. adv.*) cu greutate, foarte greu.

cu trufie, (*loc. adv.*) arogant, trufaș.

cu trupul și cu sufletul, v. **(cu) trup și suflet.**

cu țărâna în gură, mort, răposat.

cu țâfna pe limbă, (*reg.*) pus pe ceartă; arțăgos.

cu țâra, v. **cu țârâita.**

cu țârâita (sau (*pop*) **cu țâra**), (*loc. adv.*) puțin câte puțin: *muncea până cădea lat, dar banii îi primea cu țârâita.*

cu uimire, uimit.

cu una, cu două, ușor, repede: *știi că eu nu intru la idee cu una, cu două.CAR.*; *Nu se dă Călin săracul nici cu una, nici cu două.EM.*

cu (sau **întru**) **un cuget**, (*înv.*) în consens, în deplin acord.

cu un cuvânt subțire, cu multă finețe, cu vorba adusă pe departe: *îl luă cu vorba de departe și, cu un cuvânt subțire-l făcea să priceapă că are să fie fericit.POP.*

cu un glas, v. **într-un glas**.

cu un grai, v. **într-un glas**.

cu un ochi la gaie și altul la tigaie, chiorâș.

cu urât, (*înv.*) urât, neplăcut: *era și drumeților cu urât a treace pre acolea.DOS.*

cu ușurință, (*loc. adv.*) **1.** lesne, ușor; **2.** cu indiferență: *ai trecut cu ușurință peste condițiile mele*; **3.** cu ușurătate.

cu vai-nevoie, v. **cu chiu, cu vai**.

cu vază, v. **de vază**.

cu viață, viu: *încă mă mir cum am scăpat cu viață.CR.*

cuvinte grele, vorbe de ocară.

cu vitejie, (*loc. adv.*) vitejește.

a cuvânta de bine (sau **de rău**) (pe cineva), (*înv.*) a vorbi de bine sau de rău (pe cineva): *pre Petru lăudând și de bine cuvântând.DOS.*

a cuvânta de rău (pe cineva), v. **a cuvânta de bine** (pe cineva).

a cuvânta în deșert, v. **a vorbi în pustiu**.

a cuvânta în pustiu, v. **a vorbi în pustiu**.

cuvânt cioplit, (*înv.*) exprimare rafinată, aleasă, cizelată.

cuvânt cu cuvânt sau (*înv.*) **din cuvânt în cuvânt**, întocmai; fără nici o modificare: *textul român urma din cuvânt în cuvânt și virgulă după virgulă originalul.EM.*

cuvânt de ordine, dispoziție dată de un superior.

cuvânt năimit, angajament, promisiune.

cu vârf și îndesat, **1.** bine umplut; **2.** (*fig.*) mult, din belșug: *câte nu făceam cu vârf și îndesate!CR.*

cu voie bună, cu bună dispoziție: *m-a făcut maica pe lună, să fiu tot cu voie bună.POP.*

cu voie, fără voie, v. **de voie, de nevoie**.

cu vreme(a) sau **cu timpul** sau **cu zăbavă**, (*loc. adv.*) **1.** la vremea potrivită, la timpul său: *și cu vreme s-au strâns mulțime de au împlut locul.DOS.*; **2.** după câtva timp, cândva, odată și odată: *acolo ai să intri copist în vreo canțilerie și cu vremea ai să-naintezi. CAR.*

cu zăbavă, v. **cu vreme**(a).

cu zilele a (sau **în**) **mână** (sau **în palmă**) amenințat de o mare primejdie: *80 de oameni cari îmblau cu zilele în palmă și țineau neatârnarea țării prin isteție și adesea prin sacrificul persoanei sau al averii lor.EM.*

cu zilele în mână, v. **cu zilele a mână**.

cu zilele în palmă, v. **cu zilele a mână**.

cu (**mare**) **zor** sau **cu tot zorul**, (*loc. adv.*) grabnic, imediat: *Dați-ne drumul cu mare zor!CAR.*

D

a (nu) se da, a (nu) se lăsa biruit, învins: *Nu se dă Călin săracul, nici cu una, nici cu două.EM.*

a-și da acordul (sau **asentimentul**), a fi de acord, a accepta, a consimți.

a da adăpost (cuiva), a adăposti, a găzdui (pe cineva).

a-și da adeziunea, a adera.

a-și da aere (sau **ifose**), a-și da importanță; a se grozăvi: *Suprimă pe acei băieți care-și dau ifos de poeți!CAR.*

a da afară, **1.** a alunga, a îndepărta, a exclude (pe cineva): *Mi-au bătut căciula-n creștet și m-au dat pe ușă-afară.EM.*; *Te-au dat afară? Cum se poate, fraților, să lăsăm să gonească din adunare pe un cetățean onorabil, pe un alegător?CAR.*; **2.** a vomita: *a dat afară tot ce mâncase.*

a nu-l da afară din casă, a nu avea o anumită calitate: *deșteptăciunea nu-l da afară din casă.*

a da afară din funcție (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a da afară din post (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a da afară din serviciu (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a da afară (sau **a elibera**) **din slujbă** (sau **din funcție, din post, din serviciu**) (pe cineva), a destitui (pe cineva): *când l-aude Dumnezeu vorbind așa, ... se face foc și-l dă afară din slujba de cinste ce-i încredințase.POP.*

a da afară muștele din Cișmigiu (sau **din Herăstrău**), a pierde vremea, a nu avea de lucru: *Fără diplomația ei, era să dau acuma afară muștele din Cișmegiu.CAR.*

a da afară muștele din Herăstrău, v. **a da afară muștele din Cișmigiu.**

a (se) da afund, **1.** a (se) cufunda în apă; **2.** a se retrage; a nu mai participa la viața socială.

a da (cuiva) **a înțelege** (ceva), v. **a da** (cuiva) **să înțeleagă** (ceva).

a da (o mână de) ajutor (cuiva), a ajuta (pe cineva): *la noi, unde familia nu dă nici un ajutor școalei.CAR.*

a da alarma, a alarma.

a se da alivanta, a se da peste cap, a face tumbe.

a da apă la moară (cuiva), a încuraja, a stimula, a sprijini, a susține (pe cineva): *vezi ce tupeu are, dacă-i dai apă la moară?*

a da apă la șoareci, (*fam.*) a boci, a plânge, a se smiorcăi.

a se da aproape, a se apropia:

El se da tot mai aproape și cerșea copilărește.EM.

a-și da arama pe față sau **a-și arăta arama**, a-și dezvălui adevăratul caracter: *prea v-ați arătat arama jefuind această țară.EM.; Cu asta a voit spânul să-și arate arama și să facă pe Harap-Alb ca să ieie și mai mult frica.CR.; Vremea este vama, unde a mea viață și-a arătat arama.EM.*

a se da artist, (*fam.*) a se grozăvi, a se lăuda.

a(-i) da ascultare (cuiva), **1.** a asculta spusele cuiva; **2.** a ține seama de rugămintea cuiva; **3.** a fi ascultător, supus față de cineva: *Sfarmă-Piatră... se roagă de iertare și zice că se prinde frate de cruce cu Fiul Iepei și-i va da ascultare la tot ce i-a porunci.CR.*

a-și da asentimentul, v. **a-și da acordul**.

a da (sau **a acorda**) **atenție** (sau **toată atenția**) (cuiva sau la ceva), **1.** a fi atent, a fi numai ochi și urechi (la cineva): *Camera îi acordă toată atenția.CAR.*; **2.** a trata cu respect, cu considerație (pe cineva sau ceva); a lua în serios (pe cineva sau ceva): *n-a dat atenție amenințărilor sale.*

a nu da (sau **a nu acorda**) (**nici o**) **atenție** (cuiva sau la ceva), a trece cu vederea, a ignora, a nesocoti, a desconsidera pe cineva sau ceva: *mă știi că nu dau atenție calomniilor.CAR.*

a da averea pe cur, (*fam.*) a-și cheltui banii cu curvele.

a da bacșiș (cuiva), a răsplăti (pe cineva) pentru un serviciu făcut.

a da bani cu camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a-l da banii afară din casă (pe cineva), a fi foarte bogat.

a da bani în camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a da bani pe miere, (*reg.*) a mustra, a batjocori, a bate (pe cineva).

a da bani pre camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a-i da bătaie, a lucra de zor, în ritm susținut.

a-i da bătaie de cap (cuiva), a-i crea probleme, a-i face greutăți (cuiva).

a se da bătut, a ceda, a se recunoaște învins.

a da benga (în cineva) sau **a-l lua benga** (pe cineva), (*pop.* și *fam.*) **1.** a se îmbolnăvi grav; **2.** a înnebuni; **3.** a muri.

a da bice (cuiva), **1.** a bate cu biciul (pe cineva); **2.** (*fig.*) a grăbi, a zori (pe cineva).

a da bice (sau **călcâie**) **calului** (sau **cailor**), a îndemna calul să meargă: *Luca Moșneagu, harabagiul nostru, și dă biciu cailor.CR.; eu am treabă mâine acolo; trebuie să dăm bice cailor.CAR.*

a(-și) da binecuvântarea, **1.** a accepta, a consimți, a-și da acordul; **2.** a binecuvânta: *s-au înfățișat dinaintea părinților fetei, care le-au dat binecuvântarea.POP.*

a(-și) da binețe, a (se) saluta.

a da bir cu fugiții, a o lua la sănătoasa; a dispărea.

a-i da borșul (sau **oala**) **în foc** (cuiva), (*fig.*) a-i sări muștarul (cuiva).

a da brațul (cuiva), a trece brațul pe sub brațul celui cu care mergi alături.

a(-și) da brânca cu..., v. **a(-și) da mâna cu...**

a(-i) da brânci (cuiva), a îmbrânci (pe cineva): *Nu, nu da brânci, domnule!CAR.*; (*fig.*) *Academia este oarbă ca toți orbii... Declarămu-ne-mpotrivă-i și strigăm* urbi et orbi, *că ctitoriceasca țâfnă îi dă brânci pe-un povârniș, care-o duce drept la baie. CAR.*

a-i da brânci foamea (cuiva), v. **a-l strânge foamea** (pe cineva).

a-i da brânci pasului, v. **a-i da drumul pasului**.

a-și da (și) bucățica de la gură, v. **a-și trage de la gură**.

a da bună seara (sau **seara bună**) (cuiva), a saluta în cursul serii (pe cineva).

a(-și) da (sau **a(-și) dori, a(-și) pofti**) **bună ziua** (sau **ziua bună**), a (se) saluta.

a da buzna (undeva), a se năpusti, a năvăli (undeva).

a da buzunări la burți, (*arg.*) a tăia burta cuiva.

a da ca câinele prin băț, a fi foarte îndrăzneț, obraznic.

a da ca exemplu (pe cineva sau ceva), v. **a da de exemplu** (pe cineva sau ceva).

a da caier de tors (cuiva), a da de lucru (cuiva).

a (o) da ca Irimia cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a (o) da ca Ivan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a-i da cale (cuiva), v. **a-i face cale** (cuiva).

a da canon (cuiva), (*bis.*) a pedepsi (pe cineva): *părinții pustnici din Sfânta-Agură mi-au dat canon să mănânc lapte numai de la o vacă.CR.*

a da capăt (la ceva), v. **a pune capăt** (la ceva).

a da carul de mal, a da chix, a eșua.

a (o) da ca Stan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

dacă ai intrat în horă, trebuie să joci!, dacă te-ai apucat de un lucru, trebuie să mergi înainte!

dacă-i astfel treaba sau **dacă-i treaba așa**, dacă așa stau lucrurile: *acum, dacă-i treaba-așa, spune-i, dragă, maică-ta să-ngrădească ulița.POP.*

dacă-i pe aceea, (*pop.*) dacă așa stau lucrurile.

dacă-i treaba așa, v. **dacă-i astfel treaba**.

dacă îți surâde, (*fam.*) dacă îți convine.

a da călcâie calului, v. **a da bice calului**.

(măcar) dacă mă pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(măcar) dacă mă picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(măcar) dacă mă pici cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(nici) dacă mă pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(nici) dacă mă pici cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(nici) dacă mă picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

(nici) dacă mă picuri cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară**.

dacă nu..., v. **de nu...**

dacă (sau **de**) **nu mă înșel**, dacă (sau de) nu greșesc cumva.

dacă o iei așa, dacă interpretezi astfel lucrurile: *dacă o iei așa, atunci n-avem ce mai vorbi.*

a da cărbuni, v. **a da gaz**.

a da cărțile pe față, a dezvălui adevărul; a discuta deschis.

a(-l) da cățeaua (pe cineva), a părui, a bate zdravăn (pe cineva): *Hahahaha! dă-l, dă-l cățeaua!CAR.*

dacă-ți dă inima brânci, dacă te îndeamnă inima.

dacă va fi cazul, dacă va fi nevoie, dacă va trebui.

a nu-i da câmp cuiva, (*înv.*) a-i tăia drumul (cuiva).

a da câmp liber (cuiva), v. **a avea mână liberă**.

a-i da (sau **a-i arde, a-i croi**) **câteva** (cuiva), a lovi de câteva ori (cu palma, cu bățul etc.) (pe cineva): *o să te mustre ș-o să-ți dea câteva – după lege.PANN.*

a da ceasul înainte (sau **înapoi**), a schimba poziția acelor ceasornicului.

a da ceasul înapoi, v. **a da ceasul înainte.**

a da (sau **a pune**) **cep unei buți** (sau **unui butoi**), a începe o bute plină (sau un butoi).

a da cep unui butoi, v. **a da cep unei buți.**

a da certare (cuiva), (*înv.*) a certa (pe cineva): *celor strâmbi cu căutare le va da Domnul certare.DOS.*

a da chezășie, v. **a fi chezășie.**

a da chiorâș de..., a găsi, a descoperi fără greutate pe...

a da chiorâș prin..., a călca orbește prin...: *și așa o fierbeam de tare, de nu ne ajungea casa; și dam chiorâș prin fasole, prin mazăre și bob.CR.*

a da chiorâș unii peste alții, a se lovi unii pe alții, ca orbii.

a da chior peste..., a năvăli orbește, prostește peste...; a se ciocni, a se izbi de...: *dau chior unul peste altul, de parcă aveau orbul găinilor. CR.*

a da chix, a nu izbuti, a eșua.

a da cinstea pe rușine (**și pacea pe gâlceavă**), a rămâne de rușine, a o feșteli; a comite o faptă reprobabilă: *Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă! ... Ai să pleci unde zic eu!CR.*

a da (sau **a lua, a primi**) **ciubuc**, a da (sau a lua, a primi) peșcheș, mită.

a da clacă la..., a se repezi, a se năpusti de-a-valma la...

a da clasă (cuiva), a fi superior (fizic, moral, intelectual) cuiva; a întrece (pe cineva); a fi fără egal, inegalabil.

a da coaste (cuiva sau la ceva), (*înv.*) a da ascultare (cuiva), a se lăsa prins de ...

a-și da coate(**le**) sau **a-și da cu cotul unul altuia**, **1.** a-și face semne (cu cotul): *își dedeau coate, de râdeau.POP.*; **2.** (*fig.*) a complota (cu cineva): *nouă ne e frică... de! că-și dă coatele cu Cațavencu.CAR.*

a da colb (la ceva sau cuiva), a isprăvi, a mântui repede, a da gata, a da rasol (ceva sau pe cineva): *iaca niște bulughine cu mujdei și cu mămăligă; hai! dă-le colb și-apoi te-apucă de treabă.CR.*

a da colb în ochi (cuiva), **1.** a arunca praf în ochi (cuiva); **2.** (*fig.*) a induce în eroare (pe cineva).

a da colțul, **1.** a coti după colț: *dau colțul și intru în Lipscani*; **2.** (sau (*reg.*) **a se ivi colțul**; despre plante) a răsări: *Primăvara când sosește, zăpada să peticește, colțul ierbii să ivește.POP.*; **3.** (*fam.*) a muri: *a bolit o iarnă și, în primăvară, a dat colțul.*

a-i da (**tot**) **concursul** (cuiva), a ajuta, a sprijini (pe cineva).

a da cont, v. **a da seamă.**

a o da cotită, (*fam.*) **1.** a se eschiva; **2.** a se dezice.

a da crezare (sau **crezământ**) (cuiva), a se încrede, a avea încredere (în cineva).

a da crezământ (cuiva), v. **a da crezare** (cuiva).

a se da crocant, a se grozăvi.

a-i da cu ardei (sau **cu chibritul, cu frunză de tutun**) **pe la nas** (cuiva), a supăra, a întărâta (pe cineva).

a da cu banul, a se lăsa în voia întâmplării.

a da cu barda (sau **cu pușca**) **în Dumnezeu** (sau **în lună**), (*fam.*) a nu se teme de nimic; a nu ține seama de nimic: (*adj.*) *noul împărat a rămas cu o droaie de tineri curteni, care de care mai veseli și mai «dă cu barda-n Dumnezeu».CAR.*; *Ai mai prima, domnule, aleși pe sprânceană, care mai de care, dă cu pușca-n Dumnezeu; volintiri, mă rog.CAR.*

a da cu barda în lună, v. **a da cu**

barda în Dumnezeu.

a da cu bățul în baltă, v. **a da cu bâta în baltă.**

a se da cu binișorul (pe lângă cineva), a intra pe sub pielea cuiva; a curta (pe cineva): *el atâta s-a dat cu binișorul pe lângă dânsa.POP.*

a da (sau **a plesni, a pocni**) **cu bâta** (sau **cu bățul, cu măciuca**) **în baltă**, a face o gafă, a gafa; a face o prostie.

a(-i) da cu bobii (cuiva), v. **a(-i) da ghiocul** (cuiva).

a-i da (inima) brânci (sau **ghes**) (cuiva), a dori, a pofti să...: *Ține-te bine când îți dă brânci inima.CAR.*

a da cu buretele (peste ceva), v. **a șterge cu buretele** (ceva).

a da (bani) cu camătă, a împrumuta (bani) cu dobândă.

a da cu capetele, v. **a da din cap.**

a da cu capul, v. **a da din cap.**

a se da (sau **a se bate, a se izbi, a se lovi**) **cu capul de (toți) pereți(i)** (sau **de vatră**), a fi disperat; a regreta o eroare, o greșeală (ireparabilă): *se bate cu capul de păreți și nu știe cum să facă.POP.*

a (se) da (sau **a se lovi, a se izbi**) **cu capul de prag** (sau **de pragul de sus**), a trage învățăminte dintr-o întâmplare neplăcută, dintr-un insucces: *până nu dai cu capul de pragul de sus, nu vezi pe cel de jos.POP.*

a (se) da cu capul de pragul de sus, v. **a (se) da cu capul de prag.**

a se da cu capul de vatră, v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i).**

a da cu căciula în câini (sau **în grindă**), **1.** a fi cu chef; a fi beat; **2.** a sfida normele sociale.

a da cu căciula în grindă, v. **a da cu căciula în câini.**

a-i da cu cădelnița pe la nas (cuiva), a linguși (pe cineva).

a da (sau **a izbi**) **cu călcâiele în pinteni**, a se răni singur.

a-și da cu călcâiu-n cur, a pierde vremea.

a da cu ceva pe la nas (cuiva), a tenta, a momi (pe cineva).

a-i da cu chibritul pe la nas (cuiva), v. **a-i da cu ardei pe la nas** (cuiva).

a da (sau **a lua**) **cu chirie**, a închiria: *hanul poți să-l dai cu chirie. CAR.*

a da cu cioarda, (*arg.*) a ciordi, a fura.

a da cu clanța, v. **a da din gură.**

a da cu clonțul, v. **a da din gură.**

a-și da cu cotul unul altuia, v. **a-și da coate(le).**

a da cu crucea peste..., a întâlni (pe neașteptate), a prinde, a găbji pe...: *temându-se să nu deie pușcașii cu crucea peste dânșii și să-i împuște.POP.*

a-și da cu degetul în ochi, a fi întuneric beznă, a nu vedea la doi pași.

a(-i) da cu flit (cuiva), (*arg.*) **1.** a ironiza (pe cineva); **2.** a izgoni (pe cineva).

a-i da cu frunză de tutun pe la nas (cuiva), v. **a-i da cu ardei pe la nas** (cuiva).

a da cu gândul, a fi de părere, a opina.

a(-i) da (sau **a(-i) căuta**) **cu ghiocul** (sau **cu bobii, cu sita, în bobi, în cafea, în cărți**) sau **a trage bobii** (sau **în bobi pe sită, pe fundul sitei**) (cuiva), a(-i) ghici viitorul, a(-l) face prevestiri (cuiva): *babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi ... îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap. CR.*: *Cu ghiocul ori cu bobii să-mi dai, să-mi ghicești, că te tai! a urlat Barlaboi.CAR.*

a da cu gura, v. **a da din gură.**

a(-i) da cu huideo (cuiva) sau **a lua cu huideo** (pe cineva), a huidui (pe cineva).

a da cu jula, (*arg.*) a fura.

a(-i) da cu luleaua în nas (cuiva), a nesocoti, a disprețui (pe cineva): *nu-ți mai caută-n obraz, îți dă cu luleaua-n nas.PANN.*

a da cu măciuca în baltă, v. **a da cu bâta în baltă.**

a da cu mătura, a mătura: *dă și tu, femeie, oleacă cu mătura, că acuși ne vin oaspeții.POP.*

a da (cu mâna) de... (sau **de urma...**), a găsi, a descoperi pe...: *părintele Iancu, de a cărui urmă nu s-a mai putut da.CAR.*

a da (cu mâna) de urma..., v. **a da (cu mâna) de...**

a da cu mâna în foc (sau **prin spuză, prin șperlă**), **1.** a se păcăli; **2.** a se îmbogăți peste noapte: *înțelese ea că trebuie să fi dat el cu mâna în foc.POP.*

a da cu mâna prin spuză, v. **a da cu mâna în foc.**

a da cu mâna prin șperlă, v. **a da cu mâna în foc.**

a da cu mâneci largi (pe cineva sau ceva), a da bucuros: *Părinții fetei, când aud asta, au de bucurie și o dau cu mâneci largi.CR.*

a da cu melița, v. **a da din gură.**

a da cu milă (în cineva), a bate cu milă (pe cineva).

a da cu mucii în fasole, (*arg.*) a face o gafă, a gafa.

a da cu nasul de..., a lua cunoștință de..., a se familiariza cu...

a da cu nasul pe... (sau **prin...**), a trece în grabă pe... (sau prin...); a adulmeca.

a da cu nasul prin..., v. **a da cu nasul pe...**

a da cu năvodul, v. **a trage cu năvodul.**

a-i da cu oarba (cuiva), a pune la punct (pe cineva), a-i da cu tifla (cuiva).

a da cu ochii de..., v. **a da ochii cu...**

a da (ca Irimia) cu oiștea în gard, v. **a nimeri (ca Irimia) cu oiștea în gard.**

a da cu paharul, (*pop.*) a bea, a trage la măsea: *Toți cu paharu dedea, rândul lui Roman venea.POP.*

a-i da cu parul în cap (cuiva), **1.** a bate zdravăn (pe cineva); (*p. ext.*) a omorî (pe cineva); **2.** a împiedica, a opri cu brutalitate acțiunile cuiva.

a da cu pasul, a pleca pe furiș (de undeva).

a-și da cu părerea, v. **a-și da o părere.**

a da cu piciorul (cuiva sau la ceva), **1.** a refuza, a respinge (pe cineva sau ceva); a sfida (pe cineva): *Și tu vezi și în mine... pe-un câne ce-i dai și cu piciorul și după ce-l dezmierzi?EM.*; **2.** a pierde prilejul de a ..., a nu profita de ...: *nu-i păcat să dai cu piciorul unei asemenea ocazii?*

a da cu piciorul binelui, a nu accepta o situație mai bună.

a da cu pistoalele, a trage focuri de armă: *Ei! soro! parcă ziceai că nu e voie de la poliție să se dea cu pistoalele în oraș?CAR.*

a da cu polonicul, a oferi cu larghețe, a da din abundență.

a da cu praftorița (pe la nas) (cuiva), (*pop.* și *fam.*) **1.** a vorbi mult, a fi vorbăreț, guraliv; **2.** a supăra (pe cineva) prin aluzii jignitoare.

a da cu praștia în... (sau **prin...**), (*fam.*) a da iama prin...; (*p.ext.*) a încerca să fure sau a fura, a șterpeli ceva: *nici pomeneală nu era... să dea* [pisoiul] *cu praștia prin bucățelele de friptură.POP.*

a da cu praștia prin..., v. **a da cu praștia în...**

a-și da cu presupusul, (*fam.*) a presupune; a opina; a-și da cu părerea.

a-și da cu pumnii în cap, a nu mai putea de necaz, a regreta foarte mult.

a da cu pușca în Dumnezeu, v. **a da cu barda în Dumnezeu.**

a da cu pușca în lună, v. **a da cu barda în Dumnezeu.**

a da curs (sau **urmare**), **1.** a rezolva, a soluționa: *a dat curs cererii mele*; **2.** a pune în aplicare: *moșneagul promite pe tot ce are mai sacru că nu va da urmare convenției comerciale.CAR.*

a da cu sictir (cuiva), v. **a da sictir** (cuiva).

a da cu sita (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a(-și) da cu stângu-n dreptul, a fi neîndemânatec.

a da cu subsemnatul, a scrie o declarație la cererea unor organe de anchetă: *l-au chemat la parchet să dea cu subsemnatul.*

a da cu șoldul, (*reg.*) a băga zâzanie; a ațâța o ceartă.

a(-i) da cu tifla (sau **o tiflă**) (cuiva) sau **a arunca o tiflă** (cuiva), a-i râde în nas (cuiva); (*fig.*) a disprețui, a sfida (pe cineva).

a da cu toaca peste..., a descoperi, a surprinde asupra faptului, a prinde cu mâța-n sac pe...

a-i da cuțite prin inimă, v. **a-i da un cuțit (ascuțit) prin inimă.**

a nu se da cu una cu două, a nu se lăsă influențat, a fi îndărătnic: *flăcăul era chitit la locul său și nu se da cu una cu două.CR.*

a-i da cu ușa în nas (cuiva), v. **a-i trânti ușa în nas** (cuiva).

a-i da cu ușa în obraz (cuiva), v. **a-i trânti ușa în nas** (cuiva).

a da cuvânt, (*înv.*) **1.** a spune, a vorbi; **2.** a da seama.

a-și da cuvânt(ul), **1.** a promite solemn, a se angaja: *îi dădu* [flăcăului] *drumul, căci își dase cuvântul.POP.*; **2.** a se înțelege, a se vorbi.

a-și da cuvânt în de sine, v. **a face cuvânt.**

a da cuvântul (cuiva), v. **a lua cuvântul.**

a-și da cuvântul (sau **parola**) **de onoare**, a garanta cu propria onoare respectarea unei promisiuni: *Afacerea fiului d-tale e ca și terminată; e ca și divorțat, pot să-ți dau parola mea de onoare.CAR.*

a da cu volocul, v. **a trage cu năvodul.**

a da datoria cea de obște, v. **a plăti datoria cea de obște.**

a da de... (sau **peste...**), **1.** a ajunge la..., a nimeri la...: *Și, el știe pe unde cotigește, că nu umblă tocmai mult și numai ce dă de poarta iadului.CR*; **2.** a întâlni, la tot pasul, pe...: *hoții s-au înmulțit atât de tare, încât nu mai e colț unde să nu dai de ei.POP.*; **3.** a descoperi, a găsi pe ...: *taci, dragă și nu mai spune, că or da ei peste mine.POP.*

a se da de..., v. **a se da drept...**

a se da de-a curu-n cap, v. **a se da de-a rostogolul.**

a da de-a dreptul, a merge drept la țintă: *foamea dă de-a dreptul.POP.*

a se da de-a dura, v. **a se da de-a rostogolul.**

a da de-a gata (sau **mură-n gură**) (cuiva ceva), a scuti de orice efort (pe cineva): *tare mă tem că va aștepta ca toate să i le dau de-a gata, așa cum s-ar zice: mură-n gură.POP.*

a se da de-a mototolul, v. **a se da de-a rostogolul.**

a (se) da (sau **a se duce**) **de-a rostogolul (peste cap)** sau **de-a dura, de-a mototolul, de-a curu-n cap**, a (se) rostogoli.

a da de belea (cu...), v. **a-și găsi beleaua** (cu...).

a da de bine, a avea noroc.

a da de bucluc (cu...), v. **a-și găsi beleaua** (cu...).

a da de cap (sau **de capăt, de căpătâi**) (cuiva sau la ceva), **1.** a ajunge la sfârșit: *nu-i mai dădeau de capăt* [poveștii].*EM.*; **2.** a găsi ac de cojocul cuiva, a veni de hac (cuiva sau la ceva), a o scoate la capăt (cu cineva sau ceva); **3.** (*fig.*) a descifra, a descâlci, a descurca, a înțelege, a lămuri, a tălmăci.

a da de capăt (cuiva sau la ceva), v. **a da de cap** (cuiva sau la ceva).

a da de căpătâi (cuiva), **1.** v. **a da de cap** (cuiva sau la ceva); **2.** v. **a face de căpătâi.**

a se da de ceasul morții, **1.** a fi disperat: *se dădea de ceasul morții să facă rost de bani*; **2.** a face orice pentru atingerea unui obiectiv: *se da de ceasul morții că nu putea descoperi adevărul.ISP.*

a-i da de cheltuială (cuiva), (*pop.*) **1.** v. **a-i purta de cheltuială** (cuiva); **2.** a-i arde o mamă de bătaie (cuiva): *ei las' că ți-oi da eu ție de cheltuială, măi crestatule și pintenatule!CR.*

a da (sau **a avea**, **a lua**) (**bani**) **de cheltuială**, a da (sau a avea, a lua) bani pentru a cumpăra, a plăti ceva: *dă-i bani de cheltuială și haine de primeneală și trăsură de porneală.POP.*

a da clasă (cuiva), **1.** a fi superior (cuiva) din punct de vedere fizic, intelectual sau moral; **2.** a învinge detașat într-o dispută (pe cineva); **3.** a fi de neîntrecut într-un domeniu.

a da de colaci, a da de bine: *Hei, își zice năzdrăvanul, dete badea de colaci!EM.*

a da de (sau **peste**) **dracul** (sau **naiba**), a da de bucluc, a o încurca: *asta nu-i șagă; mi se pare că noi avem să dăm peste dracul.CR.*

a da de dușcă (un pahar), a bea dintr-o răsuflare (conținutul unui pahar).

a da de (sau **ca, drept**) **exemplu** (pe cineva sau ceva), a sublinia meritele (cuiva sau a ceva); a evidenția (pe cineva sau ceva): *nu mai puteau de necaz, când le certau bărbații ori soacra, dându-le de exemplu pe nevasta fratelui cel mic. POP.*

a-i da de fund (cuiva), (*pop.*) a pătrunde cele mai ascunse gânduri (ale cuiva), a înțelege perfect (pe cineva): *câte știi tu, numai dracul cred să-ți deie de fund.CR.*

a da de fundul pungii, v. **a sufla în pungă.**

a da de fundul sacului, (*pop.* și *fam.*) a sărăci.

a(-i) da de furcă (cuiva), a(-i) face greutăți, probleme (cuiva): *mult îi mai dăduse de furcă tărășenia aceea.CAR.*

a da de gât (pe cineva), v. **a da în gât** (pe cineva).

a da de gândit (cuiva), **1.** a ridica o problemă (cuiva); a face (pe cineva) să se gândească, să mediteze, să reflecteze; **2.** a naște îndoieli, întrebări în mintea cuiva; a pune pe gânduri (pe cineva): *începuse să-i dea de gândit supușenia nevestei.POP.*

a (se) da de gol, a (se) trăda (fără voie), a (se) deconspira: *Trebuie să deschiz, soro, că-ncepe dobitoaca să țipe și-i mai rău: ne dă de gol la zavragii.CAR.*

a da de greu, a întâmpina greutăți: *da-n loc să dea de greu și el, Ion ajunse vistavoi, la domnul colonel.CAR.*

a da de grijă (cuiva) **să...**, v. **a da în grija** (cuiva) **să...**

a da (sau **a lua**) **de grumaz** (pe cineva), **1.** (*înv.*) a prinde, a lua prizonier (pe cineva); **2.** a strânge de gât (pe cineva).

a da de (sau **a afla**) **gustul...**, a descoperi gustul..., a începe să-i placă...: *dăduși de gustul muierii, fârtate.POP.*

a da de (sau **peste**) **hac**, a da de unul mai tare; a i se înfunda cuiva.

a da de înțeles (ceva cuiva), v. **a da să înțeleagă** (ceva cuiva).

a da de jaf, v. **a da în jaf**.

a(-i) da de leac (cuiva sau la ceva), **1.** (despre boli) a(-i) descoperi leacul, remediul: *știa bine cum merge boala și vedea că-i dedese de leac.CAR.*; **2.** (despre oameni) a-i veni de hac (cuiva).

a da de lucru (cuiva), **1.** a angaja, a tocmi (pe cineva) să facă ceva: *se năimi argat la un om din satul său, care nu-i dederă alt de lucru decât să păzească patru cai.POP.*; (*fig.*) *În teatru avea câmp deschis pentru instinctele sale de farsă, la cari n-a așteptat mult ca să le dea de lucru. CAR.*; **2.** a da de furcă (cuiva).

a da de (sau **la**) **mal** (pe cineva sau ceva), **1.** a întrece, a învinge (pe cineva): [Neacșu] *joacă hora și bătuta, brâul și chindia, de dârdâie pământul, până dă de mal pe toți flăcăii satului.CAR.*; **2.** a da de râpă, a face praf (ceva sau pe cineva): *Cu informațiuni ca ale dumitale, dăm de mal gazeta.CAR.*

a da de mascara, (*reg.*) a se face de râs.

a da de miere sau **a-i pica mierea-n păsat** (cuiva), a fi foarte norocos; a-i merge toate din plin.

a da (sau **a face**) **de minciună** (pe cineva) sau (*înv.*) **a lăsa în minciună** (pe cineva) sau **a prinde cu minciuna** (pe cineva), a dovedi că cineva a mințit.

a-și da (sau **a-și prezenta**) **demisia**, a demisiona: *Zilele acestea se răspândise știrea că d. prezident al Consiliului și-ar fi dat demisia.EM.*; *bătrânul intendent, pe care l-am moștenit de la tata, și-a prezentat zilele trecute demisia irevocabilă. CAR.*

a da de mâncare (cuiva), a hrăni (pe cineva): *nici de mâncare nu-i dădea destulă.POP.*

a da de naiba, v. **a da de dracul**.

a da de nașul, v. **a-și găsi nașul**.

a da de necaz (sau **de nevoie**), a da de bucluc: *Nu e minut, nu e ceas, ca să nu dau de necaz.POP.*

a da de nevoie, v. **a da de necaz**.

a da de nod, (*reg.*) a da de greu.

a da de nuntă (cuiva), a bate tare (pe cineva).

a se da deoparte, v. **a se da la o parte**.

a da de pagubă (pe cineva), a păgubi (pe cineva).

a da de pământ cu..., **1.** a trânti la pământ pe...; **2.** (*fig.*) a muștrului pe...

a da de pomană, **1.** a dărui de sufletul morților: *Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. CR.*; *lumea, care judecă pe oameni după vestminte,...a dat de pomană copilașului prințesii.CAR.*; **2.** a da degeaba, pe gratis: *Avem, slavă Domnului, atâția* [mântuitori], *că am putea să-i mai dăm de pomană altor nevoiași.CAR.*

a da de potcă, (*pop.*), a da de necaz: *Dacă popa, de e popă, și tot dă și el de potcă.POP.*

a da de poznă cu..., (*reg.*) a o păți cu...

a da de pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a da de primejdie (sau **primejdiei**) (pe cineva) sau **a băga** (sau **a pune**) **în** (sau **la**) **primejdie** (pe cineva) sau (*înv.* și *reg.*) **a-i face primejdie** (cuiva), a pricinui un mare rău (cuiva), a băga într-un mare necaz (pe cineva), a primejdui (pe cineva): *Cum să mă cotorosesc de republicana? Vrea să mă bage în primejdie.CAR.*

a da de (sau **a veni la**) **primejdie cu...**, (*înv.* și *reg.*) a avea un necaz, o supărare cu..., a da de bucluc cu...

a (se) da de (sau **pe, la**) **râpă**, **1.** a distruge, a nimici: *Dacă fratele nostru merge tot așa cum a apucat și nu intră pe altă cale, o să-și dea împărăția de râpă.CAR.*; **2.** a (se) omorî: *nevăstica cea urâtă nu-i păcat s-o dai de râpă.POP.*

a da de rost(ul) (a ceva), a se dumiri, a desluși, a înțelege; a găsi soluția: *Nu-i dăm de rostul secretului. Trebuie să mai așteptăm.CAR.*

a (se) da de rușine, v. **a (se) face de rușine.**

a (se) da de rușinea lumii, v. **a (se) face de rușine.**

a (se) da de rușinea satului, v. **a (se) face de rușine.**

a da (o) deslușire, v. **a da (o) lămurire.**

a da deslușiri, v. **a da (o) lămurire.**

a da de știre, v. **a da de veste.**

a da de șugubină, (*reg.*) a i se întâmpla (sau a produce cuiva) o neplăcere, un necaz, o nenorocire; a (se) face de râs, de ocară.

a da de urma..., v. **a da cu mâna de...**

a da de veste (sau **de știre**), a vesti, a înștiința: *dați de știre împăratului c-am venit noi.CR.; Drept aceea, v-am dat de știre din vreme. CAR.*

a da de vânzare, v. **a scoate la vânzare.**

a da de vânzător, v. **a scoate la vânzare.**

a da de ziua necazului, a da de belea, de bucluc.

a da (o) dezmințire, a dezminți: *d. gen. Leca ... dă cea mai formală dezmințire.CAR.*

a da din aripi, (despre păsări) a bate din aripi; (*p.ext.*) a zbura.

a da din barbă, v. **a da din cap.**

a da din buzunar, a plăti o pagubă de care nu ești răspunzător.

a da (sau **a clătina**) **din cap** (sau **din barbă, din căpățână, cu capul, cu capetele**), a mișca capul într-o parte și în alta (sau în sus și în jos), în semn de (dez)acord; a (dez)aproba: *Stând pe gard, privind la mine, ai tot da cochet din cap.EM.; pleșuvul clătină din căpățână.EM.*

a da din căpățână, v. **a da din cap.**

a da din clampă, v. **a da din gură.**

a da din clanță, v. **a da din gură.**

a da din clonț, v. **a da din gură.**

a da din coadă, **1.** (despre câini) a-și mișca coada; **2.** (despre oameni) a se linguși, a se gudura (aidoma câinilor).

a da din coate, a-și face loc (prin mulțime), a răzbate; a urca pe scara socială.

a da din colț în colț, a fi pus în încurcătură, a fi la strâmtoare, a nu avea soluție: *slujitorii dedeau din colț în colț și nu mai știau ce să răspundă.POP.*

a da din gard (sau **din gardul Iloaiei**, **Mântulesei**, **Oancei**, **Răzoaiei**) (ceva cuiva), (*pop.*) a refuza (pe cineva): *Fata împăratului Roș nu se capătă așa de lesne, cum crezi tu. Din gardul Oancei ți-a da-o împăratul, dacă n-oi fi și eu pe acolo.CR.*

a da din gardul Iloaiei, v. **a da din gard.**

a da din gardul Mântulesei, v. **a da din gard.**

a da din gardul Oancei, v. **a da din gard.**

a da din gardul Răzoaiei, v. **a da din gard.**

a da din gură (sau **din clampă, din clanță, din clonț, din meliță**) sau **a da cu gura** (sau **cu clanța, cu clonțul, cu melița**) sau **a fi bun de gură** (sau **de clampă, de clanță, de clonț, de meliță**), (*fam.*) a vorbi repede și fără pauze, a fi gureș, limbut; a vorbi mult și fără rost, a flecări, a trăncăni: – *Măi... da* *bun ești de gură! – Și de gură, dar și de lucru.CR.*

a da din meliță, v. **a da din gură**.

a da din mâini și din picioare, **1.** a se zbate; **2.** (*fig.*) a se strădui, a face eforturi pentru a depăși o dificultate, a face pe dracu-n patru.

a da din țenchi în țenchi, (*pop.*) a se frământa, a se zbate pentru a găsi o rezolvare; a da din colț în colț.

a da din umeri, v. **a înălța din umeri**.

a da dispoziție, v. **a da ordin**.

a da divorț, a divorța.

a da dos la față, v. **a înălța din umeri**.

a nu da doi bani (sau **un ban**) **pe...**, a avea o părere foarte proastă despre...: *Nici vin cu apă n-am să mestec, nici dau un ban pe toată fala.EM.*

a da dosul sau **a da dos la față**, a da bir cu fugiții, a fugi, a o șterge din loc, a o lua la sănătoasa; (*p. ext.*) a dezerta: *dădeau dosul, goniți de vrăjmași.POP.*

a da dovadă de..., a dovedi, a demonstra: *publicul nostru... tocmai în acele vremuri a dat cea mai puternică dovadă de cumințenie.CAR.*

a-i da dracul cu coada pe la nas (cuiva), v. **a-și umfla nasul**.

a da (sau **a lăsa**) **dracului** (sau **naibii**) (**de pomană**) sau **a trimite la dracul** (sau **la naiba**) (pe cineva sau ceva), **1.** a renunța (la ceva sau la cineva); a nu mai aminti, pomeni (de cineva sau de ceva): *Să-i dăm odată dracului pe fanarioți, să nu mai pomenim de ei!CAR.*; *am s-o dau dracului de pomană, soi rău ce este ea.CR.;* **2.** a blestema, a drăcui, a înjura (pe cineva sau ceva).

a da dracului tămâie, (*reg.*) a-și da osteneala degeaba, a munci în zadar.

a se da drept... (sau **de...**), a (se) pretinde: *vă dați de cele mai înțelepte și iscusite vietăți din lume!POP.*

a da dreptate (cuiva), a împărtăși (și a susține) punctul de vedere al cuiva.

a da drept exemplu (pe cineva sau ceva), v. **a da de exemplu** (pe cineva sau ceva).

a da dreptul (cuiva), a mitui (pe cineva).

a da drum (cuiva), v. **a face cale** (cuiva).

a da drumul (cuiva), a lăsa liber, a elibera (pe cineva): *Și când îmi da drumul, mă duceam tot într-o fugă acasă la mama.CR.*; *Și drum el dă la pasărea măiastră.EM.; Desfă, puică, ce-ai făcut și dă-mi drumul să mă duc!POP.*

a-i da drumul (sau **brânci**, **vânt**) **pasului** sau **a da pas**, a se grăbi: *flăcăii dau pas ca să aducă vitele.EM.*

a-și da drumul, (*fig.*) **1.** a-și învinge emoția, timiditatea, tracul; **2.** a se dezlănțui.

a-și da drumul la gură, a spune tot ce știe; a vorbi exagerat de mult: *ho! ți-ai dat drumul la gură și nu te mai oprești!POP.*

a-și da drumul pe el, a-și face involuntar nevoile, a se scăpa pe el.

a-și da duhul (sau **sufletul**), a da ortul popii, a muri: *își dete sufletul liniștită și cu surâsul pe buze.POP.*

a se da după cum bate vântul, a fi oportunist.

a se da după deget, a se eschiva.

a se da după păr (sau **după piersic**), (*pop.*) a se acomoda împrejurărilor.

a se da după perdea, a se ascunde, a lucra din umbră; a se sustrage de la ceva.

a se da după picior, (despre încălțăminte) a se modela, a se mula (după forma piciorului): *nenorocirea e ca încălțămintea, care te bate câtva timp, până se dă după picior.CAR.*

a da după piersic (ceva), (*pop.*) a ascunde, a dosi (ceva).

a se da după piersic, v. **a se da după păr**.

a se da după tufă, a se ascunde.

a se da după voia cuiva, a face așa cum dorește, cum vrea cineva: *nu părintele face după voia feciorilor, ci feciorii se dau după voia părinților.POP.*

a (nu) se da dus, a (nu) voi să plece de undeva: *Cum nu se dă scos ursul din bârlog..., așa nu mă dam eu dus din Humulești.CR.*

a da (sau **a fi**) **exemplu**, a trezi dorința de a fi imitat.

a da faliment, **1.** a deveni insolvabil; **2.** (*fig.*) a se ruina.

a da față cu..., a se întâlni cu...: *cu nime față n-a dat.POP.*

a da (**din**) **fălci**, a mânca (cu lăcomie): *dau fălci mămăligii și fierturii.POP.*

a da fereastra de perete, v. **a da ușa de perete**.

a da fir (cuiva), a telefona (cuiva).

a da (sau **a pune**) **fitil** (cuiva), a îmboldi, a ademeni (pe cineva) să facă ceva; a întărâta (pe cineva) împotriva cuiva.

a-i da foamea de cap (cuiva), (*pop.*) a fi lihnit de foame: *nici îmbrăcați nu erau așa bine, da foamea le da de cap.POP.*

a da foc (sau **focuri**), **1.** a aprinde: *când îi avea nevoie de mine, să dai foc aripei.CR.*; **2.** (sau **a pune foc**) a incendia: *pe semne că n-a stat tocmai drept cu fața când a dat foc fișicului cu ingenioasa ei compoziție.CAR.*; **3.** (*înv.*) a trage cu o armă de foc: *nu-ți spusei că nu-i voie de la poliție să dai focuri în oraș.CAR.*

a-și da foc la valiză, (*fam.*) a comite o eroare gravă cu urmări neplăcute; a-și periclita situația.

a da focuri, v. **a da foc**.

a da frâul (sau **frâu liber**, **frâiele**) (cuiva sau la ceva), **1.** a îngădui, a permite (cuiva sau la ceva) să acționeze în voie, nestingherit: *să nu dăm frâu liber patimilor!*; **2.** a încredința conducerea treburilor (cuiva): *de când i-ai dat frâiele daraverii în mână, se face că nu mă mai cunoaște.CAR.*

a da frâu liber, v. **a da frâul**.

a da fuga (**până la...**), v. **a da o fugă** (**până la...**).

a da fuguța (**până la...**), v. **a da o fugă** (**până la...**).

a da garda în tărbacă, v. **a da în tărbacă**.

a da gata, **1.** a termina, a duce la bun sfârșit: *Mi-a promis că azi îmi dă gata ghetele de lac.CAR.* **2.** a isprăvi, a lichida (ceva): *cum era mort de foame, dădu gata oala cu sarmale.POP.*; **3.** a chinui, a distruge (pe cineva); a-i face de petrecanie (cuiva): *mă dai gata cu-al tău dor.POP.*; **4.** a impresiona, a ului (pe cineva): *hai, că m-ai dat gata!*

a da (**o**) **gaură**, **1.** a găuri; **2.** (*arg.*) a delapida, a fura: *nici n-ai ieșit bine din pârnaie și-ai și dat o gaură!*

a da (sau **a băga**) **gaz** (sau **cărbuni**), (*fam.*) **1.** a mări viteza unui vehicul, a accelera; **2.** (*fig.*) a mări ritmul unei acțiuni, a grăbi.

a da geană, **1.** a privi pe furiș; **2.** a supraveghea.

a(-i) da (**inima**) **ghes** (cuiva), v. **a(-i) da** (**inima**) **brânci** (cuiva).

a da ghionți (cuiva), v. **a da un ghiont** (cuiva).

a(-și) da gir(**ul**), a garanta, a gira.

a da glas, **1.** a exprima: *cine s-a găsit să dea glas nemulțumirii generale!*; **2.** a chema (pe cineva).

a-și da glas cu..., a se înțelege cu...

a se da grande, a se grozăvi.

a da grămadă (pe cineva), v. **a face grămadă** (pe cineva).

a da (sau (*înv.*) **a face**) **greș, 1.** a greși, a nu nimeri (ținta): *Până atunci, pușca lui nu dăduse greș.TOP.*; **2.** a comite o eroare, a greși, a se înșela: *Ctitoriceștile mendre pot în fine să dea greș.CAR.*

a da (sau **a băga**) **greș** (cuiva), (*înv.*) a-i găsi vină (cuiva), a găsi vinovat (pe cineva).

a da (o) gură, (*pop.*) a săruta: *Cuculeț din poieniță, spune-i, spune-i lui Gheorghiță... să vie pe Dâmbovița, să vie să-i dau guriță.POP.*

a da hăisa, a mâna la stânga.

a nu da (sau **a nu lăsa**) **hățurile din mână**, (*fig.*) a păstra pentru sine puterea, conducerea.

a da hârștioaga popii, (*reg.*) a da ortul popii.

a (se) da (de-a) huța, a (se) legăna, a (se) balansa: *se bucură și ei de venirea mea, zicea tata dându-ne huța.CR.*

a da (sau **a umbla**) **iama, 1.** a da năvală, a năvăli; **2.** a jefui, a prăda; a părădui.

a-și da ifose, v. **a-și da aere.**

a da importanță, a pune preț, a prețui.

a-și da importanță, a-și da aere, a se umfla în pene.

a da impresia că..., v. **a crea impresia că...**

a da impresia de..., v. **a crea impresia că...**

a-i da (cuiva) **inima brânci să...**, a-l îndemna, a-l împinge (pe cineva) inima să...: *spune-mi drept: îți mai dă brânci inima să faci cu ochiul la oițele domnului?CAR.*

a da (și) inima din el, a da tot ce poate da, a da foarte mult: *ba zău, am muncit de am dat și inima din noi.CR.*

a-i da înainte (cuiva), (la jocuri, la întreceri) **1.** a oferi din start un avantaj (cuiva): *domnișoara Pavugadi a dv. (să vă trăiască!) poate da-nainte sută la sută celui mai rafinat călău chinez.CAR.*; **2.** a fi mai deștept, mai priceput (decât altcineva): *cât îl vezi de copil, în treburi din astea îți dă oricând înainte!*; **3.** a da un avans de bani, a aconta.

a da înapoi (sau **îndărăt**) (cuiva ceva), a înapoia, a restitui (cuiva ceva): *să-i dea banii îndărăpt numaidecât.CR.*

a (se) da (sau **a merge**) **înapoi** (sau **îndărăt**) **(ca racul)** sau **a-i spori ca la rac**, (*fam.*) **1.** a bate în retragere, a se retrage: *nu e bine să ne grăbim așa... Făcând un pas ca acesta, nu mai putem da-napoi. CAR.*; **2.** (*fig.*) a ceda: *vai de biet român săracul, îndărăt tot dă ca racul.EM.*; **3.** (*fig.*) a se codi: *Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioți!CAR.*; **4.** (despre nivelul apei) a scădea, a regresa: *apele au dat îndărăt*; **5.** (*fig.*) a-i merge mai rău ca înainte, a regresa: *un popor care nu merge înainte stă pe loc, ba chiar dă înapoi. CAR.; De atunci am dat zi cu zi și an cu an îndărăt.EM.*

a da (sau **a lua**) **în arendă**, a arenda.

a o da în bară, a greși.

a da în boale, 1. a contracta o boală venerică; **2.** a se înfuria.

a(-i) da în bobi (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a da în brânci, v. **a cădea în brânci.**

a(-i) da în cafea (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a-i da în cale (cuiva), (*pop.*) a convinge (pe cineva): *dacă eu, om bătrân, nu-i dau în cale, apoi cu atâta mai puțin fata mea!POP.*

a da în cap, 1. a lovi în cap pe cineva; a doborî (pe cineva): *oricine face rele, îl dă în cap Dumnezeu. PANN*; **2.** a cădea (în nas) de oboseală: *îl ajunsese osteneala, de dădea în cap*; **3.** (*fig.*) a împiedica ascensiunea cuiva: *ori de câte ori se aștepta să fie avansat, cineva, ca un făcut, îi dădea în cap*; **4.** (*fig.*) a scoate din minți, a seduce pe cineva: *el* [*își*] *bătuse capul mult și bine să dea în cap pe fata împăratului, în lipsa fiului său.POP.*

a-și da în cap, a-și face singur rău.

a da (sau **a trage**) **în carne vie**, a lovi (sau a trage) în inamic.

a(-i) da în cărți (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a da în chezășie, v. **a da pe chezășie**.

a da (și) în ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a da (și) în ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a da (sau **a se prinde, a cădea**) **în clapcă**, (*reg.*) a fi prins, înșelat: *el știa ce i se pregătește, dară se feri, ca de oala mălaiului, să nu dea în clapcă.POP.*

a da în clocot, **1.** (despre lichide) a începe să clocotească; **2.** (despre oameni) a fi peste măsură de furios.

a da în (sau **spre**) **copt** (sau **în vremea coptului**), a începe să se coacă, a da în pârg: *orzul în copt a dat și trebue secerat.PANN.*

a-i da în cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin minte** (cuiva ceva).

a da (sau **a supune**) **în cunoștință**, (*înv.*) a înștiința, a face să se știe, să se cunoască: *dă în cunoștință purtările vremii și schimbările norocirii.PANN.*

a da în darul beției, v. **a cădea în darul beției**.

a da îndărăt (cuiva ceva), v. **a da înapoi** (cuiva ceva).

a (se) da îndărăt (ca racul), v. **a (se) da înapoi (ca racul)**.

d(e)-a îndărătele(a), cu spatele înainte și cu fața înapoi.

a da îndemână a..., v. **a da îndemână să...**

a da îndemână să... (sau **a...**), a-i veni bine să..., a-i conveni să..., a-i da mâna cuiva să...

a da în doaga copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a se da în fapt, a mărturisi, a recunoaște.

a da în fapt de zori, a se lumina de ziuă.

a da în foc, (despre lichide) a clocoti și a curge pe de lături: *Fericiți cei ce se urnesc de la biserică până nu-ncepe predica arhiereului, că acelora nu le va da fiertura-n foc.CAR.*

a da (sau **a așeza**) **în gazdă** (pe cineva), a găsi o gazdă (cuiva): *ne-a așezat bunicul în gazdă cu toată cheltuiala lui.CR.*

a da în genunchi, v. **a cădea în genunchi**.

a-i da în gând (cuiva), v. **a-i fi în gând** (cuiva).

a se da în gând cu..., (*înv.*) a face cauză comună cu...: *nu vrură să se dea în gând cu ariianii.DOS.*

a da în (sau **de**) **gât** (pe cineva), a băga în belea, a înfunda (pe cineva): *l-a pândit cât l-a pândit, dar până la urmă tot l-a prins și l-a dat în gât.CAR.*

a da (sau **a lăsa**) **în grija** (sau **în grijă, de grijă**) **cuiva să...**, a da (sau a lăsa) în seama cuiva să...: *tata mi-a dat în grijă ca să mă feresc de om roș.CR.*

a da în grijă cuiva să..., v. **a da în grija cuiva să...**

a da în gropi de prost, a fi foarte prost: *d-apoi cum văd eu, tu numai nu dai în gropi, de prost ce ești.CR.*; *nu c-ar fi deștept din cale-afară, dar nici nu dă în gropi de prost.CAR.*

a da în har, (*înv.*) a dărui.

a da în (sau **de**) **jaf**, a lăsa pradă, a îngădui jaful.

a da (sau **a trage**) **în judecată** (pe cineva), a intenta proces (cuiva): *Bine, frate, plastograf, așa e; dar până să bage lumea de seamă ... să-l tragem în judecată.CAR.*

a (nu) se da în laturi, v. **a (nu) se da în lături**.

a (nu) se da în lături (sau **în laturi**) (de la ceva), **1.** a (nu) se trage deoparte; **2.** a (nu) se codi, a (nu) se eschiva, a (nu) se feri, a (nu) bate în retragere: *Dacă a venit vremea de jertfă, apoi cât m-ajunge partea, nu mă dau în lături!CAR.; oricât o rogi, ea tot se dă în laturi.EM.*

a nu se da în lături de la nimic, a fi capabil de orice: *a nu iubi și a nu voi nimic în afară de chiverniseala personală, și a nu te da în lături de la nimic ca s-o ajungi – iată maxima cea mai înaltă a vieții noastre publice.CAR.*

a se da în leagăn, a se balansa, a se legăna.

a se da în lungiș și-n curmeziș, a face pe dracu-n patru: *în curmeziș țiganul și-n lungiș s-a dat, două oi în urmă a căpătat.POP.*

a da în mintea copiilor, v. **a fi în mintea copiilor**.

a o da în miriște, a întreține relați amoroase extraconjugale.

a da în mustrare, (*înv.*) a mustra: *prin ce-ț greși omul, l-ai dat în mustrare.DOS.*

a da în nas, a cădea în nas.

a-i da în nas (cuiva ceva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a se da în nevoie, (*înv.*) a avea de îndurat o nenorocire, a se nenoroci.

a da în noduri, (despre cereale) a crește, a se dezvolta.

a o da (sau **a se da**) **înot**, a trece o apă înot, a înota: *după ce mergea, după ce umbla, înot dacă o da... POP.*

a se da înot, v. **a o da înot**.

a da în parte, (despre pământuri) a da în arendă contra unei dijme.

a se da în partea cuiva, v. **a se arunca în partea cuiva**.

a da (sau **a cădea**) **în patarama cuiva**, a o păți (asemenea altcuiva).

a da în patima beției, v. **a cădea în darul beției**.

a da în păcat, v. **a intra în păcat**.

a da în pâră (pe cineva), v. **a face (o) pâră** (asupra cuiva).

a da în pârg(ă) (sau **în pârguială**), a începe să se coacă, a se pârgui.

a da în pârguială, v. **a da în pârg(ă)**.

a-și da în pârtie, (*reg.*) a se face om de treabă (în urma unei pedepse), a se da pe brazdă.

a da în perire, (*înv.*) a dispărea, a pieri: *De svânta ta față vor săca din fire pizmașii tăi, Doamne, și vor da-n perire.DOS.*

a se da în petic, v. **a-și da în petic**.

a-și (sau **a se**) **da** (*fam.*) **în petic** (sau (*reg.*) **în țeapă**) (**ca țiganul**), a-și arăta, fără voie, cusururile; a-și da arama pe față; a-și da în țeapă: *Numa atunci vă dați în petic și vă arătați arama.EM.; La biserică își dedea în petecul declamației și la teatru al isonului.CAR.*

a da în ponturi, v. **a vorbi în ponturi**.

a da în (foc și) pradă, (*înv.*) a prăda.

a da în primire (ceva cuiva), **1.** a preda, a încredința (pe cineva sau ceva cuiva): *îi dăduse în primire cheile gospodăriei*; **2.** (*glumeț*) a muri: *săracul nenea Ghiță, a dat în primire!*

a da în public (pe cineva), (*reg.*), a demasca, a da pe față (pe cineva).

a se da în public, (*fam.*) a deveni cunoscut, a-și face publicitate: [el] *se hotărăște a ieși din sfera modestă a auritei mediocrități și a se da în public.CAR.*

a da în publicitate, v. **a da publicității**.

a da în rod sau **a se da pe rod**, (*pop.*; despre legume, pomi fructiferi) a începe să rodească, a lega.

a da în rușine, v. **a (se) face de rușine**.

a da în sâlță, (înv.) a cădea în capcană: *lară noi, svânta sămânță, să nu dăm cu dânș în sâlță.DOS.*

a da în scaldă (pe cineva), a provoca un mare neajuns (cuiva).

a da în scris, a certifica: *dau în scris că nu mai am nici o pretenție.*

a(-i) da în sită (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a se da în spectacol, a-și da în petic.

a se da în stambă, (*fam.*) a se face de râs.

a da în tăiere, (despre păduri) a recomanda pentru tăiat.

a da (sau **a lua**) **în** (sau **la**, **prin**) **tărbacă** (sau **în tărbăceală**), **1.** (sau **a da garda în tărbacă**) a chinui câinii vagabonzi cu tărbaca: *prinsese un câine jigărit de mahala, îi legase o tinichea de coadă și-l aruncase în mijlocul stradei să-l dea garda-n tărbacă.CAR.*; **2.** a bate măr (pe cineva); **3.** a-și bate joc (de cineva); a batjocori, a ocărî (pe cineva), a face albie de porci (pe cineva): *nu o putură trece cu vederea, ci o deteră în tărbăceală, o luară la trei parale.POP.*

a da în tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a-și da în teapă, v, **a-și da în petic**.

a da (sau **a bate**, **a pune**) **în** (sau **la**, **sub**) **tipar** (sau (*înv.*) **în tipărire**) sau **a încredința tiparului**, **1.** (despre scrieri, cărți, reviste, ziare etc.) a tipări: *asta poezie... numa-n românește, până asta dată, nu s-a văzut încă-n tipărire dată.PANN.*; **2.** (*înv.*; despre oameni) a vorbi în presă despre cineva.

a da în tipărire, v. **a da în tipar**.

a da în tivic (pe cineva), (*reg.*) **1.** a bate zdravăn (pe cineva); **2.** (*fig.*) a da la iveală, a demasca (pe cineva).

a o da întoarsă, a se dezice.

a da în trăsnet sau **a lăsa în trăsnetul**, a se lipsi de ceva, a da dracului (pe cineva sau ceva).

a da în treapăd, v. **a umbla în treapăd**.

a da în trepete, v. **a umbla în treapăd**.

a se da într-o parte, v. **a se da la o parte**.

a se da întru trufii, (*înv.*) a se deda unor fapte urâte.

a se da în ținere, v. **a-și pune ținere**.

a da în ținte, v. **a face ținte**.

a da în vart (pe cineva), (*reg.*) a băga în bucluc (pe cineva).

a se da în vânt după trebi, a nu-și mai vedea capul de atâta treabă: *și văd pe mama cum se dă în vânt după trebi, când în casă, când afară.CR.*

a da în vânzare, v. **a scoate la vânzare**.

a da în vânzător, v. **a scoate la vânzare**.

dare în vileag, v. **dare pe față**.

a da în vremea coptului, v. **a da în copt**.

a da jaf, a se repezi la pradă: *temându-să să nu dea jaf nărodul la svintele moștii.DOS.*

a da jos căprăria (sau **milităria**) **din pod**, a impune o disciplină aproape militară: *dacă a văzut că nu merge cu vorbă bună, a dat jos căprăria din pod.*

a da la arătare, v. **a ieși la lumină**.

a da la boboci (sau **la rațe**), a vomita.

a-i da la cap (cuiva), v. **a da în cap** (cuiva).

a da la carte (sau **la școală**) (pe cineva), a trimite la învățătură (pe cineva).

a se da la..., **1.** a încerca să seducă pe...: *i se părea că individul se cam dădea la nevastă-sa*; **2.** a ataca (verbal sau fizic) pe...; **3.** (despre animale) a fi agresiv, a ataca oameni: *Văzut-ați dumneavoastră o floare sau un pom să sară din grădină și să se dea la om?TOP.*

a da (sau **a arunca**) **la coș**, a da deoparte, a îndepărta un lucru fără valoare.

a da la fier vechi (ceva), a arunca (ceva), a se descotorosi (de ceva).

a se da la fund, **1.** a se retrage din viața socială; **2.** (*arg.*) a se ascunde; **3.** (*iron.*) a fi homosexual.

a da la gioale, (*fam.*) a lovi peste picioare, a faulta.

a-i da la ichi (cuiva), v. **a lovi la ichi** (pe cineva).

a da la iveală, v. **a ieși la lumină.**

a o a la întors, a se dezice de o afirmaţie anterioară.

a da la lumină, v. **a ieși la lumină.**

a da la mal (ceva sau pe cineva), v. **a da de mal** (ceva sau pe cineva).

a(-i) da la moacă (cuiva), (*arg.*) a lovi peste față (pe cineva).

a da la moară, a bea zdravăn.

a se da la muncă, a se pune pe treabă; a-i plăcea să muncească, a munci: *dar sfinți încă nu avea Dumnezeu, căci încă nu se dăduse nime la muncă.POP.*

a da la naiba, v. **a lăsa la naiba.**

a da la o parte (sau **deoparte**), a îndepărta, a înlătura: *dădu plapuma la o parte.*

a se da la o (sau **într-o**) **parte** (sau **deoparte**), **1.** a se feri în lături (spre a face loc): *hai să ne dăm într-o parte.CR.*; **2.** (*fig.*) a se retrage (dintr-o acțiune); a se eschiva: *oamenii ... au trebuit, cu deosebită părere de rău, să se dea într-o parte.CAR.*

a da la pământ, v. **a așterne la pământ.**

a da la pește, **1.** v. **a prinde pește**; **2.** (*arg.*; despre bărbați), a acosta o femeie; **3.** a vomita.

a se da la plan cu..., (*reg.*) a cădea la învoială cu...

a da la pricină cu..., (*reg.*) a începe să se certe cu...: *dau la pricină... până ce ajung la bătaie.POP.*

a da la rațe, v. **a da la boboci.**

a da (sau **a cădea**) **la rebut**, a considera un produs drept rebut.

a da la reformă, (*fam.*) a reforma, a da la gunoi, la vechituri.

a da (sau **a trage**) **la rindea**, **1.** a rindelui; **2.** (*fig.*) a bate (pe cineva).

a (se) da la râpă, v. **a (se) da de râpă.**

a (se) da la rușine, v. **a (se) face de rușine.**

a (se) da la rușinea lumii, v. **a (se) face de rușine.**

a (se) da la rușinea satului, v. **a (se) face de rușine.**

a da la sare (ceva sau pe cineva), **1.** v. **a pune la sare**; **2.** (*înv.*) a trimite la ocnă (pe cineva).

a da la școală (pe cineva), v. **a da la carte** (pe cineva).

a se da la ședere, a sta la taifas.

a da la tărbacă (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a da la tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a da la tipar, v. **a da în tipar.**

a da la tipărire, v. **a da în tipar.**

a se da la treabă, (*reg.*) a se apuca de lucru: *nu mi-ar fi ciudă când n-aș vrea să mă dau la treabă.CR.*

a da la vânzare, v. **a scoate la vânzare.**

a da la vânzător, v. **a scoate la vânzare**.

a da (sau **a aduce, a veni cu**) **(o) lămurire** (sau **deslușire, deslușiri, lămuriri**), a lămuri, a clarifica, a desluși: *„Românul" găsește ocazie a da lămuriri în privința stării de lucruri din Dobrogea.EM.; să dau din nou o mică deslușire supărăcioșilor noștri confrați.CAR.*

a da lămuriri, v. **a da (o) lămurire**.

a se da lebădă, a se grozăvi.

a da lecții (cuiva), a instrui, a învăța (pe cineva): *acest ziar infect al negrei calomnii, al insinuațiunii înjosite, al perversității morale și stupidității intelectuale cutează a ne da lecții de dinasticism?EM.*

a se da legat (de mâini și de picioare), a se preda: *Acel pasaj al „Presei" însemnează ca să ne dăm economicește legați de mâ*[i]*ni și de picioare.EM.*

a da lenchi, a lovi arșicele cu ichiul: *dacă ... încep a da lenchi, nu mai scapă nici un arșic.POP.*

a se da lenii, a lenevi, a trândăvi: *câteodată, obosiți de zdrobitoarea lor profesie,* [actorii] *se cam dau lenii.CAR.*

a(-i) da limbi (cuiva), **1.** (*fam.*) a linguși nemăsurat (pe cineva); **2.** a practica cumilița.

a da (o) liturghie (sau **liturghii**), a plăti o slujbă la biserică.

a da liturghii, v. **a da (o) liturghie**.

a da loc la..., a oferi prilej de..., a da naștere, a genera: [caracterul lui Despot,] *prin complicațiile la care dă loc, face să răsară toate caracterele celelalte ale dramei.EM.*

a da lovitura, (*fam.*) a obține un succes important (și neașteptat).

a da lovitura de grație (cuiva), a da lovitura mortală (cuiva).

a da lumii veșnica sărutare, (*înv.*) a muri.

a da lustru, a lustrui.

a da mangărul cel de apoi, (*înv.*) a da ortul popii.

a se da mare (sculă de basculă), a se lăuda, a se grozăvi.

a-și da mare osteneală, v. **a-și da (toată) osteneala**.

damă de consumație, prostituată.

a da (sau **a face**) **mărire** (cuiva), a preamări (pe cineva): *toți într-un gând și-ntr-o glăsuire dete mărire Domnului.POP.*

a-și da măsura, a arăta (tot) ce poate.

a da mâna, v. **a bate mâna**.

a(-și) da mâna (sau (*reg.*) **brânca**) **cu...**, **1.** a strânge mâna cuiva (în semn de salut sau de împăcare): *Pe urmă s-au împăcat, mâna amical și-au dat avocat la avocat.CAR.; Trece-oi și pe la mândra, doar oi da brânca cu ea.POP.*; **2.** a se uni (prin căsătorie): *vino, mândră, să dăm mâna și să fim amândoi una! POP.*; **3.** a colabora (cu cineva).

a-i da mâna (cuiva), **1.** v. **a(-și) da mâna**; **2.** (*fig.*) a-i conveni (cuiva) să..., a-și permite să...: *Mai poftească de-acum și alți leneși în satul acela, dacă le dă mâna.CR.*

a da mâna cu moartea, v. **a vedea moartea cu ochii**.

a-i da (sau **a-i fi**) **(o) mână de ajutor** (cuiva), a ajuta (pe cineva): *o slugă vrednică, ca să-ți fie mână de ajutor la drum.CR.*

a da mână liberă (cuiva), v. **a avea mână liberă**.

a da mâncare la pești, (*fam.*) a vomita.

a nu-i da meșii (cuiva), (*fam.*), a nu-i conveni, a nu-i da mâna (cuiva); a nu cuteza: *pe unde îl știe, nu-i dă meșii să mai vie.PANN.*

a da merticul, v. **a-și lua merticul**.

a da (jos) milităria din pod, v. **a da jos căprăria din pod**.

d-a minune, (*reg.*) numai așa, din pură curiozitate; (*fam.*) ca chestie: *ia spune-mi d-a minune, ce are bărbatul meu ...?POP.*

a da mită (cuiva), a mitui (pe cineva).

a da mlădiță, a lăstări.

a da (sau **a intra**) **moartea în cineva**, a fi cuprins de o spaimă îngrozitoare.

a da morții (pe cineva), (*înv.*) a ucide (pe cineva).

a da (cuiva) **motiv să...**, a oferi (cuiva) ocazia, prilejul să...

a-și da mulțămita, (*reg.*) a se lăsa păgubaș.

a da mură-n gură (cuiva ceva), v. **a da de-a gata** (cuiva ceva).

a(-i) da) mustața (cuiva), v, **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a(-i) da) mustăcioara (cuiva), v, **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a da naibii, v. **a da dracului**.

a da nart, v. **a pune nart**.

a (nu)(-i) da nas (cuiva), a (nu) permite (cuiva) să...: *Tu ai dat nas amploiatului să se ție după noi.CAR.*

a da (sau **a se întâlni**) **nas în nas** (sau **piept în piept**) **cu...** sau **a da nasul cu...**, a se pomeni față în față cu ...: *bagă de seamă la poartă să nu dai piept în piept cu dumnealui.CAR.*; *Pe scară m-am suit eu cu nenea Nae, trebuia să dau piept în piept cu el.CAR.*

a da nasul cu..., v. **a da nas în nas cu...**

a-i da nasul să..., a avea îndrăzneala să..., a avea tupeul să...

a da naștere, **1.** a naște, a crea; **2.** a genera, a produce, a provoca, a stârni: *proiectul legii dăduse naștere la îndelungi dezbateri în presă.*

a(-și) da natra cu..., v. **a(-și) da natrele cu...**

a(-și) da natra pe..., v. **a(-și) da natrele cu...**

a(-și) da natrele (sau **natra**) **cu ...** (sau **pe...**), (*reg.*) **1.** a se certa la cuțite cu...; **2.** a trage o mamă de bătaie (cuiva).

a(-și) da natrele pe..., v. **a(-și) da natrele cu...**

a da năbârna (sau **năbuzna**) (undeva), (*reg.*) a da buzna (undeva).

a da năbuzna (undeva), (*reg.*) a năvăli, a da buzna (undeva).

a se da nădejdii, v. **a trage nădejde**.

a da năvală, a năvăli: *lumea toată dă năvală să-l răstoarne.CAR.; Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.EM.*

a-i da năvală (cuiva), (*rar*) a copleși, a covârși (pe cineva).

a da năvală ca porcul, a fi nesimțit, obraznic.

d-a-ncâtelea, din răsputeri: *sfetnicul umbla d-a-ncâtelea, zorind să se facă mai curând nunta.POP.*

a-i da necazul de nod (cuiva), (*reg.*) **a-l copleși necazurile** (pe cineva).

d-a-n fuga, (*loc. adv.*; *reg.*) pe apucate: *cu câte-o țoală pe dânsele, așa d-a-n fuga.POP.*

a da noroc (cuiva sau cu cineva), **1.** a saluta (pe cineva); **2.** a închina, a ciocni (un pahar de băutură) (cu cineva).

a-i da oala în foc (cuiva), v. **a-i da borșul în foc** (cuiva).

a-i da o bărbiereală (cuiva), (*pop.*) a bărbieri (pe cineva): *să faci așa fel să-mi dai o bărbiereală bună.POP.*

a da o boabă, (*sport*) a marca un gol.

a-și da (sau **a-și aduce**) **obolul**, a contribui cu un mic ajutor (în scop de binefacere).

a nu da obraz cu..., a nu da ochii cu...

a da obraz (cuiva), a îngădui prea multe (cuiva), a da nas (cuiva): *celui fără rușinare de-i dai ceva obraz, sare să ți se urce-n spinare.PANN.*

a-și da obștescul sfârșit, v. **a-și da sfârșitul**.

a da (sau **a mânca**, **a primi**, **a trage**) **o calcavură**, (*reg.*) a da (sau a primi) o mamă de bătaie.

a da ocazie de..., v. **a da ocazie la...**

a da ocazie la... (sau **de...**), a prilejui, a ocaziona.

a da ochii cu... sau **a da cu ochii de...**, a se întâlni pe neașteptate cu...: *când a dat cu ochii de mine, pe loc a încremenit.CR.; N-am avut curaj să dau ochii cu el, măcar că nu crede.CAR.*

a-i da ochii în gene (cuiva), a i se închide ochii de somn (cuiva), a ațipi.

a(-și) da ochii peste cap (sau **pe spate**, **peste spate**), **1.** a se uita îndărăt: *Ș-atunci ridicând capul, dând ochii-mi peste spate, să văd, ah, pământeasca-mi, duioasa-mi zeitate.EM.;* **2.** a cocheta; **3.** (a fi pe punctul de) a muri.

a-și da ochii pe spate, v. **a-și da ochii peste cap**.

a-și da ochii peste spate, v. **a-și da ochii peste cap**.

a da ocol (la ceva sau cuiva), **1.** a ocoli, a merge de jur-împrejur; **2.** a da târcoale.

a da ocol pământului, v. **a da ocol țării**.

a da ocol țării (sau **țărilor**, **pământului**), a cutreiera lumea în lung și-n lat.

a da ocol țărilor, v. **a da ocol țării**.

a-și da odăjdiile, (*reg.*) a-și da sufletul, a muri.

a da o dezmințire, a contesta, a nega public adevărul unei afirmații, a dezminți: *eu sunt fericit a constata că nu a putut nimeni să-mi dea până acuma o dezmințire serioasă, că toate știrile mele au rămas și vor rămânea în picioare.CAR.*

a da o fugă (sau **o fuguță**, **fuga**, **fuguța**) (**până la...**), a se duce repede (până la...): *dă fuga la împăratul.POP.; Eu dau fuga după boi, puica mă strigă-napoi.POP.*

a(-i) da (sau **a-i trage**) **o gură** (cuiva), (*pop.*) **1.** a striga (pe cineva): *dă-i o gură vecinului, să vie până la noi!*; **2.** a se răsti, a se rățoi (la cineva); a certa (pe cineva); **3.** a săruta (pe cineva).

a da o idee (cuiva), a oferi, a sugera o idee (cuiva): *Dați-mi o idee, bună sau rea, numai dați-mi una! CAR.*

a da o idee despre... (sau **de...**), a descrie, a prezenta sumar ceva: *pompoasa lui cuvântare le-a dat o idee despre ce va să zică politicianismul.*

a da oile în paza lupului, a lăsa pe cineva la discreția dușmanului.

a da (sau **a lua**) **oile în porneală**, (*pop.*) a da (sau a lua) oile în pază, spre a le duce la păscut: *luai oile-n porneală, să le duc la pășuneală.POP.*

a da (sau **a face**) **olat cuiva**, (*înv.*) a ceda unei puteri străine o parte din teritoriul unei țări.

a da o lecție (cuiva), a învăța minte (pe cineva).

a da o masă (cuiva), a oferi de mâncare și de băut (cuiva).

a da omătul, **1.** a se face iarnă: *anul acesta, a dat omătul cam devreme*; **2.** a curăța zăpada: *dă omătul de pe cărare!*

a da omenie (cuiva), a respecta, a cinsti (pe cineva).

a da onorul, a prezenta arma în semn de salut la primirea unei personalități sau în ocazii speciale.

a da o palmă (cuiva), v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a-și da o părere (sau **cu părerea**), a formula o opinie; a opina: *dacă nu-l aplauzi, măcar fluieră-l; dă-ți însă numaidecât o părere.CAR.*

a da o pedeapsă (cuiva), a pedepsi (pe cineva).

a da o perdea (cuiva), a dojeni (pe cineva) (pentru o necuviință).

a da o pildă, v. **a da un exemplu.**

a-i da o pârpăleală (bună), v. **a-i trage o pârpăleală (bună).**

a da o povață (sau **povețe**) (cuiva), a povățui, a sfătui (pe cineva): *dacă ne e permis a da o povață adversarilor noștri, atunci le vom spune următoarele.CAR.*

a da povețe (cuiva), v. **a da o povață** (cuiva).

a-i da o praftură (cuiva), v. **a face praftură** (pe cineva).

a-i da o pupăză în obraz (cuiva), v. **a-i pune o pupăză în obraz** (cuiva).

a da o raită (pe undeva), a face un tur (pe undeva): *Atunci dracul dă o raită pe la talpa iadului, să vadă ce lipsește.CR.*

a-i da o răfuială (cuiva), v. **a-i trage o răfuială** (cuiva).

a da orbiș, a lovi orbește, în toate părțile, la nimereală.

a da ordin (sau **dispoziție**) (cuiva), a ordona (cuiva), a dispune: *guvernul a dat ordin să nu se mai achite nici un mandat la casieria centrală.CAR.*

a da ore, v. **a lua ore.**

a da origine, (*înv.*) a da naștere; a provoca.

a da o roată (până la...), v. **a face o roată (până la...).**

a da ortul (sau **pielea**) **popii** sau **a-i zice popa pe** (sau **de**) **cap** sau **a-i cânta popa** (**la pat** sau **aghiosul**), (*pop.*) a muri: *Cum ai ajuns d-ta, dai în vagon ortul popii înainte de Viena.CAR.*

a da o săritură (până la...), a se repezi până la...

a da o sârmă, v. **a băga o sârmă.**

a da o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a-i da o scărmănătură (cuiva), v. **a-i trage o răfuială** (cuiva).

a-i da o scărmăneală (cuiva), v. **a-i trage o răfuială** (cuiva).

a-și da (toată) osteneala (sau **osteneală**), a depune toate eforturile, a se strădui: *își dau osteneală nemaipomenită să convingă lumea că sunt oameni politici.CAR.; În loc să-ți dai osteneală, ca să afli până și gândul oamenilor, nu știi nici măcar aceea ce vorbesc ei?CR.*

a-și da osteneală minții, a depune un efort intelectual: *Iar tu, moglanule de Oșlobene, care te robești pântecului și nu-ți dai câtuș de puțin osteneală minții, te-i face popă ca tată-tău, când s-or pustnici toți bivolii din Mănăstirea Neamțului.CR.*

a da o ștearsă, **1.** (*reg.*) a-și face drum, a se abate (pe undeva sau pe la cineva): *am dat o ștearsă și pe la rude.POP.*; **2.** (*fam.*) a șterge o palmă (cuiva), a lovi (în treacăt) (pe cineva).

a(-i) da o tiflă (cuiva), v. **a(-i) da cu tifla** (cuiva).

a da otpustul (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a ucide, a omorî (pe cineva).

a-și da otpustul, (*înv.* și *pop.*) a muri: *tata întâi și mama îndată după el și-au dat otpustul.CAR.*

a da (sau **a trage**) **o țeapă** (cuiva), (*fam.*) a înșela (pe cineva).

a-i da o țesală (cuiva), v. **a-i trage o țesală** (cuiva).

a da (bună) pace (cuiva) sau **a lăsa în pace** (pe cineva), a nu deranja, a nu tulbura, a nu supăra (pe cineva); a lăsa în voia lui (pe cineva): *Ce-mi pasă? Mie deie-mi pace să-mi duc Moldova-n bătălie cu mii de mii de poloboace.EM.; Împăcat de-astă dreptate,* [Călin] *lasă-n pace să trăiască tinerele lui cumnate.*

EM.; căci sprințar și înșelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul necontenit și nu te lasă în pace.CR.; Ei! lasă-mă-n pace, omule; nu mă spăl la cap pentru că sufăr de bătăi de inimă.CAR.; Dar dacă nuditatea ideilor nu-i place, [omul] *e liber să se ducă și să ne lase-n pace.TOP.*

a da paièle (cuiva), a flata (pe cineva); a îngădui prea multe, a da nas (cuiva): *te uiți la ei, bărbate, zice mama, și le dai paièle!CR.*

a da palancă (**la pământ**) (ceva), v. **a face palancă** (**la pământ**) (ceva).

a da palma, v. **a bate mâna.**

a da (**câteva**) **palme** (cuiva), v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a da papucii (**sau pașaportul**) (cuiva), (*fig.*) **1.** a sili să plece (pe cineva), a alunga (pe cineva); **2.** a concedia (pe cineva); **3.** a se despărți de soție sau iubită.

a da parola (sau **parolă**), **1.** a stabili și a comunica un semn verbal de recunoaștere; **2.** a rosti semnul verbal de recunoaștere.

a(-și) da parola (**de onoare**) sau (*înv.*) **a da** (sau **a pune**) **parolă**, **1.** a se angaja solemn; **2.** (*înv.*) a da ordin, a ordona; **3.** v. **a da parola.**

a da pas (sau **pasul**), **1.** (*reg.*) a păși, a merge: *dă, murgule, pasu mare, s-ajungem în ceas cu soare. POP.*; **2.** v. **a-i da drumul pasului**; **3.** v. **a ceda pasul**; **4.** a permite, a îngădui (cuiva să facă ceva): *nu-ți dă pas de vorbă.PANN.*

a da pasul, v. **a da pas.**

a da pașaportul (cuiva), v. **a da papucii** (cuiva).

a da pat (cuiva), a adăposti (pe cineva).

a da pământul cu curul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus.**

a da (sau **a întoarce, a răsturna**) **pământul cu dosul** (sau **cu fundul, cu curul**) **în sus**, **1.** a scotoci pentru a găsi ceva; **2.** a fi foarte harnic.

a da pământul cu fundul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus.**

a-și da (**cu**) **părerea**, v. **a fi de părere.**

a da pânza pe fuioare, a face un schimb în pierdere.

a da (sau **a lăsa, a slobozi**) **pârjol**, a da foc, a incendia: *zise nepotului său să dea pârjol unei păduri. POP.*

a da pe-afară (sau **pe de lături**) **de deștept** (sau **de deșteptăciune**), (*iron.*) a fi (foarte) prost.

a da pe-afară de deșteptăciune, v. **a da pe-afară de deștept.**

a da pe-afară de frumos, (*iron.*) a fi (foarte) urât.

a da pe-alături, (despre soți) a fi infidel.

a o da pe altă coardă, v. **a începe pe altă coardă.**

a da (sau **a se duce, a merge**) **pe apa sâmbetei**, a (se) distruge, a (se) pierde, a (se) prăpădi, a (se) risipi: *Na! că ți-am făcut conețul. De-acum du-te pe apa sâmbetei!CR.; Iar clasele muncitoare?... Pe apa Sâmbetei meargă!EM.*

a da pe bete (**afară**) (pe cineva), (*reg.*) a izgoni, a alunga îmbrâncind (pe cineva): *apoi îl dete pe bete din ostrov.POP.*

a (**se**) **da pe brazdă**, a (se) disciplina, a (se) domoli, a (se) îmblânzi: *În doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, așa?CAR.*

a-i da pe chelie (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a da pe (sau **în**) **chezășie**, a da pe garanție, a amaneta: *dă-mi-o mie* [gurița] *în chezășie, până la Sântă-Mărie.POP.*

a da (sau **a duce**) (pe cineva) **peșcheș** (cuiva), a preda (sau a duce) (pe cineva) prins, legat; a preda dușmanului (pe cineva).

a da pe credit (sau **pe datorie**) (cuiva), a da marfă (cuiva) cu plata mai târziu: [bacilul] *își dă ades pe credit persoana lui culantă cu o scadență lungă, când nu e ... galopantă.TOP.*

a da pe datorie (cuiva), v. **a da pe credit** (cuiva).

a da pe de lături de deștept, v. **a da pe-afară de deștept**.

a da pe de lături de deșteptăciune, v. **a da pe-afară de deștept**.

a o da pe după piersic, v. **a o lua pe după piersic**.

a se da pe după piersic, v. **a o lua pe după piersic**.

a (se) da pe față, a deveni public, a (se) demasca, a (se) dezvălui: *podoabele inteligenții primului ministru sunt date pe față cu o zgârcenie proverbială.CAR.; Că nu vreți a da pe față dulcea taină înțeleg.EM.*

a da (sau **a-i face**) **pe foaie** (sau **pe foi**) (cuiva), (*pop.*) a mustra, a certa (pe cineva); a da o bătaie (cuiva): *voi să-i dea pe foi, pentru că nu îngrijise grădina.POP.*

a da pe foi (cuiva), v. **a da pe foaie** (cuiva).

a se da pe gheață, a aluneca pe gheață.

a da (sau **a se duce**) **pe gârlă**, a da (sau a se duce) pe apa sâmbetei.

a da (sau **a trece**) **pe la...**, a-i face o vizită la...: *pe drum, ce-mi zic: ce-ar fi să dau și pe la el?CAR.*

a da (sau **a trece**) **pe la** (sau **pe lângă**) **nas** (cuiva ceva), a ispiti, a momi, tenta (pe cineva cu ceva).

a da pe lângă nas (cuiva ceva), v. **a da pe la nas** (cuiva ceva).

a da pe mâna judetului (pe cineva), v. **a da pe mâna justiției** (pe cineva).

a da pe mâna justiției (sau (*înv.*) **a județului**) (pe cineva), a înainta (pe cineva) organelor judiciare pentru a fi judecat.

a-i da (sau **a-i ieși**) **pe nas** (sau **pe ochi**) (cuiva ceva) sau (*înv.*) **a vărsa pe nas** (ceva), a suporta urmările (neplăcute ale) propriilor fapte; a o păți, a i se înfunda (cuiva): *de aceea te-a trimis să-i aduci sălăți din grădina ursului; dar i-or da ele odată pe nas.CR.; vă vor ieși ele toate aceste pe nas.CR.*

a-i da pe ochi (cuiva ceva), v. **a-i da pe nas** (cuiva ceva).

a da pe pârlitură, v. **a da prin pârlitură**.

a da pe pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a da pe procopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a da pe răboj, v. **a lua pe răboj**.

a da perdaf, (*înv.*) **1.** a stropi (pentru a lustrui); **2.** a presăra: *țâțâle-i le despica, cu sare le presăra, perdaf cu piper le da.POP.*

a (se) da pe râpă, v. **a (se) da de râpă**.

a se da pe rod, v. **a da în rod**.

a da pe spate, (despre băuturi) a bea pe nerăsuflate.

a da peste..., v. **a da de...**

a-i da peste bot (cuiva), **1.** a plesni peste gură (pe cineva).; **2.** (*fig.*) a dojeni cu asprime (pe cineva).

a da peste cap (pe cineva sau ceva), **1.** a răsturna (pe cineva); **2.** a răsturna pe gât, a bea dintr-o răsuflare: *Împăratul c-o carafă a venit și cu-n sângeap și împlândul-l zice: – Ia fă de mi-l toarnă peste cap!EM.*; **3.** (*fig.*) a bulversa, a tulbura, a întoarce pe dos (pe cineva): *povestea asta l-a cam dat peste cap*; **4.** (*fig.*) a încurca, a strica planurile cuiva; **5.** (*fig.*) a face o treabă de mântuială, a rasoli (ceva): *fă* *treaba cu răbdare, n-o da peste cap!*

a se da (**de-a roata** sau **tumbă**) **peste cap** sau **a veni peste cap**, **1.** a se da de-a berbeleacul, de-a rostogolul: *broasca se dădu de trei ori peste cap și se făcu o zână.POP.*; **2.** (*fig.*) a face tot ce e omenește posibil: *s-a dat peste cap să-l ajute.*

a da peste dracul, v. **a da de dracul.**

a da peste hac, v. **a da de hac.**

a da peste naiba, v. **a da de dracul.**

a-i da peste nas (sau (*pop.*) **peste rât,** (*reg.*) **peste sfârlă**) (cuiva) sau **a da** (sau **a pune**) **în** (sau **peste**) **nas** (cuiva ceva) sau **a scoate** (cuiva ceva) **pe nas** sau **a(-i) trece** (sau **freca**) (**pe**) **sub nas** (cuiva ceva) sau **a-i da** (sau **trage**) **una** (sau **un ibrișin**) **pe la nas** (cuiva), a pune la punct (pe cineva); a-i reproșa, a-i imputa (ceva cuiva); a ironiza (pe cineva); a face aluzie la ceva: *ne trage câte un ibrișin pe la nas despre fata popei de la Folticenii-Vechi.CR.*; *Uneori, când se mânieau,* [bătrânii] *dădeau și ei tinerilor câte un ibrișin pe la nas, numindu-i: bonjuriști, duelgii, pantalonari, oameni smintiți la minte și ciocoi înfumurați, lepădați de lege, stricători de limbă și de obiceiuri.CR.*

a da peste nașul, v. **a-și găsi nașul.**

a-și da peste oameni, a-și găsi nașul: *Mi se pare că ia acum miam dat eu peste oameni.CR.*

a da peste răscoale, v. **a trece peste răscoale.**

a-i da peste rât (cuiva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a da peste rușine, v. **a (se) face de rușine.**

a-i da peste sfârlă (cuiva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a da pe sub nară, v. **a da pe sub nas.**

a da (sau **băga**) **pe sub nas** (sau (*reg.*) **pe sub nară**), a mânca, a îmbuca (cu lăcomie): *se silea a băga pe sub nas cât mai iute.POP.*

a nu (**se**) **da pe șapte**, a se considera sau a considera (pe cineva) cu însușiri superioare altora.

a da (sau **a duce**) **peșcheș** (cuiva), a da (sau a duce) plocoane (cuiva); a mitui (pe cineva).

a da pe șleau (pe cineva), (*reg.*) a aduce pe calea cea bună, a da pe brazdă (pe cineva).

a da pe ține-minte, (*reg.*) a da pe datorie.

a da pe țoi, (*arg.*) a da pe credit, pe datorie.

a o da pe ulei, a se apuca de băut.

a da pielea popii, v. **a da ortul popii.**

a da piept cu..., a înfrunta pe...: *împărați și regi s-adună să dea piept cu uraganul, ridicat de semilună.EM.*

a da piept în piept cu... , v. **a da nas în nas cu...**

a da pierzării sau (*reg.*) **a scoate la pierzare**, a ucide sau a lăsa să fie ucis: *fata să se dea pierzării. POP.*

a da pinteni (**calului**), a zori, a grăbi calul să meargă (mai iute): *ea a strunit mârțoaga, i-a dat pinteni și a prins a învârti buzduganul. POP.*

a da plasă (cuiva), v. **a lua plasă.**

a da plată, a plăti: *Aș da mită și-aș da plată și pă murgu din ogradă.POP.*

a da platnic pe..., (*înv.*) a scoate dator pe...: *fără vină mă dederă platnic.DOS.*

a se da platnic, (*înv.*) a se recunoaște dator.

a da plecarea, a da semnalul de plecare.

a-și da poalele peste cap sau **a-și pune poalele în cap**, a depăși limitele bunei-cuviințe; a-și da arama pe față.

a da poarta de perete, v. **a da ușa de perete**.

a da pojar, (*înv.* și *pop.*) a incendia: *pojar codrului că-i da.POP.*

a da (de) pomană (ceva cuiva), a da, a împărți ceva gratuit (pentru iertarea păcatelor, mântuirea sufletului, din caritate etc.): *mi-or da feciorii după moarte de pomană.CR.*

a da ponciș (cuiva), (*reg.*) a înghionti (pe cineva).

a da povață (cuiva), v. **a da un sfat** (cuiva).

a da povăț (cuiva), v. **a da un sfat** (cuiva).

a (se) da (în) prada cuiva, v. **a fi pradă** (cuiva).

a (se) da pradă (cuiva), v. **a fi pradă** (cuiva).

a da (cu) praf în ochi(i) cuiva, v. **a arunca (cu) praf în ochi(i) cuiva**.

a-i da pricină (cuiva), (*înv.*) a învinui, a acuza (pe cineva).

a da primejdiei (pe cineva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a da prin băț (de obraznic), a fi deosebit de obraznic: *Iedul cel mare și cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau.CR.*

a-i da prin cap (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a da (și) prin ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a da (sau **a cerne**, **a trece**, **a zbate**) (**și**) **prin** (sau **în**) **ciur și prin** (sau **în**) **dârmon**, a alege, a cântări (cuvintele).

a-i da prin creieri (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i da prin cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i da prin gând (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i da prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a da prin (sau **pe**) **pârlitură**, **1.** a necăji, a supăra (pe cineva); a demasca (pe cineva); **2.** a ironiza (pe cineva sau ceva).

a se da prins, **1.** a se preda; **2.** (*reg.*) a se recunoaște învins, a ceda: *fata... nu vrea să se dea prinsă.POP.*

a da prin șireag, (*înv.*) a pune pe un delincvent să treacă printre două rânduri de soldați însărcinați să-l lovească cu vergi.

a da prin șperlă (pe cineva), (*reg.*) **1.** a da de gol, a face de râs (pe cineva): *și la toată întâmplarea, cred că nu mă vei da prin șperlă și nu-l vei lăsa să mai bată!CR.*; **2.** a trata cu asprime (pe cineva).

a o da prin șperlă, (*reg.*) a o păți: *bietul boier, a dat-o și el prin șperlă!POP.*

a da prin tărbacă (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a da prin tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a da prin târg (**cu nasul tăiat** sau **cu capul ras**) (pe cineva) sau **a da târgului** (pe cineva sau ceva) sau **a o da târgului**, **1.** (*înv.*) a pedepsi (pe cineva) purtându-l prin târg cu nasul tăiat (sau cu capul ras): *Adunarea... dă în judecată pre fostul mare-vizir Midat, ca să fie dat prin târg, cu nasul tăiat!CAR.* **2.** a vorbi de rău, a da în gura lumii (pe cineva); **3.** a divulga un secret: *cum ... să știe el ceva și să n-o dea târgului.POP.*

a-i da prin țeastă (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a da proașca, v. **a face proașcă**.

a da proașcă, v. **a face proașcă**.

a da probă (sau **probe**) **de...**, a dovedi, a demonstra, a proba.

a da probe de..., v. **a da probă de...**

a da publicității (sau **în publicitate**), a publica.

a se da puica, v. **a se lăsa puică**.

a da (sau **a face**) **pui de giol**, (*reg.*) a înșela, a escroca, a fura: *cugeta să înșele pe Făt-Frumos și să-i dea pui de giol la inel.POP.*

a da (sau **a(-și) face**) **raport(ul)**, a raporta: *marele vizir a început să-și facă raportul despre felurite treburi.CAR.*

a da rasol, (*fam.*) a face ceva de mântuială.

a da (un) răgaz de gândire (cuiva), v. **a da (un) timp de gândire** (cuiva).

a se da rămas, (*înv.*) a se da bătut: *boierul, vezi, nu voia să se dea rămas.POP.*

a da rămas (din judecată) (pe cineva), (*înv.*) a declara învins (pe cineva).

a da răscoală, (*înv.* și *pop.*) a răscoli.

a-și da răsuflarea (de pe urmă), a-și da obștescul sfârșit, a muri.

a-i da răvaș (de drum) (cuiva), v. **a-i face răvașul** (cuiva).

a nu da rând (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a nu da răgaz, a nu îngădui, a nu permite (cuiva ceva): *nu le da nicidecum rând ca să-și vie cât de puțin în fire.POP.*

a nu-și (putea) da rând (la... sau **cu...)**, (*înv.* și *reg.*) a nu mai prididi; a se îmbulzi: [flăcăii și fetele] *nu-și dădeau rând care mai de care, să-l întrebe câte ceva.POP.*

a da relații, **1.** a relata; **2.** a informa.

dare pe față (sau **în vileag**), demascare, divulgare.

a da replica, v. **a da (o) replică**.

a da (sau **a vorbi în**) **(o) replică** (sau **replica**), a replica, a riposta.

a da revanșa (cuiva), v. **a-și lua revanșa**.

a da rezultat (sau **rezultate**), a produce efectul scontat; a da roade: *schimbarea miniștrilor corupți n-a prea dat rezultate.*

a da rezultate, v. **a da rezultat**.

dar încă sau **încă-mi-te**, cu atât mai mult (sau mai puțin): *deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om! CR.*

a da roadă, v. **a da rod**.

a da roade, v. **a da rod**.

a da roata (până la...), v. **a face o roată (până la...)**.

a da roată (sau **roate**), a da ocol; a descrie un cerc.

a da roate, v. **a da roată**.

a da (sau **a face**) **rod** (sau **roadă**), a rodi: *pomu-n înflorire în orice floare-ncearcă întreagă a sa fire, ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.EM.*

a da rotocoale, v. **a da rotocol**.

a da rotocol (sau **rotocoale**) (cuiva sau la ceva), a da târcoale (cuiva sau la ceva).

a se da rotund, a se grozăvi.

a da rugă, v. **a face rugăciune**.

a da rugăciune, v. **a face rugăciune**.

a da rugăciuni, v. **a face rugăciune**.

a se da rușinos, (*pop.*) a se rușina, a se sfii: *dracul de argat ... nu să dădea rușinos deloc.POP.*

a da (sau **a pune**) **sare**, a săra.

a da satisfacție, **1.** a mulțumi, a satisface; **2.** v. **a cere satisfacție**.

a da (cuiva) **să înțeleagă** (sau **a înțelege**, **de înțeles**) (ceva), a face (pe cineva) să priceapă (ceva): *nu peste mult, a început a-i da femeia câte una de înțeles.POP.*

a da sălaș (sau **sălășluire**) (cuiva), a găzdui (pe cineva): *Măi bădiță păunaș, hai la noi să-ți dau sălaș.POP.*; *am nimerit la casa d-tale și te rog să-mi dai sălășluire!CR.*

a da sălășluire, v. **a da sălaș**.

a da sărindare, a plăti preotului

rugăciuni și slujbe: *multe sărinare mai dăduse el până atunci pe la popi în toate părțile, ca să-i poată izgoni dracii din casă.CR.*; *Are nași-tău parale și dă la popi sărindare.POP.*

a da sân, a alăpta copilul.

a da sânge, a dona sânge.

a-și da sângele, v. **a-și vărsa sângele**.

a-i da sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i da sângele în obraz (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i da sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a da scări, a îndemna calul prin lovituri cu scările sau cu pintenii.

a da seama, v. **a da seamă**.

a-și da seama (sau **seamă**) sau (*reg.*) **a-și trage** (sau **a-și lua**) **seama**, a fi conștient; a realiza.

a da seamă (sau **cont**, **seama**, **socoteală**), **1.** a (se) justifica, a răspunde de propriile fapte; a suporta consecințele: *Sai, Zaharia, că se face moarte de om în casa asta, și noi avem să dăm samă, zic eu.CR.*; **2.** (*înv.*) a declara; a raporta; a anunța, a comunica, a înștiința: *vreau să-mi dau samă despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el și atâta-i tot.CR.*; *orologiul... sună de 12 ori din limba sa de metal spre a da lumii ce nu-l ascultă samă că se scursese a 12-a oară a nopții.EM.*

a(-i) da seamă (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a-și da seamă, v. **a-și da seama**.

a da seara bună (cuiva), v. **a da bună seara** (cuiva).

a da semn, (*înv.*) a vesti: *ș-au dat sămn că va veni D*[umne]*zău pre pământ și va lăcui cu oamenii.DOS.*

a (se) da semnal, v. **a (se) da semnalul**.

a (se) da semnalul (sau (*înv.*) **semnal**), a (se) anunța, a (se) comanda începutul sau sfârșitul unei acțiuni; a lua inițiativa, a da tonul.

a da (**un**) **semn** (sau **semne**) **de viață**, a-și afirma prezența, existența, a se manifesta; a comunica din depărtare cu cineva, a face să se audă noutăți despre sine: *îți dau semne de viață din capitala daco-română.CAR.*

a da semne de viață, v. **a da (un) semn de viață**.

a da sfară în mahala, v. **a da sfară în țară**.

a da sfară în sat, v. **a da sfară în țară**.

a da sfară în târg, v. **a da sfară în țară**.

a da (sau **a scoate**) **sfoară** (sau **sfară**, **veste**) **în țară** (sau **în sat**, **în târg**, **în mahala**), **1.** (*înv.*) a semnal(iz)a un pericol; **2.** a anunța; a da de veste, a vesti: *și-l făcu să deie sfoară-n țară că cine să se va găsi ca să lecuiască pe împărăteasa... va dobândi multe daruri.POP.; Acu-mpăratul a scos veste-n țară că cine o găsi fetele li dă de nevastă.EM.; De ți-e dor, de nu ți-e dor, nu da veste tutulor!POP.*

a da sfaturi (cuiva), v. **a da un sfat** (cuiva).

a-și da sfârșitul (sau **obștescul sfârșit**), a deceda: *învins de boală și de o timpurie bătrânețe, și-a dat obștescul sfârșit.EM.*

a da sfoară în mahala, v. **a da sfară în țară**.

a da sfoară în sat, v. **a da sfară în țară**.

a da sfoară în târg, v. **a da sfară în țară**.

a da sfoară în țară, v. **a da sfară în țară**.

a (se) da sfredel unei buți, a (se) începe o bute (de vin) înfundată.

a da (**cu** sau **un**, **cu hai**) **sictir** (cuiva) sau **a lua la** (sau **cu**) **sictir** (sau **sictireală**, **sictireli**, **la sictirit**) (pe cineva), a înjura (pe cineva); a se rățoi (la cineva), a ocărî, a repezi (pe cineva).

a-și da (toată) silința, v. **a-și da silință**.

a-și da silință sau **a-și da** (sau **a-și pune**) (**toată**) **silința** (sau **toate silințele**) sau (*înv.*) **a avea** (sau **a face**, **a pune**) (**mare** sau **multă**) **silință**, a se sili, a se strădui: *ca să nu-și dea prea mult silință, te fă că crezi orice el o să-ți zică.EM.*

a da soarele după deal, a asfinți: *Uită-te! nu vezi și d-ta că dă soarele după deal și noi tot pe loc stăm?CR.*

a da socoteală, v. **a da seamă**.

a da sonorul mai încet, (*fig.*) a coborî tonul.

a da spaimă (cuiva), (*înv.*) a înspăimânta (pe cineva): *Sloboz spre înșii svânta ta armă, de-i răsipește și le dă spaimă.DOS.*

a da spre copt, v. **a da în copt**.

a da spre pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a da spre vremea coptului, v. **a da în copt**.

a da strechea (în cineva), a se agita fără motiv.

a da strigăt(ul), a striga: *sufletul cinstit d-abia a dat strigătul de indignare.CAR.*

a da sub tipar, v. **a da în tipar**.

a da sub tipărire, v. **a da în tipar**.

a da suflet, a însufleți, a anima: *românii... ,firește, critică persoanele ilustre cari dau suflet lucrurilor și împrejurărilor.CAR.*

a-și da sufletul, v. **a-și da duhul**.

a da șapte boi și șapte vaci, a da (foarte) mult.

a da și cămașa (sau **haina**) (**de pe el**), **1.** a dărui până și ultimul lucru care-i aparține; a fi filotim; **2.** a face orice sacrificiu pentru a obține ceva.

a da și haina (de pe el), v. **a da și cămașa (de pe el)**.

a-i da și pe gură și pe nas (cuiva), a-i da mai mult decât îi trebuie (cuiva), a îmbuiba (pe cineva).

d-a șiru, v. **de-a-n șiru**.

a da (sau **a lua, a primi**) **șperț**, a da (sau a lua, a primi) mită, șpagă.

a da șpranga, (*reg.*) a risipi; a fi nechibzuit.

a da șpriț, a șprițui.

a da tact sau **a ține tactul**, **1.** a bate tactul unei melodii; **2.** a marca, prin mișcări regulate (făcute cu mâna, cu piciorul sau cu o baghetă), accentele unui text (scandat sau cântat).

a da taga, v. **a da tagă**.

a da tagă (sau **taga**) sau **a avea** (sau **a prinde, a-i fi**) **tagă (de...)**, (*înv.*) a tăgădui, a nega; a contesta: *de giudețul tău nu ... mi-i tagă.DOS.*

a da tava (pe cineva), a bate, a culca la pământ (pe cineva), a da de pământ (cu cineva): *Dă-l tava prin noroi: Na belete!CAR.*

a-i da tăunii (cuiva), v. **a-i da tuleiele** (cuiva).

a da (sau **a face**) **târcoale** (sau **un târcol**), **1.** a se învârti împrejurul (sau în preajma) cuiva sau a ceva; a da roată; a da o raită: [bacilul] *plutește-n atmosferă... și dând mereu târcoale în jurul nostru, iarăși găsește un cotlon și – căpătând viață – devine iar baston.TOP.*; **2.** a umbla, a se învârti în preajma unei femei, pentru a-i câștiga simpatia; a face curte: *de o vreme, îi da târcoale văduvei de la numărul 14.*

a o da târgului, v. **a da prin târg** (pe cineva).

a dat de fund, (*pop.*) i s-a înfundat.

dat dracului (sau **naibii**), **1.** isteț, șmecher; **2.** afurisit, rău.

a da teslim, v. **a face teslim**.

a da testimat, v. **a face teslim**.

a da teșchereaua (cuiva), (*reg.*) a alunga, a expedia (pe cineva); a da pașaportul (cuiva).

dat fiind că..., deoarece, pentru că, întrucât.

a da tifla peste..., v. **a cădea tifla peste...**

a da (**un**) **timp** (sau **răgaz**) **de gândire** (cuiva), a lăsa (cuiva) timpul necesar pentru luarea unei hotărâri.

a dat Nan de găvan, (*pop.*) a pățit-o!, a încurcat-o!

a da toată atenția, v. **a da atenție**.

a da toate pe una, a face orice pentru o dobândi ceva: *împăratul, cât era de împărat, le dăduse acum toate pe una, și nici măcar aceea nu era bună: frica!CR.*

a-și da toate silințele, v. **a-și da silință**.

a-și da ton, a-și da aere.

a da tonul, **1.** a intona (sau a indica) gama în care e scrisă o piesă muzicală; a stabili tonalitatea cu ajutorul diapazonului: *tonul în muzică... îl dă compozitorul, însemnându-l foarte precis la începutul bucății, imediat după cheie.CAR.*; **2.** a iniția o direcție de gândire, o modă etc.: *Cari sunt persoanele care dau tonul în muzică și cu cari d-sa (numitul doctor) a făcut cunoștință cât a stat în București?CAR.*

a da tot în sec, v. **a-i merge în sec** (cuiva).

a da totul din el, **1.** a vomita; **2.** a spune tot ce știe, a mărturisi, a recunoaște: *l-au bumbăcit până a dat totul din el, chiar și ce nu făcuse*; **3.** a depune toate eforturile, a nu precupeți nimic.

a dat prea mult de pomană, (*reg.*) îi tremură mâinile de zgârcit ce e.

dat (**și**) **prin ciur și prin dârmon**, v. **trecut** (**și**) **prin ciur și prin dârmon**.

dat (**și**) **prin ciur și prin sită**, v. **trecut** (**și**) **prin ciur și prin dârmon**.

a-i da tăunii (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a-i da (cuiva) **trecătoare**, (*înv.*) a lăsa să treacă.

a-și da (**toată**) **truda**, a depune toată silința, strădania, a se strădui.

a-i da tuleiele (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a (**se**) **da** (**de-a**) **tumba** (sau **tumba peste cap**), a se rostogoli (sau a face pe cineva să se rostogolească), dându-se peste cap: *îi înfige cuțitul drept în ochi și îl dă tumba peste cap.POP.*

a (**se**) **da** (**de-a**) **tumba peste cap**, v. **a** (**se**) **da** (**de-a**) **tumba**.

a da tuturor răilor (pe cineva), **1.** a ocărî, a blestema (pe cineva); **2.** a părăsi, a abandona (pe cineva): *hoțul, dacă văzu că nu este nimic în crâng, dete tuturor răilor și iepure și tot și se întoarse să se odihnească. POP.*

a da țanc la pepene, (*reg.*) a tăia o bucățică dintr-un pepene pentru degustare.

a da țăncușa, (*reg.*) a arunca zarurile.

a da țăncuș la..., (*reg.*) a face o gaură în...

a da (**cu**) **țărână în ochi**(**i**) **cuiva**, v. **a arunca** (**cu**) **praf în ochi**(**i**) **cuiva**.

a da țâță, a alăpta: *ciutele țâță mi-au dat, ... și pe mine m-au scăldat.POP.*

a da țuțu (pe cineva), (*reg.*) a legăna, a da huța (pe cineva).

a da uitării, a uita: *Afară de acestea, mai este încă o categorie foarte mică,... dar pe care, pentru interesul obiectivității cercetării de față, nu trebuie s-o dăm uitării.CAR.*; *ah, în deșert, nici nu pot ca să te dau uitării.EM.*

a-i da (sau **a-și lua**) **un aer de ...** (cuiva), a lăsa (sau a face pe cineva să lase) impresia de..., să semene cu...: *pălăria trasă pe ochi și pardesiul cu gulerul ridicat îi dădeau un aer de gangster.*

a da un avertisment (cuiva), a avertiza (pe cineva).

a nu da un ban pe..., v. **a nu da doi bani pe...**

a da un bobârnac (cuiva), a face o aluzie răutăcioasă (la adresa cuiva), a înțepa (pe cineva).

a da un cal la praștie, a dresa un cal ținându-l legat cu o funie și făcându-l să alerge în cerc.

a da un chiot, a chiui.

a da un ciolan de ros (cuiva), v. **a căpăta un os de ros.**

a da un concert, a susține un concert, a concerta.

a-i da un cuțit (ascuțit) (sau **cuțite**, **un fier ars**, **un fier roșu**) **prin inimă** (cuiva), a simți (sau a-i pricinui cuiva) o durere, o mare supărare; a fi cuprins (sau a provoca cuiva o stare) de frică, de spaimă: *atât îi trebui unchiașului să auză, ca să-i dea un cuțit ascuțit prin inimă.POP.*

a da un exemplu (sau **o pildă**), a exemplifica, a ilustra: *ariciul dă o pildă lui Dumnezeu și-l învață ce să facă cu pământul.POP.*

a-i da un fier ars prin inimă, v. **a-i da un cuțit (ascuțit) prin inimă.**

a-i da un fier roșu prin inimă (cuiva), v. **a-i da un cuțit (ascuțit) prin inimă** (cuiva).

a da un ghiont (sau **ghionți**) (cuiva), a ghionti (pe cineva).

a da un ibrișin pe la nas (cuiva), v. **a da peste nas** (cuiva).

a da un ordin, a ordona.

a da un os de ros (cuiva), v. **a căpăta un os de ros.**

a da (sau **a trage**) **un perdaf** (cuiva), a mustra cu asprime, a săpuni (pe cineva).

a da un ropot, a a trage o fugă.

a da un sfat (sau **sfaturi, povață**, (reg.) **povăț**) (cuiva), a sfătui, a povățui (pe cineva): *doar nu vin eu întâiași dată la Iași, să-mi deie povăț unul ca dânsul.CR.; Dacă mi-ar fi permis să dau povețe unei companii de artiști sau unui director de teatru, le-aș spune fără să stau pe gânduri: alegerea repertoriului este o chestiune importantă.CAR.; Am o mândră cam măreață, totdeauna-mi dă povață, să nu-i fac cu ochii-n față, că e lumea rea și hoață!POP.*

a da (sau **a primi**) **un telefon**, a transmite (sau a primi) un mesaj prin telefon.

a da un târcol, v. **a da târcoale.**

a-i da (sau **a-i trage**) **un toc** (sau **un top**) **de bătaie** (cuiva), (*reg.*) a-i da (sau a-i trage) o bătaie strașnică, o mamă de bătaie (cuiva).

a-i da un top de bătaie (cuiva), v. **a-i da un toc de bătaie** (cuiva).

a da un tun, a se îmbogăți peste noapte, pe căi ilicite.

a da țeapă (cuiva), a înșela, a escroca (pe cineva).

a da urmare (la ceva), v. **a da curs** (la ceva).

a da (sau **a lăsa**, **a izbi**, **a trânti**) **ușa** (sau **poarta**, **fereastra**) **de perete**, a deschide larg ușa (sau poarta, fereastra), lăsând-o să lovească peretele.

(doar) nu dau (sau **vin**) **turcii** sau **(ce) au năvălit turcii?**, ai răbdare!, nu-i nici o grabă!: *ai răbdare, că nu dau turcii!*

a da valma, a da buzna, a se năpusti.

a da vamă, v. **a lua vamă.**

a-și da vânt, v. **a-și face vânt.**

a-i da vânt pasului, v. **a-i da drumul pasului.**

a da vânturi, v. **a trage vânturi.**

a da (de) veste, v. **a da sfoară în țară.**

a da viață, a însufleți; a învia: *Dumnezeu suflă de trei ori peste chipul făcut de diavol și-i dete viață.POP.*

a da (sau **a arunca**) **vina** (pe cineva sau asupra cuiva), a trece răspunderea în seama cuiva; a învinovăți (pe nedrept) (pe cineva): *Protopopul atunci, sărmanul, cică ar fi oftat din greu, înghițind noduri ... și ar fi dat vina tot pe Moș Nichifor.CR.*

a da vitele la iarbă, a duce vitele la păscut.

a(-i) da voie (cuiva), a îngădui, a permite (cuiva ceva); a aproba, a autoriza: *Dumnezeu s-a supărat pe el și i-a dat voie să mai cârpojească și domnia-sa.POP.*

a da zi după zi, a amâna, a tergiversa.

a(-și) da ziua bună, v. **a(-și) da bună ziua.**

a da zor, a (se) grăbi, a (se) zori: *mereu îmi dă zor să mă-nscriu și eu numaidecât.CAR.*

a-i da zor cu..., a nu mai conteni cu...

dă-i pace!, **1.** lasă-l în voia lui!, lasă-l în plata Domnului!: *dă-le pace tuturora și tu zi că ești la moară. PANN*; **2.** asta e!

dă-mi, Doamne, gândul românului cel de pe urmă!, v. **dă-mi, Doamne, mintea românului cea de pe urmă!**

dă-mi, Doamne, mintea (sau **gândul**) **românului cea** (sau **cel**) **de pe urmă!**, luminează-mă, Doamne, înainte de a greși!

a se dărâma cerul pe..., v. **a cădea cerul pe...**

a dărui cuiva ținutul Câinenilor și satul Corbenilor, a omorî, a ucide (pe cineva).

a dârdâi de frică (sau **de frig**), a tremura de frică (sau de frig).

a dârdâi de frig, v. **a dârdâi de frică.**

de abanos, foarte negru: *păr de abanos.*

de-a berbeleaca, v. **de-a berbeleacul.**

de-a berbeleacul (sau **berbeleaca**), (*loc. adv.*) de-a rostogolul, de-a dura: *S-a dus de-a berbeleacul puiul până la comoara împărătească.CAR.*

de abia, (*loc. adv.*) **1.** cu greu: *Un colos de flăcări d-abia zărește pe celălalt.CAR.*; **2.** numai ce, îndată după: *Și de-abia plecă bătrânul.EM.*

de-abia stă, **1.** e foarte grăbit; **2.** numai că nu cade din picioare de oboseală, de somn.

de-a binelea, (*loc. adv.*) cu adevărat, de adevărat; de tot: *capacul se așează d-a binele pe muchile cenotafului, prin păreții căruia nu se mai poate auzi îngrozitorul zbucium al smintitului și nefericitului îngropat.CAR.*

de-a bușile(a), (*loc. adv.*) în brânci, pe patru picioare: *De-a bușile peste bolovani, ne-am jupuit genunchii. CAR.*

de-a capul, (*loc. adv.*) de la începutul rândului, (cu) alineat nou, din nou, de la început: *ia mai spune încă o dată povestea, de-a capul.POP.*

de-a călare, (*loc. adv.*) **1.** călărind, încălecat: *Din Hotin și pân-la Mare vin Muscalii de-a călare.EM.*; *Ce i-a dat lui Tartorul pân cap: zor-nevoie, la plimbare de-a călare.CAR.*; **2.** (*fig.*) fără odihnă.

de-a cățeaua, (*loc. adv.*; *pop.*) pe-o ureche, pe-o parte: *moșneagul ... stătea mai departe, cu cușma de-a cățeaua, luând pe babă în taraboanță.POP.*

de-a-câtele(a), v. **din câte.**

de aceea, (*loc. adv.*) din această cauză.

de aceeași făină cu..., v. **de o făină cu...**

de aceeași tagmă cu..., v. **de o făină cu...**

de aceeași teapă cu..., v. **de o făină cu...**

de-a chioara, (*loc. adv.*) la întâmplare, orbește: *De acum s-o luăm de-a chioara, și unde ne-a fi scris, acolo vom ieși.CR.*

de-a chiuita, v. **cu chiuita**.

de-a coasta sau **din** (sau (*înv.*) **den**) **coaste**, (*loc. adv.*) **1.** în flancuri, pe laturi: *ușa sicriului o vei face den coaste.BIBLIA*; **2.** din lateral, din părți: [oastea] *lovită-i de pieire și din față și din coaste.EM.*

de acord!, bine, mă învoiesc!

de-a crucișul, (*loc. adv.*; *înv.*) pieziș, oblic.

de actualitate, (*loc. adj.*) care se petrece (sau interesează) în clipa de față.

de-a cufundul, (*loc. adv.*) dându-se la fund: *Ș-apoi, huștiuliuc! Și eu în știoalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de un picior.CR.*

de acum înainte, v. **de aici încolo**.

de acum încolo, v. **de aici încolo**.

de-a curmeziș(ul), (*loc. adv.*) transversal, de-a latul, în diagonală: *Moftangioaica își oprește totdeuna cupeul d-a curmezișul stradei.CAR.*

de-a deochiul, cu admirație.

de-a direapta, v. **de-a dreapta**.

de a doua mână sau **de mâna a doua**, (*loc. adj.*) de mai mică însemnătate, secundar; de calitate inferioară: *O serie de fraze ieftine, copiate din gazete străine, din scriitori de a doua mână,... a înlocuit și înlocuiește încă în mare parte silința de a învăța singuri.EM.*; *ar mai fi de dorit ca... rolele de a doua și a treia mână să se arate ca făcând parte vie din comedia ce ni se înfățișează pe scenă.CAR.*

de-a doua oară, (*loc. adv.*; *reg.*) de-al doilea: *însurat de-a doua oară.*

de-a drag, de-a mai mare dragul: *Fecior de-a drag, cum n-a văzut pământul.EM.*

de-a dreapta (sau (*înv.*) **direapta**), în partea dreaptă: *Părete de-a direapta și părete de-a strânga.BIBLIA.*

de-a dreptul, (*loc. adv.*) fără ocolișuri, direct; în față: *mă duc de-a dreptul în târgul vitelor.CR.*; *am să răspund de-a dreptul, scurt, precum mă taie capul.CAR.*

de-a fir a ață, v. **de-a fir a păr**.

de-a (sau **din**) **fir a** (sau **în**, **până în**) **păr** (sau **ață**), (*loc. adv.*) cu de-amănuntul, cu minuțiozitate, cu acribie: *și au făcut nemții mare tărăboiu prin mănăstiri, și au răscolit de-a fir a păr toate chiliile maicelor.CR.*; *Un om ce știe pe de rost nu numai ce-i pe lume, ci câte se petrec și-n cer din fir în păr anume.CAR.*; *a-nvățat-o pe de rost din fir în păr.EM.*

de-a fir până-n păr, v. **de-a fir a păr**.

de-a frumușelul, (*loc. adv.*) cu de-amănuntul.

de-a futu-i mă-sa, (*arg.*) de mântuială: *lucrează de-a futu-i mă-sa.*

(pe) de-a gata, (*loc. adv.*) fără osteneală, pe nemuncite: *cui nu i-ar plăcea să aibă totul de-a gata?*

de-a handramandra, (*loc. adv.*) fără rost.

de-a hirea, (*înv.*) important, însemnat: *Omul, cât de-a hirea, este o nemică.DOS.*

de aici înainte, v. **de acum înainte**.

de aici (sau **de astăzi**, **de acum**, **de mâine**, **de atunci**) **încolo** (sau **înainte**), începând de acum (sau de astăzi, de mâine, de atunci), după aceea, mai departe, în viitor: *pot să-ntâmpin patrioții ce-au venit de-a-tunci încolo?EM.*; *dacă n-am făcut aceasta până acuma, vârsta mea e o garanție pentru mine că n-am să reușesc a o face nici de acum încolo.CAR.*

de-a îndăratele(a) sau **de-a îndărătul**, (*loc. adv.*) în sens invers, de la coadă către cap, pe dos: *Dar întoarcă-se Oltul și Mureșul de-a-n-*

dăratele către obârșia lor în creierii Munților Cicului, neamul românesc, tot el, neam românesc va fi.CAR.; o femeie mai albă ca omătul, ieșind încet din umbră, o-ntoarce [clepsidra] *de-a-ndărătul.EM.*

de-a îndărătul, v. **de-a îndăratele**(**a**).

de ajuns (**și de-ntrecut** sau **de rămas**), (*loc. adv.*) destul, suficient: *nebunii știu că făceam de-ajuns.CR.; Lemne, slavă Domnului, sunt de-ajuns și de-ntrecut în pădure.CR.*

de ajuns (și de rămas), v. **de ajuns** (**și de-ntrecut**).

de-a latul, (*loc. adv.*) în curmeziș.

de alături, (*loc. adj.*) din vecini, învecinat: *copiii dormeau în camera de alături.*

de al doilea rang, v. **de rangul al doilea.**

de-al dracului, (*loc. adv.*) din răutate; din capriciu.

de-ale gurii, de mâncare, alimente, hrană.

de-a lung(**ul**) sau **în lung**(**ul**), (*loc. adv.*) în lungime, în sensul lungimii: *de la o vreme* [calul] *începe a se lăsa lin ca vântul și, luând de-a lung pământul, merg spre împărăție.CR.; Și eu trec de-a lung de maluri.EM.; Un fior îi fulgeră d-a lungul prin șira spinării.CAR.*

de-a mai mare dragul să..., e o mare plăcere să...: *De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte.CR.*

(cu) de-a mărunta, cu de-amănuntul.

de-a mâna, (*reg.*) în lanț; necurmat.

de-a mâna dreaptă, v. **pe mâna dreaptă.**

de-a mâna stângă, v. **pe mâna dreaptă.**

de-a mână, (*înv.*) **1.** apropiat, intim; **2.** (despre lupte) corp la corp.

de-a minune, (*loc. adv.*) ciudat, bizar, uimitor: *A doua zi, ajungând la descărcare, de-a minune, negustorul, prietin cu șeful de gară, îl roagă să-i cântărească țăurelul.CAR.*

de amorul artei, (*loc. adv.*) **1.** din pură plăcere; **2.** gratuit, fără plată.

de an ce merge, v. **de ce merge.**

de an ce trece, v. **de ce merge.**

de-a-nboulea, (*loc. adv.*) **1.** până la epuizare; **2.** stupid, prostește.

de-a-ndoasele(**a**), (*loc. adv.*) în sens invers, anapoda, de-a-ndăratele(a), pe dos: *Sacagiul... întoarce biciul d-a-ndoasele și-ncepe a croi spinarea animalului tenace.CAR.; de când cu Postul Mare, toate merg de-a-ndoaselea.TOP.*

de ani (**și ani**), de multă vreme, de demult: *De ani* [el] *e pe cale.EM.*

de-a-nletelea, (*loc. adv.*) cu încetul, fără zor: *merge unul de-a-nletelea, cu ochii-n cer.EM.*

de-a-notul, v. **în not.**

de-a-n picioarele, v. **în picioare.**

de-a-n (sau **d-a**) **șiru**, (*loc. adv.; reg.*) **1.** necontenit, neîntrerupt; **2.** minuțios, amănunțit.

de-a-ntoarsele, (*loc. adv.*) pe dos.

de-a poanca, (*loc. adv.; reg.*) la întâmplare, fără o țintă precisă.

de-a prostul, v. **a proasta.**

de-a pururea, v. **de-a pururi.**

de-a pururi (sau **pururea**), (*loc. adv.*) mereu, etern, pentru totdeauna: *La rele de-a pururea urma-va, cu sânge și cenușă pământul presura-va.EM.; om vrednic și de-a pururea vesel.CR.; Și zâmbesc atât de dulce ca și când ar fi de-a pururi!EM.*

de-a putere(**a**) **fi** (sau **hi**), (*loc. adv.; reg.*) cum s-ar spune, cum s-ar zice, cu drept cuvânt, într-adevăr, de fapt, doar: *du-te, nu ți-i oprită calea; de-a puterea hi, acum ești de casa noastră.CR.*

de-a putere(**a**) **hi**, v. **de-a putere**(**a**) **fi.**

de-a rătăcita, (*loc. adv.*; *reg.*) hai-hui, razna.

de-a rând(ul), v. **la rând.**

de-a rânda, v. **(pe) (tot) de-a rândul.**

de-a rând cu..., (*loc. prep.*; *reg.*) alături de..., lângă...: *de-a rând cu casele ispravnicului se înălța conacul vornicului.*

(pe) (tot) de-a rândul sau **(pe) de-a (-n) rând** sau **de-a rânda**, **1.** (*loc. adv.*; *reg.*) de la un capăt la altul, peste tot, pretutindeni; **2.** v. **la rând.**

de-a rostogol, v. **de-a rostogolul.**

de-a rostogolul sau (*înv.* și *pop.*) **de-a rostogol** sau **de-a tărtăcuța** sau (*reg.*) **de-a tăvalul, de-a tăvălișul, de-a tăvălugul**, (*loc. adv.*) de-a rostogolul: *când cânele se dă de-a tăvalu pe omăt, are să se moaie vremea.POP.*

de-a săniușul, (*loc. adv.*) alunecând (pe gheață).

de (și-)a scos limba de-un cot, v. **de-și scoate ochii.**

de asta nu (mi-)i bai, v. **nu-i (nici un) bai (că...).**

de astăzi înainte, v. **de aici încolo.**

de astăzi încolo, v. **de aici încolo.**

de-a stânga (sau (*înv.*) **strânga**), în partea stângă.

de-a surda, (*loc. adv.*) în van, zadarnic.

de-a șirul, (*loc. adv.*; *înv.*) în coloană: *mergea 100 de voinici de-a șirul, câte doi.DOS.*

de-aș ști că..., v. **să știu că...**

de-a șuiu, (*loc. adv.*; *reg.*) ghemuit, pe vine.

de-a tărtăcuța, v. **de-a rostogolul.**

de-a tăvalul, v. **de-a rostogolul.**

de-a tăvălișul, v. **de-a rostogolul.**

de-a tăvălugul, v. **de-a rostogolul..**

de-a târâișul, (*loc. adv.*) târându-se pe jos.

de-a târâita, v. **de-a târâta.**

de-a târâta (sau **târâita**), (*loc. adv.*) târâș.

de-a târșâitele, v. **pe târșâite.**

de atâta (amar de sau **veac de) vreme**, de (foarte) mult timp: *trebuie să-ți denunț o slăbiciune a mea, afară de cele multe pe cari mi le ierți de atâta vreme.CAR.*

de atâtea ori, de (foarte) multe ori: *te ridicam de subsuori de-atâtea ori, de-atâtea ori.EM.*

de-a trăvala, (*loc. adv.*; *reg.*) de-a rostogolul.

de atunci înainte, v. **de aici încolo.**

de atunci încoace, de atunci până în prezent.

de atunci încolo, v. **de aici încolo.**

de-a țampura, (*loc. adv.*; *reg.*) de-a berbeleacul.

de-a umăr sau **de-a umere**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) pe umeri: *Și luo norodul pielmul lor mai înainte de a să frământa aluaturile lor, legate în hainele lor de-a umăr.BIBLIA*; *Dan își luă lunga sa manta de-a umere.EM.*

de-a umere, v. **de-a umăr.**

de aur, (*loc. adj.*) **1.** auriu; **2.** de foarte mare valoare.

de-a valma, (*loc. adv.*) **1.** împreună, laolaltă: [popa Buligă] *zvârle potcapul de-o parte și la joc de-a valma cu noi, de-i pălălăiau pletele. CR.*; **2.** claie peste grămadă; în neorânduială, în dezordine: *Și cu toți se duc de-a valma, văd, se miră, nici se-ncearcă.EM.*; **3.** (*jur.*; *înv.*) în comun, în devălmășie, în indiviziune: *lucrau pământul de-a valma.*

de-a vălătucul, (*loc. adv.*) de-a rostogolul; în mare grabă, foarte repede.

de-a volna, (*loc. adv.*) după voie, fără restricție: *slănină și făină în pod este de-a volna.CR.*

de azi înainte, v. **de acum înainte.**

de azi pe mâine, de pe o zi pe alta: *nu lăsa treaba de azi pe mâine!*

de baștină, (*loc. adj.* și *adv.*) autohton, din acel loc, neaoș.

de bază, (*loc. adj.*) fundamental, esențial.

de beilic, (*loc. adv.*; *înv.*) rechiziționat cu forța: *Românii cu carele și vitele lor, luați de beilic și de zor din vatră, au fost duși sub boldul suliții căzăcești până la poalele Balcanilor.EM.*

de bine, de rău, mai mult sau mai puțin. *de bine, de rău, gramatica elementară cu sfințenie m-am silit totdeuna să n-o mâhnesc câtuși de puțin.CAR.*

de bine ce..., (*loc. adv.*; *fam.*) abia; cu toate că...

de bine cugetător, v. **bun cugetător.**

de (sau **după**) **boi**(**ul lui** sau **al ei**), de statură: *Părintele era cam nalt de boiul* [lui], *dar i se ședea, ca popă vezi Doamne.EM.*; *Ea era de-un boi mijlociu, dar părea naltă în trup pentru că era subțire.EM.*

a deborda (sau **a plesni**) **de sănătate**, a fi sănătos tun.

de brac, (*loc. adj.*; *reg.*) netrebnic; prost: *cal de brac.*

de (sau **din**) **brazdă**, (*loc. adv.*; despre vite înjugate) din dreapta.

de bronz, (*loc. adj.*; *fig.*) neclintit, ferm: *inimă de bronz*; *caracter de bronz.*

de bun augur, favorabil, prielnic.

de bună credință, (*loc. adj.*) cinstit, onest; de încredere.

de (sau (*reg.*) **cu**) **bună seamă**, cu adevărat; cu certitudine; desigur, negreșit.

de bună trebuință, (*reg.*) de mare folos: *noi îți vom fi de bună trebuință.POP.*

de bunăvoie sau **de voie bună**, (*loc. adv.*) nesilit de nimeni: *Statul național ia din birul dumitale cât nu vrei să dai de bunăvoie teatrului național și întreține acest focar de cultură națională.CAR.*; *Ba eu nu te duc de mână, că tu vii de voie bună!POP.*

de bun neam, v. **de neam.**

de bun proeresul, v. **din bun proeresis.**

de buzunar, (*loc. adj.*) **1.** care se poartă în buzunar: *ceas de buzunar*; **2.** (*p.ext.*) de mici dimensiuni: *dicționar de buzunar.*

de cap, (*înv.*) capital, fundamental.

de capul meu (sau **al tău**, **al lui** etc.), după cum mă (sau te, îl etc.) taie capul: [acela] *se va găsi rătăcit, că s-a bizuit a merge de capul lui înainte, fără socoteală.CAR.*

de(-a) călare(a) sau **de-a-ncălare(le)**, (*loc. adv.*) de pe cal, din fuga calului; (*fig.*) fără odihnă, fără liniște: *din Hotin și pân' la mare vin muscalii de-a călare.EM.*

de căpătat, (*loc. adj.*) **1.** obținut prin cerșit: *Eu ca un biet de băiat, crescut cu țâță din sat, cu mălai de căpătat, iubesc și eu că mi-e drag. POP.*; **2.** primit în dar.

de căpetenie, (*loc. adj.*) de frunte, principal, capital, esențial: *Moftul a ocupat totdeauna locul de căpetenie în afacerile de orice fel ale oamenilor.CAR.*

de către..., (*loc. prep.*; *înv.*) cu privire la..., în privința...: *domnul... leage ne-au pus de către păcate. DOS.*; *Nice să vă spăimântați de către dânșii.BIBLIA.*

de către fața, (*loc. adv.*; *înv.*) împotriva, opus la: *Pre vârful lui Fazga, care iaste de către fața Ieriho. BIBLIA.*

de către seară, v. **pe seară.**

de (**pe**) **când**, din momentul în care..., din vremea când...

de când a nins în căruță, v. **pe când ningea pe miriște**.

de (sau **pe**) **când cu...**, în (sau pe, din) vremea...

de când cu jidovii și cu tătarii, (*pop.*) din vechime, cu mult timp în urmă.

de când cu moș Adam, din timpuri imemoriale; din moși strămoși.

de când de când, v. **când-când**.

de când e lumea, din totdeauna: *de când e lumea,* [Soarele] *caută să se însoare, fără ca să poată izbuti.POP.*

de când (e) (**lumea și**) **pământul** sau **cât e lumea și pământul**, **1.** (din) totdeauna: *așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul.CR.*; **2.** (în construcții negative) în nici un caz, niciodată: *Câtu-i lumea și pământul* [pe Briseis] *n-o luau din mâna mea.EM.*

de când era bunica fată (**mare**), v. **de când era mama fată (mare)**.

de când era mama (sau **bunica**) **fată** (**mare**), (*fam.*) de foarte multă vreme.

de când l-a făcut maică-sa, v. **de când mama m-a făcut**.

de când l-a făcut mama, v. **de când mama m-a făcut**.

de când l-a făcut mă-sa, v. **de când mama m-a făcut**.

de când m-a făcut maica, v. **de când mama m-a făcut**.

de când m-a făcut maică-mea, v. **de când mama m-a făcut**.

de când m-a făcut mama, v. **de când mama m-a făcut**.

de când maica l-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când maica m-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când maică-mea m-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când maică-sa l-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când maică-ta te-a făcut, v. **dde când mama m-a făcut**.

de când mama (sau **maica**, **maică-mea**, **maică-ta**, **mă-ta**, **maică-sa**, **mă-sa**) **m-a** (**te-a**, **l-a** etc.) **făcut** sau **de când m-a** (sau **te-a**, **l-a** etc.) **făcut mama** (sau **maica**, **maică-mea**, **maică-ta**, **mă-ta**, **maică-sa**, **mă-sa**), de când sunt (sau ești, este etc.) pe lume; din totdeauna: *parcă era de-acolo de când l-a făcut mă-sa.CR.*

de când mă-sa l-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când mă-ta te-a făcut, v. **de când mama m-a făcut**.

de când muscalii (sau **nemții**) **cu coadă**, (*pop.*) de demult.

de când nemții cu coadă, v. **de când muscalii cu coadă**.

de (sau **pe**) **când se potcovea puricele** (**la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier**), (*pop.*; formulă introductivă la basme) (de) demult; niciodată: *Noi nu suntem de pe când poveștile, ci suntem mai dincoace cu vr'o două-trei zile! de pe când se potcovea purecele cu nouăzeci și nouă de ocă de fier la un picior și tot i se părea că-i ușor.CR.*

de când se scria musca pe perete, de demult, niciodată.

de când sunt, de când trăiesc, dintotdeauna; niciodată: *n-am sărit peste garduri niciodată, de când sunt. CR.; Că mai vreme di băut, di băut și pitrecut, De cându-s n-am mai vădzut.CAR.*

de când tata moșu, (*reg.*) de foarte multă vreme, de când era bunica fată.

de când te-a făcut maică-ta, v. **de când mama m-a făcut**.

de când te-a făcut mă-ta, v. **de când mama m-a făcut**.

de cântecul cucului, în zadar, degeaba, de florile mărului, de frunza frăsinelului.

de cât, v. **după cât**.

de (sau **pre**) **cât...**, de (sau pre, cu) atât(a)..., cu cât ... cu atât...: *de cât mai mult îl munceaște, de atâta mai mult să-ntăriia ceialalț[i] creștinii.DOS.*

de cătăva vreme, de un timp încoace, în ultimul timp: *Se întâmplă de cătăva vreme un fenomen neobișnuit în viața noastră publică. CAR.*

de cât..., cu atât(a)**...**, v. **de cât..., de atât**(a)**...**

de cât..., pre atât(a)**...**, v. **de cât..., de atât**(a)**...**

de câte ori, v. **de (mai) multe ori**.

de câte ori..., de atâtea ori, de fiecare dată, ori de câte ori; în multe rânduri, adesea: *de câte ori da, de atâtea ori cădea.POP.*

de câteva ori, de mai (dar nu de foarte) multe ori: *îi mai sărută de câteva ori pe amândoi.CR.*

de câtva timp încoace, v. **de la o vreme încoace**.

de ce, pentru că..., din cauză că ...: *m-a blestemat măicuța, de ce i-am călcat vorba.POP.*

de ce, de ne ce, de aia: *de ce, de ne ce... uite, pentru că nu vreau eu!CAR.*

de ce..., de aceea, v. **de ce..., de ce...**

de ce..., de ce... (sau **de aceea..., de aia...**), cu cât..., cu atât ...: *de ce mergeau înainte, de ce lui Harap-Alb i se tulburau mințile.CR.; de ce creștea dragostea dumnealui, de-aia-i creștea și ifosul dumneaei.CAR.*

de ce? sau **pentru ce?** sau **la ce bun?** sau (*înv.*) **d**(**e**)**rept ce?**, din ce cauză?; în ce scop?, cum de...?: *De ce, când o furtună s-abate pe pământ cu furie nebună... cânt? CAR.; pentru ce m-ai îndemnat să mă lupt cu el?CR.*

de... ce e (sau **sunt**, **ești** etc.), atât e (sau sunt, ești etc.) de..., așa e (sau sunt, ești etc.) de ...: *de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc. POP.*

de ce merge (sau **trece**) sau **pe** (sau (*înv.*) **de**) **zi** (sau **an**) **ce merge** (sau **trece**), pe măsură ce trece timpul; tot mai mult: *ea din ce în ce mai dragă ți-ar cădea pe zi ce merge.EM.; în loc să se pocăiască, ... de ce merge, de ce se face mai mare cămătari, înșelători și despuietori.POP.*

de ce nu?, da, desigur: *– Mergi și tu cu noi? – De ce nu?*

de ce treabă?, (*reg.*) de ce?, din ce cauză?, pentru ce?: *da de ce treabă să hărțăgătesc eu...?POP.*

de ce trece, v. **de ce merge**.

de chichi, (*loc. adv.*) de aia, pentru că așa am eu chef.

de chip, (*loc. adj.*; *înv.*) chipeș, arătos, impunător, distins.

de chiteală, (*înv.*) falsificat, măsluit.

decind(**a**) **de...**, (*loc. adv.*; *înv.*) dincolo de...: *Și, sculându-se Iacov de lângă Vethil, au întinsu cortul lui decindea de turnul Gader.BIBLIA.*

de (sau **în**) **cinste**, (*loc adj.* și *adv.*; *înv.*) **1.** cinstit, onest, vrednic de încredere: *un bătrân de treabă și foarte de cinste. PANN*; **2.** cast, feciorelnic; credincios (în căsnicie), legitim; **3.** cu trecere, de vază; **4.** de onoare, de mare importanță: *scaun de cinste.DOS.*; **5.** pe gratis, de pomană: *cine bea în cinste ori în dator, se îmbată de două ori.PANN.*

de circumstanță, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** de ocazie, ocazional; **2.** de formă, formal: *a luat cuvântul numai așa, de circumstanță.*

de clacă, (*loc. adj.*) fără folos, degeaba: *vorbe de clacă.*

a se declara de partea cuiva, v. **a fi de partea cuiva**.

de (**mare** sau **prima**) **clasă** sau (**de**) **clasa întâi**, (*loc. adj.*) de cea mai bună calitate, foarte bun: *și-a făcut niște haine clasa-ntâi.*

a-și declina competența, a declara că nu are dreptul, pregătirea pentru a face ceva.

a-și declina răspunderea, a se spăla pe mâini de (orice) răspundere.

de cocon, (*loc. adj.*; *înv.*) de copil, din copilărie.

de colea (până) colea, v. **de colo (până) colo**.

de colo (până) colo sau **de colea (până) colea**, **1.** dintr-un loc într-altul, încoace și încolo; de la un capăt la altul, în sus și în jos: *vornicul Nic'a Petricăi, cu paznicul, vătămanul și câțiva nespălați de mazili, se purtau printre oameni de colo până colo.CR.*; *Până la ziuă, d. Stavrache s-a plimbat prin odaie de colo până colo.CAR.*; **2.** fără nici un rost: *un roi de albine se învârtea în zbor deasupra capului său și umblau bezmetice de colo până colo.CR.*; **3.** dintr-una, dintr-alta: *ba din una, ba din alta, și de cole până colea, și-au plăcut unul altuia.CR.*

de comandă, (*loc. adj.*) **1.** executat, în urma unei comenzi, potrivit exigențelor clientului: *costum de comandă*; **2.** (*fig.*) de porunceală, de nevoie, fără tragere de inimă; prefăcut, simulat: *literatură de comandă.*

de comă, (*loc. adj.*; *arg.*) extraordinar, nemaipomenit: *m-a invitat la ziua lui; a fost un bairam de comă.*

de comitet, (*loc. adj.*) persoană cumsecade, de treabă: *era un tip de comitet.*

de complezență, (*loc. adj.*) de formă, din amabilitate.

de comun, (*loc. adj.*; *înv.*) comun: *ești ... a veacului cunună, tuturora de comun.PANN.*

de comun acord, cu acordul tuturor, în deplină înțelegere.

de conivență cu..., în complicitate cu...

de contrabandă, (*loc. adj.*) fraudulos, ilegal:*Să te tracteze ca p-un poet de contrabandă, intrat, fără știrea lui Dumnezeu și a sfinților, în republica literilor, ca mulți alții, în un timp când astă sărmană republică nu posede nici o vamă?CAR.*; *țigări de contrabandă.*

de (mic) copil, (*loc. adv.*) din (fragedă) copilărie: *De copil,... își punea degetele pe o piatră și le bătea cu alta, de ciudă că nu scriu frumos.CR.*

de credință, (*loc. adj.*; *înv.*) vrednic de a fi de crezut, demn de încredere; credincios.

de cu frică, (*loc. adv.*; *înv.*) cu frică: *eu de cu frică și cu bucurie mă minunez. DOS.*

de cu înnoptatele, (*loc. adv.*) îndată ce s-a înnoptat.

de cum, (*loc. conj.*) **1.** decât: *mi-ar părea nici mai mari nici mai mici de cum îmi par azi.EM.*; **2.** de îndată ce: *de cum s-a înnoptat, liniștea s-a așternut peste sat.*

de cum așa!, vorbă să fie!, într-adevăr? ce spui?

de cumuși, v. **îndată cum**.

de cu noapte(a), (*loc. adv.*) foarte devreme, dis-de-dimineață.

de curea, (*loc. adj.*) făcut din curea: *ciurul... având o cheiță de curea, ca să-l poată acăța în cuiu.POP.*

de curândă vreme, v. **de curând**.

de curând sau (*înv.*) **de curândă vreme**, (*loc. adv.*) cu puțin timp înainte, de puțin timp, nu demult, recent, abia.

de curte, (*loc. adj.*) **1.** (despre oameni) curtean; **2.** (despre animale și păsări) domestic.

de cu seara (sau **seară**), (*loc. adv.*) (încă) din (sau în) timpul serii, (încă) de aseară; seara (devreme); din (sau în) prima parte a nopții: *De cu seară și până după miezul nopții, am stat numai într-o fumărie de* *baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit țânțarii.CR.*

de cu seară, v. **de cu seara.**

de cu seară până în ziuă, v. **din seară până-n zori.**

de cu tinerețe, (*loc. adv.*) de tânăr, din tinerețe.

de cu toamnă sau (*înv.*) **de toamnă**, (*loc. adv.*) din toamnă, fiind încă toamnă.

de cuvânt, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** îndată, numaidecât, pe loc: *iar I-pate, de cuvânt, se prinde în joc lângă o fată.CR.*; **2.** de încredere, parolist: *Moș Bodrângă de cuvânt; iar începe a cânta, și la joc băieți!CR.*

de cuviință, v. **cu cuviință.**

de cu vreme, (*loc. adv.*) din timp: *de cu vreme mână la sigur loc Maurogeni turmele lui cu lâna de aur. EM.*

de cu ziua, v. **de cu ziuă.**

de cu ziuă sau **de cu ziua** sau **de cu zorile**, (*loc. adv.*) dis-de-dimineață, în zori: *se pornise la drum de cu ziuă.*

de cu zorile, v. **de cu ziuă.**

a se deda pre sihăstrie, v. **a se duce în sihăstrie.**

de dârvală, (*loc. adj.*) **1.** (despre haine) de purtat în fiecare zi: *avea un costum de dârvală și unul de ocazii*; **2.** (despre cai) de povară: *cumpărase niște iepe muntenești de dârvală.*

de dimineața până în seară, v. **de dimineața până seara.**

de dimineața (sau **dimineață**) **până seara** (sau **până în seară**), din zori în noapte; toată ziua: *ia să ne gândim și la oamenii care muncesc, o săptămână întreagă, de dimineață până seara târziu.CAR.*

de dimineață până în seară, v. **de dimineața până seara.**

de doi bani (sau **lei**) sau **de trei parale**, (*loc. adj.*) ieftin, de calitate inferioară.

de dreapta, (*loc. adv.*) conservator: *partid de dreapta.*

de drept, (*loc. adv.*) **1.** potrivit legii, legal; **2.** legitim, firesc.

a se dedulci ca calul la tărâțe, (*reg.*) a se deprinde cu binele, a se complăcea într-o situație avantajoasă: *hoții ... veniră iarăși fiindcă se dedulciseră ca calul la tărâțe. POP.*

de efect, (*loc. adj.*) atractiv; impresionant.

de estradă, (*loc. adv.*; despre muzică, spectacole etc.) distractiv și variat.

de exemplu, (*loc. adv.*) de pildă, bunăoară: *Cât n-ar câștiga, de exemplu, dignitatea nobilului hidalgo dacă dânsul ar avea buna inspirație să renunțe la academicul discurs? CAR.*

de extracție (sau **extracțiune**), (*loc. adj.*; *livr.*) de obârșie, de origine, de proveniență, de sorginte: *o femeie de așa înaltă extracțiune trebuie să aibă un* suivez-moi.*CAR.*

de extracțiune, v. **de extracție.**

de fațadă, (*loc. adj.* și *adv.*) de formă, formal: *era amabil de fațadă; complimente de fațadă.*

de felul meu (sau **al tău** etc.), **1.** din fire: *neamul românesc – răzător de feliul lui – își va îneca în jocuri de cuvinte neputința de a fi guvernat de altcineva decât de niște veniture.EM.*; **2.** de neam, de origine, de loc: *părintele lui, de fel din Botoșani.CAR.*; **3.** de meserie, de profesie: *de felul lui era cojocar.*

de fier, (*loc. adj.*) **1.** tare, neînduplecat, sever: *inimă de fier, braț de fier*; **2.** foarte mare: *răbdare de fier.*

de flanc, (*loc. adj.*) într-o parte.

de flori de cuc, v. **de florile mărului.**

de flori de măr, v. **de florile mărului.**

de florile mărului sau **de flori**

de măr (sau **de cuc**), (*loc. adv.*) degeaba, în zadar, de pomană: *nu-l duceam noi la spânzurătoare, numai așa de flori de cuc, să-i luăm năravul.CR.*

(**plin**) **de foc**, (*loc. adj.* și *adv.*) focos, înfocat, aprins: *tu, cu viers duios de foc.EM.*

de (**vreun** sau **nici un**) **folos**, (*loc. adj.* și *adv.*) (ne)folositor, (in)util: *ia-mă și pe mine cu d-ta că ți-oi fi de mare folos.EM.*

de (sau **în**) **formă**, (*loc. adj.* și *adv.*) formal, de ochii lumii: *pe la școală mai dam noi așa câteodată, de formă.CR.*

de frumusețe, (*loc. adj.* și *adv.*) de formă, decorativ.

de frunte, (*loc. adj.*) **1.** de calitate superioară; **2.** însemnat, renumit, ales, nobil: *Nici eu nu-s fată de frunte.POP.*

de frupt, (*loc. adj.* și *adv.*) de dulce: *mâncare de frupt.*

de gală, (*loc. adj.*) de sărbătoare, festiv: *Pe malurile Seinei, în faeton de gală, Cezarul trece palid, în gânduri adâncit.EM.*

de garagață, (*loc. adj.* și *adv.*) de formă, formal: *se băgase în vorbă numai așa, de garagață.*

de gașcă, (*loc. adj.*), sociabil, de comitet: *băieți de gașcă.*

a-i degera măduva-n oase (**de frig**) (cuiva), v. **a-i îngheța măduva-n oase** (**de frig**) (cuiva).

de greu, v. **din greu**.

de haimana, (*loc. adj.* și *adv.*) fără căpătâi, fără stăpân: *De-oi pune eu mâna pe pept are să rămâie căruța asta de haimana și iepușoarele de izbeliște.CR.*

de haram, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** la voia întâmplării, fără stăpân; **2.** degeaba, de pomană: *de haram veniseră banii, de haram s-au dus.*

de hatârul..., **1.** mulțumită, grație...; **2.** v. **pentru hatârul cuiva**.

de hazul lucrului, de amuzament, de distracție: *De ce* [am spus astea]*? De hazul lucrului, nu ca vreo nouă descoperire a noastră.EM.*

de i-a ieșit limba de-un cot, v. **de-și scoate ochii**.

de ici, (de) colea (sau **colo**), de aici în altă parte, de aici și din altă parte, dintr-una într-alta: *prind cocoșii a cânta și de ici și de colea.POP.*

de ici, de colo, v. **de ici, (de) colea**.

de ieri, de alaltăieri, (*loc. adv.*) **1.** de dată recentă, de curând: *Lasă jupâne, că doar nu mă cunoști de ieri, de alaltăieri.CAR.*; **2.** lipsit de experiență: *Dacă doar nu-s harabagiu de ieri, de alaltăieri.CR.*

(**ca**) **de ieri**, (*loc. adv.*) de curând.

de ispravă, (*loc. adj.*) vrednic, remarcabil: *iar pe tron s-a ridicat fiul său, cu numele de Roșu-mpărat, un tânăr tot așa de ispravă.CAR.*

de istov, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) **1.** de moarte, mortal; **2.** cu totul, complet, definitiv: *niște rătăciri și greșeli cărora... nu li s-ar putea șterge de istov numele.CAR.*

de izbeliște, (*loc, adj.* și *adv.*) abandonat, neglijat, părăsit: *după moartea lui, gospodăria rămăsese de izbeliște.*

de iznoavă, (*loc, adj.*; *înv.*) din nou, încă o dată; de la capăt: *Să nu culegi de iznoavă.BIBLIA.*

de îi crapă măselele, v. **de îi sar măselele**.

de îi (sau **le**) **merg** (sau **mergeau**, **să-i meargă**, **să le meargă**) **colbul** (sau **fulgii**, **peticele**, **untul**), tare, zdravăn, violent: *Unde nu putea descurca, apoi încurca de-i mergeau petecele.EM.*; [popa] *pomenește la hurtă,... de le merge colbul.CR.*

de îi merge untul, v. **de îi merge colbul**.

de îi merg fulgii, v. **de îi merge colbul**.

de îi merg peticele, v. **de îi merge colbul.**

de îi pocnesc măselele, v. **de îi sar măselele.**

de îi sar (sau **crapă, pocnesc, trosnesc**) **măselele** sau **de își culege măselele (de pe jos)**, foarte tare, foarte mult.

de îi trosnesc măselele, v. **de îi sar măselele.**

de împrumut, (*loc. adj.*) **1.** luat cu împrumut, împrumutat: *haine de împrumut*; **2.** (*fig.*) imitat, copiat de la alții: *constituție de împrumut.*

de înaltă clasă, v. **de înaltă școală.**

de înaltă școală (sau **clasă**), (*loc, adj.*) care arată o pregătire excelentă, o măiestrie desăvârșită.

de îndată, (*loc, adv.*) îndată, imediat.

de în toate părțile, v. **din toate părțile.**

de jăratic, (*loc. adj.*) arzător.

de joi până mai de apoi, **1.** la nesfârșit, mereu; [flăcăul] *se lua pe gânduri și amâna din zi în zi și de joi până mai de-apoi această poznașă trebușoară și gingașă în multe privinți.*CR.; **2.** foarte puțin; deloc: *Și să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de joi până mai de apoi.*CR.

de jos, (*loc. adj.*) din mulțime, din mase, din popor: *om de jos, fără nume, fără avere.*

de jug, (*loc. adj.*) apt pentru a fi înjugat: *boi de jug.*

a dejuga la moară rea, a o nimeri prost.

de jur împrejur, (*loc. adv.*) în toate părțile, din toate părțile: *lăiți și paturi de jur împrejur.CR.*; *de jur împrejur, lumea pestriță de toate treptele stă în semicerc.CAR.*

de la (sau **din**) **cap(ăt)**, (*loc. adv.*) de la început: *spuse din capăt toată întâmplarea, pe unde-a fost și ce-a pățit.CR.*

de la cap la coadă, (*loc. adv.*) de la început până la sfârșit; integral, în totalitate.

de la cap până în călcâie, v. **din creștet până în tălpi.**

de la cap până în poale, v. **din creștet până în tălpi.**

de la cap până în picioare, v. **din creștet până în tălpi.**

de la cap până în talpă, v. **din creștet până în tălpi.**

de la caz la caz sau (*reg.*) **din caz în caz**, după împrejurări.

de la coada vacii, v. **de la coarnele plugului.**

de la coarnele plugului sau **de la coada vacii**, de la țară, rural.

de la creștet până în pământ, v. **din creștet până în tălpi.**

de la creștet până în talpă, v. **din creștet până în tălpi.**

de la creștet până în tălpi, v. **din creștet până în tălpi.**

de la creștet până la picioare, v. **din creștet până în tălpi.**

de la distanță, (*loc. adj.* și *adv.*) de departe.

de la (**bun**) **început** sau **dintru început**, (*loc. adv.*) **1.** de la capăt; **2.** din capul locului: *părerile atât de riscante cuprinse-n aceste scrisori ... declar dintru început că eu nu le pot împărtăși.CAR.*

de la mare până la mare, (*înv.*) pe întreg pământul.

de la margini până la margini, (*înv.*) de la un capăt la altul.

de la mână până la gură, foarte repede: *prostul uită, din natură, de la mână pân-la gură.PANN.*

de la moși de la strămoși, v. **din moși strămoși.**

de la moși strămoși, v. **in moși strămoși.**

de la (sau **după**) **nașterea lui Hristos**, în (sau din) era noastră, al erei noastre.

de la natură, v. **din natură.**

de la ochi sau (**verde**) **în ochi**, (*loc. adv.*) cu îndrăzneală, în față; fără menajamente: *spune-mi verde-n ochi, ca să știu ce leac trebuie să-ți fac.CR.*

de la olaltă, (*loc. adj.*) laolaltă, împreună.

de la o poștă, v. (**cale**) **de-o poștă**.

de la o secundă la alta, v. **într-o secundă**.

de la o vreme (sau **un timp**) (**încoace**) sau (*reg.*) **de la un timp** (sau **rând**) **de vreme** sau **de câtva timp** sau **dintr-un timp**, (*loc. adv.*) **1.** în ultima vreme: *de la o vreme-ncoace într-o băutură o ducea. CAR.; dar de la o vreme încoace, cam de pe când ți-am blagoslovit turbinca aceasta, te-ai făcut prea nu știu cum.CR.*; **2.** după un timp: *Dar știi că ești amarnic la viață, măi băiete, zise moșneagul de la o vreme râzând.CR*; **3.** în cele din urmă: *În sfârșit, mai merge Harap-Alb, cu fata împăratului, cât mai merge și de la o vreme ajung și ei la împărăție. CR.*

de la o zi la alta, (*loc. adv.*) **1.** zilnic; **2.** văzând cu ochii, foarte repede: *și creștea feciorul moșneagului de la o zi la alta.POP.*

de la pământ, (*loc. adv.*) de jos: *se ridică alene de la pământ.*

de la prigon, v. **din prigon**.

de la prima ochire, v. **dintr-o ochire**.

de largă (sau **scurtă**) **respirație**, de mare (sau mică) întindere: *o creație de scurtă respirație.*

de la roate, (*loc. adv.*; *reg.*) foarte tare, strașnic.

de la sine, v. **de sine**.

de la sinele, v. **de sine**.

de la sinene, v. **de sine**.

de la sine se înțelege, v. **a fi de la sine (înțeles)**.

de la sineși, v. **de sine**.

de la tată la fiu, v. **din tată în fiu**.

de la tată la prunc, v. **din tată în fiu**.

de la tată pe fiu, v. **din tată în fiu**.

de la tată pe prunc, v. **din tată în fiu**.

de la un rând de vreme, v. **de la o vreme**.

de la un timp, v. **de la o vreme**.

de la un timp de vreme, v. **de la o vreme**.

de la vlădică până la opincă, toți, din toate straturile societății: *toți au să ieie parte la sarcini, de la vlădică până la opincă.CR.*

de leac, (*loc. adj.*) care vindecă, vindecător: *ierburi de leac.*

(**nici**) **de leac**, (*loc. adv.*) deloc: *nu se găseau potcoave nici de leac.*

de lipsă, (*loc. adv.*) necesar, indispensabil: *cele ce-mi sunt de lipsă; nici un comentar nu-i de lipsă. EM.*

a delunga de preoție, v. **a lepăda din preoție**.

delungat de ani, (*loc. adj.*; *înv.*) (persoană) care a trăit mulți ani, bătrân: *Pentru ca să ți se facă ție bine delungat de ani să te faci pre pământul cel bun.BIBLIA.*

de lux, (*loc. adj.*) **1.** care nu e de primă necesitate; excesiv de elegant; somptuos: *hotel de lux*; **2.** de calitate superioară: *ediție de lux*; **3.** cu mărfuri de calitate superioară: *magazin de lux.*

de mahala, (*loc. adj.*) care aparține sau este specific mahalalei; (*p. ext.*) grosolan, vulgar: *să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala.EM.*

de mai mare dragul, (*loc. adv.*) foarte bine: *torceam eu de-a mai mare dragul, pe întrecute cu Măriuca. CR.*

de mai nainte sau (*reg.*) **de mainte**, (*înv.*) mai demult, anterior: *să-mi aibi de grijă ca și de mainte.DOS.*

de nu mai pot (sau **nu mai poți, nu mai poate** etc.) sau **nu mai pot** (sau **nu mai poți, nu mai poate** etc.) **de...**, sunt (sau ești, este etc.) foarte, extrem de...: *drumul durase două zile și acum sunt obosiți de nu mai pot.*

de mai târziu, (*loc. adv.*) ulterior.

de mama focului, (*loc. adv.*) foarte, deosebit de..., puternic, cu pasiune: *Sar oamenii toți și țin'te nene: tăvălesc pe boier și pe țigan de mama focului.CAR.*

de mamă sau **despre mamă**, (*loc. adj.*) în linie maternă: *despre mamă să trage de multe împărății. BIBLIA.*

de (o) manieră sau **de așa manieră**, (*loc. adv.*) în așa fel.

de maramet, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) degeaba.

de marcă, (*loc. adj.*) **1.** de firmă, prestigios, renumit: *și-a cumpărat un ceas elvețian, de marcă*; **2.** marcant, distins: *un membru de marcă al partidului de guvernământ.*

de mâine, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (precedat de „ziua“) care urmează zilei de azi: *la ziua cea de mâne abia cuget-un sărac.EM.*; **2.** (din) viitor.

de mâine înainte, v. **de aici încolo**.

de mâine încolo, v. **de aici încolo**.

de mâna a doua, v. **de a doua mână**.

de mâna întâi, (*loc. adj.*) de calitate superioară; de prim ordin.

de mână, **1.** (*loc. adj.*; despre unelte) acționat manual: *ferăstrău de mână*; **2.** executat manual: *lucru de mână.*

de mâncare, (*loc. adj.*) comestibil: *n-aveți ceva de mâncare?*

de mântuială, (*loc. adj.*) superficial: *școala era numai de mântuială; boii să iasă...CR.*

de mare circulație, (*loc. adj.*) foarte răspândit: *idei de mare circulație.*

de (cea mai) mare necesitate, v. **de primă necesitate**.

de mare preț, v. **de preț**.

de (sau **cu**) **mare** (sau **multă**) **rușine**, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.* și *pop.*) foarte rușinos, dezonorant, umilitor; blamabil, reprobabil: *și m-ai dus la tine cu multă rușine, fără cununie, fără veselie.POP.*

de mare tonaj, (*loc. adj.*; despre vehicule) care are o mare capacitate de încărcare.

de mare trebuință, (*loc. adj.* și *adv.*) absolut necesar, indispensabil.

de margine, (*loc. adj.*; *înv.*) marginaș, periferic.

de masă, (*loc. adj.*) **1.** care se așază pe masă; care se folosește la servitul mâncărurilor și al băuturilor: *față de masă*; *serviciu de masă*; **2.** care cuprinde, care antrenează o întreagă colectivitate: *mișcare de masă.*

de măgan, (*loc. adv.*; *reg.*) **1.** singur, din proprie inițiativă: *Vlaicu, fecior de țăran, și-a făcut aeroplan, de zbura el de măgan.POP.*; **2.** după plac: *să trăiesc de-al meu măgan. POP.*; **3.** pe de rost: *știe sărbătorile de măgan*; **4.** de capul lui: *de-aș trăi măcar un an, să mai fiu de-al meu măgan.POP.*

de mărgăritar sau **de mărgărit**, (*loc. adj.*) bătut, încrustat cu perle: *tichie de mărgăritar.*

de mărgărit , v. **de mărgăritar**.

de mărit, v. **de măritat**.

de măritat sau (*pop.*) **de mărit**, (*loc. adj.*) potrivită pentru căsătorie: *pa-re-mi bine c-ați venit, dar n-am fată de mărit.POP.*

de mătase, (*loc. adj.*) mătăsos, moale, lucios: *părul ei cel negru-n valuri de mătase se desprinde.EM.*

de merit, v. **cu merit**.

de meserie, (*loc. adj.*) calificat într-un anumit domeniu, de specialitate: *Eliad ajunsese atât de departe încât susținea că sistemul instrucției publice la noi e introdus și mănținut prin instigațiunile Rusiei, pentru ca să facă din români o nație de turburători și panglicari de meserie.EM.*

de miazăzi, (*loc. adj.*) sudic, meridional.

de mic, (*loc. adv.*) din copilărie, de copil: *încă de mic te cunoșteam pe tine.EM.*

de miere, (*loc. adj.*) (despre oameni) bun, generos.

de mijloc, (*loc. adj.*) **1.** situat în centru, în spațiul dintre alte lucruri; **2.** potrivit (ca dimensiuni), mijlociu; **3.** (*fig.*) obișnuit, banal, mediocru; **4.** (*fig.*) moderat, ponderat.

de mijloc de..., v. **din mijlocul...**

de mila (cuiva), v. **de milă**.

de milă sau **de mila...**, (*loc. adv.*) din compasiune (pentru cineva).

(mai) de milă, (mai) de silă sau **(mai) de silă, (mai) de milă**, de voie, de nevoie; vrând, nevrând: *când îi punea unei fete din mahala gândul un fecior de boier, apoi, mai de milă, mai de silă trebuia odată ș-odată să cadă fata în ghearele coconului.CAR.*

de milă să nu..., cu grijă să nu cumva...: *de milă să nu le strice frumusețea.POP.*

de mintea mea (sau **a ta**, **a lui** etc.), din proprie inițiativă.

de minune, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** admirabil, minunat, extraordinar: *se înțelegeau de minune*; **2.** foarte bine, excepțional, grozav: *dar de-o va spune-aceasta sau dacă n-o va spune, pădurile și luna vor face-o de minune.EM.*

de mir, (*loc. adj.*) **1.** (despre clerici) care nu face parte din tagma călugărească; **2.** (despre biserici) care nu depinde de o biserică.

de(-a) mirare sau (*înv.*) **de mirat**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** surprinzător; (*p.ext.*) uimitor: *de mirare cum într-un oraș ca Parisul nu se introduce odată în comerț acest excelent articol.CAR.*; **2.** demn de a fi admirat, admirabil.

de mirat, v. **de(-a) mirare**.

de miraz, (*loc. adv.*; *reg.*) minunat, strașnic.

de mit, (*loc. adj.*; *rar*) fabulos, fantastic, ca în basme.

de mizerie, (*loc. adj.*) **1.** mizerabil; **2.** sărăcăcios: *viață de mizerie.*

demn de atenție, vrednic de a fi luat în seamă.

demn de crezare, care inspiră încredere, credibil.

demn (sau **vrednic**) **de laudă** (sau **de toată lauda**), demn (sau vrednic) de a fi lăudat.

demn de toată lauda, v. **demn de laudă**.

de moarte, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** mortal: *d. I. C. Brătianu... a spus că țara e amenințată de o primejdie de moarte.EM,*; **2.** mortuar, funerar: *ce ai... de-ți plac făclii de moarte?EM.*; **3.** (*înv.*; despre păcate) care atrag osânda veșnică: *aș fi curățat de toate, de greșeale cealea ce-s de moarte.DOS.*; **4.** (*fig.*) grozav, teribil: *de luceafărul din cer m-a prins un dor de moarte.EM.*

de modă, v. **la modă**.

de modă veche sau **de veche modă**, (*loc. adj.*) **1.** depășit, demodat; **2.** (despre oameni) cu concepții învechite, depășite.

de modru-n afară, (*loc. adv.*; *reg.*) din cale-afară.

de (un) moment, (*loc. adj.*) de scurtă durată, momentan, efemer, pasager, trecător: *slăbiciune de moment.*

de monolit, (*loc. adj.*) trainic, de nezdruncinat.

de moșia lui..., v. **de moșie...**

de moșie... sau **de moșia lui...**, (*loc.adj.* și *adv.*; *înv.*) **1.** ereditar; **2.** originar din..., de loc din...; **3.** (despre limbă) maternă: *limba cea de moșie a locului.BIBLIA.*

de moștenire, (*loc. adj.*; *înv.*) ereditar.

de mucava, (*loc.adj.*; *fig.*; despre oameni) fără personalitate.

de multă rușine, v. **de mare rușine.**

de mult ce, (*loc. conj.*) deoarece, din cauză că: *au bătut părinții din palme de mult ce le-a plăcut cântecul.CAR.*

de multe mâini, v. **de toată mâna.**

de (**mai**) **multe ori** sau **în** (**mai**) **multe rânduri** sau **de câte ori**, (*loc. adv.*) în repetate rânduri, adesea: *de câte ori am așteptat o șoaptă de răspuns!EM.*; *acă așa se poate înșela omul de multe ori.CR.*; *am fost de multe ori confidentul lui.CAR.*

de multișor, (*loc. adj.* și *adv.*) care există de multă vreme; vechi: *asta-i cam de multișor poveste.CAR.*

de mult preț, v. **de preț.**

de mulțămire, (*loc. adj.*; *înv.*) mulțumitor, acceptabil.

de mulțămită, (*loc. adv.*) drept mulțumire.

de muzeu, (*loc. adj.*) **1.** rar, prețios, demn de a sta în muzeu; **2.** (*fam.*) depășit, vetust.

de nașterea sa, v. **de naștere.**

de (sau **din**) **naștere** sau **de nașterea sa**, (*loc. adj.*) **1.** de loc din..., de origine din...; **2.** de naționalitate...

de natură să..., (*loc. adj.*) capabil să..., apt să...

de nație, (*loc. adj.*; *înv.* și *reg.*) din popor: *feciorii de împărat nu se rușinau a lua fete de nație, din popor.POP.*

de (sau **cu**) **nădejde**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** de încredere: *un om de nădejde*; **2.** puternic; solid, temeinic: *nici nu mai mișcară din loc, fiindcă îi lovise cu nădejde.POP.*

de (sau **din**) **năprasnă**, (*loc. adv.*) pe neașteptate, fulgerător.

de născare, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) din naștere, originar.

den coaste, v. **de-a coasta.**

de nea, (*loc. adj.*) alb strălucitor; marmorean: *fața ta de nea.EM.*

de neam, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (despre oameni) de origine, de naționalitate: *bunicii erau de neam slav*; **2.** (despre oameni) dintr-o familie nobilă, însemnată; **3.** (despre vița de vie, pomi fructiferi etc.) de soi bun.

de neam și neam, v. **din neam** (**până**) **în neam.**

de nebiruit, (*loc. adj.*) invincibil.

de necaz, (*loc. adv.*) de ciudă, de mânie: *plângea de necaz.*

de necazul..., (*loc. prep.*) din pricina..., de răul....

de neclintit, (*loc. adj.*) **1.** imposibil de mișcat din loc; **2.** (*fig.*) ferm, neînduplecat.

de neconceput, (*loc. adj.*) imposibil, absurd.

de necrezare, v. **de necrezut.**

de necrezut sau **de necrezare**, (*loc. adj.*) de necrezut, incredibil.

de nedescris, (*loc. adj.*) imposibil de descris, indescriptibil.

de negoț, (*loc. adj.*; *înv.*) **1.** destinat vânzării, de vânzare: *vite de negoț*; **2.** comercial: *învoiala de negoț cu Rusia.*

de neiertat, (*loc. adj.*) impardonabil.

de neînchipuit, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** inimaginabil: [locomotiva] *are să facă salturi extravagante, de neînchipuit, peste obstacole pe cari nu le va fi putut sparge.CAR.*; *un peisaj mirific, de neînchipuit*; **2.** foarte, extrem de..., excepțional de...: *frumoasă de neînchipuit.*

de neînlăturat, (*loc. adj.*) inevitabil.

de neînțeles, (*loc. adj.*) ininteligibil.

de nemică, v. **cu nimic**.

de nemâncate, (*loc. adv.*; *reg.*) dis-de-dimineață.

de nenumărate ori sau **în nenumărate rânduri**, (*loc. adv.*) de foarte multe ori, foarte des.

de netreabă, (*loc. adj.*; *înv.*) fără valoare, fără importanță, nefolositor.

de nevoia..., (*loc. prep.*; *înv.*) din cauza..., datorită...

de (sau **cu**, **din**) **nevoie**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (*înv.*) necesar, de trebuință; **2.** constrâns, forțat, silit; (*p. ext.*) prin forța împrejurărilor.

de nici o culoare, nicicum, deloc.

de nici o trebuință, (*loc. adj.* și *adv.*) nefolositor, inutil: *toiagul se tocise, încât nu-i mai era de nici o trebuință.POP.*

de nici unele, (*loc. adj.*) de nici un fel, nimic.

de nici un fel, (*loc. adv.*) defel, deloc.

de nimereală, (*loc. adv.*) întâmplător: *Asta* [editarea unei publicații culturale] *e afacere de nemereală și, fiind vorba de cultura unui popor, poți zice că e o afacere de mare noroc.CAR.*

de (sau (*înv.*) **întru**) **nimic**, (*loc. adj.*) **1.** fără valoare, lipsit de importanță: *uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic.EM.*; *o trecătoare glumă de nimic.CAR,*; **2.** lipsit de orice merit; fără caracter: *om de nimic.*

de noapte, (*loc. adj.*) **1.** care acționează, lucrează în timpul nopții; din timpul nopții: *oală de noapte, schimbul de noapte, rondul de noapte*; **2.** (despre păsări răpitoare, animale, insecte) adaptate activității nocturne; care își desfășoară activitatea în timpul nopții: *fluturi de noapte.*

de (**cu**) **noapte**(**a**) sau (*reg.*) **din** (sau **în**, **cu**) **noapte**, (*loc. adv.*) în zori, dis-de-dimineață: *a se scula prea de noapte și frumos a se găti. PANN.*

de nord, (*loc. adj.*) nordic.

de norocul (cuiva), (*înv.*) (care este) potrivit cu soarta, cu destinul (cuiva): *era slujitoriu de oaste de nărocul său.DOS.*

de nou, v. **din nou**.

de (**la**) **nouă neamuri**, (*loc. adj.*) de toate felurile: *lungoare de nouă neamuri, alege-te, culege-te din crierii capului. POP.*

den potrivă, (*loc. adj.* și adv.; *înv.*) din față, de vizavi; din contra: *Căce den potrivă vei vedea pământul, și acolo nu vei întra.BIBLIA.*

de (sau **dacă**) **nu...**, în caz contrar..., altfel...: *de nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.EM.*

de nu mă înșel, v. **dacă nu mă înșel**.

den vreamea ce, (*loc. conj.*; *înv.*) după ce: *Și fu den vreamea ce căzură.BIBLIA.*

de obârșie, (*loc. adj.*) de neam, de origine.

de obicei, (*loc. adv.*) de regulă, în mod obișnuit, în genere: *a mai avut puterea să se târască până la prag, unde-i era de obicei culcușul. CAR.*; *turetce, pe care de obicei le purta suflecate.CR.*; *De obicei, prologul e spus de-un domn în frac. TOP.*

de obișnuit, (*loc. adv.*) de obicei: *mulți alții scriu poezii, de obișnuit lirice, mai adesea galante.CAR.*

de obște, (*loc. adj* și *adv.*) **1.** comun, general; public: *o lucrare ce s-au alcătuit să fie spre folosul de obștie.URIC.*; **2.** împreună, în comun, deopotrivă: *să mă iertați toți de obște.PANN*; **3.** în mod obișnuit, de obicei, în genere.

de ocară, (*loc. adj.* și *adv.*) rușinos, compromițător: *prea făcurăți nea-*

mul nostru de rușine și ocară.EM.

de ocazie, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** potrivit (numai) pentru o anumită împrejurare; **2.** (apărut) întâmplător; cumpărat sau vândut ocazional, din întâmplare (și avantajos).

de (sau **pentru**) **ochii lumii**, (*loc. adj.* și *adv.*) de formă, de fațadă: *din vorbă-n vorbă, ajung să-nțeleagă pe cum că, de ochii lumii și ai bărbatului, s-a dus tânăra la țară, până să se mai potolească bârfelile dușmanilor.CAR.*

de ocol, (*loc. adj.*) ocolit, indirect: *Pe această cale, deși de ocol, credem c-am ajuns aproape de dezlegarea primei întrebări.CAR.*

de ocupație, (*loc. adj.*) care ocupă temporar un teritoriu, o țară etc.: *trupe de ocupație.*

de o (sau **de aceeași**) **făină** (sau **teapă, tagmă**) **cu...**, de aceeași calitate umană...

de-o întâmplare sau **de toată întâmplarea** sau **de** (sau **pentru**) **orice întâmplare**, pentru orice eventualitate.

de olac, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** care aparține poștei (sau poștalionului); destinat transportului călătorilor și al corespondenței: *drum de olac*; **2.** iute, repede; întins.

de olaltă, (*loc. adv.*; *pop.*) **1.** de-a valma; **2.** unul de altul, unul de celălalt: *se iubesc... și ce departe sunt de-olaltă amândoi!EM.*

de-o mărginioară, (*loc. adv.*; *reg.*) la periferie: *avui și io o drăguță, ședea-n sat d-o mărginioară.POP.*

de (sau **pe**) **o măsură**, (*loc. adv.*) egal, la fel: *înalți toți de o măsură. PANN.*

de omenie, (*loc. adj.*) **1.** bun, cumsecade, cinstit; ospitalier: *om de omenie*; **2.** (*reg.*; despre fete) fecioară, virgină; *spusu-mi-a măicuța mie ca să fiu de omenie; și io cum să nu greșesc, dacă pe bade-l iubesc?POP.*

de onoare sau (*înv.*) **de onor**, (*loc. adj.*) **1.** onorabil: *când oi vrea, îmi găsește nenea Dumitrache bărbat mai de onoare ca dumneata. CAR.*; **2.** de demnitate: *datorie de onoare*; **3.** de frunte: *loc de onoare*; **4.** onorific: *membru de onoare.*

de onor, v. **de onoare**.

de o palmă, (*loc. adj.*) de lungimea (sau de lățimea) unei palme: *Și ori pe ce se oprea suflarea lui se punea promoroaca mai groasă de-o palmă.CR.*

de-o parigorie, v. **în parigorie**.

(pe) de o parte..., (pe) de altă parte..., **1.** într-un loc..., în altul: *au ales năsipul de-o parte și macul de altă parte.CR.*; **2.** dintr-un punct de vedere..., din alt punct de vedere..., (pe) aici..., (pe) dincolo ...

(cale) de-o poștă sau **de la o poștă**, (de) la o distanță (relativ) mare, de (sau până) departe.

de oraș, (*loc. adj.*) care provine de la oraș, care are caracteristicile, aspectul etc. de la oraș.

de ordin(ul), cu caracter..., de natură...

de ordinar(ă), (*loc. adv.*; *înv.*) de obicei, în mod obișnuit.

de ordine..., (*înv.*) de natura..., de domeniul....

de orice întâmplare, v. **de-o întâmplare**.

de origine, (*loc. adj.*) **1.** de proveniență, de natură: *alimente de origine animală*; **2.** originar: *locul de origine al râului*; **3.** de baștină, de neam, de naționalitate: *O, te-admir, progenitură de origine romană.EM.*

de-o seamă (cu...) sau (*reg.*) **de** (sau **la**) **seamă**, **1.** de (aproximativ) aceeași vârstă, generație (cu...): *câți voinici de-o seamă fură, toți o ceată se făcură.POP.*; **2.** la fel, deopotrivă, asemănător, asemenea.

de-o seamă de vreme, (*înv.*) de o bună bucată de vreme: *De-o seamă de vreme „Românul“ năvă-*

lește aprig asupra „Presei", inculpând-o că s-ar fi contrazicând.EM.

a deosebi albul de negru, a deosebi binele de rău.

a se deosebi cât cerul de pământ, a nu avea nici o trăsătură comună; a fi complet diferit de...

de o șchioapă, (*fam.*) **1.** (mai ales despre copii) foarte mic; **2.** (foarte) mare: *cu tocurile de o șchioapă la pantofi.CAR.;* **3.** (foarte) sus; *și turnând în pahare, săreau stropii de vin de-o șchioapă în sus.CR.*

de o tagmă cu..., v. **de o făină cu...**

de o teapă cu..., v. **de o făină cu...**

de oțel, (*loc. adj.*) foarte tare, asemenea oțelului: *nervi de oțel.*

de (un) pamplezir, (*loc. adv.*) de plăcere: [Oamenii] *merg* [la „Iunion"] *numai așa de un capriț, de un pamplezir.CAR.*

de paradă, (*loc. adj.*) **1.** care participă la o paradă: *detașament de paradă*; **2.** festiv, sărbătoresc: *uniformă de paradă*; **3.** de formă, de ochii lumii: *patrioți de paradă.*

de paradis, (*loc. adj.*) splendid, minunat.

de parcă, (*loc. conj.*) ca și cum: *ploua de parcă era potopul.*

de parolă, (*loc. adj.*) de cuvânt: *om de parolă.*

de pază, (*loc. adj.*) însărcinat cu paza, păzitor: *este îngeru-i de pază.EM.*

de (la) pădure, (*loc. adj.*) **1.** (despre plante și animale) care crește și trăiește în pădure, sălbatic; **2.** (despre oameni) necivilizat, necioplit.

de pământ, **1.** (*loc. adj.*; *înv.*) pământean; **2.** făcut din pământ: *oale de pământ.*

a-și depăna amintirile, a povesti din aducere aminte.

a depăna din picioare, a merge foarte repede; a o lua la sănătoasa.

a se depărta de la chestiune, v. **a se abate de la chestiune.**

a depăși limitele, a întrece măsura.

de pe când, (*loc. adv.*) de pe vremea în care...

de pe loc, v. **din loc.**

de perete, (*loc. adj.*) destinat a fi fixat pe perete: *gazetă de perete.*

de periferie, (*loc. adj.*) **1.** periferic, marginal; provincial; **2.** (*fig.*) de mâna a doua: *literatură de periferie.*

de pe rudă, de pe sămânță, v. **pe rudă (și) pe sămânță.**

de pe tată pe fiu, v. **din tată în fiu.**

de pe urmă, v. **din urmă.**

de pe vremea (sau **din timpul**) **lui Pazvante** (**Chiorul**), din timpuri străvechi; demodat, desuet: *ne împuia capul cu idei de pe vremea lui Pazvante.*

de pe vremuri, (*loc. adv.*) de odinioară, de altădată: *aceia cari au uzat... de libertatea presei... au fost redactorii de pe vremuri ai acestei foi.EM.; Pentru aceste producțiuni ale spiritului omenesc trebuie... o societate așezată de pe vremuri. CAR.*

de(-o) (sau **spre**) **pildă**, (*loc. adv.*) de exemplu: *spre pildă: când vei vorbi de mucos, nici tu să fii urduros.PANN.*

de pisică, (*loc. adj.*) în felul pisicii: *unduiri de pisică.*

de (sau **pe**) **pleașcă**, (*loc. adv.*) pe gratis.

de plâns, (*loc. adj.*) vrednic de milă, jalnic.

de plop, (*loc. adj.*; *reg.*; despre rudenie) îndepărtat: *mătușă de plop.*

de plumb, (*loc. adj.*) **1.** plumburiu, întunecat: *cer de plumb*; **2.** greu; (*p. ext.*) profund, adânc: *simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui.CR.*

(**numai** sau **doar**, **măcar**) **de poftă** sau **cât să-și prindă pofta**, foarte puțin; deloc: *n-au rămas prune în prun nici de poftă.POP.*

de politețe, (*loc. adj.*) **1.** care exprimă politețe; politicos, amabil: *pronume de politețe*; **2.** protocolar: *vizită de politețe.*; **3.** v. **din politețe**.

de pomană, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** gratuit; (*p.ext.*) la un preț derizoriu: *dacă te vei duce mai des* [la teatru], *ai să vezi că și așa, de pomană, tot nu s-a putut umplea sala națională decât mai puțin ca pe jumătate.CAR.*; **2.** (în mod) inutil, degeaba, zadarnic, fără rost, pe nedrept: *l-au băgat la bașcă de pomană.*

de pomină, (*loc. adj.*) **1.** celebru, renumit, vestit; de neuitat; memorabil: *În foarte depărtată vechime s-a petrecut un război care a rămas de pomină până în zilele noastre.CAR.*; **2.** extraordinar, grozav, strașnic.

de popă, (*loc. adj.*; *pop.*) **1.** (despre mâncăruri, în opoziție cu „de dulce“) de post; **2.** (despre zile, săptămâni, perioade) în care se postește (conform prescripțiilor bisericești): *săptămână de popă.*

de popularizare, (*loc. adj.*) care se adresează unui public larg: *literatură de popularizare.*

de poruncă, (*loc. adv.*; *reg.*) silit, constrâns.

de (sau **pe**, **după**, **în**) **porunceală**, (*loc. adj.* și *adv.*; *pop.*) **1.** (făcut) la (sau pe, după) indicațiile, dorințele, comanda cuiva, așa cum dorește cineva, de (sau la) comandă; **2.** (făcut sau acceptat) din ordin, (impus) cu forța, (*p. ext.*) (făcut) în silă, prost, de mântuială.

de poslede, (*loc. adj.*; *înv.*) obișnuit, de rând: *eu, un om de posleade.DOS.*

de post, (*loc. adj.*) **1.** (despre mâncăruri) gătit fără produse de origine animală: *mâncare de post*; **2.** (despre zile, săptămâni, luni) în care se postește; (*p.gener.*) în care cineva e nevoit să rabde de foame: *zile de post*; **3.** (*fig.*) firav, anemic: *nu mi-a părut deloc rău că mă dezbărasem de năravul unor așa succese de post.CAR.*

de postrig, (*loc. adj.*; *înv.*) **1.** (despre cărți bisericești) care servește la ceremonia intrării cuiva în rândul călugărilor: *evanghelie de postrig*; **2.** (despre oameni) care aparține, prin călugărire, unei mănăstiri.

de poștă, (*loc. adj.*) poștal: *vagon de poștă.*

de potcă, (*loc. adj.*; *pop.*) arțăgos, certăreț.

de (sau **pe**, **la**) **potriva...**, (*loc. adj.* și *adv.*) la fel cu..., asemenea, egal cu..., corespunzător cu..., pe măsura...: *El n-avea para frântă, nemite cu ce să le-nzestreze pe potriva lor și a numelui părintesc.CAR.*

de potrivă, v. **pe potrivă**.

de povară, (*loc. adj.*; despre animale) care cară poveri, folosit pentru cărat poveri: *cai de povară.*

de povață, **1.** (*loc. adj.* și *adv.*) (persoană) care îndrumă, povățuiește; **2.** care servește cuiva ca exemplu, ca sfat, ca îndemn: *întâmplarea asta să vă fie vouă de povață.*

de poveste, (*loc. adj.*) **1.** (*înv.*) care poate povesti, ca martor, faptele petrecute; **2.** de pomină: *avusese o pățanie de poveste.*

de praznic, (*loc. adj.*; *înv.*; despre îmbrăcăminte) care se poartă în zile de sărbătoare; de gală, festiv.

de prăsilă, (*loc. adj.*; despre animale domestice) selecționat pentru reproducere: *un vestit măgar de prăsilă.CAR.*

de precauție, (*loc. adj.*) care preîntâmpină sau încearcă să preîntâmpine un pericol, un necaz posibil: *măsuri de precauție.*

de precizie, (*loc. adj.*; despre aparate, instrumente de măsură etc.) care funcționează cu (cea mai) mare exactitate, (foarte) exact; (*p. ext.*)

de calitate: *aparatură de mare precizie*.

de predilecție sau **de predilecțiune**, (*loc. adj.*) **1.** preferat, favorit: *Autorul meu de predilecțiune-și publică operele numai o dată pe an.CAR.*; **2.** v. **cu predilecție**.

de predilecțiune, v. **de predilecție**.

de preferat, (*loc. adv.*) (în mod) preferabil.

de (sau (*înv.*) **cu**) **preferință**, (*loc. adv.*) mai ales, îndeosebi: *să poftești când ai vreme, de preferință între 5-7 p.m.CAR.*

de prestigiu, (*loc. adj.*) prestigios.

de (**mare** sau (*înv.*) **mult**) **preț**, (*loc. adj.*) (foarte) scump, (foarte) valoros: *obiecte de preț*.

de (sau **ca**) **prevedere**, (*loc. adj.*) (care servește) pentru a preveni un lucru neplăcut; pentru a evita eventualele riscuri: *măsuri de prevedere*.

de prezent, v. **în prezent**.

de price, (*loc. adj.*; *înv.*) **1.** care este prilej de neînțelegere, de dispută, de ceartă; **2.** care este potrivnic, dușman.

de (sau **cu**) **pricină** (sau **pricini**), (*loc. adj.*) vinovat: *astfel dar pe strugur l-au găsit cu vină și că însuși numai este de pricină.PANN.*

de (**mare**) **priință**, v. **cu** (**mare**) **priință**.

de(-a) prima sau **din primă**, (*loc. adv.*; *înv.*) de la început, dintâi; înainte de toate, mai întâi.

de primă necesitate sau **de** (**cea mai**) **mare necesitate**, indispensabil.

de primăvară, (*loc. adj.*) **1.** (despre plante) care se seamănă, care crește în timpul primăverii, primăvăratic: *flori de primăvară*; *salată de primăvară*; **2.** care se execută, care are loc în timpul primăverii: *arături de primăvară*; **3.** (despre îmbrăcăminte) care se poartă primăvara: *haine de primăvară*.

de (**mare**) **primejdie**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (extrem de) primejdios; **2.** care anunță un (mare) pericol; **3.** (*glumeț*) extraordinar, grozav.

de primire, (*loc. adj.*) **1.** (despre încăperi) destinat oaspeților, vizitatorilor, solicitanților: *salonul de primire*; **2.** (despre ore, zile) în care se primesc oaspeți; în care e permis accesul într-un anumit loc: *zi de primire*; **3.** care poate fi primit; acceptabil.

de prim (sau **de primul**) **ordin**, (*loc. adj.*) **1.** de primă importanță; **2.** de cea mai bună calitate; excelent.

de primprejur, (*loc. adj.*) din jur, înconjurător, învecinat, vecin: *toată suflarea și făptura de prinprejur îi țineau hangul.CR.*

de primul ordin, v. **de prim ordin**.

de primul rang, v. **de rangul întâi**.

de principii, v. **de principiu**.

de principiu (sau **principii**), (*loc. adj.*) teoretic, general: *poziție de principiu*.

a se deprinde ca făurarul cu scânteia, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia**.

a se deprinde ca făurarul cu scânteile, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia**.

a se deprinde ca țiganul cu scânteia, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia**.

a se deprinde ca țiganul cu scânteile, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia**.

deprinderea e a doua natură, v. **obișnuința e a doua natură**.

de prin partea locului, v. **din partea locului**.

de prin părțile locului, v. **din partea locului**.

de prin preajma, v. **din preajma**.

de prin preajmă, v. **din preajma**.

de prin vecinătate, v. **din vecinătate**.

de prin vecini, v. **din vecini**.

de pripas, **1.** (*loc. adj.*; *pop.*) (despre câini) fără stăpân: *îi plăcea și lui un așa dobitoc ... mai cu seamă că era de pripas.POP.*; **2.** (despre copii) părăsit, abandonat; (*p. ext.*) nelegitim, din flori: *băiat din flori și de pripas.EM.*; **3.** (despre oameni) străin, venetic.

de pripă, v. **în pripă**.

de (sau **în de**) **prisos** sau (*înv.*) **de prisoseală** (sau **prisosit**), (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** în plus, mai mult decât trebuie, peste obișnuit: *nu se vor mai tăia cu poanele cu folos, ci versurile de prisos.CAR.*; **2.** (*p. ext.*) fără rost, inutil, zadarnic, superfluu: *indiscreta întâmplare ne-a făcut să dăm peste scrisoarea de mai la vale, căreia e de prisos a-i mai face comentarie.CAR.*

de prisoseală, v. **de prisos**.

de prisosință, v. **cu prisosință**.

de prisosit, v. **de prisos**.

de proaspăt, v. **din proaspăt**.

de (**o**) **probă**, (*loc. adv.*) de încercare, de verificare: *luai de probă pentru casă vreo trei chile* [de vin]. *CAR.*

de profesie, (*loc. adj.*) profesionist: *Ceea ce nu stă însă în acele voturi ale Adunării ad-hoc e: ca oameni cu patru clase să fie redactori de gazetă și directori de bancă, ca advocați de mâna a doua să fie directori de drum de fier, ca jucători de cărți de profeie să fie deputați.EM.*

de progres, (*loc. adj.*; *înv.*) (despre oameni) progresist.

de prost gust, (*loc. adj.*; deplasat, nepotrivit: *în mijlocul larmei de: sus! jos! și geamuri, obloane, capete sparte, și tropote de gendarmi, și fapte mari de arme, ar fi fost un lucru de foarte prost gust să învârtesc aristonul.CAR.*

de protecție, (*loc. adj.*) care ajută, ocrotește, protejează: *măsuri de protecție.*

de provincie, (*loc. adj.*) situat în provincie, specific provinciei: *în orașul de provincie, banal, unde niciodată nu se văzuse vrun papagal. TOP.*

a depune armele, **1.** a capitula; **2.** a ceda; a renunța.

a depune o plângere, a face o reclamație.

de purtare, (*loc. adj.*) **1.** (despre îmbrăcăminte, încălțăminte) de toate zilele, de lucru; **2.** (despre animale) de muncă, de tracțiune.

de purtat, (*loc. adj.*) (care este, servește) de îmbrăcăminte; de îmbrăcat: *să-mi dai de mâncare și de purtat cât mi-a trebui.CR.*

(**bun**) **de pus pe rană să te vindeci**, v. **bun să-l pui pe rană**.

de puterea sa, (*loc. adj.*; *înv.*) de sine stătător, independent, liber.

de puțin, (*loc. adv.*; *sport*) la foarte mică distanță, diferență.

de puține ori, (*loc. adv.*) rareori.

de rangul al doilea sau **de al doilea rang**, de calitatea a doua, de gradul al doilea.

de rangul întâi sau **de primul rang**, de prima clasă, de calitatea întâi, de gradul întâi; de frunte.

de rasă, (*loc. adj.*) **1.** superior, ales: *un artist de rasă*; **2.** de soi bun: *animale de rasă.*

de rădăcină, (*loc. adj.*; *fig.*; *înv.*) de bază, fundamental.

de rău, (*loc. adj.*; *înv.*) dușmănos, supărător, vătămător: *cuvinte de rău.*

de răul (cuiva), (*loc. prep.*) din pricina răutății (cuiva).

de rând, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** din popor; (*p.ext.*) comun, obișnuit: [am fost] *un creier plin de visuri ș-o inimă de rând.EM.*; **2.** de serviciu: *fusese de rând la bucătărie*; **4.** precum e rânduit: *Ca mâine mă duc de* *rând,* [draga] *rămâne acasă plângând.POP.*; **5.** v. **la rând.**

de (sau **din**) **rândul...**, (*loc. prep.*; *înv.* și *pop.*) în privința..., referitor la....

de rândul acesta (sau **ăsta**), (*loc. adv.*) de data asta.

de rândul ăsta, v. **de rândul acesta.**

de rândul traiului, (*loc. adj.*; *reg.*) de hrană: *m-am fost vârât prin niște scai, ca să-mi caut și eu puțină sămânță de rândul traiului.POP.*

de râs, (*loc. adj.*) **1.** fără valoare; **2.** rușinos, de ocară: *i-a oferit un preț de râs.*

de râsul curcilor, v. **de râsul lumii.**

de râsul găinilor, v. **de râsul lumii.**

de râsul lumii (sau **al curcilor**, **al găinilor** etc.), penibil, ridicol.

de regulă, (*loc. adv.*) în mod obișnuit, de obicei.

de repețite ori, v. **în repetate rânduri.**

de reședință sau **de rezidență**, (*loc. adj.*) care servește drept sediu; rezidențial.

de revoluție, (*loc. adj.*) (despre suprafețe sau corpuri geometrice) generat prin rotația unei drepte, a unei curbe sau a unei figuri geometrice în jurul unei drepte fixe.

de rezervă, (*loc. adj.*) menit să înlocuiască: *roată de rezervă.*

de rezidență, v. **de reședință.**

de ridicat la cer, (*înv.*) vrednic de laudă.

de rigoare, (*loc.adj.*) **1.** potrivit etichetei: *haina de rigoare la baluri era fracul*; **2.** conform împrejurărilor: *se luaseră toate măsurile de rigoare.*

de (sau **pe**, **cu**) **rod**, (*loc. adj.*) roditor; (*spec.*; despre pomi) fructifer, încărcat cu fructe: *o vie pe rod.*

de rost, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) **1.** prin viu grai, oral, verbal; **2.** închipuit, inventat: *în acea zi strălucită ce bucurii mari a fost, va putea fieștecare a le socoti de rost.PANN*; **3.** din proprie inițiativă, neîndemnat, de la sine: *știe ca calul prost să ia hamul de rost.POP.*

de rudă, (*loc. adj.* și *adv.*; *pop.*) **1.** de prăsilă; **2.** foarte puțin; de leac: *lasă-mi măcar de rudă un fir.POP.*

de rudă bogată, v. **de rudă bună.**

de rudă bună (sau **mare**, **bogată**), (*înv.*) de neam bun (sau mare, bogat): *era de luminată și bogată rudă.DOS.*

de rudă mare, v. **de rudă bună.**

de rudă mică, v. **de rudă rea.**

de rudă rea (sau **mică**), (*înv.*) de origine modestă.

de rușine, (*loc. adj.*; despre cuvinte, expresii) rușinos, indecent, trivial, vulgar: *Dar, Dumnezeu ne ierte, pe alții și pe mine, noi n-am știut că patul e-un lucru de rușine!TOP.*

de sabie, (*loc. adj.*; *înv.*) capabil să poarte sabia sau (*p.gener.*) arma (pentru a lupta): *era oameni foarte viteji, mai vârtos bărbați de sabie.POP.*

de sacrificiu, (*loc. adj.*) sacrificat: *generație de sacrificiu.*

de salon, (*loc. adj.*; adesea *peior.*) specific lumii mondene, societății bune; care se produce într-un salon: *poet de salon, conversație de salon.*

de salvare, (*loc. adj.*) care servește pentru a salva: *barcă de salvare, colac de salvare.*

de santinelă, (*loc. adj.* și *adv.*) care servește la pază.

de sapă, (*loc. adj.*; despre oameni) capabil să lucreze cu sapa: *aș fi avut acum și nepoți de sapă, dar n-a vrut Dumnezeu să-mi trăiască copiii cei dintâi.POP.*

de saț(iu), **1.** (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) sățios; **2.** v. **până la saț(iu).**

de (sau **pentru**) **sămânță**, (*loc. adj.*) **1.** (bun) pentru semănat, (păstrat) pentru semănat: *grâu de sământă*; **2.** de prăsilă: *nu-i gâscă, ci-i gânsac: l-am cumpărat de sământă.CR.*

de sărbătoare sau **de sărbători**, (*loc. adj.*) **1.** (despre zile) în care se sărbătorește ceva sau cineva; în care (oficial) nu se lucrează, de odihnă: *săracul n-are soare, nici zile de sărbătoare.POP.*; **2.** (ca) pentru sărbătoare; (în mod) festiv, ceremonios, sărbătoresc: *lelișoară, trup de flori, gura ta-i de sărbători. POP.*; *haine de sărbătoare.*

de sărbători, v. **de sărbătoare.**

de sâmbră, (*loc. adv.*; *reg.*) în tovărășie; împreună.

de sân, (*loc. adj.*; despre copii) sugar.

de sânge, (*loc. adj.*) **1.** roșu (aprins), sângeriu: *un cer de sânge*; **2.** (despre lacrimi) de mare durere: *cântă două turturele, una râde, una plânge tot cu lacrime de sânge.POP.*; **3.** sângeros; crud.

de sânge albastru, v. **cu sânge albastru.**

de sârg, v. **cu sârg.**

de scară, v. **la scară.**

de scaun, (*loc. adj.*; despre așezări) care constituia reședința monarhului sau a cârmuirii; de reședință: *cetate de scaun.*

a-și descărca aleanul inimii, v. **a-și descărca inima.**

a-și descărca aleanul sufletului, v. **a-și descărca inima.**

a-și descărca inima (sau **sufletul**, **aleanul inimii**, **aleanul sufletului**), **1.** a se confesa, a se destăinui (cuiva); a-și spune ofurile (cuiva); **2.** a-și revărsa supărarea, mânia (asupra cuiva); a mustra, a certa (pe cineva): *după ce a mustrat-o și și-a descărcat tot aleanul inimii sale asupra ei, cică a părăsit pentru totdeauna pământul acesta.POP.*

a-și descărca mânia (asupra cuiva), a-și revărsa mânia (asupra cuiva): *crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă mânia.CR.*

a-și descărca sufletul, v. **a-și descărca inima.**

a descâlci (sau **a descurca**) **ițele**, (*fig.*) a clarifica, a limpezi o afacere.

de (sau **cu**) **scârbă**, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** care produce scârbă, scârbos; **2.** împotriva voinței sale, cu forța, cu sila.

a descheia țeasta capului (cuiva), a crăpa, a despica capul (cuiva): *Să-i descheie țeasta capului!CAR.*

de schelet, (*loc. adj.*; despre ființe sau părți ale corpului lor) foarte slab, scheletic.

a deschide apetitul, a face poftă de mâncare.

a-i deschide cale netedă (cuiva), a-i croi drum în viață (cuiva).

a deschide gura, a vorbi.

a-și deschide (sau **închide**) **inima**, a (nu) se destăinui: *ce-i mai rămâne celui singur, decât să-și închidă inima, să se roage și să se plângă cu lacrimi icoanelor?POP.*

a deschide larg ușile, a fi ospitalier.

a deschide ochii, **1.** a veni pe lume, a se naște: *satul în care deschisese ochii nu mai exista*; **2.** a se trezi: *zgomotul îl făcu să deschidă ochii*; **3.** a vedea (sau a face pe cineva să vadă) dincolo de aparențe; a (se) edifica, a (se) lămuri: *Acuma, bine că ți-ai deschis și dumneata în sfârșit ochii ca să vezi cine sunt. CAR.*

a-și deschide ochii (și **urechile**) **în patru** sau **a fi cu ochii în patru**, a fi cu mare băgare de seamă: *spune lui nen-tu Chiriac să nu uite de ce ne-a fost vorba... să fie cu ochii-n patru.CAR.*

a deschide (sau **a face**) **ochii mari** (**ca de bou** sau **cât cepe-**

le), a se mira foarte tare, a fi uluit.

a deschide (sau **a croi, a rupe, a tăia**) **pârtie**, a începe, a iniția ceva (luptând cu dificultățile începutului); a-și croi (singur) drum în viață.

a deschide scorul, a marca primul punct într-o întrecere sportivă.

a deschide un credit (cuiva), a credita, a împrumuta (pe cineva).

a deschide urechile, **1.** a fi atent, a lua aminte (la ceva); **2.** a ține seama (de ceva).

a deschide ușa (sau **ușile**) **cu capul**, a mitui (pe cineva).

a deschide vorba despre..., v. **a aduce vorba despre...**

a se deschide zăgazurile cerului, v. **a se rupe zăgazurile cerului**.

deschizător de drumuri, pionier.

de scoarță, (*loc. adj.*; *reg.*) (despre părinți, frați, surori) vitreg: *mamă de scoarță.CR.*

a descoase din toate prohaburile (pe cineva), a încerca să afle cu orice preț secretele cuiva.

a descoperi America, (*iron.*) a forța uși deschise.

a descrie în culori negre, a prezenta (numai) aspectele negative; a semnala (numai) defectele.

de scris, cu (sau pe) care se scrie: *hârtie de scris; mașină de scris.*

a se descuia zăgazurile cerului, v. **a se rupe zăgazurile cerului**.

de scurtă respirație, de mică întindere: *operă de scurtă respirație.*

de seama..., **1.** la fel cu..., asemenea, egal cu..., corespunzător cu ..., pe măsura ..., de potriva ...: *când eram foarte tânăr – sunt de atunci douăzeci de ani pierduți – am mai petrecut cu multă lume – mai des cu oameni de seama mea, cu oameni de o treaptă inferioară mai rar, și uneori și cu oameni foarte sus puși. CAR.*; **2.** (*înv.*) de felul..., din firea ..., din temperamentul...: *era glumeț de seama lui.*

de seamă, (*loc. adj.*) deosebit, ieșit din comun; remarcabil, însemnat: *un fenomen ciudat în viața noastră publică, anume, lipsa aproape completă de producțiuni literare și artistice de seamă.CAR.*

de seara până dimineața, în tot timpul nopții; în fiecare noapte: *închină-te de sara și până dimineața.EM.*

de seară, (*loc. adj.*) **1.** care se face, se produce sau acționează în timpul serii sau în prima parte a nopții; din timpul serii; de cu seară: *masa de seară*; **2.** (despre obiecte de îmbrăcăminte) care se poartă seara sau în timpul nopții la anumite ocazii: *rochie de seară.*

de sec, (*loc. adj.*; *pop.*) **1.** de post; **2.** (despre zile, săptămâni, luni) de post; **3.** pentru post.

de nu se mai poate, v. **cât se poate de...**

de (mare) senzație, (*loc. adj.*) senzațional: *s-a petrecut ... un incident de mare sensație.CAR.*

de nu se poate..., v. **cât se poate de...**

de serie, (*loc. adj.*; despre mărfuri, obiecte) fabricat, confecționat după același tip, împreună cu alte obiecte asemănătoare; (*p.ext.*) comun, obișnuit, banal: *producție de serie.*

de serviciu, (*loc. adj.*) **1.** în tură de lucru la serviciu; (care se află) dejurnă pe timp de o noapte, de o zi sau pe o perioadă din zi; de gardă: *ofițer de serviciu*; **2.** (care se află) în folosința curentă, efectivă și (zilnică) a unei întreprinderi, a unei instituții etc.: *mașină de serviciu*; **3.** care se referă la serviciu, la activitatea pe care o desfășoară cineva în calitate de angajat al unei întreprinderi: *probleme de serviciu, secrete de serviciu.*

a-și desface băierile pungii, v. **a-și dezlega punga**.

a desface o căsătorie, a pronunța o sentință de divorț.

a-și desface punga, v. **a-și dezlega punga**.

de sfinx, (*loc. adj.*) enigmatic, misterios: *tăcere de sfinx.*

de(-a) sila, v. **cu (de-a) sila**.

de silă, v. **în silă**.

de silă, de milă, v. **de milă, de silă**.

de sine însuși, v. **de sine**.

de sinele, v. **de sine**.

de sinene, v. **de sine**.

de (sau **de la**, (*înv.*) **din**, **dintre**) **sine** (sau (*înv.*) **sineși**, **sinele**, **sinene**) sau (*înv.*) **singur de** (sau **de la**, **din**, **dintru**) **sine** sau **de la sine** sau **de sine singur** (sau **însuși**), din inițiativă proprie, cu (sau prin) mijloace proprii, fără intervenția cuiva; (de unul) singur: *și una și alta se dezvoltă de sinele, fără a căuta să se atingă, să se influențeze cumva una pe alta.CAR.*

de sine singur, v. **de sine**.

de sine stătător, (*loc. adj.*) independent: *scenele și actele rămase vor fi de sine stătătoare și ne vor da o înfățișare, deși mai restrânsă, totuși, însă, deplină a unei cutare părți din viața eroului.CAR.*

de sineși, v. **de sine**.

de sineși se înțelege, v. **a fi de la sine (înțeles)**.

de sirenă, (*loc. adj.*) deosebit de frumos, încântător, fermecător; amăgitor: *cu un cântec de sirenă, lumea-ntinde lucii mreje.EM.*

a deslega calul de la gard, a începe o discuție: *Apoi ia asta-ți spun și eu, măi ciotul dracului: dezleagă odată calul de la gard, să știu eu atunci – de-oi ajunge cu sănătatea – ce-i al tău și ce-i al meu.CR.*

de soi, (*loc. adj.*) de calitate deosebită, ales: *Salariul bun și sigur atrage concurența artiștilor și comitetul inteligent alege pe cei mai de soi.EM.*

de spaimă, (*loc. adj.* și *adv.*; *fam.*) uimitor, uluitor, nemaivăzut: *un spectacol de spaimă.*

despărțire de pat, (*înv.*) divorț.

de speriat, (*loc. adj.* și *adv.*) ieșit din comun, extraordinar, uluitor: *avea o încredere în oameni ceva de speriat.*

a despica firul de păr în patru, v. **a despica părul în patru.**

a despica firul de păr în șapte, v. **a despica părul în patru**.

a despica (sau **a tăia**) **părul** (sau **firul de păr**) **în patru** (sau **în șapte**), a cerceta cu o meticulozitate exagerată ceva.

a despica părul în șapte, v. **a despica părul în patru**.

de spirit, (*loc. adj.*) spiritual: *Și pentru că omul de spirit simțea bine ce murdării culege, el a trebuit să le găsească o etichetă convenabilă. CAR.*

despre chipul lui, (*înv.*) cât despre el, din(spre) partea lui.

despre cântători, v. **(pe) la cântători**.

despre mamă, v. **de mamă**.

despre partea..., v. **din partea...**

despre primăvară, v. **spre primăvară**.

despre tată, v. **dinspre tată**.

despre ziuă, v. **de ziuă**.

de stă mâța în coadă, (*fam.*) uimitor, uluitor: *un tablou de stă mâța-n coadă.*

de stinge (sau **de zvântă**) **pământul**, peste măsură (de mult); excesiv, exagerat: *ce-i al lui e-al lui, bea de stinge.POP.*

de strânsură, (*loc. adj.*) de tot felul, de toată mâna; mediocru: *Orchestra, compusă din elemente de strânsură, ... nu ne-a dat până acu-*

ma decât aceea ce se poate numi producție mediocră, pacotilă, marfă ieftină de artă.CAR.

destul de..., îndeajuns de..., suficient de...: *Pavel era holteiu și casa lui destul de încăpătoare.CR.; O imitare metodică a modelelor și formulelor existente în lumea civilizată... poate da rezultate similare dacă nu egale, adesea destul de fericite.CAR.*

destul o bâtă la un car cu oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale.**

destul o bâtă la un car de oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale.**

destul un ciomag la un car cu oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**

destul un ciomag la un car de oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**

destul o măciucă la un car cu oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**

destul o măciucă la un car de oale, v. **ajunge o măciucă la un car de oale**

de(-a) surda, (*loc. adv.*; *pop.*) degeaba, zadarnic, în van: *de surda încercase el s-o mai dea pe brazdă cu vorba.POP.*

de sus (și) până jos, în întregime, din cap până-n picioare: *noaptea însă, după spartul luminațiilor, pân îmbulzeală, poți să-l murdărești pe la spate de sus până jos.CAR.*

de sus și de început, (*înv.*) din capul locului, înainte de toate.

de șagă, v. **în șagă.**

de șatră, (*loc. adj.*) **1.** țigănesc: *țigan de șatră*; **2.** grosolan, necuviincios, vulgar.

a deșerta cașul, (*reg.*) a o zbughi, a fugi.

a deșerta sacul, (*fam.*) a povesti, a relata ce a aflat.

de-și culege măselele (de pe jos). v. **de-i sar măselele.**

de-și scoate ochii sau **de (și-)a scos** (sau **de i-a ieșit**) **limba de un cot**, foarte mult, din răsputeri: *fuge lumea de dânsul de-și scoate ochii.CR.*

de șoc, (*loc. adj.*; despre unități militare) care are de îndeplinit o misiune importantă și dificilă în luptă: *trupe de șoc.*

a deștepta și morții, v. **a scula și morții.**

deștept ca oaia, prost.

(bun) de ștreang, (*loc. adj.*) **1.** (despre materiale) care slujește la spânzurare: *funie de ștreang*; **2.** (despre oameni) care merită să fie spânzurat.

de (sau (*înv.*) **cu**) **taină**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** secret, tainic; misterios: *înaintea celui străin nu grăi cele dă taină.POP.*; **2.** (*înv.* și *pop.*) foarte apropiat; intim: *sfetnic de taină*; **3.** desfășurat în cadru restrâns, intim: *Cina cea de taină.*

de talia..., (*loc. adj.* și *adv.*) de talentul..., de valoarea cuiva: *nu era un pictor de talia celor mari, dar învățase bine meșteșugul.*

de talie, (*loc. adj.* și *adv.*) de talent, de valoare: *când jucătorii sunt toți de talie, se întâmplă... partida să fie remisă.CAR.*

de tarabă, (*loc. adj.* și *adv.*) mahalagesc, trivial: *chestie de tarabă, onorabile! daraveri de clopotniță, stimabile!CAR.*

de tăvăleală, (*loc. adj.* și *adv.*; despre haine) de purtat la lucru, rezistent la purtat: *pantaloni de tăvăleală.*

de tânăr, (*loc. adv.*) de timpuriu: *însuratul de tânăr și mâncarea de dimineață n-au greș.POP.*

de teatru, (*loc. adj.*) **1.** care se prezintă pe scenă: *spectacol de teatru*; **2.** care se întrebuințează în spectacol; de recuzită: *pumnal de* *teatru*; **3.** care se ocupă cu literatura dramatică și cu reprezentarea acesteia pe scenă: *om de teatru*; **4.** afectat, teatral: *pasiune de teatru.*

de temei, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** de bază, fundamental, principal; important, serios; (*p.ext.*) greu, dificil: *strânsese în bibliotecă numai cărți de temei*; **2.** de încredere, sigur: *îmbătrânise, mergea greu și uita des, așa că nu mai era de nici un temei.*

de temelie, (*loc. adj.*) **1.** fundamental, esențial, principal: *grija ta de temelie e să înveți*; **2.** (*reg.*) băștinaș, autohton.

de teren, (*loc. adj.*) care lucrează sau care se folosește pe teren: *automobil de teren.*

de ticnă, (*loc. adj.*; *înv.*) prielnic, folositor; potrivit, favorabil.

de timpuriu, (*loc. adv.*) din timp; devreme: *trăise de timpuriu printre străini.*

de (sau **cu**) (**mare**) **tiraj**, (*loc. adj.*) care apare într-un număr mare de exemplare: *ziar de mare tiraj.*

de (sau **pentru**) **toaletă**, (*loc. adj.*) care servește la curățirea și îngrijirea corpului: *săpun de toaletă.*

de toamnă, (*loc. adj.*) **1.** care se referă, care ține de anotimpul toamnei: *îmbrăcăminte de toamnă*; **2.** v. **de cu toamnă.**

de toată frumusețea, (*loc. adj.*) foarte frumos, minunat: *o cravată de toată frumusețea.*

de toată întâmplarea, v. **de-o întâmplare.**

de toată mâna sau **de** (**mai**) **multe mâini**, (*loc. adj.*) de toate felurile: *În „Divanul ad-hoc" din Moldova erau boieri de toată mâna.CR.*; *era multă lume, boieri și cocoane de toată mâna.CAR.*

de toată nostimada, (*loc. adj.* și *adv.*) foarte nostim, amuzant.

de toată orânduiala, (*loc. adj.*) de tot felul.

de toată ziua sau **de toate zilele**, (*loc. adj.*) de fiecare zi, cotidian: *În privința șicanei, absurdității și relei-credințe în polemica de toate zilele a partidelor, iarăși am dori să-și amintească organul marelui partid de șicana, absurditatea și reaua-credință a organelor partidului cu care se află azi la putere marele om de stat.EM.*

de toate, **1.** (lucruri) de diferite feluri, variate; **2.** v. **de toți.**

de toate felurile, v. **de tot felul.**

de toate neamurile, v. **de tot neamul.**

de toate părțile, v. **în toate părțile.**

de toate zilele, v. **de toată ziua.**

de tocmeală, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** care este stabilit printr-o înțelegere: *dar nu trecu mult și se încheiară și cei cinci ani de tocmeală.POP.*; **2.** (despre îmbrăcăminte, încălțăminte) făcut la comandă: *haine de tocmeală.CR.*; **3.** de mântuială; **4.** bine, tare, zdravăn: [ciubotele] *erau cusute de tocmală.CR.*

de top, (*loc. adj.*) foarte bun; de valoare:

de tot... sau **de toată...**, (*loc. adj.*) **1.** foarte ...: *o întâmplare de tot hazul*; **2.** v. **cu totul.**

de totdeauna, v. **din totdeauna.**

de tot felul (sau **neamul**) sau **de toate felurile** (sau **neamurile**), (*loc. adj.*) variat, felurit.

de (sau (*înv.*) **în**, **întru**) **tot** sau **cu** (sau **în**, **întru**) **totul** sau (*pop.*) **cu** (sau **în**, **întru**) **totului** (sau (*înv.*) **totuluș**) **tot**, (*loc. adv.*) **1.** în întregime, în total, pe de-a-ntregul, complet, cu desăvârșire: *lasă-ți lumea ta uitată, mi te dă cu totul mie.EM.*; *în totului tot, a fi trecut la mijloc vro jumătate de ceas.CR.*; *Când cu totului răpită se-ndoi spre el din șele.EM.*; **2.** foarte: *târziu de tot.*

de tot soiul sau (*reg.*) **în toată**

forma, fel de fel, variat: *venise lume de tot soiul.*

de toți (sau **de toate**), în total: *să tot fi fost de toți vreo zece.*

de trandafir (sau **de trandafiraș**), (*loc. adj.*) asemenea trandafirului (ca frumusețe sau culoare): *bade, trup de trandafir, lasă-mă să rup un fir. POP.*

de trandafiraș, v. **de trandafir**.

de tranziție, (*loc. adj.*) de trecere, intermediar, tranzitoriu: *epocă de tranziție; alfabet de tranziție.*

de treabă sau (*înv.*) **cu (bună) treabă**, (*loc. adj.*) **1.** (*înv. și reg.*) harnic, priceput, capabil: *că boii se țin cu iarbă, și casa c-un om de treabă.POP.*; **2.** de omenie, bun, cinstit, vrednic de cinste, cumsecade: *purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă, cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.EM.*

de trebuială, v. **de trebuință**.

de trebuință sau (reg.) **de trebuială**, (*loc. adj.* și adv.) **1.** trebuincios, necesar, folositor, util: *Am crezut de trebuință a releva aceste împrejurări.EM. florile-s de trăbuială la-mpăratu de feșteală.POP.*; **2.** (*înv.*) potrivit, propice.

de trei parale, v. **de doi bani**.

de tropice, (*loc. adj.*) de la tropice, din regiunea tropicală: *căldură de tropice.*

de trufă, ((*loc. adj.*) despre nume) de râs, de batjocură.

de (un) trup cu..., (*înv.*) din aceiași părinți cu..., de sânge cu...

de tunet, (*loc. adj.*) ca tunetul, puternic, răsunător: *glas de tunet.*

de turbă haita, (*loc. adv.*; *arg.*) extraordinar, nemaipomenit: *acum e o frumusețe afară la câmp, de turbă haita.CR.*

de (la) țară, (*loc. adj.*;) **1.** de la sat: *pragul vilei de țară.EM.*; **2.** sătesc, țărănesc: *scoarțe de țară.*

de-ți bagi degetele în ochi, v. **de-ți scoți ochii cu degetele.**

de-ți ia auzul, de te asurzește: *Iar stropșitul de Ioan..., face o hodorogeală și un tărăboi, de-ți ie auzul.CR.*

de(-a) țiiș, (*loc. adv.*; *înv.*) ținând cu mâna.

a deține recordul, v. **a ține recordul.**

a deține un record, v. **a ține recordul.**

de-ți scoți ochii cu degetele sau **de-ți bagi degetele în ochi**, (despre întuneric) beznă: *era un pui de-ntuneric di-ț scotei ochii cu degitili.POP.*

de ultimă oră, (*loc. adv.*) foarte nou, proaspăt, recent: *știre de ultimă oră.*

de un cârd de ani, de mai mulți ani.

de (la) un cârd de vreme, (*loc. adv.*) de un timp încoace: *De la un cârd de vreme birjarii muscali... îi fac strașnică concurență.CAR.*

de unde până unde, nu se știe cum: *amu, di undi până undi, îi vini Soarelui cinca însurătorii.POP.*

de unde să-i trăznească lui prin minte?, cum să-și închipuie?

de un fel, (*loc. adj.*) de o singură specie.

de (un) moment, (*loc. adj.*) momentan, trecător: *la oamenii deosebiți, toane de un moment pot determina o mare parte a vieții.CAR.*

de-un rând, (*loc. adv.*; *reg.*) de data asta, deocamdată.

de un trup cu..., v. **de trup.**

de unul singur, (*loc. adv.*) neînsoțit, neasistat de (alt)cineva.

de urât, (*loc. adv.*) de plictiseală: *murea de urât.*

de urgență, (*loc. adj.* și adv.) imediat, urgent: *Madam, binevoiți a-mi da drumul d-aici de urgență.CAR.*; *ieșire de urgență*

de valoare, (*loc. adj.*) **1.** (despre lucruri) prețios, valoros, scump: *muzeul are obiecte de valoare*; **2.** (despre oameni) important, merituos; valoros: *un om de mare valoare*.

de vară, (*loc. adj.*) **1.** (despre plante, fructe etc.) care rodește, se coace în timpul verii; **2.** care se efectuează sau care se practică în timpul verii: *sport de vară*; **3.** care se poartă în timpul verii, care este adecvat verii: *haine de vară*.

de varvaric, v. **în varvaric**.

de (sau **cu**) **vază**, (*loc. adj.*) cunoscut, renumit: *Un tânăr student, copil de oameni sărmani și inculți, –... care aspiră să fie mâine un om public de mare vază – se simte ridicat sus de tot față cu umilii săi părinți.CAR.; Oricare român, fie născut din părinți cu vază, fie din părinți săraci, se putea ridica, fie prin puterea brațului, fie prin aceea a minții.EM.*

de veac, v. **din veac**.

de veci(e), v. **în veac de veac**.

de veghe, (*loc. adj.*) care veghează, veghetor: *turn de veghe*; (*fig.*) *făclie de veghe pe umezi morminte.EM.*

de veneție, (*loc. adj.*; *înv.*; despre mărfuri) care provin din Veneția: *să ne dai cai de călărie și arme de veneție.POP.*

a deveni de notorietate publică, v. **a fi de notorietate publică**.

a deveni slab ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a deveni slab (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a deveni uscat ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a deveni uscat (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură**.

de vis, (*loc. adj.*; *fam.*) foarte frumos; de o frumusețe ireală.

de viță, (*loc. adj.*) de neam mare, nobil: *poate-ai auzit ce-au pățit alții, mai de viță decât dânsul?CR.*; *Ion Ciortei, un țopârlan, un românaș de viță veche, ... a fost luat la militari.CAR.*

de voie, (ori) de nevoie sau **au de voie, au de nevoie** sau **cu voie, fără voie**, (*loc. adv.*) vrând-nevrând, constrâns, forțat, silit: *biata noră, care de abia ațipise, de voie, de nevoie trebui să se scoale.CR.*

de vreme ce..., (*loc. conj.*) din moment ce...

de vreme ce cum..., (*loc. conj.*; *înv.*) din moment ce..., dat fiind că.

(mai) devreme sau mai târziu, v. **(mai) curând sau mai târziu**.

dezbracă un sfânt și îmbracă pe altul, (*fam.*) face datorii noi pentru a le plăti pe cele vechi.

a dezbrăca de shima călugărească (pe cineva), a determina să renunțe la călugărie (pe cineva).

a dezgropa morții, (*fig.*) a evoca teme vechi, fără legătură directă cu subiectul discuției.

de zi ce merge, v. **de ce merge**.

de zi ce trece, v. **de ce merge**.

de zile mari, (*loc. adj.*) deosebit, solemn, excepțional: *spectacol de zile mari*.

de (sau **despre, către**) **ziuă**, (*loc. adv.*) înainte de ivirea zorilor, spre dimineață: *despre ziuă au adormit.CR.*

a dezlănțui un atac, a lansa, a porni un atac; a ataca.

a dezlănțui un război, a declanșa un război.

a-și dezlega băierile inimii, a se destăinui, a se confesa.

a-și dezlega băierile pungii, v. **a-și dezlega punga**.

a dezlega calul (sau **iapa**) **de la gard**, (*fig.*) a vorbi clar, explicit, pe înțeles: *Apoi aceasta-ți spun și eu, măi, ciotul dracului! dezleagă odată calul de la gard, să știu și eu atunci... ce-i al tău și ce-i al meu.CR.*

a dezlega iapa de la gard, v. **a dezlega calul de la gard**.

a-și dezlega (sau **a-și desface**) **punga** (sau **băierile pungii**), a da bani (cuiva), (*p.ext.*) a fi darnic, generos.

a(-și) dezlega sacul, **1.** a începe să vorbească; a spune tot ce știe: *ascultați, copiii moșului, să dezleg eu sacu cu glumele și cu snoavele.POP.*; **2.** a se destăinui; **3.** (*reg.*) a făta.

a dezmorți atenția (cuiva), a destinde (pe cineva): *d. președinte îl oprește, spre a mai dezmorți atenția Camerei cu o glumă.CAR.*

de zor, (*loc. adj.*) din plin; cu elan.

de zvântă pământul, v. **de stinge pământul**.

dimineața-dimineața, (*loc. adv.*; *înv.*) în fiecare dimineață: *Și ei încă priimiia cele ce să aducea de la ceia ce aducea dimineața-dimineața. BIBLIA.*

(de) dimineața (sau **dimineață**) **(și) până seara**, (*loc. adv.*) toată ziua; în fiecare zi, zilnic, (*p.ext.*) tot timpul, mereu.

din acea oară, v. **întru acea oară**.

(chiar) din această secundă sau **(chiar) din secunda aceasta**, începând cu momentul de față; de acum (înainte), (chiar) din această clipă; în acest moment: *chiar din această secundă nu-ți mai sunt prieten.*

din acel moment, v. **din momentul acela**.

din adâncul inimii (sau **sufletului**), (*loc. adv.*) din tot sufletul; cu tot dinadinsul; foarte mult.

din adâncul sufletului, v. **din adâncul inimii**.

(mai) dinainte, v. **(mai) deinte**.

din alte potoape, (*loc. adj. și adv.*; *reg.*) din moși-strămoși, de demult.

din alte timpuri (sau **vremi**), (*loc. adj. și adv.*) de altădată, de demult: *vântu-o foaie vestejită mi-au adus... voi păstra-o, voi întinde-o între foile acele ce le am din alte timpuri de la mâna dragei mele.EM.; Iar eu, citind adânc pe frescuri din pereți, văd conturându-se din alte vremi un basm.CAR.*

din alte vremi, v. **din alte timpuri**.

din an (sau **din joi**) **în Paști** sau **din Paști în Paști** sau **din Paști în Crăciun**, foarte rar: *la biserică mergi din Paști în Paști.CR.; când merge din joi în Paști pe la școală,* [învățătorul] *bate pe copii de-i umple de sânge.CAR.*

din arat până-n cărat, de primăvara până toamna: *Din arat până-n cărat, pice-ți părul de pe cap! POP.*

din auzite, (*loc. adv.*) din zvon public: *cazurile de telepatie constatate prin proprie experiență sau aflate numai din auzite.CAR.*

din băbăluc, (*loc. adv.*; *reg.*) din moși-strămoși, din timpuri străvechi.

din bătrâni, (*loc. adj.*) din moși-strămoși: *asculta la graiul lor înțelept și șoptitor, la cumințenia trecutului, la acele vești din bătrâni.EM.*

din belșug, (*loc. adv.*) în cantitate mare; din plin.

din bob în bob, (*loc. adv.*) amănunțit, detaliat.

din bortă de șarpe, v. **în gaură de șarpe**.

din bortă de șoarece, v. **în gaură de șarpe**.

din brazdă, v. **de brazdă**.

din (sau **cu**) **bun proeresis** sau **de bun proeresul** (cuiva), (*loc. adv.*; *înv.*) de bunăvoie, din proprie inițiativă, nesilit de nimeni.

din bun senin, v. **din senin**.

din cale-afară, v. **afară de rând**.

din cap, (*loc. adj.*) inventat, imaginat.

din cap(ăt), v. **de la capăt**.

din capătul pământului, v. **(de)**

la capătul pământului.

din cap(ăt) (până) în cap(ăt), de la început până la sfârșit, de la o extremitate la alta: *le spuse povestea, din capăt până în capăt.DOS.*

din cap până în călcâie, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până în picioare, **1.** v. **din creștet până în tălpi**; **2.** v. **în picioare.**

din cap până în poale, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până în talpă, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până în tălpi, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până la călcâie, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până la picioare, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până la poale, v. **din creștet până în tălpi.**

din cap până la tălpi, v. **din creștet până în tălpi.**

din capul căpisterii, de unde ai, oricât de puțin ai avea.

din capul locului, (*loc. adv.*) de la (bun) început; înainte de orice altceva: *Fără a prooroci, am spus-o, din capul locului, că partidul guvernant va pune toate resorturile în mișcare.EM.*

din care cauză, v. **din ce cauză.**

din cauza... sau **din cauză de ...**, (*loc. prep.*) din pricina..., pe motiv de...: *am suferit mult din cauza ta; a lipsit, din cauză de boală.*

din cauză că..., (*loc. conj.*) pentru că..., fiindcă..., deoarece....

din caz în caz, v. **de la caz la caz.**

din când în când, v. **când și când.**

din cât, v. **după cât.**

din câte sau **de-a-câtele(a)**, (*loc. adv.*; *pop.*) din răsputeri, foarte mult.

din ce, (*loc. conj.*; *înv.*) din care pricină, motiv pentru care: [sfântul] *l-au înfruntat* [pe împărat], *din ce spre mânie să porni împăratul.DOS.*

din ceas în ceas, (*loc. adv.*) din clipă în clipă, din moment în moment.

din ce (sau **care**) **cauză**, din ce motiv? din care pricină?

din ce în ce, **1.** tot mai mult: *din ce în ce cântarea... tot crește.EM.*; **2.** cu cât..., pe măsură ce...: *Din ce în ce m-apropiam, din ce în ce vedeam cum vântul s-arunca cu furie în brațele mărei de foc.EM.*

din cer, (*loc. adv.*) din senin, pe neașteptate.

din cer până în pământ, foarte mult; foarte mare: *Noroc din ceriu până-n pământ, că nu m-a prins melianul și haramninul de Trăsnea. CR.*

din chiar senin, v. **din senin.**

din clipă în clipă, (*loc. adv.*) din moment în moment, cât de curând, în orice moment: *trenul urma să sosească din clipă în clipă.*

din coaste, v. **de-a coasta.**

dincolo de hotar(e), v. **peste hotar(e).**

din contra sau **din contră**, (*loc. adv.*) dimpotrivă, invers: *atunci lumea cea gândită pentru noi avea ființă, și, din contra, cea aevea ne părea cu neputință. EM.; noi spunem totdeauna adevărul, când nu ni se-ntâmplă din contra.CAR.*

din cotrova, (*loc. adv.*) de undeva: [așteptau] *să vadă nu le vine mâncare din cotrova?CR.*

din creștet până în călcâie, v. **din creștet până în tălpi.**

din creștet până în pământ, v. **din creștet până în tălpi.**

din creștet până în poale, v. **din creștet până în tălpi.**

din creștet până în talpă, v. **din creștet până în tălpi.**

din (sau **de la**) **creștet** (sau **cap**)

până în tălpi (sau **în călcâie**, **în pământ**, **în picioare**, **în poale**, **în talpă**) sau **din tălpi** (sau **din talpă**) **până în** (sau **la**) **creștet** (sau **în creștetul capului**) sau **din tălpi până subsuori** sau **din talpă până în cap**, de sus până jos, peste tot corpul; în întregime: *chintesență de mizerii de la creștet până-n talpă.EM.*; *de la creștet pân în poale plutești ca visul de ușor.EM.*; [bunica] *a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creștet până în tălpi și apoi ne-a culcat pe cuptor la căldură.CR.*; *Trupul tânăr se simți furnicat din creștet până-n tălpi de un fior fierbinte.CAR.*; *Ce șoptește ea în taină când privește cu mirare al ei chip gingaș și tânăr de la cap pân-la picioare?EM.*; *Fir-ar tat-to afurisit, din creștet până-n pământ.POP.*

din creștet până la picioare, v. **din creștet până în tălpi**.

din cur, v. **în cur**.

din cuvânt în cuvânt, v. **cuvânt cu cuvânt**.

din doască în doască, de la început până la sfârșit, din scoarță în scoarță: *citise cogeamite cărțoiul din doască-n doască.*

din fașă, (*loc. adv.*) din fragedă pruncie.

din față, (*loc. adj. și adv.*) **1.** în față: *cuprinsă-i de pieire și din față și în coaste.EM.*; **2.** de dinainte: *ferestrele din față.*

din fericire, (*loc. adv.*) printr-un concurs de întâmplări favorabile.

din fir a păr, v. **de-a fir a păr**.

din fire, (*loc. adv.*) de la natură, nativ: *cum e cam leneș și somnoros din fire, a adormit greu de tot.POP.*; *...a vin't altul mai frumos, mai frumos și mai subțire, nu ca tine prost din fire.POP.*

din fir până-n ață, v. **de-a fir a păr**.

din fir până-n păr, v. **de-a fir a păr**.

din (sau **în**) **fugă**, (*loc. adv.*) în treacăt, în grabă: *Și, din fugă, îi aruncă altă veste stranie.TOP.*

din fundul pământului, v. **din pământ** (**din iarbă verde**).

din fundul rărunchilor, v. **din rărunchi**.

din gaură de șarpe, v. **în gaură de șarpe**.

din gaură de șoarece, v. **în gaură de șarpe**.

din generație în generație, din tată în fiu.

din (sau **în**) **greșeală**, (*loc. adv.*) din nebăgare de seamă, fără intenție: *sar odată ... din greșală drept cu fața-n jos.CR.*; *Înghite-o, burghezule, care ți-ai permis să nu consideri, fie chiar din greșală, ori, și mai rău, din distracție, decât picioarele poetului.CAR.*

din (sau **de**, **în**) **greu**, (*loc. adv.*) mult, tare, adânc: *baba oftă din greu. CR.*

din gros (sau **cu grosul**), (*loc. adv.*) din greu, mult, gros.

din gură în gură, pe cale orală, de la om la om: *„De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l poarte secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe.EM.*

din hat, (*loc. adj.*) vecin: *moșia din hat.*

din hăis, (*loc. adv.*; *pop.*) din stânga.

din inimă, v. **cu toată inima**.

din încurcătură în împleticire, din rău în mai rău.

din îndestulare, (*loc. adv.*; *înv.*) suficient, destul, cât trebuie (și ceva pe deasupra), din belșug.

din (sau (*înv.*) **pre**) **întâmplare**, (*loc. adv.*) întâmplător, accidental, ocazional: *umblând pe acolo, găsește din întâmplare câte o piatră de aceste.CR.*; *El* [publicul] *pune mâna pe ce-i cade din întâmplare sub ochi, având unul la mie sorț să dea* *peste o lucrare de seamă. CAR.; în împrejurări normale, acest domn ajuns din întâmplare profesor s-ar fi pus pe-nvățat carte.EM.*

din joi în paști, v. **din an în Paști**.

din josul, v. **în josul**.

din jur, v. **în jur**.

din jurul..., v. **în jurul...**

din leagăn, din fragedă copilărie, de la început: *Blanca, află că din leagăn Domnul este al tău mire.EM.*

din lipsă de..., v. **în lipsă de...**

din (sau **de pe**) **loc**, (*loc. adv.*) stând nemișcat: *trecuse un ceas și polițistul nu se clintise din loc.*

din loc în loc sau **dintr-un loc în(tr-) altul**, de colo până colo, ici și colo.

din marginea pământului, v. **(de) la capătul pământului**.

din margini de pământ, v. **(de) la capătul pământului**.

din marginile pământului, v. **de) la capătul pământului**.

din margini peste pământ, v. **de) la capătul pământului**.

din mărădic în mărădic, (*reg.*) din moși-strămoși.

din memorie, (*loc. adv.*) din amintire; pe de rost: *a recitat două ceasuri din memorie.*

din mers, (*loc. adv.*) fără a se opri din deplasare, în timpul mersului.

din mijloc, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** situat în centru; central: *fereastra din mijloc*; **2.** (*înv.*) în devălmășie; **3.** din centru; (*p.ext.*) în plin.

din mijlocul... sau (*înv.*) **de mijloc de...**, (*loc. prep.*) din; dintre: *den mijlocul drepților.DOS.*

din mila Domnului, v. **prin mila lui Dumnezeu**.

din mila lui Dumnezeu, v. **prin mila lui Dumnezeu**.

din minut în minut, (*loc. adv.*) dintr-un moment în altul.

din mână în mână, v. **dintr-o mână în alta**.

din moment ce..., (*loc. conj.*) de vreme ce..., dat fiind că...: *din moment ce așa ai hotărât, așa să rămână.*

din moment în moment, (*loc. adv.*) din clipă în clipă: *Din moment în moment așteptăm să-l știm* [numele candidatului].*CAR.*

din momentul acela sau **din acel moment**, (*loc. adv.*) de atunci, din clipa aceea: *din momentul acela purcese îngreunată.EM.*

din (sau **de la**) **moși** (**de la** sau **în**) **strămoși**, moștenit de la înaintași; (*p. ext.*) din vremuri străvechi: *are să-și păstreze credința lui din moși în strămoși.POP.*

din naștere sau **din născare** sau (*înv.* și *reg.*) **din născută**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** de când s-a născut; din născare, congenital: *Talentul este un accident din naștere.CAR.*; **2.** înnăscut, din vocație: *un erete, polițai din naștere.TOP.*; *Vă rog, dar, binevoiți a-mi permite să dau... o povață bătrânească tinerilor literați români – nu tutulor, numai acelora cari n-au talent din născare.CAR.* **3.** v. **de naștere**.

din (sau **de la**) **natură**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** din naștere, înnăscut: *prostia din natură nu se poate iscusi. PANN*; **2.** (*înv.*) în mod natural, pe cale naturală: *niște văi din natură făcute.*

din năprasnă, v. **de năprasnă**.

din nărav, v. **întru nărav**.

din născare v. **din naștere**.

din născută v. **din naștere**.

din neam (până) în neam sau (*înv.*) **de neam și neam** sau **în neam și (în) neam** sau **până la neam și neam**, din generație în generație, din tată în fiu, în veci.

din nebăgare de seamă, din neatenție; din neglijență.

din nenorocire, (*loc. adv.*) din

păcate, din nefericire: *Este prea adevărat că, din nenorocire, școalele noastre produc mult mai mulți scriitori decât cititori.CAR.*

din neștire, (*loc. adv.*) din nebăgare de seamă, involuntar.

din nevoie, v. **de nevoie**.

din noapte, v. **de** (**cu**) **noapte**(**a**).

din noapte-n noapte, (*loc. adv.*) de la o noapte la alta; fără întrerupere, mereu.

din norocire, (*loc. adv.*; *pop.*) din fericire: *Începutul merse greu, până când, din norocire, ochiul deprins al neuitatului Pascaly descoperi în debutanta noastră stofa unor succese nu tocmai imposibile.CAR.*

din (sau (*înv.* și *pop.*) **de**) **nou**, (*loc. adv.*) **1.** de la început, din temelii; **2.** încă o dată, iarăși, iar: *hai și noi la craiul, dragă, și să fim din nou copii.EM.*

din (sau **după**, **prin**) **obișnuință**, (*loc. adv.*) în virtutea deprinderii, potrivit obiceiului.

din ochi, (*loc. adv.*) estimativ, aproximativ: *se uită la inel, prețuindu-l din ochi.*

din oficiu, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** fără a fi consultat, obligatoriu: *l-au numit director din oficiu*; **2.** (în mod) oficial: *jurământ dat din oficiu.*

din om în om, (*loc. adv.*) de la unul la altul: *vestea se răspândise din om în om.*

din oră în oră, (*loc. adv.*) la intervale de o oră.

din (sau **dinspre**, (*înv.* și *pop.*) **despre**) **partea...**, (*loc. prep.*) **1.** din punctul de vedere..., cât despre ..., referitor la..., în privința...: *Din partea mea, tot chef și voie bună să vă dea Domnul, fiilor, cât a fi și-ți trăi!CR.*; *despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți.EM.*; **2.** în numele..., trimis de...; de la...

din (sau **de prin**) **partea** (sau **părțile**) **locului**, (*loc. adj.*) de pe acolo: *Critica a găsit cu cale că băiatul merită un jeț în Parnas lângă al lui Alecsandri, decanul din partea locului.CAR.*

din (sau **dinspre**) **partea mamei** (sau **a tatălui**), (*loc. adj.*) din neamul, din familia mamei (sau a tatălui): *sensibilitatea îi venea din partea mamei.*

din partea tatălui, v. **din partea mamei**.

din Paști în Crăciun, v. **din an în Paști**.

din Paști în Paști, v. **din an în Paști**.

din păcate, (*loc. adv.*) din nenorocire, din nefericire: *din păcate, era și evlavios moș Nichifor.CR.*; *Iar dacă, din păcate, vrei să-ți apropii gura de epiderma unei persoane de elită, ... la locul ce urmează să fie sărutat să dați întâi c-o cârpă muiată-n sublimat.TOP.*

din pământ, (*loc. adv.*) de jos: *își ridică ochii din pământ.*

din pământ din iarbă verde sau **din piatră seacă** sau **din fundul pământului**, **1.** cu orice preț, neapărat: *de nu mi-a aduce sluga mea sălăți de aceste și din piatră seacă, mare lucru să fie!CR.*; **2.** din senin, de nicăieri: *Sub domnia roșie iese, din pământ din iarbă verde, o foarte numeroasă clasă de paraziți improductivi cu trebuințe enorme, cari toate se satisfac direct sau indirect din punga contribuabilului ori din altă avere a statului.EM.*

din părțile locului, v. **din partea locului**.

din pățite, din experiență.

din piatră seacă, v. **din pământ din iarbă verde**.

din plin, (*loc. adv.*) din abundență, din belșug; cu prisosință.

din poartă-n poartă, din casă în casă, dintr-un loc în altul.

din (sau **de**, **pentru**) **politețe**, (*loc. adv.*) din obligații de etichetă; formal, de formă.

din pomană, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.* și *reg.*) de demult, din moși-strămoși.

din popor, (*loc. adj.*) de origine socială modestă: *și el e d-ai noștri, băiat din popor.CAR.*

din (sau **de prin**) **preajma...**, (*loc. prep.*) **1.** din (sau de prin) jurul..., dimprejurul, din (sau de prin) apropierea..., din (sau de prin) vecinătatea...; **2.** din ajunul...

din preziua ..., v. **în preziua**.

din pricina... sau **din pricină de...**, (*loc. prep.*) din cauza..., datorită..., ca urmare a..., din vina...: *numai din pricina ei mi se trage.CR.*

din pricină că..., (*loc. conj.*) pentru că..., deoarece..., fiindcă...

din pricină de..., v. **din pricina...**

din (sau **în**, **de la**, **la**) **prigon**, (*loc. adj.*; *reg.*; despre animalele de tracțiune) prins (înhămat sau înjugat) de tânjală, la mijloc (când sunt mai multe perechi).

(**chiar**) **din prima secundă**, (chiar) de la început, din prima clipă, din primul moment: *nu mi-a plăcut chiar din prima secundă a întâlnirii noastre*; *m-a recunoscut din prima secundă.*

din primă, v. **de(-a) prima**.

din primul moment, (*loc. adv.*) de la început.

din principiu, (*loc. adv.*) conform unui punct de vedere (general) hotărât (o dată pentru totdeauna): *eu nu mai vreau, din principiu, să supăr când scriu.CAR.*

din prisosință, v. **cu prisosință**.

din (sau **în**) **privirea...**, (*loc. prep.*) **1.** (*înv.*) din punctul de vedere..., din perspectiva...; **2.** v. **cu privire la...**

din prânz până-n cină, (*loc. adv.*; *înv.*) toată ziua.

din (sau (*înv.*) **de**) **proaspăt**, (*loc. adv.*; *pop.*) de curând, de puțină vreme, nu cu mult înainte: *peste vro câteva zile, am mai tăiet gustul de popie unuia, care venise în gazdă la noi din proaspăt.CR.*

din (sau **în**) **profil**, (*loc. adv.*) dintr-o parte (a feței sau a corpului).

din proprie inițiativă, fără îndemnul altuia: *s-a* [h]*otărât din proprie inițiativă a espedia trupe.EM.*

din punct de vedere sau **din punctul de vedere al...**, din perspectiva...: *orice adevăr este legitim din punctul de vedere al intereselor publicului întreg.CAR.*; *D. X bunăoară e plătit de stat ca să învețe pe studenții de la universitate limba română din punct de vedere filologic.EM.*

din punct în punct sau **punct cu punct**, unul după altul, fiecare pe rând (și detaliat), (*p.ext.*) în mod amănunțit, detaliat, pe larg.

din punctul de vedere al..., v. **din punct de vedere**.

din putere, v. **din toate puterile**.

din rărunchi sau **din** (sau **până în**) **fundul rărunchilor**, din toate puterile; intens.

din rădăcină (sau **temelie**, **temelii**), (*loc. adv.*) în întregime, cu totul, de tot: *S-a surpat Carpatul și, din rădăcină, stânca se preface într-o moale tină? CAR.*

din răsputerea, v. **din răsputeri**.

din răsputeri (sau **din răsputere**, **din toată răsputerea**, **din toate răsputerile**), (*loc. adv.*) din toate puterile: *Și lumea nebunise gemând din resputere.EM.*; *s-au pornit... glasurile să sune din răsputeri. CAR.*

din răstimp în răstimp, v. **în răstimpuri**.

din rău în mai rău, din lac în puț: *înrâurirea noilor săi amici îl dusese din rău în mai rău.EM.*

din rândul..., v. **de rândul...**

din roșu, v. **în roșu**.

din rudă în rudă sau (*înv.*) **în rudă de rudă**, din neam în neam, din generație în generație: *în rudă* *de rudă... va face preste toată lumea vrajbă și nepace.DOS.*

din săptămână în săptămână sau **săptămână de săptămână**, (*loc. adv.*) săptămânal.

din sânul..., (*loc. prep.*) dintre...; din mijlocul...

din scoarță în (sau **până în**) **scoarță**, de la prima până la ultima pagină, în întregime; (*înv.*) din doască în doască.

din scoarță până în scoarță, v. **din scoarță în scoarță**.

din scurt, (*loc. adv.*) de aproape: *urmărea sălbăticiunile din scurt.*

din scutece, (*loc. adv.*) din pruncie.

din seamă afară, v. **fără seamă de...**

din seară până-n zori sau (*înv.*) **de cu seară până în ziuă**, în tot timpul nopții; în fiecare noapte; tot timpul, mereu, de dimineață până în seară, și dimineața și seara.

din secunda aceasta, v. **(chiar) din această secundă**.

(chiar) din secunda aceea sau **din acea secundă**, (*loc. adv.*) începând cu momentul despre care este vorba; de atunci, din clipa aceea, din momentul acela: *i-am spus tot adevărul și, din secunda aceea, relațiile dintre noi s-au răcit.*

din secundă în secundă, (*loc. adv.*) **1.** la intervale foarte scurte; mereu; **2.** v. **într-o secundă**.

(ca) din (**bun** sau **chiar**) **senin**, **1.** (*loc. adv.*) pe neașteptate, dintr-o dată, fără veste: *cum începu hora, fata cea frumoasă ... veni ca din senin și iară se prinse lângă dânsul. POP.*; **2.** fără motiv: *Dar eu nu sunt nici retor, nici poet, ca să m-aprinz așa, din chiar senin.CAR.*

din sfert (**de oră**) **în sfert de oră**, (*loc. adv.*) la intervale de 15 minute; (*p.ext.*) foarte des.

din sine, v. **de sine**.

din sinele, v. **de sine**.

din sinene, v. **de sine**.

din sineși, v. **de sine**.

din spate liceu (sau **regină**), **din față muzeu** (sau **ruină**), (*arg.*) (despre femei) văzută din spate, pare mult mai tânără decât în realitate.

din spate regină, din față ruină, v. **din spate liceu, din față muzeu**.

dinspre partea..., v. **din partea...**

dinspre partea mamei, v. **din partea mamei**.

dinspre partea tatălui, v. **din partea mamei**.

dinspre (sau (*înv.*) **despre**) **tată**, (*loc. adj.*) în linie paternă: *neamul și despre tată, și despre mumă să trage de multe împărății.BIBLIA.*

din tablă în tablă, din scoarță în scoarță.

din talpă, (*loc. adj.*) din temelie.

din talpă până în cap, v. **din creștet până în tălpi**.

din talpă până în creștet, v. **din creștet până în tălpi**.

din talpă până în creștetul capului, v. **din creștet până în tălpi**.

din talpă până la cap, v. **din creștet până în tălpi**.

din talpă până la creștet, v. **din creștet până în tălpi**.

din talpă până la creștetul capului, v. **din creștet până în tălpi**.

din tată în fiu (sau **prunc**) sau (*reg.*) **de la tată la** (sau **pe**) **fiu** (sau **prunc**) sau **de pe tată pe fiu**, (*loc. adj.*) din generație în generație.

din tată în prunc, v. **din tată în fiu**.

din tălpi până în cap, v. **din creștet până în tălpi**.

din tălpi până în creștet, v. **din creștet până în tălpi**.

din tălpi până în creștetul capului, v. **din creștet până în tălpi**.

din tălpi până la cap, v. **din**

creștet până în tălpi.

din tălpi până la creștet, v. **din creștet până în tălpi.**

din tălpi până la creștetul capului, v. **din creștet până în tălpi.**

din tălpi până subsuori, v. **din creștet până în tălpi.**

din tăria..., v. **prin tăria...**

din temei (sau **din temeiuri**), (*loc. adv.*) în întregime, cu totul.

din temeiuri, v. **din temei.**

din temelie, v . **din rădăcină.**

din temelii, v. **din rădăcină.**

din timp, (*loc. adv.*) înainte de a fi prea târziu, din vreme: *se pornise din timp, ca să nu întârzie.*

din timp în timp sau (*înv.*) **pe la timpi**, (*loc. adv.*) din când în când, la răstimpuri; uneori; din vreme în vreme.

din timpul) lui Pazvante (Chiorul), v. **de pe vremea lui Pazvante (Chiorul).**

din toată inima, v. **cu toată inima.**

din toată puterea, v. **din toate puterile.**

din toată răsputerea, v. **din răsputeri.**

din toate colțurile (lumii), v. **în toate colțurile (lumii).**

din toate locurile, v. **în toate părțile.**

din toate părțile, v. **în toate părțile.**

din (sau **cu**) **toate puterile** sau **din** (sau **cu**) **toată puterea** sau **cu** (sau **din**) **putere**, (*loc. adv.*) **1.** cu toată forța, din răsputeri: *Făt-Frumos... o trânti cu toată puterea într-o piuă.EM.*; **2.** foarte mult, foarte tare; *Tot viforul care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintr-o dată în țeasta lui Stavrache, nu l-ar fi clătinat mai cu putere decât înfățișarea și vorbele acestea.CAR.*; **3.** zdravăn, temeinic: *Ei ajung la poarta mare ferecată cu putere.EM.*

din toate răsputerile, v. **din răsputeri.**

din toate timpurile, (*loc. adv.*) de totdeauna.

din tocmeală, (*loc. adv.*; *înv.*) din fire, de la natură.

din topor, (*loc. adj.*) grosolan, necioplit: *versuri din topor.*

din (sau **de**) **totdeauna**, (*loc. adv.*) **1.** de la început, în tot timpul, mereu, necontenit; **2.** obișnuit, cunoscut: *ieși în curând, schimbată în hainele ei de totdeauna.EM.*

din trăite, (*loc. adj.* și *adv.*) din propria experiență.

din treacăt, v. **în treacăt.**

din trecut, (*loc. adj.* și *adv.*) de altădată, de odinioară, de demult: *glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche.EM.*

dintre sine, v. **de sine.**

dintre sinele, v. **de sine.**

dintre sinene, v. **de sine.**

dintre sineși, v. **de sine.**

dintr-o bucată 1. (despre oameni) integru; **2.** (despre oameni) lipsit de subtilitate; **3.** (în fotbal, despre șuturi) din voleu.

dintr-o chitire, v. **dintr-o ochire.**

dintr-o mână în alta sau **din mână în mână**, de la unul la altul: *și umblam din mână-n mână, ca cârligul la fântână.POP.*

dintr-o ochire sau **cu o (singură) ochire** sau **de la prima ochire** sau (reg.) **dintr-o chitire**, (*loc. adv.*) dintr-o privire; foarte repede, imediat.

dintr-o privire, (*loc. adv.*) imediat ce s-a uitat, cât a putut vedea uitându-se repede, dintr-o ochire.

dintr-o (singură) răsuflare, (*loc. adv.*) dintr-o dată, pe nerăsuflate: *alții dintr-o resuflare spuneau, cu ochii închiși, cele șepte taine din catihisul cel mare.CR.*

dintr-o secundă într-alta, v. **într-o secundă.**

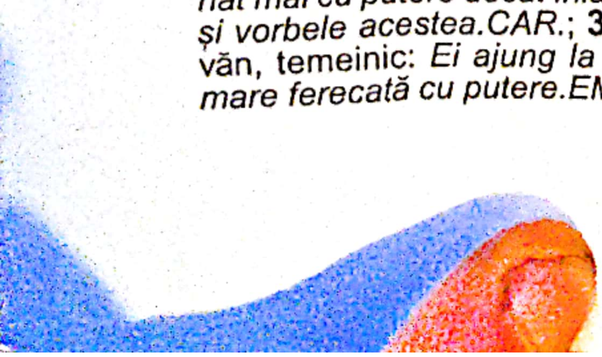

dintr-o trăsătură (sau **trăsură**) (**de condei**), (*loc. adv.*) dintr-o dată, fără a sta mult pe gânduri.

dintr-o trăsură (**de condei**), v. **dintr-o trăsătură** (**de condei**).

dintru început, v. **de la** (**bun**) **început**.

dintr-un condei, (*loc. adv.*) dintr-o dată.

dintr-un cuvânt, (*loc. adv.*; *pop.*) fără a sta la gânduri, imediat: *eu răspund dintr-un cuvânt, făr-să pun ochii-n pământ.POP.*

dintr-un loc în(**tr-**) **altul**, v. **din loc în loc.**

dintr-un moment în altul, (*loc. adv.*) dintr-o clipă în alta.

dintru-ntâi, (*loc. adv.*; *înv.*) mai întâi, înainte de toate, de la bun început.

dintr-un zbor, v. **în zbor**.

din țeavă, (*loc. adv.*; *fam.*) direct, dintr-o dată.

din una în alta, din vorbă în vorbă: *Și din vorbă-n vorbă, din una-n alta, ajung acasă la cumătra.CR.*

din (sau **de pe**) **urmă**, (*loc. adj.*) **1.** ultimul, de la sfârșit: *Soarele a asfințit și aruncă cea din urmă vâlvoare în aerul sticlos.CAR.*; **2.** precedent: *la întâlnirea din urmă venise cu mare întârziere.*

din urmă, (*loc. adv.*) **1.** din spate, dindărăt: *se grăbise, ca să-l ajungă din urmă*; **2.** de la locul unde a rămas.

din veac sau **de veac**(**uri**), (*loc. adj. și adv.*) din cele mai vechi timpuri; din moși strămoși.

din vechi, v. **din vechime.**

din vechime sau **din vechi** (*loc. adj. și adv.*) de demult, din bătrâni; din moși-strămoși; din vechime: *După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe, ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe.EM.*; *cântece din vechime.*

din vecinătate, v. **din vecini**.

din (sau **de prin**) **vecini** (sau **vecinătate**), (*loc. adj.*) care este din (sau de prin) apropiere.

din vedere, (*loc. adv.*) **1.** privind: *meșteșugul vreme cere, nu să-nvață din vedere.PANN.*; **2.** la repezeală, pe fugă.

din viu grai, v. **prin viu grai.**

din vorbă în vorbă, (*loc. adv.*) urmând cursul discuției, trecând de la o chestiune la alta: *Și din vorbă în vorbă au și ajuns la poarta lui jupân Ițic!CR.*

din vreme, (*loc. adv.*) din timp, la timpul potrivit, înainte de a fi prea târziu: *scârțâie roatele căruțelor ce pleacă din vreme, să nu le ajungă zăduful.CAR.*

din vremea lui han-tătar, din moși-strămoși.

din vreme în vreme, (*loc. adv.*) câteodată; din timp în timp, la răstimpuri: *pe drumul lung și cunoscut mai trec din vreme-n vreme.EM.*; *De-aș avea eu atâția gonitori în ocol și d-ta băieți, câți cazaci, căpcâni și alte lifte spurcate au căzut morți aici din vreme în vreme, bine-ar mai fi de noi!CR.*

din zbor, v. **în zbor.**

din zi din noapte, v. (**și**) **zi și noapte.**

din zi în zi, (*loc. adv.*) **1.** de azi pe mâine: *amâna din zi în zi și de joi până mai apoi.CR.*; **2.** pe zi ce trece; (*p.ext.*) din ce în ce: *preocupările politicii militante absorb din zi în zi mai mult tinerimea noastră studioasă.CAR.*

din zi până-n noapte, v. (**și**) **zi și noapte.**

din zori în prânz, (*loc. adv.*) toată dimineața.

din zori până-n noapte, v. (**și**) **zi și noapte.**

a dispărea de pe fața pământului, v. **a pieri de pe fața pământului.**

a dispărea fără urmă, a fi de negăsit.

a-și disputa mâna cuiva, (despre bărbați) a concura la mâna unei fete sau femei.

a distrage atenția (cuiva de la ceva), a abate atenția (cuiva de la ceva).

Doamne, iartă-mă!, (formulă întrebuințată după rostirea sau numai gândirea unei injurii) iartă-mă, Doamne, pentru vorbele rostite!: *mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne iartă-mă!CR.*

Doamne ferește!, să ne ferească Dumnezeu de așa ceva!: *cumplit meșteșug de tâmpenie, Doamne ferește!CR.; scopul nostru nu e, Doamne ferește, să rărim cumva sin-iubirea imensei majorități – cum se zice parlamentaricește – a confraților publiciști.CAR.*

Doamne păzește (și **apără**)! sau **păzit-a sfântul!**, **1.** Doamne ferește!; vai de mine!; **2.** deloc, nicidecum: *și unde mai pui că pe acolo nu se afla om leneș, Doamne păzește!POP.*

doar ce, v. **numai cât.**

doar cât, v. **numai cât.**

doar nu dau tătarii, v. **doar nu vin turcii.**

doar nu dau turcii, v. **doar nu vin turcii.**

doarme și pământul sub om, e o liniște desăvârșită.

doar n-am băut cerneală (sau **gaz**), (*fam.*) doar nu m-am prostit, doar nu sunt nebun; nici nu mă gândesc.

doar n-am băut gaz, v. **doar n-am băut cerneală.**

doar n-am mâncat bureți!, v. **doar n-am mâncat ciuperci!**

doar n-am mâncat ciuperci (sau **bureți, laur**)!, doar n-am înnebunit!

doar n-am mâncat laur!, v. **doar n-am mâncat ciuperci!**

doar n-am omorât pe cineva, v. **par-că am omorât pe tata (și pe mama).**

doar n-am omorât pe nimeni, v. **par-că am omorât pe tata (și pe mama).**

doar n-am omorât pe tata (**și pe mama**), v. **par-că am omorât pe tata (și pe mama)..**

doar nu-s tuns, nici ras pe cap, doar n-am mâncat ciuperci.

doar nu s-o face gaură în cer, (*pop.*) nu va fi pagubă prea mare; nu se va întâmpla nimic rău: *doară nu s-o face gaură în cer, d-om intra!POP.*

doar nu vin tătarii, v. **doar nu vin turcii.**

doar nu vin (sau **nu dau**) **turcii** (sau **tătarii**)!, ai răbdare!, nu te grăbi!

a dobândi proporții, v. **a lua proporții.**

a dobândi un ciolan de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

a dobândi un os de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

a(-i) dogori sângele (**în vine**) (cuiva), v. **a(-i) fierbe sângele** (**în vine**) (cuiva).

doina știe, doina cântă, bate apa în piuă.

Domnul (sau **Dumnezeu**) **să-l odihnească** (**în pace**)!, (formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți): *Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său.CR.*

(**numai**) (**unul**) **Domnul** (**mai**) **știe**, v. (**numai**) (**unul**) **Dumnezeu** (**mai**) **știe.**

dop de saca, om scund și îndesat, om bondoc: *era... gras și gros ca un butoi, adecă, cum i-am zice noi astăzi: dop de saca.POP.*

dop rutier, ambuteiaj.

a(-și) dori bună ziua, v. **a(-și) da bună ziua.**

a dori (sau **a vrea, a voi,** (*înv.*)

a cugeta) răul (cuiva), a dori (sau a voi, a vrea) ca cineva să aibă parte de necazuri, nenorociri etc.: *stăpâne, știi că eu nu-ți voiesc răul!CR.*

a(-și) dori ziua bună, v. **a(-și) da bună ziua.**

a dormi adânc sau **a dormi somn fără vise**, a dormi buștean.

a dormi blană, v. **a dormi buștean.**

a dormi buștean (sau **butuc, lemn**, (*reg.*) **blană**), a dormi adânc, greu, dus: *obosiți, tinerii fără grije dorm buștean.CAR.*

a dormi butuc, v. **a dormi buștean.**

a dormi culcare femeiască, (*înv.*; despre bărbați) a avea relații homosexuale: *Și cu bărbat să nu dormi culcare fămeiască pentru că urâciune iaste.BIBLIA.*

a (a)dormi dus, a (a)dormi adânc; a (a)dormi buștean: *natura doarme dusă, țăriile în pace.EM.*; *Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă. CR.*; *Când se-ntoarce beat, mă-njură și se culcă și doarme dus.CAR.*

a dormi iepurește sau **a dormi somnul iepurelui**, a dormi și a se trezi foarte ușor: *Dar tu să știi că eu dorm iepurește.CR.*

a dormi în front, a fi cu gândurile aiurea, a fi distrat.

dormi în pace! sau **odihnească în pace!**, somnul de veci să-ți fie liniștit!: *dormi în pace printre făclii o mie!EM.*; *Dormi în pace, alături cu nuielușa ta, binefăcătorul meu dascăl!CAR.*

a dormi lemn, v. **a dormi buștean.**

a dormi mort, a dormi adânc.

a dormi neîntors, a dormi adânc, liniștit.

a dormi obială, a dormi tun.

a dormi pentru veșnicie, a muri: [împăratul] *dă poruncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veșnicie.CR.*

a dormi (sau **a mânca**) **popește**, a dormi (sau a mânca) (foarte) mult.

a dormi somn fără vise, v. **a dormi buștean.**

a dormi somn neîntors, a dormi adânc, liniștit.

a (a)dormi somnul cel de pe urmă (sau **somnul cel lung, somnul celor drepți, somnul de veci**), a muri: *Toți dormiți, dormire-ați somnul ăl lung!CAR.*; *cel din urmă muritor va putea adormi somnul de veci cu un volum sub căpătâi.CAR.*

a (a)dormi somnul cel lung, v. **a (a)dormi somnul cel de pe urmă.**

a (a)dormi somnul celor drepți, v. **a (a)dormi somnul cel de pe urmă.**

a (a)dormi somnul de veci, v. **a (a)dormi somnul cel de pe urmă.**

a dormi somnul iepurelui, v. **a dormi iepurește.**

a dormi tun, a dormi buștean.

a doua naștere, **1.** înnoire a ființei individului, produsă prin taina botezului; **2.** învierea din morți și viața veșnică, după judecata de apoi.

a doua născută, (*înv.*; *bis.*) a doua naștere.

a doua venire (a lui Iisus Hristos), (în textele religioase) venirea lui Isus Hristos la sfârșitul lumii, pentru Judecata de Apoi.

dracul (mai) știe, v. **(numai) (unul) Dumnezeu (mai) știe.**

dragă (sau **drăguliță**) **Doamne**, așa-zicând: *începusem și eu, drăguliță Doamne, a mă rădica băiețaș la casa părinților mei.CR.*

drag ca sarea în ochi, antipatic, neduferit.

drăguliță Doamne, v. **dragă Doamne.**

a-și drapa nula, a-și ascunde, a-și masca goliciunea lăuntrică, incapacitatea, nulitatea: *și cu voi dra-*

pându-și nula vă citează toți nerozii.EM.

a drege busuiocul (sau **mohorul**), (*fam.*) a repara o gafă, a salva aparențele.

a drege căpriorii cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

a drege fălcile cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

a(-i) drege gustul (cuiva), a șterge gustul neplăcut lăsat de o mâncare abia înghițită; (*fig.*) a șterge impresia neplăcută lăsată de o întâmplare abia petrecută: *«Claponul» vine cu zaharicalele și cafeaua dupe masă, să-i dreagă* [opiniei publice] *gustul.CAR.*

d(e)rept ce?, v. **de ce?**

drept aceea, (*loc. adv.*) prin urmare.

drept ca funia (sau **ca șarpele**) **în sac** (sau **în traistă**), **1.** încovoiat; încolăcit; **2.** (*fig.*) necinstit.

drept ca funia în traistă, v. **drept ca funia în sac.**

drept ca șarpele în sac, v. **drept ca funia în sac.**

drept ca șarpele în traistă, v. **drept ca funia în sac.**

drept cine mă iei?, (*fam.*) nu cumva mă confunzi?, mă iei drept altul!

(prea) drept credincios, v. **(prea) bun credincios.**

drept mulțumire, ca semn de mulțumire: *Persescu, galant amfitrion, îi primea pe toți cu cea mai mare bucurie,... și, drept mulțumire, nu le cerea în schimb decât sț scrie o gândire, o strofă, o iscălitură măcar,... pe un frumos album.CAR.*

drept numele (cuiva sau a ceva), v. **în numele** (cuiva sau a ceva).

drept răsplată, ca recompensă.

drept să vă spun, ca să fiu sincer: *Ba eu, drept să vă spun, cucoane, n-am înțeles.CR.*

drept urmare, v. **prin urmare.**

drum bun!, călătorie plăcută!

drum călcat, drum umblat, bătut, practicabil.

drum (sau **cale, linie**) **de mijloc**, soluție intermediară, atitudine de compromis.

ducă-se în pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se în pustii!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se în pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se la pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se la pustii!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se la pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se-n pustietate!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se pe pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

ducă-se (sau **duce-s-ar**) **pe** (sau **la, în**) **pustii** (sau **pustiu, pustia** sau (*reg.*) **pustietate**)**!**, (*pop.*; *fam.*) nu vreau să mai știu de el (sau de tine, de ei etc.)!, ducă-se (sau duce-te-ai, duce-s-ar etc.) dracului!, lua-l-ar (sau lua-te-ar etc.) naiba!: *Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustii!CR.*

ducă-se pe pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

a duce boala pe picioare, a fi bolnav, fără a zăcea la pat.

a-și duce bordeiul, a-și duce traiul, a trăi: *Ghenoveva era fata a doi sărmani muncitori de pământ, cari de-abia-și duceau bordeiul de azi pe mâine.CAR.*

a se duce bou și a se întoarce vacă, a rămâne la fel de prost ca înainte de studii.

a i se duce buhul (**ca de popă tuns**) (cuiva), v. **a-i merge vestea** (cuiva).

a se duce ca din pușcă, v. **a fugi ca din pușcă.**

a se duce ca împușcat, v. **a fu-**

gi ca din pușcă.

a se duce calea mânzului, v. **a umbla calea mânzului.**

a se duce (sau **a merge, a trage**) **ca pe ciripie**, a se duce (sau a merge, a trage) în linie dreaptă: *capra nici una, nici alta, merse drept, ca pe ciripie, la stuful cu flori, unde era copilul.POP.*

a se duce ca pe gura lupului, a dispărea, a pieri: *ne-am calicit cu desăvârșire: zimți, ba oițe, ba stupi, ba cai și boi s-au dus, ca pe gura lupului.CR.*

a o duce ca peștele în apă, v. **a trăi ca peștele în apă.**

a o duce ca peștele pe uscat, v. **a trăi ca peștele pe uscat.**

a (**nu**)**-l duce** (sau **a** (**nu**)**-l ajunge**) **capul** (sau **mintea**) (pe cineva) (**să...**), a (nu) putea, a (nu) fi în stare, a (nu) fi capabil (să ...): *Dar te mai duce capul, ca să-l botezi?CR.*

a se duce ca pușcat, v. **a fugi ca pușcat.**

a duce casă (**bună** sau **rea**) **cu...**, v. **a face casă** (**bună sau rea**) **cu...**

a se duce ca vântul, a pleca foarte repede: *Și m-aș duce tot ca vântu[l], știi, când spulberă pământul.POP.*

a se duce către Domnul, a muri: *Ei, mititeii, s-au dus cătră Domnul, și datoria ne face să le căutăm de suflet.CR.*

a o duce câine-câinește, a o duce foarte greu; a trage mâța de coadă: *Cu spânul tot am dus-o, câne-cânește, până acum.CR.*

a-și duce (sau **a-și purta**) **crucea**, a îndura o mare suferință (fizică sau morală).

a se duce (sau **a pleca, a porni**) **cu călcâiele înainte**, a fi dus la groapă.

a se duce cu cățel, cu purcel, v. **a pleca cu cățel, cu purcel.**

a se duce cu coada între picioare, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a se duce cu coada între vine, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a duce cu cobza (pe cineva), v. **a duce cu preșul** (pe cineva).

a i se duce cuiva vestea și povestea, v. **a-i merge vestea și povestea.**

a duce cu iordanul (pe cineva), **a duce cu preșul** (pe cineva).

a duce cu minciuni (pe cineva), v. **a purta cu minciuni** (pe cineva).

a duce cu muia, v. **a duce cu preșul** (pe cineva).

a duce (sau **a trage**) **cu nasul la teică** (pe cineva), (*reg.*) a da în judecată (pe cineva).

a se duce cu nepus în traistă, (*pop.*) a pleca pe neașteptate.

a se duce (**pe gât**) **cu noduri**, v. **a merge** (**pe gât**) **cu noduri.**

a se duce (sau **a veni**) **cu plosca**, (*reg.*) a se duce (sau a veni) în pețit.

a se duce cu poșta nemțească, (*reg.*) a merge pe jos.

a se duce cu plugul, v. **a umbla cu plugul.**

a duce cu preșul (sau **cu cobza, cu iordanul**, (*arg.*) **cu muia**) (pe cineva), (*fam.*) a induce în eroare, a păcăli, a înșela (pe cineva).

a duce cu șoșoane (pe cineva), v. **a lua cu șoșonele** (pe cineva).

a duce (sau **a lua**) **cu șoșoșo** (pe cineva) sau **a umbla cu șoșoșo**, (*reg.*) a linguși, a amăgi (pe cineva): *umblă pe lângă mine cu șoșoșo; crede că eu nu bag de seamă.POP.*

a se duce cu uratul, v. **a umbla cu plugul.**

a duce cu vorba (pe cineva), v. **a purta cu vorba** (pe cineva).

a duce cu vorbe (pe cineva), v. **a purta cu vorba** (pe cineva).

a duce cu voroave (pe cineva), v. **a purta cu vorba** (pe cineva).

a duce cu zăhărelul (pe cineva), a amăgi, a înșela (pe cineva).

a se duce (sau **a merge**) **de-a roata**, (*reg.*) a se da de-a rostogolul, a se rostogoli.

a se duce de-a rostogolul, v. **a se da de-a rostogolul**.

a se duce de-a ruptul capului, v. **a veni în ruptul capului**.

a se duce de-a ruptul sufletului, v. **a veni în ruptul capului**.

a duce de mână (pe cineva), **1.** a călăuzi (pe cineva); **2.** (*fig.*) a proteja, a sprijini, a susține (pe cineva).

a duce (sau **a purta**, **a târî**, **a ține**) **de nas** (pe cineva), **1.** a stăpâni, a conduce, a dirija după plac (pe cineva); a obliga pe cineva să acționeze într-un anumit fel: *crapă de necaz că nu pot să stăpânească dumnealor pe toți mahalagii noștri, să-i poarte de nas, după cum le place lor.CAR.*; **2.** a duce cu vorba, a amăgi (pe cineva).

a se duce de nu-i mai vezi potcoavele, a pleca foarte repede.

a se duce (sau **a pleca**) **de pe capul cuiva**, a lăsa în pace pe cineva: *duceți-vă de pe capul mieu, că mi-ați scos peri albi!CR.*

a se duce de pe fața pământului, v. **a pieri de pe fața pământului**.

a (se) duce de râpă (sau **la șanț**), **1.** (despre bunuri, acțiuni etc.) a (se) risipi, a (se) distruge: *afacerea se dusese de râpă*; **2.** (despre oameni) a decădea (încet și sigur): *mergem încotro o vrea Cel de sus – Dumnezeu, adică. Și doar o fi El bun să nu ne ducă de râpă!CAR.*

a duce dorul (cuiva sau a ceva), a-i fi dor cuiva de cineva sau de ceva, a dori: *mai încolo nu prea sunt fântâni și, din partea apei, mi se pare că i-om duce dorul.CR.*

a duce dracul (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a se duce dracului (sau **naibii**), **1.** (în injurii; despre oameni dezagreabili) a dispărea fără urmă: *duceți-vă dracului!, du-te naibii!*; **2.** (despre lucruri) a se irosi, a se risipi: *în câțiva ani, toată moștenirea se dusese dracului.*

a se duce duluță, (*pop.*) a fugi, a dispărea.

a se duce glonț (la...), a se duce drept (la...).

a o duce greu, a trăi anevoie.

a duce greul, a avea de împlinit, de suportat partea cea mai grea a unei trebi.

a duce (sau **a purta**) **grija** (sau **grijă**) (**de...** sau **despre...**), a-și face griji pentru..., a se îngrijora de ...: *La ce de-acu-nainte tu grija mea s-o porți?EM.*; *unii uitaseră de copilul dus departe, și... alții, puțini, încă-i mai duceau grija.CAR.*

a duce grijă (cuiva), v. **a duce grija** (cuiva).

a se duce harțun la..., (*reg.*) a se duce direct și hotărât, a se duce țintă la...

a duce hăul și greul, a duce tot necazul, toată greutatea unei case.

a o duce (sau **a trăi**) **împărătește**, a o duce foarte bine.

a duce împielițatul (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a se duce împușcat, a pleca foarte repede, ca din pușcă: *cuprins de usturime,* [dracul] *se tot ducea împușcat.CR.*

a se duce înainte, v. **a merge înainte**.

a se duce înainte(a) (cuiva), v. **a ieși înainte(a)** (cuiva).

a se duce în calea (cuiva), v. **a ieși înainte(a)** (cuiva).

a se duce în calea lui, v. **a-și căuta de cale**.

a duce în cârcă (pe cineva sau

ceva), a duce, a purta pe umeri, în spate (pe cineva sau ceva); a fi împovărat.

a se duce în drumul lui, v. **a-și căuta de cale.**

a se duce în leafă, v. **a merge în leafă.**

a se duce (sau **a pleca, a fugi**) **în lume** (sau **în lumea largă**), a pleca departe, fără să se știe unde: *De urât m-aș duce-n lume și dorul m-aduce mâine.POP.; hai ș-om fugi în lume, doar ni s-or pierde urmele.EM.*

a se duce în lumea largă, v. **a se duce în lume.**

a se duce în lumea lui, a-și vedea de treburi, a se retrage la treburile sale.

a (se) duce în mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire.**

a se duce în oțelele puștii, v. **a ajunge în oțelele puștii.**

a se duce în pețit, v. **a merge în pețit.**

a se duce (sau **a pleca**) **în plata Domnului** (sau **a lui Dumnezeu**), a se duce (sau a pleca) unde vrea, unde știe: [sfânta Duminecă] *i-a spus... să se ducă în plata lui Dumnezeu.CR.*

a se duce în plata lui Dumnezeu, v. **a se duce în plata Domnului.**

a duce în poală (pe cineva), a ocroti, a proteja (pe cineva).

a se duce în poiană, v. **a ieși în poiană.**

a se duce în porneală, v. **a merge în porneală.**

a duce (sau **a băga, a împinge**) **în prăpastie** (pe cineva), a face (ca cineva) să ajungă într-o situație dezastruoasă (și fără ieșire), a duce la pieire (pe cineva).

a se duce în ruptul capului, v. **a veni în ruptul capului.**

a se duce în ruptul sufletului, v. **a veni în ruptul capului.**

a se duce în (sau (*înv.*) **a se deda pre**) **sihăstrie**, (*înv.* și *reg.*) a se sihăstri: *văzuse că el tot nu e nimic de lumea asta oarbă și d-aia se dusese în sihăstrie.POP.*

a se duce în știrea Celui de Sus, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu.**

a se duce în știrea Domnului, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu.**

a se duce în știrea lui Dumnezeu, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu.**

a se duce întins (undeva sau la cineva), a se duce direct și repede (undeva sau la cineva): *apoi s-a dus întins la mă-sa, s-o întrebe și pe dânsa.POP.*

a se duce (sau **a merge, a pleca**) **în** (sau **la**) **treaba** (sau **treburile**) **lui** (sau **a ei** etc.) sau **a se duce în treabă-și** sau **a-și vedea de treaba lui** (sau **a ei** etc.), a se întoarce la ocupațiile sale, a-și vedea de lucrul său, de interesele sale: *cei trei camarazi se despart, să meargă fiecare la treaba lui.CAR.*

a se duce în treabă-și, v. **a se duce în treaba lui.**

a se duce în treburile lui, v. **a se duce în treaba lui.**

a o duce (sau **a o ține**) **într-o mâncare și (într-)o băutură** (sau **într-un chef, într-o petrecere**), a chefui fără întrerupere: *Fă-ți idee, de alaltăieri seara până azi-dimineață s-o duci într-un chef!CAR.*

a o duce într-o petrecere, v. **a o duce într-o mâncare și (într-)o băutură.**

a o duce într-un cântec, a fi foarte bine dispus, a fi foarte vesel: *Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cântec.CR.*

a o duce într-un chef, v. **a o duce într-o mâncare și (într-)o băutură.**

a se duce (sau **a pleca**) **în țară** (sau **în țări**), a se duce în lumea largă: *eu mă duc mândruță-n țări, dar te rog să nu porți flori.POP.*

a se duce în țări, v. **a se duce în țară.**

a se duce învârtindu-se, a pleca, a dispărea imediat și definitiv de undeva: *Mă duceam mai iute ca fulgerul, mă duceam învârtindu-mă.CAR.*

a duce jindul, a dori foarte mult, a jindui: *să nu mai ducem jindul. PANN.*

a duce la bun sfârșit (ceva), v. **a duce la capăt** (ceva).

a (o) duce la (un) cap (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a (o) duce la (un) capăt (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a duce la capăt (sau **la bun sfârșit**) (ceva), a finaliza, a isprăvi, a termina (ceva).

a (o) duce la (un) căpătâi (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a (o) duce la (un) fel (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a duce la groapă (pe cineva), a înmormânta (pe cineva): *ducând la groapă trupul reginei dunărene.EM.*

a se duce la leafă, v. **a merge în leafă.**

a (o) duce (sau **a (o) scoate**) **la (un) liman** (sau **la liman bun, la limpede, la luminiș**), **1.** a scăpa, a salva; **2.** a duce la bun sfârșit (ceva); a o scoate la capăt: *se sfătuiește dară caii, cum s-o scoată la limpede.POP.*

a (o) duce la liman bun, v. **a (o) duce la (un) liman.**

a (o) duce la limpede, v. **a (o) duce la (un) liman.**

a se duce la lucru, v. **a se duce la slujbă.**

a (o) duce la luminiș, v. **a (o) duce la (un) liman.**

a duce la masă (ceva), v. **a aduce la masă** (ceva).

a (se) duce (sau **a (se) închide, a intra, a trimite, a băga**) **la** (sau **în**) **mănăstire**, a (se) călugări: *să știu de bine că mă duc la mânăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!CAR.*

a duce la măsea, v. **a trage la măsea.**

a duce la mormânt (pe cineva), a provoca moartea (cuiva).

a duce la mustață, v. **a trage la mustață.**

a se duce la năvod, (*reg.*) a se duce la pescuit.

a se duce la poiană, v. **a ieși în poiană.**

a se duce la porneală, v. **a merge în porneală.**

a (se) duce la șanț, v. **a (se) duce de râpă.**

a duce la selamet (pe cineva), v. **a scoate selamet.**

a (o) duce la (un) sfârșit (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a se duce la slujbă (sau **la lucru**), a pleca la îndatoririle lui, la serviciu: *iese iute ca scânteia și se tot duce înainte la slujbă.CR.*; *Nu mă mai duc nici la lucru, numai să-mi răcoresc trupu!POP.*

a se duce la șanț, v. **a se duce de râpă.**

a (o) duce (sau **a ține**) **la tăvăleală**, (*fam.*) **1.** (despre oameni) a fi rezistent la efort: *sunt, slavă Domnului! sănătos și voinic; duc bine la tăvăleală.CAR.*; (*iron.*) *nu toate obrazele duc deopotrivă la tăvăleală.EM.*; **2.** (despre lucruri) a fi rezistent (la întrebuințare zilnică), a fi durabil: *noroc de ghete, că țineau la tăvăleală.*

a se duce la treaba lui, v. **a se duce în treaba lui.**

a duce lipsă de..., a-i lipsi ceva, a fi în pană de...

a (nu)-l duce mintea (pe cineva) (**să...**), v. **a (nu)-l duce capul** (pe cineva) (**să...**).

a se duce minune, (*reg.*) a se duce vestea.

a se duce naibii, v. **a se duce dracului**.

a-și duce nasul undeva, **1.** a răspunde, a garanta pentru ceva; **2.** a îndura rușine pentru ceva.

a i se duce numele (cuiva), v. **a-i merge vestea** (cuiva).

a duce ogodul cuiva, (*înv.*) a menaja pe cineva.

a duce o viață de câine, a trăi foarte greu.

a duce păcatele (pe cineva) **să ...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a se duce pe apa sâmbetei, v. **a da pe apa sâmbetei**.

a se duce pe două cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a se duce pe două poteci, v. **a merge pe două cărări**.

a se duce pe cale neîntoarsă, v. **a se duce pe drum neîntors**.

a se duce pe cale neînturnată, v. **a se duce pe drum neînturnat**.

a se duce pe copcă, a da de belea, a o încurca; a nu mai avea scăpare: *fata și ochii din cap, căci atâta vi-i leacul; v-ați dus pe copcă, cu toată șmichiria voastră.CR.*

a duce peșcheș pe cineva (cuiva), v. **a da peșcheș pe cineva** (cuiva).

a se duce pe trei cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a se duce pe zece cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a duce (sau **a aduce**, **a trimite**) **plocon cuiva** (pe cineva), a prezenta pe cineva cuiva (în semn de omagiu sau pentru a-l judeca, a-l pedepsi): *dar încaltea ți-am curățit și eu casa de draci și vi-i aduc plocon des-dimineață.CR.*

a se duce pe copcă (sau (*reg.*) **pe copce**), **1.** a se duce unde e apa mai adâncă; **2.** (*fig.*; despre obiecte) a se distruge, a se pierde, a se prăpădi; **3.** (*fig.*; despre oameni) a o încurca, a o păți: *v-ați dus pe copce, cu toată șmichiria voastră.CR.*

a se duce pe copce, v. **a se duce pe copcă**.

a se duce (sau **a pleca**) **pe drum neîntors** (sau **neînturnat**) sau **pe cale neîntoarsă** (sau **neînturnată**), a muri, a dispărea: *s-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale ne-nturnată.EM.*

a se duce pe gârlă, v. **a da pe gârlă**.

a se duce pe gotcă, a da de nevoie, a păți ceva.

a duce (ca) pe palmă (pe cineva), v. **a purta (ca) pe palmă** (pe cineva).

a duce (ca) pe palme (pe cineva), v. **a purta (ca) pe palmă** (pe cineva).

a se duce pe ponoslu (la cineva), v. **a merge pe ponoslu** (la cineva).

a duce peșcheș (cuiva), v. **a da peșcheș** (cuiva).

a se duce pe tocmală, (*pop.*) a merge în pețit: *s-a dus badea pe tocmală, nu-i ajute sfânta sară.POP.*

a se duce (sau **a ajunge**) **până în** (sau **la**) **scara murgului**, a nu se lăsa, a stărui până la reușită.

a se duce până la calea întoarsă, a întrerupe o călătorie și a reveni în locul de plecare.

a se duce (sau **a merge**, **a face treaba**) **până la tindă**, a face ceva pe jumătate, a lăsa neterminat ceva.

a duce plugul de coarne, v. **a fi la coarnele plugului**.

a se duce pocnetului, a se duce dracului.

a (i) se duce (sau **a(-i) merge**) **pomina** (cuiva), a ajunge să fie cunoscut de toți, a (i) se duce vestea (cuiva): *traseră un chef de să se ducă pomina.POP.*

a duce poșta, v. **a umbla cu poșta.**

a-și duce povara, a-și purta crucea.

a (se) duce prin vama cucului sau **a trece** (sau **a (se) strecura**) **prin vama** (sau **vămile**) **cucului**, a (se) duce sau a trece, a (se) strecura clandestin peste graniță; a trece prin contrabandă.

a se duce (ca din) pușcă, v. **a ieși (ca din) pușcă.**

a se duce rugă, (*reg.*) a se duce vestea.

a duce saci la moară, v. **a duce sacul la moară.**

a duce (sau **a căra**) **sacul** (sau **saci**) **la moară**, a munci din greu.

duce-s-ar în pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar în pustii!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar în pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar la pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar la pustii!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar la pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar pe pustia!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar pe pustii!, v. **ducă-se pe pustii!**

duce-s-ar pe pustiu!, v. **ducă-se pe pustii!**

a duce sfat, a bârfi.

a(-l) duce sfântul (pe cineva), (*fam.*) a îndrăzni să....

a se duce șiba, (*reg.*) a aluneca.

a duce șoșonele (pe cineva), v. **a lua cu șoșonele** (pe cineva).

a se duce (sau **a merge**) **(în)tins**, (*înv.* și *reg.*) a se duce direct, de-a dreptul.

a duce trai bun cu..., v. **a avea trai bun cu...**

a duce trai pe vătrai, a duce o viață grea, plină de lipsuri.

a duce trai rău cu..., v. **a avea trai bun cu...**

a-și duce traiul, a trăi: *Dumnezeu, după ce a făcut toate animalele și vietățile, a orânduit apoi fiecăruia felul de viață și locul unde să-și ducă traiul.POP.*

a duce trena, (*sport*) a conduce plutonul concurenților într-o cursă sportivă, imprimându-i un anumit ritm.

a-i duce trena cuiva, a urma ca un câine credincios pe cineva, a se ține scai de cineva.

a se duce unde a dus mutu iapa și țiganu cârlanu, a se duce foarte departe.

a-și duce veacul, v. **a-și face veacul.**

a-i duce vergile (cuiva), (*reg.*) a avea o prevestire rea pentru cineva; a se teme să nu i se întâmple un necaz, o nenorocire cuiva: *Și când îi ave încaltea un cal bun. calea-valea, dar cu smârțogul ista îți duc vergile.CR.*

a i se duce vestea (cuiva sau la ceva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

a i se duce veste-poveste (cuiva sau la ceva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

a duce viață comună cu..., a trăi laolaltă cu...

a i se duce vorba (cuiva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

a-și duce (sau **a-și ține**) **zilele**, a se întreține.

duh de râvnire, (*înv.*) gelozie: *Și va veni lui duh de râvnire.BIBLIA.*

Dumnezeu cu mila!, cum o da Dumnezeu!

Dumnezeul ăl din tău, dracul.

Dumnezeu să-l aibă în pază!, v. **Dumnezeu să-l ierte!**

Dumnezeu să-l (sau **să mi-l, s-o**) **ierte!** sau **Dumnezeu să-l** (sau **s-o**) **aibă în pază!** Dumnezeu să-i ierte păcatele!: *astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească!CR.; Dumnezeu să aibă în sfânta sa pază sufletul iubitului și bunului Jiquidi.CAR.*

Dumnezeu să-l odihnească (în pace)!, v. **Domnul să-l odihnească (în pace)!**

Dumnezeu să mi-l ierte!, v. **Dumnezeu să-l ierte!**

(numai) (unul) Dumnezeu (sau **Domnul**) **(mai) știe** sau **dracul (mai) știe**, **1.** numai Dumnezeu, care le știe pe toate, ar putea să spună: *pierderea unui om, fie cât de strălucit, nu poate opri în loc mersul lumii, ale cărui* [sic!] *socoteală și capăt numai Dumnezeu le știe.CAR.; Dumnezeu știe numai ce se petrece acuma în sufletul unui biet dascăl ca mine.CAR.*; **2.** cine știe: *dracul mai știe ce are.CR.*

dunăre de mânios sau **mânios dunăre**, foarte mânios, turbat de mânie: *Dar știi că m-ai ars, Haldeule, zise părintele Duhu, luându-și tălpășița, Dunăre de mânios.CR.*

după aceasta (sau **aceea**, (*reg.*) **aia**), apoi, pe urmă: *După aia sunt dezlegat de orice cuvânt.CAR.*

după aceea, v. **după aceasta**.

după aia, v. **după aceasta**.

după boiul lui, v. **de boiul lui**.

după bunul plac al cuiva, după capriciul cuiva.

după capul meu, v. **după mintea mea**.

după care, v. **la care**.

după (sau **întru, pe, de, din**) **cât**, (*loc. conj.*) în măsura în care, după cum: *aista nu-i semn bun, după cât știu eu.CR.*

după câte îmi amintesc, dacă-mi aduc bine aminte.

după câte se știe, v. **precum se știe**.

după (sau **pe**) **cât** (sau **câte**) **știu (eu)** (sau **știi (tu)** etc.), potrivit informațiilor de care dispun (sau dispui etc.).

după chef, (*loc. adj.* și *adv.*) după dorință, după poftă: *ți-au făcut și băieții biserică aici pe loc, după cheful tău.CR.*

după chip ca..., (*loc. adv.*; *înv.*) la fel cu...

după chipul și obrazul cuiva, v. **după chipul și (a)semănarea cuiva**.

după (sau **pre**) **chipul și (a)semănarea** (sau **obrazul**) **cuiva** sau **tocma(i) și spre chipul cuiva**, după înfățișarea cuiva; întocmai ca, leit cineva: *și-și ia un suflet de noră, întocmai după chipul și asemănarea celei dintâi.CR.*

după cum, (*loc. conj.*) **1.** (*înv.*) de(cât) cum: *l-a scos afară mai viteaz după cum a fost!POP.*; **2.** cum, așa cum, precum, în felul în care...: *nu-i după cum gândește omul, ci-i după cum vrea Domnul.CR.*

după cum bate vântul, în funcție de împrejurări.

după cum de..., (*înv.*) după cât de...

după cum se știe, v. **precum se știe**.

după cum se vede, din câte se poate observa.

după cum știm, v. **precum se știe**.

după cuviință, v. **cu cuviință**.

după datină, conform obiceiului, tradiției.

după dreptate, după lege; just.

după (sau **pentru**) **faptă și răsplată**, răsplata este pe măsura faptei: *pentru faptă răsplată și năpastă* *pentru năpastă!CAR.*

după ființa sa, în fond, în esență: *sânul care mâni va fi un cadavru și care, după ființa sa, este și astăzi. EM.*

după împrejurări, (*loc. adj.* și *adv.*) după cum se întâmplă, potrivit circumstanțelor.

după întâmplare, (*loc. adv.*) cum dă Dumnezeu.

după lege, (*loc. adv.*) potrivit legii; just; legal: *Când bărbatul își părăsește nevasta, ea are drept, după lege, să se despartă de el.CAR.*

după (sau **pe**, **în**) **măsura...**, (*loc. prep.*) potrivit cu..., proporțional cu...

după (sau **pe**) **măsură**, (*loc. adv.*; despre îmbrăcăminte, încălțăminte) potrivit cu dimensiunile corpului.

după mine, după părerea mea: *după mine, care știi ce milos sunt, a devenit insuportabilă șederea aici. CAR.*

după mine (sau **după noi**), **(vie) potopul!**, nu-mi pasă ce se va întâmpla după plecarea (sau după moartea) mea (sau a noastră)!

după mintea mea (sau **a ta**, **a lui** etc.) sau **după capul meu** (sau **al tău**, **al lui** etc.), după părerea mea (sau a ta, a lui etc.).

după mutra lui, (*fig.*) după condiția lui socială: *luă de soție o zână după mutra lui.POP.*

după nașterea lui Hristos, v. **de la nașterea lui Hristos**.

după natură, (*loc. adj* și *adv.*) având ca model obiecte din realitate: *tablou după natură.*

după neștiință, (*loc. adv.*; *înv.*) din greșeală, fără a ști: *Om carele va mânca sfinte după neștiință.BIBLIA.*

după nevoie, (*loc. adv.*) cât trebuie, cum trebuie, potrivit necesităților: *îți trebuie să cunoști numai un stil – stilul potrivit, care le încape pe toate spre a se putea potrivi, după nevoie, la orice intențiune.CAR.*

după obicei (sau (*înv.*) **obicinuire**, (*loc. adv.*) potrivit obiceiului: *Sfinția sa, ne mai puindu-se de pricină, încrucișează mânile după obicei, își drege glasul și spune cu smerenie.CR.*

după obicinuire, v. **după obicei**.

după obișnuință, v. **din obișnuință**.

după obrazul cuiva, v. **pre obraz**.

după olaltă, (*loc. adv.*) unul după altul (fără întrerupere): *setea cea eternă, ce-o au după olaltă, lumina de-ntuneric și marmura de daltă.EM.*

după plac, v. **pe plac**.

după placul cuiva, v. **pe plac**.

după pofta inimii, v. **pe pofta inimii**.

după porunceală, v. **de porunceală**.

după potriva..., (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) conform cu..., corespunzător cu...

după (sau **pe**, **ca pe**) **pravilă** sau **cu pravila**, (*loc. adv.*; *înv.*) conform legii, după lege; (*p.ext.*) drept, just.

după puterea..., v. **în puterea...**

după putință, (*loc. adv.*) **1.** pe măsura puterilor; **2.** în limita, pe măsura posibilităților.

după rânduială, (*loc. adv.*) potrivit obiceiului: *credinciosul împăratului... vine cu gândul scrumul afară, după rânduială.CR.*

după rândul..., în ordinea...

după regulă, (*loc. adv.*) potrivit obiceiului: *Nunul cere paron, după regulă, mesenilor.CAR.*

după sac, și peticul, v. **și-a găsit sacul peticul**.

după scurt timp, v. **în scurtă vreme**.

după scurtă vreme, v. **în scurtă vreme**.

după semuire..., (*loc. adv.*; *înv.*) în raport cu..., potrivit cu...

după sfânt, și tămâia, după sac, și peticul: *După sfânt, și tămâia; după urmele unui corp didactic format în condiții atât de vicioase au trebuit să rezulte o mulțime de rele aproape incurabile.EM.*

după (sau **cum e**) **tingire**(**a**), **și capacul**, după sac, și petecul.

după tingire și capacul, v. **și-a găsit tingirea capacul** (**și lelea bărbatul**).

după toată probabilitatea, v. **după toate probabilitățile**.

după toată rânduiala, v. **cu** (**bună** sau **multă**) **rânduială**.

după toate probabilitățile sau (*înv.*) **după toată probabilitatea**, după cât se pare, probabil, poate, pesemne: *după toate probabilitățile voi fi în Iași peste vreo zece zile.CAR.*

după toiul..., (*loc. adj.*) pe măsura..., pe potriva...: *feciorul babei se dăduse ... în dragoste c-o fată sărăcuță și frumușică, după toiul lui.POP.*

după treaptă, (*loc. adv.*) potrivit rangului: *voievozii, boiarii după treaptă șoptesc cu admirare în barba înțeleaptă.EM.*

după trup, (*loc. adv.*; *înv.*) după origine.

după un târziu, v. **într-un târziu**.

după voia inimii, cum dorește.

după vremuri, (*loc. adv.*) de-a lungul veacurilor: *Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod.EM.*

a-l durea capul, **1.** a avea dureri de cap (din cauza ...); **2.** (*fig.*) a fi îngrijorat (din cauza ...), a-i păsa (de ...): *trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul.POP.*

a-l durea inima de..., v. **a-l durea inima pentru...**

a-l durea inima (sau **sufletul**) (**pentru...** sau **de...**) (pe cineva), a suferi din pricina...: *Astăzi nu mai e cum era în zilele mocanilor celor greoi și cinstiți, pe care-i durea inima de biata țara asta.EM..*

a-l durea în cot (sau **în cur**, **în fund**, **în spiț**) (pe cineva), (*fig.*) a nu-i păsa, a-i fi indiferent (cuiva).

a-l durea în cur (pe cineva), v. **a-l durea în cot** (pe cineva).

a-l durea în fund (pe cineva), v. **a-l durea în cot** (pe cineva).

a-l durea în spiț (pe cineva), v. **a-l durea în cot** (pe cineva).

a (**nu**)**-l durea măseaua** (pe cineva de ceva), a (nu)-i păsa (cuiva de ceva).

a-l durea sufletul de..., v. **a-l durea inima pentru...**

a-l durea sufletul pentru..., v. **a-l durea inima pentru...**

dus (**de-acasă**) **cu sorcova**, nebun, țicnit.

dușcă la dușcă, sorbitură la sorbitură: *Se ține bine: pahar la pahar și dușcă la dușcă.CAR.*

du-te cu Dumnezeu!, **1.** mergi sănătos!; **2.** lasă-mă în pace!

du-te de te plimbă!, (*fam.*) vezi-ți de treabă!, lasă-mă în pace!

du-te în pace!, v. **mergi în pace!**

du-te în plata Domnului!, **1.** vezi-ți de drum!, du-te unde știi!; **2.** lasă-mă în pace!

du-te pârlii!, du-te naibii!, du-te dracului!; pleacă!

du-te unde a dus dracul (sau **surdul**) **roata și mutul iapa!**, piei din ochii mei!, du-te naibii!: *du-te unde-a dus surdul roata și mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău.CR.*

du-te unde a dus surdul roata și mutul iapa!, v. **du-te unde a dus dracul roata și mutul iapa!**

du-te unde poftești!, (*fam.*) du-te (ori)unde vrei (numai pleacă de aici)!

E

e al dracului de greu, e foarte greu.

ea știe..., v. **el știe...**

e bine (să...), e de preferat (să...), e recomandabil (să...): *dacă-i place viața și soarele, atunci e bine să respecte aceste vechi porunci.TOP.*

e cam albastră situația, v. **e cam albastru.**

e cam albastru sau **e cam albastră situația**, (*fam.*) lucrurile sunt pe cale să ia un curs neplăcut.

e (sau **ar fi**) **ce** (sau **cum**) **e** (sau **ar fi**), treacă-meargă, acceptabil: *de foame ar fi ce-ar fi, dar n-am cu ce mă-nvăli.POP.*

e ceva de speriat, e de groază, e de comă, e teribil.

e ceva (putred) la mijloc (sau **în Danemarca**), ceva nu e în ordine, ceva e suspect, dubios: *eu văd bine că aicea e ceva la mijloc.POP.*

e ceva putred în Danemarca, v. **e ceva (putred) la mijloc.**

e cum e, v. **e ce e.**

e cu ochi și cu sprâncene, e bătător la ochi, e evident, e flagrant, e cusut cu ață albă.

e cu putință?, se poate?, e posibil?

e de ajuns, e destul, e suficient.

e de la sine înțeles, se subînțelege.

e de la sine înțeles că..., v. **se înțelege (de la sine) că...**

e de rău!, primejdia e mare!

e deștept de bate cuie cu capul, (*pop.*) e prost ca noaptea.

e dracul gol, are o minte diabolică, e descurcăreț foc.

e evident..., e clar, e limpede, nu încape îndoială: *E asemenea evident că nici unul din aceste păcate nu i se poate imputa vechiului regim catargiesc.EM.*

e floare la ureche, e o nimica toată.

e groasă! sau **e lată (rău de tot)!**, situația e foarte gravă!

ei bine..., după cum spuneam...

ei știu..., v. **el știe...**

(mai) e discuție?, v. **(mai) încape îndoială?**

(mai) e îndoială?, v. **(mai) încape îndoială?**

e lată (rău de tot)!, v. **e groasă!**

a elibera din funcție (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a elibera din post (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a elibera din serviciu (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

a elibera din slujbă (pe cineva), v. **a da afară din slujbă** (pe cineva).

el (sau **ea**) **știe...** sau **ei știu...**, numai el (sau ea) ar putea să spună: *Scaraoschi... se vâră, el știe cum și pe unde, în odaie la Ivan.CR.*

e mai aproape cămașa decât anteriul (sau **sumanul, țundra**), interesul personal e mai presus de interesul celorlalți.

e mai aproape cămașa decât sumanul, v. **e mai aproape cămașa decât anteriul.**

e mai aproape cămașa decât țundra, v. **e mai aproape cămașa decât anteriul.**

e mamă-sa în picioare, v. **e tatăl său în picioare.**

e minune (sau **ce minune**) **că ...**, e de mirare că...: *e minune oare că pentru el visul era viață?EM.*

a emite o idee, v. **a avansa o propunere.**

a emite o ipoteză, v. **a avansa o propunere.**

a emite o propunere, v. **a avansa o propunere.**

e mâncat ca alba de ham, e foarte apăsat de nevoi.

e mult de atunci, v. **e mult de când...**

e mult de când... (sau **de atunci**), a trecut mult timp de când...

e mult până a..., v. **e mult până să...**

e mult până să (sau **până a**)**...**, va trece mult timp până să (sau până a)...

e murat în varză acră, (*glumeț*) e bătut măr.

e nasulie!, (*fam.*) e primejdie!, e nenorocire!

e natural să..., e normal să..., e firesc să...: *așa e bine și natural să fie.CAR.*

e nădejde de..., v. **e nădejde să...**

e nădejde să... (sau **de...**), (*reg.*) e posibil să..., sunt speranțe să...: *e nădejde s-avem ploaie.POP.*

enciclopedie ambulantă, v. **enciclopedie vie.**

enciclopedie vie (sau **ambulantă**), (*fig.*) persoană cu cunoștințe întinse și variate.

e (o) nimica toată, e un fleac, e o bagatelă.

e nins în luna lui mai, (despre oameni) a încărunțit devreme.

e nor sau **sunt nori**, e înnorat.

e-n regulă!, e-n ordine!, ne-am înțeles!

e numai gura de el, promite multe, dar nu face nimic.

e o figură, (despre oameni) e o personalitate inconfundabilă, e un personaj.

e o nimica toată, e un fleac, e o bagatelă.

e păcat (**de Dumnezeu**) sau **e mai mare păcatul**, nu se cade, nu se cuvine, nu e bine: *pe mine* [mândra] *mă răpune și e păcat și de mine, că sunt tinerel pe lume.POP.*

e pe bune, e adevărat, lucrurile stau bine.

e peste poate, e imposibil.

e pe vine!, trebuie să apară din clipă în clipă.

e prea (sau **prea e**) **de oaie**, e prea de tot: *las-o baltă, că prea e de oaie!*

e (**foarte**) **probabil**, e (foarte) posibil; tot ce se poate: *e foarte probabil... că marile reforme sociale și economice... vor înlesni... răsărirea multor talente.CAR.*

e probabil că..., v. **este probabil că...**

era aproape să..., v. **era mai să...**

era cât pe ce să..., v. **era mai să...**

era de așteptat, se putea prevedea, era previzibil: *era de așteptat să nu se țină de cuvânt.*

era mai-mai să..., v. **era mai să...**

era mai (sau **mai-mai, aproape, cât pe ce**) **să...**, puțin lipsea să ..., era la un pas de a ...: *era mai ca să-l omor.EM.*

era și timpul, ar fi trebuit să se întâmple mai demult: *ce vrei? suntem în postul Crăciunului; se cheamă că era și timpul să ningă.POP.*

e rău de boală, v. **e rău de moarte.**

e rău de moarte (sau **de boală**), e prevestitor, aducător de moarte (sau boală); aduce ghinion, e semn rău: *săptămâna mare... să nu prea lipești sau spoiești, căci e rău de boală.POP.*

e rău de pagubă, nu concepe să piardă: *lasă-l în pace! doar îl știi ce rău e de pagubă! CAR.*

e scris să..., e predestinat să..., e sortit să...

este în natura lucrurilor, este firesc, de la sine înțeles.

este (sau **e**) **probabil că...**, e posibil, există posibilitatea ca...

ești nebun?, (*fam.*) ce vorbești?, fii serios!, nu se poate!

e tatăl său (sau **mamă-sa**) **în picioare**, seamănă leit, perfect cu tatăl său (sau cu mama sa).

ete fleoșc! sau **ete scârț!**, **1.** nu sunt de acord!; **2.** nu cred!; **3.** ei, și?

ete scârț!, v. **ete fleoșc!**

(mai) e tocmeală?, v. **(mai) încape îndoială?**

e tot un drac!, e același lucru!

e tras de păr, e exagerat, e cusut cu ață albă: *ia-o mai ușurel, vere, că prea e trasă de păr!POP.*

e tun, e vreme grea.

eu spun, eu aud, vorbesc degeaba, nu mă ascultă nimeni.

(mai) e vorbă?, v. **(mai) încape îndoială?**

evul de mijloc, v. **veacul de mijloc.**

evul vechi, v. **lumea veche.**

exact (sau **precis**) **ca un ceasornic** (sau **ca un cronometru**), foarte exact; punctual.

a exagera nota, v. **a forța nota.**

examen de admitere, examen pe baza căruia cineva este primit într-o formă (superioară) de învățământ.

examen de conștiință, analiză lucidă a propriei conduite morale.

exces de zel, sârguință, străduință exagerată: *pornite dintr-un exces de zel condamnabil.EM.*

a exista numai pe hârtie, a exista doar de formă.

a expedia pe lumea cealaltă (pe cineva), a omorî, a ucide (pe cineva), a-i face de petrecanie (cuiva).

a explica băbește, v. **a o lua băbește.**

a expune la aer, a aerisi.

F

fabrica de împins vagoane (sau **de tuns ouă, de lustruit tampoane**), loc inexistent; nicăieri.

fabrica de lustruit tampoane, v. **fabrica de împins vagoane**.

fabrica de tuns ouă, v. **fabrica de împins vagoane**.

a face a bine (sau **a rău, a vânt, a ploaie**), a cobi, a prevesti: *parcă nu faceți a bine, de nu vă mai astâmpără dracul...!CR.*

a face abstracție de..., a lăsa la o parte, a nu lua în considerare, a ignora, a nu ține seama de...

a face abuz de putere, a abuza de puterea deținută.

a face acrobație (sau **echilibristică**), (*fig.*) a adopta soluții nesigure, periculoase pentru a ieși dintr-o încurcătură: *ca să iasă basma curată, a făcut destulă echilibristică.*

a face act de prezență, a veni undeva numai din obligație, din politețe: *Da' stii, nu fățea să nu fațem măcar act de prezență.CAR.*

a-și face adiata, (*înv.*și *pop.*) a-și face, a-și întocmi testamentul: *Eu nu văz că-ți faci adiata?CAR.*

a face afiș (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva).

a se face afiș, a fi beat criță.

a se face alb, **1.** a deveni palid, a se albi (la față); **2.** a încărunți.

a face (ca pe o) albie de câine (pe cineva), v. **a face (ca pe o) albie de porci** (pe cineva).

a face (ca pe o) albie (sau **troacă**) **de porci** (sau **de câine**, (*înv.*) **porcească**) (pe cineva), a face de două parale, a face cu ou și cu oțet, a batjocori, a ocărî (pe cineva): *ca p-o albie porcească m-a făcut și m-a gonit.PANN.*

a face (ca pe o) albie porcească (pe cineva), v. **a face (ca pe o) albie de porci** (pe cineva).

a face albul negru, a denatura, a falsifica realitatea.

a face alișveriș, a cumpăra o mare cantitate de marfă.

a face aluzie, a sugera, a insinua.

a(-și) face amiaza (sau **amiazul**), **1.** a mânca de prânz: *aci se așeză, ca să-și facă amiazul.POP.*; **2.** a se odihni după masa de prânz; a-și face siesta: *cerbul ce-mi făcea? sta și rumega, namiaza-și făcea.POP.*

a-și face apariția, a apărea, a se arăta, a se ivi.

a face apel (la cineva sau la ceva), **1.** a invoca (pe cineva sau ceva); a apela (pe cineva): *facem apel la sentimentul național al d-lui Brănișteanu.CAR.*; **2.** a chema (pe cineva), a apela (la cineva): *am făcut apel la vecini, să ne dea o mână de ajutor*; **3.** (*jur.*) a se adresa unei instanțe superioare.

a face apelul, a face prezența.

a face a ploaie, v. **a face a bine.**

a face arătare, (*înv.*) a arăta.

a face a rău, v. **a face a bine.**

a face armata, a satisface serviciul militar.

a face ascultare, (*înv.*) a asculta.

a face așezare, (*înv.*) a așeza, a rândui.

a face așteptare, (*înv.*) a aștepta.

a se face așteptat, a se lăsa așteptat, a întârzia.

a face avansuri (cuiva), a încerca să cucerească (pe cineva).

a face avere, v. **a face parale.**

a face a vânt, v. **a face a bine.**

a-și face bagajele, a se pregăti de plecare.

a face baie, a se îmbăia.

a face bani, **1.** a bate, a emite monedă; **2.** v. **a face parale.**

a-și face barba, **1.** a-și tunde barba; **2.** a se bărbieri.

a face bășcălie de..., v. **a lua în bășcălie pe...**

a face bășici, a se bășica.

a face bătaie, (*pop.*) a se bate: *veni vremea de se hotărâră câinii a face bătaie în regulă.POP.*

a se face beat tei, v. **a fi tei.**

a (se) face bine (sau **sănătos**), a (se) însănătoși, a (se) întrema, a (se) vindeca.

a-i face bine (cuiva cu ceva), a împrumuta (cuiva ceva): *A urgisi pe-acela care ți-a făcut bine...– aceasta nu e nobil.EM.*

a-i face bine (ceva cuiva), a-i prii, a-i fi de folos (ceva cuiva): *plimbarea îi făcuse bine.*

a face bine ca..., v. **a face bine să...**

a face bine de..., v. **a face bine să...**

a face bine (sau **rău**) **să...** (sau **ca..., de...**), a (nu) fi de dorit, preferabil să... (sau ca..., de...): *ai face bine să treci pe la el.*

a face biruință, (*înv.*) a birui, a învinge.

a face bâca, a cădea.

a face blatul, (*arg.*) a intra, a călători sau a mânca fără a plăti: *în tramvai și la cantină făcea blatul.*

a face blau, a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare (din cauza mahmurelii): *Eu – răspunde omul nostru – mă duc la atelier... După repausul duminical, începem la șapte... Sunt șef de echipă, nu pot să fac blau.CAR.*

a o face boacănă, v. **a face una boacănă.**

a face boboane, (*reg.*) a vrăji.

a se face bocnă, v. **a fi bocnă.**

a face bogat (pe cineva), a îmbogăți (pe cineva).

a-i face boiangerie (cuiva), (*arg.*) a umple de sânge (pe cineva).

a face boroboațe, v. **a face comedii.**

a face bortă în cer, v. **a face gaură în cer.**

a face (sau **a pune**) **bot**, a se bosumfla.

a face brânză cu..., (*fig.*) a colabora cu...: *Alt stăpân în locul meu nu mai face brânză cu Harap-Alb, cât îi lumea și pământul.CR.*

a se face broască la pământ, **1.** a minți (pe cineva); **2.** a trăda (pe cineva); **3.** a-i face un rău (cuiva).

a face bucățele (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a face bucăți (sau **bucățele, dărăburi, grămadă, mii și fărâme, pământ, praf, pulbere, scrum, țăndări**) (pe cineva sau ceva), **1.** a bate, a hăcui, a tăia, a zdrobi, a omorî, a nimici, a distruge (pe cineva sau ceva): *de i-oi da drumul, te* *face mii și fărâme.CR.*; **2.** (*fig.*) a combate cu argumente serioase, decisive; a reduce la zero, a anula, a desființa: *critica a făcut praf ultima lui carte.*

a se face bucăți (sau **cioburi, fărâme, praf și pulbere, scrum, cioburi, țăndări, zgură**), a se sfărâma, a se sparge, a se distruge, a se nimici: *Că de svânta-ț căutătură, s-or face pizmașii zgură.DOS.*

a face bucăți-bucățele (pe cineva sau ceva), **1.** a face bucăți (pe cineva); **2.** a fărâmița (ceva).

a face bunătate (cuiva), a face un bine (cuiva): *Fă bunătate, întreabă pe nevastă-mea.CAR.*

a (se) face burduf de carte, v. **a fi tobă de carte.**

a (se) face burduf de învățătură, v. **a fi tobă de carte.**

a (i se) face burta tobă, v. **a se face tobă.**

a face (sau **a avea, a prinde**) **burtă**, **1.** a se îngrășa, a fi gras: *ai făcut burtă, semn că-ți merge bine.*; **2.** (despre femei) a rămâne însărcinată.

a face buzele pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă.**

a i se face buzele pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă.**

a se face (**galben**) **ca ceara**, a deveni palid, a se albi (la față): *Damian atuncea se făcu ca ceara.TOP.*

a face ca..., **1.** a urma exemplul, pilda lui...; **2.** a imita pe...: *cine-a face altă dată ca mine, ca mine să pățească.CR.*

a face cale, v. **a face drum.**

a-i face (sau **a-i da, a-i trage**) **cale** (sau **drum**) (cuiva), **1.** a lăsa să treacă (pe cineva); a da drumul (cuiva); **2.** a ajuta să treacă, să se răspândească; **3.** a pregăti terenul, a face cuiva rost să...

a-și face cale, **1.** a-și face pârtie, a-și deschide drum: *sus la munte, jos la vale, și-au făcut dușmanii cale.EM.*; **2.** a căuta un pretext pentru a merge undeva; a-și găsi de treabă undeva: *Pe la poarta cui mi-e drag, treabă n-am și cale-mi fac, să mi-o scot pe mândra-n prag.POP.*

a i se face (cuiva) **calea cruce cu...**, a se întâlni, a se încrucișa cu...

a i se face (sau **a-i fi, a-i sta**) **calea** (sau **drumul**) **cruce** (sau **cruci**) (cuiva) sau **a-i fi calea în cruce** (cuiva), **1.** a ajunge la o răspântie: *și m-aș duce, zău, m-aș duce, da mi-i calea-n cruce.POP.*; **2.** (*fig.*) a da de piedici, a nu mai putea înainta; **3.** (*fig.*) a sta la îndoială, a șovăi: *de urât m-aș duce, duce, calea mi se face cruce!POP.*

a i se face calea cruci (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a face (sau **a apuca**) **calea întoarsă**, a se întoarce în punctul de plecare: *vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale.EM.*

a face calea mânzului, v. **a umbla calea mânzului.**

a face cap, (*înv.* și *pop.*; despre bube, coșuri) a se umfla la vârf prin acumulare de puroi: *buba cap nu face, până nu se coace.PANN.*

a(-i) face (sau **a-i pune**) **capătul** (sau **conețul, sfârșitul**) (cuiva sau la ceva), **1.** a sfârși, a face să înceteze (ceva): *fă un sfârșit durerii, vin-la sânu-mi!EM.*; **2.** a omorî, a ucide (pe cineva), a-i face de petrecanie (cuiva): *s-au sfătuit acuma maică-sa cu zmeul cum să-i facă capătul.POP.*

a-i face capul burduf (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a-i face capul calendar (cuiva), a bate, a toca la cap (pe cineva), a-i împuia capul (cuiva): *A dracului lighioaie mai ești! Destul acum că ne-ai făcut capul călindar!CR.*

a-și face capul (sau **din cap**) **calendar** (sau **ceaslov**), a-și încărca memoria cu fleacuri.

a-și face capul ceaslov, v. **a-și face capul calendar.**

a-i face capul mare (cuiva), **1.** a-i împuia capul (cuiva); **2.** a convinge (pe cineva).

a-i face capul tobă (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a face caraul, a aștepta (pe cineva) (uitându-se în toate părțile).

a face carieră, a reuși într-o profesie.

a face casa, a face bilanțul încasărilor și al plăților.

a face (sau **a duce**) **casă** (**bună** sau **rea**) (cu cineva), **1.** (despre soți) a conviețui (bine sau rău); **2.** (*p.ext.*) a se înțelege (bine sau rău) (cu cineva).

a se face ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a se face ca sfecla, a se înroși la față.

a face ca toți dracii, a face scandal, a se purta violent.

a se face catran (de mânie), v. **a fi catran (de mânie)**.

a face ca trenul, (*fam.*) **1.** a fierbe de nerăbdare; **2.** a respira greu, zgomotos; a gâfâi.

a face cauză comună cu..., a fi solidar cu...

a face (**mare**) **caz de...**, **1.** a insista asupra...: *dacă, întrucât privește personalitatea-i proprie, autorul nu face niciodată vreun caz deosebit, asta nu înseamnă că povestirile sale sunt reci și lipsite de orice entuziasm.CAR.*; **2.** a scoate în evidență, a sublinia însușirile cuiva sau a ceva; a prețui foarte mult pe...; **3.** a da amploare (la ceva); a exagera însemnătatea cuiva sau a ceva.

a-și face cămașa izmene, a da chix, a eșua (într-o afacere).

a face căpătâi (ceva), v. **a pune căpătâi** (ceva).

a se face că plouă, (*fam.*) a se preface că nu are știință (de cineva sau ceva), că nu bagă de seamă (pe cineva sau ceva): *ca să nu fie nevoit a-i spune câteva de la obraz, nu-i răspunsese la salut, făcându-se că plouă.*

a se face căpușă, a fi sătul peste măsură.

a-i face cărare prin barbă (cuiva), a insulta, a jigni (pe cineva): *frații bulgari caută să ne facă cărare prin barbă.EM.*

a se face cărbune, (despre alimente) a se arde.

a face (sau **a bate**) **cărțile**, **1.** a amesteca și a împărți cărțile de joc; **2.** (*fig.*) a aranja lucrurile (după bunul plac).

a face cătare (cuiva), (*înv.*) a inspecta, a trece în revistă; a face numărătoarea, a socoti: *Au făcut cătare bărbaților câți au fost cu noi în oaste.BIBLIA.*

a face câlți (pe cineva sau ceva), a face fărâme, a face praf (pe cineva sau ceva).

a se face cârlig (sau **covrig**), (*pop.*) **1.** a se ghemui, a se încovoia, a se strânge covrig, a se covrigi: *Bietul Buchilat înțepenește sub loviturile popei, da n-avea de unde, pre era scurt.EM.*; **2.** a se zgribuli de frig; **3.** a se încovoia de bătrânețe: *moartea se uscase, de se făcuse cârlig.POP.*

a face cârpă (de șters) din... **1.** a batjocori, a ocărî pe..., a face albie de porci pe...; **2.** a umili, a supune, a pune la munci istovitoare pe...

a se face (sau **a fi**) **cârpă** (sau **petică**), (despre oameni) **1.** a se înfricoșa; **2.** a fi vlăguit; a deveni moale, bleg; **3.** a fi beat.

a face câțiva pași, v. **a face un pas.**

a face (sau **a sta în**) **ceată cu ...**, a intra în gașcă cu..., a se alia cu...: *au făcut ceată cu toți mai marii.DOS.*

face ce face, încearcă în toate

felurile și izbutește să...: *face el ce face și cu mare greu scapă.CR.*

a face ce-o face, (*pop.*) a face orice: *se hotărî să facă ce-o face și să se cotorosească de leneșă.POP.*

a face cercare (cuiva), (*înv.*) a cerceta (pe cineva).

a face (**o**) (**în**)**cercare**, a face o probă, a încerca, a proba.

a face cercuri, v. **a face un cerc.**

a face (**o**) **cerere**, **1.** a cere, a solicita; **2.** a redacta, a înainta o petiție.

a face certare (cuiva), (*înv.*) a certa (pe cineva); a pedepsi (pe cineva).

a face hăbuc(**i**) (ceva), v. **a rupe hăbuc**(**i**) (ceva).

a-și face cheful, v. **a face pe chef** (cuiva).

a face chefurile (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a-și face chefurile, v. **a face pe chef** (cuiva).

a face chemare (cuiva), **1.** (*înv.*) a chema (pe cineva); **2.** a invita pe cineva (în străinătate): *neamurile din Germania i-au făcut chemare și a plecat la ele două săptămâni.*

a face ches, (înv.) a reteza, a tăia capul (cuiva).

a se face chezaș pe..., v. **a fi chezaș pentru...**

a se face chezaș pentru..., v. **a fi chezaș pentru....**

a face chica măciucă (cuiva), v. **a face chica topor** (cuiva).

a face chica topor (sau **măciucă**) (cuiva) sau **a-i face un topor** (cuiva) sau **a face morișcă** (**de vânt**) **în chică** (sau **în cap**, **în păr**) (cuiva), (*pop.*) a trage de păr (pe cineva); a bate zdravăn (pe cineva): *Ia să-i faci chica topor, spinarea dobă și pântecele cobză.CR.*; *Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu; și ia acuș te scarpin dacă vrei; ba ș-un topor îți fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman puiule!“ când îi scăpa din mâna mea!CR.*

a se face chinez sau **a o face pe chinezul**, a se face preface că nu înțelege, că nu știe nimic, a face pe prostul: *Ei, stimabile, prea te faci chinez, dă-mi voie!CAR.*

a-și face chip cioplit, a se închina la idoli: *să nu-ți faci chip cioplit.BIBLIA.*

a face chiseliță (pe cineva), (*reg.*) a snopi în bătaie, a călca în picioare (pe cineva).

a(**-i**) **face** (cuiva) **cinste**(**a**), **1.** a cinsti, a onora (pe cineva); **2.** a fi spre lauda, spre cinstea cuiva: *asemenea fapte îi fac cinste*; **3.** a cinsti, a omeni, a trata, a ospăta (pe cineva), a da de băut și de mâncat (cuiva), a plăti consumația (cuiva): *Drept mulțumire, Pampon, Crăcănel și Ipistatul vin aici acum să facă cinste; s-a dus să cumpere vin și mezeluri.CAR.*

a se face cioburi, v. **a se face bucăți.**

a face ciocul mic, a tăcea (în fața șefilor).

a face circ, (*fam.*) a face gălăgie, scandal, tămbălău; a se da în spectacol, în stambă.

a (**se**) **face ciuciulete** sau **a fi ud ciuciulete**, a fi ud până la piele.

a face ciulama (pe cineva), a zdrobi în bătaie (pe cineva).

a face (**tot**) **ciur** (ceva), a găuri în multe locuri (ceva).

a face clăbuci (sau **spume**) **la gură**, a vorbi cu furie.

a-și face coada colac, **1.** a se codi; **2.** a se fofila; a o șterge pe furiș.

a face coadă, v. **a sta la coadă.**

a face (sau **a scoate**) **coarne**, a deveni îndrăzneț, impertinent, obraznic, a se obrăznici.

a-i face coastele pântece (cuiva), v. **a-i face pântece din coaste** (cuiva).

a face cobză (pe cineva), a lega fedeleș (pe cineva): *atunci, măre, l-ați lega, până cobză l-ați făcea.POP.*

a se face cobză (sau **cocă**), a se îmbăta turtă, a se turti (de băutură).

a se face cocă, v. **a se face cobză**.

a se face (sau **a ședea**) **colac**, a se ghemui, a se încolăci.

a face colb, v. **a face praf**.

a face colțul, a coti după colț, a da colțul.

a face comedii (sau **boroboațe, năzdrăvănii, năzbâtii, pozne**), a se ține de boroboațe, de năzbâtii, de pozne, de trăsnăi.

a face complimente (cuiva), a complimenta (pe cineva).

a face conac, (*înv.*) a poposi.

a face concesii, a-și reduce pretențiile, a lăsa de la sine, a ceda.

a face conciul unei fete, a lua de nevastă o fată: *storsul vinului trecu, badea conciu' nu-mi făcu.POP.*

a face concurență (cuiva), a concura (pe cineva).

a(-i) face conețul (cuiva sau la ceva), v. **a(-i) face capătul** (cuiva sau la ceva).

a face copii, a zămisli, a naște (copii): *numai un copil o să faceți. POP.*

a face cor cu..., a face cauză comună cu..., a se uni cu...

a face corp comun cu..., a se solidariza cu...

a-i face costum de scânduri (cuiva), (*fam.*) a omorî (pe cineva).

a face cotituri (sau **coturi**), (despre drumuri, ape) a coti, a șerpui.

a se face covrig, v. **a se face cârlig**.

a face credință, (*reg.*) a se logodi.

a-i face credit (cuiva), a-i vinde pe datorie (cuiva).

a face creț, a încreți: *hai, murgule, murguleț, nu-ți mai face părul creț. POP.*

a face crângu' poiană, (*reg.*) a fugi foarte repede.

a face cruce, (despre vehicule) a se întâlni (venind din direcții diferite); a se încrucișa.

a(-și) face cruce, **1.** a se închina: *Măi omule, zise drumețul, făcându-și cruce.CR.*; **2.** a se minuna, a rămâne mut de uimire: *Bietul Varlaam... și-ar face cruce creștinul auzind o păsărească pe care poporul, vorbitorul de căpetenie și păstrătorul limbei, n-o mai înțelege.EM.*

a-și face cruce cu stânga, **1.** a se cruci, a se mira peste măsură, a fi surprins, uluit; **2.** (*rar*) a prevesti a rău, a cobi.

a face cruce lângă biserică, (*fig.*) a face un lucru inutil.

a se face cruce și punte, v. **a se face luntre și punte**.

a (**se**) **face cuc** (**de beat**), v. **a fi cuc** (**de beat**).

a face cu capul, **1.** a chema, a porunci printr-o mișcare a capului: *du-te, bade, la dracu, nu-mi mai face cu capu, că mă vede bărbatu!POP.*; **2.** a mișca capul încoace și încolo: *merge făcând cu capul, gândești că-i moșul, săracul!POP.*

a face cu (sau **din**) **coada ochiului** (cuiva), a-i face semn discret (cuiva).

a (**se**) **face cuculete** (**de beat**), v. **a fi cuc** (**de beat**).

a-i face cu degetul (cuiva), a amenința cu degetul arătător (pe cineva).

a face (sau **a trage**) **cu geana**, a face cu ochiul.

a-și face cuib, a se stabili, a se aciua (undeva).

a-și face cuib în cuibul altuia, a trăi cu femeia altuia.

a face cuie, (*fam.*) a dârdâi de

frig: *o să vă pun să faceți nițele cuie, clănțănindu-vă dinții.POP.*

a-i face (cuiva) **onoarea a...**, v. **a-i face** (cuiva) **onoarea să...**

a-i face (cuiva) **onoarea să...** (sau **a...**), a-i face (cuiva) favoarea să... (sau a...), a considera (pe cineva) demn să...(sau a...).

a-i face cu măseaua (cuiva), a-și arăta colții, a rânji (la cineva): *Ticălosul și mangositul! Încă se rânjea la mine câteodată și-mi făcea cu măseaua.CR.*

a face cumetrie cu sărăcia, (*pop.*) a nu mai putea scăpa de sărăcie.

a face cum îi vine la gură (pe cineva), a certa, a batjocori fără a-și alege cuvintele (pe cineva).

a face cum îl taie capul, v. **a face după capul său.**

a face cu mâna (sau **din mână**) (cuiva), a porunci, a da de știre, a da de înțeles (cuiva), a chema (pe cineva): *Ipate, care dă oca pe spate și face cu mâna să-i mai aducă una.CR.*

a face cumpărături, a cumpăra, a târgui.

a face (așa) **cum poruncește cineva**, v. **a face** (așa) **după cum zice cineva.**

a face cu mustața, v. **a-și răsuci mustața.**

a face (așa) **cum zice cineva**, v. **a face** (așa) **după cum zice cineva.**

a face cunoscut (pe cineva sau ceva cuiva), **1.** a prezenta (pe cineva cuiva): *pe dată îl face cunoscut curții și fetelor sale.CR.*; **2.** a înculnoștiința, a informa (pe cineva); a avertiza, a preveni (pe cineva).

a se face cunoscut, a se distinge, a se remarca; a deveni notoriu: *se făcuse cunoscut prin câteva portrete în ulei.*

a i se face cunoscut (sau (*înv.*) **de știre**) **cuiva că...**, a fi anunțat, informat, înștiințat că...: *cu regret vă facem cunoscut că rămâneți în disponibilitate pe ziua de 1 aprilie 1901.CAR.*

a face cunoștință cu..., a cunoaște pe..., a se cunoaște cu...

a face cu ochiul (sau **din ochi**, (rar) **cu ochii**) (cuiva), **1.** a-i face un semn discret dintr-un ochi (cuiva): *Diplomatul Cuțiteiu zâmbea cu mult înțeles făcând preotului cu ochiul.CAR.*; *Cucoanele adesea mă binoclează și bărbații-mi fac cu ochiul.TOP.*; **2.** (despre femei) a cocheta cu îndrăzneală, a atrage, a îmbia: *ei sucesc musteața, eară ele fac cu ochii.EM.*

a face (sau **a spăla**) **cu ou și cu oțet** (sau **cu sare și piper**) (pe cineva), a dojeni cu asprime, a ocărî (pe cineva), a-i trage o săpuneală (cuiva).

a-și face curaj, a se îmbărbăta, a-și lua inima în dinți: *sacul era greu de tot; decât fata își făcu curaj, se opinti cât putu și... se duse cu el la gârlă.POP.*

a face curățenie, **1.** a deretica; **2.** (*fig.*) a da afară din posturi persoanele considerate incompetente; **3.** (*arg.*) a fura totul dintr-o casă.

a face (sau **a turna**) **curte** (cuiva) sau **a-și face curtea**, a adresa cuvinte măgulitoare (spre a câștiga favoarea) (cuiva); a curta (pe cineva); (*spec.*; *fam.*) a-și arăta admirația față de o femeie, pentru a-i câștiga simpatia; a trage clopote(le) (unei femei): *Eu petrec și eu fac curte cui voiesc și orișiunde.EM.*; *Lache era înamorat și își făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale.CAR.*

a-și face curtea, v. **a face curte** (cuiva).

a i se face cu rușine (cuiva), v. **a-i fi rușine** (cuiva).

a face cu sare și piper (pe cineva), v. **a face cu ou și cu oțet** (pe cineva).

a face cu săpun și cu apă rece (pe cineva) sau **a trage un săpun** (cuiva), (*reg.*) a certa aspru, a face cu ou și cu oțet (pe cineva), a-i trage o săpuneală (cuiva).

a nu face cusur, (*înv.*) a nu neglija, a face negreșit.

a face cu șoalda, v. **a umbla cu șoalda**.

a se face cu treabă sau **a umbla a treabă**, (*reg.*) a se preface că e ocupat.

a-i face cu ulcica (cuiva), a-i face vrăji (cuiva).

a face cuvinte, v. **a face cuvânt**.

a face cuvânt (sau **cuvinte**), (*înv.*) a cuvânta, a vorbi.

a-și face cuvânt (cu cineva), a intra în vorbă, a vorbi, a conversa (cu cineva).

a face cuvânt sau **a-și da cuvânt în de sine** sau **a se lega la un cuvânt** sau **a pune** (sau **a lega**) **cuvânt cu...**, (*înv.*) a se înțelege, a cădea la învoială cu...

a-și face damblaua, v. **a face pe chef** (cuiva).

a-și face datoria, a-și îndeplini îndatoririle, obligațiile: *Hai, pornește până te văd, și-ți fă datoria cu sfințenie.CR.*

a face datorii, a se îndatora.

a face dărăburi (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a i se face de..., a simți o atracție puternică spre...; a dori, a pofti să...: *i s-a făcut de ducă.*

a-i face (cuiva) **de ...**, v. **a-i face** (cuiva) **să...**

a face de-a scăpării (ceva), v. **a-i fi (de-)a scăpare(a)**.

a (se) face de baftă, v. **a (se) face de basm**.

a (se) face de basm (sau **de baftă, de băcănie, de cacao, de căcat**) a (se) face de râs.

a (se) face de batjocură, a (se) face de râs; a (se) compromite: *nu te mai face de batjocură!CAR.*

a (se) face de băcănie, v. **a (se) face de basm**.

a (se) face de cacao, v. **a (se) face de basm**.

a-i face de cap (cuiva) sau **a pune capul** (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a-i face capătul, a-i face de petrecanie (cuiva): *hotărâră să-i facă de cap. POP.*

a-și face de cap (sau **de ciolane, de cap și de ciolane**), a acționa după bunul plac: *Poate să mai doamnă cineva de răul nebunelor istor de privighetori? Parcă-și fac de cap, nu altă ceva.CR.; Cine dracul știa acum că de cap o să-și facă? EM.; am făcut o mulțime de școli secundare, ... apoi mii de școli primare, la numirea personalului cărora chiar de cap ne-am făcut.EM.*

a-și face de cap și de ciolane, v. **a-și face de cap**.

a face de capul său (ceva), v. **a face după capul său** (ceva).

a (se) face de căcat, v. **a (se) face de basm**.

a face (sau **a da**) **de căpătâi**, a (se) căsători, a(-și) asigura existența, a (se) căpătui.

a-și face de ciolane, v. **a-și face de cap**.

a face de dârvală (pe cineva), a face cu ou și cu oțet (pe cineva).

a face de două (sau **trei**) **parale** (pe cineva), a certa aspru, a beșteli, a batjocori (pe cineva).

a face degetele puică, v. **a face mâna puică**.

a-și face de lucru (cu...), **1.** a-și pierde vremea cu fleacuri; a se preface că lucrează; **2.** a-și crea singur încurcături.

a-și face de mărit, (*pop.; despre fete*) a face farmece pentru a se mărita.

a face de măscară (pe cineva), (*pop.*) a face de râs (pe cineva).

a face de minciună (pe cineva), v. **a da de minciună** (pe cineva).

a face de minune (pe cineva), v. **a fi de minune.**

a face de minunea lumii (pe cineva), v. **a fi de minune.**

a se face de miraz, v. **a fi de miraz.**

a (nu) face de nasul cuiva, v. **a (nu) fi de nasul cuiva.**

a-și face de năjit, (*reg.*) a căuta ceartă, bătaie.

a face de nevastă, (*reg.*) a lua de nevastă: *fata mândră mai curată el și-o face de nevastă.POP.*

a se face de nici o treabă, (*înv.*) a deveni nefolositor, inutil.

a-și face de noroc, a face descântece, vrăji etc. pentru a-și ghici soarta sau pentru a-și asigura succesul: *să crească busuioc, să ne facem de noroc.POP.*

a o face de oaie, a face o prostie, a comite o gafă: *am făcut-o de oaie de tot.CAR.*

a se face de (**râs și de**) **ocară**, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de panaramă, (*fam.*) a (se) face de râs.

a face de patrulă, a păzi.

a face de pază (sau **de strajă**), a păzi.

a-și face de petrecanie, (*fam.*) a se sinucide.

a face de petrecanie, **1.** (*fam.*; despre oameni) a omorî, a ucide (pe cineva); **2.** (despre bunuri, obiecte) a risipi, a strica, a distruge; a da gata (ceva).

a se face de pomina lumii, v. **a ajunge de pomină.**

a se face de pomină, v. **a ajunge de pomină.**

a se face de poveste, v. **a ajunge de poveste.**

a se face de proverb, v. **a fi de proverb.**

a (se) face de rahat, a (se) compromite.

a face deranj, a deranja, a inoportuna: *Ne ducem, ne ducem, stimabile, nu voim să facem deranj.CAR.*

a (se) face de râs (**și de ocară**), v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul ciracilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul câinilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul curcilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul lumii, v. **a a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul prietenilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul satului, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face de râsul târgului, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a (se) face (sau **a fi**, **a rămâne**, **a (se) da**) **de** (sau **la**) **rușine** (sau **de rușinea lumii**, **a satului**) sau (*înv.*) **a da în** (sau **peste**) **rușine** sau **a face rușine** (cuiva), **1.** a (se) face de râs, a (se) rușina, (*fam.*) a (se) face de băcănie: *nu cumva să-mi ieie tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor.CR.*; *Ar însemna să-și facă familia de râs. TOP.*; *prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară.EM.*; **2.** a se împotmoli, a eșua: [Locomotiva] *are să facă salturi extravagante,... pentru ca, pe loc limpede, să dea de rușine într-o băltoacă smicită.CAR.*

a (se) face de rușinea lumii, v. **a (se) face de rușine.**

a (se) face de rușinea satului, v. **a (se) face de rușine.**

a-și face de seamă, (*reg.*) a se îngrijora.

a face de strajă, v. **a face de pază.**

a face de trei parale (pe cineva), **a face de două parale** (pe cineva).

a i se face de țâță (cuiva), v. **a-i**

fi de țâță (cuiva).

a-i face de urât (cuiva), a fermeca, a vrăji (pe cineva), a-i face farmece (cuiva): *că nu-i dracul pe pământ, să ne facă de urât.POP.*

a-și face de urât, a avea o purtare supărătoare.

a face de vânzare (pe cineva), (*înv.*) a vinde (pe cineva): *aveți un rob de pierzare; nu l-ați face de vânzare?POP.*

a-și face de vorbă (cu cineva), a-și găsi subiect de conversație (cu cineva).

a face din alb negru și din negru alb, **1.** a denatura, a falsifica, a mistifica realitatea; **2.** a avea o mare putere de convingere; **3.** a fi inconsecvent.

a face din cal măgar (pe cineva), v. **a ajunge din cal măgar**.

a-și face din cap calendar, v. **a-și face capul calendar**.

a face din cap că (sau **să**)**...**, a da din cap în semn de aprobare sau de refuz.

a-și face din cap ceaslov, v. **a-și face capul calendar**.

a face din cap să..., v. **a face din cap că...**

a face din capul său, v. **a face după capul său**.

a face din coada ochiului (cuiva), v. **a face cu coada ochiului** (cuiva).

a face din iarnă vară, a fi foarte harnic.

a face din mână, v. **a face cu mâna**.

a face din noapte zi (sau **ziuă**) (**și ziua noapte**) sau **a face noaptea zi**, **1.** a petrece zi și noapte, neîntrerupt; a face noapte albă: *Catihetul, care făcea ziua noapte și noaptea zi, jucând stos, venea rar pe la școală.CR.*; *ei fac din noapte ziuă și-ai zilei ochi închid.EM.*; **2.** (*fig.*) a munci fără odihnă; **3.** a lumina (ca ziua); a străluci: *un palat cu ziduri numai și numai de aur și trepte de nestimate, de făceau noaptea zi cale de trei poști.POP.*

a face din noapte ziuă, v. **a face din noapte zi**.

a face din ochi (cuiva), v. **a face cu ochiul** (cuiva).

a face din pajiște, v. **a zidi din pajiște**.

a face din rahat bici, v. **a face rahatul bici**.

a face din tei curmei, a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele, posibilitățile.

a face din țânțar armăsar, a exagera (valoarea, însemnătatea a ceva).

a (se) face dobă de carte, v. **a fi tobă de carte**.

a (se) face dobă de învățătură, v. **a fi tobă de carte**.

a face dobândire, (*înv.*) a dobândi.

a nu face (nici) doi bani, v. **a nu plăti (nici) o ceapă (degerată)**.

a i se face dor (cuiva), a începe să dorească, a dori: *spune-le că mi s-a făcut dor de aleea lor și mai ales de pimniță.CAR.*

a nu face (nici) două parale, v. **a nu face (nici) o para (chioară)**.

a-și face dracul râs de cineva, a comite lucruri nepotrivite, nesăbuite: *apoi la vremea asta ți-ai găsit să mă însor? Pe semne vrei să-și facă dracul râs de mine.CR.*

a face drum (sau **cale**), (*înv.* și *pop.*) a merge, a umbla, a călători: *când răstorni mămăliga pe masă și se desface, ai a face drum.POP.*

a-i face drum (cuiva), v. **a-i face cale** (cuiva).

a-și face drum cu coatele, v. **a-și croi drum cu coatele**.

a i se face drumul cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a i se face drumul cruci (cuiva),

v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a se face drumul cruciș, a se bifurca, a se face cruce: *ne-am dus până unde ne-am dus și ni s-a făcut drumul cruciș și nu ne-am mai putut duce.POP.*

a face după (sau **de**, **din**) **capul său** (sau **lui**) sau **a face cum îl taie capul**, **1.** a lucra din proprie inițiativă (ceva): *de-ai făcut-o din capul tău, rău cap ai avut!CR.*; *De când un copil care n-a rămas încă sărman de părinți poate să facă de capul lui ce-i place?CAR.*; **2.** a face cum crede de cuviință, cum îl duce mintea, cum se pricepe: *am făcut de capul mieu, și m-a bătut Dumnezeu!POP.*

a face după chef (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face (**așa**) **după cum poruncește cineva**, v. **a face** (**așa**) **după cum zice cineva**.

a face (**așa**) **după cum** (sau **cum**, **precum** etc.) **zice** (sau **poruncește**) **cineva**, a urma sfatul (sau porunca) cuiva, a asculta de cineva: *mai-mai că aș face așa precum zici tu.POP.*

a face după dor (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face după gust (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face după plac (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face după poftă (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face după voie (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face după vrere (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a se face dus(**ă**) **de acasă**, (*pop.*) a părăsi casa părintească: *tot în haine de mireasă, s-a făcut dusă de-acasă.POP.*

a face echilibristică, v. **a face acrobație**.

a face economie de lumină, (*glumeț*) a dormi.

a face economii, a economisi: *Pe lângă asta-i bine, când suferi de-anemie, cu propria ta viață să faci economie.TOP.*

a face epocă, a atrage atenția, a se impune (la un moment dat): *Înălțimea Sa regală... arătase cel mai viu interes pentru scrierea marelui poet, care face epocă în istoria teatrului național.EM.*; *este o sistemă materialistă-mistică, a cărei expunere va face desigur epocă în știința umană.CAR.*

a face escală, a se opri.

a face excepție, a nu se supune normei, regulii.

a face exces de zel, a fi peste măsură de zelos; a exagera.

a face explozie, a exploda; a sări în aer: *De emoție, ... o pastaie de sulcină a făcut explozie.TOP.*

a face fasoane, a face mofturi, nazuri.

a face față, a înfrunta, a ține piept; a rezista, a suporta: *își strânse cu putere tot aparatul de erudițiune pentru a face față înaltei situațiuni în care se afla.CAR.*

a (**nu**) **face față împrejurărilor**, a (nu) se descurca în împrejurările date.

a face făgadă (cuiva), (*înv.*) a făgădui, a promite (cuiva): *Că nu din buze cu-nșelăciune îți fac făgadă de rugăciune.DOS.*

a face făraș (pe cineva), a bate bine (pe cineva).

a se face fărâme, v. **a se face bucăți**.

a face fân, a cosi, a usca și a strânge iarba: *că m-ai dat la un bătrân, merge ziua, face fân.POP.*

a(**-i**) **face felul** (cuiva), (*fam.*) **1.** a-i face pe plac (cuiva); **2.** a da gata, a omorî, a nimici (pe cineva): *nu te-am știut eu că ești de-aceștia, că de mult îți făceam feliul!CR.*

a-și face felul, **1.** a-și face cheful, poftele, mendrele: *noi tot ne făceam feliul așa câteodată.CR.*; **2.** a se sinucide.

a face (sau **a rupe**) **ferfeniță**, a distruge, a ferfeniți: *își rupea ciubotele ferfeniță jucând împreună cu noi.CR.*

a-i face (sau **a-i juca**, **a-i trage**) **festa** (sau **feste**, **figura**, **o festă**, **o figură**, **renghiul**, **renghiuri**, **un renghi**) (cuiva), **1.** a decepționa, a dezamăgi (pe cineva); **2.** a amăgi, a păcăli (pe cineva); a trage pe sfoară (pe cineva).

a-i face feste (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a face (sau **a schimba**) **fețe-fețe**, a se fâstâci, a se pierde (cu firea): *Ivan atunci lasă capul în jos și, tăcând, începe a face fețe, fețe.CR.*

a o face fiartă, **1.** a da chix, a eșua; **2.** a se face de râs.

a-i face figura (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a face figură de circumstanță, a se purta potrivit împrejurărilor: *va trebui să facă figură de circumstanță.CAR.*

a face fițe, a face mofturi, a se sclifosi.

a face foale, (*pop.*) a avea pântecele plin, a se ghiftui: *boii și vacile chiar acolo făceau foale, gândesc că numai în pizmă.POP.*

a se face foc (și pară) (pe cineva), v. **a fi foc (și pară)** (pe cineva).

a face focul, a aprinde focul: *Mițo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul? CAR.*

a se face frate cu dracul, a face compromisuri până la atingerea unui scop.

a face frumos, a face pe placul, pe gustul cuiva; a face sluj, a fi slugarnic: *și din haosul de gânduri s-alegi sfintele icoane, ca să faci frumos cu ele la boieri și la cucoane?EM.*

a se face frumos, **1.** a se dichisi, a se găti, a se împodobi: *du-te acasă, fa, buhoasă, și te lă, te fă frumoasă!POP.*; **2.** (despre vreme) a se îndrepta.

a se face fugit, a fugi și a nu se mai întoarce, a se refugia: *se făcu fugit în munți. POP.*

a face furori, a face senzație, a provoca admirație.

a i se face galben înaintea ochilor, a-i veni amețeala, a i se face rău.

a face galerie, a se manifesta zgomotos la o întrecere sportivă, la un spectacol etc.

a face gata, (*înv.*) a pregăti.

a (se) face gaură (sau **borță**) **în cer**, (*iron.*) a face o mare ispravă: *doară nu s-o face gaură în cer, d-om intra!POP.*

a face gătire, (*înv.*) a (pre)găti.

a face gâlceavă, **1.** a provoca ceartă, scandal; a gâlcevi: *Nu ne dodeireț de faceț gâlceavă.BIBLIA*; **2.** a face intrigi, a băga zâzanie, a stârni dihonie: *îl închise Dumnezeu în foalele pământului, în iad, de unde numai o gheară scoate și face gâlceavă în lume.POP.*

a-și face gânduri (sau **închipuiri**), a-și face griji, a se îngrijora.

a face gât (sau **gură**), a face gălăgie, scandal; a se sumeți: *uite ce gură face alăturea cu mine!CR.*

a face ghem, **1.** a depăna; **2.** a mototoli; **3.** a strânge, a aduna la un loc.

a se face ghem, a se ghemui, a se strânge ca un ghem: *palma tânărului i-a căzut grea peste obrazul bătrânului, care s-a făcut ghem jos pe lespezi.CAR.*

a face ghetele (sau **pantofii**) (cuiva), **1.** a curăța ghetele (sau pantofii) (cuiva); **2.** (*fig.*) a se purta slugarnic (cu cineva).

a face glume, a glumi.

a face goană (cuiva), (*înv.*) a goni, a prigoni, a persecuta (pe cineva).

a face gospodărie, a face menajul.

a-și face grabă, a se grăbi, a se îmbulzi, a se înghesui: *Ș-au pornit frumoasă nuntă de sărea până și ciunta și ologi-și făceau grabă.EM.*

a face grații, (*peior.*) a se strădui să pară fermecător.

a face (sau **a da, a pune**) **grămadă** (pe cineva), **1.** a doborî (pe cineva); **2.** a omorî (pe cineva).

a face greș, v. **a da greș.**

a face greșeala, v. **a face o greșeală.**

a face greșeli, v. **a face o greșeală.**

a face greutate asupra cuiva, (*înv.*) a face plângere împotriva cuiva.

a-i face greutăți (cuiva), a-i crea probleme, a-i pune bețe în roate (cuiva).

a(-și) face grijă (sau **griji**), a se îngrijora.

a face groază (cuiva), (*înv.*) a îngrozi (pe cineva).

a (nu) face gunoaie multe (sau **purici**) **în casa cuiva**, a (nu) sta mult timp în casa cuiva.

a face gura pâlnie, a bea (foarte) mult, a se îmbăta.

a face gura pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă.**

a face gură, v. **a face gât.**

a face gusturile cuiva, v. **a face pe chef cuiva.**

a face gușă, **1.** a fi bolnav de gușă; **2.** a se îngrășa.

a face hap, a prinde, a apuca repede, a înhăța ceva.

a face hara-para, v. **a face harcea-parcea.**

a face harcea-parcea sau (*reg.*) **hara-para** (pe cineva sau ceva), (*fam.*) **1.** a tăia în bucăți, a fărâmița, a mărunți (ceva); **2.** (*fig.*) a învinge categoric, a bate măr (pe cineva): *Cu dracii de la boierul cela ai făcut hara-para.CR.*

a face hareci asupra cuiva, (*înv.*) a adjudeca asupra cuiva.

a(-i) face hatârul (cuiva), a(-i) face pe plac (cuiva), a satisface capriciul, cheful (cuiva): *Deși bărbatul stăruise să-i facă hatârul noului prieten, nevasta nu voia cu nici un preț.CAR.*

a face havalea (la cineva), (*înv.*) a da în sarcina, în grija (cuiva).

a face haz (pe cineva), a plăcea, a aprecia (pe cineva).

a face haz de... (sau **pe...**), **1.** a râde, a se amuza, a se distra: *la tot ce s-a vorbit în Atheneu, eu am fost cel mai fidel dintre ascultători. Fac haz pe oratori.CAR.*; *când credeți câte spuneți, eu fac haz și-nti-neresc.EM.*; **2.** a lua în râs pe..., a-și bate joc de...

a face haz de necaz, a înghiți amarul mimând voie bună.

a face haz pe..., v. **a face haz de...**

a (se) face hăbuc(i), v. **a (se) rupe hăbuc(i).**

a face hăis (sau **hăisa**), a o lua la stânga.

a face hăisa, v. **a face hăis.**

a face hârburi, a sparge, a sfărâma.

a face hârcă (pe cineva), (*reg.*) a face de râs (pe cineva).

a face hotărâre, v. **a lua hotărâre.**

a (se) face (**tot**) **huc**, (*reg.*) a (se) sfărâma.

a se face huhurez, (*reg.*) a se tupila.

a face hunie, (*reg.*) a face cale.

a face (sau **a da**) **iama**, **1.** a risipi (în mod nechibzuit); **2.** a se repezi (să ia ceva), a năvăli.

a se face iarăși, v. **a se face la loc.**

a face iarmaroc, a se târgui.

a (se) face iască, **1.** a se usca; **2.** (*fig.*) a slăbi foarte tare: *te bagă-n boala câinească și te face numai iască.POP.*

a-și face (o) idee (despre cineva sau ceva), **1.** a-și forma o impresie, o părere (sumară) (despre cineva sau ceva); **2.** a-și închipui, a-și imagina.

a-și face iluzii (sau **iluziuni**), a-și face speranțe zadarnice, a se amăgi, a se iluziona: *Nu ne-am făcut și orice om cu minte nu putea să-și facă câtuși de puțin iluzii în privința rezultatului alegerilor.EM.*; *Dar străinii... n-au nici naivitatea, ca mulți dintre noi, să-și facă iluziuni.CAR.*

a-și face iluziuni, v. **a-și face iluzii.**

a face imposibilul, a face pe dracu-n patru.

a face (sau **a produce**) **impresie**, a atrage atenția, a avea efect, a impresiona: *și mie-mi face aceeași penibilă impresie.CAR.*

a i se face (sau **a fi cu**) **inima cât un purice** (cuiva), (*fam.*) a fi foarte speriat.

a(-și) face inimă amară, v. **a(-și) face sânge rău.**

a-i face inimă bună (cuiva), a mângâia cu vorba (pe cineva); a consola, a îmbărbăta (pe cineva): *au să vie după voi, să vă facă inimă bună.POP.*

a(-și) face inimă rea, v. **a(-și) face sânge rău.**

a-și face interesele, **1.** a fi preocupat numai de propriile interese, treburi, afaceri etc.; **2.** a-și face nevoile.

a face intrigă, v. **a băga intrigă.**

a face inventarul, a inventaria.

a face ispită (cuiva), (*înv.*) a ispiti (pe cineva).

a face izbândă, a izbândi.

a face împărțeala, a împărți.

a face împiedicare (cuiva), (*înv.*) a împiedica pe cineva.

a face închipuire, (*înv.*) a-și închipui.

a-și face închipuiri, v. **a-și face gânduri.**

a(-i) face în ciudă (sau **în necaz**) (cuiva), a necăji intenționat (pe cineva), a provoca ciuda (cuiva): *unge toți pereții cu sânge, ca să facă și mai mult în ciuda caprei.CR.*

a face încredințarea, (*mat.*) a demonstra, a dovedi: *la să-mi facă Nică Oșlobanu încredințarea, zise părintele Duhu.CR.*

a-i face îndemână (cuiva), a-i înlesni, a-i ușura (ceva cuiva).

a face îndemnare (cuiva), (*înv.*) a îndemna (pe cineva).

a face în două (sau **în patru**) (pe cineva), a tăia în două (sau în patru), a omorî, a ucide (pe cineva): *pe butuc mi-l așeza, cu baltac patru-l făcea.POP.*

a se face în două (sau **în trei**, **în patru** etc.) **părți**, a se desface în două (sau în trei, patru etc.) părți.

a face îndrăznire, (*înv.*) a îndrăzni.

a face înfruntare (cuiva), (*înv.*) a înfrunta (pe cineva).

a face îngeraș (pe cineva), (*iron.*) a ucide (pe cineva).

a face în neajuns(ul) (cuiva), (*înv.*) a face ceva în dauna, în defavoarea cuiva.

a-i face în necaz (cuiva), v. **a-i face în ciudă** (cuiva).

a face în pantaloni (**de frică**), v. **a face pe el** (**de frică**).

a se face în patru, (*reg.*) a munci din greu.

a se face în patru părți, v. **a se face în două părți.**

a-i face în silă (cuiva), (*înv.*) a-i produce, a-i provoca silă (cuiva).

a-și face însuși seama, v. **a-și face singur seama.**

a face înșelăciune (cuiva), a înșela (pe cineva).

a face înștiințare, (*înv.*) a face cunoscut, a încunoștiința, a vesti.

a face (**o**) **întrebare**, v. **a pune** (**o**) **întrebare.**

a face întrebări, v. **a pune** (**o**) **întrebare.**

a se face în trei părți, v. **a se face în două părți.**

a face întristare (cuiva), (*înv.*) a întrista (pe cineva).

a se face într-un cuvânt cu..., v. **a fi la un cuvânt cu...**

a face întru semeție, (*înv.*) a fi arogant, orgolios, îngâmfat, trufaș: *Omul carele va face întru semeție. BIBLIA.*

a i se face întuneric înaintea ochilor, v. **a i se face negru înaintea ochilor.**

a i se face întuneric pe dinaintea ochilor, v. **a i se face negru înaintea ochilor.**

a face (**o**) **învoială cu...**, a cădea de acord, a conveni, a se învoi cu...: *nu pot să facă un lucru mai cuminte, decât să trimită deputație la dumnialor boii, cu rugare smerită, să facă o învoială.POP.*

a face jac, v. **a face jaf.**

a face jaf (sau (*înv.*) **jac**), a jefui, a prăda.

a face jalbă, a înainta o plângere; a se plânge: *văd ele că alt chip nu-i, decât să facă jalbă la împărat.POP.*

a face jertfă, a jertfi.

a face jocul cuiva, a servi interesele cuiva.

a face judecată, a judeca.

a face jurământ, a jura.

a face labă sau **a o lua la labă**, (*arg.*) **1.** a se masturba, a practica onania; **2.** a pierde vremea.

a se face la loc (sau **iarăși**), a redeveni: *se făcu om la loc.POP.*

a face la meserie, a executa fără cusur, impecabil.

a face lampa mică, (*fig.*) a se ascunde, a-și pierde urma.

a face larmă, a face gălăgie, zgomot: *țipați și faceți larmă, de-mi țiuie urechile.CR.*

a (**se**) **face la rușine**, v. **a** (**se**) **face de rușine.**

a o face lată, (*fam.*) **1.** a face un chef strașnic; **2.** a face (fără voie) o poznă, o prostie.

a se face la un cuvânt cu..., v. **a fi la un cuvânt cu...**

a face lectură, a citi.

a face lege, (*înv.*) a da sentința, a pedepsi (pe cineva).

a face legi, a legifera: *Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii... ne fac legi și ne pun biruri. EM.*

a i se face lehamite, v. **a-i fi lehamite** (cuiva).

a face leu paraleu (pe cineva), v. **a se face leu paraleu.**

a se face (sau **a face** pe cineva) **leu paraleu**, a (se) înfuria peste măsură: *zmeul e năbădăios și se face leu paraleu.POP.*

a (**se**) **face liniște**, **1.** a tăcea, a nu mai face zgomot; **2.** a determina pe cineva să tacă, să nu mai facă zgomot.

a face lipsă, (*înv.*) a produce o pagubă.

a face loc, a permite accesul, a lăsa să treacă: *faceți-mi loc, striga el, să aud ce nu e e crezut.POP.*

a-și face loc, a-și croi drum.

a face lucruri, (*înv.*) a lucra: *Șase zile să faceți lucruri.BIBLIA.*

a face lucrurile mușama, v. **a face un lucru mușama.**

a face lumină, **1.** a lumina; **2.** (*fig.*) a clarifica, a limpezi (o problemă, o situalie).

a se face (sau **a se pune**) **luntre** (sau **munte**, (*reg.*) **cruce**, **sca-**

ră) **și punte**, a depune toate eforturile, a-și da toată silința, a încerca imposibilul: *s-a pus el* [dracul]– *nu-i vorbă – luntre și punte, ca să-și vâre codița cea bârligată undeva, dar degeaba i-a fost.CR.; ei se fac luntre și punte ca să-și scoată prietenii deputați.EM.*

a se face lut de oale, v. **a se face oale și ulcele.**

a face lux, a duce o viață fastuoasă, costisitoare; (*spec.*) a se îmbrăca extrem de elegant și de costisitor: *ei fac lux pe banii țării.*

a se face mai catolic decât papa, v. **a fi mai catolic decât papa.**

a face mai scurt de (**câte**) **o palmă** (sau **cu un cap**) (pe cineva), (*înv.*) a decapita (pe cineva).

a face majoratul, v. **a ajunge la majorat.**

a-și face mansarda, (*arg.*) a urma un tratament dentar.

a face marafeturi, a face mofturi.

a se face mare, a crește; a se mări: *și crescu și se făcu mare.EM.*

a face marț (pe cineva), **1.** a bate la jocul de table (pe cineva); **2.** (*fig.*) a face paf, a încuia (pe cineva): *Sunt chelneri cari, după câte au prins pe apucate din dezbaterile și conferințele intelectualilor, pot face marț pe un profesor de universitate.CAR.*

a face (**un**) **masaj** (cuiva), **1.** a masa (pe cineva); **2.** (*fam.*) a-i trage o bătaie, a-i muia oasele (cuiva).

a face (**de**) **mascara** (pe cineva), **1.** a face de râs (pe cineva): *ne-au făcut de mascara.POP.*; **2.** a certa cu asprime, a face de doi bani, de două parale (pe cineva).

a face (cuiva) **mau** (**pentru...** sau **să...**), (*reg.*) a-i face rost, a-i înlesni (cuiva) să...

a face mămăligă (pe cineva sau ceva), a distruge, a face praf (pe cineva sau ceva).

a se face mănăstire, (*arg.*) a se produce învălmășeală; a începe bătaia.

a face măr (pe cineva), v. **a bate măr** (pe cineva).

a face mărire (cuiva), v. **a da mărire** (cuiva).

a face mărturisiri, **1.** a mărturisi; **2.** a-și recunoaște vinovăția.

a-și face (sau **a-și lua**) **măsuri**, (*reg.*) a chibzui, a judeca: *las muștele în pace și-mi iau alte gânduri, alte măsuri.CR.*

a-și face mâinile pâlnie, v. **a-și face palmele pâlnie**.

a face mâlcomire, (*înv.*) a se ploconi.

a-și face mâna căuș, a da mâinii formă de recipient, pentru a putea ține lichide.

a-și face mâna greblă, a-și încovoia și a-și lipi degetele mâini, pentru a nu scăpa nimic printre ele; (*fig.*) a fi zgârcit.

a face mâna (sau **degetele**) **puică**, (*pop.*) a apropia între ele vârfurile degetelor unei mâini.

a-și face mână bună (la cineva), (*înv.*) a se pune bine (cu cineva).

a face mângâiere (cuiva), (*înv.*) a mângâia (pe cineva).

a se face mâță, (*reg.*) a se ghemui.

a face mea culpa, a-și recunoaște greșeala sau vina.

a-și face (sau **a-și juca**) (**toate**) **mendrele**, **1.** a-și face capriciile, chefurile, gusturile, poftele: *În tot timpul cât și-au făcut mendrele atâția boieri cu teatrul național, trebuia să i se întâmple aceste instituțiuni o nenorocire și mai mare.CAR.; îi scăpa de blăstămul broaștelor și-i da răgaz morilor să umble, că destul ți-ai făcut mendrele până acum. CR.; Dar nu ș-a juca el* [dracul] *mendrele îndelung, așa cred eu.CR.*; **2.** a-și bate joc, a necinsti, a viola (o fată, o femeie): *Ducele, fericitul soț al eroinei, sigur că nobila-i soție nu e capabilă de vreo trădare, le dă voie celor doi rivali să-și facă mendrele pe lângă dânsa.CAR.*

a face meșteșug, a întrebuința mijloace neîngăduite pentru a realiza ceva: *ce meșteșug să facă, ca să scape de el?POP.*

a face metanii, a bate metanii: *îi face metane-n post.POP.*

a se face (sau **a deveni**) **(mai) mic**, a deveni timid, umil.

a se face miel de ghindă, a fi lipsit de caracter.

a face mii de mijloace, v. **a face toate mijloacele.**

a face mii și fărâme (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a face mijlocire, (*pop.*) a mijloci, a negocia: *Lino, cum aș face mijlocire ca să mă iubesc cu tine o lună, două dă zile?POP.*

a-și face milă (de cineva), v. **a-i fi milă** (cuiva de cineva).

a face milă (cuiva), (*înv.*) a da de pomană, a milui (pe cineva).

a i se face milă (cuiva de cineva), v. **a-i fi milă** (cuiva de cineva).

a face militărie cu..., a se purta sever, militărește cu...

a face mișto (de cineva), v. **a lua la mișto** (pe cineva).

a se face mititel, a se strânge, a se chirci (pentru a nu fi văzut, remarcat).

a-i face mizerii (cuiva), a-i face neplăceri (cuiva), a șicana (pe cineva).

a-și face moarte (**singur** sau **el însuși, cu mâna lui**), **1.** a se sinucide: *de mi-i da unde n-oi vrea, moarte-mi fac cu mâna mea.POP.*; **2.** (*fig.*) a se frământa, a se strofoca, a se da de ceasul morții.

a-i face moarte (cuiva), v. **a (se) face moarte (de om).**

a (se) face moarte (sau **morți**) **(de om)** sau **a-i face moarte** (cuiva), (*înv. și pop.*) a ucide: *să nu te fi cărat păcatul să-i zici atunci vreo vorbă, că se făcea moarte de om. POP.; turcii fac morți de om și trăiesc prin țara lor.POP.*

a face mobilizare, a mobiliza.

a face mofluz (pe cineva) a aduce la faliment (pe cineva).

a face mofturi, a face nazuri, a strâmba din nas.

a face monedă, v. **a bate monedă.**

a face monopol, (*înv.*) a monopoliza.

a face morală (cuiva), a moraliza (pe cineva).

a(-i) face morișcă (de vânt) în cap (cuiva), v. **a(-i) face chica topor** (cuiva).

a(-i) face morișcă (de vânt) în chică (cuiva), v. **a(-i) face chica topor** (cuiva).

a(-i) face morișcă (de vânt) în păr (cuiva), v. **a(-i) face chica topor** (cuiva).

a face morman (pe cineva), (*fam.*) a zdrobi, a omorî (pe cineva).

a se face mort în păpușoi sau **a face pe mortul în păpușoi**, (*reg.*) a face pe prostul, pe niznaiul: *voi să vă faceți moarte-n păpușoi, să nu spuneți nici laie, nici bălaie.CR.*

a (se) face morți (de om), v, **a (se) face moarte (de om).**

a face mototol (pe cineva), a culca la pământ, a lăsa fără cunoștință (pe cineva): *lovind-o cu burduful după cap, o făcu mototol după ușă.POP.*

a se face mototol, (despre oameni) a se ghemui, a se face covrig.

a face multe și de toate, a face o sumedenie de lucruri: *Moftul în fine a făcut multe și de toate.CAR.*

a nu face mulți purici, a nu rămâne mult timp în același loc.

a face mumă, (*reg.*) a dezvirgina.

a se face munte și punte, v.

a se face luntre și punte.

a face mustră, (*mil.*) a face manevre: *Am văzut într-o dup-amiaz de vară, în fața prăvăliei, pe desfrânații aceia beți turtă, făcând mustră și defilând soldățește.CAR.*

a face mușama, (*înv.*) a mușamaliza.

a face mutare (cuiva), (*înv.*) a muta (pe cineva).

a face mutre, a face mofturi, nazuri; a se sclifosi.

a face muzică, **1.** a cânta (la un instrument muzical sau cu vocea); **2.** (*fam.*) a boci; a face gălăgie, a vocifera.

a(-și) face nadă, a-și face un obicei: *nadă nu face-n prieteșug.PANN.*

a face nani, (despre copii) a se culca, a dormi.

a face nart (la ceva), **1.** a face începutul, a lua inițiativa: *a făcut nart la țarină.POP.*; **2.** v. **a pune nart**.

a(-i) face nasoale (cuiva), a(-i) face un rău (cuiva).

a face naveta, a parcurge regulat un drum dus și întors.

a face naz, v. **a face nazuri**.

a face nazuri (sau **naz**), a face mofturi, a avea capricii; a fi năzuros, a se fandosi: *începu să-mi facă nazuri, tocma ca un copilaș. PANN.*

a face năcaz (cuiva), v. **a face necazuri** (cuiva).

a(-i) face nădejde (cuiva), a-i deștepta speranțe (cuiva).

a-și face nălucă, **1.** a se speria: *te miri ce își fac nălucă și frigurile-i apucă.PANN*; **2.** a-și face iluzii; **3.** a i se năzări.

a-și face năsărâmbă pe mâncare, a refuza mâncarea din supărare; a se supăra pe mâncare.

a face năvod de oameni, (*înv.*) a căuta, a hăitui (pe cineva) cu un șir de oameni prinși mână de mână.

a face năzbâtii, v. **a face comedii**.

a face năzdrăvănii, v. **a face comedii**.

a se face neam (cu...), v. **a fi neam (cu...)**.

a se face (sau **a fi**) **neamț**, a se preface că nu înțelege.

a(-i) face în necaz (cuiva), a-i face în ciudă (cuiva): *piticii care-or rămas, pun căciulile pe masă și fac la fete năcaz.POP.*

a face necazuri (sau (*reg.*) **năcaz**) (cuiva), a produce supărări (cuiva), a supăra (pe cineva).

a face necinste (cuiva), (*înv.*) a nu face cinste (cuiva), a necinsti (pe cineva).

a face nedreptate (cuiva), (*înv.*) a nedreptăți (pe cineva).

a face nefer (pe cineva), (*reg.*) a păcăli (pe cineva).

a i se face negru (sau **întuneric**, **roșu**) **înaintea** (sau **pe dinaintea**) **ochilor** sau **a vedea negru** (sau **roșu**) (**înaintea ochilor**), a nu mai vedea bine (de supărare, de mânie), a turba de furie: *Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor.CR.*

a se face negru (**ca**) **pământ(ul)**, v. **a fi negru** (**ca**) **pământ(ul)**.

a i se face negru pe dinaintea ochilor, v. **a i se face negru înaintea ochilor**.

a (**se**) **face** (sau **a ajunge**) (**din om**) **neom**, a face ca cineva să-și piardă (sau a-și pierde) însușirile de om normal; (*p.ext.*) a (se) nenoroci, a (se) distruge.

a se face nevăzut, a pleca brusc, a dispărea; a deveni invizibil: *flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți. CR.*

a face nevoie (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a provoca neajunsuri, necazuri, a-i face un rău (cuiva).

a-și face (sau (*înv.*) **a i se ușura**) **nevoile**, a defeca (și a urina).

a face (**multă**) **nevoință**, v. **a**

pune (multă) nevoință.

a nu face nici boabă chioară, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici boabă frântă, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici cârc, v. **a nu zice nici cârc**.

a nu face nici doi bani, a nu valora nimic.

a nu face (sau **a valora**) **nici** (**cât**) **o ceapă degerată**, a nu avea nici o valoare.

a nu face nici o brânză, v. **a nu face vreo brânză**.

a nu face nici o ispravă, v. **a nu face vreo ispravă**.

a nu face nici o lețcaie chioară, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici o lețcaie frântă, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici o para chioară, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici o para frântă, v. **a nu avea nici o para chioară**.

a nu face nici o scofală, v. **a nu avea nici o scofală**.

a nu face nimic, **1.** (despre oameni) a sta cu brațele încrucișate, a lenevi, a trândăvi; **2.** a nu avea nici o însemnătate, nici un efect: *școala în artă nu face aproape nimica, ci talentul face totul.CAR.*

a se face niznai sau **a face pe niznaiul**, a se preface că nu știe nimic (despre ceva): *Numai câteodată, când prin dreptul crâșmei te făceai niznai și nu știai să potrivești din gât pe Moș Nichifor, nu-l prea vedeai în cheji bune.CR.*

a face noapte albă, a sta treaz toată noaptea.

a face noaptea zi, v. **a face din noapte zi**.

a face notă aparte, a face opinie separată.

a face nulă, (*rar*) a reduce la zero, a anula; (*fam.*) a face praf.

a face numărul cinci, (*arg.*) a fura.

a face nume (**rău**) (cuiva), v. **a scoate nume** (**rău**) (cuiva).

a face o achiziție, a procura (un lucru rar); a achiziționa.

a se face (sau **a se alege, a fi**) **oale și ulcele** (sau **ulcioare, urcioare**) sau **a se face pământ** (sau **lut**) **de oale**, a fi mort demult: *Dacă din bietul Pepelea nu s-ar fi ales demult oale și ulcioare, ce frumos i-ar mai sta decorația.EM.*

a se face oale și ulcioare, v. **a se face oale și ulcele**.

a se face oale și urcioare, v. **a se face oale și ulcele**.

a face oastea, a efectua serviciul militar.

a-i face o belea (cuiva), a-i face o dandana, un rău (cuiva); a băga în bucluc (pe cineva).

a face o bilă, (*fam.*) a juca o partidă de biliard.

a face obraz (la cineva), (*înv.*) a ține piept (cuiva).

a-și face obraz, (*înv.* și *reg.*) **1.** a se pune bine (cu cineva); a-și face intrare (la cineva); **2.** a se preface: *ia las, măi omule, las! nu-ți mai face obraz!CR.*

a face obstrucție, a obstrucționa.

a face ocară (cuiva), (*înv.*) a ocărî (pe cineva).

a face o casă, **1.** a construi o casă; **2.** (*înv.*; *fig.*) a căsători (pe cineva); **3.** (*fig.*) a întemeia o familie.

a face o călătorie, a călători.

a nu face (**nici**) **o ceapă** (**degerată**), v. **a nu plăti** (**nici**) **o ceapă** (**degerată**).

a face ochi, **1.** a se trezi, a se scula din somn; **2.** (despre unii pui) a putea deschide ochii la câteva zile după naștere.

a face ochi dulci (cuiva), a face curte (cuiva).

a face ochii în patru, a fi atent,

a veghea.

a face ochii mari, v. **a deschide ochii mari**.

a face ochii mici, **1.** a fi foarte obosit, pe cale de a adormi; **2.** a se preface că nu vede.

a(-și) face (sau **a(-și) întoarce**) **ochii roată**, a se uita de jur-împrejur, a-și roti ochii, privirea: *Vine-mi dorul câteodată să mă sui la munți cu piatră, să-mi fac ochii ca o roată, să mă uit la lumea toată.POP.*

a face o cucerire, (despre bărbați) a cuceri (o femeie).

a face o digresiune (sau **digresiuni**), a deschide o paranteză (sau paranteze).

a (i se) face o favoare (cuiva), **1.** a favoriza (pe cineva); **2.** a (i se) face o concesie (cuiva): *noi... trebuie să considerăm că ni se face o mare favoare când ni se întinde, cu oarecare bunăvoință, o mână.CAR.*

a-i face o festă (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i face o figură (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a face o foiță, (*fam.*) a juca o partidă de cărți.

a face o gafă, v. **a comite o gafă**.

a face o glumă, a glumi: *m-ai înțeles că am făcut o glumă, ca să râdem de flecăreala voastră?CAR.*

a face (sau **a comite**) **o greșeală** (sau **o eroare** sau **eroarea**, **greșeala**, **greșeli**), a greși: *se-ntâmplă că partidul fratelui... a făcut o sumă de greșeli politice.CAR.*

a face o gură cât o șură, a deschide, a căsca gura mare.

a face o haltă, a întrerupe temporar o călătorie.

a-i face (sau **a-i trage**) **o horodincă** (cuiva), a muștrului zdravăn, a certa bine (pe cineva).

a-și face o idee (despre cineva sau ceva), a-și forma o părere sumară (despre cineva sau ceva); a concepe cu mintea ceva: *istoricul viitor nu-și va face desigur o idee bună despre starea sănătății intelectuale a unei mari părți a contimporanilor noștri.CAR.*

a face (sau **a lăsa**, **a produce**, **a provoca**) **o impresie bună** (sau **rea**) (cuiva), a impresiona (ne)plăcut (pe cineva).

a face o impresie rea (cuiva), v. **a face o impresie bună** (cuiva).

a face o inspecție, a inspecta: *face o mică inspecție întâi la opus, apoi la brazdele grădiniței.CAR.*

a face o încercare, a încerca: *Ia să mai fac o încercare.CR.*

a face o laie, a eșua, a da chix.

a face olat (cuiva), v. **a da olat** (cuiva).

a face o lipitură, **1.** a lipi ceva; **2.** (*fam.*) a agăța o femeie.

a face om (pe cineva), **1.** a educa, a instrui (pe cineva): *școala ... om îl face.PANN*; **2.** a asigura o situație materială sau socială bună (cuiva); a înzestra (pe cineva): *Nenorocitule! ți-ai aruncat norocul în gârlă: te făceam om!CAR.*

a-i face o măgărie (cuiva), a se purta urât (cu cineva), a jigni (pe cineva); a-i face un rău (cuiva).

a face omenie (cu cineva), (*înv.*) a fi înțelegător, omenos (cu cineva).

a face o nefăcută, (*pop.*) a face o poznă, o boroboață.

a face o noapte albă, v. **a petrece o noapte albă**.

a face onoare, a servi spre laudă, spre fală; a onora: *un stabiliment model, care face onoare istoriei progresului nostru industrial. CAR.*

a face onorurile balului, v. **a face onorurile casei**.

a face onorurile casei (sau **ale balului**), a-și îndeplini îndatoririle de gazdă la o petrecere, la o recepție etc.: *onorurile balului le-a* *făcut comitetul damelor.CAR.*

a nu face (**nici**) (**cât**) **o para** (**chioară**) sau (**nici**) **două parale**, a nu avea (nici o) valoare: *când veni judecătorul, actul arătat nu făcu două parale.POP.*

a face opinie separată, a susține un punct de vedere deosebit de al majorității.

a face o plimbare, a se plimba.

a-și face o pomană (cu cineva), v. **a-și face** (**milă și**) **pomană**.

a face o poteră sau (*reg.*) **a pleca în potiră**, a face (sau a pleca în) cercetări pentru prinderea hoților.

a face opoziție, a se opune, a se împotrivi.

a-i face o praftură (cuiva), v. **a face praftură** (pe cineva).

a face ordine, a ordona, a disciplina.

a face o reverență, a se înclina (în semn de respect) (în fața cuiva).

a face orgii, a se destrăbăla.

a face (sau **a da**) **o roată** (sau **roata**) (**până la...**), a da o fugă, o raită (până la... sau pe la...): *fă o roată pân-acasă.POP.*

a-i face o rugăminte (cuiva), a ruga (pe cineva).

a-i face o salată (cuiva), (*fam.*) a certa, a mustra, a ocărî (pe cineva).

a face o săritură, a sări (o dată): *face o săritură înapoi.CR.*

a-și face osânda, a ispăși o pedeapsă.

a face (**pre**) **osândă** (cuiva), (*înv.*) a condamna, a osândi (pe cineva).

a-și face osândă cu..., (*reg.*) a se purta rău cu...: *Mă rog scoate-mă și nu-ți mai face atâta osândă cu mine!CR.*

a (**se**) **face o scădere** (sau **un scăzământ**), a scădea, a (se) diminua, a (se) reduce: *celor bănuiți ca dușmani ai principiilor republicane li s-a făcut un scăzământ de 50 la sută.CAR.*

a-i face o scenă (sau **scene**) (cuiva), a-i face scandal, tărăboi în public (cuiva).

a-i face o situație (cuiva), a ajuta, a sprijini (pe cineva) să ajungă într-o poziție materială sau socială bună.

a face osteneală, (*înv.*) a se osteni, a se strădui.

a(-i) face o surpriză (cuiva), a surprinde (pe cineva): *a plecat de lângă noi, ca să ne facă o surpriză. CAR.*

a face o tablă (pe cineva), (*fam.*) a juca o partidă de table (cu cineva).

a face o talpă, a ieși la plimbare.

a face o varză, v. **a o face varză**.

a face o vizită (cuiva), a vizita (pe cineva).

a se face pace, v. **a face pace** (**bună**) (cu cineva).

a(-i) face pacoste (cuiva), a(-i) face greutăți, a(-i) crea probleme (cuiva); a năpăstui (pe cineva): *să vâre vrajba între oameni și să le facă pacoste.CR.*

a face pace (**bună**) **cu...** sau **a se face pace**, a se împăca cu...

a face pachet (pe cineva), a trimite (undeva pe cineva) împotriva propriei voințe, a expedia (pe cineva).

a face paf (pe cineva), v. **a rămâne paf**.

a face pagubă (cuiva), a păgubi (pe cineva): *nu vezi ce tărăboi și ce pagubă mi-ai făcut?CAR.*

a face (sau **a da**) **palancă** (**la pământ**) (ceva), a doborî, a culca la pământ, a călca în picioare (ceva): *dăm cânepa toată palancă la pământ.CR.*

a-și face palmele (sau **mâinile**) **pâlnie** (**la gură** sau **la ureche**), a-și pune palmele în formă de pâlnie (la gură sau la ureche) pentru a fi auzit (sau a auzi) mai bine.

a face (sau **a pune**) **pansa-**

mente, a pansa, a bandaja.

a face paosul (cuiva), a îndeplini ritualul de stropire a mortului cu vin, ulei sfințit sau agheasmă.

a face papară pe..., a bate, a învinge, a distruge pe...: *de le vom cădea în gheară, pe toți ne fac papară.PANN.*

a face paradă de... (sau **cu...**), a face caz de..., a-și da importanță, a se grozăvi.

a face parale (sau **avere**, **bani**, **părăluțe**), a câștiga, a agonisi, a strânge bani: *lapte, brânză, unt și ouă, ... de-am putea sclipui să ducem în târg ca să facem ceva parale.CR.*; *d-sale îi merseseră treburile bine, făcuse avere.CAR.*

a face (**toate**) **parale**(**le**), a arăta bine; a fi de calitate; a merita prețul: *Doi icusari plătise Mogorogea lui Pavăl pentru ciubote. Dar, ce-i drept, făceau paralele acele.CR.*

a (**se**) **face pardaf**, v. **a-i merge pardaful**.

a face pardaf pe..., (*reg.*) a certa cu asprime pe...; a bate pe...

a face pardale, (*reg.*) a distruge.

a(**-și**) **face parte**, **1.** a împărți; **2.** a-și însuși partea leului: *cine-mparte, parte-și face.*

a face parte din... (sau **dintre...**), a fi unul dintre elementele componente ale..., a fi membru al ..., a aparține: *o foaie oficioasă... pretinde că toți câți combat colectivitatea nu mai fac parte din partidul național liberal.CAR.*

a face parte dintre..., v. **a face parte din...**

a(**-i**) **face** (cuiva) **parte** (**de...** sau **din...**) sau (*înv.*) **a scoate parte** (cuiva), a face părtaș (pe cineva la ceva); a(-i) face rost (de ceva cuiva); a hărăzi (ceva cuiva).

a face (**o**) **pasiune** (pentru cineva sau pentru ceva), a se simți atras în mod deosebit (de cineva sau de ceva); a se pasiona (de ceva).

a se face (sau **a fi**) **pastramă**, a slăbi foarte tare.

a face pastramă (pe cineva), v. **a pune la pastramă** (pe cineva).

a face pasul (**acesta**), (*fig.*) a întreprinde (ceva) după ezitări: *parcă tot m-aș însura: când aș da peste-o parte bună, aș face poate și eu pasul acesta.CR.*

a face pași, (*fam.*) **1.** a pleca: *fă pași!*; **2.** v. **a face picioare**.

a face patron, (*pop.* și *fam.*) a-și serba ziua numelui.

a face patul (sau **culcușul**), a întinde (sau a strânge) așternutul (de) pe pat: *eu m-apuc patul să-i fac.POP.*

a(**-și**) **face păcat**(**e**) (cu cineva), a nedreptăți, a oropsi (pe cineva).

a face păcate, v. **a face un păcat**.

a face pământ (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a se face pământ de oale, v. **a se face oale și ulcele**.

a face (**tot o apă și-un**) **pământ** sau **a face tot una cu pământul**, a distruge, a nimici, a face praf: *fă-mă, Doamne, lut, pământ, nu-mi da om care-i urât.POP.*

a face părăluțe, v. **a face parale**.

a face părăsire (cuiva), (*înv.*) a părăsi (pe cineva).

a face părtaș (la ceva) **pe...**, a împărți (ceva) cu...

a (**se**) **face** (**în**) **părți**, a (se) împărți, a (se) risipi: *faceți-vă toți în părți, că eu m-ascund dup-o stâncă.PANN.*

a-și face părul, a se coafa.

a i se face părul măciucă (cuiva), v. **a i se ridica** (**tot**) **părul** (cuiva).

a i se face părul puică (cuiva), (*reg.*) a i se face părul măciucă (cuiva).

a i se face părul vâlvoi (cuiva), v. **a i se ridica** (**tot**) **părul**(cuiva).

a face păsat (pe cineva), a zdrobi, a face pilaf (pe cineva).

a face pătul, (*reg.*) a sta la pândă.

a-i face pântece din coaste

(cuiva) sau **a-i face coastele pântece** (cuiva) sau **a-i rupe** (sau **a-i frânge**) **coastele** (cuiva), a bate măr, a snopi în bătăi pe cineva: *să-i faci chica topor, spinarea dobă și pântecele cobză.CR.*

a-i face pântecele burduf (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a-i face pântecele cobză (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a-i face pântecele tobă (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a face (o) pâră (asupra cuiva) sau **a da în pâră** (cuiva) sau **a băga pâră** (după cineva), a da în judecată (pe cineva).

a face pârjol, (*pop.* și *fam.*) a nimici (prin foc), a pârjoli; a face prăpăd, ravagii: *pe unde treceau, pârjol făceau.CR.*

a face pe-a surdul, a se face că nu aude (bine).

a face pe boierul, **1.** a se grozăvi; **2.** a se feri de muncă; **3.** a aștepta să fie servit.

a face pe (sau **după**) **chef** (sau **dor**, **gust**, **plac**, **poftă**, **voie**, **vrere**) (cuiva) sau **a face** (**pe**) **cheful** (sau **gustul**, **placul**, **pofta**, **voia**, **vrerea**) (cuiva) sau **a face chefurile** (sau **gusturile**, **poftele**, **vrerile**) (cuiva) sau **a-și face cheful** (sau **chefurile**, **damblaua**), a(-și) împlini, a(-și) satisface capriciile, dorințele, poftele, voia: *Dumnezeu... voia să mai facă și pe cheful lui Ivan, nu tot pe-a[l] morții.CR.; Tatăl, foarte mulțumit că are așa fecior, i-a făcut pe plac.CAR.; Și-au făcut boierii cheful dumnealor? Da! CAR.*

a face pe cheful cuiva, v. **a face pe chef cuiva**.

a o face pe chinezul, v. **a se face chinez**.

a face pedeapsă (cuiva), (*înv.*) a pedepsi (pe cineva).

a face pe dor (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe dracu-n patru, (*pop.*) a-și da toată silința, a depune toate eforturile, a face tot posibilul: *Du-te în pădurea Cerbului, cum îi ști tu, și măcar fă pe dracul în patru sau orice-i face, dar numaidecât să-mi aduci pielea cerbului cu cap cu tot. CR.; Deci, onorate public, să faci pe dracu-n patru, să-mi spui acum și mie: de ce-ai venit la teatru?TOP.*

a face pe el (sau **în pantaloni**) (**de frică**), (*fig.*) a-i fi foarte frică; a fi îngrozit, timorat.

a o face pe fanariotul, a fi corupt, ipocrit, viclean; a fi lipsit de caracter.

a face pe foaie (cuiva), v. **a da pe foaie** (cuiva).

a face pe foi (cuiva), v. **a da pe foaie** (cuiva).

a face pe gând (cuiva), a proceda cum gândește sau dorește cineva: *cu lacrimi te-oi ruga, ca să faci pe gândul meu.POP.*

a face pe grozavul, a se grozăvi; a se purta cu semeție.

a face pe gust (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe gustul (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe iezuitul, a fi ipocrit: *dar dacă e vorba să facem pe iezuitul a la Metternich, apoi să-i dau, neică.CAR.*

a face pe marele, a-și da importanță; a fi fudul.

a face pe mironosița, a-și da aere de nevinovăție.

a face pe mortul în păpușoi, v. **a se face mort în păpușoi**.

a (o) face pe nebunul, (*fam.*) a ține să atragă atenția, a-și da importanță: *când erau femei tinere și frumoase de față, o făcea pe nebunul.*

a face pe nevinovata, (despre femei) a-și da aere de inocență.

a face penitență, a executa canonul impus de preot pentru ispășirea păcatelor.

a face pe niznaiul, v. **a se face niznai.**

a-i face pe obraz (cuiva), a se răzbuna (pe cineva): *Și de-atunci caută și ea vreme cu prilej ca să facă pe obraz cumătru-său.CR.*

a-și face pe parte, (*reg.*) a-și face vrăji pentru aflarea ursitului.

a i-o face pe piele (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a se opune cuiva; a se răzbuna pe cineva: *ți-o fac eu pe piele, femeie fără inimă ce mi-ai fost!POP.*

a face pe plac (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe placul (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe pofta (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe poftă (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face picioare, (*glumeț*) a dispărea, a fi furat.

a face politică, a lua parte la rezolvarea treburilor statului; *Nu se scuipă-așa în oameni, nu se mâncă astfel linte, fă politică, iubito, fii cuminte, fii cuminte!EM.*

a face pe prostul sau (*reg.*) **a se face prost**, a se preface că nu înțelege, că nu bagă de seamă, a simula prostia: – *Pe cari dumnealor, frate Costică? – Ei! asta e! ce te faci prost?CAR.*

a-și face (**averea**) **pere-mere**, (*reg.*) a-și risipi averea.

a face pe râiosul, (*fam.*) a-și da aere, a fi înfumurat: *să-l vezi... făcând pe râiosul și pe-al dracului.POP.*

a face pe sfântul, a se da drept moral, a simula moralitate.

a face pe surdul, a se face că nu aude (bine); a nu răspunde când e chemat, strigat.

a face pe șmecherul, a încerca să fie șmecher.

a se face petică, v. **a se face cârpă.**

a face pe Toma necredinciosul, v. **a fi Toma necredinciosul.**

a-i face pe treabă (cuiva), v. **a face pe treabă.**

a(-i) face pe treabă, (*reg.*) a proceda conform interesului (propriu sau al cuiva): *crede și d-ta, mătușă, că de-i face pe treabă, n-are să-ți fie degeaba.CR.*

a face pe voia (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe voie (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe vrere (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face pe vrerea (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face piața, **1.** a cumpăra alimente pentru hrana zilnică; **2.** a face taximetrie.

a se face pic de apă, v. **a fi pic de apă.**

a se face pic de nădușeală, v. **a fi pic de apă.**

a face (sau **a căpăta**) **picioare**, (*fam.*) a dispărea, a fi furat, șterpelit.

a-i face pielea burduf (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (cuiva).

a face pielea (sau **spinarea**) **cojoc** (cuiva), a bate zdravăn (pe cineva): *să știe maica că joc, face-mi-ar pielea cojoc!POP.*

a i se face pielea de găină (sau **de gâscă**) (cuiva), a i se încreți pielea (de frig sau de frică) (cuiva).

a i se face pielea de gâscă (cuiva), v. **a i se face pielea de găină** (cuiva).

a-i face pielea tobă (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a face pierdut (ceva sau pe cineva), a lăsa să se piardă sau a da impresia că s-a pierdut (ceva sau cineva): *îi făcu pierduți în pădure.POP.*

a face piftie (pe cineva), (*fam.*) a bate foarte tare (pe cineva).

a face pilaf (pe cineva), (*fam.*) **1.** a bate foarte tare, a nimici (pe cineva); **2.** (*fig.*) a uimi, a ului (pe cineva): *hai, că m-ai făcut pilaf cu asta!*

a face (**la**) **piroane** (**și la cuie**), (*fam.*) a clănțăni din dinți din cauza frigului; a dârdâi.

a face plajă, a face băi de soare.

a(-și) face planul ca țiganul, a-și propune lucruri irealizabile.

a face planuri, a plănui.

a face plată (cuiva), **1.** a plăti (pe cineva); **2.** (*înv.*) a răsplăti, a recompensa (pe cineva); **3.** (*înv.*) a pedepsi (pe cineva).

a-și face (sau **a i se face**) **plată** (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a fi despăgubit, a se despăgubi.

a i se face plată (cuiva), v. **a-și face plată.**

a face platcă (pe cineva), v. **a pune platcă** (pe cineva).

a(-i) face plăcere (cuiva), a(-i) plăcea (cuiva), a agrea: *Eu crez că ți-ar face plăcere să-l cunoști.CAR.*

a face plăcerea (cuiva), a face pe plac cuiva, a satisface capriciul, cheful, gustul cuiva: *fă-mi plăcerea și pleacă!*

a face pleașcă, (*înv.*) a jefui.

a face plinul, a umple cu combustibil rezervorul unui vehicul.

a-și face plinul (sau **suma**), a obține suma propusă dintr-o afacere.

a face (sau **a adresa**, **a compune**, **a redacta**, **a trimite**) (**o**) **plângere** (cuiva), a se plânge (în scris) (cuiva de ceva); a reclama, a solicita (ceva cuiva): *d. ministru plenipotențiar al României a adresat numaidecât plângere guvernului turcesc.CAR.*

a face plâns, (*înv.*) a plânge: *mult plâns feaceră.DOS.*

a face pluta, (despre oameni) **1.** a pluti pe spate; **2.** (*arg.*) a muri înecat.

a face pocăință, (*înv.*) a se pocăi.

a face pocinog, **1.** (*pop.*) a inaugura; a face safteaua: *„la poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă", zise părintele de tot posomorât, „să facem pocinog Sfântului Nicolai cel din cuiu".CR.*; **2.** (*reg.*) a face de petrecanie (cuiva).

a face pod cu palma, a pune palma streașină la ochi.

a face podul, (*sport*) a executa figura de gimnastică numită „podul".

a i se face poftă (cuiva), v. **a-i fi poftă** (cuiva).

a face poftele (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face politică, **1.** a fi membru activ al unui partid; a participa la rezolvarea treburilor statului: *să luăm un literat care n-a făcut și nu face politică deloc.CAR.*; **2.** a discuta, a comenta evenimentele politice: *În mahalaua Oțetarii, vreo zece cocoane șed la sindrofie și fac politică.CAR.*

a face poliță (pe cineva), (*fam.*) a purta pe drumuri (pe cineva).

a face poliție, **1.** a menține ordinea în mod sever și autoritar; **2.** a chestiona, a ancheta (în felul poliției).

a-și face (**milă și**) **pomană de...** (sau **cu...**) sau **a-și face o pomană cu...**, a se îndura de..., a face un bine (cuiva): *și, zău, mare pomană și-a făcut, căci eram flămânzi ca niște lupi.CR.*; *și-a făcut pomană căpitanul și m-a luat pe procopseală.CAR.*: *Am vrut să-mi fac și eu pomană c-un cerșetor.CAR.*

a face pomenire (cuiva), **1.** (*înv.*) a(-și) aminti (de cineva), a menționa, a pomeni (pe cineva); **2.** a face slujba de pomenire (cuiva).

a face pompă de..., (*înv.*) a face caz de...

a-și face ponos cu..., (*pop.*) a avea neplăceri cu...

a-i face pontul (cuiva), **1.** a-i crea o situație favorabilă (cuiva), a-i înlesni (cuiva ceva); **2.** a păcăli (pe cineva), a-i face festa (cuiva): *pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea ... bravos!CAR.*

a face popas, a poposi.

a face (tot) posibilul (și imposibilul), a face absolut tot ce e posibil omenește.

a face posoacă pe..., (*reg.*) a zdrobi cu totul pe...

a face posomol în..., (*reg.*) a face ravagii printre....

a-și face povară, (*reg.*) a se sătura: *după ce-și făcură povară de somn, se sculară.POP.*

a face poznă, (*reg.*) a face o impresie deosebită, a face senzație: *niște plăcinte atât de gustoase, cât făcea poznă, nu alta!POP.*

a face pozne, v. **a face comedii.**

a face praf (sau **colb**), **1.** a face să se ridice praful; **2.** (*fam.*) a vorbi fără rost, a trăncăni, a spune minciuni.

a o face praf, (*fam.*) a nu realiza nimic, a suferi un eșec.

a (se) face praf, **1.** a (se) distruge, a (se) nimici; **2.** (*fig.*) a se îmbăta.

a se face praf și pulbere, v. **a se face bucăți.**

a face praf și țără, v. **a face țără și fărină.**

a face praftură (pe cineva) sau **a-i face** (sau **a-i da**, **a-i trage**) **o praftură** (cuiva), (*fam.*) a face de râs, a batjocori, a certa (aspru) (pe cineva).

a face prădăciune, a prăda.

a face prăpădit (pe cineva), a prăpădi (pe cineva): *cu dorul nu-i de glumit, că te face prăpădit.POP.*

a se face prăviriște, (*înv.*) a se da în spectacol (în fața cuiva): *făcându-să prăviriște tuturora ce era pre-atuncea tirani... au dobândit cununa slăvii.DOS.*

a face prăznuire, a prăznui.

a o face prea încornorată, a spune ceva de necrezut.

a face (așa) **precum poruncește cineva**, v. **a face (așa) după cum zice cineva.**

a face (așa) **precum zice cineva**, v. **a face (așa) după cum zice cineva.**

a face pregătiri, a se pregăti.

a face pre osândă (cuiva), (*înv.*) a osândi (pe cineva): *răsipească, Doamne, pizmașii, le fă pre osândă.DOS.*

a se face preș (dinaintea cuiva), a fi slugarnic (cu cineva); a se umili (dinaintea cuiva).

a face pretenții, a pretinde.

a se face pre un cuvânt cu..., v. **a fi la un cuvânt cu...**

a-și face prilej cu..., (*înv.*) a-și ocupa timpul cu..., a se îndeletnici cu ...: *făcându-și prilej cu păscărie da în dar cine-i cerea peaște.DOS.*

a face primă, a se bucura de considerație deosebită; a prețui, a valora.

a-i face primejdie (cuiva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a face (**bună** sau **rea**) **primire** (cuiva), a primi (bine sau rău) (pe cineva).

a face primul pas, a face începutul, a avea inițiativa.

a face prinsoare, a pune rămășag, a paria.

a face priveală, v. **a ieși în priveală.**

a face proaspăt, (*reg.*) a tăia porcul.

a face proașca împrejurul..., v. **a face proașcă.**

a face proașca în..., v. **a face proașcă.**

a face proașca între..., v. **a face proașcă.**

a face (sau **a da**) **proașcă** sau

a face proașca în... (sau **împrejurul..., între..., prin..., printre...**), (*pop.*) a se năpusti, a năvăli, a da iama în... (sau împrejurul..., între..., prin..., printre...); (*p.ext.*) a distruge, a nimici, a prăpădi (prin violență).

a face proașca prin..., v. **a face proașcă.**

a face proașca printre..., v. **a face proașcă.**

a(-i) face probleme (cuiva), a(-i) crea dificultăți, greutăți (cuiva): *omul ăsta ne cam face probleme.*

a face (sau **a intenta**) **proces** (cuiva sau (*înv.*) asupra cuiva), a chema în fața instanțelor de judecată, a da în judecată (pe cineva).

a-și face proces(e) de conștiință, a-și reproșa anumite atitudini sau acțiuni.

a-i face proces de intenție (cuiva), v. **a-i face proces de intenții** (cuiva).

a-i face proces de intenții (sau **intenție**) (cuiva), a suspecta de intenții necurate (pe cineva); a învinui fără dovezi (pe cineva).

a face procesul (cuiva sau ceva), a critica, a ataca în cuvinte (pe cineva sau ceva), a analiza critic și po- lemic (pe cineva sau ceva).

a se face prost, v. **a face pe prostul.**

a face prostii, v. **a se ține de prostii.**

a face pui, (*fig.*; despre bani) a spori un capital prin rulaj.

a face pui de giol, v. **a da pui de giol.**

a face pulbere (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a (se) face (sau **a (se) preface**) **(în) (praf și) pulbere** (sau **pulbere și cenușă**) sau **a (nu) se (mai) alege** (sau **rămâne**) **(nici) (praful și) pulberea**, **1.** (despre ființe) a fi zdrobit, sfărâmat, fărâmițat, nimicit, ucis; a se alege praful; **2.** (despre bani, obiecte, bunuri materiale etc.) a nu mai rămâne nimic, a fi complet distrus sau irosit, risipit, înlăturat, a nu se mai alege nici praful: *și căzură toți idolii de se sfărâmară și se feaceră pulbere.DOS.*

a face pulberea (sau **rahatul**) **praf**, a fi complet ineficient.

a (se) face (în) pulbere și cenușă, v. **a (se) face (în) (praf și) pulbere.**

a-i face punga păienjeni la gură, (*reg.*) a fi foarte zgârcit.

a face punte, **1.** a nu merge la serviciu într-o zi de lucru care cade între două sărbători legale; **2.** (despre servicii publice, instituții) a nu funcționa într-o zi de lucru care cade între două sărbători legale.

a face purici, (*reg.*) a fi nerăbdător.

a nu (mai) face (**mulți** sau **prea mulți**) **purici** (undeva sau la cineva), (*fam.*) **1.** a sta puțin (undeva sau la cineva), a pleca repede (de undeva sau de la cineva): *Dar purici mulți nu făcea într-un loc.CR.*; *Du-te, dacă ești amator de ceai foarte blond, în toate saloanele literare, dar nu fă nicăiri purici.CAR.*; **2.** a nu rezolva nimic, a nu face nici o treabă; a nu face nici o brânză.

a (se) face puzderie, (*pop.*) a (se) sfărâma, a (se) face praf, a (se) distruge.

a face rabat (cuiva la ceva), a vinde cu reducere: *Regia de tutunuri îi face* [bacilului] *mult rabat. TOP.*

a face rahatul (sau **din rahat**) **bici**, a obține rezultate notabile cu mijloace ca și inexistente.

a face rahatul praf, v. **a face pulberea praf.**

a-i face raport (cuiva), a-i raporta unui superior greșeala comisă de un subaltern.

a(-și) face raport(ul), v. **a da**

raport(ul).

a face rădicare, (*înv.*) a se ridica, a se răzvrăti.

a face rămășag, a paria.

a face răscumpărare, (*înv.*) a răscumpăra.

a face răsplătire (cuiva), (*înv.*) a răsplăti (pe cineva).

a face (un) rău (cuiva), a pricinui un necaz, o supărare (cuiva): *împăratul dădu poruncă strașnică, că oriunde le-ar vedea cineva, ... să nu le facă nici un rău.POP.*

a-i face rău (ceva cuiva), a nu-i prii, a-i produce o suferință (trupească sau sufletească) (ceva cuiva): *oiță bârsană, ... apa rău îți face, ori iarba nu-ți place?POP.*

a i se face (sau **a-i veni**) **rău** (cuiva), a fi cuprins de o stare de amețeală, greață etc.; a leșina.

a face rău că..., v. **a face bine să...**

a face rău de..., v. **a face bine să...**

a face rău să..., v. **a face bine să...**

a-i face răvașul sau **a-i da răvaș (de drum)** (cuiva), a izgoni (pe cineva), a da pașaportul (cuiva).

a face război, (*înv.*) a se război.

a face (sau **a sta cu**) **război asupra...**, (*înv.*) a ataca pe...

a-și face rând, v. **a avea rând.**

a-i face rând de ceva (cuiva), (*reg.*) a-i face rost de ceva (cuiva).

a face rânză, v. **a avea rânză.**

a face râs (de cineva), a râde (de cineva).

a-și face (sau **a-și bate**) **râs de...** (sau **după...**), (*înv.* și *pop.*) **1.** a-și bate joc de...: *că bine și-a făcut râs de găină, și-a ucis-o fără să-i fie vinovată cu nimica, sărmana! CR.*; **2.** a silui, a viola (o femeie).

a-și face râs după..., v. **a-și face râs de...**

a face rât, (*pop.*) **1.** a se obrăznici; **2.** a face nazuri.

facerea lumii, crearea lumii: *cuvintele lui Dumnezeu, pe care el le-a rostit la facerea lumii.EM.*

a face recurs, v. **a avea recurs.**

facere de bine, binefacere, faptă bună, folos, har: *mai ales pentru noi, țăranii munteni, este o mare facere de bine.CR.; toată viața și-o petrecuse-n rugăciuni și faceri de bine.CAR.*

facere(a) de bine (e) futere de mamă, generozitatea se întoarce împotriva binefăcătorului.

a face respirație gură la gură, (*glumeț*) a săruta pe gură.

a face revista, (*înv.*) a cutreiera, a vizita.

a face rezerve, v. **a avea rezerve.**

a face rezoluțiune, (*înv.*) a (se) decide, a (se) hotărî.

a face ridicarea, (*reg.*) a face parastas.

a face risipă, a risipi.

a face roadă, v. **a da rod.**

a face roade, v. **a da rod.**

a face roata (până la...), v. **a face o roată (până la...).**

a (se) face roată împrejurul..., v. **a (se) face roată în jurul...**

a (se) face roată în jurul... (sau **împrejurul...**), a încercui, a înconjura din toate părțile.

a face robie, (*înv.*) a lua captivi, prizonieri, robi.

a face rod, v. **a da rod.**

a face roiul, (*arg.*) a pleca repede (de undeva); a o roi, a o șterge.

a-și face rondul, **1.** (*mil.*) a inspecta santinelele; **2.** a face un control; **3.** a da o raită.

a face rost (de...), a obține, a procura (ceva): [lupul] *se îndreptă către o stână din apropiere, pentru a-și face rost de ceva de ale gurii.POP.*

a se face roșu (**la față**), **1.** a se îmbujora, a se înroși la față; **2.** (*fig.*) a se enerva, a se înfuria.

a i se face roșu înaintea ochilor, v. **a i se face negru înaintea ochilor**.

a i se face roșu pe dinaintea ochilor, v.**a i se face negru înaintea ochilor**.

a-și face ruga, v. **a face rugăciune**.

a face rugă, v. **a face rugăciune**.

a-și face rugăciunea, v. **a face rugăciune**.

a face (sau **a înălța, a da, a aduce**) **rugăciune** (sau **rugă, rugăciuni**) sau **a-și face rugăciunea** (sau **rugăciunile, ruga, rugile**), a se ruga, a se închina.

a face rugăciuni, v. **a face rugăciune**.

a-și face rugăciunile, v. **a face rugăciune**.

a-și face rugile, v. **a face rugăciune**.

a face rumân (pe cineva), (*reg.*) a creștina (pe cineva).

a face rușine (cuiva), v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a i se face rușine (cuiva), v. **a-i fi rușine** (cuiva).

a face saftea (sau **safteaua**), a inaugura: *Măi Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculae din cui; știi că i-am pus sfârcul nou de ibrișim, să nu-i fac saftea pe spinarea ta!CAR.*

a face safteaua, v. **a face saftea**.

a face salată (pe cineva), a-i trage o bătaie zdravănă (cuiva).

a face sală goală, v. **a face sală plină**.

a face sală plină (sau **goală**) sau **a face săli pline** (sau **goale**), (despre spectacole) a (nu) avea public numeros; (*p.ext.*) a (nu) avea succes.

a face sandviș (pe cineva), (*fam.*) a strivi (pe cineva); a bate (strivindu-l) (pe cineva).

a face sat (undeva sau cu cineva), (*pop.*) a rămâne, a sta mult (undeva sau cu cineva): *descalecă iute, încalecă, du-te, sat nu face.PANN.*

a face săli goale, v. **a face sală plină**.

a face săli pline, v. **a face sală plină**.

a face săpături, a cerceta, a investiga.

a se face (sau **a** (**fi**) **făcut**) **scoabă**, (*reg.*) **1.** a slăbi foarte tare sau a fi extrem de slab: *purceaua e făcută scoabă!POP.*; **2.** a se strânge, a se ghemui.

(**nu**) **face să...**, (nu) merită să..., (nu) se cade, (nu) se cuvine să: *nu face să mergem tocmai la vremea mesei.CAR.*

a-i face (cuiva) **să...** (sau **de...**), a fermeca, a vrăji (pe cineva) (să iubească sau să urască): *nu știu cine ne-a făcut, noi, bade, de ne-am urât!POP.*

a face să curgă sânge, a declanșa o încăierare sângeroasă, un război.

a face să i se piardă de urmă (cuiva), v. **a i** (**se**) **pierde urma** (cuiva).

a face să i se piardă urma (cuiva), v. **a i** (**se**) **pierde urma** (cuiva).

a face să i se urce sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a face să i se urce sângele în obraz (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a face să i se urce sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a face să înghețe (**și**) **cenușa sub foc**, v. **a îngheța** (**și**) **cenușa sub foc**.

a face (pe cineva) **să joace tontoroiul**, v. **a juca tontoroiul** (pe cineva).

a face sălaș cu..., (*înv.*) a avea relații sexuale cu...: *împăratul îndrăzni de grăi către ea cu pohta curvii: cum să se culce cu ea... și așe face David sălaș cu ea.POP.*

a (se) face sănătos, v. **a (se) face bine.**

a(-și) face sânge rău (sau **inimă rea, inimă amară**) sau (*reg.*) **a(-și) pune sânge rău la inimă**, a (se) mâhni, a (se) întrista; a (se) supăra foarte tare, a (se) enerva: *să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele.CAR.; Nu-ți face și d-ta atâta inimă rea, că odată avem să mergem cu toții acolo.CR.*

a face scandal, a face gălăgie: *am aflat că dăscălimea cu Cațavencu și cu toți ai lor vor să facă scandal.CAR.*

a se face scară și punte, v. **a se face luntre și punte.**

a face scăpat (pe cineva), a lăsa, a ajuta să scape (pe cineva), a înlesni fuga (cuiva): *i-a dat pân' s-a săturat, și-atunci l-a făcut scăpat.PANN.*

a se face (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură.**

a i se face scântei (pe dinaintea ochilor) (cuiva), a primi o lovitură (fizică sau morală) puternică (și a avea senzația că vede scântei): *sar odată voinicește de pe-un mal... din greșeală, drept cu fața-n jos, numai scântei mi s-au făcut pe dinaintea ochilor, de durere.CR.*

a (i se) face scârbă (cuiva), v. **a-i fi scârbă.**

a-i face scene (cuiva), v. **a-i face o scenă** (cuiva).

a face schimb, a schimba.

a se face (sau **a căpăta**) **scoarță**, (despre lenjerie) a se îngroșa și a se întări (de murdărie).

a face (un) scrob, **1.** a pregăti o omletă; **2.** (*fam.*) a sfărma, a sparge; a strica.

a se face scrob, a se usca foarte tare.

a face scrum (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a se face scrum, v. **a se face bucăți.**

a (se) face scrum (și cenușă), (*pop.*) a arde (sau a face să ardă pe cineva sau ceva) complet: *ajută-mă să-l fac scrum și cenușă.POP.*

a-și face scrupule, a se frământa, a-și pune probleme de conștiință în legătură cu moralitatea, cu legitimitatea sau oportunitatea unei decizii, a unei acțiuni etc.

a face scurtă la limbă, (*reg.*) a trăncăni: *mai ho, cu atâta meliță, că faci scurtă la limbă.POP.*

a face scurtă la mâini, v. **a face scurtă la mână.**

a face scurtă la mână (sau **la mâini**), (*fam.* și *iron.*) a face un efort manual deosebit (și de durată).

a(-i) face seama (sau (*înv.*) **de seamă**) (cuiva), (*pop.*) a omorî (pe cineva).

a-și face (**singur** sau (*înv.*) **singur sieși, sieși**) **seama** (sau **seamă**), (*pop.*) **1.** a se sinucide: *Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgit de viață, și cu toate astea de câte ori am vrut să-mi fac samă.EM.; Dac-ar sta cineva să-și facă samă de toate cele, cum chitești d-ta, apoi atunci ar trebui să vezi tot oameni morți pe toate cărările.CR.; Înamoratul nenorocit nu și-a făcut seama singur de desperare.CAR.*; **2.** (*reg.*) a se sătura (de mâncare, de băutură).

a se face seară, v. **a se lăsa seara.**

a face (sau **a da**, (*reg.*) **a-și da**) **sel(e)am(ul)**, (*înv.*) a (se) saluta: *selam unu altu-și dau și gâtlejul își udau.POP.*

a face (un) semn (cu capul sau **cu mâna, cu ochiul, din cap, din mână)** (cuiva), a atrage printr-un gest atenția (cuiva), a da de înțeles (cuiva): *Ci el cu mâna face semn că* *nu-nțeleg ce el a vrut.EM.*

a i se face semn (cuiva), a i se prevesti (cuiva ceva): *știam eu că o să mi se întâmple mie un necaz mare; mi se făcuse semn: răsturnasem de dimineață candela.CAR.*

a face (sau **a pune, a lăsa**) **(un) semn** (undeva), a însemna (ceva undeva); a marca (ceva undeva): *a făcut un semn pe toate pachetele.*

a-și face semn de pace, v. **a-și face semnul crucii.**

a-și face semnul crucii (sau (*înv.*) **semn de pace**), a se închina.

a face senzație, a impresiona foarte puternic, a face vâlvă: *o coțofană fără ocupație a adus o veste-n goană și-a făcut senzație.TOP.*

a face (sau **a prinde**) **seu** (sau **cheag**), a se înstări, a se îmbogăți.

a face sfadă cu..., v. **a se lua la sfadă.**

a face sfadă între..., (*înv.*) a învrăjbi.

a face sfat, a se sfătui: *Și temându-se împăratul să nu i se întâmple ceva de rău, a făcut sfat și a gsit cu cale să dee fata după feciorul moșneagului.CR.*

a face (sau **a pune**) **sfârșit**, a face să se sfârșească, să înceteze: *fă un sfârșit durerii... vin la sânu-mi.EM.*

a(-i) face sfârșitul (cuiva sau a ceva), v. **a(-i) face capătul** (cuiva sau a ceva).

a face (sau **a produce**) **silă** (cuiva), **1.** (*înv.* și *pop.*) a forța, a sili (pe cineva): *lasă-mă măicuță-n pace să iubesc pe cine-mi place, la urât silă nu-mi face.POP.*; **2.** (*înv.*) a silui (pe cineva): *o femeaie... mărgând la sv*[â]*nt*[u]*l, ... un om descălecă și-i făcea sâlă să o spurce.DOS.*; **3.** a produce greață, scârbă, silă (cuiva), a scârbi (pe cineva).

a(-și) face silă, (*înv.* și *reg.*) a se sili, a se strădui: *își făcea silă pe doică a asculta.PANN.*

a i se face silă (cuiva), v. **a-i fi silă** (cuiva).

a face (**mare** sau **multă**) **silință**, v. **a-și da silință.**

a face siluetă, a deveni zvelt; a slăbi.

a se face sloi (**de gheață**), a îngheța: *fie apă, fie ce va fi, pe loc se și face sloi de gheață.POP.*

a face sluj, **1.** (despre animale) a se ridica în două labe; **2.** (despre oameni) a fi slugarnic, a se umili.

a se face smerit, a a se preface ascultător, supus: *Iară eu... mă făceam smerit și numai râdeam în mine.CR.*

a face socoteala, a socoti, a calcula.

a i se face somn (cuiva), v. **a-i fi somn** (cuiva).

a-și face spaimă, a se speria: *Jupân Dumitrache, ... eu gândesc că numai ți-ai făcut spaimă degeaba.CAR.*

a-i face spinarea burduf (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a-i face spinarea cojoc (cuiva), v. **a-i face pielea cojoc** (cuiva).

a-i face spinarea piftie (cuiva), a bate bine, a tăbăci (pe cineva).

a-i face spinarea tobă (cuiva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a face spume la gură, v. **a face clăbuci la gură.**

a se face stare, (*înv.*) a avea, a găsi loc de odihnă: *Nice să va face stare urmei piciorului tău.BIBLIA.*

a se face stăpân (pe ceva), a lua cu forța sau prin viclenie (ceva); a uzurpa.

a face stânga-mprejur, **1.** a se întoarce cu 180°; **2.** a-și schimba atitudinea, părerea.

a face strâmbătate, (*înv.*) a greși, a nedreptăți: *Bătrânul Grigorie Ghica Vodă... cu lacrămi fierbinți se închina sub icoana îmbrăcată cu* *argint a Maicii Domnului să nu-l lase a face strâmbătate.EM.*

a-și face suma, v. **a-și face plinul**.

a face surg(hi)un (pe cineva), (*înv.*) a surghiuni (pe cineva).

a face surcele (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva).

a face șagă cu..., a glumi, a șugui cu...: *Na! satură-te de făcut șagă cu mine, cârlanule!CR.*

a face (sau **a umbla cu**) **șahăr-mahăr** (sau **șahăr-mahăruri**), a înșela, a escroca.

a face șahăr-mahăruri, v. **a face șahăr-mahăr**.

a face șah și mat (pe cineva), a învinge (într-o luptă, într-o dispută etc.) (pe cineva).

a face șatră, (*fam.*) a se instala undeva ca acasă.

a-și face șăncălii, (*reg.*) a se face de râs.

a face școală, a avea un număr mare de adepți sau de imitatori.

a face școală cu..., **1.** a învăța minte pe...; **2.** a sta de vorbă; a se sfătui cu...; **3.** a ațâța, a asmuți.

a face șorț (cuiva), a defăima, a vorbi de rău (pe cineva).

a face șotii, a face, a se ține de pozne.

a se face (**tot**) **șperlă**, (*reg.*) a se distruge; a înceta să mai existe.

a face știre (cuiva), v. **a face veste** (cuiva).

a se face știucă, (*reg.*; despre cai) a slăbi din cauza lipsei de hrană.

a face știut, (*înv.*) a aduce la cunoștință.

a-i face șuruburi în cap (cuiva), v. **a-i face un șurub în cap** (cuiva).

a-i face șuruburi prin cap (cuiva), v. **a-i face un șurub în cap** (cuiva).

a-și face tabietul, a-și satisface un gust devenit obicei zilnic: *își făcea după prânz tabietul boieresc, cu cafea și ciubuc.CAR.*

a face tabinet, (la jocul de cărți) a ridica cu o singură carte toate cărțile care se găsesc deodată în joc, lăsând masa goală.

a face talente, a fi excesiv de pretențios.

a face talmeș-balmeș (pe cineva), a bate zdravăn (pe cineva).

a face tam-tam (sau **tapaj**) (în jurul cuiva sau a ceva), **1.** a elogia public (pe cineva sau ceva); **2.** a exagera importanța, valoarea (cuiva sau a ceva).

a face tapaj, v. **a face tam-tam**.

a face tăcere(a), v. **a păstra tăcere(a)**.

a face tămăduire, (*înv.*) a tămădui, a vindeca.

a face tărăboi, a face gălăgie, scandal; a vocifera: *începe a face un tărăboi, de s-a sculat toată ograda în gura lui.CR.*

a face tărâță (sau **tărâțe**) pe cineva sau ceva), (*reg.*) a rupe în bucăți, a nimici (pe cineva sau ceva): *câinii, apucând pe zmeu de cap, de picioare, de mâni, de spinare, îl făcură tărâță.POP.*

a face târcoale, v. **a da târcoale**.

a face târg(ul), a se învoi asupra prețului.

a face (sau **a juca**) **teatru**, (*fig.*) a se preface.

a face teică de porci (pe cineva), a insulta cu vorbe grele, a face albie de porci (pe cineva).

a face temenele (sau **temenea**), a se înclina în semn de respect sau de supunere: *temeneaua că-și făcea, mâna, poala-i săruta.POP.*

a-i face (cuiva) **teoria chibritului**, v. **a-i face teorie** (cuiva).

a-i face teorie (sau **teoria chibritului**) (cuiva), a-i face morală (cuiva); a bate la cap (pe cineva), a spune lucruri inutile, fără rost.

a face terci (pe cineva sau ceva), a nimici, a distruge, a face praf (pe cineva sau ceva).

a face teren, a avea un serviciu care impune deplasări.

a face (sau **a da**) **teslim** (sau **testimat**), (*înv.*) a preda, a încredința; a livra; a înmâna.

a face testimat, v. **a face teslim.**

a face tevatură, a face gălăgie, scandal, tămbălău: *Ș-am să merg la minister cu raportul meu, să cer să-l scoață din prefectură, că s-a dat la băutură și prea face tevatură.CAR.*

a face toaleta (cuiva), **1.** (despre bolnavi) a pregăti pentru operație; **2.** (despre condamnați la moarte) a pregăti execuție.

a-și face toaleta, a se găti (spălându-se, pieptănându-se, îmbrăcându-se).

a face toată nevoința, v. **a pune (multă) nevoință.**

a face toate mijloacele (sau **mii de mijloace**), (*înv.*) a face tot posibilul: *am făcut mii de mijloace să fug din patria mea.PANN.*

a face toate (**chipurile**) **să...**, a încerca toate posibilitățile de a ...: *nu putem trăi în casa asta, de n-om face toate chipurile să scăpăm de hârca de babă.CR.*

a face tobă de bătaie (sau **de bușeli**) (pe cineva) sau **a-i face spinarea** (sau **pielea, capul, pântecele**) **tobă** (sau **burduf, cobză**) (cuiva), a bate foarte tare (pe cineva): *nu umbla prin mahalale... c-o să-ți fac spinarea tobă.POP.*

a face tobă de bușeli (pe cineva), v. **a face tobă de bătaie** (pe cineva).

a (**se**) **face tobă de carte**, v. **a fi tobă de carte.**

a (**se**) **face tobă de învățătură**, v. **a fi tobă de carte.**

a se face tobă sau **a** (**i se**) **face burta tobă**, a mânca peste măsură, a se îndopa, a se ghiftui: *zeamă de prune, când bei multă, te umflă-n burtă, faci burta tobă.POP.*

a face tocană (pe cineva), a face praf (pe cineva): *să fi fost eu acolo,... îi făceam pe toți tocană.EM.*

a face tocmeală, a se tocmi.

a face toporul (cuiva), v. **a face chica topor** (cuiva).

a face tot ce-i stă în (sau (*înv.*) **prin**) **putință**, a face tot posibilul, tot ce poate.

a face tot ce-i stă prin putință, v. **a face tot ce-i stă în putință.**

a face tot țără, (*pop.*) **1.** a sfărâma; **2.** a nimici, a ucide.

a se face tot țără, (*pop.*) **1.** a se agita, a se frământa; **2.** a-i fi frică, a se teme.

a face tot una (pentru cineva), v. **a(-i) fi tot una** (cuiva).

a face tot una cu pământul, v. **a face (tot o apă și-un) pământ.**

a face tovărășie cu..., a se asocia cu..., a se întovărăși cu...: *Cine-a mai dori să facă tovărășie cu tine, aibă-și parte și poarte-i portul.CR.*

a face (**o**) **tragedie** (sau **tragedii**) **din...**, a exagera partea neplăcută a unei întâmplări.

a face tragedii (din ceva), v. **a face tragedie** (din ceva).

a face trampa (cuiva), **1.** a pune pe cineva în legătură cu altcineva; **2.** a intermedia, a-i mijloci o afacere.

a-și face treaba (sau **trebile**), **1.** a-și face interesele, a-și rezolva problemele; **2.** a urina sau a defeca: *ia-ți mai bine țurca și-ți fă treaba-ntr-însa.POP.*

a-și face treaba cu..., **1.** (*reg.*) a se servi de..., a se folosi de...: *aveam o căruță, cum era, bună, rea, îmi făceam treaba cu ea.POP.*; **2.** a-și satisface nevoile sexuale cu...

a face treaba până la tindă, v. **a se duce până la tindă.**

a-și face (sau **a-și prinde**) **de treabă cu...**, **1.** (*reg.*) a intra în relații (de dragoste) cu..., a se încurca cu...: *nu te teme, mândră dragă, că cu alta nu-mi fac treabă.POP.*; **2.** a-și găsi de lucru cu...; **3.** v. **a se afla în treabă**.

a face treabă sau (*reg.*) **a o face pe treabă**, **1.** a face bine (ceva); **2.** a trebălui.

a-și face trebile, v. **a-și face treaba**.

a(-i) face trebuința, v. **a(-i) face trebuință**.

a(-i) face trebuință (sau **trebuința**) sau **a(-i) fi (de) trebuință**, a(-i) trebui, a(-i) fi necesar, util: *S-apoi ce ți-oi lua eu din casă, nu-ți face trebuință d-tale.CR.*

a face treișpe-paișpe, **1.** a fi agitat, nervos; **2.** a fi nerăbdător.

a face (ca pe o) troacă de câine (pe cineva), v. **a face (ca pe o) albie de porci** (pe cineva).

a face (ca pe o) troacă de porci (pe cineva), v. **a face (ca pe o) albie de porci** (pe cineva).

a face (ca pe o) troacă porcească (pe cineva), v. **a face (ca pe o) albie de porci** (pe cineva).

a face trotuarul, a se prostitua.

a face trudă, (*înv.*) a (se) trudi.

a se face trup, (*înv.*) a lua ființă, a se întrupa, a se concretiza.

a (se) face tun (de beat), v. **a fi cuc (de beat)**.

a face turtă (ceva sau pe cineva), **1.** a strivi, a turti (ceva sau pe cineva); **2.** a bate foarte tare (pe cineva).

a se face turtă, v. **a se îmbăta turtă**.

a face țâncușă, v. **a-și trage țâncușă**.

a face țăndări (pe cineva), v. **a face bucăți** (pe cineva).

a se face țăndări, v. **a se face bucăți**.

a face țărâna praf, (*reg.*) a nu face nimic.

a face (praf și) țărnă (pe cineva), v. **a face (praf și) țărână** (pe cineva).

faceți-mi cinstea a...!, v. **fă-mi cinstea să...!**

faceți-mi cinstea de a...!, v. **fă-mi cinstea să...!**

faceți-mi cinstea să...!, v. **fă-mi cinstea să...!**

a se face țimir la lume, (*înv.* și *reg.*) a se face de râs.

a face ținte sau **a da în ținte**, (*reg.*; despre porumb) a începe să se coacă.

a face țără, (*reg.*) a ciurui, a zdrențui.

a face țără și fărină (sau **praf și țără**) sau **a se face țără și nemică**, (*pop.*) a (se) face praf și pulbere: *praf și țără m-o facut.POP.*

a se face țără și nemică, v. **a face țără și fărină**.

a face țurțuri, a clănțăni de frig.

a se face țușcă, (*reg.*) a se îmbăta.

a face uitat (pe cineva sau ceva), a da uitării, a nu se mai gândi (la cineva sau la ceva) sau a lăsa impresia că a dat uitării (pe cineva sau ceva): *bag seamă, pe mine mă fac uitată.POP.*

a face umblet, a merge, a umbla: *Tocmai acuma luă seama preotul cât umblet făcuse și se așeză binișor jos să-și potolească mișcările inimii.CAR.*

a face umbră, a umbri.

a face umbră pământului, a trăi: *noi, ce din mila sfântului umbră facem pământului, rugămu-ne-ndurărilor Luceafărului mărilor.EM.*

a face (sau **a ține**) **umbră pământului degeaba**, a nu fi bun de nimic.

a(-i) face una (**și bună** sau **lată**) (cuiva), a(-i) produce un necaz (cuiva),a-i juca o festă (cuiva): *taci, că i-oi face eu cumătrului una, de și-a mușca labele.CR.*

a face una boacănă sau **a o face boacănă**, a face ceva nepotrivit, prostesc; a gafa.

a face un act de dreptate, a restabili dreptatea; a pune în drepturi pe cineva.

a se face (tot) una cu..., a se uni cu..., a se contopi cu..., a se împreuna cu..., a nu mai putea fi deosebit de...: *porcul se tăvăli în noroi, până se făcu una cu tina.POP.*

a face una cu pământul (pe cineva sau ceva), a călca în picioare, a distruge, a face praf și pulbere (pe cineva sau ceva): *era să-i facă una cu pământul pe nevrednicii tâlhari.POP.*

a face un berian, a trage un chef: *Vom face un berian ca acela.CR.*

a(-i) face un bine (cuiva), a ajuta (pe cineva): *Nu vezi că nu poți face tu vun mai mare bine decât pe vecinicie să mă omori pe mine?EM.; fiindcă ești așa de bun și ți-a fost milă de viața noastră..., vreu să-ți fac și eu un bine.CR.*

a face un carambol, (*biliard*) a lovi cu bila proprie alte două bile.

a face un cerc (sau **cercuri**), **1.** a descrie un cerc (sau cercuri); **2.** a se roti (în zbor).

a face un chef, a chefui.

a face un compliment (cuiva), a complimenta (pe cineva).

a face un denunț, a denunța (pe cineva): *prin această mică epistolă, venim să vă facem un denunț.CAR.*

a face un fâs, a da chix, a eșua.

a face un film (pe cineva), a merge la cinematograf (cu cineva).

a face un gheșeft, a încheia o afacere.

a-și face unghiile, a-și tăia, a-și curăța unghiile și a le da cu lac.

a face un guleai, a petrece, a chefui: *Ivan însă poruncește să-i aducă mai de grabă votchi, tabacioc, lăutari și femei frumoase, că are gust să facă un guleai.CR.*

a face un hatâr (cuiva), a acorda o favoare, un privilegiu (cuiva); a face un serviciu solicitat insistent: *acest hatâr i-l făcuse Dumnezeu. POP.*

a face unire, a se uni.

a face (un) lucru (sau **lucrurile**) **mușama**, a mușamaliza.

a-și face un nume, a ajunge cunoscut, vestit; a deveni celebru; a-și face o carieră.

a face un ocol, a ocoli.

a face un pas (sau **câțiva pași**), a păși, a se apropia de..., a merge spre...: *face câțiva pași spre dânsa.CR.*

a face un pas greșit, a comite o greșeală.

a face (sau **a comite, a săvârși**) **un păcat** (sau **păcate**), a păcătui: *rămâi tu aici în cer la noi și ne cântă, da femeia ta, pentru că a facut pacate, las-o să cânte acolo celor păcătoși.POP.*

a face un prost (sau **rău**) **serviciu** (cuiva), a face (fără voie) un rău (cuiva).

a face un rău serviciu (cuiva), v. **a face un prost serviciu** (cuiva).

a (se) face un scăzământ, v. **a (se) face o scădere.**

a face un serviciu (cuiva), a servi (pe cineva): *Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical. CAR.*

a-i face un șurub (sau **șuruburi**) **în** (sau **prin**) **cap** (cuiva), a-i răsuci șuvițe de păr de pe cap (cuiva); a răsuci unghia degetului mare sau încheieturile degetelor în părul capului (cuiva): *era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un șurub-două prin cap.CR.*

a-i face un șurub prin cap (cuiva), v. **a-i face un șurub în cap** (cuiva).

a face un târcol, v. **a da târcoale.**

a face un topor (cuiva), v. **a face chica topor** (cuiva).

a (nu)-și face) (nici o) treabă cu..., a (nu) avea (nici o) treabă cu...

a se face un trup, v. **a fi un trup**.

a face urât, **1.** a face scandal; **2.** a da semne de pierdere a minților.

a se face urât, (despre vreme) a se strica.

a i se face urât (cuiva), v. **a-i fi urât** (cuiva).

a(-și) face urechea toacă, a se preface că nu aude sau că nu înțelege.

a face uz de..., a se folosi de..., a uza de...

a-și face vad, a-și face loc de trecere; a răzbate.

a face val (cuiva), a pricinui neajunsuri, necazuri, a-i face un rău (cuiva).

a-și face valiza (sau **valizele**), a se pregăti de plecare; a pleca; a fi nevoit, obligat să plece.

a-și face valizele, v. **a-și face valiza**.

a face valuri, (*fig.*) a face senzație; a perturba, a tulbura.

a se face (sau **a sta, a umbla**) **val-vârtej**, a depune toate eforturile spre a reuși, a-și da toată silința în vederea realizării unui scop: *Celui mai mare îi veni vremea de însurat, și baba, simțind asta, umblă val-vârtej să-i găsească mireasă.CR.*

a face val-vârtej (ceva), a perturba, a tulbura (ceva).

a face varză (ceva sau pe cineva), (*reg.*) **1.** a tăia în bucăți (ceva sau pe cineva); **2.** a bate zdravăn (pe cineva); **3.** a reduce la tăcere (pe cineva).

a (se) face (sau **a ajunge, a fi**) **varză**, (*fam.*) (despre cărți, caiete etc.) a (se) deteriora, a face (sau a ajunge) să aibă foile mototolite, înfoiate, zdrențuite.

a o face varză sau **a face o varză**, (*fam.*) a suporta un eșec, a da chix.

a se face vălătuc, a se strânge ghem, a se ghemui.

a face vâlvă (sau **zgomot**), a trezi interesul, a produce senzație; a deveni cunoscut, renumit.

a face vânat, (*înv.*) a vâna.

a se face vânăt (la față), a se învineți (la față) (de enervare sau de frig): *când se înfuria, se făcea vânătă la față și ochii i se învârteau în cap.POP.*

a-i face (un) vânt (cuiva), **1.** a produce un curent de aer pentru a răcori (pe cineva); **2.** a îmbrânci (pe cineva): *i-am pus palma-n... ceafă și i-am făcut un vânt de i-a sărit pordecâinelui fesul cât colo.CAR.;* **3.** (*fig.*) a alunga (pe cineva): *Când o pleca, dă-mi de veste... fă-i vânt degrabă.CAR.*

a(-și) face (sau **a-și da, a-și lua**) **vânt**, **1.** a se răcori: *doamnele își făceau vânt cu evantaiele, domnii cu gazetele de dimineață*; **2.** a-și lua elan: *Ramul tânăr vânt să-și dee și de brațe-n sus s-o ie*[i]*e.EM.*; *lumea trebuie să dea câțiva pași înapoi, ca să-și ia vânt spre a merge mai sigur înainte.CAR.*; *Moșule, ia sama de ține bine telegarii ceia, să nu-și ieie vânt.CR*

a face vârf (la ceva), **1.** a ascuți; **2.** a pune vârf (la ceva); **3.** (*fig.*) a împlini, a rotunji.

a-și face (sau **a-și duce, a-și petrece, a-și trece**) **veacul**, (*pop.*) a-și duce, a-și petrece viața într-un anumit fel, a duce un anumit trai: *îmi fac veacul tot pe cale, n-am în lume sărbătoare.POP.*

a(-i) face veleatul (cuiva), a omorî (pe cineva).

a(-și) face venin, a (se) supăra foarte tare, a-și face sânge rău; a se enerva: *amabilul Fănică trebuie să facă venin de moarte... atât* *mai bine pentru mine.CAR.*

a face veste (sau **știre**) (cuiva), (*înv.*) a da de știre, a anunța, a încunoștiința (pe cineva).

a(-i) face viața amară (cuiva), a(-i) amărî zilele (cuiva): *De n-ar fi ca tatăl tău, care – Dumnezeu să-l ierte – mi-a făcut viața amară cu-ndărătnicele-i certe.EM.*

a face vis (sau **visuri**), (*înv.*) a visa.

a face visuri, v. **a face vis.**

a-și face visuri, a-și face planuri proiecte; a spera, a visa (la ceva).

a face (**o**) **vizită** (cuiva), a vizita (pe cineva).

a-și face voie rea, (*pop.*) a-și face griji, a se îngrijora: *Stăpâne, zise atunci calul,... fii odată bărbat și nu-ți face voie rea.CR.*

a face vorbă (sau (*înv.*) **voroavă**), a vorbi, a sta de vorbă; *nu mai face și tu atâta vorbă, ca fariseul cel fățarnic.CR.*

a face voroavă, v. **a face vorbă.**

a nu face vreo (sau **nici o**) **brânză**, **1.** a fi lipsit de valoare, a nu valora nimic; **2.** a eșua, a da chix: *am bănuit eu că n-ai să faci nici o brânză!*

a nu face vreo (sau **nici o**) **ispravă**, a nu reuși, a eșua: *unde mergeți voi, fără de mine n-aveți să puteți face nici o ispravă.CR.*

a face vrerile (cuiva), v. **a face pe chef** (cuiva).

a face zarvă, a face gălăgie.

a face zăbavă, (*înv.*) a întârzia, a tergiversa, a zăbovi: *Până când, milostive, vei face zăbavă să mă-ntorci din pierzare la svânta ta slavă?DOS.*

a face zâmbre, **1.** a jindui, a râvni (ceva), a-i lăsa gura apă (după ceva): *Știu eu cum îi treaba nevestelor celor tinere...: fac zâmbre și trag acasă cum trage calul la traista cu orz.CR.*; **2.** a face mofturi, nazuri.

a face zbor (cuiva), a îndemna, a îndruma, a orienta (pe cineva): *În loc să încurajăm fetele române în această direcțiune..., voim să le facem zbor la universitate, pentru a le înzestra cu diplome de doctor.EM.*

a face zgomot, v. **a face vâlvă.**

a se face zgură, v. **a se face bucăți.**

a face zid împrejurul cuiva, **1.** a apăra, a proteja (pe cineva); **2.** a fi solidar (cu cineva).

a face zile amare (cuiva), v. **a face zile fripte** (cuiva).

a face zile fripte (sau **amare**, **negre**) (cuiva), a amărî, a necăji foarte tare, a chinui (sistematic), a aduce la exasperare (pe cineva): *Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului.CR.*

a face zile negre (cuiva), v. **a face zile fripte** (cuiva).

a se face ziuă, a se lumina de ziuă: *haidem acolo chiar în astă seară, ca mâne dimineață să ni se facă ziuă pe lan.CR.*

a se face ziuă albă, a se lumina bine de ziuă: *făcându-se ziua albă, vulpea iese la marginea drumului.CR.*

a face zob, a distruge, a face praf.

a-și face zor mâniei, a-și alimenta supărarea, a se necăji.

faci bine (sau **rău**) **că...** (sau **de...**, **să...**) sau **faci bine** (sau **rău**) **că...** (sau **de...**, **să...**), e bine (sau e rău) ce faci.

faci bine de..., v. **faci bine că...**

faci bine să..., v. **faci bine că...**

faci rău că..., v. **faci bine că...**

faci rău de..., v. **faci bine că...**

faci rău să..., v. **faci bine că...**

falã goală, traistă ușoară, după ce că e leneș, mai e și fudul: *aici la sărăcăciosul ist de rai, vorba ceea: tu, traistă goală, falã ușoară... trup fudul și sărăcăcios.POP.*

faptă vegheată, (*înv.*) flagrant

delict.

fată mare, fecioară, virgină.

fată nemăritată, (*reg.*) fată bătrână.

fată veche, (*reg.*) fată bătrână.

față cu..., (*loc. prep.*) privitor la..., față de..., referitor la...: *D. Teofil s-a apucat să-mi facă o teorie ridiculă asupra datoriei ce are societatea față cu virtuțile și vițiile individului. CAR.*

față în față, (*loc. adv.*) unul înaintea (sau împotriva) celuilalt; vis-a-vis: *Biuroul redacției îl aveam într-o prăvălioară din aceeași înfundătură, fața-n față cu tipografia.CAR.; Rareori au stat față în față partide atât de estreme ca acelea din Camera franceză.EM.*

față turcească, față încruntată: *azi, intrând la starițul tău, am făcut o față cătrănită și turcească.EM.*

fă bine de...!, v. **fă bine să...!**

fă (sau **să faci, ai face**) **bine să ...** (sau **de...**)**!**, te rog să...!, ai amabilitatea să...!, binevoiește să...!: *fă bine de înapoiește un leu istuilalt!CR.*

fă bine și..., fii bun și...

făcător de bine, binefăcător.

făcător de lege, legiuitor.

făcător de minuni, (persoană) care săvârșește minuni: *mânele sale făcătoare de minuni.EM.*

făcător de rău, răufăcător, infractor.

fă ce-i face (sau **ce poți**) **și...**, încearcă toate soluțiile pentru a putea să...: *fă, neicuță, ce-i putea și mă ia cu dumneata.POP.*

fă ce poți și..., v. **fă ce-i face și...**

fă ce știi!, te privește!, e treaba ta!

fă ce vrei!, mi-e absolut indiferent ce faci!: *De astăzi dar tu fă ce vrei, de astăzi nu-mi mai pasă.EM.*

a făcut ceafă, **1.** s-a îngrășat; **2.** s-a obrăznicit.

făcute de mână, (*înv.*) idoli: *să nu faceți voao singuri făcute de mână.BIBLIA.*

a făcut morișcă, (*reg.*) a decedat.

a făgădui (sau **a cere, a jurui, a promite**) (cuiva) **cerul și pământul** (sau **marea cu sarea**), a promite (cuiva) foarte mult, totul, (*p.ext.*) imposibilul: *Pune-te apoi pe lângă ea luntre și punte și juruește-i cerul și pământul ca să-ți smomească pe nevasta d-tale.CR.; Ca și acum, ei făgăduiau marea cu sarea. EM.*

a făgădui marea cu sarea, v. **a făgădui cerul și pământul**.

fă-mi cinstea a...!, v. **fă-mi cinstea să...!**

fă-mi cinstea de a...!, v. **fă-mi cinstea să...!**

fă-mi (sau **faceți-mi**) **cinstea să...** (sau **a..., de a...**)**!**, fă-mi onoarea să...!: *faceți-mi cinstea să luați masa cu mine!*

fă-mi plăcerea...!, fii bun..., te rog!

fă-ne să ne fie dor de tine!, (*iron.*) cară-te!, pleacă de aici!

fără... cevași, (*înv.*) fără nici un ...: *o văzu sănătoasă, fără sămn cevași, să se cunoască loc de rane. DOS.*

fără alăturare, incomparabil; fără egal.

fără (**de**) **apărare**, lipsit de apărare.

fără (**de**) **asemănare**, fără seamăn, fără egal: *fără de asemănare easte blagorodnia.BIBLIA.*

fără (**de**) **astâmpăr**, (*loc. adj.*) neastâmpărat.

fără a ști bechiu, v. **a nu ști bechiu**.

fără barbă, (*loc. adj.*) imberb.

fără bună rânduială, (*înv.*) dezordonat, haotic, la întâmplare.

fără (**de**) **cale**, (*înv.*) nepotrivit, (pe) nedrept, incorect, necuviincios:

Foarte rău și fără cale, dragul meu. EM.

fără capăt, (*loc. adj.*) interminabil, fără sfârșit: *bătrânul dascăl cu-a lui haină roasă-n coate într-un calcul fără capăt, tot socoate și socoate.EM.*

fără cap și (**fără**) **coadă**, v. **fără cap și** (**fără**) **picioare.**

fără cap și (**fără**) **picioare** (sau **coadă**), (*fig.*) lipsit de logică, de sens; fără noimă; ininteligibil: *O piesă stupidă a unui scriitor bătut de toți sfinții, plăsmuită fără cap și coadă după un tipic franțuzesc.CAR.*; *pentru încurcarea judecății profanilor, se clădește un labirint de cifre și de fraze pseudoștiințifice, fără cap și fără coadă.EM.*

fără căpătâi, (*loc. adj.* și *adv.*; despre oameni) fără adăpost, fără rost, fără ocupație (statornică), sărac, vagabond: *Cu noi ședea și Bodrângă, un moșneag fără căpătâi, însă de tot hazul.CR.*

fără când, (*înv.*) afară doar dacă.

fără cântar, fără măsură: *De negustorii cari nu scriu poezii nimeni nu poate râde că nu le scriu; dar toți negustorii pot râde de cine le scrie cu ghiotura, adică fără cântar.CAR.*

fără cât (**numai**), **1.** (*înv.*) decât, numai; **2.** v. **numai cât.**

fără ce, v. **numai cât.**

fără ceremonie (sau **ceremonii**), fără protocol, neprotocolar.

fără ceremonii, v. **fără ceremonie.**

fără chibzuială, (*loc. adj.*) nechibzuit, necugetat.

fără chip și (**fără**) **seamă**, v. **fără seamă de...**

fără (**de**) **cinste**, (înv.) **1.** necinstit, malonest; **2.** lipsit de castitate; **3.** de rușine, de ocară.

fără cislă, (*înv.*) nenumărat.

fără comentarii, convingător, elocvent prin el însuși.

fără compliment(**e**), fără curtenie, neprotocolar, fără încunjur, de-a dreptul, fără fasoane, pe față, sincer, verde, limpede, curat: *gramatici... care, trebue spus fără compliment, îți explică... până ce nu se mai înțelege nimică.CR.*

fără condiții, (*loc. adj.* și *adv.*) necondiționat; fără obiecții, fără pretenții: *turcii s-au predat imediat și fără condiții.*

fără (**nici o**) **considerațiune**, fără a ține seama sau socoteala de nimic.

fără contenire, (*loc. adv.*) necontenit, neîncetat, continuu: *otărâră să trimeată o jalbă sultanului, în care să se plângă de relele ce sufereau fără contenire.POP.*

fără convingere, (*loc. adv.*) fără tragere de inimă, neconvingător.

fără credință, **1.** necredincios (în căsătorie), infidel; **2.** necinstit, perfid, răutăcios.

fără crâcneală, fără împotrivire.

fără cruțare, necruțător.

fără cugetare, ilogic, irațional: *dondănind foarte repede, bâlbâit și fără pic de cugetare.CR.*

fără cumpăt, nechibzuit, necumpătat: *se purta oarecum fără cumpăt.POP.*

fără cusur, impecabil, ireproșabil; desăvârșit, perfect: *Asemănarea cu răposatul este izbitoare, deși, se-nțelege, tipul e idealizat; în fine, o operă fără cusur.CAR.*

fără (sau **peste**) **cuviință**, nepotrivit, necuviincios.

fără cuvânt, **1.** (*înv.*) pe nedrept: *Fără cuvânt s-a admis această stare de lucruri pentru omul primitiv, din cauză că există un sentiment de drept înnăscut.EM.*; **2.** lipsit de cuvânt: *e un om fără cuvânt.*

fără de cinste, (*înv.*) necinste.

fără decât (**numai**), (*înv.*) decât:

nu vom putea într-alt chip să ne deșteptăm sufletele, fără decât cu cea folositoare aducere aminete. BIBLIA.

fără de dumnezeire, (*înv.*) lipsă de credință, ireligiozitate.

fără de frică, (*loc. adv.*) neînfricat, viteaz.

fără de greață, (*înv.*) blând: *fără de greață m-oi arăta.DOS.*

fără de minți, v. **fără (de) minte**.

fără de nevoie, v. **fără (nici o) (trebuință și) nevoie**.

fără de noroc, v. **cu noroc**.

fără de numai (cât), (*înv.*) cu excepția, decât: *nu-i vei lovi, fără de numai pre carii ai robit cu sabia. BIBLIA.*

¬**fără-de-omenie**, v. **fără-omenire**.

fără deosebire, (*loc. adv.*) fără discriminare, fără excepție: *bocea toți morții din ținterim, fie rudă, fie străin, fără deosebire.CR.*

fără de price, (*înv.* și *pop.*) cu supunere, fără a protesta, fără a se revolta, fără a admite replică: *să ascultați fără price; să ascultați ce voi zice.POP.*

fără de pricină, v. **fără pricină**.

fără de răspuns, (*înv.*) fără replică: *la argumentele mele, a rămas fără de răspuns.*

fără de (nici un) răstimp, (*înv.*) fără întrerupere, continuu.

fără de săvârșire, (*înv.*) în mod continuu, veșnic.

fără de (sau **nici o**) **seamă** sau (*reg.*) **în seamă de nimică**, (*înv.*) fără rost.

fără de smântă, (*înv.*) neabătut, nesmintit: *Și mă du fără de smântă spre-adevăr.DOS.*

fără de tăgăduială, fără (de) tăgadă.

fără de trudă, (*înv.*) neobosit.

fără de vreme, (*loc. adv.*) înainte de vreme: *Ne-ați venit apoi... vestejiți fără de vreme, dar cu cre[i]eri de copil.EM.*

fără doar și poate, neapărat, desigur, necondiționat, cu siguranță, fără îndoială, precis, sigur: *pata era fără doar și poate – după toată analiza și la ochi, și la nas – pricinuită de un patruped.CAR.*

fără excepție, fără deosebire, fără abatere de la regulă.

fără expresie, inexpresiv: *privire fără expresie.*

fără fasoane, fără mofturi.

fără (de) fine, v. **fără (de) sfârșit**.

fără folos, nefolositor, inutil.

fără frică, (*loc. adj.*) curajos.

fără frâu, (*loc. adj.*) neînfrânat.

fără fund, **1.** (*înv.*) abis, prăpastie; **2.** fără capăt, interminabil, nesfârșit: *sac fără fund.*

fără glumă!, într-adevăr!, serios!

fără grai, mut.

fără (de) greș, v. **fără greșală**.

fără greșală sau **fără (de) greș**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** negreșit, desigur: *fără greș va veni Domnul. DOS.*; **2.** fără greșeli, fără defecte: *mustăciosul Davidică... mântuia de spus pe de rost, răpede și fără greș, toată istoria Vechiului Testament. CR.*; *nu inteligența, ci ceva mai adânc arangează totul cu o simțire sigură, fără greș.EM.*

fără grijă (sau (*reg.*) **grije**) fără temeri, fără teamă: *Dă-i pârleală înainte, fără grijă.CR.*; *Dar el, dulcele soț, se mulțumește să afle că nobila sa soție a rezistat ispitei... Și iar pleacă... în daraverile lui, fără grije.CAR.*

fără intenție, (*loc. adv.*) neintenționat, involuntar.

fără istov, (*loc. adj* și *adv.*; *înv.* și *pop.*) neîncetat, continuu.

fără (de) încetare, (*loc. adv.*) neîncetat: *Sacrifică-ți vederea, cătând fără-ncetare ca să găsești ideea funestă pentru care s-alerge-n* *valuri sute de mii de sacerdoți.CAR.*

fără înconjur, **1.** drept, neocolit: *S-a deschis, în sfârșit, stagiunea în necazul pesimiștilor, și încă d-a dreptul, fără încunjur, cu operă.CAR.*; **2.** (*fig.*) direct, de la obraz, în față.

fără (de) îndoială (sau (*înv.*) **îndoire**), (*loc. adv.*) neîndoielnic, neîndoios: *credeam fără de îndoire. DOS.; Fără-ndoială, și societatea noastră, ca toate societățile omenești, o fi având patimile ei, suferințele și dorurile proprii.CAR.*

fără (de) îndoire, v. **fără (de) îndoială**.

fără îndurare, neîndurat, nemilos.

fără întârziere, (*loc. adv.*) neîntârziat, imediat, numaidecât, fără preget, fără zăbavă; punctual.

fără întrerupere, (*loc. adv.*) neîntrerupt, continuu, permanent.

fără înțelepciune, lipsit de înțelepciune, fără prevedere, imprudent, nebunesc.

fără (nici un) înțeles, fără noimă, absurd.

fără (nici o) jenă, lipsit de jenă, nesfiit: *Onestitatea în afaceri a d-lui Ioan Brătianu e, din nenorocire, tocmai mantaua sub care partizanii se mișcă fără nici o jenă.EM.*

fără lăscaie, fără nici un ban: *L-au jefuit, lăsându-l fără lăscaie în mijlocul haosului țarigrădean.CAR.*

fără leac, **1.** (despre boli) incurabil, nevindecabil: *boala asta e fără leac*; **2.** (despre deprinderi, obișnuințe) incorigibil: *e bețiv fără leac.*

fără (de) leac de..., fără (nici un) pic de...: *fără leac de supărare.CR.*

fără leac (sau **milă**) **de păcat**, **1.** v. **fără (de) păcat**; **2.** fără scrupule.

făr'(ă) (de) lege, **1.** nelegiuire: *rar ți-e dat să auzi de o asemenea fărădelege*; **2.** nelegiuit, păcătos, mișel: *ce om fără de lege e spânul. CR.; Bianca, știi că din iubire făr' de lege te-ai născut.EM.*

fără limită, nelimitat, nesfârșit.

fără (de) margine, v. **fără (de) margini**.

fără (de) margini (sau **margine**), (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** foarte întins; nesfârșit, nemărginit: *Dă-dămult, mai dă-dămult stăpânea o împărăție fără margini Barlaboi-împărat. CAR.; cu-amor atât de fără de margini și de-nalt nu se cădea să ție un om la celălalt.EM.* **2.** intens, puternic; nestăvilit: *lumea noastră, în genere, mai crede că învățătura are asupra omului o putere fără margini. CAR.; iubind-o fără margini.EM.*

fără (de) materie, (*înv.*) spiritual, imaterial.

fără (de) măsurare, v. **fără (de) măsură**.

fără (de) măsură (sau (*înv.*) **măsurare**), (*loc. adv.*) **1.** din cale-afară, exagerat; lipsit de măsură, peste măsură: *dacă lăuda pe cineva, ceea ce se întâmpla foarte rar, o făcea fără de măsură*; **2.** enorm, foarte (mare), nemăsurat: *o ambiție fără de măsură.*

fără mijlocire, (*înv.*) nemijlocit.

fără (de) milă, (*loc. adj.* și *adv.*) crud, nemilos: *cu tine numa-n lume putere-aș fără milă să fiu.EM.; Ești fără de milă, scumpul meu.EM.*

fără milă de păcat, v. **fără leac de păcat**.

fără (de) minte sau **fără de minți**, **1.** lipsit de rațiune; (*p.ext.*) nesocotit, nebun: *bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minte. EM.*; **2.** în mod nesocotit, nesăbuit.

fără (de) mită, (*înv.*) cinstit; incoruptibil.

fără (de) moarte, (*loc. adj.*) **1.** nemuritor, etern: *Și așa a trăit Ivan cel fără de moarte veacuri nenumărate.CR.*; **2.** (despre obiecte) durabil: *încălțările astea sunt fără moarte*; **3.** (*înv.*) nemurire.

fără motiv, (*loc. adv.*) nejustificat.

fără murmur, fără a se împotrivi, fără a crâcni.

fără mustrare a cugetului, v. **fără mustrare de cuget**.

fără mustrare de cuget (sau **a cugetului**), fără remușcare, fără scrupule.

fără (**nici o**) **necesitate**, v. **fără** (**nici o**) (**trebuință și**) **nevoie**.

fără (**nici o**) (**trebuință și**) **nevoie** (sau **necesitate**) sau (*înv.*) **fără de nevoie**, în mod (absolut) inutil, gratuit; de amorul artei.

fără nici o pricină, v. **fără pricină**.

fără nici o seamă, v. **fără de seamă**.

fără nici o temelie, (*înv.*) neîntemeiat, fictiv.

fără nici un căpătâi, fără căpătâi.

fără nici un chichirez, **1.** lipsit de noimă, fără sens; **2.** fără rost, inutil.

fără nici un pic de..., v. **fără un pic de...**

fără (**nici o**) **noimă**, (*loc. adj.* și *adv.*) fără sens, fără judecată; prostesc, absurd: *schimonosind cuvintele și îndrugându-le fără nici o noimă.CR.*

fără (**de**) **noroc**, v. **cu noroc**.

fără numai, (*înv.* și *pop.*) **1.** (*loc. adv.*) numai că: *Fără numai căce voiu trece cu picioarele mele.BIBLIA*; **2.** (*loc. prep.*) afară de..., cu excepția ..., decât...: *veniseră la nuntă toate neamurile, fără numai unchiul său dinspre tată.*

fără (**de**) **număr**, (*loc. adj.* și *adv.*) nenumărat, (*p. ext.*) imens: *sărutări fără de număr el îi soarbe de pe gură.EM.*

fără număr și (**fără**) **seamă**, v. **fără seamă de...**

fără (**de**) **nume**, (*loc. adj.*) **1.** necunoscut, neștiut, neidentificat; (*p. ext.*) anonim, obscur: *copil de părinți sărmani și fără nume.CAR.*; **2.** impresionant; nemărginit, nespus: *câtă fără de nume fericire într-o oară de amor.EM.*

fără ocol (sau **ocolișuri**), (*loc. adv.*) direct, fără menajamente: *spune-mi fără ocol; vorbea fără ocolișuri.*

fără ocolișuri, v. **fără ocol**.

fără odihnă, **1.** (*loc. adj.*) în continuă mișcare, neastâmpărat; **2.** (*loc. adv.*) mereu, neîncetat.

fără o doagă, (despre oameni) smintit, nebun.

fără (**nici**) **o lăscaie**, v. **fără** (**nici**) **o lescaie**.

fără (**nici**) **o lescaie** (sau **lăscaie, lețcaie**), lipsit de resurse financiare, lefter.

fără (**nici**) **o lețcaie**, v. **fără** (**nici**) **o lescaie**.

fără (**de**) **omenie**, **1.** inuman; **2.** v. **fără-omenire**.

fără-omenire sau **fără-de-omenie**, (*înv.*) neomenie.

fără oprire, (*loc. adv.*) neîntrerupt, necontenit.

fără orizont, (loc. adj.) cu vederi înguste; fără perspectivă.

fără osebire, (*loc. adv.*) **1.** fără deosebire: *râzi de noi fără milă și fără osebire de oameni.AL.*; **2.** întocmai; identic: *fără osebire, întocma potrivită.PANN.*

fără (**de**) **osândă**, (*înv.*) fără vină; nevinovat.

fără pagubă, fără vreo pierdere: *acea scenă nu poate fi trunchiată fără pagubă.CAR.*

fără (**de**) **pată**, (*loc. adj.* și *adv.*) curat; neprihănit.

fără pauză, (*loc. adv.*) continuu, neîntrerupt.

fără (**de**) **păcat** sau (*pop.*) **fără leac de păcat**, (*loc. adj.* și *adv.*) nevinovat; drept, legiuit.

fără (**de**) **părere**, (*înv.*) neîndoielnic, sigur.

fără părtinire, (*loc. adv.*) nepărtinitor, imparțial.

fără păs sau **fără (de) păsare**, (*loc. adv.*; *pop.*) nepăsător: *am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs.EM.*

fără (de) păsare, v. **fără păs**.

fără perdea, (*loc. adj.* și *adv.*) (exprimat) pe față, fără înconjur, pe șleau; indecent, vulgar: *Tatăl ei era cel mai vestit ghitarist fără perdea de pe vremuri.CAR.*

fără pereche, (*loc. adj.*) incomparabil; nemaipomenit; unic (în felul său): *leneș fără păreche mă făcusem.CR.*

fără (de) pesteală, (*înv.* și *reg.*) imediat, neîntârziat; îndată: *și vin, Doamne, fără de pesteală.DOS.*

fără pic de..., v. **fără urmă de...**

fără pierdere de vreme, (*înv.*) imediat.

fără plată, gratis; gratuit.

fără plod, (*înv.*) sterp.

fără popas (sau **popasuri**), (*loc. adv.*) neîntrerupt, continuu.

fără popasuri, v. **fără popas**.

fără potol, (*reg.*) neîncetat, continuu; nepotolit.

fără precedent (sau (*înv.*) **precedente**), (*loc. adj.*) cum nu a mai fost, cum nu s-a mai întâmplat până atunci; (*p.ext.*) nemaiîntâlnit, nemaipomenit, extraordinar.

fără precedente, v. **fără precedent**.

fără (de) precurmare, (*înv.*) continuu, neîncetat, neîntrerupt, permanent.

fără (de) preget (sau **pregetare**), (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** neîntârziat, imediat, repede; **2.** fără încetare, neîntrerupt, necontenit, neobosit: *Atâta muncă fără preget! Încet-încet, de-atâția ani, de jos, din temelia stâncii, cazmaua smulge bolovani.CAR.*

fără pregetare, v. **fără preget**.

fără (de) prelungire, (*înv.*) numaidecât, imediat.

fără pretenție (sau **pretenții**), (*loc. adj.* și *adv.*) modest, simplu, natural: *o petrece fără pretenții.*

fără pretenții, v. **fără pretenție**.

fără (de) preț, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (mult) sub valoarea reală, (foarte) ieftin; **2.** inestimabil; neprețuit.

fără (nici o sau **de) pricină**, (*loc. adv.*) fără justificare, în mod nemotivat, din senin.

fără prietenie, lipsit de amabilitate, fără afecțiune; neprietenos, ostil.

→ **fără (de) prihană**, (*loc. adj.*) lipsit de păcate, nevinovat; (*spec.*) neprihănit, imaculat, curat, virgin, cast.

fără (de) priință, (*loc. adj.* și *adv.*; *înv.*) **1.** în mod obiectiv, fără părtinire; **2.** neprielnic, nefavorabil, nefolositor.

fără pripă (sau **pripeală**), (*loc. adv.*) pe îndelete, fără grabă.

fără pripeală, v. **fără pripă**.

fără (de) putință, (*înv.*) imposibil, cu neputință: *fără de citirea sfintei scripturi, iaste fără de putință a le dobândi.BIBLIA.*

fără (de) răgaz, (*loc. adv.*) necontenit, continuu.

fără-rău, (*înv.*) nevinovăție, inocență.

fără (de) rând, (*înv.* și *reg.*) **1.** nechibzuit, nesocotit: *eu zic dorului plângând c-am iubit fără de rând. POP.*; **2.** fără cumpătare.

→ **fără (nici o) rânduială**, (*înv.*) **1.** în dezordine; **2.** excesiv, exagerat; nechibzuit, nesocotit.

fără repaus, neîntrerupt, continuu.

fără replică, (*loc. adj.* și *adv.*) la care nu se poate replica; definitiv.

fără (nici o) restricție, (*loc. adv.*) fără reținere, fără rezerve; pe deplin.

fără restrângere, fără restricții; întreg, deplin.

fără rezervă (sau **rezerve**), (*loc. adv.*) fără reticențe: *Sunt asemenea dator să mulțumesc deopotrivă tutu-*

lor, fără nici o rezervă sau excepție – excelenților artiști.CAR.

fără rezerve, v. **fără rezervă**.

fără (de) rost, **1.** dezordonat, haotic; **2.** fără motiv: *făcea scandal fără rost*; **3.** de prisos, inutil: *Ce suflet trist și făr' de rost și din ce lut inert, că dup-atâtea amăgiri mai speră în deșert?EM.*

fără rost și (fără) **seamă**, v. **fără seamă de...**

fără rudă de păcat, (*pop.*) fără milă.

fără (de sau **nici o) rușine**, (*loc. adj.* și *adv.*) fără jenă, obraznic, cu tupeu, nerușinat.

fără (de) seamă (sau **samă**, **seamăn**), (*loc. adj.* și *adv.*) extraordinar de..., nespus de...: *nu știu cum, da-mi ești dragă fără samă.EM.*

fără (de) saț, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** lacom, nesățios: *Întorc spre tine capul, privesc fără de saț.EM.*; **2.** (*p. ext.*) nepotolit, neistovit: *ochii mari și minunați lucesc adânc chimeric, ca două patimi fără saț și pline de-ntuneric.EM.*

fără sămânță, (*reg.*) (despre ființe) steril, sterp.

fără săvârșit, (*înv.*) etern, veșnic.

fără sâială, v. **fără sfială**.

fără schimbare, (*înv.*) fără întrerupere, necontenit, mereu.

fără scrupule, v. **fără (nici un) scrupul**.

fără (nici un) scrupul (sau **scrupule**) sau **lipsit de scrupule**, (*loc. adj.* și *adv.*) capabil de orice pentru atingerea scopului propus: *tiranul ce mână la moarte sute de mii fără de nici un scrupul.EM.*

fără (de) seamă, v. **fără seamă de...**

fără seamă de... sau **fără de seamă** sau (*reg.*) **fără chip** (sau **număr, rost**) **și** (**fără**) **seamă** sau **din seamă afară**, **1.** fără număr, fără socoteală, nemăsurat, din cale afară de...; exagerat, neobișnuit (de mult, de mare): *Că ei, bogătașii, pre meser defaimă, ce Domnul l-a face bogat fără samă.DOS.*; **2.** fără asemănare, fără seamăn.

fără (de) seamăn, v. **fără de seamă**.

fără (de sau **nici un) sens**, (*loc. adv.*) de neînțeles, ininteligibil; fără rost: [eram] *dominat de-o dorință pe care eu singur nu mi-o puteam defini, de-un impuls întunecos și fără sens.EM.*

fără sentiment, (*fam.*) cu indiferență, indiferent; rece.

fără sfârșire, v. **fără (de) sfârșit**.

fără (de) sfârșit sau **fără sfârșire** sau **fără (de) fine**, (*loc. adj.*) **1.** fără încetare, mereu, necontenit; **2.** (la) nesfârșit, interminabil: *să-ți beau tot sufletul iubit c-o lungă, lungă sărutare, uimită, fără de sfârșit! EM.*; *Dar toți... au fost găsit amara, cruda moarte într-un pustiu arzând și fără fine.EM. Deasupra o Lună, sub care domnește o noapte adâncă și fără sfârșit.CAR.*

fără (de sau **nici o**, **de nici o) sfială** (sau (*înv.*) **sâială**, **sființă**) cu îndrăzneală, fără reținere: *Și să nu-ț mănânce oamenii cu pâine, ca să-i concenească de astăz, de mâine, fără de sâială și fără de frică. DOS.*; *Rădică-te, moș Ioane, și spune-mi fără sfială, ce durere ai?CR.*

fără sființă, v. **fără sfială**.

fără simțire (sau **simțiri**), (*loc. adj.*) fără cunoștință, leșinat: *noi abia ieșisem din oraș și tu ai căzut aicea fără simțiri.EM.*

fără simțiri, v. **fără simțire**.

fără sine, (*înv.* și *reg.*) (în mod) nesocotit, nechibzuit, neechilibrat: *Și cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapa cu jeratic.CR.*

fără (nici un) sistem, dezordonat, incoerent, anarhic.

fără socoteală, v. **cu socoteală**.

fără soț, (*loc. adj.* și *adv.*) impar.

fără spor, (*loc. adj.* și *adv.*) lipsit de randament, nespornic.

fără (de) stare, neliniștit: *fără de stare vă rugați fraților!DOS.*

fără (ră)suflare, (*loc. adj.* și *adv.*) neînsuflețit, mort.

fără șagă, (*loc. adv.*) în mod serios, fără glumă.

fără șezământ, (*înv.*) instabil, nesigur.

fără șir, (*loc. adj.* și *adv.*; despre scriere, vorbire) incoerent; fără legătură logică: *vorbele tale fără șir tot de omorâtori și de termenele până când începe pedeapsa... puneau mai mult temei bănuielii mele.CAR.*

fără știința cuiva, v. **cu știința cuiva**.

fără (de) știință, (*loc. adv.*) incult, ignorant: [oameni] *fără orizont larg de vederi economice și fără știință. CAR.*

fără (de) știre, v. **fără (de) veste**.

fără (de) știrea cuiva, v. **cu știrea cuiva**.

fără (de) tagă, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) **1.** netăgăduit, neîndoielnic; **2.** fără ezitare, fără șovăire: *în sfârșit, fără de tagă, voi spune la lumea-ntreagă ceea ce mi s-a-ntâmplat. PANN.*

fără talie, **1.** (despre oameni) gras, obez; **2.** (despre haine) care cade drept, fără să marcheze talia.

fără tăcere, (*înv.*) fără pauză, necontenit: *voi cânta* [puterea ta] *prin limbile toate fără de tăceare.DOS.*

fără (de) tăgadă, (*loc. adv.*) **1.** în mod sigur, incontestabil; **2.** fără a mai aștepta, operativ..

fără (de) (nici un) temei sau **lipsit de temei**, (*loc. adv.*) fără o bază reală, neîntemeiat; *numai omul care fără temei își închipuie a acea talent nu are încredere în sine.CAR.*

fără ticneală, (*înv.*) greu, obositor, incomod: *de tot drumul rău, fără ticneală, picioarelor mi-am pus sprejineală.DOS.*

fără tihnă, neîncetat, fără odihnă.

fără trăsură, (*înv.*) fără bătaie de cap, fără urmări neplăcute: *ridica-m-oi să-mpart cu măsură Sihem cu moșii fără trăsură.DOS.*

fără (de) treabă, (*înv.*) nefondat, nejustificat, fără temei.

fără tu..., fără tu..., v. **nici tu..., nici tu...**

fără umbră de..., v. **fără un pic de...**

fără (un sau **nici un) pic de...** sau **fără umbră de...**, (*loc. adj.* și *adv.*) (cu totul) de...: *era un ger aspru, fără pic de vânt.EM.; buzele care aproape o jumătate de veac au știut porunci fără umbră de-mpotrivire.CAR.*

fără (de) urmă, (*loc. adv.*) de neurmărit, de negăsit: *Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă și-n stingerea eternă dispar fără de urmă.EM.*

fără urmă (sau **pic**) **de...** sau **nici urmă** (sau **pic**) **de...**, (*loc. adv.* și *adj.*) câtuși de puțin, deloc: *Era o noapte frumoasă, lună, un ger aspru fără pic de vânt.EM.*

fără (de) veste (sau **știre**), (*loc. adv.*) pe neașteptate, deodată: *Așa ne pomenirăm, deodată, fără veste, trecând p-aci, prin jocul capricioasei firi.CAR.*

fără (de) vină, (*loc. adj.* și *adv.*) nevinovat: *eu pentru tine voi fi fără vină.DOS.*

fără voia mea, v. **fără (de) voie**.

fără voia ta, v. **fără (de) voie**.

fără (de) voie sau **fără voia mea** (sau **a ta** etc.), (*loc. adv.*) involuntar, neintenționat: *El surâse fără voie la această reamintire.EM.*

fără-voroavă, (*înv.*) liniște, tăcere.

fără (de) vreme, (*loc. adj.* și *adv.*) prea de timpuriu, înainte de momentul potrivit: *vestejiți fără de vreme.EM.*

fără (de) vrere, (*loc. adv.*) **1.** lipsit de voință: *Dar să mă mișc nu am nicicum putere, căci țapăn mort eram și fără vrere.EM.*; **2.** involuntar.

fără (de sau **multă, prea multă) zăbavă**, imediat, neîntârziat: *Beserica cea svântă carea ți-i de slavă să o-ntorci spre nălțame fără de zăbavă.DOS.*; *de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primeneală, arme și cal de călărie, ca să și pornesc, fără zăbavă.CR.*

a-și fărâma capul, a-și bate capul.

a făta (de) neleapcă (sau **nelepcică**), (*reg.*) a lepăda (fătul).

a făta (de) nelepcică, v. **a făta (de) neleapcă**.

fă-te încoa!, (*pop.*) vino încoace!

a i se fâlfâi (cuiva de ceva), a-i fi indiferent, a nu-i păsa (cuiva de ceva).

fecior boieresc, (*înv.*; *reg.*) slujbaș pe moșia unui boier: *a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină.CR.*

fecior de babă, (*pop.*) copil slab, becisnic; prostănac.

fecior de bani gata, copil de oameni avuți, cheltuitor, risipitor.

fecior de casă, (*înv.*) valet.

fecior de domn, prinț.

fecior de după gard, v. **copil din flori**.

fecior de ghindă, (la jocul de cărți) valet de treflă.

fecior de ghindă fătat în tindă, (*iron.*) persoană cu fumuri de noblețe: *oare nu cumva v-ați face și voi niște feciori de ghindă, fătați în tindă, că sunteți obraze subțiri?CR.*

fecior de izbeliște, v. **copil din flori**.

fecior (sau **fiu, pui**) **de lele**, copil de femeie nemăritată, bastard: *alelei! fecior de lele! căci răpiși zilele mele!POP.*

fecior de suflet, copil de suflet.

fecior din flori, v. **copil din flori**.

fel(uri) de fel(uri) (de...), (*loc. adj.* și *adv.*) diferite feluri (de...): *cântul meu se-mbracă fel de fel: ici în terține suspinând, vedemu-l, dincolo el oftează în gazel.EM.*; *Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smântână și cu ouă, și fel de fel de bucate.CR.*

(în) fel(uri) și chip(uri) sau **în toate felurile** (sau **chipurile**) sau **în tot chipul** sau (*înv.*) **în (multe) feluri de chipuri**, (*loc. adj.*) fel de fel, tot felul; în toate chipurile, în toate modurile posibile: *a doua noapte iarăși au venit pețitoriul și au început a stărui feliu și chip, tot cu binele, ca să i-o deie numaidecât.POP.*; *Voi să fiu în veci cu tine și-n tot chipul m-oi sili până te voi dobândi.POP.*

femeie iertată (de Dumnezeu), femeie în vârstă (care nu mai are ciclu).

femeie la toate, femeie (de serviciu) care face singură toate treburile dintr-o casă.

(să te) ferească (sau **ferit-a**) **Dumnezeu!** (sau **sfântul**)**!**, (*pop.* și *fam.*) Doamne ferește!, în nici un caz, nicidecum: *Ferească Dumnezeu, să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică.CR*

(să te) ferească sfântul!, v. **(să te) ferească Dumnezeu!**

a fereca cu șapte peceți, v. **a închide cu șapte peceți**.

ferecat cu șapte peceți, v. **a închide cu șapte peceți**.

a se feri ca de foc (de cineva sau de ceva), v. **a fugi ca dracul de tămâie** (de cineva sau de ceva).

a se feri ca dracul de tămâie, v. **a fugi ca dracul de tămâie**.

ferice de tine!, ce norocos ești!

ferit-a Dumnezeu!, v. **(să te) ferească Dumnezeu!**

ferit-a sfântul!, v. **(să te) ferească Dumnezeu!**

a-i feșteli iacaua (cuiva), (*pop.*) a face de râs, de rușine (pe cineva).

a(-și) feșteli mantaua, a intra în belea, a o păți, a o încurca; a se face de râs.

a(-și) feșteli mâinile, (*reg.*) a se murdări pe mâini: *Da cum nu! că nu mi-oi feșteli eu mânuțele tătucuței și a mămucuței!CR.*

a (nu)-i fi a... (cuiva), v. **a (nu)-i fi de...** (cuiva).

a (nu) fi a bine (sau **a bună**), a (nu) fi semn bun.

a fi abțiguit, a fi afumat.

a (nu) fi a bună, v. **a (nu) fi a bine.**

a fi a cincea roată la car, v. **a fi a cincea roată la căruță.**

a fi a cincea roată la căruță (sau **la car**), a fi de prisos, inutil.

a fi adâncit (sau **cufundat**) **în lucru**, a fi concentrat asupra a ceea ce face.

a fi căzut (**ca**) **din cer**, v. **a fi picat** (**ca**) **din cer.**

a fi căzut (**ca**) **din lună**, v. **a fi picat** (**ca**) **din cer.**

a fi căzut (**ca**) **din nori**, v. **a fi picat** (**ca**) **din cer.**

a fi afumat (**cu luleaua**), a fi (ușor) amețit de băutură; a fi beat.

a fi (**un**) **afurisit**, **1.** a fi blestemat, excomunicat; **2.** (*fig.*) a fi rău, plin de draci: *știa tot satul că e un afurisit.POP.*

a fi agățat cu țoc-în-poc, (*arg.*) a fi prins asupra faptului.

a fi ager de mână, v. **a fi ușor de mână.**

a fi ager la minte, a fi isteț, deștept; a avea o minte pătrunzătoare, a pricepe repede.

a fi alături de..., a fi solidar cu...

a fi alb ca varul, a fi foarte palid.

a fi alfa și omega, a fi buricul pământului.

a-i fi aminte (cuiva), (*înv.*) a nu uita, a ține minte.

a-i fi a mirare(**a**) (cuiva), v. **a-i fi de mirare**(**a**) (cuiva).

a fi a-ntâia, (*pop.*) a fi de cea mai bună calitate.

a fi (**o**) **apă de ploaie**, (*fam.*) a fi lipsit de temei, de seriozitate; a nu avea nici o valoare, a nu face doi bani.

a fi aproape de mintea omului, a fi ușor de înțeles.

a fi apucat, a fi nebun, țicnit, zăpăcit: *Sare din somn: e cu totul apucat.CAR.*

a fi aruncat din furcă, a fi așezat la întâmplare, dezordonat.

a-i fi (**de-**)**a scăpare**(**a**) sau **a face de-a scăpării** (ceva), **1.** a dori ori a face tot posibilul să scape de cineva sau de ceva: *am croit-o... spre Humulești, uitându-mă înapoi să văd, să nu mă ajungă moșneagul; căci îmi era acum a scăpare de dânsul. CR.*; **2.** a face ceva de mântuială.

a fi as în materie, v. **a fi as în meserie.**

a fi as în meserie (sau **în materie**), a stăpâni foarte bine o meserie (sau un domeniu).

a fi (sau **a se purta**) **aspru** (cu cineva), a fi sever (cu cineva): *mulți din tinerimea noastră se poartă așa de aspru cu predecesorii.CAR.*

a fi atins de filoxeră, (*iron.*) a fi nebun.

a fi băgat în seamă (de cineva), v. **a băga în seamă** (pe cineva sau ceva).

a fi băiat (sau **bărbat**) **levent**, **1.** a fi chipeș, bine făcut; **2.** a fi curtenitor, atent, generos: [Guvern!] *Suprimă pe orice păgân ce n-a citit „Moftul român" și n-a fost atât de levent s-achite un abonament.CAR.*

a fi bărbat la gură, a mânca cât șapte.

a fi bărbat levent, v. **a fi băiat levent.**

a fi bătrân ca vremea, a fi foarte bătrân.

a fi bătut cu leuca, v. **a fi lovit cu leuca**.

a fi bătut în cap, a fi prost (ca noaptea).

a fi bâtă, a fi complet ignorant, a nu se pricepe deloc.

a fi beat criță (sau **beat pulbere**, **beat mort**, **mort de beat**), a fi într-o stare avansată de ebrietate, a nu mai ști (din cauza băuturii) pe ce lume se află.

a fi beat mort, v. **a fi beat criță**.

a fi beat pulbere, v. **a fi beat criță**.

a fi beat turtă sau **a fi turtă**, a fi foarte beat.

a fi belaliu la mâncare, (*fam.*) a fi pretențios la mâncare; a fi un gourmet.

a fi berechet (**bun**), a fi un (mare) pungaș, potlogar, șmecher: *Nu știu cine te-a îndreptat la casa mea, că știu că ești berechet bun.CR.*

a (nu)-i fi bine (cuiva), **1.** a (nu) fi sănătos: *nu știu ce am, dar nu mi-e bine*; **2.** a (nu) se găsi într-o situație prielnică, favorabilă.

a fi bine de..., a fi momentul potrivit de a...

a fi bine dispus, a avea bună dispoziție: *d. prezident... este foarte bine dispus.CAR.*

a fi bine văzut, a fi apreciat: *om așezat și foarte bine văzut de toată obștea.CAR.*

a fi blând cuiva, (*înv.*) a fi milostiv cu cineva, a ierta pe cineva: *Nu va vrea Dumnezeu să fie blându lui.BIBLIA.*

a fi blând ca un miel, a fi foarte blând.

a fi blindat, **1.** a fi protejat cu blindaj; **2.** (*fig.*) a fi pregătit, a avea tot ce-i trebuie: *e blindat cu acte.*

a fi blindat cu lovele, (*arg.*) a avea bani din belșug, a fi plin de bani.

a fi boboc, **1.** a fi cu caș la gură; **2.** a fi începător (într-o profesie).

a fi (sau **a se face**, **a îngheța**) **bocnă**, a îngheța (foarte) tare, a înțepeni, a fi țeapăn de frig: *Și iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuse*[ră] *bocnă.CR.*

a fi bogat ca un stup, a fi putred de bogat.

a nu-i fi boii acasă, v. **a nu fi în (toți) porcii (lui)**.

a fi bolnav de ceasul cel rău, (*pop.*) a suferi de epilepsie.

a fi bolnav (sau **a suferi**) **de inimă rea**, a fi bolnav de supărare: *își vestejea fața de inimă rea.PANN.*

a fi botezat de un popă beat, (*reg.*) a fi nebun, ieșit din minți.

a fi bucățică ruptă, a semăna leit.

a fi bucuros de oaspeți, a primi cu plăcere oaspeți.

a fi buimac de cap, a fi năuc, tehui (de oboseală, de băutură): *ș-apoi, afară de aceasta,* [dracul] *era buimac de cap și hămesit de foame, de atâta umblet.CR.*

a fi bun, **1.** a fi cumsecade, a fi milostiv: *n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun.EM.*; **2.** a binevoi: *te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta.CAR.*

a fi bun ca mierea câinelui, a fi răutăcios, sâcâitor.

a fi bun ca pâinea caldă sau **a fi pâinea lui Dumnezeu**, a fi foarte bun, cumsecade: *bunicul dinspre mamă era pâinea lui Dumnezeu.POP.*

a fi bun ca sânul mamei, a fi foarte bun.

a fi bun cu perje, (*fam.*) a nu fi bun de nimic.

a fi bun de .., a fi potrivit de...

a fi bun de (**dus la**) **balamuc**, a fi într-o doagă, într-o ureche; a fi nebun.

a fi bun de clampă, v. **a da din gură**.

a fi bun de clanță, v. **a da din**

gură.

a fi bun de clonț, v. **a da din gură**.

a fi bun de gură, v. **a da din gură**.

a fi bun de meliță, v. **a da din gură**.

a fi bun de mână, v. **a avea mână bună**.

a fi bun de picior, a fi agil, iute.

a fi bun (sau **rău**) **de plată**, a (nu) fi bun platnic.

a fi bun de plisc, (*reg.*) a fi bun de gură.

a fi bun de pus la rană, a fi foarte bun, cumsecade; a fi bun ca pâinea caldă.

a fi bun la Dumnezeu, a fi plăcut lui Dumnezeu, a avea trecere la Dumnezeu: *Nu știm dacă „Moftul român" are vreo trecere în fața cititorilor, dar știm că e bun la Dumnezeu.CAR.*

a fi bun la toate, a se pricepe la orice; a face orice.

a fi bun să se ia de mână cu ..., a fi de o teapă cu...

a fi burduf de carte, v. **a fi tobă de carte**.

a fi burduf de învățătură, v. **a fi tobă de carte**.

a fi (sau **a se crede**) **buricul pământului**, a fi (sau a se crede) foarte important; a fi înfumurat.

a fi buruienos (la gură), (*fam.*) a vorbi vulgar, a spune măscări.

a fi butoi fără fund, a bea peste măsură.

a fi butuc de pădure sau **a fi născut** (sau **crescut**) **în pădure**, a fi lipsit de educație, de maniere.

a fi ca copilul cu două țâțe, a trăi în belșug.

a fi ca fata nemăritată, a nu avea nici un rost în lume.

a fi ca găina cu un ou, a nu-și găsi locul.

a fi ca în sân de rai, v. **a fi în sânul lui Avram**.

a fi (sau **a ajunge**) **cal de poștă**, a fi (sau a ajunge să fie) extrem de solicitat, de hărțuit (cu treburi mărunte), a fi trimis în toate părțile: *de-abia am venit; să pornesc iar? da ce? eu sînt cal de poștă?POP.*

a fi cal de șa, a munci pentru alții.

a fi cald la pungă, v. **a fi gros la pungă**.

a-i fi calea cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a-i fi calea cruci (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a-i fi calea în cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a fi ca lemnul, v. **a fi de lemn**.

a fi cam într-o doagă, v. **a fi cam într-o parte**.

a fi cam într-o dungă, v. **a fi cam într-o parte**.

a fi cam într-o parte (sau **într-o doagă, într-o dungă**), a fi într-o ureche.

a fi cam taram-taram (sau **tralala**), a fi aiurit, zăpăcit, a fi într-o ureche.

a fi cam tralala, v. **a fi cam taram-taram**.

a fi ca nimeni de pe lume, a fi ieșit din comun, a fi neobișnuit.

a fi (sau **a sta, a ședea, a umbla**) **ca o curcă** (sau **ca o găină**) (**beată** sau **plouată**), a fi (sau a sta, a ședea, a umbla) fără vlagă, zăpăcit; a fi lipsit de curaj; a fi abătut, trist: *nu mai sta ca o găină plouată.CR.*

a fi ca o găină (beată sau **plouată)**, v. **a fi ca o curcă (beată** sau **plouată)**.

a fi ca o sorcovă, a se îmbrăca strident, fără gust, ca o țoapă.

a fi ca o varză învelită, a fi închis în sine, ascuns; a fi introvertit.

a fi capabil să..., v. **a fi în stare să...**

a fi cap de afiș, a fi vedeta unei reprezentații, a unui spectacol.

a fi ca pe roate, v. **a merge ca pe roate**.

a fi cap mare, v. **a fi cu capul mare**.

a fi mare de cap, v. **a fi cu capul mare**.

a fi cap pătrat sau **a avea capul pătrat**, (*fam.*) a fi mărginit; a fi încuiat.

a fi cap tăiat cineva, a fi leit cineva: *e tată-său, cap tăiat!POP.*

a-i fi capul în joc (cuiva), v. **a-și pune capul în joc**.

a-i fi capul în primejdie (cuiva), a se afla în mare pericol, a fi pe punctul de a-și pierde viața: *acum, vrând, nevrând, trebuie s-ascult, că mi-i capul în primejdie.CR.*

a fi carne din carnea cuiva, a fi copilul cuiva.

a fi carne rea (sau **rău de carne**), a fi înclinat spre plăceri senzuale.

a fi (cineva) (**în**) **carne și** (**în**) **oase**, **1.** a fi viu; a fi chiar persoana presupusă: *bată-te să te bată! ești chiar tu, în carne și oase!*; **2.** a semăna leit (cu cineva): *era bunicu-său în carne și oase.*

a-i fi carul într-o roată (cuiva), a fi sărac; a duce o existență precară.

a-i fi casa casă și masa masă (cuiva), a trăi tihnit, chibzuit.

a fi ca sarea-n bucate, a fi potrivit, adecvat.

a-i fi (sau (*reg.*) **a avea, a-i sta**) (**drag**) (cuiva) **ca sarea-n ochi**, a-i fi antipatic, nesuferit (cuiva), a nu putea suferi (pe cineva): *fetele împăratului ... priveau la verișor... cum privește cânele pe mâță și li era drag ca sarea-n ochi.CR.*

a fi cască-gură (sau **gură-cască**), **1.** a-și irosi timpul fără rost; **2.** a fi neatent, neglijent.

a fi ca scândura, v. **a se usca** (**ca o**) **scândură**.

a fi (sau **a părea**) **ca scris** (sau **scris de frumos**), a fi foarte frumos: *avea niște sprâncene bine arcuite de pare că erau scrise.POP.*

a fi ca scris de frumos, v. **a fi ca scris**.

a fi cată-ceartă, (*pop.*) a fi certăreț, a fi pus pe gâlceavă.

a fi (**uscat**) **ca toaca**, v. **a fi** (**uscat ca o**) **toacă**.

a fi (sau **a se face**) **catran** (**de mânie**), a fi (sau a se face) foc (de mânie), a se cătrăni: *se supără, de se făcu foc și catran, de mânie.POP.*

a fi ca turcul, v. **a fi turc**.

a fi ca turta de ceară, a fi palid, livid (la față); a fi pe moarte: *Când îi fi în primăvară, să fii ca turta de ceară.POP.*

a fi ca un copil cu țâța în gură, v. **a fi ca un copil la țâță**.

a fi ca un copil la țâță (sau **cu țâța în gură**), a fi mulțumit, fericit.

a fi călare pe situație, a fi stăpân pe situație.

a(-i) fi călăuză (cuiva), a călăuzi, a îndruma (pe cineva): *Tu, Maica Domnului! i-ai fost călăuză.CAR.*

a fi călcat de hoți, v. **a-l călca hoții** (pe cineva).

a fi cărbune potolit, a-și ascunde gândurile, sentimentele.

a fi căzut (ca) **din cer**, v. **a fi picat** (ca) **din cer**.

a fi căzut (ca) **din lună**, v. **a fi picat** (ca) **din cer**..

a fi căzut din nori, v. **a trăi** (**cu capul**) **în nori**.

a fi căzut (ca) **din nori**, v. **a fi picat** (ca) **din cer**..

a fi căzut (ca) **din pod**, a fi dezorientat, buimac.

a fi căzut din șariglă, (*reg.*) a fi prost.

a fi căzut în cap, v. **a cădea în cap**.

a fi câine la mațe, v. **a fi pestriț**

la mațe.

a fi cârlig cu..., (*pop.*) a fi prieten la cataramă cu...

a fi cârpă, v. **a se face cârpă.**

a fi câștigat la belciuge, a fi socotit o persoană căreia i se poate cere, pretinde orice.

a fi cât pe ce să..., a fi la un pas de a...: *sângele îi curgea atât de tare din rană, că... era cât pe ce să piară.POP.*

a fi cât pișcoacea, v. **a fi o pișcoace.**

a fi cât roata carului, a fi foarte mare: *o mămăligă cât roata carului.*

a fi ceasul trecut, (*înv.*) a fi târziu: *acum ceasul e trecut; să mergem, că maica ta ne așteaptă cam de mult.PANN.*

a fi certat cu capul, (*înv.*) a fi pedepsit cu tăierea capului: *să fie certați cu capul.DOS.*

a fi certat cu justiția, a fi urmărit de justiție pentru fapte ilegale.

a fi certat cu morala, a nesocoti normele morale.

a fi certat la cuțite cu..., a se dușmăni cu...

a fi ceva de capul cuiva, a avea anumite calități.

a fi cheag zbârcit, (*pop.*) a fi bătrân: *ești un chiag zbârcit, mai ca și mine, și iaca ce-ți urlă prin cap.CR.*

a fi cheia și lăcata, a ști totul, a controla totul, a fi începutul și sfârșitul; a fi alfa și omega.

a nu fi (tocmai) cheie de biserică, v. **a nu fi (tocmai) ușă de biserică.**

a fi cheie de biserică, v. **a fi ușă de biserică.**

a fi chel ca-n palmă, v. **a fi chel ca o lună plină.**

a fi chel ca o lună plină (sau **ca-n palmă**), a fi complet chel.

a fi chemat de Dumnezeu, a-i veni ceasul morții: *dragul tatei, iată că Dumnezeu mă cheamă.POP.*

a fi chezaș pe..., v. **a fi chezaș pentru...**

a fi (sau **a sta**, **a se face**, **a se pune**, **a se prinde**, **a sluji de**) **chezaș** (sau **cu chezășie**) **pentru...** (sau **pe...**, a garanta pentru ..., a răspunde pentru..., a-și pune obrazul pentru...

a fi (sau **a da**, **a se pune**) **chezășie**, a garanta.

a nu (mai) fi chip să... (sau **de...**), a nu se (mai) putea să... (sau de...): *Nu era chip să te apropii de dânsul, că așa tremura de tare, de parcă-l zguduia dracul.CR.; nu mai e chip să-i consideri pe acești domni ca oameni politici.CAR.; nu mai era chip decât să dai cu parul și, sau să scapi, sau să mori, decât să duci așa viață.EM.*

a fi chit cu..., a nu-i mai datora nimic (cuiva).

a fi cimotie cu..., (*reg.*) a se înrudi cu...: *Mitropolitul Iacob, care era o leacă de cimotie cu noi de pe Ciubuc clopotarul de la Mănăstirea Neamțului.CR.*

a (nu) fi (sau **a nu avea**) **cine să...**, a (nu) exista cine să...: *n-ar avea cine să vă mai cărăbănească așa de des pe la târg!CR.*

a fi cineva, a fi om de seamă.

a fi citit, **1.** a fi cultivat, instruit; **2.** (despre scriitori) a fi cunoscut, a avea (mulți) cititori.

a fi (ud) ciuciulete, a fi ud până la piele.

a-i fi (sau **a-i veni**) **ciudă** (cuiva), **1.** a-i părea rău, a regreta: *Și mi-i ciudă cum de vremea să mai treacă se îndură.EM.* ; **2.** a invidia, a pizmui (pe cineva): *îi era ciudă pe vecin, că trăia mai bine*; **3.** a se enerva, a se înfuria: *lui Sf. Petre îi venise ciudă, căci credea că pe dânsul îl îngână.POP.*

a fi (tot sau **găurit) ciur**, a fi ciuruit, a avea multe găuri: *că aș face* *mămăligă de cină și a noastră e găurită ciur.POP.*

a fi (beat) clampă, a fi foarte beat.

a fi clei, (*fam.*) **1.** a fi ignorant, a nu ști nimic: *îl scosese învățătorul la lecție, dar la înmulțire și împărțire era clei*; **2.** a fi beat turtă.

a fi coada clasei, a fi ultimul la învățătură din clasă.

a fi coadă de câine, a fi un om de nimic.

a fi coadă de topor, a fi instrumentul altora, a fi unealtă în mâinile altora; a trăda.

a fi (s)coborât cu hârzobul din cer, a fi îngâmfat, a se crede de neam ales.

a fi codița cuiva, a fi ciracul cuiva.

a fi colțos, a fi rău de gură.

a fi contra, v. **a fi pentru**.

a fi (sau **a se lua**) (**în**) **contra** (cu cineva), a fi în dezacord, a se contrazice (cu cineva); a se lua la ceartă, la harță (cu cineva).

a (nu) fi contra, v. **a (nu) fi pentru**.

a fi copt la minte (sau **la os**), a gândi matur, a avea experiență: *demult, pe când lumea nu era coaptă la minte, dar era mai bună ca azi.POP.*

a fi copt la os, v. **a fi copt la minte**.

a fi cotat ca..., a fi considerat ca..., a fi apreciat drept...

a fi crescut în pădure, v. **a fi butuc de pădure**.

a fi crescut în seul său, a fi ferit de griji.

a fi (beat) criță, a fi foarte beat.

a fi criță la minte, a avea minte ageră.

a (nu) fi cruce de-nchinat, a (nu) fi cinstit.

a (nu)-i fi cu bănat (cuiva), v. **a (nu) aduce bănat** (cuiva).

a fi cu borșul pe foc și cu peștele în iaz, a promite ceea ce nu-i este la îndemână; a se lăuda cu o izbândă înainte de obținerea ei.

a fi (sau **a pune** pe cineva) **cu botul pe labe**, a fi redus (sau a reduce pe cineva) la tăcere, a fi pus (sau a pune pe cineva) la respect.

a fi cu brațele prinse, (*pop.*) (despre femei) a avea copil mic.

a fi cu bună credință, v. **a fi de bună credință**.

a fi cu bunătate, a fi bun, milos: *Ea atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galiș la mine.CR.*

a fi (sau **a (se) face**) **cuc** (sau **cuculete**, **tun**) (**de beat**), (*fam.*) a (se) îmbăta: *tot îndesa paharele boierului, până îl făcu cuc.POP.*

a fi (sau **a găsi**, **a afla**, **a socoti**) **cu cale**, a fi (sau a găsi, a afla, a socoti) nimerit, potrivit, just, bine: *așa cred eu c-ar fi cu cale, când e vorba de dreptate.CR.; graba în privirea bugetului ar fi fost cu cale acum cinci luni de zile, iar nu cu două zile înaintea disolvării* [Camerei].*EM.*

a fi (sau **a umbla**) **cu capul în nori**, a fi aerian, a nu avea simțul realității.

a fi cu capul în traistă, v. **a umbla cu capul în traistă**.

a fi (sau **a umbla**) **cu capul mare** sau **a fi cap mare** (sau **mare de cap**), **1.** a fi încrezut; **2.** a fi încăpățânat.

a fi cu capul pe umeri, a fi lucid, a fi realist.

a fi cu caș la gură, v. **a avea caș la gură**.

a fi cu cădere, (*înv.*) a se cădea, a se cuveni.

a fi cu cântec, **1.** a fi mai complicat decât pare, a fi cu tâlc; **2.** a fi dubios, obscur.

a fi (**muiere** sau **nevastă**) **cu cârpă** (**în cap**), a fi frumos, fricos sau slab ca o femeie: *ba eu prins că nu m-oiu da, ... că nu-s nevastă cu cârpă, de unguri să-mi fie frică.POP.*

a fi cu ceafa groasă, v. **a fi gros**

la ceafă.

a fi cu cerbicea tare, v. **a fi tare la cerbice.**

a fi cu (sau **fără**) **chef**, **1.** a fi bine (sau prost) dispus: *când a ajuns acasă, era foarte vesel, încât nu știa baba lui ce l-a găsit, de-i așa de cu chef, cum nu mai fusese de multă vreme.CR.*; **2.** a fi bine dispus de băutură; a avea chef de băut: *Precum ne-am dus, venirăm teferi și toți cu chef și nime mort.EM.*

a fi cu chica tare, v. **a fi tare de chică.**

a fi cu cineva, **1.** a fi de partea cuiva, a ține cu cineva; **2.** a fi împreună, a face echipă cu cineva.

a fi de gât (cu cineva), v. **a se ține de gât** (cu cineva).

a fi cu (sau **a avea**) **ciolane** (sau **oase**) **în pântece**, **1.** (despre fete) a fi însărcinată; **2.** a nu se da la treabă.

a fi cu ciubote roșii, (*reg.*) a se găsi foarte greu; a fi foarte scump: *banii-s cu ciubote roșii.POP.*

a fi cu (sau **a-i bate**, **a-i juca** cuiva) **coliva în piept**, a fi cu un picior în groapă, a fi pe ducă.

a fi cu comănac, a fi bărbat, om voinic: *nu-s femeie, conci nu port, ca să zici că eu nu pot; ci-s voinic cu comănac, cu șapte poteri mă bat. POP.*

a fi cuconași de ghindă, făcuți în tindă, v. **a fi feciori de ghindă, fătați în tindă.**

a fi cuconași de ghindă, fătați în tindă, v. **a fi feciori de ghindă, fătați în tindă.**

a fi cu conștiința (sau **cu inima**) **împăcată**, a nu avea nimic să-și reproșeze: *când ești cu conștiința împăcată că ți-ai împlinit până la capăt datoria.CAR.*

a fi (sau **a umbla**) **cu crucea-n sân**, **1.** a fi bun, cucernic, evlavios; a fi om cu frica lui Dumnezeu: *fetișoara asta o vezi d-ta cât e de scumpă la râs? parcă ți-ar veni a crede că-i de cele cu crucea-n sân.CR.*; **2.** (*iron.*) a fi fățarnic, ipocrit: *creștin, cu cucea-n sân și cu dracul de-a spinare.POP.*

a fi cuculete (**de beat**), v. **a fi cuc** (**de beat**).

a fi cu dinții cunună, v. **a avea dinții cunună.**

a fi cu două obraze, (*înv.*) a fi cu două fețe, a fi ipocrit.

a fi (**cuțit**) **cu două tăișuri** sau **a avea două tăișe**, a implica, a presupune avantaje și dezavantaje la fel de importante.

a fi cu draci, v. **a avea draci.**

a fi cu fața trasă, v. **a fi tras la față.**

a fi (sau **a umbla**) **cu frica** (sau **cu gheața**, **cu moartea**) **în sân** (sau **în spate**), a se teme foarte tare de ceva, a trăi terorizat de frică: *dar știu atâta, că eram cu gheața în spate de frică pân-am ajuns la Borca.CR.*

a fi cu frica în spate, v. **a fi cu frica în sân.**

a fi (sau **a trăi**) **cu** (sau **în**) **frica lui Dumnezeu**, a fi (sau a trăi) în respectul poruncilor lui Dumnezeu; a fi credincios.

a fi cufundat în lucru, v. **a fi adâncit în lucru.**

a fi cu gărgăuni în cap, v. **a avea gărgăuni în cap.**

a fi cu gărgăuni(i) la cap, v. **a avea gărgăuni în cap.**

a fi cu gheața în sân, v. **a fi cu frica în sân.**

a fi cu gheața în spate, v. **a fi cu frica în sân.**

a fi cu gândul aiurea, a nu fi atent.

a fi cu greieri în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a fi cu greieri la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a fi cu gura mare, v. **a avea gu-**

ra mare.

a fi cu haz, a avea farmec, a fi nostim.

a fi cu inima cât un purice, v. **a i se face inima cât un purice.**

a fi cu inima frântă, v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a fi cu inima împăcată, v. **a fi cu conștiința împăcată.**

a fi cu inima rea, a fi întristat, supărat: *Cântă, cuce, nu-nceta, că sunt cu inima rea.POP.*

a fi cu inima ruptă, v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a fi (sau **a aștepta, a sta**) **cu inima sărită**, a fi (sau a aștepta, a sta) extrem de emoționat, de speriat: *soțioara lui îl aștepta cu inima sărită.POP.*

a fi cu inima stricată, v. **a strica inima** (cuiva).

a fi cu lapte, (*pop.*) a fi adevărat: *Bine ar fi, măi Chirică, dacă ar fi toate cu lapte câte le spui.CR.*

a fi cu limba fagure de miere, a vorbi foarte frumos, a fi elocvent.

a nu fi cum, a nu fi cu putință.

a fi cu mațe pestrițe, v. **a fi pestriț la mațe.**

a fi cu mâinile în brâu, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a fi cu mâinile în sân, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a fi cu mâinile în șolduri, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a fi cu mâinile legate, (*fig.*) a nu putea acționa.

a fi cu mână deschisă, v. **a avea mână largă.**

a fi cu mână largă, v. **a avea mână largă.**

a fi cu mână lungă, v. **a avea mână lungă.**

a fi (prins) cu mâța-n sac, a fi prins asupra faptului: *lupul era prins cu mâța-n sac.POP.*

a fi cu moartea în sân, v. **a fi cu frica în sân.**

a fi cu moartea în spate, v. **a fi cu frica în sân.**

a fi (încă) cu mucii la nas, (*fam.*) a fi (încă) prea tânăr, lipsit de experiență; a fi cu caș la gură.

a fi (sau **a se simți, a se ști**) **cu musca pe căciulă** (sau **pe nas**), a fi sau a se simți, a se ști vinovat: *bine veniși! sări dintr-o dată finul în picioare, ca cel ce se știa cu musca pe nas.POP.*

a fi cu musca pe nas, v. **a fi cu musca pe căciulă.**

a fi cu nart, **1.** (despre oameni) a avea obligația de a termina ceva până la o anumită dată; **2.** (despre lucrări) a trebui să fie terminat la o anumită dată; **3.** a nu lăsa din prețul unei mărfi.

a fi cu nas de câine, v. **a avea nas de câine.**

a fi cu nasul de ceară, **1.** a fi capricios, supărăcios, **2.** a fi sfios, rușinos.

a fi cu nasul în vânt, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a fi cu nasul (pe) sus, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a fi cu natură, v. **a avea natură.**

a fi cu nărav, a fi capricios; a fi îndărătnic.

a fi cu noroc, v. **a avea noroc.**

a fi cunoscut de căciulă cu..., v. **a fi prieten de căciulă cu...**

a nu fi cununat cu... , a nu avea nici o obligație (morală) față de..., a nu depinde de...

a fi cu oase în pântece, v. **a fi cu ciolane în pântece.**

a fi cu obrajii trași, v. **a fi tras la față.**

a fi cu obraz de babă turcească, v. **a fi ca o babă turcească.**

a fi cu o casă de copii, v. **a avea o casă de copii.**

a fi cu ochii în patru, v. **a-și deschide ochii (și urechile) în patru.**

a fi cu ochii pe..., a nu slăbi din ochi pe..., a supraveghea pe...

a fi cu o falcă-n cer și cu una în pământ, a fi foc și pară.

a fi cu osânză (la pântece), v. **a avea osânză (la pântece).**

a fi cu picioarele pe pământ, a fi realist, a avea simțul realității.

a fi cu pielea groasă, v. **a fi gros la piele.**

a fi cu pita și cuțitul (în mână), v. **a avea pâinea și cuțitul (în mână).**

a fi cu pâinea și cuțitul (în mână), v. **a avea pâinea și cuțitul (în mână).**

a fi cu plosca în nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a fi cu plosca la nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a fi cuprins de scârbă, a fi scârbit, a fi dezgustat.

a fi cu pruna în gură, v. **a avea prune în gură.**

a fi cu prune în gură, v. **a avea prune în gură.**

a fi cu punga groasă, v. **a fi gros la pungă.**

a fi cu putință sau (*înv.*) **a(-i) fi la putință** (sau **la putința** cuiva), **1.** a (se) putea, a fi posibil: *este cu putință ca și teatrul român să-și găsească public în capitala României.CAR*; **2.** a-i sta în puteri (cuiva): *numai ție singur îți fuse cu putință s-unești atâta farmec cu-atâta necredință.EM.*; **3.** a exista: *atâția câți fură cu putință.EM.*

a fi curat ca lacrima, v. **a fi curat ca mirul.**

a fi curat ca mirul (sau **ca lacrima**), a fi lipsit de păcate, a fi pur: *dacă n-ar fi sâmburele cel rău într-însul, omul ar fi curat ca mirul.POP.*

a fi curat spilcă, a fi foarte îngrijit, dichisit, spilcuit: *Pe lângă că era curat spilcă, apoi* [Leonică] *obișnuia să se îmbrace foarte galant.CAR.*

a fi cu răsuflarea oprită, v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a fi cu răsuflarea tăiată, v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a fi cu rea credință, v. **a fi de bună credință.**

a fi cu rânza mare sau **a avea rânza prea mare**, (*pop.*) a(-i) crăpa rânza (de ciudă, de invidie, de necaz).

a-i fi cu rușine, v. **a-i fi rușine.**

a fi cu sad (bun) la vorbă, v. **a avea sad (bun) la vorbă.**

a fi cu saț, v. **a ține (de) saț(ul).**

a fi cu scaun la cap, v. **a avea scaun la cap.**

a-i fi cu scârbă (cineva), (*înv.*) a-i fi dușman, potrivnic (cineva): *să nu lași toată dzua om ce mi-i cu scârbă să mă lupte.DOS.*

a fi cu seu la rărunchi, v. **a avea seu la rărunchi.**

a(-i) fi cu spor (cuiva), (*înv.*) **1.** a-i reuși ceva (cuiva); **2.** a fi în favoarea, în avantajul cuiva: *Nu va fi cu sporiu voao.BIBLIA.*

a fi cu stea în frunte, a fi născut într-o zodie norocoasă: *treburile care ți le-oi face eu, nu le-a face altul, măcar să fie cu stea în frunte.CR.*

a fi cu stigleți în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a fi cu stigleți la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a fi cu sufletul (sau **cu zilele**) **în palmă**, a fi pe moarte, a fi cu un picior în groapă.

a fi cu sufletul la gură (sau **pe buze**), a fi în pragul morții.

a fi cu șerpar de ață, a fi sărac.

a (nu) fi cu toată mintea, v. **a (nu) fi în toată mintea.**

a fi cu tolba-n spinare, a fi cocoșat.

a fi cu traista în băț, a fi mereu pe drumuri.

a fi cu trei roate la car (sau **la căruță**), a fi zăpăcit, a fi nebun.

a fi cu trei roate la căruță, v. **a fi cu trei roate la car.**

a fi cu țestul în cap, **1.** a fi retras, rezervat (față de oameni); **2.** a fi prost; **3.** a fi leneș; **4.** a se lăsa condus de femei.

a fi cu țestul (sau **cu țipăul**) **în spate**, a fi cocoșat.

a fi cu țipăul în spate, v. **a fi cu țestul în spate.**

a fi cu țâfna în nas, v. **a fi cu țâfna la nas.**

a fi (sau **a umbla**) **cu țâfna la** (sau **în**) **nas** sau **a-i da dracul cu țâfna pe la nas** (cuiva), **1.** a fi pus pe ceartă, a se înfuria; **2.** a umbla cu nasul pe sus.

a fi cu țâfna umflată, v. **a sta cu țâfna umflată.**

a fi cu țopi, v. **a avea țopi.**

a fi cu țuica în nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a fi cu țuica la nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a fi cu un cui în coastă, v. **a avea un cui la inimă.**

a fi cu un cui în inimă, v. **a avea un cui la inimă.**

a fi cu un cui la inimă, v. **a avea un cui la inimă.**

a fi cu un picior în groapă, **1.** a fi foarte bătrân; **2.** a fi foarte bolnav; a fi pe moarte.

a fi cu zilele în palmă, v. **a fi cu sufletul în palmă.**

a-i fi dat a vedea (sau **să vadă**) (cuiva), a fi avut ocazia să întâlnească (cineva): *turbare de cap și frântură de limbă ca la acești nefericiți dascăli, nu mi s-a mai dat a vedea.CR.*

a fi cu șmulț, (*înv.*) **1.** a cunoaște mersul evenimentelor, a fi informat; **2.** a fi deprins cu greul.

a fi dat dracului (sau **naibii**), a fi șmecher, descurcăreț, inventiv.

a fi dat în paște (sau **în paștele mă-sii**), a fi foarte descurcăreț, șmecher.

a fi dat în paștele măsii, v. **a fi dat în paște.**

a nu fi dat la rindea, (despre oameni) a fi necioplit.

a fi dat naibii, v. **a fi dat dracului.**

a fi (sau **a rămâne**) **dator** (**vândut**), **1.** a datora, a avea foarte multe datorii (materiale și morale): *Millo rămăsese la Brăila dator unui hangiu grec 150 de galbeni.CAR.*; **2.** a fi obligat, a trebui să facă (sau să suporte) ceva: *La festival când vine, tot omul e dator s-asculte ... o conferință lungă și foarte importantă. TOP.*

a fi dat prin târg, a cunoaște lumea.

a fi de... (cineva sau de ceva), a se potrivi cu cineva sau cu ceva: *se vede lucrul, că nici tu nu ești de împărat, nici împărăția de tine.CR.*

a fi de aceeași părere cu... sau **a fi de părerea cuiva**, a avea aceeași opinie cu...

a fi de același sânge cu..., a se înrudi cu...

a fi de acord cu..., v. **a cădea de acord cu...**

a fi de ajuns, a ajunge; a fi destul, suficient: *pentru a face pe lume să creadă că ești om politic, nu e de ajuns să o spui singur.CAR.*

a-i fi de (sau **în**) **ajutor** (cuiva), a-i fi de folos (cuiva): *Eu celui slab îi sunt în ajutor.EM.*; *Plânge-mă, mamă, cu dor, că ți-am fost de ajutor. POP.*

a fi de altă părere, a avea o opinie diferită: *el, dimpotrivă, zicea că este de altă părere.CR.*; *uite, noi suntem cu totul de altă părere.CAR.*

a-i fi de-a mirare(a) (cuiva), v. **a-i fi de mirare**(a) (cuiva).

a fi deasupra nevoii, a fi depășit greutățile, dificultățile.

a fi de beleaua lumii, a fi caraghios, comic, excentric.

a fi de bonton (sau **de bun ton**), (*fam.*) a se cădea, a se cuveni: *E de bun ton măcar să decoreze cineva cu persoana sa salonul altuia, intoxicându-se cu ceai spălăcit și cu rime și mai spălăcite.CAR.*

a fi de branșă, a fi de meserie; a fi specialist în materie.

a fi de brâu cu..., a avea relații apropiate cu...

a fi de (sau **cu**) **bună** (sau **rea**) **credință**, a fi (ne)sincer, (ne)cinstit.

a fi (sau **a umbla, a rămâne**) **de capul lui**, a fi (sau a rămâne, a umbla) liber, necontrolat de nimeni: *are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său.CR.*

a fi de caraul, (*reg.*) a-i veni rândul să facă de pază.

a fi de cealaltă parte a baricadei, a fi în tabăra opusă.

a (nu)-i fi (sau **a nu-i arde**) **de ...** (sau **a...**) (cuiva) sau **a (nu)-i veni cuiva să facă ceva cum (nu) îi este câinelui a linge sare**, a nu-i arde, a nu dori, a nu avea chef de (a face) un lucru (necesar): *nu ne era a învăța, cum nu i-i cânelui a linge sare.CR.*

a (nu) fi de competența cuiva, a (nu) intra în atribuțiile cuiva.

a fi de conivență cu..., a fi înțeles cu...

a fi de cuviința cuiva, (*înv.*) a fi de datoria (morală a) cuiva.

a fi de cuvânt, v. **a se ține de cuvânt**.

a fi de datoria cuiva, a intra în îndatoririle, în obligațiile cuiva: *începătura ar fi de datoria partidului conservator s-o facă.CAR.*

a nu(-i) fi de deochi (sau (*reg.*) **diochi**), a apăra, a proteja de deochi, a nu deochia: *Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!EM.*

a fi de dorit, a fi preferabil: *ar fi însă de dorit ca ziariștii noștri... să cerceteze cu sânge rece cari ar fi acuma măsurile de luat.CAR.*

a fi de față, a fi prezent, a fi martor: *iar adevărul, ca și păcatul mumii Eve, de față-i pretutindeni și pururea aieve.EM.*

a fi de fel din..., v. **a fi de loc din...**

a fi de folos cuiva, a fi util, a folosi cuiva: *i-ar fi fost foarte de folos povețele lui Dumnezeu.POP.*

a fi de gât cu..., v. **a se ține de gât cu...**

a-i fi degrabă (cuiva), a de grăbi, a fi grăbit: *Strugurele greu de vie spune badelui să vie, să nu vie cu zăbavă, că mi-i dor și mi-i degrabă.POP. mi-e totdeuna degrabă, măcar că foarte rar am treabă.CAR.*

a fi de ieri, de alaltăieri, a fi nou; a fi necopt, tânăr, neexperimentat.

a fi de (mare) interes, a fi de (mare) importanță, utilitate, folos.

a fi de (sau **în**) **jaf**, a fi de pradă, de batjocură: *casa lui va fi în jah. BIBLIA.*

a fi de la sine (**înțeles**) sau **a se înțelege de la sine** sau (*înv.*) **de la sine** (sau **de sineși**) se înțelege, a se subînțelege; a fi evident, clar, firesc.

a fi de lemn (sau **ca lemnul**), **1.** a fi nepăsător, insensibil; **2.** a fi ignorant; **3.** a fi abțiguit.

a fi de loc (sau **de fel**) **din...**, a fi originar din...

a fi de mare necesitate, a fi indispensabil.

a fi de (o) măsură (cu cineva), **1.** a fi de aceeași vârstă (cu cineva); **2.** a fi de o teapă (cu cineva).

a fi (sau **a face** pe cineva) **de minune** (sau **de minunea lumii**), a fi (sau a face pe cineva) de râs: *pân-ce i-a făcut în lume de năcaz și de minune.POP.*

a fi de minunea lumii, v. **a fi de minune**.

a-i fi de (sau **a, de-a**) **mirare(a)** (cuiva), a rămâne nedumerit, surprins: *Din partea mea dat să-ți fie* [calul], *dragul tatei, dar mi-e de-a mirarea, de unde ai să-l iei, dacă n-are ființă pe lume.CR.*

a fi (sau **a se face**) **de miraz**, (*reg.*) a (se) face de rîs.

a fi demn (sau **vrednic**) **de...**, a fi pe măsura..., a se ridica la înălțimea...: *am crezut o clipă de tine că sunt demn.EM.*

a fi de mulțumită, a mulțumi.

a (nu)-i fi de nas, v. **a (nu) fi de nasul cuiva**.

a (nu) fi (sau **face**) **de nasul cuiva** sau **a (nu)-i fi de nas**, a (nu) fi de demnitatea (cuiva), a nu fi pe potriva cuiva, a (nu) fi pentru cineva: *Pasăre cu mândre glasuri nu ești tu de-a noastre nasuri.EM.*

a fi de nația dracului, v. **a fi de nație spurcată**.

a fi de nație rea, v. **a fi de nație spurcată**.

a fi de nație spurcată (sau **rea**, **a dracului**), (*reg.*) a fi rău din fire.

a fi de neam de... sau **a-și trage neamul din...**, a se trage de la... (sau din...).

a fi de neam mare, a fi de origine, de viță nobilă.

a fi de neiertat, a nu putea fi iertat.

a fi (**fără**) **de nici o treabă**, v. **a nu** (**mai**) **fi de** (**nici o**) **treabă**.

a nu fi de nici o zeamă, a fi neserios, ușuratic.

a nu mai fi de nici un sfânt, (*reg.*) **1.** a nu mai fi bun de nimic; **2.** a nu mai exista nici o speranță de scăpare.

a fi (sau **a deveni**, **a ajunge**) **de notorietate publică**, a fi (sau a deveni, a ajunge) cunoscut (de toată lumea), celebru.

a fi de (**râs și de**) **ocară**, v. **a ajunge de** (**râs și de**) **ocară**.

a fi (**tot**) **de-o pănură cu...**, (*reg.*) a fi la fel, a fi de-o teapă cu...

a-i fi deopotrivă (cuiva), a-i fi egal, a-i fi totuna, a-i fi indiferent (cuiva): *Toate-mi sunt deopotrivă.EM.*

a fi de-o seamă, **1.** a avea aceeași vârstă; **2.** a se potrivi: *Amândoi sunteți de-o samă, ca doi porumbei d-o mamă.POP.*

a fi de-o seamă cu timpul, (*rar*) a fi foarte bătrân.

a fi (sau **a se declara**) **de partea cuiva**, a sprijini pe cineva, a se ralia la punctul de vedere al cuiva.

a fi de partida cuiva, (*înv.*) a fi membrul sau partizanul unei grupări.

a fi de pănura cuiva, a fi de o teapă cu cineva.

a fi de părerea cuiva, v. **a fi de aceeași părere cu...**

a fi de părere că... sau **a-și da** (**cu**) **părerea**, a crede, a considera, a opina că...: *comisia interimară este somată să spună dacă, vremea rece continuând, n-ar fi de părere că ar fi preferabilă o vreme mai bună. CAR.*

a fi de pe vremea lui Pazvante (**Chiorul**) (sau **a lui Tata Noe**), (*fam.*) a fi din timpuri imemoriale, a avea o vârstă matusalemică.

a fi de pe vremea lui Tata Noe, v. **a fi de pe vremea lui Pazvante** (**Chiorul**).

a fi de piatră, **1.** a sta neclintit, nemișcat, încremenit (ca piatra); **2.** (*fig.*) a fi nesimțitor, nemilos, rău.

a fi (sau **a sta**, **a ședea**) **de planton**, a fi (sau a sta, a ședea) de pază, de strajă.

a fi de poveste, v. **a ajunge de poveste**.

a fi de poveste și de veste, (*înv.*) a fi demn de povestit, de a deveni cunoscut, renumit: *ce poate fi de poveaste ca aceasta și de veaste? DOS.*

a fi deprins (**cu nevoile**) **ca țiganul cu scânteia** sau **a fi învă-**

țat (la ceva) **ca țiganul cu ciocanul**, a fi obișnuit cu necazurile, cu greutățile.

a fi de prisos, a fi în plus, a prisosi; a fi inutil: *Când... au înțeles* [grecii] *că orice vitejie este de prisos, au închipuit cu iscusință un vicleșug.CAR.*

a fi (sau **a se face**) **de proverb**, a fi (sau a se face) de râs.

a fi deranjat la mansardă, (*arg.*) a nu fi în toate mințile.

a fi de rău augur, a nu prevesti nimic bun.

a fi (sau **a** (**se**) **face, a ajunge, a rămâne**) **de râs** (**și de ocară**) (sau **de râsul lumii, al satului, al ciracilor, al prietenilor, al târgului, al câinilor, al curcilor**), a fi (sau a (se) face, a ajunge, a rămâne) de batjocură; a se compromite: *asemenea cuvioși părinți, rodindu-se cam buzați și negri, s-ar fi stricat evlavia și se făcea biserica de râs și de ocară.EM.*; *Și* [moș Chiorpec] *iar mă răbuia, făcându-mă de râs.CR.*; *Am să te fac de râsul ciracilor.CAR.*; *Tu zici că patria e-n decădere, de râs și de ocară c-au ajuns.EM.*

a fi de râsul ciracilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**)

a fi de râsul câinilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de râsul curcilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de râsul lumii, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de râsul prietenilor, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de râsul satului, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de râsul târgului, v. **a fi de râs** (**și de ocară**).

a fi de rea credință, v. **a fi de bună credință**.

a fi de resortul..., a fi de competența...; a intra în atribuțiile...

a fi de rond, a fi însărcinat cu inspecția santinelelor: *jupâne, da deseară știi că ești de rond?CAR.*

a fi de rușine, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a fi de rușinea lumii, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a fi de rușinea satului, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a fi de saț, v. **a ține** (**de**) **saț**(**ul**).

a fi destul, a fi suficient, a ajunge: *Au apucat doi-trei tineri progresiști să susțină că melodramele și farsele sunt niște genuri prea primitive,... și atât a fost destul.CAR.*

a-i fi (sau **a-i părea**) **de șanț** (cuiva), **1.** a-i părea ciudat sau amuzant (ceva cuiva); **2.** a se jena, a-i fi rușine (cuiva): *nu ți-i de șanț să n-ai nici un copil?POP.*

a fi de șălboc, v. **a sta șilboc**.

a fi de șugubină, (*reg.*) a fi de ocară: *soția te-o blăstămat: să se mire de-al tău cap; când îi ieși din grădină tot să fii de șugubină și să mori fără lumină.POP.*

a nu fi de șuguire cu..., v. **a nu fi de șuguit cu...**

a nu fi de șuguit (sau (*înv.*) **de șuguire**) **cu...**, a nu fi de glumit cu...: *nu-i de șuguit cu vrăjitorul acesta!CR.*

a nu mai fi de trai (sau **de trăit**), **1.** (*înv.*; despre oameni) a fi foarte bătrân și bolnav, a fi pe moarte; **2.** a nu se mai putea trăi, a fi de neîndurat; a fi insuportabil: *că-n sat nu mai e de trai, că ne dau turcii stupai să ieșim cu toți la plai!POP.*

a nu mai fi de trăit, v. **a nu mai fi de trai**.

a fi de treabă, **1.** (*înv.* și *reg.*) a fi necesar; **2.** (despre oameni) a fi cumsecade: *îl rugase pe vecin, știind că e de treabă.CAR.*

a nu (**mai**) **fi de** (**nici o**) **treabă** sau **a nu** (**mai**) **fi nici de o treabă** sau (*înv.*) **a fi** (**fără**) **de nici o treabă**, (*pop.*) **1.** (despre ființe) a fi foarte slăbit (din cauza oboselii, a bolii); **2.** (despre obiecte) a fi (cu totul) nefolositor, a fi lipsit de utilitate: *vreu să svârl niște nuci în pod și țăpoiul ista, bată-l scârba să-l bată, nu-i nici de-o treabă.CR.*

a fi de trebuință, a fi necesar, folositor, util: *să fie de trebuință la talpa iadului, că au început a putrezi căpătâiele.CR.*

a-i fi (sau **a i se face**) **de țâță** (cuiva), (despre sugari) a dori să sugă.

a fi de un neam (**cu**)..., a fi din aceeași familie (cu)...

a fi de vină, a fi vinovat; a purta răspunderea: *dar că* [copiii] *sunt cam rău crescuți, cine altul decât părinții dumnealor e de vină?CAR.*

a fi de viță și sământă, a fi de neam ales: *dintre atâția, când toți sunt de viță și sământă, cum focul negru să te legi de unul?POP.*

a fi de vreo mană sau **a fi mare mană de...**, a fi de folos, a aduce profit: *nu va fi mare mană de câștigul meu.POP.*

a fi de zile multe, (*pop.*) a fi bătrân.

a (**nu**) **fi dimpotrivă**, v, **a** (**nu**) **fi pentru**.

a fi din butuci, a fi încet la minte: *Harap Alb vede el bine unde merge treaba, că doar nu era din butuci.CR.*

a fi din oase sfinte, v. **a fi din os domnesc**.

a fi din opincă, a avea origine țărănească.

a fi din os boieresc, v. **a fi din os domnesc**.

a fi din os de domn, v. **a fi din os domnesc**.

a fi din os domnesc (sau **boieresc, de domn, din oase sfinte**), a fi din familie domnitoare.

a fi din partea locului, a fi localnic, băștinaș.

a fi dobă de carte, v. **a fi tobă de carte**.

a fi dobă de învățătură, v. **a fi tobă de carte**.

a fi domn, a domni: *pe vremea aceea era domn Mavrogheni-Vodă.*

a fi (**un**) **domn cu...**, **1.** a face o favoare (cuiva); **2.** a se purta cu generozitate (asemenea domnilor) cu...

a fi două inimi într-un sâmbure, (*reg.*) a fi trup și suflet cu cineva.

a-i fi (cuiva) **dor** (**de...**), a-și dori (să...); a-i fi poftă (de...); a tânji (după...): *Vere, ia să frigem în astă sară un purcel de ceia, că tare mi-i dor!CR.*

a fi drac împielițat, v. **a fi dracul gol**.

a fi dracul gol (sau **împielițat, în picioare**) , **1.** a fi rău, afurisit; **2.** a fi isteț, poznaș.

a fi dracul împielițat, v. **a fi dracul gol**.

a fi dracul în picioare, v. **a fi dracul gol**.

a(**-i**) **fi drag** (cuiva), a(-i) plăcea (cuiva), a îndrăgi, a iubi (pe cineva) sau a fi îndrăgit, iubit (de cineva): *Drag mi-a fost calu*[l] *bălan și voinicu*[l] *iortoman și la față roșcovan.POP.*

a-i fi dragă lumea (cuiva), a se bucura de plăcerile vieții.

a-i fi drag (cuiva) **ca lumina ochilor**, v. **a iubi** (pe cineva) **ca ochii din cap**.

a-i fi drag (cuiva) **ca ochii din cap**, v. **a iubi** (pe cineva) **ca ochii din cap**.

a-i fi drag (cuiva) **ca sarea în ochi**, a antipatiza profund pe cineva, a urî pe cineva: *Numai noi, vite de muncă, vă suntem dragi ca sarea în ochi.CR.*

a-i fi drag (cuiva) **mai mult decât lumina ochilor**, v. **a iubi** (pe cineva) **ca ochii din cap**.

a-i fi drag (cuiva) **mai mult decât ochii din cap**, v. **a iubi** (pe cineva) **ca ochii din cap**.

a fi dres, a fi vrăjit: *cum de nu ți-e teamă să te calce tâlharii! pesemne că ești dres!CAR.*

a-i fi drumul cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a-i fi drumul cruci (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a fi după chipul și asemănarea cuiva, a fi la fel cu cineva.

a fi (**cam**) **după prânz**, (*glumeț*) a fi amețit de băutură.

a fi după voia cuiva, a fi așa cum dorește, cum vrea cineva: *cică era un om așa de bun la Dumnezeu, că ce cerea, ce dorea el, toate erau după voia lui.POP.*

a fi dus cu mintea (sau **cu mințile**), **1.** a fi cufundat în gânduri; a fi distrat, neatent: *el nu vedea, nu auzea; atâta era de dus cu mințile. POP.*; **2.** a fi nebun: *e cam dus cu mintea, săracul!*

a fi dus cu mințile, v. **a fi dus cu mintea.**

a fi dus cu pluta, (*fam.*) a fi aiurit, zăpăcit; (*p.ext.*) a fi nebun.

a nu fi dus de multe ori la biserică, a ignora, a nesocoti convențiile sociale.

fiecare cu păsărica lui, fiecare cu ciudățeniile lui.

fiecare știe unde-l doare (**măseaua**), fiecare își cunoaște necazurile, nevoile.

fie ce-o fi!, întâmple-se orice!

fie-i (sau **să-i fie**) **țărâna** (sau (*reg.*) **țărna**) **ușoară!**, odihnească-se în pace!: *Soacră-mea – fie-i țărna ușoară – așa a făcut cu mine. CR.*

fie-i țărna ușoară!, v. **fie-i țărâna ușoară!**

a fierbe de mânie, a turba de mânie, a fi peste măsură de mânios.

a fierbe fără apă (pe cineva), a face zile fripte (cuiva).

a fierbe în suc propriu, (*fam.*) a fi cuprins de incertitudini sau a ține în tensiune, pe jar (pe cineva): *l-a lăsat să aștepte două ceasuri, să fiarbă în suc propriu.*

a fierbe mațele (în cineva), a fi foarte enervat.

a fierbe mălaiul, a cheltui, a-și risipi banii.

a fierbe mărgica, (*reg.*) a se sfătui.

a(**nu-i**) **fierbe oala** (cuiva), a (nu) fi treaba cuiva, a (nu)-l privi: *De-aceea n-am nici un amestec oriunde nu îmi fierbe oala.EM.*

a(**-i**) **fierbe** (sau **a**(**-i**) **clocoti, dogori**) **sângele** (**în vine**) (cuiva), **1.** a fi plin de energie; a plesni de sănătate; **2.** a se înfierbânta, a fi cuprins de patimă, de mânie.

fie și așa, treacă de la mine.

fie vorba între noi, v. **între noi fie vorba**.

a fi exemplu, v. **a da exemplu**.

a fi (sau **a se întâmpla**) (**de**) **față la...**, a asista, a fi prezent, a fi martor la...: *strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față, când s-a ispăși cânepa și cireșile.CR.*

a fi (**prost**) **făcut grămadă**, (*iron.*) a fi nerod.

a fi făcut pe drumuri, a-i plăcea să călătorească: *Se vede lucru, că și moș Nichifor era făcut pe drumuri. CR.*

a fi fără căpătâi sau **a nu avea nici un căpătâi**, a nu avea nici un rost, a fi vagabond.

a fi fără chef, v. **a fi cu chef**.

a fi fără conștiință, a fi lipsit de scrupule.

a fi fără creștere, a fi lipsit de educație; a fi prost crescut.

a fi fără grijă, a nu avea nici o grijă; a nu-i păsa, a nu se sinchisi de nimic.

a fi fără haz sau **a nu avea** (**nici un**) **haz**, **1.** a fi lipsit de farmec, a fi nesărat: *cât să te dregi pe*

obraz, te-ai trecut, nu mai ai haz! PANN; **2.** a fi lipsit de umor: *bancurile dumitale n-au nici un haz.*

a fi fără inimă, a fi rău, a fi nemilos.

a fi fără nici un Dumnezeu, v. **a nu avea nici un Dumnezeu.**

a fi fără (**de**) **obraz**, a fi nerușinat, necuviincios.

a fi fără putință, (*înv.*) a nu mai avea nici o posibilitate de a realiza ceva: *iaste fără de putință a le dobândi.BIBLIA.*

a fi fără seamă(n), v. **a nu(-și) (mai) avea seamă(n) pe lume.**

a fi feciori (**sau cuconași**) **de ghindă, fătați** (**sau făcuți**) **în tindă**, a fi oameni de rând: *oare nu cumva v-ați face și voi, niște feciori de ghindă fătați în tindă, că sunteți obraze subțiri?CR.*

a fi feciori de ghindă, făcuți în tindă, v. **a fi feciori de ghindă, fătați în tindă.**

a fi cu inima cât un purice, v. **a i se face inima cât un purice** (cuiva).

a fi fiere spurcată, a fi rău de gură.

a fi (sau **a se face**) **foc** (**și pară** sau **otravă**, (*reg.*) **pârjol**) (pe cineva), a se înfuria, a se mânia (pe cineva), a-și ieși din pepeni: *văzând aceasta Dumnezeu, se făcu foc de mînie și i-a gonit pe păcătoși din locul fericirii.POP.*; [nevasta] *era leneșă de-i păsa pământului și rea de se făcea foc și pară din nimica toată.POP.*

a fi foc și sabie, (despre oameni) a fi furios, violent, rău.

a-i fi frică (cuiva), a se teme: *părerea ta, iubit și blond tovarăș, de ea mă bucur și de ea mi-e frică.EM.*

a fi fript în coș, v. **a fi rupt în coș.**

a fi frânt (sau **rupt**) **de oboseală** (sau **osteneală**), a fi peste măsură de obosit.

a fi frânt de osteneală, v. **a fi frânt de oboseală.**

a fi frumoasă coz, (despre fete, femei; *reg.*) a fi foarte frumoasă.

a fi frumoasă de mama focului, (despre fete, femei) a fi nespus de frumoasă: [fata împăratului Roș] *era frumoasă de mama focului.CR.*

a fi frumos (din partea cuiva) **că...** (sau **să...**), a fi bine, nimerit, potrivit (din partea cuiva) să facă ceva sau să se poarte cumva: *e frumos din partea lui că și-a adus aminte de noi.*

a fi fudul (sau **tare**) **de o ureche** (sau **de urechi**), **1.** a nu auzi (sau a se preface că nu aude) bine, a fi surd; **2.** a fi înfumurat, îngâmfat.

a fi fudul de urechi, v. **a fi fudul de o ureche.**

a fi fudul la coate, a avea coatele (hainelor) rupte: *surtucul lui era ros pe margini, fudul la coate.EM.*

a fi galben (**la față**), a fi palid: *Dar lasă-mă – ea strigă. – Ce galben ești la față!EM.*

a fi gata de... (sau **să...**), **1.** a fi pregătit (de... sau să...): *Ia, mai bine, răpezi-te până la el de vezi, gata-i de drum?CR.*; *vodă, fiind gata de plecare, ... zise cu blândeță.CR.*; *Decorurile-așteaptă, actorii toți sunt gata.TOP.*; **2.** a fi cât pe ce să ...: *Mă dusei la lacul sec, era gata să mă-nec.POP.*

a fi gazda bătăilor, a mânca bătăi multe și de la toată lumea.

a fi geniul bun (sau **rău**) **al cuiva**, a avea o influență pozitivă (sau nefastă) asupra cuiva.

a fi geniul rău al cuiva, v. **a fi geniul bun al cuiva.**

a fi gingaș la boală (sau **la mâncare**), a fi sensibil la boală (sau la mâncare).

a fi gingaș la mâncare, v. **a fi gingaș la boală.**

a-i fi (cuiva) **gândul să...**, a avea intenția să...: *fă-mi cămașă de fuior, că mi-i gândul să-mă-nsor.POP.*

a fi goală ca o oală, (despre case) a fi sărăcăcioasă: *casa-i goală ca o oală, de n-are de ce se prinde mâța.POP.*

a fi gol ca șarpele (care și-a lepădat pielea), **1.** a fi gol pușcă; **2,** a fi foarte sărac.

a fi gol mei, v. **a fi gol prepeleac.**

a fi gol neagă, v. **a fi gol pușcă.**

a fi gol pistol, v. **a fi gol pușcă.**

a fi gol prepeleac (sau **mei**), a fi foarte sărac; a umbla în zdrențe.

a fi gol pușcă (sau **pistol**, (*reg.*) **neagă**), (*reg.*) a fi complet despuiat, a fi în pielea goală.

a-i fi grabă mare, v. **a avea grabă mare.**

a fi grabnic ca melcul, v. **a merge ca melcul.**

a-i fi graiul prins (cuiva), (*reg.*) a nu putea vorbi, a fi mut.

a fi gras ca scorpia, v. **a fi gras ca un țânțar.**

a fi gras ca un butoi, v. **a fi gras ca un pepene.**

a fi gras ca un pepene (sau **ca un butoi**), a fi peste măsură de gras.

a fi gras ca un țânțar (sau **ca scorpia**), a fi foarte slab.

a fi grațiile cuiva, v. **a fi în favorurile cuiva.**

a-i fi greață (cuiva), **1.** a-i cădea ceva greu la stomac (cuiva); a suferi de indigestie; **2.** (*fig.*) a-i fi scârbă; a se jena.

a-i fi (sau **a-i veni, a-i cădea, a-i pica**) **greu** (cuiva ceva), a nu putea, a nu-i tihni, a nu-i plăcea, a nu-i prii (cuiva ceva); a i se urî (cuiva de ceva), a se sătura (de ceva): *de te-oi prinde cu oca mică, greu are să-ți cadă!CR.; mi-ar fi greu să reconstruiesc din memorie, după peste o jumătate de veac, o povestire cu atâtea amănunte subtile.CAR.*

a fi greu de cap, v. **a avea cap greu.**

a fi greu de mână, a fi neîndemânatic.

a-i fi greu de viața cuiva, a voi să piardă pe cineva: *unul ca dânsul, și încă necunoscător de locurile acestea, cum crezi că ar putea face această slujbă! Doar de ți-i greu de viața lui.CR.*

a fi greu la cap, v. **a avea cap greu.**

a fi greu la palmă sau **a avea palmă grea**, a pălmui, a lovi cu putere.

a-i fi greu (și) pământului (cu cineva), (*reg.*) a fi plin de păcate, ticălos.

a-i fi (cuiva) (**mai mare**) **groaza (de...)**, v. **a-i fi** (cuiva) (**mai mare**) **groază (de...).**

a-i fi (cuiva) (**mai mare**) **groază** (sau **groaza**) (**de...**), a fi îngrozit (de ceva sau de cineva): *ți-era mai mare groaza!POP.*

a fi gros de boacă, v. **a fi tare de boacă.**

a fi gros de cap, a avea mintea înceată.

a fi gros de obraz sau **a avea obrazul gros** sau **a-i fi gros obrazul** (cuiva), a fi fără rușine; a fi obraznic, mojic: *îmi pare rău că ești gros de obraz.CR.*

a fi gros de pungă, v. **a fi gros la pungă.**

a fi gros la ceafă (sau **cu ceafa groasă**), **1.** a fi bogat; **2.** a fi mojic.

a fi gros la piele (sau **cu pielea groasă**) sau **a avea pielea groasă**, a fi nesimțit(or), neobrăzat.

a fi gros (sau **cald**) **la** (sau **de**) **pungă** sau **a fi cu punga groasă**, a fi foarte bogat.

a-i fi gros obrazul (cuiva), v. **a fi gros de obraz.**

a-i fi gura amară (cuiva), v. **a avea gura amară.**

a-i fi gura seacă (cuiva), v. a

avea gura seacă.

a fi gură-cască, v. **a fi cască-gură**.

a fi gură rea, v. **a fi rău de gură**.

a fi gură-spartă, (*fam.*) a nu putea păstra un secret, o taină.

a fi hacul (cuiva), a pune la respect (pe cineva).

a fi hap pe cap, a fi tocmai pe tocmai, chit pe chit.

a fi harnic a..., v. **a fi harnic să...**

a fi harnic de..., v. **a fi harnic să...**

a fi harnic să... (sau **a..., de...**), (*înv.*) a fi în stare să..., a putea să...

a-i fi hasnă (cuiva) (de cineva sau de ceva), v. **a avea hasnă** (de cineva sau de ceva).

a fi hămesit, a fi lihnit de foame.

a(-i) fi hărăzit (cuiva), v. **a(-i) fi scris** (cuiva).

a (**nu**) **fi** (**tocmai**) **hâtru**, a (nu) fi (prea) deștept: *Nevasta lui, care avea copil de țâță, era cam proastă; dar și soacră-sa nu era tocmai hâtră.CR.*

a fi hoașcă bătrână, a avea o multă experiență.

a fi ieșit (sau **sărit**) **din țâțâni**, (*reg.*) a fi nebun, smintit, zănatic.

a fi imposibil, a nu se putea: *Este aproape imposibil, crez eu, să se găsească un român, indiferent de sex, care să nu fi scris... măcar o scrisoare anonimă.CAR.*

a-i fi indiferent (cuiva ceva), a nu-i păsa (cuiva de ceva): *omului înzestrat cu adevărat talent îi este absolut indiferentă judecata altuia despre operele sale.CAR.*

a-i fi inima neagră (cuiva), v. **a avea inima neagră**.

a(-i) fi inima rece (cuiva), a fi speriat, înspăimântat.

ființă de față, (*înv.*) prezență.

fii pe pace!, fii liniștit!, nu-ți fă griji!

fii salon!, (*arg.*) **1.** ține-te de cuvânt!; **2.** nu fi mojic!

a fi iute ca argintul viu, v. **a fi iute ca prâsnelul**.

a fi iute ca prâsnelul (sau **ca argintul viu**), a fi foarte vioi, iute, harnic.

a fi iute (sau **slab**) **de oțele**, a fi iute (sau slab) din fire.

a fi îmbrăcată grafină, (*reg.*; despre femei) a fi îmbrăcată foarte elegant.

a fi îmburdat cu leagănul, (*reg.*) a fi scrântit la minte.

a fi împodobit cu darul suptului, v. **a avea darul suptului**.

a (**nu**) **fi împotrivă**, v. **a** (**nu**) **fi pentru**.

a fi în activitate, a lucra; a ocupa un post.

a-i fi în ajutor (cuiva), v. **a-i fi de ajutor** (cuiva).

a fi în al nouălea cer, v. **a fi în al șaptelea cer**.

a fi (sau **a se crede**) **în al șaptelea** (sau **al nouălea**) **cer**, a fi (sau a se crede) foarte fericit, a nu mai putea de bucurie.

a fi în anii maimuței, (*reg.*) a fi sclerozat (de bătrânețe); a fi în mintea copiilor.

a nu fi în apele (sau **în toate ale**) **lui**, a fi prost dispus, abătut, tulburat; a nu-i fi toți boii acasă: *Eu văz că tu nu ești în toate ale tale. CAR.*

a fi în ăle vaviloane, (*înv.*) a fi zăpăcit, năucit, dezorientat.

a fi în banii lui (sau **ai ei, ai lor** etc.), a face după voia lui (sau a ei, a lor etc.): *dacă ar fi fost în banii lor,* [fetele împăratului] *s-ar fi lepădat de spân, ca de Ucigă-l Crucea.CR.*

a fi în biștari, v. **a avea biștari**.

a nu fi în (**toți**) **boii** (**lui**), v. **a nu fi în** (**toți**) **porcii** (**lui**).

a fi în budă, v. **a fi în pom**.

a fi în bună rânduială, a fi în ordine.

a fi în buze (sau **în gură**) **miere și în inimă fiere** (sau **otravă**) sau **a fi în față miere și în dos fiere**, a fi viclean, fățarnic.

a fi în buze miere și în inimă otravă, v. **a fi în buze miere și în inimă fiere.**

a-i fi în cale (cuiva), a fi în drumul cuiva: *dacă tot ți-i în cale, abate-te pe la dânsul!*

a fi în cauză, a fi amestecat, implicat într-o chestiune.

a fi în căderea cuiva, a fi de competența cuiva.

a fi în călduri, **1.** (despre mamifere) a fi în perioada rutului; **2.** (despre oameni) a fi foarte excitat.

a fi în câmpul muncii, a fi angajat undeva, a munci.

a-i fi în cârcă cu..., v. **a avea în cârcă cu...**

a fi în cârdășie cu..., a fi asociat cu... la comiterea unor fapte ilegale.

a nu (**mai**) **fi în chestiune**, v. **a se abate de la chestiune.**

a fi în circulație, a fi întrebuințat, a fi valabil: *bancnotele de o sută de lei nu mai sunt în circulație.*

a fi în comă, a fi pe moarte, a agoniza.

a fi (sau **a rămâne**) **încredințat că...**, a fi convins că..., a fi sigur că...: *erau încredințați că tatăl lor știa ce spune.POP.*

a fi în cruci, (despre soare) a fi la amiază: *tocmai la amiazi când va fi soarele în cruci.POP.*

a fi în cumpănă, a fi în dificultate, a fi la ananghie, a fi sub semnul întrebării: *este esistența statului în cumpănă?CAR.*

a fi în cunoștință de cauză, v. **a avea cunoștință de cauză.**

a fi în curent, v. **a (se) pune la curent.**

a fi în degetul mic al cuiva, v. **a avea în degetul (cel) mic** (pe cineva sau ceva).

a (nu)-i fi (sau **a (nu)-i veni**) **(la) îndemână** (cuiva ceva), **1.** a (nu)-i conveni, a-i fi lesne (sau peste mână), (cuiva ceva): *o casă ici ..., alta dincolo..., mă rog, unde i-a venit omului îndemână să și-o facă.CR.; A nu-ți ține cuvântul când nu-ți vine-ndemână.EM.*; **2.** (în forma negativă) a nu se simți bine, a fi bolnav: *nu știu ce am, că nu mi-e la îndemână.*

a fi îndestulat, **1.** a fi cuprins, a fi avut; a avea din belșug; **2.** a fi în stare, a fi capabil.

a fi în doaga copiilor, v. **a fi în mintea copiilor.**

a fi îndrăgostit lulea, a fi foarte îndrăgostit.

a fi în drept de..., v. **a fi în drept să...**

a fi în drept să... (sau **de...**), a avea tot dreptul, toate motivele să ...: *Am fi fost în drept de-a aștepta ca acest domn... să aibă de nu pudoarea, cel puțin frica de a nu se mai amesteca în afaceri publice.EM.*

a fi în dușmănie, **1.** (despre oameni) a se dușmăni; **2.** (despre fenomene, idei) a se exclude reciproc: *amor și moarte sunt în dușmănie.EM.*

a fi în față miere și în dos fiere, v. **a fi în buze miere și în inimă fiere.**

a fi în favorurile (sau **grațiile**) **cuiva**, a se bucura de favorurile (sau de grațiile) cuiva.

a fi (sau **a sta, a se ține**) **în ființă**, a exista, a se afla, a se menține, a dăinui; a fi în ordine, în regulă.

a fi în formă, a se afla în plinătatea puterilor.

a fi în frica lui Dumnezeu, v. **a fi cu frica lui Dumnezeu.**

a fi în ghearele cuiva, a fi la cheremul, în stăpânirea cuiva.

a-i fi (sau **a-i da**) **în gând** (ceva cuiva), a avea de gând să..., a-i trece prin minte să...: *cum sta baba împietrită, dracul îi și da în gând una.CR.; Nici măcar nu vă dă-n gând?CAR.*

a fi (dus) în gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a fi în gologani, v. **a avea biștari**.

a fi în grațiile cuiva, v. **a fi în favorurile cuiva**.

a fi îngrijit, (pop.) a fi îngrijorat: *Cum era îngrijit și mă sileam să fac ce-oi face mai degrabă, iaca mătușa Mărioara.CR.*

a fi în gura morții, v. **a fi pe (patul de) moarte**.

a fi în gură miere și în inimă fiere, v. **a fi în buze miere și în inimă fiere**.

a fi în gură miere și în inimă otravă, v. **a fi în buze miere și în inimă fiere**.

a fi (sau **a ajunge**, **a se vedea**) **în impas** (sau **în încurcătură**, (*reg.*) **încurcală**), a fi în dificultate, a fi la ananghie: *Harap Alb, văzându-se pus în încurcală, nu mai știa ce să facă.CR.*

a fi în interesul cuiva, a fi spre folosul, spre binele cuiva.

a fi în intimitatea cuiva, a fi în relații apropiate, prietenești cu cineva; a se bucura de încrederea cuiva.

a fi în încurcală, v. **a fi în impas**.

a fi în încurcătură, v. **a fi în impas**.

a fi în întârziere, a nu face ceva la timp, a întârzia.

a fi în jaf, v. **a fi de jaf**.

a fi în jenă financiară, a nu avea bani.

a fi în joc (ceva), a fi în pericol, în primejdie (ceva): *să zic: pentru politică – unde e în joc enteresul țării, ca oricare român, a încercat omul.CAR.*

a fi în lapte, (mai ales despre cereale) a fi necopt, crud: *boabele sunt în lapte.*

a fi (sau **a se simți**) **în** (sau **la**) **largul lui** (sau **al meu**, **al tău** etc.), a fi (sau a se simți) liber, nestingherit: *nu și-au putut face mendrele în largul lor.EM.; Pe când Camera era la largul ei și avea atâta timp înainte-i, pe atunci nu găsea vreme pentru bugete.EM.*

a fi în (sau **la**) **leafă**, v. **a merge în leafă**.

a fi (sau **a intra**) **în legalitate**, a se conforma legilor în vigoare.

a fi înlemnit, v. **a rămâne înmărmurit**.

a fi în lovele, v. **a avea biștari**.

a fi în lucru, a fi în curs de executare, de elaborare.

a fi în mălai, v. **a avea biștari**.

a fi înmărmurit, v. **a rămâne înmărmurit**.

a fi în măsură să .., a putea să ..., a avea posibilitatea de a...

a fi în mătase, (despre porumb) a începe să lege.

a fi în mijloc, v. **a trece la mijloc**.

a nu-și fi în minte, (*înv.* și *reg.*) a fi nebun.

a fi (sau **a ajunge**, **a cădea**, **a da**) **în mintea** (sau **în doaga**) **copiilor**, a fi copilăros, infantil; a fi lipsit de judecată, a fi sclerozat.

a fi în neglijeu, a fi îmbrăcat sumar, cu toaleta neterminată.

a fi în neiurea sau **a vorbi neiurlea**, (*reg.*) a aiura, a delira.

a fi (sau **a sta**) **în nevoie** (sau **la nevoie**), **1.** (*înv.*) a fi în primejdie; **2.** a fi în dificultate, a fi la greu: *ori de câte ori o fi în nevoie, să-l cheme într-ajutor.POP.*

a fi (sau **a trăi**) **(cu capul) în nori**, a trăi în lumea imaginației; a fi distrat.

a fi în notă cu..., a fi în acord cu..., a fi în ton cu...

a fi în ofsaid, **1.** (în jocul de fotbal sau de hochei) a fi în poziție afară din joc înterenul advers; **2.** (fig.) a fi prins pe picior greșit.

a fi în ogodul tău (sau **al său** etc.), (*reg.*) a fi în largul, în voia ta (sau a sa etc.): *păsările erau mai în ogodul lor.POP.*

a fi în pagubă, a fi păgubit, a fi în pierdere.

a fi (sau **a rămâne**) **în pană**, (*fam.*) a duce lipsă de ceva.

a fi în pasă bună, v. **a avea pasă bună**.

a fi în pasă proastă, v. **a avea pasă bună**.

a fi în pas cu timpul, v. **a fi în pas cu vremea**.

a fi în pas cu vremea (sau **cu timpul**), a fi în spiritul timpului; a fi la modă.

a fi în pericol, v. **a fi în primejdie**.

a fi în picioare, **1.** a se scula: *la șase era în picioare*; **2.** a fi gata de ...

a fi în pârg(ă), a fi aproape copt: *un smochin mare cu roadele... în pârg.POP.*

a fi (sau **a-i veni**) **în plecare**, (*înv.*) a fi gata să..., a fi cât pe ce să...

a fi în poala cuiva, (*înv.*) a depinde de cineva, a fi la cheremul cuiva.

a fi în pom (sau (*pop.*) **în budă**), (*fam.*) **1.** a rămâne fără bani, a fi lefter; **2.** a fi într-o situație dificilă, fără ieșire.

a nu fi în (**toți**) **porcii** (sau **boii**) (**lui**) sau **a nu-i fi porcii** (sau **boii**) **acasă** (cuiva), (*reg.*) a fi fără chef, a fi prost dispus: *Lui moș Nichifor acestea nu-i prea veneau la socoteală și de aceea nu-i erau acum mai niciodată boii acasă.CR.*; *nu știu ce o fi având nea Chiriac, cocoană ... parcă nu-i sunt toți boii acasă.CAR.*

a fi în porneală, (*pop.*) a fi plecat (de) undeva: *mi-e neicuțu-n porneală.POP.*

a fi în poziție, (*fam.*; despre femei) a fi însărcinată.

a fi în pricină (cu cineva), v. **a avea pricină** (cu cineva).

a fi în primejdie (sau **în pericol**), a fi amenințat de o primejdie, de un pericol: *de nu mi le-i da, stăpânul meu este în primejdie.CR.*

a fi în primele rânduri, a se afla în fruntea unei activități.

a fi în prim plan, **1.** a sta în rândul întâi, în față; **2.** a fi în centrul atenției.

a fi (sau **a se afla**) **în priză**, (despre piesele jocului de șah) a fi în pericol de a fi capturată.

a fi (sau **a băga** pe cineva) **în priză**, (*fam.*; *fig.*) a fi (sau a face pe cineva să fie) foarte activ.

a fi (sau **a se afla**, **a intra** etc.) **în producție**, **1.** (despre oameni) a lucra (sau a începe să lucreze) într-un anumit domeniu de activitate; **2.** (despre obiecte) a fi în curs de execuție.

a fi în punct de..., v. **a fi pe punctul de a...**

a fi în punctul..., v. **a fi pe punctul de a...**

a fi (sau **a ajunge**, **a rămâne**) **în puterea cuiva**, **1.** a fi (sau a rămâne) la dispoziția, la discreția cuiva; a depinde de cineva: *Da, simt că în puterea ta sunt.EM.*; **2.** v. **a sta în puterea cuiva**.

a fi în putința cuiva, v. **a(-i) sta** (cuiva) **în putință**.

a fi în rahat până în (sau **la**) **gât**, a avea necazuri foarte mari.

a fi în rahat până la gât, v. **a fi în rahat până în gât**.

a fi (sau **a așeza**, **a pune**, **a intra**) **în rând cu...** sau **a fi** (sau **a intra**) **în rândul...**, a face parte din aceeași categorie cu..., a fi la același nivel cu...; a fi alături de...: *ne-a pus în rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat.CR.*

a fi în rând cu lumea, a avea un rost, a fi așezat: *să te văd om ca toți oamenii în rând cu lumea.CR.*

a fi în rândul..., v. **a fi în rând cu...**

a fi în regulă, a fi în ordine: *totul e în regulă.*

a fi în renovare, a fi internat în spital.

a fi în rugă, v. **a face rugă.**

a fi în rugăciune, v. **a face rugăciune.**

a fi în săptămâna chioară, v. **a fi în săptămâna oarbă.**

a fi (sau **a intra**) **în săptămâna oarbă** (sau **chioară**), (*pop.* și *fam.*) a-și pierde simțul realității; a acționa orbește.

a fi în scaun, (*reg.*; despre soare) a coborî, a se afla la asfințit.

a fi în scumpire, (despre mărfuri) a avea prețul în creștere.

a fi în secretele zeilor, a ști lucruri cunoscute numai de persoane importante; a fi în relații apropiate cu persoane sus-puse.

a fi însemnat de Dumnezeu, a avea un defect din naștere.

a fi în sfadă (cu cineva), v. **a se lua la sfadă.**

a fi (sau **a se găsi**, **a se afla**, **a se vedea**) **în situația cuiva**, a se afla în condiții identice sau similare cu cele ale altcuiva; a fi comparabil cu cineva.

a fi (pus) (sau **a pune** pe cineva) **în situația de a...** (sau **să...**), a fi constrâns (sau a obliga pe cineva) să...

a fi (pus) în situația să..., v. **a fi (pus) în situația de a...**

a fi (sau **a se afla**, **a trăi ca**) **în sânul lui Avram** (sau **al lui Dumnezeu, ca în sân de rai**), a trăi bine, fericit: *mi s-a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu.CR.*

a fi în sânul lui Dumnezeu, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a fi (sau **a se simți**) **în stare** (sau **capabil**) **să...**, a putea să...: *Unul ne aruncă înainte persoanele fabulei și le dă drumul... să facă, în fine, tot ce sunt în stare să facă.CAR.; a mamei amintire eu unu-n stare-am fost să ți-o sacrific ție.EM.; La nici una din cele trei întrebări...nu mă simt în stare a răspunde.CAR.*

a fi în suferință de bani, (*fam.*) a nu avea bani, a fi lefter.

a-i fi în șagă (cuiva), a lua lucrurile în glumă.

a fi în șapte luni, a fi arțăgos, nestăpânit.

a fi (sau **a scula** pe cineva) **în tălpi**, **1.** a se scula (sau a scula pe cineva) din pat: *după cină să dau la culcare, că până nu să face ziuă trebuie să fie-n tălpi.POP.*; **2.** a (se) pune în mișcare, în acțiune.

a fi (cineva) **în tălpi**, a fi aidoma (cu cineva); a fi leit (cineva): *era bunică-su în tălpi.*

a fi în termeni buni (sau **răi**) (cu cineva), a fi în relații bune (sau rele) cu cineva.

a fi în termeni răi (cu cineva), v. **a fi în termeni buni** (cu cineva).

a fi în terță (cu cineva), a flirta (cu cineva).

a nu-i fi în ticnă (cuiva), (*înv.*) a nu-i cădea bine, a nu-i tihni (cuiva).

a fi întâiul la joc, (despre jucătorii de cărți), a ieși cel dintâi, a fi protos.

a fi întârziat, **1.** a veni cu întârziere; **2.** a fi înapoiat mintal.

a fi (sau **a se afla**) **în toane bune** (sau **rele**), a fi bine (sau prost) dispus: *Bun mai era și părintele Duhu, când se afla în toane bune.CR.*

a fi în toane rele, v. **a fi în toane bune.**

a (nu) fi (sau **părea**) **în** (sau (*înv.*) **cu**) **toată mintea** (sau **în toate mințile**), a (nu) fi în deplinătatea facultăților mintale; a (nu) fi întreg la minte: *Da bine, moșnege, când ai venit în cela rând, parcă erai în toată mintea.CR.; Mă iartă, domnule, că-ți spun... d-ta nu-mi pari în toate mințile.EM.*

a nu fi în toate ale sale (sau **ale tale, ale ei** etc.), **1.** v. **a nu fi în toată mintea; 2.** a fi abătut, a nu fi în apele lui: *de ce nu vrei tu să-mi spui ce ai pe suflet? Eu văz că nu ești în toate ale tale.CAR.*

a (**nu**) **fi în toate mințile**, v. **a** (**nu**) **fi în toată mintea.**

a nu fi în toate sâmbetele, v. **a-i lipsi o sâmbătă** (cuiva).

a fi în toi, a fi în plină desfășurare: *petrecerea era în toi.*

a fi întors (**de**) **la țâță**, a fi alăptat și după ce a fost înțărcat: *se vede că cerbul este... întors de la țâță... de-i așa de primejdios.CR.; Moș Tănase a fost întors la țâță și a supt până i-au crescut toți dinții.CAR.*

a fi întors pe dos, (*fam.*) a fi tulburat, a fi bulversat.

a nu fi în toți porcii, v. **a nu fi în porcii lui.**

a-i fi într-adins (cuiva), a vorbi serios: *Șuguiești, măi omule, ori ți-i într-adins?CR.*

a fi în treabă (**cu...**), v. **a se afla în treabă** (**cu...**).

a fi între baros și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a fi între baros și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a fi în trecere prin..., a trece printr-o localitate fără a se opri (mai mult timp).

a fi între ciocan și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a fi (sau **a se afla, a ajunge, a sta, a se vedea**) **între ciocan** (sau **baros**) **și nicovală** (sau **ilău**), a fi într-o situație critică, a fi la ananghie, la strâmtoare.

a fi (**cam**) **într-o doagă** (sau **într-o dungă, într-o parte, într-o toană, într-o ureche**) sau **a fi** (**cam**) **pe o parte**, a fi zăpăcit; a nu fi în toate mințile, a fi smintit, țicnit, nebun: *lasă-l în plata Domnului, nu vezi că e într-o parte?*

a fi (**cam**) **într-o dungă**, v. **a fi** (**cam**) **într-o doagă.**

a fi într-o minte cu..., (*înv.*) a fi de aceeași părere cu...

a fi (**cam**) **într-o parte**, v. **a fi** (**cam**) **într-o doagă.**

a fi într-o pasă bună (sau **proastă**), a fi bine (sau prost) dispus.

a fi într-o pasă proastă, v. **a fi într-o pasă bună.**

a fi (**cam**) **într-o toană**, v. **a fi** (**cam**) **într-o doagă.**

a fi (**cam**) **într-o ureche**, v. **a fi** (**cam**) **într-o doagă.**

a fi într-un cuvânt cu..., v. **a fi la un cuvânt cu...**

a fi (sau **a ajunge**) **într-un hal fără** (**de**) **hal**, a fi (sau a ajunge) într-o situație, într-o stare dezolantă.

a fi întru poveste, v. **a ajunge de poveste.**

a fi (sau **a se închide, a rămâne**) **în turnul de fildeș** (sau **de ivoriu**), (despre artiști, savanți etc.) a se izola de realitate: *să rămân deoparte, cu ochii către stele, în turnul de ivoriu al visurilor mele?TOP.*

a fi în turnul de ivoriu, v. **a fi în turnul de fildeș.**

a fi înțărcat de dracul (sau **de Scaraoschi**), a fi al dracului, a fi dat dracului, a fi foarte șiret.

a fi înțepat, a fi rigid, înfumurat, îngâmfat, fudul.

a fi învățat (la ceva) **ca țiganul cu ciocanul**, v. **a fi deprins** (**cu nevoile**) **ca țiganul cu scânteia.**

a fi învechit în rele, a fi înrăit.

a fi în vizită cu..., a se vizita cu...

a fi în vârful piramidei, v. **a ajunge în vârful piramidei.**

a fi în voce, (despre cântăreți) a fi în deplinătatea calităților vocale:

Signora Bianchi era cam după masă, foarte aprinsă la față și apilpisită; tenorul era în voce.CAR.

a fi în vorbă cu..., **1.** a fi pe cale de a se căsători cu...; **2.** a fi în tratative cu...: *Verde-mpărat... e-n vorbă să ia bani mulți cu împrumut de la negustori di toată lumea.CAR.*

a-i fi jale (cuiva de cineva), (*înv.*) a-i fi dor (cuiva de cineva).

a fi (sau **a ajunge**) **la aman**, a fi (sau a ajunge) la strâmtoare, a fi în mare dificultate; da din colț în colț.

a fi la bașcă, v. **a sta la răcoare**.

a fi la bunul plac al cuiva, v. **a fi la cheremul cuiva**.

a fi la capătul puterilor, a nu mai putea, a fi epuizat, extenuat.

a fi la capătul răbdării, a nu mai putea răbda.

a fi lac de sudoare (sau **de transpirație**), a fi foarte transpirat.

a fi lac de transpirație, v. **a fi lac de sudoare**.

a fi (sau **a rămâne**) **la cheremul** (sau **la bunul plac al**) **cuiva**, a fi la discreția cuiva.

a fi la cineva mâna, v. **a avea mâna**.

a fi la clift, v. **a (se) pune la patru ace**.

a fi la coarnele plugului sau **a duce plugul de coarne**, a conduce, a stăpâni, a fi stăpân, a avea pâinea și cuțitul.

a fi la colți cu..., a nu se înțelege cu...

a fi la curent, v. **a (se) pune la curent**.

a fi (sau **a ajunge**) **la cuțite cu ...**, a se dușmăni, a trăi rău cu...: *au fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia.CAR.*

a fi la degetul mic (al cuiva), v. **a avea în degetul (cel) mic** (pe cineva sau ceva).

a fi la gros, v. **a sta la răcoare**.

a fi la gură de cuptor, a se găsi în mare primejdie.

a fi la înălțimea... (cuiva sau a ceva), v. **a fi la înălțime**.

a fi la înălțime sau **a fi la înălțimea...** (cuiva sau a ceva), **1.** a fi la (o anumită) altitudine; **2.** a fi așa cum se cuvine, conform exigențelor.

a (nu)-i fi (sau **a-i veni**) **la îndemână** (sau **la socoteală**) (cuiva ceva), **1.** a (nu) se găsi, a fi (in) disponibil (ceva): *Oamenii scot acolo gazete în toate zilele și, neavând ce spune, abstracțiunile le vin foarte bine la-ndemână.EM.*; **2.** a (nu)-i conveni, a (nu)-i cădea bine cuiva ceva: *adevărul este că lor nu le vine la îndemână să schimbe cultura și instrumentele primitive... pe niște mașini moderne și-o cultură nouă.CAR.; L-ar fi oprit... nu-i venea la socoteală,... să nu-l oprească... nu se cădea.EM.; Iar Ipate, de cuvânt, se prinde în joc lângă o fată, care chitește că i-ar cam veni la socoteală.CR.*

a fi la largul său, v. **a fi în largul său**.

a fi la leafă, v. **a merge în leafă**.

a fi la limpeziș cu..., a fi edificat, lămurit asupra...: *Noi din parte-ne suntem de mult la limpeziș cu d-sa.EM.*

a fi la marele fix, v. **a (se) pune la patru ace**.

a fi la marginea gropii, v. **a fi pe marginea gropii**.

a fi la marginea mormântului, v. **a fi pe marginea gropii**.

a fi la marginea prăpastiei, v. **a fi pe marginea prăpastiei**.

a fi la masă, v. **a (se) pune la masă**.

a-i fi la mâini bune cuiva, a-i fi prieten credincios cuiva.

a fi la mijloc, **1.** (*înv.*) a fi prezent într-o adunare; **2.** a fi în cauză, în joc: *e la mijloc tot norocul vieții mele.CAR.*; **3.** a semnala existența unui dedesubt al lucrurilor: *lasă ba-*

livernele! sigur trebuie să fie altceva la mijloc; **4.** v. **a trece la mijloc.**

a fi la mintea omului, a fi evident, clar (ca lumina zilei).

a fi la mititica, v. **a sta la răcoare.**

a fi la nevoie, v. **a fi în nevoie.**

a-i fila o lampă, v. **a avea o lampă arsă.**

a fi la parte cu..., a fi asociat cu... (la o afacere).

a fi la patru ace, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi la pământ, **1.** a fi căzut, întins la pământ; **2.** (*fig.*) a fi ruinat; **3.** (*fig.*) a fi demoralizat.

a fi la pârnaie, v. **a sta la răcoare.**

a fi la popreală, v. **a sta la răcoare.**

a fi la punctul de a..., v. **a fi pe punctul de a...**

a fi la pușcărie, v. **a sta la răcoare.**

a(-i) fi la putința (cuiva), v. **a fi cu putință.**

a(-i) fi la putință (cuiva), v. **a fi cu putință.**

a fi la răcoare, v. **a sta la răcoare.**

a fi (sau **a sta, a se pune**) **la remorca cuiva**, a fi (sau a se lăsa) condus, dominat de cineva.

a fi la roată, v. **a trage la roată.**

a fi la rușine, v. **a (se) face de rușine.**

a fi la rușinea lumii, v. **a (se) face de rușine.**

a fi la rușinea satului, v. **a (se) face de rușine.**

a fi la secret, v. **a sta la răcoare.**

a fi la sigur (de ceva), (*reg.*) a avea certitudinea unui lucru.

a fi la stăpân, **1.** a fi în serviciul cuiva; **2.** (*fig.*) a nu avea libertate de mișcare.

a fi la strâmtoare, v. **a fi strâmtorat.**

a fi (pus) la șmecherie, (*fam.*) a fi dichisit, ferchezuit, sclivisit.

a fi la șpiț, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi la ștaif, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi lată (rău de tot), (despre evenimente, situații etc.) a căpăta proporții grave, îngrijorătoare; a deveni dramatică.

a fi lat de foame, a fi foarte flămând.

a fi la țol festiv, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi (sau **a se uni, a se face, a se tocmi**) **la** (sau **într-un, pre**) **un cuvânt cu...**, (*înv.*) a avea aceeași părere, a fi într-un gând, a conveni cu...

a fi la ușă, v. **a bate la ușă.**

a fi (sau **a intra**) **la vătale**, (*reg.*) a îndeplini sau a începe să îndeplinească munca cea mai anevoioasă.

a fi la zdup, v. **a sta la răcoare.**

a fi lăsat la vatră, (*înv.*) (despre ostași) a fi eliberat după efectuarea stagiului militar.

a fi lăsat pe maldăr, v. **a sta pe maldăr.**

a fi leat cu..., a fi de aceeași vârstă cu....

a fi (sau **a rămâne**) **lefter** (sau **pe geantă**), **1.** a nu avea nici un ban; **2.** a sărăci.

a fi legat de mâini și de picioare, v. **a lega mâinile (și picioarele)** (cuiva).

a-i fi (sau **a i se face**) **lehamite** (cuiva) (de cineva sau de ceva), a se dezgusta, a se scârbi (de cineva sau de ceva): *Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt: mi-e lehamite de frăția noastră!CR.*

a fi (sau **a semăna**) **leit (poleit)** (sau (*înv.*) **leit poseclit**) **cu...**, a fi întocmai, aidoma cu..., a semăna, a aduce (bine) cu...

a fi leit poseclit cu..., v. **a fi leit (poleit) cu...**

a fi (ud) leoarcă, a fi ud până la piele (de transpirație, din cauza ploii).

a fi liber de a..., v. **a fi liber să...**

a fi liber să... (sau **de a...**), a avea posibilitatea de a..., a i se permite să...

a fi lipsit (de...), (*pop.*) a fi foarte sărac: *o femeie așa de lipsită, că nu avea după ce bea apă.POP.*

a fi (sau **a avea**) **loc**, a se putea; a încăpea: *în lumea de mizerii și lacrimi nu e loc pentru atâta milă și pentru-atât noroc.EM.*

a fi lovit (sau **bătut**, **trăsnit**) **cu leuca**, **1.** a fi lipsit de vlagă; **2.** a fi cu toane, a fi zăpăcit; a fi prostănac; **3.** a nu fi în toate mințile: *Bag seama, zice muncitorul, dumneata or ești lovit cu leuca, or altă treabă n-ai decât să râzi de mine.CAR.*; **4.** a fi beat criță.

a fi lovit cu mâneca țundrei, (*reg.*) a fi prostănac.

a fi lovit cu praștia (sau **de praștie**), (*fam.*) a fi (cam) nebun.

a fi lovit de praștie, v. **a fi lovit cu praștia**.

a fi lucru de șagă, v. **a fi (de) șagă**.

a-i fi lumea dragă (cuiva), a-i plăcea să trăiască.

a fi lung de degete, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung de gheare, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung de (sau **în**) **gheare**, a fura, a fi hoț.

a fi lung de limbă, v. **a avea limbă lungă**.

a fi lung de mână, v. **a avea mână lungă**.

a fi lung de unghii, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung în degete, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung în (sau **la**, **de**) **gheare** (sau **degete**, **mână**, **unghii**), a fi predestinat, predispus la furt.

a fi lung în mână, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung în unghii, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung la degete, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung la gheare, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung la mână, v. **a fi lung în gheare**.

a fi lung la unghii, v. **a fi lung în gheare**.

a (**nu**) **fi mai breaz ca...**, a (nu) fi mai deștept, mai iscusit ca...

a fi mai bucuros să..., a prefera să...

a fi (sau **a se face**) **mai catolic decât papa**, a fi mai riguros decât cei însărcinați să vegheze la respectarea exigențelor formale; a exagera: *Da, când e vorba de prințipuri, stimabile, da, mă fac, adică nu, nu mă fac, sunt când e vorba de asta, sunt mai catolic decât Papa.CAR.*

a fi mai cu coarne decât..., v. **a fi mai cu moț decât...**

a fi mai cu inimă, a fi mai curajos, mai îndrăzneț: *Da fii mai cu inimă oleacă.CR.*

a fi (sau **a se crede**) **mai cu moț** (sau **mai cu coarne**) **decât...**, a fi (sau a se crede) superior (cuiva).

a fi mai fricos decât o femeie, a fi foarte fricos: *după cât văd, ești mai fricos decât o femeie.CR.*

a-i fi mai mare ciuda (cuiva), v. **a-i fi mai mare dragul** (cuiva).

a-i fi mai mare dragul (sau **mila**, **rușinea**, **ciuda**) (cuiva), a-i fi foarte plăcut (sau foarte milă, foarte rușine, foarte ciudă) (cuiva): *începură greierușii să țârâie și păsărelele pe ramuri să ciripească, de ți-era mai mare dragul.POP.*

a-i fi mai mare mila (cuiva), v. **a-i fi mai mare dragul** (cuiva).

a-i fi mai mare rușinea (cuiva), v. **a-i fi mai mare dragul** (cuiva).

a fi mai mult mort decât viu sau **a fi pe jumătate mort**, a fi foarte obosit, epuizat.

a fi (sau **a se pune, a se situa**) **mai presus de...**, a se ridica deasupra...: *sunt în stare să mă pun mai presus de orice interes personal.CAR.*

a fi mai presus de orice critică, a fi de o calitate foarte înaltă.

a fi mai sărac ca cucul, a fi foarte sărac.

a fi mai scumpă ața decât fața, a depune eforturi prea mari pentru niște rezultate așa de mici.

a fi mare de cap, v. **a fi cu capul mare.**

a fi mare la fire, a gândi, a judeca matur: *De trup ești mărunțel, nu-i vorbă, dar la fire ești mare.CR.*

a fi mare mană de..., v. **a fi de vreo mană.**

a-i fi mau (cuiva), a-i conveni (cuiva ceva), a se obișnui (cu ceva).

a fi măgarul cuiva, a face treburile grele și umilitoare pentru cineva.

a(-i) fi (cu) mâinile de sare, v. **a(-i) fi (cu) mâna de sare.**

a fi mâna la..., v. **a avea mâna.**

a(-i) fi (cu) mâna (sau **mâinile**) **de sare**, (*reg.*) a avea ghinion: *câte flori pe iaz în sus toate cu mândra le-am pus ... le-am pus cu mâna de sare și nici una nu răsare.POP.*

a fi mâna (cea) dreaptă (a cuiva), a fi principalul sprijin, omul de încredere (al cuiva): *un bun grămătic era mâna dreaptă a boierului.CAR.*

a-i fi (o) mână de ajutor (cuiva), v. **a-i da (o) mână de ajutor** (cuiva).

a fi (cu) mână largă, v. **a avea mână largă.**

a fi mână spartă, a fi risipitor.

a fi mână strânsă, a fi econom; a fi zgârcit.

a fi mâncat ca alba de ham, (*pop.*) a fi trecut prin multe, a avea experiență.

a fi mâncat de gândaci, (*pop.*) a avea hainele rupte, ciuruite.

a fi mâncat de molii, **1.** (despre obiecte) a fi foarte vechi; **2.** (despre oameni) a avea o mentalitate învechită.

a fi mâncat de nevoi, a fi suferit multe necazuri, lipsuri.

a fi mâncat mai mulți crăciuni decât..., v. **a fi mâncat pâine din multe cuptoare.**

a fi mâncat (sau **a cunoaște, a ști**) **moarea cuiva**, a cunoaște firea, obiceiurile, caracterul cuiva: *Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunse mama cu nepăsare, la mine nu se trec astea... Pare-mi-se că că știi tu moarea mea.CR.; tu nu știi cine-i mămuca, n-ai mâncat niciodată moarea ei.CR.*

a fi mâncat (mai) multe paști decât..., v. **a fi mâncat pâine din multe cuptoare.**

a fi mâncat pâine din multe cuptoare decât... sau **a fi mâncat (mai) multe paști** (sau **mai mulți crăciuni**) **decât...**, a fi (mai) bătrân, a avea (mai) multă experiență de viață decât...

a fi mândru ca un păun, a fi îngâmfat, înfumurat.

a fi mâță blândă, a fi fățarnic, ipocrit.

a fi mâță plouată (sau **udă**), a fi abătut, descurajat.

a fi mâță udă, v. **a fi mâță plouată.**

a fi menit să..., a fi (pre)destinat să...: *Invenția tiparului... a făcut pe oameni să crează... că arta literelor... este menită să aducă foloase imediate, practice și pozitive.CAR.*

a fi mic la os, a avea o constituție delicată.

a nu fi mijloc de a..., a nu exista posibilitatea de a...

a-i fi (sau **a i se face, a-și face**) **milă** (cuiva de cineva), **1.** a compătimi (pe cineva); **2.** a se îndura, a se milostivi (de cineva): *Harap Alb, văzându-le așa, i se face milă de dânsele și, luându-și pălăria din cap, o pune pe iarbă la pământ.CR.*

a-i fi milă ca țiganului de pilă, a nu avea milă.

a fi miop, a nu vedea bine, a suferi de miopie.

a fi mireasă cu..., (*înv.* și *pop.*; despre fete, femei) a se căsători cu ...: *da și Sfânta Duminică știa că Luna-i mireasă cu Soarele.POP.*

a fi moale de mijloc, a fi lingușitor.

a fi moale la inimă, **1.** a fi milos; **2.** a fi lipsit de voință.

a-i fi moale (cuiva) sau **a trăi pe moale** (**și la cald**), a avea o existență tihnită, lipsită de griji: *Da, să știi d-ta, că babei mele n-are să-i fie moale, când m-oi întoarce acasă.CR.*

a fi moară neferecată, a fi vorbăreț, a flecări tot timpul.

a fi mobilat la mansardă, a avea o cultură generală solidă, a fi instruit, școlit.

a fi modru, (*reg.*) a putea, a fi chip: *văzând oamenii că nu-i modru să-i scoată cu puterea, s-au dat cu rugăciunea lui Dumnezeu.POP.*

a nu fi (sau **a nu** (**mai**) **avea**) **modru**, (*reg.*) **1.** a nu mai putea, a-i fi imposibil să...: *n-are cap de-a o uita, nici modru de-a o lăsa.POP.*; **2.** a fi peste măsură de..., a fi fără seamăn de...

a fi mort de beat, v. **a fi beat criță**.

a fi mort de oboseală, v. **a muri de oboseală**.

a fi mort de obosit, v. **a muri de oboseală**.

a fi mort după... (sau **fără...**), **1.** a dori foarte mult să aibă...; **2.** a fi foarte îndrăgostit de...

a fi mort fără..., v. **a fi mort după...**

a fi muiere (sau **nevastă**) **cu cârpă** (**în cap**), (*reg.*; despre bărbați) a fi fricos ca o muiere: *ba eu prins că nu m-oi da, că nu-s nevastă cu cârpă, de unguri să-mi fie frică.POP.*

a nu fi mult să..., a fi la un pas de a...

a fi murit și moartea (în cineva), a fi lipsit de vlagă, a fi becisnic.

a fi musai, a fi absolut necesar, a fi obligatoriu.

a fi mut ca munții, v. **a fi mut ca pământul**.

a fi mut ca pământul (sau **ca munții, ca peretele, ca un lemn**), a nu scoate o vorbă, a tăcea (spre a nu se da de gol); a fi tăcut (din fire).

a fi mut ca peretele, v. **a fi mut ca pământul**.

a fi mut ca un lemn, v. **a fi mut ca pământul**.

a-i fi nașa (cuiva), v. **a-i fi nașul** (cuiva).

a-i fi nașul (sau **nașa**) (cuiva), a-i veni de hac (cuiva), a pune la punct (pe cineva), (*p.ext.*) a bate (pe cineva): *află că eu ți-s nașul!*

a fi nație blagoslovită, (*reg.*) a fi om bun.

a fi nădejde slabă de..., v. **a fi slabă nădejde să...**

a fi născut în pădure, v. **a fi butuc de pădure**.

a fi născut în zi de lucru, a fi foarte harnic.

a fi născut în zodia porcului (sau **a scroafei**), a fi foarte norocos.

a fi născut în zodia rațelor, a fi veșnic însetat: *Setilă, fiul secetei, născut în zodia rațelor.CR.*

a fi născut în zodia scroafei, v. **a fi născut în zodia porcului**.

a fi nea într-o parte, (*rar*) a fi smintit.

a fi (sau **a se face**) **neam cu...**, a se înrudi cu...: *ți-oi da car cu șase boi, ca să te faci neam cu noi.POP.*

a fi neam după iapa popii cu..., (*glumeț*) a fi neam foarte pe departe cu..., a fi neam de la Adam și Eva cu...

a fi neam prost, a fi lipsit de educație, a fi mojic.

a fi neam tămâie, a fi ignorant; a nu avea habar.

a fi neamț, v. **a se face neamț.**

a-i fi nează (cuiva), (*reg.*) a-i fi silă, scârbă, greață (cuiva de cineva sau de ceva): *la vremea asta cețoasă tot omului i-i nează.POP.*

a fi nebun după..., v. **a umbla nebun după...**

a fi nebun de carte, a fi tobă de carte.

a-i fi necaz de... sau **a avea necaz cu...**, a-i părea rău de..., a-i fi ciudă pe...: *d-apoi cu moș Chiorpec ciubotarul, megieșul nostru, ce necaz aveam – ba adică, drept vorbind, el avea necaz cu mine.CR.*

a-i fi (sau **a avea**) **necaz pe...** sau **a-i purta necaz** (cuiva), a fi supărat (pe cineva), a purta pică (cuiva): *Când boierul avea necaz pe cineva, ... atunci punea pe măscărici la poarta curții să pândească pe rival sau pe prietenii ori simpaticii acestuia, să le dea cu huideo, să le arunce murdării și să-i înjure năstrușnic.CAR.*

a fi necazul oamenilor, (*reg.*) a fi bolnăvicios; a fi becisnic.

a fi necesar, a trebui.

a fi negru în cerul gurii, v. **a avea suflet negru.**

a fi negru la inimă, v. **a avea suflet negru.**

a fi negru la mațe, v. **a fi pestriț la mațe.**

a fi negru la suflet, v. **a avea suflet negru.**

a fi (sau **a se face**) **negru** (**ca**) **pământ(ul)**, a fi foarte supărat, mânios; a fi negru de supărare, de mânie: *spune-mi, mândră, ce ți-i gândul, de ești neagră ca pământul?POP.*

a fi nelalocul lui, (*fig.*) a avea o purtare inadecvată, necorespunzătoare.

a fi nemernic, (*înv.* și *pop.*) a fi pribeag, străin, venetic: *Mai stăi! și nu te bucura așa degrabă; că încă ești nemernică pe aceste locuri.CR.*

a fi nespălat la gură, a fi spurcat la gură.

a-i fi neted (cuiva ceva), v. **a-i veni neted** (cuiva ceva).

a fi nevastă cu cârpă (**în cap**), v. **a fi muiere cu cârpă** (**în cap**).

a fi nevăzut, v. **a se face nevăzut.**

a fi nevoie, v. **a avea nevoie.**

a(**-i**) **fi de nevoie a...**, v. **a**(**-i**) **fi de nevoie să...**

a(**-i**) **fi** (cuiva) **de nevoie să...** (sau **a...**), (*înv.*) a fi nevoit să...(sau a...), a(-i) fi necesar să..., a(-i) fi de trebuință să...

a fi nevoie să..., v. **a avea nevoie să...**

a fi nevoie a..., v. **a avea nevoie să...**

a fi nevoie de cap, (*reg.*), a fi primejdie de moarte: *să nu te ducă păcatele să vânezi p-acolo, că este nevoie de cap.POP.*

a fi (sau **a se vedea**) **nevoit** (sau **silit**) **să...**, a fi constrâns să..., a trebui să...: *făcându-i-se talpele numai o rană, a fost nevoit să-și ieie tălpășița spre Humulești.CR.*

a nu fi nici cal, nici măgar, a nu aparține nici unei categorii, a nu avea un statut limpede.

a nu-i fi nici cald, nici rece (cuiva) sau **a nu-i ține nici de cald, nici de rece** (cuiva), a-i fi indiferent (cuiva).

a nu (**mai**) **fi nici de o treabă**, v. **a nu** (**mai**) **fi de** (**nici o**) **treabă.**

a nu fi nici de zeama ouălor, a nu fi bun de nimic: *sărace! sărace! nu ești bun nici de zama ouălor!CR.*

a nu (mai) fi de nici o trebuință, a fi nefolositor, inutil.

a nu fi nimic de capul cuiva, a nu fi bun de nimic, a nu se pricepe la nimic.

a fi nor, a fi înnorat.

a fi nul, a nu avea nici o valoare.

a fi nul la..., (*arg.*) a nu ști absolut nimic la...

a fi numai burtă și căciulă, a fi scund.

a fi numai greabănul de el, a fi slab ca o scândură.

a fi numai gura de cineva, a spune multe și a nu face nimic.

a fi numai lapte și miere, a fi exagerat de amabil, de binevoitor.

a fi numai o apă, a fi lac de transpirație.

a fi numai ochi (și urechi), a fi foarte atent.

a fi numai piele și oase, v. **a fi numai piele**(a) **și os**(ul).

a fi numai piele(a) **și os**(ul) (sau **oase**) sau **a-i fluiera vântul prin oase** (cuiva) sau **a-i număra oasele** (sau **coastele**) (cuiva), a fi foarte slab.

a-i fi numele... (cuiva), (*înv.*) a se numi..., a se chema...: *și-i era numele Plachidas.DOS.*

a fi nuntă, (*reg.*; despre oameni) a fi în număr mare: *da'ce v-ați adunat atâția? e nuntă?POP.*

a fi oaie cu șorici, (*reg.*) a fi prost și obraznic.

a fi oale și ulcele, v. **a se face oale și ulcele.**

a fi oale și ulcioare, v. **a se face oale și ulcele.**

a fi oale și urcioare, v. **a se face oale și ulcele.**

a fi (toți) o apă și un pământ, a fi (toți) la fel, de-o teapă.

a-i fi oarecum, a se jena, a se sfii: *mă mier că nu ți-i oarecum să-ți fie.CR.*

a fi obosit mort, v. **a muri de oboseală.**

a fi o cârpă, a fi un om de nimic; a fi lipsit de caracter, de coloană vertebrală.

a fi odată băiet, **1.** a fi fără cusur, a fi grozav: *Noi suntem odată băieți, și ce-am vorbit odată vorbit rămâne.CR.*; **2.** a fi om de încredere: *încep a mă da și la scris, și la făcut cadelnița în biserică și la ținut isonul, de parcă eram băiet.CR.*

a fi o frână pentru..., a fi un obstacol în calea...

a fi om al lui Dumnezeu, v. **a fi omul lui Dumnezeu.**

a fi om copt (la minte), a fi om serios, cu judecată cumpănită.

a fi om cu dare de mână, a fi bogat.

a fi om de acțiune, a fi energic, a acționa cu rapiditate.

a fi om de cultură, a fi foarte instruit.

a fi om de cuvânt, a-și respecta promisiunile.

a fi om de lume, **1.** a avea experiența vieții; **2.** a fi vesel, dornic de petreceri.

a-i fi o mână de ajutor (cuiva), v. **a-i da (o) mână de ajutor** (cuiva).

a fi o mână singură, (*reg.*) a fi singur, fără ajutor.

a fi om purtat (sau **umblat**), a avea experiență de viață: *D-ta, moș Nichifor, ești om purtat, știi mai bine decât mine.CR.*

a fi omul (sau **om al**) **lui Dumnezeu**, a fi, a se purta conform moralei creștine; a fi bun, cinstit: *toți oamenii zic că-i rău, da-i omul lui Dumnezeu.POP.*

a fi om umblat, v. **a fi om purtat.**

a fi op, (*înv.*) **1.** a fi de folos, oportun; **2.** a trebui, a fi necesar: *e op să știm.*

a fi o pișcoace (sau **cât pișcoacea**), (*pop.*) a fi mic de tot.

a-i fi oprită calea (cuiva), v. **a opri calea** (cuiva).

a fi orb de minte, (*reg.*) a fi prost.

a fi o revelație, a fi o surpriză, a depăși așteptările.

a fi (sau **a rămâne**) **orfan**, a-și pierde părinții: *din cea mai fragedă a mea copilărie eu am rămas orfan. POP.*

a-i fi o scârbă, v. **a-i fi scârbă.**

a fi o sterpătură, v. **a fi stearpă.**

a-i fi paharul plin (cuiva), (*fig.*) a ajunge la limita răbdării.

a fi papă-lapte, a fi lipsit de energie, de inițiativă; a fi bleg, nătăfleț.

a-i fi paralel (sau (**perfect**) **perpendicular**) (cuiva), a-i fi indiferent (cuiva).

a-i fi (sau **a-i veni**) **paraxin**, (cuiva) (*înv.*) a i se părea curios, a se mira de..., a fi șocat de...

a fi pastramă, v. **a se face pastramă.**

a fi păduche leșinat, (*reg.*) **1.** a fi lacom; **2.** a fi foarte slab.

a fi păpușa cuiva, a se lăsa dirijat de cineva.

a fi părtaș la..., a participa la..., a împărți (cu cineva) răspunderea pentru...: [Harap Alb], *ca tovarăș, era părtaș la toate, și la pagubă și la câștig.CR.*

a fi pățit multe, a fi trecut prin multe necazuri, a avea experiență: *cine a pățit multe, știe multe.*

a fi (**ca**) **pe ace**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a fi pe a cuiva, v. **a rămâne pe a cuiva.**

a fi (sau **a rămâne, a cădea**) **pe bec**, (*fam.*) **1.** a nu mai avea bani, a fi lefter; **2.** (despre femei) a rămâne însărcinată.

a fi pe cai mari, 1. a avea o funcție importantă; **2.** a fi sigur pe sine.

a fi pe cale, a călători: *de ani e pe cale.EM.*

a fi pe cale de a... (sau **să...**), a fi pe punctul de a..., a intenționa să...: *e pe cale să se-nsoare.*

a fi pe cale să..., v. **a fi pe cale de a...**

a fi (**ca**) **pe cărbuni**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a mai fi pe cât este, a fi încă o dată pe atât (de mare sau tare): *asta n-aș face-o eu, de-ar mai fi el pe cât este.CR.*

a fi (**dus**) **pe cugete**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a fi (**ca**) **pe cuie**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a fi pe cuțit, a fi în ceasul morții, gata să-și dea sufletul.

a fi (sau **a sta**) **pe cuțite**, a fi nerăbdător să afle ceva sau să plece; a fi (sau a sta) pe jăratec, pe cărbuni, pe ghimpi.

a fi pe dric (sau **pe ducă, năsălie**), (*fam.*) **1.** a fi pe moarte; **2.** a se afla într-o situație dificilă; a fi în pragul eșecului.

a fi (sau **a rămâne, a sta**) **pe drojdie**, a ajunge la fundul sacului, a nu mai avea bani.

a fi pe ducă, v. **a fi pe dric.**

a fi pe fază, (*fam.*) (a fi atent și) a acționa prompt, la momentul potrivit.

a fi (**ca**) **pe foc**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a fi (**dus**) **pe gând**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a fi (sau **a se așterne, a cădea, a se pune, a rămâne, a sta, a ședea**) (**dus** sau **pierdut**) **pe** (sau (*înv.*) **în, la**) **gânduri** (sau (*înv.* și *pop.*) **pe gând, pe cugete**), **1.** a chibzui, a cugeta, a (se) gândi, a reflecta: *părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat pe dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului.CR.*; *Tânărul nevinovat dar ușuratec, fără a* *sta mult la gânduri, a luat mărul și l-a dat Frumuseții.CAR.; cu mare greu* [Dănilă] *hartoește carul într-o parte, îl oprește în loc, se pune pe proțap și se așterne pe gânduri.CR.; Focul pâlpâe în sobă, iară eu pe gânduri cad.EM.;* **2.** a ezita, a șovăi: *o demone, viața-mi și sufletu-mi de vrei, de ce mai stai pe gânduri, de ce nu mi le iei?EM.; hai! nu mai sta la gânduri!CR.*

a fi pe geantă, **1.** v. **a fi lefter**; **2.** v. **fi pe jantă**.

a fi (**ca**) **pe ghimpi**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie**.

a fi (sau **a rămâne**) **pe jantă** (sau **pe geantă**), **1.** (despre mașini) a avea un cauciuc dezumflat; **2.** (*fam.*) a rămâne fără bani.

a fi (**ca**) **pe jar**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie**.

a fi (**ca**) **pe jăratec**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie**.

a fi pe jumătate mort, v. **a fi mai mult mort decât viu**.

a-i fi (**rușine**) **pe la nas** (cuiva), a se rușina.

a fi pe linia de plutire, (*fig.*) a supraviețui.

a fi (sau **a se afla**, **a trece**) **pe linie moartă**, a fi retrogradat (într-un post mărunt).

a fi (sau **a se găsi**, **a ajunge**) **pe** (sau **la**) **marginea gropii** (sau **mormântului**), a fi la un pas de moarte.

a fi (sau **a se afla**, **a ajunge**) **pe** (sau **la**) **marginea prăpastiei**, a fi într-o situație critică; a fi amenințat de o mare primejdie.

a fi pe mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a fi pe năsălie, v. **a fi pe dric**.

a fi (sau **a se afla**) **pe** (**patul de**) **moarte** (sau **pe patul morții**) sau **a** (**se**) **lupta cu moartea** sau (*reg.*) **a trage a moarte**, a fi în agonie, a trage să moară.

a (**nu**) **fi pentru** (sau **împotrivă**, **dimpotrivă**, **contra**), a (nu) fi de acord (cu ceva), a (nu) se împotrivi: *a ținut să declare că d-sa nu este pentru această propunere.CAR.; vremea a fost prea dimpotrivă, precum știți.CR.*

a fi pentru unii mumă, iar pentru alții ciumă, a trata preferențial.

a fi pe o măsură cu..., a se potrivi, a fi de aceeași teapă cu...

a fi (**cam**) **pe o parte**, v. **a fi** (**cam**) **într-o doagă**.

a fi pe patul de moarte, v. **a fi pe moarte**.

a fi pe patul morții, v. **a fi pe moarte**.

a (**nu**) **fi** (**cu picioarele**) **pe pământ**, a (nu) avea simțul realității.

a fi pe picior de ducă, v. **a sta pe picior de plecare**.

a fi pe picior de egalitate (cu cineva), a se bucura de aceleași drepturi (cu cineva).

a fi (sau **a se afla**) **pe picior de pace** (sau **de război**), a fi în stare de pace (sau de război).

a fi pe picior de plecare, v. **a sta pe picior de plecare**.

a fi pe picior de război, v. **a fi pe picior de pace**.

a(**-i**) **fi pe plac**(**ul**) (cuiva), a plăcea cuiva, a fi agreat, simpatizat de cineva: *Cum vreți să țină seamă de prunci și de școlari, când trebuie să fie pe placul celor mari?TOP.*

a fi pe post de..., (*fam.*) a ocupa temporar, accidental (în locul altuia) funcția de...: *azi, sunt pe post de spălătoreasă.*

a fi pe potriveala cuiva, (*reg.*) a fi nimerit, indicat, potrivit cuiva; a fi pe măsura cuiva.

a fi (sau **a se găsi**) **pe** (sau (*înv.*) **în**, **la**) **punct**(**ul**) **de a...** (sau **să...**), a fi gata de ..., a fi pregătit să..., a fi cât pe-aci să...

a fi pe punct(**ul**) **să...**, v. **a fi pe**

punct(ul) să...

a fi pe roată, (despre situații, împrejurări) a fi schimbător.

a-i fi (perfect) perpendicular (cuiva), v. **a-i fi paralel** (cuiva).

a fi pe scândură, (*reg.*) a fi mort (în sicriu): *când era în zori de ziuă, Vălean era pă scândură.POP.*

a fi (ca) pe spini, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a-i fi (sau **a-i ajunge**) **(până) peste cap** (cuiva), a-i fi prea destul (cuiva); a se sătura.

a fi pestriț (sau **negru**) **la mațe** sau **a avea** (sau **a fi cu**) **mațe pestrițe**, a fi rău la suflet: *nevasta... celui bogat era pestriță la mațe și foarte zgârcită.CR.*

a fi petică, v. **a se face cârpă.**

a fi pe tușă, v. **a sta pe tușă.**

a fi piatra (de moară) din casă, v. **a fi piatră în casă.**

a fi piatră în casă sau **a fi piatra (de moară) din casă**, (*fam.*) a fi fată nemăritată (considerată o povară pentru familie): *Pentru babă, fata moșneagului era piatră de moară în casă.CR.*

a fi picat (sau **a fi căzut**) **(ca) din cer** (sau **din lună, din nori, din stele**), **1.** (*fam.*) a veni pe neașteptate; **2.** (*reg.* și *fam.*) a fi singur pe lume; **3.** a fi complet străin de cele din preajmă; **4.** a fi dezorientat, a nu ști ce să facă.

a fi picat (ca) din lună, v. **a fi picat (ca) din cer.**

a fi picat (ca) din nori, v. **a fi picat (ca) din cer.**

a fi picat (ca) din stele, v. **a fi picat (ca) din cer.**

a fi (sau **a se face**) **pic de apă** (sau **de nădușeală**), a fi foarte transpirat.

a fi pic de nădușeală, v. **a fi pic de apă.**

a fi piedică cu cineva, (*înv.*) a sta în calea cuiva.

a fi pisică blândă, a fi fățarnic.

a fi pâinea lui Dumnezeu, v. **a fi bun ca pâinea caldă.**

a fi pâine și caș cu..., (*reg.*) a fi prieten la cataramă cu...

a fi (sau **a se socoti**) **plătit** (față de cineva), a nu fi (sau a nu se socoti) dator (cuiva): *numai cu acest răspuns m-aș putea socoti plătit față de toate întrebările tale.CAR.*

a fi plin de fumuri, v. **a avea fumuri.**

a fi plin de neam, (*înv.*) a fi de neam mare.

a fi plin de noroc ca broasca de păr sau (*înv.*) **a-i sta norocul tot împotrivă**, (*pop.*) a avea ghinion; a fi ghinionist.

a fi plin de noroc ca porcul de rapăn, (*pop.*) a fi foarte norocos.

a fi plin de parale ca câinele de purici, (*pop.*) a avea mulți bani.

a fi plin de purici, v. **a avea purici.**

a fi plin de sine, a fi încrezut, îngâmfat.

a fi plin de vino-ncoace, v. **a avea pe vino-ncoace.**

a fi pocit, **1.** a fi desfigurat; **2.** (*fig.*) a fi fermecat, blestemat, vrăjit; a purta ghinion.

a fi pocit la gură, v. **a avea gură pocită.**

a-i fi (sau **a i se face**) **poftă** (cuiva), a dori, a pofti ceva: *Dacă ți-i așa de poftă, du-te și-ți moaie coada în baltă ca mine.CR.*

a-i fi popa (cuiva), a învăța minte (pe cineva), a veni (cuiva) de hac, a-i fi nașul (cuiva).

a nu-i fi porcii acasă (cuiva), v. **a nu fi în (toți) porcii (lui).**

a fi pornit sau **a porni pe...**, a căuta (cu tot dinadinsul) să..., a fi dispus să...

a fi (în) prada cuiva, v. **a fi pradă** (cuiva sau a ceva).

a fi (sau **a cădea, a (se) da, a**

(se) lăsa, a rămâne) pradă (sau **(în) prada**) (cuiva sau a ceva), a fi (sau a (se) da, a (se) lăsa, a rămâne) dominat, copleșit de cineva sau de ceva, la bunul plac al cuiva (sau a ceva): *lăsând pradă gurii mele ale tale buze dulci.EM.*

a fi pragul casei, a fi sprijinul familiei.

a fi prea de tot (sau **prea din cale afară, prea-prea**), a depăși ceea ce poate fi îngăduit, acceptat, permis.

a fi prea din cale afară, v. **a fi prea de tot.**

a fi prea-prea, v. **a fi prea de tot.**

a fi prieten (sau **cunoscut**) **de căciulă cu...** , a fi o simplă cunoștință a...

a fi prieten la cataramă (sau **la toartă**) **cu...**, a fi prieten apropiat, intim cu...

a fi prieten unghie și carne cu..., a fi frate de cruce cu...: *Pavăl făcu o păreche de ciubote de iuft vărului meu Ioan, cu care era prieten unghie și carne.CR.*

a(-i) fi prin putința, v. **a(-i) fi cu putință.**

a(-i) fi prin putință, v. **a(-i) fi cu putință.**

a fi prins de limbă, (*înv.*) a fi amețit de băutură.

a fi prost ca noaptea, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi prost în dungi, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi prost îngăurit, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi puișor cu caș la gură, a fi copil, a fi imatur, (*p.ext.*) a fi (total) lipsit de experiență.

a-i fi punga ofticoasă, v. **a sufla în pungă.**

a fi pus la punct, a fi bine îmbrăcat (și îngrijit).

a fi la șpiț, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi la ștaif, v. **a (se) pune la patru ace.**

a fi pus pe liber, a fi concediat.

a fi pus pe trai, a duce o viață de chefuri și petreceri: *e pus pe trai! POP.*

a fi pus pe tușă, v. **a sta pe tușă.**

a(-i) fi (**la** sau **prin**) **putință**, v. **a(-i) fi cu putință.**

a nu fi puțin lucru, a fi mare lucru: *nu era puțin lucru pentru om să aibă pe Dumnezeu în preajma lui. POP.*

fir(e)-ai (sau **fir(e)-ar**) **al** (sau **a, ai, ale** etc.) **dracului!**, lua-te-ar (sau lua-l-ar etc.) dracul!, blestemat să fii (sau să fie etc.)!: *fir-ar a dracului de viață ș-afurisită! că m-a făcut mama fără noroc!CAR.*; *Râzi, Pepelea, fire-ai al dracului... dar nu râde... cine te cheamă?EM.*

fir-ar ai dracului!, v. **fir-ar al dracului!**

fir-ar ale dracului!, v. **fir-ar al dracului!**

fir-ar el iacă cui!, fir-ar al dracului!

a fi ras (sau **șters**) (**de Dumnezeu**) **din cartea vieții** (sau **a viilor**), a muri.

a fi ras (de Dumnezeu) din cartea viilor, v. **a fi ras (de Dumnezeu) din cartea vieții.**

a fi răcit la gambetă, (*înv.*; *iron.*) a fi aiurit.

a-i fi (sau **a-i merge**) **rău** (cuiva), **1.** a o duce greu; a nu-i prii (cuiva); **2.** v. **a se simți rău.**

a fi rău de carne, v. **a fi carne rea.**

a fi rău de gură (sau **gură rea**), a avea gură mare; a fi scandalagiu: *numai să avem vorbă dinainte, să nu fii rău de gură.CR.*

a fi rău de (sau **la**) **ochi** sau **a avea ochi răi**, a deochea.

a fi rău de plată, v. **a fi bun de plată.**

a fi rău de scârbă, (*reg.*) a trăi cu (prea multă) intensitate o durere, o neplăcere: *cam ce preț vrei tu? – spune ... că nu-s așa rău de scârbă.POP.*

a fi (sau **a părea**) **rău dispus**, a fi (sau a părea) indispus.

a fi rău la mațe, v. **a fi pestriț la mațe.**

a fi rău la ochi, v. **a fi rău de ochi.**

a fi recunoscător (cuiva), a purta recunoștință (cuiva): *să nu-l lase și să-i facă rost de o ocazie, pentru care tânărul va ști să fie cu prisos recunoscător.CAR.*

a nu fi rând de..., v. **a nu avea rând de...**

a(-i) fi rândul (cuiva), v. **a(-i) veni rândul** (cuiva).

a fi rost de... (sau **să...**), a exista o ocazie, o posibilitate favorabilă de... (sau să...): *ia stai, frate, că e rost să mă plimbe și pe mine!TOP.*

a-i fi rudă (cuiva), v. **a fi rudă cu...**

a fi rudă cu... sau **a-i fi rudă** (cuiva), a se înrudi, a face parte din aceeași familie cu...

a fi rupt de oboseală, v. **a fi frânt de oboseală.**

a fi rupt de osteneală, v. **a fi frânt de oboseală.**

a fi rupt din rai, v. **a fi rupt din soare.**

a fi rupt din soare (sau **din rai**), a fi extraordinar de frumos.

a fi rupt (sau **fript**) **în coș**, a fi lihnit de foame, a fi mort de foame și de sete: *așteptau cu neastâmpăr, fiind rupți în coș, de foame și de sete.CR.*

a fi rușinea cuiva, a face de rușine pe cineva.

a-i fi (sau **a i se face, a avea**) **rușine** (sau (*înv.*) **cu rușine**) (cuiva) sau **a-l prinde rușinea** (pe cineva), a se rușina: *i-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!EM.*

a fi rușinos ca o fată mare, a fi foarte rușinos: *n-a mai găsit un bădița Vasile, cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare.CR.*

a fi sac fără fund (sau **spart**), **1.** a fi lacom, nesățios; (*spec.*) a fi mâncăcios: *pe semne c-aista-i Flămânzilă, foametea, sac fără fund, sau cine știe ce pricopsală a fi.CR.*; **2.** a fi risipitor: *femeia-i sac fără fund.CR.*; **3.** a ști (și a povesti) multe snoave, anecdote, glume.

a fi sac spart, v. **a fi sac fără fund.**

a fi salon, (*arg.*) a fi de calitate foarte bună; a fi distins.

a fi salta-singurel, (*reg.*) a fi singur cuc: *la început era Dumnezeu salta-singurel.POP.*

a fi (un) sat fără câini, a rămâne de izbeliște: *Închipuie-ți, d. Mitică, fiul meu, e de părere că republica literelor românești a fost până acum un sat fără câini.CAR.*

a fi sănătos ca piatra, v. **a fi tare ca piatra.**

a fi sănătos ca un harbuz, a fi gras și frumos.

a nu fi sănătos dacă nu..., (*fam.*) a nu se putea reține sau abține de la ceva (rău), a nu se simți bine până nu face sau nu spune ceva (rău); a-i sta în fire să facă ceva (rău): *nu e sănătos dacă nu pune mâna.*

a fi sănătos tun, a fi perfect sănătos.

a fi sărac cu duhul, a fi încet la minte.

a fi sărit din minte, a fi nebun: *ori, poate, ești sărit din minte, nu cum erai mai înainte.POP.*

a fi sărit din țâțâni, v. **a fi ieșit din țâțâni.**

a fi sătul până-n gât, a fi peste măsură de sătul, a i se acri, a-i ajunge, a nu mai suporta, a nu mai răbda: *până în gât ești sătul.PANN.*

a fi scart, (la jocul de cărți) a nu mai avea în mână cărți de o anumită culoare.

a fi scăldat în lapte dulce, **1.** a fi alb la față; **2.** a fi plăcut, amabil.

a fi (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a-i fi (sau **a (i se) face**) **scârbă** (sau **o scârbă**) sau **a-l (cu)prinde scârba** (sau **o scârbă**), a (se) scârbi, a (se) dezgusta.

a fi scârbos la gură, v. **a avea gura scârboasă**,.

scos de la naftalină, demodat, învechit, vetust.

a fi scos din pelinci, v. **a ieși din pelinci**.

a fi scos la raport, v. **a se prezenta la raport**.

a(-i) fi scris (sau **hărăzit**, **sortit**) (cuiva), a(-i) fi rânduit (cuiva) de la naștere: *ce e scris și pentru noi, bucuroși le-om duce toate.EM.*; *pe bădița Vasile l-am perdut; s-a dus unde i-a fost scris.CR.*; *Se vede că așa mi-a fost sortit și n-am ce face.CR.*

a fi scump de mână, a fi zgârcit.

a fi scump de zâmbet, v. **a fi scump la râs**.

a fi scump la grai, v. **a fi scump la vorbă**.

a fi scump la râs (sau **de zâmbet**), a râde rar, a fi posac: *fetișoara asta, o vezi dumneata cât e de scumpă la râs?CR.*

a fi scump la secure, (*reg.*; despre lemn) a fi greu de prelucrat, de fasonat.

a fi scump la tărâțe și ieftin la făină (sau **mălai**), a vinde scump lucrurile fără valoare și ieftin pe cele prețioase; a nu cunoaște valoarea lucrurilor: *măicuță, de ce ești scumpă la tărâțe și ieftină la făină?CR.*

a fi scump la tărâțe și ieftin la mălai, v. **a fi scump la tărâțe și ieftin la făină**.

a fi scump la vedere, a se arăta rar în lume, a trăi retras.

a fi scump la vorbă (sau **la vorbire**, **la grai**), a fi tăcut.

a fi scump la vorbire, v. **a fi scump la vorbă**.

a fi scurt, a fi concis.

a fi scurt de vedere, v. **a fi scurt la vedere**.

a fi scurt în cuvânt, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt în grai, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt în vorbă, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt în voroavă, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt la cuvânt, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt la grai, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi scurt la minte, a avea memorie scurtă.

a fi scurt la (sau **de**) **vedere** sau **a avea vederea scurtă**, a nu vedea bine la distanță, a fi miop: *sufăr de o neplăcută infirmitate – sunt scurt la vedere.CAR.*

a fi scurt la (sau **în**) **vorbă** (sau **cuvânt**, **grai**, (*înv.*) **voroavă**), a fi puțin comunicativ.

a fi scurt la voroavă, v. **a fi scurt la vorbă**.

a fi sensibil (sau **simțitor**) **la ...**, a fi impresionat de ...: *el nu era tot așa de puțin simțitor la aplauzele semenilor săi.CAR.*

a-i fi sete (cuiva), **1.** a simți nevoia să bea; **2.** a dori foarte mult: *Și din repaos m-am născut, mi-e sete de repaos.EM.*

a-i fi sfială (cuiva), (*reg.*) a se sfii.

a fi sfințit, (*fam.*) a fi beat.

a fi sfântul zilei, a fi o persoană cu trecere; a se bucura de considerație.

a fi sigur de... (sau **pe...**), a avea deplină încredere în..., a se baza pe...: *eu sunt sigur de caracterul lor.CAR.*; *Ori, ca să fiți mai sigur de viață, eu vă zic: nu sărutați nici mână, nici gură, nici... nimic!TOP.*

a fi sigur de dânsul, v. **a fi sigur de sine.**

a fi sigur de el, v. **a fi sigur de sine.**

a fi sigur de (sau **pe**) **sine** (sau **el**, **dânsul**), a fi nesovăitor, a fi conștient de valoarea proprie.

a fi sigur pe..., v. **a fi sigur de...**

a fi sigur pe dânsul, v. **a fi sigur de sine.**

a fi sigur pe el, v. **a fi sigur de sine.**

a fi sigur pe sine, v. **a fi sigur de sine.**

a-i fi silă de zile (sau **și de cămașa de pe el**) (cuiva), a fi indispus, plictisit, fără chef.

a-i fi (sau **a i se face**) **silă** (cuiva) sau **a avea silă**, a-i fi greață, scârbă (cuiva).

a-i fi silă și de cămașa de pe el (cuiva), v. **a-i fi silă de zile** (cuiva).

a fi silit să..., v. **a fi nevoit să...**

a fi simțitor la..., v. **a fi sensibil la...**

a fi (**sânge din**) **sângele cuiva**, a fi copilul cuiva.

a fi slabă nădejde de..., v. **a fi slabă nădejde să...**

a fi slabă nădejde (sau **nădejde slabă**) **să...** (sau **de...**), (*înv.*) a fi puțin probabil să...

a fi slab ca scândura, v. **a se usca** (**ca o**) **scândură.**

a fi slobod de gură, v. **a fi slobod la gură.**

a fi slab de inimă, **1.** a fi bolnav de inimă; **2.** a fi slab de înger; a fi lipsit de fermitate.

a fi slab de înger, a ceda cu ușurință, a se lăsa ușor intimidat, înduioșat; a fi lipsit de voință: *Vai de mine și de mine, Harap Alb, zise sfânta Duminecă, parcă nu te-aș fi crezut așa slab de înger.CR.*

a fi slobod de limbă, v. **a fi slobod la gură.**

a fi slab de oțele, v. **a fi iute de oțele.**

a fi slab de piept, a fi bolnav de plămâni.

a fi slab de țâțâni, (*reg.*) a fi lipsit de putere, de rezistență.

a fi slab (**ca o**) **scândură**, v. **a se usca** (**ca o**) **scândură.**

a fi slobod la (sau **de**) **gură** (sau **limbă**), **1.** a spune fără sfială tot ce-i trece prin minte; **2.** a întrece marginile bunei cuviințe, a fi obraznic.

a fi slobod la limbă, v. **a fi slobod la gură.**

a fi slobod la mână, v. **a avea mână largă.**

a fi soarele la (sau **pe la**) **toacă**, a fi soarele pe cale să apună.

a-i fi (sau **a i se face**) **somn** sau **a-i veni somnul** (cuiva), a fi foarte obosit, a i se închide ochii de oboseală; a vrea să doarmă: *Mi-e somn, maică, și-aș dormi și n-am unde hodini.POP.*

a-i fi sortit (cuiva), v. **a-i fi scris** (cuiva).

a fi speriat de bombe, a fi sperios din fire, a fi alarmist fără motiv.

a fi Stan pățitul, a fi trecut prin multe încercări: *la orice treabă, pe Stan pățitul întreabă.PANN.*

a fi (sau **a rămâne**) **stăpân** (sau **călare**) **pe situație**, a fi sigur de reușita unei acțiuni.

a fi stearpă (sau (*reg.*) **o sterpătură**), (despre femei) a nu putea avea copii: *de băieți nu mai trag nădejde, pentru că baba mea e o sterpătură.CR.*

a fi (sau **a rămâne**) **stingher**, a fi (sau a rămâne) de unul singur, fără pereche: *am îndrăznit, deși rămas stingher, fără seminție, în deșert, să mai public ceva.CAR.*

a fi strâmtorat (sau **la strâmtoare**), a fi în dificultate, a fi la greu, a fi în nevoie.

a fi strâns cu ușa, a fi la ananghie; a fi nevoit, silit să facă (sau să spună) ceva.

a fi strâns la mână, v. **a avea mână strânsă.**

a nu fi (nici un) strop, a lipsi cu desăvârșire: *De ploi plugarul sărăcește, mălai, făină nu e strop.CAR.*

a fi sub călcâi, a fi sub dominația cuiva.

a fi sub glie, a fi mort, îngropat.

a fi sub impresia..., a fi stăpânit, de amintirea, de impresia produsă de cineva sau de ceva.

a fi sub orice critică, a fi de o calitate foarte proastă.

a fi (sau **a ține** pe cineva) **sub papuc** sau **sub picior**), a asculta orbește (de cineva) sau a domina, a stăpâni (pe cineva); (*spec.*) a nu ieși din cuvântul soției.

a fi sub picior, v. **a fi sub papuc.**

a fi sub tipar, v. **a se afla sub tipar.**

a fi subțire de obraz, v. **a avea nouă băieri la pungă.**

a fi surd bute (sau **toacă**), a nu auzi deloc: *o băbuță surdă bute.CAR.*

a fi surd toacă, v. **a fi surd bute.**

a fi (sau **a-i părea** cuiva) **(de) șagă** sau **a fi** (sau **a-i părea** cuiva) **(lucru de) șagă**, a fi (sau a-i părea cuiva că este) ceva neserios, lipsit de importanță: *gardul și casa femeiei dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă.CR.*

a fi șapte frați pe un cojoc, a fi scăpătați.

a fi șiret ca oaia, a fi prost ca noaptea.

a fi șters (de Dumnezeu) din cartea vieții, v. **a fi ras (de Dumnezeu) din cartea vieții.**

a fi șters (de Dumnezeu) din cartea viilor, v. **a fi ras (de Dumnezeu) din cartea vieții.**

a fi nu știu cum, v. **nu știu cum.**

a-i fi (cuiva) **nu știu cum să...**, a-i fi (cuiva) greu sau penibil să...

a-i fi tagă (de...), v. **a da tagă.**

a fi talanga târgului, (*reg.*) a răspândi zvonuri.

a fi taler cu două fețe, v. **taler cu două fețe.**

a fi (sau **a sta**) **tanto(i) pe tanto(i)**, a fi chit.

a fi tare a..., (*înv.*) a fi cu dreptul de a..., a fi liber să...

a fi tare (sau **sănătos**) **ca piatra**, a fi sănătos și puternic: *ai să fii veselă și sănătoasă ca piatra.POP.*

a fi tare (sau **gros**) **de boacă**, (*reg.*) **1.** a fi prost, mărginit, a fi tare de cap; **2.** a fi rezistent la băutură.

a fi tare de (sau **la**) **cap**, **1.** a fi încuiat, prost: *Iar Trăsnea, fiind el mai chilos și mai tare de cap,... se mută la o altă gazdă.CR.*; **2.** a fi răbdător: *în sfârșit, mama, cât era ea de tare de cap, de la o vreme pierde răbdarea.CR.*; **3.** a fi încăpățânat; **4.** (*reg.*) a fi rezistent la băutură.

a fi tare de cerbice, v. **a fi tare la cerbice.**

a fi tare de chică sau **a fi cu chica tare**, **1.** a fi sănătos, gras, voinic; **2.** a fi bogat.

a fi tare de fire, v. **a fi tare de înger.**

a fi tare de înger (sau **de fire**) sau **a fi tare la inimă**, a nu se lăsa ușor intimidat sau înduioșat; a nu ceda; a fi ferm; a fi rezistent, neînduplecat, curajos.

a fi tare de ochi, a nu vedea (sau a se preface că nu vede) bine.

a fi tare de o ureche, v. **a fi fudul de o ureche.**

a fi tare de urechi, v. **a fi fudul de o ureche.**

a fi tare în ceafă, a fi obraznic.

a fi tare în cerbice, v. **a fi tare la cerbice.**

a fi tare în fălci, a fi încăpățânat, a nu se da bătut.

a fi tare în gură, **1.** a fi intrigant; **2.** a face scandal.

a fi tare în gușă, (*peior.*) a fi bogat.

a fi tare în replici, a avea replici prompte și bune.

a fi tare la cap, v. **a fi tare de cap.**

a fi tare (sau **vârtos**) **la** (sau **în**, **de**) **cerbice** sau **a fi cu cerbicea tare**, a fi rezistent, neînduplecat, dârz, încăpățânat; a fi neinfluențabil, a nu ceda: *norodul acesta iaste tare la cerbice.BIBLIA.*

a fi tare la inimă, v. **a fi tare de înger.**

a fi tăiat cineva, (*reg.*) a semăna leit cu cineva.

a-i fi (cuiva) **tălam**, (*înv.* și *reg.*) **1.** a-i fi rușine, a se jena; **2.** a-i fi lehamite de ceva.

a fi tămâie, (*fam.*) **1.** a fi lefter, a nu avea nici un ban; **2.** a fi ignorant, a nu ști nimic.

a fi tărcat la mațe, v. **a fi pestriț la mațe.**

a-i fi tângă (cuiva după ceva), (*reg.*) a regreta (ceva), a tânji (după ceva).

a fi (sau **a se face beat**) **tei**, a se îmbăta foarte tare, a fi beat turtă: *cu-o ghioace de mei, mă făcui tei! POP.*

a fi teleleu Tănase, a fi zăpăcit, prost: *tu să nu fii tălălău Tănase, și-i cere raiul.POP.*

a (nu) fi timp (pentru ceva), v. **a (nu) avea timp** (pentru ceva).

a-i fi (sau **a-i sosi**, **a-i veni**) **timpul** (cuiva sau la ceva), a-i sosi (cuiva sau la ceva) momentul favorabil, prilejul așteptat: *mie timpul mi-a sosit, timpul de căsătorit.POP.*

a (nu) fi timpul de..., v. **a (nu) fi timpul să...**

a (nu) fi timpul (sau **vremea**) **să...** (sau **de...**), a (nu) fi momentul potrivit pentru...: *ar fi vremea să se părăsească în politica Statului român jocul călcărilor periodice și reciproce de Constituție.CAR.*

a fi (sau **a rămâne**, **a ajunge la**, **a lăsa** pe cineva) **tinichea**, a fi (sau a rămâne, a ajunge, a lăsa pe cineva) sărac lipit, lefter: *eu am venit în București cu ceva părăluțe ... tu zici că ești tinichea de tot.CAR.*

a fi tâmp la vedere, (*înv.* și *reg.*) a nu vedea bine, a fi miop.

a fi (**uscat ca o**) **toacă** (sau **ca toaca**), (a fi) foarte slab.

a fi toate tabără, v. **a fi totul tabără.**

a fi toate cu lapte, **1.** (despre oi) a fi toate bune de lapte; **2.** (*fig.*) a fi adevărat: *Bine-ar fi, măi Chirică, dac-ar fi toate cu lapte câte le spui tu.CR.*

a fi (sau **a** (**se**) **face**, **a ieși**) **tobă** (sau **burduf**, (*reg.*) **dobă**) **de carte** (sau **de învățătură**), (a fi) foarte învățat: *la Socola să mergem dacă voim să ieșim dobă de carte.CR.*

a fi tobă de învățătură, v. **a fi tobă de carte.**

a fi tocmai pe tocmai (sau **tocmai-tocmai**), a fi chit.

a fi tocmai-tocmai, v. **a fi tocmai pe tocmai.**

a fi (sau **a face pe**) **Toma necredinciosul**, a se îndoi (din principiu) de orice; a nu avea încredere în cuvântul nimănui.

a fi topenie de cineva, (*reg.*) a fi rău de cineva, a fi vai de cineva.

a fi topor de oase, a fi cal de bătaie: *în definitiv, noi plugarii suntem, ca să zic așa, topor de oase. CAR.*

a fi tot (pentru cineva), v. **a(-i) fi tot una** (cuiva).

a(-i) fi tot aia (cuiva), v. **a(-i) fi tot una** (cuiva).

a fi tot cu mâna în buzunar, a fi cheltuitor.

a fi tot de-o zeamă (**cu...**), a fi de-o teapă (cu...): *primarul satului aceluia era tot de-o zeamă cu dânsul.POP.*

a fi tot (numai) **o apă**, a asuda, a transpira din abundență.

a fi tot o mâncare de pește, a fi același lucru, a fi totuna.

a fi (sau **a lăsa**) **totul** (sau **toate**) **tabără**, (*reg.*) a fi (sau a lăsa) totul vraiște: *văzu el că nu este toate tabără cum lăsase.POP.*

a(-i) fi tot una (sau **tot aia**) (cuiva) sau **a face totuna** sau **a fi tot un drac** (pentru cineva), a-i fi indiferent, a-i fi egal (cuiva): *De aceea una-mi este mie, de ar vorbi, de ar tăce.EM.; Nu! orișice să fac, văz bine că pentru mine-i tot un drac!CAR.; Ei! că parcă dacă m-o găsi dormind nu-i tot un drac!CAR.*

a fi tras la față (sau **cu fața trasă, cu obrajii trași**), a fi slăbit, scofâlcit la față.

a fi trăsnit, a fi beat: *Așa... zic mitocanului,... țațo, că era trăsnit... Am auzit că de la o vreme-ncoace într-o băutură o duce.CAR.*

a fi trăsnit cu leuca, v. **a fi lovit cu leuca**.

a (nu) fi treaba mea (sau **a ta, a lui** etc.), a (nu) mă (sau te, îl etc.) privi, a (nu) mă (sau te, îl etc.) interesa.

a fi treaba pe..., (*reg.*) a se ajunge la..., a fi situația de a...

a fi treaba pe bâtă (sau **pe ciomag**), a se decide prin bătaie, a ieși cu bătaie.

a fi treaba pe ciomag, v. **a fi treaba pe bâtă**.

a fi treabă, a fi mult de lucru.

a(-i) fi (de) trebuință, v. **a(-i) face trebuință**.

a fi trecut cu gluma, v. **a se trece cu gluma**.

a fi trecut (sau **trimis**) **la munca de jos**, a fi retrogradat.

a fi trecut (și) **prin ciur și prin ciurel**, v. **a fi trecut** (și) **prin ciur și prin dârmon**.

a fi trecut (și) **prin ciur și prin dârmon** (sau **prin sită, prin ciurel, prin veșcă**), (despre oameni) a avea experiență, a fi versat: *un boier bătrân, trecut și prin ciur și prin dârmon, d-ăia care auzise, văzuse și pățise multe.POP.*

a fi trecut (și) **prin ciur și prin sită**, v. **a fi trecut** (și) **prin ciur și prin dârmon**.

a fi trecut (și) **prin ciur și prin veșcă**, v. **a fi trecut** (și) **prin ciur și prin dârmon**.

a fi trimis la munca de jos, v. **a fi trecut la munca de jos**.

a fi trimis pe banca acuzării, a fi dat în judecată.

a fi (sau **a se simți**) **trup din trupul cuiva**, a fi (a se simți) descendent al cuiva, (*fig.*) a face parte integrantă din...

a fi (sau **a se face**) **trup și suflet cu...**, a se identifica cu aspirațiile cuiva, a fi foarte apropiat de...

a fi trupul cuiva, (*înv.*) a fi rudă de sânge cu cineva.

a fi tufă de parale, a fi lipsit de bani, sărac.

a fi tufă de Veneția, v. **tufă de Veneția**.

a fi tun (**de beat**), v. **a fi cuc** (**de beat**).

a fi turbat după... (sau **să...**), a fi foarte pasionat după..., a dori foarte mult să...

a fi turbat să..., v. **a fi turbat după...**

a fi turc (sau **ca turcul**), a fi foarte încăpățânat, a nu vrea să înțeleagă, a nu ține seama de nimic.

a fi tureatcă, (despre elevi) a fi nepregătit la lecție, a fi clei.

a fi turtă, v. **a fi beat turtă**.

a fi țap ispășitor, a suferi pentru greșelile altora.

a fi ținut să..., a fi obligat să...

a fi ud ciuciulete, v. **a (se) face ciuciulete.**

fiu de lele, v. **fecior de lele.**

fiu de taur, (*înv.*) vițel: *Grăsimea ... a fii de tauri și de țapi.BIBLIA.*

fiu de țap, (*înv.*): ied.

a fi uitat de moarte, a fi foarte bătrân.

a fi umbra cuiva, **1.** a se ține scai de cineva; **2.** a fila pe cineva.

a fi un cheag zbârcit, a avea fața smochinită ca un cheag de miel: *ești un cheag zbârcit, mai ca și mine, și iaca ce-ți urlă prin cap.CR.*

a fi un dobitoc și jumătate, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi un hoț și jumătate, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi un măgar și jumătate, v. **a fi un prost și jumătate.**

a fi un om și jumătate, a fi un om cu însușiri deosebite; a fi foarte capabil.

a fi un prost (sau **măgar, dobitoc, hoț** etc.) **și jumătate**, a fi culmea prostiei (sau măgăriei, dobitociei, hoției etc.).

a fi uns cu toate alifiile (sau **unsorile**), a fi trecut prin multe, a avea o mare experiență (de viață); a fi abil, viclean.

a fi uns cu toate unsorile, v. **a fi uns cu toate alifiile.**

a fi (sau **a se face**) **un trup**, a se uni, a se contopi.

a fi urechea satului, v. **a fi urechea târgului.**

a fi urechea târgului (sau **a satului**), a fi la curent cu tot ce se întâmplă.

a-i fi (sau **a i se face**) **urât** (cuiva), a se plictisi: *baciul, pentru ca să nu-i fie urât, ... începu a fuma din pipă.POP.*

a fi ursit, a fi predestinat: *Sărac, fără putere, în lume sunt ursit prin valuri de durere să trec necontenit. CAR.*

a fi uscat ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură.**

a fi uscat (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură.**

a fi uscat troscot, a fi foarte uscat.

a fi ușă (sau **cheie**) **de biserică**, a fi cuminte, a avea purtare de sfânt.

a nu fi (**tocmai**) **ușă** (sau **cheie**) **de biserică**, a nu fi lipsit de păcate.

a fi ușor (sau **ager**) **de mână** sau **a avea mână ușoară**, a lucra cu dexteritate, cu finețe.

a fi vacă de muls, a se lăsa exploatat (de cineva): *la drept vorbind, nu ești numai așa o vacă de muls pentru fiecare.CR.*

a fi vai și amar de capul (sau **de pielea, de viața**) (cuiva), a fi, a ajunge într-o situație foarte grea: *Noroc de la Dumnezeu că era fată robace și răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei.CR.*

a fi vai și amar de pielea cuiva, v. **a fi vai și amar de capul cuiva.**

a fi vai și amar de viața cuiva, v. **a fi vai și amar de capul cuiva.**

fi-v-ar fața cinstită! sau **să ierte cinstita față a d-voastră!**, (*pop.*) scuzați!, pardon!, iertați vorba proastă!

a fi varză, v. **a (se) face varză.**

a fi văratec de gură, a fi vorbăreț, guraliv.

a fi veșnic cu căciula pe cap, a fi mândru, a nu apela la nimeni.

a-i fi viața în joc (cuiva), v. **a-și pune capul în joc.**

a-i fi viața spânzurată (cuiva), (*înv.*) a trăi într-un pericol continuu: *Și va fi viața ta spânzurată dennaintea ochilor tăi și te vei teme ziua și noaptea.BIBLIA.*

a fi vârtos în cerbice, v. **a fi tare la cerbice.**

a fi vârtos la cerbice, v. **a fi tare la cerbice.**

a fi vorba, a fi în discuție: *aici nu e vorba de ce-i place unuia sau altuia să facă.CAR.*

a fi vrăjit (de cineva), a fi în puterea vrăjilor (cuiva); a fi fermecat (de cineva): *zic că sunt vrăjit.POP.*

a fi vrednic de..., v. **a fi demn de...**

a fi vrednic de milă, a fi demn de compătimire.

a fi vrednic de miraz, (*reg.*) a fi vrednic de batjocură.

a (nu) fi vreme (pentru ceva), v. **a (nu) avea timp** (pentru ceva).

a (nu) fi vremea (să... sau **de...)**, v. **a (nu) fi timpul (să ...** sau **de ...)**.

a-i fi vremea trecută (cuiva), v. **a-și trece vremea**.

a fi zobit de oboseală, a fi mort de oboseală.

a i se fâlfâi (cuiva de ceva), (*fam.*) a nu-i păsa (cuiva de ceva).

floare la ureche, bagatelă, fleac, mărunțiș: *necazurile noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce se spun în cărți.CR.*

a flocăi (pe cineva) **(de) să-i meargă fulgii**, v. **a bate** (pe cineva) **(de) să-i meargă fulgii**.

a flocăi (pe cineva) **(de) să-i meargă peticele**, v. **a bate** (pe cineva) **(de) să-i meargă fulgii**.

a fluiera a pagubă, a regreta o pierdere, o nereușită, un eșec; a rămâne cu buzele umflate.

a fluiera a pustiu, v. **a fluiera în pustiu**.

a fluiera (sau (*reg.*) **a șuiera**) **în biserică**, a nesocoti convenientele; a fi inoportun: *așa-i trebuie! cine l-a pus să fluiere în biserică?*

a fluiera în (sau **a**) **pustiu**, a fluiera a pagubă, a plictiseală.

a-i fluiera vântul prin oase (cuiva), v. **a fi numai piele(a) și os(ul)**.

fluieră-n bute, (*reg.*) bețivan.

fluieră-vânt sau **flutură-vânt**, om fără căpătâi, haimana: *un june fluieră-vânt, umblând de colo până colo.POP.*

flușturarea inimii, (*înv.*) zăpăceală; nebunie, demență: *Bată-te-va Domnul cu turbare și cu flușturarea inimii.BIBLIA.*

flutură-vânt, v. **fluieră-vânt**.

fluture de noapte, (*eufem.*) prostituată.

foame brează, foame foarte mare, hămeseală.

foame de lup, foame mare.

foc bengal, foc de artificii.

foc de..., deosebit de..., din cale afară de...: *aceasta era mai în vârstă și ceva încrucișată; dar foc de harnică.CR.*

foc de paie, **1.** entuziasm sau pasiune trecătoare: *iubirea lor a fost un foc de paie*; **2.** fleac, bagatelă.

foc și scrum, (*reg.*) durere (foarte mare): *of! iubiții mei părinți! de când d-acas am plecat, mult dor de voi am mâncat; dar în vremea de acum la inimă foc și scrum.POP.*

forme generoase, forme pline, planturoase: *o doamnă cu forme exagerat de generoase.*

a forța (sau **a exagera**) **nota**, a depăși măsura (în comportare).

fost-ai lele când ai fost!, timpul trece implacabil.

a fost (odată) ca niciodată, (formulă de început în basme) s-a întâmplat într-un timp foarte îndepărtat, nedeterminat: *a fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti.*POP

fraged la gură, v. **fraged la limbă**.

fraged la limbă (sau **la gură**), indiscret, flecar, gură-slobodă.

fraier cu cioc, (*fam.*) **1.** naiv peste măsură; **2.** prost la culme.

frați buni, frați de la același tată și aceeași mamă.

a se frământa cu firea, v. **a se frământa cu gândul**.

a se frământa cu gândul (sau

cu firea, cu mintea) sau **a-și frământa mintea** (sau **mințile**), a-și bate capul, a se gândi mult și intens: *până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul fel și chip.CR.; O fericiți chinezi! ... Voi nu vă frământați cu firea pentru nimic.CAR.*

a se frământa cu mintea, v. **a se frământa cu gândul.**

a-și frământa (sau **a-și frânge**) **mâinile**, a-și freca mâinile de neliniște, de tulburare, de disperare.

a-și frământa mintea, v. **a se frământa cu gândul.**

a-și frământa mințile, v. **a se frământa cu gândul.**

a frământa (sau **a pisa**) **pământul**, **1.** a bate pământul cu picioarele; **2.** a dansa îndrăcit.

frământare de limbă, v. **frântură de limbă.**

a frânge carul, (*pop.*) a nu izbuti, a eșua.

a frânge cerbicea (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a frânge cerbicia (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a-i frânge ciolanele (cuiva), v. **a-i muia ciolanele** (cuiva).

a-i frânge coastele (cuiva), v. **a-i face pântece din coaste** (cuiva).

a-și frânge gâtul, **1.** a muri; **2.** (fig.) a da faliment.

a (i se) frânge inima (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a-și frânge mâinile, v. **a-și frământa mâinile.**

a frânge nasul (cuiva), v. **a tăia nasul** (cuiva).

a-i frânge oasele (cuiva), v. **a-i muia ciolanele** (cuiva).

a (i se) frânge rărunchii (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a (i se) frânge sufletul (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a-i frânge turta (cuiva), (*pop.; glumeț*) a bate (pe cineva).

a(-i) frânge turta (pe cap) (cuiva), v. **a(-i) rupe turta (pe cap)** (cuiva).

frântură (sau **frământare**) **de limbă**, vorbire încâlcită; (*p. ext.*) frază alcătuită din cuvinte greu de pronunțat: *Cu dezlegări ciudate și cu frânturi de limbă ocupe-se copiii.EM.*

a freca chelia (sau **ridichea**) (cuiva), a muștrului pe cineva, a bate (pe cineva).

a freca de gâlci (pe cineva), (*pop.*) a învăța minte (pe cineva), a-i face bucata (cuiva).

a freca la melodie (pe cineva), (*arg.*) a cicăli, a sâcâi (pe cineva).

a freca la patru coaste (pe cineva), v. **a bate la trei coaste** (pe cineva).

a freca la trei coaste (pe cineva), v. **a bate la trei coaste** (pe cineva).

a freca mangalul, v. **a freca menta.**

a freca menta (sau **mangalul**), (*fam.*) a pierde vremea, a tăia frunză la câini.

a-și freca mâinile, **1.** a-și încălzi mâinile (frecându-le una de alta); **2.** a fi foarte bucuros, mulțumit: *Aici e de mine! Deschideți iute, zise Ivan, tropăind și frecându-și mânile.CR.*

a-l freca de gâlci (pe cineva), a învăța minte (pe cineva).

a freca ridichea (cuiva), a muștrului, a-i face mizerii (cuiva); a-i trage o scărmăneală (cuiva): *freacă ridichea becisnicului de zăcaș.POP.*

a-i freca ridichea la nas (cuiva), v. **a stoarce ceapa în nas** (cuiva).

a-i freca sub nas (ceva cuiva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

frecție la un picior de lemn, acțiune fără efect, inutilă.

fricos și de umbra lui, foarte fricos: *eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea. CR.*

frig de crapă lemnele, v. **frig de crapă pietrele.**

frig (sau **ger**) **de crapă pietrele** (sau **lemnele**), frig (sau ger) cumplit: *Și era un puiu de ger în dimineața aceea, de crăpau lemnele.CR.*

a frige în bătaie (pe cineva), a bate măr (pe cineva).

a frige la inimă (pe cineva), v. **a seca la inimă** (pe cineva).

a frige la mațe (pe cineva), a pricinui un mare neajuns (cuiva).

a-l frige pământul sub tălpi (pe cineva), a fi neliniștit, nerăbdător (să facă ceva, să plece undeva).

a-i frige pielea (cuiva), a-i face zile fripte (cuiva); a se răzbuna (pe cineva): *mai rabdă, Harap-Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea.CR.*

a-i frige (**dracul**) **șerpi pe burtă** (cuiva), **1.** a fi nervos, arțăgos; **2.** a fi foarte zgârcit; **3.** a-i face rău, a-i crea neplăceri (cuiva).

a frige un miel tâlhărește, a frige mielul întreg, în pielea lui.

frumoasă coz, (despre fete, femei) foarte frumoasă.

frumoasă de pică, v. **frumos de pică.**

frumos de muc, v. **frumos de pică.**

frumos (sau **frumoasă**) **de pică** (sau (*reg.*) **de muc**) foarte frumos (sau frumoasă): *neica-și are ibovnică; și e frumoasă de pică.POP.*

fudul de-o ureche, (*glumeț*) surd.

a fugi (sau **a se păzi**) (de cineva) **ca de popă tuns**, a evita (pe cineva).

a fugi (sau **a ieși, a se duce**) **ca din pușcă** (sau **ca împușcat, ca pușcat**), a fugi (sau a ieși, a se duce) foarte repede, glonț.

a fugi (sau **a se feri**) **ca dracul de tămâie** (sau **ca de foc**) (de cineva sau de ceva), a evita, a ocoli (pe cineva sau ceva): *De spovădanie fugi ca dracul de tămâie.CR.; un om în adevăr inteligent se ferește ca de foc să se vâre în daraveri intelectuale unde să i se arate prostia.CAR.*

a fugi ca împușcat, v. **a fugi ca din pușcă.**

a fugi ca pușcat, v. **a fugi ca din pușcă.**

a fugi ca tăunul cu paiul, a fugi foarte repede: *fuge și Scaraoschi după ceilalți, ca tăunul cu paiul.CR.*

a fugi cu coada între picioare, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a fugi cu coada între vine, v. **a ieși cu coada între picioare.**

fugi cu pianul, că se varsă clapele!, (*iron.*) pleacă de aici!

fugi de-acolo!, da de unde!, ce tot spui!

fugi de-aici!. **1.** pleacă!; **2.** ce vorbești?, ca să vezi!

a fugi de dracul și a da de tac-su, v. **a fugi de dracul și a da de taică-său.**

a fugi de dracul și a da de (sau **peste**) **taică-său** (sau (*reg.*) **tac-su, tat-su**), a da dintr-un necaz într-altul și mai mare.

a fugi de dracul și a da de tat-su, v. **a fugi de dracul și a da de taică-său.**

a fugi de dracul și a da peste tac-su, v. **a fugi de dracul și a da de taică-său.**

a fugi de dracul și a da peste taică-său, v. **a fugi de dracul și a da de taică-său.**

a fugi de dracul și a da peste tat-su, v. **a fugi de dracul și a da de taică-său.**

a fugi de mănâncă pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a fugi (sau **a alerga, a merge**) **de(-i) pârâie** (sau **de-și prăpădește, de(-i) scapără, de(-i) sfârâie**) **călcâiele** (sau **picioarele, pietrele, potcoavele**), a fugi foarte repede, a fugi ca din pușcă: *și mergea de-i pârâiau călcâiele de frică să nu se răzgândească sfânta Duminică.CR.; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele.CR.*

a fugi de-și prăpădește călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de-și prăpădește picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de-și prăpădește potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de rupe pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a fugi rupând pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a fugi de(-i) scapără călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de(-i) scapără picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de scapără pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de(-i) scapără potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de(-i) sfârâie călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de(-i) sfârâie picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de sfârâie pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi de(-i) sfârâie potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele.**

a fugi iepurește, a fugi repede (ca iepurele).

a fugi (**ca**) **împușcat**, v. **a fugi ca din pușcă.**

a fugi în lume, v. **a se duce în lume.**

a fugi în lumea largă, v. **a se duce în lume.**

a fugi în treapăd, v. **a umbla în treapăd.**

a fugi în trepete, v. **a umbla în treapăd.**

a-i fugi laptele (cuiva), (despre femei) a-i seca sânul.

a fugi (sau **a alerga**, **a goni**, **a veni**) **mâncând** (sau **de rupe**, **rupând**) **pământul** sau **a mânca pământ(ul)** (**fugind** sau **alergând**) sau **a rupe pământul în fugă**, a fugi foarte repede: *Generarul venea în fuga calului, de rupea pământul.EM.*

a-i fugi (sau **a-i aluneca**) (cuiva) **ochii** (după ceva sau după cineva), a-i plăcea, a dori foarte mult (ceva sau pe cineva).

a-i fugi ochii în fundul capului (cuiva) sau **a i se înfunda ochii în cap** (cuiva), a fi foarte slăbit: *i se turbură și painginesc ochii, fugindu-i în fundul capului.POP.*

a-i fugi (sau **a pierde**) **pământul de sub picioare**, **1.** a-și pierde echilibrul: *sui scăricica, intru, când... simt că-mi fuge pământul de sub picioare.CAR.*; **2.** a fi pe punctul de a pierde o situație materială, socială etc.

a fugi (**ca din**) **pușcă**, v. **a ieși** (**ca din**) **pușcă.**

a fugi rupând pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a-i fugi sângele la cap (sau **la inimă**) (cuiva), a se congestiona.

a-i fugi sângele la inimă (cuiva), v. **a-i fugi sângele la cap** (cuiva).

a-i fugi somnul (cuiva), v. **a i se speria somnul** (cuiva).

a-i fugi sufletul (cuiva), a fi ca mort: *îi trage un frecuș..., de-i fugea sufletul din el.CR.*

a fulgera cu privirea (pe cineva), a arunca o privire scurtă și amenințătoare (cuiva).

a fulgera în sec, (*reg.*) a fulgera pe timp senin.

a-i fulgera prin minte (cuiva), a-i veni un gând (cuiva).

a fuma ca o șerpoaică, v. **a fuma ca un șarpe.**

a fuma ca un șarpe (sau **ca o șerpoaică**), a fuma mult, cu nesaț.

a fuma ca un turc, a fuma foarte mult.

a-i fumega nasul (cuiva), v. **a-și umfla nasul.**

a funda pe nisip, v. **a clădi pe nisip.**

a-l fura Aghiuță (pe cineva), a adormi profund: *cum bău, îl și fură Aghiuță.POP.*

a fura ca în codru, v. **a fura ca în pădure.**

a fura ca în pădure (sau **ca în codru, ca la drumul mare, ca în pădurea Vlăsiei**), a fura fără teamă; a jefui.

a fura ca în pădurea Vlăsiei, v. **a fura ca în pădure.**

a fura ca la drumul mare, v. **a fura ca în pădure.**

a fura (**și**) **cloșca de pe ouă**, v. **a fura** (**și**) **oul de sub cloșcă.**

a fura cu coada ochiului, v. **a fura cu ochiul.**

a fura cu ochii, v. **a fura cu ochiul.**

a fura cu ochiul (sau **cu ochii, cu coada ochiului**) (pe cineva), **1.** a se uita pe furiș (la cineva): *din când în când cu ochiul eu te fur.EM.*; *Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul.CR.* **2.** a fermeca, a vrăji (pe cineva): *când se uită la dânsul, parcă îl fură cu ochii.POP.*

a fura cu urechea, a trage cu urechea.

a fura cu zâmbetul, a cuceri cu zâmbetul.

a-l fura gândul (pe cineva), a cădea pradă gândurilor; a se gândi, a medita, a reflecta: *te fură gânduri, omule, pentru mine?DOS.*

a fura inima (sau **mintea**) (cuiva), a zăpăci (pe cineva), a-i lua mințile, a-i suci capul (cuiva): *nimene nu mi-a furat inima ca hicleana asta de fată.POP.*

a fura la cântar, v. **a înșela la cântar.**

a fura (sau **a lua, a prinde, a apuca**) **luleaua neamțului** (**cu zale cu tot**), (*pop.*) a se îmbăta.

a fura mintea (cuiva), v. **a fura inima** (cuiva).

a fura mințile (cuiva), v. **a lua mințile** (cuiva).

a fura ochii (sau **vederile**) (cuiva), a fascina, a fermeca (pe cineva); a lua ochii (cuiva): *se lumina, ... de le fura vederile.CR.*

a fura o sărutare (sau **un sărut**) (cuiva), a săruta pe furiș (sau prin surprindere) (pe cineva).

a fura (**și**) **ouăle de sub cloșcă**, v. **a fura** (**și**) **oul de sub cloșcă.**

a fura (**și**) **oul** (sau **ouăle**) **de sub cloșcă** (sau **cloșca de pe ouă**), **1.** (despre hoți) a fi foarte îndemânatic; **2.** (*fig.*) a fi deosebit de isteț, de șiret.

a-l fura (sau **a lua**) **sfântul** (sau **sfinții**) (pe cineva), (*reg.*) **1.** a adormi, a dormi ușor: *cum a pus capul jos, l-au luat sfinții.POP.*; **2.** a păți ceva neplăcut: *dacă nu-i fi și cu draci oleacă, apoi cică te fură sfinții și iar nu-i bine.CR.*; **3.** a fi moleșit de somn sau de beție; **4.** a se îmbolnăvi; **5.** a muri.

a-l fura sfinții (pe cineva), v. **a-l fura sfântul** (pe cineva).

a-şi fura singur căciula, a-şi face un rău crezând că va obţine un avantaj.

a-l fura somnul (pe cineva), a picoti, a ațipi (pe nesimțite); a adormi: *Și ba unul una, ba altul alta, de la o vreme i-a furat somnul pe-amândoi.CR.*

a-l fura șarpele de inimă (pe cineva), v. **a-l mușca șarpele de inimă** (pe cineva).

a-l fura șarpele de limbă (pe cineva), v. **a-l mușca șarpele de inimă** (pe cineva).

a fura (sau **a vinde**) **turnul Colței**, a comite o faptă imposibilă.

a fura un sărut (cuiva), v. **a fura o sărutare** (cuiva).

a fura vederile (cuiva), v. **a fura ochii** (cuiva).

fură de pălângește, (*reg.*) fură de stinge.

fură de stinge (sau **de usucă**, (*reg.*) **de pălângește**), fură permanent și cu îndemânare.

fură de usucă, v. **fură de stinge**.

furca drumului, (*pop.*) bifurcație, răspântie.

furca pieptului, (*anat.*) extremitatea inferioară a sternului: *de oftat ce-am oftat tare, furca pieptului mă doare.POP.*

fustă lungă, minte scurtă, v. **coadă lungă, minte scurtă**.

a fute la cap (pe cineva), v. **a bate capul** (cuiva).

a fute la icre (pe cineva), v. **a bate capul** (cuiva).

a fute vânt, (*obs.*) a trândăvi.

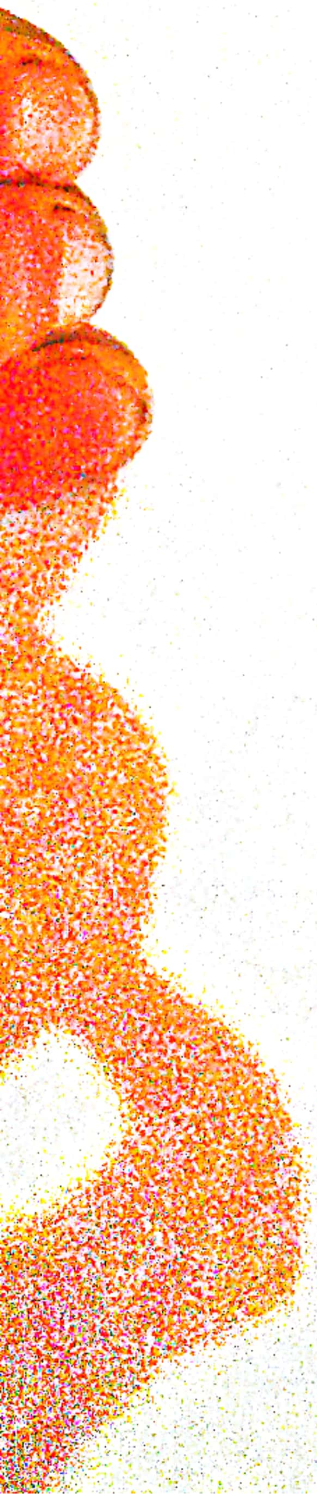

G

galben de gras, (*iron.*) foarte slab, pe moarte.

gata a..., v. **gata să...**

gata să... (sau **a...**), cât pe ce să..., aproape să...: *era gata să-i spună adevărul, dar intrase un vecin și luaseră altă vorbă.*

găina care cântă seara nu se ouă dimineața, vorbă multă, treabă puțină.

gălăgie (sau **zgomot**) **ca-n** (sau **de**) **iad**, gălăgie insuportabilă, infernală.

gălăgie de iad, v. **gălăgie ca-n iad**.

a găsi acasă pe mutu, a găsi poarta încuiată.

a găsi ac de cojocul cuiva, v. **a avea ac de cojocul cuiva**.

a găsi ac pentru cojocul cuiva, v. **a avea ac de cojocul cuiva**.

a-și găsi bacăul (cu cineva), v. **a-și găsi beleaua** (cu cineva).

a-și găsi beleaua (sau **buclucul**, (*reg.*) **bacăul**, **mantaua**) (cu cineva) sau **a da de belea** (sau **de bucluc**) (cu cineva), a o păți, a o încurca, a da de bucluc, a da de dracul (cu cineva): [e] *feciorul lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, și ți-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta.CR.; nu mă faceți din cal măgar, că vă veți găsi mantaua cu mine.CR.; Ne-am găsit beleaua cu nemții.EM.; Un bătăuș trebuie să-și găsească și el Bacăul.CAR.; nici canapeaua să n-o aduci pe scenă, că ți-ai găsit beleaua!TOP.*

a-și găsi buclucul (cu cineva), v. **a-și găsi beleaua** (cu cineva).

a găsi capac la toate, a avea răspuns la orice întrebare; a avea prezență de spirit.

a găsi (sau **a afla**, **a crede**) **cu cale** (sau **de bine**, **de cuviință**), a socoti nimerit, potrivit: *guvernul acesta nu a găsit de cuviință – și foarte bine a făcut – să nu ia nici o măsură excepțională de siguranță publică.CAR.; boierii moldoveni liberali... au găsit cu cale să cheme la adunare și câțiva țărani fruntași.CR.*

a găsi de bine, v. **a găsi cu cale**.

a găsi de cuviință, v. **a găsi cu cale**.

a găsi dreptate (cuiva), a da, a face dreptate (cuiva): *cred că și judecata are să-mi găsească dreptate.CR.*

a găsi față, (*înv.*) a descoperi.

a-l găsi gălbinarea (pe cineva), a face pe el de frică.

a se găsi în impas, v. **a se afla în impas**.

a se găsi în punct(ul) de a..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a se găsi în punct(ul) să..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a se găsi în situația cuiva, v. **a fi în situația cuiva.**

a se găsi într-un punct mort, v. **a ajunge la un punct mort.**

a se găsi la marginea gropii, v. **a fi pe marginea gropii.**

a se găsi la marginea mormântului, v. **a fi pe marginea gropii.**

a se găsi la punct(ul) de a..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a se găsi la punct(ul) să..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a se găsi la un punct mort, v. **a ajunge la un punct mort.**

a găsi leacul, **1.** a găsi remediul; **2.** a găsi mijlocul de a rezolva ceva; **3.** a găsi ac de cojocul cuiva, a-i veni de hac cuiva: *Ei lasă, că-ți găsesc eu acuș leacul!CR.*

a-și găsi lelea bărbatul, v. **a-și găsi omul.**

a nu-și (mai) **găsi locul**, v. **a nu-și** (mai) **afla locul.**

a-și găsi mantaua (cu cineva), v. **a-și găsi beleaua** (cu cineva).

a-și găsi nașul, v. **a-și găsi omul.**

a-l găsi neputința (pe cineva), v. **a-l apuca neputința** (pe cineva).

a nu găsi nici o boabă, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu găsi nici o lescaie, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu găsi nici o lețcaie, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu găsi nici o para chioară, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a nu găsi nici o para frântă, v. **a nu avea nici o para chioară.**

a găsi nod în papură (cuiva), v. **a căuta nod în papură** (cuiva).

a găsi noduri în papură (cuiva), v. **a căuta nod în papură** (cuiva).

a găsi noima, a găsi soluția unei probleme; a descoperi sensul unui eveniment, al unui fenomen.

a găsi o codiță cuiva, v. **a afla o codiță cuiva.**

a-și găsi omul (sau **nașul, popa, lelea bărbatul**), a da peste cineva pe care nu-l poți amăgi, înșela, birui cu una, cu două: *Dar las' că și-au găsit ei omul... De nu le-oi veni eu de hac în astă noapte, nici mama dracului nu le mai vine.CR.*

a se găsi pe marginea gropii, v. **a fi pe marginea gropii.**

a se găsi pe marginea mormântului, v. **a fi pe marginea gropii.**

a se găsi pe punct(ul) de a..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a se găsi pe punct(ul) să..., v. **a fi pe punct(ul) de a...**

a găsi plăcinta gata, a profita de munca altuia.

a-și găsi popa, v. **a-și găsi omul.**

a-și găsi potriva, (*reg.*) **1.** (despre piese care se asamblează) a se potrivi, a se asambla cu o alta; **2.** (despre oameni) a-și găsi nașul.

a(-i) găsi pricină (sau **pricini**) (cuiva), a(-i) găsi motiv sau pretext de ceartă (cuiva); (*p.ext.*) a(-i) imputa, a(-i) reproșa (pe nedrept) (cuiva ceva): *unde-i dragoste puțină, lesne-i a găsi pricină.POP.*

a(-i) găsi pricini (cuiva), v. **a(-i) găsi pricină** (cuiva).

a găsi prilej de..., v. **a găsi vreme de...**

a-și găsi prostul, a-și găsi omul ușor de înșelat, de dus de nas.

a găsi răsunet, v. **a avea răsunet.**

a se găsi rău, v. **a sta rău.**

a-și găsi sfântul, (*înv.*) **1.** a-și găsi nașul; **2.** a găsi pe cineva gata să-i satisfacă toate dorințele: *degeaba, țigane, nu ți-ai găsit sfântul.PANN.*

a găsi (sau **a lega**) **tei(e) de curmei(e)**, **1.** a găsi pretexte, subterfugii; a se fofila; **2.** a înșira vorbe fără rost: *cuvinte căptușite îngăima și teie de curmeie până ce se văd ieșiți din casă.POP.*; **3.** a o duce greu, a fi sărac.

a-i găsi tipicul, (*reg.*) a-i găsi pricina, chițibușul, clenciul, chichița.

a-și găsi un rost, a-și face o situație: *porni de acasă unde o va învăța Dumnezeu, ca să-și găsească un rost. POP.*

a găsi vreme (sau **prilej**) (**de...**), a găsi momentul potrivit (pentru...).

a se găti de horă, a se îmbrăca cu haine de sărbătoare.

a (i se) găti o papară (cuiva), a (i se) pregăti ceva rău (cuiva), a (i se) întinde o cursă (cuiva): *mirosi cam ce papară i se gătește.POP.*

a(-i) găuri pielea (cuiva), (*pop.*) a împușca (pe cineva).

a se găvozdi bine, (*reg.*) a se îmbuiba, a se ghiftui cu mâncare.

a gâdila la inimă (pe cineva), a linguși (pe cineva).

gâdilă-mă, să râd!, n-ai haz!

gândești că-i tras prin inel, v. **parcă-i tras prin inel**.

gândești că-i tras prin mărgea, v. **parcă-i tras prin inel**.

gândești că-i tras printr-o mărgea, v. **parcă-i tras prin inel**.

gândești că-i tras printr-o verigă, v. **parcă-i tras prin inel**.

gândești că-i tras printr-un inel, v. **parcă-i tras prin inel**.

gândești că-i tras prin verigă, v. **parcă-i tras prin inel**.

a-i gândi bine (sau **rău**) (cuiva) sau **a-i gândi gând bun** (sau **rău**) (cuiva), a avea gânduri, intenții bune (sau rele) față de cineva, a-i vrea binele (sau răul) cuiva: *rău nu-ți voiesc, ci bine-ți gândesc.PANN.*

a gândi de rău (pe cineva), a bănui de fapte rele (pe cineva).

a-i gândi gând bun (cuiva), v. **a-i gândi bine** (cuiva).

a-i gândi gând rău (cuiva), v. **a-i gândi bine** (cuiva).

a-i gândi rău (cuiva), v. **a-i gândi bine** (cuiva).

gând la gând (**cu bucurie**), v. **într-un gând**.

gâr(a) mâr(a), v. **câr(a) mâr(a)**.

gâscă (**numai**) **bună de jumulit**, persoană care poate fi exploatată, escrocată; naiv, fraier.

geaba mai porți căciulă!, v. **păcat că te-a făcut Dumnezeu român cu căciulă!**

ger de crapă lemnele, v. **frig de crapă pietrele**.

ger de crapă pietrele, v. **frig de crapă pietrele**.

get-beget coada vacii, autentic, original.

a se ghionti cu..., a se ciocni, a se lovi cu...

a-i ghiorăi (sau **a-i gârâi**) **mațele de foame** (cuiva), a fi lihnit de foame: *cu rufe de-ale tale îți ghiorăesc mațele de foame.CR.*; *Noroc numai c-am găsit pe-o teșitură un boț de mămăligă de-am mâncat, căci îmi gârâiau mațele de foame.CR.*

a gini marginea, (*arg.*) a observa, a remarca.

a se giugiuli ca doi porumbei, v. **a trăi ca porumbeii**.

a se giugiuli ca porumbeii, v. **a trăi ca porumbeii**.

a glumi (cu cineva) **ca mâța cu șoarecele**, v. **a se juca** (cu cineva) **ca mâța cu șoarecele**.

a glumi (cu cineva) **ca pisica cu șoarecele**, v. **a se juca** (cu cineva) **ca mâța cu șoarecele**.

gol ca napul, v. **(gol) ca un nap**.

gol ca un nap, v. **(gol) ca un nap**.

gol făcăleț, gol pușcă.

gol nap, v. **(gol) ca un nap**.

gol pistol, v. **gol pușcă**.

gol (sau (*înv.*) **îmbrăcat**) **pușcă** (sau **pistol**), **1.** complet dezbrăcat, în pielea goală: *vine dumnealui gol pușcă și bea până se face tun. CAR.*; **2.** (foarte) sărac; (extrem de) sărac: *se sileau de adunau, dar tot goi pușcă erau.POP.*

a goni mâncând pământul, v. **a fugi mâncând pământul**.

a goni rupând pământul, v. **a fugi mâncând pământul**.

grabnic la mânie, v. **iute la mânie**.

gras ca gratia, foarte slab.

gras (sau **învelit**) **ca pepenele** (sau **ca un pepene**) sau **gras pepene**, foarte gras: *șase boi ca pepenii, să ți-i mânce doftorii.POP.*

gras ca târnul, foarte slab.

gras ca un pepene, v. **gras ca pepenele**.

gras (ca o) cobză, slab și bolnăvicios.

gras de-i numeri coastele, v. **slab de-i numeri coastele**.

gras pepene, v. **gras ca pepenele**.

gras tobă, (*reg.*) slab.

a grăi (de) bine (de cineva), v. **a vorbi (de) bine** (pe cineva).

a grăi (de) bine (pe cineva), v. **a grăi (de) bine** (pe cineva).

a grăi cu năpaste, (*înv.*) a năpăstui (pe cineva); a vorbi cu păcat.

a grăi cu păcat, v. **a vorbi cu păcat**.

a grăi cu picioarele, v. **a vorbi cu picioarele**.

a grăi curmeziș, (*pop.*) a fi de altă părere, a contrazice.

a grăi (sau **a spune, a striga**) **de la inimă**, a vorbi, a spune, a striga din suflet, pe față, fără nici o reținere: *drăguța de la inimă grăia.POP.*

a grăi de price, (*înv.*) a căuta ceartă: *către soț de ce dzâce nu grăiaște de price.DOS.*

a grăi din pântece, v. **a băsnui din pântece**.

a grăi (cam) în dodii, v. **a vorbi (cam) în dodii**.

a grăi în piez, v. **a vorbi în piez**.

a grăi oblu, v. **a spune oblu**.

a grăi (pe) păsărește, v. **a vorbi (pe) păsărește**.

a grăi pe cineva, (*pop.*) a chema pe cineva, a i se adresa cuiva: *la fereastră sus sărea și pe nume mă grăia.POP.*

a grăi pe ponturi, a vorbi afectat.

a grăi (de) rău (pe cineva), v. **a vorbi (de) rău** (pe cineva).

a grăi turcește, v. **a vorbi turcește**.

greu (sau **gros**) **de cap**, încet la minte: *să dau și cititorului celui mai gros de cap să-nțeleagă că răposatul de la spital este numai un nou costum al meu de paradă.CAR.*

greu de înghițit, inacceptabil, inadmisibil, intolerabil.

gros de cap, v. **greu de cap**.

gros la ceafă, (*fig.*) bogat, cu influență.

gura bate curul, vorba nesocotită se pedepsește.

gura îi meliță, vorbește mult și repede.

gura lumii (sau **a oamenilor, a mahalalei, a satului, a târgului**), clevetiri, bârfe (care circulă prin viu grai): *foaie verde lobodă, gura lumii-i slobodă.POP.*

gura mahalalei, v. **gura lumii**.

gura oamenilor, v. **gura lumii**.

gura păcătosului adevăr grăiește, s-a trădat fără voie.

gura satului, v. **gura lumii**.

gura târgului, v. **gura lumii**.

gură cu gură, v. **gură în gură**.

gură în (sau **la, cu**) **gură**, prin înțelegere directă, de la om la om: *să ne înțelegem gură în gură.POP.*

gură la gură, v. **gură în gură**.

gură nespălată, persoană flecară, care vorbește vrute și nevrute.

gură seacă, (*reg.*) palavragiu.

a se guri de ziuă, (*reg.*) a se crăpa, a se lumina de ziuă.

gurile rele, bârfitorii.

H

haida-de!, fie și așa!, treacă-meargă!

haide, hai! sau **haide, haide!**, lasă, vezi tu!

haide, haide!, v. **haide, hai!**

haină la două rânduri, haină cu două rânduri de nasturi.

haine de purtare, v. **haine de toată ziua**.

haine de tăvăleală, v. **haine de toată ziua**.

haine de toată ziua (sau **de purtare**, **de tăvăleală**), îmbrăcăminte purtată în fiecare zi, haine de lucru.

hai să-ți văd mersul!, (*pop.*) pleacă!, întinde-o de aici!

haită de câine, câine rău.

haiul de pe lume, situație hazlie.

halal mie!, v. **halal să-ți fie!**

halal să-i fie!, v. **halal să-ți fie!**

halal să-mi fie!, v. **halal să-ți fie!**

halal să-ți (sau **să-mi**, **să-i** etc.) **fie!** sau **halal ție** (sau **mie** etc.)**!**, bravo ție (sau mie etc.)!, să-ți (sau să-mi etc.) fie de bine!: *de i-ar împinge păcatul să-mi deschidă ușa, halal să-mi fie!CR.*

halal ție!, v. **halal să-ți fie!**

haram că..., (*pop.*) păcat că...

haram de..., (*pop.*) vai de...: *de-ar avé* [ibovnicul] *vo fire proastă, haram de viața noastră.POP.*

haram de capul vostru!, halal de voi! păcat de voi!: *haram de capul vostru! de n-aș fi eu aici, ați păți voi și mai rău!CR.*

har Domnului!, slavă Domnului!, mulțumesc lui Dumnezeu!

harnic (sau **iute**) **de mănâncă foc**, foarte harnic: *patru telegari de mâncau foc.POP.*

hat în hat cu..., v. **într-un hat cu...**

a se hărăți cu..., v. **a hărăți pe...**

a hărăți pe... sau **a se hărăți cu...**, a nu-i da pace cuiva; a se ciondăni, a se sfădi cu...; a întărâta pe...

hăt bine, v. **mult și bine**.

hăt departe, foarte departe.

hăt și bine, v. **mult și bine**.

a se hăți cu..., (*reg.*) a se îmbrânci cu...

hârdăul lui Petrache, (*fam.*) arest, închisoare.

a se hârâi cu..., a se ciondăni, a se ciorovăi cu...

hâr încoace, hâr încolo, v. **că-i hâr, că-i mâr**.

a se hârşi cu lumea, a se deprinde, a se obişnui cu greutățile.

hodorog-tronc, v. **hodoronc-tronc**.

hodoronc (sau **hodorog**)**-tronc**, brusc, din senin, pe neașteptate;

(ni)tam-nisam: *trântește vorba hodorog-tronc.PANN.*

a holba ochii, a deschide ochii mari: *ce holbezi așa ochii la mine?*

holtei de câine, (*înv.*) câine fără stăpân.

hop de (sau **într**)**-o parte**, (*reg.*) (despre oameni) țicnit, apucat, ieșit din minți.

hop într-o parte, v. **hop de-o parte.**

hop un cal, v. **opt (pe) un cal.**

hor, hor, hor, pentr-un topor, (*pop.*) a se certa pentru fleacuri.

hotărât lucru, cu siguranță: *hotărât lucru, înapoi nu m-oi mai întoarce.POP.*

a se hrăni cu coaste fripte, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a hrăni (sau **a crește**) **cu miez de nucă** (pe cineva), a răsfăța (pe cineva): *să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă.EM.*

a se hrăni cu răbdări prăjite, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a se hrăni cu vânt, a nu avea ce mânca.

a hurui la pistoale, a descărca pistoalele, făcând zgomot mare.

a huzuri de bine, a nu mai putea de bine: *Ipate... huzurea de bine.CR.*

I

i-a adunat Dumnezeu potecile, (*reg.*) a murit.

iaca așa, în felul acesta, precum v-am spus; simplu de tot: *îți închipui dumneata că învățătura se dobândește iac-așa, bătând din palme?*

i-a cântat cucul în casă, a rămas singur cuc.

i-a cântat popa aghiosul, a murit, l-au înmormântat.

i-a crescut păr în palmă, nu face nimic; pute de leneș ce e.

iadul pe pământ, situație îngrozitoare, insuportabilă.

i-a ieșit pământu-n față, e pământiu la chip.

i-a intrat barba-n gură, e pe moarte.

ia-l de unde nu-i, a dispărut, s-a făcut nevăzut, s-a topit.

ia loc!, șezi!: *ia loc și dumneata pe unde ăi găsi.POP.*

i-a luat cânepa apa, (*pop.*) a găsit ce-a căutat.

ia mai slăbește-mă!, mai lasă-mă în pace!

(parcă) i-a mas o cireadă de boi în pântece, v. **(parcă) i-au mas șoarecii în pântece.**

ia-mă (sau **ia-o**) **încet!**, **1.** nu mă grăbi!, nu mă zori!; **2.** spune pe îndelete!

ia-o încet!, v. **ia-mă încet!**

i-a pierdut dracul măsura sau **i-a uitat Dumnezeu măsura**, (*pop.*; despre oameni) e foarte înalt.

i-a pierit glasul, nu mai are ce răspunde, a pus botul pe labe: *Aha, vezi că ți-a cam pierit glasul?*

i-a pus Dumnezeu mâna în cap, a dat norocul peste el.

iarba dracului, v. **tămâia dracului.**

iarbă rea, **1.** buruiană (otrăvitoare); **2.** (*fig.*) om rău, primejdios.

iarnă cu șapte cojoace, iarnă foarte grea.

ia seama!, fii atent, bagă de seamă!: *ia seama, să nu te împiedici!*

ia șaua la spinare!, pleacă (numaidecât)!, șterge-o!

ia-te (sau **poți să te iei**) **de mână cu el!** sau **puteți să vă luați de mână!**, vă potriviți (la rele)!

i-a tras potcoavele, v. **a(-și) lepăda potcoavele.**

i-au fătat ploșnițele, (*fam.*) după ce că e sărac, mai e și mână spartă.

i-a uitat Dumnezeu măsura, v. **i-a pierdut dracul măsura.**

(parcă) i-au mas șoarecii (sau **o cireadă de boi**) **în pântece**, are o foame de lup.

i-a venit iapa la hăț, s-a chivernisit, o duce bine.

ia vezi!, bagă de seamă!, fii atent! nu te obrăznici!

ibostea argintului, v. **ibostea banilor.**

ibostea banilor (sau **argintului**), (*înv.*) zgârcenie, arghirofilie.

ici (și) colo (sau **colea**) sau **pe** (sau **ba**) **ici, pe** (sau **ba**) **colo** (**pe colea**), din loc în loc, pe alocuri; din când în când: *ici și colea a ei haină s-a desprins din sponci.EM.; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale.CAR.*

icre-verzi, lucruri inexistente, imaginare: *să nu mai umble, ca un pierde-vară, după icre verzi.POP.*

ieftin ca braga, (*înv.*) foarte ieftin.

ieftin iei, ieftin porți, cumperi lucruri ieftine și puțin rezistente.

ieri-seara, v. **ieri-seară.**

ieri-seară sau **ieri-seara**, în timpul serii precedente; aseară: *am primit ieri-seară, duminică, laconica ta scrisoare.CAR.*

a nu ierta din ochi (pe cineva), a supraveghea, a urmări (pe cineva): *Eu stau ascuns lângă movilă și nu-l iert din ochi.CAR.*

iertare de vamă, (*înv.*) scutire de vamă.

a-l ierta vremea (pe cineva), a avea timp: *de m-a ierta vremea să pot veni și eu mai pe urmă, bine-de-bine.CR.*

iese la spălat, (*fam.*) trece, se uită: *nu fi, bade, supărat, supărat și mâniat, oful iese la spălat!POP.*

a ieși afară, a se căca, a defeca.

a ieși afară cu udul, a se pișa.

a ieși (sau **a scoate** pe cineva) **basma** (sau **batistă**) **curată**, a scăpa (sau a scoate pe cineva) cu bine dintr-o încurcătură; a trece (sau a face să treacă cineva) drept nevinovat: *a vuit presa, dar tovarășii de partid nu l-au lăsat la greu și l-au scos basma curată.*

a ieși batistă curată, v. **a ieși basma curată.**

a-i ieși (**de** sau **înde**) **bine** (cuiva), a-i merge bine, a-i reuși (o afacere) (cuiva): *s-a apucat de negustorie și i-a ieșit bine.*

a ieși burduf de carte, v. **a fi tobă de carte.**

a ieși burduf de învățătură, v. **a fi tobă de carte.**

a ieși ca câinele din iarnă, v. **a ieși ca ogarul din iarnă.**

a ieși ca din pivniță, v. **a se auzi ca din pivniță.**

a ieși ca din pușcă, v. **a fugi ca din pușcă.**

a ieși ca împușcat, v. **a fugi ca din pușcă.**

a ieși ca ogarul (sau **ca câinele**) **din iarnă**, a fi foarte slab, numai pielea și oasele.

a ieși ca păduchele (**înainte** sau **în frunte**), a încerca să se evidențieze cu orice preț; a inoportuna: *bețivul iese la iveală ca păduchele în frunte.POP.*

a ieși ca pușcat, v. **a fugi ca din pușcă.**

a ieși către Dumnezeu, (*înv.*) a muri: *au eșit către Dumnezeu.DOS.*

a ieși cu capul gol, (*fam.*) a ieși (afară) cu capul descoperit: *pune-ți căciula! nu ieși cu capul gol!*

a ieși (sau **a pleca, a fugi, a se duce, a se întoarce**) **cu coada între picioare** (sau **între vine**), a ieși (sau a pleca, a fugi, a se duce, a se întoarce) umilit, rușinat: [dracul] *își ia coada între vine și se întoarce la stăpânu-su.CR.*

a ieși cu coada între vine, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a ieși cu dosul la oameni, a se purta necorespunzător în lume.

a ieși cu fața curată, v. **a ieși**

cu obraz curat.

a-i ieși cu gol(**ul**) (sau **cu sec**) (cuiva), (*pop.*) a-i ieși înainte (cuiva) cu un vas gol (prevestitor de insucces); a-i purta ghinion (cuiva).

a ieși cu nepus în masă, (*pop.*) a ieși, a pleca repede, pe neașteptate: *nenorocita, ieșind cu nepus în masă și necăjită ca vai de ea, s-a dus iarăș*[i] *la fântână.CR.*

a ieși (sau **a scăpa**, **a o scoate**) **cu obraz curat** (sau **cu fața curată**), a ieși onorabil dintr-o situație dificilă: *Harap Alb... fuge cât ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la sfânta Duminecă, scăpând cu obraz curat.CR.*

a-i ieși cu ocaua înainte (cuiva), a-i da să bea (cuiva).

a ieși cu picioarele (sau **cu tălpile**) **înainte**, a muri (și a fi dus la groapă).

a ieși cu pâine și (**cu**) **sare înaintea cuiva**, v. **a primi cu pâine și** (**cu**) **sare** (pe cineva).

a-i ieși cu plin(**ul**) (cuiva), (*pop.*) a-i ieși înainte (cuiva) cu un vas plin (prevestitor de noroc); a-i purta noroc (cuiva).

a(**-i**) **ieși cu sec** (cuiva), v. **a-i ieși cu gol**(**ul**) (cuiva).

a ieși cu tălpile înainte, v. **a ieși cu picioarele înainte**.

a ieși cu vorba înaintea cuiva, a deschide vorba, discuția: *Dar cum erau să iasă ele* [fetele] *cu vorba înaintea tatălui lor?CR.*

a-i ieși de-a-ndoaselea (cuiva), v. **a-i ieși rău** (cuiva).

a ieși deasupra, (*fam.*) **1.** a ieși basma curată; **2.** a avea câștig de cauză.

a ieși deasupra nevoii, v. **a scăpa de nevoie**.

a ieși de minciună, v. **a ieși mincinos**.

a ieși (sau (*înv.*) **a scăpa**) **de sub teasc**, a ieși de sub tipar: *mai în toate zilele ies de sub teasc cărți în limba românească.KOG.*

a-și ieși din balamale, **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** v. **a-și sări din țâțâni**.

a-i ieși din cap (cuiva ceva), a uita (de cineva sau ceva).

a nu-i (**mai**) **ieși din cap** (cuiva ceva), a nu (mai) putea uita (ceva), a-și aminti mereu (de ceva).

a ieși din chestiune, v. **a se abate de la chestiune**.

a ieși din comun, a se distinge, a se evidenția, a se remarca.

a (**nu**) **ieși din făgaș**, a (nu)-și părăsi obiceiurile: *a-și vedea patria ieșită din făgașul putred în care zace de secoli.AL.*

a-și ieși (sau **a-și sări** sau **a scoate** pe cineva) **din fire** (sau (*reg.*) **din minți**, **din ori**, **din nituri**, **pepene**, **din pepeni**, **din piele**, **din răbdare**, **din răbdări**, **din toate răbdările**, **din răboj**, (*reg.*) **din răbuș**, **din sărit**, **din sărite** (*înv.*) **din simțiri**, **din sine**, **din țâțâni**, (*reg.*) **din urmă**), a-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) controlul, cumpătul: *Bade, trandafir subțire, vrut-ai să mă scoți din fire.POP.; faci să-mi ies din minți. EM.; Cănuță și-a ieșit din pepene. CAR.; când m-a scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea.CR.; oricât de blajin să fie omul, îl scoateți din toate răbdările.CAR.; mă faci... să-mi ies din răbuș afară.CR.; au spus că este ieșit din sărite.CAR.; în desperarea pe care le-a pricinuit-o căderea lor meritată de la putere, apilpisiții conservatori și-au pierdut cu desăvârșire sărita.CAR.; să nu fii rău de gură, c-apoi mi-i să nu mă scoți din sărite.CR.*

a ieși (sau **a scăpa**) **din impas**, a depăși o situație dificilă, grea.

a ieși (sau **a scoate** pe cineva) **din încurcătură**, a ieși (sau a scoate pe cineva) dintr-o dificultate; a depăși (sau a ajuta pe cineva să depășească) un moment greu: *Cel de-al doilea... le ajută să iasă din încurcătură.CAR.*

a ieși din lume, a muri.

a-și ieși din minți (sau **din minte**), **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** a înnebuni.

a-și ieși din minte v. **a-și ieși din minți.**

a ieși din modă, a nu mai fi la modă, a se demoda.

a ieși din nevoie, v. **a scăpa de nevoie.**

a-și ieși din nituri, **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** v. **a-și sări din țâțâni.**

a-și ieși din ori, v. **a-și ieși din fire.**

a ieși (sau **a se ivi**, **a răsări**, **a apărea**) (**ca**) **din pământ** (**din iarbă verde**), a apărea brusc, pe neașteptate: *ei, bată-te să te bată, că tare m-ai speriat răsărind așa ca din pământ!POP.*

a-și ieși din păreri, (*reg.*) a se lămuri, a se lumina: *îți spui că ț-e greșit planul și-ți ieși din aste păreri.PANN.*

a ieși (sau **a fi scos**) **din pelinci**, a depăși vârsta alăptării; (*p. ext.*) a fi foarte tânăr (și lipsit de experiență).

a-și ieși din pepene, v. **a-și ieși din fire.**

a-și ieși din pepeni, v. **a-și ieși din fire.**

a-și ieși din piele, (*pop.*) **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** a fi foarte bucuros, a nu mai putea de bucurie.

a-și ieși din răbdare, v. **a-și ieși din răbdări.**

a-și ieși (sau **a scoate** pe cineva) **din răbdări** (sau **din răbdare**, **din toate răbdările**), **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** a enerva peste măsură (pe cineva).

a(-și) ieși din răboj, v. **a-și ieși din fire.**

a(-și) ieși din răbuș, v. **a(-și) ieși din fire.**

a-și ieși din rezon, (*înv.*) a-și ieși din minți: *femeia în lipsa-ți din rezonu-și va ieși.PANN.*

a ieși din salce, v. **a intra în salce.**

a-și ieși din sărite, v. **a-și ieși din fire.**

a-și ieși din sine, v. **a-și ieși din fire.**

a-și ieși din toate răbdările, v. **a-și ieși din răbdări.**

a-și ieși din țâțâni, **1. a-și ieși din fire**; **2.** v. **a-și sări din țâțâni.**

a ieși din uz, a fi demodat, depășit; a nu mai (putea) fi folosit: *această bancnotă a ieșit din uz.*

a ieși dobă de carte, v. **a fi tobă de carte.**

a ieși dobă de învățătură, v. **a fi tobă de carte.**

a-i ieși după plac, a-i reuși după dorință.

a ieși înainte, **1.** a ieși cel dintâi; **2.** a se distinge, a se remarca.

a ieși (sau **a se duce**) **înainte(a)** (sau **în calea**) **cuiva**, **1.** a întâmpina pe cineva: *Craiul... iese înaintea fecioru-său pe altă cale și se bagă sub un pod.CR.*; **2.** a răsări în calea cuiva: *Vine dorul de devale și vine pe drumu*[l] *ăl mare și mândruța-i iese-n cale și-i cere d-o sărutare.POP.*; *poate să-ți iasă în cale vrun iepure.CR.*

a ieși în calea cuiva, v. **a ieși înainte(a) cuiva.**

a ieși în evidență, v. **a ieși în relief.**

a ieși în (sau (*înv.* și *pop.*) **întru**, **la**) **întâmpinarea** (sau (*înv.*) **tâmpinarea**) **cuiva** sau (*înv.*) **a ieși la tâmpinare**, a ieși înaintea cuiva; a întâmpina pe cineva: *văzând fetele acestea că cineva vine la dânsele, i-au ieșit întru întâmpinare. POP.*

a ieși în lume, v. **a ieși la oameni.**

a ieși în maidan, v. **a scoate în maidan.**

a ieși (sau **a merge, a se duce**) **în** (sau **la**) **poiană**, (*pop.*) a defeca (și a urina).

a ieși în porneală, v. **a merge în porneală.**

a ieși (sau **a se afla**) **în priveală** sau **a face priveală**, (*înv.*) a privi, a asista.

a ieși (sau **a scoate, a pune, a reieși**) **în relief** (sau **în evidență**), **1.** a fi proeminent; **2.** a (se) evidenția, a (se) remarca, a (se) distinge, a (se) releva.

a ieși între oameni, v. **a ieși la oameni.**

a ieși întru întâmpinarea cuiva, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva.**

a ieși întru tâmpinarea cuiva, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva.**

a ieși la arătare, v. **a ieși la lumină.**

a ieși la cale cu..., v. **a (o) scoate la cale cu...**

a ieși la (un) cap (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a ieși la (un) capăt (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a ieși la (un) căpătâi (bun) (cu cineva sau cu ceva), v. **a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a ieși (sau **a scoate** pe cineva) **la covrigi**, (*fam.*) a deveni (sau a face să devină) foarte sărac.

a ieși la (un) fel (bun) (cu cineva sau cu ceva), v.**a (o) scoate la (un) cap (bun)** (cu cineva sau cu ceva).

a ieși la gol, a ieși în câmp liber, la larg.

a (nu) ieși la hat cu..., a (nu) ieși la un capăt, la o înțelegere cu...

a ieși la horă, a avea vârsta potrivită pentru a merge la joc în sat.

a ieși la iveală, v. **a ieși la lumină.**

a ieși la întâmpinarea cuiva, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva.**

a ieși la larg(ul), **1.** a ajunge în câmp deschis; **2.** a se simți liber, nestingherit de nimic: *era acum ieșit la larg.POP.*

a ieși la liman, **1.** a ajunge la țărm; **2.** (*fig.*) a scăpa cu bine dintr-o situație dificilă, dintr-o primejdie; **3.** (*fig.*) a ajunge la o situație mai bună.

a ieși la lume, **1.** a ajunge la lumină, la loc deschis: *cercam un vad să ies la lumea largă.EM.*; **2.** v. **a ieși la oameni.**

a ieși (sau **a da, a scoate**) **la lumină** (sau **la iveală**, (*înv.*) **la arătare**), **1.** a (se) arăta, a (se) vădi, a (se) da pe față, a (se) da în vileag: *alta este sistema d-tale scrisă, din care poate eu n-aș fi în stare să scot la iveală, ca d-ta însuți, punctele conchizătoare, și alta părerea d-tale exprimată spontaneu.CAR*; **2.** a ieși cu bine (sau a scoate pe cineva) dintr-o situație grea; **3.** a deveni public, a publica, a da publicității: *În vremea caraghioază și «de mare cumpănă», prin care avem cinstea să trecem, ... de ce adică să nu iasă la lumină «Claponul», buletin hazliu al întâmplărilor Orientului?CAR.*

a ieși la maidan, v. **a scoate în maidan.**

a ieși la mal, a o scoate la capăt.

a ieși la (sau **între**) **oameni** sau **a ieși în** (sau **la**) **lume**, a frecventa societatea, a se arăta în lume.

a ieși (sau **a scoate** pe cineva) **la obraz(e)**, a se distinge, a avansa (sau a ajuta pe cineva să avanseze) pe scara socială, a (se) boieri.

a ieși (sau **a se retrage, a scoate** pe cineva) **la pensie**, a (se) pensiona.

a ieși (sau **a ajunge**) **la pepeni**, (*fam.*) a face o afacere proastă, a nu reuși într-o acțiune; a sărăci.

a ieși la poiană, v. **a ieși în poiană**.

a ieși la porneală, v. **a merge în porneală**.

a ieși la raport, v. **a se prezenta la raport**.

a ieși la săvârșit, (*înv.*) a reuși să isprăvească, să termine ceva.

a ieși (sau **a o scoate**) **la selamet**, (*înv.*) a (se) rezolva în mod favorabil o problemă, o situație etc.; a scăpa dintr-o primejdie; a ajunge la o situație mai bună, a ieși la liman.

a ieși la (**un**) **sfârșit** (**bun**) (cu cineva sau cu ceva), v. **a** (**o**) **scoate la** (**un**) **cap** (**bun**) (cu cineva sau cu ceva).

a ieși la socoteală, a ajunge la un rezultat, la o concluzie.

a ieși la spălat, **1.** (despre pete) a se curăța; **2.** (despre țesături) a se decolora; **3.** (*fig.*) a fi lipsit de importanță: *lasă, nu te mai necăji, că iese la spălat!*

a ieși la tâmpinare, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva**.

a ieși la tâmpinarea cuiva, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva**.

a ieși (sau **a scoate**) **la țeft**, (*pop.*) a da în vileag, a ieși la iveală.

a ieși la văpsea, (*reg.*) a izbuti, a reuși.

a ieși la zăbrele, (*pop.*) a ieși la poartă.

a-i ieși limba de-un cot (cuiva), v. **a scoate limba de-un cot** (cuiva).

a (**nu**)**-i ieși** (sau **a** (**nu**) **avea**) **media**, (despre elevi) a (nu) obține medie de trecere.

a-i ieși mestecenii (cuiva), (*reg.*) a încărunți.

a ieși mincinos (sau **de minciună**), a rămâne de minciună, a fi prooroc mincinos.

a ieși mofluz, v. **a rămâne mofluz**.

a-i ieși muștarul pe nas (cuiva), v. **a-i veni muștarul la nas** (cuiva).

a nu ieși nici în ruptul capului din..., v. **a nu ieși nici mort din...**

a nu ieși nici mort (sau **nici în ruptul capului**) **din...**, a nu-și schimba convingerile, obiceiurile; a o ține una și bună: *din ce știe ea,* [gloaba] *nu vrea să iasă nici moartă.CAR.*

a(-i) ieși mustața (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a(-i) ieși mustăcioara (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a-i ieși nume (**rău**) (cuiva), v. **a scoate nume** (**rău**) (cuiva).

a-i ieși ochii (sau **sufletul**) **din cap** (cuiva), **1.** a i se umfla, a i se bulbuca ochii (cuiva); a fi exoftalmic; **2.** a depune un efort foarte mare, la limita puterilor omenești; a se speti muncind; **3.** a aștepta foarte mult.

a-i ieși pasiența (cuiva), (*fam.*) a duce la îndeplinire un plan ambițios și nesigur; a izbuti, a reuși: *cum, necum, i-a ieșit pasiența: a ajuns deputat.*

a-i ieși pământul în față (cuiva), a fi pământiu la față.

a-i ieși (sau **a-i trece**) **părul prin căciulă** (sau **prin cușmă**) sau **a-i ieși peri albi** (cuiva), **1.** a face eforturi deosebite, până la limita răbdării; **2.** a i se urî să aștepte (cuiva); **3.** a fi sărac lipit pământului.

a-i ieși părul prin cușmă (cuiva), v. **a-i ieși părul prin căciulă** (cuiva).

a ieși pârâș (asupra cuiva), (*înv.*) a pârî, a reclama (pe cineva).

a-i ieși pe nas (cuiva ceva), v. **a-i da pe nas** (cuiva ceva).

a-i ieși pe ochi (cuiva ceva), v.

a-i da pe nas (cuiva ceva).

a-i ieși peri albi (cuiva), v. **a-i ieși părul prin căciulă** (cuiva).

a-i ieși (sau **a-i scăpa**) **porumbelul din** (sau **pe**) **gură**, (cuiva), a rosti involuntar un adevăr incomod.

a-i ieși porumbelul pe gură (cuiva) v. **a-i ieși porumbelul din gură** (cuiva).

a ieși prost (sau **rău**), a lua o întorsătură neplăcută: *până la urmă, lucrurile ieșiseră destul de prost.*

a ieși proțap înainte, a se băga în față.

a ieși (sau **a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce**) (**ca din**) **pușcă**, a ieși (sau a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce) în cea mai mare grabă, foarte repede, imediat, de-a dreptul.

a ieși rău, v. **a ieși prost**.

a-i ieși (sau **a-i merge**) **rău** (sau **de-a-ndoaselea**) (cuiva), a-i merge rău, a nu-i reuși (o afacere) (cuiva): *Doar Grivei, bătrânul, n-are cu ce roade oasele, că de când cu postul mare, toate-i merg de-a-ndoasele.TOP.*

ieșire den minte, (*înv.*) nebunie: *Bată-te Domnul cu nevedere și cu ieșire den minte.BIBLIA.*

a-i ieși sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i ieși sângele în obraz (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i ieși sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i ieși sufletul (cuiva), **1.** a muri; **2.** a nu mai putea, a fi sleit de puteri: *să bată caii și să-i gonească, până să le iasă sufletul.POP.*

a-i ieși sufletul din cap, v. **a-i ieși ochii din cap**.

a(-i) ieși) tăunii (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

ieșit din comun, neobișnuit.

ieșit din gând, v. **ieșit din minți**.

ieșit din minți (sau **din minte**, (*înv.*) **din gând**), nebun.

ieșit din modă, (*înv.*) desuet, demodat.

a ieși tobă de carte, v. **a fi tobă de carte**.

a ieși tobă de învățătură, v. **a fi tobă de carte**.

a(-i) ieși) tuleiele (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

ieșiți toți dintr-un (sau **după un**) **tipar**, pe același calapod.

ieșiți toți după un tipar, v. **ieșiți toți dintr-un tipar**.

a-i ieși un sfânt din gură (cuiva), a rosti vorba potrivită: *parcă ți-a ieșit un sfânt din gură!CR.*

a ieși (sau **a scoate**) **untul din...**, (*fig.*; *pop.*) a munci până la epuizare (sau a stoarce de puteri pe…).

a-i ieși vinul în nas (cuiva), v. **a umbla cu plosca la nas**.

a-i ieși vorba din gură (cuiva), a spune ceva fără voie, a scăpa o vorbă.

a-i ieși vorbe (cuiva), a circula opinii, păreri urâte despre cineva, a fi obiect de bârfă: *Frunză verde foi mărunte, vorbe mi-au ieșit cam multe.POP.*

a imita scrisul (sau **semnătura**) (cuiva), a contraface, a plastografia scrisul (sau semnătura) cuiva.

a imita semnătura (cuiva), v. **a imita scrisul** (cuiva).

impozitul sângelui, (*înv.*) obligativitatea serviciului militar.

a induce în eroare (pe cineva), a înșela, a amăgi (pe cineva): *toată suflarea problematică din țara aceasta s-au opus proiectului, inducând în eroare și pe unii de bună-credință.EM.*

inimă albastră, **1.** suflet trist; melancolie, întristare, jale: *doinele sunt cântece de inimă albastră*; **2.**

necaz, mânie.

– **inimă de aur**, om foarte bun la suflet.

– **inimă dreaptă**, om cinstit, drept.

inimă rea, mâhnire, întristare: *a murit de inimă rea.*

a inspira încredere, a produce (cuiva) impresia de onestitate, de seriozitate *Toate acestea nu sunt în stare a ne inspira încrederea pe care am avea-o dacă soarta răscumpărării ar atârna... de oameni cinstiți.EM.*

a insufla încredere (cuiva), a da curaj, a îmbărbăta (pe cineva).

a intenta proces, v. **a face proces.**

interesul poartă fesul, banul este totul în lume.

a intra boala (în cineva) a se îmbolnăvi.

a intra ca-n brânză (undeva), a pătrunde foarte ușor, fără a întâmpina rezistență (undeva).

a intra chezaș, (*înv.*) a accepta să fie chezaș.

a intra cumpărător, (*înv.*) a se oferi să cumpere ceva.

a intra epitrop, (*înv.*) a primi însărcinarea de epitrop.

a intra fiori (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a intra fiori în oase(le) (cuiva), v. **a băga frica** (în cineva).

a intra frica (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva)

a intra frica în oase(le) cuiva, v. **a băga frica** (în cineva)

a-i intra fumurile în cap (cuiva), v. **a i se sui fumurile la cap** (cuiva).

a-i intra fumurile la cap (cuiva), v. **a i se sui fumurile la cap** (cuiva).

a-i intra gărgăuni(i) în cap (cuiva), v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a-i intra gărgăuni(i) la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a-i intra greieri în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a-i intra greieri la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a intra groaza în cineva, v. **a băga frica în cineva.**

a(-i) intra groaza în oase(le) **cuiva**, v. **a băga frica în cineva.**

a intra în agonie, a începe lupta cu moartea.

a intra în atingere cu..., a lua legătura, a fi în contact cu...

a intra în belea (sau **în încurcătură, în necaz**, (reg.) **în chichion**), a da peste un necaz, a avea de îndurat un neajuns, o neplăcere: Și *acum, iaca în ce chichion am intrat.CR.*

a intra (sau **a se băga**) **în cârcotă cu...**, (*pop.* și *fam.*) a se certa cu...: [badea] *a intrat în cârcotă cu avocatul.EM.*

a intra în cârd cu...,, v. **a se pune în cârd cu...**

a intra în cârd cu dracul, v. **a se pune în cârd cu...**

a intra în (sau **la**) **cheltuială** (sau **cheltuieli**), a face cheltuieli: *intrase în cheltuieli cu plecarea fetelor la Paris.*

a intra în cheltuieli, v. **a intra în cheltuială.**

a intra în (sau **la**) **chibzuri**, (*reg.*) a cădea pe gânduri, a se frământa: *nu mai puțin și împăratul intră la chibzuri, cum ar face să prinză pe acești hoți cutezători.POP.*

a intra în chichion, v. **a intra în belea.**

a intra în combinație cu..., a face un aranjament, a se asocia cu...

a intra în competiție, a concura.

a intra în conflict cu..., a avea un diferend, a se certa cu...

a intra în delă, a intra în necazuri, a da de dracul.

a intra în discuție cu..., v. **a intra în vorbă cu...**

a intra în fabrică (sau **în fabri-**

ca cuiva), (*fam.*) a fi certat, muștruluit, pedepsit (de cineva).

a intra în favorurile cuiva, v. **a intra în grațiile cuiva**.

a intra în foc, a intra în luptă.

a intra în foc (pentru cineva), a se expune unui mare pericol (pentru cineva); a garanta (pentru cineva).

a intra în grațiile (sau **în favorurile**) **cuiva**, a câștiga bunăvoința cuiva.

a intra în groază, (*înv.*) a se îngrozi.

a intra în grozile morții, a fi cuprins de groaza morții apropiate: *baba intrase în grozile morții.POP.*

a intra în gura lumii, a deveni subiect de bârfă.

a intra în gura lupului, a-și asuma (toate) riscurile.

a intra în horă, v. **a intra în joc**.

a intra în încurcătură, v. **a intra în belea**.

a intra în joc (sau **în horă**), a se încurca într-o treabă.

a intra în judecată cu..., v. **a intra în județ cu...**

a intra în județ (sau **în judecată**) **cu...**, a se judeca cu...:

a intra în legalitate, v. **a fi în legalitate**.

a intra în materie, (despre conferențiari) a începe expunerea subiectului conferinței; a aborda miezul chestiunii.

a intra în mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire**.

a intra în mormânt, a muri: *gândul... nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt.CR.*

a intra în necaz, v. **a intra în belea**.

a intra în obicei, a deveni obișnuință.

a intra în panică, a se alarma, a se speria foarte tare.

a intra (sau **a cădea**) **în păcat** sau **a da în păcat**, **1.** a comite o faptă condamnabilă, a greși, a păcătui: *ia adu-ți aminte bine și nu intra în păcat.PANN*; **2.** (*spec.*) a comite o crimă: *Oleo, dragă românaș, pe tine că te-a*[u] *tăiat frații tăi nejudecat. Și-a*[u] *intrat în greu păcat.POP.*

a intra în pământ, **1.** a muri; **2.** a dispărea: *Dar a găsit nimica toată, căci furnicile parcă intrase în pământ.CR.; nu l-am găsit, coane Fănică, parcă a intrat în pământ.CAR.*

a intra în pământ de frică (sau **de rușine**), a fi foarte speriat sau rușinat: *iară eu intram în pământ de rușine.CR.*

a intra în pământ de rușine, v. **a intra în pământ de frică**.

a intra în plac cuiva, v. **a intra în voie cuiva**.

a intra în placul cuiva, v. **a intra în voie cuiva**.

a intra în plug cu..., v. **a se pune în cârd cu...**

a intra în producție, v. **a fi în producție**.

a intra în putrefacție, a începe să putrezească.

a intra în rând cu..., v. **a fi în rând cu...**

a intra în rândul..., v. **a fi în rând cu...**

a intra în (sau **a ieși din**) **salce**, (*pop.*) a începe (sau a termina) un tratament cu ceaiuri de salce.

a intra în săptămâna chioară, v. **a fi în săptămâna oarbă**.

a intra în săptămâna oarbă, v. **a fi în săptămâna oarbă**.

a-i intra în sânge (ceva cuiva), a deveni o obișnuință, reflex.

a intra în scaun, v. **a (se) pune în scaun**.

a intra în scenă, v. **a urca în scenă**.

a intra în spital, a se interna în spital.

a intra în sufletul cuiva, **1.** a

agasa (cu amabilitățile) pe cineva; **2.** a deveni drag cuiva.

a intra în tain, (*reg.*) a ajunge într-o situație bună.

a intra în (sau **la**) **tocmeală** (sau **tocmeli**), a cădea la învoială, a se pune de acord, a accepta condițiile cerute.

a intra în tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a intra într-un partid, a se înscrie într-un partid.

a intra în voia cuiva, **1.** v. **a intra în voie cuiva**; **2.** v. **a cădea la mâna cuiva**.

a intra în voie (sau **în plac**, **în placul**, **în voia**) **cuiva**, **1.** a-i da ascultare (cuiva); a-i face pe plac (cuiva): *Ș'apoi, și vouă, nu știu zău, cum v-a mai intra cineva în voie.CR.*; **2.** a fi agreabil cuiva, a corespunde exigențelor cuiva: *Apoi dă, nu știu cine ți-a mai putea intra și ție în voie, măi Chirică.CR.*

a intra în vorbă (sau **în discuție**) (cu cineva), **1.** a începe o convorbire (cu cineva):.; **2.** a curta o fată: *intrând în vorbă, fata... îi întoarce capul.CR.*

a intra la apă (sau **la spălat**), **1.** (despre țesături) a-și reduce dimensiunile după spălare; **2.** (despre oameni) a intra în belea, în necaz.

a intra la bănuieli, a bănui, a suspecta: *Și de!... ce să zicem! lumea are pentru ce să intre la bănuieli.CAR.*

a intra la cheltuială, v. **a intra în cheltuială**.

a intra la cheltuieli, v. **a intra în cheltuială**.

a intra la chibzuri, v. **a intra în chibzuri**.

a intra la gânduri (sau **la grijă**, **la griji**, **la idei**, **la (o) idee**) sau **a se lua de** (sau **pe**) **gânduri**, a se îngrijora, a se neliniști; a deveni bănuitor, suspicios: *știi că eu nu intru la idee cu una, cu două.CAR.*; *Dintr-un nu-știu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata.CAR.*; *Însă vai de omul care se ia pe gânduri.CR.*

a intra la grijă, v. **a intra la gânduri**.

a intra la griji, v. **a intra la gânduri**.

a intra la idee, v. **a intra la gânduri**.

a intra la idei, v. **a intra la gânduri**.

a intra la mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire**.

a intra la mijloc, a interveni.

a intra la răcoare, (*pop.*) a face pușcărie.

a intra la spălat, v. **a intra la apă**.

a intra la stăpân, **1.** a slugări: *ia sunt și eu un băiet sărman... și vreu să intru la stăpân.CR.*; **2.** a fi sub influența cuiva.

a intra la tocmeală, v. **a sta la tocmeală**.

a intra la vătale, v. **a fi la vătale**.

a intra la zdup, v. **a băga la zdup**.

a intra (sau **a cădea**, **a băga**) **mesa**, (*fam.*) **1.** a intra (sau a băga pe cineva) într-o încurcătură, într-o belea: *am intrat mesa, se văicări el.CAR.*; **2.** a se păcăli.

a intra moartea în cineva, v. **a da moartea în cineva**.

a intra pe mâna cuiva, a fi la discreția cuiva.

a(-i) intra pe o ureche și a(-i) ieși pe cealaltă, a nu fi atent, a fi distrat; a nu da importanță.

a intra pe scenă, v. **a urca în scenă**.

a intra (în) platcă, (*înv.*) **1.** a pierde o partidă la jocul de cărți; **2.** a avea de plătit o datorie.

a-i intra rața în traistă (cuiva), a i se face frică, a o băga pe mânecă: *logofătului îi intrase rața în trais-*

tă, când auzi de bărbat.POP.

a intra (sau **a se băga**) **slugă** (la cineva), a se angaja slugă (la cineva); a munci (pentru cineva): *fă-te că ești om sărman și că umbli să te bagi slugă.POP.*

a(-i) intra spaima (în cineva), v. **a băga frica** (în cineva).

a(-i) intra spaima în oase(le) (cuiva), v. **a băga frica** (în cineva).

a-i intra stigleți în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a intra sub judecată, (*înv.*) a fi dat în judecată: *de nu va face așa, atunci întră sub judecată.PRAV.*

a-i intra (pe) sub piele (cuiva), v. **a i se băga (pe) sub piele** (cuiva).

a-i intra (un) șarpe (rece) în sân, v. **a-i trece (un) șarpe (rece) prin sân.**

a-i intra (cuiva) **șarpele în pungă**, a nu avea bani.

a-i intra (un) șarpe (rece) prin sân, v. **a-i trece (un) șarpe (rece) prin sân.**

(parcă) a intrat în pământ, v. **(parcă) l-a înghițit pământul.**

a intrat murga în sat, s-a înserat.

a intrat nora în blide, (despre femei) e foarte neîndemânatică la treburile gospodărești.

a-i intra un cui în coastă (cuiva), v. **a avea un cui la inimă.**

a-i intra un cui în inimă (cuiva), v. **a avea un cui la inimă.**

a-i intra un cuțit la inimă (cuiva), a-l trece un fior rece (pe cineva).

a intra vremea (sau **zilele**) **în sac**, a trece vremea: *răbdare, tânărule, n-a intrat vremea-n sac!CAR.; „Lasă, Zițo, zic, îți găsești tu norocul, n-a*[u] *intrat zilele-n sac!“CAR.; Trebuie să fiți circumspecți cu asemenea acuzări, nu de alta, dar gândiți că soarta lumii schimbătoare este și n-a*[u] *intrat zilele în sac.EM.*

a intra zilele în sac, v. **a intra vremea în sac.**

ironia soartei, v. **ironia sorții.**

ironia sorții (sau **soartei**), jocul neașteptat al sorții: *iată ironia soartii!CAR.*

a iscodi intrigă, v. **a face intrigă.**

a iscodi intrigi, v. **a face intrigă.**

a(-și) ispiti norocul, v. **a(-și) încerca norocul.**

a i se isprăvi (cuiva) **lâna din fuior**, a nu mai avea ce toarce; (*p. ext.*) a nu mai avea de lucru, a-și face de treabă: *Acu i s-a isprăvit* [„Presei“] *lâna din fuior și se leagă de opoziție.EM.*

a i se isprăvi (cuiva) **zilele**, a deceda, a muri.

istoria veche, v. **lumea veche.**

a se iubi ca doi porumbei, v. **a trăi ca porumbeii.**

a iubi (pe cineva) **ca lumina ochilor**, v. **a iubi** (pe cineva) **ca ochii din cap.**

a iubi (pe cineva) (sau **a-i fi drag** cuiva) **ca** (sau **mai mult decât**) **ochii din cap** (sau **lumina ochilor**), a iubi pe cineva (sau a fi iubit de cineva) foarte mult: *Acum văzuse Ipate ce poate Chirică și-i era drag ca ochii din cap.CR.; își iubește nevasta ca ochii din cap.CAR.*

a se iubi ca porumbeii, v. **a trăi ca porumbeii.**

a iubi la nemurire (pe cineva), a iubi enorm (pe cineva): *Sunt un june tânăr și nefericit, care... iubește la nemurire.CAR.*

a iubi mai mult decât lumina ochilor (pe cineva), v. **a iubi ca ochii din cap** (pe cineva).

a iubi mai mult decât ochii din cap (pe cineva), v. **a iubi ca ochii din cap** (pe cineva).

a iubi pe subt ascuns, a iubi pe ascuns, în taină: *Aolică, ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns.CAR.*

iute ca scânteia, în mare viteză, foarte repede: *apoi* [dracul] *ie-*

se iute ca scânteia și se tot duce înainte la slujbă.CR.

iute (sau **rea**) **de cur**, (*pop.*; despre femei) desfrânată, curvă.

iute de mănâncă foc, v. **harnic de mănâncă foc.**

iute de picior, v. **bun de picior.**

iute de pumn, bătăuș.

iute (sau **strâmt**) **la mațe**, (*reg.*) arțăgos.

iute (sau **grabnic**, **rău**) **la mânie**, iritabil, irascibil.

iute și degrabă, imediat, îndată.

a-și iuți pasul, a fugi.

a i se iuți tărâțele în borș (cuiva), v. **a se tulbura tărâța în cineva.**

a se ivi colțul, v **a da colțul.**

a se ivi (**ca**) **din pământ** (**din iarbă verde**), v. **a ieși** (**ca**) **din pământ** (**din iarbă verde**).

a-și izbândi asupra..., (*pop.*) a se răzbuna pe...: *bietul iepure se hotărî să-și izbândească asupra ursului.POP.*

a se izbândi de la (sau **dentru**) **dânsul**, (*înv.*) a cere socoteală cuiva, a se răzbuna pe cineva: *Eu voi îzbândi dentru dânsul.BIBLIA.*

a se izbi cu capul de (**toți**) **pereți**(**i**), v. **a se da cu capul de** (**toți**) **pereți**(**i**).

a (**se**) **izbi cu capul de prag**, v. **a** (**se**) **da cu capul de prag.**

a (**se**) **izbi cu capul de pragul de sus**, v. **a** (**se**) **da cu capul de prag.**

a se izbi cu capul de vatră, v. **a se da cu capul de** (**toți**) **pereți**(**i**).

a izbi cu noroi (în cineva), v. **a împroșca cu noroi** (în cineva).

a izbi fereastra de perete, v. **a da ușa de perete.**

izbit capul lui tată-său, v. **bucățică ruptă tată-său.**

a izbi ușa de perete, v. **a da ușa de perete.**

a izgoni din scaun (pe cineva), v. **a scoate din scaun** (pe cineva).

îi curge untura (sau **îi dă grasul**) **pe nas**, (*glumeț*) e foarte slab.

îi dă grasul pe nas, v. **îi curge untura pe nas.**

îi dă necazul de nod, e foarte necăjit, nenorocit.

îi mănâncă câinii din buzunar, v. **îi mănâncă câinii din traistă.**

îi mănâncă câinii (sau **rațele**) **din traistă** (sau **din buzunar**), **1.** este foarte mic de statură; **2.** e bleg, prost: *era un om din aceia căruia-i mâncau câinii din traistă.CR.*

îi mănâncă rațele din buzunar, v. **îi mănâncă câinii din traistă.**

îi mănâncă rațele din traistă, v. **îi mănâncă câinii din traistă.**

(parcă) îi ninge și (îi) plouă sau **(parcă) îi plouă și (îi) ninge**, e veșnic supărat, posomorât, posac.

îi place să pună mâna, v. **a pune mâna.**

(parcă) îi plouă și (îi) ninge, v. **(parcă) îi ninge și (îi) plouă.**

îi știu eu buba, știu ce îl doare.

îi trec mulți bani prin mâini, cheltuiește fără socoteală, e un risipitor.

îl împunge (sau **înțeapă**) **orzul** (sau **ovăzul**), (*reg.*) îi merge (prea) bine, e îmbuibat.

îl împunge ovăzul, v. **îl împunge orzul.**

îl înțeapă orzul, v. **îl împunge orzul.**

îl înțeapă ovăzul, v. **îl împunge orzul.**

îl mănâncă palma dreaptă (sau **stângă**), **1.** are o senzație de mâncărime în palma dreaptă (sau stângă), semn că va trebui să dea (sau să primească) o sumă de bani; **2.** (*fig.*) presimte că va pălmui (pe cineva).

îl mănâncă palma stângă, v. **îl mănâncă palma dreaptă.**

a (se) îmbăta cu apă rece (sau **de cap**), a (se) amăgi; a-i da cuiva (sau a-și face) iluzii nemotivate; a duce (sau a se lăsa dus) cu vorba; a crede (sau a lăsa pe cineva să creadă) că tot ce zboară se mănâncă: *În zadar marele om de stat caută să îmbete lumea cu apă rece.EM.*

a (se) îmbăta de cap, v. **a (se) îmbăta cu apă rece.**

a se îmbăta (sau **a se face, a se cocli**) **turtă** (sau **criță**), a se îmbăta foarte tare.

a îmbătrâni degeaba, a nu face nimic folositor în viață: *Nu-i, care va să zică, să știm în ce fază ne aflăm: de copilărie, de tinerețe ori de bătrânețe. E e vorba numai să nu-mbătrânim, vorba românului, degeaba.CAR.*

a îmbătrâni în vatră, a rămâne fată bătrână.

a se îmbina ziua cu noaptea, v. **a se îngâna ziua cu noaptea**.

a îmbla ulițele, v. **a bate ulițele**.

a se îmbolnăvi de deces, (*glumeț*) a muri.

a se îmbolnăvi (sau (*reg.*) **bolnăvi**) **de dorul cuiva** a-i fi foarte dor de cineva: *Și doar mă sileam și eu, într-o părere, s-o fac a înțelege pe mama, că pot să mă bolnăvesc de dorul ei.CR.*

a se îmbrăca bine, **1.** a se îmbrăca cu haine groase; **2.** a se îmbrăca cu haine de bună calitate.

a îmbrăca caftanul, (*înv.*) **1.** a fi boierit; **2.** a deveni domn.

a se îmbrăca cu cămașă de gheață, a-i intra frica în oase (cuiva), a tremura de frică.

a (se) îmbrăca cu ușa, (*reg.*) a pleca: *ce mai aștepți? îmbracă-te cu ușa!*

a se îmbrăca în negru, a purta haine de doliu.

a se îmbrăca în shima îngerească, v. **a lua schima călugărească**.

a îmbrăca o carte, **1.** a lega o carte; **2.** a înveli o carte (pentru a nu se murdări).

a îmbrăca o icoană, a fereca, a încadra o icoană.

a îmbrăca o moșie, v. **a îmbrăca un lan**.

a îmbrăca patul, a pune lenjerie curată de pat.

a îmbrăca pășunea cu vite, a scoate la păscut atâtea vite câte să aibă ce mânca.

a îmbrăca schima călugărească, v. **a lua schima călugărească**.

a îmbrăca schima monahală, v. **a lua schima călugărească**.

a îmbrăca schima monahicească, v. **a lua schima călugărească**.

îmbrăcat pistol, v. **gol pușcă**.

îmbrăcat pușcă, v. **gol pușcă**.

a îmbrăca un lan (sau **o moșie**), a împărți un lan (sau o moșie) în arendă.

a îmbrăca ziua, a-și ocupa, a-și umple ziua cu lucruri utile.

a îmbrățișa o carieră, a se dedica unei profesii.

a îmbrobodi (sau **a lega**) **la ochi** (pe cineva), **1.** a fermeca (pe cineva); **2.** a orbi, a înșela (pe cineva); **3.** a pune coarne (cuiva).

a îmbuca ca lupul (sau **lupește**), a mânca lacom.

a îmbuca lupește, v. **a îmbuca ca lupul**.

a o îmbulina, a o încurca: *de data asta, amice, ai îmbulinat-o.CAR.*

a îmbuna inima cuiva, a îmblânzi (pe cineva); a îndupleca (pe cineva): [flăcăii] *gândiră să-i îmbunească inima și se duseră câțiva de-l rugară să vină.POP.*

îmi bate cugetul, (*înv.* și *pop.*) mă frământă gândul: *cugetul îmi bate, din străin să-mi fac un frate.POP.*

îmi este indiferent, nu-mi pasă; nu mă interesează.

îmi umblă cuvântul prin gură, îl știu, însă l-am uitat și mi-l voi aduce aminte degrabă; am un lapsus.

îmi vâjâie motorul, (*arg.*) mă doare capul.

a se împăca (cu cineva) **ca capra cu varza**, (*reg.*) a fi în relații proaste (cu cineva), a nu se putea înțelege unul cu altul.

a împăca (și) capra și varza, a mulțumi și pe unul și pe altul; a împăca două interese opuse.

a se împăca cu rânza, (*pop.*) a mânca pe săturate.

a se împăca cu soarta, a-și accepta destinul: *Oriîncotro de-acu m-oi duce, nu pot cu soarta să mămpac.CAR.*

a i se împăienjeni (sau **a i se împânzi**) **ochii** (sau **vederile**) (cuiva), a nu mai vedea bine, a i se încețoșa privirea: *ochii-mi se painginesc, norii sus se învârtesc.POP.*

a i se împăienjeni vederile (cuiva), v. **a i se împăienjeni ochii** (cuiva).

a împăna o fugă, (*pop.*) a o lua la fugă, a o șterge, a o tuli.

a împărtăși (ceva) **cu...**, a împărți (ceva) cu...

a împărtăși soarta cuiva, a împărți bucuriile și necazurile cu cineva.

a(-i) împărți colacul (cuiva), a(-l) vedea mort (pe cineva).

a împărți cununa (cu cineva), (*pop.*) a se căsători (cu cineva).

a împărți dreptatea, a face dreptate.

a împărți frățește, a împărți în mod egal.

a-și împărți părul cu furca, a se certa, a-și vărsa sângele: *Ce treabă avem noi cu împărățiile, și ele cu noi? Împarță-și părul cu furca – noi n-avem să ne amestecăm.CAR.*

a împărți urări de mamă, (*glumeț*) a înjura de mamă.

a o împătura, (*reg.*) a fugi, a o lua la sănătoasa.

a se împiedica de nas, a avea nasul foarte lung.

a se împiedica în picioare, a i se împletici picioarele (cuiva).

a i se împiedica limba (cuiva), a nu mai putea vorbi deslușit.

împiedicat la limbă, bâlbâit.

a i se împietri inima (cuiva), v. **a avea inimă tare**.

a împinge bani groși (cuiva), a mitui (pe cineva).

a se împinge cu vorba, a se îndemna (cu vorba).

a(-l) împinge dracul (pe cineva) (**să...**), v. **a(-l) împinge păcatul** (pe cineva) (**să...**).

a(-l) împinge împielițatul (pe cineva) (**să...**), v. **a(-l) împinge păcatul** (pe cineva) (**să...**).

a împinge în prăpastie (pe cineva), v. **a duce în prăpastie** (pe cineva).

a împinge la roată, v. **a trage la roată**.

a împinge la roată cu..., a da o mână de ajutor cuiva.

a împinge o poștă, a merge din greu.

a(-l) împinge păcatele (pe cineva) (**să ...**), v. **a(-l) împinge păcatul** (pe cineva) (**să ...**).

a(-l) împinge (sau **a(-l) duce**, **a(-l) îndemna**) **păcatul** (sau **păcatele**, **împielițatul**, **dracul**) (pe cineva) (**să ...**), a se lăsa ispitit, ademenit să facă ceva: *de i-ar împinge păcatul să-mi deschidă ușa, halal să-mi fie!CR.; Dacă însă l-o fi împins care cumva păcatul să ciupească de la vreun prinț al bisericii, cum a ciupit de la prințul Bibescu, poate n-are să-i meargă tot așa de ușor.CAR.*

a i se împânzi ochii (cuiva), v. **a i se împăienjeni ochii** (cuiva).

a i se împânzi vederile (cuiva), v. **a i se împăienjeni ochii** (cuiva).

a împleti coadă albă, v. **a împleti cosiță albă**.

a împleti cosiță (sau **coadă**, (*reg.*) **gâțe**) **albă** (sau **albe**), a rămâne fată bătrână: *ești ca floarea cea de nalbă, dar împletiși coada albă.POP.*

a împleti din picioare, a dansa, a juca.

a împleti gâțe albe, v. **a împleti cosiță albă**.

a o împlini cu..., v. **a i se împlini cuiva**.

a i se împlini cuiva sau **a o împlini cu...**, **1.** a termina, a isprăvi cu...; **2.** a o încurca cu...

a se împlini sorocul, a veni scadența, termenul de plată.

a i se împlini veleatul (cuiva), a-i veni sorocul (cuiva): *să mergem,* *împielițatule, că ți s-a cam împlinit veleatul!POP.*

a împlini voia cuiva, a împlini dorința sau porunca cuiva.

a implânta în țeapă (pe cineva), v. **a trage în țeapă** (pe cineva).

a se împodobi cu pene de păun, (*fig.*) a se împăuna.

a se împodobi la părțile ascunse, a-i crește părul în părțile ascunse ale corpului.

a împrăștia ca găina, a cheltui fără socoteală, a risipi.

a-i împrăștia trupul mădulări (cuiva), (*înv.*) a rupe în bucăți (pe cineva): *lăudându-să că-i va împrăștia trupul mădulări.DOS.*

împreună (și) cu... sau (*înv.*) **și cu... depreună**, laolaltă cu..., în același timp cu...

a împrospăta culorile, a reînnoi, a înviora culorile.

a împroșca cu noroi (pe cineva) sau **a zvârli cu noroi** (în cineva), **1.** a stropi cu noroi (pe cineva): *o mașină tăie băltoaca și mă umplu de noroi*; **2.** (*fig.*) a insulta, a batjocori, a calomnia, a defăima (pe cineva).

a împrumuta (sau **a da, a lua**) **bani cu** (sau (*înv.*) **în, pre**) **camătă**, a împrumuta bani cu dobândă.

a împrumuta bani în camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă.**

a împrumuta bani pre camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă.**

a împrumuta (sau **a lua**) **bani țigănești**, a face rost de bani cu orice preț.

a (se) împrumuta cu..., a împrumuta ceva (de la cineva).

a împuia capul cuiva, v. **a împuia urechile cuiva.**

a împuia urechile (sau **capul**) **cuiva**, a-i spune multe și mărunte, verzi și uscate cuiva; a bate, a toca la cap pe cineva.

a o împunge de fugă, v. **a o împunge la fugă.**

a împunge fuga, v. **a o împunge la fugă.**

a o împunge la (sau **de**) **fugă** sau **a împunge fuga**, a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa, a o întinde, a o tuli.

a împușca cu pat de pușcă grecesc, a bate cu bățul.

a împușca doi iepuri dintr-un foc, a rezolva două treburi deodată.

a împușca francul, (*fam.*) a nu avea bani, a fi lefter; a o duce greu.

împușcă-n lună, om nesocotit, extravagant: *Doar nu ești tu nebună s-alegi în locu-i, fată, pe un împușcă-n lună.EM.*

a se împuțina cu inima, v. **a i se împuțina sufletul** (cuiva).

a i se împuțina sufletul (cuiva) sau **a se împuțina cu inima**, a-și pierde curajul, a se descuraja: *la las' jupâneșică, nu te-mpuțina cu inima, că tot mai am oleacă de nădejde.CR.*

(chiar) în acea secundă, v. **(chiar) în secunda aceea.**

în această privință (sau **privire**) sau **într-o** (**oarecare** sau **anumită**) **privință** (sau **privire**) sau **în unele** (sau **în multe**) **privințe** (sau **priviri**), (*loc. adv.*) din acest (sau dintr-un anumit) punct de vedere, din unele (sau din multe puncte de vedere), sub acest aspect (sau raport), sub un anumit aspect, sub unele (sau sub multe) aspecte: *amâna din zi în zi... această poznașă trebușoară în multe privinți.CR.*

în această privire, v. **în această privință.**

(chiar) în această secundă sau **(chiar) în secunda aceasta**, (chiar) acum, (chiar) în această clipă, în acest moment: *și vrei răspunsul pe loc, chiar în această secundă?*

în aceeași măsură, v. **în egală măsură.**

în același timp sau (*înv.*) **într-același timp**, (*loc. adv.*) totodată, simultan, concomitent; de asemenea: *voia să facă două facultăți în același timp.*

în(tr-) acel ceas, în momentul acela, atunci, imediat, îndată, pe loc: *simțind ostașii că puteri nu le-au rămas, plini de frică, cu grămada alerg, fug, într-acel ceas.PANN.*

(chiar) în acele secunde, v. **(chiar) în secunda aceea**.

în acel moment, v. **în momentul acela**.

în acest caz sau **în cazul acesta** sau **într-un asemenea caz**, în asemenea împrejurări, în atari circumstanțe: *– Plătesc eu tot, zise unul dintre meseni. – În cazul acesta, să mai vină vină două baterii de vin și un rând de cafele, adăugă un altul.*

în acest moment sau **în momentul acesta**, (chiar) acum.

în acest sens, cu privire la ..., în această privință, în legătură cu...: *Vreți să renunțăm? Dar nu s-a exprimat nimeni în acest sens..*

în(tr-) adevăr, (*loc. adv.*) cu adevărat: *literatura unei nații nu se poate ridica la o treaptă în adevăr înaltă, până când societatea națională și Statul național n-au ajuns la cea mai înaltă treaptă în putere.CAR.; Când te-am cetit, în adevăr, îți dau cuvântul că de frică mi s-a zbârlit un fir de păr.TOP.*

în adevăratul înțeles al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului**.

în adevăratul (sau **propriul**) **sens** (sau **înțeles**) **al cuvântului** sau **în sensul** (sau **în înțelesul**) **cel mai adevărat** (sau **mai exact, mai înalt, mai pur, mai sever**) **al cuvântului** sau **în cea mai înaltă** (sau **în toată**) **accepțiune** (sau **putere**) **a cuvântului**, cu adevărat, absolut, exact, precis; pe deplin: *Toate aceste aparințe... sunt mișcări întâmplătoare a condițiunilor fiziologice a cugetărei, nu mișcări spirituale în propriul sens al cuvântului.EM.; Peters e înainte de toate un artist în adevăratul înțeles al cuvântului.CAR.; Cel dintâi este un savant și în același timp un poet, în cea mai înaltă accepțiune a cuvântului.CAR.; Ranetti este un om de spirit în cel mai sever înțeles al cuvântului.CAR.;* [era] *sat vechiu, răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului.CR.; Posedând o avere respectabilă, acești tineri, deși oameni de lume în toată accepția cuvântului, ... au preferit să ridice un stabiliment model.CAR.*

în aer (liber), v. **la aer (liber)**.

în afară de (aceasta)..., (*loc. prep.*) **1.** pe lângă (aceasta)..., în plus: *fusese un an secetos și, în afară de aceasta, invadaseră lăcustele câmpul;* **2.** fără..., dincolo de...: *excepții vor fi și spiritele cari să fie în stare a judeca bine, în afară de interes practic, producțiile talentelor.CAR.*

în afară de (orice) concurs, fără concurență: *d. Maiorescu... este un mare literat, om cu o înzestrare intelectuală în afară de orice concurs.CAR.*

a-și înainta demisia, a demisiona.

a înainta în funcție (sau **în grad**) (pe cineva), a avansa (pe cineva).

a înainta în grad (pe cineva), v. **a înainta în funcție** (pe cineva).

a înainta o cerere (sau **un act, o petiție, o plângere**) (cuiva), a adresa o cerere (sau un act, o petiție, o plângere) (cuiva).

a înainta o petiție, v. **a înainta o cerere**.

a înainta o plângere, v. **a înainta o cerere**.

înaintat de zile, v. **vechi în zile**.

înaintat în zile, v. **vechi în zile**.

a înainta un act, v. **a înainta o cerere**.

înainte-mergătoriu, (*înv.*) înaintaș, precursor.

înaintea ochilor cuiva, v. **în ochii cuiva**.

înainte cuvântare, cuvânt înainte, precuvântare, prefață, predoslovie.

(mai) înainte de a..., v. **(mai) înainte să...**

înainte (sau **mai înainte**) **de** (**nașterea lui**) **Hristos**, înaintea erei noastre.

înainte de timp (sau **de vreme**), (*loc. adj.* și *adv.*) prea devreme; înainte de termen, prematur: *a murit, sărmanul, înainte de vreme, cu pronumele conjunctive, peritu-le-ar fi numele să le piară, că au mâncat juvaer de flăcău!CR.*

înainte (sau **mai întâi**) **de toate**, (*loc. adv.*) în primul rând: *care om nu ține la viață înainte de toate?CR.*

înainte de vreme, v. **înainte de timp**.

(mai) înainte să (sau **de a**)**...**, până să..., până a nu...: *se sculaseră cu vreo două ceasuri înainte să răsară soarele.POP.*

în altă parte, (*loc. adv.*) **1.** în alt loc, altundeva; **2.** (*fig.*) aiurea: *era mereu cu gândul în altă parte.*

în(tr-) alt chip, (*loc. adv.*) în alt mod, altfel, altcum, altminteri.

în alte timpuri sau (*înv.*) **în alți timpi**, (*loc. adv.*) altădată, în trecut, odinioară: *mai șezi, că nu șezi pe ghimpi, ce te grăbești ca-n alți timpi? PANN.*

înaltul cerului, bolta cerească; văzduh: *ca o săgeată coborî pasărea din înaltul cerului.POP.*

în alți timpi, v. **în alte timpuri**.

în amănunt, (*loc. adv.*) în detaliu, detaliat: *vă spun pe scurt, că ar dura prea mult să v-o povestesc în amănunt.*

în amurg, (*loc. adv.*) pe înserat.

în amurgul vieții, la bătrânețe.

a înapoia în lucru (pe cineva), a întârzia, a împiedica la lucru (pe cineva).

a se înarma cu răbdare, a-și propune să aibă răbdare: *dacă te duci la Primărie, cată să te înarmezi cu răbdare.*

în astă privință, v. **în această privință**.

în așa hal că..., în așa măsură că...

a înăbuși în fașă, a desființa, a distruge în fază incipientă.

a (**i se**) **înăcri** (**sufletul**) (cuiva), a (se) amărî, a (se) supăra; a se sătura: *mi s-a înăcrit sufletul de dânsa.CR.*

a înălța (sau **a da**, **a strânge**, **a ridica**) **din umeri**, a mișca din umeri (în semn de neștiință, de dezinteres, de neputință): *țăranii ceilalți au început a strânge din umere.CR.*; *toate blestemele retorice, toate amenințările de lux poetic ne-ar face să dăm din umeri.CAR.*; *– Un'e me'gem? Costică ridică din umeri.CAR.*

a înălța în slava cerului (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a înălța în slavă (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a înălța în slăvi (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a înălța (**până**) **la cer** (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a se înălța la preț, (*înv.*) a mări prețul, a se scumpi.

a(-și) înălța (sau **a(-și) ridica**) **ochii**, a(-și) ridica privirea, a privi în sus: *fata-și ridică ochii albaștri.EM.*

a (**se**) **înălța pe tron**, v. **a** (**se**) **urca pe tron**.

a înălța rugă, v. **a face rugăciune**.

a înălța rugăciune, v. **a face rugăciune**.

a înălța rugăciuni, v. **a face ru-**

găciune.

în bătaie de joc, (*loc. adv.*) în batjocură: *iar piese bune s-au montat în bătaie de joc pe cârpeală.CAR.*

în bloc, (*loc. adv.*) cu toții, împreună, laolaltă.

în borta șarpelui, v. **în gaură de șarpe**.

în borta șoarecului, v. **în gaură de șarpe**.

în borta șarpelui, v. **în gaură de șarpe**.

în bortă de șarpe, v. **în gaură de șarpe**.

în bortă de șoarece, v. **în gaură de șarpe**.

în bună parte, v. **în (cea mai) mare parte**.

în butul cuiva, (*loc. adv.* și prep.; *reg.*) în ciuda, în pofida cuiva: *ce horești așa cu jele în butul dragostei mele?POP.*

în cai de poștă, (*înv.*) cu ajutorul poștalionului sau cu ajutorul cailor schimbați la fiecare popas.

în cap sau **în capăt**, (*loc. adv.*) **1.** în frunte: *în cap mergea colonelul*; **2.** exact, fix: *după ce se împlinesc trei ani în capăt, iar pornește la Dumnezeu.CR.*

în capăt, v. **în cap**.

în cap de noapte sau **în capul nopții**, (*pop.*) după ce s-a întunecat: *plecă țiganul către casă în capul nopții.POP.*

(nici) nu (mai) încape discuție, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**

(nici) nu (mai) încape îndoială (sau **discuție, tocmeală, vorbă**) sau **(mai) încape** (sau **mai e**) **îndoială** (sau **discuție, tocmeală, vorbă**)**?**, e sigur, neîndoielnic: *Nu încape îndoială că soluțiunea dată de Tractatul de Berlin cestiunii orientale va mai fi izvorul multor încurcături.EM.*; *țara asta vrea protecționism – nu mai încape tocmeală!CAR.*; *Că am făcut progrese satisfăcătoare, dintr-un punct de vedere, nu mai încape vorbă.CAR.*

(nici) nu (mai) încape tocmeală, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**.

(nici) nu (mai) încape vorbă, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**.

(mai) încape discuție?, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**.

(mai) încape îndoială?, v. **nu încape îndoială**.

(mai) încape tocmeală?, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**.

(mai) încape vorbă?, v. **(nici) nu (mai) încape îndoială**.

în capul nopții, v. **în cap de noapte**.

în care ceas, v. **în ceasul ce...**

în carne și oase, în persoană: *era chiar el, în carne și oase.*

a încasa (sau **a căpăta, a lua, a primi**) **o** (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie** (sau **chelfăneală**), a fi bătut măr, a lua o bătaie zdravănă.

a încasa o chelfăneală, v. **a încasa o bătaie**.

a încasa o palmă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a încasa o scatoalcă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a încasa palme, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

în caz afirmativ, în eventualitatea unui răspuns afirmativ: *scrie-mi dacă te interesează sau nu cărțile! în caz afirmativ, trimite și contravaloarea lor.*

în (sau **la**) **caz(ul) că** (sau **de, când**)**...**, în eventualitatea că..., dacă...: *în caz de incendiu, chemați pompierii!*

în caz contrar, altfel, altminteri, dacă nu...: *în caz contrar, vei suporta consecințele.*

în caz de..., v. **în caz(ul) că...**

în cazul acesta, v. **în acest caz**.

în cazul când..., v. **în caz(ul) că...**

încă cum, foarte mult, în mare măsură: *– Ți-e foame? – Încă cum!*

a încăleca în oaste, (*înv.*) a pleca la război.

a încăleca pe coada calului, v. **a apuca de coadă (o treabă)**.

a încăleca pe nevoie, (*pop.*) a scăpa de sărăcie, a ieși la liman: *muncea în dreapta și în stânga, ca doar-doar a încăleca pe nevoie.CR.*

a se încălța cu cineva, a face cunoștință cu cineva de care nu mai poți scăpa.

a-și încălzi măseaua, v. **a trage la măsea**.

a încălzi (sau **a înfierbânta**) **până la roșu**, a încălzi (sau a înfierbânta) până la incandescență.

a încălzi șarpele în sân, v. **a crește șarpele în sân**.

în cămașă (sau **cu cămașa**), îmbrăcat numai cu cămașa: *afară-i vremea vrăjmașă, și eu sunt numa-n cămașă.POP.*

încă-mi-te, v. **dar încă**.

a nu-l (**mai**) **încăpea cămașa** (sau **cureaua, hainele**) (pe cineva), a se îngrășa: *Preuții noștri... mila sfântului! Nu-i încape cureaua de pântecoși ce sunt.CR.*

a nu-l (**mai**) **încăpea cureaua** (pe cineva), v. **a nu-l** (**mai**) **încăpea cămașa** (pe cineva).

a nu-l (**mai**) **încăpea hainele** (pe cineva), v. **a nu-l** (**mai**) **încăpea cămașa** (pe cineva).

a nu mai încăpea cu timpul, v. **a nu-l mai încăpea vremea** (pe cineva).

a nu mai încăpea de..., a nu avea loc, a se impiedica de...

a încăpea în gheara cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea în mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea în mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a nu(-și) mai încăpea în piele, **1.** a fi foarte bucuros; a nu mai ști ce să facă de atâta bine; **2.** a fi înfumurat, plin de ifose; **3.** a fi gras și leneș.

a nu-și încăpea în săul său, (*reg.*) a fi peste măsură de gras.

a încăpea în voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea la mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea la voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea pe mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea pe mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a încăpea pe voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

încă (odată) pe-atâta, dublu.

a-și încărca bateriile, (*fig.*) a prinde puteri.

a se încărca cu..., a lua asupră-și sarcina de a se îngriji de...

a se încărca de bogdaproste, a-și găsi beleaua.

a se încărca de calabalâc, a-și aprinde paie în cap.

a se încărca de Doamne-ajută, a-și găsi beleauna; a mânca bătaie: *s-a încărcat Mușat de Doamne-ajută.EM.*

a încărca (sau **a umfla**) **nota de plată**, a mări nejustificat suma datorată pentru un produs, pentru un serviciu.

a (se) încâlci (sau **a (se) încurca**) **ițele cuiva**, a (se) încurca planurile cuiva, a-i pune bețe în roate cuiva, a (se) produce confuzie, dezordine; a (se) complica lucrurile: *acum nu mai era cine să-i încâlcească ițele.POP.*

a încânta cu migdale amare (pe cineva), (*reg.*) a-i spune (cuiva) vorbe plăcute în aparență, dar răutăcioase în fond.

încântat de cunoștință!, sunt bucuros că v-am cunoscut!

în cârcă, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) în spate: *le-au rădicat în cârcă* [coșnițele]. *DOS.*

în câte suntem azi?, ce zi a lunii e azi?

în câteva clipe, (*loc. adv.*) foarte repede, imediat: *Toate astea s-au petrecut în câteva clipe.CAR.*

încât privea..., v. **în** (**ceea**) **ce privește...**

încât privește..., v. **în** (**ceea**) **ce privește...**

în cea (**mai**) **de pe urmă**, v. **în cele** (**mai**) **din urmă**.

în cea (**mai**) **din urmă**, v. **în cele** (**mai**) **din urmă**.

în cea (**mai**) **după urmă**, v. **în cele** (**mai**) **din urmă**.

în ce ape se scaldă?, ce fel de om e?, ce gândește?, în ce dispoziție sufletească se află?

în ceasul al doisprezecelea, în ultimul moment, cu o clipă înainte de a fi prea târziu.

în ceasul care..., v. **în ceasul ce...**

în ceasul ce... (sau **care...**) sau **în ce** (sau **care**) **ceas**, când, în clipa (sau momentul) în care...: *nu știți în ce ceas Domnul nostru vine. BIBLIA.*

în (sau **la**) **ceasuri**, (*înv.*) la anul (pe vremea asta): *Mă voiu întoarce la tine în ceasuri și va fi la Sarra fecior.BIBLIA.*

în ce ceas, v. **în ceasul ce...**

în (sau **cu**) **ce chip**, (*înv.*) **1.** (*loc. adv.*) în ce fel, în ce mod, cum: *I-am surpat pe dânșii în ce chip i-am făcut lui Sion, împăratul Esevonului.BIBLIA.*; **2.** (*loc. conj.*): după cum: *În ce chip au făcut fiilor Isaf, celora ce lăcuiescu la Siir.BIBLIA.*

în cele (**mai**) **de pe urmă**, v. **în cele** (**mai**) **din urmă**.

în cele (sau **cea**) (**mai**) **din** (sau **de pe**, (*reg.*) **după**) **urmă**, la urma urmelor, în sfârșit.

în cele (**mai**) **după urmă**, v. **în cele** (**mai**) **din urmă**.

în cel mai bun (sau **mai rău**) **caz**, în situația cea mai bună (sau mai rea): *scapi, în cel mai bun caz, cu o amendă, iar în cel mai rău – te condamnă cu suspendare.*

în cel mai rău caz, v. **în cel mai bun caz**.

în ce parte?, în ce direcție?, unde?: *în ce parte a apucat-o?*

a se începe cu..., a se lua la ceartă cu...: *nu te începe cu un țăran.POP.*

a începe cuvânt, (*înv.* și *pop.*) a începe discuția.

a începe la..., a se apuca de..., a prinde să...

a începe (sau **a o da**) **pe altă coardă**, a întrebuința alte mijloace (de convingere, de constrângere), a o lua altcum: *îl luară cu frumușelul, degeaba; îl bătură, degeaba; începură dară pe altă coardă.POP.*

în (**ceea**) **ce privea**, v. **în** (**ceea**) **ce privește**.

în (**ceea**) **ce** (sau **cât**, (*înv.*) **întrucât, încât**) **privește** (sau **privea**)**...** sau **întrucât s-atinge de...**, referitor la..., raportat la..., în privința..., sub raportul..., din punct de vedere...: *cultura franceză, mai ales întrucât s-atinge de științele de stat, face pe adepții ei să admită toate ideile în mod absolut.EM.*

a încerca marea cu degetul, (*fig.*) a sonda terenul (pentru a vedea dacă are șanse de reușită).

a(-și) încerca (sau **a cerca**, **a(-și) căuta**, (*înv.*) **a ispiti**) **norocul**, a acționa fără certitudinea reușitei: *ei, Cătălin, acu-i acu ca să-ți încerci norocul.EM.*; *Dă-mi voie ca să mă duc și eu pe urma fraților mei; nu de altă, dar ca să-mi încerc norocul.CR.*; *un tânăr pribeag... vine ... în marea cetate romano-creștină, să-și caute și el, ca alți mulți, norocul.CAR.*

a înceta din gură, (*pop.*) a tăcea.

a înceta din viață, a muri.

încet-încet sau **cu încetul** sau **încetul cu încetul**, foarte încet, treptat, puțin câte puțin; cu mare băgare de seamă: *Încet-încet nora s-a dat pe brazdă și baba era mulțumită cu alegerea ce-a făcut.CR.; S-a întâmplat însă, încetul cu încetul, pe unii* [prieteni] *să mi-i răpească moartea.CAR.; planetele cu-ncetul ar reintra în viață în vechile lor legi.EM.*

încet la limbă, (*înv.*) greoi în exprimare, gângav: *Grozav la glas și încet la limbă sunt eu.BIBLIA.*

încet la minte, v. **târziu la minte**.

încetul cu încetul, v. **încet-încet**.

a închega apa, a face vrăji: *o vrăjitoare strașnică, care închega apa și care știa toate drăcăriile de pe lume.CR.*

a închega ceva bani, a strânge, a pune deoparte ceva bani.

a închega două vorbe, a lega coerent câteva cuvinte.

a închega o prietenie (cu cineva), a lega o prietenie, a se împrieteni (cu cineva).

a încheia catastihul, (*înv.*) a i se înfunda (cuiva).

a o încheia cu..., (*fam.*) a rupe legăturile, relațiile cu...

a încheia hotărâre, (*înv.*) a decide.

a încheiat-o, a renunțat, a abandonat.

în chepeng, putându-se ridica și coborî pe verticală: *o scară în chepeng.*

în chestie sau **în chestiune**, (despre subiecte, teme, probleme) în discuție: *Un lăstun, în frac, apare sus pe-un vârf de trestie, ca să ție-o cuvântare în această chestie.TOP.*

în chestiune, v. **în chestie**.

a i se închide cărările (cuiva), a nu mai avea nici o ieșire, a nu mai putea face nimic.

a închide (sau **a fereca**) **cu șapte peceți**, a păzi cu strășnicie.

a i se închide glasul (cuiva), a amuți; (*p. ext.*) a muri: *că nu știi ziua, nici ceasul, când vi s-a închide glasul.POP.*

a închide gura cuiva, v. **a astupa gura cuiva**.

a (se) închide în mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire**.

a se închide în turnul de fildeș, v. **a fi în turnul de fildeș**.

a se închide în turnul de ivoriu, v. **a fi în turnul de fildeș**.

a (se) închide la mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire**.

a închide lupul în stână, (*fig.*) a-și aduce dușmanul în casă.

a (i se) închide ochii, **1.** a moțăi, a picoti; a dormi: *Știi tu că de ieri-seară de când ne-am certat, până acum n-am închis ochii?CAR.*; **2.** a muri; **3.** v. **a închide un ochi**.

a nu (putea) închide ochii, a nu putea dormi, a avea insomnie.

a închide ochii pentru (sau **pe**) **totdeauna** (sau **vecie**), a înceta din viață, a muri.

a închide ochii cuiva, a fi lângă cineva în clipa morții și a-i coborî pleoapele peste ochi.

a închide ochii pe vecie, v. **a închide ochii pe totdeauna**.

a închide ochii pentru vecie, v. **a închide ochii pe totdeauna**.

a închide un ochi (sau **ochii**), a se face că nu observă (ceva), a trece cu vederea (ceva): *numai d-sa cată să fi știind durerea sacrificiului de sine, durerea de-a-și închide ochii în fața mizeriilor acestora.EM.*

a-și închide urechile, a-și astupa urechile, a nu mai voi să audă ceva.

a-i închide ușa în nas (cuiva), v. **a-i trânti ușa în nas** (cuiva).

a-i închide ușa în obraz (cuiva), v. **a-i trânti ușa în nas** (cuiva).

a închina armele, a capitula.

a închina cheile țării, v. **a închina o țară**.

a se închina de sănătate, (*înv.*) a saluta (pe cineva), a trimite salutări (cuiva).

a închina de sănătatea cuiva, v. **a închina în sănătatea cuiva**.

a închina dracului pe..., a da dracului pe..., a lăsa în pace pe..., a se dezinteresa de...: *să fi fost mândră-nchinată, parcă nu mi-ai fost curată.POP.*

a-și închina fruntea în țărână, a muri.

a închina în cinstea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva**.

a închina în onoarea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva**.

a închina în sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva**.

a se închina (sau **a cădea, a veni**) **la poala** (sau **la poalele**) **cuiva**, a se închina (sau a cădea, a veni) înaintea cuiva; a fi la cheremul cuiva.

a se închina la poalele cuiva, v. **a se închina la poala cuiva**.

a închina o cetate, a preda o cetate, în semn de supunere.

a închina o mănăstire, a hărăzi o mănăstire (împreună cu toate veniturile ei) unei patriarhii sau Sfântului Munte.

a închina o țară (sau **cheile țării**), a face, în numele unei țări, declarații de supunere: *a închinat țara turcilor.*

a închina pentru sănătatea cuiva, v. **a bea în cinstea cuiva**.

a se închina pântecului, v. **a se robi pântecului**.

a închina steagul, 1. a capitula, a se declara învins: *cine scapă cu fuga într-o parte, în cealaltă închină steagul.POP.*; **2.** (*fig.*) a adormi, (*p. ext.*) a muri.

în chip, (*loc. adv.*; *înv.*) pe față, fățiș, deschis: *gură cu gură voi grăi lui în chip, și nu pren pilde.BIBLIA.*

în chip de..., (*loc. adv.*) **1.** sub formă de..., cu înfățișare de..., deghizat în...: *veniseră în țară în chip de profesori și plecaseră, după un an, oameni avuți*; **2.** (*înv.*) ca, în semn de ...: *îi înmânară o icoană, în chip de dar.*

în chip de ședere, într-o doară, pentru a nu sta degeaba: *lucrez la niște lingurele înflorate, așa, în chip de ședere.POP.*

în chipul sau **în(tr-un) chip de...**, în felul..., în calitate de..., în formă de..., în loc de..., ca și când ar fi..., sub pretextul că...

în (sau **cu**) **chipul acesta** sau **într-acest** (sau (*înv.*) **într-acestași**) **chip**, în felul acesta, astfel, așa: *le răspunse într-acestași chip zicând ...PANN.*

închis (sau **ferecat**) **cu șapte peceți**, **1.** păzit cu strășnicie; **2.** cu neputință de aflat: *ferecat cu șapte peceți, adevărul se păstrare în familie, pierind pe încetul și de acolo.*

a încinge la inimă, v. **a arde la inimă**.

a încinge cu o bâtă (pe cineva), a bate (pe cineva): *mi-l încinge cu o bâtă zdravănă.POP.*

a se încinge tărâța (în cineva), v. **a se tulbura tărâța** (în cineva).

în cinste, v. **de cinste**.

în (sau **spre**) **cinstea** (cuiva), **1.** (*loc. adv.*) pentru a cinsti (pe cineva): *s-au ținut sforăitoare discursuri în cinstea eroilor*; **2.** spre lauda, spre gloria (cuiva): *împăratul făcu un ospăț foarte mare, în cinstea nepotu-său.CR.*

în ciuda..., v. **în ciudă**.

în ciuda (sau **în pofida**) **faptului că...**, (*loc. conj.*) cu toate că ..., deși.

în ciudă sau **în ciuda...**, (*loc. adv.* și *prep.*) **1.** cu intenția de a provoca nemulțumirea, supărarea cuiva: *După ce ne-ați calicit luându-ne moșia și închizându-ne biserica cu zid, închideți acum în ciudă și poarta spitalului.CR.*; **2.** în pofida (cuiva sau a ceva): *în ciuda trecerii timpului, bunica era neschimbată.*

a i se încleia limba în gură (cuiva), a vorbi greu (din cauza unei boli, a oboselii sau a băuturii): *vin de cel hrănit, de care cum bei câte oleacă, ... ți se încleie limba în gură.CR.*

a-și încleșta brațele de gâtul cuiva, a înlănțui cu brațele pe cineva, a cuprinde cu mâinile pe după gât pe cineva.

a se încleșta cu dinții de..., v. **a-și încleșta dinții**.

a-și încleșta dinții sau **a se încleșta cu dinții de...**, a mușca cu putere din ceva.

a i se încleșta fălcile (sau **gura**) (cuiva), a i se înțepeni fălcile (sau gura) (cuiva).

a i se încleșta gura cuiva, v. **a i se încleșta fălcile** (cuiva).

a i se încleșta inima (cuiva), a avea senzația că inima e strânsă ca într-un clește (de durere, de frică, de supărare).

a se încleșta în luptă, v. **a se încleșta la luptă**.

a se încleșta la (sau **în**) **luptă**, a se lupta cu îndârjire, corp la corp; a se încăiera.

a-și încleșta mâinile, a-și împreuna mâinile, vârând degetele unele între altele: *de-ai ști tu cum trăiesc, ți-ai încleșta mâinile.POP.*

a înclina balanța în favoarea ..., v. **a apleca balanța în partea...**

a înclina balanța în partea ..., v. **a apleca balanța în partea...**

în clipa aceea, chiar atunci.

în(tr-o) clip(e)ală (de ochi), v. **cât ai clipi (din ochi** sau **cu ochii)**.

în(tr-o) clipă, (*loc. adv.*) cât ai clipi din ochi, îndată, numaidecât, imediat: *într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri.EM.*

încoace și încolo sau (*pop.*) **încoa și încolo** (sau **încolea**) sau **încolo și încoace** (sau (*pop.*) **încoa**), (*loc. adv.*) în toate părțile: *rătăci încoa și încolo prin pădure.POP.*; *începe a purta caii încolo și încoace.CR.*

în coadă, v. **la coadă**.

încoa și încolea, v. **încoace și încolo**.

încoa și încolo, v. **încoace și încolo**.

a se încocleți o luptă, (*reg.*) a se încinge o luptă.

încolo și încoa, v. **încolo și încoace**.

încolo și încoace, v. **încoace și încolo**..

în (sau **cu**) **colțuri**, colțuros: *vorba-n colțuri și rotundă fără cercuri se înfundă.PANN.*

în comparație cu..., v. **comparativ cu...**

în comun, (*loc. adv.*) laolaltă, împreună.

în conformitate cu..., potrivit cu..., conform...

a înconjura calea, (*înv.*) a ocoli: *Și încunjură Dumnezău norodul calea cea de la pustie la Marea Roșie.BIBLIA.*

în consecință, ca urmare, prin urmare.

în considerațiune, ținând seama de...

în construcție, (*loc. adj.* și *adv.*) în curs de construire.

în conta..., v. **în contul...**

în continuare, (*loc. adv.*) fără întrerupere, continuu.

în contradictoriu, (*loc. adj.* și *adv.*) în dezacord, în opoziție: *discuție în contradictoriu.*

în contradicție cu..., (*loc. adv.*) în dezacord cu..., în opoziție cu...

în contratimp, inoportun, nepotrivit.

în contul (sau **conta**)**...**, în evidența, în seama...: *Ș-apoi lasă-te în conta sfinției sale.CR.*

a-și încopcia mâinile (**pe piept**), a-și încrucișa mâinile.

în cor, (*loc. adv.*) toți deodată, la unison: *Toți cântați în cor, cu viers tunător, mândrul Tricolor și-al său brav popor, rege iubitor, patrie ș-onor!CAR.*

a se încorda către..., a se uita cu groază la...

a-și încorda memoria, v. **a-și încorda puterea**.

a-și încorda mințile, v. **a-și încorda puterea**.

a-și încorda puterea (sau **puterile**, **mintea**, **memoria**), a-și aduna, printr-un efort, toate puterile; a face efortul de a înțelege, de a-și aminti.

a-și încorda puterile, v. **a-și încorda puterea**.

încotro vede cu ochii sau **unde îl duc ochii**, oriunde, indiferent unde: *Scaraoschi... a dat poroncă tuturor slugilor sale, ca să apuce care încotro a vedea cu ochii.CR.*; *alta nu-i mai rămâne decât... să se ducă încotro vedea cu ochii.CAR.*

a încredința tiparului, v. **a da în tipar**.

în credință, (*loc. adv.*; *înv.*) într-adevăr, zău!

în creierii munților, v. **în creierul munților**.

în creierul (sau **creierii**) **munților**, în locuri înalte și greu accesibile: *mulți, lăsându-și nevestele câte cu doi, trei copii acasă, în creerii munților, venise la Fălticeni să se pricopsească de învățătură.CR.*

a-și încremeni ochii, a-și holba ochii: *încremenindu-și ochii, lung la dânsul s-a uitat.PANN.*

a încresta în grindă, a cresta ceva în grindă spre aducere-aminte.

a încreți din sprâncene, a se încrunta: *sfânta Duminică cam încrețește din sprâncene, dar n-are încotro.CR.*

a se încrimina unul pe altul, a-și face imputări reciproce, a se acuza, a se învinovăți.

a încropi din tei curmei, (*pop.*) a aduna cu țârâita.

a-și încropi traiul, a-și îmbunătăți traiul: *copilașii să-mi hrănesc, traiul să mi-l încropesc.POP.*

în cruce (sau **cruciș**), (*loc. adj.* și *adv.*) în formă de cruce, încrucișat.

în cruciș, v. **în cruce**.

a încrucișa mâinile pe piept, v. **a pune mâinile pe piept**.

a i se încuiba în cap ceva, a avea o idee fixă.

în culise, (*loc. adv.*) în secret.

în culme, v. **la culme**.

în cumpăna nopții, la miezul nopții.

în cumpănă, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** în echilibru: *greutăți în cumpănă*; **2.** indecis, nehotărât: *ședea în cumpănă: să plece? să rămână?*

(**până**) **în** (sau **la**) **cumplit**, (*înv.*) pentru totdeauna, pe vecie.

în cunoștință de cauză, cunoscând bine lucrurile: *bine ar fi să dăm cititorilor o critică în cunoștință de cauză, cum am zice, o critică „cinstită“ asupra teatrului nostru.CAR.*

a o încurca, (*pop.*) **1.** a duce o viață chinuită, a trăi cu chiu, cu vai: *o încurcă și el de azi pe mâine, cum poate.POP.*; **2.** a o păți (cu cineva), a da de dracul: *de data asta ai încurcat-o cu mine, băiete!POP.*; **3.** v. **a încurca vorba**.

a nu se încurca, a nu se lăsa, a nu glumi, a nu sta pe gânduri, a nu pierde vremea: *dar cânți, cânți, nu te încurci!CR.*

a încurca cuvinte, a îngăima, a bălmăji, a bolborosi.

a (se) încurca ițele (cuiva), v. **a (se) încâlci ițele** (cuiva).

a i se încurca (sau **a i se plimba**) **limba** (**în gură**) (cuiva), a vorbi greu, a rosti cu dificultate cuvintele.

a încurca lumea, a nu fi bun de nimic: *ce tot vii pe aici și încurci lumea degeaba? POP.*

a încurca rostul (cuiva), (*pop.*) a încurca treburile, a strica obiceiurile (cuiva): *îs striin și nu-mi cade bine să vă încurc rostul.POP.*

a încurca vorba sau **a o încurca**, a vorbi confuz, a da răspunsuri evazive, a da din colț în colț.

a încurca vremea, a pierde vremea (degeaba): dragă, *de nu știi juca, vremea n-o mai încurca.POP.*

încurcătură de mațe, (*pop.*) ocluzie intestinală.

în curând sau (*înv.* și *pop.*) **peste curând**, în scurt timp, nu peste multă vreme: *trimisu-mi-ai la scrisori, că-n curând, bade, te-nsori.POP.*

în curmeziș, **1.** în lat, de-a latul: *trece sate-n curmeziș și dumbrăvile-n lungiș.POP.*; **2.** (*fig.*) pe căi piezișe: *de... veți mearge către mine în curmeziș, voi merge și eu... cu mânia.BIBLIA*; **3.** foarte, grozav de: *fata împăratului unguresc îi frumoasă în curmeziș.POP.*

în cur sau **din cur**, șezând: *ce-mi ești bun, dacă dormi în cur!POP.*

în (**de**)**curs de...** sau **în cursul...**, cât durează..., pe durata..., în timpul...: *în cursul zilei, roaba babei s-apropie de el.EM.*

în curs de execuție, pe cale de a fi executat, realizat.

în curs de rezolvare, pe cale de a fi rezolvat.

în cursul..., v. **în** (**de**)**curs de...**

în cursul zilei, în timpul zilei.

în cuviință, v. **cu cuviință**.

îndata mare, (*pop.*) imediat, pe loc, repede: *să-i faci îndata mare o zeamă de pui.POP.*

(**de**) **îndată ce...**, imediat ce...; când; după ce ...

îndată cât..., (*înv.*) îndată ce..., imediat ce...: *vitele fără lapte să tămăduia îndată cât vrea bea de ceaia apă.DOS.*

îndată cum... sau **cum ce...** sau (*înv.*) **de cumuși...**, de îndată ce..., imediat ce...: *de ziuă-ndată cum s-a luminat, în necunoscute haine s-a schimbat.PANN.*

în dârdora (sau (*reg.*) **durdura**), în focul, în toiul: *Leonică se afla în dârdora căsătoriei.CAR.*

în debandadă, în dezordine, haotic.

în decursul..., în timpul..., pe durata...

în definitiv, în fond, la urma urmelor: *căci în definitiv, toată activitatea lui nu s-a exercitat altfel decât ca paradă ostentativă de bun simț.CAR.*

a îndelunga zilele (**cu zile**), (*înv.*) **1.** a trăi vreme îndelungată: *Să vă îndelungați pre pământ.BIBLIA*; **2.** (*fig.*) a expune pe larg, a stărui, a insista, a persista (asupra a ceva): *nu voi trăi în veac, pentru ca să îndelungesc la mânie.BIBLIA.*

îndelungat de ani, (*înv.*) longeviv: *Pentru ca să fie îndelungat de ani pre domniia lui.BIBLIA.*

a îndemna dracul (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a îndemna împielițatul (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a îndemna păcatele (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

a îndemna păcatul (pe cineva) **să...**, v. **a împinge păcatul** (pe cineva) **să...**

în de prisos, v. **de prisos**.

a se îndesa ca țiganul la praznic, a se înghesui unde se dă ceva degeaba; a umbla după pleașcă.

a îndesa (sau **a tufli**) **căciula pe urechi**, **1.** a trage căciula pe urechi; **2.** a se arăta nepăsător, a se face a nu ști.

înde seară, v. **pe seară**.

în de sârg, v. **cu sârg**.

în deșert, **1.** (*loc. adv.*) degeaba, în gol: *D-ta ești un om care nu întrebuințezi cuvintele în deșert.CAR.*; **2.** fără rost, în van; zadarnic: *să zborâră păgânii, gloate, tineri și bătrânii, de să vorovăsc cu svaturi în deșert din toate laturi! DOS.*; *Că dup-atâtea amăgiri mai speră în deșert.EM.*

în direcție opusă, în sens invers.

în doi craci, (*pop.*) ridicat în două picioare (și crăcănat): *Bico, te-oi lua, eu când oi vedea ursul în doi craci, văcar după vaci.POP.*

a îndoi în arc, a arcui: *mâna ta îndoaie în arc o ramură de fag.EM.*

în doi peri, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (*pop.*; despre animale) cu părul în două culori; sur; **2.** (despre oameni) cărunt; (*p. ext.*) între două vârste: *o muiere-n doi peri.EM.*; **3.** (*fig.*) nehotărât, nedefinit; echivoc, neclar, confuz: *când îi omul în doi peri, să te ferești de dânsul, c-atunci e cum îi mai rău.CR.*; *vorbe în doi peri*; **4.** (*reg.*) cherchelit, beat.

în doi timpi și trei mișcări, foarte repede; cât ai clipi din ochi.

în dorul lelii, **1.** fără o țintă precisă, aiurea, la întâmplare: *umbla toată ziua în dorul lelii*; **2.** de mântuială: *face treabă în dorul lelii.*

în două minute, v. **într-un minut**.

în două secunde, v. **într-o secundă**.

în (sau **către**, **la**, **pe**, **spre**) **dreapta** (sau (*înv.*) **direapta**) (*loc. adv.*) în partea, în direcția mâinii drepte: *Nu voi abate în direapta sau a stânga.BIBLIA.*

în (sau **a**, **la**, **pe**, **spre**) **stânga** (*loc. adv.*) în partea, în direcția mâinii stângi.

a-și îndrepta calea către..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta calea spre..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta cărarea către..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta cărarea spre..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta cărările într-o parte, a apuca drumul spre un loc anume: *într-acolo deci și dânsul își îndreptă cărările pentru care se ostenise atâta mare de vreme.POP.*

a se îndrepta de păcat, (*înv.*) a se mântui de păcate: *cela ce-au murit s-au îndereptat de păcat.DOS.*

a-și îndrepta ochii (sau **privirile**) **asupra...**, a se uita la...: *ea nu putu decât să-ndrepte asupră-i ochii săi stinși și orbi.EM.*

a-și îndrepta pasul către..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta pasul (sau **pașii**, **cărarea**, **calea**) **spre...** (sau **către...**) (ceva sau cineva), a păși, a o lua spre...: *Dumnezeu și cu Sân-Petru își îndreptară pașii către un munte.POP.*

a-și îndrepta pașii către..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta pașii spre..., v. **a-și îndrepta pasul spre...**

a-și îndrepta privirile asupra ..., v. **a-și îndrepta ochii asupra...**

a-i îndrepta spatele (sau **spinarea**) (cuiva), a-i arde o mamă de bătaie (cu bățul pe spinare) (cuiva).

a-i îndrepta spinarea (cuiva), v. **a-i îndrepta spatele** (cuiva).

în dreptul..., (*loc. prep.*) față în față cu...

a îndruga baliverne, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a îndruga cai verzi pe pereți, v. **a spune cai verzi pe pereți**.

a îndruga moș pe groș, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a îndruga multe și mărunte,

v. **a îndruga verzi și uscate.**

a îndruga (sau **a înșira, a spune, a vorbi**) **verzi și uscate** (sau **baliverne, moș pe groș, multe și mărunte, vrute și nevrute**), a spune fleacuri, nimicuri, a trăncăni: *Mai știu eu pe cine să mai cred? Că lumea spune vrute și nevrute.CR.; afară noaptea în falduri moi s-așterne, iar tu îndrugi pe scenă atâtea baliverne.TOP.*

în dungă, (*loc. adv.*) dintr-o parte: *Bate vântul frunza-n dungă, jalea-i mare, calea-i lungă.POP.*

a-l îndura (pe cineva) **inima să ...**, v. **a-l lăsa** (pe cineva) **inima să...**

a se îndura ochiul pe... v. **a cruța ochiul spre...**

în durdura, v. **în dârdora**.

a-și îneca amarul (sau **durerea, necazul, suferința, supărarea**), a bea de supărare: *așezat la o masă și-nainte-i c-un pahar de bere, ... cetățeanul român găsește fără greutate mijlocul să-și înece necazul.CAR.*

a i se îneca corăbiile (cuiva), a fi supărat, a nu avea chef: *era așa de supărat, de parcă i s-ar fi înecat corăbiile.*

a-și îneca durerea, v. **a-și îneca amarul.**

a se îneca în datorii, a fi copleșit de datorii.

a îneca în sânge, a masacra, a măcelări.

a se îneca în vorbă, a se împiedica în vorbă; a-i rămâne vorba în gât.

a se îneca (**tocmai** sau **ca țiganul**) **la mal**, a eșua într-o acțiune înainte de încheierea ei: *să se înece tocmai la mal?POP.*

a-și îneca necazul, v. **a-și îneca amarul.**

a-și îneca pipota, v. **a-și umple pipota.**

a-și îneca suferința, v. **a-și îneca amarul.**

a-și îneca supărarea, v. **a-și îneca amarul.**

în egală (sau **în aceeași**) **măsură**, (*loc. adv.*) deopotrivă, la fel (de...).

în esență, (*loc. adv.*) în ultimă analiză.

în etate (*loc. adj.*), în vârstă, bătrân.

în evantai, (*loc. adj.* și *adv.*) în formă de raze care pornesc dintr-un punct și formează un (arc de) cerc: *coadă în evantai; cabanele erau dispuse în evantai.*

în exces, (*loc. adv.*) fără măsură, excesiv.

în exercițiul funcțiunii, în timpul serviciului legal.

în extras, (*loc. adv.*) reprodus aparte, fragmentar.

în faptă, (*loc. adv.*; *înv.*) în fapt: *Nastratin era un Hogea (dascăl sau învățător) ... nu-l găsești însă în faptă să fi fost vreun viclean.PANN.*

în fapt de seară, v. **în fapt de zi.**

în fapt de zi (sau **de seară**), la începutul zilei (sau al serii).

în faptul dimineții (sau **zilei**), începutul dimineții (sau al zilei): *faptul zilei în slavă se repede.EM.*

în faptul zilei, v. **în faptul dimineții.**

în fața..., (*loc. prep.*) dinaintea...; în văzul ...: *după Te-Deum, a mers la casa orașului și a iscălit, în fața poporului, decretul.CAR.*

în față, (*loc. adv.*) dinainte, înainte: *în față, li-i luna, prin șuier de șoapte s-ardică pe cer curcubeie de noapte.EM.*

în față mumă, în dos ciumă, fățarnic, ipocrit.

în favoarea..., spre binele..., spre folosul...

a se înfășura pe undeva, (*pop.*) a hălădui, a hoinări, a rătăci pe undeva.

a se înfățișa cu jalba în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap**.

în fel de chip, v. **(în) fel(uri) și chip(uri)**.

în fel și chip, v. **(în) fel(uri) și chip(uri)**.

în felul..., (*loc. adv.*) ca, precum: *locuitorii acestei lumi... ar pricepe toate celea absolut în felul și în proporțiunile în care le pricepem noi.EM.*

în (multe) feluri de chipuri, v. **(în) fel(uri) și chip(uri)**.

în felurimi sau **pe felurime**, (*înv.*) în diferite feluri.

a înfierbânta până la roșu, v. **a încălzi până la roșu**.

a înfige cornul în blana patului, v. **a înfige cornul în pernă**.

a înfige cornul în pământ, v. **a înfige cornul în pernă**.

a înfige cornul în pernă (sau **în blana patului, în pământ**), a dormi dus, a trage un pui de somn.

a-și înfige corturile (sau **tabăra**) **undeva**, a se stabili, a se instala undeva.

a înfige în țeapă (pe cineva), v. **a trage în țeapă** (pe cineva).

a-și înfige tabăra (undeva), v. **a-și înfige corturile** (undeva).

în ființă, real, existent.

în fine, (*loc. adv.*) **1.** în sfârșit: *o vorbă-ai vrea în fine s-auzi cum o rostesc.EM.*; **2.** în concluzie.

în (toată) fire(a), (*loc. adj.*) în toate mințile, cu scaun la cap: *ce naiba, ești om în toată firea!*

în flanc (câte unul), (*loc. adv.*) unul în spatele altuia, în șir indian.

în floarea vieții (sau **a vârstei, a tinereții, a juneții**), în plină tinerețe (sau junețe, maturitate).

a se înfoia ca varza, a se îngâmfa, a se înfoia în pene.

în folosul..., (*loc. adj.* și *adv.*) în beneficiul...: *spectacol în folosul copiilor orfani.*

în fond, (*loc. adv.*) de fapt, în realitate.

în formă, v. (*loc. adj.* și *adv.*) **1. de formă**; **2.** în deplinătatea puterilor fizice și intelectuale: *se simțea în formă.*

a se înfrupta din talerul cuiva, a trăi din munca altuia.

în fuga cailor, în galop.

în fuga mare, foarte repede: *Ursul... aleargă în fuga mare la băltoaga din marginea pădurii.CR.*

în fugă, **1.** v. **din fugă**; **2.** v. **pe fugă**.

a i se înfunda (cuiva), a nu mai avea încotro, a nu mai avea nici o ieșire, scăpare; a o păți: *a umblat cât a umblat, dar acum i s-a-nfundat.PANN.*

a înfunda gura (cuiva), a închide, a astupa gura (cuiva); a împiedica (pe cineva) să spună ceva; a re- duce la tăcere (pe cineva).

a i se înfunda ochii în cap (cuiva), v. **a-i fugi ochii în fundul capului** (cuiva).

a înfunda o fereastră, v. **a înfunda o ușă**.

a înfunda o ușă (sau **o fereastră**), a acoperi cu scânduri (sau a zidi) o ușă (sau o fereastră).

a-l înfunda râsul (pe cineva), a râde înfundat, pe înfundatelea.

în furculiță sau **în furculițe**, (*loc. adj.*; despre barbă) cu părțile laterale mai lungi decât mijlocul: *Davidică, flăcău de munte: cu barba în furculiță și favorite frumoase.CR.*

în furculițe, v. **în furculiță**.

a se înfuria (ca) văcarul pe sat, v. **a se supăra (ca) văcarul pe sat**.

în furiș, v. **pe furiș**.

în (sau **la**) **galop**, (*loc. adv.*) în fugă: *în galop murgul venea și pe badea-l aducea.POP.*

în galop întins, repede, iute.

în garanție, care nu a depășit termenul de garanție.

în (sau **din**) **gaură** (sau (*reg.*) **bortă**) **de șarpe** (sau **de șoarece**) sau (*reg.*) **în borta șarpelui**, (sau **a șoarecului**), într-un (sau dintr-un) loc ascuns, greu de descoperit: *dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta șoarecului nu ești scăpat de mine.CR.*

a se îngălbeni de ciudă, v. **a se înverzi de ciudă**.

în general sau **în genere**, (*loc. adv.*) **1.** din punct de vedere general, fără a intra în amănunte; **2.** de obicei: *cugetările care-l preocupau în genere.EM.; sutele de biserici și bisericuțe, care de care mai fără pretenții și mai modeste, așezate în genere cu spatele la drum.CAR.*

în genere, v. **în general**.

în genul său (sau **lui, ei**), unic în felul său (sau al lui, al ei): *Unul dintre aceștia din urmă... ne trimite, cu rugămintea de a o publica, următoarea capodoperă în genul ei.CAR.*

în germene, (*loc. adj.* și *adv.*) aflat în stadiul inițial, înainte de a se dezvolta.

a-l înghesui foamea (pe cineva), v. **a-l strânge foamea** (pe cineva).

a îngheța bocnă, v. **a fi bocnă**.

a îngheța (sau **a face să înghețe**) (**și**) **cenușa sub foc**, **1.** a fi ger: *începuse a bate un vânt rece, de îngheța limba-n gură și cenușa de sub foc.CR.*; **2.** (*fig.*) a minți cu nerușinare: *vorbele lui făcură să înghețe și cenușa sub foc.POP.*

a îngheța lemn, a îngheța de frig.

a îngheța limba în gură, a fi foarte frig.

a-i îngheța măduva-n ciolane (**de frig**) (cuiva), v. **a-i îngheța măduva-n oase** (**de frig**) (cuiva).

a-i îngheța (sau **a-i degera**) **măduva-n oase** (sau **în ciolane**) (**de frig**) (cuiva), a-i fi foarte frig (cuiva): *trecând desculți prin vad, în dreptul Băei, Moldova înghețată pe la margini, de ne degera măduva-n oase de frig.CR.*

a îngheța sângele (în cineva), v. **a-i îngheța sângele în vine** (cuiva).

a-i îngheța sângele în vine (cuiva) sau **a îngheța sângele** (în cineva), a se speria foarte rău, a fi cuprins de groază.

înghețat bocnă (sau **ciocan**, **toacă**), (*reg.*) foarte înghețat, degerat.

înghețat ciocan, v. **înghețat bocnă**.

înghețat toacă, v. **înghețat bocnă**.

înghite și taci!, rabdă!

a o înghiți, v. **a înghiți hapul**.

a-și înghiți amarul (sau **durerea**), a suferi în tăcere: *Ce aș putea să-i spun?... să-l povățuiesc a-și înghiți durerea?CAR.*

a înghiți coaste fripte, v. **a mânca răbdări prăjite**.

a înghiți cruciș, a se îneca (mâncând).

a-și înghiți durerea, v. **a-și înghiți amarul**.

a înghiți gălușca, v. **a înghiți hapul**.

a înghiți gutuia, (*reg.*) a o păți, a da de dracul.

a înghiți hapul (sau **gălușca**) sau **a o înghiți**, a răbda, a suporta (de nevoie) o dojană, o batjocură, o insultă: *Iar boierul, luându-i înainte cu glume, a înghițit gălușca și a tăcut molcum.CR.*

a înghiți în gol (sau **în sec**), **1.** a înghiți aer; **2.** (*fig.*) a nu se putea înfrupta din....

a înghiți în sec, v. **a înghiți în gol**.

a-și înghiți limba, **1.** a mânca cu mare poftă; **2.** a se abține de a spune ceva nepotrivit.

a înghiți (**cu**) **noduri**, 1. a îngurgita cu dificultate; **2.** (*fig.*) a suporta cu greu o durere, o umilință:

asculta cu dezgust și numai înghițea noduri.CR.

a înghiți o papară, v. **a mânca papara.**

a înghiți o șopârlă, v. **a înghiți șopârla.**

a înghiți papara, v. **a mânca papara.**

a înghiți pastila, a suporta un lucru neplăcut; a înghiți hapul.

a înghiți răbdări prăjite, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a înghiți șopârla (sau **o șopârlă**), a suporta o neplăcere fără să crâcnească.

a se îngâna (sau **a se bate**, **a se îmbina**, **a se lupta**) **ziua cu noaptea**, a se însera (sau a se lumina de ziuă): *tocmai se îngâna ziua cu noaptea.ISP.*

a se îngloda în datorii, a face datorii mari și a nu mai putea scăpa de ele.

în grabă, grăbit, repede.

a îngrăsa porcul de Ignat, a se apuca prea târziu de o treabă

în greșală, v. **din greșală.**

în greu, v. **din greu.**

a îngreuia (sau **a îngreuna**) **o femeie**, a lăsa gravidă, însărcinată o femeie.

a-și îngreuia stomacul, a-și încărca stomacul mâncând prea mult sau mâncăruri greu digerabile.

a îngreuna o femeie, v. **a îngreuia o femeie.**

a îngriji ca (**pe**) **ochii din cap** (pe cineva), v. **a păzi ca** (**pe**) **ochii din cap** (pe cineva).

a îngropa cu talerul (pe cineva), a înmormânta (pe cineva) cu fonduri strânse prin colectă publică: *după ce vei fi trăit prost, ai să mori și mai prost, nenorocitule! or să te îngroape cu talerul, ca pe cerșetoarele paralitice din mahala.CAR.*

a se îngroșa gluma, v. **a se trece de glumă.**

a i se îngroșa obrazul (sau **pielea**) (cuiva), **1.** a i se tăbăci pielea (cuiva); **2.** (*fig.*) a se învăța să suporte greutățile, suferințele, umilințele.

a i se îngroșa pielea (cuiva), v. **a i se îngroșa obrazul** (cuiva).

a se îngroșa șaga, v. **a se trece de glumă.**

a îngrozi de cap (pe cineva), (*înv.*) a amenința cu moartea (pe cineva).

în gura mare, cu voce tare: *nu vă iau meritul de-a declara în gura mare că o bună și poate cea mai bună parte din sufletul meu e opera matale.EM.; Vine gheneral calare tot strigând în gura mare.POP.*

în harul Domnului, (*înv.*) fără nici o cauză: *să le arăt eu pe cine chinuiește el în harul Domnului.POP.*

a se înhăma după cineva, a se lua după cineva, a urmări, a prigoni pe cineva.

a înhăța de piept (pe cineva), v. **a lua de piept** (pe cineva).

a înhăța partea leului, v. **a lua partea leului.**

în înaltul (sau **în slava**) **cerului**, în tării, în văzduh: *calul... zboară cu dânsul în înaltul ceriului.CR.*

în întregime, (*loc. adv.*) complet, integral, peste tot, de tot, cu totul.

în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în înțelesul cel mai exact al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în înțelesul cel mai înalt al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în înțelesul cel mai pur al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în (sau **din**) **josul...**, (*loc. prep.*) în (sau din) partea mai puțin înaltă: *în josul scării.*

în josul apei, la vale.

a înjuga boii la car, (*fig.*) a începe (sau a se apuca de) o treabă.

înjugă sacii la car și hai la moară, să măcinăm boii!, nu vezi ce prostii spui?

în (sau **din**) **jur**, (*loc. adv.*) în (sau din) apropiere, (de) alături, în (sau din) preajmă.

a înjura (sau **a sudui**) **de cruce** sau **a ridica** (sau **a trage**) (**sfinte**) **cruci** (cuiva), a înjura profanând cele sfinte; (*p.ext.*) înjurătură „de cruce": *el te suduie de cruce.POP.*

în (sau **din**) **jurul...**, (*loc. prep.*) **1.** în preajma...; aproape; **2.** relativ la...: *s-a discutat mult în jurul acestei probleme.*

în larg, (*loc. adv.*) departe de țărm.

în largă (sau **în mare**) **măsură**, (*loc. adv.*) foarte mult, în cantitate mare, în mare parte.

în laturi, v. **în lături**.

în lături sau în **laturi**, (*loc. adv.*) la o parte: *În laturi, frumoasă ispită, în laturi!EM.*

în lățiș și în curmeziș, (*pop.*) în toate direcțiile, în lung și în lat: *vestea morții lui s-a dus în lățiș și-n curmeziș.POP.*

înlăuntrul ușilor, (*înv.*) în interiorul cetății, în aceeași localitate: *Cel nemernic cela ce e înlăuntrul ușilor tale.BIBLIA.*

în lege, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** în toată puterea cuvântului: *două cucuie tari..., niște cornițe în lege.CAR.*; **2.** de-a binelea; de-adevăratelea, strașnic: *întâi s-au contrazis, ca pe urmă să se păruiască în lege.*

în legea ei, v. **în legea lui**.

în legea lui (sau **a ei**, etc.), în felul lui (sau al ei etc.), cum se pricepe: *se ruga în legea ei.*

în (**deplină**) **libertate** sau **în toată libertatea**, (*loc. adv.*) după bunul plac, nestingherit: *el își închise ochii ca să viseze în libertate.EM.*

în limita posibilităților, v. **în măsura posibilităților.**

în (sau **la**) **linia...**, (*loc. prep.*) în dreptul..., la nivelul...

în linie, (*loc. adv.*) în șir drept.

în linii generale (sau **mari**), (*loc. adv.*) în general, în genere.

în linii mari, v. **în linii generale.**

în lipsă, (*loc. adv.*) **1.** fără a fi de față, în absență: *I-au judecat în lipsă*; **2.** în sărăcie: *Când poeții au avere, firește că nu trăiesc în lipsă. CAR.*

în (sau **din**) **lipsă de...**, (*loc. prep.*) din cauză că lipsește ceva.

în loc de... (sau **în locul...**), înlocuit, substituit cu...

în loc de a..., v. **în loc să...**

în lumea largă, (*loc. adv.*) **1.** în locuri depărtate: *Iar Bodnarachi desperat luat-a traista-n spete și-n lumea larg-a alergat.EM.*; **2.** pretutindeni.

în lumea toată, v. **în toată lumea.**

în lung(ul)..., v. **de-a lung(ul)...**

în lung(ul) și în curmeziș(ul), v. **în lung(ul) și în lat(ul)**.

în lung(ul) și în lat(ul) (sau **în curmeziș(ul)**) sau **în lungiș și-n curmeziș**, de-a lungul și de-a latul; în toate direcțiile, pretutindeni: *Ideea ta pământul în lung și-n lat să-ncingă.CAR.*

în lungiș și-n curmeziș, v. **în lung(ul) și în lat(ul)**.

în majoritate, în cea mai mare parte, cei mai mulți: *Totdeauna omenirea va fi compusă în imensa-i majoritate de ființe normale.CAR.*

în mare, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** pe scară largă; **2.** în rezumat; pe scurt; **3.** (despre comerț) cu ridicata.

în mare măsură, v. **în largă măsură.**

în (**cea mai**) **mare** (sau **în bună**) **parte** sau (*înv.*) **spre cea mai multă parte**, în bună măsură, într-un număr însemnat; în majoritate: *au desăvârșit... spre cea mai multă* *parte pre cea de tot folositoare și scumpă.BIBLIA.; caracterele sunt originale și în mare parte bine păstrate.CAR.*

în masă, (*loc.adj.* și *adv.*) **1.** în cantitate mare, masiv; **2.** în număr mare, cu toții.

în mărime naturală, în mărime reală.

în măsura..., v. **după măsura**.

în măsura în care..., **numai atât cât...**

în măsura (sau **în limita**) **posibilităților**, atât cât (se) poate sau cât (se) va putea.

în măsură neînsemnată, v. **în mică măsură**.

în medie sau (*înv.*) **în mediu** sau **în mijlociu**, (*loc. adv.*) luând o măsură intermediară între cantitățile sau calitățile elementelor componente.

în mediu, v. **în medie**.

în memoria... (cuiva sau a ceva), în amintirea cuiva (sau a ceva), ca omagiu postum.

în mică măsură sau **în măsură neînsemnată**, puțin, în cantitate mică.

în mijloc de..., **1.** v. **în mijlocul ...**; **2.** v. **în mijloc**.

în mijlociu, v. **în medie**.

în (sau **la**, **pe**, (*înv.*) **pre**, **prin**) **mijloc(ul)**, (*loc. adv.*) în (sau la, pe, prin) centru: *pusese în mijloc o masă de lemn negeluit; șoseaua tăia satul prin mijloc; un lighean de lut cu ibric pentru spălat,* [se afla] *în mijlocul odăiei.CR.*

în (sau **la**, **pe**, (*înv.*) **pre**, **prin**) **mijlocul...**, (*loc. prep.*) **1.** în cursul ..., în puterea..., în timpul..., în toiul: *vindea câte-o iapă chiar în mijlocul drumului.CR.*; **2.** cu concursul, cu sprijinul, prin intermediul, prin mijlocirea: *căpătase înaltul post prin mijlocul rudelor.*

în miniatură, **1.** de dimensiuni foarte mici; miniatural; **2.** la scară redusă, în mic.

în minoritate, (*loc. adv.*) în număr prea mic pentru a-și impune punctul de vedere.

în minte, în gând.

în minutul acela, în acea clipă, în acel moment.

în mișcare, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** care se deplasează, mișcător: *obiecte în mișcare*; **2.** (*fig.*) activ; agitat, încordat, tulburat.

în mâna dreaptă, v. **pe mâna dreaptă**.

în mâna stângă, v. **pe mâna dreaptă**.

în mod necesar, obligatoriu, neapărat, cu necesitate, fără doar și poate.

în mod organic, indisolubil, inseparabil.

în momentul acela sau **în acel moment**, (chiar) atunci.

în momentul acesta, v. **în acest moment**.

în monolit, dintr-un singur bloc de piatră.

în (**trei**, **patru** etc.) **muchii**, care are mai multe suprafețe ce se intersectează: *stâlpi de zid în patru muchi.EM.*

a i se înmuia picioarele (cuiva), v. **a i se tăia picioarele** (cuiva).

în multe privințe, v. **în această privință**.

în multe priviri, v. **în această privință**.

în (**mai**) **multe rânduri**, v. **de** (**mai**) **multe ori**.

în nasul..., v. **sub nas**.

în natură, **1.** (*loc. adv.*) în realitate, aievea: *poza e moft! s-o vezi în natură!CAR.*; **2.** în mijlocul naturii: *îi plăcea să se relaxeze în natură*; **3.** (*loc. adj.* și *adv.*) în obiecte, în produse: *plată în natură.*

în nădejdea..., în speranța...

a se înnădi cu..., a se încurca cu...: *se dete lângă muma copiilor, îi intră pe sub piele și se înnădi cu dânsa.POP.*

în neam și (în) neam, v. **din neam (până) în neam.**

în neastâmpăr, **1.** în (continuă) mișcare; **2.** (*fig.*) agitat, neliniștit.

în necazul..., (*loc. prep.*) în ciuda...

în negre, v. **în negru.**

a se înnegri de ciudă, v. **a se înverzi de ciudă.**

în negru sau (*înv.*) **în negre**, în haine de culoare neagră, în doliu.

în nemumărate rânduri, v. **de nenumărate ori.**

în neodihnă, (*înv.*) îngrijorat, neliniștit.

în neorânduială, (*loc. adj.* și *adv.*) dezordonat.

în nepăsare, (*loc. adv.*; *pop.*) nepăsător, vesel: *dar el cântă-n nepăsare, parc-ar fi la masă mare.POP.*

în nerăbdare, v. **cu nerăbdare.**

în neregulă, în dezordine, haotic: *teancuri de traftoloage..., pline de painjeni și aruncate în neregulă prin cele unghere.CR.*

în neștire, (*loc. adv.*) **1.** fără a-și da seama, distrat; (*p. ext.*) involuntar; **2.** fără rost, fără sens: *îl tot cată în neștire colo sus la mănăstire.POP.*; **3.** fără măsură, fără socoteală, la nesfârșit: *bătea calul în neștire.*

în nevăzut, în gol.

în nevoie, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** lipsit (de ceva): *ajută-i pe cei în nevoie!*; **2.** în suferință, în necaz.

în nevoință, (*înv.*) chinuit, torturat: *îl lăsară să-ș petreacă în nevoință.DOS.*

în nici un caz, sub nici o formă, nicicum: *El n-are în nici un caz nevoie de rușinarea mea.CAR.*

în nici un chip, v. **cu nici un chip.**

în noapte, v. **de (cu) noapte(a).**

în noaptea timpurilor, în vremuri imemoriale.

a se înnoda la ceartă (cu...), a se certa (cu...): *nu se înnoadă la ceartă ca mojicul.PANN.*

a se înnoda la vorbă (cu...), a conversa mult cu...

în noduri, (*loc. adj.*) încâlcit, nepieptănat: *O, tu crai cu barba-n noduri ca și câlții când nu-i perii, tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzdeii.EM.*

a înnoi o casă, a repara, a zugrăvi o casă.

în not sau **cu** (sau **a**, **de-a**) **(î)not(ul)**, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) înotând: *Ades albă dintre valuri de-a înot marea despică.EM.*

a înota în aur, a fi foarte bogat.

în număr, (*loc. adv.*) cu socoteală, (*p.ext.*) complet, exact: *aduse toate mațele și le dete iarăși în număr.POP.*

în număr de..., în total.

în (sau **din**) **numărul...**, (*loc. prep.*) printre, dintre...: *face parte din numărul celor respinși (la concurs).*

în (sau (*înv.*) **drept**, **pe**) **numele...**, (*loc. prep.*) **1.** în locul..., din partea..., din însărcinarea...: *în numele negustorilor nu vorbise nimeni*; **2.** invocând autoritatea cuiva sau a ceva: *în numele legii.*

în numerar, (despre plăți) cu bani lichizi, gheață, peșin.

(verde) în ochi, v. **de la ochi.**

în ochii cuiva sau (*înv.*) **înaintea ochilor cuiva**, după opinia, după părerea cuiva; în fața cuiva.

în onoarea... (cuiva sau a ceva), (*loc. adj.* și *adv.*) spre lauda..., spre cinstea... (cuiva sau a ceva): *au dat un bal în onoarea laureaților.*

în opoziție cu..., (*loc. adv.*) în contrast cu..., spre deosebire de...

în ordine, (*loc. adv.*) în regulă, așa cum se cuvine.

în orice caz, v. **în tot cazul.**

în original, (*loc. adj.* și *adv.*) în **1.** forma primară, necopiat; **2.** netradus.

în osândire, (*pop.*) urgisit, chinuit.

a înota împotriva curentului (sau **în contra valurilor**), a se împotrivi părerilor împărtășite de majoritate.

a înota în contra valurilor, v. **a înota împotriva curentului**.

a înota în miere, a o duce foarte bine, a fi bogat.

a înota în seu, (*reg.*) a fi foarte bogat.

a-i înota (cuiva) **ochii în lacrimi**, a avea ochii plini de lacrimi.

a înota toporăște, (*reg.*) a nu ști să înoate, a cădea la fund (ca un topor).

în (**bună**) **pace**, (*loc. adv.*) în liniște, fără incidente.

în paguba... (cuiva sau a ceva), (*loc. prep.*) aducând un prejudiciu (cuiva sau la ceva).

în pagubă, (*loc. adv.*) fără câștig material; în pierdere.

în pantă, (*loc. adj.* și *adv.*) înclinat, pieziș: *drum în pantă*; *mașina se stricase în pantă*.

în paranteză (**fie zis**), (*loc. adv.*) în treacăt (fie zis); între noi (fie vorba).

în (sau **de-o**) **parigorie**, (*loc. adv.*; *reg.*) de hatârul cuiva; (*p.ext.*) de formă, într-o doară.

în parte, **1.** (*loc. adv.*) în oarecare măsură, parțial: *lucruri în parte cunoscute*; **2.** (*loc. adj. și adv.*) separat, unul câte unul: *fiecare în parte*; **3.** (*loc. adv.*) aparte; confidențial: *toți vorbesc în parte, nimeni nu ascultă. CAR.*; **4.** (*loc. adv.*) reciproc: *râde unul de altul în parte.POP.*

în (sau **prin**) **partea locului**, prin acele locuri, pe acolo.

în particular, (*loc. adv.*) **1.** în mod deosebit, în special, mai ales: *rogu-te și pe d-ta în particular să vezi scrisoarea mea.CAR.*; **2.** în grup restrâns, separat; confidențial: *discutau în particular*; **3.** fără a urma o școală publică: *învățase în particular.*

în pas, v. **la pas**.

în pasul calului, v. **la pas**.

în patru, în patru părți egale.

în (**cele**) **patru colțuri**, v. **în** (**cele**) **patru zări**.

în (**cele**) **patru vânturi**, v. **în** (**cele**) **patru zări**.

în (**cele**) **patru zări** (sau **colțuri**, **vânturi**), în toate direcțiile; pretutindeni; (*p.ext.*) fără urmă.

în păr, (*loc. adv.*) (prezenți) cu toții: *Într-o duminică, în ziua de Crăciun, mitocănimea era ca de regulă în păr la galerie.CAR.*

în părăsire, (*loc. adj.* și *adv.*) abandonat, părăsit; în ruină: *un conac în părăsire*; *lăsase gospodăria în părăsire*.

în păstrare, v. **la păstrare**.

în pensiune, în gazdă: *se așeză în pensiune într-o odaie mobilată.CAR.*

în perilipsis, (*înv.*) pe scurt, în rezumat.

în perini de puf, v. **a crește în puf**.

în permanență, (*loc. adv.*) fără întrerupere, în mod permanent: *bombănea în permanență, ca o moară stricată.*

în persoana sa, v. **în persoană**.

în persoană sau (*înv.*) **în persoana sa**, (*loc. adj.* și *adv.*) însuși, personal: *venise la festivități ministrul în persoană*.

în perspectivă, **1.** respectând regulile de reprezentare a obiectelor în spațiu, ținând seama de depărtarea relativă a obiectelor; **2.** (*loc. adj.* și *adv.*) pe cale sau cu șanse de a se îndeplini în viitor.

în picaj, (aproape) vertical: *avionul cădea în picaj.*

în picioare sau (*fam.*) **de-a-n picioarele**, (*loc. adv.*) în poziție verticală: *sunt trei ceasuri după douăsprezece și mă leșin de somn și d-a-mpicioarele.CAR.*

în picioare sau **din cap până în picioare**, (*loc. adv.*) leit; aidoma: *bucățică ruptă, tată-său în picioare.CR.*

în piele, v. **cu pielea goală**.

în pielea goală, v. **cu pielea goală**.

în pierdere, (*loc. adv.*) fără câștig, cu deficit: *afacerea mersese în pierdere un an.*

în piez, (*înv.* și *reg.*) pieziș.

în piezi buni (sau **răi**), (*înv.*) sub bune (sau rele) auspicii, într-un ceas bun (sau rău).

în piezi răi, v. **în piezi buni**.

în pilda..., (*loc. prep.*; *înv.* și *reg.*) cu aluzie la..., referitor la...

în pildă, (*înv.*) chipurile, sub pretext.

în pizma..., (*loc. prep.*; *înv.* și *reg.*) în necazul..., în ciuda...

în plin, (*loc. adv.*) în centru, la țintă: *glontele lovise în plin.*

în plin(ă)..., în toiul..., în miezul...: *nimerise în plină petrecere.*

în plin câmp, sub cerul liber.

în plin(ul)..., (*loc. prep.*) în mijlocul..., în toiul...

în plus, (*loc. adj.*) pe lângă aceasta, pe deasupra.

în poancă, (*reg.*) **1.** pieziș, oblic; **2.** chiorîș.

în poară, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) în contra; în ciudă.

în pofida... (cuiva sau a ceva), (*loc. prep.*) împotriva... (cuiva sau a ceva): *se făcea că nu înțălege vorbele aruncate în pofida lui.POP.*

în pofida faptului că..., v. **în ciuda faptului că...**

în ponce, (*reg.*) în contradictoriu, în răspăr: *grăia în ponce.POP.*

în popasuri, (*loc. adv.*) agale, alene, cu intermitențe.

în porunceală, v. **de porunceală**.

în poziție, (*loc. adj.*; *pop.*) (despre femei) gravidă, însărcinată.

în practică, (*loc. adv.*) în mod efectiv, concret, în realitate: *una e în teorie și alta în practică.*

în pravilă, (*înv.*) în poziție de tragere.

în (sau **prin**) **preajma...**, (*loc. prep.*) **1.** în (sau prin) jurul..., împrejurul..., în (sau prin) apropierea ..., în (sau prin) vecinătatea..., (*înv.*) în (sau prin) fața..., înaintea...: *vor arde-n preajma mea luminile-n dealuri.EM.*; **2.** puțin înainte de..., în ajunul...: *în preajma sărbătorilor de iarnă.*

în (sau **prin**) **preajmă**, (*loc. prep.*) în (sau prin) jur, împrejur, în (sau prin) apropiere, în (sau prin) vecinătate: *tot mai des în preajmă umbre vii răsar.TOP.*

în prealabil, mai întâi, mai înainte de...

în predmetul..., (*loc. prep.*; *înv.*) relativ la ..., referitor la..., privitor la..., în privința ..., în chestiunea...: *În predmetul alegerilor li se face primarilor cu ochiul de a protegia la muncile agricole pe cei ce țin cu guvernul.EM.*

în prelungirea..., în imediata continuare, lângă, lipit de...

în prescurt, (*loc. adv.*; *înv.*) în rezumat, succint, pe scurt.

în preț, **1.** (*înv.*) drept compensație a unei datorii; **2.** inclus: *transportul intră în preț.*

în prevenție, în mod preventiv.

în previziunea..., în eventualitatea că..., în cazul..., dacă s-ar întâmpla...

în (sau **de**) **prezent**, (*loc. adv.*) în momentul de față, în zilele noastre, azi, acum: *în prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte.EM.*

în prezența... (cuiva sau a ceva), (*loc. prep.*) în fața..., înaintea... (cuiva sau a ceva).

în prezilele..., v. **în preziua...**

în (sau **din**) **preziua...** sau (*înv.*) **în prezilele...**, în ziua precedentă, în ajunul..., cu o zi înainte de..., (*p.ext.*) cu puțin timp înainte de...

în prigon, v. **din prigon**.

în prima linie, cel mai aproape de dușman.

în primă audiție, (*loc. adj.* și *adv.*; *pop.*) (care se execută) pentru prima oară în fața publicului: *o simfonie în primă audiție*.

în primăvară, (*loc. adv.*) **1.** în timpul primăverii, în fiecare primăvară; **2.** în cursul primăverii trecute; **3.** în cursul primăverii viitoare: *bade, nu veni diseară, vino mai în primăvară.POP.*

în primul loc, v. **în primul rând**.

în primul rând (sau **loc**), (*loc. adv.*) înainte de toate, mai ales: *priveliștea i se părea în primul rând dezolantă.*

în principal, **1.** în primul rând, cu precădere, mai ales; **2.** în linii mari.

în principiu, (*loc. adv.*) din punct de vedere teoretic, în linii generale, în fond, principial: *noi, în principiu pentru răscumpărare, facem din răscumpărare o chestiune de încredere.EM.*

în pripă sau (*reg.*) **în pripite** sau (*înv.*) **de pripă**, (*loc. adv.*) repede, iute, grabnic; nechibzuit, pripit: *Te pogoară de pripă de aici.BIBLIA; mă mieram eu să fi mâncat lupul iarna asta așa de în pripă.CR.; Unde însă sârguința statului de a înființa în pripă o societate devine nu imposibilă, ci chiar de-a dreptul absurdă, este pe terenul moral și intelectual.CAR.*

în pripite, v. **în pripă**.

în priveala... (sau **priveliștea ...**) (cuiva), (*loc. prep.*; *înv.*) în prezența..., în văzul ..., în vederile... (cuiva).

în (sau **spre**) **priveliște**, (*loc. adv.*) în văzul lumii, în public, la vedere.

în priveliștea..., v. **în priveala...**

în privința... sau (*înv.*) **cu privință la...**, (*loc. prep.*) **1.** referitor la ..., raportat la ..., privitor la..., cu privire la..., în (ceea) ce privește...: *sunt încredințat, dascăle, în privința vremei.EM.*; **2.** sub aspectul..., sub raportul..., din punctul de vedere...: *n-avea nici o părere în privința aceasta*; **3.** (*înv.*) în comparație cu..., față de...

în (sau **la**) **privirea...**, **1.** (*loc. prep.*; *înv.*) în văzul..., în prezența ...; **2.** v. **din privirea...**

în proaspătă vreme, (*loc. adv.*; *înv.*) în scurtă vreme, numaidecât, imediat.

în profil, v. **din profil**.

în proporția (**în care**)**...**, (*loc. prep.*) tot atât cât..., după cum..., în (sau pe) măsura (în care)...

în proporție cu..., (*loc. adv.*) în raport cu ..., comparativ cu ..., proporțional cu...: *în fiecare comună urbană se va organiza câte o societate dramatică, în proporție, se-nțelege, cu numărul locuitorilor.CAR.*

în propriul înțeles al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului**.

în propriul sens al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului**.

în propta..., (*reg.*) în contra..., împotriva...

în prostie, (*loc. adv.*) fără măsură, fără socoteală, în neștire: *toacă banii în prostie*.

în publică, v. **în public**.

în public sau (*înv.*) **în publică**, (*loc. adj.* și *adv.*) în fața oamenilor, în văzul lumii: *eu, del negustor, să mă pui în public cu un coate-goale, nu vine bine.CAR.*

(**cu fruntea**) **în pulbere**, umilit.

în pustie, v. **în pustiu**.

în pustiu sau (*pop.*) **în pustie**, (*loc. adv.*) zadarnic, inutil, degeaba: *nu-nșela murgu-n pustiu, că măicuța ți-a spus bine, că nu mă dă după tine.POP.*

în putere sau **în puteri** sau **în toată puterea** sau (*înv.*) **la putere**, (*loc. adv.*) **1.** în deplinătatea capacităților fizice (și intelectuale), (încă) în vigoare, în plină sănătate; **2.** (*înv.*) care dispune de autoritate, puternic; aflat la putere; **3.** (*înv.*) prin forță armată, prin puterea armelor; **4.** (*pop.*) (aflat) în momentul culminant, în toi: *Carnavalul este în putere.CAR.*; **5.** (*înv.*) în plină dezvoltare, înfloritor; **6.** plin de sevă, de vigoare: *orzul trebuie luat la secere cât este în putere.POP.*; **7.** v. **cu (de-a) puterea**.

în (sau (*înv.*) **după**) **puterea...**, (*loc. prep.*) **1.** în virtutea..., în baza..., în temeiul...; **2.** (*înv.*) în schimbul...

în puterea calului, (*înv.* și *reg.*) în goana calului, în mare grabă.

în (**toată**) **puterea cuvântului**, în sensul adevărat, deplin al cuvântului: *era un cavaler în toată puterea cuvântului.*

în puterea nopții, în plină noapte.

în (**toată**) **puterea vieții**, v. **în** (**toată**) **puterea vârstei**.

în (**toată**) **puterea vârstei** (sau **vieții**), în plină vigoare.

în putere de..., (*înv.*) în materie de..., în ceea ce privește...

în puteri, v. **în putere**.

în puțin, v. **peste puțin**.

în (sau **peste**) **puțină** (sau **puțintică**) **vreme** (sau **puțin timp**), (*loc. adv.*) în viitorul apropiat, curând.

în puține ceasuri, v. **în puține zile**.

în puține cuvinte, în rezumat.

în puține zile (sau **ceasuri**), (*loc. adv.*) peste câteva zile (sau ceasuri); (*p. ext.*) în viitorul (foarte) apropiat, într-un timp (foarte) scurt.

în puțintică vreme, v. **în puțină vreme**.

în puțin timp, v. **în puțină vreme**.

în raport cu..., în comparație cu..., față de...: *instituțiunile noastre nu sunt în raport cu gradul nostru de cultură.EM.*

în rate, (*loc. adv.*) plătit eșalonat.

în răgaz, în tihnă.

în răspăr, (*loc. adv.*) **1.** împotriva direcției firești de creștere a firelor de păr: *era la modă pieptănatul în răspăr*; **2.** împotriva direcției firești de curgere, de mișcare: *barca înainta pe râu în răspăr*; **3.** contrar, potrivnic, ostil; echivoc: *purtare în răspăr.*

în răspărul..., (*loc. prep.*) **1.** împotriva..., în contra...

în răstimp, (*loc. adv.*) între timp.

în (sau **la**, **pe la**, **prin**) **răstimpuri** sau **din răstimp în răstimp**, (*loc. adv.*) din când în când; uneori, câteodată: *ieșea din casă numai la mari răstimpuri.*

în rând, (*loc. adv.*) la fel, egal, deopotrivă.

în realitate, (*loc. adv.*) de fapt; efectiv: *nimeni nu știa ce se întâmplase acolo în realitate.*

în regie proprie, executat cu mijloacele beneficiarului.

în regres, (*loc. adv.*) regresiv; în decădere: *de douăzeci de ani, economia se afla în regres.*

în (sau **la**) (**bună** sau **perfectă**) **regulă**, (*loc. adv.*) **1.** în ordine, așa cum se cuvine: *omul legii... examinează scrupulos actele, le găsește în regulă.CAR.*; **2.** v. **în toată regula**.

în relief, (*loc. adj.* și *adv.*) ieșit în afară (dintr-un plan); proeminent: *tapet cu desene în relief.*

în repejune, v. **cu repejune**.

în repetate rânduri sau (*înv.*) **de repețite ori**, (*loc. adv.*) de multe ori, adesea.

în respectul... sau **cu respect la...**, în ceea ce privește, în privința..., față de...: *rog a arăta junelui Missir căința mea profundă că am fost un infam în respectul său.CAR.*

în restanță, restanțier.

în rezervă, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** la dispoziție pentru a fi utilizat la nevoie; pentru orice eventualitate: *soluția radicală o lăsase în rezervă*; **2.** (despre militari) care nu face parte din cadrele active ale armatei: *colonel în rezervă*.

în rezumat (*loc. adv.*), pe scurt: *iată, în rezumat, economia acestui proiect.CAR.*

în risipă, (*loc. adv.*) **1.** în dezordine; **2.** în ruină: *munții ridicau adâncuri și coaste-n risipă.EM.*

în roiuri, (*loc. adv.*) în grupuri, în cete: *răspândindu-se în roiuri,* [ei] *întind corturile mari.EM.*

în(tr-un) ropot, (*loc. adv.*) în fugă, într-o fugă.

a se înroși de ciudă, v. **a se înverzi de ciudă**.

în (sau **din**, **la**) **roșu**, (despre clădiri) netenciuit.

în rotocoale, v. **în rotocol**.

în rotocol sau **în rotocoale**, (*loc. adv.*) **1.** în formă de cerc; în spirală; **2.** de jur-împrejur: *și se-ntorcea-ntr-un picior, tăia tot în rotocol.POP.*

în rudă de rudă, v. **din rudă în rudă**.

în ruină sau **în ruine**, (*loc. adj.*) ruinat, dărăpănat, stricat: *case în ruină*.

în ruine, v. **în ruină**.

(nici) în (sau **de-a**) **ruptul capului**, (*loc. adv.*) nicidecum; în nici un caz, cu nici un preț; pentru nimic în lume: *hărsita de mătușă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului.CR.; eu mă închin principiului sacru al libertății opiniunilor, dar în ruptul capului nu pot admite și obligativitatea lor.CAR.*

în ruptul tirbușonului, cu mare greutate: *replice obținute în ruptul tirbușonului.CAR.*

în (sau (*înv.*) **pe**) **sarcina...**, **1.** (*loc. prep.*) în seama...; în grija...; în obligația...; în atribuția...: *treburile gospodăriei rămăseseră în sarcina ei*; **2.** în legătură cu...; pe seama...; asupra...

în sarcină, (*loc. adv.*) în seamă: *avea în sarcină o sumedenie de lucrări.*

în saț(iu), v. **până la saț(iu)**.

în (sau **pentru**) **sănătatea...!**, **1.** beau acest pahar pentru sănătatea...: *În sănătatea coanii Joițichii, că e damă bună!CAR.*; **2.** în onoarea..., în cinstea...

în sătul, v. **pe săturate**.

în săturare, v. **pe săturate**.

în sâmbure, în embrion.

în sânge, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (despre fripturi) nu prea bine fript: *ficat în sânge*; **2.** plin de sânge; **3.** în mod sângeros: *căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari.EM.*

în sânul..., (*loc. prep.*) în cuprinsul..., în interiorul...; în mijlocul...: *am petrecut în sânul acestei familii model cum nu se poate mai bine. CAR.*

în sârg, v. **cu sârg**.

în schimb, (*loc. adv.*) în loc, pentru..., ca echivalent; drept compensație: *reia-mi al nemuririi nimb și focul din privire, și pentru toate dă-mi în schimb o oră de iubire.EM.*

în schimbul..., (*loc. prep.*) în locul...: *în schimbul devotamentului de o viață, l-au lăsat pe drumuri la bătrânețe.*

în (sau **cu**) **scopul...** sau (*înv.*) **cu scopos**, (*loc. prep.*) în vederea ..., în interesul..., cu intenția...: *s-au* *purtat tratative în scopul dezamorsării conflictului.*

în scris, (*loc. adj.* și *adv.*) prin intermediul unui text scris; pe hârtie: *dă-mi în scris pe Gagamiță ăla, să nu-i uit numele.CAR.*

în scurt, **1.** v. **pe scurt**; **2.** v. **în scurtă vreme.**

în scurtă diastimă, v. **în scurtă vreme.**

în scurt timp, v. **în scurtă vreme.**

în scurtă vorbă, v. **pe scurt.**

în scurtă voroavă, v. **pe scurt.**

în (sau **după, la, peste**) **scurtă vreme** sau **în** (sau **după, la**) **scurt timp** sau (*înv.*) **în scurtă diastimă** sau **în** (sau **peste**) **scurt** sau **peste scurte zile**, (*loc. adv.*) curând, peste puțină vreme.

în scurte cuvinte, v. **pe scurt.**

în seama..., v. **pe seamă.**

în seamă, v. **pe seamă.**

în seamă de nimică, v. **fără de seamă.**

în (sau (*înv.*) **la**) **seară**, (*loc. adv.*) în timpul serii, seara: *cum ajunge soarili-n sară, își ia furca subsuoară.POP.*

în sec, (*loc. adv.*) **1.** (*înv.* și *reg.*) degeaba, fără folos: *a umbla în sec*; **2.** (*reg.*) în lipsuri, în nevoi; fără succes; **3.** (*reg.*) în aer, în gol; **4.** (despre tuse) fără flegmă, uscat: *tuși în sec.*

în secretar, v. **în secret.**

în secret sau (*înv.*) **în secretar**, (*loc. adv.*) fără martori; într-un grup restrâns, separat; în particular, în taină, pe ascuns.

(chiar) în secunda aceasta, v. **(chiar) în această secundă.**

(chiar) în secunda aceea (sau **în secundele acelea**) sau **(chiar) în acea secundă** (sau **în acele secunde**) sau **pe secundă**, (chiar) (*loc. adv.*) atunci, (chiar) în clipa aceea, în momentul acela, pe moment, pe loc: *în secunda aceea mi-a venit o idee.*

în secundar, în al doilea rând; în subsidiar.

(chiar) în secundele acelea, v. **(chiar) în secunda aceea.**

în semiprofil, astfel încât să se vadă numai o parte din profil.

a însemna la răboj, a socoti, a ține evidența.

a nu însemna nimic, a nu avea nici o însemnătate, importanță, valoare.

în semn că..., v. **în semn de...**

în (sau **ca**, (*înv.*) **spre**) **semn de** (sau **că**)**...** sau (*înv.*) **spre semnul...**, (*loc. adv.*) pentru a arăta, a dovedi sau a întări (că)...; ca dovadă (că)..., ca expresie a..., ca probă (că)...: *dă paloșul să-l sărute, ca semn de pecetluire a jurământului.CR.*

în semnul..., v. **sub semnul...**

în sensul..., **1.** (*loc. prep.*) în direcția..., în spiritul..., către..., spre ...: *în sensul acelor ceasornicului*; **2.** (*loc. adv.*) potrivit vederilor, părerilor cuiva: *în sensul celor spuse de...*

în sensul că..., și anume; cu alte cuvinte; adică.

în sensul cel mai adevărat al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în sensul cel mai exact al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în sensul cel mai înalt al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în sensul cel mai pur al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în sensul cel mai sever al cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în serie, (*loc. adv.*) într-un mare număr de exemplare, în număr mare.

în serpentină, cu cotituri, cu șerpuituri, cu serpentine.

în servicie, (*loc. adj.*; *înv.*) de actualitate, actual, valabil la un moment dat.

în serviciul..., (*loc. prep.*) în folosul..., în interesul..., în slujba..., în solda...

în sete, v. **cu sete**.

în sfârșit, (*loc. adv.*) în cele din urmă, în fine, la urma urmei: *diligența sosește, în sfârșit, cu aproape trei ceasuri de întârziere.CAR.*

în (sau **a**) **silă**, (*loc. adv.*; *reg.*) încet, alene.

în (sau **cu**, **de**) **silă**, (*loc. adv.*) **1.** fără interes, fără plăcere; de nevoie; din obligație: *mânca în silă*; **2.** v. **cu** (**de-a**) **sila**.

în (sau **cu**, **prin**) **silnicie**, (*loc. adv.*; *înv.*) cu forța, cu sila.

în sinea mea, v. **în sine**.

în (sau (*înv.*) **întru**) **sine** sau **în sine-mi** (sau **sine-ți**, **sine-și** etc.) sau **în sinea mea** (sau **a ta**, **a lui** etc.), în gândul, în mintea cuiva, în propria conștiință, în forul interior: *Colecția e în sine prețioasă, dar cartea nu îndeplinește condițiunile care s-ar cere de la ea.EM.; mă întreb în sine-mi.EM.*

în slava cerului, v. **în înaltul cerului**.

în speță, (*loc. adv.*) în cazul de față: *Deși în genere teoria de la care plecam ... era pripită, poate chiar neîntemeiată, în speță însă s-a adeverit cu prisos.CAR.*

în spiritul..., (*loc. prep.*) în acord cu..., în concordanță cu...

în spre cădere, (*înv.*) spre asfințit.

înspre olaltă, unul către altul.

înspre seară, v. **pe seară**.

în stare născândă, în curs de formare, în stadiu inițial, în fază incipientă.

a se însura cu buricul neuscat, v. **a se însura cu căcatul după ureche**.

a se însura cu căcatul după ureche (sau **cu buricul neuscat**), (*reg.*) a se însura foarte de tânăr.

în surdină, (*loc. adv.*) **1.** (despre instrumente de suflat) cu surdina pusă; **2.** încet, în șoaptă, în taină: *un glas de broască tresare de subt papură, în surdină, apoi se stânge.TOP.*

în (sau **de**) **șagă**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** în (sau de) glumă: *Dorul de cine se leagă nu-i paie lucru de șagă.POP.; Gardul și casa femeiei dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă.CR.*; **2.** într-o doară, la întâmplare: *aruncase și el o vorbă în șagă.*

în șantier, v. **pe șantier**.

în șatrange, (*loc. adj.*) **1.** în carouri, cadrilat: *sacou în șatrange*; **2.** (*reg.*) vărgat.

a(-și) înșela foamea, v. **a(-și) amăgi foamea**.

a înșela (sau **a fura**) **la cântar**, a cântări incorect.

a se înșela la socoteală, a calcula greșit.

a înșeua murgu-n pustiu, a-și face iluzii zadarnice.

în șipot, (despre lichide) țâșnind impetuos și abundent.

în (sau **la**, (*înv.*) **într-un**) **șir** (sau **șirag**), (*loc. adv.*) **1.** la rând, unul după altul: *călugării mergeau în șir*; **2.** pe rând, neîntrerupt, necontenit; **3.** imediat, numaidecât, întins: *dându-i-se ceea ce a cerut, s-a dus în șir la palatul domnesc.POP.*

a înșira baliverne, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a înșira cai verzi pe pereți, v. **a spune cai verzi pe pereți**.

în șirag, v. **în șir**.

a înșira (sau **a spune**) **la gogoși**, a spune palavre, minciuni, fleacuri, baliverne: *omul din mintea* *neroadă tot înșiră la gogoși, spuind despre moși păroși.PANN.*

a înșira moș pe groș, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a înșira multe și mărunte, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a înșira verzi și uscate, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a înșira vrute și nevrute, v. **a îndruga verzi și uscate.**

în șoaptă sau **în șoapte** sau (*înv.*) **cu șoptă**, (*loc. adj.* și *adv.*) (foarte) încet, cu voce scăzută: *fete ... trec grăbite chicotind în șoapte. TOP.*

în șoapte, v. **în șoaptă.**

în șopot, (*loc. adj.* și *adv.*) în șoaptă, șoptit.

în tabără, v. **la tabără.**

în (sau **cu**, **la**, **pe**, **prin**, (*înv.*) **întru**) **taină**, (*loc. adv.*) pe ascuns, în secret; discret, în șoaptă: *iubind în taină am păstrat tăcere.EM.*

în (sau **la**) **talie**, (*loc. adj.* și *adv.*) îmbrăcat numai în haină sau în rochie (fără pardesiu sau fără palton).

în taluz, oblic, pieziș, în pantă.

în (sau **prin**) **tangentă**, (*loc. adv.*) tangențial.

în (sau (*înv.*) **întru**, **cu**) **tăcere**, (*loc. adv.*) **1.** fără a vorbi, fără a crâcni; tăcut: *îl îmbrobodești, știi, chiar ca p-o muiere, îi pui în cap țestul, și rabdă-n tăcere.PANN*; **2.** în liniște, încet; **3.** pe neobservate, în ascuns: *o lume ce sfâșie-n tăcere zdrobit sufletul meu.EM.*

în tălpi, (*loc. adv.*) în picioare; (*p.ext.*) vertical: *pe geam l-a văzut, în tălpi a sărit.POP.*

a se întărâta tărâța în cineva, v. **a se tulbura tărâța în cineva.**

în tăria mea (sau **a ta** etc.), (*înv.*) cu de la sine putere.

a întări din piele, (*reg.*) a se face că nu aude, a nu vrea să asculte.

în (**mare** sau **multă**) **tărie**, v. **cu** (**mare** sau **multă**) **tărie.**

întăritura cerului, (*înv.*) bolta cerească: *Cu chipul întăriturii cerului la curățenie.BIBLIA.*

întâiași dată, (*loc. adv.*) pentru prima oară: *nu-i acum întâiași dată să merg la drum!CR.*; *Angel radios! de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii.CAR.*

întâia venire (sau **întâiul venit**) (**a**(**l**) **lui Isus Hristos**), (*bis.*) venirea lui Isus Hristos în lume, prin întruparea sa ca Fiul lui Dumnezeu.

întâia vreme, (*loc. adv.*; *înv.*) mai întâi, mai înainte, anterior.

(**mai**) **întâi și** (**mai**) **întâi**, înainte de toate, în primul rând: *ce ți-a ieși înainte întâi și întâi, ... pune-o în traistă!CR.*

întâiul venit (**al lui Isus Hristos**), v. **întâia venire** (**a lui Isus Hristos**).

a se întâlni doi proști la un tăciune, a se căsători sau a se întovărăși doi nevoiași; (*p. ext.*) a trăi în mizerie, a o duce greu.

a se întâlni nas în nas (cu cineva), v. **a da nas în nas** (cu cineva).

a se întâlni pe teren (cu cineva), a se bate în duel (cu cineva).

a se întâlni piept în piept (cu cineva), v. **a da nas în nas** (cu cineva).

a se întâlni (sau **a se întovărăși, a se potrivi ca...**) **tusea cu** (sau **și**) **junghiul**, a se întâlni (sau a se întovărăși) doi oameni asemănători în rele.

a se întâlni tusea și junghiul, v. **a se întâlni tusea cu junghiul**.

a întâmpina cu pâine și (**cu**) **sare** (pe cineva), v. **a primi cu pâine și** (**cu**) **sare** (pe cineva).

a-și întâmpina nevoia de azi pe mâine, a-și acoperi nevoile de moment: *Ține, moș Ioane, acest mic dar de la mine și întâmpină-ți nevoia, de azi pe mâne, cum te-a lumina Cel de sus.CR.*

a se întâmpla acasă, v. **a se întâmpla de față.**

a se întâmpla de față (sau **acasă**), a fi, a se nimeri acasă, de față: *fetele împăratului întâmplându-se de față, li s-au făcut milă.CR.*

a se întâmpla față..., v. **a fi față la...**

a i se întâmpla o pantomimă (cuiva), (*pop.*) a avea ghinion.

în târcol, (*loc. adv.*; *reg.*) în cerc: *legăm calu...* [de stejar] *și-l învârtim în târcol.POP.*

în (sau **la**) **târcolul...**, (*loc. prep.*; *reg.*) în jurul..., împrejurul...

în târg și la moară, (*pop.*) peste tot.

în târzie vreme, v. **într-un târziu.**

în temei, (*loc. adv.*) în temelie: *Un tunet cutremură lumea-n temei.EM.*

a se întemeia pe..., a se baza, a se bizui, a se sprijini pe...

a întemeia pe nisip, v. **a clădi pe nisip.**

în temeiul..., v. **pe temeiul...**

în teorie, (*loc. adv.*) fără a afecta activitatea practică; teoretic.

în teptil, (*loc. adv.*; *înv.*) în taină, pe ascuns.

în terase, dispus, așezat pe porțiuni de teren terasate.

în (sau **la**) **termen**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (*mil.*; *od.*;) care efectuează stagiul militar legal: *soldat în termen*; **2.** la data fixată, prevăzută, stabilită: *se chinuia să termine lucrarea la termen.*

în termen de..., (*loc. adv.*) în timp de...

în teză generală, (*înv.*) în general.

în ticnă, v. **în tihnă.**

în ticneală, v. **în tihnă.**

în (sau **cu**, (*reg.*) **pe**) **tihnă** (sau (*înv.* și *pop.*) **ticneală**, **tihnite** (*reg.*) **ticnă**) sau **în toată tihna**, (*loc. adv.*) în liniște, în pace, în voie; liniștit, netulburat, nestingherit, tihnit: *ș-apoi am început a mă scălda în ticnă până la asfințitul soarelui.CR.*

în timp ce..., (*loc. conj.*) în vreme ce..., pe când...

a întinde ața, v. **a întinde coarda.**

a se întinde ca cașcavalul prăjit, a nu se mai termina: *prea se întinde abonamentul lui ca cașcavalul prăjit.CAR.*

a se întinde ca pecinginea, a se răspândi, a se lăți peste tot: *nemulțumirea oamenilor se întinsese ca pecinginea.*

a întinde ca pe o obială (pe cineva), a bate (pe cineva).

a se întinde cât îl ajunge (sau **îl ține**) **cureaua** (sau **plapuma**, **salteaua**), a se întinde numai cât îi permit mijloacele, puterile, talentul.

a se întinde cât îl ajunge plapuma, v. **a se întinde cât îl ajunge cureaua.**

a se întinde cât îl ajunge salteaua, v. **a se întinde cât îl ajunge cureaua.**

a se întinde cât îl ține cureaua, v. **a se întinde cât îl ajunge cureaua.**

a se întinde cât îl ține plapuma, v. **a se întinde cât îl ajunge cureaua.**

a se întinde cât îl ține salteaua, v. **a se întinde cât îl ajunge cureaua.**

a întinde (**prea tare** sau **prea mult**) **coarda** (sau **ața**, **sfoara**) sau **a întinde coarda până se rupe** (sau **până plesnește**), a împinge lucrurile peste limitele admisibile, a depăși măsura: *nu întinde coarda prea mult, că se rupe!POP.*

a întinde coarda până plesnește, v. **a întinde coarda.**

a întinde coarda până se rupe, v. **a întinde coarda.**

a-i întinde cojocul (cuiva), a bate (pe cineva), a trage o chelfăneală (cuiva): *fiindcă n-avea cu ce să plătească, i-au întins cojocul.POP.*

a întinde compasul, v. **a mări compasul**.

a întinde fuga (sau **o fugă**), a fugi, a o lua la picior: *și-ntinsei o fugă lungă, dracii haida să m-ajungă. POP.*

a se întinde în pălișul soarelui, (*reg.*) a se bronza.

a se întinde la cașcaval, a pretinde mai mult decât i se cuvine; a se obrăznici, a-și lua nasul la purtare.

a întinde la scară (pe cineva), v. **a pune la scară** (pe cineva).

a se întinde mai mult decât îi ajunge oghealul, v. **a se întinde mai mult decât îi ajunge țolul**.

a se întinde mai mult decât îi ajunge plapuma, v. **a se întinde mai mult decât îi ajunge țolul**.

a se întinde mai mult decât îi ajunge țolul (sau **oghealul**, **plapuma**), a încerca să facă ceva peste puterile, peste posibilitățile sale.

a întinde masa, v. **a pune masa**.

a întinde masă (cuiva), a da de mâncare (cuiva).

a întinde masă cu..., a fi bun prieten cu...

a întinde masă mare sau **a ține masă întinsă**, **1.** a da ospețe; **2.** a se ține de petreceri: *cum n-a mai întins masă mare, prietenii s-au făcut nevăzuți.CAR.*

a întinde mâna (sau (*înv.*) **mână bună**) (cuiva), 1. a saluta (pe cineva); **2.** (*fig.*) a ajuta (pe cineva).

a întinde mână bună (cuiva), v. **a întinde mâna** (cuiva).

a-i întinde o capcană (cuiva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a-i întinde (sau **a pregăti**, **a pune**) **o cursă** (sau **o capcană**) (cuiva) sau **a atrage** (sau **a prinde**) **în cursă** (sau **în capcană**) (pe cineva), (*fig.*; despre oameni) a prinde prin vicleșug pe cineva pentru a-i face un rău; a pune la încercare (pe cineva).

a întinde o fugă, v. **a întinde fuga**.

a întinde o mână (de ajutor) (cuiva), a ajuta (pe cineva).

a întinde pedeapsa (asupra cuiva), (*înv.*) a pedepsi (pe cineva).

a întinde pelteaua, v. **a lungi pelteaua**.

a întinde (**prea tare** sau **prea mult**) **sfoara**, v. **a întinde** (**prea tare** sau **prea mult**) **coarda**.

întinde-te cât te ajunge plapuma!, v. **întinde-te cât ți-e plapuma!**

întinde-te cât te ține plapuma!, v. **întinde-te cât ți-e plapuma!**

întinde-te cât ți-e (sau **cât te ajunge**, **cât te ține**) **plapuma!**, acționează numai în limitele posibilităților proprii!

întinde-te masă, scoală-te masă!, v. **pune-te masă, scoală-te masă!**

întinde-te masă, strânge-te masă!, v. **pune-te masă, scoală-te masă!**

a întinde undița, **1.** a lăsa undița în apă; **2.** (*fig.*) a atrage, a momi, a înșela: *undița dacă voi tinde. PANN.*

a întinde vorba, a lungi vorba, a vorbi mai mult decît trebuie.

în tine, în sinea ta: *și de plânge, de se ceartă, tu în colț petreci în tine.EM.*

în toamnă, v. **pe toamnă**.

a o întoarce (**pe** sau **la șurub**), a-și schimba brusc atitudinea, purtarea (pentru a ieși dintr-o încurcătură): *văzând bietul popă că s-a pus în cârd cu nebunii, începe s-o întoarcă la șurub.CR.*

a o întoarce ca la Ploiești, a-și

schimba brusc atitudinea, purtarea; a întoarce foaia.

a se întoarce ca moara în vânt, a fi schimbător, nestatornic.

a întoarce capul cuiva, **1.** a prosti, a înșela pe cineva; **2.** a face pe cineva să se îndrăgostească: *fata, bună mehenghe, îi întoarce capul și Ipate vede că nu-i de lepădat.CR.*

a întoarce casa cu fundu-n sus, v. **a răsturna casa cu susu-n jos.**

a răsturna casa cu susu-n jos, v. **a răsturna casa cu susu-n jos.**

a(-i) întoarce ceafa (cuiva), v. **a(-i) întoarce spatele** (cuiva).

a-și întoarce cheltuiala, v. **a-și întoarce paguba.**

a întoarce chichițe și dulapuri, v. **a căuta chichițe.**

a întoarce cojocul pe cealaltă parte (sau **pe dos**), a-și schimba brusc atitudinea, părerile; a întoarce foaia.

a întoarce cojocul pe dos, v. **a întoarce cojocul pe cealaltă parte.**

a întoarce comerțul, v. **a întoarce negoțul.**

a se întoarce cu coada între picioare, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a se întoarce cu coada între vine, v. **a ieși cu coada între picioare.**

a întoarce (**toate**) **cu curu-n sus**, a răsturna, a face vraiște.

a-și întoarce cuvântul, a nu se ține de cuvânt: *Dumnezeu n-a voit să-și întoarcă cuvântul.POP.*

a se întoarce de la calea jumătate, v. **a se opri la calea jumătate.**

a întoarce de la moarte (pe cineva), a readuce la viață, a salva de la moarte (pe cineva).

a întoarce de la țâță, (despre sugari) a înțărca.

a(-i) întoarce dosul (cuiva), v. **a(-i) întoarce spatele** (cuiva).

a-și întoarce fața de la cineva, a nu mai voi să știe de cineva: *și-odată și-a întors Sfântulețul fața de la el.POP.*

a întoarce (sau **a schimba**) **foaia** (sau **macazul**) sau **a o întoarce** (sau **a o schimba**) **pe foaia cealaltă** (sau **pe foaia ailaltă**, **pe altă foaie**, **pe altă strună**), (*fam.*) a-și modifica atitudinea, conduita, purtarea; a deveni mai sever: *să știi că, dacă nu înțelegi de vorbă bună, întorc foaia.*

a (**se**) **întoarce inima cuiva**, a (se) îmblânzi, a câștiga simpatia, încrederea cuiva.

a se întoarce ceva în capul cuiva, v. **a cădea ceva în capul cuiva.**

a întoarce într-o numire, v. **a aduce la același numitor.**

a se întoarce (sau **a se învârti**, **a sări**) **într-un călcâi**, **1.** a se învârti pe loc; **2.** (*fig.*) a fi iute la treabă: *se întorcea numai într-un călcâi și toate erau gata.POP.*

a o întoarce la șiretlic, v. **a o întoarce la viclenie.**

a o întoarce la șurub, a se eschiva, a da înapoi: *văzând bietul popă că și-a pus în cârcă cu nebunii, începu s-o întoarcă la șurub.CR.*

a o întoarce la viclenie (sau **la șiretlic**) sau **a întoarce vreun vicleșug**, a recurge la viclenii, la șiretlicuri: *o întoarse și dânsa la șiretlic.POP.*

a întoarce macazul, v. **a întoarce foaia.**

a-și întoarce mantaua după vânt, a se adapta împrejurărilor; a fi oportunist.

a (**i se**) **întoarce mațele** (sau **stomacul**) (**pe dos**) (cuiva), **1.** (*înv.*) a-i plânge inima (sau sufletul) cuiva pentru cineva: *Și se turbură Iosif că se întorcea mațele lui pentru frate-său.BIBLIA*; **2.** a (i se) face greață, scârbă (cuiva): *intrase în abator și i se întorseseră mațele pe dos.*

a întoarce (sau **a învârti**) **negoțul** (sau **comerțul**), a face afaceri comerciale: *negoțul de vrei să-ți fie sigur, întoarce-l tu singur.POP.*

a(-și) întoarce ochii (sau **privirea**) (de la ceva sau de la cineva), **1.** a-și îndrepta privirea în altă direcție; **2.** a-și pierde interesul (pentru cineva sau ceva); a lăsa în plata Domnului (pe cineva sau ceva).

a i se întoarce ochii în cap (cuiva), a agoniza.

a(-și) întoarce ochii roată, v. **a(-și) face ochii roată.**

a întoarce o haină (pe dos), a preface, a transforma o haină (punând drept față dosul neuzat al stofei).

a-și întoarce paguba (sau **cheltuiala**), a-și recupera pierderile, a-și scoate cheltuielile.

a-și întoarce paralele, a intra în posesia unor bani (socotiți) pierduți.

a întoarce pământul cu curul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus.**

a întoarce pământul cu fundul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus.**

a o întoarce pe altă foaie, v. **a întoarce foaia.**

a o întoarce pe altă strună, v. **a întoarce foaia.**

a se întoarce ceva pe capul cuiva, v. **a cădea ceva în capul cuiva.**

a o întoarce pe foaia ailaltă, v. **a întoarce foaia.**

a o întoarce pe foaia cealaltă, v. **a întoarce foaia.**

a întoarce porcii, a sforăi (în somn).

a întoarce porcii acasă, v. **a mâna porcii (de) la jir.**

a întoarce porcii (de) la jir, v. **a mâna porcii (de) la jir.**

a(-și) întoarce privirea, v. **a(-și) întoarce ochii.**

a i se întoarce punga pe dos (cuiva), (*reg.*) a-și cheltui toți banii: *i s-o întors punga pe dos.POP.*

a i se întoarce rânza pe dos (cuiva), (*pop.*) a i se face greață (cuiva), a i se întoarce stomacul pe dos (cuiva).

a se întoarce roata (sau **sfera**), a se schimba situația; a se întoarce norocul: *s-o întoarce, el, roata și la mine.POP.*; *și de să va întoarce sfera ... atunci după cuviință, cu tot sufletul voiesc cu cinste pe Erotocrit de bărbat să-l priimesc. PANN.*

a se întoarce sfera, v. **a se întoarce roata.**

a(-i) întoarce spatele (sau **ceafa**, **dosul**, **nasul**) (cuiva), **1.** a nu mai asculta, a părăsi (pe cineva); **2.** a desconsidera, a disprețui (pe cineva); **3.** a se supăra (pe cineva).

a (i se) întoarce stomacul pe dos (cuiva), v. **a (i se) întoarce mațele pe dos** (cuiva).

a-i întoarce șurubul (cuiva), v. **a-i întoarce un șurub** (cuiva).

a întoarce (sau **a învârti**) **șuruburi**, a recurge la șiretlicuri.

a-i întoarce șuruburile (cuiva), v. **a-i întoarce un șurub** (cuiva).

a întoarce târgul, a strica o învoială, un târg.

a întoarce traista pe dos, a intra la necaz, a da de nevoi, de lipsuri.

a-i întoarce un șurub (sau **șurubul**, **șuruburile**) (cuiva), a minți, a înșela (pe cineva), a umbla cu șiretlicuri, cu viclenii.

a întoarce vizita cuiva, a vizita pe cineva ca răspuns la vizita anterioară a acestuia.

a întoarce vorba (sau **vorbele**) **cuiva**, a modifica, a adapta, a întoarce pe dos, a răstălmăci cuvintele (cuiva): *Hamlet zicea: este ceva putred în Danemarca! noi trebuie să-i întoarcem vorba și să zicem: mai este ceva neputred în țara asta!CAR.*

a(-și) întoarce vorba, a(-și) lua vorba îndărăt.

a întoarce vreun vicleșug, v. **a o întoarce la viclenie.**

în toată accepția cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în toată cinstea, în mod sincer: *îți spun, în toată cinstea, că nu-mi place!*

în toată clipa, v. **în toată ziua.**

în toată clipeala (de ochi), în orice clipă: *domnul Ștefan, gata de luptă în toată clipeala.POP.*

în toată dimineața, v. **în toată ziua.**

în toată firea, (*loc. adj.*) matur, serios: *ce naiba! doar ești om în toată firea!*

în toată forma, v. **de tot soiul.**

în toată libertatea, v. **în (deplină) libertate.**

în toată lumea sau **în lumea toată**, pretutindeni, peste tot: *s-a dus vestea în toată lumea.CR.*

în toată luna, v. **în toată ziua.**

în toată noaptea, v. **în toată ziua.**

în toată puterea, (*loc. adv.*) **1.** (*înv.*) în întregime, pe deplin; **2.** v. **în putere.**

în toată puterea cuvântului, v. **în adevăratul sens al cuvântului.**

în toată regula sau **în regulă**, (*loc. adv.*) după toate regulile; veritabil, în lege: *De aci începe tânărul Pruncu cariera soldățească în toată regula, carieră ce ține cinci ani.CAR.*

în toată săptămâna, v. **în toată ziua.**

în toată seara, v. **în toată ziua.**

în toată secunda, v. **secundă după secundă.**

în toată tihna, v. **în tihnă.**

în toată voia, v. **în voie.**

în (sau **pre**) **toată vremea** sau **în toate vremi**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) în fiecare clipă, mereu, necontenit: [câinii] *or apăra în toată vremea turmele și toate vitele de lupi. POP.*

în toată ziua (sau **clipa, dimineața, luna, noaptea, săptămâna, seara**) sau **în toate zilele** sau **pe toată ziua** sau **în** (sau **pe, peste**) **tot momentul** (sau **anul, ceasul**), (*loc. adv.*) în fiecare zi (sau clipă, dimineață, lună, noapte, săptămână, seară) sau în fiecare moment (sau an, ceas), oricând: *Astfel vine-n toată noaptea sburător la al ei pat.EM.*; *Și direptul să-nflorească... și ca chedrul în Livanul să rădească în tot anul.DOS.*

în toate chipurile, v. **fel**(**uri**) și **chip**(**uri**).

în (sau **din**) **toate colțurile** (**lumii**), (de) pretutindeni: *dragele iubirile, cântă ca paserile, în toate colțurile.POP.*

în toate felurile, v. **fel**(**uri**) și **chip**(**uri**).

în toate locurile, v. **în toate părțile.**

în toate minuturile sau **în tot minutul**, (*înv.*) tot timpul, permanent.

în (sau **din, prin**) **toate părțile** (sau **locurile**) sau (*înv.* și *reg.*) **de toate părțile**, (*loc. adv.*) în toate direcțiile, (de) pretutindeni, (de) peste tot: *ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuețul în spate la moară, ea în sfârșit în toate părțile după treabă.CR.*; *se strânge din toate părțile lume peste lume, să privească văzduhul arzând din ce în ce mai tare.CAR.*

în toate privirile, v. **în această privire.**

în toate respectele, v. **în tot respectul.**

în toate timpurile sau (*înv.*) **în toți timpii**, (*loc. adv.*) întotdeauna, mereu.

în toate vremi, v. **în toată vremea**.

în toate zilele, v. **în toată ziua**.

în toi, (*loc. adv.*) în plină desfășurare: *petrecerea era în toi.*

în toiul lui, potrivit felului său de a fi: *Ș-a pornit în toiul lui, năzdrăvan într-o ureche ca feciorul nimănui.EM.*

în toptan, v. **cu toptanul**.

în torent, (*loc. adv.*) din belșug, din plin.

în torente, foarte mare, torențial: *apa venea în torente.*

întorsătura medaliei, v. **reversul medaliei**.

în tot, v. **de tot**.

în total, (*loc. adv.*) **1.** cu totul, una peste alta: *căldurile au ținut, numai cu o întrerupere de vreo patru zile, în total opt zile.CAR.*; **2.** peste tot, pe de-a-ntregul.

în totalitate, v. **în totalitatea lui**.

în totalitatea ei, v. **în totalitatea lui**.

în totalitatea lui (sau **a ei**) sau **în totalitate**, în întregime, tot.

în tot anul, v. **în toată ziua**.

în tot cazul sau **în orice caz**, (*loc. adv.*) în orice împrejurări, orice s-ar întâmpla, oricum: *Un astfel de rămășag este, în orice cas și din orice parte, o impietate.CAR.*

în tot ceasul, v. **în toată ziua**.

în tot chipul, v. **fel(uri) și chip(uri)**.

în tot locul, v. **peste tot locul**.

în tot minutul, v. **în toate minuturile**.

în tot modrul, (*reg.*) în fel și chip.

în tot momentul, v. **în toată ziua**.

în tot respectul sau **în toate respectele**, din toate punctele de vedere, întru totul.

în tot timpul, v. **tot timpul**.

în totul, v. **de tot**.

în totului tot, v. **de tot**.

în totuluș tot, v. **de tot**.

în toți timpii, v. **în toate timpurile**.

în tovărășia..., împreună cu..., în compania...

în tovărășie cu..., în asociație cu..., ca părtaș.

a se întovărăși tusea cu junghiul, v. **a se întâlni tusea cu junghiul**.

într-aceea, (*loc. adv.*; *înv.*) în acel timp.

într-aceea ce..., (*înv.*) în timp ce..., pe când: *și-ntr-aceaia ce cugeta, adecă sosește călare svântul.DOS.*

într-același timp, v. **în același timp**.

într-acestași chip, v. **într-acest chip**.

într-acest ceas, în această clipă, acum, imediat: *la opt* [clăi] *vârfuri le-am făcut; numa una mi-a rămas să-i fac vârf într-acest ceas. POP.*

într-acest chip, v. **în chipul acesta**.

într'acoace, (*înv.* și *pop.*) încoace.

într-acolo, (*loc. adv.*) în partea, direcția aceea; încolo: *zăriră niște palaturi... și o luară într-acolo.POP.*

într-adevăr, v. **întru adevăr**.

într-adins, (*loc. adv.*) intenționat, voit.

într-aiure(a), (*loc. adv.*) **1.** în altă parte: *a plecat într-aiurea*; **2.** fără țintă, la întâmplare, aiurea.

într-alean, (*loc. adv.*; *înv.*) împotrivă, potrivnic.

într-alergate, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) alergând: *boierii ieșiră într-alergate.DOS.*

într-ales, (*loc. adv.*) pe alese:

Peste Trăsnea n-a dat asemenea noroc... să umble într-ales.CR.

într-alt chip, (*loc. adv.*) altfel, altminteri, altcum.

în tranzit, în trecere.

într-ascuns, (*loc. adv.*) pe ascuns, în taină.

într-atâta, v. **într-atât**.

într-atât sau **într-atâta**, (*loc. adv.*) în asemenea măsură.

în trăgători, (*mil.*) în linie, la distanță unul de altul în vederea tragerii cu arma.

în trăsuri generale, (*loc. adv.*) în linii mari, în general.

întreabă-mă, să te-ntreb!, degeaba mă întrebi, că n-am habar; nu știu mai mult decât tine.

în (sau **din**) **treacăt**, **1.** trecând, în trecere, (*p. ext.*) pe fugă, la repezeală: *și-n treacăt o cuprinse lin într-un ungher, degrabă.EM.*; *Și din treacăt, ici și colo, să culegi sânziene cu tulpinele întregi.TOP.*; **2.** pe scurt, în câteva cuvinte, fără a insista; **3.** vremelnic, trecător.

a-și întreba (județ), v. **a se întreba cu cineva**.

a se întreba cu cineva sau (*înv.*) **a-și întreba (județ)**, a-și căuta dreptatea la judecată, a face proces (cuiva), a da în judecată (pe cineva).

a întreba morții, (*înv.*) a practica necromanția: *Să nu se afle întru tine... căutând în semne și întrebând morții.BIBLIA.*

a întreba sfat (de...), (*înv.*) a cere sfatul cuiva.

a întreba voia cuiva, (*înv.*) a cere voie (de la cineva).

în trebuința cuiva, (*înv.*) pentru necesitățile cuiva.

a se întrece cu firea, a face mofturi, fasoane, nazuri; a se copilări.

a întrece (toate) așteptările, a depăși orice așteptare, orice previziune: *succesul tinerei cîntărețe a întrecut toate așteptările.*

a se întrece cu dedeochiul, v. **a se trece de glumă**.

a se întrece cu dracul în fugă, (*reg.*) a fugi repede.

a se întrece cu gluma, v. **a se trece de glumă**.

a se întrece cu nebuniile, v. **a se trece de glumă**.

a se întrece cu șaga, v. **a se trece de glumă**.

a se întrece cu vorba, v. **a se trece de glumă**

a întrece orice închipuire, a depăși imaginația.

în trecere, (*loc. adv.*) **1.** la repezeală, în fugă, în treacăt; **2.** pe scurt, în câteva cuvinte, fără a insista; **3.** fugar, fugitiv, pasager, trecător: *câte numiri ar inventa el... pentru un surâs de pe buzele ei, un surâs în trecere.EM.*

între cer și pământ, în aer.

în trecut, (*loc. adv.*) altădată, odinioară: *dar nu mai cade ca-n trecut în mări din tot înaltul.EM.*

întreg de minte, v. **întreg la minte**.

întreg la (sau **de**) **minte**, cu judecata normală.

între lumea feței (sau **ochilor**), (*înv.*) înaintea, în fața (cuiva).

între lumea ochilor, v. **între lumea feței**.

în tremur sau (*înv.*) **în tremuri**, (*loc. adv.*) înfiorat, tremurând.

în tremuri, v. **în tremur**.

între noi fie vorba (sau **fie zis**) sau **fie vorba între noi**, să rămână între noi: *Și ne punem, dragă Doamne, la învățat. Însă, fie vorba între noi, nu ne era a învăța.CR.*; *Nu e vorba, între noi fie zis, și eminenția-sa monseniorul de Reims prea seamănă cu popa Zăbavă.CAR.*

între olaltă, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** unul cu altul: *s-asamăn în-*

tre-olaltă viață și cu moarte.EM.; **2.** unul pe altul, reciproc.

între patru ochi (sau **pereți**), confidențial, fără martori: *Trimete de-aici pe Iordache. Am să-ți spun ceva între patru ochi.CAR.*

între patru pereți, v. **între patru ochi**.

în trepte, **1.** în formă de scară; **2.** în etape, treptat.

a (se) întrerupe tăcerea, v. **a (se) curma tăcerea**.

între timp (sau **timpuri**), (*loc. adv.*) în acest răstimp.

între timpuri, v. **între timp**.

între viață și moarte, în agonie.

într-o cercare, (*loc. adv.*; *pop.*) într-o doară; de probă: *Vai ce ibovnic mi-am prins, dar nu l-am prins într-adins, ci l-am prins într-o cercare, să vedem ce minte are.POP.*

într-o clipă (sau **clipire**, **clipită**, (*reg.*) **clipitură**) sau (*reg.*) **pe clipită**, (*loc. adv.*) îndată, numaidecât, imediat: *au pot să fiu, copilă, de trei ori Dumnezeu, și ce-au făcut puternic în veacurile sale, aceea într-o clipă să pot a face eu? EM.; Concepere fatală, ce, demn-a se chema flagelul omenirei, pornind într-o clipire, ca fulgerul, turbată și numai c-o lovire armate formidabili să poată sfărâma.CAR.*

într-o clipire, v. **într-o clipă**.

într-o clipită, v. **într-o clipă**.

într-o clipitură, v. **într-o clipă**.

într-o doară, (*loc. adv.*) la noroc, la întâmplare: *Noi, ca badea din poveste, răspunserăm într-o doară. EM.*

în troică, (despre cai) înhămați câte trei în linie.

în troiene, formând grămezi (ca niște valuri).

într-o întinsoare (sau (*înv.*) **tinsoare**), (*loc. adv.*) într-un suflet, fără întrerupere: *și petrec într-o-ntinsoare, tot la umbră, la răcoare.POP.*

într-o margine, (*reg.*) pe o parte, într-o rână.

într-o mică de ceas sau **pe (o) mică** (sau **nimică**) **de** (sau **pe**) **ceas**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) foarte repede, imediat; din clipă în clipă: *pe o nimică pe ceas beam câte-un cofăiel întreg de apă.CR.*

într-o nemică, v. **întru nimic**.

într-o nimară, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) cu o ocazie oarecare.

într-o nimică, v. **într-o mică de ceas**.

într-o (sau **la o**) **parte**, (*loc. adv.*) **1.** într-o latură, pieziș; **2.** deoparte, izolat: *Pavăl cu pieptul ars și Ion cu călcâiul fript ședeau la o parte gâfâind. CR.*

într-o parte și în alta, în direcții opuse.

într-o părere, (*loc. adv.*) **1.** într-o doară, la întâmplare; oarecum; **2.** (*reg.*) insistent, stăruitor: *și doar mă feream și eu într-o părere.CR.*

într-o potrivă, **1.** (*loc. adv.*; *înv.*) în egală măsură, deopotrivă; **2.** v. **pe potrivă**.

într-o (**oarecare** sau **anumită**) **privință**, v. **în această privință**.

într-o (**oarecare** sau **anumită**) **privire**, v. **în această privință**.

într-o (sau **pe o**) **rână**, (*loc. adv.*) **1.** (despre oameni) (culcat, aplecat) pe o parte, pe o coastă: *ce lua-n trei zile dintr-o săptămână da pe d-ale gurii, odihnind p-o rână! PANN*; **2.** (despre obiecte) înclinat, strâmb: *magazia era într-o rână.*

într-o secundă sau **în două** (sau **în trei**, **în patru** etc.) **secunde** sau **din secundă în secundă** sau **dintr-o secundă într-alta** sau **de la o secundă la alta** sau **la secundă**, (*loc. adv.*) foarte repede; acum, curând, imediat, îndată, numaidecât, repede, din clipă în clipă, fără întârziere, într-o clipă, la moment, pe dată, pe loc, fără zăbavă.

într-o tinsoare, v. **într-o întinsoare.**

într-o târzie vreme, v. **într-un târziu.**

într-o toană, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) de la o vreme, la un moment dat; într-un răstimp.

într-o (bună) zi sau **într-una din zile**, într-o zi oarecare; cândva, odată.

întru (sau **din**) **acea oară**, (*loc. adv.*; *înv.*) în (sau din) vremea aceea; în (sau din) acel moment: *într-acea oară ce era închis în temniță Ioan.DOS.*

întru adevăr sau **într-adevăr**, (*loc. adv.*) cu adevărat, de fapt: *fața într-adevăr plăcută a tânărului.EM.*

întru ceva, (*loc. adv.*; *înv.*) în vreo privință; ceva, puțin.

întru cât, v. **după cât.**

întrucât privea..., v. **în (ceea) ce privește...**

întrucât privește..., v. **în (ceea) ce privește...**

întrucât s-atinge de..., **în (ceea) ce privește...**

întru câtva, (*loc. adv.*) în oarecare măsură.

întru deșert, (*loc. adv.*; *înv.*) degeaba, inutil, zadarnic.

în (sau **spre**, **pre**) **trufă** (sau **trufie**), (*loc. adv.*; *înv.*) pentru a se mândri, pentru a fi lăudat: *ai tălmăcit* [scriptura] *spre limba cea de moșie a locului, nu spre trufă, precum acela, ce pentru mântuirea noroadelor.BIBLIA.*

în trufie, v. **în trufă.**

întru mijloc de..., v. **în mijloc.**

întru moștinare, (*înv.*) (despre pământ) în proprietate veșnică: *Muntele Seirului l-am dat întru moștinare feciorilor lui Isav.BIBLIA.*

într-una din zile, v. **într-o (bună) zi.**

într-un anumit sens, (*loc. adv.*) dintr-un anumit punct de vedere.

într-un asemenea caz, v. **în acest caz.**

întru (sau **pre**, **din**) **nărav**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) conform obiceiului.

într-un buc, (*loc. adv.*; *reg.*) foarte repede, imediat: *Și într-un buc* [furnicile] *au și ales năsipul de-o parte și macul de altă parte.CR.*

(să fie) într-un ceas bun!, să fie cu noroc!

într-un chip, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) la fel, în același fel, deopotrivă, fără deosebire.

într-un cuvânt, **1.** împreună, în unanimitate, într-un glas, în cor; **2.** (sau **cu un cuvânt**) pe scurt, în rezumat: *Într-un cuvânt, este ea* [opera de artă] *logică cu ea însăși? CAR.*

într-un gând sau **la un gând**, (*loc. adv.*) de aceeași părere; gând la gând: *Că din secție ieșind, am fost doi tot la un gând.CAR.*

într-un (sau **cu un**) **glas** (sau **grai**), (*loc. adv.*) împreună, deodată, în cor: *Și toți, într-un glas, au strigat că necinstirea lui Menelaos este necinstirea lor, a tutulor.CAR.*

într-un grai, v. **într-un glas.**

într-un hal fără (de) hal, (*loc. adv.*) într-o stare de nedescris.

într-un hat (sau **hat în hat**) **cu ...**, (*loc. adv.*) vecin cu...

întru nimic sau **într-o nemică**, (*înv.* și *pop.*) **1.** deloc, defel, câtuși de puțin: *el era bun și nu supăra întru nimic pe popor.POP.*; **2.** v. **de nimic.**

într-un minut sau **în două minute**, (*loc. adv.*) într-o clipă, îndată, imediat, curând: *într-un minut fu aproape de pădure.POP.*

într-un necaz, la nervi; (*p.ext.*) în disperare: *i-a scris, într-un necaz, o scrisoare plină de reproșuri.*

într-un (sau **la**) **noroc**, (*loc. adv.* și *adj.*) la nimereală, la întâmplare: *mă duc și eu într-un noroc să vedem și, de-oi putea face ceva, bine de* *bine.CR.; dragostea-ntr-un noroc, știi, [e] ca cărțile de joc.POP.*

într-un peș, (*loc. adv.*; *pop.*) pe o parte, într-o rână; înclinat, pieziș, oblic: [amploiatul] *șade rezemat într-un peș, șade, șade, șade, și se uită lung și galiș la cocoane.CAR.*

într-un răstimp, (*loc. adv.*) la un moment dat, de la o vreme, deodată.

într-un rând, (*loc. adv.*) odată, la un moment dat: *Mai ales, într-un rând, îi picase lui Moș Nichifor două iepușoare, care mergeau de minune la drum.CR.*

într-un (ră)suflet, (*loc. adv.*) foarte repede, în goană: *Îndată ce am aflat că „Suflete obosite" sunt pe gherghef în lucru, am alergat într-un suflet să găsesc pe autor.CAR.*

într-un șir, v. **în șir**.

într-un șirag, v. **în șir**.

într-un șold, **1.** (aplecat) într-o rână; strâmb; **2.** (*reg.*) (culcat) pe o parte, pe o coastă.

într-ntâi, (*loc. adv.*; *înv.*) la început.

într-un timp, (*loc. adv.*; *reg.*) la un moment dat: *într-un timp îl întreabă nevasta.POP.*

într-un timp mai lung sau mai scurt, acum sau altădată, la o dată oarecare; odată și odată, mai curând sau mai târziu.

într-un (sau (*înv.*) **în**, (*reg.*) **după un**) **târziu** sau **într-o târzie vreme**, după mult timp, după multă așteptare: *într-o târzie vreme au dat de niște curți foarte mari.CR.; suind pe la fundul Hălăucei, am ajuns după un târziu în Fărcașa.CR.; Și la curtea-mpărătească a ajuns într-un târziu.EM.; Ce adâncă bucurie simț văzând, într-un târziu, că, dacă eu n-aveam dreptate să vă stimez prea mult, nici acei cari vă desprețuiau cu totul n-aveau prea multă dreptate.CAR.*

întru pildă, (*înv.*) de pomină, de râsul lumii: *Voi fi acolo întru tâlc, și pildă și poveste.BIBLIA.*

întru puținel, (*înv.*) puțin lipsește ca..., mai că...

întru saț(iu), v. **până la saț(iu)**.

întru scurt, v. **pe scurt**.

întru sine, v. **în sine**.

întru taină, v. **în taină**.

întru tăcere, v. **în tăcere**.

întru tărie, (*înv.*) în siguranță, în stare de apărare.

întru toată deplinirea, (*loc. adv.*; *înv.*) complet, în întregime, cu desăvârșire: *ucideți toată partea bărbătească întru toată deplinirea. BIBLIA.*

întru tot, v. **de tot**.

întru totul, v. **de tot**.

întru totului tot, v. **de tot**.

întru un cuget, v. **cu un cuget**.

a se întuneca la față, a se posomorî: *mult la față te-ai schimbat și mi te-ai întunecat.POP.*

întunerec pipăit, (*înv.*) întuneric așa de dens, că ar putea fi pipăit: *Întinde mâna ta la ceriu și să se facă... întunerec pipăit.BIBLIA.*

întuneric beznă, întuneric deplin: *noaptea era întunerec beznă. POP.*

în turmă, (*loc. adv.*) cu grămada, în grămadă.

în tușă, (*sport*) dincolo de marginea terenului de joc.

în țăcăneală, v. **la țăcăneală**.

a înțărcat bălaia (sau **murgana**)!, s-a terminat!; s-a dus chilipirul!

a înțărcat murgana!, v. **a înțărcat bălaia!**

a se înțelege ca câinele cu pisica, v. **a trăi ca câinele cu pisica**.

a se înțelege ca câinele cu porcul, v. **a trăi ca câinele cu pisica**.

a se înțelege ca câinii prin gard, v. **a trăi ca câinele cu pisica**.

a se înțelege ca gâsca cu prepelița, (*reg.*) a nu se înțelege deloc.

a se înțelege ca mâța cu câinele, v. **a trăi ca mâța cu șoarecele.**

a se înțelege ca mâța cu șoarecele, v. **a trăi ca mâța cu șoarecele.**

a înțelege (sau **a ști**) **de cuvânt**, a fi ascultător, supus: *ascultă și-nțelege de cuvânt.PANN.*

înțelege de cuvânt!, ascultă de vorbă bună!

a se înțelege de la sine, v. **a fi de la sine (înțeles).**

a se înțelege (sau **a se ajunge**) **la cuvinte**, a cădea la învoială.

a înțelege rostul, v. **a ști rostul.**

înțelept la cuget, (*înv.*) iscusit: *Și tu grăește tuturor înțelepților la cuget.BIBLIA.*

în țelină, necultivat, părăginit.

în țel sau **în țelul puștii**, (*loc. adv.*; *pop.*) în bătaia puștii.

în țelul puștii, v. **în țel.**

înțepat la limbă, **1.** amețit de băutură, beat; **2.** ironic, sarcastic.

înțepat la minte, isteț, vioi: *măi, copile mic de stat, dar la minte înțepat...POP.*

a se înțepeni pe nisip, (despre nave) a eșua.

(chiar) în ultima secundă, (chiar) în ultima clipă, în ultimul moment: *a prins avionul în ultima secundă.*

în ultimă instanță, în ultimă analiză, la urma urmelor, în cele din urmă.

în ultimul moment, în ultima clipă; înainte de a fi prea târziu.

în unele privințe, v. **în această privință.**

în unele priviri, v. **în această privință.**

în unire, cu toții, la unison: *Supușii te salută, zicându-și în unire: Talentul e coroana ce stă pe fruntea ta!CAR.*

în urma..., (*loc. prep.*) în spatele..., îndărătul..., dinapoia..., după...: *Iar Oșlobanu..., viind mai în urma tuturor, numai ce-l vedem că se pune cu creștetul pe cap și cu talpele în grindă.CR.; codrii-n urdie în urmă-i s-adună și iar se-mprăștie.EM.*

în urmare, v. **prin urmare.**

în urma urmelor, (*loc. adv.*; *pop.*) în cele din urmă, într-un târziu: *în urma urmelor, văzând că toată munca lui este degeaba, se dete la prins musculițe.POP.*

în urmă, (*loc. adv.*) **1.** în spate, îndărăt, dinapoi; **2.** după aceea, pe urmă, ulterior, la sfârșit: *În zadar fata moșneagului spunea în urmă că acela este lucrul mâinilor sale.CR.; Demisia și-a dat-o marele bărbat de stat în urmă, după ce a primit acea lecțiune de corectitudine.EM.*

în valuri sau **valuri-valuri**, (*loc. adv.*) în mod succesiv (și în mare cantitate): *cad săgețile în valuri care șuieră, se toarnă.EM.*

în van, (*loc. adv.*) degeaba, zadarnic: *În van vreau prin iubire ferice să mă fac.CAR.; În van îngerii ce treceau ducând în poalele lor rugăciunile muritorilor se uitau semnificativ la el.EM.; În van adun' și-și grămădesc lumina în cărți și scrisori.EM.*

în (sau **de**) **varvaric**, (*pop.*; despre mustăți) cu vârfurile lungi și răsucite: *cu musteți de varvaric cum stă bine la voinic.POP.*

a se învăpăia de ciudă, v. **a se înverzi de ciudă.**

a învăța buchea cărții, **1.** a învăța exact ca în carte; **2.** a învăța în mod mecanic.

a se învăța ca făurarul cu scânteia, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia.**

a se învăța ca făurarul cu scânteile, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia.**

a învăța carte, a se instrui, a se

școli: *Noi atunci om învăța carte, când o crește grâu-n casă.POP.*

a se învăța (sau **a se deprinde**) **ca țiganul** (sau **ca făurarul**) **cu scânteia** (sau **cu scânteile**), a se obișnui (sau a ajunge să se obișnuiască) cu ceva (neplăcut, rău): *îs deprins cu nevoile ca țiganul cu scânteile.POP.*

a se învăța ca țiganul cu scânteile, v. **a se învăța ca țiganul cu scânteia**.

a (**se**) **învăța cu nărav**, a (se) obișnui să pretindă ceva ca pe un drept al său.

a învăța de-a rostul, v. **a învăța pe de rost**.

a învăța de rost, v. **a învăța pe de rost**.

a învăța minte (pe cineva), a pedepsi (pe cineva) (pentru a-i fi de învățătură).

a se învăța minte, a trage învățăminte dintr-o experiență neplăcută: *Trebuia să mă învăț minte – nu-i așa? – să nu mai alerg gâfâind prin zloată la porunca unei scrisori anonime.CAR.*

a învăța papagalicește, v. **a învăța păsărește**.

a învăța păsărește (sau **papagalicește**), a memora fără a înțelege, a învăța pe de rost: *școalele, în care copiii în loc de idei învață papagalicește mii de mii de cuvinte.EM.*

a învăța pe de rost (sau (*înv.*) **de-a rostul**, **de rost**), a învăța pe din afară: *eu, care am învățat pe de rost cursul francez de retorică.CAR.*

a învăța rostul, v. **a ști rostul**.

în văzul..., (*loc. prep.*) în fața..., față de...

în vârful degetelor, v. **în vârful picioarelor**.

în vârful deștelor, v. **în vârful picioarelor**.

în (sau **pe**) **vârful picioarelor** (sau **degetelor**, (*reg.*) **deștelor**), (*loc. adv.*) fără zgomot, tiptil: *Dan... stinse lampa, pe vârful degetelor trecu prin tindă și... închise ușa.EM.; Căută sub tarabă, luă ceva, ieși înapoi cu același tact, ... și se duse în vârful deștelor la poartă.CAR.*

a i se învârteji capul (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a avea amețeli.

a se învârti ca mâța împrejurul oalei cu smântână, a da târcoale unui lucru dorit.

a i se învârti capul cuiva sau **a se învârti locul cu cineva**, a avea amețeli, a ameți.

a se învârti (sau **a umbla**) **ca un prâsnel** (sau **ca prâsnelul**), a se mișca foarte repede: *Umblau dracii în toate părțile, iute ca prâsnelul.CR.*

a învârti comerțul, v. **a întoarce negoțul**.

a învârti condeiul, v. **a** (**o**) **aduce** (**bine**) **din condei**.

a învârti (sau **a răsuci**) **cuțitul în rană**, a zgândări o rană nevindecată, a spori durerea, suferința (cuiva).

a învârti dulapuri, (*reg.*) a umbla cu înșelătorii.

a învârti ițele, v. **a trage sforile**.

a se învârti într-un călcâi, v. **a se întoarce într-un călcâi**.

a se învârti locul cu cineva, v. **a i se învârti capul cuiva**.

a învârti negoțul, v. **a întoarce negoțul**.

a învârti pe degete (pe cineva), v. **a purta pe degete** (pe cineva).

a învârti sforile, v. **a trage sforile**.

în veac de veac sau **în veacul veacului** sau **în veci de veci**(**e**) sau **în vecii vecilor** sau (*înv.*) **în vecia veacului** sau **în** (sau **pe**) **veci**(**e**), (*loc. adv.*) **1.** de-a pururea, în eternitate, pentru totdeauna: *ai fi trăit în veci de veci și rânduri de* *vieți.EM.; a ta zâmbire mi-arată... cât poți cu-a farmecului noapte să-ntuneci ochii mei pe veci.EM.;Să sperăm că ofensele vremilor nu-l va clăti în vecii vecilor de pe solidele lui temelii.CAR.; un foc aprins de fraze, care-n veci de veci să deie întunericului raze.CAR.*; **2.** (*bis.*) etern, veșnic: *cântări tânguitoare prin zidurile reci cerși-vor pentru mine repaosul de veci.EM.*; **3.** (*jur.*; *înv.*) pe temen nelimitat: *i-a dăruit cu hrisov o moșie, s-o stăpânească de veci.CAR.*; **4.** (în construcții negative) niciodată: *atunci în vecie suflarea ta caldă ea n-o să învie.EM.*

în veacul veacului, v. **în veac de veac.**

învechit în (zile) rele, înrăit.

în veci (de veci), v. **în veac de veac.**

în vecia veacului, v. **în veac de veac.**

în vecie, v. **în veac de veac.**

în vecii vecilor, v. **în veac de veac.**

în vecie, v. **în veac de veac.**

în (sau **prin**) **vecinătate**, în (sau prin) apropiere, (pe undeva pe) aproape, în (sau prin) preajmă.

în vecinătatea..., (*loc. prep.*) **1.** în apropierea..., în jurul..., în preajma...; **2.** (*înv.*) puțin înainte de..., în timpul apropiat de...

în (sau **prin**) **vecini**, (*loc. adv.*) în (sau prin) apropiere, (pe undeva pe) aproape.

în (sau **la**) **vedeală**, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) în văzul tuturor, în public; pe față.

în vederea..., (*loc. prep.*) în scopul..., pentru...

în veliglas, (*loc. adv.*; *înv.*) cu voce tare, cu glas puternic.

a înveli tăciunele, a pleca, a fugi.

învelit ca pepenele, v. **gras ca pepenele.**

învelit ca un pepene, v. **gras ca pepenele.**

a se înverzi (sau **a se îngălbeni, a se înnegri, a se înroși, a se învăpăia**) **de ciudă**, a-și schimba culoarea feței de ciudă: *Când s-a văzut nesocotită, zeița răutăcioasă s-a învăpăiat de ciudă.CAR.*

în viața mea (sau **a ta**, **a lui** etc.), (*loc. adv.*) niciodată: *în viața mea mea n-aș face una ca asta.*

în viață, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** viu: *scriitor în viață*; **2.** în timpul vieții: *multe i-a fost dat să îndure în viață.*

în viață și-n trai, (*reg.*) niciodată.

în virtutea..., (*loc. prep.*) pe baza..., ca urmare a...: *d-sa nu-i decât candidat la academia de înțelepți de la Sadagura, unde râvnește a intra în virtutea ingenioaselor sale libere-cugetări asupra bisericei și a balonului captiv.EM.*

în voia cea bună, (*loc. adv.*; *pop.*) fără teama de a greși: *Chiar acum aș putea să te omor, în voia cea bună, dar mi-i milă de tinerețele tale.CR.*

în voia întâmplării, v. **la întâmplare.**

a se învoi din preț, v. **a se învoi la preț.**

în (sau **la**) **voie** sau **în toată voia**, (*loc. adv.*) nestingherit: *Azi n-ai chip în toată voea în privirea-i să te p*[i]*erzi, cum îți vine, cum îți place pe copila s-o desm*[i]*erzi.EM.*

a se învoi (sau **a veni**) **la** (sau **din**) **preț** sau (*reg.*) **a se ajunge din preț** sau (*înv.* și *reg.*) **a rupe prețul** (sau **târgul**, **tocmeala**), a conveni asupra prețului unei tranzacții: *în vro câteva cuvinte, învoindu-se din preț, îi zise cumpărătorul. PANN.*

în vraf, (*loc. adv.*; despre lucruri) unul peste altul: (*fig.*) *te uiți râzând la câte-o filă, viclean te bucuri de-ale noastre-ntreceri, privind în vrav prostia imobilă.EM.*

în vremea mea, v. **pe vremea mea.**

în vreme ce... sau (*înv.*) **în vreme când...**, (*loc. conj.*) din moment ce..., câtă vreme...; în timp ce..., pe când...

în vreme când..., v. **în vreme ce...**

în zadar sau **în zădar**, (*loc. adv.*) zadarnic; în deșert, degeaba: *În zadar râuri în soare grămădești-n a ta gândire.EM.*; *În zădar el grămădește lumea într-un singur semn.EM.*; *Vin' cu mine să ne pierdem în zadar, printre galbenele rariști de stejar.TOP.*

în zare sau **în zări**, (*loc. adv.*) la orizont; (*p. ext.*) în depărtare: *privea în zare cum pe mări* [Luceafărul] *răsare și străluce.EM.*

în zădar, v. **în zadar.**

în zări, v. **în zare.**

în (sau **din, dintr-un**) **zbor**, (*loc. adv.*) **1.** în timp ce zboară: *dacă se întâmpla să nu nimerească paserile cu săgeata, ele tot nu scăpau de dânsul; ți le prindea cu mâna din zbor. CR.*; **2.** dintr-o dată, dintr-o singură mișcare: *arnăuții... pe Iordaki s-arunca, de păr lung îl apuca, pe covor îl întindea și din zbor capu-i tăia.POP.*: **3.** în treacăt.

în zig-zag, în linie frântă.

în ziuă, v. **la ziuă.**

în zori de zi (sau **de ziuă**) sau **în zorii zilei**, când începe a se lumina de ziuă.

în zori de ziuă, v. **în zori de zi.**

în zorii zilei, v. **în zori de zi.**

îți stă mintea în loc, e de necrezut; e incredibil, inimaginabil.

J

(atâta) **jaf în ciuperci!**, v. **atâta pagubă!**

a-și jertfi sângele (pentru cineva sau ceva), v. **a-și vărsa sângele** (pentru cineva sau ceva).

joacă dracu' pe țurloaie, (*reg.*) se petrec lucruri ciudate, suspecte.

joi după Paști sau **joi mai de-apoi**, la Sfântul Așteaptă, niciodată.

joi mai de-apoi, v. **joi după Paști**.

jos pălăria!, toată admirația!

a-și juca calul, v. **a-și alerga calul**.

a juca cărți(**le**), a practica jocul de cărți: *niște prieteni de-ai lui jucau cărți la o masă.EM*.

a-i juca coliva în piept (cuiva), v. **a fi cu coliva în piept**.

a se juca (sau **a glumi**) (cu cineva) **ca mâța** (sau **ca pisica**) **cu șoarecele**, a-și bate joc de cineva ținându-l într-o situație incertă.

a se juca (cu cineva) **ca pisica cu șoarecele**, v. **a se juca** (cu cineva) **ca mâța cu șoarecele**.

a se juca cu focul, a trata cu ușurință un lucru primejdios, grav.

a juca cum i se cântă, v. **a juca cum îi cântă cineva**.

a juca cum îi (sau **i se**) **cântă**, a face cum i se impune, i se poruncește.

a juca cu sala goală, (despre actori) a nu avea spectatori.

a se juca cu sănătatea (sau **cu viața**), a-și negliga sănătatea, a se expune pericolelor.

a se juca cu viața, v. **a se juca cu sănătatea**.

a se juca de-a purceaua în ceafa (sau **pe spinarea**) **cuiva**, (*reg.*) a-i trage o mamă de bătaie cuiva.

a se juca de-a purceaua pe spinarea cuiva, v. **a se juca de-a purceaua în ceafa cuiva**.

a-i juca festa (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i juca figura (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a juca (sau **a suci**) **în ciur fără văcălie** (pe cineva), (*reg.*) a stăpâni, a domina (pe cineva), determinându-l să facă ceva care nu este în interesul său: *îl joacă cu viclenie în ciur fără văcălie.PANN*.

a juca la bursă, a cumpăra și a revinde efecte de bursă.

a juca la chilometru, a juca jocul bețivilor (cine ajunge primul la capătul șirului de sticle golite, câștigă, ceilalți urmând a plăti consumația): *Mai mulți conspiratori... jucaseră... la chilometru.CAR*.

a juca la două capete, **1.** a-și dubla șansele de câștig; **2.** a fi în avantaj indiferent de cursul ulterior al lucrurilor.

a juca la două nunți, a face joc dublu.

a-și juca (toate) mendrele, v. **a-și face (toate) mendrele.**

a juca o carte mare, (*fig.*) a risca (aproape) totul (pe o carte).

a-i juca ochii (în cap) sau **a nu-i sta (bine) ochii în cap** (cuiva), **1.** a avea privirea ageră, vioaie: *un puișor de fată, căreia îi jucau ochii în cap, ca la o șerpoaică.CR.*; **2.** a fi șiret, viclean.

a-i juca ochii în lacrimi, a fi pe cale să plângă.

a juca o comedie, (*fig.*) a se preface.

a juca o coțcă (cuiva), a înșela, a trage pe sfoară (pe cineva).

a-i juca o festă (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i juca o figură (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a juca păpușile, (*pop.*) **1.** a da o reprezentație cu păpuși; **2.** (*fig.*) a spune minciuni, a înșela pe cineva.

a juca pe degete (pe cineva), v. **a purta pe degete** (pe cineva).

a juca (cu cărțile) pe față, a fi deschis, fără ascunzișuri.

a juca pe sârmă, a se acomoda cu abilitate împrejurărilor; a se descurca în orice situație.

a juca pumnii, v. **a(-i) bate în pumni** (cuiva).

a-i juca renghiul (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i juca renghiuri (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a juca teatru, v. **a face teatru.**

a juca (sau **a sări**) **tontoroiul**, a țopăi.

a juca tontoroi(ul) (pe cineva) sau **a face** (pe cineva) **să joace tontoroiul** sau **a-i juca țonțoroiul** (cuiva), **1.** a țopăi (sau a face pe cineva să țopăie); **2.** a sili (pe cineva) să se supună capriciilor tale, să-ți facă toate gusturile.

a-i juca țonțoroiul (cuiva), v. **a juca tontoroi(ul).**

a(-și) juca ultima carte, a face ultima tentativă de a-și atinge scopul, a încerca ultima soluție.

a-i juca un renghi, v. **a-i face festa** (cuiva).

a judeca ca o cizmă, a fi prost ca noaptea.

a judeca cu ochii, v. **a măsura din ochi.**

a judeca din ochi, v. **a măsura din ochi.**

a judeca la rece, a cântări lucrurile cu obiectivitate, fără patimă.

judecata de apoi (sau **de pe urmă**), judecată solemnă, la sfârșitul lumii, în fața lui Dumnezeu: *În fibrele nenorocitului meu creier a sunat atunci glasul înfiorător al trâmbiței pentru judecata de pe urmă.CAR.*

judecata de pe urmă, v. **judecata de apoi.**

a-și juli nasul, v. **a-și beli nasul.**

jumătate de picătură, virgulă.

a jumuli un fraier, (*fam.*) a păcăli, a înșela un credul, un prost.

a-și jupui nasul, v. **a-și beli nasul.**

a jupui (sau **a beli**) **țapul**, (*fam.*) **1.** a vomita la beție; **2.** a se zdreli în urma unei căzături la beție.

a (se) jura pe sfânt, (*înv.*) a se jura pe ceea ce are mai de preț.

a jura strâmb, a depune jurământ mincinos; a comite un sperjur.

(de) jur-împrejur sau **roată-mprejur**, (*loc. adv.*) pretutindeni în jur; în (sau din) toate părțile: *și prin casă se primbla, și jur-împrejur căta.POP.*

(de) jur-împrejurul..., (*loc. prep.*) în preajma.

a jurui cerul și pământul (cuiva), v. **a făgădui cerul și pământul** (cuiva).

a jurui marea cu sarea (cuiva), v. **a făgădui cerul și pământul** (cuiva).

L

la adăpost, (*loc. adv.*) în siguranță, apărat, ferit, protejat: *stăm la adăpost până trece ploaia.*

la adăpostul..., (*loc. prep.*) **1.** la umbra..., sub protecția...; **2.** (*fig.*) sub pretextul...

la (sau **în**) **aer** (**liber**), (*loc. adv.*) afară, într-un loc neacoperit.

la alegere, opțional, pe alese: *pe tarabe, fructe câte vrei, la alegere!*

la anul, când o-nflori bostanul, niciodată.

(**pe**) **la aprinsul lumânărilor**, la căderea serii.

la apropont, la momentul potrivit: *Dacă nu era cocoana să sară pentru mine tocmai la apropont, mă rupea. CAR.*

la așa cap, așa căciulă!, cum e omul, așa sunt și purtările lui.

laba gâștii, **1.** riduri apărute la colțul ochiului sau al gurii; **2.** scris lăbărțat de mână

la (sau **pe**) **bord**, (*loc. adv.*) pe puntea navei, îmbarcat.

(**braț**) **la braț**, (*loc. adv.*) cu brațul trecut pe sub brațul altuia.

la brodeală, (*loc. adv.*; *fam.*) la nimereală, la întâmplare.

la bună vedere!, (*fam.*) (formulă de salut la plecare) la revedere!

la calea jumătate sau **la jumătate de cale** (sau **de drum**), la mijlocul drumului: *s-a întors de la calea jumătate.*

la calendele grecești, niciodată, la Sfântu-Așteaptă, la Paștele Cailor.

la capăt de masă și la colț de țară, v. **la mijloc de masă și la colț de țară**.

(**de**) **la** (sau **din**) **capătul** (sau **marginea, marginile**) **pământului** sau **din margini de** (sau **peste**) **pământ**, (de) foarte departe: *răsar-o vijelie din margini de pământ.EM.*

la capătul puterilor, epuizat, vlăguit: *după atâtea nopți nedormite, ajunsese la capătul puterilor.*

la (sau **după**) **care**, (*loc. adv.*) după aceea: *„Amin“ zise Domnul... după care apoi se depărtă.EM.*

la cataramă, (*loc. adj. și adv.*) **1.** foarte strâns: *prietenie la cataramă*; **2.** (*fig.*) foarte, strașnic: *beție la cataramă.*

la caz(ul) că..., v. **în caz(ul) că...**

la caz de..., v. **în caz(ul) că...**

la cazul când..., v. **în caz(ul) că...**

la căderea serii, pe înserat: *ajunseră acasă la căderea serii.*

(**pe**) **la** (sau **despre, până în**) **cântători**, pe la cântatul cocoșilor, când se luminează de ziuă: *la sculați, boieri, sculați, că vă vin colindători noaptea pe la cântători.POP.*

la cât ajunge (cineva), v. **la cât**

vine (cineva).

la cât mi-a sta capul (cu...), (*pop.*) cum o voi scoate la capăt (cu ...): *cu omul roș nu știu zău la cât mi-a sta capul.CR.*

la cât mi-a sta norocul, (*pop.*) cât noroc voi avea.

la cât vine (sau **ajunge**) (cineva), (*înv.*) în ce hal ajunge (cineva), cât de mult decade (cineva).

lac de apă, v. **lac de sudoare.**

lac de nădușeală, v. **lac de sudoare.**

lac (sau **leoarcă**) **de sudoare** (sau **de nădușeală, de apă**), foarte transpirat.

la ce?, (*loc. adv.*; *pop.* și *fam.*) pentru ce?, ce rost mai are?: *la ce să mai merg și eu, dacă vă duceți voi?*

la ceas de nevoie, v. **la nevoie.**

la ceasuri, v. **în ceasuri.**

la ce bun?, v. **de ce?**

la cerere, (*loc. adv.*) când se solicită: *s-a transferat la cerere.*

la cheie, (*loc. adv.*) bun pentru locuit; complet finisat: *casă la cheie.*

la coada..., (*loc. prep.*) la capătul..., la urma ...: *un fel de depresiune morală care s-ar asemăna cu mâhnirea unui copil nevoiaș între atâția alți copii procopsiți, tolerat la coada mesei, în intimitate.CAR.*

la (sau **în**) **coadă**, (*loc. adv.*) **1.** pe ultimul loc, la urmă: [un pedant] *te-o strânge-n două șiruri, așezându-te la coadă, în vreo notă prizărită sub o pagină neroadă.EM.*; **2.** la rând: *după ce că pierduse două ceasuri la coadă, nici nu apucase să cumpere ceva.*

la comandă, v. **de comandă.**

la contrar, (*loc. adv.*) invers: *Poate că bietul Rufă... ar fi-nceput judecată cu ginere-său dacă nu-l sfătuia Iosif la contrar.EM.*

lac să fie, că broaște sunt destule!, ocazii să fie, că amatorii nu lipsesc!: Cocoana: *(cu humor) Care va să zică v-ați hotărâtără și dv.?* Popa: *(asemenea) Slobod!* Cocoana: *Lac să fie, că broaște!CAR.*

la (sau **în**) **culme**, (*loc. adv.*) la cel mai înalt nivel, la maximum, la apogeu: *împăratul Roș era un om pâclișât și răutăcios la culme.CR.; Și de aci supărarea părintelui Oșlobanu ajunsese la culme.CR.*

(până) la cumplit, v. **(până) în cumplit.**

la deal cu opintele și la vale cu oprele, (*pop.*) e la fel de greu de urcat, ca și de coborât.

la dică, v. **la o adică.**

la din contra, (*loc. adv.*) dimpotrivă, exact pe dos: *La din contra, el știe toată istoria.CAR.*

la direapta, v. **în dreapta.**

la discreție, (*loc. adv.*) din belșug, cât vrei, cât poftești: *aduseseră mâncare și băutură la discreție.*

la doi pași (de...), foarte aproape (de...).

la dracu-n praznic sau **la mama dracului** (sau **a ciorilor**), (*fam.*) foarte departe, la capătul pământului: *nevoia îl dusese până la dracu-n praznic.*

la dreapta, v. **în dreapta.**

la drept(ul) vorbind, în fond, la urma urmelor: *și, la dreptul vorbind, nu ești numai așa o vacă de muls pentru fiecare.CR.*

la fața locului, în locul unde s-a petrecut fapta: *Cocostârci, pe catalige, vin la fața locului.TOP.*

l-a făcut ceapă cu apă, l-a făcut de râs.

la fel (ca... sau cu...), (*loc. adv.*) întocmai, aidoma (ca... sau cu...): *E drept că nu am coarne vizibile-ndeajuns: la fel cu dumneavoastră, le port și eu pe-ascuns.TOP.*

la fiecare pas, v. **la tot pasul.**

la grătar, (*loc. adj.*) fript pe grătar: *pește la grătar.*

la galop, v. **în galop.**

la hurtă, (*loc. adv.*) la întâmplare, cum se nimerește: *slujește câte trei liturghii pe zi și pomenește la hurtă: pe monachi și ieromonachi, pe stariți, pe mitropoliți și pe soțiile și copiii lor.CR.*

la iarnă, (*loc. adv.*) când va veni iarna, la iarna viitoare.

l-a iertat Dumnezeu, a murit.

la infinit, (*loc. adv.*) fără limită, neîncetat: *este admisibil... ca o criză de cabinet să se perpetueze la infinit?EM.*

la îndemâna..., (*loc. prep.*) la dispoziția...

la îndemână, (*loc. adj.* și *adv.*) accesibil, ușor de procurat: *Dacă ești rău și-i vine răutatea la-ndemână.EM.*

(**parcă**) **l-a înghițit pământul** sau (**parcă**) **a intrat în pământ**, a dispărut fără urmă.

la (sau **după**) **întâmplare** sau **în voia întâmplării**, (*loc. adv.*) în voia soartei, în neștire, cum se nimerește, într-un noroc: *Umblai după-ntâmplare și numai a ta muză și cultul ce-ți dau grecii le-aveai drept călăuză.CAR.*

l-a înțărcat Scaraoțchi, (*reg.*) e foarte șiret, viclean.

la jumătate de cale, v. **la calea jumătate**.

la jumătate de drum, v. **la calea jumătate**.

la limită, în caz de extremă nevoie: *Am învățat atâta școală câtă, la limită, mi-ar fi de ajuns să mă pot apuca de învățătura dreptului.CAR.*

la linia..., v. **în linia...**

la loc, acolo unde stătea de obicei: *pune capul lui Harap-Alb la loc. CR.*

la loc comanda!, (*fam.*) s-a schimbat planul de bătaie!

la loc de nevoie, v. **la nevoie**.

(**a fi**) **la locul lui** (sau **al ei** etc.), (a fi) așa cum se cuvine; cu rost, potrivit: *vorba era vorbă, la locul ei.CR.*

la mai mare!, îți urez să fii avansat cât de repede!

la mama ciorilor, v. **la dracu-n praznic**.

la mama dracului, v. **la dracu-n praznic**.

la mare, (*loc. adv.*; *înv.*) la maturitate: *așa-l lasă pân-la mare să crească tot în desfrâu.PANN.*

la mare(le) fix, (*fam.*) impecabil, perfect, fără cusur: *era gătit la marele fix, cu haine comandate la Paris.*

(**de**) **la marginea pământului**, v. (**de**) **la capătul pământului**.

(**de**) **la marginile pământului**, v. (**de**) **la capătul pământului**.

la maximum, (*loc. adv.*) în cel mai înalt grad; până la refuz: *sala teatrului era plină la maximum.*

la măsură, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) exact, precis: *lemnele erau tăiate toate la măsură.*

la mijloc, v. **în mijloc**.

la mijloc (sau **la capăt**) **de masă și la colț de țară**, loc prielnic, ferit de pericole.

la mijlocul..., v. **în mijlocul...**

la mintea cocoșului, v. **la mintea omului**.

la mintea omului (sau **a cocoșului**), ușor de înțeles, clar: *pricepuse și el, vezi Doamne, că doar era la mintea cocoșului.POP.*

la minut, (*loc. adj.* și *adv.*) imediat, pe loc: *fotografie la minut.*

la (sau **de**) **modă**, (*loc. adj.*) **1.** modern: *Anton Pann, vestitul nostru poet popular, a publicat,... și o colecție de cântece și poezii la modă pe acea vreme.CAR.*; *O, eroi! cari-n trecutul de măriri vă adumbriseți, ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseț.EM.*; **2.** (despre oameni) foarte cunoscut, apreciat la un moment dat.

la modru, v. **cu modru**.

la moment, (*loc. adv.*) **1.** imediat, pe loc: *Dumnezeu... la moment tri-*

mise pe un înger.POP.; **2.** la timp, la țanc: *Ai venit la moment, amice!*

la moșii ăi verzi, niciodată: *vei mai căpăta și tu cap la moșii ăi verzi ori la paștele cailor.POP.*

la mulți ani!, îți urez să trăiești încă mulți ani!: *Poftește-l la nuntă, să-ți zică la mulți ani!CAR.; Ca-n toamnă, ca vița viei, la mulți ani, boieri, vă fie!POP.*

la mulțime, (*înv.*) spor, pe deasupra, în plus: *Să nu iai de la dânsul camătă, nice la mulțime.BIBLIA.*

la nebunie sau **până la nebunie** (*loc. adv.*; *fam.*), enorm; *fata îl iubea la nebunie, iar el era topit după ea.*

la necaz, într-un moment critic, dificil; la supărare.

la negru, (*loc. adv.*) cu preț de speculă.

(**până**) **la nemărginire**, (*înv.*) (până) la infinit.

la nemurire, (*loc. adv.*; *fam.*) fără sfârșit, veșnic; (*p. ext.*) extrem de tare, de mult; la nebunie: *te iubesc la nemurire.CAR.*

la nesfârșit, (*loc. adv.*) **1.** fără întrerupere, necontenit; **2.** fără capăt, interminabil: *dușmănia fraților părea să țină la nesfârșit.*

la nevoie sau **la vreme** (sau **la ceas, la zi, la loc**) **de nevoie**, **1.** (*loc. adv.*) într-un moment dificil, în vreme de restriște, la necaz: *te va învăța... ce să faci la vreme de nevoie.POP.*; **2.** în caz de trebuință: *beciul ... putea să tăinuiască, la nevoie, o domniță.CR.*

la nimereală, (*loc. adv.*) la întâmplare, fără a gândi, a chibzui; fără alegere: *luă la nimereală o carte din bibliotecă.*

la nivelul..., (*loc. prep.*) în regiunea..., în dreptul...

la noapte, (*loc. adv.*) în timpul nopții următoare: *știu că are să aibă de lucru la noapte.CR.*

(**pe**) **la noi**, (*loc. adv.*) **1.** acasă, în casa noastră; în familia noastră: *cu ce ocazie pe la noi?CAR.*; **2.** în satul sau în orașul nostru; în părțile noastre: *și eu trimite-voi ce-i mai mândru pe la noi.EM.*; **3.** în țara noastră; **4.** în lumea noastră, în universul pământesc.

la noroc, v. **într-un noroc.**

la o adică (sau (*reg.*) **la dică**) **1.** la nevoie, la momentul decisiv: *Când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...CAR.; ca să nu greșească tocmai acum la dică.CR.*; **2.** la drept vorbind: *nimeni nu-l văzuse, la o adică, pe cel care-i scăpase de urgie.*

la o aruncătură de băț, v. **la o azvârlitură de băț.**

la o azvârlitură (sau **aruncătură**) **de băț**, la mică distanță, foarte aproape: *casa bunicilor era la o azvârlitură de băț.*

la o parte, v. **într-o parte.**

la o parte!, ferește-te!, fă loc!, fugi!

la ora actuală, în prezent.

la ordin!, sunt la dispoziția dumneavoastră!

la ordinea zilei, (*loc. adj, și adv.*) **1.** de actualitate; important: *negustoria de principii era la ordinea zilei. EM.*; **2.** pe ordinea de zi (a ședinței, a consfătuirii etc.): *faceți tăcere! sunt cestiuni arzătoare la ordinea zilii.CAR.*

la ordinele (cuiva), la dispoziția (cuiva).

la ore mici, după miezul nopții, târziu: *nu ajungea acasă decât la ore mici.*

la orice ceas (sau **oră**), oricând, permanent: *Acolo* [la Café-chantant] *găsești la orice ceas, zi și noapte, pe domnul comisar cu fetele și cu alți poreți.CAR.*

la orice oră, v. **la orice ceas.**

la o șchioapă de..., (*fam.*) (foarte) aproape de...: *nemulțumirea po-*

porului ajunsese la o șchioapă de răscoală.

(până) la paroxism, (*loc. adv.*) cu intensitate maximă; insuportabil: *tămbălăul ajunsese la paroxism.*

la parte, (*loc. adj.* și *adv.*) (care este) angajat cu plata într-o anumită proporție din beneficiul realizat: *îl fac tovarăș la parte și-l însor.CAR.*

la (sau **în**) **pas** sau **în pasul calului**, (*loc. adv.*) în mersul liber (al calului); încet: *calul era obosit și nu putea merge decât în pas.EM.*

la paștele cailor (sau **calului**), niciodată: *vei mai căpăta ... la moșii ăi verzi ori la paștele cailor.POP.*

la paștele calului, v. **la paștele cailor**.

la pauză, la începutul pauzei dintre actele unui spectacol, dintre reprizele unei întreceri sportive: *la pauză, scorul meciului era alb.*

la pământ, (*loc. adv.*) **1.** întins, culcat pe jos; **2.** (*fig.*) învins, deznădăjduit, deprimat, demoralizat: *după atâtea lovituri ale soartei, era cu moralul la pământ*; **3.** (*fig.*) ruinat: *industria e la pământ.*

la părere, (*înv.*) la prima vedere; în aparență.

la (sau **în**) **păstrare**, (*loc. adv.*) **1.** la loc sigur, la adăpost: *îi dăduse în păstrare toate bijuteriile*; **2.** (*fam.*; *iron.*) la închisoare: *o să fie în altă parte, la păstrare.CAR.*

la perfecție, în mod desăvârșit, perfect.

la pește, la pescuit: *vecinul plecase de dimineață la pește.*

la pont, v. **la punct**.

la pornire, la plecare.

la poruncă!, la ordin!: *la poruncă! stăpâne, zise calul și-și luă zborul.POP.*

la potriva..., v. **de potriva...**

la (sau **cu**) **potriveală**, (*loc. adj.*; *reg.*) nimerit, corespunzător, potrivit.

la prigon, v. **din prigon**.

la prilej, (*înv.*) la momentul potrivit: *la prilej, îți voi comunica și d-tale motivul meu.CAR.*

la primăvară, (*loc. adv.*) în cursul primăverii viitoare: *dupe lege, chiar dacă negustoria Societății iese rău la primăvară, societarii nu pot pierde nimica.CAR.*

la prisos, (*înv.*) deoparte, în rezervă, ca economie.

la privirea (cuiva), v. **în privirea** (cuiva).

la prânz, (*loc. adv.*) la amiază.

la propriu, (de obicei, în corelație cu „la figurat“) în mod real, concret, obiectiv; de adevăratelea.

lapte de cuc, ceva imposibil: *muierea poftește și la urdă de curcă, și la lapte de cuc.POP.*

la punct sau (*înv.*) **la pont**, (*loc. adv.*; *fam.*) la momentul oportun, la fix, la țanc: *ca să ne putem scula dimineața la pont.CAR.; Ai avut mare noroc c-am venit tocmai la pont.CAR.*

la pupitru, în calitate de dirijor.

la purtător, (care poate fi plătit, achitat, folosit etc.) fără a avea indicat numele titularului, (care este emis) fără a fi nominalizat.

la putere, v. **în putere**.

la răcoreală, (*fam.*) la închisoare; la răcoare.

la răstimpuri, v. **în răstimpuri**.

la rând sau **de-a rând**(**ul**), (*loc. adv.*) **1.** (*loc. adv.*) unul după altul, consecutiv: *Îndată după cea cu cireșile, vine alta la rând.CR.*; *De-a rândul el la fiecare-i taie capul de chică ținându-l.EM.*; *Dumnezeu a poruncit ca să mănânci trei ani de zile de-a rândul numai pădure bătrână.CR.*; **2.** potrivit ordinii stabilite.

la (sau (*înv.*) **pre**) **rândul meu** (sau **al tău**, **al său** etc.), la momentul potrivit pentru mine (sau pentru tine, pentru el etc.), în urma altora: *iar Pandele-i asculta și la rându-i cuvânta.POP.*

la rece, (*loc. adv.*) **1.** la o temperatură scăzută: *pusese mâncarea la rece*; **2.** (*fig.*) cu detașare, obiectiv: *să privim lucrurile la rece!*

la regulă, v. **în regulă**.

la remorcă, remorcat.

la repezeală, (*loc. adv.*) în grabă: *înfulecă la repezeală ceva și se culcă*.

la rigoare, (*loc. adv.*) în caz de extremă necesitate.

la roșu, v. **în roșu**.

las'că..., nu numai, în afară de faptul că...

la sare, **1.** în saramură; **2.** la muncă silnică în salină: *tăiase doi ani la sare*.

lasă că știu eu (ce știu)!, cunosc bine situația și nu pot fi indus în eroare.

lasă gălăgia!, **1.** să fie liniște!; **2.** taci din gură!, tacă-ți fleanca!

lasă-l săcretului de tutun!, (*pop.*) nu mai fuma!, lasă-te de fumat!

lasă-mă să te las, om apatic, neglijent, comod.

las'(sau **lasă-te**) **pe mine** (sau **pe noi**)**!**, bazează-te, contează pe mine!: *Las' pe mine, stăpâne, că știu eu pe unde te-oi duce la împăratul Roș.CR.*; *las' pe mine, că ți-l ieu eu la depănat.CR.*

lasă prostiile!, termină cu prostiile!, nu mai spune prostii!

lasă vorba!, taci din gură!

la scara..., v. **la scară**.

la scara murgului, (*rar*) **1.** degrabă, repede; **2.** niciodată.

la (sau **pe**, **de**) **scară** sau **la** (sau **pe**) **scara...**, (*loc. adj.* și *adv.*) (care se află) într-un anumit raport matematic cu realitatea: *o hartă la scara 1:1.000.000*.

las' că..., nu mai spun că..., trec peste faptul că...: *Las' că de câte ori a putut* [d. ministru] *a stăruit pentru numirea personalului didactic celui mai rău posibil.EM.*

la (sau **în**) **scenă deschisă**, în timpul spectacolului, al reprezentației, în timp ce cortina este ridicată; la vedere.

l-a scos apa la mal, (*fig.*) a scăpat cu bine dintr-o primejdie, dintr-o nenorocire.

la scurt timp, v. **în scurtă vreme**.

la scurtă vreme, v. **în scurtă vreme**.

la seamă, (*reg.*) prețuit, apreciat, important: *zurăiesc banii de aramă, toate hâdele-s la samă.POP.*

la seară, v. **în seară**.

la secret, fără martori.

la secundă, v. **într-o secundă**.

la sfântul Așteaptă, (*loc. adv.*) niciodată.

(până) la sfârșit, (*loc. adv.*) (până) la capăt; (până) la urmă.

la sigur, (*fam.*) sigur.

(până) la sânge, (*loc. adv.*) **1.** până țâșnește sângele; (*p.ext.*) foarte tare, foarte mult; **2.** extrem de aspru, de drastic; până la distrugere: *l-a frecat la sânge.POP.*

las-o baltă! sau **las-o încurcată!** sau **las-o moartă!**, abandonează acest subiect!, renunță!, nu mai insista!

las-o încurcată!, v. **las-o baltă!**

las-o moartă!, v. **las-o baltă!**

las-o moartă-n cânepă (sau **în păpușoi**)**!**, (*pop.*) las-o baltă!

(pe) la soroace, (*loc. adv.*) la ocazii, la zile mari: *Orice gazetar, de obicei, se bucură vecinic de o intrare liberă și mai totdeauna de un scaun gratis în teatru, ba pe la soroace... se bucură și de câte o loje, tot fără bani.CAR.*

la (sau **pe la**) **spartul târgului**, **1.** la sfârșit de tot: *după votul al treilea Camera va fi de drept dizolvată. Va să zică suntem la spartul târgului.EM.*; **2.** prea târziu: *acum te-ai găsit să vii, la spartul târgului?*

la stânga, v. **în stânga**.

la strâmtoare, la loc îngust; la înghesuială; (*p.ext.*) la ananghie: *s-o fi prins nebunele de fete pe Lia, așa mai la o strâmtoare, nu știu dacă nu se întâmpla moarte de om!POP.*

la șir, v. **în șir**.

la șirag, v. **în șir**.

a la șme, (*arg.*) șmecherește.

la (sau **în**) **tabără**, (*pop.*) la război; la bătălie: *iată lui că i-au sosit carte mare de pornit, la tabără de ieșit.POP.*

la taină, v. **în taină**.

la talie, v. **în talie**.

la tavă, gătit în tava pusă la cuptor: *friptură la tavă.*

la temei, (*reg.*) în cantitate mare, din belșug: *s-au făcut prune la temei.POP.*

la temelia..., la baza...

la termen, v. **în termen**.

la timp, (*loc. adv.*) la momentul potrivit, la vreme: *lucrul la timp dăruit prețuiește îndoit.POP.*

(**toate**) **la timpul lor** sau **tot lucrul la timpul său**, orice trebuie făcut la momentul potrivit.

lat în spate, bine făcut, voinic.

la târcolul, v. **în târcol**.

la toamnă, (*loc. adv.*) când va veni toamna, în timpul toamnei viitoare.

la toartă, (*loc. adj.* și *adv.*; *fam.*) zdravăn, strașnic; strâns, tare; la cataramă: *lumea se mira cum deveniseră cei doi peste noapte prieteni la toartă.*

la toată întâmplarea, (*loc. adv.*) oricum s-ar întâmpla, în orice caz.

la toată urma, v. **la urma urmelor**.

la tot pasul sau **la fiecare pas**, (*loc. adv.*) peste tot, pretutindeni; necontenit: *cutreiera munții în sudoarea frunții, și mai la tot pasul cânta.CR.*

la (sau **pe**) **țanc**, (*loc. adv.*) la momentul potrivit, exact cum (sau când) trebuie; tocmai, fix: *banii îi veniseră taman la țanc.*

la (sau **în**, **pe**) **țăcăneală**, (*loc. adv.*) în pas ritmic; la pas.

la țeft, (*loc. adv.*; *pop.*) la momentul potrivit, la țanc.

la ultimă nevoie, în ultimă instanță, în cele din urmă.

la un gând, v. **într-un gând**.

la un loc, împreună, laolaltă: *costițe de porc afumate, chiște și buft umplut, trandafiri usturoieți și slănină de cea subțire, făcute de casă, tăiete la un loc.CR.*

la un loc cu..., în același loc cu..., împreună cu...: *culege o poală de somnoroasă, pe care o fierbe la un loc cu o vadră de lapte dulce.CR.*

la un moment dat, la un moment anume; deodată.

la un pahar cu vin, v. **la un pahar de vin**.

la un pahar de (sau **cu**) **vin**, în timp ce se bea; (*p.ext.*) la chef, la petrecere: *s-a răsuflat la un pahar cu vin, către un prieten al său.CR.*

la un timp, (*loc. adv.*) la un moment oarecare, la o vreme.

la urma urmei, v. **la urma urmelor**.

la (sau **în**) **urma urmelor** (sau **urmei**) sau **la toată urma**, **1.** într-un târziu: *La urma urmelor, unde nu-i dă și Trăsnea, cel uricios, un pupoi, fără veste.CR.*; **2.** în fond, la o adică: *Nu discutăm necesitatea ziarului, căci în urma urmelor aceasta va atârna în mare parte de la modul cum va fi redigeat.EM.*; *Acest cusur, la urma urmii, de-i căuta, nu-i vreun păcat.CAR.*; *Dar câți, la urma urmei, n-o pierd* [nevasta] *și fără asta?!TOP.*

la vale, (*loc. adv.*) **1.** (în sensul de coborâre) spre capătul de jos: *mergea la vale*; **2.** în direcția în care curge o apă, în sensul cursului apei.

la vara cailor, (*reg.*) niciodată.

la vară, (*loc. adv.*) în timpul verii următoare.

la vedeală, v. **în vedeală.**

la vedere, (*loc. adv.*) în văzul tuturor, în public, deschis: *dacă ești aicea, ce nu te-arăți mai la vedere?CAR.*

la vreme (bună), (*loc. adv.*) la timp, la momentul stabilit, la momentul potrivit: *nu s-a învrednicit o dată măcar să aibă bugetul votat la vreme.EM.*; *plimbă-mă pe mare la vreme și cu socoteală.CAR.*; *Multe cariere intelectuale nu se datoresc altei împrejurări decât unei cărți căzute la vreme bună în mâinile unui copil.CAR.*

la vreme de nevoie, v. **la nevoie.**

la vremea mea, v. **pe vremea mea.**

la zi, (*loc. adv.*) **1.** în ziua, la data convenită; fără întârziere: *era la zi cu plata datoriilor*; **2.** în fiecare zi, zilnic.

la zi de nevoie, v. **la nevoie.**

la zile mari, **1.** la ocazii deosebite, la sărbători: *la zile mari, își scotea din cufăr uniforma de general*; **2.** (*fig.*) foarte rar: *carne nu avea la masă decât la zile mari.*

la (sau **în**) **ziuă**, (*loc. adv.*) în zori.

la zoritul zorilor, în zori.

lăcaș de veci, mormânt: *l-a dus cu mare cinste până la lăcașul de veci.CAR.*

lă-mă-mamă, om prost, nătâng, lălâu: *dacă găsește vreun lă-mă-mamă..., nu vede, n-aude.PANN.*

a (**se**) **lămuri buștean**, a rămâne (sau a lăsa pe cineva) nedumerit.

a i se lărgi (sau **a i se lungi**) (cuiva) **mațul** (spre ceva), a se lăcomi (la ceva).

a-și lărgi mâinile pre lăcomie, v. **a-și lărgi mâinile spre lăcomie.**

a-și lărgi mâinile spre (sau **pre**) **lăcomie**, (*înv.*) a deveni foarte lacom.

a lăsa afiș (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa baltă (pe cineva sau ceva), a abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva): *Zău că-mi vine să-mi las baltă toate interesele.TOP.*

a-și lăsa barbă (sau **mustăți, favoriți, perciuni**), a nu-și rade barba (sau mustățile, favoriții, perciunii).

a lăsa boieria (sau **fudulia**) **la o parte**, a-și da în petec: *iar când era la pahare, mai lăsau fudulia la o parte.POP.*

a lăsa bujbe (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa buza, a fi gata să izbucnească în plâns.

a lăsa ca la dentist (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa ca la fotograf (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa ca scândura (pe cineva), v. **a lăsa pe scândură** (pe cineva).

a lăsa câmp liber, v. **a avea mână liberă.**

a lăsa crăcănat (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa cu buzele umflate (pe cineva), a înșela, a păcăli (pe cineva).

a lăsa cu gura căscată, v. **a rămâne cu gura căscată.**

a lăsa cu jurământ, v. **a lăsa cu limbă de moarte.**

a lăsa cu limbă de moarte (sau **cu jurământ**), a-și exprima ultima dorință (pe patul morții): *simțind Crin că i se apropie și lui sfârșitul, a lăsat cu limbă de moarte, fiei-sii* [sic] *Floarea, soția lui Roșu-mpărat, ca danie, un ținut la hotar.CAR.*

a lăsa cu mâinile-n sân (pe cineva), (*reg.*) a sărăci (pe cineva).

a lăsa cu zile (pe cineva), a cruța viața (cuiva).

a lăsa de dorit, a fi sub așteptări: *Fără îndoială, concertele d-lui Wachmann au lăsat totdeauna mult, foarte mult de dorit.CAR.*

a lăsa de grijă cuiva să..., v. **a da în grija cuiva să...**

a lăsa de izbeliște, a părăsi, a abandona.

a (se) lăsa de (râs și de) ocară, v. **a ajunge (de râs și de) ocară**.

a lăsa de pe o zi pe alta, a amâna, a tergiversa.

a se lăsa de popia cuiva, (*reg.*) a renunța la serviciile unui preot: *noi și-a noastră țigănie ne-om lăsa de-a ta popie.POP.*

a lăsa de pripas (pe cineva), a abandona, a părăsi (la greu) (pe cineva).

a lăsa din preț, a reduce prețul.

a-și lăsa favoriți, v. **a-și lăsa barbă**.

a lăsa fereastra de perete, v. **a da ușa de perete**.

a lăsa focului (ceva), a renunța (la ceva): *Lasă-le focului de gogoși!CAR.*

a lăsa fudulia la o parte, v. **a lăsa boieria la o parte**.

a lăsa gaj, v. **a pune gaj**.

a lăsa genele, a se supăra.

a lăsa gluma (la o parte), a nu mai glumi, a vorbi serios.

a se lăsa greu, **1.** a apăsa cu toată greutatea corpului: *ea se lăsase... greu pe al lui braț.EM.*; **2.** a consimți cu mare greutate la ceva: *ce vrei? se lasă greu!CAR.*

a-i lăsa gura apă (cuiva), a dori foarte mult (ceva), a avea poftă (de ceva): *să ne dați cât se poate mai multă mâncare și băuturică, zise Setilă, căruia îi lăsa gura apă.CR.*

a nu lăsa hățurile din mână, v. **a nu da hățurile din mână**.

a lăsa impresia că..., v. **a crea impresia că...**

a lăsa impresia de..., v. **a crea impresia că...**

a-l lăsa inima (pe cineva), a muri.

a-l lăsa (sau **a-l îndura**) **inima să...**, a se îndupleca, a se îndura să...: *nu te lasă inima să taci.CR.*

a-și lăsa inima veseliei, a se veseli, a se distra: *ce stai așa ca un vlădică și nu-ți lași inima veseliei? POP.*

a lăsa în aer (sau **în suspensie**) (ceva), a nu duce la bun sfârșit, a nu termina (ceva).

a lăsa în banii lui (pe cineva), v. **a lăsa în boii lui** (pe cineva).

a lăsa în boii (sau **în banii, în cheful, în chefurile**) **lui** (pe cineva), a-i permite cuiva să facă ce vrea, a nu se amesteca în treburile cuiva.

a lăsa în cheful lui (pe cineva), v. la **lăsa în boii lui** (pe cineva).

a lăsa în chefurile lui (pe cineva), v. **a lăsa în boii lui** (pe cineva).

a o lăsa în (sau **pe**) **coarda de (mai) jos** sau **a muia coarda**, a-și (mai) reduce pretențiile, a deveni rezonabil; a se îmblânzi, a se astâmpăra.

a lăsa încolo (pe cineva), a lăsa în pace (pe cineva), a da pace (cuiva): *ia lasă-mă încolo, măi omule!CR.*

a o lăsa încurcată, v. **a lăsa treaba încurcată**.

a lăsa în frâul său (pe cineva), a lăsa în voie, a lăsa să-și facă mendrele (pe cineva): *te-am lăsat în frâul tău, și te-ai făcut lucru rău.POP.*

a se lăsa în genunchi, v. **a cădea în genunchi**.

a lăsa în grija cuiva să..., v. **a da în grija cuiva să...**

a lăsa în grijă cuiva să..., v. **a da în grija cuiva să...**

a lăsa în mila Domnului (pe cineva), a lăsa în voia soartei (pe cineva).

a lăsa în minciună (pe cineva), v. **a da de minciună** (pe cineva).

a se lăsa în nădejdea cuiva, v. **a avea nădejde în...**

a lăsa în odihnă (ceva), v. **a pune odihnă** (cuiva).

a lăsa în pace (pe cineva), v. **a da (bună) pace** (cuiva).

a lăsa în pacoste (pe cineva sau ceva), a nu se mai interesa, a nu mai fi preocupat (de cineva sau de ceva).

a lăsa în pană, (*fam.*) a pune în încurcătură pe cineva.

a lăsa în părăsire (pe cineva sau ceva), a abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva): *la noi arta este lăsată-n părăsire.CAR.*

a lăsa în plata Domnului (sau **a lui Dumnezeu, a sfântului**) (pe cineva sau ceva), a nu se mai ocupa (de cineva sau de ceva), a lăsa în voia soartei (pe cineva sau ceva): *Dac-am auzit așa, am zis și eu în gândul meu, că are întru câtva dreptate maica desăgărița, și am lăsat-o în plata lui Dumnezeu.CR.*

a lăsa în plata lui Dumnezeu (pe cineva sau ceva), v. **a lăsa în plata Domnului** (pe cineva sau ceva).

a lăsa în plata sfântului (pe cineva), v. **a lăsa în plata Domnului** (pe cineva).

a lăsa în ploile lui (pe cineva), (*fam.*) a lăsa în apele sau în banii lui (pe cineva).

a lăsa în pripon, v. **a lega în pripon.**

a lăsa în pustie (pe cineva sau ceva), v. **a lăsa (la) pustia** (pe cineva sau ceva).

a lăsa în salba lui (pe cineva), (*reg.*) a lăsa așa cum este (cu proastele lui obiceiuri) (pe cineva), a lăsa în banii lui (pe cineva).

a se lăsa în sama cuiva, v. **a avea nădejde în...**

a lăsa în sapă de lemn (pe cineva), v. **a ajunge la sapă de lemn.**

a lăsa în știrea Celui de Sus (pe cineva), v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu** (pe cineva).

a lăsa în știrea Domnului (pe cineva), v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu** (pe cineva).

a lăsa (sau **a se duce, a pleca, a porni**) **în știrea lui Dumnezeu** (sau **a Domnului, a Celui de Sus**) (pe cineva sau ceva), a lăsa (pe cineva sau ceva) sau a se duce (sau a pleca, a porni) la voia întâmplării: *Mă duc să văd, n-oi putea smomi pe frate-meu, să-mi împrumute și iapa, să fug apoi în lume; iar nevasta și copiii să-i las în știrea Celui-de-sus.CR.; fiecine care a-nvățat două buchii lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul statului.EM.*

a (nu) lăsa în tihnă (pe cineva), a (nu) lăsa în pace (pe cineva).

a lăsa în trăsnetul, v. **a da în trăsnet.**

a lăsa în umbră (pe cineva sau ceva), a umbri, a eclipsa (pe cineva sau ceva).

a lăsa în urmă (pe cineva sau ceva), a depăși, a întrece (pe cineva sau ceva).

a se lăsa în voia cuiva, a asculta de cineva, a urma întocmai sfaturile cuiva; a se lăsa condus, îndrumat de cineva: *Harap Alb, mai prinzând oleacă la inimă, încalecă și se lasă în voia calului.CR.*

a lăsa în voia întâmplării (pe cineva), v. **a lăsa în voia soartei** (pe cineva).

a lăsa în voia soartei (sau **a întâmplării**) (pe cineva), a nu se mai interesa (de cineva): *El nu se mai interesează de soarta lor, de succesul sau pieirea lor: le lasă-n voia întâmplărilor.CAR.*

a lăsa jos (ceva), a lăsa din mână (ceva).

a lăsa la aman (pe cineva), a părăsi la greu (pe cineva).

a lăsa la degetul cel mic (pe cineva), a depăși, a întrece (pe cineva): *niște graiuri ce-ar fi lăsat la degetul cel mic pe cea mai limbută teleloaică.POP.*

a se lăsa la genunchi (înaintea cuiva), v. **a cădea în genunchi** (înaintea cuiva).

a lăsa lampă (pe cineva), (*fam.*) a lăsa cu gura căscată (pe cineva).

a lăsa la naiba (pe cineva sau ceva), v. **a da dracului** (pe cineva sau ceva).

a lăsa la o parte (ceva), a abandona; a omite, a ignora (ceva): *Lăsând deci la o parte toate obiecțiunile sentimentale, cât și cele de morală, ... să stabilim mai întâi metoda cercetării noastre.EM.*

a lăsa la patru coaste (pe cineva), v. **a bate la trei coaste** (pe cineva).

a lăsa la (bun) proeresisul cuiva, (*înv.*) a lăsa la bunul plac al cuiva, la voia cuiva.

a lăsa la pustii (pe cineva), v. **a lăsa (la) pustia** (pe cineva).

a lăsa la sapă de lemn, v. **a ajunge la sapă de lemn**.

a lăsa lat (pe cineva), (*pop.*) **1.** a bate foarte tare, până la leșin (pe cineva): *doi l-au ținut și al treilea l-a tăbăcit bine, până l-a lăsat lat*; **2.** a impresiona foarte tare (pe cineva), a uimi, a ului (pe cineva).

a lăsa la trei coaste (pe cineva), v. **a bate la trei coaste** (pe cineva.

a lăsa la vatră, a permite unui soldat să plece definitiv acasă după efectuarea stagiului militar.

a lăsa lucrul, a înceta să mai lucreze.

a se lăsa mai mic, (*înv.*) **1.** a-și diminua, a-și reduce pretențiile; **2.** a ceda, a renunța.

a lăsa mare și devreme (pe cineva), a dezamăgi (pe cineva), a înșela așteptările (cuiva): *pupăza zbrr!... și mă lasă mare și devreme cu lacrimile pe obraz.CR.*

a lăsa mască (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată**.

a lăsa măr (pe cineva), v. **a bate măr** (pe cineva).

a lăsa mână liberă (cuiva), v. **a avea mână liberă**.

a (o) lăsa (mai) moale, a face concesii.

a se lăsa moale, a se relaxa.

a o lăsa moartă (în păpușoi sau în cânepă), a abandona.

a lăsa mofluz (pe cineva), a lăsa cu buzele umflate (pe cineva).

a-și lăsa mustăți, v. **a-și lăsa barbă**.

a lăsa naibii (pe cineva sau ceva), v. **a da dracului** (pe cineva sau ceva).

a lăsa nasul în jos, v. **a pune nasul în jos**.

a-l lăsa nici de o treabă (pe cineva), (*reg.*) a-l face să devină neputincios, nefolositor (pe cineva): *peste gard aruncatu-m-au, nici de-o treabă lăsatu-m-au.POP.*

a lăsa o impresie bună, v. **a face o impresie bună**.

a lăsa olog (pe cineva), a ologi (pe cineva).

a(-și) lăsa o portiță de scăpare, a(-și) lăsa o șansă.

a lăsa paf (pe cineva), v. **a rămâne paf**.

a se lăsa păgubaș (de cineva sau de ceva), a renunța (din lehamite) (la cineva sau la ceva).

a lăsa până se coace pietroiul, v. **a aștepta până se coace pietroiul**.

a lăsa pârjol, v. **a da pârjol**.

a lăsa pe coada tăciunilor (pe cineva), (*pop.*) a lăsa să trăiască în mizerie (pe cineva): *pe mă-ta o lași pe mâna străinilor, pe coada tăciunilor?POP.*

a o lăsa pe coarda de (mai) jos, v. **a o lăsa în coarda de (mai) jos**.

a se lăsa pe credința cuiva, a se încrede în cineva, a se bizui pe cineva.

a-și lăsa perciuni, v. **a-și lăsa barbă**.

a lăsa pe scândura goală (pe cineva), v. **a lăsa pe scândură** (pe cineva).

a lăsa pe scândură (sau **ca scândura, pe scândura goală**) (pe cineva), a-i lua totul (cuiva), a lăsa sărac lipit pământului (pe cineva): *dragele, fetițele, mi-au tocat paralele, m-au băut și m-au mâncat, ca scândura m-au lăsat.POP.*

a se lăsa pe tânjală, 1. (despre animale de tracțiune) a trage foarte încet (sprijinindu-se pe tânjală); **2.** (*fig.*; despre oameni) a neglija sau a amâna lucrul: *Cată de nu te lăsa pe tânjală.CR.*

a lăsa pe vodă departe, a fi arogant, înfumurat.

a nu lăsa piatră pe piatră, v. **a nu mai rămâne piatră pe piatră.**

a-și lăsa pielea pe undeva, (*fam.*) a muri (undeva departe).

a(-și) lăsa pielea (sau **pieile**) **zălog, 1.** a cădea în mâinile dușmanului; **2.** a-și pierde viața: *crezi d-ta că puțini lupi dau cinstea pe rușine, lăsându-și pieile zălog?CR.*

a(-și) lăsa pieile zălog, v. **a(-și) lăsa pielea zălog.**

a lăsa polog (pe cineva), v. **a pune polog** (pe cineva).

a (se) lăsa (în) prada (cuiva sau a ceva), v. **a fi pradă** (cuiva sau a ceva).

a (se) lăsa pradă, v. **a fi pradă.**

a se lăsa puică sau **a ședea** (sau **a se da**) **puică**, a se lăsa sau a sta pe vine.

a lăsa (la) pustia (sau **la pustii, pustiei, pustiilor, în pustie**) (pe cineva sau ceva), (*pop.* și *fam.*) a da naibii, a lăsa în plata Domnului (pe cineva sau ceva): *de ce nu l-am rugat să o lase la pustia de pușcă!CAR.*

a lăsa pustiei (pe cineva sau ceva), v. **a lăsa (la) pustia** (pe cineva sau ceva).

a lăsa pustiilor (pe cineva sau ceva), v. **a lăsa (la) pustia** (pe cineva sau ceva).

a se lăsa (cu) răcoare, a se face frig: *despre ziuă se lasă răcoare.CAR.*

a lăsa rece (pe cineva), **1.** a omorî, a ucide (pe cineva): *i-a croit una în moalele capului, de l-a lăsat rece*; **2.** a-i fi indiferent (ceva cuiva): *părerile lui mă lasă rece.*

a lăsa sănătate, (*reg.*) a muri: *mămuca... are de gând să ne lese sănătate, sărmana.CR.*

a lăsa să se înțeleagă (ceva), a sugera (ceva).

a se lăsa (sau **a se așterne, a cădea, a se pogorî**) **seara** sau **a se face seară**, a se însera: *și să feace sară și să feace dimineață dzua a doua.DOS.*

a lăsa (un) semn (pe ceva), v. **a face (un) semn** (pe ceva).

a lăsa sânge (cuiva), a lăsa să curgă (în scop curativ), printr-o incizie, o cantitate de sânge din corpul cuiva.

a(-i) lăsa sânge (cuiva), v. **a(-i) lua sânge** (cuiva).

a lăsa sub masă (pe cineva), a nu-i da nici o atenție (cuiva).

a lăsa șaga (la o parte sau **de o parte)** sau **a-i ajunge de șagă** (cuiva), a renunța la glume, a deveni serios: *Manoli, Manoli, Meștere Manoli! agiungă-ți de șagă.POP.*

a lăsa tablou (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată.**

a se lăsa tăgârță, (*reg.*) **1.** a se lăsa greu; **2.** a se lenevi.

a lăsa (ca) timpul să treacă, a pierde vremea; a amâna, a tergiversa: *Dumnezeu nu lăsase nici o clipă ca timpul să treacă.POP.*

a lăsa tinichea (pe cineva), v. **a fi tinichea.**

a lăsa toacă (pe cineva), a toca averea (cuiva), a sărăci (pe cineva): *l-au lăsat toacă și apoi i-au dat cu piciorul.POP.*

a lăsa toate la pământ, v. **a lăsa totul la pământ.**

a lăsa toate tabără, v. **a fi totul tabără.**

a lăsa totul (sau **toate**) **la pământ**, a lăsa totul baltă: *Văzând ea că nu dau răspuns de nicăiri, lasă toate la pământ și se ia după mine la baltă.CR.*

a lăsa totul tabără, v. **a fi totul tabără**.

a (nu) se lăsa tras de mânecă, a (nu) se lăsa prea mult rugat.

a lăsa treaba încurcată sau **a o lăsa încurcată**, a lăsa un lucru nelămurit: *D. Kogălniceanu i-a știut sili la vreme să s-astâmpere și să lase mai bine treaba încurcată.EM.*

a lăsa țuț (pe cineva), v. **a rămâne cu gura căscată**.

a lăsa un nume, a fi renumit, prețuit (și după moarte).

a lăsa ușa de perete, v. **a da ușa de perete**.

a lăsa vorbă (cuiva), a transmite prin cineva ceva (cuiva).

a lăsa vraiște, a lăsa în dezordine.

a lăți vorba, a lungi vorba, a vorbi mai mult decât trebuie.

a se lăți inima cuiva, (*înv.*) a se lăuda, a se făli: *Ia-te aminte pre tine să nu se lățească inema ta și vei uita pre Domnul Dumnezeul tău.BIBLIA.*

a lăuda obrazul cuiva, (*înv.*) a admira pe cineva: *Să nu iai obrazul săracului, nice să lauzi obrazul năsilnicului.BIBLIA.*

lăutarul coarde vede, coarde visează, fiecare meșter la meșteșugul său gândește.

a lega băierile de la pungă, v. **a lega băierile pungii**.

a lega (sau **a strânge**) **băierile pungii** (sau **de la pungă**), a fi econom, a face economii.

a lega burduf (sau **butuc, cobză, fedeleș**) (pe cineva), a lega zdravăn (pe cineva): *Tinerii cavaleri ... l-au legat burduf și l-au pus în genunchi.CAR.; Pe preot l-au găsit a doua zi într-un târziu legat butuc.CAR.*

a se lega (sau **a se agăța**) **ca boala** (sau **ca moartea**) **de om(ul) sănătos**, (*pop.*) a aduce învinuiri (nejustificate) (cuiva); a căuta prilej de ceartă (cuiva).

a lega calțaveta, a fi supus ființei iubite.

a se lega ca moartea de om(ul) sănătos, v. **a se lega ca boala de om(ul) sănătos**.

a lega cartea (sau **școala**) **de gard**, a abandona învățătura: *numiți printr-un concurs la care întâmplarea joacă rolul de căpetenie, inamovibili cu toate acestea, cum au ajuns să aibă o catedră,* [profesorii universitari] *leagă cartea de gard și nu se mai ocupă cu știința ce au a o preda, ci cu... politica.EM.*

a se lega ca scaiul (**de oaie**) (de cineva sau de ceva), v. **a se ține ca scaiul** (**de oaie**) (de cineva sau de ceva).

a lega cobză (pe cineva), v. **a lega burduf** (pe cineva).

a i se lega limba cuiva, a nu mai putea vorbi (bine).

a lega cuvânt cu..., v. **a face cuvânt**.

a se lega de capul cuiva, a nu da pace cuiva.

a lega de gard (pe cineva sau ceva), v. **a lega la gard** (pe cineva sau ceva).

a lega de mâini și de picioare (pe cineva), v. **a lega mâinile** (**și picioarele**) (cuiva).

a lega doi (sau **două**) **în tei**, a reuși să adune ceva avere; a încropi: *muncești de te spetești și doi în tei te văd că nu poți lega.POP.*

a lega două în tei, v. **a lega doi în tei**.

a lega fedeleș (pe cineva), v. **a lega burduf** (pe cineva).

a se lega frate de cruce cu..., v. **a se prinde frate de cruce cu...**

a se lega frați de cruce, v. **a se**

prinde frate de cruce cu...

a lega frăție de cruce, v. **a se prinde frate de cruce cu..**

a lega gura pânzei, **1.** a lega firele de urzeală înainte de a începe țesutul; **2.** a se înstări, a se alege cu ceva, a o scoate la capăt: *se cotorosise de sărăcie... începu și el a lega gura pânzei.POP.*

a lega hârzob, (*reg.*) a lega (flori) în formă de elipsă.

a lega în cap (pe cineva), (*reg.*) a lua de nevastă: *zis-a badea să nu joc pân'la storsul vinului, când voi fi mireasa lui; iată storsul a trecut,... badea-n cap nu m-o legat.POP.*

a lega (sau **a sta, a pune, a lăsa**) **în pripon**, a (se) priponi: *și s-o dus badea Ion și-o lăsat murgu-n pripon.POP.*

a se lega la cap (**când nu-l doare**), a-și crea complicații inutile.

a lega la ciochină (pe cineva sau ceva), v. **a pune la ciochină** (pe cineva sau ceva).

a lega la ciochine (pe cineva sau ceva), v. **a pune la ciochină** (pe cineva sau ceva).

a lega la (sau **de**) **gard** (pe cineva sau ceva), **1.** a amăgi, a prosti (pe cineva); **2.** a abandona, a renunța (la ceva): *după o săptămână, băiatul legase școala de gard.*

a lega la iesle (pe cineva), a-i pune coarne (cuiva), a înșela (pe cineva).

a lega la ochi (pe cineva), v. **a îmbrobodi la ochi** (pe cineva).

a lega la stâlp (pe cineva), v. **a țintui la stâlp** (pe cineva).

a lega la stâlpul infamiei (pe cineva), v. **a țintui la stâlp** (pe cineva).

a se lega la un cuvânt, v. **a face cuvânt.**

a lega (sau **a-i tăia**) **mâinile** (**și picioarele**) (cuiva) sau **a lega** (sau **a fi legat**) **de mâini și de picioare**, a împiedica (sau a fi împiedicat) să acționeze.

a lega paraua cu trei (sau **zece**) **noduri**, **1.** a fi chibzuit, a fi econom: *unde franțuzul e cu dare de mână, noi trebuie să legăm paraua cu trei noduri.EM.*; **2.** a fi foarte zgârcit: [baba] *lega paraua cu zece noduri și tremura după ban.CR.*

a lega paraua cu zece noduri, v. **a lega paraua cu trei noduri.**

a-și lega samarul, (*reg.*) a deveni bogat.

a se lega scai (de cineva sau de ceva), v. **a se ține ca scaiul** (**de oaie**) (de cineva sau de ceva).

a lega sfoară în sfoară (pe cineva), (*reg.*) a lega foarte strâns (pe cineva): *și mă leagă sfară-n sfară, mă trimite-n altă țară.POP.*

a lega școala de gard, v. **a lega cartea de gard.**

a lega tei(e) **de curmei**(e), v. **a găsi tei**(e) **de curmei**(e).

a-i lega tinicheaua de coadă (cuiva), v. **a-i pune tinicheaua de coadă** (cuiva).

a lega tocmeală, (*înv.*) a face un legământ.

legea firii, v. **legea naturală.**

legea junglei, luptă acerbă, fără scrupule (pentru existență).

legea pământului sau **lege nescrisă**, obiceiul pământului.

lege nescrisă, v. **legea pământului.**

a lega nod (pe cineva), a lega fedeleș (pe cineva).

a i se lehămeti de la inimă (cuiva), a pierde simpatia cuiva, nu mai avea trecere la cineva, a nu mai fi la sufletul cuiva: *Hai de mănâncă, dar să știi, că mi te-ai lehămetit de la inimă.CR.*

leoarcă de apă, v. **lac de sudoare.**

leoarcă de nădușeală, v. **lac de sudoare.**

leoarcă de sudoare, v. **lac de sudoare.**

a lepăda ca pe o măsea stricată (pe cineva sau ceva), a renunța fără regrete (la cineva sau la ceva).

a se lepăda de păcate, a se pocăi: [un] *diregător carele... m-amenință să nu mă ierte nici chiar când, bătându-mă, pocăit, cu pumnul în piept, mă leapăd de păcat.CAR.*

a lepăda de preoție (pe cineva), v. **a lepăda din preoție** (pe cineva).

a lepăda (sau **a delunga**) **din** (sau **de**) **preoție** (pe cineva), (*înv.*) a răspopi.

a-și lepăda masca, v. **a-și scoate masca**.

a(-și) lepăda potcoavele sau **a sta să-i pice** (sau **a-i suna**) **potcoavele** (cuiva) sau **i-a tras potcoavele**, (*pop.* și *fam.*) a fi pe moarte, a muri: *mi se apropie și mie să-mi leapăd potcoavele.POP.*

a leșina de foame, v. **a muri de foame**.

a leșina (sau **a se cutremura, a muri, a se omorî, a plesni, a se prăpădi, a se strâmba, a se strica, a se tăvăli, a se zbuciuma**) **de râs**, a râde mult și din toată inima: *Iară oamenii ce priveau și mai ales băieții leșinau de râs.CR.*; *Dănilă... privea de departe vălmășagul acesta și se strica de râs.CR.*; *să-l vezi ce caraghios e cu țigara în gură, să te prăpădești de râs.CAR.*; *toată lumea... a-nceput să bată din palme și să se strâmbe de râs.CAR.*

liber de..., lipsit de...

lignit de foame, v. **lihnit de foame**.

lihnit (sau (*reg.*) **lignit**) **de foame**, foarte flămând: *Odată se plimba cu nobila „dona“ de Colibrados, ligniți amândoi de foame, pân satul vasalilor lui.CAR.*

limbă de lemn, exprimare ambiguă, absconsă, stereotipă (cultivată de politicieni).

limbă de șarpe, persoană bârfitoare.

limbă păsărească, vorbire greu de înțeles, ininteligibilă: *politicienii vorbesc o limbă păsărească.*

limpede (sau **clar**) **ca lumina zilei** (sau **ca ziua**), evident: *El îi dovedi clar ca lumina zilei că printr-un proces și-ar amărî și mai mult puținele zile care le mai avea de trăit.EM.*

limpede ca ziua, v. **limpede ca lumina zilei**.

a-și linge buzele, a pofti, a râvni.

a linge melesteul, a fi foarte zgârcit.

a linge mâna (cuiva), a linguși (pe cineva).

a se linge pe barbă, v. **a se șterge pe bot**.

a se linge pe bot, v. **a se șterge pe bot**.

a se linge pe buze, v. **a se șterge pe bot**.

a se linge pe gură, v. **a se șterge pe bot**.

a se linge pe guriță, v. **a se șterge pe bot**.

a se linge pe mâini, v. **a se șterge pe bot**.

a linge unde a scuipat, a se exprima sau a se comporta contrar afirmațiilor sau purtării anterioare.

linie de mijloc, v. **drum de mijloc**.

liniște (sau **tăcere**) **de mormânt**, liniște desăvârșită.

a lins până a pus tingirea cu fundul în sus, e foarte lacom.

a i se lipi buricul (sau **burta**) **de șale** (cuiva), a fi lihnit de foame.

a i se lipi burta de șale (cuiva), v. **a i se lipi buricul de șale** (cuiva).

a se lipi ca mierea de găleată, a fi devotat trup și suflet cuiva.

a se lipi ca nuca în perete, v. **a se potrivi ca nuca în perete**.

a i se lipi coastele de foame (cuiva), a fi foarte flămând.

a lipi o palmă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a lipi o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a lipi (câteva) palme (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a se lipi somn(ul) de genele cuiva, a adormi: *un an de zile... somn nu s-a lipit de genele lui.POP.*

lipsă de..., renunț, mă lipsesc de...: *lipsă de așa bogăție!*

a-i lipsi o doagă (cuiva), a nu fi în toate mințile.

a-i lipsi o sâmbătă (cuiva) sau **a nu fi în toate sâmbetele**, (*reg.*) a nu fi în toate mințile, a fi nebun, smintit.

lipsit de scrupule, v. **fără (nici un) scrupul.**

lipsit de temei, v. **fără (de) (nici un) temei.**

literă de evanghelie, lucru absolut sigur: *ce-ți spun eu, e literă de evanghelie*.

literă (sau **slovă**, **buche**) **veche**, (*înv.* și *pop.*) literă chirilică.

liturghie cu bragă, (*fam.*) lucru prost făcut.

lână în lână, lână sută la sută.

(pe) lângă olaltă, (*loc. adv.*) unul (pe) lângă altul, alături.

lângă seară, v. **pe seară.**

loc comun, idee banală.

loc de hrană, v. **pământ de hrană.**

loc de veci, mormânt: *l-au dus la locul de veci.*

loc rău, răspântie locuită de duhuri rele: *a căzut într-un loc rău.*

a (o) lovi ca Irimia cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard.**

a (o) lovi ca Ivan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard.**

a se lovi ca nuca în perete, v. **a se potrivi ca nuca în perete.**

a (o) lovi ca Stan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard.**

a se lovi cu capul de (toți) pereți(i), v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i).**

a (se) lovi cu capul de prag, v. **a (se) da cu capul de prag.**

a (se) lovi cu capul de pragul de sus, v. **a (se) da cu capul de prag.**

a se lovi cu capul de vatră, v. **a se da cu capul de (toți) pereți(i).**

a lovi (sau **a păli**, **a trage una**) **în numele tatălui** (cuiva), a lovi, a-i trage (una) drept în frunte: *și-i mai trage și-n numele tatălui una!CR.*

a lovi (sau **a pocni**, **a plesni**) **în pălărie** (pe cineva) sau **a-i turti pălăria** (cuiva), (*fam.*) a spune vorbe înțepătoare (cuiva); a da o veste neașteptată și neplăcută (cuiva): *știi că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică!CR.*

a lovi în plin, v. **a nimeri în plin.**

a lovi la ichi (pe cineva) sau **a-i da la ichi** (cuiva), a bate măr (pe cineva), a-i da la mir (cuiva).

a lovi (sau **a pocni**, **a trăsni**) **la mir** (pe cineva), (*fam.*) **1.** a izbi (mortal) în frunte (pe cineva): *l-a lovit la mir*; **2.** (*fig.*) a distruge, a nimici (pe cineva).

a lovi război, (*înv.*) a se război: *Să nu loviți la dânșii războiu.BIBLIA.*

lovitură de bursă, speculație bursieră reușită.

lovitură de grație, lovitură finală, ucigătoare.

lovitură de trăsnet, întâmplare (nefericită, dezastruoasă) venită pe neașteptate.

a lua act de..., a lua cunoștință de...: *Eu cred, și mi se pare că am dreptate, că în ambele cazuri nu ne rămâne decât să luăm act de răspunsul sus-numitei reviste.CAR.*

a lua adânc pe..., a trata cu seriozitate pe...: *Ca să fii domn, se cade să iei adânc pe oameni.EM.*

a-și lua adio, v. **a-și lua ziuă bună**.

a lua aer, a ieși din casă pentru a respira aer proaspăt.

a lua altă vorbă, a schimba subiectul unei discuții: *Fetele atunci au luat altă vorbă, dar din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spânului.CR.*

a-l lua amețeala (pe cineva), v. **a-l apuca amețeala** (pe cineva).

a lua aminte (**la...**), v. **a lua seama** (**la...** sau **de...**).

a-i lua (sau **a-i tăia**) **apa de la moară** (cuiva), **1.** a priva de unele avantaje (pe cineva); **2.** a nu-i mai permite să vorbească (cuiva).

a lua apă, (despre ambarcațiuni) a avea o spărtură prin care pătrunde apa: *corabia lua apă.*

a lua aspectul, v. **a lua înfățișarea**.

a lua avânt, a se dezvolta: *Spiritul de asociație, trebuie să constatăm cu bucurie, a luat un mare avânt la noi.CAR.*

a-și lua avânt, a-și lua elan.

a lua bani cu camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a lua bani în camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a lua bani pre camătă, v. **a împrumuta bani cu camătă**.

a lua bani țigănești, v. **a împrumuta bani țigănești**.

a o lua (sau **a explica, a socoti**) **băbește**, a raționa empiric; a explica pe înțelesul oricui: *Ia s-o luăm, așadar, liniștit, băbește.CAR.*

a-l lua bâzdâcul (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-l lua benga (pe cineva), v. **a da benga** (în cineva).

a lua boala (sau **durerea**) **cu mâna**, a vindeca (boala, durerea) foarte repede.

a-și lua (**și**) **bucățica de la gură**, v. **a-și trage de la gură**.

a-și lua bună seara (sau **seara bună**) (de la cineva), a saluta la despărțire, în cursul serii (pe cineva).

a-și lua bun(ul) rămas (de la cineva), v. **a-și lua rămas bun** (de la cineva).

a lua ca din oală (pe cineva), v. **a prinde ca din oală** (pe cineva).

a lua caimacul, a lua ce e mai bun.

a lua calea din picioare (cuiva), (*pop.*) a scuti de un drum (pe cineva): *mărită-te, Marioară, și ia-mi calea din picioare!POP.*

a-și lua calea (**în picioare**) sau **a apuca calea**, a porni la drum: *el își luă cale iar spre pământ.EM.*

a-și lua capul în poală (sau **în poale**), (*înv.*) **1.** a o lua la sănătoasa, a fugi; **2.** (*fig.*) a o face pe niznaiul.

a-și lua capul în poale, v. **a-și lua capul în poală**.

a-și lua casă de veci, a muri: *de unde aproape fiindu-i țintirimul Eternitatea, și-a luat casă de veci.CR.*

a-și lua (sau **a-și strânge**) **catrafusele**, a-și face bagajele și a pleca (cam fără voie); (*p. ext.*) a se căra, a o șterge.

a-și lua călcâiele de-a umere (sau **la spinare**), a o lua la sănătoasa.

a-l lua (**toate**) **căldurile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

a(-și) lua (sau **a apuca**) **câmpii**, **1.** a o tăia peste câmp; **2.** a fugi orbește (de spaimă, de durere, de disperare): *când gândesc, amărâtul de mine, că am să mă întorc iar la dânsa acasă, îmi vine să turbez, să iau câmpii.CR.*; **3.** a-și pierde mințile, a înnebuni: *a luat câmpii, săracul!*

a-și lua câmpii în cap, v. **a-și lua lumea în cap**.

a lua cenușa de pe turtă (cuiva), a-l despuia de ce are mai bun (pe cineva).

a lua în nume de bine (sau **de**

rău), a judeca un lucru ca bun (sau rău).

a lua în nume de rău, v. **a lua în nume de bine**.

a lua ciubuc, v. **a da ciubuc**.

a-și lua coada între vine, v. **a-și lua coada la spinare**.

a-și lua coada la spinare (sau **între vine**), a o lua la sănătoasa: *Apoi ne mai având ce face,* [dracul] *își ia coada între vine și se întoarce la stăpânu-său.CR.*

a(-i) lua colac cuiva, a da de știre, a informa pe cineva despre ceva (rău): *dar până să intre-n curte, alții colac i-au luat, că nevasta-i d-atunci încă după alt s-a măritat.PANN.*

a lua comanda, **1.** a fi numit la conducerea unei unități sau acțiuni (militare); **2.** (despre ospătari) a nota preferințele culinare ale clienților.

a-ți lua concediu de la raniță, (*reg.*) a-și acorda un răgaz de odihnă.

a(-i) lua cont (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a lua contact cu..., a lua legătura cu...

a se lua (în) contra (cu cineva), v. **a fi (în) contra** (cu cineva).

a lua cu anul, v. **a tocmi cu anul**.

a lua (sau **a prinde**) **cu arcanul** (pe cineva), **1.** (*înv.*) a înrola cu de-a sila în armată (pe cineva): *Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul.CR.*; **2.** a obliga, a forța, a sili (pe cineva) să facă ceva.

a lua cu binele (sau **cu binișorul**) (pe cineva), a lua cu blândețe, cu vorbe bune (pe cineva); a se purta cu menajamente (cu cineva): *Și de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile,... tot n-aș fi rămas așa de umilit în fața ei, ca atunci când m-a luat cu binișorul.CR.; Da-mpăratu*[l] *de-auzea, alți viteji îmi alegea și la copil trimetea, cu binișoru*[l] *să-l ia.POP.*

a se lua cu binele pe lângă..., a se purta frumos cu..., pentru a-i câștiga bunăvoința.

a lua cu binișorul (pe cineva), v. **a lua cu binele** (pe cineva).

a(-l) lua cu cald (sau cu **fierbințeală**) (pe cineva), **1.** a avea febră, frisoane; **2.** (*fig.*) a se enerva, a i se urca sângele la cap (cuiva): *În fața unei asemenea obrăznicii, simți că-l ia cu fierbințeală.*

a lua cu căușul de la inimă (cuiva), a alina durerile, necazurile (cuiva).

a lua cu chirie, v. **a da cu chirie**.

a(-l) lua cu fierbințeală (pe cineva), v. **a(-l) lua cu cald** (pe cineva).

a lua cu frig (sau **cu friguri**) (pe cineva), a începe să-i fie frig (cuiva).

a lua cu friguri (pe cineva), v. **a lua cu frig** (pe cineva).

a lua cu furca lungă (pe cineva), (*reg.*) a lua din scurt (pe cineva).

a(-l) lua cu groază (pe cineva), v. **a(-l) apuca groaza** (pe cineva).

a o lua cu gura înainte, v. **a (o) apuca cu gura înainte**.

a lua cu hapca, v. **a lua cu japca**.

a lua cu huideo (pe cineva), v. **a(-i) da cu huideo** (cuiva).

a lua cu împrumut (ceva), a împrumuta (ceva).

a lua cu japca (sau **cu hapca**), a lua cu forța și pe nedrept: *Calul... se răpede și-i ia apa și smicelele cu hapca și apoi fuge cu dânsele la fata împăratului.CR.*

a lua cu luna, v. **a tocmi cu anul**.

a se lua cu mâinile de păr, a se îngrozi, a-și pune mâinile în cap.

a lua (ca) cu mâna, a alina, a vindeca pe loc: *Să bag om cu săptămâna, tot nu-mi ia doru*[l] *cu mâna.POP.*

a-l lua cu nădușeală (pe cineva), v. **a-l apuca (toate) răcorile** (pe cineva).

a lua (la) cunoștință de..., a fi înștiințat, a afla despre...; a se informa despre: *luă cunoștință de iapă și de împrejmuirea curții.POP.*

a lua cu o mână și a da cu zece, v. **a lua cu o mână și a da cu alta**.

a lua cu o perdea mai sus (pe cineva), a lua repede cu vorba (pe cineva), a i-o lua înainte (cuiva); a tăia apa de la moară (cuiva).

a lua cu otuzbirul (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a trata cu asprime, a lua la trei păzește (pe cineva).

a lua cu pătura (pe cineva), **1.** (*fam.*) a stâlci în bătaie (pe cineva); **2.** (*reg.*) a lua la rost, a goni (pe cineva).

a se lua cu politică (pe lângă cineva), (*pop.* și *fam.*) a proceda cu tact, cu dibăcie în relațiile cu cineva: *mai bine să mă iau cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru.CAR.*

a lua cu prăjina (pe cineva), a goni, a alunga (pe cineva).

a-l lua cu răcoare (pe cineva), v. **a-l apuca (toate) răcorile** (pe cineva).

a-l lua cu răcori (pe cineva), **1.** a i se face frig (cuiva); **2.** v. **a-l apuca (toate) răcorile** (pe cineva).

a lua cu răul (pe cineva), a se purta urât (cu cineva).

a lua curba, (despre vehicule) a vira.

a lua cu repedea (pe cineva), v. **a lua repede** (pe cineva).

a lua cu resteul (pe cineva), a se purta sever (cu cineva); a amenința (pe cineva).

a lua cu reteveiul (pe cineva), a trata cu asprime; a bate (pe cineva).

a lua cu săptămâna, v. **a tocmi cu anul**.

a lua cu sictir (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua cu sictireală (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua cu sictireli (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua (sau **a duce**) **cu șoșonele** (pe cineva), a minți, a amăgi (pe cineva): *a dus-o cu șoșonele și ea l-a crezut, ca proasta.POP.*

a lua cu șoșoșo (pe cineva), v. **a duce cu șoșoșo** (pe cineva).

a se lua cu treaba, a fi preocupat sau absorbit de muncă: *se lua cu treaba și uita de urât.CR.*

a lua (sau **a avea, a cere, a solicita, a da** cuiva) **cuvântul**, a vorbi (sau a cere, a fi invitat să vorbească) într-o adunare: *mișelul de Cațavencu o să ia desearǎ cuvântul ca să mă combată.CAR.*

a lua cu vorba (pe cineva), a abate, a distrage atenția (cuiva de la ceva): *Nevestele lor... de la poartă s-aruncă în gâtul bărbaților și încep a-i lua cu vorba și a-i desmierda care de care mai măgulitor.CR.*

a se lua cu vorba, a se antrena într-o discuție (prelungită): *Doamne, cum se ia omul la drum cu vorba.CR.*

a lua cu ziua, v. **a tocmi cu anul**.

a se lua cu ziua târgului, (*pop.*) a se lua cu treaba: *când cu potopu, nu știu cum, s-o luat el cu ziua târgului, ș-o uitat de pești.POP.*

a lua cu zorul (pe cineva), a constrânge, a obliga, a sili (pe cineva).

a lua darul beției, a bea cu patimă: *oamenii... luaseră darul beției.POP.*

a o lua de-a-chioara, a merge orbește, a o lua razna: *de acum s-o luăm de-a-chioara, și unde ne-a fi scris, acolo vom ieși.CR.*

a lua de bărbat, v. **a lua de soț**.

a o lua de bună, a considera că este cum se spune, cum pare.

a se lua (sau **a se prinde**) **de cap** (sau **de păr, de piept**) **cu...**, a se încăiera, a se bate sau a se certa violent cu...

a o lua de capital, a o lua (foarte) în serios, a o lua de bună.

a lua (bani) de cheltuială, v. **a da (bani) de cheltuială**.

a lua (sau **a apuca, a prinde, a scutura**) **de cânepa-dracului**

(sau **de moț, de păr**) (pe cineva), a trage de păr, a câlțâi (pe cineva): *Am s-o ieu de cânepa dracului și am s-o învăț eu cum trebuie să caute altă dată de bărbat.CR.*

a lua de coadă (ceva), v. **a pune coadă la secure.**

a o lua de fugă, v. **a o lua la fugă.**

a se lua de gânduri, v. **a intra la gânduri.**

a se lua de gât cu..., **1.** v. **a se ține de gât cu...**; **2.** a se certa cu...; a se bate cu...

a lua de grumaz (pe cineva), v. **a da de grumaz** (pe cineva).

a lua de guler (pe cineva), v. **a ține de guler** (pe cineva).

a se lua de gură cu..., v. **a se lua în gură cu...**

a o lua de la capăt, v. **a o lua de la început.**

a o lua de la început (sau **de la capăt**), a reîncepe, a relua.

a se lua de lucru, (*pop.*) a se apuca de treabă: [bărbatul] *socotea că s-o lua de lucru nevastă-sa.POP.*

a lua de (sau **drept**) **model** (pe cineva sau ceva) sau **a lua model de la...** (cineva sau ceva), a se inspira de la cineva (sau din ceva), a imita pe cineva (sau ceva).

a lua de moț (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a lua de nebun (pe cineva), a socoti nebun (pe cineva): *Știu eu tare bine că boierul m-a luat de nebun, dar nici cuminte nu sunt, după cât văd eu acum.CR.*

a lua de nevastă, v. **a lua de soție.**

a lua de păr (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a se lua de păr cu..., v. **a se lua de cap cu...**

a lua (sau **a apuca, a înhăța**) **de piept** (pe cineva), a cere socoteală (cuiva); (*p.ext.*) a lua la bătaie pe cineva: *după întâiul moment de surpriză, înhăță de piept pe agresor. CAR.*

a se lua de piept cu..., v. **a se lua de cap cu...**

a lua de pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a lua de (sau **a-și afla**) **prilej**, (*înv.*) a găsi, a invoca un pretext.

a lua (sau **a prinde, a cădea**) **de pripas**, (*pop.*) a lua (sau a prinde, a cădea) drept zălog, drept garanție (până la răscumpărarea stricăciunilor pricinuite de vita altuia în semănăturile proprii).

a lua de scurt (pe cineva), v. **a lua din scurt** (pe cineva).

a lua de seamă, v. **a lua seamă.**

a lua de soț (sau **de bărbat**), (despre femei) a se căsători: *faimoasa mea bucătăreasă m-a lăsat, ca să ia de bărbat pe vechiul ei plăpumar. CAR.*

a lua de soție (sau **de nevastă**), (despre bărbați) a se căsători: *era așa de frumoasă... încât Soarele nu s-a putut împotrivi imboldurilor inimii ... și a dorit să o ia de nevastă.POP.*

a lua de temei (ceva), a folosi ca bază (ceva): [Cihac] *a scris totuși cel dintâi dicționar comparativ al limbelor romanice luând de temei limba română.EM.*

a-și lua de urât, (*pop.*) a alunga plictiseala: *Așa ne duceam băieții și fetele unii la alții cu lucrul, ca să ne luăm de urât.CR.*

a lua de suflet, a înfia.

a o lua din loc, a pleca repede.

a lua (sau **a apuca**) **din** (sau (*înv.* și *fam.*) **de**) **scurt** (pe cineva), a trage la răspundere (pe cineva); a sili să se justifice (pe cineva).

a(-l) lua dracul (pe cineva), v. **a(-l) lua moartea** (pe cineva).

a-i lua dracul din pupeze (cuiva), (*reg.*) **1.** a-și pierde răbdarea, a-și ieși din fire; **2.** a fi nebun.

a lua drept literă de Evanghe-

lie (sau **de lege**), a considera ceva drept sfânt, drept întruchiparea adevărului.

a lua drept model (pe cineva sau ceva), v. **a lua de model** (de la cineva sau ceva).

a lua drumul la picior, v. **a o lua la picior**.

a(-l) lua Dumnezeu (pe cineva), v. **a(-l) lua moartea** (pe cineva).

a(-i) lua Dumnezeu cumpăna (cuiva), a-și pierde mințile, a înnebuni: [Dumnezeu] *i-a dat greutatea... dar i-a luat cumpăna!CAR.*

a lua durerea cu mâna, v. **a lua boala cu mâna**.

a o lua englezește, v. **a o lua la fugă**.

a lua ființă, a apărea, a se înființa, a se naște.

a lua foc, **1.** a se aprinde: *lemnele au luat foc*; **2.** (despre arme de foc) a se descărca; **3.** (*fig.*) a se înfierbânta: *n-ascultă până la capăt, că și luă foc.*

a lua foc cu gura, a încerca imposibilul.

a lua foc cu mâna altuia, a pune pe altcineva să facă muncile grele, primejdioase în locul său: *v-ați deprins a lua focul totdeauna cu mânile noastre cele mojicești.CR.*

a-i lua frica (cuiva sau a ceva), a se teme de cineva (sau de ceva): *Mi se pare mie, că și boierul, cât era de boier, luase frica turbincăi.CR.*

a-l lua frigul (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l lua frigurile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a lua frunza-n buză, (*reg.*) a fugi în lume.

a lua fuga, v. **a o lua la fugă**.

a lua (sau **a păpa**) **gaia** (pe cineva), a o păți, a da de dracul: *acum ești al meu! acu te-a luat gaia!CAR.*

a-și lua gândul de la..., a-și lua nădejdea, speranța de la...

a lua greșală, (*înv.*) a păcătui: *să nu iai pentru dânsul greșală.BIBLIA.*

a lua groaza (pe cineva), v. **a apuca groaza** (pe cineva).

a lua groază (pe cineva), v. **a apuca groaza** (pe cineva).

a-l lua gura pe dinainte sau **a-l scăpa gura** (pe cineva), a se destăinui fără voie, a spune ceva ce ar fi trebuit ținut secret: *Raluca a auzit-o, a uitat că sunt certate și a luat-o gura pe dinainte.CAR.*

a-l lua grijile (sau **nevoile**) **înainte** (pe cineva), a fi copleșit de griji (sau nevoi), a nu-și mai vedea capul de griji (sau nevoi): *le-a trece lor zburdălnicia, când or fi mari și i-or lua grijile înainte.CR.*

a-l lua hachițele (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-l lua hahamul (pe cineva), a-l lua dracul (pe cineva).

a-și lua hamul și praștia, v. **a-și lua praștia și hamul**.

a-i lua hasna, (*reg.*) a trage folos din..., a se servi de...

a o lua (sau **a umbla**) **hăbăuc** (sau **hăbăuca**), a umbla razna, creanga; a hoinări: *iar în sărbători o luam hăbăuca prin cele sate.CR.*

a o lua hăbăuca, v. **a o lua hăbăuc**.

a lua hădăragul sau **a pune mâna pe hădărag**, a alunga cu parul (pe cineva).

a lua hățurile în mână, a prelua conducerea.

a lua (sau **a face**, **a veni la**, (*înv.*) **a pune**) **hotărâre**, a se hotărî, a lua o decizie, a ajunge la concluzia că....

a-și lua inima în dinți (**și funia în traistă**), a-și face curaj, a se îmbărbăta; a cuteza, a se încumeta: *înghit în sec,... apoi îmi iau inima în dinți.CAR.*; *Văzând eu, de la o vreme, că nu mai încetează cu jafurile, mi-am* *luat inima-n dinți și m-am dus la boieriu să mă jăluiesc.CR.; În Cameră,* [C. A. Rosetti]*... și-a luat inima-n dinți și a primit totuși o prezidenție oferită de membrii roșii puri ai Adunării.EM.*

a lua ispită, a încerca: (*înv.*) *Cea gingașă foarte, căriia n-au luat ispită piciorul ei a călca pre pământ. BIBLIA.*

a lua împrejur (pe cineva), a zori cu vorba (pe cineva), a-i cere socoteală (cuiva); a lua repede, la trei parale (pe cineva).

a lua înainte (sau **pe dinainte**) (cuiva) sau **a o lua înaintea** (cuiva), a depăși, a întrece (pe cineva).

a-l lua înainte, a-l copleși: *i-or lua grijile înainte.CR.*

a o lua înainte, v. **a merge înainte**.

a o lua înaintea (cuiva), v. **a lua înainte** (cuiva).

a o lua înainte ca curva (**cu**) **prăjina**, v. **a o apuca înainte ca curva** (**cu**) **prăjina**.

a lua în arendă, v. **a da în arendă**.

a lua în balon (pe cineva), (*fam.*) a-și bate joc, a ironiza (pe cineva).

a lua în bășcălie (pe cineva) sau **a face bășcălie** (de cineva), a lua peste picior (pe cineva), a-și bate joc (de cineva), a face de râs (pe cineva).

a lua în bătaie de joc (pe cineva), v. **a-și bate joc** (pe cineva).

a lua (sau **a** (**cu**)**prinde**) **în brațe** (pe cineva), **1.** a îmbrățișa (pe cineva): *O, cine ești? Îmi spune, de ce mă prinzi în brațe?EM.; Părea c-așteaptă s-o cuprind în brață.EM.*; **2.** (*fig.*) a apăra, a ocroti, a proteja (pe cineva).

a lua în cap (ceva), v. **a băga la cap** (ceva).

a lua în coarne (pe cineva), **1.** (despre vite) a împunge (pe cineva); **2.** (despre oameni) a certa cu asprime (pe cineva).

a se lua în coarne cu..., a-și pune mintea, a se lua la harță, la bătaie cu...

a lua în colimator (pe cineva), a supraveghea (pe cineva), a-i vâna greșelile (cuiva).

a lua încolo (pe cineva), (*reg.*) a lua la vale, în râs, în bătaie de joc, peste picior (pe cineva).

a lua în colți (pe cineva) sau **a se lua în colți cu...**, a lua în tărbacă (pe cineva), a (se) certa cu...

a lua în considerare (sau **în considerație**) (ceva), a avea în vedere, a ține cont, seama (de ceva).

a lua în considerație (ceva), v. **a lua în considerare** (ceva).

a lua în cuțite (pe cineva), a ciopârți (pe cineva).

a lua în (sau **întru**, **pre**) **deșert numele Domnului**, a rosti, a folosi numele Domnului în mod nelegiuit sau în van: *Să nu iai numele Domnului... în deșărt.BIBLIA.*

a lua îndrăzneală, a cuteza, a îndrăzni: *Atunci feciorul cel mai mare ia îndrăzneală și zice.CR.*

a lua înfățișarea (sau **aspectul**) **de...**, a părea..., a da impresia de...

a o lua în fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o lua în gât, **1.** a lua asupră-și o însărcinare; a-și asuma o îndatorire; **2.** a o păți, a i se înfunda.

a o lua în goană, v. **a o lua la fugă**.

a se lua în goană cu..., a se întrece cu...

a se lua în goană după..., a fugări pe...

a se lua (sau **a se pune**) **în** (sau **de**) **gură cu...**, a se certa cu...

a lua în (sau **pe**) **gurgui** (pe cineva), (*reg.*) **1.** a alunga, a izgoni (pe cineva); **2.** a-și bate joc (de cineva).

a se lua în handră cu..., (*reg.*) a se întovărăși la rele cu...

a lua în har, (*înv.*) a lua în deșert.

a lua în mână, v. **a primi în mână**.

a lua în nas (rușinea), v. **a cădea cu nasu-n terci**.

a lua (sau **a avea**) **în nume de bine** (sau **de rău**) (pe cineva), a (nu) simpatiza (pe cineva), a (nu) aprecia (pe cineva).

a lua în nume de rău, v. **a lua în nume de bine**.

a nu lua în nume de rău, a nu interpreta greșit (o afirmație, o atitudine): *sper că nu vei lua în nume de rău ce-ți spun.CAR.; Biruitorul nu ne-ar putea lua în nume de rău o atitudine care ni se impune prin poziția noastră.EM.*

a lua în otcup, (*înv.*) a lua în antrepriză.

a lua în paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua în periplizon (pe cineva sau ceva), (*fam.*) a lua în bășcălie (pe cineva sau ceva).

a lua în piept (ceva), a înfrunta (o primejdie, un obstacol).

a lua în pinten (pe cineva), a-și bate joc (de cineva).

a lua (sau **a avea, a purta**) **în pântece**, (despre femei) a fi însărcinată.

a lua în pleasna biciului (pe cineva), v. **a lua în pleasnă** (pe cineva).

a lua în pleasnă (sau **în pleasna biciului**) (pe cineva), a ironiza, a lua peste picior (pe cineva): *văzând că-l cam iau în pleasnă, se ridică și porni bodogănind către casă.POP.*

a o lua în porneală, (*pop.*; despre ierbivore) a se duce la păscut: *după aceea, sculându-se, [cerbul] o lua în porneală și nu mai da pe la izvor iar până a doua zi la amează.CR.*

a lua în primire, **1.** a lua sub supraveghere, în evidență (pe cineva), a purta de grijă (cuiva): *de la poartă, l-a luat în primire un tinerel*; **2.** a prelua (ceva): *și-a luat postul în primire*; **3.** (*fam.*) a lua la rost, a certa (pe cineva), a cere socoteală (cuiva); **4.** a-și bate joc (de cineva), a lua peste picior (pe cineva).

a lua în privință, (*înv.*) a avea în vedere, a lua în considerare.

a lua în privire, v. **a avea în privire**.

a lua în (sau **la**) **pumni** (pe cineva), a lua la bătaie (cu pumnii) (pe cineva).

a lua în (sau **la**) **răspăr** (pe cineva sau ceva), a-și bate joc (de cineva sau de ceva); a dojeni (pe cineva), a brusca (pe cineva).

a lua în râs (sau **în șfichi, în zeflemea, peste picior**) (pe cineva), a ironiza, a-și bate joc (de cineva): *când intram în Iași, pe rohatca Păcurari, un flăcăoan al dracului ne-a luat în râs cumsecade.CR.; Marea majoritate, aproape unanimitatea românilor...nu-și dă încă seamă de mărimea pericolului în care și-ar pune țara dacă ar lua cam peste picior Tratatul din Berlin.EM.*

a lua în sabie, v. **a trece în sabie**.

a lua în săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua în serios (pe cineva sau ceva), a acorda toată atenția (cuiva sau la ceva), a socoti demn de luat în considerație (pe cineva sau ceva): *în străinătate în genere nu prea iau oamenii gazetele în serios.EM.*

a lua în sfârc (pe cineva), (*reg.*) a lua peste picior (pe cineva).

a lua în șfichi (pe cineva), v. **a lua în râs** (pe cineva).

a lua înștiințare, (*înv.*) a afla, a lua la cunoștință.

a lua în tărăboanță (pe cineva), (*reg.*) a lua peste picior, a zeflemisi (pe cineva).

a lua în tărbacă (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a lua în tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a (o) lua în tragedie, v. **a (o) lua în tragic.**

a (o) lua în tragic (sau **în tragedie**) (ceva), a da prea multă importanță laturii neplăcute a unui fapt, a dramatiza.

a și-o lua (sau **a și-o pune**) **în traistă**, (*pop.*) a da de bucluc, a o păți.

a lua întru deșert numele Domnului, v. **a lua în deșert numele Domnului**.

a lua înțelegere (cu cineva), a se consulta și a cădea de acord (cu cineva).

a lua în unghii (pe cineva), v. **a prinde în unghii** (pe cineva).

a lua învăț (de la cineva), (*pop.*) a învăța (de la cineva); a urma exemplul (cuiva): *au luat învăț cu toții de la arici ș-au târâit pământul.POP.*

a lua în zeflemea (pe cineva), v. **a lua în râs** (pe cineva).

a o lua la amăgeli, (*pop.*) a păcăli, a înșela, a induce în eroare: *și atunci, nemaiavând cum face, o luă la amăgeli.POP.*

a lua la (sau **în**) **armată** (pe cineva), a înrola un recrut.

a lua la bătaie (pe cineva), a bate (pe cineva): *Atunci baba se duce în poiată, găbuiește găina, o apucă de coadă și o ia la bătaie.CR.*

a se lua la bătaie cu..., a începe, a prinde să se bată cu...

a lua la cap (ceva), v. **a băga la cap** (ceva).

a se lua la ciondănit cu..., a se lua la ceartă cu...: [mătușa Măriuca] *se ia la ciondănit cu mama din pricina mea.CR.*

a se lua la colți cu..., a se lua la ceartă cu...

a lua la cunoștință, **1.** a afla; **2.** a accepta.

a lua la descusut (pe cineva), a lua la întrebări, a descoase (pe cineva): *cum l-a prins, a început Sfântul Petru să-l ia la descusut.POP.*

a lua la dragoste (pe cineva), a simpatiza, a iubi (pe cineva): *Și părintele mă ie la dragoste.CR.*

a o lua (sau **a o apuca, a o rade, a o rupe, a o șterge, a o tăia, a o tuli**) **la** (sau **de, în**) **fugă** (sau **la picior, la goană, la sănătoasa, la trei pazește**) sau **a o lua englezește** sau (*înv.*) **a lua** (sau **a rupe**) **fuga** sau (*reg.*) **a o rupe de-a fuga**, a porni în fugă; a fugi: *Fug eu? sau că lumea întreagă a rupt-o la fugă nebună, pribeagă?EM.; Feciorii mai se-mpotrivesc cât s-or împotrivi... dar în urmă trebuie s-o ia la fugă și ei.EM.; pândind vreme pe când* [fetele] *șed aplecate și dau pânza în apă la ghilit, fac țuști! din baltă ș-o ieu la sănătoasa.CR.*

a o lua la goană, v. **a o lua la fugă**.

a se lua la harță cu..., (*pop.*) a se certa, a se ciondăni, a se ciorovăi, a se încăiera cu...: *în vremea de demult, nu știm din ce pricină, s-ar fi luat la harță câinii cu frații lor lupii.POP.*

a se lua la hârjoană cu..., (*pop.*) a se hârjoni cu...: *după ce ne culcam cu toții, noi băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană.CR.*

a se lua la întrecere cu..., a se întrece cu...: *se luară la întrecere.*

a o lua la labă, v. **a face labă.**

a o lua la măsea, v. **a trage la măsea**.

a lua la măsurat (pe cineva), a lua la bătaie (pe cineva).

a lua la mijloc (pe cineva), v. **a băga la mijloc** (pe cineva).

a lua la mișto (pe cineva) sau **a face mișto** (de cineva), (*fam.*) a lua peste picior (pe cineva), a-și bate joc (de cineva).

a o lua la moacă, (*arg.*) a lua o bătaie (peste cap).

a o lua la mustață, v. **a trage la măsea**.

a lua la ochi pe...sau **a sta cu ochii pe...**, **1.** a ochi (cu o armă) pe cineva sau în ceva; **2.** a bănui, a suspecta (pe cineva): *poliția îl cam luase la ochi*; **3.** a remarca pe cineva.

a lua la palme (pe cineva), a pălmui (pe cineva).

a o lua (sau **a o șterge**) **la papuc**, (*fam.*) **1.** a porni la drum: *cu sabia Duhului în mână și cu pletele în vânt, ia-o la papuc peste „Piciorul Rău" spre „Cărarea afurisită" dintre Secu și Agapia din deal.CR.*; **2.** a fugi; a-și lua tălpășița: *erau să sfârtice pe lup, dacă n-ar fi șters-o la papuc.POP.*

a o lua la picior, v. **a o lua la fugă**.

a lua la poceală (pe cineva), a bate foarte tare (până la desfigurare) (pe cineva).

a lua la pumni (pe cineva), v. **a lua în pumni** (pe cineva).

a lua la purtare, (despre îmbrăcăminte, încălțăminte etc.) a începe să poarte foarte des (aproape) zilnic (ceva).

a lua la răfuială (pe cineva), v. **a lua la refec** (pe cineva).

a lua la răspăr (pe cineva), v. **a lua în răspăr** (pe cineva).

a lua la refec (sau **la frecuș**, **la răfuială**, **la roată**, **la rost**, **la trei parale**, **la trei păzește**) (pe cineva) sau **a trage un refec** (cuiva), a mustra cu asprime, a lua din scurt pe cineva: *Așa ți-i treaba? Încă mă iei la trei parale? Pașol na turbinca, Vidma!CR.*; *închipuiți-vă că nu s-a găsit până azi nimini cari să facă critica Criticei, și să ți-o ia la frecuș țeapăn.CAR.*

a-și lua la revedere de la..., v. **a-și lua ziuă bună de la...**

a lua largul, (*înv.*) a fugi, a alerga.

a lua la (sau **după**) **rând pe...**, a se ocupa, potrivit ordinii stabilite anterior, de...: *să luăm pe istalalt la rând.CR.*

a lua la rost (pe cineva), v. **a lua la refec** (pe cineva).

a o lua la sănătoasa, v. **a o lua la fugă**.

a se lua la sfadă sau (*pop.*) **a avea** (sau **a face**) **sfadă cu...** sau (*înv.*) **a se pune** (sau **a fi**) **în sfadă pe...**, a se certa cu...:

a lua la sictir (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua la sictireală (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua la sictireli (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua la sictirit (pe cineva), v. **a da sictir** (cuiva).

a lua la sigur (pe cineva), a ataca (pe cineva) de-a dreptul, cu dovezi evidente și cu precizie, fără a-i lăsa posibilitatea de a se eschiva.

a lua la șmecherie (pe cineva), (*fam.*) a se purta șmecherește (cu cineva), a trata șmecherește (pe cineva).

a lua la șoșote (pe cineva), (*reg.*) a cicăli pe cineva: *iar mă ia la șoșote nebunul ăsta.POP.*

a o lua la tălpășița, v. **a(-și) lua tălpășița**.

a o lua la tălpi, v. **a o apuca la talpă**.

a lua la tărbacă (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a lua la tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a lua la tocănit (pe cineva), (*reg.*) a cicăli (pe cineva).

a se lua la tocmeală, v. **a sta la tocmeală**.

a lua la trei parale (pe cineva), v. **a lua la refec** (pe cineva).

a lua la trei păzește (pe cineva), v. **a lua la refec** (pe cineva).

a o lua la trei păzește, v. **a o lua la fugă**.

a se lua la trântă cu..., a se lupta corp la corp cu...: *și dacă nici unul nu birui, se luară la trântă.POP.*

a lua la vale (pe cineva), (*fam.*) a-și bate joc de cineva: *Tu? imbecil nemernic! tu să mă iei la vale?CAR.*

a lua la zor (pe cineva), **1.** a dojeni, a mustra (pe cineva): *ne mirăm ce a pățit onor. nostru reprezentant să ia așa la zor pe bunii turci.CAR.*; **2.** a certa, a scărmăna (pe cineva).

a-și lua libertatea de a..., v. **a-și lua libertatea să...**

a-și lua libertatea să... (sau **de a...**), a-și îngădui să..., a-și permite să...

a lua limbă, v. **a prinde limbă.**

a lua loc, a se așeza, a ședea: *luați loc, vă rog, domnilor!*

a lua lucrurile așa cum sunt, a se împăca cu situația existentă.

a lua luleaua neamțului, v. **a fura luleaua neamțului**.

a(-și) lua (sau **a apuca**) **lumea** (sau (*reg.*) **câmpii**, (*înv.*) **munții**) **în cap**, a pleca departe, abandonând totul: *De aceea am luat lumea-n cap.EM.*; *Să ia lumea-n cap, nebună, parc-atâta-i mai rămâne. EM.*; *cine își părăsește așa casa și locul, tamnisam și-și ia lumea în cap?CAR.*; *dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii.CR.*

a-și lua lumea în traistă, a pleca supărat.

a lua masa, v. **a sta la masă.**

a i se lua masca (cuiva), v. **a-și scoate masca.**

a-i lua maul (cuiva), **1.** (*reg.*) a ameți (cu o lovitură) (pe cineva); a lăsa fără cunoștință (pe cineva): *și, cu o lovitură bine cumpănită, i-a luat maul.POP.*; **2.** (*fam.*) a reduce la tăcere (pe cineva).

a i se lua maul (cuiva), v. **a-și pierde maul.**

a lua măsura (sau **măsurile**) (cuiva sau a ceva), a măsura dimensiunile (cuiva sau a ceva): *necunoscând mușteriul, se înțelege că n-am învățat nici cum se ia măsură.CAR.*

a lua măsuri, v. **a lua o măsură.**

a-și lua măsuri, v. **a-și face măsuri.**

a lua măsurile (cuiva sau a ceva), v. **a lua măsura** (cuiva sau a ceva).

a-și lua (sau **a da** cuiva) **merticul**, a primi (sau a da cuiva) o bătaie: *îl plesnesc și-l trimit numaidecât la Agie să-și ia merticul și de acolo!CAR.*

a-i lua miaul (cuiva), a face să tacă (pe cineva); a lua maul, piuitul (cuiva).

a lua (sau **a fura, a răpi**) **mințile** (cuiva), a face (pe cineva) să-și piardă controlul, judecata; a zăpăci, a scoate din fire (pe cineva): *Doar știu că nu mi-i acum întâiaș dată să merg la drum! dar parcă dracul mi-a luat mințile.CR.*

a-i lua mirul (cuiva), **1.** a-i lua piuitul (cuiva); **2.** a ucide (pe cineva).

a lua (sau **a primi**) **mită** (de la cineva), a se lăsa mituit.

a-și lua mâna de pe..., v. **a-și ridica mâna de pe...**

a(-l) lua moartea (sau **Dumnezeu, dracul, naiba**) (pe cineva), **1.** a muri: *în toamnă l-a luat Dumnezeu și pe frate-său, Ilie.POP.*; *Hamică-i nevasta mea, hamică, dracul s-o ia.POP.*; **2.** a depăși, a întrece orice limită: *Când îi pomenești de furcă, ia zăblăul și se culcă și se-nvelește cu sacul și doarme pân-o ia dracul.POP.*

a lua model (de la cineva sau de la ceva), v. **a lua de model** (pe cineva sau ceva).

a o lua (sau **a o spune**) **moldovenește**, a vorbi și a acționa direct, cu hotărâre: *spuneți verde, moldovenește, ca la niște frați ce vă suntem.CR.*

a lua (de) muiere, (despre bărbați) a lua de nevastă, a se căsători: *orb am fost eu la vedere, când a fost să-mi iau muiere.POP.*

a-și lua munții în cap, v. **a-și lua lumea în cap.**

a lua munții și pustiile-n cap, (*înv.*) a-și lua lumea-n cap: *necunoscând drumul, am luat munții și pustiile în cap.DOS.*

a(-i) lua muștiucul (cuiva), (*fam.*) a lovi peste gură (pe cineva).

a(-l) lua naiba (pe cineva), v. **a(-l) lua moartea** (pe cineva).

a(-și) lua nas, v. **a-și lua nasul la purtare.**

a-și lua nasul la purtare sau **a(-și) lua nas** sau **a-și lungi nasul**, a se obrăznici, a întrece măsura: *N-a trecut apoi mult și Midhat-pașa... începu să-și ia nasul la purtare. CAR.; Ei, ce zici dumneata, tățico, de nasul care și l-a luat mitocanul?CAR.*

a lua naștere, a apărea, a se forma, a se produce.

a-l lua năbădăile, v. **a-l apuca hachițele.**

a(-și) lua nădejdea de (sau **de la, despre**) **cineva** sau **a(-și) lua nădejdea despre partea** (sau **din partea**) **cuiva**, a nu mai avea nici o speranță în privința cuiva: *Frații tăi au dovedit că nu au inimă într-înșii, și din partea lor, mi-am luat toată nădejdea.CR.; Și de-a veni turturica mea înainte cu smicelele și apa, ie-ți nădejdea despre mine, căci nu merg, ferească Dumnezeu!CR.*

a(-și) lua nădejdea de la cineva, v. **a(-și) lua nădejdea de cineva.**

a(-și) lua nădejdea despre cineva, v. **a(-și) lua nădejdea de cineva.**

a(-și) lua nădejdea despre partea cuiva, v. **a(-și) lua nădejdea de cineva.**

a(-și) lua nădejdea din partea cuiva, v. **a(-și) lua nădejdea de cineva.**

a-l lua (toate) nădușelile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-și lua năluca, v. **a-și face nălucă.**

a lua năravul, v. **a lua obicei.**

a-l lua năvârliile, v. **a-l apuca hachițele.**

a lua nevoie, (*înv.*) a-și primejdui viața.

a-l lua nevoile înainte (pe cineva), v. **a-l lua grijile înainte** (pe cineva).

a lua notă (de ceva), a nota (ceva), a înregistra, a reține (ceva), a ține seamă (de ceva).

a lua o bătaie, v. **a încasa o bătaie.**

a lua obiceiul, v. **a lua obicei.**

a lua (sau **a prinde**) **obraz**, (*înv.* și *reg.*) a se obrăznici.

a lua obrazul cuiva, (*înv.*) a avantaja, a părtini pe cineva: *Să nu iai obrazul săracului.BIBLIA.*

a lua o cetate (sau **un oraș**), a cuceri o cetate (sau un oraș).

a lua o chelfăneală, v. **a încasa o** (mamă sau **o sfântă de**) **bătaie.**

a lua (sau **a fura**) **ochii** (sau **văzul, vederea, vederile**) (cuiva), **1.** a atrage privirile; **2.** a orbi (prin strălucire): *un palat foarte mare și frumos, care strălucea așa de tare, încât nu te puteai uita mult la el, căci îndată îți lua vederile.POP.*; **3.** a impresiona, a fermeca, a zăpăci: *Pentru a te mănținea* [la putere] *cată să iei ochii prin mari întreprinderi, prin fapte strălucite.EM.*

a nu-și (mai) lua ochii de la... (sau **de pe...**), a privi insistent, a urmări cu privirea pe...: *fata cea frumoasă... nu-și mai lua ochii de pe el.POP.*

a nu-și (mai) lua ochii de pe..., v. **a nu-și (mai) lua ochii de la...**

a lua o decidere, v. **a lua o hotărâre.**

a lua o decizie, v. **a lua o hotărâre.**

a (i se) lua o greutate de pe cuget (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o greutate de pe inimă (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o greutate de pe suflet (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o grijă de pe cuget (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o grijă de pe inimă (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o grijă de pe suflet (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a lua o haină la handră, (*reg.*) a lua o haină la purtare; a purta o haină până se rupe.

a lua o hotărâre (sau **o decizie**, (*înv.*) **o decidere**), a (se) hotărî, a (se) decide.

a lua oile în porneală, v. **a da oile în porneală**.

a lua o măsură (sau **măsuri**), a lua o hotărâre (sau hotărâri); a decide: *te pomenești cu moșneagul liberal că ia o strașnică măsură administrativă.CAR.*

a lua o palmă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a i se lua (sau **a i se ridica**) **o perdea** (sau **perdeaua**) **de pe ochi** (cuiva), a înțelege brusc (ceva), a se lumina (referitor la cineva sau la ceva); a vedea ceea ce nu văzuse până atunci.

a (i se) lua o piatră de pe cuget (cuiva), v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a (i se) lua o piatră (sau **o greutate**, **o grijă**) **de pe inimă** (sau **de pe cuget**, **de pe suflet**) (cuiva), a (se) elibera de o mare grijă, de o mare teamă; a scăpa dintr-o situație dificilă: *mare greutate i se luase de pe suflet.CAR.*

a (i se) lua (cuiva) **o piatră de pe suflet**, v. **a (i se) lua o piatră de pe inimă** (cuiva).

a lua o poză, a afișa o atitudine afectată, studiată: [Cațavencu] *ia poză, trece cu importanță prin mulțime și suie la tribună.CAR.*

a lua (sau **a da**) **ore**, a lua (sau a da) meditații.

a lua o scatoalcă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a-și lua ostafcă, (*reg.*) a primi plata cuvenită pentru un lucru făcut.

a lua palme, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a-l lua pandaliile (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a lua (sau **a apuca**, **a înhăța**, **a-și păstra**, **a-și rezerva**) **partea leului**, a lua (sau a apuca, a înhăța) partea cea mai mare, cea mai valoroasă.

a lua (sau **a ține**) **parte**(**a**) (sau (*înv.*) **partida**) (cuiva), a susține, a apăra, a favoriza (pe cineva).

a lua (sau **a avea**) **parte la...**, a participa la...; a contribui la...: [i-au chemat] *spre a lua și ei parte la facerea acestui măreț și nobil act național.CR.; Rugăm deci, în numele sfânt al științei, pe toți adepții spiritismului român, cari țin seanțe sau iau parte la ele, să ne împărtășească rezultatele lor clar înregistrate.CAR.; Un țânțar... în zadar vrea să ia parte și el la discuție.TOP.*

a lua partida (cuiva), v. **a lua parte**(**a**) (cuiva).

a lua pasărea din zbor, a fi foarte bun țintaș.

a lua (**în**) **păliș** (pe cineva), (*reg.*) **1.** a dojeni (pe cineva); **2.** a lua peste picior (pe cineva).

a o lua (**în**) **păliș**, (*reg.*) a o lua de-a dreptul.

a lua păpușoiul de pe foc (cuiva), (*reg.*) a-i dejuca planurile (cuiva).

a lua părtaș (pe cineva), a se asocia (cu cineva).

a o lua pe altă cale, a încerca altă soluție.

a se lua pe cale neînturnată, v. **a se duce pe drum neînturnat.**

a (o) lua pe căi greșite, v. **a (o) apuca pe căi greșite.**

a (o) lua pe cărări greșite, v. **a (o) apuca pe căi greșite.**

a o lua pe coajă, (*fam.*) a încasa o mamă de bătaie.

a o lua pe coarda razachie, a o lua cu binișorul.

a lua pe credință (pe cineva), a avea încredere (în cineva).

a (o) lua pe de lături, v. **a (o) apuca pe căi greșite.**

a lua pe departe (pe cineva), a începe o discuție pe ocolite (cu cineva).

a lua pe dinainte (cuiva), v. **a lua înainte** (cuiva).

a se lua pe drum neînturnat, v. **a se duce pe drum neînturnat.**

a (o) lua pe drumuri greșite, v. **a (o) apuca pe căi greșite.**

a o lua (sau **a o aduce, a o da, a se da**) **pe după piersic**, (*pop.* și *fam.*) **1.** a spune ceva pe ocolite, prin aluzii; **2.** a se codi, a se eschiva, a se fofila: *spune repede de ce-ai venit, n-o mai da pe după piersic!CAR.*

a lua pe fugă (pe cineva), v. **a pune pe fugă** (pe cineva).

a se lua pe gânduri, v. **a intra la gânduri.**

a lua pe goană (pe cineva), v. **a pune pe fugă** (pe cineva).

a lua pe Hristos de mire, (despre fete) a se călugări.

a lua pe Ienache în cap, (*pop.*) a se îmbăta.

a o lua pe mâneci, a porni la drum: *Atunci din nou el o luă pe mâneci, să ceară sfat, acum Sântei Dumineci.EM.*

a lua pe nu știu în brațe, a se eschiva (să depună mărturie).

a lua (sau **a avea, a da**) **pe** (sau **de, spre**) **pricopseală** (sau **procopseală**) (pe cineva), (*înv.*) a lua (sau a avea, a da) la învățătură sau la o meserie (pe cineva): *Pe Niță îl luasem de la mamă-sa, o văduvă săracă, pe procopseală: dorea să se facă popă.CAR.*

a lua pe procopseală (pe cineva), **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a lua (sau **a da**) **pe răboj**, a lua (sau a da) pe datorie.

a i se lua perdeaua de pe ochi (cuiva), v. **a i se lua o perdea de pe ochi** (cuiva).

a o lua peste câmp, a merge de-a dreptul, a o tăia peste câmp.

a lua peste picior (pe cineva), v. **a lua în râs** (pe cineva).

a lua pe sus (pe cineva), a prinde (și a duce) cu forța (pe cineva).

a-și lua picioarele la spinare, v. **a o lua la fugă.**

a-și lua picioarele pe umeri, v. **a o lua la picior.**

a lua (sau **a scoate**) **pielea** (sau **șapte piei**) (de pe cineva), a exploata, a estorca, a jecmăni (pe cineva).

a lua (sau **a primi**) **pieliță**, (*înv.*; *bis.*) a se întrupa.

a-i lua pietroiul de pe varză (cuiva), (*reg.*) a scăpa de sărăcie (pe cineva).

a lua pildă, a urma exemplul cuiva; a trage învățăminte din ceva: *și de atunci și până astăzi stau cei doi frați așa, ... pentru a lua pildă oamenii ce mare păcat este să ridici mâna asupra fratelui.POP.*

a-i lua (sau **a-i tăia**) **piuitul** (cuiva), **1.** a reduce la tăcere (pe cineva); **2.** a ucide (pe cineva).

a lua pâinea de la gură (cuiva), a lăsa fără mijloace de trai (pe cineva).

a lua (sau **a da** cuiva) **plasă**, (*fam.*) a fi înșelat, păcălit (sau a înșela, a păcăli pe cineva).

a-și lua plata, v. **a-și primi plata**.

a-i lua pohoielele de pe ochi (cuiva), (*pop.*) a-i deschide ochii (cuiva), a lămuri (pe cineva).

a-și lua porția, a-și primi pedeapsa cuvenită.

a-i lua porumbul de pe foc (cuiva), (*reg.*) a dejuca planurile (cuiva); a-i juca o festă (cuiva).

a-i lua posluşul (cuiva), v. **a-i tăia posluşul** (cuiva).

a-și lua poteca, (*reg.*) a pleca, a o șterge.

a lua poteceaua înapoi, v. **a-și lua potecuța (casei)**.

a-și lua potecuța (casei) sau **a lua poteceaua înapoi**, (*reg.*) a se întoarce acasă (sau de unde a venit): *văzând că soarele răsare, ... Făt Frumos luă poteceaua înapoi.POP.*

a lua poziție, **1.** (*mil.*) a se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic: *inamicul luase poziție pe culmea dealului*; **2.** a manifesta o atitudine (fermă, hotărîtă) într-o problemă, a-și exprima punctul de vedere, a lua atitudine: *onor dl. ministru a luat atitudine fermă în chestia spinoasă a cerealelor.CAR.*

a-și lua praștia și hamul (sau **hamul și praștia**), a-și găsi un rost, a se apuca cu hotărâre de o treabă: *ia-ți dar praștia și hamul, pune-ți în cumpănă drumul, ... du-te și tu de muncește, câștigă și te hrănește. PANN.*

a lua pre deșert numele Domnului, v. **a lua în deșert numele Domnului**.

a lua prin paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua prin sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua prin săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua prin tărbacă (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a lua prin tărbăceală (pe cineva), v. **a da în tărbacă** (pe cineva).

a lua (sau **a căpăta, a dobândi**) **proporții**, **1.** a căpăta amploare, a se amplifica, a crește (tot mai mult), a se dezvolta, *scandalul luase proporții neașteptate*; **2.** (*fam.*) a se îngrășa: *ai cam luat proporții!*

a-și lua pulsul, v. **a lua pulsul** (cuiva).

a lua pulsul (cuiva) sau **a-și lua pulsul**, a număra pulsațiile inimii (cuiva), apăsând cu degetul pe artera de la încheietura mâinii stângi.

a lua purceaua de coadă (sau **de nas**), (*fam.*) a se îmbăta: *nu-i e destul că-i cu minte neroadă, a luat și purceaua de coadă.PANN.*

a lua purceaua de nas, v. **a lua purceaua de coadă**.

a lua pușca la cătare, v. **a lua pușca la ochi**.

a lua pușca la ochi (sau **la cătare**), a se pregăti să tragă (cu arma); a ochi.

a o lua razna, **1.** a merge la întâmplare: *hotopsitul, victimă persecutată, o ia razna în lume și fuge în pădure.CAR.*; **2.** a umbla pe căi greșite: *fiu-său a cam luat-o razna*; **3.** a bate câmpii; a divaga: *vorbitorul o luase razna de minute bune.*

a-l lua (toate) răcorile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-și lua rămas bun (de la cineva), v. **a-și lua ziuă bună** (de la cineva).

a-și lua rămas bun de la călcâie, a pleca pe furiș, a o șterge englezește (de undeva): *îndată ce m-am sculat de la masă, luându-mi rămas bun de la călcâie, fuga la scăldat.CR.*

a-și lua răspunderea, a se considera răspunzător.

a lua (sau **a apuca**) **răsuflare(a)**, (*înv.*) a-și trage sufletul.

a-și lua răsufletul, v. **a-și trage sufletul**.

luare-aminte, atenție, băgare de seamă: *citește criticele mele și cu mai mare luare-aminte încă o dată și vei vedea pentru ce.CAR.*

a o lua repede, a se pripi.

a lua repede (sau **cu repedea**) (pe cineva), a lua prin surprindere (pe cineva): *d-sa nu s-a mulțumit din parte-mi numai cu enunțarea unei propozițiuni foarte logice ... și a voit să mă ia cam repede.CAR.*

a-și lua (sau **a da** cuiva) **revanșa**, a se revanșa: *pierduse primele două jocuri și acum voia să-și ia revanșa.*

a-i lua roatele de la sanie (cuiva), a nu avea ce lua (de la cineva) în contul unei datorii: *și, mă rog, ce-o să-mi ia? roatele de la sanie?*

a lua rușinea-n nas, a-și asuma riscul unei situații neplăcute, al unui refuz: *da eu iau rușinea-n nas, nu tu! POP.*

a lua sama, v. **a lua seama**.

a lua samă, v. **a lua seama**.

a nu lua sărat pe limbă, (*reg.*) a nu mânca nimic.

a lua săvârșire, (*înv.*) a se sfârși, a se termina: *astfel cu încetul luă săvârșire, iat-o și ieșită de supt tipărire.PANN.*

a lua (sau **a îmbrăca**) **schima călugărească** (sau **monahală**, **monahicească**) sau **a se îmbrăca în schima îngerească**, (*înv.*) a se călugări.

a lua schima monahală, v. **a lua schima călugărească**.

a lua schima monahicească, v. **a lua schima călugărească**.

a lua schimbare, (*înv.*) a schimba, a înlocui.

a-i lua scândura de sub picioare (cuiva), a-i strica rostul, a-i lua locul (cuiva).

a lua seama de..., v. **a lua seama la...**

a lua seama (sau **aminte**, **seamă**, (*reg.*) **sama**, **samă**) **la...** (sau **de...**) sau (*înv.*) **a lua de seamă** sau **a băga în seamă**, **1.** a fi atent la..., a ține cont de...: *„Olimbiadă, ia sama bine de borta ceea!"CR.; Prin urmare, domnule cititor, ia bine seama: la orice petrecere – aristonul; la orice gazetă – coloana V.CAR.; Dar pace este între dânșii: ce unii fac iau alți aminte.EM.*;; **2.** a băga de seamă, a observa: *Ba chiar, am luat sama, mamei parcă-i fac plăcere apucăturile mele de bucher.CAR.; nime dimprejur nu vă ia sama.EM.*

a-i lua seama cuiva, v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a-și lua seama (sau **de seamă**) sau (*reg.*) **a trage de seamă**, **1.** a se decide; **2.** v. **a-și da seama**.

a-și lua seama la vorbă, (*reg.*) a vorbi cuviincios.

a lua seamă, v. **a lua seama**.

a(-i) lua seamă (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a-și lua seara bună (de la cineva), v. **a-și lua bună seara** (de la cineva).

a lua sfinții (pe cineva sau ceva), **1.** (*reg.*; despre obiecte) a se deteriora, a se distruge: *haina asta a luat-o sfinții.POP.*; **2.** v. **a-l fura sfântul** (pe cineva).

a(-l) lua sfântul (pe cineva), **1.** v. **a-l fura sfântul** (pe cineva); **2.** v. **a-l vedea sfântul** (pe cineva).

a lua sfârșenie de..., (*înv.*) a fi ucis de...: *luară sfârșenie de sabie. DOS.*

a lua sfârșit, a se isprăvi, a se sfârși, a se termina: *nunta a luat sfârșit a doua zi la amiază.*

a(-i) lua (sau **a(-i) lăsa**, **a(-i) slobozi**) **(de) sânge** (cuiva), a-i scoate (în scop terapeutic) o cantitate de sânge (cuiva).

a lua smacul, (*arg.*) a deflora.

a(-i) lua socoteală (cuiva), v. **a(-i) cere seamă** (cuiva).

a lua somnul (pe cineva), v. **a (cu)prinde somnul** (pe cineva).

a lua spre pricopseală (pe cineva), v. **a lua pe pricopseală** (pe cineva).

a lua straița la oblânc, (*reg.*) a-și pune traista pe umăr.

a lua sub paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua sub pulpană (pe cineva), a proteja (pe cineva).

a lua sub sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a lua sub săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a-l lua (toate) sudorile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a lua șapte piei (de pe cineva), v. **a lua pielea** (de pe cineva).

a lua șaua de pe cal, a lua o hotărâre.

a lua și cămașa de pe cineva, a lua totul cuiva.

a(-i) lua (sau **a(-i) vinde**) **și cenușa din vatră** (cuiva), a(-i) lua (sau a(-i) vinde) toate bunurile (cuiva).

a lua șperț, v. **a da șperț**.

a lua (sau **a apuca, a prinde**) **taurul de coarne**, a înfrunta cu îndrăzneală o dificultate, a lua lucrurile pieptiș: *Văzându-l așa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat taurul de coarne!"CAR.*

a(-și) lua tălpășița (sau **tălpășițele**) sau **a o lua la tălpășița**, a pleca repede de undeva (de frică, de rușine); a o șterge: *mai șede el cât șede, de cască gura prin târg și-apoi își ia tălpășița spre casă.CR.*

a(-și) lua tălpășițele, v. **a(-și) lua tălpășița**.

a-și lua tălpile la spinare, v. **a o apuca la talpă**.

(ca) luat de iele, **1.** val-vârtej; **2.** încremenit, paralizat.

a-și lua teșchereaua, (*reg.*) a-și lua tălpășița.

a-și lua timpul pentru..., (*înv.*) a-și face răgaz, a-și face vreme pentru...

luat în seamă, v. **băgat în seamă**.

a-și lua (ale) trei fuioare, (*pop.*) a pleca repede de undeva, a o tuli, a o șterge: *fata mea, să-ți iei ale trei fuioare și să te duci din casa mea. POP.*

a-i lua turta de pe spuză (cuiva), a înșela, a păcăli (pe cineva).

a lua (sau **a ține**) **țelul** sau **a se uita pe țel**, (*reg.*) a pune pușca la ochi.

a-și lua un aer de..., v. **a-i da un aer de...**

a lua un examen, a susține și a trece un examen.

a lua un oraș, v. **a lua o cetate**.

a nu lua un pai de jos, a nu face nimic.

a i se lua un văl de pe ochi (cuiva), v. **a-i cădea vălul de pe ochi** (cuiva).

a-și lua valea, (*fam.*) a pleca, a fugi (de undeva).

a lua (sau **a da**) **vamă**, a vămui sau a plăti vamă: (*fig.*) *somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi iee vamă.EM.*

a lua vălul, a se călugări.

a i se lua vălul de pe ochi (cuiva), v. **a-i cădea vălul de pe ochi** (cuiva).

a lua văzul (cuiva), v. **a lua ochii** (cuiva).

a(-și) lua vânt, v. **a(-și) face vânt**.

a-l lua vântul (pe cineva), a fi peste măsură de slab, a fi numai piele și os.

a lua vederea (cuiva), v. **a lua ochii** (cuiva).

a lua vederile (cuiva), v. **a lua ochii** (cuiva).

a-i lua (sau **a-i curma**) **viața** (sau **zilele**) (cuiva), a omorî (pe cineva): *un taur grozav la mulți bezmetici le-a curmat zilele.CR.*

a lua vorba din gură (cuiva), a întrerupe (pe cineva); a spune ceea ce intenționa să spună altcineva: *– Mămuca, le luă cea mai tânără vorba din gură, nu face bine ce face.CR.*

a-și lua vorba înapoi, a-și retrage cuvintele; a reveni asupra celor spuse.

a(-și) lua ziua bună, a se despărți: *De la sat ia ziua bună.EM.*

a-și lua zborul, **1.** (despre păsări) a porni în zbor; **2.** (despre aeronave) a decola; **3.** a începe să meargă repede, a alerga; **4.** (*fig.*) a scăpa din captivitate, a evada.; **5.** (*fig.*) a-și închipui, a-și imagina: *gândirea lui spre viitor ia zborul.EM.*

a-i lua zilele (cuiva), v. **a-i lua viața** (cuiva).

a-și lua ziuă bună (sau **rămas bun**, **bun(ul) rămas**, **la revedere**, **adio**) (de la cineva sau de la ceva), **1.** a-și lua rămas bun (de la cineva): *Și luându-mi rămas bun de la părinți, am purces cu bunicul spre Pipirig.CR.*; **2.** a se sinucide: *ori să capete o întâlnire ca să-și declare focul, ori să-și ia adio de la lume.CAR.*; **3.** a considera iremediabil pierdut (ceva).

luător în râs, (*înv.*) jignitor.

a lucra ca o cizmă, a lucra foarte prost.

a lucra cât patru, v. **a munci cât patru.**

a lucra cât șapte, v. **a munci cât patru.**

a lucra cu anul, v. **a tocmi cu anul.**

a lucra cu luna, v. **a tocmi cu anul.**

a lucra cu palmele, a munci cu brațele, manual.

a lucra cu săptămâna, v. **a tocmi cu anul.**

a lucra cu ziua, v. **a tocmi cu anul.**

a lucra de beilic, a munci fără tragere de inimă.

a lucra în foi de varză (pe cineva), v. **a lucra în foi de viță** (pe cineva).

a lucra în foi de viță (sau **de varză**) (pe cineva), a complota, a pune la cale ceva (împotriva cuiva), a-i întinde o capcană (cuiva).

a lucra în pagubă, v. **a lucra în pierdere.**

a lucra în pierdere (sau **în pagubă**), a lucra în deficit.

a lucra pe coarda sa, a nu se amesteca în afacerile altuia: *lucră pe coarda lui.POP.*

lucru de beilic, muncă grea, neplătită și făcută cu de-a sila: *o producție îngălată, fără nici o vioiciune comunicativă – în sfârșit... în sfârșit, lucru de beilic.CAR.*

lucru de hulire, (*înv.*) lucru abominabil, dezgustător, detestabil: *Nu băga lucru de hulire în casa ta. BIBLIA.*

lucru de nimic, fapt lipsit de importanță.

lucru făcut, (*înv.*) vrajă, farmec.

lucrul dracului, **1.** lucru complicat, delicat, dificil: *ce știi dumneata? ceasornicăria e lucrul dracului!*; **2.** afacere dubioasă: *i-au propus să intre și el parte, dar i s-a părut lucrul dracului.*

lucru mare, **1.** lucru (sau ființă) de seamă, de valoare; **2.** extraordinar, grozav: *lucru mare, domnule!*

lumea albă, (*mit.*; *pop.*) lumea reală.

lumea (sau **vremea**) **cealaltă**, lumea (sau timpul) de după moarte: *lucrarea lui înaltă, speranță-avem: o va sfârși din lumea ceealaltă.CAR.*

lumea moare de tătari și el bea cu lăutari, v. **lumea piere de tătari și el bea cu lăutari.**

lumea (sau **țara**) **piere** (sau **moare**) **de tătari și el bea cu lăutari**, nu se sinchisește, nu-i pasă de nimic.

lumea toată sau **o lume (toată, întreagă)**, foarte mulți oameni: *o lume se plângea de nedreptățile ce făcea.ISP.*

lumea veche sau **veacul** (sau **evul**) **vechi**, **1.** (*înv.*) antichitatea; **2.** epocă istorică încheiată sau pe cale de a se încheia, de a lua sfârșit.

lume(a) de pe (sau **după, peste**) **lume**, **1.** mulțime de oameni, puzderie: *Și s-a adunat lumea de pe lume la această mare și bogată nuntă.CR.*; *lume peste lume de toate stările... mișuna pân toate părțile cetății.CAR.*; *Și lume după lume, din fundul mahalalelor, gătită, o să-ți iasă-n cale.CAR.*; **2.** foarte mult, totul: *să știu că mi-ar da lumea de pe lume.CR.*

lume(a) după lume, v. **lume(a) de pe lume**.

lume peste lume, v. **lume(a) de pe lume**.

a se lumina a ploaie, (despre cer) a căpăta un aspect care anunță venirea ploii.

a se lumina de ziuă, a se face ziuă.

lumină chioară, lumină insuficientă.

luna lui traistă-n băț, (*reg.*) luna martie (când începe munca la câmp).

lună de miere, prima lună după căsătorie.

lună seacă, (*reg.*) lună nouă.

lung ca o zi de post, foarte lung, interminabil.

lung cât o pomană țigănească, v. **lung cât pomana țigănească**.

lung (sau **mare**) **cât pomana** (sau **o pomană**) **țigănească**, foarte lung (în timp sau în spațiu).

a lungi compasul, v. **a mări compasul**.

a i se lungi mațul (cuiva), v. **a i se lărgi mațul** (cuiva).

a-și lungi nasul, v. **a-și lua nasul la purtare**.

a lungi pasul, a se grăbi: *lupul... lungi pasul.POP.*

a lungi (sau **a întinde**) **pelteaua**, (*fam.*) a vorbi mult pentru a spune puțin, a fi prolix: *destul! nu mai lungi pelteaua!*

a-i lungi urechile (cuiva), a urechea (pe cineva): *nu-ți mai trimet nici un gologan, vin să-ți lungesc urechile.CAR.*

a i se lungi urechile (de foame) (cuiva), a răbda mult timp (de foame).

a (nu) lungi vorba, a (nu) vorbi mai mult decât trebuie: *Ca să nu lungesc vorba,* [fac] *haine bărbătești și femeești... fără de mine nu se pot face.CR.*

lung la mațe, (*reg.*) lacom.

lup îmbrăcat în piele de oaie, om prefăcut.

a se lupta ca un zmeu, a lupta vitejește.

a se lupta cu gândul, a se gândi intens, a se frământa: *Dar eu mă lupt cu gândul, cum să-i port de cheltuială.CR.*

a (se) lupta cu moartea, v. **a fi pe (patul de) moarte**.

a se lupta cu morile de vânt, v. **a se bate cu morile de vânt**.

a se lupta ziua cu noaptea, v. **a se îngâna ziua cu noaptea**.

M

mai abitir ca..., mai mult, mai tare, mai bine, mai ceva ca...: *clămpănea mai abitir ca o muiere.*

(încă) **mai ai gură** (sau **mutră**) **să...?**, (încă) mai ai curajul, tupeul să...?: *încă mai ai gură să întrebi? CR.*

(încă) **mai ai mutră să...?**, v. (încă) **mai ai gură să ...?**

a nu-l mai ajunge timpul (pe cineva), (*reg.*) a fi foarte ocupat, a nu avea vreme de pierdut.

mai alaltăieri, v. **mai ieri(-alaltăieri)**.

mai ales, (*loc. adv.*) în special, cu deosebire: *toamna târziu și mai ales prin câșlegile de iarnă.CR.; îmi pare atât de ridicul amatorul care tam-nisam își dă artistului părerea sa asupra cutărei sau cutărei lucrări a acestuia – fie că-i găsește cusururi, fie, mai ales, că o admiră.CAR.*

mai altfel, nu chiar așa; oarecum diferit, deosebit: *eu te socoteam mai altfel, dar se vede treaba că m-am înșelat.*

mai an, anul trecut; cu câțiva ani în urmă: *s-a sculat mai an bădica Troian.POP.*

mai anțărț, (*reg.*) acum doi ani.

mai apoi de..., (*înv.*) după: *mai apoi de izgnaniia învățătoriului.DOS.*

mai apoi de toate, (*înv.*) în cele din urmă: *mai apoi de toate îi spintecară pântecele.DOS.*

mai așa, (*pop.* și *fam.*) nu chiar așa cum ar trebui: *un om mai așa.*

mai bine, mai degrabă: *mai bine dă-i calului să mănânce!POP.*

mai bine de ..., mai mult de ...: *o tânără de 20 și mai bine de ani.*

mai bine lipsă, mai bine deloc, mai bine renunț.

mai bine zicând, v. **mai bine zis**.

mai bine zis (sau **zicând**), mai exact, mai precis.

mai că..., aproape că..., gata să..., cât pe-aci să...: *La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale.EM.*

maică de-a doua oară, (*reg.*) mamă vitregă.

mai ceva, (*reg.*) mai de soi, mai frumos, mai bun: *cum pățise și alți pețitori, poate mai ceva decât aceștia.CR.; dacă m-oi primeni, oi găsi de-oi mai iubi; mai de neam și mai ceva, nu ca tine-o farfara.POP.*

mai colea de..., ceva mai departe de..., dar totuși în apropiere de...

mai cu cap, mai deștept, mai înțelept: *dacă te crezi mai cu cap, de ce nu rezolvi problema?*

mai curând, mai degrabă; mai lesne, mai bucuros, mai bine: *mai* *curând ți-ai lua de mâncare, decât băutură.*

mai cu seamă, (loc. adv.) mai ales, îndeosebi: *vara se vor îndeletnici oamenii mai cu seamă la lucrurile câmpului și grădinilor.CR.*; *Nici declamațiile zadarnice nu sunt ușoare, mai cu seamă când n-ai o deosebită înzestrare pentru așa ceva. CAR.*; *Nu prea importă regnul din care face parte, cât mai cu seamă felul cum știe să se poarte.TOP.*

mai degrabă, (*loc. adv.*) mai curând, mai ușor, mai bine.

mai deinte, (*loc. adv.*; *înv.*) dinainte: *mai deinte H*[risto]*s i-au spus că va fi în iscușenie grea.DOS.*

mai de temei, (*înv.*) mai cu seamă, mai ales, îndeosebi.

mai dihai..., (*loc. adv.*) mai ceva...: *se adunaseră flăcăi de domn mai dihai ca-n alți ani.POP.*

mai e nevoie, (*reg.*) mai este de îndurat, mai va (până) ...

mai ieri(**-alaltăieri**) sau **mai alaltăieri**, (*loc. adv.*) de curând, de puțină vreme, deunăzi: *parcă a fost mai ieri.*

a nu-i mai ieși din cap (cuiva ceva), a nu putea uita ceva, a se gândi continuu la ceva: *nu-i putea ieși din cap nemulțămirea fraților săi. POP.*

mai înainte sau (*înv.* și *pop.*) **mainte**, mai demult: *lucrase mai înainte pe un șantier.*

mai înainte de nașterea lui Hristos, v. **înainte de nașterea lui Hristos**.

a nu-l mai încăpea locul de bucurie (sau **de veselie**) (pe cineva), a nu mai putea de bucurie, a fi peste măsură de bucuros: *juca de bucurie, de nu-l mai încăpea locul.POP.*

a nu-l mai încăpea locul de veselie, v. **a nu-l mai încăpea locul de bucurie**.

a nu-l mai încăpea pământul (pe cineva), **1.** a fi zgârcit; **2.** a fi foarte fericit.

a nu-l mai încăpea pielea, v. **a nu-l mai ține pielea**.

a nu-l mai încăpea vremea (pe cineva) sau **a nu mai încăpea cu timpul**, a nu avea destul timp pentru a face ceva: *le făcea numai pe apucate, când încăpea cu timpul.POP.*

mai încoace, (*loc. adv.*) **1.** mai aproape: *dă-te mai încoace!*; **2.** în vremea din urmă, recent.

mai încoace de..., dincoace de...

mai încolo, (*loc. adv.*) **1.** mai departe: *când mai încolo, numai iată fântâna.CR.*; *dă-te mai încolo!*; **2.** mai târziu: *voi veni mai încolo, pe înserat.*

mai în grabă, (*loc. adv.*) mai degrabă, mai bine.

a nu se mai întâlni cu..., **1.** a nu se mai vedea cu...; **2.** a nu mai avea parte de...

mai la urmă, la urma urmelor: *Mai la urmă, nu ești obligat să asculți aristonul.CAR.*

mai la vale, (*loc. adj.* și *adv.*) în cele ce urmează, în continuare, mai jos: *publicăm mai la vale o dare de samă statistică.EM.*

mai-mai, (*loc. adv.*) cât pe ce, aproape: *numai iacă ce dă de-un cuptior nelipit și mai mai să se risipească.CR.*

mai mare daraua decât ocaua sau **nu face daraua cât ocaua**, prea multă osteneală pentru un lucru neînsemnat: *Centrul este o nimica toată, un grupușor, un grupuleț, mic la stat mare la sfat, mai mare daraua decât ocaua.EM.*

(de-a) mai mare dragul, **1.** vrednic de a fi admirat; **2.** foarte bine, foarte frumos: *cânta de mai mare dragul.*

mai mare mila, **1.** vrednic de milă, demn de a fi compătimit; **2.**

foarte tare, foarte mult: *se văita mai mare mila.*

mai mult, (*loc. adv.*) **1.** mai degrabă: *Avea părul și barba roșie și arăta mai mult a talhar decât a popă. EM.*; **2.** (în construcții negative) altceva: *voia să fie cântăreață și mai mult nu*; 3. (în construcții negative) de acum înainte: *te iert de data asta, dar mai mult nu.*

mai mult (decât atât), în plus, peste toate: *și mai mult decât atâta: orice venetic în țara asta este oploșit de dumneavoastră.CR.*; *Mai mult decât atâta: un teatru-adevărat ar trebui să dreagă ce e deja stricat.TOP.*

mai mult ca probabil, v. **mai mult ca sigur**.

mai mult ca (sau **decât**) **sigur** (sau **probabil**), (*fam.*) neîndoielnic.

mai mult ce..., (*înv.*) atât numai că...

mai mult decât probabil, v. **mai mult ca sigur**.

mai mult decât sigur, v. **mai mult ca sigur**.

mai mult de-o grămadă, (*loc. adv.*) foarte puțin; deloc, nimic: *a învățat mai mult de-o grămadă.*

mai mult sau mai puțin, v. **mult-puțin**.

mai-nainte-grăitoriu, (*înv.*) profet, proroc.

mainte, v. **mai înainte**.

mai prejos (de...sau **decât...)**, (*loc. adv.*) inferior: *literatura, cum se face în genere la noi, e poate mai prejos de exigențele tinerimii culte. CAR.*

mai presus (de... sau **decât...)**, (*loc. adv.*) superior: *Mi-a păre cum că natura toată mintea ei și-a pus decât orișice păpușă să te facă mai presus. EM.*; *pentru ce dar să nu mă bucur când îmi vine ca o compensare, din bunătate, o laudă mai presus de meritele mele?CAR.*

mai presus de (orice) îndoială, neîndoielnic, sigur: *amicul meu, Costică Budalaki, a cărui pricepere-n politică este astăzi mai presus de orice îndoială.CAR.*

mai presus de orice (sau **de toate**), (*loc. adv.*) (pe) deasupra tuturor: *Tipul nostru iubește, mai presus de orice, Știința și Rromânia. CAR.*; *iar mai presus de toate, pentru că în „Răzvan" sunt gândiri curate, spuse limpede cu vorbe frumoase românești.CAR.*

mai presus de toate, v. **mai presus de orice**.

mai puțin, (în) afară de..., cu excepția..., fără, minus: *fructele, mai puțin merele, s-au copt la vreme.*

mai rar, (foarte) greu de găsit, de întâlnit: *Așa roman mai rar!*

a nu-l mai răbda pământul (pe cineva), v. **a nu-l mai ține pământul** (pe cineva).

a (nu)-l mai răbda puterile să ..., a nu mai putea să....

mai rămâneți cu bine (sau **cu sănătate**)**!**, (formulă familiară de salut la plecare) să fiți sănătoși!: *și mai rămâneți cu bine!CR.*

mai rămâneți cu sănătate!, v. **mai rămâneți cu bine!**

mai rămâne vorba de..., v. **mai rămâne vorba despre...**

mai rămâne vorba despre... (sau **de...**), mai rămâne să se discute despre...: *mai rămâne vorba despre asta, zise tata posomorât.CR.*

a o mai rări cu..., a o lăsa mai domol cu...

a nu-și mai ști capului de..., a nu mai prididi să..., a fi copleșit de...: *Nu-și mai știa capului de atâta treabă.*

a nu i se mai ști (cuiva) **de masă**, v. **a nu (mai) ști (nici) de casă, (nici) de masă**.

a nu i se mai ști (cuiva) **de mâncare**, v. **a nu (mai) ști (nici) de casă, (nici) de masă**.

mai știi?, parcă poți să știi?, se prea poate, nu e exclus: *Mai știi de unde sare iepurele?CR.*

mai știi cum vine vremea, v. **nu știi cum vine vremea**.

mai știi minunea (sau **păcatul**)**?**, cine știe?, se prea poate, nu e exclus: *Te văd că ești un băiet isteț și, mai știi păcatul?, poate și harnic.CR,*

mai știi păcatul?, v. **mai știi minunea?**

mai știu eu... sau **mai știm noi...**, cine mai știe...: *atâtea chestiuni arzătoare de estetică, de filozofie, mai știu eu de ce, reclamau soluțiuni urgente.CAR.*

mai tare, (*înv.* și *reg.*) **1.** mai degrabă; **2.** mai ales.

mai totdeauna, aproape totdeauna, cu rare excepții: *Două iepe albe ca zăpada și iuți ca focul se sprijineau mai totdeauna de oiștea căruței.CR.*

a nu-l mai ține balamalele (pe cineva), v. **a-i slăbi balamalele** (cuiva).

a nu-l mai ține cămașa (pe cineva), **1.** a fi neliniștit; **2.** a fi foarte ocupat.

a nu-l mai ține locul (pe cineva), v. **a nu-și mai afla locul**.

a nu-l mai ține (sau **răbda**) **pământul** (pe cineva), a nu mai avea loc sub soare: *așa mulțime de spurcați erau, încât nu-i mai putea ține pământul.POP.*

a nu se mai ține petic de petic, (despre haine) a fi foarte zdrențuit.

a nu-l mai ține picioarele (pe cineva), v. **a cădea de pe picioare**.

a nu-l mai ține (sau **încăpea**) **pielea** (pe cineva), **1.** a fi obez; **2.** a nu-și mai putea stăpâni bucuria; **3.** a fi îngâmfat.

a nu-l mai ține proptelele (pe cineva), a fi bătrân și neputincios.

a nu-l mai ține șalele (sau **spatele**) (pe cineva), a nu mai putea să continue o activitate.

mai una, mai alta, una, alta.

mai va (sau (*reg.*) **mai vrea**) (**până atunci** sau **până să...**, **până ce...**), mai e până atunci, va mai trece timp până să... (sau până ce...).

mai vârtos, **1.** mai tare; **2.** mai ales.

mai vrea (până atunci), v. **mai va (până atunci)**.

(de) mama focului, grozav, strașnic.

m-am (sau **ne-am**) **topit!**, **1.** am pățit-o!: *nenea Iancu! să vie aici! m-am topit!... sânt nenorocit.CAR.*; **2.** (*fam.*) am plecat!, m-am evaporat!

manta de vreme rea, (*fig.*) persoană luată în seamă numai la caz de nevoie.

marea cu sarea, (*iron.*) avere uriașă, abundență, bogăție: *Avocatul: Și ce salariu aveați? Cocoana: Marea cu sarea! Avea și el o sută cincizeci de lei pe lună...CAR.*

mare cât o pomană țigănească, v. **lung cât pomana țigănească**.

mare cât pomana țigănească, v. **lung cât pomana țigănească**.

mare comedie, (*pop.*) mare ciudățenie, mare minune.

mare de inimă, bun la suflet: *Mare de inimă, iar de gură și mai mare, părintele Duhu nu se învrednicise de o viață mai bună.CR.*

mare greu (de)..., (*înv.*) cantitate mare de...

mare lucru, **1.** lucru care impresionează, uimește; **2.** (în construcții negative) lucru lipsit de importanță, nesemnificativ: *adevărul e că nu văzură mare lucru*; **3.** (în construcții negative cu valoare afirmativă) n-aș crede să (nu): *mare lucru să fi trecut și el clasa.*

mare minune sau **minune mare**, **1.** cine ar fi crezut?, cine și-ar fi închipuit?: *și atunci, minune mare!, numai iacă au și început a curge* *furnicele cu droaia.CR.*; **2.** (*reg.*) foarte frumos, foarte bun.

mare minune să (nu)..., n-aș crede să (nu)..., ar fi de mirare să (nu)...: *mare minune să nu tragă o ploaie după zăpușeala asta.*

mare pagubă!, v. **atâta pagubă!**

(cea mai) mare parte (din... sau **dintre...)**, majoritatea (din... sau dintre...): *înțelepțește ai grăit, împărate, răspunseră cea mai mare parte dintre sfetnici.POP.*

(e mai) mare păcat(ul), v. **(e) păcat că...**

(e) (mai) mare rușine(a) sau (*înv.*) **rușine este**, (e) rușinos, umilitor, dezonorant.

mare și tare sau **tare și mare**, puternic, influent: *vei ajunge și tu odată mare și tare.CR.*

mare treabă!, (*iron.*) mare lucru!

martor ocular, persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt.

masă tinsă, (*înv.* și *reg.*) masă așternută.

(parcă) (i-)a mas o cireadă de boi în pântece, v. **(parcă) i-au mas șoarecii în pântece**.

măcar că... sau (*înv.*) **măcar că ce...**, (*loc. conj.*) deși, cu toate că ...: *nuna cea mare nu zise nemică la aceasta, măcar că avea toată dreptatea să nu tacă.POP.*

măcar că ce..., v. **măcar că...**

măcar ceva(și) sau **nimic ceva(și)**, (*înv.*) (absolut) nimic.

măcar dacă..., v. **măcar de...**

măcar de... (sau **să...**, **dacă ...**), chiar de..., chiar dacă..., chiar și...: *i-a spus că nu mai merge la școală, măcar să-l taie.CAR.*

măcar să..., v. **măcar de...**

mă (în)cearcă un junghi, (*pop.*) începe să mă supere un junghi.

a măcina făină, a face un lucru inutil.

mă doare în călcâi!, v. **mă doare-n cot!**

mă doare-n cot (sau **în călcâi, în cur)!**, (*fam.*) nu-mi pasă!

mă doare-n cur!, v. **mă doare-n cot!**

mă întoarnă inima, (*reg.*) simt nevoia să...: *iar mă-ntoarnă inima, ca să-ți spun d-o vorbă grea.POP.*

mă miram eu să nu..., eram sigur că..., n-aveam nici o îndoială că...

mănâncă-l fript! sau **mănânc-o friptă!**, fă borș cu el (sau cu ea)!, spală-te pe cap cu el (sau cu ea)!

mănânc-o friptă!, v. **mănâncă-l fript!**

mă prind că nu ghicești, pun pariu că nu ghicești!

a mări (sau **a întinde, a lungi**) **compasul**, (*fam.*) a se grăbi.

a măsura banii cu dimirlia, a fi foarte bogat.

a măsura cu ochii, v. **a măsura din ochi**.

a măsura cu o scurtătură (pe cineva), (*înv.*) a bate (pe cineva).

a măsura (sau **a aprecia, a calcula, a judeca, a prețui**) **din ochi** (sau **cu ochii**), a aprecia cu privirea, a aproxima: *începe el a o măsura cu ochii de sus până jos și de jos până sus.CR.; badea ... te măsura cu ochii să vază ce fel de negustor îi fi.EM.*

a-și măsura puterile cu..., a se lua la întrecere, a se lupta cu...

a-și măsura termenii, a-și alege cuvintele.

a-i măsura cu îmblăciul vorba cuiva, a desluși, a pătrunde înțelesul spuselor cuiva: *Apoi na, zise Ipate. Măsură-i vorba cu îmblăciul! CR.*

mă tem că..., mi se pare că..., mă tem că...: *bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm.EM.*

a mătrăși din lumea asta (pe cineva), a ucide (pe cineva): *de mult* *erai tu mătrăşit din lumea asta.CR.*

a mătura ca mâța, v. **a se spăla ca pisica.**

a mătura ca pisica, v. **a se spăla ca pisica.**

mâie (pe) unde a înserat!, (*reg.*) de nu s-ar mai întoarce!

mâine-poimâine, (*loc. adv.*) curând, cât de curând: *ești acum la ceaslov și mâine-poimâne ai să treci la psaltire.CR..*

mâine-seara, (*loc. adv.*) în timpul serii de mâine, mâine-seară: *expoziția va fi deschisă și mâine-seara.*

a o mâlci, (*reg.*) a înmărmuri (de frică, de admirație, de rușine): *frații cei mari o mâlciră văzând atâta frumusețe.POP.*

a o mâna, v. **a(-și) mâna viața.**

a-l mâna afară (pe cineva) sau **a-l mâna burdihanul** (pe cineva), a avea diaree.

a-l mâna burdihanul (pe cineva), v. **a-l mâna afară** (pe cineva).

a mâna caii țigănește, a mâna caii în galop scurt.

a mâna pe tânjală, a mâna încet (caii).

a mâna porcii acasă, v. **a mâna porcii (de) la jir.**

a mâna (sau **a întoarce**) **porcii (de) la jir** (sau **acasă**), (*fam.*) a sforăi în somn: *pe urmă* [Cerbul] *se așterne pe somn și unde nu începe a mâna porcii la jir.CR.*

a(-și) mâna viața sau **a o mâna**, a trăi: *eu îmi mânam viața cu capul așezat în mâni, cu coatele rezemate de marginea mesei.EM.*

a mână, (*înv.* și *reg.*) la îndemână.

mână de fier sau **mână forte**, persoană energică, autoritară.

mână forte, v. **mână de fier.**

mână îndurată, v. **mână slobodă.**

mână în mână, (*loc. adv.*; *fig.*) în colaborare: *lucrau mână în mână.*

mână întinsă, v. **mână slobodă.**

mână măgarul!, (*fam.*) cară-te de aici!, întinde-o!, valea!

mână slobodă (sau **îndurată**, **întinsă**), (*înv.* și *reg.*) generozitate, dărnicie: *gând bun și mână slobodă, ca să ne dați cât se poate mai multă mâncare.CR.*

(**cu**) **mână spartă** sau **spart la mână**, nechibzuit, risipitor.

a(-și) mânca aurul cu lingura, v. **a(-și) mânca averea cu lingura.**

a(-și) mânca averea (sau **aurul**, **banii**) **cu lingura**, **1.** a cheltui nemăsurat; **2.** a fi foarte bogat.

a(-și) mânca banii cu lingura, v. **a(-și) mânca averea cu lingura.**

a mânca bastoane, v. **a mânca pumni.**

a mânca bătaie (sau **chelfăneală**, **trânteală**), a fi bătut, lovit; (*p. ext.*) a fi învins (într-o luptă, întrecere etc.).

a mânca borș, v. **a mânca praz.**

a mânca borșul (sau **calupul**, **lumânarea**, **mucul**, **șofranul**) **cuiva**, (*reg.*) a fi înșelat (într-o afacere) (de cineva).

a se mânca ca câinii, a se certa, a se încăiera: *din vremile vechi, pe când dobitoacele vorbeau și oamenii nu se mâncau ca cânii între ei, cum e astăzi, a rămas poveste și știre.POP.*

a mânca ca furnicile, a mânca puțin.

a mânca ca în codru, v. **a mânca ca în târgul lui Cremene.**

a mânca ca în satul lui Cremene, v. **a mânca ca în târgul lui Cremene.**

a mânca ca în târgul (sau **în satul**) **lui Cremene** (sau **ca în codru**), a mânca cât și cum poftești, fără socoteală.

a mânca ca lăcustele, v. **a mânca ca omizile.**

a mânca calupul cuiva, v. a

mânca borșul cuiva.

a mânca ca o căpușă, v. **a mânca ca un lup.**

a mânca ca o lăcustă, v. **a mânca ca un lup.**

a mânca ca o mireasă, a mânca puțin.

a mânca ca o pasăre (sau **ca o vrabie**), a mânca puțin.

a mânca ca o scorpie, v. **a bea ca o scorpie.**

a mânca ca o vrabie, v. **a mânca ca o pasăre.**

a(-și) mânca capul, (*înv.* și *reg.*) a (se) distruge, a (se) nimici: *pe Codreanul nu-l ierta, că el capul ți-a mânca.POP.*

a mânca carne, a mânca de frupt.

a-și mânca carnea de pe el, v. **a-și mânca din carne.**

a mânca carne de om, v. **a-și mânca din carne.**

a mânca ca (sau **cât**) **un lup** (sau **cât patru, cât șapte(sprezece), cât un turc din cei calici, ca o căpușă, ca o lăcustă, ca lăcustele, ca omizile, ca un popă**), a mânca mult și cu lăcomie; a nu se mai sătura de mâncat: *Nu-i vorbă, de mâncat ați mâncat și de băut ați băut fiecare cât șaptesprezece.CR.*

a mânca ca un popă, v. **a mânca ca un lup.**

a mânca căcat, v. **a mânca praz.**

a mânca chelfăneală, v. **a mânca bătaie.**

a mânca ciuperci, v. **a mânca praz.**

a-i mânca câinii din traistă (cuiva), a fi nătâng: *Dar cum am spus, omul nostru era un om de aceia, căruia-i mâncau câinii din traistă.CR.*

a mânca cât patru, **1.** v. **a mânca ca un lup**; **2.** v. **a bea cât patru.**

a mânca cât șapte(sprezece), v. **a mânca ca un lup.**

a mânca cât un lup, v. **a mânca ca un lup.**

a mânca cât un turc din cei calici, v. **a mânca ca un lup.**

a mânca coaste fripte, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a mânca colacii cuiva, v. **a mânca colacul cuiva.**

a mânca colacul (sau **colacii, coliva**) **cuiva** sau **a-i mânca din colivă cuiva**, **1.** a mânca din pomana unui mort; **2.** (în blesteme) a vedea mort pe cineva: *mânca-ți-aș coliva!POP.*; **3.** a nenoroci; a omorî pe cineva: *eu ți-s nașul! eu ți-oi mânca coliva!POP.*

a mânca coliva cuiva, v. **a mânca colacul cuiva.**

a-și mânca credința, v. **a-și mânca lefteria.**

a mânca cucută, (*pop.*) a înnebuni: *da ce, am mâncat cucută?POP.*

a se mânca cu lucrul, (*reg.*) a se speti muncind.

a mânca cu ochii (pe cineva), v. **a sorbi din ochi** (pe cineva).

a mânca de-a gata, a profita de munca altuia.

a mânca (de) dulce, a mânca de frupt: *preasfinții părinți de la sinod vor posti tot postul, dacă nu vor mânca dulce.CAR.*

a mânca de post, a posti.

a-și mânca de sub dânsul, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mânca de sub tălpi, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mânca de sub unghie, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mânca (sau **a-și mușca**) **de sub unghii** (sau **de sub dânsul, de sub tălpi, de sub unghie**), a fi foarte zgârcit: *o moștenire din cele grase și strânse de cine știe ce zgârcit, de-și mușca de sub unghii.POP.*

a-și mânca din carne (sau **din carnea de pe el**) sau **a mânca carne de om**, a fi zgârcit, a fi rău la suflet.

a-i mânca din colivă cuiva, v. **a mânca colacul cuiva.**

a mânca din ochi (pe cineva), v. **a sorbi din ochi** (pe cineva).

a mânca dintr-o zeamă cu..., v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger) cu...**

a mânca dintr-un blid cu..., v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger) cu...**

a mânca fân, a fi prost ca noaptea.

a mânca foc (sau **jăratic**), **1.** (despre cai) a fi foarte iute; **2.** (despre oameni) a fi foarte harnic.

a mânca foc (pentru cineva), a fi în stare de orice (pentru cineva).

a mânca (de) frupt, a nu ține postul; a mânca de dulce.

a mânca furnici, (*fig.*) a minți.

a mânca gros, a mânca mult.

a mânca haram, v. **a mânca praz.**

a-i mânca inima (sau **sufletul**) **cuiva**, a necăji, a supăra peste măsură pe cineva.

a-l mânca (sau **roade**) **în fund** (sau **în cur**) (pe cineva), a nu (mai) avea astâmpăr.

a-l mânca în pungă (pe cineva), (*reg.*) a simți nevoia să facă cheltuieli (de prisos).

a mânca jăratic, v. **a mânca foc.**

a mânca jimbla exilului, v. **a mânca pâinea exilului.**

a mânca labe de pui, a purta, a duce cu vorba (pe cineva): *Vai de mine! a zis bătrâna; s-ar putea?... N-am obiceiul!... în viața mea n-am mâncat labe de pui.CAR.*

a-și mânca (sau **a-și pierde**) **lefteria** (sau **credința**, **omenia**), a-și pierde cinstea, bunul renume: *de-amu să știi că ți-ai mâncat lefteria de la mine, spânzuratule!CR.*

a mânca lefuri cu lingura, a primi salarii bune: *De unde ar mânca ei lefurile cu lingura?CAR.*

a mânca lumânarea cuiva, v. **a mânca borșul cuiva.**

a mânca lupește, a înfuleca: *Iară eu, mâncând lupește, mă făceam smerit.CR.*

a mânca lut și pământ, (*reg.*) a nega cu încăpățânare; a nu recunoaște.

a-l mânca mâna (sau **palma**, **palmele**) (pe cineva), a avea chef să bată.

a mânca (sau **a gusta**) **moarea cuiva**, a trebui să suporte capriciile cuiva: *tu nu știi cine-i mămuca, n-ai mâncat niciodată moarea ei.CR.*

a mânca mucul cuiva, v. **a mânca borșul cuiva.**

a mânca nori de..., (*reg.*) a fi fără seamăn de...

a-și mânca norocul (cu cineva), v. **a-și mânca zilele** (cu cineva).

a-i mânca norocul (cuiva), v. **a-și mânca zilele** (cu cineva).

a mânca o calcavură, v. **a da o calcavură.**

a mânca o ceapă degerată, a nu reuși, a eșua.

a-și mânca omenia, v. **a-și mânca lefteria.**

a mânca o papară, v. **a mânca papara.**

a mânca o salată, (*fam.*) a fi certat, mustrat, ocărât; a fi zdrobit în bătaie.

a-l mânca palma (pe cineva), v. **a-l mânca mâna** (pe cineva).

a mânca palme, v. **a mânca pumni.**

a-l mânca palmele (pe cineva), v. **a-l mânca mâna** (pe cineva).

a-i mânca paosul cuiva, a-i mânca coliva cuiva.

a mânca (sau **a înghiți**) **papara** (sau **o papară**), (*fam.*) **1.** a mânca bătaie: *Smărăndița a mâncat papara.CR.*; **2.** a fi învins.

a mânca pământ(ul) (fugind sau **alergând)**, v. **a fugi mâncând pământul**.

a mânca pământ de durere, (*reg.*) a suferi peste măsură.

a mânca pâinea (sau **pâinea și sarea, pita) cuiva** sau **a mânca pâine (și sare) de la** (sau **pe lângă) cineva**, a fi întreținut de cineva: *văru-meu... și alții... tot mănâncă pâne pe lângă părinții lor.CR.*

a mânca pâinea (sau **jimbla) exilului**, a trăi în exil: *un liberal fanatic, care mâncase la 48 jimbla exilului în formă de tainuri turcești, la Brussa.CAR.*

a mânca pâinea și sarea cuiva, v. **a mânca pâinea cuiva**.

a mânca pâine și sare împreună, v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger)** (cu cineva).

a mânca pâine și sare (de pe un talger) cu... (sau **împreună**) sau **a mânca toți o pâine și o sare** sau **a mânca (toți) dintr-un** (sau **de pe un) blid** (sau **dintr-o zeamă)**, a conviețui; a fi în relații foarte apropiate cu...: *Dacă te-ntorci fără el viu sau mort, pâine și sare cu mine nu mai mănânci.CAR.; să știu bine că mă duc la mănăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!CAR.*

a mânca pâine (și sare) de la ..., v. **a mânca pâinea cuiva**.

a mânca pâine (și sare) pe lângă cineva, v. **a mânca pâinea cuiva**.

a mânca pe sponci, a mânca puțin și la mari intervale de timp, a mânca pe apucate.

a mânca piatră, (*fig.*) a răzbi toate greutățile, obstacolele.

a-l mânca pielea (pe cineva), v. **a-l mânca spinarea** (pe cineva).

a mânca pita cuiva, v. **a mânca pâinea cuiva**.

a mânca popește, v. **a dormi popește**.

a mânca post, v. **a ține post**.

a mânca praz (sau **borș, căcat, ciuperci, haram, rahat**) (*fam.*) a minți; a spune prostii, a vorbi în dodii: *Măi tartorule, nu mânca haram și spune drept, tu ești Gerilă?CR.*

a mânca pumni (sau **palme, bastoane**), a fi bătut, lovit.

a mânca rahat, v. **a mânca praz**.

a-i mânca rațele din traistă cuiva, a fi prost de bun.

a mânca (sau **a înghiți, a se hrăni cu, a trăi cu**) **răbdări prăjite** (sau **coaste fripte**), (*glumeț*) a răbda de foame: *De-acu a mai mânca* [baba] *și răbdări prăjite în loc de ouă.CR.*

a-l mânca rânza (pe cineva), (*pop.*) a fi furios.

a-i mânca roșața fața, (*reg.*) a fi rumen în obraji.

a-l mânca (pe cineva) **să...**, a ardea să..., a simți impulsul, a avea chef să...

a mânca (sau **a încasa, a primi**) **(o) săpuneală** (sau **papară**), **1.** a lua o bătaie: *Smărăndița a mâncat papara.CR.*; **2.** a fi certat cu asprime: *s-a dus la târguială și-a mâncat o soponeală.POP.*

a mânca sărat, (*reg.*) a trăi bine.

a mânca sfântul cuiva, (*reg.*) a primi o mamă de bătaie (ca să se cumințească).

a mânca singur bucatele și a lăsa zeama altora, a trage singur foloasele.

a-l mânca spinarea (sau **pielea**) (pe cineva), a se purta de parcă ar cere să fie bătut: *Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi fică.CR.*

a-i mânca sufletul cuiva, a-i mânca inima cuiva.

a mânca și cu ochii, **1.** a-i fi foarte foame; **2.** a-i plăcea foarte mult.

a mânca șofranul cuiva, v. **a mânca borșul cuiva**.

a-l mânca tălpile (pe cineva), a nu avea astâmpăr, a fi nerăbdător să plece.

(parcă) a mâncat bureți (sau **ceapa-ciorii, ciuperci, laur, măsălar**), (parcă) e nebun: *doar n-am mâncat ceapa-ciorii, să plec acum, noaptea, la drum!POP.*

(parcă) a mâncat ceapa-ciorii, v. **(parcă) a mâncat bureți**.

(parcă) a mâncat ciuperci, v. **(parcă) a mâncat bureți**.

mâncat (sau **ros**) **de molii**, **1.** (*depr.*) foarte bătrân, foarte vechi: *confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii.EM.*; **2.** (*fig.*) învechit, demodat.

mânca(-mi)-te-aș!, v. **mânca-ți-aș ochii!**

a-i mânca tinerețea cuiva, v. **a-și mânca zilele cu...**

a-și mânca tinerețea cu..., v. **a-și mânca zilele cu...**

(parcă) a mâncat laur, v. **(parcă) a mâncat bureți**.

(parcă) a mâncat măsălar, v. **(parcă) a mâncat bureți**.

a mâncat-o nespălat, a înghițit gălușca.

a mânca toți dintr-o zeamă, v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger)**.

a mânca toți dintr-un blid, v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger) cu...**

a mânca toți o pâine și o sare, v. **a mânca pâine și sare (de pe un talger) cu...**

a mânca trânteală, v. **a mânca bătaie**.

a mânca troscot, a mânca mâncare proastă.

mânca-ți-aș la pomană!, vedea-te-aș mort!

mânca-ți-aș ochii! sau **mânca(-mi)-te-aș!**, te-aș mânca de drag ce-mi ești!

a-l mânca urâtul (pe cineva), a se plictisi: *De la o vreme încoace, urâtul îl mânca și mai tare, căci țipenie de om nu îi deschidea ușa.CR.*

a-i mânca viața (cuiva), v. **a-și mânca zilele cu...**

a-și mânca viața cu..., v. **a-și mânca zilele cu...**

a-i mânca zilele (cuiva), v. **a-și mânca zilele cu...**

a-și mânca zilele (sau **norocul, tinerețea, viața**) (cu cineva sau cu ceva) sau **a-i mânca zilele** (sau **viața, tinerețea, norocul**) (cuiva), a-și irosi (sau a-i irosi cuiva) viața: *fată frumoasă... să-și mănânce ea tinerețele cu un ăla.CAR.*

mâncărime de limbă, limbuție, flecăreală, vorbărie: *Camera ajunsese o prăvălie în care fiece panglicar cu mâncărime de limbă scotea câte o panglică de un ceas și jumătate de lungă.EM.*

a mânea peste noapte (undeva), a rămâne, a se adăposti peste noapte (undeva): *cobor la Ploiești, unde trebuie să mâi peste noapte. CAR.*

a se mâneca de ziuă, (*înv.* și *pop.*) a se lumina de ziuă.

a mângâia plosca, a trage la măsea.

a se mânia (ca) văcarul pe sat, v. **a se supăra (ca) văcarul pe sat**.

mânios dunăre, v. **dunăre de mânios**.

a(-i) mânji o palmă (cuiva), **a(-i) trage o palmă** (cuiva).

a se mântui ața de pe ghem, a fi aproape de moarte.

a se mântui cu... sau (*înv.*) **a se mântui de viață**, a muri.

a se mântui de viață, v. **a se mântui cu...**

a mântui în bătaie (pe cineva), (*reg.*) a snopi în bătaie (pe cineva).

a mântui ochiul (pe cineva), (*înv.*) a fi înțelegător (cu cineva), a cruța (pe cineva): *Să nu mântuias-*

că ochiul tău pre ele.BIBLIA.

mâța cu clopot nu prinde șoareci, cine se laudă dinainte, nu face nici o ispravă.

meargă-i numele!, (în blesteme) să nu se mai audă despre el altceva decât numele!

meargă-treacă, v. **treacă-meargă**.

a meni a bine (sau **a rău, a rele**), a prevesti lucruri (ne)favorabile: *la nu mai meni a rău, jupâneșică hăi, că doar n-am pățit eu asta numai o dată în viața mea.CR.*

a meni a rău, v. **a meni a bine**.

a meni a rele, v. **a meni a bine**.

a se menține pe poziție, v. **a sta pe poziție**.

a(-i) merge afacerile (cuiva), v. **a(-i) merge treaba** (cuiva).

a merge ață (sau **întins, oblu, țintă**) **la...**, a se duce direct la...

a-i merge bine (sau **rău**) (cuiva), **1.** a (nu) fi sănătos: *acestui* [drac] *de la pădure nu i-a mers bine în acea zi.CR.; omul îi spune cu glasul stins că i-a fost foarte rău, dar acum îi merge mult mai bine.CAR.*; **2.** a prospera (sau a sărăci): *un biet autor modest și obscur, când imitează câteva șiruri, e pierdut; Zola ia cu lopata de unde apucă, și-i merge bine.CAR.*

a merge brici, v. **a merge șnur**.

a-i merge buhul (cuiva), v. v. **a-i merge vestea** (cuiva).

a-i merge buhul ca de popă tuns (cuiva), v. v. **a(-i) merge vestea** (cuiva).

a merge ca ceasul, v. **a merge ca un ceasornic**.

a(-i) merge ca din apă (cuiva), v. **a(-i) merge strună** (cuiva).

a merge ca după mort, v. **a umbla ca după mort**.

a merge ca grapa pe uscat, a o duce greu.

a merge (sau **a umbla, a fi grabnic**) **ca melcul**, a merge, a se mișca foarte încet.

a merge ca oile, a merge în grup, dezordonat.

a merge ca pe ciripie, v. **a se duce ca pe ciripie**.

a merge (sau **a fi**) **ca pe roate**, a merge strună.

a merge ca turma (după cineva), a urma automat (pe cineva).

a merge ca un ceasornic (sau **ca ceasul, ca uns**), a funcționa impecabil.

a merge ca uns, v. **a merge ca un ceasornic**.

a merge către..., a merge spre...

a merge coadă de..., v. **a umbla coadă de...**

a merge coadă după..., v. **a umbla coadă de...**

a-i merge colbul (cuiva), a primi o muștruluială zdravănă; a lua o mamă de bătaie: [Popa] *pomenește la hurtă: pe monahi și ieromonahi, pe stariți... de le merge colbul.CR.*

a merge copăcel, (despre copii) a merge vertical, în picioare: *prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel.CR.*

a merge cu bine, a merge sănătos: *mergi cu bine, fătul meu!POP.*

a merge (sau **a călători**) **cu ia-mă nene**, (*fam.*) a merge (sau a călători) cu un vehicul de ocazie.

a merge cum îi sucala, a merge fără cusur, perfect: *căruța... are să meargă cum îi sucala.CR.*

a merge cu nasul în vânt, v. **a umbla cu nasul (pe) sus**.

a merge cu nasul (pe) sus, v. **a umbla cu nasul (pe) sus**.

a merge (sau **a aluneca, a se duce**) **(pe gât) cu noduri**, (despre mâncare) a aluneca foarte greu pe gât.

a merge cu plugul, v. **a umbla cu plugul**.

a merge cu piţărăi, v. **a umbla în piţărăi**.

a merge cu uratul, v. **a umbla cu plugul**.

a merge de-a roata, v. **a se duce de-a roata**.

a merge de(-i) pârâie călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) pârâie picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de pârâie pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) pârâie potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de-şi prăpădeşte călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de-şi prăpădeşte picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de-şi prăpădeşte potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) scapără călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) scapără picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de scapără pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) scapără potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) sfârâie călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) sfârâie picioarele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de sfârâie pietrele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de(-i) sfârâie potcoavele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a merge de râpă, a se rostogoli pe o pantă: *proptele iute! merg de râpă.CAR.*

a merge de-şi prăpădeşte călcâiele, v. **a fugi de-i pârâie călcâiele**.

a-i merge din plin (cuiva), a avea succese unul după altul.

a merge (sau **a umbla**) **drept ca neamţul**, (*pop.*) a merge clătinându-se de beat.

a merge după..., **1.** (*înv.*) a urma pe...; **2.** (*înv.* şi *pop.*; despre femei) a se căsători; **3.** a urma sfaturile cuiva; **4.** (*rar*) a urmări pe cineva.

a merge găitan, v. **a merge şnur**.

a merge glonţ la..., a se duce direct, întins la...

a-i merge (sau **a-i toca**, **a-i umbla**) (cuiva) **gura ca meliţa** (sau **ca o meliţă**, **cum umblă meliţa**, **ca o moară hodorogită**, **ca o moară stricată**, **ca o moară neferecată**, **ca o râşniţă**, **ca o pupăză**, **ca toaca**) (cuiva), a vorbi mult şi repede; a da din gură: *când venea moşneagul, de pe unde era dus, gura babei umbla, cum umblă meliţa.CR.*; *În sfârşit, spânului îi mergea gura ca pupăza, de-a ameţit pe împăratul.CR.*

a-i merge gura ca o meliţă (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura ca o moară hodorogită (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura ca o moară neferecată (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva)

a-i merge gura ca o moară stricată (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura ca o pupăză (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura ca o râşniţă (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura ca toaca (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a-i merge gura cum umblă meliţa (cuiva), v. **a-i merge gura ca meliţa** (cuiva).

a merge ibrișim, a merge foarte bine, a merge strună, șnur: *să azvârlim cu fesurile în sus, că treburile țării turcești merg ibrișim!CAR.*

a merge (sau **a o apuca**, **a se duce**, **a o lua**, **a pleca**) **înainte**, a înainta, a continua drumul: *istoria ne învață anume că un popor care nu merge înainte stă pe loc.CAR.*

a-i merge înainte (cuiva), v. **a merge înaintea cuiva**.

a merge înaintea cuiva sau **a-i merge înainte** (cuiva), a se duce în întâmpinarea cuiva.

a merge înainte ca pajura nemțească, (*înv.*) a înainta permanent.

a merge înapoi (**ca racul**), v. **a da înapoi ca racul**.

a merge în bobote, a umbla creanga, fleaura.

a merge îndărăt (**ca racul**), v. **a da înapoi ca racul**.

a merge în dorul lelii, a umbla aiurea.

a merge (sau **a se duce**, **a fi**) **în** (sau **la**) **leafă**, (*înv.*) a se angaja (sau a fi) mercenar.

a merge în pas cu..., v. **a ține pasul cu...**

a merge în pasurile cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge în pașii cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge în patrulă, a patrula; a cerceta, a iscodi.

a merge (sau **a se duce**, **a pleca**) **în pețit**, a merge (sau a se duce) pentru a cere în căsătorie (o fată): *hai cu mine în pețit, zise părintele.CR.*

a merge în pițărăi, v. **a umbla în pițărăi**.

a-i merge în plin (cuiva), a-i merge bine (cuiva), a avea succes, a-și împlini dorințele.

a merge în poiană, v. **a ieși în poiană**.

a merge (sau **a pleca**, **a ieși**, **a se duce**) **în** (sau **la**) **porneală**, a duce oile la păscut.

a-i merge în răspăr (cuiva), a-i merge rău (cuiva).

a-i merge în sec (cuiva) sau **a da tot în sec**, (*reg.*) a avea (permanent) insuccese, a-l paște ghinionul (pe cineva): *au încercat ei, ba cu una, ba cu alta și le mergea în sec.POP.*

a merge în sfatul cuiva, (*înv.*) a urma sfaturile cuiva.

a merge întins la..., v. **a merge ață la...**

a merge în tâmpinarea cuiva, v. **a ieși în tâmpinarea cuiva**.

a merge în treaba lui, v. **a se duce în treaba lui**.

a merge în treburile lui, v. **a se duce în treaba lui**.

a merge întru tâmpinarea cuiva, v. **a ieși în tâmpinarea cuiva**.

a merge în urma cuiva, **1.** (*reg.*) a urmări pe cineva; **2.** v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge în urmele cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a(-i) merge (**drept**) **la inimă** (sau **la suflet**) (cuiva) sau **a unge la inimă** (sau **la suflet**) (pe cineva), a(-i) plăcea foarte mult, a(-i) produce mulțumire (cuiva), a încânta (pe cineva): *viersul ei plăcut, de pare că te ungea la inimă.POP.*

a merge la leafă, v. **a merge în leafă**.

a merge la poiană, v. **a ieși în poiană**.

a merge la porneală, v. **a merge în porneală**.

a merge la scaunul de judecată, a merge la tribunal.

a merge (sau **a se duce**) **la sigur**, a se îndrepta către țintă cu siguranța izbânzii; a avea succesul asigurat: *D-ta n-ai nici o grijă, mergem la sigur, la noi opoziție nu încape.CAR.*

a-i merge la socoteală (cuiva), a-i conveni (cuiva).

a(-i) merge (drept) la suflet (cuiva), v. **a(-i) merge (drept) la inimă** (cuiva).

a merge la întâmpinarea cuiva, v. **a ieși în întâmpinarea cuiva**.

a merge la treaba lui, v. **a se duce în treaba lui**.

a merge la treburile lui, v. **a se duce în treaba lui**.

a merge lucrul ibrișin, a merge drept și fără nici o piedică, a merge strună.

a merge mână în mână (cu...), (*fig.*) **1.** (despre întâmplări, fenomene), a fi strâns legat (de...); **2.** (despre oameni) a colabora, a conlucra: *întrebăm numai cu toată smerenia cuvenită dacă oameni cari s-au combătut cu cea mai mare vehemență... pot merge mâni mână în mână și înfrățiți ca să facă – vorba vine – fericirea țării.EM.*

a merge mânz de cineva, v. **a umbla coadă de cineva**.

a merge mânz după cineva, v. **a umbla coadă de cineva**.

a merge neguțitorește, (*înv.*) a merge cu pas așezat, domol.

a merge neted (ceva), a decurge normal, fără piedici (ceva).

a-i merge numele (cuiva), v. **a-i merge vestea** (cuiva).

a-i merge (cuiva) **numele că...**, a i se duce (cuiva) vestea că...: *îi mergea numele că este cea mai frumoasă făptură omenească.POP.*

a-i merge oblu (cuiva), (*reg.*) a-i merge bine (cuiva).

a merge oblu la..., v. **a merge ață la...**

a-i merge pardaful sau **a (se) face pardaf**, (*reg.*) a (se) distruge, a (se) face praf.

a merge pe..., a se apropia de...: *merge pe douăzeci și patru de ani de când m-am luat cu dânsa.CR.*

a merge pe apa sâmbetei, v. **a da pe apa sâmbetei**.

a merge pe doi șolzi, (*reg.*) **1.** a merge legănat; **2.** a se fandosi.

a merge (sau **a se duce, a umbla**) **pe două** (sau **trei, zece**) **cărări** (sau **poteci**), a fi beat criță: *Adineaori a*[u] *trecut p-aici vreo câțiva, se duceau acasă pe două cărări.CAR.*

a merge pe două poteci, v. **a merge pe două cărări**.

a merge pe drum neîntors, v. **a se duce pe drum neîntors**.

a merge pe legea cuiva, (*înv.*) a accepta, a respecta credința cuiva: *să ispitesc pre ei, de vor mearge pre leagea mea au ba.BIBLIA.*

a merge pe pasurile cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge pe pașii cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge (sau **a se duce, a veni**) **pe ponoslu** (la cineva), (*înv.* și *reg.*) a se prezenta (înaintea cuiva) cu o plângere, a se jelui (cuiva).

a merge pe șleau, (*reg.*) a reuși; a avea spor.

a merge (ca) pe șurub, **1.** (despre acțiuni, activități) a merge strună; **2.** (despre oameni; *iron.*) a se fandosi.

a merge pe tocmeală, a se face pe baza unei tocmeli.

a-i merge pe treaba cuiva, (*înv.*) a se desfășura lucrurile conform intereselor cuiva, a i se realiza ceva.

a merge pe trei cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a merge pe trei poteci, v. **a merge pe două cărări**.

a merge pe urma cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge pe urmele cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a merge pe zece cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a merge pe zece poteci, v. **a merge pe două cărări**.

a merge până acolo că..., v. **a veni până acolo că...**

a merge până la atâta că..., v. **a veni până acolo că...**

a merge până la tindă, v. **a se duce până la tindă**.

a(-i) merge pomina (cuiva), v. **a (i) se duce pomina** (cuiva).

a merge prea departe, a depăși măsura.

a-i merge rău (cuiva), v. **a-i merge bine** (cuiva).

a merge spre... (sau **către...**), a se apropia de...: *vremea merge spre iarnă.*

a merge strună, v. **a merge șnur**.

a merge șleau, (*reg.*) a se desfășura în mod curgător.

a merge șnur (sau **brici, găitan, strună, uns**,), (*fam.*) a se desfășura potrivit planului, așteptărilor; a merge perfect: *trebile împărăției mergeau găitan.POP.*

a merge tălpiș, a aluneca.

a merge (în)tins, v. **a se duce (în)tins**.

a(-i) merge treaba (sau **treburile, afacerile**) (cuiva), a se derula, a se desfășura afacerile, munca (cuiva): *dacă nu l-aș fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu.CAR.*

a(-i) merge treburile (cuiva), v. **a(-i) merge treaba** (cuiva).

a merge tupiluș, a merge aplecat: *sar în grădină la Costache și merg tupiluș prin păpușoi.CR.*

a merge țintă la..., v. **a merge ață la...**

a merge uns, v. **a merge șnur**.

a merge unul hăis și celălalt cea(la), (*fig.*; despre oameni) a nu se înțelege.

a merge vestea, a se auzi, a se afla: *Trageți toate clopotele în toate sătuțele, c-a perit fata fecioară pentr-un pic de gurișoară, să meargă vestea prin țară.POP.*

a-i merge (sau **a i se duce**) **vestea** (sau **buhul, numele, veste-poveste, vestea și povestea, vorba**) (**ca de popă tuns**) (cuiva sau la ceva), a deveni foarte cunoscut, a i se duce faima, a fi celebru, notoriu, renumit; a fi cunoscut ca un cal breaz; a stârni vâlvă: *Mulțam Căline, mult îți merge vestea-n lume, multe-am auzit de tine.EM.; nu se găsesc altele mai mari și mai frumoase decât aceste* [pietre] *la nici o împărăție, și de-aceea s-a dus vestea despre ele în toată lumea.CR.; să-i poarte numele în lume, ca să-i meargă veste-poveste.POP.; la iad ai tras un guleai de ți s-a dus vestea ca de popă tuns.CR.; mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem.CR.*

a-i merge vestea ca de popă tuns (cuiva), v. **a-i merge vestea** (cuiva).

a-i merge vestea și povestea (cuiva sau la ceva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

a-i merge veste-poveste (cuiva sau la ceva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

a-i merge vorba (cuiva sau la ceva), v. **a-i merge vestea** (cuiva sau la ceva).

merge vorba că... sau **vorba merge că...**, se spune că..., se vorbește că...

mergi cu bine!, v. **mergi în pace!**

mergi de te culcă!, lasă-mă în pace, fugi de-aci!

mergi încolo! sau **mergi în treabă-ți!**, (*reg.*) **1.** lasă-mă în pace!, pleacă de aici!; **2.** nu mai spune!, extraordinar!

mergi (sau **du-te, rămâi, umblă**) **în pace** (sau **cu bine**)**!**, (formulă de urare la despărțire) mergi (sau umblă, du-te, rămâi) sănătos!: *mergeți în pace, dragii mei!CR.*

mergi în plata Domnului!, **1.** vezi-ți de drum!; **2.** lasă-mă în pace!

mergi în treabă-ți!, v. **mergi încolo!**

a mesteca câlți, (*fig.*) a trebui să suporte lucruri, situații dezagreabile, stupide: *vor ieși oamenii de la teatru cu un sentiment analog aceluia ce l-ar avea după ce ar fi fost osândiți să mestece și să clefăiască mereu patru ceasuri câlți.CAR.*

meșteșug rău, (*înv.*) faptă rea; deprindere rea, perversitate: *Cele rele meșteșuguri ale tale.BIBLIA.*

mi-a feștelit fesul!, v. **mi-a turtit iacaua!**

mi-a feștelit iacaua!, v. **mi-a turtit iacaua!**

mi-a turtit (sau **feștelit**) **iacaua** (sau **fesul**)**!**, mi-a făcut-o!

(parcă) mi-au mas șoarecii în burtă, v. **(parcă) mi-au mas șoarecii în pântece.**

(parcă) mi-au (sau **ți-au, i-au** etc.) **mas șoarecii în pântece** (sau **în burtă**), (*reg.*) mi-e (sau ți-e, îi este) foarte foame: *ia mai îngăduiți oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas șoarecii în pântece.CR.*

mic de stat, de talie mică.

mic de zile, **1.** tânăr; **2.** (*fig.*) mediocru: *noi epigonii... mici de zile, mari de patimi.EM.*

mic la minte, mărginit, redus.

mic la suflet, meschin.

mi-e a..., v. **mi-e de...**

mi-e că... (sau **să nu...**), mă tem că... (sau să nu...): *mi-i să nu mă scoți din sărite.CR.*

mi-e de... (sau **a..., să...**), îmi vine să..., îmi arde a..., am de gând să....

mi-e de-a mirare, (*pop.*) nu-mi vine să-mi cred ochilor (sau urechilor), sunt surprins.

mie-mi spui?, crezi că eu nu știu?

mi-e să..., v. **mi-e de...**

mi-e să nu..., v. **mi-e că...**

mi-e teamă că..., mă tem că...

mi-e tot atâta, mi-e tot una.

mii de scuze!, vă rog să mă scuzați!

a miji a râs, (*rar*) a schița un zâmbet.

a se miji de ziuă, v. **a miji de ziuă.**

a miji (sau **a se miji**, (reg.) **a se amiji**) **de ziuă** sau **a miji zorile**, a începe să se lumineze de ziuă: *Și ajungând el în pădure, pe când se amijea de ziuă, a tăiet lemne.CR.*

a(-i) miji (sau **a(-i) da, a(-i) ieși**) **mustața** (sau **mustăcioara, tăunii, tuleiele**) (cuiva), a începe să-i crească mustața (cuiva), a deveni bărbat: *Că și eu-s voinic curat, tinerel și ne-nsurat, nici mustața nu mi-a dat.POP.*

a(-i) miji mustăcioara (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a(-i) miji tăunii (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a(-i) miji tuleiele (cuiva), v. **a(-i) miji mustața** (cuiva).

a miji zorile, v. **a miji de ziuă.**

mila Domnului!, slavă Domnului!

minciună cu coarne, exagerare ridiculă.

a minți de îngheață (sau **de se opresc în loc**) **apele** (sau **de stinge, de-ți stă ceasul, de stă soarele în loc**), a minți sfruntat, cu nerușinare; a fi un mare mincinos: *zău dacă pricep cum de poți să minți de îngheață apele!*

a minți de la obraz, a minți sfruntat.

a minți de se opresc apele în loc, v. **a minți de îngheață apele.**

a minți de stă soarele în loc, v. **a minți de îngheață apele.**

a minți de stinge, v. **a minți de îngheață apele.**

a minți de-ți stă ceasul, v. **a minți de îngheață apele.**

a-și minți foamea, a-și amăgi foamea.

a se minuna de față, (*înv.*) a fi părtinitor: *Acesta-i Dumnezăul Dumnezăilor... carele nu să minunează de față, nice va lua dar.BIBLIA.*

a minune, (*înv.*) în mod surprinzător, uimitor: *îi tăiară și capul și-i crește părul a minune.DOS.*

minune mare, v. **mare minune.**

a mirosi a butoi, a fi beat.

a-i mirosi a catrință (cuiva), (despre bărbați) a umbla după femei: *când s-a face mai mărișor, are să înceapă a-i mirosi a catrință.CR.*

a mirosi a colivă, v. **a mirosi a pământ.**

a mirosi a groapă, v. **a mirosi a pământ.**

a mirosi a mort, **1.** (despre oameni) a fi pe moarte; **2.** (*arg.*; despre afaceri) a nu avea șanse de reușită.

a mirosi a pământ (sau **a colivă**, **a groapă**), a fi pe moarte.

a nu(-i) mirosi (a) bine (cuiva), v. **a-i mirosi rău** (cuiva).

a-i mirosi (sau **a-i puți**) **gura** (cuiva), a avea o respirație urât mirositoare: *ar fi ea drăguță, păcat numai că-i pute gura.*

a-i mirosi rău (cuiva) sau **a nu(-i) mirosi (a) bine** (cuiva), **1.** a mirosi urât, a puți; **2.** (*fig.*) a presimți urmări nefaste; a avea impresia că nu e lucru curat la mijloc.

mi s-au cernit puricii, (*reg.*) puțin îmi pasă.

mi se rupe!, nici că-mi pasă!

a nu (putea) mistui (pe cineva sau ceva), a nu putea suferi, suporta (pe cineva sau ceva): *feciorii de boieri nu putură mistui vorbele ciobănașului.POP.*

a mișca din urechi, (*fam.*) a sugera cuiva că va primi bacșiș pentru un serviciu; a da un bacșiș sau mită.

a mișca toate pietrele, a face tot posibilul pentru atingerea unui scop.

mișcă-ți hoitul!, v. **plimbă-ți hoitul!**

a se mlădia după vânt, a se adapta împrejurărilor.

moale terci, (despre oameni) bleg.

moară neferecată, v. **moară stricată.**

moară stricată (sau **neferecată**), (*fig.*) persoană guralivă, vorbăreață.

să moară mama (sau **mortu'**)!, (*arg.*) pe sănătatea mamei dacă te mint!

să moară mortu'!, v. **să moară mama!**

(e) moartea mea (sau **a ta**, **a lui** etc.), îmi place enorm, mă înnebunesc după...: *baclavalele erau moartea lui.*

moarte de om, (*fam.*) înghesuială, aglomerație mare.

moarte (sau **ucidere**) **vajnică**, (*jur.*; *înv.*) omor cu premeditare.

moaș-ta pe gheață!, (*fam.*) lasă-mă în pace!, hai sictir!

a-și mobila capul (sau **mintea**), a dobândi multe cunoștințe, a se instrui.

a-și mobila mintea, v. **a-și mobila capul.**

să mor eu!, pe cuvântul meu!, pe onoarea mea!

a morfoli vorbele, a vorbi nedeslușit, a îngăima.

mormânt (sau **perete**) **văruit**, (*înv.*; *bis.*) persoană care produce (sau caută să producă) o impresie favorabilă, ascunzându-se sub aparențe înșelătoare.

mort-copt, cu orice preț, mortiș, neapărat: *Mort-copt, trebuie să fac pe cheful mamei.CR.*

mort de viu sau **mort pe picioare, 1.** (despre oameni) foarte slăbit; **2.** (*reg.*; despre obiecte, mai ales țesături) putred, rărit.

mort pe picioare, v. **mort de viu**.

morții cu morții, vii cu vii!, asta e viața, asta ni-e soarta!

moși păroși, v. **moși pe groși**.

moși pe groși sau **moși păroși**, minciuni, gogoși, baliverne: *ori gândești că-ți spun moși pe groși ca să glumesc cu d-ta?CAR.*

a o mucli, (*arg.*) a nu mai avea replică.

muc și sfârc, de cea mai bună calitate, fără cusur, ireproșabil: *își luase haine muc și sfârc.*

a i se muia balamalele (cuiva), v. **a-i slăbi balamalele** (cuiva).

a muia cerbicea (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a-i muia (sau **a-i frânge, a-i rupe**) **ciolanele** (sau **oasele**) (cuiva), a bate zdravăn, a ciomăgi (pe cineva): *Nu se poate! O să-i rup oasele mizerabilului!CAR.*

a i se muia ciolanele (cuiva), a i se muia oasele (cuiva).

a muia coarda, v. **a o lăsa în coarda de (mai) jos.**

a se muia de inimă, a deveni îndurător, milos, cumsecade; a se îndupleca: *la inimă m-am muiat.POP.*

a i se muia genunchii (cuiva), v. **a i se muia picioarele** (cuiva).

a muia gârbița cuiva, (*reg.*) a muia cerbicea (cuiva); (*fig.*) a muia trufia cuiva: *și-i dete după ceafă vreo câțiva pumni de ceia înghesuiți, de-i muie gârbița.POP.*

a i se muia gura (cuiva), a nu mai avea curajul să vorbească: *când am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura.CR.*

a (i se) muia inima (cuiva), a (se) înduioșa.

a i se muia nasul (cuiva), v. **a-i cădea nasul** (cuiva).

a-i muia oasele (cuiva), v. **a-i muia ciolanele** (cuiva).

a i se muia oasele (sau **ciolanele**) (cuiva), a slăbi, a se moleși: *cum au dat de căldurică, pe loc li s-au muiat ciolanele și-au început a se întinde și a se hârjoni în ciuda fetei împăratului Roș.CR.*

a i se muia (sau **a i se tăia**) **picioarele** (sau **genunchii**) (cuiva), a simți o slăbiciune, a-și pierde echilibrul, a nu se mai putea ține pe picioare: *Dar când știa că are să deie peste Ivan, i se tăiau picioarele ș-o strângea în spate de frică.CR.; vin de cel hrănit, de care cum bei câte oleacă, pe loc ți se taie picioarele.CR.*

muiere de pat, (*înv.*) amantă.

a mulge oaia din zbor, (*fig.*) a valorifica împrejurările favorabile; a fi îndemânatic, abil.

multe cele, v. **multe toate**.

(în) multe chipuri, (*loc. adv.*) (în) multe feluri, felurit, divers, fel de fel.

multe (și) de toate, v. **multe toate**.

multe și mărunte, 1. de tot felul, diverse: *Multe și mărunte s-au vorbit despre inseparabilii Orest și Pilad din anticitate.CAR.*; **2.** fleacuri: *multe și mărunte am să-ți spun, stimate d-le doctor.CAR.*

multe toate sau **multe (și) de toate** sau (*înv.* și *pop.*) **multe cele**, lucruri, evenimente, probleme diverse.

mult-puțin sau **mai mult sau** (sau **ori**) **mai puțin**, într-o măsură oarecare, întrucâtva, cam: *publicul cititor, mult-puțin cât îi avem.CAR.; o tânără fată mai mult sau mai puțin publică, foarte mult curtată pe vremea ei, cu care tânărul avu o prăsilă mai numeroasă decât nisipul mării: pe fiecare zi dedea lumii câte 10.000 de copii, care de care mai fleac și care toți aveau mai mult ori mai puțin trăsurile tatălui lor.CAR.*

mult (sau (*reg.*) **hăt**) **și bine** sau (*reg.*) **hăt bine, 1.** foarte mult timp, o veșnicie: *dormeai tu mult și bine, Harap Alb, de nu eram eu.CR.; Am să te țin la pastramă hăt și bine.CR.*; **2.** în cantitate foarte mare: *Și mănâncă fata la plăcinte, și mănâncă, hăt bine.CR.*

multul cu mult sau **multul cu pământul**, foarte mult: *făgădui multul cu mult voinicului.POP.*

multul cu pământul, v. **multul cu mult**.

a munci ca un bou (sau **ca un cal, ca un dobitoc, ca un rob, ca un sclav**), a munci până la epuizare.

a munci ca un cal, v. **a munci ca un bou**.

a munci ca un dobitoc, v. **a munci ca un bou**.

a munci ca un rob, v. **a munci ca un bou**.

a munci ca un sclav, v. **a munci ca un bou**.

a munci (sau **a lucra**) **cât patru** (sau **cât șapte**), a fi deosebit de harnic.

a munci cât șapte, v. **a munci cât patru**.

a-și munci mintea, a-și bate capul: *Muncește-ți mintea, gândește-te, combină, inventă-o monstruoasă, teribilă machină.CAR.*

a munci pe brânci, a munci din răsputeri.

murat ca un șoarece, v. **ud ca un șoarece**.

murat cum îi șoaricu, v. **ud ca un șoarece**.

murat până la piele, v. **ud ca un șoarece**.

mură-n gură, de-a gata; fără efort.

a muri ca muștele, a muri în număr foarte mare.

a muri ca un pui de găină, a muri repede, fără chinuri.

a muri cu zile (sau **cu zilele-n mână, cu zile-n sân**), a muri de tânăr.

a muri cu zilele în mână, v. **a muri cu zile**.

a muri cu zile-n sân, v. **a muri cu zile**.

a muri de căldură, v. **a se topi de căldură**.

a muri (sau **a(-i) crăpa, a(-i) plesni, a(-i) pocni, a nu-i mai putea**) (**inima**) **de ciudă** (sau **de necaz**), **1.** a-i fi foarte ciudă (cuiva): *când își aducea ea aminte... crăpa de ciudă.CR.; și numa-ți crăpa inima în tine de necaz.CR*; **2.** a invidia, a pizmui (pe cineva): *Foaie verde de piperi, mă-ntâlnii cu puica ieri,... mă-ntâlnii și ieri și azi, moare lumea de necaz.POP.*

a muri de dor, v. **a se topi de dor**.

a muri de dorul cuiva, v. **a se topi de dor**.

a muri (sau **a crăpa, a leșina**) **de foame** (sau **de sete**), **1.** a fi foarte flămând (sau însetat): *dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame! CR.; mori de foame și de sete, nici un sâmbure de rouă, nici priviri de-amor n-aruncă la sărmana eremită. EM.*; **2.** a nu avea din ce trăi: *Las-o la dracu de doamnă, că și ea moare de foame.POP.*

a muri de frică (sau **de spaimă**), a se teme foarte tare, a fi îngrozit de frică: *Ea îl sorbea cu ochii, deși murea de spaimă.EM.*

a muri (sau **a crăpa, a pocni**) **de frig** (sau **de ger**), a-i fi foarte frig, a îngheța de frig: *o dihanie de om, care se pârpălea pe lângă un foc de douăzeci și patru de stânjeni de lemne și tot striga cât îl lua gura, că moare de frig.CR.; Voi să vă lăfăiți și să huzuriți de căldură, iară eu să crăp de frig.CR.*

a muri de ger, v. **a muri de frig**.

a muri de groază, a-i fi foarte frică (cuiva), a fi înfricoșat.

a muri de inimă rea, 1. a fi din

cale afară de supărat; **2.** a muri de supărare: *Femeia i s-a prăpădit, moșneagul a murit de inimă rea pe drum. CAR.*

a muri (sau **a pieri, a se stinge**) **de moarte bună, 1.** a muri din cauze naturale, a muri de bătrânețe: **2.** (*fig.*) a trece în uitare: *D-sa au mai comis până acum scrieri dramatice „originale“, care însă, stingându-se demult de moarte bună, credem a putea face abstracție de la ele.EM.*

a muri de necaz, v. **a muri de ciudă.**

a muri de oboseală sau **a fi obosit mort** sau **a fi mort de obosit** (sau **de oboseală**), a fi foarte obosit: *obosit mort cum era, adormi într-un somn lung și dulce.POP.*

a muri de râs, v. **a leșina de râs.**

a muri de sete, v. **a muri de foame.**

a muri de somn, a-i fi foarte somn (cuiva): *învață tu acum, seara, că eu mor de somn.POP.*

a muri de spaimă, v. **a muri de frică.**

a muri de urât, a-i fi foarte urât, a se plictisi de moarte: *Haidem acasă, măi Trăsne, că... mor de urât aicea pe câmp!CR.*

a muri după..., a ține foarte mult la ..., a-i plăcea foarte mult de...

a muri fără lumânare, a muri pe neașteptate.

a muri fără pernă la cap, a muri în singurătate și sărăcie.

a muri pe baricade, a-și sacrifica viața pentru o idee.

a muri pe capete, a muri în număr foarte mare.

a-i muri lăudătorii (cuiva), a se lăuda permanent.

a muri să..., a ține morțiș să...: *murea să le spună tuturor amicilor vestea cea mare.*

a muri și a învia, a trece printr-o emoție foarte puternică.

muritor de foame, foarte sărac.

mustața îi trage a oală, v. **mustățile îi trag a oală.**

mustățile îi trag (sau **mustața îi trage**) **a oală**, e bețiv.

a-l mustra conștiința (pe cineva), v. **a-l mustra cugetul** (pe cineva).

a-l mustra cugetul (sau **conștiința, inima**) (pe cineva) sau **a avea mustrări de cuget** (sau **de conștiință**), a avea remușcări: *îl mustra cugetul că nu ajunsese la înmormântare.*

a-l mustra inima (pe cineva), v. **a-l mustra cugetul** (pe cineva).

mustrare de conștiință, v. **mustrare de cuget.**

mustrare (sau **bătaie**) **de cuget** (sau **de conștiință**), remușcare: [era un] *om fără cea mai mică mustrare de cuget.POP.*

a-și mușca buza, v. **a-și mușca buzele.**

a-și mușca buzele (sau **buza, limba**), a se căi pentru cele făcute sau spuse: *El tot plânge, plânge, plânge, buza-și mușcă pân-la sânge, un cuvânt făr-să mai zică.CAR.*

a mușca cu limba lui, (*înv.*; despre câini) a mârâi: *Nu va mușca câine cu limba lui dentru om păn-la dobitoc.BIBLIA.*

a mușca de cur (pe cineva), (*fig.*) a ironiza (pe cineva); a cârti (împotriva cuiva).

a-și mușca degetele, v. **a-și mușca mâinile.**

a-și mușca de sub dânsul, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mușca de sub tălpi, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mușca de sub unghie, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a-și mușca de sub unghii, v. **a-și mânca de sub unghii.**

a mușca din țărână, v. **a mușca pământul.**

a-și mușca limba, v. **a-și muș-**

ca buzele.

a-și mușca mâinile (sau **degetele, pumnii**), **1.** a se căi amarnic: *își mușca mâinile că nu învățase o limbă străină la vreme*; **2.** a se înfuria: *Ce trebuie să facă onestul Cațavencu, care n-a reușit, care-și mușcă acuma mâinile, își mestecă turbarea și mă ochește din cine știe ce ascunzătoare?CAR.*

a-l mușca năpârci (pe cineva), a simți o durere acută.

a mușca pământul (sau **țărâna, din țărână**), a cădea (la pământ) rănit de moarte; (*p.ext.*) a muri.

a-și mușca pumnii, v. **a-și mușca mâinile.**

a-l mușca (sau **a-l fura**) **șarpele de inimă** (sau **de limbă**) (pe cineva), a se simți ispitit să facă sau să spună ceea ce nu ar trebui: *să nu vă fure șearpele de inimă să ne afle tătarii planu ăsta.POP.*

a-l mușca șarpele de limbă (pe cineva), v. **a-l mușca șarpele de inimă** (pe cineva).

a-l mușca șarpele invidiei (sau **îndoielii, vanității**) (pe cineva), a fi cuprins de invidie (sau de vanitate, de îndoială): *șarpele vanității m-a mușcat de sfârcul inimii.CAR.*

a-l mușca șarpele îndoielii (pe cineva), v. **a-l mușca șarpele invidiei** (pe cineva).

a-l mușca șarpele vanității (pe cineva), v. **a-l mușca șarpele invidiei** (pe cineva).

a mușca țărâna, v. **a mușca pământul.**

mușcă-ți limba!, nu mai cobi!

a se muta (sau **a umbla**) **ca țiganul cu cortul**, a se muta din loc în loc; a fi nestatornic.

a muta căpriorii cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

a-i muta ceafa (cuiva), v. **a strica la ceafă** (pe cineva).

a se muta cu șatra, v. **a umbla cu șatra.**

a muta (sau (*iron.*) **a drege**, **a strămuta**, **a strâmba**) **fălcile** (sau **căpriorii**) **cuiva**, a lovi (cu putere) în maxilarul inferior pe cineva: *mai degrabă i-ai putea strâmba fălcile decât vorba.CR.*; *Se scoală-n sfârșit Mihăileanu turbat, aleargă pe scenă, află cine fusese „mișelul" și-i arde lui Iorgu cu sete câteva perechi de palme de-i strămută căpriorii.CAR.*

a-și muta gândul (de la cineva sau de la ceva), a nu se mai gândi (la cineva sau la ceva), a se răzgândi: *dacă văzu care încotro merge treaba, își mută gândul și plecă în ale sale.POP.*

a muta lemnele, (*fam.*) a juca șah.

mută-ți curul (sau **fundul, hoitul**)**!**, (*vulg.*) **1.** dă-te mai încolo!; **2.** întinde-o!, pleacă de aici!

mută-ți fundul!, v. **mută-ți curul!**

mută-ți hoitul!, v. **mută-ți curul!**

N

n-ai avut de lucru(?), n-ai avut altceva mai bun de făcut (?): *vezi ce-a ieșit dacă n-ai avut de lucru și i-ai spus?*

n-ai decât!, treaba ta!, te privește!

n-ai decât să..., nu ai altă soluție decât să...

n-ai încotro, nici vorbă!, vorbă să fie!, vorba vine!, nici pomeneală!: *da' de onest, n-ai încotro.CAR.*

nainte de..., v. **de mai nainte.**

(î)nainte-veaste, (*înv.*) prevestire: *care plăzmuituri înainte-vești aducându-le.DOS.*

(mai) (î)nainte vreme, odinioară.

(doar) n-a intrat vremea în sac, v. **(doar) n-au intrat zilele în sac.**

n-ai pentru ce!, (formulă de politețe cu care se răspunde celui care mulțumește pentru ceva) pentru puțin!

n-ai (nici un pic de) rușine! sau **nu ți-e rușine (obrazului)!**, să îți fie rușine (obrazului)!, e(ști) nerușinat, neobrăzat!: *nu ți-e rușine să ne minți de la obraz?*

n-am avut onoarea, v. **n-am onoarea.**

n-am ce face, **1.** n-am ocupație: *n-am ce face astăzi*; **2.** nu pot schimba nimic: *tu te uiți și n-ai ce-i face.CR.*

n-am ce face cu..., n-am nici un folos de pe urma..., nu mi-e de trebuință: *îți dau și dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dânsa. CR.*

n-am ce-mi face capului, v. **nu știu ce să-mi fac capului.**

n-am făcut nimic, n-am rezolvat nimic: *m-am dus în audiență, dar n-am făcut nimic.*

n-am (sau **n-am avut**) **onoarea**, n-am (sau n-am avut) plăcerea de a vă cunoaște.

n-am păr în barbă, v. **n-am păr în cap.**

n-am păr în cap (sau **în barbă**) sau **cât păr** (sau **câți peri**) **în cap**, foarte mult, în cantitate foarte mare: *Apoi* [lucrarea aceasta] *atârnă și mai mult încă de la curățirea facultăților de litere și de științe de profesorii paraziți, cari nu știu nimic. Exemple câți peri-n cap.EM.*

(doar) n-am păscut gâștele cu tine!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păscut gâștele împreună!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păscut (sau **n-am păzit**) **porcii** (sau **gâștele**) **cu ti-**

ne (sau **împreună**)**!**, îți permiți cam multe!, nu fi obraznic!

(doar) n-am păscut porcii împreună!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păzit gâștele cu tine!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păzit gâștele împreună!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păzit porcii cu tine! v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

(doar) n-am păzit porcii împreună!, v. **(doar) n-am păscut porcii cu tine!**

n-am poftă, (*fam.*) nu vreau, nu am chef.

n-am tors pe el, n-am muncit pentru el; nu-mi pasă de..., nu-mi pare rău de...: *ducă-se, n-am tors pe el.PANN.*

n-are a face, nu are importanță, nu contează, nu interesează: *am pierdut mulți bani, dar n-are a face.*

n-are casă, n-are masă, n-are nici un căpătâi.

(doar) n-are să se scufunde pământul, (doar) nu va fi sfârșitul lumii.

n-are taica (sau **tetea**), **că ți-ar da**, ți-aș da, dar n-am de unde; aș face, dar nu pot.

n-are tetea, că ți-ar da, v. **n-are taica, că ți-ar da.**

n-ar fi de mirare să..., e posibil să...

nas acvilin, nas coroiat, încovoiat ca ciocul acvilei.

na-ți-o bună! sau **na-ți-o frântă** (**că ți-am dres-o**)**!**, **1.** ei, asta-i!, fii serios!, ce vorbești!, da de unde!, nici poveste!: *na-ți-o bună, zise Trăsnea; când la dică, nu-i nimică.CR.*; *Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Dintr-o păreche de boi, ... am rămas c-o pungă goală.CR.*; **2.** v. **bună treabă!**

na-ți-o frântă (**că ți-am dres-o**)**!**, v. **na-ți-o** (**bună**)**!**

n-aude-n-a-vede, (*fam.*) se face că nu înțelege, se face niznai; buimac, năuc: *bulgarul n-aude-n-a-vede.CAR.*

(doar) n-au intrat zilele (sau **n-a intrat vremea**) **în sac**, (doar) nu e sfârșitul lumii: *Această mică lecție din Macchiavelii ni s-a părut necesară pentru că zilele n-au intrat în sac și făgăduințele au rămas și azi la fel de ieftine ca-nainte de-o mie de ani.EM.*; *Da' o să-mi zici că ... n-a*[u] *intrat zilele-n sac.CAR.*

a nădi (sau **a face**) **din tei curmei**, (*pop.*) **1.** a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele; **2.** a fi foarte sărac.

a-l năpădi sudorile (pe cineva), a-și da osteneală, a se trudi.

a năpăstui (sau (*reg.*) **năpusti**) **pe sfânta dreptate** (pe cineva), a învinovăți pe nedrept (pe cineva): *Pentru c-am năpustit-o chiar pe sfânta dreptate, am să-i aduc un fes roș și un tulpan un*[t]*delemniu, ca să-și mai aducă aminte din tinerețe.CR.*

a se năpusti în vorbă, a se băga intempestiv într-o discuție.

a năpusti pe sfânta dreptate (pe cineva), v. **a năpăstui pe sfânta dreptate** (pe cineva).

a nărui (sau **a spulbera**) **speranțele** (cuiva), a face (pe cineva) să-și piardă speranțele, a distruge speranțele (cuiva).

născut, iar nu făcut, cu însușiri înnăscute, nu dobândite; autentic, nativ.

născut cu căiță, v. **născut cu tichia-n cap.**

născut cu tichia-n cap (sau **cu căiță**), (foarte) norocos.

a-i năvăli sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i năvăli sângele în obraz (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a-i năvăli sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

neaducere aminte, (*înv.*) uitare.

neajuns de cap, v. **neajuns la minte.**

neajuns de minte, v. **neajuns la minte.**

neajuns la (sau **de**) **minte** (sau **cap**), (*înv.* și *pop.*) prost; zăpăcit: *fete... multe și mărunte și neajunse de minte.POP.*

ne-am ars!, am pățit-o!, am încurcat-o!

neam de..., (de) nici un fel, defel, deloc: *te ajunge-o vreme lungă, făr-de neam de ban în pungă.POP.*

neam de a noua spiță, v. **neam după Adam.**

neam de neam, v. **neam de neamul meu.**

neam de (sau **din**) **neamul meu** (sau **al tău, al lui** etc.) sau **neam de** (sau **din**) **neam**, **1.** din generație în generație, din tată în fiu; de când se știe; **2.** (în construcții negative) nici unul (sau nimeni) dintre ascendenții sau descendenții din familia mea (sau a ta, a lui etc.): *Întrebă pe păzitor de nu știa unde e orașul cutare, dar acesta răspunse că neam de neamul lui nu pomenise acolo decât ruine.EM.*; *neam de neamul mieu n-a mâncat așa bucate.CR.*

neam de pe Adam, v. **neam după Adam.**

neam de traistă, v. **neam prost.**

neam din neam, v. **neam de neamul meu.**

neam din neamul meu, v. **neam de neamul meu.**

neam după (sau **de pe**) **Adam** sau **neam după** (sau **de**) **a noua spiță**, rudă de foarte departe.

neam după a noua spiță, v. **neam după Adam.**

ne-am dus pe copcă!, (*fam.*) am încurcat-o!, am sfeclit-o!, ne-am ars!

ne-am înțeles!, s-a făcut!, e în ordine!, excelent!

neam prost sau (*reg.*) **neam de traistă**, (om) bădăran, necioplit.

ne-am topit!, v. **m-am topit!**

a nebăga în seamă (pe cineva sau ceva), (*înv.*) a nu da atenție (cuiva sau la ceva), a desconsidera (pe cineva sau ceva).

(din) nebăgarea sămii, v. **(din) nebăgare de seamă.**

(din) nebăgare de (sau **în**) **seamă** sau (*înv.*) **(din) nebăgarea sămii**, **1.** (din) neatenție; (din) neglijență; (din) imprudență: *nu-ți poți închipui ce rău poți face din nebăgare de seamă.CAR.*; **2.** (din) lipsă de considerație, (din) dispreț; **3.** (*înv.*) (din) neascultare, (din) nesupunere.

(din) nebăgare în seamă, v. **(din) nebăgare de seamă.**

nebăgat de seamă, v. **nebăgat în seamă.**

nebăgat în (sau **de**) **seamă**, **1.** trecut cu vederea, ignorat; neștiut, necunoscut; **2.** neobservat, neremarcat.

nebăgător de (sau **în**) **seamă**, (*înv.* și *pop.*) **1.** indiferent, nepăsător, disprețuitor: *nu fi mândru și nebăgător în seamă, ci cercetează-ți ... amicii sau prietenii.PANN*; **2.** neglijabil, imperceptibil: *prea mic i-a fost începutul ș-în samă nebăgător.PANN*; **3.** imprudent.

nebăgător în seamă, v. **nebăgător de seamă.**

a se (în)nebuni după..., (*fam.*) a nu mai putea după...

nechemăcios înapoi (sau **îndărăt**), (*înv.*) irevocabil.

nechemăcios îndărăt, v. **nechemăcios înapoi.**

a necheza ca o iapă, (*fam.*; despre femei) a fi în călduri.

necum că..., (*loc. conj.*; *înv.* și *pop.*) **1.** numai că..., cu toate acestea: *necum că ereticii și fără pricină cutezară a cleveti.DOS.*; **2.** pe lângă că ..., afară că...

necum să..., (*loc. conj.*) nici vorbă să..., nici gând să..., nici poveste să...

nedat la slovă, analfabet: *autori cari trec drept clasici români gândesc și scriu ca niște isnafi nedați la slovă.CAR.*

negrăit de..., v. **nespus de...**

negru ca dracul, foarte negru, tuciuriu: *Badiu-i roș ca racul, mândra-i neagră ca dracul.POP.*

negru ca pana corbului sau **negru corb**, foarte negru.

negru corb, v. **negru ca pana corbului.**

negru-n negru, negru intens, negru compact.

negru pe alb, (*loc. adv.*) **1.** limpede, neîndoios; **2.** în scris: *relatase totul negru pe alb.*

negustor cu marfă de un leu, v. **negustor greu ca fulgul pe apă.**

negustor de piei de cloșcă, v. **negustor greu ca fulgul pe apă.**

negustor de piei de ploșniță, v. **negustor greu ca fulgul pe apă.**

negustor de piei de purici, v. **negustor greu ca fulgul pe apă.**

negustor greu ca fulgul pe apă (sau **cu marfă de un leu**) sau **negustor de piei de cloșcă** (sau **de ploșniță, de purici**), negustor de mărunțișuri.

nel-cătinel, încet-încet: *și astfel, nel-cătinel, ajunse acasă.POP.*

neluare aminte sau (*înv.*) **neluare de seamă**, nebăgare de seamă, neatenție, neglijență.

neluare de seamă, v. **neluare aminte.**

neluat aminte, v. **neluat în seamă.**

neluat în seamă sau (*înv.*) **neluat aminte**, nebăgat în seamă, ignorat: *să nu mă lași, Doamne sfinte, neluat de tine aminte.DOS.*

nenorocitul de mine!, săracul, sărmanul de mine!

neprieten de cap, (*înv.*) dușman de moarte.

nepurtare de grijă, (*înv.*) nepăsare, neatenție, neglijență.

nespus (sau **negrăit**) **de...**, extraordinar de..., neînchipuit de...: *O, lasă-mi capul meu pe sân, iubito, să se culce, sub raza ochiului senin și negrăit de dulce.EM.*

nestare la cuvânt, (*înv.*) nerespectare a cuvântului dat, lipsă de cuvânt.

a-și netezi barba, (*fig.*) a fi mulțumit, satisfăcut.

a netezi calea (sau **drumul**), a crea condiții favorabile; a înlesni, a ușura.

a netezi drumul, v. **a netezi calea.**

nevăzut-neauzit, neobișnuit, extraordinar.

nevoie mare, (*loc. adv.*; *fam.*) foarte, grozav, teribil de..., din cale afară de...: *băieți tobă de carte, scoși ca din cutie și frumoși nevoie mare. EM.*

nezăbavă vreme, (*înv.*) peste puțină vreme, curând, repede.

nice care, (*înv.*) nici un (fel de): *nice care cuvânt nu ajunge cătră lauda minunatelor tale.DOS.*

nice leacă, v. **nici leacă.**

nici albă, nici neagră, **1.** nici una, nici două; **2.** nici așa, nici așa; nici laie, nici bălaie; nici în car, nici în căruță.

nici așa, nici așa, în nici un fel, nicicum.

nici atâta, în și mai mică măsură, încă și mai puțin (decât...): *Se uită el în dreapta, nu vede nemica; se uită în stânga, nici atâta.CR.*

nici bechi(u), v. **a nu ști nici bechi.**

nici ca cât sau **nici ca cum**, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** nici o clipă, deloc: *calul... nu s-a deslipit de domnul lui nici ca cât.POP.*; **2.** câtuși de puțin, nicidecum: *ia vedeți, vinele lui Țugulea sunt ele unde le-am pus eu? – ba nici ca cât!POP.*

nici ca cum, v. **nici ca cât**.

nici cal, nici măgar, v. **nici câine, nici ogar**.

nici capul nu mă doare, nici nu îmi pasă, nici nu mă privește.

nici călare, nici pe jos, nici așa, nici așa.

nici că se pomenește! sau **unde se pomenește?**, nici vorbă!, nici poveste!: *unde s-a mai pomenit boț de caș în miez de iarnă?POP.*

nici câine, nici ogar sau **nici cal, nici măgar**, (despre oameni) cu statut (social, profesional) ambiguu, neclar, confuz.

nici cât..., mai puțin decât...: *un fel de vârcolac, nici cât un ou de muscă, nici cât un vârf de ac.TOP.*

nici cât (e) **negru sub unghie**, (absolut) nimic; deloc: *Țărani? Nu sunt. Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie.EM.*; *Numai, doresc a face cunoscut că, nici cât negru sub unghie, nu mă voi ocupa de politică.CAR.*; *vedem un advocat director de drum de fier, care nu pricepe nici câtu-i negru sub unghie din ramura aceasta, luând o leafă de trei ori mai mare decât a unui ministru.EM.*

nici cât (să) **pui pe o măsea**, foarte puțin.

nici cât tină sub o unghie, extrem de puțin; deloc; nici cât negru sub unghie.

nici cât un fir de mac, foarte puțin.

nici cât un fir de păr, v. **(nici) un păr (mai mult)**.

nici cât (**ai chiorî** sau **te-ar pișca**) **un purice**, deloc.

nici cela (sau **ceea**)..., **nici cela** (sau **ceea**), nici unul, nici celălalt.

nici chiar, (*loc. adv.*) nici măcar: *pentru mândra care-mi place, nici părinții n-au ce-mi face, nici judele satului, nici chiar domnii sfatului.POP.*

nici chiar așa!, asta-i din cale-afară: *ei, nici chiar așa, măi nepoate! POP.*

nici cu gândul nu gândești, nici nu-ți trece prin minte, nici nu-ți închipui, nu te-ai aștepta: *sosise*[ră] *împărați de unde nici cu gândul nu gândeai.POP.*

nici curcă, nici curcan, lipsit de o atitudine clară, hotărâtă.

nici cuvânt, v. **nici vorbă**.

nici de cât, (*loc. adv.*; *pop.*) cu atât mai puțin, nici atât: *Cal sur n-am văs't de când sunt, iapă neagră nici de cât.POP.*

nici de frică, (*loc. adv.*) în nici un caz!, odată cu capul!: *zestrea ca zestrea, dar fata nu-i plăcea nici de frică.*

nici de leac, deloc, nici urmă: *nu mai era făină în ladă nici de leac.POP.*

nici de-o lume, de nici un folos; neîndemânatec, nepriceput: *am văzut eu și hoituri mari și nici de-o lume.CR.*

nici de sământă sau **nici sământă de...**, absolut nimic, deloc, nici urmă de...

nici gând, (*loc. adv.*) nici pomeneală: *nici gând n-am avut zilele acestea să pun mâna pe condei.CAR.*

nici îl ninge, nici îl plouă, n-are nici o grijă, nici că-i pasă: *supt poale de ie nouă, nici mă ninge, nici mă plouă.POP.*

nici în car, nici în căruță, nici așa, nici așa.

nici încotro, (*reg.*) în sus și în jos, în toate părțile (fără o țintă precisă).

nici în dos, nici în față, nicicum, cu nici un chip: *om ca badea nu se* *vede, nici în față, nici în dos, așa mândru și frumos.POP.*

nici în mormânt, v. **nici mort**.

nici în ruptul capului, în nici un caz, cu nici un preț: *Și oare de ce nu m-aș fi dat dus din Humulești nici în ruptul capului?CR.*

nici într-o seamă de chip, (*înv.*) în nici un caz, nicidecum.

nici într-un chip, v. **cu nici un chip**.

nici laie, nici bălaie, nici așa, nici așa; nici una, nici alta.

nici (sau **nice**) **leacă**, (*înv.* și *reg.*) nici un pic, deloc: *cu mai aspră petreacere să supusă, ... trupul nice leacă odihnind.DOS.*

nici mai mult, nici mai puțin, exact (cât trebuie); pur și simplu: *de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Iași; nici mai mult, nici mai puțin.CR.*

nici mai rămâne cuvânt, (*înv.* și *pop.*) nici vorbă nu poate fi, nici nu mai încape discuție: *lingurarilor, nici mai rămâne cuvânt, li se lungise*[ră] *urechile de foame, așteptând. CR.*

nici mort sau **nici în mormânt**, cu nici un preț, în nici un caz: *Gloaba refuză să schimbe pasul. Din ce știe ea nu vrea să iasă nici moartă. CAR.*

nici nu crâcnește, nu scoate o vorbă, nu protestează, nu se împotrivește.

nici nu-i ninge, nici nu-i plouă, e indiferent față de tot ce se întâmplă; nici că-i pasă.

nici nu-mi intră-n pungă, nici nu-mi iese, (*reg.*) n-am nici un interes, mi-e indiferent.

nici nu-mi rage, nici nu-mi plânge, nu mă interesează.

nici o centimă, nici un ban.

nici o cirtă, (*înv.*) nici o iotă.

nici o coajă de pâine, nimic.

nici o mangură, (*reg.*) nici un pic.

nici o picătură, deloc, nimic.

(**în**) **nici o secundă**, câtuși de puțin, defel, deloc, nicicum, nicidecum, în nici un caz, în nici un fel, (în) nici un moment.

nici (**un** sau (*pop.*) **de-un**) **pas**, nicidecum, câtuși de puțin: *nu le-oi lăsa nici pas a ieși din casă.CR.*

nici pe departe, în nici un caz.

nici pentru toată lumea, v. **pentru nimic în lume**.

nici (**un**) **pic de...**, (*loc. adv.*) deloc.

nici (**un**) **picior de...**, nimeni, nici țipenie.

nici pomană, (*reg.*) nici urmă de..., deloc, nici poveste, nici vorbă: *despre pui, nici pomană.POP.*

nici pomeneală (**de...** sau **să ...**), **1.** nici vorbă (de... sau să...), în nici un caz, cu nici un chip: *nici pomeneală nu era să fiu și eu poftit.POP.*; **2.** nici urmă, nimic: *nici pomeneală de dilijență.CAR.*

nici pomină, deloc; nici vorbă.

nici poveste, (*fam.*) nici vorbă, nici pomeneală: *te văd cam palid; suferi de ceva? – nici poveste!*

nici prea-prea..., nici peste măsură de..., nici grozav de...

nici prea-prea, nici foarte-foarte, așa și așa, potrivit: [Leonică era], *cu un cuvânt, o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte.CAR.*

nici pui de... sau **pui de...**, absolut nici o persoană, absolut nimeni.

nici nu pute, nici nu miroase, nu-i nici bun, nici rău; e așa și așa.

nici sământă de..., v. **nici de sământă**.

nici nu se compară, sunt incomparabili.

nici (**nu**) **trăiește, nici** (**nu**) **moare**, bolește (de multă vreme), se zbate între viață și moarte.

nici tu..., nici tu... sau **fără tu..., fără tu...** sau **nu tu..., nu tu...**, nici aceea (sau acela), nici cealaltă (sau celălalt): *când s-au trezit, ia plugul și ia boii de unde nu-s! nici tu Sâmbotin, nici tu Vinerean, nici tu Miercan, nici tu Joian, nici tu Lunel cel bălan ca laptele... și nici tu Mărțian!POP.; ce să facă ei sărbătorile acasă, dacă nu tu copil, nu tu purcel, nu tu cățel?POP.*

nici tuns, nici ras, nicicum, în nici un fel.

nici țipenie (de om), nimeni.

nici țâră (sau **țârucă**) **(de...)**, (*pop.* și *reg.*); nici un pic (de...), nici urmă (de...)

nici țârucă (de...), v. **nici țâră (de...)**.

nici una, nici alta, v. **nici una, nici două**.

nici una, nici două sau **nici una, nici alta**, fără multă vorbă, îndată, numaidecât: *și nici una, nici două, haț! pe ied de gât.CR.; nici una, nici alta, ne apucarăm să spunem cititorilor basmul Băncii de București.EM.*

nici un capăt de ață, nimic, deloc: *Numai văru-meu, Ioan Mogorogea, fecior de gospodar cinstit, nu luase nici un capăt de ață.CR.*

nici (un) dram de..., nici un pic de...

nici un moment, (*loc. adv.*) nici o clipă, nicidecum, în nici un caz: *nu se gândise nici un moment la viitor.*

nici pic de..., v. **fără urmă de...**

nici urmă de..., v. **fără urmă de...**

nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase, se face a nu ști nimic despre ceva la care a luat parte.

nici vorbă sau **nici cuvânt**, **1.** nici un cuvânt: *să nu mai aud nici vorbă!*; **2.** categoric, fără îndoială: *Nici cuvânt, prin urmare, să refuz invitațiunea prietenului meu.CAR.*; **3.** în nici un caz, pentru nimic în lume: *I-au bătut pe popa Pripici, și nici vorbă să mai scoață gazeta.CAR.*

nici zare (de...), nici urmă (de...), nici pic (de...), defel, deloc: *pe cer nu se vedea nici zare de nor.*

nici zi(ua) (și) nici noapte(a), niciodată, deloc.

a (o) nimeri (sau **a (o) da**, **a (o) lovi**) **ca Irimia** (sau **ca Ivan**, **ca Stan**) **cu oiștea-n gard** sau **a (o) nimeri ca țiganul la împărat** sau **a (o) nimeri ca nuca-n perete**, a proceda exact cum nu trebuie, anapoda; a face o prostie, a face una boacănă: *a nimerit ca Irimia cu oiștea-n gard.POP.*

a (o) nimeri ca Ivan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a se nimeri ca nuca în perete, v. **a se potrivi ca nuca în perete**.

a (o) nimeri ca nuca-n perete, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a (o) nimeri ca Stan cu oiștea-n gard, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a (o) nimeri ca țiganul la împărat, v. **a (o) nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard**.

a nimeri (sau **a atinge**, **a lovi**) **în plin**, **1.** a nimeri ținta; **2.** (*fig.*) a-și atinge scopul.

a nimeri în voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a nimeri la tipic, (*pop.*) a veni la momentul potrivit: *ai nimerit la tipic; taman puneam masa!POP.*

a (o) nimeri (ca țiganul) miercurea (sau **vinerea**) **la stână**, a fi inoportun.

a (o) nimeri (ca țiganul) vinerea la stână, v. **a (o) nimeri (ca țiganul) miercurea la stână**.

nimic(ă) alt(a), v. **alt(a) nimic(ă)**.

(o) nimica toată, infim; fără însemnătate, fără valoare.

nimic ceva(și), v. **măcar ceva(și)**.

(atât și) nimic mai mult, doar atât.

ningă-plouă, oricând; orice s-ar întâmpla: *ningă-plouă, noi vom fi prezenți.*

a-i ninge în barbă (sau **pe cap**) **cuiva**, a încărunți.

a-i ninge pe cap cuiva, v. **a-i ninge în barbă cuiva**.

nins de ani (sau **de vreme**), (despre oameni) bătrân.

nins de vreme, v. **nins de ani**.

nitam-nisam, fără multă vorbă, din senin: *poruncește unei slugi... să-l culce* [pe Ivan] *în niște case nelocuite, unde culca pe toți musafirii, cari veneau așa, nitam, nisam.CR.*

nițel câte nițel, v. **(puțin) câte puțin**.

noapte albă, **1.** noapte petrecută fără somn; **2.** noapte de vară din regiunile polare.

noapte bună!, (urare făcută cuiva înainte de culcare): să ai parte de un somn liniștit!

noapte de (sau **după**) **noapte**, (*loc. adv.*) în fiecare noapte, mereu.

noapte după noapte, v. **noapte de noapte**.

noi în de noi, v. **noi între noi**.

noi între noi sau (*reg.*) **noi în de noi**, între ai noștri, între cunoscuți: *eram numai noi în de noi.CR.*

noroc (**de la Dumnezeu** sau **din cer până în pământ**) **că...**, v. **a avea noroc că...**

norocire că..., (*pop.*) bine că ..., noroc că...

norocul... că..., v. **a avea noroc că...**

nostim și cu picățele, (*fam.*; despre oameni) plin de haz, atrăgător, picant.

a notu, v. **în not**.

(peste) nouă mări, v. **(peste) nouă țări și nouă mări**.

(peste) nouă mări și nouă țări, v. **(peste) nouă țări și nouă mări**.

(peste) nouă țări și mări, v. **(peste) nouă țări și nouă mări**.

(peste) nouă țări și nouă mări sau **(peste) nouă mări și nouă țări** sau **(peste) nouă țări și mări** sau **peste nouă mări, peste nouă țări**, foarte departe: *și-a mers el zile și săptămâni, peste nouă mări și nouă țări, până a dat de muntele acela.POP.*

nou-născut, **1.** copil abia născut; sugar; **2.** (*fig.*) renăscut.

nou-nouț, foarte nou.

nou venit, persoană sosită de curând (undeva sau la cineva).

nu altceva, (formulă de întărire) chiar așa, întocmai: *și era frumoasă, bat-o vina, de-ți lua mințile, nu altceva.POP.*

nu are cap de rău (**ce e**), e foarte rău.

nu băga bâta-n furnicar!, nu te amesteca unde nu ai treabă!

nu care cumva să..., în nici un caz să nu..., Doamne ferește să...: *îi rugai să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său.POP.*

nu că..., dar..., să nu credeți cumva că..., însă...

nu că(u)ta că-s mic, nu te uita că sunt mic.

nu ceva, nu altceva, nu alta.

nu cine știe ce, (destul de) puțin.

nu (**care**) **cumva...?**, oare (întâmplător, eventual) nu...?

nu (**care**) **cumva să...**, sub nici o formă să nu..., nici într-un caz să nu...: *să nu cumva să deschideți* [ușa], *până ce nu-ți auzi glasul meu.CR.*

nu de alta, dar..., nu din alt motiv, ci pentru că...: *ia-ți umbrela! nu de alta, dar s-ar putea să plouă!*

nu demult, de puțin timp.

nu e bun de... cum nu sunt eu de popă, nu e făcut pentru..., n-are calitățile necesare pentru...

nu e bun d-un tun, (*pop.*) nu

e bun de nimic.

nu e (de) chip, nu se poate, nu e posibil, e peste putință: *nu era de chip să o mai scoată la cap cu bețivanul de bărbatu-su.POP.*

nu e de mutra lui, v. **nu e de nasul lui.**

nu e de nasul (sau **de mutra**) **lui**, nu e pe potriva lui, îi este superior din toate punctele de vedere.

nu e în toate zilele Paști, nu se petrec în fiecare zi evenimente deosebite, nu avem mereu prilej de bucurie.

nu e mod, (*reg.*) nu e posibil, nu e chip.

nu e nici de zeama prunelor, v. **zeamă de prune.**

nu e nici o brânză de el sau **nu face nici o brânză**, nu e bun de nimic.

nu ești în toate ale tale, nu ești în apele tale.

nu e timpul trecut, nu e prea târziu, mai e timp (pentru a face ceva).

nu e treabă, nu-i rost, nu-i speranță să se întâmple ceva bun: *văzând că nu e treabă, începură a-și spune greșelele.POP.*

nu e vorba, v. **nu-i vorbă.**

nu face nici două parale, nu are nici o valoare, nu e bun de nimic.

nu face nici o brânză, v. **nu e nici o brânză de el.**

nu face nimic!, nu are importanță!: *localizarea se potrivește ca nuca-n perete; dar nu face nimic – repertoriul teatrului s-a mai înavuțit cu încă o „dramă istorică cu mare spectacol" sau cu încă o „comedie de moravuri locale".CAR.*

nu face să..., nu se cade să..., nu se cuvine să...: *nu face să lăsăm damele pentru ca să ne aștepte. CAR.*

nu fi copil!, poartă-te ca un om matur!

nu glumă, (*loc. adv.*) de-a binelea, de tot, serios, tare: *era un brad de flăcău, chipeș și drăgălaș, nu glumă.POP.*

nu-i a bine, nu-i semn bun.

nu i-ar muri mulți înainte!, de-ar muri mai repede!: *baba mea e o sterpătură... nu i-ar muri mulți înainte!CR.*

nu i-a venit încă rândul la horă, (despre fete) e încă prea tână-ră.

nu-i (**nici un**) **bai** (**că...**) sau **de asta nu** (**mi-**)**i bai**, (*reg.*) nu face nimic, nu e nici o pagubă.

nu-i cade coada!, nu pățește nimic!, nu se prăpădește!: *fata, care știa că de făcut treabă nu mai cade coada nimărui, își suflecă mânicile, călcă lut și lipi cuptioriul.CR.*

nu-i cine știe ce, nu-i mare lucru.

nu-i (**lucru**) **curat**, e nefiresc, necurat, blestemat; nu e lucru cinstit.

nu-i cuvânt, (*reg.*) nu încape discuție, nu încape vorbă, nici vorbă: *bună* [femeie], *stăpâne, nu-i cuvânt; dar știi că este o vorbă: când nici nu gândești, atunci te trântește.CR.*

nu-i dă curul de călcâie, v. **nu-i dă curul de pământ.**

nu-i dă curul de pământ (sau **de călcâie**), (*reg.*) nu-și vede capul de treburi; nu mai știe pe unde să scoată cămașa, de ocupat ce este.

nu-i (**de**) **glumă**, e lucru serios.

nu-i iertat, (*înv.*) nu-i îngăduit, nu-i permis.

nu-i numai un câine scurt de coadă, mai sunt și alții la fel.

nu-i trece nimeni pe dinainte, nu se lasă (sau nu poate fi) întrecut, depășit.

nu-i vorbă sau **nu e vorba**, e de la sine înțeles, nu încape vorbă: *De glume, glumeț era moș Nichifor, nu-i vorbă.CR.*; *Nu e vorba, adesea* *discutăm cam pe de lături.CAR.; Nu-i vorbă! avocatul nostru era de seamă, dar și Mușat nu s-a lăsat.EM.*

nu-i vreme de numărare, (*reg.*) nu-i vreme de pierdut.

numai așa sau **așa numai**, **1.** fără complicații, simplificat (sau simplu): *unele* [arme] *împodobite cu nestimate, altele numai așa, fără podoabe.POP.*; **2.** nemotivat, dezinteresat, (pe) degeaba: *fata nu-i de cele de pe drumuri, s-o luați numai așa, cum s-ar întâmpla.CR.*

nu mai bea mâța oțet, (*fam.*) nu se mai prinde, caută-ți alt fraier.

numai (**atâta**) **că...** sau (*reg.*) **numai cât...**, (*loc. conj.*) (atâta) doar că..., (atâta) numai că...: *numai atâta că moșneagul a rămas pleșuv și spetit.CR.*

numai ce (**iată** sau (*pop.*) **iaca**), (*înv.* și *pop.*) **1.** (iată că) brusc, deodată, pe loc; **2.** imediat: *nu plecase bine baba din casă, și numai ce vine la fată un pițigoi.POP.*; **3.** ci doar; **4.** v. **numai cât.**

numai (sau **doar**, **fără**) **cât** (sau **ce**), **1.** (*înv.* și *reg.*) (de) abia; îndată ce...; **2.** v. **numai** (**atâta**) **că...**

numai colea, foarte aproape: *iac-așa, tomnița-i numai colea.POP.*

numai cu trupul, numai cu ce are pe el.

numai dacă..., v. **numai să...**

numai de..., v. **numai să...**

nu mai departe (**decât...**), **1.** chiar în cazul..., chiar în ceea ce privește pe...; **2.** bunăoară, de pildă.

numai de (sau **pentru**) **un gust**, de o poftă, de un capriciu.

nu mai e mult până departe, ceea ce părea îndepărtat, irealizabil, urmează să se întâmple în curând.

nu mai e (sau **s-a dus**) **pomana aia**, (*reg.*) a înțărcat bălaia.

numai în glumă, **1.** fără intenții serioase; **2.** fără gânduri rele, ascunse.

nu mai în mult să..., (*înv.*) de acum înainte să nu mai ...

numai ochi și urechi, foarte atent.

numai pentru un gust, v. **numai de un gust**.

nu mai pot de..., v. **de nu mai pot**.

nu mai puțin..., (măcar) în egală măsură, de asemenea, deopotrivă.

numai sapa și hârlețul, (despre oameni) nu mai are mult de trăit.

numai să... (sau **de...**, **dacă...**), (*loc. conj.*) cu condiția ca..., doar dacă...: *fă cum știi, numai să nu ne bagi și pe noi în belea.CR.*

nu mă costă nimic, e ușor, nu pretinde efort.

nu mă încălzește!, nu-mi ține de cald, nu-mi folosește la nimic, nu mă interesează, nu mă privește.

nu mă lua așa!, nu-mi vorbi în felul acesta!

nu mă (**în**)**nebuni!**, (*fam.*) nu mai spune!, ce vorbești?, măi să fie!, nu zău?: *nu mă-nebuni, onorabile! dumneata ești?CAR.*

nu mă omorî!, (*fam.*) nu mai spune!, ce vorbești?, nu mă înnebuni!

a-i număra coastele (cuiva), v. **a fi numai piele**(**a**) **și os**(**ul**).

a număra îmbucăturile (sau **înghițiturile**) (cuiva), a ține socoteală la mâncare (cuiva).

a număra înghițiturile (cuiva), v. **a număra îmbucăturile** (cuiva).

a-i număra oasele (cuiva), v. **a fi numai piele**(a) **și os**(ul).

a număra pașii cuiva, a supraveghea pas cu pas pe cineva.

a număra pavelele, v. **a număra pietrele**.

a (**se**) (**putea**) **număra pe degete** (sau **pe o mână**), a fi în număr (foarte) mic: *sunt așa de puține că le-am putea număra pe degete.CAR.*

a (se) (putea) număra pe o mână, v. **a (se) (putea) număra pe degete.**

a număra pietrele (sau **pavelele**), (*reg.*) a umbla fără rost, a bate străzile.

a număra puțin, v. **a nu număra zile multe.**

a nu număra zile multe sau **a număra puțin**, a (mai) avea puțin de trăit.

numărul unu, (*fam.*) de primă calitate; strașnic, excelent.

nu mă trage inima, nu mă trage ața, n-am chef; n-am curaj.

(în) nume de..., (*înv.*) socotind că..., recunoscând drept...; ca și...: *atâta-l zmâciră și-l dărâmară, cât îl lăsară nume de mort.DOS.*

nu miroase a nas de om, nu e cinstit, onorabil: *să umblați numai așa de frunza frăsinelului,... asta nu miroase a nas de om.CR.*

nu mult după..., la puțină vreme după...: *Și nu mult după aceasta, numai iaca ce vine și Moartea.CR.*

nu numai că..., în afară de faptul că..., pe lângă că...: *vizite ca ale dumitale nu numai că nu mă supără, dar îmi fac chiar mare plăcere.CAR.*

nu oarecum să..., (*înv.*) în nici un caz să nu..., nu care cumva să...

nu o (singură) dată, (*loc. adv.*) în repetate rânduri, adesea.

nu piere lumea (sau **târgul**), nu-i nici o grabă.

nu piere târgul, v. **nu piere lumea.**

nu prea..., nu chiar..., nu tocmai...: *În lume sunt deosebiri mari de vechime între state, între formațiile politice; dar între popoare, între neamuri, nu prea.CAR.*

nu i s-a răcit de tot cenușa, n-a murit de multă vreme: *d-l Dimancea cutează s-o atingă* [memoria lui M. Costache Epureanu], *când încă nu s-a răcit de tot cenușa mult regretatului bărbat de stat.CAR.*

nu se află!, (*pop.*) e imposibil!, nu există!

nu se dărâmă pământul sau **se dărâmă pământul?**, nu se întâmplă nimic: *mai răbdați și voi două ceasuri, că doar nu se dărâmă pământul!*

nu se prinde!, (*fam.*) nu mă poți păcăli!, nu ține figura!: *hai, las-o baltă că nu se prinde!*

nu stă natra într-un fir (*reg.*), nu e mare pagubă.

nu șaga-maga, (*reg.*) nu glumă: *țiganii se bucură mult de el, că era harnic la lucru, nu șaga-maga.POP.*

nu șagă, (*loc. adv.*; *reg.*) (formulă de întărire) nu joacă, nu glumă: *sute și mii de brațe trebuie acolo, nu șagă.CR.*

nu și nu, categoric nu, în nici un caz, sub nici o formă.

nu (prea) știe multe, e impulsiv, nepăsător la urmările faptelor sale: *ș-apoi las'pe popa Niculai Oșlobanu, căci el nu prea știe multe; slujește câte trei liturghii pe zi și pomenește la hurtă.CR.*

nu știi (sau **mai știi**) **cum vine vremea**, cine știe ce se va întâmpla, cum vor evolua lucrurile: *mai știi cum vine vremea, poate să te faci popă aici.CR.*

nu știi de unde sare iepurele!, nu știi ce surpriză te așteaptă!

nu știi românește?, nu înțelegi ce-ți spun?, te faci că nu pricepi?

nu știu ce, **1.** indefinit, inexprimabil, inexplicabil: *În taina farmecelor sale e-un „nu știu ce“ ș-un „nu știu cum“.EM.*; **2.** bagatelă, fleac.

nu știu ce-mi vine (să...), nu știu ce mă face (să...).

nu știu ce să-mi fac (sau **n-am ce-mi face**) **capului**, (*înv.* și *pop.*) n-am încotro: *pe fiul cel mai mic... nu-l trăgea inima a pleca în pețit;*

dară n-avu ce-și face capului, căci tată-său îl trimetea într-una să caute a se căpătui și el.POP.

nu știu cât... (**câtă...** etc.), (foarte) mult: *mergând înainte cale de nu știu câte zile, dete de palaturile lui Verdeș-împărat.POP.*

nu știu cum, **1.** de neînțeles, ciudat, bizar; inexplicabil: *mătușa nu știu cum se încâlcește prin cânepă.CR.*; **2.** care nu poate fi exprimat, inexprimabil: *Deși nu e decât femeie, e totuși altfel „nu știu cum".EM.*

nu știu, zău, (*pop.*) mă îndoiesc, mă întreb dacă nu cumva..., serios că nu știu: *când ideile cafenelei Procope vor intra în capetele țăranilor, nu știu, zău, unde ajungem.EM.*

nu (**după**) **târzie vreme**, (*înv.* și *pop.*) nu după mult timp, curând.

nu târziu după..., nu mult timp după...

nu te mai întâlnești cu pomana asta!, nu mai pupi un asemenea noroc (sau chilipir)!

nu te teme!, fii convins!, fii sigur!, n-avea grijă!

nu tocma(**i**), nu chiar: *la închipuiești că... te-ai fi pomenit cu un tânăr, nu tocma prost băiat, dar ageamiu.CAR.*

nu te uita în gura lui!, nu lua în seamă ce spune, nu te lua după el, nu-l crede!

nu tu..., nu tu..., v. **nici tu..., nici tu...**

nu-ți este rușine (**obrazului**)**!**, v. **n-ai** (**nici un pic de**) **rușine.**

nu-ți ia din nas (**dacă...**), v. **nu-ți pică nasul** (**dacă...**).

nu ține figura!, (*fam.*) nu merge!, nu se poate!

nu ține nici de cald, nici de frig, nu e de nici un folos, nu prezintă nici un interes.

nu-ți pică nasul sau **nu-ți ia din nas** (**dacă...**), nu pierzi nimic (dacă...).

nu umbla cu șoalda (sau **cu cioara vopsită**)**!**, (*fam.*) nu fi șmecher!

nu zi hop până nu intri în joc (sau **până nu sari**, **până nu treci șanțul**)**!**, nu te bucura înainte de a vedea sfârșitul!, nu te lăuda prea devreme cu o izbândă nesigură!

nu zi hop până nu sari, v. **nu zi hop până nu intri în joc!**

nu zi hop până nu treci șanțul!, v. **nu zi hop până nu intri în joc!**

O

oastea lui Papuc, mulțime neorganizată, nedisciplinată: *parcă era oastea lui Papuc.CR.*

a o obârși (cu cineva), (*reg.*) a o păți (cu cineva).

obiceiul pământului, tradiția locului, cutumă: *Ce-i drept și ce-i strâmb știa fiecare din obiceiul pământului.EM.; ce aș putea zice mai mult decât am zis despre criticele lui? ... poate, după obiceiul pământului, deplorabile platitudini amabile sau observațiuni de pretenție ridiculă.CAR.*

obișnuința (sau **deprinderea**) **e a doua natură**, obișnuința înlocuiește tendințele naturale.

obraz de scoarță, om fără rușine, neobrăzat: *ce-i de făcut? ... s-a trece ea și asta; obraz de scoarță și las-o moartă-n popușoi.CR.*

obraz subțire, persoană fină, pretențioasă: *sunteți obraze subțiri. CR.*

obrazul subțire cu cheltuială se ține, traiul pe picior mare costă: *marele om de stat e dintre obrazele subțiri cari se țin cu cheltuială.EM.*

a se observa cale de-o poștă, v. **a se vedea cale de-o poștă.**

a obține un ciolan de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

a obține un os de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

o bucată de drum, o anumită distanță: *au mers o bucată de drum împreună, după care s-au despărțit.POP.*

o bucată (sau **un codru**) **de pâine**, minimum de existență: *trudea de dimineața până seara pentru o bucată de pâine.*

o bucată de vreme, un anumit timp: *duh din duhul său a dat școlarilor o bucată de vreme.CR.*

o casă de copii, copii mulți: *o văduvă sărmană și c-o casă de copii.CR.*

a ocărî cum îi vine la gură, v. **a certa cum îi vine la gură.**

ochenat și sprâncenat, bătător la ochi; frapant, strident.

ochi broștești, (*pop.*) ochi bulbucați.

ochi de ciur, ochi foarte mici.

ochi de pisică, v. **ochi de vultur.**

ochi de șoim, v. **ochi de vultur.**

ochi de vultur (sau **de șoim**, **de pisică**), (*fig.*) privire ageră.

ochii adunării, (*înv.*) conștiința publică: *Iară de nu va cunoaște toată adunarea fiilor lui Israil și va uita cuvântul den ochii adunării.BIBLIA.*

o clipă!, răbdare!

ocna îl paște, va ajunge în pușcărie.

a se ocupa cu șederea, (*fam.*) a nu face nimic.

a ocupa loc, (*reg.*) a se așeza.

odată cu capul!, cu nici un preț, nici mort!: *nu deschide, odată cu capul! CAR.; însângerarea țării... o poate țara înlătura foarte ușor prin o procedare sumară față cu cei ce, fără nici un drept, au dat în numele națiunii ceea ce știau bine că națiunea nu voiește a da odată cu capul.EM.*

odată pentru totdeauna, definitiv.

odată și odată, **1.** demult, odinioară; **2.** într-o bună zi, cândva, mai devreme sau mai târziu: *această viață în care toate sunt zădărnicii, afară de fapta bună ce trebuie să se socotească odată și-odată.CAR.*

odihnească în pace!, v. **dormi în pace!**

a odihni bucatele (sau **mâncarea**), a-și face siesta: *Ceilalți mai rămân oleacă sub răchită la umbră, să odihnească bucatele.CR.*

a odihni mâncarea, v. **a odihni bucatele**.

o fi, că prea-i (sau **prea le**) **zici cu foc!**, tot ce se poate, e posibil: *o fi, că prea le zici cu foc!POP.*

a se ofili de dor, v. **a se topi de dor**.

a se ofili de dorul cuiva, v. **a se topi de dor**.

a ofta din adâncul (sau **din băierile**) **inimii**, a ofta din tot sufletul: *Atunci sfânta Duminecă a oftat din adâncul inimii.CR.*

a ofta din băierile inimii, v. **a ofta din adâncul inimii**.

a ofta după cineva (sau **după ceva**), a regreta pierderea cuiva (sau a ceva); a tânji după cineva (sau după ceva): *toată ziulica ofta omul după o vorbă mai dulce.CAR.*

o fugă de cal, o distanță potrivită.

o grădină de om, o persoană agreabilă, încîntătoare.

o grămadă de..., o mulțime de...

o idee (de...), o cantitate (redusă), puțin: *e cu o idee mai mare; împrumută-mi o idee de zahăr.*

oleacă (sau **olecuță**) **de...**, (*loc. adv.*) un pic de..., puțin: *să mai bem câte oleacă de apă!EM.*

olecuță de..., v. **oleacă de...**

o lume (**toată** sau **întreagă**), v. **lumea toată**.

omagiile mele!, (formulă de salut respectuos) vă prezint omagiile mele!: *omagiile mele, scumpă doamnă!*

om al dracului, v. **omul dracului**.

om al faptelor, persoană care-și pune în practică proiectele, năzuințele.

o mamă de bătaie, o bătaie strașnică.

om cu casă, om însurat, om la casa lui.

om cu greutate, **1.** persoană cu familie grea; **2.** persoană cu autoritate, cu influență.

om cu (sau **de**) **năráveală**, (*reg.*) om cu deprinderi civilizate, cu care te poți înțelege.

om cu scaun la cap (sau **cu socoteală**), persoană rezonabilă.

om cu socoteală, v. **om cu scaun la cap**.

om de bine, persoană altruistă.

om de litere, literat.

om de mascaradă, om de nimic, secătură.

om de năráveală, v. **om cu năráveală**.

om de nimic, hahaleră, secătură: *Pedeapsa cu moartea* [Schopenhauer] *a susținut-o pentru că el a dovedit că, cine e născut canalie și* *om de nimic, om de nimic și dușman omenirii rămâne întotdeauna.EM.*

om de omenie, om cumsecade, de treabă: *Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie.CR.*; *e păcat că s-a prăpădit așa om de omenie.CAR.*

om de paie, om fără personalitate.

om de pe stradă, primul venit; oricine.

om de știință, savant.

om de treabă, (*fam.*) persoană cumsecade: *niște bieți zdrențuroși și nepieptănați ca ăștia cu greu pot rămâne oameni de treabă.CAR.*

om dintr-o bucată, om integru.

om făcut, **1.** persoană cu stare; **2.** persoană ajunsă la maturitate (sau la independență).

om hârbuit, persoană cu sănătatea zdruncinată.

o mână de om sau **om puțin la trup**, persoană mică de statură, firavă: *era o mână de om, dar făcea tărăboi cât zece.*

o mândrețe de fată, o fată frumoasă: *și avea împăratul o mândrețe de fată.POP.*

a se omorî cu firea, v. **a se prăpădi cu firea**.

a se omorî cu gândul, a se gândi; a se frământa.

a omorî cu zile (pe cineva), **1.** a pricinui moartea cuiva înainte de vreme; **2.** a produce necazuri mari cuiva: *mă omori cu zile, împielițatule!POP.*

a se omorî de râs, v. **a leșina de râs**.

a omorî doi iepuri dintr-o lovitură, v. **a omorî două muște dintr-o lovitură**.

a omorî două muște (sau **doi iepuri**) **dintr-o lovitură**, a da o lovitură dublă.

a-l omorî dracul (pe cineva), (*pop.*) a avea epilepsie.

a-și omorî foamea, a-și potoli foamea; a mânca.

a omorî în bătaie (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva): *Baba... prinde* [găina] *ș-o bate, ș-o bate, pân-o omoară în bătaie.CR,*

a omorî păduchele pe burtă, a fi foarte sătul.

a-și omorî timpul, v. **a(-și) pierde vremea**.

a-și omorî vremea, v. **a(-și) pierde vremea**.

om puțin la trup, v. **o mână de om**.

omul (sau **poama**, **salba**, **om al**) **dracului**, **1.** persoană îndrăcită, drăcoasă, plină de draci; **2.** persoană descurcăreață.

omul lui Dumnezeu, om credincios, evlavios și bun la suflet: *O dată nu fusese măcar bănuit de vreo faptă necuviincioasă – în sfârșit adevărat omul lui Dumnezeu.CAR.*

o nebunie!, extraordinar!, formidabil!, teribil!, nemaipomenit!: *vizită expoziția; o nebunie!*

o palmă de loc, **1.** o distanță foarte mică: *de la Neamț la Fălticeni și de la Fălticeni la Neamț, era pentru noi atuncia o palmă de loc.* CR.; **2.** o suprafață mică de teren: *moștenise de la bunici o palmă de loc în inima satului.*

a opri avântul (cuiva), v. **a opri elanul** (cuiva).

a opri calea (cuiva) sau (*înv.*) **a-i fi oprită calea** (cuiva), **1.** a aține calea cuiva; **2.** a interzice accesul cuiva undeva: *Bine Ivane, du-te; nu ți-i oprită calea.CR.*

a opri (sau **a tăia**) **elanul** (sau **avântul**) (cuiva), a domoli (pe cineva).

a i se opri în gât (ceva cuiva), v. **a-i sta în gât** (ceva cuiva).

a se opri la (sau **a se întoarce de la**) **calea jumătate** (sau **jumătate calea**), a se întoarce de la mijlocul drumului.

a se opri la jumătate calea, v. **a se opri la calea jumătate.**

a-și opri răsuflarea, v. **a-și ține răsuflarea.**

a i se opri răsuflarea (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a-și opri răsufletul, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și opri răsuflul, v. **a-și ține răsuflarea.**

a i se opri respirația (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a-și opri respirația, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și opri suflarea, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și opri sufletul, v. **a-și ține răsuflarea.**

opt (**pe**) **un cal** sau **hop un cal**, (*glumeț*) un singur cal trage căruța foarte încărcată: *hii! opt un cal, că nu-s departe Galații!CR.*

oră de oră, (*loc. adv.*) mereu, întruna.

a orândui de moarte (pe cineva), (*înv.*) a condamna la moarte (pe cineva).

a orbi (sau **a chiorî**) **de la obraz** (sau **din ochi**) (pe cineva), a minți în față pe cineva: *Ghiță... apoi nu mă orbi de la obraz așa.CAR.*

ordinul calțavetei, Ordinul (englezesc al) Jartierei.

ori (**cu**) **capul de piatră, ori** (**cu**) **piatra de cap**, într-un fel sau altul; fie ce-o fi!: *stăpâne, zise atunci calul, de-acum înainte ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap, tot atâta-i; fii odată bărbat și nu-ți face voie rea.CR.*

orice ar fi, orice s-ar întâmpla: *nu plec de aici orice ar fi.*

ori de câte ori, (*loc. conj.*) de fiecare dată, în toate cazurile: *am izbutit ori de câte ori ți-am dat ascultare.POP.*

ori e laie, ori bălaie, v. **ori e tunsă, ori e rasă.**

ori e tunsă, ori e rasă sau **ori e laie, ori bălaie**, sau una, sau alta; într-un fel sau altul.

ori încotro, indiferent în ce direcție.

ori prea-prea, ori foarte-foarte, același lucru, tot aia: *Să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte.CAR.*

a osebi inima, (*înv.*) a speria, a îngrozi, a descuraja: *Frații voștri v-au osebit inima voastră.BIBLIA.*

osebit de asta, în afară de asta, pe lângă asta: *Și osebit de asta, nici nu mi-e bine.CR.*

o secundă!, o clipă!, un minut!, un moment!

a osândi la șanț (pe cineva), (*înv.*) a pedepsi la muncă silnică (pe cineva).

o sumă de..., o seamă de..., un număr de...: *o sumă de părinți sunt ... nemulțumiți de copiii lor.CAR.*

o toană, puțin, câtva: *cară-te cât e cu cinste, că-ți mai lungesc urechile o toană!CAR.*

oul lui Columb, problemă considerată insolubilă, dar rezolvată simplu.

o umbră de om, o persoană foarte slabă.

o viață de om, întreaga viață.

P

pace bună!, (formulă de salut) să trăiți în bună pace!

pace vouă!, (*bis.*) să vă dăruiască Dumnezeu liniște și pace!

p-aci ți-e drumul, (*pop.*) pornește la drum; întinde-o!, tuleo, băiete!: *își lua măgarul de căpăstru și p-aci ți-e drumul.POP.*

pagubă că... (sau **de...**), (*reg.*) păcat că... (sau de...): *pagubă că îl doreau șalele și zăcea la pat.*

pagubă de..., v. **pagubă că...**

(**atâta**) **pagubă în ciuperci!**, v. **atâta pagubă!**

pana prostului, (*fam.*) pană de benzină.

para frântă, nici un ban, lețcaie: *El n-avea para frântă.CAR.*

parcă a intrat dracul în el, e agitat, energic sau mânios peste măsură.

parcă (sau **doar n-**)**am omorât pe tata** (**și pe mama** sau **pe cineva, pe nimeni**), de ce să sufăr eu, că doar n-am nici o vină?

parcă a pus-o pe șapte cai, v. **parcă l-a pus pe șapte cai**.

parcă a răsărit din pământ, v. **a răsări ca din pământ (din iarbă verde)**.

parcă ar fi căzut din nori, (despre oameni) parcă nu face parte din lumea asta, așa e de străin de cele ce se petrec în jur.

parcă ar fi scos de la naftalină, (*fam.*) **1.** învechit, demodat; **2.** repus în circulație; readus în actualitate.

parcă dau tătarii, v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă)**.

parcă dau turcii, v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă)**.

parcă i-a luat (cineva) **pânza de pe obraz** (sau **de pe ochi**), (*reg.*) parcă s-a sculat din sicriu: *galbăn la față de parcă-i luase pânza de pe obraz.CR.*

parcă i-a luat (cineva) **pânza de pe ochi**, v. **parcă i-a luat** (cineva) **pânza de pe obraz**.

parcă i-a murit mireasa, e foarte supărat.

parcă-i de tipar, v. **ca de tipar**.

parcă-i lucru făcut, v. **parcă-i un făcut**.

parcă-i (sau **pare, gândești că-i**) **tras prin** (sau **printr-un**) **inel** (sau **prin** (sau **printr-o**) **verigă, printr-o mărgea**) sau **tras ca prin inel**, cu trupul subțire, mlădios, grațios; zvelt: *fata împăratului părea trasă prin inel.POP.*

parcă-i tras prin mărgea, v. **parcă-i tras prin inel**.

parcă-i tras printr-un inel, v. **parcă-i tras prin inel**.

parcă-i tras prin verigă, v. **parcă-i tras prin inel.**

parcă-i un făcut (sau **lucru făcut**), parcă-i lucru necurat: *parcă era un făcut, de câte ori îl căutasem, nu era acasă.*

parcă-i un fir de tort, e foarte slab; e slab ca un țâr.

parcă îi arde foc sub tălpi, v. **parcă îi arde jăratec sub tălpi.**

parcă îi arde jăratec (sau **foc**) **sub tălpi** sau **arde focul la tălpile picioarelor**, pericolul e iminent.

parcă îi (sau **îți** etc.) **tot ninge și îi** (sau **îți** etc.) **plouă**, e veșnic nemulțumit, posomorât: *nu știu ce are, dar parcă mereu îi tot ninge și-i tot plouă.*

parcă îi tot pute ceva, nu-i place nimic; e veșnic nemulțumit.

parcă-l aleargă tătarii (din urmă), v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă-l aleargă turcii (din urmă), v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă-l alungă (sau **aleargă, gonesc**) **tătarii** (sau **turcii**) (**din urmă**) sau **parcă dau tătarii** (sau **turcii**) sau **parcă l-au luat tătarii** (sau **turcii**) **la goană**, e foarte grăbit: *plecase ca din pușcă, de parcă îl alungau tătarii din urmă.*

parcă l-a pus (sau **a pus-o**) **pe șapte cai**, parcă i-a mai trecut mânia, supărarea, parcă s-a mai îmbunat: *așa se bucurase zgripțuricea de babă, parcă o pusese pe șapte cai!POP.*

parcă l-au luat tătarii la goană, v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă l-au luat turcii la goană, v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă-l gonesc tătarii (din urmă), v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă-l gonesc turcii (din urmă), v. **parcă-l alungă tătarii (din urmă).**

parcă (sau (*pop.*) **ca cum**) **m-ar** (sau **te-ar, l-ar** etc.) **mușca** (sau **pișca**) **un purice**, nu-mi (sau nu-ți, nu-i etc.) pasă, nu mă (sau nu te, nu îl etc.) doare: *simțise acul doftoroaiei ca cum te-ar pișca un purice.POP.*

parcă m-ar pișca un purice, v. **parcă m-ar mușca un purice.**

parcă nu-i sunt (**toți**) **boii acasă**, e indispus, supărat.

parcă toată lumea ar fi a lui, e nespus de fericit.

⇒ **parcă tot suge la țâță**, e cam prost din fire, n-are minte: *om în trup destul de mare și minte de copil are; știe vorbe să îndruge, parcă tot la țâță suge.PANN.*

parcă ți-a (sau **v-a** etc.) **ieșit un sfânt din gură**, (*pop.* și *fam.*) ai (sau ați etc.) dat o soluție neașteptat de bună, ai spus exact ceea ce trebuie: *Că bine zici, dascăle Zaharie; parcă ți-a ieșit un sfânt din gură.CR.*

pardesiu de scânduri, (*arg.*) sicriu.

pare că, parcă: *ochii lui albaștri străluceau pare că de putere și energie.EM.*

pare tras prin inel, v. **parcă-i tras prin inel.**

pare tras prin mărgea, v. **parcă-i tras prin inel.**

pare tras printr-o mărgea, v. **parcă-i tras prin inel.**

pare tras printr-o verigă, v. **parcă-i tras prin inel.**

pare tras printr-un inel, v. **parcă-i tras prin inel.**

pare tras prin verigă, v. **parcă-i tras prin inel.**

parte..., parte..., unii..., alții...; fie..., fie...: *vânduse moștenirea, parte unor neamuri, parte la străini.*

partea leului, partea cea mai mare dintr-un câștig realizat în comun, rezervată de cineva pentru sine: *le dăduse și lor ceva din câștig, dar partea leului rămăsese a lui.*

partea sufletului, (*înv.*) mulțumire sufletească.

pas alergător, mers în fugă.

a pasa mingea, (*arg.*) a se eschiva.

pasăre de noapte, (*arg.*) prostituată.

pas cu (sau (*înv.*) **la**, **din**) **pas**, (*loc. adv.*) **1.** încetul cu încetul, treptat: *și pas cu pas pe urma ei alunecă-n odaie. EM.*; **2.** din aproape în aproape: *îi urmărea raționamentul pas cu pas*; **3.** îndeaproape: *Tu, care ne-mblânzită din umbră, fără glas, m-ai urmărit pe drumul durerii pas cu pas.TOP.*

pas din pas, v. **pas cu pas.**

pas la pas, v. **pas cu pas.**

pa și pu!, (*glumeț*) la revedere!

pa și pusi!, (*arg.*) la revedere!

a o pașli, (*reg.*) a o șterge (de undeva): *erai să ne dăruiești cu milă și cu daruri împărătești, dacă nu te vedeam când ai pașlit-o.CR.*

a paște bobocii (sau **muștele**, (*înv.*) **vântul**), a pierde vremea fără rost, în zadar.

a paște cinstea cuiva, (*înv.*) a dezonora pe cineva.

a paște cu prăjina (pe cineva), (*înv.*) a pândi (cu intenții agresive) (pe cineva).

a-l paște gândul (sau **un gând**) (pe cineva), a fi preocupat, frământat de ceva: *îl păștea gândul să se mute la București.*

a paște iarba pe care o cunoști, a păzi lucrul pe care-l cunoști, care ți-e aproape; a face ceea ce ești deprins să faci.

a paște muștele, v. **a paște bobocii.**

a-l paște (sau **a-l împinge**) (pe cineva) **păcatul** (**să...**), **1.** a fi înclinat, tentat să...; **2.** a fi cât pe ce să se întâmple o nenorocire: *era să ne pască alt păcat: cât pe ce să ne toropească bradul aprins.CR.*

a(-și) paște prilejul (sau **vremea**), (*înv.*) a pândi momentul potrivit.

a paște sâmbetele (cuiva), v. **a purta sâmbetele** (cuiva).

a-l paște un gând (pe cineva), v. **a-l paște gândul** (pe cineva).

a paște vântul, v. **a paște bobocii.**

a(-și) paște vremea, v. **a(-și) paște prilejul.**

patinoar de muște, (*glumeț*) chelie.

patru blane, (*arg.*) sicriu.

(e) păcat că... (sau **să...**, **de...**) sau **(e) păcat de Dumnezeu** sau **(e mai) mare păcat(ul)**, îmi pare rău că... (sau de...): *nu-i păcat de Dumnezeu?CR.*

păcat că te-a făcut Dumnezeu rumân cu căciulă! sau **geaba mai porți căciulă!**, ce folos de tine, dacă ești prost?

(e) păcat de..., v. **(e) păcat că...**

(e) păcat de Dumnezeu, v. **(e) păcat că...**

(vai de) păcatele mele (sau **ale tale** etc.)! sau **păcatele mele cele grele!**, vai de mine (sau de tine etc.)!: *bine, nene, păcatele mele, de ce n-ai venit la berărie?CAR.*

păcatele mele cele grele!, v. **(vai de) păcatele mele!**

(e) păcat să..., v. **(e) păcat că...**

păi cum?, v. **apoi cum?**

a păli în numele tatălui (pe cineva), v. **a lovi în numele tatălui** (pe cineva) .

pământ (sau **loc**) **de hrană**, pământ arabil.

pământul (sau **țara**) **făgăduinței** (sau (*înv.*) **făgăduit**), **1.** Palestina; **2.** (*fig.*) țară fericită, mănoasă, blagoslovită; **3.** (*fam.*) America.

pământul făgăduit, v. **pământul făgăduinței**.

a păpa agoniseala (cuiva), v. **a păpa banii** (cuiva).

a păpa averea (cuiva), v. **a păpa banii** (cuiva).

a păpa banii (sau **paralele, părăluțele, agoniseala, averea**) (cuiva), a cheltui, a toca banii (cuiva): *În tot cazul, agerul redactor și istețul nostru diplomat are să le pape frumușel părăluțele.CAR.*

a păpa bătaie, (*fam.*) a mânca bătaie.

a păpa gaia (pe cineva), v. **a lua gaia** (pe cineva).

a păpa paralele (cuiva), v. **a păpa banii** (cuiva).

a păpa părăluțele (cuiva), v. **a păpa banii** (cuiva).

a păpat miaul, a pățit-o.

a părăsi lumea, a muri.

a părăsi patul, **1.** a se da jos din pat; **2.** (*p. ext.*) a se face bine, a se însănătoși: *avea carne bună: în trei zile părăsise patul.*

a părăsi scena, **1.** a renunța la profesiunea de actor, a se retrage din teatru; **2.** (*p.gener.*) a se retrage dintr-o activitate oarecare sau din viața socială; **3.** a muri.

a părăsi terenul, a ceda, a se da bătut.

a-i părea bine (cuiva), a se bucura: *Și auzind caprele din vecinătate de una ca asta, tare le-a mai părut bine.CR.;De-aceea taci și încă bine paie-ți că nu te regalăm, cum știm, cu bețe.EM.; Cum, nu vă pare bine?TOP.*

a părea ca scris, v. **a fi ca scris**.

a părea ca scris de frumos, v. **a fi ca scris**.

a i se părea cu cugetul (cuiva), (*înv.*) a considera că..., a socoti: *Tot cui ce i se-au părut cu cugetul au adus peceți, și cercei, și inele.BIBLIA.*

a i se părea cu rușine, (*înv.*) a se rușina: *i să părea cu rușine de cearta ce se făcea.PANN.*

a-i părea de șanț (cuiva), v. **a-i fi de șanț** (cuiva).

a i se părea gardul pârleaz, (*pop.*) a fugi mâncând pământul.

a-i părea lucru de șagă (cuiva), v. **a fi (de) șagă**.

a-i părea rău (cuiva) **de...** (sau **după...**), **1.** a regreta (pe cineva sau ceva): *Pare-mi rău, dat n-am ce face, supărarea nu-mi dă pace.POP.; Să dea Domnul, cucoane, să fie altfel, că mie unuia nu mi-a părea rău. CR*; **2.** a compătimi (pe cineva): *Îmi pare foarte rău de ea, dar trebuie să avem curaj a ne închina soartei. CAR.*

a părea rău dispus, v. **a fi rău dispus**.

a-i părea rău (cuiva) **după...**, v. **a-i părea rău** (cuiva) **de...**

a-i părea (de) șagă (cuiva), v. **a fi (de) șagă**.

părere bună, v. **părere de bine**.

părere de bine sau (*înv.*) **părere bună** sau **bună părere**, bucurie, mulțumire: *Mă-nfiorai auzind, și cu toate astea nu-mi puteam stăpâni o părere de bine.EM.*

părere de rău sau (*înv.*) **părere rea** (sau **părere rău**), mâhnire, regret, remușcare, căință: *La ce statornicia părerilor de rău, când prin această lume să trecem ne e scris ca visul unei umbre și umbra unui vis?EM.; bucuria că au scăpat de rigla lui reglementară sau părerea de rău că i-au pierdut nasul?CAR.; Te cuprind deodată lungi păreri de rău dup-o fericire care întârzie, după câte n-au fost, dar puteau să fie, după cele duse pentru totdeauna. TOP.*

păs pământului, (*înv.*) nenumărat; mult.

a păstra amintirea (sau (*înv.*) **suvenirul**) (cuiva sau a ceva) sau

a păstra în amintire (sau **în inimă, în suflet, în minte**) (pe cineva sau ceva), a nu uita (niciodată) (pe cineva sau ceva): *păstrase în minte ultimul sfat al tătâne-su: nu te înhăita cu proștii!*

a-și păstra (sau **a-și ține**) **calmul** (sau **cumpătul, sângele rece**), **1.** a rămâne calm; **2.** a nu intra în panică.

a-și păstra cumpătul, v. **a-și păstra calmul.**

a păstra în amintire (pe cineva sau ceva), v. **a păstra amintirea** (cuiva sau a ceva).

a păstra în inimă (pe cineva sau ceva), v. **a păstra amintirea** (cuiva sau a ceva).

a păstra în minte (pe cineva sau ceva), v. **a păstra amintirea** (cuiva sau a ceva).

a păstra în suflet (pe cineva sau ceva), v. **a păstra amintirea** (cuiva sau a ceva).

a păstra în viață (pe cineva), a cruța viața (cuiva).

a păstra linia de mijloc, a fi moderat, cumpătat.

a-și păstra partea leului, v. **a lua partea leului.**

a păstra proporțiile, a respecta o anumită limită în afirmații, a nu exagera.

a păstra sâmbetele (cuiva), v. **a purta sâmbetele** (cuiva).

a-și păstra sângele rece, v. **a-și păstra calmul.**

a păstra suvenirul (cuiva sau a ceva), v. **a păstra amintirea** (cuiva sau a ceva).

a păstra (sau (*înv.*) **a face**) **tăcere**(**a**), a nu divulga, a tăinui, a tăcea: *iubind în taină am păstrat tăcere, gândind că astfel o să-ți placă ție.EM.*

a păși din urmă (pe cineva), (*înv.*) **1.** a urma îndeaproape (pe cineva); **2.** a urmări (pe cineva).

a(-i) păși (sau **a(-i) trece, a(-i) călca**) **pragul** (cuiva sau a ceva), a intra (sau a ieși de) la cineva (sau (de) undeva); (*p.ext.*) a vizita, a frecventa (pe cineva sau ceva): *i-a poruncit să nu-i mai calce pragul.CAR.*

a păși cu dreptul (sau **cu stângul**), a începe bine (sau rău) ceva.

a păși cu stângul, v. **a păși cu dreptul.**

a pătimi nevoie, v. **a păți nevoie.**

a pătrunde cu privirea, a cerceta, a scruta.

a-l pătrunde la mațe (pe cineva), a-l surprinde, a-l afecta (pe cineva).

a o păți (cu cineva), a o încurca, a-și găsi beleaua (cu cineva); a i se înfunda: *la ultima escapadă amoroasă era s-o pățească.*

a păți alageaua, (*înv.*) a fi păcălit.

a păți (sau **a pătimi**) **nevoie**, (*înv.*), a suferi, a pătimi: *și deși paț nevoaie și scârbă... le iai tot greul. DOS.*

a păți (**vreo**) **rușine**, a ajunge de batjocură, de ocară: *Nedejdea* [moșilor noștri] *le-au fost toată pre tine și n-au pățât nicăiuri rușine.BIBLIA.*

păzește-ți treaba!, vezi-ți de treabă!; stai cuminte!: *ba, păzește-ți treaba, jupâneșică!CR.*

a se păzi ca de popă tuns (de cineva), v. **a fugi ca de popă tuns** (de cineva).

a-și păzi calea, v. **a-și căuta de cale.**

a păzi (sau **a ațime, a ține**) **calea** (sau **cărarea, drumul, poteca**) (cuiva), **1.** a ieși în calea cuiva: *Dar ți-ai găsit; noi ațiindu-i calea, o pofteam cu stăruință să cinstească de la fiecare.CR.*; **2.** (*înv.* și *reg.*) a pândi pe cineva (pentru a-i face un rău); **3.** (*reg.*) a purta pică (cuiva); **4.** a împiedica (pe cineva) să meargă mai departe: *din Hotin și pân'la mare vin muscalii de-a călare, de la mare la Hotin mereu calea ne-o ațin.EM.*

a păzi (sau **a îngriji**) **ca (pe) ochii din cap**, a păzi (sau a îngriji) cu mare atenție: *frumoasă mai era mezina și o păzea împăratul ca pe ochii din cap.POP.*

a păzi casa cu praștia, a sta puțin pe acasă, a fi greu de găsit acasă: *păzești casa cu praștia și una, două la Marică.PANN.*

a-și păzi cojocul, v. **a-și păzi pielea**.

a-și păzi cuvântul, v. **a se ține de cuvânt**.

a-și păzi de cale, v. **a-și căuta de cale**.

a-și păzi de drum, v. **a-și căuta de cale**.

a-și păzi de ducă, v. **a-și căuta de cale**.

a păzi drumul (sau **drumurile**), a umbla haimana.

a-și păzi drumul, v. **a-și căuta de cale**.

a păzi drumul cuiva, v. **a păzi calea cuiva**.

a păzi drumurile, v. **a păzi drumul**.

a-și păzi făgăduiala, v. **a se ține de cuvânt**.

a-și păzi gura (sau (*înv.*) **limba**), **1.** a vorbi cu precauție; **2.** a-și impune discreție, tăcere; a-și pune lacăt la gură: *ia mai bine păziți-vă gura și dați de știre împăratului c-am venit noi!CR.*

a-și păzi jurământul, v. **a se ține de cuvânt**.

a-și păzi limba, v. **a-și păzi gura**.

a-și păzi parola, v. **a se ține de cuvânt**.

a-și păzi pielea (sau **cojocul**), (*fam.*) a se teme de bătaie.

a păzi poteca cuiva, v. **a păzi calea cuiva**.

a păzi sâmbetele (cuiva), v. **a purta sâmbetele** (cuiva).

păzit-a sfântul!, v. **Doamne păzește (și apără)!**

a păzi tăcerea, v. **a sta în tăcere**.

a-și păzi treaba, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și păzi vorba, v. **a se ține de cuvânt**.

a păzi vreme, (*înv.*) a aștepta momentul favorabil: *cu ochii tot păzea vreme... să dea cu sabia.PANN.*

→ **pâinea lui Dumnezeu**, (despre oameni) inimos, generos.

până acolo..., (*loc. adv.*) până dincolo de limita acceptabilului, suportabilului, tolerabilului: *nu cred că va merge cu tupeul chiar până acolo.*

până acolo mai va, v. **până atunci mai va**.

până aici!, (*fam.*) destul!, ajunge!

până atunci (sau **acolo**) **mai va**, mai e mult până atunci (sau până acolo): *pân-atunci* [până la sfârșitul lumii] *mai va, mai avem de furcă.CAR.*

până când..., (*loc. conj.*) până în momentul în care..., atâta timp cât (nu)...: *ulciorul merge la fântână numai până când i se frânge toarta.POP.*

până când ce, (*loc. conj.*; *înv.*) până când: *să nu vază moarte, până când ce va vedea pre H*[risto]*s. DOS.*

până din sătul, v. **pe săturate**.

până-i cerul, cât e cerul și pământul; niciodată: *eu mă duc, mândruță, duc, unde-nfloare piperiul și nu vin până-i ceriul.POP.*

până i se umple găvanul, (*pop.*) până nu mai poate răbda.

până încă nu..., până să nu....

până în cântători, v. **(pe) la cântători**.

până în cât, (*înv.*) în ce măsură.

până în desară, (*reg.*) până seara: *m-am dus și eu în ciudă la fata* *popei... și m-am jucat cu dânsa în ticnă până-n desară.CR.*

până în fundul rărunchilor, v. **din rărunchi**.

până în gât, (*loc. adv.*) peste limita suportabilului: *se săturase până în gât de certurile astea.*

până în glezne, v. **până la glezne**.

până în măduva oaselor sau **până în măduvă** sau **până la oase**, în tot corpul, până în adâncul ființei: *ploaia rece te pătrundea până la oase.*

până în măduvă, v. **până în măduva oaselor**.

până în nor(i), v. **până la nor(i)**.

până în (sau **la**) **pământ**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (înclinându-și capul) foarte adânc, cu respect, cu evlavie: *Și când vezi vre o femeie să te-nchini pân' la pământ.EM.*; **2.** (despre îmbrăcăminte) foarte lungă: *purta o rochie până în pământ.*

până în pânzele albe, (*loc. adv.*) până la capăt, fără încetare; necruțător: *era hotărât să-și caute dreptatea până în pânzele albe.*

până în sară, v. **până în seară**.

până în seară (sau (*reg.*) **sară**), (*loc. adv.*) în cursul zilei, până se înserează: *Va să zică, până-n sară facem oleacă de pândă.TOP.*

până în temelii, (*loc. adv.*) complet, integral: *a venit peste noapte un potop de ploaie, aminteri ardea și pădurea întreagă și mânăstirea Crinului până în temelii.CAR.*

până într-o para sau **până la (o) para**, până la ultimul ban: *își plătise datoriile până într-o para.*

până într-un cap de ață, v. **până la un cap de ață**.

până în vârful unghiilor, (*loc. adv.*) complet, cu totul: *„Uă rectificare" neiscălită în care, după multe invective la adresa redacției, care ne lasă indiferenți pân-în vârful unghiilor, se zic următoarele.EM.*

până în ziua (sau **ziulica**) **de astăzi**, până în prezent, până acum: *tot Nechifor Coțcariul i-a rămas bietului om numele și până în ziulica de astăzi.CR.*

până în (sau **la**) **ziuă**, (*loc. adv.*) până a se lumina de ziuă, cu noaptea-n cap.

până în ziulica de astăzi, v. **până în ziua de astăzi**.

până la capăt, (*loc. adv.*) **1.** până la sfârșit: *apucase să ducă povestea până la capăt*; **2.** până la ultimele consecințe: *fie ce-o fi, voi merge până la capăt.*

până la ce punct, în ce măsură, până unde: *nu-i era clar până la ce punct fusese demonstrația corectă.*

până la curând, (*loc. adv.*; *înv.*) în grabă, degrabă.

până (**ajungi**) **la Dumnezeu îți iau sufletul sfinții**, v. **până** (**ajungi**) **la Dumnezeu te mănâncă sfinții**.

până (**ajungi**) **la Dumnezeu te fură sfinții**, v. **până** (**ajungi**) **la Dumnezeu te mănâncă sfinții**.

până (**ajungi**) **la Dumnezeu te mănâncă** (sau **te omoară, te fură, îți iau sufletul**) **sfinții**, (*pop.* și *fam.*) până să ajungi la cel mai mare, ai de îndurat greutăți de la slujbașii mărunți: *până la Dumnezeu te mănâncă sfinții, n-ai ce face!*

până (**ajungi**) **la Dumnezeu te omoară sfinții**, v. **până** (**ajungi**) **la Dumnezeu te mănâncă sfinții**.

până la genunchiul broaștei, (*pop.*) foarte puțin: *Nică, băiat mai mare și înaintat în învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine.CR.*

până la (sau **în**) **glezne**, foarte puțin: *a învățat carte până la gleznă.PANN.*

până la moarte, (*loc. adj.* și *adv.*) toată viața: *înțeleg până la o vreme să fie talentul meu... o defavoare pentru mine; dar să fie și o osândă* *până la moarte, nu crezi și d-ta că asta ar fi prea-prea?CAR.*

până la neam și neam, v. **din neam (până) în neam.**

până la nebunie, v. **la nebunie.**

până la (sau **în**) **nor(i)**, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (care se înalță) foarte sus; (care este) foarte înalt, **2.** (*înv.*) pretutindeni.

până la oase, v. **până în măduva oaselor.**

până la opor, (*reg.*) până la refuz.

până la (o) para, v. **până într-o para.**

până la pământ, v. **până în pământ.**

până la piele, (*loc. adv.*) complet, în întregime: *muiat până la piele.EM.*

până la refuz, arhiplin: *sala era plină până la refuz cu un ceas înainte să înceapă reprezentația.*

până la sațietate, în mod excesiv, dincolo de limitele normale.

până la sat(iu) sau (*înv.*) **de** (sau **în, întru**) **sat(iu)**, în mare cantitate, de ajuns, din belșug; din plin, cu prisosință: *că părăul tău, Dumnedzău, varsă de sațău gătind tuturor masă.DOS.*

până la sătul, v. **pe săturate.**

până la ultima picătură de sânge, până la moarte, până la ultima suflare.

până la ultimul sfanț, (absolut) tot.

până la un (sau **într-un**) **cap de ață**, absolut tot, fără a omite un lucru cât de mărunt.

până la un punct, (*loc. adv.*) până la un moment dat, până la o limită (admisibilă), într-o anumită măsură.

până la urmă, (*loc. adv.*) în (la) sfârșit: *nebunul tot are să fie prins până la urmă.CAR.*

până la ziuă, v. **până în ziuă.**

până mor, toată viața (de acum înainte).

până-n coadă, (*fam.*) la urma urmei, până la urmă.

până-ntr-atâta, atât de mult: *Auzi mizerabilul! să se întindă până-ntr-atâta ca să-mi facă un afront. CAR.*

până numeri (la) trei sau **cât numeri până la trei**, (*fam.*) într-o clipă.

până o sta vântul, (*pop.*) foarte mult: *ar vrea și el să bea până o sta vântul și să nu se îmbete.POP.*

până pe acolo, (*loc. adv.*) în asemenea măsură, într-un asemenea grad: *Ba nu, bade Ipate, n-aibi grijă, nu ți-oi mai cere vreun lucru mare până pe-acolo.CR.*

până peste cap (sau **peste urechi**), (*loc. adv.*) foarte mult: *recolta rea și alte necazuri îl băgaseră în alte datorii până peste cap.POP.*

până peste urechi, v. **până peste cap.**

până să nu..., (*loc. conj.*) înainte de a...: *începea munca de cu nopticica, până să nu înceapă cocoșul cel berc, fala satului întreg, să cânte la cântători.CAR.*

până scobești în(tr-un) dinte, v. **cât te-ai scobi în măsea.**

până (la) una-alta, (*loc. adv.*) până atunci, pe moment, deocamdată; cât timp: *până la una-alta, hai să vedem ce-i de făcut cu cerbul. CR.; până-l mai menim noi pe popă, până-l mai boscorodim, până una-alta, amurgește bine.CR.*

până unde, (*loc. conj.*; *înv.*) până când, până ce: *Și va mânca nașterile dobitoacelor tale și roade pământului tău..., până unde te va pierde. BIBLIA.*

a pândi vreme (cu prilej), a aștepta momentul favorabil: *demult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii.CR.*

a pângări așternutul cuiva, a păcătui în căsnicie.

pân-înde seară, v. **pe seară.**

pân-la anu', și ghiorlanu', (*pop.*; despre femei) a rămas însărcinată îndată după căsătorie.

a-i pârâi fălcile, a căsca cu zgomot.

a-i pârâi turul (cuiva), a tremura de frică.

a-l pârî uitătura (pe cineva), (*reg.*) a-l trăda privirea (pe cineva): *se fac sfinte de pe icoane, dar degeaba, că-i pârăște uitătura.POP.*

a o pârli de fugă, v. **a o pârli la fugă**.

a o pârli la (sau **de**) **fugă**, a o lua la fugă: *noi atunci am pârlit-o la fugă.CR.*

pe-aceea cale sau **pe calea ceea**, (*reg.*) tot așa, la fel, asemenea: *copiii i se trânteau pe jos de foame, muierea pe-aceea cale.POP.*

pe același calapod, identic cu ..., similar cu...: *sunteți făcuți pe același calapod.*

pe aici ți-e drumul!, tuleo, băiete!

pe alături, (*loc. adv.*) împrejur; prin împrejurimi.

pe ales(**e**), **1.** (*loc. adj.*) deosebit: *Nu caut vorbe pe ales, nici știu cum aș începe.EM.*; **2.** (*loc. adv.*) după plac: *nu vindem fructele pe alese.*

pe-a mea (sau **a ta**, **a lui** etc.), după dorința (sau părerea) mea (sau a ta, a lui etc.): *mă rog, treacă de la mine și să rămână pe-a ta!*

pe an ce merge, v. **de ce merge**.

pe an ce trece, v. **de ce merge**.

pe apucate, la întâmplare, la nimereală.

pe ascunsele, (*loc. adv.*) pe furiș: *Nu-i era de ajuns cum le încornora toate câte le auzea și le vedea pe ascunsele. CAR.*

pe bandă rulantă, permanent, continuu.

pe barba mea (sau **a ta** etc.), pe răspunderea mea (sau a ta etc.), pe riscul meu (sau al tău etc.).

pe baza... sau **pe bază de...**, (*loc. adv.*) în conformitate cu..., potrivit...: *lucrase pe bază de proiect.*

pe bâjbâite, (*loc. adv.*) pe pipăite.

pe blat, (*loc. adv.*; *arg.*) **1.** fără a plăti bilet: *studenții călătoresc pe blat*; **2.** pe ascuns, în secret.

pe bord, v. **la bord**.

pe brânci, (*loc. adv.*) pe mâini și pe picioare; de-a bușilea: *fugind mai mult pe brânci decât în picioare.CR.*

pe bune, (*loc. adv.*; *fam.*) precis, serios, de-adevăratelea: *s-au certat pe bune.*

pe cale, (*loc. adv.*) pe drum, în timpul mersului: *Pe cărare-n bolți de frunze apucând spre sat în vale, ne-om da sărutări pe cale.EM.*

p(**r**)**e cale**, (*loc. adv.*; *înv.*) (pe) drept, după merit, cum se cuvine.

pe cale bucală, (*loc. adv.*) pe gură, oral.

pe cant, (*loc. adv.*; despre afaceri) nesigur, riscant.

pe capete sau **pe un cap**, (*loc. adv.*) pe întrecute, care mai de care: *când auziră muierile despre una ca asta, se adunară numai într-o clipeală, ca frunza ca și ca iarba, alergând pe capete, care de care să ajungă la mare mai curând.POP.*

pe căprării, (*loc. adv.*) pe grade și pe contingente.

pe cărarea bătută nu crește iarbă, femeia care umblă din bărbat în bărbat nu face copii.

pe când..., (*loc. conj.*) **1.** în vremea când...; **2.** în timp ce...: *doar izvoarele suspină, pe când codrul negru tace.EM.*

pe când cu..., v. **de când cu...**

pe când era bunica fată, demult, pe vremuri.

pe când ningea pe miriște sau **de când a nins în căruță**, demult.

pe când se potcovea puricele (la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier), v. **de când se potcovea puricele (la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier)**.

pe cât, v. **după cât**.

pe câtă vreme..., (*loc. conj.*) în timp ce..., pe când...: *pe câtă vreme vârtejul produs de acesta* [Alexandru Macedon] *a fost extensiv, vârtejul nostru este intensiv.CAR.*

pe cât cu putință sau (*înv.*) **pe** (sau **prin**) **cât îi e** (sau **îl iartă**) **putința**, în măsura în care (se) poate, atât cât (*se*) *poate: pe cât îmi va fi putința și eu îți voi răsplăti.PANN.*

pe cât îi e putința, v. **pe cât cu putință**.

pe cât îl iartă putința, v. **pe cât cu putință**.

pe cât (**se**) **pare** sau (*înv.*) **de câte să par**, pe cât se înțelege, după cum se vede.

pe (sau (*înv.*) **pre**) **cât se poate**, atât cât e posibil; în măsura posibilităților.

pe cât știu eu, după câte știu eu, după informațiile mele: *a pribegit de-acolo ca și noi..., din pricina papistășiei mai mult, pe cât știu eu.CR.*

pe cât (sau **ce**) **te prinzi?**, pe ce pui rămășag?: *pe cât te prinzi că n-o să reușească?*

pe ce te prinzi?, v. **pe cât te prinzi?**

pe ceas, pe ceas, (*loc. adv.*; *înv.*) din clipă în clipă, mereu.

pe ceea lume sau **pe lumea cealaltă**, în lumea de după moarte: *femeia lui se dusese de tânără pe ceea lume.POP.*

pe ce pune (el) mâna, pune și Dumnezeu mila, v. **unde pune (el) mâna, pune și Dumnezeu mila**.

pe cheltuiala..., cu banii....

pe cinste, (*loc. adj.*; *fam.*) excelent, grozav: *monșer, crede-mă, are o slujbă pe cinste!CAR.*

pe ciudă că..., (*reg.*) de necaz că..., dând vina pe...: *de-ai arde, lume, cu foc, nu m-aș clăti dintr-un loc, pe ciudă c-avui noroc, cât ar arde-un păr în foc.POP.*

pe clipită, v. **într-o clipă**.

pe colo..., pe dincolo, într-o parte..., într-alta: *se ițește el pe colo, se ițește pe dincolo, dar, pace bună! iezii nu-s nicăiri.CR.*

pe cont propriu, pe propria răspundere.

pe crucea mea!, pe cuvântul meu!, crede-mă!

pe cum că..., v. **precum că...**

pe cuvânt că..., v. **sub cuvânt că...**

pe cuvânt de..., v. **sub cuvânt că...**

pe cuvântul meu (sau **al tău** etc.) **de onoare** sau **pe onoarea mea** (sau **a ta, a lui** etc.) garantez cu onoarea mea că așa este sau că așa voi face: – *Pe onoarea dumitale? – Pe onoarea mea! Ei! dacă zice omul pe onoarea lui, apoi n-avem ce face; trebuie să-l credem.CAR.*

pe datorie, (*loc. adv.*) pe credit: [papugii] *mănâncă pe datorie.CAR.*

pe de-a moaca, (*arg.*) pe gratis.

pe de-a-ntregul sau (*înv.*) **pe (de)-ntreg**, (*loc. adv.*) complet, integral, pe tot cuprinsul; fără excepție; fără ocol, fără rezerve: *eu nu sunt în stare să am vreo părere și nici să împărtășesc vreuna pe de-a-ntregul.CAR.*

pe deasupra, (*loc. adv.*) **1.** în plus, suplimentar: *Ba la mulți se întâmpla că veneau sâmbătă noapte cu câte un picior frânt sau cu boii stâlciți și acesta le era câștig pe deasupra.CR.*; **2.** de mântuială, superficial: *cunoștea materia pe deasupra.*

pe de lături, (*loc. adv.*) **1.** alături, pe lângă: *Ca la toate luptele jucătorilor mari, ... sunt mulți mititei pe de lături, cari, cu cât pontează mai* *mărunțel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătaie de inimă.CAR.*; **2.** pe margine: *Trandafir de pe răzor, pe de lături roșior și-năuntru mai închis, tinerel voinic mi-am prins!POP.*; **3.** (*fig.*) indirect, pe ocolite: *aduse-se vorba de copii pe de lături, ca nu cumva să-l tulbure prea tare.*

pe departe, (*loc. adv.*) **1.** pe ocolite; **2.** oarecum, vag: *dar câte instrumente admirabile, în interiorul cărora doarme o brută, incapabilă de a înțelege oricât de pe departe ce minuni ar putea face cu el.CAR.; Pe departe, ele* [schițele] *amintesc unele din schițele lui Mark Twain. CAR.*

pe deplin, complet, integral, în totalitate: *Cine a pătruns o dată în greutățile ei* [ale prozei] *s-a convins că pe deplin n-are să le poată birui niciodată.CAR.*

pe de rost, v. **pe din afară**.

pe deșelate, (*loc. adj. și adv.*) fără șea: [sate] *vestite pentru cultura pasionată a rasei cavaline și pentru cursele de cai pe deșelate.CAR.*

pe dibuite(**lea**), pe pipăite, orbește: *pe dibuite a nimerit tocmai la biserica din sat.POP.*

pe din afară sau **pe de rost**, (*loc. adv.*) din memorie: *ne-a dat de învățătură după puterea noastră: între una-alta, și «Îngerul a strigat» pe dinafară.CR.; Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost?EM.*

pe dracul!, aș!, da' de unde!, nici vorbă!

pe dreapta, v. în dreapta.

pe drept (cuvânt), v. **pe (bună) dreptate**.

pe (bună) dreptate sau **pe drept (cuvânt)**, (*loc. adv.*) **1.** după lege; just; **2.** cu dreptate, cu îndreptățire: *Iată un tip în adevăr popular, și pe drept cuvânt. CAR.*

pe drum, pe cale (să apară, să sosească, să se nască).

pe drumuri, **1.** în călătorie permanentă: *era mereu pe drumuri; azi aici, mâine la Sibiu, poimâine cine știe pe unde*; **2.** lipsit de adăpost: *îi luaseră casa și rămăsese pe drumuri*; **3.** șomer: *când s-a închis fabrica, s-a trezit pe drumuri.*

pe după toacă, după ceasul când se bate toaca: *pe după toacă și pornim pe la case.CR.*

pe față, (*loc. adv.*) fățiș, la vedere, deschis.

pe fază, vigilent: *de data asta, fusese pe fază.*

pe felurime, v. **în felurime**.

pe fiecare zi, în fiecare zi, zilnic: *găina babei se oua de câte două ori pe fiecare zi.CR.*

pe (sau **în**) **fugă**, (*loc. adv.*) repede, grăbit; pe apucate.

pe furiș sau (*înv.*) **pre a furiș(ul)** sau **în furiș**, (*loc. adv.*) pe neobservate, hoțește.

pe garanția..., pe răspunderea...

pe geantă, v. **pe jantă**.

pe ghicite sau (*reg.*) **pe gâci**, (*loc. adv.*) la nimereală, la întâmplare, într-o doară: *apoi așa pe gâci, lesne-i: dacă nu-i albă, e neagră. POP.*

pe gâci, v. **pe ghicite**.

pe glasul al șaptelea, cu voce ascuțită.

pe ici, pe colea, v. **ici (și) colo**.

pe ici, pe colo, v. **ici (și) colo**.

pe (a)ici ți-e drumul!, s-a făcut nevăzut: *încalecă... și pe ici ți-e drumul!CR.*

pe inima goală, v. **pe inima nemâncată**.

pe inima nemâncată sau **pe inima goală** sau **pe stomacul gol**, pe nemâncate: *Așa-i că acu nu mai miros?... Vezi... de dimineață, pe stomacul gol... se simte.CAR.*

pe isprăvite, (*loc. adv.*) aproape de sfârșit; pe terminate.

pe (sau (*înv.*) **pre**, **prin**) **încet(ul)**, (*loc. adv.*; *înv.*) puțin câte puțin, încet, treptat.

pe îndelete, (*loc. adv.*) încet și tihnit, tacticos, fără grabă.

pe îndesatele, (*loc. adv.*; *pop.*) apăsat: *ea repeta din când în când pe îndesatele: mitocanule! mitocanule!POP.*

pe înnoptate, la lăsarea nopții.

pe înserat(elea), (*loc. adv.*) în amurg, la lăsarea serii, pe înnoptate: *Și cum ajung acolo, cam pe înseratele, Ipate zice.CR.*

pe în tot locul, v. **peste tot locul**.

pe întrecute, (*loc. adv.*) **1.** care pe care; care mai de care: *mai aveau și răul obicei că furau pe întrecute. POP.*; **2.** peste măsură, mai mult decât se cuvine sau trebuie: *mâncare a fost după voie, ba și pe întrecute.POP.*

pe înțeles, (*loc. adj.* și *adv.*) explicit, limpede, ușor de înțeles: *deși vorbești pe înțeles, eu nu te pot pricepe.EM.*

pe jantă sau **pe geantă**, (*fig.*) fără un ban, lefter.

pe jos, **1.** pe pământ; **2.** cu piciorul: *a plecat pe jos.*

pe jumătate, (*loc. adv.*) care reprezintă o parte dintr-un întreg împărțit în părți egale; parțial: *îmi venea mai-mai să le cred și eu singur* [minciunile] *pe jumătate.CR.*

pe la cântatul cocoșilor sau **pe la cântători**, la miezul nopții sau în zorii zilei: *Și, pe la cântatul cocoșilor, se ia sfânta Duminecă împreună cu Harap Alb și se duc în pădurea Cerbului.CR.*

pe la cântători, v. **pe la cântatul cocoșilor**.

pe la culcate, la vremea somnului.

pe la răstimpuri, v. **în răstimpuri**.

pe larg, (*loc. adv.*) amănunțit, detaliat: *spațiul măsurat nepermițându-mi a reproduce pe larg conferența mea, mă mărginesc a o da în liniamentele generale.CAR.*

pe la spartul târgului, v. **la spartul târgului**.

pe la timpi, v. **din timp în timp**.

pe la toacă, pe la ceasul când bate toaca.

pe lături, (*loc. adv.*) într-o parte și în alta.

pe lângă..., **1.** prin apropierea ..., prin preajma...: *râul trece pe lângă grădina noastră*; **2.** în comparație cu..., față de...: *elefantul ți se părea purece pe lângă acest cocoș. CR.*; *O fi el mic bacilul... da-i rău! Pe lângă el, o biată matahală de urs e ca un miel.TOP.*; **3.** afară de...: *pe lângă aceste două case, mai are una la țară.*

pe (sau **pre**) **legea mea!**, zău, mă jur!: *Pre legea mea, tocmai asta mă cam încurcă.CAR.*

pe lista neagră, **1.** indezirabil; **2.** care urmează a fi suprimat.

pe loc, (*loc. adv.*) **1.** acolo unde se află (cineva sau ceva): *să se ducă la părinți? ... să rămâie pe loc? CR.*; **2.** pe aceeași bucată de pământ, în același loc: *bătuta pe loc*; **3.** imediat, într-o clipă, subit: *aerul rece de afară îl dezmetici pe loc.*

pe loc ce..., îndată ce..., imediat ce..., când...: *Feciorul de împărat a fost crescut cu mare silință, pe loc ce-a început a vorbi, toți cei de lângă dânsul se puseră a ocărî și a mustra pe cei cu nasurile mici.CAR.*

pe loc repaos!, (*mil.*) comandă indicând ieșirea din poziția de „drepți" și adoptarea unei poziții mai lejere.

pe lumea cealaltă, v. **pe ceea lume**.

pe lumină, (*loc. adv.*) în timpul zilei: *să pornim pe lumină, frățâne-meu.POP.*

pe lună, (*loc. adv.*) **1.** pe lumina lunii: *a făcut o plimbare pe lună*; **2.**

lunar: *revista apărea o dată pe lună.*

pe marginea... (sau **marginile...**), în legătură cu..., în raport cu ...: *dumnealui a tras concluzii pe marginea punctelor de vedere exprimate.*

pe marginile, v. **pe marginea**.

pe măruntițe, (*loc. adv.*; *reg.*) cu mișcări scurte și repezi.

pe măsura, v. **după măsura**.

pe măsură, v. **după măsura**.

pe măsură ce..., (*loc. conj.*) cu cât...

pe mâine!, (formulă de salut la despărțire) ne revedem mâine!

pe mâini bune, în siguranță.

pe mâlcite, (*loc. adv.*; *reg.*) pe tăcute.

pe (sau **în**, **de-a**) **mâna dreaptă** (sau **stângă**), (*loc. adv.*) în (sau la) dreapta (sau stânga): *pe mâna stângă erau niște case boierești, pe cea dreaptă un maidan plin de gunoaie.*

pe mâna stângă, v. **pe mâna dreaptă**.

pe mână, (*loc. adv.*; *reg.*) pe dibuite.

pe merit, (*loc. adv.*) îndreptățit, justificat.

pe (**o**) **mică pe ceas**, v. **într-o mică de ceas**.

pe mijloc(ul)..., v. **în mijloc(ul)...**

pe mijlocul..., v. **în mijlocul...**

pe moment, (*loc. adv.*) în prima clipă, atunci: *pe moment, nu am înțeles ce voia să spună.*

pe mormăite, (*loc. adv.*) fără (nici o) plăcere; mormăind (a protest).

pe motiv că..., (*loc. conj.*) sub pretextul că...: *nu-l mai trimisese la școală, pe motiv că învățătura prea multă strică mintea copilului.*

pe muchie, (*loc. adv.*) la limită.

pe muchie (de cuțit), în echilibru instabil; într-o situație critică, în primejdie.

pe muțite, (*loc. adv.*; *reg.*) pe tăcute, pe înfundate.

pe nasoale, **1.** (despre situații) critic, grav; **2.** (despre acțiuni) în glumă.

pe nebăgate de (sau **în**) **seamă**, fără a (se) observa; pe nesimțite.

pe nebăgate în seamă, v. **pe nebăgate de seamă**.

pe nebăute (**și pe nemâncate**), înainte de a fi băut (și mâncat) ceva; fără să fi băut (și mâncat) ceva: *au mâncat amândoi... pe nebăute.CAR.*

pe nedrept sau (*înv.*) **cu nedrept** sau (*pop.*) **pe** (sau **cu**) **nedreptul**, (*loc. adv.*) contrar dreptății; fără temei, în mod samavolnic: *el se jura că pe nedrept îl bănuiește.CAR.*; *o para luată pe nedreptul îți mănâncă o sută drepte.CR.*

pe nedreptul, v. **pe nedrept**.

pe negândite, (*loc. adv.*) deodată, pe neașteptate, prin surprindere: *dar, iarăși, pe negândite, zău! n-am scris în viața mea.CAR.*

pe neîntrebate, (*loc. adv.*) **1.** fără multă vorbă, fără nici o introducere; **2.** fără a fi întrebat, din proprie inițiativă.

pe nemâncat, v. **pe nemâncate**.

pe nemâncate sau **pe nemâncat**), (*loc. adj.* și *adv.*) pe stomacul gol: *tu, maică, m-ai blăstămat vinerea pe nemâncat.POP.*

pe nemincinos, (*înv.* și *pop.*) fără exagerare, într-adevăr: *om înalt și gros, cu ceafă de trei palme, pe nemincinos.POP.*

pe nemiluite, v. **cu nemiluita**.

pe nemuncite, (*loc. adv.*) fără muncă.

pe (sau **cu**) **nepusă masă** sau **cu nepus**(**a**) **în masă**, (*loc. adv.*; *pop.* și *fam.*) repede; pe neașteptate; brusc: *Și văzându-se el cuprins de așa usturime, s-a sculat cu ne-*

pus în masă.CR.

pe nerăsuflate, (*loc. adv.*) dintr-o suflare; foarte repede: *Împărăteasa, luând o pană, a-nceput să scârțâie pe hârtie, și isprăvind pe nerăsuflate îndată i-a dat împăratului să iscălească degrabă.CAR.*

pe nesimțite, (*loc. adv.*) fără să simți, fără să bagi de seamă: *vremea trecea cu amăgele și eu creșteam pe nesimțite.CR.*

pe neștiut, v. **pe neștiute**.

pe neștiuta, v. **pe neștiute**.

pe neștiute sau (*înv.* și *reg.*) **pe neștiut** sau **pe neștiuta**, **1.** fără a-și da seama; în necunoștință de cauză: *I-au mus*[t]*rat pre neștiute.DOS.*; *câte le făcusem până acuma, toate le făcusem pe neștiute.EM.*; **2.** tiptil, pe furiș; tainic: *își aruncase pe neștiute ochii pe fereastra luminată;*; **3.** pe neașteptate: *când cad fetele pe neștiute în ziua de Bobotează sămn este că se vor mărita.POP.*

pe netrudite, (*rar*) fără efort, fără osteneală.

pe neve, (*fam.*) **1.** pe nevăzute; **2.** ilegal, necinstit.

pe nimerite, la nimereală, la noroc.

pe nimic, (*loc. adv.*) (aproape) gratuit, degeaba: *pământul îl luase pe nimic.*

pe (**o**) **nimică de ceas**, v. **într-o mică de ceas**.

pe (**o**) **nimică pe ceas**, v. **într-o mică de ceas**.

pe ninsoare, (*loc. adv.*) în timp ce ninge.

pe noapte, v. **peste noapte**.

pe noptate, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) la căderea nopții, pe înnoptate.

pe (de)-ntreg, v. **pe de-a-ntregul**.

pentru aceea, (*loc. adv.*) de aceea, din care cauză: *suntem prieteni și pentru aceea nu mă supăr.*

pentru behehe, vei prăpădi și pe mihoho, alergând după una, pierzi alta.

pentru căci, (*loc. conj.*; *înv.*) din cauză că, pentru că: *Pentru căce ne-au fost urându Domnul pre noi, ne-au scos din pământul Eghipetului.BIBLIA.*

pentru ce, **1.** v. **de ce?**; **2.** (*înv.*) din cauză că..., pentru că..., deoarece...

pentru ceea ce, (*înv.*) pentru că: *pentru ceaea ce ne-am scăpat de pemintești, nu ne lăsa de ceale cerești să ne scăpăm.DOS.*

pentru cuvântul că..., v. **sub cuvânt că...**

pentru faptă și răsplată, v. **după faptă și răsplată**.

pentru (sau **de**, **în**) **hatârul...**, pe placul..., de dragul...: *De hatârul meu... să renunțe el la irezistibila-i pornire sufletească, la îndemnul strigător al conștiinței sale revoltate?CAR.*

pentru mai târziu, pentru viitor: *romanțe pentru mai târziu.*

pentru (**un**) **moment**, (*loc. adv.*) provizoriu, deocamdată, momentan: *Operele lui Alexandrescu, lui Alecsandri și lui Bălcescu din generația trecută nu pot fi considerate ca opere imperfecte numai și numai fiindcă, pentru moment, ... sunt ieșite din modă.CAR.*

pentru motivul că..., pentru că..., deoarece...

pentru nimic în lume sau **nici pentru toată lumea**, cu nici un preț.

pentru numele cerului!, v. **pentru numele lui Dumnezeu!**

pentru numele lui Dumnezeu (sau **al cerului**)**!**, **1.** de unde și până unde?; **2.** te rog!, te implor!

pentru ochii lumii, v. **de ochii lumii**.

pentru orice întâmplare, v.

de-o întâmplare.

(numai) pentru o secundă, (numai) pentru o clipă, pentru un moment: *dă-mi, te rog, cartea pentru o secundă!*

pentru politețe, v. **din politețe**.

pentru totdeauna, (*loc. adv.*) definitiv, pentru vecie.

pentru un blid de linte, (*pop.*) pentru o răsplată neînsemnată, pentru te miri ce și mai nimic.

pentru unii mumă, pentru alții ciumă, (despre oameni), părtinitor.

pentru (sau **pe**) **vecie**, (*loc. adj.* și *adv.*) pentru totdeauna, în mod definitiv: *astfel durerea de cap îi dispăru pentru vecie.POP*.

pentru zile negre, (despre economii) pentru momente grele, pentru situații neprevăzute.

pe nume, (*loc. adv.*) **1.** spunându-i numele: *să te strige... pe nume. CR.*; **2.** direct, răspicat; **3.** (*înv.*; despre acțiuni, titluri de valoare etc.) cu valoare nominală.

pe numele..., v. **în numele**.

pe o coastă, (*loc. adv.*) pe o latură, pe o parte, pe o rână: *Luntrea oscilează fără veste, mai mult decât mă așteptam, și s-apleacă tare pe o coastă. TOP.*

pe (**căi**) **ocolite**, (*loc. adv.*) prin mijloace indirecte, ilegale; prin subterfugii.

pe odihnite, (*loc. adv.*) pe îndelete, fără grabă: *pe odihnite, putem vedea tot în două zile.CAR.*

pe (sau **peste**) **olaltă**, (*loc. adv.*) unul peste altul.

pe o latură, pe o parte, pe o coastă: [Luna] *stă-n lumina matură, ca un talger de balanță aplecat pe-o latură.TOP.*

pe o măsură, v. **de o măsură**.

pe onoarea mea, v. **pe cuvântul meu de onoare**.

pe opinteală, din răsputeri.

pe oră, (*loc. adv.*) cât durează un ceas; într-o oră, la fiecare ceas: *trenul mergea cu o sută de kilometri pe oră.*

pe o rână, v. **într-o rână**.

pe osteneală, **1.** (*înv.*) fiind ostenit; **2.** cu efort, prin trudă: *câștigase banii pe osteneală.*

pe parcurs, (*loc. adv.*) în timpul unei călătorii, (*p.ext.*) cu timpul; între timp: *pe parcurs, au intrat în vorbă.*

pe parcursul..., (*loc. prep.*) în decursul...: *citesc primele 100 de pagini ale romanului și pe parcursul lor nu se întâmplă nimic.*

pe părere, (*înv.*) din presupuneri; din auzite.

pepene de gras sau **gras pepene**, foarte gras, obez.

pe picioare, v. **cu piciorul**.

pe picior, **1.** (despre pantaloni) croiți pe potriva piciorului: *și-a comandat pantaloni pe picior, ca să-i poate la cizme*; **2.** imediat, neîntârziat: *apa o beu pe picior, ca o pasere în zbor.POP.*; **3.** (*înv.*) neoficial; ocazional; ambulant: *afaceri pe picior.*

pe picior greșit, (în unele jocuri sportive) nepregătit pentru a para acțiunea adversarului sau a răspunde unei provocări.

pe pipăite, (*loc. adv.*) **1.** atingând cu mâna (obiectul respectiv); **2.** mergând, procedând cu nesiguranță; bâjbâind, dibuind, orbește: *găsește ușa sălii pe pipăite și coboară în curte.CAR.*

pe (sau **după**) **plac** (sau **placul cuiva**), (*loc. adv.*) după voia, după gustul cuiva.

pe placul cuiva, v. **pe plac**.

pe plan... sau **pe planul...**, (*loc. adj.* și *adv.*) în domeniul..., în cadrul..., din punct de vedere...: *dezacorduri pe plan politic.*

pe planul al nouălea, de importanță minoră.

pe pleașcă, v. **de pleașcă**.

pe ploaie, (*loc. adv.*) **1.** în timp ce plouă: *au plecat pe ploaie*; **2.** în ploaie, în bătaia ploii.

pe (sau **după**) **pofta inimii**, pe gustul, pe placul cuiva: *la mulți ani, cu toate cele dorite după pofta inimii.CAR.*

pe porunceală, v. **de porunceală**.

pe potriva..., v. **de potriva...**

pe (sau **de o**, **într-o**) **potrivă**, **1.** (*loc. adj.* și *adv.*) la fel sau asemănător (cu cineva sau cu ceva); **2.** adecvat, potrivit.

pe poziții opuse, de păreri contrare.

pe pravilă, v. **după pravilă**.

pe puncte, (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** (cumpărat, procurat) pe cartelă: *stofă pe puncte*; **2.** (*fam.*) lipsit de pregătirea corespunzătoare postului pe care îl ocupă sau titlului pe care îl deține: *inginer pe puncte*.

pe puțin, v. **cel puțin**.

pe răpunere, (*înv.* și *pop.*) pe întrecute.

pe răspunderea mea (sau **a ta**, **a lui** etc.), pe garanția mea (sau a ta, a lui etc.).

perete în perete, (*loc. adj.* și *adv.*) având un perete comun sau lipit de cel al încăperii vecine.

perete văruit, v. **mormânt văruit**.

pereții au ochi, v. **pereții au urechi**.

pereții au urechi (sau **ochi**), orice secret se află repede.

pe (sau (*înv.*) **pre**) **rând** (**ca la moară**), (*loc. adv.*) **1.** unul după altul, succesiv: *zvârleam pietrele, pe rând, în știoalna unde mă scăldam.CR.*; *Și eu o să mor... și tu o să mori, și Gheorghe și toți... pe rând, pe rând, ca la moară.CAR.*; *Și se duc pe rând, pe rând, zarea lumii-ntunecând.EM.*; **2.** alternativ: [ei] *pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă.EM.*

pe râs, (*reg.*) pe gratis, pe degeaba, de pomană: *că doar nu i-o tăia lemnele pe râs.POP.*

pe rod, v. **de rod**.

pe românește sau (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) **pe românie**, în limba română, românește: *tinerimea... ar trebui să-și cultive... și caracterul și sentimentele – ceea ce pe românește se spune cu un singur cuvânt: omenia.CAR.*; *de pe grecie pe românie tâlcuită.EM.*

pe românie, v. **pe românește**.

pe rouă (**nescuturată**), (*loc. adv.*) dis-de-dimineață.

a se perpeli de râs, (*reg.*) a se tăvăli, a se prăpădi de râs.

pe rudă (**și**) **pe sămânță** sau **de pe rudă, de pe sămânță**, (*pop.*) **1.** pe toți, fără excepție; până la unul; fără cruțare: *Păsări--Lăți-Lungilă ademenea sburătoarele și, jumulite-nejumulite, ți le păpa pe rudă, pe sămânță.CR.*; **2.** peste tot: *l-a tot căutat pe rudă, pe sămânță.*

pe ruptelea, v. **pe rupte**.

pe rupte sau **pe ruptelea**, (*loc. adv.*) din răsputeri; pe brânci: *muncea pe ruptelea*.

(**de**) **pe saltea**, **1.** fără a se obosi, fără a face ceva; **2.** fără să-l coste ceva.

pe sarcina..., v. **în sarcina...**

pe sămuire, (*înv.*) după cât se pare, pesemne.

pe săptămână, (*loc. adv.*) în fiecare săptămână, săptămânal; într-o săptămână.

pe sărite (sau (*pop.*) **săritele**), (*loc. adv.*) **1.** din loc în loc; cu omisiuni: *citea cărțile pe sărite*; **2.** într-o ordine aleatorie: *răvășeai filele, împrăștiai bucățile, și apoi le luai la întâmplare și pe sărite din grămadă și le coseai la loc.CAR.*

pe săritele, v. **pe sărite**.

pe săturate(**lea**) sau (*înv.* și *reg.*) **până la** (sau **din**) **sătul** sau **în să-**

turare sau (*reg.*) **în sătul**, (*loc. adv.*) până la sațietate; (*p.ext.*) foarte mult, din belșug, din plin: *nu visa decât să mănânce și să doarmă pe săturate.*

pe scara..., v. **la scară**.

pe scară, v. **la scară**.

a pescui în ape tulburi, **1.** a profita de o situații confuze, pentru a trage foloase personale; **2.** a instiga împotriva ordinii publice.

pe (sau **în**, (*înv.*) **întru**) **scurt** sau (*înv.*) **în** (sau **pe**) **scurtă vorbă** (sau **voroavă**) sau **în scurte cuvinte**, (*loc. adv.*) **1.** concis, succint; **2.** în rezumat, în concluzie: *În scurt, într-o societate unde arta nu poate fi o profesie, un talent artistic va trebuie, fatal, să nu se poată dezvolta întreg.CAR.*

pe scurtă vorbă, v. **pe scurt**.

pe scurtă voroavă, v. **pe scurt**.

pe seama cuiva, v. **pe seamă**.

pe (sau **în**) **seamă** (sau **seama** cuiva), (*loc. adj.* și *adv.*) **1.** în sarcină (sau în sarcina cuiva), în obligație (sau în obligația cuiva), în socoteală (sau pe socoteala cuiva), în cont (sau în contul cuiva), cu privire la..., referitor la..., despre...: *numai negustorul... trăiește din săul său și pe sama lui.CR.*; *s-au scris multe pe seama poetului*; **2.** în posesie (sau în posesia cuiva), în stăpânire (sau în stăpânirea cuiva); la dispoziție (sau la dispoziția cuiva); în grijă (sau în grija cuiva), în pază (sau în paza cuiva): *lasă grija sfinților în sama părinților.EM.*; **3.** în favoarea, în interesul, în folosul (cuiva): *a poruncit să-i dea o locuință în palat pe seama lui.CAR.*

pe (sau **către**, **spre**, **înspre**, (*pop.*) **sub**, (*înv.* și *pop.*) **de către**, **înde**, **lângă**, (*înv.*) **pân-înde**) **seară**, (*loc. adv.*) la lăsatul serii, pe înserate, în amurg: *se porni și, înspre sară, ajunse la castelul Genarului.EM.*; *dar mai înde seară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă.CR.*; *Dacă aveți trebuință chiar cu d-lui, atunci poftiți mai pe seară.CAR.*; *pusei picioru-n scară c-oi bé joi de cătră-n sară.POP.*

pe secare, foarte mult, până la ultima picătură: *s-a băut în seara aceea pe secare.*

pe secundă, v. (**chiar**) **în secunda aceea**.

pe (**un**) **sfert**, (*loc. adv.*) (cam) cât a patra parte dintr-un întreg, dintr-o unitate (de măsură), dintr-o cantitate; (*p. ext.*) în cantitate (foarte) mică; în (foarte) mică măsură.

pe sfert de sfert, într-o cantitate extrem de mică.

pe sfârșite, (*loc. adv.*) pe punctul de a se isprăvi; pe terminate: *Târgul era cam departe și iarmarocul pe sfârșite.CR.*

pe (sau **la**) **sigur**, (*loc. adv.*; *înv.* și *reg.*) cu exactitate.

pe silabisite, silabisind.

pe sprânceană, (*loc. adv.*) preferențial, pe alese: *d-sa stăruia să se numească pe acolo tot profesori pe sprânceană.EM.*; *Ăi mai prima, domnule, aleși pe sprânceană.CAR.*

pe stânga, v. **în stânga**.

peste cap, cu capul în jos și cu picioarele în sus; (*fig.*) pe dos, anapoda: *treaba merge peste cap.POP.*

peste câmp, de-a-dreptul.

peste curând, v. **în curând**.

peste fire, (*loc. adv.*; *înv.* și *pop.*) **1.** supranatural; nemăsurat; extraordinar: *Sfântu Petru, auzindu-i obrăznicia peste fire, îl apucă de urechi.POP.*; **2.** foarte mult, foarte tare: *te iubesc peste fire.PANN.*

peste (sau **dincolo de**) **hotar(e)**, în afara țării, în țări străine: *badea mi-i peste hotar.POP.*

peste mări negre, v. **peste mări și țări**.

peste (**nouă** sau **șapte**) **mări și** (**nouă** sau **șapte**) **țări** sau (*pop.*)

peste mări negre, foarte departe: *oamenii, în necazul naturei, își fixează pe niște petice de hârtie și-și comunică între ei gândirea lor peste mări și țări.CAR.*

peste (sau (*înv.*) **cu asupra de**) **măsură**, (*loc. adv.*) foarte, prea, din cale-afară; exagerat, excesiv: *laudele lor, desigur, m-ar mâhni peste măsură.EM.; soarta mi le-a dat pe toate cu asupra de măsură.EM.; Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.EM.*

peste mână, (*loc. adv.*) anevoios, incomod: *le duceau lunea în târg de vânzare sau joia pe la mânăstirile de maici, cărora le vine cam peste mână târgul.CR.*

peste (sau **pe**, (*înv.*) **pre**) **noapte** (sau (*reg.*) **noptiță**) sau **asupra nopții**, (*loc. adv.*) **1.** în timpul nopții, noaptea: *stele luminate ce lucesc pre noapte, de dau cuviință, tu le-ai urzit toate.DOS.; mă sculai peste noptiță. POP.; le dă răspuns ca să rămâie peste noapte acolo. CR.*; **2.** foarte repede, într-o clipă: *unde-ai mai pomenit ca asemenea lucruri să se facă peste noapte?*

peste noptiță, v. **peste noapte**.

peste nouă mări și nouă țări, v. **peste mări și țări**.

peste olaltă, v. **pe olaltă**.

peste orânduială, (*înv.*) în afara regulilor, a măsurilor obișnuite: *orice piste orânduială greșeală aduce fără îndoială.POP.*

peste pământ, v. **la capătul pământului**.

peste poate, (*loc. adv.*; *pop.*) **1.** cu neputință; imposibil: *n-avea lupul viață și a-i da viață era ceva peste poate pentru drac.POP.*; **2.** foarte mult, din cale-afară: *sufer peste poate, parcă sunt turbat.CAR.*

peste pravilă, (*loc. adv.*; *înv.*) contrar legii, ilegal.

peste puterea (sau **putința**, **puterile**) **cuiva**, depășind posibilitățile cuiva, (aproape) imposibil: *fata, când văzu un lucru care este peste puterea omului, strigă tare.POP.*

peste puteri, v. **peste putință**.

peste puterile cuiva, v. **peste puterea cuiva**.

peste putința cuiva, v. **peste puterea cuiva**.

peste putință sau **peste puteri**, (*loc. adv.*) **1.** imposibil, irealizabil: *De te-aș putea urî c-o ură neagră și cumplită... Dar peste putință.EM.; ... voi să salut pe patron. Dar e peste putință să răzbat prin gloată.CAR.*; **2.** foarte mult, foarte tare: *cel ce piste putință gonește, nebun întreg să socotește.POP.*

peste (sau (*înv.*) **în**) **puțin**, în curând, în scurt timp, într-un viitor (foarte) apropiat.

peste puțină vreme, v. **în puțină vreme**.

peste puțintică vreme, v. **în puțină vreme**.

peste puțin timp, v. **în puțină vreme**.

peste sat, foarte mult; exagerat, peste măsură de mult.

peste scurt timp, v. **în scurtă vreme**.

peste scurtă vreme, v. **în scurtă vreme**.

peste scurte zile, v. **în scurtă vreme**.

peste seamă, (*loc. adj. și adv.*) exagerat, excesiv, extraordinar, peste măsură: *eu nu-s haită, nici vădană, și-s frumoasă peste samă.POP.*

peste șapte mări și șapte țări, v. **peste mări și țări**.

peste tot, v. **peste tot locul**.

peste tot anul, v. **în toată ziua**.

peste tot ceasul, v. **în toată ziua**.

peste (sau **în**, **pe în**) **tot locul**, (*loc. adv.*) pretutindeni: *De-i goni fie norocul, fie idealurile, Te urmează în tot locul vânturile valurile.EM.;*

Păcatele-n tot locul și-au înmulțit răsadul.TOP.

peste tot momentul, v. **în toată ziua**.

peste (sau **pe**) **vară**, (*loc. adv.*) în timpul verii; pe toată durata verii.

peste zi, (*loc. adv.*) în timpul zilei: *Simbrioara ce-oi lua? Numai că te-oi săruta, peste zi totdauna.POP.*

pe stomacul gol, v. **pe inima nemâncată**.

pe sub cumpăt, (*înv.*) cu vicleșug, pe ascuns, viclenește.

pe sub mână (sau **mânecă**), pe ascuns; clandestin.

pe sub mânecă, v. **pe sub mână**.

pe subt ascuns, (*loc. adv.*) tainic, în secret: *Aolică, ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns!CAR.*

pe (sau **în**) **șantier**, în curs de elaborare, în lucru.

pe șart, (înv.) pe rând, în ordine.

pe șest sau **pe șestache**, (*loc. adv.*; *arg.*) pe ascuns.

pe șestache, v. **pe șest**.

pe șezute, (*loc. adv.*) în fund, în cur: *cade de bucurie pe șezute la marginea trotuarului și-ncepe să plângă.CAR.*

pe șleau, (*loc. adv.*; *fam.*) de-a dreptul, fără înconjur: *își spusese păsul pe șleau, fără nici o introducere.*

pe șopăite, v. **pe șoptite**.

pe șopâcăite, v. **pe șoptite**.

pe șopoitele, v. **pe șoptite**.

pe șoptite sau **pe șoptitele** sau (*reg.*) **pe șopâcăite**, **pe șopăite**, **pe șopoitele**, în șoaptă: *Buruienile... se vorbiră, pe șoptite, să se facă schivnice.TOP.*

pe șoptitele, v. **pe șoptite**.

peștele de la cap se împute, corupția începe de la nivelul cel mai înalt.

pe (ne)știute, (*loc. adv.*) în (ne)cunoștință de cauză.

pe șuierat(e), fluierând: *merge unul ... cu ochi-n cer, pe șuierate, ținându-și mânile la spate.EM.*

pe taină, v. **în taină**.

pe talia..., (*loc. prep.*) adecvat pentru..., pe măsura...

pe talie, (*loc. adj.*; despre îmbrăcăminte) strâmtat în dreptul mijlocului: *purta un costum pe talie dintr-un tweed cadrilat.*

pe tăcute sau **pe tăcutele**, (*loc. adv.*) **1.** în tăcere: *se băteau dușmănește, pe tăcute*; **2.** în taină.

pe tăcutele, v. **pe tăcute**.

pe (sau **cu**) **tăgadă**, (*loc. adv.*) pe ascuns, într-ascuns: *eu nu vreau nimic pe tăgadă.POP.*

pe tema..., (*loc. prep.*) în jurul chestiunii..., despre problema...

pe temei că..., (*loc. conj.*) pe motiv că..., din cauză că...: *învățătorul îl luase la rost, pe temei că lipsește de la lecții.*

pe (sau **în**) **temeiul...**, (*loc. prep.*) bazat pe...; în conformitate cu...: *în temeiul slugii, dai de fundul pungii.POP.*

pe teren, (*loc. adv.*) acolo unde se întâmplă ceva; la fața locului: *l-au trimis pe teren, să verifice plângerile.*

a-i petici cojocul (cuiva), (*fam.*) a bate foarte tare (pe cineva).

pe ticneală, v. **în tihnă**.

pe tihnă, v. **în tihnă**.

pe tihnite, v. **în tihnă**.

pe timpuri, (*loc. adv.*) mai demult, odinioară, cândva, în trecut, pe vremuri.

pe târșâite sau **de-a târșâitelea**, târât.

pe (sau **în**) **toamnă**, (*loc. adv.*) în timpul toamnei.

pe toată clipita, (*reg.*) în orice moment: *pre toată clipita se culcă.POP.*

pe toată ziua, v. **în toată ziua**.

pe toate cărările (sau **drumu-**

rile, potecile), peste tot, pretutindeni, la tot pasul: *dac-ar sta cineva să-și facă samă de toate cele..., apoi atunci ar trebui să vezi tot oameni morți pe toate cărările.CR.*

pe toate drumurile, v. **pe toate cărările.**

pe toate meridianele (**lumii**), pe întreg globul; pretutindeni.

pe toate potecile, v. **pe toate cărările.**

pe tot anul, v. **în toată ziua.**

pe tot ceasul, v. **în toată ziua.**

pe tot minutul, (*înv.*) de la o clipă la alta; necontenit.

pe tot momentul, v. **în toată ziua.**

a petrece ceva din mână în mână, (*înv.* și *reg.*) a trece ceva, pe rând, de la unul la altul.

a petrece cu ochii (sau **cu privirea, cu vederea**) (pe cineva sau ceva), a urmări cu privirea (pe cineva sau ceva); a observa.

a petrece cu privirea (pe cineva sau ceva), v. **a petrece cu ochii** (pe cineva sau ceva).

a petrece cu vederea (pe cineva sau ceva), v. **a petrece cu ochii** (pe cineva sau ceva).

a se petrece din această lume, v. **a se petrece din lumea noastră.**

a se petrece din lumea noastră (sau **din această lume**), a deceda, a muri.

a(-și) petrece (ceva) **în amintire**, v. **a(-și) petrece** (ceva) **prin minte.**

a(-și) petrece (ceva) **în minte**, v. **a(-și) petrece** (ceva) **prin minte.**

a(-și) petrece noaptea (undeva), a rămâne peste noapte (undeva).

a-și petrece ochii, a-și plimba privirea.

a petrece (sau **a face**) **o noapte albă**, a sta treaz toată noaptea.

a(-și) petrece (ceva) **prin amintire**, v. **a(-și) petrece** (ceva) **prin minte.**

a(-și) petrece (ceva) **prin** (sau **în**) **minte** (sau **în amintire**), a-și aminti, a-și aduce aminte: *petrec în minte viața-mi lipsită de noroc.EM.*

petrecere frumoasă!, vă urez distracție plăcută!

a-și petrece somnul, (înv.) a dormi: *voia lui va fi tot cu Domnul și-n legea lui și-a petrece somnul.DOS.*

a-și petrece veacul, v. **a-și face veacul.**

pe trei sferturi, (*loc. adv.*) cât trei părți din cele patru părți egale dintr-un întreg, dintr-o unitate (de măsură), dintr-o cantitate; (*p.ext.*) în cantitate (foarte) mare în majoritate; aproape în întregime.

pe turcie, (*înv.*) **1.** în limba turcă, turcește; **2.** arbitrar, despotic, turcește.

pe țanc, v. **la țanc.**

pe țăcăneală, v. **la țăcăneală.**

pe un cap, v. **pe capete.**

pe unde scot (sau **scoți** etc.) **cămașa?**, cum ies (ieși etc.) din încurcătură?

pe unde și-a spart dracul opincile, undeva, departe.

pe unele locuri, ici și colo, pe alocuri.

(de) pe urma... sau **(de) pe urmele...**, (*loc. prep.*) din cauza..., din pricina...: *Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?CR.*

(mai) pe urmă, (*loc. adv.*) după aceea; ulterior, apoi: *mai bine să te tocmești întâi decât pe urmă.CR.*

(de) pe urmele..., v. **(de) pe urma...**

pe vară, v. **peste vară.**

pe văzute, (*loc. adv.*) **1.** în fața tuturor, de față cu toți: *asudă mereu și se emoționează pe văzute.CAR.*; **2.** cu condiția de a avea (ceva) în fața propriilor săi ochi: *obișnuia să cumpere numai pe văzute.*

pe vârful degetelor, v. **în vârful picioarelor.**

pe vârful deştelor, v. **în vârful picioarelor**.

pe vârful picioarelor, v. **în vârful picioarelor**.

pe veci, v. **în veac de veac**.

pe vecie, v. **în veac de veac**.

pe veresie, (*loc. adv.*; *pop.*) pe degeaba, pe gratis: *laca, nişte papugii... nişte scârţa-scârţa pe hârtie! 'I ştim noi! Mănâncă pe datorie, bea*[u] *pe veresie.CAR*.

pe (sau **pentru**) **veşnicie**, (*loc. adv.*) pentru totdeauna, de-a pururi.

pe viaţă, (*loc. adj.* şi *adv.*) toată viaţa, până la capătul zilelor: *senator pe viaţă*.

pe viaţă ori pe moarte, v. **pe viaţă şi pe moarte**.

pe viaţă şi (sau **ori**) **pe moarte**, (*loc. adj.* şi *adv.*) **1.** decisiv, hotărâtor: *luptă pe viaţă şi pe moarte*; **2.** pentru totdeauna.

pe vremea aceea, (*loc. adv.*) pe timpul acela, pe atunci: *Cam pe vremea aceea trăia Moş NIchifor în Ţuţueni. CR*.

pe (sau **în**, **la**) **vremea mea** (sau **a ta**, **a lui** etc.), (*loc. adv.*) în tinereţea mea (sau a ta, a lui etc.): *ce era pre vremea mea, voi n-aţi apucat. CAR*.

pe zi ce merge, v. **pe zi ce trece**.

pe zi ce trece (sau **merge**) sau **de ce merge**, pe măsura trecerii timpului: *ea din ce în ce mai dragă ţi-ar cădea pe zi ce trece.EM.*; *naţia agricolă e expusă de-a fi esploatată de vecinul industrial, ba de-a pierde pe zi ce merge clasele sale de manufacturieri.EM.*

piatra poticnirei, v. **piatră de poticnire**.

piatră de ascuţit, cute.

piatră de încercare, **1.** rocă silicioasă foarte dură, folosită odinioară la verificarea purităţii aurului şi a argintului; **2.** (*fig.*) dovadă, indiciu, mărturie, probă, test.

piatră de poticnire (sau **de poticnitură**) sau **piatra poticnirei**, (*înv.*) dificultate, greutate, necaz, bucluc.

piatră de poticnitură, v. **piatră de poticnire**.

piatră de temelie (sau **fundamentală**), **1.** piatră folosită la construcţia fundaţiei unei clădiri; **2.** (*fig.*) principiu de bază; fundament.

piatră fundamentală, v. **piatră de temelie**.

piatră unghiulară, **1.** piatră aşezată la colţurile fundaţiei unei clădiri; **2.** (*fig.*) element de bază, fundamental.

piaţă neagră, zonă economico-financiară a tranzacţiilor ilicite.

a-i pica bine (ceva cuiva), a-i prii (ceva cuiva): *i-a picat numai bine invitaţia, căci voia să stea de vorbă cu fata maiorului.*

a pica ca musca-n lapte, v. **a cădea ca musca-n lapte**.

a-i pica carte (sau **hârtie**) (cuiva), (*reg.*) a primi o scrisoare, o adresă: *crăişoru-i supărat, că grea carte i-a picat.POP.*

a pica cerul (pe cineva), v. **a cădea cerul** (pe cineva).

a pica cu brio, v. **a cădea cu brio**.

a pica cu succes, v. **a cădea cu brio**.

a pica de beat, v. **a pica de somn**.

a pica de coaptă, (*pop.*) a fi prea de tot, a depăşi orice închipuire, a fi culmea: *toate-au fost cum au fost, ... dar asta pică de coaptă.CR.*

a pica de fazan, (*fam.*) a fi păcălit.

a pica (sau **a veni**) **de la coada vacii**, (despre oameni) a proveni din mediul rural.

a pica de oboseală, v. **a pica de somn**.

a pica de pe picioare, v. **a că-**

dea de pe picioare.

a pica (sau **a cădea**) **de somn** (sau **de oboseală**, **de beat**), a fi peste măsură de obosit (sau de beat).

a pica (sau **a veni**) **din cer**, **1.** a veni, a se petrece brusc, pe neașteptate; **2.** a veni de-a gata: *bunăstarea nu pică din cer.*

a-i pica din coș, v. **a-i cădea din coș**.

a pica din picioare, v. **a cădea de pe picioare**.

a-i pica drag (cineva), a se îndrăgosti de cineva: *mi-a picat bădița drag.POP.*

a-i pica fața (cuiva), a rămâne mut de uimire, a fi stupefiat.

a-i pica fisa (cuiva), v. **a-i cădea fisa** (cuiva).

a-i pica greu (ceva cuiva), v. **a-i fi greu** (cuiva ceva).

a-i pica (sau **a-i cădea**) **greu** (sau **rău**) **la stomac** (ceva cuiva), (*înv.* și *fam.*) a avea o indigestie.

a-i pica hârtie (cuiva), v. **a-i pica carte** (cuiva).

a(-i) pica în cap (cuiva), v. **a(-i) cădea pe** (sau **în**) **cap** (cuiva).

a pica (ceva) **în capul cuiva**, v. **a cădea** (ceva) **în capul cuiva**.

a pica în genunchi (înaintea cuiva), v. **a cădea în genunchi** (înaintea cuiva).

a pica în gheara cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i pica în gheară cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în ghearele cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în laba cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i pica în labă cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în labele cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i pica în (sau **sub**) **mână** (ceva cuiva), (*înv.* și *fam.*) a intra (accidental) în posesia a ceva: *în mână-i ce pică, sparge tot și strică.PANN.*

a-i pica în mână (cuiva), v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica în voia cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica la fix (sau **la țanc**), a veni la momentul potrivit.

a pica la genunchi (înaintea cuiva), v. **a cădea în genunchi** (înaintea cuiva).

a pica la învoială, v. **a cădea la învoială**.

a pica la mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i pica la mână (cuiva), v. **a cădea la mâna cuiva**.

a-i pica mierea-n păsat (cuiva), v. **a da de miere**.

a-i pica (cuiva) **mucii la...**, v. **a-i pica** (cuiva) **mucul la...**

a-i pica (cuiva) **mucul** (**sau mucii**) **după...**, (*fam.*) a fi îndrăgostit de...

a-i pica (sau **a-i cădea**) (cuiva) **mucul** (sau **mucii**) **la...**, (*fam.*) a vizita prea des pe... sau a sta prea mult (în vizită) la...

a-i pica nasul (cuiva), v. **a-i cădea nasul** (cuiva).

a pica năpaste (cuiva), v. **a cădea năpaste** (cuiva).

a-i pica (sau **a-i cădea**) **ochii în gură** (cuiva), (*fam.*) a fi foarte obosit, a adormi din picioare.

a-i pica para în gură (cuiva), v. **a-i cădea para în gură** (cuiva).

a(-i) pica) pe cap (cuiva), v. **a(-i) cădea pe** (sau **în**) **cap** (cuiva).

a pica pe cugete, (*reg.*) a cădea pe gânduri.

a pica pe labele cuiva, v. **a că-**

dea la mâna cuiva.

a pica pe mâinile cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a pica pe mâna cuiva, v. **a cădea la mâna cuiva**.

a(-i) pica) pe spate (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) pica) pe spete (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) pica) pe spinare (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a(-i) pica) pe vatră (cuiva), v. **a(-i) cădea pe cap** (cuiva).

a-i pica plocon (cuiva), a se pomeni cu cineva sau cu ceva (antipatic, nesuferit).

a pica prost, **1.** (despre oameni) a sosi într-un moment nepotrivit; a fi inoportun; **2.** (despre evenimente) a se întâmpla într-un moment nepotrivit.

a-i pica rău la stomac (ceva cuiva), v. **a-i pica greu la stomac** (ceva cuiva).

a-i pica steaua (cuiva), (*înv.* și *pop.*) **1.** a-i merge rău (cuiva); **2.** a muri: *n-a putut ca să-l mai scoale, steaua dacă i-a picat.PANN.*

a-i pica sub mână (ceva cuiva), v. **a-i pica în mână** (ceva cuiva).

picat din cer, v. **căzut din cer**.

picat din lună, v. **căzut din cer**.

a-i pica (cuiva) (**cu**) **tronc** (**la inimă**), v. **a-i cădea** (cuiva) (**cu**) **tronc** (**la inimă**).

picătură cu picătură sau **pic cu pic**, (*loc. adv.*) **1.** puțin câte puțin, încetul cu încetul: *picătură cu picătură se face lac.POP.; pic cu pic secând paharul.EM.* **2.** până la golire, la epuizare, la istovire.

pic cu pic, v. **picătură cu picătură**.

a picni la coada ișlicului (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a supăra, a jigni (pe cineva); a lovi în punctul sensibil (pe cineva): *o anonimă, primită zilele trecute, în care o veche prietenă... mă picnește, vorba de pe vremuri, la coada ișlicului.CAR.*

piei drace!, **1.** fir-ar să fie!; **2.** lipsești din ochii mei!

piele răpănoasă, copil murdar și obraznic: *piele rea și răpănoasă ori o bate ori o lasă.POP.*

a se pieptăna cu prosopul, (*glumeț*) a fi chel.

pieptănat cu grenada, (*glumeț*) cu părul vâlvoi.

piept în piept, (*loc. adj.* și *adv.*) față în față, nas în nas: *dacă din întâmplare da piept în piept cu vreunul, ... acela își cerea iertăciune. CAR.*

piept la piept, (*loc. adj.* și *adv.*) corp la corp: *Acolo la Nanterre era o cetățuie întărită, cum erau pe atunci, în vreme de războaie piept la piept.CAR.*

a-și pierde auzul, a surzi.

a-și pierde busola (sau **compasul**), **1.** a se zăpăci, a fi dezorientat; **2.** a-și pierde simțul măsurii.

a-și pierde calea (sau **făgașul**), **1.** a se rătăci; **2.** a-și pierde busola.

a pierde (sau **a prăpădi**) **calea căminului**, a nu se mai întoarce acasă: *teamă mi-e să nu-ți prăpădești calea căminului.POP.*

a(-și) pierde calendarul (sau (*reg.*) **călindarul**, **șirul zilelor**), **1.** a nu mai ști data exactă; **2.** a buimăci, a năuci: *În loc să le sărute mâinile și să le mulțumească, ei* [tinerii] *se fac de către pădure și încep cu libertatea, egalitatea, fraternitatea și suveranitatea, încât bătrânii-și pierd cu totul călindarul.EM.*

a-și pierde capul, **1.** (*înv.*) a fi condamnat la moarte (prin tăierea capului); **2.** (*fig.*) a se emoționa, a se zăpăci, a-și pierde cumpătul.

a(-și) pierde călindarul, v. **a(-și) pierde calendarul**.

a-și pierde câmpul, a se rătăci.

a-și pierde comândul, a nu (mai)

avea cele necesare pentru înmormântare: *casa s-a mai îngreuiat cu un mâncău și eu nu vreau să-mi pierd comândul.CR.*

a-și pierde compasul, v. **a-și pierde busola**.

a-și pierde credința, **1.** a deveni necredincios; **2.** v. **a-și mânca lefteria**.

a se pierde cu firea sau **a-și pierde firea**, a-și pierde cumpătul, stăpânirea de sine, curajul; a se descuraja.

a-și pierde culoarea (**din obraji**), a fi palid.

a(-și) pierde (sau **a(-și) prăpădi**) **cumpătul**, a-și pierde sângele rece, a nu se mai putea stăpâni: *Dar spânul, cu viclenia sa obișnuită, nu-și pierde cumpătul.CR.; Mai cu seamă, față cu dv., ziariștii, fiindcă vă citesc regulat și vă știu forțele, îmi pierz mult cumpătul.CAR.; Cu cât trec una după alta zilele,... cu atât mai mult toată lumea își pierde cumpătul și facultatea chibzuirii.EM.*

a-și pierde cunoștința (sau **simțirea**), a nu mai ști de sine, a leșina.

a i (**se**) **pierde de urmă** (cuiva), v. **a i** (**se**) **pierde urma** (cuiva).

a pierde din mână (pe cineva sau ceva), a scăpa din mână (pe cineva sau ceva): *un ginere astfel nu pierdeți din mână.PANN.*

a (**se**) **pierde din ochi**, **1.** a nu mai vedea (din cauza distanței) (pe cineva sau ceva): *până nu ne-am pierdut din ochi, el a privit tot înapoi la năframa ei care fâlfâia de departe.CAR.*; **2.** v. **a sorbi din ochi** (pe cineva).

a pierde (sau **a scăpa**) **din vedere** (ceva sau pe cineva), **1.** a nu mai vedea din pricina distanței, a pierde din ochi (ceva sau pe cineva): *de acum și munții i-am pierdut din vedere.CR.*; **2.** a ignora, a neglija, a omite, a uita (de ceva sau de cineva): *bărbații noștri de stat pierd din vedere că aceasta împiedică propășirea țării din toate punctele de vedere.CAR.*; **3.** a da uitării (pe cineva sau ceva), a nu mai ști nimic (de cineva sau de ceva): *după acea întâlnire întâmplătoare, l-a pierdut un timp din vedere.*

a-și pierde făgașul, v. **a-și pierde calea**.

a-și pierde firea, v. **a se pierde cu firea**.

a pierde firul (sau **șirul**), **1.** a nu reține cursul (unei discuții, unei cuvântări etc.): *vreți să repetați, că am pierdut firul?;* **2.** a nu mai avea continuitate în exprimare, în gândire, în scris; a se zăpăci: *Acesta, cum era foarte nervos și pripit, pierde și el șirul.CAR.*

a-și pierde iluziile, a rămâne decepționat, dezamăgit.

a-și pierde lefteria, v. **a-și mânca lefteria**.

a-și pierde (sau **a i se lua** cuiva) **maul**, (*reg.*) a-și pierde cumpătul, curajul; a rămâne perplex.

a-și pierde mintea (sau **mințile**), **1.** a înnebuni: *numai pâraie ți-ar povesti cu șoapte că în a ta privire eu mințile îmi pierz.EM,; turbați de nemicnicia lor electorală, tinerii de la „Epoca“ și-au pierdut mințile până la a făuri în redacția lor o pretinsă scrisoare a d-lui I. Lecca.CAR.*; **2.** a se îndrăgosti nebunește: *Minunata și fermecătoarea Elena a trebuit s-asculte de porunca zeiței; și-a pierdut mintea; a părăsit tron, și bărbat, și liniștea, și mărirea, și datoria de cinste.CAR.*

a-și pierde mințile, v. **a-și pierde mintea**.

a-și pierde nădejdea, v. **a-și pierde speranța**.

a-și pierde omenia, v. **a-și mânca lefteria**.

a pierde orzul pe gâște, v. **a strica orzul pe gâște**.

a-și pierde papucii, a muri.

a pierde partida, v. **a câștiga partida.**

a-și pierde pascalia (sau **pascaliile**), a face erori de calcul; a pierde socoteala.

a-și pierde pascaliile, v. **a-și pierde pascalia.**

a pierde pământul de sub picioare, v. **a-i fugi pământul de sub picioare** (cuiva).

a-și pierde piuita, v. **a-i pieri piuitul.**

a-și pierde piuitul, v. **a-i pieri piuitul.**

a-și pierde pâinea, a fi concediat.

a-și pierde răbdarea, a nu mai avea răbdare, a fi nerăbdător: *Sacagiul, pierzându-și răbdarea, întoarce biciul d-a-ndoasele și-ncepe a croi spinarea animalului tenace.CAR.; Noi suntem regizorul... și ne-am pierdut răbdarea.TOP.*

a-și pierde rostul (sau **rosturile**), **1.** a se zăpăci, a-și pierde cumpătul: *dacă videa și videa, Jian rostul nu-și pierdea.POP.*; **2.** a deveni inutil.

a-și pierde rosturile, v. **a-și pierde rostul.**

a(-și) pierde sărita, a-și ieși din sărite.

a pierde seu, a sărăci.

a-și pierde simțirea, v. **a-și pierde cunoștința.**

a pierde sânge, a avea hemoragie.

a-și pierde (sau **a-și prăpădi**) **speranța** (sau **nădejdea**), a nu mai avea nici o speranță; a fi deznădăjduit: *unde să-și caute păunița coadă? Își prăpădise nădejdea și venea acasă cu inima frântă.POP.*

a-și pierde sufletul, **1.** (*reg.*) a muri; **2.** (*bis.*) a-și atrage osânda iadului.

a pierde sufletul cuiva, **1.** (*înv.*) a omorî pe cineva; **2.** (*bis.*) a osândi la chinurile iadului pe cineva.

a pierde șirul, v. **a pierde firul.**

a(-și) pierde șirul zilelor, v. **a(-și) pierde calendarul.**

a pierde teren, a pierde din importanță, din autoritate.

a pierde terenul de sub picioare, a-și pierde siguranța, încrederea.

a(-și) pierde timpul, v. **a(-și) pierde vremea.**

a pierde traista cu grăunțe, (*pop.*) a-și pierde slujba, sursa veniturilor

a pierde trenul, v. **a scăpa trenul.**

a-și pierde urma, v. **a i (se) pierde urma** (cuiva).

a i (se) pierde (sau **a face să i se piardă**) **urma** (sau **de urmă**) (cuiva) sau **a-și pierde urma**, a dispărea sau a fi (sau a face să fie) considerat dispărut; a fi de negăsit; a pieri fără urmă: *mă azvârl peste gard de parcă nici nu l-am atins și-mi pierd urma.CR.*

a-și pierde uzul rațiunii, a nu mai putea gândi

a-și pierde vederea, a orbi: *Cum i-a tras palma, numaidecât Gherontia și-a pierdut vederea.CAR.*

a(-și) pierde viața, a muri; a fi omorât: *Nebun era el să-și piardă viața din pricina lui „mi-ți-i, ni-vi-li, me-te, îl-o, ne-ve-i-le", ca Davidică?CR.*

a pierde viața cuiva, (*înv.*) a ucide pe cineva.

a(-și) pierde (sau **a-și omorî, a-și risipi, a-și trece**) **vremea** (sau **timpul**), **1.** a irosi timpul în zadar, a nu face nimic folositor: *să nu ne trecem vremea cu vorbele; – hai, sui, jupâneșică.CR.; camerele au lucrat aproape în permanență pierzându-și zadarnic vremea.EM.; inteligențe tinere își risipesc zadarnic vremea în a critica, în loc să și-o* *întrebuințeze în a face mai bine decât au făcut aceia pe care îi critică.CAR.; am pierde numai timpul discutând cu d. C. A. Rosetti.EM.;* **2.** a face să treacă timpul mai ușor, a-și omorî timpul: *mai aveam noi cu ce ne trece vremea, când voiam.CR.*

a-i pieri cuvintele de pe buze (cuiva), v. **a-i pieri glasul** (cuiva).

a pieri cu zile, v. **a muri cu zile.**

a pieri de moarte bună, v. **a muri de moarte bună.**

a pieri (sau **a dispărea, a se duce, a se prăpădi, a se stinge, a se șterge**) **de pe fața pământului**, a pieri, a dispărea fără urmă.

a-i pieri din gând (ceva cuiva), a uita: *ospățul care începuse și vinul ce se vedea ... le făcu să le piară din gând vorbele.POP.*

a pieri după (sau **pentru**) **cineva**, (*pop.*) a fi foarte îndrăgostit de cineva: *o cunosc pe cingători, că piere după feciori.POP.*

a-i pieri glasul (sau **graiul, cuvintele de pe buze**) (cuiva), **1.** a rămâne mut (de emoție, de uimire); **2.** (*fig.*) a fi pus în încurcătură; a nu mai avea argumente; **3.** a muri.

a-i pieri graiul (cuiva), v. **a-i pieri glasul** (cuiva).

a-i pieri (cuiva) **gustul de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a-i pieri (cuiva) **gustul să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a pieri pentru cineva, v. **a pieri după cineva.**

a-i pieri (sau **a-și pierde**) **piuitul** (sau **piuita**), (*fam.*) a-i pieri cheful de vorbă (cuiva).

a-i pieri (cuiva) **pofta de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a-i pieri (cuiva) **pofta să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a pieri pomenirea cu sunet (a cuiva), v. **a se stinge pomenirea cu sunet** (a cuiva).

a-i pieri răsuflarea (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a-i pieri respirația (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

pieritor de foame, muritor de foame.

a-i pieri țâța, (*pop.*) a nu mai putea alăpta.

a pipăi miezul cuiva, (*fig.*) a intui adevărata valoare a cuiva.

a pipăi pulsul, **1.** a lua pulsul (cuiva); **2.** v. **a pipăi terenul.**

a pipăi terenul (sau **pulsul**), (*fig.*) a încerca să-și dea seama de intențiile, de planurile (cuiva), de o stare de spirit existentă; a sonda, a tatona terenul.

a pisa apa în piuă, v. **a bate apa în piuă.**

a pisa pământul, v. **a frământa pământul.**

a se pișa contra vântului, (*vulg.*) **1.** a se pune rău cu superiorii ierarhici; **2.** a apăra inutil o cauză sortită eșecului.

a pișa ochii, (*vulg.*) a plânge.

a se pișa pe..., (*vulg.*) a nu avea nici o considerație pentru...

a pitroci limba (sau **vorbele**) **în gură**, (*reg.*) **1.** a vorbi nedeslușit, nelămurit; **2.** a trăncăni, a nu fi ascultat.

a pitroci vorbele în gură, v. **a pitroci limba în gură.**

a se planta în fața..., (*fam.*) a se opri în mod inoportun sau ostentativ în fața...

a plămădi curechi, (*reg.*) a pune varza la acrit.

a plămădi inima cuiva, a descânta de boală pe cineva: *ciocănesc, bocănesc, inima i-o plămădesc.POP.*

a plăti ca popa, a plăti în mod sigur, fără doar și poate: *plătește ca popa, tocma pe tocma.PANN.*

a plăti cât nu face, a plăti oricât: *Și care din ei... găsește din întâmplare o piatră de aceste,... o aduce la* *mine și i-o plătesc cât nu face.CR.*

a plăti cu aceeași monedă (cuiva), **1.** a se răzbuna (pe cineva); **2.** a se revanșa (față de cineva).

a plăti cu capul, a muri: *Iară de nu – veți plăti cu capul obrăznicia ce ați întrebuințat față cu mine.CR.; Numai boala ce-o bolești tu cu capu-ai s-o plătești.POP.*

a plăti cu pielea, a suferi o pedeapsă corporală: *sărăcuța lelea, plătește cu pielea.PANN.*

a plăti (sau **a da**) **datoria cea de obște**, a-și da obștescul sfârșit, a muri: *fiindu și om bătrân, au plătit și el datoria cea de opștie, de-au murit.NEC.*

a nu plăti (**nici**) **doi bani**, v. **a nu plăti** (**nici**) **o ceapă** (**degerată**).

a nu plăti (**nici**) **două parale**, v. **a nu plăti** (**nici**) **o ceapă** (**degerată**).

a nu plăti nici un sfanț, v. **a nu plăti** (**nici**) **o ceapă** (**degerată**).

a nu plăti nici un zlot, v. **a nu plăti** (**nici**) **o ceapă** (**degerată**).

a plăti oalele sparte (**de altul**), a fi învinuit pe nedrept, a suferi pentru faptele altuia.

a nu plăti (sau **a nu face**) (**nici**) **o ceapă** (**degerată**) (sau (**nici**) **două parale**, **doi bani**, **un sfanț**, **un zlot**, **nimic**), a nu avea nici o valoare: *o simplă afirmare a d-lui I. C. Brătianu, neîntemeiată pe dovezi, nu mai plătește astăzi nimic.EM.*

a plăti o poliță (cuiva), v. **a plăti polița** (cuiva).

a plăti polița (sau **o poliță**) (cuiva), (*fam.*) a se răzbuna (pe cineva).

a plăti sec, (la jocul de cărți) a achita potul fără a mai cere în plus.

a plăti tributul morții (sau **naturii**), a muri.

a plăti tributul naturii, v. **a plăti tributul morții**.

a plăti (**cât**) **un colț de țară**, a valora foarte mult.

a plânge ca o mireasă, a plânge cu foc.

a plânge cu foc (**și pârjol**), (*reg.*) a plânge cu disperare, în hohote.

a plânge cu hohot(**e**), v. **a plânge în hohot**(**e**).

a plânge cu lacrimi de crocodil, (*fam.*) a se preface că plânge; a fi ipocrit.

a plânge cu lacrimi de sânge, a plânge cu mare durere.

a-i plânge de milă (cuiva), a compătimi (pe cineva): *când ați ști voi câte-a pătimit, sireaca, din pricina mea (și eu din pricina ei) i-ați plânge de milă.CR.; Lasă-mă să-ți plâng de milă, să-ți sărut a tale mâni.EM.*

a plânge de saltă cămașa de pe el, v. **a plânge de sare cămașa de pe el**.

a plânge (sau **râde**) **de sare** (sau **de saltă**) **cămașa de pe el**, a plânge (sau a râde) foarte tare, în hohote: *Smărăndița pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămeșa de pe dânsa.CR.*

a plânge de udă pământul, a plânge foarte tare și îndelung: *Iară ele plângeau de udau pământul.CR.*

a plânge inima (sau **inimioara**, **inimuța**) (în cineva) sau **a-i plânge inima**, a suferi: *Plânge inimioara-n mine ca copilul de trei zile.POP.*

a plânge inimioara (în cineva), v. **a plânge inima** (în cineva).

a plânge inimuța (în cineva), v. **a plânge inima** (în cineva).

a-i plânge inima, v. **a plânge inima** (în cineva).

a plânge (sau **a râde**) **în** (sau **cu**) **hohot**(**e**), a plânge (sau a râde) cu accese: *Moș Ion Roată... a început a plânge cu hohot și a-l ruga să-i citească hârtia.CR.; omul meu începe să râză cu hohot.CAR.; știu dinainte ce au de gând să izvodească puternicii pământului și* *adeseori râd cu hohot de nepriceperea și slăbiciunea lor.CR.*

a(-și) plânge în pumni, **1.** a plânge (pe ascuns) de necaz sau durere (proptindu-și obrajii în pumni): *suflau în unghii și plângeau în pumni.CR.*; **2.** a regreta greșeala făcută, a se căi.

plânge masa!, (la jocul de cărți) jocul stagnează!

plânge paharul!, (*glumeț*) toarnă în pahar!

a-și plânge păcatele, a se căi, a regreta.

plânge pământul sub el, e foarte amărât.

a pleca (sau **a porni**) **ca de la casă pustie**), a pleca fără a anunța, fără a-și lua rămas bun: [fata babei] *pornește ca de la o casă pustie și se tot duce înainte.CR.*

a(-și) pleca capul (sau **fruntea, grumazul, cerbicea**), **1.** a înclina capul în semn de respect: *cuviosul bătrân a plecat cu pasul mărunțel, blagoslovind în dreapta și-n stânga lumea care-și pleca fruntea în calea lui.CAR.*; **2.** (*fig.*) a (se) supune, a (se) umili: *Tâmpit să-mi plec eu fruntea ca sclavul la picioare și ea să-mi spuie rece: „Monsieur, ce ai mai scris?“EM.*

a(-și) pleca cerbicea, v. **a(-și) pleca capul**.

a pleca (sau **a asupri, a frânge, a muia, a rupe, a tăia**) **cerbicea** (sau **cerbicia**) **cuiva**, a înfrânge rezistența (sau mândria, aroganța, trufia) cuiva, a supune pe cineva.

a pleca cerbicia cuiva, v. **a pleca cerbicea cuiva**.

a pleca (sau **a se duce**) **cu cățel, cu purcel**, a pleca (sau a se duce) cu toți ai lui și cu întreg avutul.

a pleca cu coada între picioare, v. **a ieși cu coada între picioare**.

a pleca cu coada între vine, v. **a ieși cu coada între picioare**.

a pleca cu nunta, (*fam.*; despre câini) a se ține haită după o cățea.

a pleca (sau **a umbla**) **cu sorcova**, a se ține de taclale prin vecini.

a pleca (**numai**) **cu sufletul** (de undeva), a pleca cu mâna goală (de undeva): *iar de-i greși, ... nu vei pleca de aici decât cu sufletul.POP.*

a pleca fără voință, a pleca împotriva propriei voințe, de nevoie, silit: *trebuie să fac pe cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag.CR.*

a(-și) pleca fruntea, v. **a(-și) pleca capul**.

a(-și) pleca genunchii (sau **un genunchi**), a îngenunchea: *El apare lin din unghi și la fata cea măiastră lin își pleacă un genunchi.EM.*

a(-și) pleca grumazul, v. **a(-și) pleca capul**.

a(-și) pleca inima, **1.** a se devota, a (se) dedica, a (se) închina: *au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inimi?EM.*; **2.** a convinge sau a se lăsa convins; a (se) înduioșa.

a pleca înainte, v. **a merge înainte**.

a pleca în lume, v. **a se duce în lume**.

a pleca în lumea largă, v. **a se duce în lume**.

a pleca în pețit, v. **a merge în pețit**.

a pleca în plata Domnului, v. **a se duce în plata Domnului**.

a pleca în porneală, v. **a merge în porneală**.

a pleca în potiră, v. **a face o poteră**.

a pleca în știrea Celui de Sus, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu**.

a pleca în știrea lui Dumnezeu, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu**.

a pleca în treaba lui, v. **a se duce în treaba lui**.

a pleca în treburile lui, v. **a se duce în treaba lui.**

a pleca în țară, v. **a se duce în țară.**

a pleca în țări, v. **a se duce în țară.**

a o pleca la fugă, v. **a o lua la fugă.**

a pleca la porneală, v. **a merge în porneală.**

a pleca la treaba lui, v. **a se duce în treaba lui.**

a pleca la treburile lui, v. **a se duce în treaba lui.**

a(-și) pleca nasul, a se umili.

a pleca pe drum neîntors, v. **a se duce pe drum neîntors.**

a pleca (ca din) pușcă, v. **a ieși (ca din) pușcă.**

plecat cu sorcova (de-acasă), nebun.

a(-și) pleca un genunchi, v. **a(-și) pleca genunchii.**

a(-și) pleca urechea (sau **urechile**), **1.** a asculta cu atenție; (*p. ext.*) a se îndura: *împăratul își pleca urechea la rugăciunea fiei sale. POP.*; **2.** a da crezare bârfelor, calomniilor.

a(-și) pleca urechile, v. **a(-și) pleca urechea.**

a o plesni bine, a spune exact ceea ce trebuie și când trebuie.

a plesni cu bățul în baltă, v. **a da cu bâta în baltă.**

a plesni cu bâta în baltă, v. **a da cu bâta în baltă.**

a plesni cu măciuca în baltă, v. **a da cu bâta în baltă.**

a plesni de ciudă, v. **a muri de ciudă.**

a plesni de necaz, v. **a muri de ciudă.**

a plesni de râs, v. **a leșina de râs.**

a plesni de sănătate, a fi sănătos tun.

a-i plesni în (sau **prin**) **cap** (sau **în minte, prin gând**) (ceva cuiva), a-i veni o idee năstrușnică (cuiva); a-i trece (deodată) prin minte (ceva cuiva): *i-ar fi plesnit în minte această obscură idee.EM.*

a-i plesni în minte (ceva cuiva), v. **a-i plesni în cap** (ceva cuiva).

a plesni în pălărie (pe cineva), v. **a lovi în pălărie** (pe cineva).

a(-i) plesni maiul în el de..., (*reg.*) a fi foarte supărat de...; a-i fi foarte ciudă de...

a-i plesni (sau **a-i crăpa, a-i pocni**) **obrazul de rușine** (cuiva), a se rușina foarte tare: *Îmi plesnește obrazul de rușine când gândesc cum am să mă înfățoșez înaintea femeei celea cu vorbe de acestea.CR.*

a-i plesni prin cap (ceva cuiva), v. **a-i plesni în cap** (ceva cuiva).

a-i plesni prin gând (ceva cuiva), v. **a-i plesni în cap** (ceva cuiva).

a(-i) plesni rânza, v. **a(-i) crăpa rânza.**

a-și plimba anatomia, (*arg.*) a pleca: *hai, plimbă-și anatomia!*

a se plimba ca vodă prin lobodă, a umbla nestingherit în toate părțile.

a i se plimba limba (în gură) (cuiva), v. **a i se încurca limba (în gură)** (cuiva),

plimbă-ți (sau **mișcă-ți**) **hoitul!**, (*fam.*) întinde-o de aici!, pleacă!

plimbă ursul (că ruginește lanțul)!, (*fam.*) întinde-o!, vezi-ți de treabă!

plin de bani ca broasca de păr, (*glumeț*) nevoiaș, sărac.

plin de importanță, (despre oameni) îngâmfat, încrezut.

plin de plăcere, (*înv.*) plăcut.

plin de rușine, v. **cu rușine.**

plin de viață, vioi.

plin îndesat , v. **plin ochi.**

plin ochi (sau **îndesat**), umplut până la refuz; foarte plin.

a ploua (sau **a bura, a cerne**) **ca prin sită**, a ploua mărunt și continuu: *plouă ca prin sită.CAR.*

a ploua (sau **a turna**) **cu bășici** (sau **cu bulbuci, cu ciutura, cu cofa, cu găleata**, (*reg.*) **cu țuțuroi, de-ngroapă, de varsă**) a ploua torențial.

a ploua cu bulbuci, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua cu ciutura, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua cu cofa, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua cu găleata, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua cu țuțuroi, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua de-ngroapă, v. **a ploua cu bășici**.

a ploua de varsă, v. **a ploua cu bășici**.

a-i ploua în gură (cuiva), **1.** a-i lăsa gura apă (cuiva), a saliva; **2.** a avea maxilarul inferior ieșit în afară.

a ploua mereuaș (sau **mereuț**), (*reg.*) a ploua mărunt.

a ploua mereuț, v. **a ploua mereuaș**.

plus că..., (*fam.*) pe lângă că..., în afară de faptul că...

plus de asta, (*fam.*) în afară de asta, pe deasupra.

plutește ceva în aer, presimt că urmează să se întâmple ceva.

poalele cerului, marginile spațiului circumscris de orizont: *i-am găsit la capătul pământului, la poalele cerului.POP.*

poale-n brâu, plăcintă din bucăți pătrate de aluat, ale căror colțuri se întorc peste umplutută.

poama dracului, v. **omul dracului**.

poamă acră, **1.** (*pop.*) aguridă: *frunză verde poamă acră.POP.*; **2.** persoană urâcioasă, cicălitoare, rea: *soacră, soacră, poamă acră.PANN.*

poamă rea sau **soi rău**, persoană destrăbălată.

poartă-n poartă, peste drum, vizavi.

poate că ai treabă și noi te reținem, (*iron.*) pleacă!, lasă-ne în pace!

poate fi că... (sau **de...**), (*înv.*) probabil că..., posibil să...: *poate hi că ți s-au întunecat mintea.DOS.*

poate fi de..., v. **poate fi că...**

a-i pocni broasca (cuiva), (*înv.*; *arg.*) a eșua.

a pocni cu bățul în baltă, v. **a da cu bâta în baltă**.

a pocni cu bâta în baltă, v. **a da cu bâta în baltă**.

a pocni cu măciuca în baltă, v. **a da cu bâta în baltă**.

a pocni de ciudă, v. **a muri de ciudă**.

a pocni de frig, v. **a muri de frig**.

a pocni de ger, v. **a muri de frig**.

a pocni de necaz, v. **a muri de ciudă**.

a-i pocni fălcile (cuiva), v. **a-i trosni fălcile** (cuiva).

a-i pocni în cap (cuiva ceva), a-i trăsni prin minte (cuiva ceva): *nici prin cap ce nu-ți pocnește a vorbi se pomenește.PANN.*

a pocni în pălărie (pe cineva), v. **a lovi în pălărie** (pe cineva).

a pocni la coada ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni la colții ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni la colțul ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni la mir (pe cineva), v. **a lovi la mir** (pe cineva).

a pocni lemnele (**de frig** sau **de ger**), v. **a crăpa pietrele** (**de frig** sau **de ger**).

a-i pocni măseaua (în gură) (cuiva), v. **a-i crăpa măseaua (în gură)** (cuiva).

a-i pocni obrazul de rușine (cuiva), v. **a-i crăpa obrazul de rușine** (cuiva).

a pocni pe coada ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni pe colții ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni pe colțul ișlicului (pe cineva), v. **a călca pe colțul ișlicului** (pe cineva).

a pocni pietrele (**de frig** sau **de ger**), v. **a crăpa pietrele** (**de frig** sau **de ger**).

poftă bună (sau **mare**)**!**, să aveți poftă bună (sau mare)!

a(-și) pofti bună ziua, v. **a(-și) da bună ziua**.

poftim la masă!, poftiți de mâncați cu noi!.

a(-și) pofti ziua bună, v. **a(-și) da bună ziua**.

a se pogorî seara, v. **a se lăsa seara**.

poimâine-seara sau **poimâine-seară**, în timpul serii de poimâine: *hotărâse să plece la Brașov poimâine-seară.*

poimâine-seară, v. **poimâine-seara**.

pomană fără lumânare, (*reg.*) chilipir, pleașcă.

a se pomeni în ăle vaviloane, a se trezi pe neașteptate într-o învălmășeală, într-o zarvă mare.

a se pomeni mofluz, v, **a rămâne mofluz**.

a pomeni mortul, (*reg.*) a da de pomană pentru un mort.

a pomeni (de) rău, (*reg.*) a cobi.

a pompa bani, a obține fără încetare bani (prin orice mijloace).

a ponta pe mâna cuiva, (la jocul de cărți) a miza fără a participa efectiv la joc (folosind cartea altuia).

ponturi-ponturi, (*înv.*) pe paragrafe, pe capitole, în mod amănunțit.

porc de câine, (despre oameni) ticălos, nemernic.

a porni ca de la casă pustie, v. **a pleca ca de la casă pustie**.

a-i porni (cuiva) **capul la ceva**, (*reg.*) a-și propune să facă ceva.

a o porni de jos, a urca (pe scara socială) prin muncă, prin forțe proprii.

a porni după cai morți să le iei potcoavele, v. **a umbla după potcoave de (la) cai morți**.

a porni grea (sau (*înv.*) **într-adaos**), (*pop.*; despre femei) a rămâne însărcinată: *umbla...* [după] *fragi și căpșune pentru cineva care pornise într-adaos.CR.*

a porni hârtie, v. **a porni pâră**.

a porni hârtiile, (*pop.*) a înainta actele necesare în vederea unei căsătorii.

a porni hora, a începe hora.

a porni în știrea Celui de Sus, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu**.

a porni în știrea Domnului, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu**.

a porni în știrea lui Dumnezeu, v. **a lăsa în știrea lui Dumnezeu**.

a porni într-adaos, v. **a porni grea**.

a porni jalbă, v. **a porni pâră**.

a porni pâră (sau **jalbă**, **hârtie**), (*pop.*) a pârî, a reclama, a revendica (în scris) ceva: *nu se poate, cucoană! am pornit hârtie, s-a isprăvit.CAR.*

a porni pâră de învinovățire, v. **a porni pâră de vinovăție**.

a porni pâră de vinovăție (sau **de învinovățire**), (*înv.*) a învinovăți, a acuza în fața justiției (printr-un act scris).

a porni pâră mincinoasă, (*înv.*)

a calomnia, a defăima.

a porni pe..., v. **a fi pornit pe...**

a se porni (sau **a se pune**) **pe muncă** (sau **pe lucru**), a se apuca de treabă: *Zugravul s-a pus pe lucru și încet-încet a isprăvit toată icoana.CAR.*

a se porni pe plâns, v. **a se porni pe râs.**

a se porni pe râs (sau **pe plâns**) sau **a pufni** (sau **bufni**) **în** (sau **de**) **râs** (sau **plâns**) sau **a-l pufni** (sau **a-l bufni, a-l umfla**) **râsul** (sau **plânsul**) (pe cineva), a izbucni în râs (sau în plâns): *fetele din sat..., cum au dat cu ochii de mine, le-a și bufnit râsul.CR.; și-mi trăgea un puiu de răbuială ca aceea pe la bot, de-i bufnea râsul pe toți ucenicii din ciubotărie.CR.; străjerii, cum îi văd, încep a se uita unul la altul și a bufni de râs.CR.; bravul nostru dascăl n-a mai putut stăpâni emoția și s-a pornit pe plâns.CAR.*

a porni rostul, a începe țesutul: *Marița ca o nevastă vra rostul să și-l pornească.POP.*

portiță de rezervă, v. **portiță de scăpare.**

portiță de scăpare (sau **de rezervă**), soluție într-o situație dificilă.

potcoave de cai morți, himere, închipuiri.

a(-și) potoli foamea, v. **a(-și) astâmpăra foamea.**

a(-și) potoli setea, v. **a(-și) astâmpăra foamea.**

a se potrivi (sau **a se nimeri, a se lovi, a se lipi**) **ca nuca în perete**, a fi total nepotrivit: *pe loc cârpește o minciună, care se potrivea ca nuca în perete.CR.; Adevărul este că mai totdeuna localizarea se potrivește ca nuca-n perete.CAR.*

a se potrivi ca o mănușă, a se potrivi perfect.

a se potrivi ca tusea și junghiul, v. **a se întâlni tusea cu junghiul.**

a potrivi din gât (pe cineva), a-i da să bea vârtos cuiva: *Dacă știai să potrivești din gât pe Moș Nichifor, apoi era cât se poate de șagalnic. CR.*

poți să te culci pe-o ureche!, poți să-ți iei nădejdea!

poți să te iei de mână cu el!, v. **ia-te de mână cu el!**

povestea ăluia, v. **povestea cântecului.**

povestea cântecului (sau **a ăluia**), vorba aceea: *povestea cântecului: fost-ai lele când ai fost, dar acum ești lucru prost.PANN.*

poveste de adormit copiii, v. **basm de adormit copiii.**

poveste de înțărcat copiii, v. **basm de adormit copiii.**

a povesti la urechi, (*înv.*) a spune, a comunica, a transmite: *Pentru ca să povestiți în urechile fiilor voștri.BIBLIA.*

a povesti (de) rău (pe cineva), v. **a vorbi (de) rău** (pe cineva).

a pozna, (*reg.*) de-a-ndoaselea, ca nelumea.

pozna e alta!, v. **alta e pozna!**

pozna era alta!, v. **alta e pozna!**

praful de pe tobă, (*fam.*) nimic: *și ce i-au luat? praful de pe tobă!*

a i-o prăji (cuiva), a-i pune gând rău (cuiva).

a-și prăji burta la soare, a nu face nimic, a lenevi.

a prăpădi calea căminului, v. **a pierde calea căminului.**

a-și prăpădi călcâiele, a fugi foarte repede; a-i sfârâi călcâiele.

a prăpădi cu bătaia (pe cineva), v. **a prăpădi în bătaie** (pe cineva).

a se prăpădi (sau **a se omorî, a se rupe**) **cu firea**, (*fam.*) **1.** a-și da foarte (sau prea) mare osteneală, a se strădui din răsputeri, a se agita foarte (sau prea) mult; **2.** a-și face foarte (sau prea) multe griji, a se consuma, a pune la inimă.

a(-și) prăpădi cumpătul, v. **a(-și) pierde cumpătul**.

a se prăpădi de..., v. **a se prăpădi după...**

a se prăpădi de pe fața pământului, v. **a pieri de pe fața pământului**.

a se prăpădi de râs, v. **a leșina de râs**.

a prăpădi din ochi (**de drag**) (pe cineva), v. **a sorbi din ochi** (pe cineva).

a se prăpădi după... (sau **de...**), a-i plăcea foarte mult de..., a ține foarte mult la..., a iubi foarte mult pe..., a muri după...

a prăpădi în bătaie (sau **cu bătaia**) (pe cineva), a snopi în bătaie (pe cineva).

a-și prăpădi nădejdea, v. **a-și pierde speranța**.

a-și prăpădi speranța, v. **a-și pierde speranța**.

a se prăsi ca furnicile (sau **ca iepurii**, **ca șoarecii**), a se înmulți foarte repede.

a se prăsi ca iepurii, v. **a se prăsi ca furnicile**.

a se prăsi ca șoarecii, v. **a se prăsi ca furnicile**.

prea e de oaie!, v. **e prea de oaie!**

pre a furiș(**ul**), v. **pe furiș**.

(**cătinel**) **pre cătinel**, (*înv.*) încetișor, încetul cu încetul.

pre chipul și obrazul (cuiva), v. **după chipul și** (**a**)**semănarea** (cuiva).

pre chipul și (**a**)**semănarea** (cuiva), v. **după chipul și** (**a**)**semănarea** (cuiva).

pre cât..., cu atât(**a**), v. **de cât..., de atât**(**a**)...

pre cât..., de atât(**a**), v. **de cât..., de atât**(**a**)...

pre cât..., pre atât(**a**), v. **de cât..., de atât**(**a**)...

pre cât se poate, v. **pe cât se poate**.

precum (sau **pe cum**) **că...**, (*loc. conj.*) așa cum: *Să spui pe cum că Ion nu-i vinovat.CAR.*

precum (sau **după cum**, **după câte**) **se știe** sau **după cum știm** (sau **știi**, **știți** etc.) sau **cum** (**bine**) **știm** (sau **știi**, **știți** etc.), potrivit informațiilor existente, după cum ne (sau îți, vă etc.) este cunoscut.

a predica în deșert, v. **a predica în pustiu**.

a predica în pustiu (sau **în deșert**), a da sfaturi pe care nimeni nu le ascultă, nu le urmează; a vorbi în zadar.

pre dobândă, (*loc. adv.*; *înv.*) util, folositor; avantajos: *Să nu sameni viia ta pre dobândă.BIBLIA.*

a preface în cenușă, a distruge prin foc.

a se preface în moaște, **1.** a se mumifica; **2.** (*fig.*) a se usca, a se atrofia.

a (**se**) **preface în** (**praf și**) **pulbere**, v. **a** (**se**) **face** (**în**) (**praf și**) **pulbere**.

a (**se**) **preface în pulbere și cenușă**, v. **a** (**se**) **face** (**în**) (**praf și**) **pulbere**.

a pregăti o capcană (cuiva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a pregăti o cursă (cuiva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a-i pregăti o plăcintă (cuiva), v. **a-i veni o plăcintă** (cuiva).

a pregăti terenul, a crea condiții favorabile.

pre încet(**ul**), v. **pe încet**(**ul**).

pre întâmplare, v. **din întâmplare**.

pre legea mea!, v. **pe legea mea!**

pre mijloc(**ul**)..., v. **în mijloc**(**ul**)...

pre mijloc de..., v. **în mijloc**.

pre mijlocul..., v. **în mijlocul...**

pre nărav, v. **întru nărav**.

pre obraz sau **pre** (sau **după**) **obrazul cuiva**, (*loc. adv.*) asemănător cuiva: *născu dupre chipul lui și obrazul lui.BIBLIA.*

pre obrazul cuiva, v. **pre obraz.**

pre ogod, v. **cu ogodul.**

pre podobie, v. **cu podobie.**

pre rând (ca la moară), v. **pe rând (ca la moară).**

pre rândul meu, v. **la rândul meu.**

a preschimba cuvinte, (*înv.*) a sta de vorbă.

a preschimba glume, (*înv.*) a-și spune glume, a glumi.

pre scrisoare, (*loc. adj.*; *înv.*; despre armate) regulat: *oaste pre scrisoare.*

a presta (un) jurământ, a depune un jurământ după lege (sau după uz).

a presta jurământ de credință, v. **a presta omagiu.**

preste obicinuință, (*înv.*) neobișnuit.

pre supt cumpăt, (*înv.*) pe ascuns, în taină, pe furiș; cu perfidie, cu vicleșug.

pre toată vremea, v. **în toată vremea.**

pre trufă, v. **în trufă.**

pre trufie, v. **în trufă.**

pre trup, (*înv.*) în ce privește trupul, trupește.

preț ca de..., v. **preț de...**

preț ca la..., v. **preț de...**

preț de... (sau **ca la...**, **ca de...**), (*pop.*) **1.** în valoare de...; **2.** cam, aproximativ: *cânepa... o cosește cam de sus, să-mi rămâie preț de un fus. POP.*; **3.** un timp de..., circa..., aproximativ: *A mers așa preț de vreo zece luni de zile.CAR.*

preț de sânge, (*înv.*) pedeapsă cu moartea.

a prețui cu ochii, v. **a măsura din ochi.**

a prețui din ochi, v. **a măsura din ochi.**

prețul sângelui, (*înv.*) legea talionului.

a-și prezenta demisia, v. **a-și da demisia.**

prezență de spirit, aptitudinea de a se orienta imediat într-o situație neprevăzută: *sasul, pierzându-și prezența de spirit, scăpase felinarul și cheia din mână.EM.*

a se prezenta (sau **a ieși**, **a fi scos**) **la raport**, a se prezenta (sau a fi chemat) în fața unui superior (pentru a solicita ceva sau pentru a da socoteală de ceva).

a se pricepe de ziuă, (*reg.*) a se lumina de ziuă, a se face ziuă.

a nu pricepe o boabă, v. **a nu ști o boabă.**

a nu pricepe o boacă, v. **a nu ști o boabă.**

a nu pricepe o iotă, v. **a nu ști o boabă.**

priceput la inimă, (*înv.*) (artist) iscusit: *La tot priceputul la inimă am dat pricepere.BIBLIA.*

a(-i) pricinui întristare (cuiva), (*înv.*) a întrista, a mâhni (pe cineva).

prieten bun, prieten apropiat.

prieteni la cataramă (sau **la toartă**), prieteni foarte buni.

prieteni la toartă, v. **prieteni la cataramă.**

a-i prii bine cuiva, a-i dori, a-i vrea binele cuiva: *Însă eu îți priesc bine, dacă-i vrea să mă asculți.CR.*

a priimi la inimă, (*înv.*) a avea inimă bună: *Tot cela ce priimește în inimă vor aduce începăturile Domnului: aur, argint, aramă.BIBLIA.*

a i se prileji (cuiva) **moarte**(**a**), (*înv.*) a muri.

prima tinerețe sau **tinerețea dintâi**, perioadă a tinereții care urmează imediat copilăriei.

a se primeni din..., v. **a primeni gazda.**

a se primeni din lumea aceasta sau **a primeni viața**, (*înv.*) a muri.

a primeni din viață (pe cineva), (*înv.*) a ucide (pe cineva): *îi spintecară pântecele cu ostie și cu aceasta-l primeniră din viață.DOS.*

a primeni gazda sau **a se primeni din...**, (*înv.* și *reg.*), a se muta.

a primeni viața, v. **a se primeni din lumea aceasta.**

a primi botezul focului, a participa, pentru prima dată, la o luptă.

a primi ciubuc, v. **a da ciubuc.**

a primi (sau **a aștepta**) **cu brațele deschise** (pe cineva), a primi cu bucurie, cu mare plăcere (pe cineva): *mama i-a pornit sub bună îngrijire să vază lumea și să se arate pe la toate curțile-mpărătești, pe unde-i primeau toți cu brațele deschise.CAR.*

a primi (sau **a întâmpina**) **cu pâine și** (**cu**) **sare** (pe cineva) sau **a ieși cu pâine și** (**cu**) **sare înaintea cuiva**, a primi cu mare cinste (pe cineva): *Astăzi, daca vor să vie tătarii, îi poftim noi înșine, le facem drum de fier ca să călătorească huzurind de bine și-i priimim cu pâne și cu sare, ca pe Domnii țării.EM.*

a primi de..., a socoti, a considera ca... sau drept..., a lua de...

a primi în gazdă (sau **în spațiu**) (pe cineva), a găzdui (pe cineva), a-i închiria o locuință (cuiva).

a primi (sau **a lua**) **în mână**, (despre sume de bani) a obține ca venit net: *lua în mână 50.000 lei.*

a primi în spațiu, v. **a primi în gazdă** (pe cineva).

a primi la corp (pe cineva), (*reg.*) a admite în serviciul militar (pe cineva).

a primi mită (de la cineva), v. **a lua mită** (de la cineva).

a primi o (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie**, v. **a încasa o** (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie.**

a primi o calcavură, v. **a da o calcavură.**

a primi o chelfăneală, v. **a încasa o** (**mamă** sau **o sfântă de**) **bătaie.**

a primi o palmă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a primi o scatoalcă, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a primi paharul morții, v. **a bea paharul morții.**

a primi palme, v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a nu(**-l**) **primi** (**nici**) **pământul** (pe cineva), (despre morți) a avea sufletul plin de păcate.

a primi pieliță, v. **a lua pieliță.**

a-și primi plata, **1.** a fi plătit pentru munca depusă; **2.** (*fig.*) a-și primi pedeapsa, a fi pedepsit: *d. Holban și-a primit plata de la noi când, în rândul trecut, au atribuit în mod tendențios și pe față neadevărat niște fraze ale lui Max Stirner lui Arthur Schopenhauer.EM.*

a primi (sau **a accepta**, **a admite**) **scuzele cuiva**, a scuza pe cineva.

a primi șperț, v. **a da șperț.**

a primi un ciolan de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

a primi un os de ros, v. **a căpăta un os de ros.**

prin absurd, (*loc. adv.*) admițând un raționament fals.

prin cercare, (*înv.*) din experiență.

prin cât îi e putința, v. **pe cât cu putință.**

prin cât îl iartă putința, v. **pe cât cu putință.**

prin contrabandă, (*loc. adv.*) în mod ilegal, fraudulos.

a prinde arme (sau **armele**), (*înv.*) a porni o acțiune militară (împotriva cuiva).

a prinde armele, v. **a prinde arme.**

a-l prinde bâzdâcul (pe cineva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-și prinde banii, (*reg.*) a-și recupera investiția, cheltuielile: *Murgule, oi să te vânz, numai banii să mi-i prinz și la câștig nu pretinz. POP*.

a-l prinde beția (pe cineva), a (se) îmbăta: *nu bea vinul cu dejea, că te-a prinde beția.POP*.

a-l prinde bine (sau **rău**) (pe cineva), a (nu) i se potrivi, a-i ședea bine (sau rău) (cuiva).

a(-i) prinde bine (cuiva sau la ceva), a(-i) fi de folos, a(-i) fi util (cuiva sau la ceva): *Făt-Frumos, zise țânțarul, ia-mă de mă du până-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. EM.; În trei ani m-a-nvățat, cu litere străbune, româneasca toată câtă o știu până în ziua de azi...; și tare bine-mi prinde!CAR.; căci și răul câteodată prinde bine la ceva.CR*.

a prinde burtă, v. **a face burtă**.

a prinde (sau **a lua**, **a ridica**) **ca din oală** (pe cineva), a prinde ușor (pe neașteptate) (pe cineva.

a-i prinde calea cuiva, (*înv.*) a pândi trecerea cuiva (stând în drumul lui).

a se prinde ca mazărea de perete, v. **a se prinde ca nuca în perete**.

a se prinde ca nuca (sau **ca mazărea**) **în perete**, a fi total nepotrivit, a se potrivi ca nuca în perete.

a-și prinde capetele, v. **a-și prinde capul**.

a-și prinde capul (sau **capetele**), (*înv.* și *reg.*) a se pune la adăpost de primejdii.

a se prinde carnea (pe cineva), v. **a prinde carne**.

a prinde carne (**moale**) (sau **seu**) sau **a crește** (sau **a se prinde**) **carnea** (pe cineva), **1.** a se îngrășa, a prospera; **2.** a-i merge bine, din plin (cuiva); a fi foarte mulțumit: *Făt-Frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire.POP*.

a prinde cheag, **1.** (despre oameni) a începe să se înstărescă, să se chivernisească, **2.** (despre conversații) a începe să se desfășoare, a se închega.

a prinde chef (sau **la chef**, (*înv.*) **la voie bună**), a începe să se înveselească.

a se prinde chezaș (pentru cineva), v. **a fi chezaș** (pentru cineva).

a prinde ciocârlanul, v. **a prinde prepelița de coadă**.

a prinde colți, a se obrăznici.

a prinde (pe cineva) **cu...** , a avea la mână (pe cineva): *l-am prins pe onorabilul cu alta mai boacănă. CAR*.

a prinde cu arcanul (pe cineva), v. **a lua cu arcanul** (pe cineva).

a se prinde cu chezășie (pentru cineva), v. **a fi chezaș** (pentru cineva).

a prinde cu chirie (pe cineva), (*înv.*) a închiria (cuiva).

a se prinde cu dinții de carte, a se apuca serios de învățătură, a învăța în mod intens.

a prinde cu litra mică (pe cineva), v. **a prinde cu oca(ua) mică** (pe cineva).

a prinde cu măsura mică (pe cineva), **a prinde cu oca(ua) mică** (pe cineva).

a se prinde cu mâinile de vatră, (*reg.*) a ieși deasupra nevoilor; a prinde cheag: *de-abia acum se prinsese și el cu mânele de vatră. CR*.

a prinde cu mâța (sau **cu rața**) **în sac** (sau **în traistă**) (pe cineva), a prinde asupra faptului (pe cineva).

a prinde cu mâța-n traistă (pe cineva), v. **a prinde cu mâța-n sac** (pe cineva).

a prinde cu minciuna (pe cineva), v. **a da de minciună** (pe cineva).

a prinde cu nădragii în vine (pe cineva), a lua pe nepregătite (pe cineva).

a prinde cu oca(ua) (sau **cu litra, cu măsura) mică** (pe cineva), a prinde cu o minciună sau cu o faptă necinstită (pe cineva); a surprinde asupra faptului (pe cineva): *caută să fie așa, că de te-oi prinde cu oca mică, grea are să-ți cadă.CR.; Teleor, dragă tătică, te prinsei, mânca-ți-ai muza, și nu cu ocaua mică, ci cu ocaua lui Cuza.CAR.*

a prinde cu piulița, v. **a prinde în piuă.**

a prinde cu rața în sac (pe cineva), v. **a prinde cu mâța în sac** (pe cineva).

a prinde cu rața-n traistă (pe cineva), v. **a prinde cu mâța în sac** (pe cineva).

a prinde darul suptului, a da în patima beției.

a se prinde de cap (cu cineva), v. **a se lua de cap** (cu cineva).

a prinde de cânepa-dracului (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a se prinde de lăcuință, (*înv.*) a se așeza, a locui temporar undeva: *Și se prinse Israil de lăcuință în toate cetățile ammoreilor.BIBLIA.*

a prinde de limbă, (*reg.*; despre vin) a pișca.

a prinde de mijloc (pe cineva), v. **a apuca de mijloc** (pe cineva).

a se prinde de mișcare sau **a prinde mișcarea**, a descoperi semnificația ascunsă a unei acțiuni.

a prinde de moț (pe cineva), v. **a lua de cânepa-dracului** (pe cineva).

a prinde de nas (pe cineva), (*reg.*) a mitui (pe cineva).

a prinde de obraz (pe cineva), v. **a apuca de obraz** (pe cineva).

a prinde de ochi (pe cineva), v. **a-i prinde ochii cuiva.**

a se prinde de păr cu..., v. **a se lua de cap cu...**

a se prinde de piept cu..., v. **a se lua de cap cu...**

a prinde de pripas, v. **a lua de pripas.**

a (se) prinde de sâmbră, v. **a (se) prinde în sâmbră.**

a prinde de știre, v. **a prinde de veste.**

a-și prinde de știre, v. **a prinde de veste.**

a prinde de urechi (pe cineva), a urechea (pe cineva).

a (sau (*pop.*) **a-și**) **prinde de veste** (sau **de știre**) sau (*înv.* și *reg.*) **a prinde veste**, a lua cunoștință de..., a afla (la momentul oportun), a-și da seama: *Să prinză de veste prin țară tot omul.DOS.; dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste.EM.; Numai tu să nu cumva să te răsufli cuiva, ca să prindă el de veste.CR.; În sfârșit, Gatineau, regizorul, prinde de veste într-un târziu, ca totdeauna.CAR.*

a-și prinde de veste, v. **a prinde de veste.**

a prinde din urmă (pe cineva), v. **a ajunge din urmă** (pe cineva).

a-l prinde (sau **a-l cuprinde**) **dorul** (pe cineva), a-i fi dor (cuiva de cineva sau de ceva): *pe la mijlocul primăverii, ... a prins-o dorul de meleagurile unde a trăit.POP.*

a prinde față, **1.** (despre oameni) a începe să arate bine, a căpăta culoare, aspect sănătos: *din slab ce era, începuse omul să prindă față.POP.*; **2.** (despre unele alimente) a se rumeni (sub acțiunea focului).

a prinde ființă (sau **viață**), **1.** a se naște; **2.** a se isca, a se ivi, a apărea; **3.** a se contura (vizual sau în minte).

a (-l) prinde fiori (pe cineva), a se înfiora: *Pe rege-l prind fiori.EM.*

a prinde foc, (*înv.*) a se înflăcăra: *dar cine mai poate studia ceva! capetele noastre prinsese foc.EM.*

a prinde foc cu gura, a face tot posibilul pentru a izbut.

a prinde formă, a se contura: *ideea începea să prindă formă.*

a prinde forme, a se îngrășa, a se rotunji: *domnișoara slăbuță pe care o cunoscuse anul trecut prinsese între timp forme.*

a prinde forță, v. **a prinde putere**.

a se prinde (sau **a se lega**) **frate** (sau **frați**) **de cruce cu...** sau **a lega frăție de cruce**, a(-și) jura prietenie până la moarte: *mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să umple cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.EM.*

a se prinde frați de cruce, v. **a se prinde frate de cruce cu...**

a-l prinde friguri(le) (sau **friguri de moarte**) (pe cineva), a simți un fior de spaimă, de groază, de maximă enervare etc.: *Împăratul de-l vedea, friguri de moarte-l prindea.POP.*

a-l prinde friguri de moarte (pe cineva), v. **a-l prinde friguri(le)** (pe cineva).

a prinde fuga, v. **a (o) prinde la fugă**.

a(-și) prinde gazdă, (*înv.*) a poposi într-un anumit loc, la o anumită gazdă; a fi găzduit: *prinseră gazdă într-o casă.DOS.*

a prinde (la) glas, v. **a prinde (la) limbă**.

a prinde iepurele cu mâna, a încerca imposibilul.

a-și prinde inima, v. **a prinde inimă**.

a(-i) prinde inima mucegai, v. **a prinde mucegai**.

a prinde inimă sau (*reg.*) **a-și prinde inima** sau **a (mai) prinde de la inimă** (sau (*înv.* și *reg.*) **la suflet, la fire**), (*pop.*) a începe să capete sau a căpăta curaj, a se îmbărbăta, a-și veni în fire; a începe să-și refacă forțele, a se îndrepta, a se înzdrăveni: *Harap Alb, mai prinzând oleacă la inimă, încalecă.CR.*; *A intrat în cârciumă... să-și prinză inima cu un ciocan de rachiu.CAR.*

a (cu)prinde în brațe (pe cineva), v. **a lua în brațe** (pe cineva).

a prinde în cap (ceva), v. **a băga la cap** (ceva).

a prinde în capcană (pe cineva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a se prinde în capcană, v. **a cădea în cursă**.

a se prinde în clapcă, v. **a da în clapcă**.

a prinde (ca) în(tr-un) clește (pe cineva), v. **a apuca (ca) în(tr-un) clește** (pe cineva).

a prinde în cursă (pe cineva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a (se) prinde în cuvinte cu..., v. **a prinde vorbă cu...**

a prinde în horă (pe cineva), v. **a prinde la joc** (pe cineva).

a se prinde în (sau **la**) **horă** (sau **joc**), **1.** a intra, a juca în horă: *Eu oi sta deoparte cu băieții; iar d-ta să te prinzi în joc lâng-o fată, care ți-a plăcea.CR.*; **2.** (*fig.*) a se lăsa atras într-o acțiune.

a se prinde în joc, v. **a se prinde în horă**.

a (se) prinde în laț, v. **a cădea în cursă**.

a (se) prinde în lațe, v. **a cădea în cursă**.

a (se) prinde în lațuri, v. **a cădea în cursă**.

a prinde în mâna lui (pe cineva), v. **a prinde la mână** (pe cineva).

a prinde în mreje (pe cineva), a ademeni, a seduce (pe cineva).

a (se) prinde în ortăcie, v. **a (se) prinde în sâmbră**.

a prinde în piuă (sau **cu piulița**) (pe cineva), (*reg.*) a da de gol, a descoperi (pe cineva).

a prinde în plasă (pe cineva), a înșela, a păcăli (pe cineva).

a se prinde în rămășag, a paria: *dracul i-a spus să să prindă în rămășag.POP.*

a (se) prinde în sâmbră (sau **în ortăcie, de sâmbră**) sau **a prinde tovărășie** sau **a se prinde tovarăș** (cu cineva), **1.** a se întovărăși (cu cineva): *să nu vă prindeți voi în sâmbră cu călugărul acela.POP.;* **2.** a se iubi (cu cineva): *Ce frumos era în crânguri când cu ea m-am prins tovarăș!EM.*

a prinde într-o cursă (pe cineva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a prinde (sau **a apuca, a lua**) **în unghii** (pe cineva), **1.** a pune mâna, a înhăța (pe cineva); **2.** a certa foarte aspru (pe cineva).

a (se) prinde în vorbă cu..., v. **a prinde vorbă cu...**

a (se) prinde în vorbe (pe cineva), v. **a prinde vorbă** (pe cineva).

a prinde la cap, v. **a băga la cap.**

a prinde la cătane (pe cineva), v. **a prinde la oaste** (pe cineva).

a prinde la chef, v. **a prinde chef.**

a prinde la colț (pe cineva), v. **a prinde la strâmtoare** (pe cineva).

a prinde la cuminție, v. **a prinde minte.**

a (mai) prinde la fire, v. **a prinde inimă.**

a (o) prinde la fugă sau **a prinde fuga**, a porni în goană, a o lua la fugă.

a se prinde la horă, v. **a se prinde în horă.**

a (mai) prinde la inimă, v. **a prinde inimă.**

a prinde la înghesuială (pe cineva), v. **a prinde la strâmtoare** (pe cineva).

a prinde la joc (sau **în horă**) (pe cineva), a invita, a lua la joc, în horă.

a se prinde la joc, v. **a se prinde în horă.**

a prinde la limbă, v. **a prinde limbă.**

a prinde la minte, v. **a prinde minte.**

a prinde la mâinile lui (pe cineva), v. **a prinde la mână** (pe cineva).

a prinde la mână (sau **la mâna lui, la mâinile lui, în mâna lui**) (pe cineva), (*înv.*) a avea la mână (pe cineva).

a prinde la nas, v. **a prinde nas.**

a prinde la oaste (sau **la cătane**) (pe cineva), (*pop.*) a înrola în armată cu forța (pe cineva): *pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul.CR.*

a prinde la putere, v. **a prinde putere.**

a (mai) prinde la rânză, (*pop.*) a prinde curaj, a deveni mai îndrăzneț.

a prinde la strâmtoare (sau **la colț, la înghesuială**) (pe cineva), a încolți (pe cineva): *lasă, că te-oi prinde eu la strâmtoare, ș-apoi atunci schimbăm foaia!POP.*

a (mai) prinde la suflet, v. **a prinde inimă.**

a prinde la viață, v. **a prinde viață.**

a prinde la voie bună, v. **a prinde chef.**

a (se) prinde la vorbă (cu cineva), v. **a prinde vorbă** (cu cineva).

a (se) prinde la vorbe (cu cineva), v. **a prinde vorbă** (cu cineva).

a prinde la zile, (*reg*), a crește (mai) mare.

a prinde (sau **a lua**) **limbă**, a prinde un soldat din tabăra inamică (pentru a-l interoga).

a prinde la limbă (sau **la glas**), a căpăta curaj, a îndrăzni să vorbească, să-și spună părerile, a-i veni cheful să vorbească.

a prinde loc, (*înv.*) **1.** a se bucura de considerație, de prețuire; **2.** a trece drept..., a ține loc de..., a echivala cu...

a nu-l prinde locul (sau **starea**) (pe cineva), a nu avea astâmpăr, a nu putea sta locului, a nu-și găsi locul.

a prinde (un) lucru, (*înv.*) a lucra.

a prinde luleaua neamțului, v. **a fura luleaua neamțului**.

a prinde maia, **1.** a prinde puteri, a se înviora; **2.** (*reg.*) a prinde cheag.

a-l prinde mâna la... (pe cineva), (*reg.*) a se pricepe la...

a prinde mâzgă, (*reg.*) a prinde cheag.

a i se prinde minciunile de bune (cuiva), a fi crezut, a izbuti să înșele: *văzând că i s-au prins minciunele de bune, chemă la sine pe Harap Alb.CR.*

a prinde minte (sau (*reg.*) **la cuminție, la minte**), a câștiga experiență, a se înțelepți, a începe să se facă sau a se face om de treabă: *pân-aici, toate-au fost cum au fost, da de-acum am prins eu la minte. CR.; bravul tinerel... este osândit ca să prinză și puțintică minte, pe lângă atâta vitejie câtă are.CAR.*

a-și prinde mintea cu..., (*reg.*) a lua în serios..., a-și pune mintea cu...

a se prinde mintea după..., (*înv.*) a fi de acord cu..., a-și da asentimentul, a trece de partea...

a-l prinde mințile pe..., (*reg.*) a ști, a pricepe: *n-o mai prindea mințile ca să înceapă.POP.*

a(-l) prinde minune (pe cineva), v. **a(-l) prinde mirarea** (pe cineva).

a(-l) prinde minuni (pe cineva), v. **a(-l) prinde mirarea** (pe cineva).

a(-l) prinde mirare (pe cineva), v. **a(-l) prinde mirarea** (pe cineva).

a(-l) prinde mirarea (sau (*înv.* și *pop.*) **mirare, minune, minuni**) (pe cineva), a se mira, a se minuna: *nu vă prindă mirarea, dacă vă spun că dușmănia ce-o are ogarul și copoiul pe iepure, vine tocmai din vremuri vechi.POP.*

a prinde mișcarea, (*fam.*) a intui, a sesiza imediat sensul, rostul unui fapt, al unui eveniment.

a prinde momentul, a nimeri ocazia favorabilă.

a prinde mucegai sau **a(-i) prinde inima mucegai**, (despre oameni) a îmbătrâni; a se zaharisi.

a prinde (de) mușteriu (pe cineva), (*pop.*) a câștiga de client pe cineva.

a prinde (la) nas, (*reg.*) a deveni arogant, îndrăzneț, obraznic, a-și lua nasul la purtare, a se obrăznici.

a prinde nărav, (*înv.*) a se nărăvi.

a prinde necaz (pe cineva), a se supăra (pe cineva); a pizmui pe cineva: *prinzând năcaz pe frățiorul mai mic, își puse în gând ca să-l omoare.POP.*

a(-și) prinde nevoile (cu ceva), v. **a(-și) prinde (vre)o nevoie** (cu ceva).

a prinde oala de toartă, a deveni obraznic, încrezut; a și-o lua în cap.

a prinde obicei, a se deprinde, a se obișnui.

a prinde obraz, v. **a lua obraz**.

a-i prinde ochii (cuiva) sau **a-l prinde de ochi** (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a atrage privirile, a sări în ochi, a șoca: *frumusețile ei nu-mi prind ochii.POP.*

a i se prinde (cuiva) **ochii de ...**, v. **a i se prinde** (cuiva) **privirile de...**

a i se prinde (cuiva) **ochii pe ...**, v. **a i se prinde** (cuiva) **privirile de...**

a i se prinde (cuiva) **ochiul de ...**, v. **a i se prinde** (cuiva) **privirile de...**

a i se prinde (cuiva) **ochiul pe ...**, **a i se prinde** (cuiva) **privirile de...**

a prinde o nevoie (cuiva), (*reg.*) a ajuta pe cineva aflat într-o situație (materială) dificilă.

a(-și) prinde (vre)o nevoie (sau **nevoile**) (cu ceva), (*pop.*) a face față unei nevoi: *cu banii, câți s-au dat pe ici pe colea, își prindea tata altă nevoie.CR.*

a prinde o sărutare, v. **a prinde un sărutat.**

a-l (**cu**)**prinde o scârbă**, v. **a-i fi scârbă.**

a-l prinde otrava (pe cineva), (*înv.*) a se intoxica, a se otrăvi.

a prinde partea cuiva, (*înv.*) a lua apărarea (cuiva), a se situa pe aceeași poziție cu cineva.

a prinde (sau **a apuca**) **pe Dumnezeu de** (**un**) **picior**, a fi foarte fericit: *Și dumnealor, mă-nțelegi, lucru mare! parc-a apucat pe Dumnezeu de-un picior cu rapița.CAR.; Lui Ițic i s-a părea c-a prins pe Dumnezeu de-un picior, când te-a vedea acasă.CR.*

a prinde (sau **a da la**) **pește**, a pescui.

a prinde picior (undeva), (*înv.*) a se stabili (undeva).

a-și prinde pofta, a-și satisface o curiozitate, o poftă: *dă-mi și mie niște ouă, ca să-mi prind pofta măcar.CR.*

a prinde post, (*reg.*) a începe să postească.

a prinde prepelița (sau **cârlanul**, **purceaua**) **de coadă**, a se ameți de băutură, a se chercheli, a se îmbăta.

a i se prinde (cuiva) **privirile** (sau **ochii**, **ochiul**) **de...** (sau **pe...**), (*înv.* și *reg.*), a se opri cu privirea pe ...; a reține atenția, privirea; a alege cu privirea din mulțime pe..., a prefera (pe...): *nimic, dară nimic n-avea de ce se prinde ochiul.POP.*

a i se prinde (cuiva) **privirile pe...**, v. **a i se prinde** (cuiva) **privirile de...**

a prinde pulsul, v. **a simți pulsul.**

a prinde purceaua, v. **a prinde prepelița de coadă.**

a prinde putere (sau **forță**, **puteri**) sau **a prinde la putere**, **1.** (despre ființe) a începe să capete forță, vitalitate, a se întări, a se înzdrăveni; **2.** (despre lucruri) a începe să-și întețească (sau a-și înteți) activitatea, a începe să se intensifice (sau a se intensifica).

a prinde puteri, v. **a prinde putere.**

a prinde rădăcină, v. **a prinde rădăcini.**

a prinde rădăcini (sau **rădăcină**), **1.** (despre oameni) a se fixa, a se stabili într-un anumit loc; **2.** (despre acțiuni, deprinderi, idei) a începe să se dezvolte, să se extindă, să se manifeste, să se impună.

a-l prinde rău (pe cineva), v. **a-l prinde bine** (pe cineva).

a-l prinde rușinea (pe cineva), v. **a-i fi rușine** (cuiva).

a-l (**cu**)**prinde scârba**, v. **a-i fi scârbă.**

a prinde (**în**) **seamă**, v. **a băga** (**în**) **seamă.**

a prinde seu, v. **a prinde carne** (**moale**).

a prinde seu la rărunchi, v. **a avea seu la rărunchi.**

a(-l) (**cu**)**prinde** (sau **a(-l) apuca**, **a(-l) lua**) **somnul** (pe cineva), a adormi: *și pâc, pâc! pâc, pâc! din lulea, cât pe ce era să-l prindă somnul, când numai ce, iată, că-i sare o scânteie pe nas! CR.*

a nu se prinde somnul (de cineva), a nu putea dormi.

a nu-l prinde starea (pe cineva), v. **a nu-l prinde locul** (pe cineva).

a prinde șarpele cu mâna nebunului, a scăpa dintr-o încurcătură, băgând pe altul mai prost în ea.

a(-i) prinde șpilul, (*fam.*) a înțelege, a pricepe; a se dumiri, a se edifica, a se lămuri.

a prinde tagă (de...), v. **a da tagă**.

a prinde taurul de coarne, v. **a lua taurul de coarne**.

a prinde temei, (*înv.*) a căpăta stabilitate, a se statornici: *amoru-n inima ei mai mult o să-nainteze și o să prinză temei.PANN.*

a se prinde tovarăș cu..., a deveni camarad sau iubit cu...: *Ce frumos era în crânguri când cu ea m-am prins tovarăș.EM.*

a (se) prinde tovărășie, v. **a (se) prinde în sâmbră**.

a-și prinde treabă (sau **vadul**) **cu...**, **1.** (*reg.*) a o păți, a da de bucluc cu...; **2.** v. **a-și face treabă cu...**

a prinde un fir, **1.** a descoperi un punct de plecare: *după multe căutări, a izbutit să prindă un fir în tenebroasa afacere a bijuteriilor furate*; **2.** a obține firul liber la telefon, pentru a putea avea o convorbire.

a prinde un sărutat (sau **o sărutare**), (*reg.*) a săruta: *mă dusei la mine-acasă,... ca să prind un sărutat.POP.*

a prinde urechi, (*reg.*) **1.** a auzi; **2.** a înțelege, a pricepe.

a-și prinde vadul cu..., v. **a-și prinde treabă cu...**

a prinde veste, v. **a prinde de veste**.

a prinde viață sau (*reg.*) **a prinde la viață**, **1.** a-și reveni în simțiri, a se înviora, a se întrema: *că te-oi lua-n brață, să mai prind la viață. POP.*; **2.** v. **a prinde ființă**.

a-și prinde vorba cu..., v. **a prinde vorbă cu...**

a (se) prinde (la sau **în) vorbă** (sau **cuvinte, vorbe**) **cu...** sau (*reg.*) **a-și prinde vorba cu...**, **1.** a începe să discute cu..., a intra în vorbă cu...; **2.** (*reg.*) a cădea de acord, a se înțelege cu...: *s-au prins boierii la vorbă să facă d-o vânătoare. POP.*

a nu-l prinde vremea în loc (pe cineva), a fi foarte ocupat.

a prinde vulpea de coadă, (*glumeț*) a scăpa cu fuga.

a prinde zburător, (*reg.*) a se preface în strigoi.

prin excelență, (*loc. adv.*) **1.** în cel mai înalt grad; **2.** mai ales.

prin încet(ul), v. **pe încet(ul)**.

prin mijloc, v. **în mijloc**.

prin mijloc de..., v. **prin mijlocul...**

prin mijlocirea..., (*loc. prep.*) prin intermediul ...: *își cumpărase casele prin mijlocirea unui misit.CAR.*

prin mijloc(ul)..., v. **în mijloc**.

prin mijlocul... v. **în mijlocul...**

prin mila Domnului, v. **prin mila lui Dumnezeu**.

prin (sau **din, cu**) **mila lui Dumnezeu** (sau **a Domnului**), (formulă introductivă în vechile scrieri, acte administrative, scrisori etc.) prin (sau din, cu) voia lui Dumnezeu.

(ca) prin minune, (*loc. adv.*) inexplicabil, miraculos; ca prin farmec.

prin munți și văi, peste tot.

prin naștere, (*loc. adv.*) prin înnăscut, nativ.

prin nevoința cuiva, v. **cu nevoința cuiva**.

prin obișnuință, v. **din obișnuință**.

prin orice mijloc, v. **prin toate mijloacele**.

prin partea locului, v. **în partea locului**.

prin preajma..., v. **în preajma...**

prin preajmă, v. **în preajmă**.

prin (sau **sub**) **prisma...**, (*loc. prep.*) din punctul de vedere..., potrivit cu..., în lumina ...

prin răstimpuri, v. **în răstimpuri**.

prin rotație, (*loc. adv.*) cu schimbul: *plăteau chiria prin rotație*.

prin scăpări, (*reg.*) printre picături.

prin silnicie, v. **în silnicie**.

a prins pânza gură, s-a făcut începutul.

prin știrea (cuiva), v. **cu știrea** (cuiva).

prin taină, v. **în taină**.

prin tangentă, v. **în tangentă**.

prin (sau **din**) **tăria...**, (*loc. prep.*; *înv.*) în virtutea..., ca urmare a...

prin toate locurile, v. **în toate părțile**.

prin toate mijloacele sau **prin orice mijloc** sau **cu ori(și)ce mijloace**, pe toate căile.

prin toate părțile, v. **în toate părțile**.

printre picături, (*loc. adv.*) **1.** din când în când; pe apucate: *printre picături, apuca să mai ia o înghițitură de mâncare*; **2.** în timpul liber.

printr-o trăsătură (sau **trăsură**) **de condei**, dintr-o dată.

printr-o trăsură de condei, v. **printr-o trăsătură de condei**.

prin (sau **ca**, **drept**, (*înv.*) **în**) **urmare**, (*loc. conj.*) deci, așadar, în consecință: *Prin urmare, ori crimă fără discurs, ori discurs fără crimă.CAR.*

prin vecinătate, v. **în vecinătate**.

prin vecini, v. **în vecini**.

prin (sau **din**) **viu grai**, (*loc. adv.*) oral: *parcă încă o auz pe răposata povestindu-ni-le din viu grai.CAR.*

a privi ca prin ciur, v. **a (se) vedea ca prin sită**.

a privi ca prin sită, v. **a (se) vedea ca prin sită**.

a privi către..., **1.** (*înv.*) a se referi la...; **2.** v. **a privi spre...**

a privi crunt la..., v. **a se uita crunt la...**

a privi crunt pe..., v. **a se uita crunt la...**

a privi cu coada ochiului la..., v. **a trage cu ochiul la...**

a privi (sau **a vedea**) **cu ochi buni** (sau **răi**) (pe cineva) sau **a avea la ochi buni** (sau **răi**) (pe cineva), a (nu) simpatiza (pe cineva): *Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are la ochi buni pe Chiriac.CAR.*

a privi cu ochi răi (pe cineva), v. **a privi cu ochi buni** (pe cineva).

a privi de sub ogheal, a privi cu indiferență.

a privi de sus (la cineva sau la ceva), v. **a se uita de sus** (la cineva sau la ceva).

a privi (sau **a se uita**) **fără** (**de**) **țintă**, a privi în gol; a se uita fără să vadă: *frumoșii ochi ce-ncântă, pierduți în visuri mândre, priveau fără de țintă.EM.*

a privi în zare, v. **a se uita în zare**.

a privi lung, v. **a se uita lung**.

a privi pe sub ochi, v. **a se uita pe sub ochi**.

a privi printre gene, a privi cu ochii întredeschiși.

privire acvilină, privire ageră, pătrunzătoare.

privire bovină, (*fam.*) privire stupidă, lipsită de inteligență.

a privi spre... (sau **către...**), (despre clădiri) a fi situat (cu fața) spre..., a fi orientat către...

privitor la..., (*loc. prep.*) referitor la..., raportat la..., relativ la..., în (ceea) ce privește ..., în privința..., cu privire la...

proces de conștiință, v. **caz de conștiință**.

a produce impresie, v. **a face impresie**.

a produce o impresie bună (cuiva), v. **a face o impresie bună** (cuiva).

a produce o impresie rea (cuiva), v. **a face o impresie bună** (cuiva).

a produce silă (cuiva), v. **a face silă** (cuiva).

promisiune de gascon, promisiune nerespectată.

a promite (cuiva) **cerul și pământul** , v. **a făgădui** (cuiva) **cerul și pământul**.

a promite (și) luna de pe cer, a face promisiuni ce nu pot fi onorate.

a promite marea cu sarea (cuiva), v. **a făgădui cerul și pământul** (cuiva).

propriu-zis, **1.** în sensul strict, exact al cuvântului; **2.** la drept vorbind, de fapt, în realitate.

prost ca gardul (sau **ca noaptea**, (reg.) **ca napul**), foarte prost, imbecil: [Ciufă] *avea o memorie slabă și era prost ca gardul.EM.*; *...cel mic era un prost. ...prost ca gardul de răchită.EM.*

prost ca napul (*reg.*), v. **prost ca gardul**.

prost ca noaptea, v. **prost ca gardul**.

prost crescut, (despre oameni), needucat, nepoliticos.

pro și contra, pentru și împotrivă.

a provoca o impresie bună (cuiva), v. **a face o impresie bună** (cuiva).

a provoca o impresie rea (cuiva), v. **a face o impresie bună** (cuiva).

a pufni de plâns, v. **a se porni pe râs**.

a pufni de râs, v. **a se porni pe râs**.

a pufni în plâns, v. **a se porni pe râs**.

a pufni în râs, v. **a se porni pe râs**.

a-l pufni plânsul (pe cineva), v. **a se porni pe râs**.

a (îm)puia capul (sau **urechile**) **cuiva**, (*reg.*) a împuia capul (sau urechile) cuiva.

a (îm)puia urechile cuiva, v. **a (îm)puia capul cuiva**.

pui de..., v. **nici pui de...**

pui de cuc, bastard.

pui de lele, v. **fecior de lele**.

pui de șarpe, (*fig.*) persoană rea, vicleană, perfidă.

punct cu punct, v. **din punct în punct**.

punct de onoare, chestiune care angajează prestigiul, autoritatea, onoarea cuiva.

punct de plecare, începutul unei acțiuni.

punct de vedere, mod de a privi o problemă, părere, opinie: *este imposibil din mai multe puncte de vedere.CAR.; pentru lămurirea punctului nostru de vedere e important să mai venim iar asupra acestei întrebări.EM.*

punct (sau **centru**) **nevralgic**, **1.** parte a corpului în care este localizată o nevralgie; punct sensibil, dureros; **2.** (*fig.*) parte dificilă a unei chestiuni, a unei situații.

a pune accent(ul) (sau **un accent deosebit**) **pe...**, a da o atenție deosebită, a scoate în evidență, a sublinia.

a pune acul, (*reg.*) (despre albine, viespi etc.) a înțepa.

a pune amanet, a amaneta.

a(-și) pune aprobarea, a aproba prin semnătură proprie cererea, propunerea, soluția dintr-un document scris.

a pune armele jos, (*înv.*) a se recunoaște învins, a capitula, a depune armele.

a-și pune avuția, v. **a-și pune sufletul.**

a pune bani la chimir (sau **la ciorap**), **1.** a strânge bani, a economisi; **2.** a fi zgârcit.

a pune bani la ciorap, v. **a pune bani la chimir.**

a pune batista pe țambal, a ascunde, a tăinui.

a pune bază (pe cineva sau pe ceva), v. **a pune temei** (pe cineva sau pe ceva),

a pune bazele, a întemeia.

a pune bărbi, v. **a trage bărbi.**

a-i pune belciug(ul) în nas (cuiva), (*reg.*) **1.** a stăpâni, a conduce după plac (pe cineva); **2.** a convinge prin mită (pe cineva să facă ceva).

a pune benzină în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune benzină pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune benzină peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune (sau **a băga**) **bețe în roate** (cuiva sau la ceva), a face greutăți, necazuri (cuiva); a sabota (pe cineva):*miniștrii... s-apucă la colț în consiliu și-i pun bețe în roate.CAR.; dacă există într-adevăr unele progrese reale în instrucție – ele s-au realizat abstracție făcând de la administrația statului, care s-a mărginit a băga bețe în roate și a împiedica orice lucru bun.EM.*

a pune bine (sau **la păstrare**), **1.** a ascunde, a dosi, a feri (de ochii celorlalți): *Puică, doru[l] de la mine ia-l, puică, și-l pune bine.POP.* ; **2.** a economisi.

a se pune bine cu..., a întreține bunele raporturi cu...; a intra pe sub pielea cuiva: *patrioții lucrativi cari posed arta de a se pune bine și c-o parte și cu alta. EM.*

a-și pune boii în plug (sau **în cârd**) **cu...**, a intra în conflict cu...: *și-a pus el împăratul Roș boii în cârd cu dracu, dar are să-i scoată fără coarne.CR.*

a pune bot, v. **a face bot.**

a pune botul (sau (*reg.*) **buza**), (*fam.*) **1.** a se bosumfla; **2.** (*fig.*) a lua de bună o afirmație; a se înșela, a se păcăli.

a-și pune burta la cale, v. **a-și pune gura la cale.**

a pune buza, v. **a pune botul.**

a pune (sau **a trage**) **calupul** (cuiva) sau **a pune în calup** (pe cineva), a minți, a înșela, a păcăli (pe cineva).

a pune cangea (pe cineva), a pune mâna, a prinde (pe cineva).

a pune capac, v. **a pune capăt.**

a-i pune capac cuiva, **1.** a-i închide gura cu un răspuns potrivit cuiva; **2.** a acoperi, a ascunde greșelile cuiva.

a pune (sau **a da**) (**un**) **capăt** (sau **capac**), **1.** a isprăvi, a sfârși, a termina (ceva); **2.** a întrerupe definitiv (ceva): *d. Vernescu pune capăt acestei discuțiuni.CAR.; Să se puie capac discuției! Nu mai trebuie discuție! CAR.; de câte ori voit-am ca să spânzur lira-n cui și un capăt poeziei și pustiului să pui.EM.*

a(-i) pune capătul (cuiva sau la ceva), v. **a(-i) face capătul** (cuiva sau la ceva).

a pune capăt (sau **cap**) **vieții cuiva**, a omorî (pe cineva): *aceștia, mâniați atunci, să hotărâră să pună cap vieții românului pentru care suferiseră ocară.POP.*

a se pune cap la cap cu..., v. **a sta cap la cap cu...**

a pune capul (undeva), a se culca: *N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun.EM.*

a pune capul (sau **sufletul**) (cuiva), (*reg.*) **1.** a face (pe cineva) să-și piardă capul; **2.** (*fig.*) a nenoroci, a distruge (pe cineva): *mândra capu ți l-a pune.POP.*

a-și pune capul (sau **gâtul**) **(la mijloc)** (pentru cineva), **1.** a-și pune viața în joc sau în primejdie, a-și risca viața (pentru cineva); **2.** a garanta cu viața (pentru cineva sau ceva): *Măi Chirică, ce spui tu? Parcă despre asta mi-aș pune capul la mijloc.CR.*; **3.** (*pop.*) a se prăpădi: *o plecat badea la drum, șepte mândre capu-și pun.POP.*; **4.** v. **a-și pune sufletul**.

a(-și) pune capul în joc, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a(-și) pune capul în jos, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a(-și) pune capul în pământ, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a-și pune capul în primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a-și pune capul sănătos sub evanghelie, v. **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie**.

a-și pune capul sub comănac, (*glumeț*) a se călugări.

a-i pune capul sub picior (cuiva), a omorî (pe cineva).

a-și pune capul (**teafăr** sau **teafăr și nevinovat, sănătos**) **sub sabie**, a-și provoca singur un necaz, o nenorocire; a se lega la cap fără să-l doară.

a-și pune capul teafăr sub evanghelie, v. **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie**.

a pune cap vieții cuiva, v. **a pune capăt vieții cuiva**.

a-și pune carul înaintea boilor, (*pop.*) a proceda contrar logicii, bunului simț.

a-și pune carul în pietre, (*pop.*) a fi decis să...; a lua o hotărâre fermă; a fi încăpățânat: *o văduvă frumoasă și vicleană îl ochi bine pe fecior, vedea că e voinic, frumos, dar neumblat în lume; deci își puse carul în pietri să-l amăgească.POP.*

a se pune cață pe capul cuiva, a stărui mult pe lângă cineva; a cicăli, a pisa, a toca la cap pe cineva.

a pune (sau **a admite**) **cazul că...**, a presupune, a admite, a accepta că...

a pune căciula pe-o sprânceană, a se fuduli.

a-i pune căluș (în gură) (cuiva), (*fig.*) a-l împiedica să vorbească (pe cineva), a-i închide gura (cuiva).

a-i pune căpăstru (cuiva), (*arg.*) a aresta (pe cineva).

a pune (sau **a ține, a face**) **căpătâi** (ceva), a pune ceva sub cap (în loc de căpătâi): [sultanul] *la pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă.EM.*

a pune cătușe (cuiva), v. **a pune în lanțuri** (pe cineva).

a pune cârlig (unei trebi), (*pop.*) a pune bețe în roate: *tovarăș numai la câștig, la pagubă pune cârlig.PANN.*

a-și pune cârpă în cap, (*pop.*; despre fete) a se mărita: *fetele, până sunt fete, prin cârciumă nu se vede; după ce pun cârpă-n cap, prin cârciumi nu mai încap.POP.*

a pune cea dintâi piatră, a începe o acțiune, o lucrare etc., a întemeia.

a-și pune cenușă în cap, v. **a-și pune cenușă pe cap**.

a-și pune (sau **a-și turna**) **cenușă pe** (sau **în**) **cap**, a se căi, a se pocăi (în public): *decât să-ți pui acum cenușă în cap, mai bine te-ai fi gândit înainte de a face prostia.*

a pune cep unei buți, v. **a da cep unei buți**.

a pune cep unui butoi, v. **a da cep unei buți**.

a-și pune ceva în cap, v. **a-și pune ceva în gând**.

a-și pune ceva în gând (sau **în cap**), **1.** a lua hotărârea să..., a avea intenția să...; **2.** (*înv.*) a ține minte, a-și aminti; **3.** a-și spune în gând o dorință (cu speranța că ea se va îndeplini).

a pune chestiunea..., v. **a pu-**

ne problema...

a se pune chezaș pe... , v. **a fi chezaș pentru...**

a se pune chezaș pentru..., v. **a fi chezaș pentru...**

a se pune chezășie, v. **a fi chezășie.**

a pune coada la spinare, a fugi orbește.

a pune (sau **a scoate**) **coadă** (sau **cozi**) (cuiva), a scoate vorbe (cuiva), a bârfi (pe cineva).

a pune coadă la secure (sau **la topor**) sau **a lua** (sau **a apuca**) **de coadă** (ceva), a se apuca de treabă, a începe ceva.

a pune coadă la topor, v. **a pune coadă la secure.**

a pune coarne, (despre femei) a fi necredincioasă (bărbatului), a-l încornora: *ai femeie cumsecade, numai s-o cam ții din frâu..., ca nu cumva să-ți pună coarne.CR.*

a pune (sau **a da**) **colac și lumânare** (la ceva), a-și lua nădejdea (de la ceva), a nu mai spera să redobândească ceva.

a-și pune colivie cu sticleți pe cap, a se însura.

a pune conci (cuiva), a pune coarne (cuiva).

a pune condiții, a condiționa: *Europa ne-a pus condiții pentru a ne recunoaște independența.EM.*

a-i pune conețul (cuiva sau la ceva), v. **a(-i) face capătul** (cuiva sau la ceva).

a pune cornul în pernă, (*fam.*) a se culca.

a pune cozi (cuiva), v. **a pune coadă** (cuiva).

a pune cruce (sau **crucea, crucile**) (cuiva sau la ceva), **1.** a considera mort (pe cineva); a renunța să mai caute (pe cineva sau ceva); a socoti pierdut definitiv (ceva), a-și lua gândul (de la ceva): *cât despre banii cu care îi făcuse bine vecinului, le pusese cruce;* **2.** a pune capăt, a încheia, a sfârși (ceva): *de ce nu alegea pe unul* [de ginere] *și să puie cruce chinului?POP.;* **3.** a omorî (în bătaie) (pe cineva); (*p.ext.*) a înmormânta (pe cineva): *a rupt-o la fugă, ... iar omul acela după dânsul, ca să-l prindă și să-i pună crucile.POP.*

a se pune cruce (sau **cruciș și curmeziș**), **1.** a se așeza, a sta de-a curmezișul; **2.** (*fig.*) a se împotrivi, a se opune, a zădărnici; **3.** a încerca toate mijloacele, a se face luntre și punte.

a se pune cruce și punte, v. **a se face luntre și punte.**

a se pune cruciș și curmeziș, v. **a se pune cruce.**

a pune cu botul pe labe (pe cineva), v. **a fi cu botul pe labe.**

a se pune cu capul, a se opune din răsputeri, cu prețul vieții.

a se pune cu chezășie (pentru cineva), v. **a fi chezaș** (pentru cineva).

a pune (**în**) **cuget**, a intenționa, a-și propune, a(-și) pune în gând: *să pui tu astfel de cuget!PANN.*

a se pune (sau **a sta**) **cu gura** (pe cineva), a insista (pe lângă cineva) (pentru a-l convinge).

a se pune cu milităria (pe cineva), (*fam.*) a ține din scurt (pe cineva).

a pune (sau **a ține**) (**în**) **cumpănă**, **1.** a cumpăni, a echilibra, a contrabalansa; **2.** a aprecia, a judeca.

a se pune cu price (cu cineva), v. **a se pune de pricină** (cu cineva).

a pune cu rânduială, v. **a pune în** (**bună**) **rânduială.**

a se pune cu rugăminte pe lângă cineva, v. **a se pune pe capul cuiva.**

a(-și) pune curul la treabă, (*arg.*) a se apuca de muncă.

a se pune (rău) cu țara, a intra în conflict cu toată lumea.

a pune (sau **a azvârli**) **cu țăpoiul** (sau **din țăpoi**), (*reg.*) a arunca la întâmplare.

a-i pune cuțitul în gât (cuiva), v. **a-i pune cuțitul la gât** (cuiva).

a-i pune (sau **a-i băga**) **cuțitul la** (sau **în**) **gât** (cuiva), **1.** a ucide (pe cineva); **2.** (*fig.*) a face presiuni (asupra cuiva); a constrânge, a forța, a sili (pe cineva) să facă ceva: *ministrul nerromân, care, ca briganzii, a pus Camerei servile cuțitul la gât strigându-i fioros: votul sau viața!CAR.*

a pune cuvânt cu..., v. **a face cuvânt**.

a se pune de-a curmezișul, v. **a se pune în curmeziș**.

a pune de gând (ceva), v. **a-și pune în gând** (ceva).

a pune degetul pe bubă, v. **a pune degetul pe rană**.

a pune degetul pe rana deschisă, v. **a pune degetul pe rană**.

a pune degetul pe rană (sau **pe bubă, pe rana deschisă, unde trebuie**), a atinge o problemă delicată, a indica punctul nevralgic al unei chestiuni; a pune punctul pe i.

a pune degetul unde trebuie, v. **a pune degetul pe rană**.

a pune de la mână la mână, v. **a pune mână de la mână**.

a o pune de mămăligă (**fără apă**), (*pop.*) a fi într-o situație dificilă, într-o încurcătură; a da greș, a o feșteli: *Măi Chirică, d-apoi știi că și bo[i]erul, câtu-i de bo[i]er, a pus-o de mămăligă.CR.; noi am stat pe loc și am pus-o de mămăligă fără apă. CR.*

a pune deoparte (sau **la o parte**), **1.** a sorta, a alege: *Am pus demult deoparte acele roase cărți ce spun c-a vieții file au vecinic două părți.EM* ; **2.** a păstra, a rezerva, a opri: *pusese deoparte câteva lăzi cu mere*; **3.** a economisi, a strânge, a agonisi: *pui d-oparte-n tinerețe, ai ce da în bătrânețe.POP.*

a pune depreună, v. **a pune la un loc**.

a se pune de price cu..., v. **a se pune de pricină cu...**

a se pune de pricină (sau (*înv.*) **cu price, în price,** (*reg.*) **de price, la price, în pizmă, în poară**) **cu...**, (*înv.* și *reg.*) **1.** a se lua la harță (cu cineva), a căuta nod în papură (cuiva); a face gură: *Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului! CR.*; **2.** a se împotrivi, a se opune (cuiva): *văru-meu, Ion Mogorogea, cu vătrarul subsuoară, se punea de pricină că nu ură.CR.*

a pune de vânzare, v. **a scoate la vânzare**.

a pune de vânzător, v. **a scoate la vânzare**.

a pune dinainte (cuiva), v. **a pune înainte(a)** (cuiva).

a pune din țăpoi, v. **a pune cu țăpoiul**.

a-i pune Dumnezeu mâna în cap (cuiva), a fi norocos.

a (i) se pune Enache pe gene, v. **a veni (Moș) Ene pe la gene**.

a se pune (Moș) Ene pe la gene, v. **a veni (Moș) Ene pe la gene**.

a pune fața la pământ, (*reg.*) a muri: *că pe cine am avut a pus fața la pământ.POP.*

a pune fața împotriva cuiva, v. **a pune obrazul pe cineva**.

a pune fața pe..., v. **a pune obrazul pe...**

a pune față (în față) cu cineva, a confrunta: *să mai poftească Bibicul să mă puie față cu nenea Iancu.CAR.*

a pune fier pre (sau **preste**) **cineva sau ceva**, (*înv.*) a tăia cu toporul pe cineva sau ceva: *Să nu strici copacii ei să pui preste ei fier. BIBLIA.*

a pune fitil (cuiva), v. **a da fitil** (cuiva).

a pune foc, v. **a da foc.**

a pune frâu la..., **1.** (despre sentimente, pasiuni) a stăpâni, a domina, a înfrâna; **2.** (despre acțiuni în curs) a face să înceteze, a întrerupe brusc, a curma, a opri, a stăvili.

a-și pune frâu gurii, v. **a-și pune frâu limbii.**

a-și pune frâu la limbă, v. **a-și pune frâu limbii.**

a-și pune frâu limbii (sau **gurii**) sau **a-și pune frâu la limbă**, a vorbi cumpătat, cu prudență.

a pune fundamentul, a pune temelia, a fundamenta, a întemeia.

a(-i) pune funia-n coarne (cuiva), (*reg.*) a duce de nas, a înșela (pe cineva), a avea la bunul plac (pe cineva): *vrei să-mi pui funia-n coarne?POP.*

a pune gabja (sau **gheara, laba**)(pe cineva), (*reg.*) a prinde, a înșfăca (pe cineva): *las-că pun eu gabja pe tine!*

a pune (sau **a lăsa**) **gaj** (ceva), a pune garanție (ceva).

a-și pune gard la gură, a-și impune tăcere, a tăcea.

a pune gaz în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune gaz pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune gaz peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a-i pune gheara în gât (cuiva), **1.** a gâtui (pe cineva); **2.** a soma, a constrânge, a forța (pe cineva).

a-și pune gheara-n gât, a se încăiera: *de ce vă puneți gheara-n gât? să lase unul cât de cât!TOP.*

a(-și) pune (în) gând, a-și propune, a lua hotărârea de a...: *își pusese în gând să termine construcția până la toamnă.*

a(-i) pune gând (rău) (cuiva), a avea intenții (rele) față de cineva.

a pune gândurile pe tun, a pune gând rău (cuiva).

a-și pune gâtul (la mijloc) (pentru cineva sau ceva), a garanta (cu capul, cu viața) (pentru cineva sau ceva): *gâtul îmi pun la mijloc.CR.*

a pune gheara pe..., v. **a pune gabja pe...**

a(-i) pune ghiocei (sau **ghioc**) **la ureche** (cuiva), (*reg.*) a înșela (pe cineva): *maica preoteasa le punea ghiocei la ureche.POP.*

a pune ghioc la ureche (cuiva), v. **a pune ghiocei la ureche** (cuiva).

a pune grămadă (pe cineva), v. **a face grămadă** (pe cineva).

a pune guler, (*arg.*) a nu plăti o datorie.

a pune gura pe... sau **a pune** (sau **a băga**) **în gură**, a mânca.

a-și pune gura (sau **burta**) **la cale**, a mânca pe săturate: *După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului.CR.*

a pune hotar, (*înv.*) a se hotărî: *pusă hotar să nu mai mănânce măr.DOS.*

a pune hotărâre, v. **a lua hotărâre.**

a pune iacauam (cuiva), (*înv.*) a ruga stăruitor (pe cineva).

a pune ipotecă, a ipoteca.

a(-și) pune iscălitura (sau **semnătura**), a iscăli, a semna.

a se pune împotriva..., v. **a se pune împotrivă.**

a se pune împotrivă (sau **împotriva...**) sau (*înv.*) **a se pune înainte** (sau **tare**), a lupta împotriva..., a se împotrivi, a se contrazice (cu cineva): *tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?EM.*

a pune (toate) în aceeași oală, a amesteca în mod nepotrivit lucruri diferite.

a se pune înainte, v. **a se pune împotrivă.**

a pune înainte(a) (sau **dina-**

inte, (*înv.*) **întru fața**) (cuiva ceva), **1.** a pune mâncăruri dinaintea mesenilor: *răstoarnă apoi sărmalele în strachină și i le pune dinainte. CR.*; **2.** (*înv.*) a prezenta, a expune, a înfățișa, a arăta (ceva cuiva); **3.** (*înv.*) a propune.

a pune în ajutor (cuiva) sau **a pune mână de ajutor** (cuiva), (*înv.*) a veni în ajutorul (cuiva), a da o mână de ajutor (cuiva): *fă bine și mă ardică, mână d-ajutori să-mi pui! PANN.*

a se pune în așternut, a se culca (în pat): *cum a venit împăratul de la vânătoare și s-a pus în așternut, hârca i-a și trimes laptele.CR.*

a pune în balanță (sau **în cumpănă**), (*fig.*) a judeca, a cântări lucrurile înainte de a lua o decizie: *Deci în cumpănă pun toate și le măsur dram cu dram.EM.*

a pune în butuc (pe cineva), v. **a pune în lanțuri** (pe cineva).

a se pune în calea cuiva, v. **a i se pune în cale** (cuiva).

a i se pune în cale (sau **în drum**) **cuiva** sau **a se pune în calea cuiva** (sau **a ceva**), a sta în calea cuiva (sau a ceva): *o, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!EM.*

a pune în calup (pe cineva), v. **a pune calupul** (cuiva).

a se pune în cap (**și în picioare** sau **și-n cur**) sau **a se pune în creștet** (sau **în ruptul capului**, **în crucis și(-n) curmeziș**), a face imposibilul (spre a obține, a realiza ceva): *Așa e lumea asta...; nu poți s-o întorci cu umărul, măcar să te pui în ruptul capului.CR.*

a pune în capul cinstei, v. **a pune în capul mesei**.

a pune (sau **a sta**) **în capul mesei** (sau **cinstei**), a pune (sau a sta) pe locul de onoare la un ospăț: *i-au pus în capul mesei.CR.*; *doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei.CR.*

a se pune (sau **a intra**, **a-și pune**, **a-și băga**) (**boii**) **în cârd** (sau **în plug**) **cu...**, a se întovărăși cu..., a se asocia cu...; a-și face de lucru cu..., a i se potrivi cuiva: *De la o vreme, văzând bietul popă că s-a pus în cârd cu nebunii, începe s-o întoarcă la șurub.CR.*

a-și pune (**boii**) **în cârd cu...**, v. **a se pune în cârd cu...**

a se pune în cârlig (sau **în cârlige**) **cu...**, (*pop.*) a face cauză comună cu...

a se pune în cârlige cu..., v. **a se pune în cârlig cu...**

a pune în circulație, a face să circule; a emite, a lansa: *oameni politici sunt aceia cari nu găsesc alt mijloc d-a combate guvernul decât acela d-a pune în circulație fel de fel de știri.CAR.*

a (nu)-și pune în clin și în mânecă cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a (nu)-și pune în clin și în mâneci cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a pune (sau **a băga**) **în cofă** (pe cineva), (*fig.*) a întrece (prin pricepere, prin viclenie) (pe cineva); a dovedi, a înfunda, a învinge, a răpune (cu argumente) (pe cineva).

a se pune în creștet, v. **a se pune în cap**.

a pune în cumpănă, v. **a pune în balanță**.

a (se) pune în curent, v. **a (se) pune la curent**.

a se pune în curmeziș (sau **de-a curmezișul**), a se împotrivi, a împiedica (pe cineva să facă ceva): *se vede că diavolul se punea de-a curmezișul.POP.*

a i se pune în drum (cuiva), v. **a i se pune în cale** (cuiva).

a pune în evidență, v. **a ieși în relief**.

a pune în faptă, a materializa o

idee, a o pune în practică; a aplica; a realiza.

a pune în fiare (pe cineva), v. **a pune în lanțuri** (pe cineva).

a pune în foc și pulbere, (*înv.*) a distruge.

a pune în furci (pe cineva), v. **a atârna în furci** (pe cineva).

a se pune în fustă (sau **în fuste**), (*arg.*; despre bărbați) a plânge (cu ușurință).

a se pune în fuste, v. **a se pune în fustă**.

a pune în gardă (pe cineva), (*fig.*) a avertiza (pe cineva): *îți mulțumesc că m-ai pus în gardă!*

a se pune în gardă, 1. a lua poziție de apărare; **2.** (*fig.*) a-și lua măsuri de precauție.

a pune în gând, v. **a avea gând**.

a-și pune în gând (sau **în cap, în minte**) sau **a pune de gând** (ceva), a intenționa, a se hotărî (să facă ceva): *ca să-și răzbune,* [Zavistia] *a pus de gând să strice petrecerea zeilor și a izbutit.CAR.*; *Amândoi amici cu codrii nebunii v-ați pus în cap.EM.*; *v-asigur că nu mi-am pus în minte să vă servesc bacilul lui Koch o noapte-ntreagă.TOP.*

a pune (sau **a băga**) **în** (sau **pe**) **gânduri** (pe cineva), a da de gândit cuiva.

a se pune (**dus**) **în gânduri**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri**.

a se pune în genunchi, v. **a cădea în genunchi**.

a pune ghips (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva).

a pune (**de viu**) **în groapă** (pe cineva), v. **a băga** (**de viu**) **în groapă** (pe cineva).

a pune în gura cuiva ceva, v. **a(-i) pune în gură cuiva ceva**.

a pune în gură, v. **a pune gura pe...**

a(-i) pune în gură (sau **în gura**) **cuiva ceva**, a pune ceva în seama cuiva: *că de când dusu-m-am dus, multe-n gură mi s-or pus.POP.*

a se pune în gură cu..., v. **a se lua în gură cu...**

a pune în încurcătură (pe cineva), a pune în dificultate (pe cineva); a lăsa perplex (pe cineva).

a pune în lanț (pe cineva), v. **a pune în lanțuri** (pe cineva).

a pune în lanțuri (sau **în butuc, în fiare, în lanț, la lanț, în obezi**) (pe cineva) sau **a pune cătușe** (cuiva), a imobiliza cu lanțuri (sau cătușe, butuci, obezi) (pe cineva): *și pe Gruia că-l punea tot în fere până-n șele, tot în lanț până-n grumazi.POP.*

a pune în libertate (pe cineva), a elibera din închisoare (pe cineva).

a se pune în locul cuiva, v. **a se pune în situația cuiva**.

a pune în lucrare, a începe execuția, a pune în practică.

a pune în lumină (ceva), a da la iveală (ceva), (*p.ext.*) a pune în evidență (ceva).

a pune în mijloc (pe cineva sau ceva), v. **a aduce la mijloc** (pe cineva sau ceva).

a-și pune în minte (ceva), v. **a-și pune în gând** (ceva).

a pune în mirare (pe cineva), a uimi, a mira (pe cineva): *alaltăseară, l-am văzut făcând ceva, care m-a pus în mare mirare.CAR.*

a (se) pune în mișcare, 1. a deveni (sau a face să devină) activ: *toată pădurea se puse în mișcare.POP.*; **2.** a porni: *vagonul se pune-n mișcare.CAR.*

a pune (**de viu**) **în mormânt** (pe cineva), v. **a băga** (**de viu**) **în groapă** (pe cineva).

a pune în nas (cuiva ceva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a pune în oală (pe cineva), a întrece, a învinge (pe cineva).

a pune în obezi (pe cineva), v.

a pune în lanțuri (pe cineva).

a pune (în) ordine sau **a pune în (bună) (o)rânduială** sau (*înv.* și *pop.*) **a pune (la) orânduială** sau (*reg.*) **a pune în rost**, a face ordine, rânduială, a restabili ordinea, a orândui: [maniacul] *nu s-a gândit un moment să pună ordine în avutul său.CAR.*; *și-a pus armele în rânduială.CR.*

a pune în pagină, a pagina.

a pune în paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a (se) pune în paralelă (sau **în paralel**) **cu...**, a (se) compara cu...

a (se) pune în paralel cu..., v. **a (se) pune în paralelă cu...**

a pune (sau **a băga**) **în pământ**, (despre semințe, răsaduri, puieți etc.) a însămânța; a (ră)sădi.

a pune (de viu) în pământ (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a se pune în părângă cu..., (*înv.* și *reg.*) a înfrunta pe...

a pune în picioare, **1.** v. **a pune pe picioare**; **2.** v. **a scula în picioare**.

a se pune în pielea cuiva, v. **a se pune în situația cuiva**.

a pune în pită (pe cineva), v. **a pune în pâine** (pe cineva).

a se pune în pizmă cu..., v. **a se pune de pricină cu...**

a pune (sau **a băga**) **în pâine** (sau (*reg.*) **în pită**) (pe cineva), a-i face rost de o slujbă (cuiva).

a-și pune (boii) în plug cu..., v. **a se pune în cârd cu...**

a se pune în poară cu..., v. **a se pune de pricină cu...**

a pune în ponos (pe cineva), v. **a pune ponos** (cuiva).

a pune în ponoslu (pe cineva), (*înv.*) a învinui, a acuza (pe cineva).

a se pune în poră cu..., a se împotrivi, a opune rezistență: *Un somn de cele popești, de care trage popa în nopțile acele când este nevoie a se pune în poră cu dracii.CR.*

a se pune în postura cuiva, v. **a se pune în situația cuiva**.

a pune în practică, a aplica.

a se pune în price cu..., v. **a se pune de pricină cu...**

a se pune în primejdia vieții, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a pune în primejdie (pe cineva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a se pune în primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a se pune în primejdii, v. **a-și pune viața în primejdie**.

a pune în pripon, v. **a lega în pripon**.

a pune în privită, (*înv.* și *reg.*) a strânge laolaltă (fânul, vreascurile etc.) și a lega cu nuiele.

a pune în relief, v. **a ieși în relief**.

a pune în rezon (pe cineva), v. **a pune la rezon** (pe cineva).

a pune în risc (sau **rizic**), (*înv.*) a primejdui, a risca.

a pune în rizic, v. **a pune în risc**.

a se pune în râcă cu..., (*reg.*) a se lua la ceartă cu...

a pune în rând, v. **a pune la rând**.

a pune în rând cu..., v. **a fi în rând cu...**

a pune (în) (bună) (o)rânduială, v. **a pune în ordine**.

a pune în rost, v. **a pune în ordine**.

a se pune în ruptul capului, v. **a se pune în cap**.

a pune în sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune în sarcină, (despre sisteme fizice sau tehnice producătoare de energie) a pune în funcțiune, a face să funcționeze.

a (i se) pune în sarcină (cuiva ceva), a (i se) pune în seamă (ceva cuiva); a trebui să facă ceva; a fi suspectat de ceva.

a pune în săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune în scart, (*înv.*) a da deoparte.

a (se) pune (sau **a (se) așeza, a (se) urca, a (se) ridica, a veni, a intra) în** (sau **la, pe) scaun** (sau **tron**), a (se) înscăuna, a (se) introna.

a pune în scenă, **1.** a regiza un spectacol; **2.** a înscena, a pune la cale.

a se pune în sfadă cu..., v. **a se lua la sfadă cu...**

a se pune în situația (sau **în locul, în postura, în pielea**) **cuiva**, **1.** a-și imagina că se află în împrejurările în care se găsește cineva, pentru a-și da seama de modul acestuia de a gândi sau de a reacționa; **2.** a se manifesta ca..., a se da drept...

a se pune în situația de a..., a se comporta în așa fel încât...

a pune în socoteală că..., (*înv.*) a băga de seamă, a observa că...

a(-l) pune în sus (pe cineva), (*reg.*) a spânzura (pe cineva): *de l-oi spune-n sus l-or pune.POP.*

a pune în tipar, v. **a da în tipar**.

a pune în tipărire, v. **a da în tipar**.

a o pune în toporiște, (*pop.*) (despre lucrări, acțiuni) a plănui, a iniția; a pune la cale.

a pune (sau **a băga**) **în traistă** (pe cineva), a înșela, a trage pe sfoară (pe cineva).

a și-o pune în traistă, v. **a și-o lua în traistă**.

a pune (sau **a face**) **(o) întrebare** (sau **întrebări**), a întreba: *nu mai mi-a venit în cap să fac vreo întrebare.CAR.*

a pune întrebări, v. **a pune (o) întrebare**.

a se pune într-o coastă, v. **a se pune într-o rână**.

a (se) pune în tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a se pune într-o râlă, v. **a se pune într-o rână**.

a se pune (sau **a sta**) **într-o** (sau **pe o**) **rână** (sau **coastă**, (*reg.*) **râlă**), a sta întins pe o parte a corpului: *iară moș Nichifor își aprinde luleaua, așterne cojocul și se pune într-o râlă jos, lângă foc.CR.*

a pune între fața cuiva, v. **a pune înainte(a) cuiva**.

a pune întru ponos (pe cineva), v. **a pune ponos** (cuiva).

a pune în țeapă (pe cineva), v. **a trage în țeapă** (pe cineva).

a pune (sau **a scoate**) **în valoare**, a scoate în evidență, a reliefa: *comentariul pune în valoare calitățile artistice ale textului.*

a(-i) pune în vedere(a) cuiva ceva, **1.** a(-i) atrage atenția cuiva asupra a ceva: *preotul mai întâi de toate trebu[i]e să pună în vederea sătenilor și să le laude frumusețile locului.CR.*; **2.** a avertiza pe cineva: *mă grăbesc a vă pune în vedere că acela căruia vreți să-i încredințați viitorul ei este un om pierdut. CAR.*

a pune în vânzare, v. **a scoate la vânzare**.

a pune în vânzător, v. **a scoate la vânzare**.

a pune jos (pe cineva sau ceva), a culca, a trânti la pământ: *pune-o jos și să-i scoatem costița ceea!CR.*

a pune laba, v. **a pune mâna**.

a pune laba pe..., v. **a pune gabja pe...**

a pune la bașcă (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a pune la bătaie (ceva), **1.** a pune la dispoziție (spre a fi consumat) (ceva); **2.** a risca (ceva).

a pune la (**o**) **cale** (sau **la căi**), **1.** a aranja, a pregăti: *toate trebile și le punea la cale singurel.CR.*; **2.** a plănui, a proiecta: *acolo, între un pahar diuretic și unul purgativ, multe s-au pus și se vor pune la cale. CAR.*; **3.** a instiga, a complota, a conspira, a unelti: *cine te-a pus la cale să mă iei... în bătaie de joc?CR.*; **4.** a conduce, a administra: [tinerii] *s-au întors rânduri-rânduri în țară, ca să ne puie la cale.EM.*; **5.** a înzestra, a căsători (pe cineva): *Nu trece mult și baba pune la cale și pe feciorul cel mijlociu.CR.*; **6.** a (se) pregăti: *puse toate alea la cale pentru drum.POP.*; **7.** a pedepsi, a învăța minte (pe cineva); a-i face felul (cuiva): *băietul îl puse și pe aista la cale, dar pe al treilea cap nu i l-a tăiat bine.POP.*; **8.** a conveni, a se înțelege (cu cineva privitor la ceva); a decide, a hotărî.

a pune la canon (sau **la canoane**) (pe cineva), a da o pedeapsă (cuiva), a pedepsi (pe cineva): *cum* [mai] *pune sfântul Petre la rău canon pe-un biet creștin!EM.*

a pune la cazne (pe cineva), v. **a pune la chinuri** (pe cineva).

a pune la căi, v. **a pune la** (**o**) **cale**.

a-și pune lacăt la gură, v. **a avea lacăt la gură**.

a pune lacăt simțurilor, a-și înfrâna pornirile, a-și reprima poftele: *Căci mintea mea pus-au simțurilor lacăt.EM.*

a pune la ceafă, (*fig.*) a da uitării, a nesocoti o poruncă; a nu-i păsa.

a pune la cheltuială (pe cineva), v. **a băga la cheltuială** (pe cineva).

a pune la chinuri (sau **la cazne**, (*înv.* și *pop.*) **la munci**, **la torturi**) (pe cineva), a chinui, a tortura fizic (pe cineva).

a pune (sau **a lega**, **a atârna**, **a spânzura**) **la ciochină** (sau **la ciochine**) (pe cineva sau ceva), (*pop.*) a părăsi, a da uitării (pe cineva sau ceva).

a pune la ciochine (pe cineva sau ceva), v. **a pune la ciochină** (pe cineva sau ceva).

a (**se**) **pune la clift**, v. **a** (**se**) **pune la patru ace**.

a pune la colț, v. **a sta la colț**.

a pune la condică (pe cineva), a ține minte (pe cineva).

a pune la contribuție, a folosi, a întrebuința: *a pus la contribuție întregul talent cu care-l înzestrase Dumnezeu.*

a pune la coteț, a pune la îngrășat: *te-a pune la coteț, într-un hambar cu posmagi.CR.*

a (**se**) **pune** (sau **a fi**, **a** (**se**) **ține**) **la** (sau **în**) **curent**, a se informa (sau a fi informat): *Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr-o întrebare.CAR.*

a(**-i**) **pune la dispoziție** (sau **la îndemână**) (cuiva ceva), a oferi (din proprie inițiativă sau la cerere) (cuiva ceva): *tu, vino la Sinaia; îți pun la dispoziție vila mea.CAR.*

a pune la foc, (despre alimente) a expune acțiunii focului (pentru a prepara, a fierbe, a coace, a prăji, a încălzi).

a pune (**carne**) **la frigare**, a înfige (carnea) în frigare pentru a se frige la jăratic, (*p.ext.*) a frige în frigare, deasupra jăraticului.

a pune la fum, a afuma.

a se pune la gânduri, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri**.

a pune la gros (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a pune la index (sau **la indice**) (pe cineva), **1.** a interzice, a opri; **2.** a stigmatiza pe cineva.

a pune la indice, v. **a pune la index**.

a pune la inimă, a fi afectat (de ceva), a se supăra mai mult decât trebuie: *nu mai pune și tu la inimă toate fleacurile!*

a pune la încercare (pe cineva sau ceva), v. **a pune la probă** (pe cineva sau ceva).

a pune la încercare răbdarea cuiva, a amâna la nesfârșit împlinirea unei rugăminți sau promisiuni: *Acesta este de aminteri un obicei cunoscut al providenții: după ce vreme îndelungată îți pune la încercare răbdarea, ...îți scoate generoasă înainte o strălucită răsplată.CAR.*

a(-i) pune la îndemână (cuiva ceva), v. **a(-i) pune la dispoziție** (cuiva ceva).

a pune la îndoială, a se îndoi, a avea dubii: *să mă ferească Dumnezeu a pune câtuși de puțin la îndoială zelul și dragostea pentru Constituție, de cari sunt animați acești veșnic călcători ai ei!CAR.*

a pune la lanț (pe cineva), v. **a pune în lanțuri** (pe cineva).

a pune la loc sigur (pe cineva sau ceva), a pune într-un loc unde nu poate fi găsit; a ascunde (pe cineva sau ceva).

a pune la locul lui (pe cineva), a pune la respect (pe cineva): *Marele om de stat a cam fost pus la locul lui.EM.*

a (se) pune la marele fix, v. **a (se) pune la patru ace**.

a (se) pune (sau **a (se) așeza, a fi, a (se) afla, a sta, a ședea, a (se) ridica de, a (se) scula de**) **la masă**, a începe (sau a continua, a termina) să mănânce.

a pune la masă cu tine (pe cineva), (*reg.*) a trata ca pe un prieten apropiat (pe cineva): *să am eu o slugă așa de vrednică, ... aș pune-o la masă cu mine.CR.*

a se pune la mijloc, v. **a sta la mijloc**.

a pune (sau **a aduce**) **la mijloc** (ceva sau pe cineva), (*înv.*) **1.** a aduce (ceva) în folosința comună; **2.** a aduce la cunoștința unei adunări (ceva); a convoca în fața unei adunări (pe cineva).

a pune la mititica (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a pune la mână pe..., (*înv.*) a avea la mână pe...

a pune la munci (pe cineva), v. **a pune la chinuri** (pe cineva).

a pune la naftalină (ceva), **1.** a da uitării (ceva); **2.** a pune la păstrare (ceva).

a pune la nevoi (pe cineva), (*înv.*) a pedepsi, a amenda (pe cineva).

a pune laolaltă, v. **a pune la un loc**.

a pune la o parte, v. **a pune deoparte**.

a se pune la ospăț, (*reg.*) a se ospăta; a mânca.

a pune la pastramă sau **a face pastramă** (pe cineva), a snopi în bătaie (pe cineva); a distruge, a ucide (pe cineva): *mai trebuie să-și bată joc de casa mea și pe voi să vă puie la pastramă?CR.*

a (se) pune (sau **a fi**) **la patru ace** (sau **la marele fix, la șpiț, la ștaif, la țol festiv**, (*arg.*) **la clift**), (*fam.*) a (se) dichisi, a (se) ferchezui; a (se) îmbrăca elegant: *băiatul e pus la șpiț.POP.*

a pune la păstrare, v. **a pune bine**.

a pune (sau **a așterne**) (ceva) **la picioarele cuiva**, a dărui cuiva (ceva) în semn de admirație, de supunere.

a pune la pârnaie (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a pune la popreală (pe cineva), v. **a sta la răcoare**.

a pune la povață (pe cineva), (*reg.*) a povățui, a sfătui (pe cineva): *umblă din casă-n casă, și cu ochii pe nevastă, să ți-o puie la po-*

*vață, bărbățelul să-și urască.*POP.

a se pune la povești, v. **a sta de poveste.**

a se pune la price cu..., v. **a se pune de pricină cu...**

a pune la primejdie (pe cineva), v. **a da de primejdie** (pe cineva).

a se pune la primejdie, v. **a-și pune viața în primejdie.**

a pune la probă (sau **la încercare**) (pe cineva sau ceva), a proba, a încerca, a testa (pe cineva sau ceva): *Rareori, adevăratul artist va asculta în privința operei sale părerile altcuiva, pe care trebuie să le fi pus multă vreme la-ncercare până să le acorde oarecare binemeritată considerație*.CAR.

a pune la punct, **1.** (despre oameni) a da o lecție de bună-cuviință cuiva: *tânărul începuse să se cam obrăznicească, dar l-am pus imediat la punct*; **2.** (despre aparate, sisteme tehnice etc.) a regla; **3.** (despre programe, planuri, proiecte) a pregăti în cele mai mici detalii: *și-au pus la punct planul și au trecut la treabă.*

a pune la pușcărie (pe cineva), v. **a sta la răcoare.**

a pune la răcoare (pe cineva), v. **a sta la răcoare.**

a se pune la remorca cuiva, v. **a fi la remorca cuiva.**

a pune la respect (pe cineva), a pune la punct (pe cineva).

a pune la (sau **în**) **rezon** (pe cineva), (*înv.*) a pune la punct, a învăța minte (pe cineva).

a pune la (sau **în**) **rând**, (*reg.*) a aranja, a amenaja, a pune la punct.

a pune la (bună) rânduială, v. **a pune în (bună) rânduială.**

a pune (sau **a da**) **la sare**, a săra.

a pune la sarsana, a economisi (bani).

a pune la săvârșire, (*înv.*) a pune în practică, a aplica.

a pune (sau **a întinde, a așterne, a așeza**) **la scară** (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a întinde pe jos, de obicei în fața intrării casei, pentru a-l bate (cu biciul) (pe cineva); (*p. ext.*) a bate (pe cineva).

a (se) pune la scaun, v. **a (se) pune în scaun.**

a (se) pune la scuteală, **1.** v. **a (se) ține la scuteală**; **2.** a apăra, a ocroti (pe cineva); (*p.ext.*) a părtini (pe cineva).

a pune la secret (pe cineva), v. **a sta la răcoare.**

a pune la socoteală (ceva), a avea în vedere, a lua în considerare (ceva), a ține cont (de ceva): *mai pune la socoteală că și Trăsnea era înaintat în vârstă.CR.*

a pune la stâlp (pe cineva), v. **a țintui la stâlp** (pe cineva).

a pune la stâlpul infamiei (pe cineva), v. **a țintui la stâlp** (pe cineva).

a (se) pune la șpiț, v. **a (se) pune la patru ace.**

a (se) pune la ștaif, v. **a (se) pune la patru ace.**

a se pune la taclale, a începe să sporovăiască, să pălăvrăgească: *noaptea, ne puneam la taclale până se făcea ziua albă.CR.*

a pune la tipar, v. **a da în tipar.**

a pune la tipărire, v. **a da în tipar.**

a pune la torturi (pe cineva), v. **a pune la chinuri** (pe cineva).

a (se) pune la tron, v. **a (se) pune în scaun.**

a (se) pune la țol festiv, v. **a (se) pune la patru ace.**

a pune la un loc (sau (*înv.*) **depreună, laolaltă**), a aduna, a strânge la un loc.

a pune la vânzare, v. **a scoate la vânzare.**

a pune la vânzător, v. **a scoate la vânzare.**

a pune la zdup (pe cineva), v. **a sta la răcoare.**

a pune la zid (pe cineva), **1.** a împușca (în urma unei sentințe de condamnare); **2.** a blama, a înfiera (pe cineva).

a pune limbii obicei, (*înv.*) a pune frâu limbii, a-și pune lacăt la gură.

a(-i) pune lingura de brâu (cuiva), v. **a(-i) pune lingura de gât** (cuiva).

a-și pune lingura de brâu, (*reg.*) a termina de mâncat.

a(-i) pune lingura (sau **lingurile**) **de** (sau **în**) **gât** (sau **brâu**) (cuiva), a lăsa nemâncat (pe cineva) pentru că a întârziat la masă.

a(-i) pune lingura în brâu (cuiva), v. **a(-i) pune lingura de gât** (cuiva).

a-și pune lingura unde nu-i fierbe oala, (*reg.*) a se amesteca unde nu-i fierbe oala.

a(-i) pune lingurile de brâu (cuiva), v. **a(-i) pune lingura de gât** (cuiva).

a(-i) pune lingurile în brâu (cuiva), v. **a(-i) pune lingura de gât** (cuiva).

a pune lipsă (cuiva), v. **a pune lipsă pe...**

a pune lipsă pe... (*pop.*) **a pune lipsă** (cuiva), a nota absența (cuiva) de la cursuri, întruniri, serviciu etc.

a pune lumina sub oboroc, (*fig.*) a ascunde lumii adevărul.

a se pune luntre și punte, v. **a se face luntre și punte.**

a pune lupul paznic (sau **păstor**) **la oi**, a lăsa victimele în grija călăilor.

a pune lupul păstor la oi, v. **a pune lupul paznic la oi.**

a pune mai (sau **prea**) **mult într-o parte**, (*reg.* și *fam.*) a se îmbăta foarte tare.

a se pune mai presus de..., v. **a fi mai presus de...**

a-și pune marama, (*înv.* și *reg.*; despre fete) a se mărita.

a pune (sau **a întinde**, (*înv.*) **a tinde**) **masa**, a pune pe masă cele necesare pentru servirea mâncării și a băuturii: *Marițo, gură de cuc, pune masa să mănânc.POP.*; *iară carii cearcă Domnul, de bine n-or avea lipsă, ce vor avea de tot bine și masa le va fi tinsă.DOS.*

a-și pune mâinile în cap, a fi în culmea disperării, a se îngrozi: *își puse mâinile în cap Sfântul-Dumnezeu, dar ... se hotărî să mai aștepte.POP.*

a pune (sau **a încrucișa**) **mâinile pe piept**, a muri: *de-oi pune eu mânile pe piept, are să rămâie căruța asta de haimana.CR.*

a pune mâna (sau (*fam.*) **laba**) (pe cineva sau pe ceva), **1.** a apuca, a prinde ceva în mână; **2.** a se apuca de lucru: *unde punea el mâna, punea și Dumnezeu mila.POP.*; **3.** a sustrage, a fura; (*p.ext.*) a prăda, a jefui: *pohoața de babă... pune mâna și pe vârtelniță tot cu același vicleșug.CR.*; **4.** a captura, a înșfăca (pe cineva); (*p.ext.*) a lua prizonier (pe cineva): *Când aproape, aproape să pun mâna pe dânsul, i-am perdut urma, și să te duci, duluță!CR.*; **5.** a dobândi ceva, a face rost de ceva: *a pus mâna pe o bucată de vie*; **6.** a prinde, a aresta: *cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei, să-i împarți în două cete.EM.*; **7.** (în construcții negative) a se atinge de..., a face ceva nedorit, nepermis: *nu pune mâna pe cuțit!*

a pune mâna asupra cuiva, (*înv.*) a amenința cu bătaia (sau a bate) pe cineva; a ridica mâna asupra cuiva; a fi agresiv.

a pune (sau **a băga**) **mâna în foc** (pentru cineva sau ceva), a garanta (pentru cineva sau ceva): *parcă poți să pui mâna în foc pentru el?*

a(-i) pune mâna în gât (cuiva), v. **a(-i) pune mâna în piept** (cuiva).

a(-i) pune mâna în piept (sau **în gât**) (cuiva), **1.** a prinde, a înșfăca (pe cineva): *fata îi pune mâna în piept.CR.*; **2.** a trage la răspundere, a sili, a constrânge (pe cineva), a pune sula în coastă (cuiva).

a-și pune mâna pe cuget, v. **a-și pune mâna pe inimă**.

a pune mâna pe hădărag, v. **a lua hădăragul**.

a-și pune mâna pe inimă (sau **pe cuget**), a se angaja să spună adevărul.

a pune mâna pe pâine și pe cuțit, (*înv.*) a obține, a dobândi esențialul.

a pune mâna pe sabie (sau **pe săbii**) sau (*înv.*) **a se scula cu sabie**, a porni la luptă (înarmat cu o sabie).

a pune mâna pe săbii, v. **a pune mâna pe sabie**.

a pune mâna pe șarpe, (*fig.*) a se îmbogăți dintr-o dată.

a pune mână de ajutor (cuiva), v. **a pune în ajutor** (cuiva).

a pune mână de la mână (sau **de la mână la mână**), a aduna prin contribuție benevolă: *o să mă rog de ei să pună fiecare de la mână la mână, să mă ajute.CAR.*; *boierii au pus mână de la mână de i-au ferchezuit frumos și i-au îmbrăcat la fel.CR.*

a pune mâneci (cuiva), a constrânge (pe cineva).

a-și pune mânie, (*reg.*) a se supăra; a se încăpățâna: *pusu-și-a mândra mânie.POP.*

a-și pune mintea cu..., a lua în serios pe..., a se coborî la nivelul cuiva: *nu trebuia să-mi pun mintea cu un copil ca dumneata.CAR.*; *Cine și-ar mai pune mintea cu așa obrazuri proaste cumu-s eu, măria voastră!EM.*; *N-am gândit, nenorocitul de mine, că un boier așa de mare, putred de bogat și cu învățătură, să-și puie mintea cu unul ca mine.CR.*

a-și pune mintea la contribuție, a gândi creator.

a-i pune mintea pe bigudiuri (cuiva), a deruta, a zăpăci (pe cineva).

a se pune munte și punte, v. **a se face luntre și punte**.

a pune (sau **a da, a face**) **nart** sau **a tăia nartul**, **1.** a fixa un preț definitiv de vânzare; **2.** a-i fixa un termen, a-i da un soroc (cuiva).

a(-și) pune nasul în jos, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a(-și) pune nasul în pământ, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a-și pune nădejdea în..., v. **a avea nădejde în...**

a pune (sau **a face, a avea**) (**multă**) **nevoință** (sau **toată nevoința**), (*înv.*) a-și da (toată) osteneala, a se strădui (din toate puterile): *aceasta am făcut la tălmăcirea aceștii sfinte scripturi, făcând multă nevoință și destulă cheltuială.BIBLIA.*

a pune nevoință la.., (*înv.*) a insista, a stărui pe lângă...

pune-n gând că..., închipuiește-ți că...: *când grăiești și nu te-ascultă, pune-n gând că ești la moară.POP.*

a (nu)-și pune nici în clin, nici în mânecă cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a (nu)-și pune în clin și în mâneci cu..., v. **a (nu) avea în clin și în mânecă cu...**

a-și pune nouă băieri la pungă, v. **a avea nouă băieri la pungă**.

a(-i) pune nume (sau **poreclă, porecliri**), a numi, a porecli: *și-i puse mama numele: Făt-Frumos din Lacrimă.EM.*

a-i pune oala (cuiva), a-i face farmece (cuiva): *ibovnica mea... parcă mi-a pus oala.POP.*

a pune (în) obezi (pe cineva), a supune, a înrobi (pe cineva).

a pune obrazul împotriva cuiva, v. **a pune obrazul pe...**

a pune obrazul (sau **fața**) **pe...** (sau **împotriva...**), (*înv.*) a se împotrivi cuiva, a înfrunta pe cineva: *Voi pune obrazul mieu pre sufletul cela ce mănâncă sângele.BIBLIA.*

a-și pune obrazul (pentru cineva), a garanta cu propria reputație (pentru cineva): *Să-și puie cineva obrazul pentru unul ca tine și să te hrănească ca pe un trântor, mare minune-i și asta!CR.*

a pune o capcană (cuiva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a-i pune ochelari (la ochi) (cuiva), a chiorî de la obraz (pe cineva): *ei, finule, și acum vrei să-mi pui ochelari la ochi?POP.*

a pune ochii (sau **ochiul**) **pe...**, a-și opri privirea (cu interes) asupra ..., a remarca (și a dori) pe..., a urmări pe...: *Pe câte* [fete] *ochii mi-am pus, cu dragoste le-am supus.POP.*

a pune ochii în grindă, a fi pe moarte; a muri.

a(-și) pune ochii în jos, v. **a(-și) pune ochii în pământ.**

a(-și) pune ochii (sau **privirea, capul, nasul**) **în pământ** (sau **în jos**), a-și pleca privirea; a se sfii, a se jena, a se rușina; a se îmbufna.

a pune ochiul pe..., v. **a pune ochii pe...**

a pune o cursă (cuiva), v. **a-i întinde o cursă** (cuiva).

a pune odihnă (cuiva sau la ceva) sau **a lăsa în odihnă** (pe cineva sau ceva), (*înv.*) a renunța să mai apeleze, să mai recurgă (la cineva) sau să mai folosească, să mai întrebuințeze (ceva).

a pune o întrebare, v. **a pune întrebări.**

a pune (sau **a face**) **o întrebare** (sau **întrebări**), a întreba: *nu mai mi-a venit în cap să fac vreo întrebare.CAR.*

a pune o manta (cuiva), a înșela (pe cineva).

a pune (sau **a băga**) **o pilă**, (*fam.*) a interveni (abuziv) în favoarea cuiva, a solicita o înlesnire, o protecție (ilegală).

a-i pune opinca (în obraz) (cuiva), a trage pe sfoară, a păcăli (pe cineva); a face de rușine (pe cineva).

a pune opor, (*reg.*) **1.** (despre cai) a fi cu nărav; **2.** (despre oameni) a opune rezistență, a se împotrivi.

a-i pune (sau **a-i da**) **o pupăză în obraz** (cuiva), (*reg.*) a batjocori, a face de două parale (pe cineva).

a pune (la) orânduială, v. **a pune (în) ordine.**

a-i pune o scară bună (cuiva), (*reg.*) a ajuta (pe cineva).

a pune ospăț, (*înv.*) a întinde masă mare.

a pune osul (la treabă), (*fam.*) a munci din greu: *cui i-e poftă să trăiască, puie osul să muncească.POP.*

a pune oțet pe rană, v. **a turna sare pe rană.**

a pune pace, (*reg.*) a încheia pace, a face pace: *împărate, împărate, pune pace, nu te bate!POP.*

a pune paie pe (sau **peste**) **foc** sau **a stinge focul cu paie**, (*fig.*) a agrava o situație, o stare conflictuală.

a pune paie peste foc, v. **a pune paie pe foc.**

a-și pune palma în cur, (*fam.*) a pleca (lăsând treburile baltă); a fi nepăsător: *și-a pus palma-n cur și dus a fost.*

a pune pansamente, v. **a face pansamente.**

a pune pariu cu..., v. **a pune rămășag cu...**

a pune parolă, v. **a(-și) da parola (de onoare).**

a-i pune parul la ușă (cuiva),

1. a împiedica să iasă din casă (pe cineva); **2.** a pune sechestru pe averea cuiva.

a i se pune pata (cuiva), (*fam.*) **1.** a avea o idee fixă: *când i se pune pata, nu-l mai întorci din drum*; **2.** a face o criză de nervi.

a pune pe alții la cuțite, a învrăjbi: *las' pe mine, ... că-i puiu eu la cuțite.POP.*

a pune pe butuci (ceva), a strica, a duce la faliment (ceva).

a se pune pe cal, a încăleca: *Pe cal se pune și fugi la vale.EM.*

a se pune pe capul cuiva sau **a se pune cu rugăminte pe lângă cineva**, a stărui fără încetare pe lângă cineva pentru a obține ceva: *fetele împăratului s-au pus cu rugăminte pe lângă spân.CR.*

a se pune (**cu burta**) **pe carte**, a se apuca serios de învățătură.

a se pune pe cheltuieli, a cheltui mai mult ca de obicei.

a pune (pe cineva) **în situația de...**, v. **a fi** (**pus**) **în situația de...**

a pune (pe cineva) **în situația să...**, v. **a fi** (**pus**) **în situația de...**

a se pune pe cugete, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a pune pe curat, a transcrie.

a pune pedala, (*fig.*) a accentua, a sublinia; a insista, a pedala (pe ceva).

a pune pe două coloane (pe cineva), a dovedi plagiatul cuiva.

a pune pe foc, **1.** a întreține focul; **2.** (despre oameni) a face zile amare (cuiva).

a pune (sau **a lua**) **pe fugă** (sau **pe goană**) (pe cineva), a fugări, a goni (pe cineva): *i-am pus pe goană pe mizerabilii, care se lăuda că o să ne-o facă ei.CAR.*

a se pune pe gând, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a se pune pe gânduri, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a pune pe gânduri (pe cineva), a da de gândit (cuiva), a nedumeri (pe cineva): *și în toată natura era ceva mort, care puse pe Sfinți pe gânduri.POP.*

a pune pe ghimpi (sau **pe jar**) (pe cineva), a stârni, a întreține curiozitatea, nerăbdarea (cuiva).

a pune pe goană (pe cineva), v. **a pune pe fugă** (pe cineva).

a pune (sau **a așterne**) **pe hârtie** (ceva), a scrie, a redacta (ceva).

a pune pe jar (pe cineva), v. **a pune pe ghimpi** (pe cineva),

a pune pe liber (pe cineva), a concedia (pe cineva).

a se pune pe lucru, v. **a se porni pe muncă.**

a (**o**) **pune pe măgăreață**, a se îmbăta.

a se pune pe muncă, v. **a se porni pe muncă.**

a pune pe muzică, v. **a pune pe note.**

a pune pe note (sau **pe muzică**), a compune muzica adecvată unui text.

a pune pe numele cuiva, (*jur.*; despre averi imobiliare) a înscrie cu drept de proprietate pe numele cuiva, a transfera, a ceda cuiva.

a se pune pe o coastă, v. **a se pune într-o rână.**

a se pune pe o râlă, v. **a se pune într-o rână.**

a se pune pe o rână, v. **a se pune într-o rână.**

a se pune (sau **a se așeza**) **pe ospătat**, a mânca și a bea (cu lăcomie).

a (**se**) **pune pe** (sau **în**) **picioare**, **1.** a (se) însănătoși (după o boală grea); **2.** a ieși (sau a scoate pe cineva) dintr-o încurcătură, dintr-un impas; **3.** a crea condițiile necesare pentru a începe, a se desfășura, a exista în bune condiții (ceva); **4.** a crea, a realiza (ceva).

a se pune pe plâns, a începe să plângă: *atunci să puse pe un plâns amar.POP.*

a pune pe rășchitor, v. **a pune (pe) ghem.**

a(-i) pune perdea (sau **perdele**) **la ochi** (cuiva), a împiedica (pe cineva) să vadă realitatea.

a(-i) pune perdele la ochi (cuiva), v. **a(-i) pune perdea la ochi** (cuiva).

a pune pe roate, a pune în funcție, în mișcare.

a pune pe rol, (*jur.*; despre procese) a înscrie pe lista tribunalului în vederea judecării efective (la o anumită dată).

a (se) pune pe scaun, v. **a (se) pune în scaun.**

a pune peste nas (cuiva ceva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a pune pe șireag (pe cineva), (*reg.*) a determina, a sili (pe cineva) să facă ceva: *I-am pus pe șireag să facă rost de unde-o ști.POP.*

a pune (sau **a aduce, a veni**) **pe tapet**, a aduce în discuție, a fi la ordinea zilei: *discuțiuni asupra unor asemenea materii dovedesc totdauna nematuritatea politică a celor ce le pun pe tapet.EM.*

a-i pune pe toți într-o ciorbă, (despre oameni) a trata la fel, fără discriminare.

a se pune pe treabă, a se apuca serios de lucru.

a (se) pune pe tron, v. **a (se) pune în scaun.**

a(-i) pune picioarele în prag, v. **a(-i) pune piciorul în prag.**

a pune picioarele jos, v. **a pune piciorul la pământ.**

a pune picioarele la pământ, v. **a pune piciorul la pământ.**

a(-i) pune picioarele pe prag, v. **a(-i) pune piciorul în prag.**

a pune picioarele pe uscat, v. **a pune piciorul la pământ.**

a pune piciorul (undeva sau la cineva), a pătrunde, a călca, a păși (undeva), a intra, a veni, a se duce (undeva sau la cineva).

a pune (o) piedică (sau **piedici**) (cuiva sau la ceva), **1.** a pune piciorul înaintea cuiva, pentru a-l face să se împiedice și să cadă; **2.** a crea dificultăți, a împiedica (o acțiune, un fapt): *Numai bunul Dumnezeu și bietul dascăl știu cu câte piedici ce i le pune societatea are să lupte școala pentru a-și îndeplini la limită datoria proprie.CAR.*

a(-i) pune piciorul (sau **picioarele**) **în** (sau **pe**) **prag**, (*fig.*) a lua o atitudine hotărâtă, a se opune cu fermitate, a soma, a obliga (pe cineva) să facă ceva: *După ce-i pui piciorul în prag... vede mișelul că n-are încotro, și-mi scoate o scrisorică. CAR.*

a pune piciorul jos, v. **a pune piciorul la pământ.**

a pune piciorul (sau **picioarele**) **la pământ** (sau **pe uscat, jos**), a coborî (dintr-un vehicul, dintr-o ambarcați(un)e etc.).

a pune piciorul la scară, a pune piciorul în prag.

a(-i) pune piciorul pe prag, v. **a(-i) pune piciorul în prag.**

a pune piciorul pe uscat, v. **a pune piciorul la pământ.**

a pune piedici, v. **a pune piedică.**

a-și pune pielea în salamură (pentru cineva sau ceva), v. **a-și pune pielea la saramură** (pentru cineva sau ceva).

a-și pune pielea în saramură (pentru cineva sau ceva), v. **a-și pune pielea la saramură** (pentru cineva sau ceva).

a-și pune pielea la salamură (pentru cineva sau ceva), v. **a-și pune pielea la saramură** (pentru cineva sau ceva).

a-și pune pielea la (sau **în**) **sa-**

ramură (sau (*pop.*) **salamură**) (pentru cineva sau ceva), a se expune unei primejdii (pentru cineva sau ceva); a se sacrifica.

a-i pune pielea pe băț (cuiva), a ciomăgi (pe cineva).

a pune piept (pentru cineva), v. **a pune umărul** (pentru cineva).

a pune o pilă (cuiva), a interveni (abuziv) în favoarea cuiva.

a-i pune pingeaua (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a păcăli, a amăgi, a înșela (pe cineva): *hoțul îi pune pingeaua numaidecât.PANN.*

a(-și) pune pirostriile în cap, v. **a(-și) pune pirostriile pe cap**.

a(-și) pune pirostriile pe (sau **în**) **cap**, (*glumeț*) a (se) căsători: *o să împletească cosița albă fără să puie pirostriile în cap.POP.*

a se pune piua, v. **a se pune (în) piuă**.

a se pune (în) piuă (sau **piua**), (*pop.*) a se ghemui pentru a sluji de treaptă cuiva sau pentru a lua în cârcă pe cineva: *Baba s-a pus piuă și strigă lui Prichindel: Haide, hopa!CAR.*

a pune pânza, v. **a pune pânză**.

a pune pânză (sau **pânza**), (*pop.*) a țese: *s-ar ținea badea de mine, dar pânza nu o știu pune.POP.*

a pune (sau **a face**) **platcă** (pe cineva), (*înv.*) **1.** a face pe cineva să piardă la jocul de cărți; **2.** a păcăli (pe cineva).

a pune platcă peste platcă (pe cineva), a înșela (pe cineva); a distruge (pe cineva).

a-și pune poalele în cap, v. **a-și da poalele peste cap**.

a pune poară, (*înv.*) a se strădui: *mult m-am silit ș-am pus poară să o fac aceasta.DOS.*

a-și (mai) pune pofta în cui, a fi nevoit să renunțe la un lucru dorit; a se șterge pe bot: *la mai pune-ți pofta-n cui, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu.CR.*

a i se pune pohoiele(le) la ochi (cuiva), v. **a avea pohoiele(le) pe ochi**.

a i se pune pohoiele(le) pe ochi (cuiva), v. **a avea pohoiele(le) pe ochi**.

a pune (sau **a lăsa**) **polog** (pe cineva), (*reg.*) a doborî la pământ, a omorî, a ucide (pe cineva).

a(-și) pune pomană, (*înv.*) a face pomană, a da de pomană.

a se pune ponciș sau **a sta în ponciș** sau **a sta de-a poncișul**, (*pop.*) a se opune, a se împotrivi.

a pune ponos (cuiva) sau **a pune în** (sau **întru**) **ponos** (pe cineva), (*reg.*) a învinui, a acuza (pe cineva): *iertați, oameni, greșeala făcută, ponos nu ne puneți, faceț-o tăcută.PANN.*

a pune (la) popreală (pe cineva), a aresta, a băga la bașcă (pe cineva).

a(-i) pune poreclă, v. **a(-i) pune nume**.

a pune potcapul în cap, a se călugări.

a pune potcapul în par, a părăsi viața monahală.

a-i pune potlog pe nas (cuiva), (*înv.*) a dojeni (pe cineva); a face de rușine (pe cineva).

a se pune prag, a se așeza în calea cuiva (pentru a-l împiedica să treacă); (*p.ext.*) a zădărnici acțiunile cuiva.

a pune prea mult într-o parte, v. **a pune mai mult într-o parte**.

a pune preț la..., v. **a pune preț pe...**

a pune preț pe (sau **la**)**...**, a socoti că ceva (sau cineva) este (foarte) prețios, important, necesar; a ține mult la ceva (sau la cineva): *nu putea pune mult preț pe sfatul femeii.POP.*

a pune price, v. **a pune pricină**.

a pune pricina că..., v. **a pu-**

ne pricină că...

a pune pricină (sau **pricina**, **pricini**, (*înv.*) **price**) **că...**, (*înv.*) **1.** a se împotrivi: *Atunce va fi ferice de ceia ce nu pun price.DOS.*; **2.** a obiecta, a pretexta, a motiva că....

a pune pricini că..., v. **a pune pricină că...**

a pune prin paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune prin sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune prin săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a(-și) pune privirea în jos, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a(-și) pune privirea în pământ, v. **a(-și) pune ochii în pământ**.

a(-i) pune prânzurile (cuiva), v. **a(-i) face pomană** (cuiva).

a pune problema... (sau **problemele...**, **chestiunea...**), a prezenta, a înfățișa, a aduce în discuție o chestiune (importantă).

a pune problemele..., v. **a pune problema...**

a se pune (în) proptă cu... sau **a sta în propta cuiva**, (*reg.*) a se împotrivi, a se opune cuiva.

a(-i) pune (sau **vârî**) **pumnul în gură** (cuiva), a reduce la tăcere (pe cineva), a închide gura (cuiva).

a pune punctele pe i, v. **a pune punctul pe i**.

a pune punctul (sau **punctele**) **pe i**, a preciza esențialul într-o chestiune, a trage concluzia: *Adică, dă-mi voie să fim expliciți; mie îmi place să pun punctele pe i.CAR.*

a se pune pup, v. **a sta pup**.

a pune purceaua (cuiva), (*reg.*) a necăji (pe cineva).

a pune pustiu, (*înv.*) a pustii, a nimici: *Și voiu pune cetățile voastre pustii.BIBLIA.*

a pune rămășag (sau **pariu**) **cu...**, a paria cu...: *pun rămășag că are să-mi aducă sălăți întocmai ca aceste și încă multe.CR.*

a se pune rău cu..., a strica bunele relații cu..., a intra în conflict cu ...: *văzând că m-am pus rău cu mama, îi giuruiesc eu că ce-am făcut, n-oi mai face.CR.*

a-și pune (sau **a-și vedea**) **sacii în car** (sau **în căruță**), a-și rezolva treburile (și a nu-i păsa de treburile altora).

a-și pune sacii în căruță, v. **a-și pune sacii în car**.

a-i pune sare pe coadă (cuiva), **1.** a nu putea fi ajuns din urmă, a fi de negăsit, a se face nevăzut: *gata, l-ai scăpat, pune-i sare pe coadă!*; **2.** a irita, a enerva (pe cineva): *sărise în sus de parcă i-a pus cineva sare pe coadă.*

a pune sare pe rană, v. **a turna sare pe rană**.

a-și pune sănătatea, v. **a-și pune sufletul**.

a se pune scară și punte, v. **a se face luntre și punte**.

a pune sculele în cui, (*reg.*) a fi bătrân și neputincios.

a(-i) pune (cuiva) **sechestre** (pe ceva), v. **a(-i) pune** (cuiva) **(un) sechestru** (pe ceva).

a(-i) pune (cuiva) (sau **a(-i) aplica**) **(un) sechestru** (sau **sechestre**) (pe ceva) sau **a pune sub sechestru** (ceva), a sechestra.

a pune (un) semn (pe ceva), v. **a face (un) semn** (pe ceva).

a pune semnătura, v. **a pune iscălitura**.

a pune sfârșit, v. **a face sfârșit**.

a-i pune sfârșitul (cuiva sau la ceva), v. **a(-i) face capătul** (cuiva sau la ceva).

a-și pune (toată) silința, v. **a-și da silință**.

a pune (mare sau **multă) silință**, v. **a-și da silință**.

a(-și) pune sânge rău la inimă, v. **a(-și) face sânge rău**.

a i se pune soarele drept inimă, a i se face foame: *ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă.CR.*

a pune soroc pentru suflet, (*înv.*) a-i face o promisiune (cu termen de îndeplinire) lui Dumnezeu: *Omul care... va pune soroc pentru sufletul său.BIBLIA.*

a pune spirt în foc, v. **a turna gaz peste foc**.

a pune spirt pe foc, v. **a turna gaz peste foc**.

a pune spirt peste foc, v. **a turna gaz peste foc**.

a pune stavilă (sau **stavile**), a opri, a stăvili: *O asemenea mișcare ar pune stavile speculei.EM.*

a pune stavile, v. **a pune stavilă**.

a pune strajă condeiului, a se abține de la scris: *mai bine să ne punem streaje condeiului.CAR.*

a pune strâmbe (cuiva), a șicana (pe cineva).

a pune sub călcâi(e) (pe cineva), **1.** (despre țări, popoare etc.) a supune, a subjuga; **2.** (despre oameni) a desconsidera, a înjosi, a umili.

a pune (sau **a ascunde, a ține**) **sub oboroc** (sau **sub obroc**) (ceva), a ține ascuns, a ascunde bine (ceva); a tăinui: *bată-te pustia noroc, că te-am pus sub oboroc.POP.*

a pune sub obroc (ceva), v. **a pune sub oboroc** (ceva).

a pune sub paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune sub peceți, a sigila; (*p. ext.*) a interzice.

a pune sub picior (ceva), v. **a pune sub talpă** (ceva).

a pune sub presă, a tipări: *În momentul de a pune foaia noastră sub presă, primim cu poșta primul număr al unei noi gazete.EM.*

a pune sub sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune (sau **a avea**) **sub saltea**, a face sau a avea economii.

a pune sub săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a pune sub sechestru, v. **a(-i) pune (un) sechestru** (cuiva).

a pune sub semnul întrebării, a întreba; a se îndoi de adevărul unor fapte sau al unor afirmații; a pune sub observație; a suspecta.

a pune sub talpă (sau **sub picior**) (ceva), (*reg.*) a nesocoti, a nu ține seama (de ceva): *multe măicuța mi-a spus, toate sub talpă le-am pus și-acum toate le-am ajuns.POP.*

a pune sub teasc, a da la tipar, a încredința tiparului, a tipări.

a pune sub tipar, v. **a da în tipar**.

a pune sub tipărire, v. **a da în tipar**.

a pune sufletul (cuiva), v. **a pune capul** (cuiva).

a-și pune sufletul (sau **viața, sănătatea, capul, avuția**) **pentru cineva**, **1.** a fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva; **2.** v. **a pune capul** (cuiva).

a pune (pe) sul, a înfășura urzeala pe sulul de dinapoi, la războiul de țesut manual.

a pune sula în coastă (sau **în coaste**) (cuiva), a sili, a constrânge (pe cineva) să facă ceva, a-i pune mâna în gât (cuiva): [fata]-*i cam îndărătnică; dacă i-aș fi eu tată, i-aș pune sula-n coaste numaidecât.POP.*

a pune șaua (pe cal), a înșeua: *pune șaua să mă duc.POP.*

a pune șaua (pe cineva) sau **a-i pune șaua** (cuiva), **1.** (despre copii) a face să devină ascultător, cuminte; a cuminți (pe cineva); **2.** a stăpâni, a supune, a exploata (pe cineva).

a se pune și(-n) cruciș și(-n) curmeziș, v. **a se pune în cap**.

a pune (la) ștraf (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a amenda (pe cineva).

a(-și) pune ștreangul de (sau **în, la**) **gât, 1.** a (se) spânzura; **2.** a (se) pune într-o situație penibilă, dificilă, fără ieșire; a constrânge (pe cineva) să facă un lucru neplăcut (și nedorit).

a(-și) pune ștreangul în gât, v. **a(-și) pune ștreangul de gât.**

a(-și) pune ștreangul la gât, v. **a(-și) pune ștreangul de gât.**

a se pune tare, v. **a se pune împotrivă.**

a pune tăcere, a impune tăcere, a face liniște, a nu vorbi.

a pune tălpi, **1.** a pingelui; **2.** (*fam.*) a pune bețe-n roate, a băga strâmbe.

a pune tărbaca (pe cineva), (*reg.*) a bănui, a suspecta (pe cineva).

pune-te (sau **întinde-te**) **masă, scoală-te** (sau **strânge-te**) **masă**, **1.** a aștepta totul de-a gata; **2.** a servi mai multe serii de invitați.

pune-te masă, strânge-te masă, v. **pune-te masă, scoală-te masă.**

a pune temei (sau **bază**) (pe cineva sau pe ceva), a se bizui, a se baza (pe cineva sau pe ceva): *Să mai pui altădată temei pe vorbele oamenilor!CR.*

a pune temelia (sau **temelie**), a întemeia; a începe; a pregăti: *preotul trebuie apoi să știe a profita repede de asta, pentru a putea pune temelie solidă misiunii sale.CR.*

a pune temelie, v. **a pune temelia.**

a pune (sau **a da**) **termen** (la ceva), a face să înceteze, a termina, a pune capăt (la ceva).

a-i pune (sau **a-i lega**) **tinicheaua de coadă** (cuiva), (*fam.*) a-i cauza un prejudiciu moral de lungă durată (cuiva).

a pune toată nevoința, v. **a pune (multă) nevoință.**

a-și pune toate silințele, v. **a-și da silință.**

a pune toroipanul (pe cineva), a bate zdravăn (pe cineva).

a-și pune traiul în cineva, (*înv.*) a-și încredința viața în mâinile cuiva.

a pune treaba pe curpăn, (*reg.*) a o lua de la început.

a pune țara la cale, **1.** a conduce, a administra o țară, o afacere; **2.** (*glumeț*) a discuta, a dezbate lucruri la care nu te pricepi; a sporovăi, a pălăvrăgi.

a pune țestul în cap (cuiva), **1.** a păcăli, a îmbrobodi pe cineva: *îi pui în cap țestul și rabdă-n tăcere.PANN*; **2.** a-și înșela soția (sau soțul).

a nu pune țigară în gură, a nu fuma.

a-și pune ținere sau **a se da în ținere**, (*reg.*) a se încredința cuiva spre a fi întreținut.

a i se pune țâfna (cuiva), v. **a-i sări țîfna** (cuiva).

a pune ulei în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune ulei pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune ulei peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune umărul (sau **piept**), **1.** a împinge (cu umărul); **2.** a veni în ajutor (cuiva), a susține, a sprijini (pe cineva).

a pune umărul la roată, a da o mână de ajutor (cuiva).

a pune un accent deosebit pe..., v. **a pune accent(ul) pe...**

a (i se) pune un cuțit la inimă (cuiva), v. **a (i se) pune un ghimpe la inimă** (cuiva).

a (i se) pune un cuțit la stomac (cuiva), v. **a (i se) pune un ghimpe la inimă** (cuiva).

a pune un cuvânt bun pentru cineva, a interveni pentru cineva.

a-i pune unghia în gât (cuiva),

a constrânge, a obliga (pe cineva) să-și îndeplinească o obligație.

a-și pune unghia în gât, a face orice pentru a-și atinge scopul.

a (i se) pune un ghimpe (sau **un cuțit**) **la inimă** (sau **la stomac**) (cuiva), a intra (sau a băga pe cineva) la griji, la temeri.

a (i se) pune un ghimpe la stomac (cuiva), v. **a (i se) pune un ghimpe la inimă** (cuiva).

a pune un glonte în piept (cuiva), a împușca (pe cineva): *trage podul mai de-a drept, pân-nu-ți pun un glonte-n piept.POP.*

a i se pune un nod în gât, v. **a avea un nod în gât.**

a pune un premiu (**pe capul cuiva**), a oferi o recompensă (pentru prinderea cuiva): *pentru a putea scrie istoria adevărată a campaniei, pentru care lucrare d. ministru al cultelor a pus un premiu, trebuiesc documente.CAR.*

a pune untdelemn în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune untdelemn pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a pune untdelemn peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a i se pune un văl pe ochi (cuiva), a înceta să mai vadă, să mai judece limpede; a nu mai înțelege realitatea.

a pune venin la inimă (cuiva), a supăra, a enerva (pe cineva): *acum am să-mi arăt puterile chiar de aici de pe loc, în ciuda spânului, ca să-i punem venin la inimă.CR.*

a-și pune viața, v. **a-și pune sufletul.**

a-și pune viața în joc, v. **a-și pune viața în primejdie.**

a-și pune viața (sau **capul**) **în primejdie** (sau **în joc**) sau (*înv.*) **a se pune** (sau **a se băga, a cădea**) **la** (sau **în**) **primejdie** (sau **în primejdii, în primejdia vieții**), a se expune pericolului, a-și risca viața: *nu-ți pune capul în primejdie.CR.*

a-și pune viața întru pierzare, (*înv.*) a-și pune capul, a garanta cu viața.

a-i pune zbanțul cuiva, (*reg.*) a înșela pe cineva.

a-i pune zilele cuiva, (*reg.*) a omorî pe cineva: *dușmanii, dușmancele vrea să-mi puie zilele.POP.*

punte de scăpare, cale de ieșire dintr-un impas.

a se pupa cu clondirul, v. **a pupa luleaua neamțului.**

a-l pupa cucul armenesc pe cineva, a se scula târziu, a lenevi (în pat): *iar vrei să te pupe cucul armenesc și să te spurce?CR.*

a se pupa în bot (sau **în gură**) **cu...**, a fi în relații foarte apropiate cu..., a se înțelege foarte bine cu...

a pupa în bot (sau **în cur**) (pe cineva), (*arg.*) a linguși, a se da bine pe lângă cineva: *Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot...!CAR.*

a pupa în cur (pe cineva), v. **a pupa în bot** (pe cineva).

a se pupa în gură cu..., v. **a se pupa în bot cu...**

a pupa luleaua nemțului sau **a se pupa cu clondirul**, a se îmbăta, a fi bețiv.

a pupa paharul, a bea.

pupa-te-ar mă-ta rece!, (*pop.*; în imprecații), vedea-te-aș mort!

pupăză peste colac, v. **colac peste pupăză.**

a purcede către Domnul (sau **dintru această viață**), (*înv.*) a muri: *au purces dintru această viață către cea veacinică.DOS.*

a purcede de veste, (*înv.* și *reg.*) a prinde de veste: *a purces de veste... Alexandru că-l ajunge și cu sulița-l împunge.POP.*

a purcede dintru această viață, v. **a purcede către Domnul.**

a purcede (sau **a rămâne**) **grea** (sau **îngreunată, groasă**), (*înv.*

și *pop.*; despre femei) a rămâne însărcinată: *a purces grea ș-o făcut doi băieți de gemene.POP.*

a purcede groasă, v. **a purcede grea.**

a purcede îngreunată, v. **a purcede grea.**

a purcede în răsipă, v. **a purcede în risipă.**

a purcede în (sau **spre**) **risipă** (sau **răsipă**), (*înv.*) a se împrăștia, a se risipi,; a se desfășura, a decurge în mod nefavorabil; a se distruge, a se nimici.

a purcede spre răsipă, v. **a purcede în risipă.**

a purcede spre risipă, v. **a purcede în risipă.**

pur și simplu, (*loc. adv.*) nimic altceva decât..., numai și numai..., nici mai mult, nici mai puțin decât...: *Știți până unde merge acuma omul meu cu infamia? ... pretinde pur și simplu că, în urma congresului Ligei, a câștigat definitiv prinsoarea. CAR.; Căci o idee nu e pur și simplu numai o idee, ci... ea devine centrul împrejurul căruia se cristalizează un organism.EM.*

a se purta aspru cu..., v. **a fi aspru cu...**

a purta căciula pe-o ureche, v. **a umbla cu căciula într-o parte.**

a purta coarne, v. **a avea coarne.**

a-și purta crucea, v. **a-și duce crucea.**

a purta cu hârtia în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap.**

a purta cu hrană, (*înv.*) a hrăni, a întreține: *în ce chip ar fi purtat vreun om cu hrană pre fiiul său.BIBLIA.*

a purta cu jalba în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap.**

a se purta cu mănuși cu..., v. **a umbla cu mănuși cu...**

a purta (sau **a duce, a ține**) **cu minciuni cu...**, a duce cu vorba (pe cineva).

a purta (sau **a duce**) **cu vorba** (sau **cu vorbe**, (*înv.*) **cu voroave**) (pe cineva), a amâna la nesfârșit îndeplinirea promisiunilor făcute, a duce cu vorba, a tărăgăna, a tergiversa.

a purta cu vorbe (pe cineva), v. **a purta cu vorba** (pe cineva).

a purta cu voroave (pe cineva), v. **a purta cu vorba** (pe cineva).

a-i purta (sau **a-i da**) **de cheltuială** (cuiva), (*pop.*) a suporta toate cheltuielile (cuiva), a întreține (pe cineva): *eu mă lupt cu gândul, cum să-i port de cheltuială.CR.*

a(-și) purta de grijă, a (se) îngriji; a veghea (asupra cuiva): *Dumnezeu îi purtase de grijă și-l scoseseră din apă niște oameni milostivi. POP.*

a purta de nas (pe cineva), v. **a duce de nas** (pe cineva).

a purta doliu, a umbla îmbrăcat în negru sau a aplica o fâșie neagră pe haine, în semn de doliu.

a purta ferul și pârjolul, (*înv.*) a nimici, a distruge (cu armele).

a purta ghinion, v. **a aduce ghinion.**

a(-i) purta grija (cuiva), v. **a duce grija** (cuiva).

a purta grijă de (sau **despre**) **...**, (*pop.*) a-și face griji pentru..., a se îngrijora de...: *Și, din momentul acela, n-am mai purta deloc grije soarta năpăstuitei venețiene.CAR.*

a purta grijă despre..., v. **a purta grijă de...**

a(-i) purta (**de**) **grijă** (sau **grija, interes**) (cuiva), a se îngriji (de cineva), a fi preocupat de soarta cuiva.

a(-i) purta interes (cuiva), v. **a(-i) purta** (**de**) **grijă** (cuiva).

a purta în gură ca pe un sfânt (pe cineva), (*reg.*) a lăuda foarte tare (pe cineva): *face spume la gură lăudându-te și te poartă în gură ca p-un sfânt.POP.*

a purta în pântece, v. **a lua în**

pântece.

a purta în spate (pe cineva), a suporta povara cuiva: *nefericita noastră țară e osândită a-i purta în spate și a-i hrăni cu munca ei ca pe niște lipitori veninoase.EM.*

a-i purta mars seara (cuiva), (*reg.*) a-i purta sâmbetele (cuiva).

a purta mustăți pe oală, a purta mustăți cu vârfurile lăsate în jos.

a-și purta nasul mai sus decât se cuvine, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a-și purta nasul (pe sau **în) sus**, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a purta necaz (pe cineva), v. **a-i fi necaz** (pe cineva).

a-i purta necaz (cuiva), v. **a-i fi necaz** (pe cineva).

a purta nenoroc, v. **a aduce ghinion.**

a purta noroc, v. **a aduce noroc.**

a i se purta numele, (*înv.*) a i se duce faima, a i se duce vestea.

a purta nume mari (sau **scumpe**), (*reg.*) **1.** a fi de origine nobilă; **2.** a avea calități deosebite.

a purta o discuție confidențială, a avea o convorbire între patru ochi.

a-i purta parastasele cuiva, a dori moartea cuiva.

a purta pălăria, (*reg.*; despre femei) a dicta în familie.

a purta (sau **a învârti, a juca**) **pe degete** (pe cineva), a dispune după bunul plac (de cineva); (*p. ext.*) a înșela (pe cineva); a manipula (pe cineva): *să aibi tu puterea mea,... lumea aceasta ai purta-o, uite așa, pe degete și toate ar fi după gândul tău.CR.; A! care va să zică v-ați schimbat costumul, ca să mă jucați pe degete!CAR.*

a purta pe la icoane (pe cineva), **1.** a duce cu vorba, a duce de nas, a înșela (pe cineva); **2.** a purta prin judecăți (pe cineva).

a purta (sau **a ține**) **pe mâini** (pe cineva), a avea o grijă deosebită față de cineva.

a purta (sau **a duce, a ține**) **(ca) pe palmă** (sau **pe palme**) (pe cineva), a îngriji foarte bine (pe cineva); a răsfăța (pe cineva): *pentru că mi-ai curățit casa de draci, am să te țin ca pe palmă.CR.*

a purta (ca) pe palme (pe cineva), v. **a purta (ca) pe palmă** (pe cineva).

a purta pică (cuiva), v. **a avea pică** (pe cineva).

a purta plosca (cu minciuni), v. **a umbla cu plosca (cu minciuni).**

a purta poale, (*înv.*) a avea fire de muiere; a fi ușor influențabil: *că usturoi dulce și bărbat iar moale nu se poartă-n lume, el nu poartă poale.PANN.*

a-i purta ponos (cuiva), (*pop.*) a avea necaz, a dușmăni (pe cineva).

a-i purta portul cuiva, (*reg.*) a se acomoda cu firea (dificilă a) cuiva: *cine-a mai dori să facă tovărășie cu tine, aibă-și parte și poarte-ți portul.CR.*

a purta poșta, v. **a umbla cu poșta.**

a purta (sau **a târî**) **prin judecăți** (pe cineva), a da în judecată (târându-l mereu pe drumuri) (pe cineva).

purtare de grijă, (*înv.* și *pop.*) atenție, grijă, îngrijire, solicitudine: *de-a mea purtare de grijă să fii bine-ncredințat.PANN.*

a purta râcă (cuiva), (*reg.*) a purta pică (cuiva).

a purta rânduiala înmormântării, v. **a purta rânduiala cuiva.**

a-i purta rânduiala (sau **rânduielile**) **cuiva** sau **a purta rânduiala înmormântării cuiva**, (*pop.*) a-i face cuiva slujba de îngropăciune și pe cele de pomenire.

a-i purta rânduielile cuiva, v. **a purta rânduiala cuiva.**

a se purta saba, (*reg.*) a merge repede, a se grăbi.

a purta (sau **a paște, a ține, a păzi, a păstra**) **sâmbetele** (cuiva), **1.** (*pop.*) a face pomană în fiecare sâmbătă până la 40 de zile după moartea cuiva; **2.** a urmări cu tenacitate și dușmănie (pe cineva): *ogarul și copoiul îi poartă* [iepurelui] *sâmbetele și își răzbună adesea.POP.*

a purta semnătura cuiva, a avea drept de autor pe...

a purta sufletul în traistă, (*reg.*) a nu se ține de cuvânt; a minți.

a-i purta un dinte cuiva, v. **a avea un dinte împotriva cuiva.**

a purta vorba, a colporta.

a pus bărbatul cârpă, femeia poruncește în casă.

a pustii casa cuiva, v. **a strica casa cuiva.**

a pustiu, (*loc. adv.*) prevestind o (mare) nenorocire sau moartea; a jale, a moarte.

a pușca în lună, (*reg.*) a nu avea simțul realității; a fi nesocotit, nebun.

pușchea pe limbă(-ți)!, (*fam.*) ferească sfântul (să se adeverească)!

a nu se putea compara (sau **măsura**) **cu...**, a nu se ridica la nivelul...; a fi mai prejos de...; a nu se putea pune cu...

a nu (mai) putea de..., a fi cuprins de un sentiment sau de o senzație deosebit de puternică, (aproape) insuportabilă de...; a fi foarte...: *i-a spus moșul tot, tot și nu mai putea de bucurie.POP.*

a nu mai putea de..., (*fam.*), a nu-i păsa, a nu se sinchisi de...: *nu mai pot eu de părerea lui!*

a nu mai putea de ciudă, v. **a muri de ciudă.**

a nu mai putea de dragul cuiva (sau **după cineva**), a ține foarte mult la cineva, a tânji după cineva: *împărătese, doamne, domnițe, curtene nu mai puteau după ei.CAR.*

a nu mai putea de necaz, v. **a muri de ciudă.**

a nu mai putea după cineva, v. **a nu mai putea de dragul cuiva.**

a nu (mai) putea fără..., a avea absolută nevoie de...: *am prietenii mei și nu poci fără de ei.POP.*

a nu se putea măsura cu..., v. **a nu se putea compara cu...**

a nu (mai) putea suferi (pe cineva), **1.** a antipatiza (pe cineva); **2.** a nu (mai) putea suporta (pe cineva): *luați-vă catrafusele și începeți a vă cărăbăni de la casa mea, că nu vă mai pot suferi.CR.*

a putea să tai lemne pe el, (despre oameni) a dormi foarte adânc.

a nu se (mai) putea ține pe picioare, **1.** v. **a cădea de pe picioare**; **2.** a fi foarte beat.

puternic de bani, (*înv.*) înstărit, bogat.

puteți să vă luați de mână!, v. **ia-te de mână cu el!**

putină de minciuni, mare mincinos.

putred de bogat, foarte bogat: *vezi pe câte unul pârlit,* [ajuns] *deodată putred de bogat.POP.*

a-i putrezi ciolanele (pe undeva) (cuiva), v. **a-i putrezi oasele (pe undeva)** (cuiva).

a-i putrezi (sau **a-i rămâne**) **oasele** (sau **oscioarele, ciolanele, zilele**) **(pe undeva)** (cuiva), **1.** a se prăpădi, a pieri: *De-acum în turbincă au să-ți putrezească ciolanele.CR.*; **2.** a muri departe de casă, în locuri străine; **3.** a fi mort demult, a fi oale și ulcele.

a-i putrezi oscioarele (pe undeva) (cuiva), v. **a-i putrezi oasele (pe undeva)** (cuiva).

a-i putrezi zilele (pe undeva)

(cuiva), v. **a-i putrezi oasele (pe undeva)** (cuiva).

puț (sau **cascadă**) **de erudiție**, erudiție uriașă: *Voiți poate să deschid numaidecât excelentul meu dicționar enciclopedic și să vă înec într-un duș, o cascadă, o Niagară de erudițiune?CAR.*

a puți a nas belit, v. **a umbla cu plosca la nas**.

a puți a pustiu, (*reg.*) a fi gol, a nu conține nimic: *m-am ales c-o pungă și-apoi și asta pute-a pustiu. CR.*

a(-i) puți gura (cuiva), **1.** v. **a-i mirosi gura** (cuiva); **2.** (*fig.*) a fi mincinos.

a puți (de lene) locul sub cineva sau **a-i puți (de lene) și urma cuiva**, a fi foarte leneș: *că de joc e cum e focul, iar de lene pute locul.POP.*

(câte) puțin, puțin, v. **(puțin) câte puțin**.

puțin a lipsit să..., aproape să ..., mai să...

puțin credincios, (*înv.*) care nu crede cu tărie în Dumnezeu, lipsit de credință: *ce sunteți înfricoșați, puțin credincioșilor?BIBLIA.*

puțin la minte, **1.** prost; sărac cu duhul; **2.** naiv.

puțin la simțire, (*înv.*) insensibil, nesimțitor.

a-i puți (de lene) și urma cuiva, v. **a puți (de lene) locul sub cineva**.

R

a-și rade barba, a se bărbieri.

a rade brebenel (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a rade cocean (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a o rade de fugă, v. **a o lua la fugă.**

a o rade de-a fuga, v. **a o lua la fugă.**

a rade de pe fața pământului, v. **a șterge de pe fața pământului.**

a rade fața (cuiva), (*înv.*) a ucide (pe cineva): *pre aceștia ce fac strâmbătate... să le radă fața... Domnul.DOS.*

a rade fără săpun (pe cineva), a critica sever (pe cineva): *gazetele liberale îl rad acuma fără săpun. CAR.*

a o rade, a pleca în grabă, a fugi.

a o rade la goană, v. **a o lua la fugă.**

a o rade la picior, v. **a o lua la fugă.**

a o rade la sănătoasa, v. **a o lua la fugă.**

a-i rade mustața (sau **o mustață, mustățile**) (cuiva), a-și bate joc (de cineva): Tipătescu: *Ei! nu s-alege!* Pristanda: *Nu s-alege!* Tipătescu: *Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba! să-mi rază mie mustățile.CAR.*

a-i rade o mustață (cuiva), v. **a-i rade mustața** (cuiva).

a-i rade mustățile (cuiva), v. **a-i rade mustața** (cuiva).

a-i rade o palmă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a rade o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a rade (câteva) palme (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a se rade pe barbă, v. **a se șterge pe bot.**

a se rade pe bot, v. **a se șterge pe bot.**

a se rade pe buze, v. **a se șterge pe bot.**

a se rade pe gură, v. **a se șterge pe bot.**

a se rade pe guriță, v. **a se șterge pe bot.**

a se rade pe mâini, v. **a se șterge pe bot.**

a rade pilug (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a rade putina, v. **a spăla putina.**

a rade ridiche (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

rahat cu apă rece (sau **cu mac, cu perje, cu prune**), (*fam.*) fleac, nimic, bagatelă.

rahat cu mac, v. **rahat cu apă rece.**

rahat cu ochi, (*vulg.*) persoană insignifiantă.

rahat cu perje, v. **rahat cu apă rece**.

rahat cu prune, v. **rahat cu apă rece**..

rahat în ploaie (sau **pe băț**), **1.** lucru de calitate inferioară; **2.** persoană insignifiantă.

rahat pe băț, v. **rahat în ploaie**.

a(-și) face raport(ul), v. **a da raport(ul)**.

ras, neras, oricum, indiferent cum.

rațiunea de a exista, v. **rațiunea de a fi**.

rațiunea de a fi (sau **de a exista**) (a cuiva sau a ceva), ceea ce justifică, motivează existența (cuiva sau a ceva).

a (nu)-l răbda inima să..., a (nu) suporta să..., a (nu) se îndura să...

a răbda în piele, (*pop.*) a îndura fără a crâcni; a suporta: *îl durea de durut, dar răbda în piele.POP.*

răbdare de fier (sau **de înger**), răbdare foarte mare, nesfârșită: *avea o răbdare de fier.*

răbdare de înger, v. **răbdare de fier**.

răbdare și tutun!, mai ai mult de așteptat!

răbdări prăjite, nici un fel de mâncare.

a-și răci gura de-a surda, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și răci gura de clacă, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și răci gura degeaba, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și răci gura de pomană, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și răci gura în zadar, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-i răci inima (cuiva), v. **a i se răci inima** (cuiva).

a i se (sau **a-i**) **răci inima** (cuiva), a (se) înspăimânta.

răcit la cap, nebun.

a răci la gambetă, a se zăpăci, a încurca lucrurile, a fi uituc.

a răcni ca din gură de șarpe, v. **a țipa ca din gură de șarpe**.

a-și răcori inima, **1.** a-și descărca sufletul, a-și vărsa amarul, a se răcori: *Tot la tine mă gândesc, cu tine să mă-ntâlnesc, două vorbe să-ți vorbesc, inima să-mi răcoresc. POP.*; **2.** v. **a-și săra inima**.

a-și răcori sufletul, v. **a-și săra inima**.

rădăcină de clește, extracție dentară prezentată drept leac sigur al durerii de dinți: *îți trece definitiv cu rădăcină de cleşte.*

rămas bun! sau **bun rămas!**, (formulă de salut la plecare) rămâneți cu bine!: *rămas bun, părinți și frați!POP.*

rămâi în pace!, v. **mergi în pace!**

a rămâne afiș, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne (sau **a sta, a zăcea**) **baltă**, a stagna, a fi lăsat în părăsire.

a rămâne bujbe, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne bun făcut, a rămâne precum s-a făcut, ce-i făcut e bun făcut: *atunci, ceilalți nemaiavând încotro șovăi, diata rămase bună făcută.CR.*

a rămâne ca de lemn, a înlemni, a încremeni.

a rămâne ca la dentist, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne ca la fotograf, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne ca lovit de trăsnet, a rămâne înlemnit, împietrit (de spaimă, de uimire etc.): *la citirea scrisorii, căpitanul rămase ca lovit de trăsnet.*

a rămâne ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a rămâne ca vițelul la poartă nouă, v. **a sta ca vițelul la poartă nouă**.

a rămâne călare pe situație, v. **a fi stăpân pe situație**.

a-i rămâne ciolanele pe undeva (cuiva), v. **a-i putrezi oasele pe undeva** (cuiva).

a rămâne cloșcă, v. **a cădea cloșcă**.

a rămâne crăcănat, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne cu ața mămăligii, v. **a rămâne cu buzele umflate**.

a rămâne cu buzele umflate (sau **cu ața mămăligii**), a-i fi înșelate așteptările; a rămâne mofluz: *Care va să zică am rămas cu buzele umflate.CAR.*

a rămâne cu căruța în drum, a rămâne cu treaba făcută pe jumătate.

a rămâne cu curul gol, v. **a rămâne cu fundul gol**.

a rămâne cu curul pe gheață, a rămâne rușinat, înșelat.

a rămâne cu fundul (sau **cu curul**) **gol** (sau **cu traista-n băț**), a sărăci, a scăpăta.

a rămâne (sau **a lăsa** pe cineva) **cu gura căscată** (sau **afiș, bujbe, ca la dentist, ca la fotograf**, (*vulg.*) **crăcănat, mască, tablou**, (*reg.*) **țuț**), a fi uimit, uluit, stupefiat sau a uimi, a ului, a stupefia (pe cineva): *țăranul, făcându-și cruce, a rămas cu gura căscată, fără să bleștească un cuvânt.CR.; Zoe, ... când văzu că-i Mișu, a rămas tablou.TOP.*

a rămâne cu inima friptă, a rămâne cu buzele umflate, mofluz.

a rămâne cu masul, v. **a se așeza de mas**.

a rămâne cu mâinile în brâu, v. **a sta cu mâinile în sân**.

a rămâne cu mâinile în sân, v. **a sta cu mâinile în sân**.

a rămâne cu mâinile în șolduri, v. **a sta cu mâinile în sân**.

a rămâne cu pumnul în gură, a rămâne păcălit.

a rămâne cu sluta-n vatră, (*pop.*) a rămâne cu fata nemăritată.

a rămâne cu sufletul în oase, a rămâne cu zile.

a rămâne cu un șurub lipsă, a se sminti.

a rămâne cu traista-n băț, v. **a rămâne cu fundul gol**.

a rămâne cu zile (sau **cu sufletul în oase**), a rămâne în viață: *de rămâne cu zile, tot nu vom avea noi pace cu el.POP.*

a rămâne dator, v. **a fi dator**.

a rămâne de..., **1.** a se răzleți de..., a se despărți...; **2.** a supraviețui cuiva: *am rămas de mamă. DOS.*

a rămâne de capul lui, v. **a fi de capul lui**.

a rămâne de căruță (sau **de gloabă**), **1.** a pierde o ocazie; **2.** a rămâne în urmă.

a nu (mai) **rămâne decât praf**, v. **a nu se** (mai) **alege nici praf**.

a nu (mai) **rămâne decât praful**, v. **a sta cu mâinile în sân**.

a nu (mai) **rămâne decât praful și pulberea**, v. **a nu se** (mai) **alege nici praf**.

a nu-i (mai) **rămâne** (alta) **decât să...**, a nu (mai) avea altă soluție decât să...

a rămâne de cuvânt, v. **a se ține de cuvânt**.

a rămâne de fazan (sau **de fraier**), a fi înșelat, păcălit, păgubit.

a rămâne de fraier, v. **a rămâne de fazan**.

a rămâne de gloabă, v. **a rămâne de căruță**.

a rămâne de haimana, v. **a rămâne de izbeliște**.

a rămâne de izbeliște (sau **de**

haimana), **1.** a fi părăsit, lăsat la voia întâmplării: *satul a rămas de izbeliște*; **2.** a rămâne fără stăpân: *de-oi pune eu mânele pe piept, are să rămâie căruța asta de haimana și iepușoarele de izbeliște.CR.*

a rămâne de (sau **din**) **judecată**, (*înv.*) a pierde un proces.

a rămâne de (**râs și de**) **ocară**, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de poveste, v. **a ajunge de poveste**.

a rămâne de râs (**și de ocară**), v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul câinilor, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul ciracilor, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul curcilor, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul lumii, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul satului, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul prietenilor, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de râsul târgului, v. **a fi** (**de râs și de**) **ocară**.

a rămâne de rușine, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a rămâne de rușinea lumii, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a rămâne de rușinea satului, v. **a** (**se**) **face de rușine**.

a rămâne din judecată, v. **a rămâne de judecată**.

a rămâne drug (de cineva), v. **a se ține drug** (de cineva).

a rămâne fată bătrână, a nu se căsători până la o vârstă înaintată.

a-i rămâne gândul la..., a se gândi insistent la..., a fi preocupat, obsedat de...

a rămâne grea, v. **a purcede grea**.

a rămâne groasă, v. **a purcede grea**.

a-i rămâne (cuiva) **inima** (sau **ochii**) **la...**, a rămâne cu gândul, cu sufletul la..., a-i fi dor de...

a rămâne în coadele tăciunilor, a trăi în mizerie, a o duce greu: *de mic sărac rămăsăi pe mâinile străinilor, în coadele tăciunilor.POP.*

a rămâne încredințat că..., a fi încredințat că...

a rămâne încremenit (**locului**), v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a rămâne îndărăt, v. **a rămâne în urmă**.

a nu (**mai**) **rămâne** (**nici o**) **îndoială că...**, a exista certitudinea că...

a rămâne (**dus**) **în gânduri**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri**.

a rămâne îngreunată, v. **a purcede grea**.

a rămâne înlemnit (**locului**), v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a rămâne înmărmurit (**pe loc** sau **locului**), **1.** (în basme) a deveni stană de piatră: *nici nu le puteai vedea, fără a rămâne, pe loc, înmărmurit.POP.*; **2.** v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a-i rămâne în minte (ceva cuiva), a memora, a reține (ceva): *era foarte important, căci mi-a rămas până acum în minte.CAR.*

a rămâne în pană, v. **a fi în pană**.

a rămâne în picioare, v. **a sta în picioare**.

a rămâne în puterea cuiva, v. **a fi în puterea cuiva**.

a rămâne (**numai**) **întru atâta**, v. **a rămâne** (**numai**) **la atâta**.

a rămâne în turnul de fildeș, v. **a fi în turnul de fildeș**.

a rămâne în turnul de ivoriu, v. **a fi în turnul de fildeș**.

a rămâne în urmă (sau **îndărăt**), **1.** a nu putea ține pasul, a fi întrecut de alții; **2.** (despre ceasornice) a întârzia.

a rămâne la (sau **pe lângă**) **ale mele** (sau **ale tale, ale sale** etc.), a fi neclintit într-o hotărâre.

a rămâne (**numai**) **la** (sau **întru, până la**) **atâta**, a mai fi de făcut doar atâta, a lipsi numai atâta: *dac-a rămas treaba până la atâta, apoi las-pe mine.CR.*

a rămâne la bunul plac al cuiva, v. **a fi la cheremul cuiva**.

a rămâne la cheremul cuiva, v. **a fi la cheremul cuiva**.

a rămâne la coada sapei, a sărăci, a scăpăta.

a rămâne la gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a rămâne lampă, a împietri, a înlemni (la auzul unei vești).

a rămâne la rușine, v. **a (se) face de rușine**.

a rămâne la rușinea lumii, v. **a (se) face de rușine**.

a rămâne la rușinea satului, v. **a (se) face de rușine**.

a rămâne lat (la pământ), v. **a cădea lat (la pământ)**.

a rămâne lefter, v. **a fi lefter**.

a rămâne lipcă de..., v. **a se ține drug de...**

a rămâne mască, v. **a rămâne cu gura căscată**.

rămânem înțeleși sau **a rămas înțeles**, rămâne precum am vorbit.

a rămâne (sau **a ședea**) **moartă**, a rămâne pe loc, a nu progresa; a rămâne baltă: *afacerea a rămas moartă.*

a rămâne mocan, (*arg.*) a rămâne cu gura căscată.

a rămâne (sau **a ajunge, a ieși, a se pomeni, a se trezi**) **mofluz**, **1.** (*înv.*) a rămâne cu buzele umflate, a mofluzi: *De nu vrei ca la urmă să te trezești mofluz, evită surmenajul și orice fel de-abuz.TOP.*; **2.** a da faliment: *au intrat la grijă mare creditori lui Kir Ianulea, că rămâne mofluz.CAR.*

a rămâne mort, v. **a cădea mort**.

a rămâne morțiș, v. **a (o) ține una (și bună)**.

a nu (mai) rămâne nici praf, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu (mai) rămâne nici praful, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu (mai) rămâne nici praful și pulberea, v. **a nu se (mai) alege nici praf**.

a nu (mai) rămâne nici vorbă, a nu mai încăpea nici o discuție, nici o îndoială; nici vorbă: *– ... cred că nu mă vei da prin șperlă și nu-i vei lăsa să mă bată! – Nici vorbă nu mai rămâne!CR.*

a rămâne numai cu cămașa, a ajunge sărac lipit.

a-i rămâne oasele pe undeva (cuiva), v. **a-i putrezi oasele pe undeva** (cuiva).

a-i rămâne (cuiva) **ochii la...**, v. **a-i rămâne** (cuiva) **inima la...**

a rămâne orfan, v. **a fi orfan**.

a-i rămâne oscioarele pe undeva (cuiva), v. **a-i putrezi oasele pe undeva** (cuiva).

a rămâne (sau **a sta**) **paf** sau **a face** (sau **a lăsa**) **paf** (pe cineva) a rămâne (sau a face pe cineva să rămână) surprins, uimit: *Și joacă – joacă prost, da-i iese; stau paf toți bieții gogomani.CAR.*

a rămâne (sau **a fi**) **pe a cuiva**, a rămâne, a fi după voința, după dorința cuiva.

a rămâne pe altădată, v. **a rămâne pentru altădată**.

a rămâne pe altă zi, v. **a rămâne pentru altădată**.

a rămâne pe bec, v. **a fi pe bec**.

a rămâne (dus) pe cugete, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a rămâne pe drojdie, v. **a fi pe drojdie**.

a rămâne pe drumuri, **1.** a nu avea adăpost; **2.** a rămâne fără serviciu, a fi șomer.

a rămâne (dus) pe gând, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a rămâne (dus) pe gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri**.

a rămâne pe geantă, **1.** v. **a fi pe jantă**; **2.** v. a fi lefter.

a rămâne pe jantă, v. **a fi pe jantă**.

a rămâne pe lângă ale mele, v. **a rămâne la ale mele**.

a rămâne pentru (sau **pe**) **altădată** (sau **altă zi**, **altă săptămână**, **săptămâna viitoare** etc), a amâna pentru o dată ulterioară: *excursia noastră rămâne pe săptămâna viitoare.CAR.*

a rămâne pentru altă săptămână, v. **a rămâne pentru altădată**.

a rămâne pentru altă zi, v. **a rămâne pentru altădată**.

a rămâne pentru săptămâna viitoare, v. **a rămâne pentru altădată**.

a rămâne (sau **a se vedea**) **pe poduri**, (*înv.*) a rămâne sărac, fără adăpost.

a rămâne pe poziție, v. **a sta pe poziție**.

a rămâne pe tușă, v. **a sta pe tușă**.

a nu mai rămâne (sau **a nu lăsa**) **piatră pe piatră** sau **a se alege piatra și uscata** (de ceva sau de cineva), a (se) distruge totul, a nu mai rămâne (sau a nu mai lăsa) nimic.

a-i rămâne picioarele pe undeva (cuiva), a muri (și a fi îngropat) undeva.

a rămâne (numai) până la atâta, v. **a rămâne (numai) la atâta**.

a rămâne platcă, a se face de râs.

a-i rămâne potcoavele (cuiva), (*reg.*) a ajunge sărac lipit pământului.

a rămâne (în) prada cuiva (sau a ceva), v. **a fi pradă** (cuiva sau a ceva).

a rămâne pradă (cuiva sau a ceva), v. **a fi pradă** (cuiva sau a ceva).

a (nu) rămâne (decât) praf(ul), v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) rămâne (decât) praf(ul) și cenușă, v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) rămâne (decât) praf(ul) și pulbere(a), v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) rămâne (decât) praf(ul) și țărână, v. **a (nu) se alege (decât) praf(ul)**.

a (nu) (mai) rămâne (nici) (praful și) pulberea (din cineva sau ceva), v. **a (se) face (în) (praf și) pulbere**.

rămânere bună!, (*reg.*) rămas bun!

rămânere în urmă, întârziere; înapoiere.

a rămâne (numai) să..., a urma (doar) să...

a rămâne sărac de..., (*înv.*; despre oameni) a pierde o ființă dragă: *iară ucinicii mult plângând... rămasără săraci de dascălul lor cel dulce și bun.DOS.*

a rămâne (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a rămâne (ca) scris pe perete, a încremeni: *tâlharii remaseră ca scriși pe părete și tăcură mâlcă.POP.*

a rămâne stană de piatră (sau **trăsnit**), a încremeni, a înlemni (de emoție, de spaimă).

a rămâne stăpân pe situație, v. **a fi stăpân pe situație**.

a rămâne stingher, v. **a fi stingher**.

a rămâne tablou, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a rămâne teacă, a rămâne gol.

a rămâne tinichea, v. **a fi tinichea**.

a rămâne toacă, a pierde toată averea, a cheltui tot, a sărăci.

a rămâne trăsnit, v. **a rămâne stană de piatră**.

a rămâne (cu ochii) țaglă, a rămâne cu ochii ațintiți, pironiți la ceva; a rămâne încremenit.

a rămâne țeapăn, **1.** a încremeni; **2.** a paraliza.

a rămâne țuț, v. **a rămâne cu gura căscată**.

a-i rămâne zilele pe undeva (cuiva), v. **a-i putrezi oasele pe undeva** (cuiva).

a-i răpăi tălpile (cuiva), (*reg.*) a fugi foarte repede.

a răpi mințile (cuiva), v. **a lua mințile** (cuiva).

a se răpune, v. **a răpune sufletul** (cuiva).

a răpune capul (sau **viața, zilele**) **cuiva** sau **a răpune de zile** (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a omorî (pe cineva): *spânul vrea să-mi răpuie capul cu orice preț.CR.*

a răpune de zile (pe cineva), v. **a răpune capul** (cuiva).

a se răpune din ochii (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a dispărea: *boul... se duse și din ochi mi se răpuse.POP.*

a răpune din vedere (ceva), (*înv.* și *pop.*) a pierde din vedere (ceva): *am pierdut un diamant... din vedere l-am răpus.PANN.*

a răpune sufletul (cuiva) sau **a se răpune**, (*înv.* și *pop.*) a face pe cineva să păcătuiască, a (se) ticăloși.

a răpune viața (cuiva), v. **a răpune capul** (cuiva).

a răpune zilele (cuiva), v. **a răpune capul** (cuiva).

a o (mai sau **cam) rări de (pe) undeva**, **1.** a se duce tot mai rar pe undeva; **2.** a o șterge de undeva: *când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă.CR.*

a răsări ca ciuperca, v. **a răsări ca ciupercile**.

a răsări ca ciupercile (sau **ca ciuperca**) (**după ploaie** sau **din gunoi**), a se înmulți peste măsură.

a răsări (ca) din pământ (din iarbă verde), v. **a ieși (ca) din pământ (din iarbă verde)**.

a răsări la lumina zilei, v. **a răsări la lumină**.

a răsări la lumină (sau **la lumina zilei**), a apărea, a se ivi.

a-i răsări luna-n cap (cuiva), a cheli.

(de la) răsărit(ul soarelui) și (de la sau **până la) apus**, v. **răsăritul și apusul**.

răsăritul și apusul sau **(de la) răsărit(ul soarelui) și (de la** sau **până la) apus**, (din) toată lumea: *împăratul adună răsărit și apus, miazănoapte și miazăzi, ca să se veselească de veselia lui.POP.*

a răscoli cerul și pământul, a face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut).

a (nu mai) răscoli terciul, a (nu mai) aminti de lucruri neplăcute.

a se răscrăcăra de ziuă, (*reg.*) a se crăpa de ziuă.

a se răspândi ca potârnichile (sau **ca puii de potârniche**), a se împrăștia, a se risipi.

a se răspândi ca puii de potârniche, v. **a se răspândi ca potârnichile**.

a răspunde așteptărilor (cuiva), v. **a răspunde dorințelor** (cuiva).

a răspunde cu pruna-n gură, v. **a vorbi cu pruna-n gură**.

a răspunde de-a bățul, a răspunde în răspăr, de-a hoarța.

a răspunde dorințelor (sau **așteptărilor**) (cuiva) sau **a confirma așteptările** (cuiva), a proceda, a se comporta conform dorințelor cuiva: *ilustrul ateu răspunde totdeauna dorințelor Camerii.CAR.*

a răspunde în monosilabe, v. **a răspunde monosilabic**.

a răspunde în tâlcuri, v. **a vor-**

bi în tâlcuri.

a răspunde monosilabic (sau **în monosilabe**), a răspunde prin „da" sau „nu".

a se răsti la bocanci, (*glumeț*) a vomita.

răstimpuri, răstimpuri, v. **în răstimpuri**.

a răsturna brazda (sau **pământul**), a ara: *și-a arat cât a arat, brazdă neagră-a răsturnat.POP.*

a răsturna casa cu fundu-n sus, v. **a răsturna casa cu susu-n jos**.

a răsturna (sau **a întoarce**) **casa cu susu-n jos** (sau **cu fundu-n sus**), a produce dezordine: *baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos și să bată fata. EM.*

a i se răsturna cloșca (cuiva), a înnebuni.

a răsturna o băutură (**pe gât**), a bea pe nerăsuflate.

a i se răsturna ochii peste cap (cuiva), a fi pe moarte.

a răsturna pământul, v. **a răsturna brazda**.

a răsturna pământul cu curul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus**.

a răsturna pământul cu fundul în sus, v. **a da pământul cu dosul în sus**.

a i se răsturna rânza (cuiva), (*reg.*) a i se face greață (cuiva).

a o răsuci, a-și schimba atitudinea, adoptând o poziție contrară; a o întoarce (ca la Ploiești): *a vrut el s-o întoarcă, s-o răsucească; s-a contrazis și l-au arestat.CAR.*

a răsuci capul (cuiva), a zăpăci, a ameți (pe cineva).

a răsuci cuțitul în rană, v. **a învârti cuțitul în rană**.

a răsuci gâtul cuiva, a ucide pe cineva: *le răsucea gâtul cu ciudă și apoi le mânca așa crude, cu pene cu tot.CR.*

a-și răsuci (sau **a-și suci**) **mustața** sau **a face cu mustața**, a cocheta cu o femeie: *ei sucesc musteața, iară ele fac cu ochii.EM.*

a răsufla în fundul cofei, v. **a răsufla în fundul sticlei**.

a răsufla în fundul sticlei (sau **al cofei**), a bea pe nerăsuflate: *și din cofă când sorbea, tocma-n fund că-i răsufla.POP.*

a-și răsufla veninul asupra..., a-și vărsa mânia pe...

a-i rătăci mintea (cuiva), v. **a i se rătăci mințile** (cuiva).

a-i rătăci mințile (cuiva), v. **a i se rătăci mințile** (cuiva).

a i se rătăci (sau **a-i rătăci**) **mințile** (sau **mintea**) (cuiva), a înnebuni: *de când dorul m-au lovit, mințile mi-au rătăcit.POP.*

rătăcit la minte, nebun: *rătăcit la minte, strigam: unde ești, mamă? EM.*

rău am mai tăinuit-o!, rău mi-a mai umblat!

(de) rău cugetător, v. **bun cugetător**.

rău de căldură, v. **rău de frig**.

rău de clanță, v. **rău de gură**.

rău de frig (sau **de căldură**), sensibil la frig (sau la căldură).

rău de gură (sau **de clanță**), intrigant, bârfitor: *să nu fii rău de gură, c-apoi mi-i să nu mă scoți din sărite!CR.*

rău de inimă, v. **rău la suflet**.

rău de lucru (sau **de mână**), leneș, trândav.

rău de mână, v. **rău de lucru**.

rău de pagubă, **1.** (persoană) care suportă foarte greu să piardă; **2.** irascibil, supărăcios.

rău de scârbă, **1.** (persoană) căreia i se face greață ușor, care vomită ușor; **2.** v. **rău de pagubă**.

rău de suflet, v. **rău la suflet**.

rău face, v. **bine faci**.

rău faci, v. **bine faci**.

rău intenționat, v. **bine intenționat.**

rău la auz (sau **la văz**), (*înv.*) (despre persoane) care nu aude (sau nu vede) bine: *cine au făcut rău la auz și surdu, văzător și orbu?BIBLIA.*

rău la inimă, v. **rău la suflet.**

rău la mânie, v. **iute la mânie.**

rău la (sau **de**) **suflet** (sau **inimă**), cărpănos, nemilos, înrăit.

rău la văz, v. **rău la auz.**

răul (sau **boala, răutatea**) **copiilor**, epilepsie.

rău platnic, v. **bun platnic.**

răutatea copiilor, v. **răul copiilor.**

a răzbate cu urechea, a-și încorda auzul.

a răzbi cu bătaia (sau **în bătaie, în bătăi**) (pe cineva), a bate măr (pe cineva).

a răzbi foamea (pe cineva), a i se face foarte foame (cuiva): *Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea.CR.*

a răzbi în bătaie (pe cineva), v. **a răzbi cu bătaia** (pe cineva).

a răzbi în bătăi (pe cineva), v. **a răzbi cu bătaia** (pe cineva).

a răzbi în palme (pe cineva), a pălmui pe cineva.

a răzbi în viață, a reuși în viață.

a i se răzbuna inima (cuiva), v. **a răzbuna la inimă** (pe cineva).

a răzbuna la inimă (pe cineva) sau **a i se răzbuna inima** (cuiva), **1.** a (se) îmbuna, a (se) înveseli: *calul bun și mândra bună la inimă mă răzbună.POP.*; **2.** a-i prii, a-i face bine (cuiva).

a-i râcâi inima (cuiva) sau **a(-l) râcâi la** (sau **pe**) **inimă** (pe cineva), a frământa, a neliniști, a roade, a chinui (pe cineva).

a(-l) râcâi la inimă (pe cineva), v. **a-i râcâi inima** (cuiva).

a(-l) râcâi pe inimă (pe cineva), v. **a-i râcâi inima** (cuiva).

a râde ca prostul, a râde când nu e cazul, a se hlizi fără motiv: *Băcane, râzi ca prostul și nu m-asculți deloc.CAR.*

a râde cu hohot(e), v. **a plânge în hohot(e).**

a râde cu jumătate de gură sau **a râde galben**, a râde crispat, forțat, a simula că râde.

a râde cu lacrimi, a râde până la lacrimi.

a râde cu șalâc, a râde cu poftă.

a râde cu toată gura (sau **cu toți dinții**), a râde foarte tare.

a râde cu toți dinții, v. **a râde cu toată gura.**

râde de saltă cămașa de pe el, v. **plânge de sare cămașa de pe el.**

râde de sare cămașa de pe el, v. **plânge de sare cămașa de pe el.**

a râde din băierile inimii, a râde din toată inima.

a(-i) râde fața, v. **a(-i) râde inima.**

a râde galben, v. **a râde cu jumătate de gură.**

a râde gras, v. **a râde mare.**

a(-i) râde gura, v. **a(-i) râde inima.**

râde hârbul de ciob (sau **de oală spartă**), râde de cusururile altuia, nevăzându-le pe ale sale.

râde hârbul de oală spartă, v. **râde hârbul de ciob.**

a râde inima în cineva, v. **a(-i) râde inima.**

a(-i) râde inima (sau **ochii, fața, gura, mustața**) sau **a râde inima în cineva**, a fi (foarte) bucuros, mulțumit: *așa făcu, și-i râdea inima babii, de bucurie.CR.*

a râde în barbă, v. **a râde pe sub mustață.**

a(-și) râde în barbă (sau **în pumni**), a râde pe ascuns: *Omul înzestrat cu adevărat talent... își râ-*

de în barbă, sigur fiind că foarte rar îl poate pricepe cineva mai bine și-l poate apreția mai exact decât se pricepe și se apreciază el însuși.CAR.

a(-i) râde în față (cuiva), v. **a(-i) râde în nas** (cuiva).

a râde în hohot(e), v. **a plânge în hohot(e)**.

a(-i) râde în nas (sau **în față, în obraz**) (cuiva), a sfida (pe cineva), a-și bate joc (de cineva): *care va să zică dumneata îmi și râzi în nas când eu mă jeluiesc dumitale de răul pe care mi l-ai pricinuit?CAR.*

a(-i) râde în obraz (cuiva), v. **a(-i) râde în nas** (cuiva).

a(-și) râde în pumni, v. **a(-și) râde în barbă.**

a râde mare (sau **gras**), (*reg.*) a râde în hohote.

a râde măzărat, (*reg.*) a râde fals; a rânji.

a râde (sau **a zâmbi**) **mânzește**, a râde (sau a zâmbi) forțat, nenatural.

a(-i) râde mustața, v. **a(-i) râde inima**.

a râde nechezat, a râde în felul în care nechează calul.

a(-i) râde ochii, v. **a(-i) râde inima.**

a râde (sau **a zâmbi, a rânji**) **pe sub mustață** (sau **în barbă**), a râde (sau a rânji, a zâmbi) pe ascuns.

a râde pe sub nas, a râde discret, a râde pe sub mustață.

a râde (sau **a zâmbi**) **prostește**, a râde (sau a zâmbi) fără motiv sau atunci când nu e cazul.

a râde sănătos, a râde cu poftă, din toată inima.

a râde și ciorile (de cineva), v. **a râde și câinii** (de cineva).

a râde și câinii (sau **ciorile, curcile, găinile**) (de cineva), a ajunge (sau a risca să ajungă) de râsul lumii: *am să vă muștruluiesc, de au să râdă și câinii de voi.CR.*

a râde și cu curul (de cineva), a fi, a ajunge de râsul lumii, de poveste.

a râde și curcile (de cineva), v. **a râde și câinii** (de cineva).

a râde și găinile (de cineva), v. **a râde și câinii** (de cineva).

a-l râma în inimă (pe cineva), v. **a-l râma la inimă** (pe cineva).

a-l râma la (sau **în, prin**) **inimă** (pe cineva), a îmboldi, a da ghes: *mă râma-n inimă parcă oarecare gând.PANN.*

a-l râma prin inimă (pe cineva), v. **a-l râma la inimă** (pe cineva).

rând cu rând, cu de-amănuntul: *îi citise poeziile volum cu volum și rând cu rând..*

rând pe rând sau **rânduri-rânduri** sau (*înv.*) **rând-rând**, (*loc. adv.*) treptat-treptat, unul câte unul: *flori de tei deasupra noastră or să cadă rânduri-rânduri.EM.; Se povestește că într-un concert prodigiosul Paganini a rupt rând pe rând, una câte una, trei coarde ale magicei sale alăute.CAR.*

rând-rând, v. **rând pe rând.**

a rândui pravilă, (*înv.*) a legifera.

rânduri-rânduri, v. **rând pe rând.**

a rânji în barbă, v. **a râde pe sub mustață.**

a-i rânji în (sau **sub**) **nas** (cuiva), a-i râde în nas (cuiva).

a rânji la stele, a răbda de foame.

a rânji pe sub mustață, v. **a râde pe sub mustață.**

a-i rânji sub nas (cuiva), v. **a-i rânji în nas** (cuiva).

râs homeric, râs în hohote, în cascade.

râs sănătos, râs puternic, din toată inima.

râuri-râuri, în număr mare; interminabil: *Sălbaticele oarde să cur-*

gă râuri-râuri, din codri răscolite, stârnite din pustiuri.EM.

rea de muscă, 1. (despre vite) care suferă din cauza muștelor; **2.** (despre femei) nimfomană.

a readuce la matcă, a readuce pe calea cea bună.

a readuce la realitate (pe cineva), v. **a aduce la realitate** (pe cineva).

a recita ca apa (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita ca pe apă (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita ca pe Tatăl Nostru (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita de-a rostul (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita de rost (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita pe de rost (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a recita pe dinafară (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a redacta (o) plângere, v. **a face (o) plângere**.

a reduce la scară, a reprezenta un obiect reducându-i proporțional dimensiunile.

a reduce la tăcere (pe cineva), a determina pe cineva să tacă, a impune tăcere (cuiva).

a reduce la un singur (sau **la același**) **numitor**, a aduce la același numitor.

a reduce la zero (pe cineva sau ceva), **1.** a anula; **2.** a minimaliza însemnătatea, valoarea (cuiva sau a ceva).

a(-și) regla conturile (cu cineva), a pedepsi, a se răzbuna (pe cineva).

a regula la cap (pe cineva), v. **a bate capul** (cuiva).

a regula o afacere, a rezolva, a soluționa o problemă, un diferend: *binevoiți dar a trece îndată pe la biroul nostru, spre a regula această afacere.CAR.*

a reieși în relief, v. **a ieși în relief**.

a reintra în matcă, v. **a reveni la matcă**.

relativ la..., (*loc. prep.*) **1.** referitor la..., în legătură cu...: *relativ la venirea mea.CAR.*; **2.** față de..., în raport cu...

repede-repejor, (*loc. adv.*) imediat, fără întârziere.

a repezi veste, a da de știre, a vesti.

republica literaturii, totalitatea scriitorilor.

a repune în drepturi (pe cineva), a reda drepturile (cuiva).

a repune pe tapet (**o chestiune, un subiect** etc.), a readuce în discuție (o chestiune, un subiect etc.).

a repune piciorul undeva, a reveni (undeva).

respectele mele!, salutări respectuoase!

a (i-)o reteza (cuiva), v. **a-l reteza scurt** (pe cineva).

a o reteza (sau **a o tăia**), a o lua de-a dreptul, a o scurta.

a reteza capul cuiva, v. **a zbura capul cuiva**.

a o reteza cu..., a rupe brusc relațiile cu...

a-i reteza cuvântul (cuiva), v. **a-i tăia cuvântul** (cuiva).

a o reteza de (sau **la**) **fugă**, a o lua la fugă.

a-i reteza firul vieții (cuiva), a omorî (pe cineva).

a-i reteza ghearele) (cuiva), v. **a-i reteza unghiile** (cuiva).

a o reteza la fugă, v. **a o reteza de fugă**.

a-l reteza (sau **a-l tăia**) **scurt** (pe cineva) sau **a (i-)o reteza** (sau **a (i-)o tăia**) (cuiva), a întrerupe spusele cuiva, a pune brusc capăt discuției; a pune la locul lui (pe cineva).

a-i reteza unghiile (sau **ghearele**) (cuiva), a face inofensiv (pe cineva); a pune la punct, a pune cu botul pe labe (pe cineva): *să-i rătezi* [femeii] *unghiile din când în când, ca nu cumva să-ți pună coarne.CR.*

a se retrage la pensie, v. **a ieși la pensie**.

a se revărsa de ziuă, v. **a se revărsa zorile**.

a se revărsa zori de ziuă, v. **a se revărsa zorile**.

a se revărsa zorile (sau **zori de ziuă**) sau **a se revărsa de ziuă**, a se lumina de ziuă, a se face ziuă: *toată noaptea cea dinainte de plecare, până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul fel și chip.CR.; Bobocel de la fereastră, du-mi-te, puiule,-acasă, că zorile se revarsă și te bate mă-ta-acasă.POP.*

a-i reveni graiul (cuiva), a putea vorbi din nou (după o mare emoție).

a-și reveni în fire, v. **a-și veni în simțire**.

a-și reveni în simțire, v. **a-și veni în simțire**.

a-și reveni în simțiri, v. **a-și veni în simțire**.

a-și reveni în sine, v. **a-și veni în simțire**.

a reveni la (sau **a reintra în**) **matcă**, a reveni la starea obișnuită; a-și relua cursul normal: *după câteva confruntări destul de dure, discuția a reintrat în matcă.*

a reveni la realitate, a redobândi conștiința realității.

a reveni la sentimente mai bune, a deveni mai înțelegător, mai îngăduitor.

a reveni (sau **a veni**) **la subiect**, a se întoarce, după o paranteză, la tema inițială.

a reveni la viață, **1.** a-și recăpăta cunoștința; **2.** a se însănătoși.

reversul (sau **întorsătura**) **medaliei**, (celălalt aspect (adesea opus și neplăcut) al unui lucru.

a se rezema în contra cuiva, (*înv.*) a se apăra de cineva.

a rezema peretele, v. **a rezema pereții**.

a rezema pereții (sau **peretele**), **1.** a sta degeaba, a pierde vremea; **2.** a nu lua parte la dans sau la joc: *dragile mele de fete, cum razimă cel părete.POP.*

a(-și) rezerva dreptul de a..., a(-și) păstra dreptul de a...

a-și rezerva partea leului, v. **a lua partea leului**.

a se ridica (**cu vorbe rele**) (asupra cuiva), a-și vărsa necazul, mânia (asupra cuiva).

a ridica ancora, **1.** (despre ambarcațiuni) a pleca în larg; **2.** (despre persoane) a o lua din loc.

a ridica arma asupra cuiva, v. **a ridica armele (în) contra cuiva**.

a ridica arma (în) contra cuiva, v. **a ridica armele (în) contra cuiva**.

a ridica armele asupra cuiva, v. **a ridica armele (în) contra cuiva**.

a ridica armele (sau **arma**) **(în) contra** (sau **asupra**) **cuiva** (sau (*înv.*) **pe cineva**), a ataca pe cineva; a porni război împotriva cuiva.

a ridica armele pe cineva, v. **a ridica armele (în) contra cuiva**.

a ridica brațul, **1.** v. **a ridica mâna**; **2.** v. **a ridica un deget**.

a ridica buzduganul (asupra cuiva), v. **a ridica cuțitul** (asupra cuiva).

a ridica ca din oală (pe cineva), v. **a prinde ca din oală** (pe cineva).

a ridica cap, v. **a ridica capul**.

a ridica capul (sau (*înv.*) **cap**), **1.** a se răscula; **2.** a deveni nesupus, a nu mai da ascultare; a se obrăznici.

a-și ridica capul, v. **a-și ridica fruntea**.

a ridica (sau (*înv.*) **a ardica**) **capul din pulbere**, a se emancipa.

a ridica casa în slavă, a întoarce casa pe dos, a face tărăboi: *noi, băieții, tocmai atunci râdicam casa în slavă.CR.*

a-și ridica căciula (**dinaintea** sau **în fața cuiva**), v. **a-și ridica pălăria** (**dinaintea** sau **în fața cuiva**).

a ridica coada (**pe**) **sus**, v. **a** (**se**) **ține** (**cu**) **coada** (**pe**) **sus**.

a ridica comândare, (*înv.*) a comânda.

a ridica cornul, (*înv.* și *pop.*) a se semeți.

a ridica (**sfinte**) **cruci** (cuiva), v. **a înjura de cruce**.

a se ridica cu oaste pre cineva (sau **cu sabie asupra cuiva**), (*înv.*) a declanșa război împotriva cuiva, a ataca pe cineva.

a se ridica cu pâră (asupra cuiva), (*înv.*) a pârî (pe cineva).

a se ridica cu sabie asupra cuiva, v. **a se ridica cu oaste pre cineva**.

a ridica cu sufletul (ceva), (*înv.*) a depune mărturie; a pretinde (fără dovezi) (ceva).

a ridica cuțitul (sau **buzduganul, sabia, toporul**) (asupra cuiva), a amenința cu moartea (pe cineva): *pe lumea asta se poate ca un frate să ridice cuțitul asupra unui alt frate.POP.*

a ridica cuvinte rele (sau **viclene**) **asupra cuiva**, (*înv.*) a bârfi, a calomnia pe cineva.

a ridica cuvinte viclene asupra cuiva, v. **a ridica cuvinte rele asupra cuiva**.

a ridica danțuri, (*înv.*) a dănțui.

a se ridica deasupra nevoii, v. **a scăpa de nevoie**.

a (se) ridica de la masă, v. **a (se) pune la masă**.

a (se) ridica de la masă, v. **a (se) pune la masă**.

a ridica din cenușă (sau **din ruine**), a reclădi din temelii.

a se ridica din cenușă, a prospera pornind de la nimic.

a ridica din gunoi (pe cineva), v. **a ridica din pulbere** (pe cineva).

a ridica din mijloc (pe cineva sau ceva), (*înv.*) a înlătura, a exclude (din discuție) (pe cineva sau ceva).

a (se) ridica din (sau **dintru**) **morți**, **1.** a învia.; **2.** a (se) înzdrăveni, a (se) însănătoși.

a (se) ridica din nevoie, v. **a scăpa de nevoie**.

a ridica din pajiște, v. **a zidi din pajiște**.

a ridica din pământ (pe cineva), v. **a ridica din pulbere** (pe cineva).

a se ridica (sau **a se scula**) **din pulbere** (sau **din pulberi**), a evolua, a parveni.

a ridica (sau **a scoate**) **din pulbere** (sau **din gunoi, din pământ**) (pe cineva), **1.** a ajuta (pe cineva) să depășească o situație disperată; **2.** a scoate din anonimat, a face cunoscut, a promova (pe cineva).

a se ridica din pulberi, v. **a se ridica din pulbere**.

a ridica din ruine, v. **a ridica din cenușă**.

a ridica din scaun (sau **din tron**) (pe cineva), a detrona.

a ridica din sprâncene, v. **a ridica sprâncenele**.

a ridica din tron (pe cineva), v. **a ridica din scaun** (pe cineva).

a (se) ridica dintru morți, v. **a (se) ridica din morți**.

a ridica din umeri, v. **a înălța din umeri**.

a (se) ridica Divanul, (*înv.*) a (se) încheia lucrările Divanului.

a ridica două degete, v. **a ridica mâna**.

a ridica făgăduință, (*înv.*) a făgădui, a promite: *eu râdic făgăduința mea voao.BIBLIA.*

a-și ridica fruntea (sau **capul**, **gâtlejul**), a se răzvrăti.

a ridica fruntea din..., v. **a ridica ochii din...**

a ridica gând asupra gândului cuiva, (*înv.*) a contrazice pe cineva.

a-și ridica gâtlejul, v. **a-și ridica fruntea.**

a(-și) ridica glas, v. **a(-și) ridica glasul.**

a(-și) ridica glasul (sau **glas**, **graiul**), **1.** (*înv.*) a spune, a vorbi; **2.** a-și spune păsul, a se plânge: *Dacă din această stare de lucruri n-ar rezulta pentru artiști, cum am spus, pagube materiale din când în când foarte simțitoare, desigur nici unul dintre dânșii n-ar ridica vreodată glasul să se plângă.CAR.*; **3.** v. **a ridica tonul.**

a ridica glasul împotriva..., v. **a ridica glasul în favoarea...**

a ridica glasul în favoarea... (sau **împotriva...**), a se pronunța în favoarea (sau împotriva) (cuiva sau a ceva).

a ridica gonire, (*înv.*) a goni.

a(-și) ridica graiul, v. **a(-și) ridica glasul.**

a ridica izbândă, (*înv.*) a izbândi, a învinge: *scoală Doamne-n mânie, rădică izbândă.DOS.*

a ridica în arme (pe cineva), v. **a ridica oaste.**

a-și ridica în cap (pe cineva), a-și face un dușman din cineva.

a(-i) ridica (pe cineva) **în cap(ul) cuiva**, a instiga pe cineva împotriva cuiva.

a se ridica în capul oaselor, v. **a sta în capul oaselor.**

a se ridica în (sau **pe**) **coate**, a-și înălța trunchiul (din poziția culcat) și a-l sprijini pe coate.

a ridica în furci (pe cineva), v. **a atârna în furci** (pe cineva).

a (se) ridica (sau **a crește**) **în ochii cuiva**, a câștiga (sau a face ca cineva să câștige) mai multă considerație din partea cuiva.

a se ridica în picioare, a se pune în mișcare; a porni la luptă.

a ridica în picioare, v. **a scula în picioare.**

a (se) ridica în scaun, v. **a (se) pune în scaun.**

a se ridica în scări, a se înălța în șaua calului, sprijinind greutatea corpului în scări: *atunci tânărul nostru împărat în scări de aur s-a rădicat.POP.*

a ridica în slava cerului (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a ridica (sau **a înălța**) **în slavă** (sau **în slava cerului**, **(până) la cer**, **în slăvi**) (pe cineva), a lăuda peste măsură (pe cineva), a înălța osanale (cuiva).

a ridica în slăvi (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a se ridica în șa (sau **în scară**), a încăleca.

a (se) ridica în tron, v. **a (se) pune în scaun.**

a (se) ridica în vaza lumii, a deveni (sau a face pe cineva să devină) cunoscut, prețuit, respectat: *succesul politic i-ar folosi mult bietului literat,... înălțându-l, de la umila lui josnică treaptă, în vaza lumii. CAR.*

a se ridica în vârful degetelor, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a se ridica în vârful picioarelor, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a se ridica în vârfuri, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a ridica jalbă, (*înv.*) a face plângere, a reclama.

a ridica jertfă, a jertfi.

a i se ridica la cap (o băutu-

ră) (cuiva), a se ameți de băutură, a se îmbăta.

a ridica (până) la cer (pe cineva), v. **a ridica în slavă** (pe cineva).

a ridica lagărul, v. **a ridica tabăra**.

a ridica la pătrat, a înmulți un număr cu el însuși.

a (se) ridica la tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a se ridica mai presus de orice critică, a nu avea cusururi, defecte, slăbiciuni.

a ridica mai (pre)sus sau **a se ridica până la...**, a dobândi noblețe sufletească, a (se) înnobila.

a ridica masa, a strânge vesela și tacâmurile după ce s-a servit masa; a sfârși de mâncat: *după ce au isprăvit de mâncare, mama lui Abu Hasan a ridicat masa.CAR.*

a ridica masca (cuiva), v. **a-și scoate masca**.

a ridica mănușa, a primi provocarea.

a ridica mâinile asupra cuiva, v. **a ridica mâna asupra cuiva**.

a ridica mâinile către..., a ruga, a implora pe...

a ridica mâna (sau **două degete**), a cere cuvântul.

a ridica mâna (sau **mâinile**) **asupra cuiva**, (*înv.* și *pop.*) a amenința (cu bătaia, cu moartea) pe cineva; (*p. ext.*) a bate (pe cineva).

a-și ridica (sau **a-și lua**) **mâna de pe cineva**, **1.** (*înv.*) a înceta ostilitățile împotriva cuiva; **2.** a nu mai ajuta, a nu mai ocroti (pe cineva).

a ridica mingea la fileu (sau **la plasă**) (cuiva), a crea condiții favorabile (cuiva).

a ridica mingea la plasă (cuiva), v. **a ridica mingea la fileu** (cuiva).

a ridica moralul (cuiva), a încuraja (pe cineva).

a ridica nasul din..., v. **a ridica ochii din...**

a-și ridica nasul mai sus decât se cuvine, v. **a umbla cu nasul (pe) sus**.

a-și ridica nasul (pe sau **în) sus**, v. **a umbla cu nasul (pe) sus**.

a-și ridica nădejdea (de la cineva), (*înv.*) a-și lua nădejdea (de la cineva).

a ridica negustorie, (*înv.*) a face negustorie.

a ridica nuntă, (*pop.*) a face nuntă: *mândră nuntă ridica, foarte bine că-mi trăia.POP.*

a ridica o acuzație, a acuza.

a ridica oaste (sau **oști**, **oștire**, **ostași**) sau (*înv.*) **a ridica în arme** (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a se pregăti de război, a se înarma.

a ridica obiecții, a obiecta.

a ridica ocară (pe cineva), (*înv.*) a batjocori, a huli (pe cineva): *să nu mai rădice pre creștini ocară. DOS.*

a(-și) ridica ochii, v. **a(-și) înălța ochii**.

a(-și) ridica ochii (sau **sufletul**) **către Dumnezeu**, a se ruga.

a ridica ochii de pe..., v. **a ridica ochii din...**

a ridica ochii (sau **fruntea**, **nasul**) **din...** (sau **de pe...**), a ridica privirea din... (sau de pe...); a întrerupe o activitate.

a ridica o cupă, v. **a ridica paharul**.

a i se ridica o greutate de la inimă (cuiva), v. **a i se ridica o greutate de pe inimă** (cuiva).

a i se ridica o greutate de la suflet (cuiva), v. **a i se ridica o greutate de pe inimă** (cuiva).

a i se ridica o greutate de pe (sau **de la**) **inimă** (sau **suflet**) (cuiva), a scăpa de o grijă: *d-ar da Dumnezeu să-i vie și ei norocul mai curând, să o mărit, să mi se ridice o greutate de la inimă.CAR.*

a i se ridica o greutate de pe suflet (cuiva), v. **a i se ridica o greutate de pe inimă** (cuiva).

a ridica o învinuire, a învinui.

a i se ridica o perdea de pe ochi (cuiva), v. **a i se lua o perdea de pe ochi** (cuiva).

a ridica o perpendiculară, (*mat.*) a trasa o perpendiculară (pe o dreaptă, pe un plan).

a i se ridica o piatră de pe inimă (cuiva), a scăpa de o grijă.

a i se ridica (sau **a-i cădea**) **o pânză de pe ochi** (cuiva), a avea revelația adevăratei stări a lucrurilor.

a ridica o pomană, (*reg.*) a organiza masa și ceremonialul împărțirii bucatelor și a obiectelor pentru sufletul unui mort.

a ridica o problemă, a pune în discuție o chestiune (care trebuie rezolvată).

a ridica ostași, v. **a ridica oaste**.

a ridica oști, v. **a ridica oaste**.

a ridica oștire, v. **a ridica oaste**.

a ridica paharul (sau **o cupă, un pahar, un pocal, un toast**), a închina în cinstea, în sănătatea cuiva; a toasta: *nu uiți a ridica și pentru amicul d-tale câte un toast bine simțit.CAR.*

a ridica panaghia (sau **paos, parastas, praznic**) (cuiva), (*reg.*) **1.** a face slujbă de pomenire unui mort; **2.** a ucide (pe cineva): *se vede că aici i-a ridicat lupul panaghia. POP.*; **3.** (*iron.*) a înjura (pe cineva): *atâta i-a trebuit lui Moș Luca, ș-apoi lasă pe dânsul: câte parastase și panaghii, toate i le-a rădicat.CR.*

a ridica paos (cuiva), v. **a ridica panaghia** (cuiva).

a ridica parastas (cuiva), v. **a ridica panaghia** (cuiva).

a ridica patru pereți, a construi o casă.

a-și ridica pălăria (sau **căciula**) **dinaintea** (sau **în fața**) **cuiva**, **1.** a saluta (pe cineva); **2.** a-și arăta prețuirea, admirația (față de cineva); a recunoaște meritele (cuiva): *toți trebuie să ne ridicăm pălăria în fața dumitale!*

a i se ridica părul măciucă (cuiva), v. **a i se ridica (tot) părul** (cuiva).

a i se ridica (sau **a i se sui**) (**tot**) **părul** (**în cap** sau **în vârful capului**) (cuiva) sau **a i se face** (sau **a i se ridica**) **părul măciucă** (sau **vâlvoi**) (**pe cap** sau **în vârful capului**) (cuiva) sau **a i se zbârli părul** (**în cap**) (cuiva), a se înspăimânta, a se îngrozi: *D-apoi îngăduiește puțin, măi babă, că nu-i numai atâta; că de ce-am auzit eu, mi s-a suit părul în vârful capului.CR.; în sfârșit, fel de fel de afirmațiuni blasfematorii... să-i zbârlească părul de groază.CAR.*

a i se ridica părul vâlvoi (cuiva), v. **a i se ridica (tot) părul** (cuiva).

a se ridica pe coate, v. **a se ridica în coate**.

a ridica pe (sau **spre**) **cruce**, (*înv.*) a răstigni.

a ridica perdeaua, a da lucrurile pe față, a arăta care este adevărul.

a (se) ridica pe tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a se ridica pe umărul cuiva, v. **a se ridica pe umerii cuiva**.

a se ridica pe umerii (sau **umărul**) **cuiva**, a dobândi o poziție, o situație prin cineva.

a se ridica pe vârful degetelor, v. **a se ridica pe vârfuri**.

a se ridica (sau **a se sălta**) **pe** (sau **în**) **vârfuri** (sau **pe vârful degetelor, în vârful picioarelor**), a-și înălța corpul pe vârful degetelor de la picioare: *Se ridică în vârful picioarelor, rezemându-se cu mânile întâi pe umerii unei cocoane, care-l făcu obraznic și măgar.CAR.*

a i se ridica pieptul (cuiva), a

i se umfla pieptul (în timpul inspirației).

a se ridica până la..., v. **a ridica mai (pre)sus.**

a ridica pâră, (*înv.*) a pârî.

a ridica potrivire, (*înv.*) a se împotrivi, a se opune.

a ridica praznic (cuiva), v. **a ridica panaghia** (cuiva).

a ridica pretenție (sau **pretenții**), a emite pretenții, a pretinde.

a ridica pretenții, v. **a ridica pretenție.**

a ridica prețul, a scumpi (o marfă).

a(-și) ridica privirea, v. **a(-și) ridica ochii.**

a ridica pumnul (la cineva), a amenința cu bătaia (pe cineva).

a ridica război, (*înv.*) a declara război; a se război.

a ridica rugăciuni, a se ruga: *nu se poate mai minunată ocaziune pentru ca să ridicăm ad-hoc rugăciuni spre pioasa memorie a preademnilor noștri strămoși.CAR.*

a ridica sabia (asupra cuiva), v. **a ridica cuțitul** (asupra cuiva).

a ridica sfadă, (*înv.*) a certa, a dojeni.

a i se ridica sângele în obraz (cuiva), v. **a-i ieși sângele în obraz** (cuiva).

a ridica spre cruce, v. **a ridica pe cruce.**

a se ridica spre lumină, (*înv.*) a se limpezi, a se clarifica, a se lumina.

a ridica sprâncenele (sau **din sprâncene**), a fi nedumerit; a fi mirat, uimit.

a ridica steag alb, a se preda, a capitula.

a(-și) ridica sufletul către Dumnezeu, v. **a(-și) ridica ochii către Dumnezeu.**

a (se) ridica ședința, a (se) pune capăt unei ședințe.

a ridica tabăra (sau **taberele**, (*înv.*) **lagărul**), a desface corturile unei tabere (militare) și a le muta în altă parte.

a ridica taberele, v. **a ridica tabăra.**

a ridica tonul (sau **glasul**), a vorbi tare, răstit.

a ridica toporul (asupra cuiva), v. **a ridica cuțitul** (asupra cuiva).

a se ridica țuțurug, v. **a sta țuțurug.**

a ridica un deget (sau **brațul**), a acționa.

a ridica un număr la cub, (*mat.*) a înmulți un număr cu pătratul său.

a ridica un număr la pătrat, (*mat.*) a înmulți un număr cu el însuși.

a ridica un număr la (o) potență, v. **a ridica un număr la (o) putere.**

a ridica un număr la (o) putere (sau (*înv.*) **la (o) potență**), a înmulți un număr cu el însuși de câte ori arată exponentul.

a ridica un pahar, v. **a ridica paharul.**

a ridica un plan, (*topogr.*) a reprezenta pe un plan poziția punctelor de pe un teren.

a ridica un pocal, v. **a ridica paharul.**

a ridica un toast, v. **a ridica paharul.**

a i se ridica vestea (cuiva), (*înv.*) a i se duce vestea (cuiva).

a ridica viața (sau **zilele**) (cuiva), a ucide (pe cineva): *la pământ îl arunca și zilele-i rădica.POP.*

a-și ridica viața, a se sinucide.

a ridica vrajbă, (*înv.*) a învrăjbi.

a ridica zilele (cuiva), v. **a ridica viața** (cuiva).

a(-și) risipi vremea, v. **a(-și) pierde vremea.**

a roade capul (cuiva), v. **a roa-**

de urechile (cuiva).

a-și roade coatele pe aceeași bancă (a școlii) cu..., a fi (timp îndelungat) coleg (de școală) cu...

a roade (sau **a seca**) **la ficați** (pe cineva), **1.** a simți o durere puternică; **2.** (*fig.*) a necăji, a chinui, a frământa (pe cineva); a regreta, a se căi: *o rodea la ficați călcarea poruncii tatălui lor.POP.*

a roade la inimă (pe cineva), (despre gânduri) a frământa, a chinui, a obseda (pe cineva): *știu eu ce te roade la inimă.POP.*

a roade pragul cuiva, a vizita prea des pe cineva.

a roade urechile (sau **capul**) (cuiva), a plictisi, a agasa (pe cineva); a bate la cap (pe cineva): *ia să mă duc să văd ales-au năsipul de mac acei nespălați care-mi rod urechile să le dau fata?CR.*

a-și roade coatele pe băncile școlii, a învăța mulți ani.

roată-mprejur, v. **(de) jur-împrejur**.

roate-roate, cercuri-cercuri.

a se robi (sau **a se închina**) **pântecelui**, a fi foarte lacom, a trăi numai pentru mâncare: *Iar tu, moglanule de Oșlobene, care te robești pântecului..., te-i face popă ca tată-tău, când s-or pusnici toți bivolii din Mănăstirea-Neamțului! CR.*

a o roi (de undeva), a fugi, a o întinde (de undeva).

ros de molii, v. **mâncat de molii**.

(cu) rost(ul) de aur, (*bis.*; despre Ioan Gură de Aur) mare orator.

a-și rostogoli ochii (sau **privirea**), a-și muta (repede) privirea dintr-un loc în altul; a mișca ochii foarte repede (ca efect al unei tulburări sufletești).

a-și rostogoli privirea, v. **a-și rostogoli ochii**.

roșu de pică (sau **de râde**), (*reg.*) roșu aprins.

roșu de râde, v. **roșu de pică**.

a-și roti căutătura, v. **a-și roti ochii**.

a-și roti ochii (sau **privirea**, **căutătura**), a-și plimba ochii (sau privirea) în toate părțile, de jur împrejur: *flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pământul.EM.*

a-și roti privirea, v. **a-și roti ochii**.

rudeniei-începătoriu, (*înv.*) întemeietor al unei familii; strămoș al unui neam: *au vrednicit să-l aibă pre acesta rudeniei-începătoriu celor dintru dânsul.DOS.*

a se ruga cu cerul (**și**) **cu pământul** (de cineva), a se ruga stăruitor (de cineva), a implora (pe cineva): *se rugase cu cerul și cu pământul, de mă-sa, s-o lase.CAR.*

a se ruga de iertare (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a se ruga de iertări (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a se ruga de pardon (cuiva), v. **a cere iertare** (cuiva).

a-i ruga de sănătate (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a face rugăciuni pentru sănătatea cuiva.

a ruga de toți Dumnezeii (pe cineva), a cere, a solicita foarte insistent ceva (de la cineva); a implora (pe cineva): *am început... a ne ruga de toți Dumnezeii să nu ne sluțească.CR.*

a se ruga de toți sfinții sau **a se închina la sfinți**, (*fam.*) a apela la cei puternici.

a-i ruga moartea (sau **paharul morții**) (cuiva), a-i dori moartea (cuiva): *cântă puiul cucului la tulpina nucului, roagă moartea turcului.POP.*

a-și ruga moartea, a-și dori să moară.

a-i ruga paharul morții (cuiva), v. **a-i ruga moartea** (cuiva).

a (se) rumpe rândurile, v. **a (se) rupe rândurile**.

a (i se) rupe băierile inimii, v. **a (i se) rupe inima**.

a-și rupe capul, **1.** v. **a-și rupe gâtul**; **2.** a se da de ceasul morții; a ține morțiș să...; a se strofoca: *gazdele europene, îndeosebi cele englezești, ... își rup capul să știe ce s-o fi petrecut la Kremsier.CAR.*

a rupe cartea, (*fig.*) a învăța mult; a toci: *învăța de rupea cartea.*

a rupe cerbicea (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a rupe cerbicia (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a-i rupe ciolanele (cuiva), v. **a-i muia ciolanele** (cuiva).

a-i rupe coastele (cuiva), v. **a-i face pântece din coaste** (cuiva).

a (o) rupe cu..., **1.** a pune capăt unei legături, unei relații cu...; a se despărți definitiv de...; **2.** a renunța la o deprindere, la un obicei; a nu mai vrea să știe de ceea ce a fost înainte: *s-o rupem cu trecutul!*

a se rupe cu firea, v. **a se prăpădi cu firea**.

a i se rupe (în paișpe) de..., a nu-i păsa de...

a o rupe de fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe de-a fuga, v. **a o lua la fugă**.

a(-și) rupe (îmbucătura) de la gură, a se lipsi pe sine pentru a ajuta pe altul.

a o rupe de picior, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe de plâns, a începe să plângă, a se porni pe plâns.

a-și rupe din inimă, v. **a-și rupe din ochi**.

a-și rupe din ochi (sau **din inimă, din suflet**), (*reg.*) a da cu foarte mare greutate ceva cuiva; a da de nevoie; a fi foarte zgârcit.

a rupe din rădăcină, v. **a tăia din rădăcină**.

a-și rupe din suflet, v. **a-și rupe din ochi**.

a i se rupe filmul (cuiva), a-și pierde cunoștința.

a-l rupe foamea (pe cineva), a-i fi foarte foame (cuiva); a fi flămând.

a rupe frontul (sau **tabăra**), a străpunge linia de apărare a inamicului.

a rupe fuga, v. **a o lua la fugă**.

a (se) rupe gheața, v. **a (se) sparge gheața**.

a-și rupe gâtul (sau **grumajii, capul**), **1.** a-și pierde viața; a-și pierde averea; **2.** a o încurca, a o păți.

a-și rupe grumajii, v. **a-și rupe gâtul**.

a-și rupe gura de-a surda, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și rupe gura de clacă, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și rupe gura degeaba, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și rupe gura de pomană, v. **a-și bate gura degeaba**.

a-și rupe gura în zadar, v. **a-și bate gura degeaba**.

a rupe gura târgului, v. **a rupe inima târgului**.

a (se) rupe (sau **a (se) face**) **hăbuc(i)**, (*reg.*) **1.** a (se) rupe în bucăți, a (se) fărâmița, a (se) face ferfeniță: *A treia zi după asta, ciubotele văru-meu se rup hăbuc în toate părțile.CR.; Împăratul poruncește ca s-aduc-un armăsar și de coada lui să lege pe țiganul bucătar și de coadă-i mai legară lâmgă el un sac de nuci, cade-o nucă – o bucățică, astfel îl făcu hăbuci.EM.*; **2.** (*spec.*) a (se) încurca, a (se) încâlci, a (se) împâsli.

a rupe hălci (din cineva), (*fam.*) a suprasolicita (pe cineva): *Ei, nici așa! nu rupeți hălci din mine!*

a (i se) rupe (sau **a (i se) frânge, a(-i) sfâșia**) **inima** (sau **băierile inimii, rărunchii, sufletul**) (cuiva) sau **a fi cu inima ruptă** (sau **frântă**), a simți (sau a produce cuiva) o mare emoție, o puternică durere sufletească; a fi (sau a face pe cineva să fie) deznădăjduit, disperat: *Vorbele lui Dandanache mi-au luat toată puterea, mi-au frânt inima. CAR.*; [mândra] *mă strigă cu foaia, să mă duc, să-i dau gura, că i se rupe inima.POP.*; *Rupe-i, Doamne, coasta, cum mi-a rup ea inima.POP.*; *i se rumpe al lui suflet când privește peste-al vremurilor vad.EM.*

a rupe inima (sau **gura**) **târgului**, **1.** a alege, a târgui ce este mai bun; **2.** a impresiona; a face impresie bună; a ului: *ai rupt inima târgului.PANN.*

a o rupe în..., v. **a o rupe pe...**

a se rupe în coș, a lucra cu sârguință, a se prăpădi cu munca, a se speti.

a o rupe în fericire, a avea necazuri, a da de bucluc.

a se rupe în figuri, (*arg.*) a se grozăvi.

a o rupe în fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe în goană, v. **a o lua la fugă**.

a-l rupe în jos, v. **a-l rupe la foale**.

a se rupe în jos, v. **a-l rupe la foale**.

a rupe judecata (sau **legea**), (*înv.* și *reg.*) a pronunța o sentință: *birăul și cu popa, tot așa mi-o rupt legea.POP.*

a se rupe la foale, v. **a-l rupe la foale**.

a-l rupe (sau **a se rupe**) **la foale** (sau **în jos**), a avea diaree.

a o rupe la fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe la goană, v. **a o lua la fugă**.

a rupe lanțul de robie, v. **a rupe lanțul sclaviei**.

a rupe lanțul sclaviei (sau **de robie**), a (se) elibera din sclavie (sau din robie); a (se) dezrobi; a (se) descătușa.

a o rupe la picior, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe la sănătoasa, v. **a o lua la fugă**.

a o rupe la trei păzește, v. **a o lua la fugă**.

a rupe legea, v. **a rupe judecata**.

a rupe masca cuiva, v. **a-și scoate masca**.

a-și rupe mâinile, a-și frânge mâinile.

a rupe mâneca (cuiva), v. **a trage de mânecă** (pe cineva).

a rupe mâța în două, **1.** a fi puternic; a fi ferm; a ști să-și impună voința; **2.** (*reg.*) a finaliza o tranzacție (convenind asupra prețului).

a-și rupe mintea, a se frământa, a căuta o soluție: *În lungile seri de iarnă, omul are să-și rupă mintea cu problema zilei de mâine, a câștiurilor și polițelor de plătit.CAR.*

a rupe nasul (cuiva), v. **a tăia nasul** (cuiva).

a-i rupe oasele (cuiva), v. **a-i muia ciolanele** (cuiva).

a rupe pământul în fugă, v. **a fugi mâncând pământul**.

a o rupe pe... (sau **în...**), a vorbi (puțin) o limbă străină: *norocul lui că o rupea binișor pe nemțește.*

a-și rupe picioarele, v. **a-și bate picioarele**.

a rupe pârtie, v. **a deschide pârtie**.

a rupe prețul, v. **a se învoi la preț**.

a-și rupe pumnii și picioarele (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva).

a rupe rădăcinile, a pleca din locurile natale.

a (i se) rupe rărunchii (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a (se) rupe (sau (*înv.* și *reg.*) **rumpe**) **rândurile**, a (se) strica ordinea, a (se) împrăștia.

a rupe relațiile (sau **orice relație**) **cu...**, a înceta legăturile, raporturile cu...: *nu ne rămâne decât ... să rupem orice relațiune cu dânsa.CAR.*

a rupe sfat(ul), (*înv.*) a cădea de acord, a conveni.

a(-i) rupe șalele (cuiva), a bate zdravăn (pe cineva): *A! Bibicule!... O să-ți rup șalele...CAR.*

a (i se) rupe sufletul (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a rupe tabăra, v. **a rupe frontul.**

a (se) rupe tăcerea, v. **a (se) curma tăcerea.**

a rupe târgul, v. **a se învoi la preț.**

a rupe tocmeala, v. **a se învoi la preț.**

a rupe trei perechi de opinci de fier, v. **a umbla cu opinci de fier.**

a(-i) rupe (sau **a(-i) frânge**) **turta (pe cap)** (cuiva), a sărbători, cu un anumit ritual, împlinirea unui an de la nașterea unui copil.

a rupe țelina (sau **țelinile**), (*înv.* și *reg.*) a desțeleni, a ara.

a rupe țelinile, v. **a rupe țelina.**

a se rupe țiitoarea, (*reg.*; *fam.*) a muri.

a rupe urechile (cuiva), a urechia (pe cineva); (*p.ext.*) a bate (pe cineva).

a se rupe (sau **a se deschide, a se descuia**) **zăgazurile cerului**, a ploua torențial.

rupt de oboseală, foarte obosit: *cică odată, Sfântul Ioan Botezătorul, flămând și rupt de oboseală și de sete, ajunse la un tufiș.POP.*

rupt din soare, nespus de frumos: *împăratul... a văzut un viteaz voivod, parcă rupt din soare din cap până-n picioare.CAR.*

rușinea pământului, om de nimic, lepădătură.

rușine este, v. **(e) (mai) mare rușine(a).**

S

sabia lui Damocle(s), pericol iminent.

sabia lui Dumnezeu, pedeapsa lui Dumnezeu.

sabie cu două tăișuri, situație, deopotrivă, favorabilă și defavorabilă.

s-a căcat în scăldătoare, (*reg.*) **1.** își face rău cu mâna lui; **2.** e foarte norocos (sau ghinionist).

s-a dus bou și a venit (sau **s-a întors**) **vacă**, a venit de la studii mai prost decât plecase: *unul cică s-a dus odată bou la Pariz... și a venit vacă.CR.*

s-a dus bou și s-a întors vacă, v. **s-a dus bou și a venit vacă**.

s-a dus pomana aia, v. **nu mai e pomana aia**.

s-a făcut!, s-a aranjat!, ne-am înțeles!

s-a găsit Păcală cu Tîndală, și-a găsit sacul peticul.

s-a împuțit situația, (*fam.*) lucrurile au luat o întorsătură neplăcută; situația s-a înrăutățit.

s-a încheiat!, s-a isprăvit, nu se mai poate așa!

s-a întărit terciul, nu-i de glumă.

s-a întovărășit râiosul cu chelul și păduchiosul, au făcut tovărășie nevoiașii.

salba dracului, v. **omul dracului**.

a salva aparența (sau **aparențele**), a da unui lucru sau unei situații o înfățișare favorabilă, contrară stării reale.

a salva aparențele, v. **a salva aparența**.

s-a mântuit!, gata!, nu mai e nimic de făcut!: *plastografii dovediți nu mai au scăpare... s-a mântuit!CAR.*

sanchi pontu, (*arg.*) atenție!, zexe!

sapa și lopata, (*fam.*) moartea.

sarbăd la față, (*reg.*) palid: *împăratul* [era] *ovilit și sarbăd la față de supărare și rușine.CR.*

sarea lumii, v. **sarea pământului**.

sarea pământului (sau **a lumii, a poporului**), element fundamental (al unei comunități sociale): *Când vezi capete atât de vitreg înzestrate de la natură... făcându-și complimente unul altuia și numindu-se sarea pământului, ai avea cauză de a te întrista și de a despera de viitorul omenirii.EM.*

sarea poporului, v. **sarea pământului**.

sarea și marea, lume foarte multă.

s-a spart buba, (*fig.*) s-a dat totul pe față: *deși bine păzită, până la urmă buba tot se spărsese.*

s-a suit (sau **s-a urcat**) **scroafa în copac** (sau **în salcie**), umblă (fără motiv) cu nasul pe sus, a uitat de unde a plecat.

sat fără câini, loc nepăzit, unde poate intra și de unde poate ieși oricine și oricând; satul lui Cremene; (*p. ext.*) loc în care domnește dezordinea, haosul: *vorba ceea: găsise un sat fără câini și se primbla fără băț, că altă ce pot să zic?CR.*

a(-și) satisface armata, v. **a(-și) satisface serviciul militar.**

a(-și) satisface serviciul militar (sau **armata**), a face armata.

satul lui Cremene, v. **țara lui Cremene.**

s-auzim de bine!, rămâneți sănătoși!: *Rămâi fata mea cu bine, merg să scap pe sora mare și să auzim de bine.EM.*

să avem iertare! sau **să ne fie cu iertare!**, (formulă de politețe) vă rugăm să (ne) iertați!: *să avem iertare, Luminarea-Voastră, că acesta mi-i flăcăul.CR.*

să nu care cumva să..., în nici un caz să nu...

să nu crezi!, de necrezut!: *și din una-n alta, să nu crezi, s-au luat la sfadă.POP.*

(nici) să dai (sau **să tragi**) **cu tunul**, **1.** (despre oameni) doarme buștean, nici un zgomot nu-l trezește; **2.** (despre locuri pustii) nu e nici țipenie: *nu vedeai chip de om nici să dai cu tunul.*

să nu dai (nici) mucii pe el, (*fam.*) să nu dai doi bani pe el.

să (nu) dea dracul (să...)!, să nu te împingă păcatul (să...)!: *Tu... fii cuminte... stai acasă și m-așteaptă. Să nu dea dracul!... că te tai!CAR.*

să faci bine de...!, v. **fă bine să...!**

să faci bine să...!, v. **fă bine să...!**

să fie cu iertăciune!, (*înv.*) să iertați!, să scuzați!

să fie (sau **să știu bine că este**) **(și) miere (și tot nu...)**, oricât de ademenitoare ar fi oferta, tot nu aș accepta-o: *să știu bine că este și miere și eu casă cu el tot nu mai țin. POP.*

să fiu (sau **să-mi zici mie**) **cuțu, dacă...**, să mă tratezi ca pe un câine, să nu-mi zici pe nume, dacă...

să-i crape (sau **crăpa-i-ar**) **numele!**, (*pop.*) dracul.

să ierte cinstita față a d-voastră!, v. **fi-v-ar fața cinstită!**

să-i fie țărâna ușoară!, v. **fie-i țărâna ușoară!**

să-i meargă colbul, v. **de-i merge colbul.**

să-i meargă fulgii, v. **de-i merge colbul.**

să-i meargă peticele, v. **de-i merge colbul.**

să-i meargă untul, v. **de-i merge colbul.**

(asta) să i-o spui lui mutu!, (asta) să i-o spui altuia!, (asta) s-o crezi tu!

să-l bagi în pungă, (*reg.*) e numai piele și os, e slab ca un țâr.

(îți vine) să-l (sau **s-o**) **mănânci (din ochi** sau **de viu, de vie)**, (despre oameni) e foarte frumos (sau frumoasă).

(măcar) să-l pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(măcar) să-l picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) să-l pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) să-l picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

a sălta de bucurie sau **a-i sălta inima** (sau **sufletul**) **(de bucurie)** (cuiva), **1.** a se bucura foarte mult, a simți o mare bucurie: *De piatră de-ai fi fost și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie, când* *auzeai uneori, în puterea nopții, pe Mihai scripcariul din Humulești.CR.*; **2.** a fi cuprins de o mare emoție, a simți o mare emoție.

a-i sălta inima (de bucurie) (cuiva), v. **a sălta de bucurie.**

a se sălta în vârful degetelor, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a se sălta în vârfuri, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a se sălta pe vârful degetelor, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a se sălta pe vârfuri, v. **a se ridica pe vârfuri.**

a-i sălta sufletul (de bucurie) (cuiva), v. **a sălta de bucurie.**

(măcar) să mă pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(măcar) să mă picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(măcar) să mă pici cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(măcar) să mă picuri cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici sau **măcar) să** (sau **dacă) mă** (sau **îl**, **o** etc.) **pici** (sau **picuri**) **cu ceară** (sau **cu lumânarea**), cu nici un preț, nicidecum: *nu-și astâmpăra gura către mai marii săi, măcar să-l fi picat cu lumânarea.CR.*

(nici) să mă pici cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) să mă picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) să mă picuri cu lumânarea, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

sămânță de..., nici urmă de..., absolut nici un....

sămânță de vorbă, **1.** prilej de a începe vorba, ocazie de discuție, de flecăreală; dispoziție, poftă de a vorbi, de a pălăvrăgi: *iar cauți sămânță de vorbă, măi Buzilă?CR.*; **2.** ocazie de controversă, de dispută: *Dacă nu s-ar ascunde cumva și în formula aceasta sămânță de vorbă și de bocluc pentru viitor!EM.*

să-mi radă (mie) mustața, v. **să-mi razi (mie) mustața.**

să-mi radeți (mie) mustața, v. **să-mi razi (mie) mustața.**

să-mi razi (sau **să-mi radă**, **să-mi radeți**) **(mie) mustața** (sau **mustățile**) **(dacă...)**, pe cuvântul meu, să-mi sară ochii, așa să-mi ajute Dumnezeu, să n-apuc ziua de mâine (dacă...).

să-mi zici mie cuțu, v. **să fiu cuțu.**

să mor!, pe cuvântul meu!, zău!: *să mor dacă înțeleg!*

sănătate (bună)!, **1.** (*pop. și fam.*) s-a sfârșit!, nu mai e nimic de făcut!, degeaba!: *a umblat în cheltuieli s-o îndrepteze: fă-i, drege-i, sănătate! POP.*; **2.** (*pop. și fam.*) mi-e indiferent, nu-mi pasă, atâta pagubă!: *se făcuse luntre și punte să-i intre în voie; n-a reușit. Ei și? Sănătate!.*; **3.** (*reg.*) absolut nimic: *mai e ceva (de mâncare)? – sănătate!POP.*

sănătate de fier, sănătate perfectă.

să ne fie cu iertare!, v. **să avem iertare!**

să nu-mi (mai) spui pe nume dacă..., v. **să nu-mi (mai) zici pe nume dacă...**

să nu-mi (mai) zici (sau **spui**) **pe nume dacă...**, să nu mai ai nici o considerație pentru mine dacă...: *dacă nu te-oi face eu să izbutești, să nu-mi mai zici pe nume.POP.*

să nu spun minciuni, drept să vă spun: *Să nu spun minciuni, dar peste o dimerlie de fasole i-au curs din turetce.CR.*

să nu-ți (sau **să nu vă**) **fie cu supărare**, să nu te superi sau să nu vă supărați.

să nu vă fie cu supărare, v. **să nu-ți fie cu supărare.**

(nici cât) să orbești un șoarece chior, extrem de puțin; deloc: *în casa-i ... nu găsești un șoarece să orbești.PANN.*

a(-i) săpa groapa (sau **mormântul**, (*înv.*) **groapă, mormânt**) (cuiva), (*fig.*) a încerca să facă (sau a face) un mare rău (cuiva), a unelti împotriva cuiva: *și tu, bade, m-ai lăsat, mormântul mi l-ai săpat.POP.*

a(-i) săpa groapă (cuiva), v. **a(-i) săpa groapa** (cuiva).

a(-i) săpa mormânt (cuiva), v. **a(-i) săpa groapa** (cuiva).

a(-i) săpa mormântul (cuiva), v. **a(-i) săpa groapa** (cuiva).

a-și săpa singur mormântul, (*fig.*) a-și face rău cu mâna lui.

săptămână de săptămînă, v. **din săptămână în săptămână**.

sărac ca șoarecele bisericii, v. **calic ca șoarecele bisericii**.

sărac ca șoarecele din biserică, v. **calic ca șoarecele bisericii**.

sărac ca șoarecele în biserică, v. **calic ca șoarecele bisericii**.

sărac cu duhul sau **sărac de duh**, (despre oameni) lipsit de inteligență, prost.

sărac de duh, v. **sărac cu duhul**.

sărac de viață, (*înv.*) plăpând, firav, bolnăvicios.

→**sărac** (sau **calic**) **lipit** (**pământului**) (sau (*reg.*) **pistol**), foarte sărac, ajuns la sapă de lemn: *Și așa, baba cea sgârcită și nebună a rămas de tot săracă, lipită pământului.CR.*

sărac pistol, v. **sărac lipit** (**pământului**).

a-și săra (sau **a-și răcori**) **inima** (sau **sufletul**), a simți o satisfacție deosebită (în urma unei răzbunări).

a săra (pe cineva), **să nu se împută**, (*reg.*) a bate rău (pe cineva).

a-și săra sufletul, v. **a-și săra inima**.

a-și săra sufletul (cu cineva), (*reg.*) a(-i) face un rău (cuiva), a avea pe conștiință (pe cineva).

sărat ocnă, foarte sărat, excesiv de sărat.

sărat și piperat, (*reg.*; despre oameni) foarte rău, câinos.

să rămână între noi, să nu mai afle și altcineva: *toate câte ți le spun între noi trebuie să rămână.CAR.*

a-i sări arțagul (cuiva), v. **a-i sări țandăra** (cuiva).

a-i sări așchia (cuiva), v. **a-i sări țandăra** (cuiva).

a-i sări bâzdâcul (cuiva), v. **a-i sări țandăra** (cuiva).

a sări (**ca**) **ars** (sau **ca fript**) (**în picioare**), **1.** a se ridica brusc în picioare: *Ivan atunci sare ars și odată strigă: – Pașol na turbinca!CR.*; **2.** a interveni brusc (în discuție)

a sări ca fript (**în picioare**), v. **a sări ca ars** (**în picioare**).

a sări calul (sau **peste cal**), a depăși măsura: *n-ai impresia că ai cam sărit calul?*

a sări ca mușcat de șarpe, a-și ieși din fire.

a sări cuc de bucurie, a sări în sus de bucurie.

a sări cu gura (**mare**) (sau **cu vorba**) **la** (sau **pe**) **cineva**, a reproșa pe un ton ridicat cuiva: *Într-una din zile, cum vorbea frumos un boier dintre cei tineri, iaca și moș Ion Roată sare cu gura.CR.*

a sări cu vorba, v. **a sări cu gura** (**mare**).

a sări (**în sus**) **de bucurie**, a se bucura foarte tare, a țopăi de bucurie: *după ce le spuse planul său, toate lighioanele începură să sară de bucurie. POP.*

a-i sări de (sau **în**) **gât cuiva**, a îmbrățișa pe cineva; (*p.ext.*) a arăta o dragoste exagerată cuiva: *i-ar fi sărit în gât, l-ar fi sărutat de o mie de ori.EM.*

a sări de pe țâncuș, v. **a-și sări din țâțâni**.

a-și sări din balamale, **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** v. **a-și sări din țâțâni**.

a-și sări din fire, v. **a-și ieși din fire**.

a sări (sau **a cădea**) **din lac în puț**, a scăpa de un necaz și a da de altul și mai mare: *omul nemulțumit fuge de bine și dă peste mărăcine; sare din lac în puț.PANN.*

a-și sări din minți, v. **a-și ieși din fire**.

a-și sări din nituri, **1.** v. **a-și ieși din fire**; **2.** v. **a-și sări din țâțâni**.

a-și sări din ori, v. **a-și sări din fire**.

a-și sări din răbdări, v. **a-și ieși din fire**.

a-și sări din răboj, v. **a-și ieși din fire**.

a-și sări din răbuș, v. **a-și ieși din fire**.

a-și sări din sărite, v. **a-și ieși din fire**.

a sări din somn, a se trezi brusc.

a-și sări (sau **a-și ieși**) **din țâțâni** (sau **din balamale, din nituri**) sau (*reg.*) **a sări de pe țâncuș**, (*fam.*) **1.** a nu mai avea răbdare, a nu mai putea suporta; **2.** v. **a-și ieși din fire**.

a-și sări din urmă, v. **a-și ieși din fire**.

a sări gardul, v. **a sări garduri**.

a sări garduri (sau **gardul, peste garduri**), (*pop.* și *fam.*) a umbla după aventuri amoroase: *Nu cumva Mangafaua sare garduri?CAR.; apoi doar eu nu-s de-acelea de cari crede el: n-am sărit peste garduri niciodată de când sunt.CR.*

a sări groapa, (*pop.*; despre bolnavi) a scăpa de o boală extrem de gravă; a scăpa cu zile: *era să-i cânte popa, dar a sărit groapa.PANN.*

a(-i) sări inima (din loc) (cuiva), a simți, brusc, o mare frică sau o emoție intensă: *când spunea câte una, ori te țineai cu mâna de inimă râzând, ori te făcea să-ți sară inima din loc de frică.CR.; Inima din loc îmi sare, când aud că sună cleampa.EM.*

a sări în aer, **1.** a se distruge, a se preface în bucăți (în urma unei explozii); **2.** a se desființa, a se dizolva, a cădea: *un asemenea scandal ar face să sară guvernul în aer.*

a(-i) sări înainte (sau **înaintea cuiva**), **1.** a alerga în întâmpinarea cuiva, a întâmpina pe cineva: *crâșmărița, cum ne-a văzut, pe loc ne-a sărit înainte.CR.*; **2.** a apărea, a se ivi în calea cuiva: *multe și felurite jivine îi săreau înainte.POP.*

a sări înaintea cuiva, v. **a(-i) sări înainte**.

a(-i) sări) în ajutor (cuiva), v. **a(-i) veni în ajutor** (cuiva).

a(-i) sări) întru ajutor (cuiva), v. **a(-i) veni în ajutor** (cuiva).

a(-i) sări în cap (sau **în capul cuiva**), (*pop.*) **1.** a se repezi cu gura la cineva: *e mică și a dracului, sare-n cap bărbatului.POP.*; **2.** v. **a se urca în cap cuiva**.

a sări în capul cuiva, v. **a(-i) sări în cap**.

a-i sări în gât cuiva, v. **a-i sări de gât cuiva**.

a-i sări în nas (ceva cuiva), a fi supărăcios; a fi irascibil.

a(-i) sări în ochi cuiva, **1.** a(-i) fi evident; a(-l) frapa; **2.** a se evidenția, a se distinge (în mod frapant).

a sări în pod, a fi foarte bucuros, fericit.

a sări într-un călcâi, v. **a se întoarce într-un călcâi**.

a sări într-un picior (de bucurie), a se bucura foarte mult.

a sări în țăndări, **1.** (despre obiecte) a se sparge, a se sfărâma în bucăți; **2.** (*fig.*; despre oameni) a-și pierde uzul rațiunii, a înnebuni.

a-i sări muștarul (cuiva), v. **a-i sări țandăra** (cuiva).

a-i sări o rotiță (cuiva), a se scrânti, a se sminti, a se țicni, a înnebuni.

a sări peste cal, v. **a sări calul.**

a sări peste garduri, v. **a sări garduri.**

a sări pârleazul, (*pop.* și *fam.*; mai ales despre fete) a fi ușuratică.

a-i sări sfichiul (cuiva), (*pop.*) a-și ieși din fire.

a sări tontoroiul, v. **a juca tontoroiul.**

săritor în ochi, absolut evident, frapant.

a-i sări țandăra (sau **arțagul, așchia, bâzdâcul, muștarul, țâfna**) (cuiva), (*fam.*) a se enerva; a se înfuria: *și cum s-apropia, și cum îl zărea, așchia-i sărea.POP.*

a-i sări țâfna (cuiva), v. **a-i sări țandăra** (cuiva).

sărman cu duhul, prost; sărac cu duhul.

a săruta picioarele cuiva, v. **a cădea la picioarele cuiva.**

a săruta poala (sau **poalele**) (cuiva), a săruta marginea de jos a veșmintelor (cuiva); a se prosterna înaintea (cuiva).

a săruta poalele cuiva, v. **a săruta poala cuiva.**

sărut mâinile!, v. **sărut mâna!**

sărut mâna! sau **sărut mâinile!**, respectele mele, stimată doamnă!

să (nu) se audă musca!, să fie liniște!

să știu bine (sau **de bine**) **că...** sau **de-aș ști că...**, chiar de-ar fi să..., chiar dacă...: *să știu bine că mă duc la mănăstire, pâne și sare cu el nu mai mănânc.CAR.; nu te dau să știu că mor.EM.*

să știu bine că este (și) miere (și tot nu...), v. **să fie (și) miere (și tot nu...).**

să te-audă Dumnezu!, să se împlinească toate câte le spui!

să nu te pască păcatul să..., să nu (care) cumva să...

să te păzești pârleo!, v. **ține-te pârleo!**

să te ții pânză (să nu te rupi)!, v. **ține-te pânză (să nu te rupi)!**

să te ții pârleo!, v. **ține-te pârleo!**

să tot aibă..., ar putea să aibă (cel mult)...

să tot fie... sau **să tot fi fost...**, ar putea să fie (cel mult)...

să tot fi fost..., v. **să tot fie...**

sătul ca șoarecele în biserică, (*reg.*) foarte flămând.

a se sătura (de ceva sau de cineva) **ca de mere acre** (sau **pădurețe**) sau **a se sătura până în gât** (sau **până peste cap**) (de ceva sau de cineva), a i se acri (de ceva sau de cineva), a nu mai putea suferi (ceva sau pe cineva): *m-am săturat de ei ca de mere pădurețe. CR.; M-am săturat până-n gât de mucegaiul de babă.CR.*

a se sătura (de ceva sau de cineva) **ca de mere pădurețe**, v. **a se sătura ca de mere acre** (de ceva sau de cineva).

a se sătura cu binele, a i se urî cu binele.

a se sătura de toate, v. **a se sătura de viață.**

a se sătura de viață sau **a se sătura de toate**, (*înv.*) a muri.

a se sătura până în gât , v. **a se sătura ca de mere acre.**

a se sătura până peste cap, v. **a se sătura ca de mere acre.**

să-ți fie de bine!, **1.** (urare adresată celui care a terminat de mâncat); **2.** (*iron.*) te privește!, te interesează!, treaba ta, vei suporta consecințele!: *ai pierdut-o? să-ți fie de bine!*

să-ți fie gura aurită!, v. **să-ți fie gura de aur!**

să-ți fie gura de aur (sau **aurită**)!, să dea Dumnezeu să se împlinească ce ai spus!

să-ți fie în obraz!, v. **să-ți fie rușine obrazului!**

să-ți fie rușine obrazului! sau **să-ți fie în obraz!**, rușinează-te de ceea ce ai făcut!

săvai că... (sau **și...**), (*înv.*) deși, cu toate că...

săvai de..., v. **săvai să...**

săvai să... (sau **de...**), (*înv.*) chiar de..., chiar dacă..., și dacă...: *făcu-să giurământ să nu-ș mai iasă din chilia peșterii săvai de i s-ar fi și tâmplat premejdie.DOS.*

săvai și..., v. **săvai că...**

să nu vă fure șarpele de inimă!, să nu vă împingă păcatul!

a săvârși păcate, v. **a face un păcat**.

a săvârși un păcat, v. **a face un păcat**.

să zicem (că...), **1.** să admitem că ..., să presupunem că...: *să zicem că s-a tăiat fiecare pâne în câte trei bucăți.CR.*; **2.** bunăoară, de exemplu: *în alte părți ale lumii se constată, să zicem, la o sută de născuți unul de talent.CAR.*

să nu(-mi) ziceți că..., v. **să nu(-mi) zici că...**

să nu(-mi) zici (sau **ziceți**) **că...**, să nu-mi reproșezi (sau reproșați) că..., să n-avem discuții.

sânge rece, stăpânire de sine; echilibru sufletesc; calm, cumpăt: *Ce trebuie să fi fost daca multrăbdătorul public și-a pierdut obicinuitu-i sânge rece!CAR.*

sânul lui Dumnezeu, rai: *În grădină la noi... mi s-a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu.CR.*

a scădea din mărire, (*înv.*) a se rușina.

a o scălda (în două ape), (*pop.* și *fam.*) a avea o atitudine lipsită de fermitate, șovăitoare, echivocă; a da un răspuns evaziv, a ocoli răspunsul.

a se scălda în apele sale, a fi lăsat să facă tot ce dorește.

a se scălda în aur, v. **a se scălda în averi**.

a se scălda în averi (sau **în parale, în aur**), a fi nespus de bogat.

a scălda în lapte (dulce și în miere) (sau **în zahăr, în vinars)** (pe cineva), a oferi (cuiva) ceva din abundență, tot ce-i trebuie, ce-și dorește, a oferi o viață de huzur (cuiva): *să mă scăldați și-n zăhar, dac-am pus șaua pe cal, tot mă duc.POP.*

a se scălda în parale, v. **a se scălda în averi**.

a se scălda în sânge, **1.** a pierde mult sânge, a se mânji de sânge; (*p. ext.*) a muri de o moarte sângeroasă: *badiul singur se lupta, chiar în sânge se scălda și deloc el nu se da.POP.*; **2.** a fi violent, a provoca omoruri, măceluri.

a scălda în sânge, a provoca un măcel sau un omor.

a scălda în vinars (pe cineva), v. **a scălda în lapte (dulce și în miere)** (pe cineva).

a scălda în zahăr (pe cineva), v. **a scălda în lapte** (pe cineva).

a(-și) scălda ochii în lacrimi sau **a avea ochii scăldați în** (sau **de**) **lacrimi**, a lăcrima, a plânge: *Novac, dacă auzea, ochii-n lacrămi își scălda și din grai așa grăia.POP.*

a scăpa ca din gheara ursului (cu părul vâlvoi), (*reg.*) a scăpa cu greu și bine bătut dintr-o încăierare.

a scăpa ca din gura lupului, v. **a scoate din gura lupului**.

a scăpa ca din gura tunului, v. **a scăpa ca din tun**.

a scăpa ca din tun (sau **ca din gura tunului**), a scăpa (greu) cu fuga.

a scăpa ca printre picături, v. **a se strecura ca printre picături**.

a scăpa ca prin urechile acului, a scăpa cu mare greutate.

a scăpa căciula pe apă, a pierde o ocazie favorabilă.

a scăpa chel (sau **tuns**), (*reg.*)

a ieși bătut.

a scăpa ciul (sau **scurt**) **de coadă**, (*reg.*) a ieși cu greu și păgubit dintr-o situație primejdioasă.

a scăpa cu capul a mână, (*înv.*) a ieși cu bine dintr-o mare primejdie.

a scăpa cu chica topor, (*reg.*) a scăpa cu părul măciucă, îngrozit, înfricoșat.

a scăpa cu fața curată, v. **a ieși cu obraz curat**.

a scăpa cu obraz curat, v. **a ieși cu obraz curat**.

a scăpa cu viață, a rămâne în viață: *mai rar om, care să poată lua dintr-însele și să scape cu viață.CR.*

a(-i) scăpa de a mână, v. **a(-i) scăpa din mână**.

a scăpa de gura cuiva, a scăpa de cicăleala cuiva.

a scăpa de (la) nevoie sau **a ieși** (sau **a se ridica**) **din nevoie** (sau **deasupra nevoii**), a scăpa de griji, de greutăți, de necazuri: *rugați-vă cu toată inima sfântului Hărasc Nicolai de la Humulești, doar v-a ajuta să vă vedeți popi odată! ș-apoi atunci... ați scăpat și voi deasupra nevoii.CR.*

a scăpa de sub teasc, v. **a ieși de sub teasc**.

a scăpa din colții cuiva, a scăpa dintr-o mare primejdie: *ne urmărește muma-pădurei...; doară ne vei scăpa de colții ei.POP.*

a scăpa (sau **a scoate**) **din ghearele cuiva** (pe cineva), a elibera pe cineva din robia, din stăpânirea, de asuprirea cuiva: *începu să-i mulțumească că l-a scos din ghearele zmeului.POP.*

a scăpa (ca) din gura lupului, a ieși dintr-o situație foarte grea.

a scăpa din gura morții, a scăpa dintr-o mare primejdie, a trece la un pas de moarte.

a scăpa din impas, v. **a ieși din impas**.

a(-i) scăpa din (sau (*înv.*) **de a**) **mână**, **1.** a pierde un bun prilej de a face, de a obține ceva avantajos; **2.** a pierde de sub control, a nu mai putea controla, domina (ceva sau pe cineva).

a (nu) scăpa din ochi (sau **din priviri**, **din vedere**) (pe cineva), a urmări, a supraveghea (sau a nu mai izbuti să urmărească, să supravegheze (pe cineva).

a (nu) scăpa din priviri (pe cineva), v. **a (nu) scăpa din ochi** (pe cineva).

a (nu) scăpa din vedere (pe cineva), v. **a (nu) scăpa din ochi** (pe cineva).

a scăpa ghebos, a fi cât pe ce să ia o mamă de bătaie.

a-l scăpa gura (pe cineva), v. **a-l lua gura pe dinainte** (pe cineva).

a scăpa ieftin, a ieși dintr-o situație dificilă fără prea mari neplăceri.

a scăpa laba-n ploscă, (*arg.*) a fura.

a scăpa o vorbă, a comite (din imprudență) o indiscreție.

a-i scăpa porumbelul din gură (cuiva), v. **a-i ieși porumbelul din gură** (cuiva).

a-i scăpa porumbelul pe gură, (cuiva), v. **a-i ieși porumbelul din gură** (cuiva).

a scăpa prin tangentă, a se eschiva: *asta va să zică să scapi prin tangentă; cum am zice, să o scalzi, ori să răspunzi în doi peri, la o întrebare precisă despre ceva, cu altă întrebare vagă despre altceva.CAR.*

a(-i) scăpa printre degete, a i se strecura printre degete.

a scăpa (ca din) pușcă, v. **a ieși (ca din) pușcă**.

scăpare din vedere, omisiune: *De unde pornește orice polemică – dintr-o regretabilă scăpare din vedere.CAR.*

a scăpa scurt de coadă, v. **a**

scăpa ciul de coadă.

a scăpa (sau **a pierde**) **trenul**, (*fig.*) a pierde, a scăpa o ocazie favorabilă, un prilej, o șansă.

a scăpa tuns, v. **a scăpa chel**.

a-i scăpăra buza (de ceva), (*reg.*) a avea mare nevoie (de ceva), a-i crăpa buza (după ceva).

a-i scăpăra călcâiele (cuiva), v. **a-i scăpăra picioarele** (cuiva).

a scăpăra din picioare, v. **a-i scăpăra picioarele** (cuiva).

a-i scăpăra fălcile (cuiva), a mânca cu lăcomie.

a-i scăpăra gura (cuiva), a avea o senzație de usturime intensă.

a-i scăpăra ochii scântei verzi, v. **a vedea stele verzi**.

a-i scăpăra ochii stele verzi, v. **a vedea stele verzi**.

a-i scăpăra picioarele (sau **călcâiele**) (cuiva) sau **a scăpăra din picioare**, **1.** (*înv.* și *reg.*) a azvârli, a arunca picioarele în toate părțile, a lovi din picioare; a bate din picioare de neastâmpăr, de nerăbdare: *tot scăpăram din picioare, așteptând ... să vie un lainic de școlar de afară.CR.*; **2.** (*reg.* și *fam.*) a fi extrem de nerăbdător sau de dornic.

a se scărmăna de cap, (*reg.*) a-și smulge părul de pe cap (de necaz, de durere, de deznădejde): *începe a se scărmăna de cap și a plânge cu amar după frățiorii săi.CR.*

a-și scărmăna necazurile, (*pop.*) a-și descărca sufletul, a-și spune păsurile: *norodul se adunase să-și mângâie traiul și să-și scarmene oleacă necazurile zilelor.POP.*

a(-i) scărmăna punga (cuiva), a(-i) lua toți banii (cuiva).

a se scărpina în cap (sau **în creștet**, **la ceafă**), a fi în încurcătură, a nu ști ce să spună: *Apoi dă, frate, zise istalalt, scărpinându-se în cap, ce să fac!CR.*; *Scărpinându-se la ceafă, împăratul c-o carafă a venit.EM.*

a se scărpina în creștet, v. **a se scărpina în cap**.

a se scărpina la ceafă, v. **a se scărpina în cap**.

a schimba căciula, a-și schimba vorba sau purtarea.

a-și schimba cuvântul, v. **a-și călca cuvântul**.

a se schimba din viața aceasta lumească, v. **a se schimba din viață (în neviață)**.

a se schimba din viață (în neviață) (sau **din viața aceasta lumească**), (*înv.*) a muri.

a-și schimba fața, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba fel de fel de fețe, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba felurimi de fețe, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba fețe, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba fețe-fețe (sau (*înv.* și *reg.*) **fețe, felurimi de fețe, fel de fel de fețe, la fețe**) sau **a se schimba la față** sau (*înv.*) **a-și schimba fața**, (despre oameni) a se înroși la față sau a deveni palid din cauza unei emoții puternice, a unei trăiri psihice vii, a unei boli etc.

a schimba foaia, v. **a întoarce foaia**.

a schimba inelele, (*reg.*) a (se) logodi.

a se schimba la față, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba la fețe, v. **a schimba fețe-fețe**.

a schimba macazul, v. **a întoarce foaia**.

a schimba ochiri, v. **a schimba priviri**.

a schimba o privire, v. **a schimba priviri**.

a schimba o vorbă cu..., a discuta cu...: *să nu fie singur pe drum, să mai aibă omul cu cine schimba o vorbă.POP.*

a o schimba pe altă foaie, v. **a întoarce foaia.**

a o schimba pe altă strună, v. **a întoarce foaia.**

a o schimba pe foaia ailaltă, v. **a întoarce foaia.**

a o schimba pe foaia cealaltă, v. **a întoarce foaia.**

a schimba placa, (*fam.*) a schimba subiectul unei discuții (care a ajuns să plictisească) sau atitudinea față de cineva.

a schimba priviri (sau **o privire, ochiri**), a se privi unul pe altul (fugitiv, cu subînțeles).

a scârțâi ușa cuiva, (*fam.*) a stărui excesiv pe lângă cineva, a plictisi cu insistențele pe cineva.

(sunt) sclavul dumitale, v. **(sunt) șerbul dumneavoastră.**

(sunt) sclavul dumneavoastră, v. **(sunt) șerbul dumneavoastră.**

a-i sclipi ochii (cuiva) (după cineva sau după ceva), (*reg.*) a dori foarte mult (pe cineva sau ceva).

a scoate aburi pe gură, a vorbi zadarnic.

a scoate afară o proclamație, (*înv.*) a da, a face publică o proclamație.

a scoate (sau **a trage**) **arma** (sau **sabia**) (**din teacă**), a se pregăti de luptă, de atac; a începe ostilitățile, războiul, răscoala.

a scoate basma curată (pe cineva), v. **a ieși basma curată.**

a scoate batistă curată (pe cineva), v. **a ieși basma curată.**

a scoate boii (**din jug** sau **din plug**) **fără coarne**, (*reg.*) a termina rău o treabă: *cu mine ți-ai pus boii în plug? apoi, ține minte că ai să-ți scoți fără coarne!CR.*

a(-și) scoate capul de la..., v. **a(-și) scoate capul din...**

a(-și) scoate capul din... (sau **de la...**), (*înv.* și *pop.*) a(-și) salva viața.

a scoate capul în lume, a ieși în lume.

a scoate castanele (sau **cărbunele, cărbunii**) (**din foc** sau **din spuză**) **cu mâna altuia**, a se folosi de cineva pentru rezolvarea unei probleme dificile, a unei situații periculoase.

a-și scoate căciula, a-și descoperi capul în semn de salut sau de respect.

a scoate cărbunele (**din foc** sau **din spuză**) **cu mâna altuia**, v. **a scoate castanele** (**din foc** sau **din spuză**) **cu mâna altuia.**

a scoate cărbunii cu mâna altuia, v. **a scoate castanele cu mâna altuia.**

a(-și) scoate ceva din gând, a(-și) scoate ceva din cap, din minte, din memorie.

a scoate coadă cuiva, v. **a pune coadă cuiva.**

a scoate coarne cuiva, a bârfi, a calomnia (pe cineva): *i-o scos lumea coarne lui Ion cu Rada.POP.*

a scoate coarne, v. **a face coarne.**

a scoate coasta de drac din cineva, (despre femei) a scoate răul (prin bătaie): *îți scot eu coasta de drac din tine! POP.*

a scoate corecturile, a îndepărta greșelile semnalate în corecturile de tipar.

a scoate cozi cuiva, v. **a pune coadă cuiva.**

a o scoate cu fața curată, v. **a ieși cu obraz curat.**

a o scoate cu obraz curat, v. **a ieși cu obraz curat.**

a scoate cu picioarele înainte (pe cineva), a duce la groapă (pe cineva).

a(-i) scoate cuvânt că..., v. **a(-i) scoate vorbă că...**

a-i scoate cuvântul cu cangea (cuiva), v. **a-i scoate vorba cu**

cleștele (cuiva).

a-i scoate cuvântul cu cleștele (cuiva), v. **a-i scoate vorba cu cleștele** (cuiva).

a-i scoate cuvântul cu sfredelul (cuiva), v. **a-i scoate vorba cu cleștele** (cuiva).

a scoate de după gratii (pe cineva), **a elibera din închisoare** (pe cineva).

a scoate de la greu (pe cineva), a scoate dintr-o situație dificilă (pe cineva).

a(-și) scoate de la inimă (pe cineva), a nu mai ține la cineva, a nu mai voi să audă de cineva; a antipatiza, a detesta (pe cineva).

a scoate de la naftalină (pe cineva sau ceva), a readuce în actualitate (după o îndelungată absență) (pe cineva sau ceva).

a scoate de la nazar (pe cineva), a dizgrația (pe cineva).

a scoate de la necaz (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate de la necazuri (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate de la nevoi (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate de la nevoie (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate de minciună (pe cineva), a da la iveală un neadevăr susținut de cineva; a da sau a face de minciună (pe cineva).

a scoate (vinul) de pe drojdii, (*reg.*) a pritoci.

a scoate de unde-o ști (ceva sau pe cineva), v. **a scoate (și) din pământ (din iarbă verde)** (ceva sau pe cineva).

a scoate de vânzare, v. **a scoate la vânzare.**

a scoate de vânzător, v. **a scoate la vânzare.**

a nu (mai) scoate din... (pe cineva), a înjosi, a umili sistematic (pe cineva), folosind unele și aceleași cuvinte: *mama cea vitregă tot nemulțumită era și din leneșă și dobitoacă nu o mai scotea.POP.*

a scoate din balamale (pe cineva), v. **a-și ieși din fire.**

a-și scoate din capete, a recupera cumpărând de zor după o restricție îndelungată: *Demult nu mai intrase în băcănie cucoana! Acum își scotea din capete.CAR.*

a scoate din cauză (pe cineva), a hotărî încetarea unei acțiuni judiciare împotriva cuiva.

a scoate din circulație, (*fam.*) **1.** (despre oameni) a îndepărta (pe cineva) din activitate; a face să nu mai aibă nici o autoritate, nici o influență; **2.** (despre oameni) a obosi până la totală epuizare (pe cineva), a face să nu mai fie bun de nimic; **3.** (despre obiecte) a scoate din uz, a interzice utilizarea.

→**a scoate din fire** (sau **din fire afară, din minți, din minte, din simțiri**) (pe cineva), **1.** a tulbura mințile (cuiva); a zăpăci (pe cineva); a-i suci capul (cuiva): *Măi Chirică, tare mai ești și tu nu știu cum; scoți omul din minți cu vorbele tale.CR.*; **2.** v. **a-și ieși din fire.**

a scoate din fire afară (pe cineva), v. **a scoate din fire** (pe cineva).

a scoate (și) din fundul pământului (pe cineva), v. **a scoate (și) din pământ (din iarbă verde)** (pe cineva).

a scoate (pe cineva) **din ghearele cuiva**, v. **a scăpa** (pe cineva) **din ghearele cuiva.**

a scoate din gunoi (pe cineva), v. **a ridica din pulbere** (pe cineva).

a scoate (sau **a scăpa ca**) **din gura lupului** (pe cineva), a scoate (sau a scăpa) ca prin minune dintr-un pericol (pe cineva).

a (nu avea cu ce) scoate din iarnă (pe cineva), a (nu avea posibilitatea de a) da hrană (și adăpost) ca să iasă cu bine din iarnă cuiva, a (nu avea condițiile materiale pentru a) ajuta pe cineva să iasă cu bine din iarnă.

a scoate din încurcătură (pe cineva), v. **a ieși din încurcătură**.

a scoate din joc (pe cineva), a elimina, (*p.ext.*) a desființa (pe cineva).

a scoate din minte (pe cineva), v. **a scoate din fire** (pe cineva).

a scoate din minți (pe cineva), v. **a scoate din fire** (pe cineva).

a scoate din mânecă, a găsi, la repezeală, un răspuns, o soluție (de moment).

a scoate din muncă (pe cineva), a îndepărta dintr-un post (pe cineva).

a scoate din necaz (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate din necazuri (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate din nevoi (pe cineva), v. **a scoate din nevoie** (pe cineva).

a scoate din (sau **de la**) **nevoie** (sau **necaz**, **necazuri**, **nevoi**) (pe cineva), a ajuta la ananghie (pe cineva): *până acum m-am chinuit de l-am crescut și l-am scos din toată nevoia.CR.*

a scoate din omenie (pe cineva), (*înv.*) a degrada (fizic și moral) (pe cineva); a dezumaniza (pe cineva): *l-au lovitu-l boală de-l scotea din omenie.DOS.*

a scoate din oprele (pe cineva), (*înv.* și *pop.*) a descumpăni, a tulbura (pe cineva): *una are ochi de mură, care inimele fură, alta două viorele, ce te scoate din oprele.POP.*

a scoate din ori (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din pământ (pe cineva), v. **a ridica din pulbere** (pe cineva).

a scoate (sau **a aduce**) (**și**) **din pământ** (**din iarbă verde**) (sau **de unde-o ști**, **din fundul pământului**) (pe cineva sau ceva), a găsi cu orice preț (pe cineva sau ceva), a obține cu orice preț (ceva).

a scoate din piele (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din pepene (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din pepeni (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din pulbere (pe cineva), v. **a ridica din pulbere** (pe cineva).

a scoate din răbdare (pe cineva), v. **a-și ieși din răbdări**.

a scoate din răbdări (pe cineva), v. **a-și ieși din răbdări**.

a scoate din răboj (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din răbuș (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din sănătate (pe cineva), (*reg.*) a scoate din minți pe cineva: *și-ntâlnii o copiliță cu păru lăsat pe țâță, cam pe țâță, cam pe spate, de m-o scos din sănătate. POP.*

a scoate din sărit (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din sărite (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate (sau **a alunga**, **a arunca**, **a izgoni**) **din scaun** (pe cineva), a detrona (pe cineva); (*p. ext.*) a elibera din funcție (pe cineva).

a scoate din simțiri (pe cineva), v. **a scoate din fire** (pe cineva).

a scoate din sine (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din șa (pe cineva), a lipsi de un avantaj, a deposeda de un bun (pe cineva).

a scoate din șipci (pe cineva), a scoate din fire (pe cineva): *nu mă* *scoate din șipci, că te-njur.POP.*

a scoate din tină (pe cineva), a ajuta (pe cineva) să iasă din starea de mizerie, de ticăloșie.

a scoate din toate răbdările (pe cineva), v. **a-și ieși din răbdări**.

a scoate din țâțână (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din țâțâni (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate din urmă (pe cineva), v. **a-și ieși din fire**.

a scoate efecte (sau **un efect**), a izbuti să creeze o anumită impresie (artistică).

a-și scoate focul (pe cineva), (*înv.*) a se răzbuna (pe cineva): *turcii voiau să-și scoată focul pe români.POP.*

a-i scoate gărgăunii din cap (cuiva), a aduce cu picioarele pe pământ (pe cineva): *ia stați oleacă, să vă scot eu gărgăunii din cap!CR.*

a-și scoate (sau **a-și arăta**) **ghearele**, a-și da pe față intențiile, planurile,sentimentele.

a scoate incul din cineva, a cuminți, a potoli pe cineva: *Ei, las că vă judec eu acuș, necuraților; voi scoate incul din voi, zise Ivan tulburat.CR.*

a scoate în evidență, v. **a ieși în relief**.

a scoate în față, a pune în centrul atenției, a scoate la vedere, a etala.

a scoate în lume (pe cineva), a scoate în societate (pe cineva); (*p. ext.*) a face cunoscut (pe cineva).

a scoate (sau **a ieși**) **în** (sau **la**) **maidan**, **1.** a scoate (sau a ieși) la vedere, a (se) arăta; a etala, a expune: *acuma au de gând să mai scoață la maidan alt moft, decentralizarea și electivitatea funcționarilor publici.EM.; Drept aceea, v-am dat de știre din vreme, să scoateți la maidan toată* gardiropa.*CAR.*; **3.** repune în discuție o chestiune publică: *Iar a ieșit la maidan chestia Orientului.CAR.*

a scoate în relief, v. **a ieși în relief**.

a scoate în tipar, (*înv.*) a da la iveală, a publica.

a scoate în valoare (ceva), v. **a pune în valoare** (ceva).

a scoate în vileag, a da în vileag.

a scoate în vânzare, v. **a scoate la vânzare**.

a scoate în vânzător v. **a scoate la vânzare**.

a scoate la arătare, v. **a ieși la lumină**.

a (**o**) **scoate** (sau **a ieși**) **la cale cu...**, a se înțelege, a ajunge la (un) capăt, la un rezultat cu...: *nu poate să scoață la cale cu țiganul în nici un fel.POP.*

a (**o**) **scoate** (sau **a** (**o**) **duce**, **a ieși**) **la** (**un**) **cap** (sau **capăt**, **căpătâi**, **fel**, **sfârșit**) (**bun**) **cu...**, **1.** a duce la bun sfârșit, a termina cu succes (ceva), a izbuti, a reuși: *Ei, Harap Alb, zise sfânta Duminecă, așa-i că am scos-o la capăt și asta? CR.*; **2.** a se învoi, a se înțelege cu ...: *Ce-a zis Papa – iezuit, aminteri nu-i prost! – când a văzut că n-o scoate la căpătâi cu el?CAR,*; **3.** a scăpa cu bine dintr-o încurcătură: *Bine ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar așa, cu mama și cu mătușa Mărioara.CR.*

a scoate la capăt pe..., a ruina pe...; a aduce la disperare, a exaspera pe...

a (**o**) **scoate la** (**un**) **capăt** (**bun**) **cu...**, v. **a** (**o**) **scoate la** (**un**) **cap** (**bun**) **cu...**

a (**o**) **scoate la** (**un**) **căpătâi** (**bun**) **cu...**, v. **a** (**o**) **scoate la** (**un**) **cap** (**bun**) **cu...**

a scoate la covrigi (pe cineva), v. **a ieși la covrigi**.

a (**o**) **scoate la** (**un**) **fel** (**bun**) **cu...**, v. **a** (**o**) **scoate la** (**un**) **cap**

(bun) cu...

a scoate la iveală, v. **a ieși la lumină.**

a scoate (sau **a striga**) **la licitație** (sau **la mezat**) (ceva) sau (*reg.*) a scoate licitația (pe ceva), a oferi (un bun) spre vânzare prin licitație; a scoate la vânzare (ceva): *Încă trei ani și întreg teritoriul României s-ar scoate la mezat pentru a se da celui ce va oferi mai mult pentru el.EM.*

a (o) scoate la (un) liman (bun), v. **a (o) duce la (un) liman.**

a scoate la lumină, v. **a ieși la lumină.**

a scoate la maidan, v. **a scoate în maidan.**

a scoate la mezat (ceva), v. **a scoate la licitație** (ceva).

a scoate la obraz(e) (pe cineva), v. **a ieși la obraz(e).**

a scoate la pensie (pe cineva), v. **a ieși la pensie.**

a scoate la pierzare, v. **a da pierzării.**

a o scoate la selamet, v. **a ieși la selamet.**

a (o) scoate la (un) sfârșit (bun) cu..., v. **a (o) scoate la (un) cap (bun) cu...**

a scoate la tablă, a chema (un elev) la lecție (în fața tablei).

a scoate la țeft, v. **a ieși la țeft.**

a scoate la vedeală, a face să fie văzut, cunoscut, descoperit.

a scoate la vânzare cu toba, v. **a vinde cu toba.**

a scoate la vânzare la tobă, v. **a vinde cu toba.**

a scoate (sau **a da, a pune**) **la** (sau **în**, (*înv.*) **de**) **vânzare** (sau (*înv.*) **vânzător**) (ceva) sau (*reg.*) **a scoate vânzarea** (pe ceva), a oferi spre vânzare, a pune în vânzare (ceva), a prezenta, a expune spre vânzare; (*spec.*) a scoate la licitație, a scoate la mezat: *Fecioraș de greacă mare, frumoasă duducă are și au scos-o de vânzare.POP.*

a scoate la vânzător (ceva sau (*înv.*) pe cineva), v. **a scoate la vânzare** (ceva sau (*înv.*) pe cineva).

a scoate licitația (pe ceva), v. **a scoate la licitație** (ceva).

a(-i) scoate limba (cuiva, la cineva, după cineva etc.), a-și manifesta disprețul, batjocura, dezaprobarea etc. față de cineva ori a face (cuiva) în ciudă prin scoaterea limbii din gură.

a scoate (sau **a-i ieși** cuiva) **limba de-un cot, 1.** a gâfâi (de efort); a fi foarte obosit: *a doua zi, caii doftorilor* mondains *aleargă până le iese limba de un cot.CAR.*; **2.** a fi în dificultate, a fi strâmtorat.

a scoate luleaua de la ciubuc, a se enerva (și a se purta în consecință).

a scoate mahmurul din om, a exaspera , a-l face să-și iasă din fire (pe cineva): *știi că și mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om.CR.*

a-și scoate (a-și lepăda, a-și arunca) masca sau **a ridica** (sau **a lua, a smulge, a rupe**) **masca cuiva** sau **a(-i) cădea** (sau **a i se lua**) **masca** (cuiva), a apărea (sau a face să apară) în adevărata lumină, a (se) demasca.

a-și scoate mămăliga, v. **a-și scoate pâinea.**

a(-și) scoate nasul (la iveală), v. **a-și arăta nasul (la iveală).**

a-și scoate necazul (pe cineva), v. **a-și vărsa necazul** (pe cineva).

a(-i) scoate (sau **a(-i) face, a(-i) ieși, a(-i) scorni**) **nume (rău)** (sau **vorbe**) (cuiva), a vorbi de rău, a bârfi, a calomnia (pe cineva), a (i se) face reclamă proastă (cuiva): *ți-a cam ieșit nume rău: că ești tânăr și gingaș, dar la inimă pizmaș.POP.*

a(-i) scoate nume (rău) (cuiva), v. **a(-i) scoate vorbe (rele)** (cuiva).

a-și scoate obrazul în lume, a se arăta printre oameni, a apărea în societate: *n-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine.CR.*

a-și scoate ochii (pentru cineva), a fi în stare de orice sacrificiu (pentru cineva); a intra (și) în foc (pentru cineva).

a-și scoate ochii (cu ceva), a-și strica vederea cu o muncă migăloasă.

a-i scoate ochii (cuiva), **1.** a orbi (pe cineva): *l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii. EM.*; **2.** a-i aduce mereu aminte (cuiva de ceva), a-i reproșa (cuiva ceva): *m-am săturat până-n gât de mucegaiul de babă, că hojma mă morocănește și-mi scoate ochii cu cele tinere.CR.*; **2.** a ademeni, a amăgi, a ispiti (pe cineva); a înșela (pe cineva); a încânta, a uimi (pentru a înșela) (pe cineva): *nu era zi lăsată de la Dumnezeu în care dumneaei să nu-i scoată ochii cu zestrea primită.*

a scoate panglici pe nas, a exagera; a minți.

a scoate (cuiva) **parte**, v. **a(-i) face** (cuiva) **parte de...**

a-și scoate pălăria (în fața cuiva), (*fig.*) a recunoaște calitățile, meritele (cuiva).

a-i scoate pe nas (cuiva ceva), a-i da peste nas (cuiva).

a-i scoate pe ochi (cuiva ceva), v. **a-i scoate prin creștet** (cuiva ceva).

a scoate pe piață, a valorifica prin vânzare; a produce în scopul vânzării.

a-i scoate peri albi (cuiva), a-i produce mari necazuri (cuiva); a sâcâi, a agasa (pe cineva): *afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească!CR.*

a scoate pielea de pe..., v. **a lua pielea de pe...**

a-și scoate pâinea (sau (*reg.*) **mămăliga**), a-și asigura prin muncă traiul zilnic, a dobândi prin muncă cele necesare unui trai modest, umil: *pe cât poate pâinea-și scoate.PANN.*

a-și scoate pârleala, (*fam.*) a-și găsi o compensație, a se despăgubi.

a scoate poponeț, ca din cutie (pe cineva) (*fam.*) a-l face pe cineva să fie dintr-o dată în situația dorită: *ș-apoi lasă-te în conta sfinției-sale, că te scoate poponeț ca din cutie.CR.*

a-i scoate prin creștet (sau **pe ochi**) (cuiva ceva), a profita, a abuza de binele făcut cuiva.

a scoate rădăcina pătrată (sau **cubică**), (*mat.*) a extrage rădăcina pătrată (sau cubică).

a scoate rufele din boală, a spăla rufele foarte murdare.

a scoate sabia (**din teacă**), v. **a scoate arma** (**din teacă**).

a scoate (sau **a trage**) **sabia**, a se pregăti de luptă, de atac, a începe o agresiune (folosind sabia).

a scoate scântei, (*fig.*) a lucra intens, cu foarte multă convingere, deosebit de eficient.

a scoate (sau **a duce**) **la selemet** (pe cineva), a ruina (pe cineva): *pe de altă parte, văzându-se scos la selemet, l-a apucat pe kir Ianulea un fel de groază.CAR.*

a scoate sânge (cuiva), (*reg.*) a lăsa (cuiva) sânge.

a scoate smagul din..., (*reg.*) a face (pe cineva) să se astâmpere; a domoli, a potoli, a liniști pe...

a-i scoate stigleți din cap (cuiva), v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a scoate sufletul din... sau **a-i scoate sufletul** (cuiva), **1.** (*înv.*) a ucide, a omorî (pe cineva): *numai curând să-mi învii pre domno-su, iară de nu, îț[i] voiu scoate s[u]fl[e]tul. DOS.*; **2.** a obosi, a plictisi, a agasa; a chinui foarte tare (pe cineva): *Și tragem un ropot și două și trei, de era cât pe ce să scoatem sufletul din popă.CR.*; *scoți sufletul din om cu obrăzniciile tale.CR.*

a-și scoate sufletul, a munci (sau a lucra, a alerga) din răsputeri; a se extenua.

a scoate șapte piei (de pe cineva), v. **a lua pielea** (de pe cineva).

a scoate țâfna (cuiva), a face să-i treacă cheful de ceartă (cuiva).

a scoate un efect, v. **a scoate efecte**.

a-și scoate un foc (**de la inimă**), v. **a-și vărsa foc**(**ul**) (**de la inimă**).

a scoate untul din..., v. **a ieși untul din...**

a(**-i**) **scoate veste că...**, v. **a**(**-i**) **scoate vorbă că...**

a scoate vânzarea (pe ceva), v. **a scoate la vânzare** (ceva).

a scoate sfoară veste în țară, v. **a da sfoară în țară**.

a-i scoate (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cangea**, v. **a-i scoate** (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cleștele**.

a-i scoate (cuiva) **vorba** (sau **vorbele, cuvântul**) (**din gură**) **cu cleștele** (sau **cu cangea, cu sfredelul**), a convinge cu greu (pe cineva) să vorbească.

a-i scoate (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu sfredelul**, v. **a-i scoate** (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cleștele**.

a(**-i**) **scoate vorbă** (sau **vorbe, veste**, (*înv.*) **cuvânt**) **că...**, a face să se răspîndească știrea (defavorabilă, inexactă) că..., a da de știre că ..., a aduce la cunoștință că..., a face să se audă, să se zvonească precum că ...: *începu să scoață vorbă că a prinde o ciută nu este vro treabă mare.POP.*

a(**-i**) **scoate vorbe** (cuiva), v. **a**(**-i**) **scoate nume** (**rău**) (cuiva).

a(**-i**) **scoate vorbe că...**, v. **a**(**-i**) **scoate vorbă că...**

a scoate vorbe din traistă, a minți.

a-i scoate (cuiva) **vorbele** (**din gură**) **cu cangea**, v. **a-i scoate** (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cleștele**.

a-i scoate (cuiva) **vorbele** (**din gură**) **cu cleștele**, v. **a-i scoate** (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cleștele**.

a-i scoate (cuiva) **vorbele** (**din gură**) **cu sfredelul**, v. **a-i scoate** (cuiva) **vorba** (**din gură**) **cu cleștele**.

a scoate (sau **a stoarce**) **zer din piatră** (**seacă**), a reuși imposibilul.

scobește-te în dinți!, pune-ți pofta în cui!: *credeți c-a avut fata parte să guste vro una? nu... ș-atunci scobește-te, fata babei, în dinți!CR.*

a-și scobi dinții cu..., (*reg.*) a vorbi de rău pe...: *să-i spui... să nu-și scobească dinții cu mine c-a da de dracul.POP.*

a scorni nume (**rău**) **cuiva**, v. **a scoate nume** (**rău**) **cuiva**.

(**parcă e**) **scos de la naftalină**, **1.** (e) învechit, demodat; **2.** (e) reactualizat.

scos (**ca**) **din cutie**, dichisit, pus la patru ace.

scos din minte, v. **scos din minți**.

scos din minți (sau **din minte**), turbat de furie; smintit.

a scrâșni din dinți, v. **a scrâșni din măsele**.

a scrâșni (sau (*reg.*) **a crâșca**) **din măsele** (sau **din dinți**), a freca (de durere, de supărare) dantura superioară de cea inferioară, producând un sunet caracteristic: *Văzând el dracul că și aici n-a izbutit nimica, crâșca din măsele și crăpa de ciudă.CR.; Baba scrâșni din dinți ca apucată.EM.*

a se screme să..., a se chinui să..., a fi gata să... (fără a reuși): *de când se screme să plouă și degeaba!POP.*

a scrie cu cărbunele de pe horn, a fi începător la scris, a scrie greu și prost.

a scrie cu picioarele, v. **a vorbi cu picioarele**.

a se scrie în partea cuiva, a

semăna (cu cineva): *s-a scris în partea tătâne-su.POP.*

a nu-i scrie (cuiva) **negri ți-s ochii**, v. **a nu-i spune** (cuiva) **negri ți-s ochii**.

a scrie pe apă (sau **pe lumânare, pe mucul lumânării, pe nisip**), a uita ușor; a nu lua în serios: *nedreptățile scrie-le pe nisip, iar binefacerile pe marmoră.POP.*

a scrie pe lumânare, v. **a scrie pe apă**.

a scrie pe mucul lumânării, v. **a scrie pe apă**.

a scrie pe nisip, v. **a scrie pe apă**.

scris cu cheie, scris cifrat.

a-și scuipa bojocii, v. **a-și scuipa plămânii**.

a scuipa departe, v. **a scuipa de sus**.

a scuipa de sus (sau **departe**), (*reg.*) a fi mândru, îngâmfat.

a scuipa foc (**de mânie**), a-și ieși din fire de mânie.

a-și scuipa (sau (*reg.*) **a-și stupi**) **în sân**, a face gestul de a scuipa (în sân), pentru a se feri de o primejdie sau a-i trece frica: *Alții mai fricoși își stupeau în sân, menind-o ca să se întoarcă pe capul aceluia care a trămis-o.CR.*

a-și scuipa plămânii (sau (*reg.*) **bojocii**), (*înv.* și *fam.*) **1.** (despre bolnavii de tuberculoză) a expectora des; **2.** (*fig.*) a depune eforturi serioase (cu riscul pierderii sănătății) pentru a realiza ceva.

a scuipa sânge, (*pop.*) a avea o hemoptizie: *suflă comandă la toți, înainte și-ndărăt, până scuipi sânge din piept.POP.*

a-și scuipa sufletul (**cu...**), a se chinui cu...; a depune eforturi uriașe pentru a instrui, a educa pe...: *Până l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dânsul.CR.*

a se scula cu curul (sau **cu dosul, cu fundul**) **în sus** sau **a se scula cu fața la pernă** (sau **la cearșaf, pe piciorul stâng**) a fi bosumflat, prost dispus, pus de ceartă: *văd eu că te-ai sculat, azi, cu curu-n sus și toate-ți put.POP.*

a se scula cu dosu-n sus, v. **a se scula cu curu-n sus**.

a se scula cu fața la cearșaf, v. **a se scula pe piciorul stâng**.

a se scula cu fața la pernă, v. **a se scula cu curu-n sus**.

a se scula cu fundu-n sus, v. **a se scula cu curu-n sus**.

a se scula cu noaptea-n cap, a se trezi dis-de-dimineață: *Dar ce ai pățit, măi pahonțule, de te-ai sculat cu noaptea în cap și faci așa larmă?CR.*

a se scula cu sabie, v. **a pune mâna pe sabie**.

a i se scula (cuiva) **de...**, v. **a i se scula** (cuiva) **să...**

a (se) scula de la masă, v. **a (se) pune la masă**.

a se scula deodată cu soarele, a se scula la răsăritul soarelui, dis-de-dimineață.

a se scula din pulbere, v. **a se ridica din pulbere**.

a se scula din pulberi, v. **a se ridica din pulbere**.

a se scula în capul oaselor, v. **a sta în capul oaselor**.

a scula (sau **a ridica, a pune**) **în picioare** (pe cineva), **1** a pune în mișcare, a mobiliza; **2.** a produce agitație, tulburare: *Împăratul, chiar în puterea nopții, se scoală, rădică toată curtea în picioare.CR.*; **3.** a răscula.

a scula în tălpi (pe cineva), v. **a fi în tălpi**.

a i se scula o idee (cuiva), (*fam.*) a-i veni o idee (ciudată), o toană (cuiva).

a se scula pe piciorul stâng, v. **a se scula cu curu-n sus**.

a i se scula (cuiva) **să...** (sau

de...), (*fam.*) a se hotărî (brusc) să ..., a dori (pe moment) să... ; (*p. ext.*) a i se năzări să...

a scula (sau **a deștepta, a trezi**) **și morții**, a face un zgomot asurzitor.

a i se scurge (cuiva) **inima**, v. **a i se scurge** (cuiva) **ochii**.

a i se scurge (cuiva) **ochii** (sau **inima**) (după cineva sau după ceva), a se uita cu plăcere, cu dragoste (la cineva sau la ceva), a ține mult (la cineva sau la ceva); a dori cu pasiune (ceva sau pe cineva): *fata de împărat, tot uitându-se la el, i se scurgeau ochii după frumusețea și după boiul lui.POP.*

a-și scurge ochii de lacrimi, v. **a i se scurge ochii**.

a-și scurge ochii în lacrimi, v. **a i se scurge ochii**.

a i se scurge ochii sau **a-și scurge ochii de lacrimi** (sau (*înv.*) **în lacrimi**), a plânge până la secarea lacrimilor sau până la slăbirea vederii: *nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri, nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.EM.*

a-l scurma la inimă (pe cineva), (*înv.* și *reg.*) a-l tulbura; a-l nemulțumi pe cineva; (*pop.*) a-l râcâi la inimă pe cineva, (*reg.*) a-l scormoni la inimă pe cineva.

a-l scurma paralele în pungă (pe cineva), (*reg.*) a fi risipitor.

a-l scurma șerpii la burtă (pe cineva), (*reg.*) a-i fi foarte foame (cuiva).

a i-o scurta (cuiva), v. **a scurta vorba cuiva**.

a scurta (sau **a tăia**) **cărările** (sau **drumurile, potecile**) **cuiva**, (*reg.*) **1.** a îngrădi libertatea de acțiune a cuiva; **2.** a pune în pericol viața cuiva: *nu cumva să-ți iasă vro dihanie ceva înainte și să-ți scurteze cărările.CR.*

a scurta de limbă (pe cineva), v. **a scurta limba cuiva**.

a scurta de o palmă (pe cineva), a tăia capul cuiva.

a scurta din cale, a mai străbate o parte din drum: *Decât ne-om tot învârti și ciomoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale.CR.*

a scurta drumurile cuiva, v. **a scurta cărările cuiva**.

a scurta ghearele cuiva, a limita puterea cuiva; a pune pe cineva în imposibilitate de a face rău.

a scurta limba cuiva sau **a scurta de limbă** (pe cineva), (*înv.*) a tăia limba cuiva.

a scurta nasul (cuiva), v. **a tăia nasul** (cuiva).

a i se scurta pasul (cuiva), (*reg.*) a agoniza.

a scurta potecile cuiva, v. **a scurta cărările cuiva**.

a i se scurta potecile (cuiva), (*reg.*) a nu mai fi liber să facă ce vrea; a nu mai avea acces undeva.

a se scurta teiele, (*reg.*) a fi în criză de timp, a fi zor, a nu mai prididi.

a-i scurta viața (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a omorî (pe cineva): *te-or prinde și te-or duce la Suceava-n starostie, să-ți scurteze viața ție.POP.*

a scurta vorba (cuiva) sau **a i-o scurta**, a împiedica (pe cineva) să vorbească.

scurtă socoteală, v. **scurtă vorbă**.

scurtă vorbă (sau **socoteală**), fără a mai pierde timpul; fără multă vorbă: *și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca.CR.*

(la) scurtă vreme (sau **scurt timp**) **după (ce)...** sau (*înv.*) **scurt după...**, (la) puțină vreme după..., imediat după...; curând după...: *scurt timp după aceea, a dat ortul popii.*

scurtă vreme înainte de..., v. **scurt timp înainte de...**

scurt după..., v. **(la) scurtă vreme după (ce)...**

scurt la stat, mic de statură: *un popă, îmbrăcat în strae-sărăcuțe, scurt la stat, smolit la față.CR.*

scurt pe doi, v. **scurt și cuprinzător.**

(și) scurt și cuprinzător sau (*fam.*) **scurt pe doi**, fără multă vorbă: *și scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună ca un băiat de treabă.CR.*

(la) scurt timp după (ce)..., v. **(la) scurtă vreme după (ce)...**

scurt timp (sau **scurtă vreme**) **înainte de...**, cu puțin timp înainte de...

a se scuti cu viață, v. **a(-și) scuti viața.**

a(-și) scuti viața sau **a se scuti cu viață**, (*înv.*) a scăpa cu viață dintr-o mare primejdie.

a scutura blana (sau **cojocul**, **nădragii**) **cuiva** sau **a scutura de pureci pe...**, (*pop.*) a bate pe ...

a scutura de cânepa-dracului pe..., v. **a lua de cânepa-dracului pe...**

a scutura de moț pe..., v. **a lua de cânepa-dracului pe...**

a scutura de pureci pe..., v. **a scutura blana cuiva.**

a-l scutura frigurile pe..., **1.** a avea un acces de friguri, a avea frisoane; **2.** a fi bolnav de malarie.

a scutura mâna cuiva, a saluta pe cineva luându-i mâna, strângându-i-o (cu putere) și mișcându-i-o repetat (și energic) în sus și în jos, în semn de (mare) afecțiune, bucurie etc.: [î]*mi scutura mâna și zbura pe scări, în jos.EM.*

a scutura nădragii cuiva, v. **a scutura blana cuiva.**

a(-și) scutura praful (sau **pulberea**) **de pe** (sau **din**) **picioare**, (*înv.*) a renunța definitiv la...

a(-și) scutura praful din picioare, v. **a(-și) scutura praful de pe picioare.**

a(-și) scutura pulberea de pe picioare, v. **a(-și) scutura praful de pe picioare.**

a(-și) scutura pulberea din picioare, v. **a(-și) scutura praful de pe picioare.**

a-și scutura purecii, (*reg.*) a scăpa de sărăcie.

(mii de) scuze! sau **scuzele mele!**, (formulă de politețe) vă rog să mă scuzați!, pardon!, iertați(-mă)!

scuzele mele!, v. **(mii de) scuze!**

seamănă, dar nu răsare, nu seamănă deloc.

(și) seara și dimineața și (într-)amiazăzi, v. **și dimineața și seara (și amiazăzi).**

seară bună!, v. **bună seara!**

(parcă) se bat turcii la gura lui, (despre oameni) **1.** mănâncă lacom; **2.** vorbește foarte repede.

a seca inima cuiva, v. **a seca la inimă pe...**

a seca la ficați pe..., v. **a roade la ficați pe...**

a seca (sau **a frige**) **la inimă pe ...** sau **a seca inima cuiva** (sau **a-și seca inima**, (*pop.*) a (-și) provoca o durere, o supărare mare: *să nu-ți sece inima, cum ai secat tu pe-a mea.POP.; M-am pripit eu la iubit, inimioara rău mi-am fript.POP.*

a secat țâța caprei, a înțărcat bălaia.

se cheamă (vorba) că..., se zice că..., cică; va să zică.

secundă de secundă, v. **secundă după secundă.**

secundă după (sau **de**) **secundă** sau **în toată secunda**, în fiecare moment; continuu, întruna, mereu, necontenit, neîncetat, clipă de clipă, fără contenire, fără încetare, fără întrerupere, fără oprire, în tot momentul, minut de minut, tot timpul.

se dărâmă pământul?, v. **nu se dărâmă pământul.**

(nu) se face gaură (sau **bortă**)

în cer, (nu) e mare lucru, (nu) e nici o nenorocire: *doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom ști și noi ce lucru te amărăște.POP.*

se îngroașă gluma, v. **se îngroașă treaba.**

se îngroașă lucrul, v. **se îngroașă treaba.**

se îngroașă treaba (sau **gluma**, **lucrul**), lucrurile iau o turnură serioasă; nu mai e de glumă: *dacă vede și vede mâța că se-ngroașă gluma, se duce la căsap.POP.*

se înțelege (de la sine) (**că...**) sau **e de la sine înțeles** (**că...**), este evident, limpede, lămurit (că...), fără îndoială (că...), nu încape îndoială (că...): *Ce privești zâmbind în unde? Ești frumoasă, se-nțelege.EM.*

a semăna ca două picături (**de apă**) (cu cineva), a semăna perfect, până la confuzie (cu cineva): *Oricât de deosebiți ar fi oamenii după clime și rase, demagogia îi face să semene ca două picături de apă întreolaltă.EM.*

a semăna leit poseclit (cu cineva), v. **a fi leit** (**poleit**) (cu cineva).

a semăna neghină în urechile cuiva, a provoca discordie, zâzanie: *vicleanul semănînd neghină în urechile împăratului.DOS.*

a semna în alb, a iscăli un document înainte de a fi completat.

a semna la nas pe..., (*înv.*) a pedepsi cu stigmatizarea la nas pe ...

semn bun (sau **rău**), prevestire (ne)favorabilă: *Aista nu-i semn bun, după cât știu eu.CR.*

semn rău, v. **semn bun.**

(cum) nu se poate mai..., v. **cât se poate de...**

se prea poate, este (foarte) posibil; tot ce se poate: *Fănică al tău și Mitică al meu... n-or fi având cumva și ei uneori oarecare dreptate? ... lucru care, de! poate că... se prea poate...CAR.*

a i-o servi ca pe tavă (cuiva), (*fam.*) a-i spune de la obraz (ceva cuiva).

a servi de trambulină (cuiva), a ajuta (pe cineva) să parvină.

a servi o lecție (cuiva), a avea o comportare care să prilejuiască tragerea unor învățăminte.

a-l servi (**ca**) **pe tavă** (pe cineva) sau **a-i aduce** (sau **a-i da**) (**ca**) **pe tavă** (cuiva), a-l servi foarte bine, cu tot dichisul (pe cineva); a-i aduce totul de-a gata (cuiva).

(sunt) servitorul dumitale, v. **(sunt) șerbul dumneavoastră.**

(sunt) servitorul dumneavoastră, v. **sunt) șerbul dumneavoastră.**

(acum) se schimbă chestiunea, v. **(acum) se schimbă vorba.**

(acum) se schimbă socoteala, v. **(acum) se schimbă vorba.**

(acum) se schimbă vorba (sau **socoteala**, **chestiunea**), (acum) e o altă situație: *dar acum se schimbă vorba: o cale scurtă de 2 poște... nu se potrivește c-o întindere de șese poște lungi.CR.*

se vede că... sau **se vede treaba** (sau **lucrul**) **că...**, e probabil că ...: *se vede lucru că și moș Nichifor era făcut pe drumuri.CR.; Dumneata ai uitat se vede că... amicul nostru stă cu halba ridicată deasupra frunții închipuitului său rival.CAR.*

se vede cât de colo că..., se vede de departe, de la o poștă că ...; e evident că...

se vede lucrul că..., v. **se vede că...**

se vede treaba că..., v. **se vede că...**

a-și sfărâma capul (sau **mintea**), a depune eforturi intelectuale (foarte) mari pentru însușirea unor cunoștințe, pentru aflarea unor informații (științifice) etc.; a se gândi intens (și continuu) la găsirea celei mai potrivite soluții pentru o anumită situație, la ieșirea dintr-o dificultate etc.; a-și frământa mintea, (*fam.*) a-și stoarce creierii, a-și sparge capul, a-și bate capul: *oricât îmi sfărm capul cum să-l prăpădesc, cu el nu-i chip s-o scot la cale după legile noastre.POP.*

a sfărâma măselele (cuiva), a bate violent peste maxilare (pe cineva).

a-și sfărâma mintea, v. **a-și sfărâma capul**.

a (se) sfătui cu capul (său), v. **a (se) sfătui (cu el** sau **cu sine) însuși**.

a (se) sfătui cu gândul (său), v. **a (se) sfătui (cu el** sau **cu sine) însuși**.

a (se) sfătui cu el (sau **cu sine**) **însuși** sau **a (se) sfătui cu gândul** (sau **cu capul**) **(său)**, (*înv.* și *pop.*) a medita: *stă el oleacă și se sfătuiește cu gândul.CR.*

a-și sfii cuvântul, (*înv.*) a se feri, a se teme să spună în mod deschis ceea ce gândește.

a-și sfii inima, (*înv.*) a se simți rușinat: *lumina parii iubeam și inima nu-mi sfiam, ci m-am apropiat de ea, cu cuget curat.PANN.*

sfânta carte, (*înv.*) studiul teologiei: *acel părinte l-au învățat svânta carte.DOS.*

Sfântul Nicolae (din cui sau **de pe coardă)**, (*pop.* și *fam.*) nume dat bățului sau biciului cu care erau bătuți copiii (la școală): *de fiecare greșeală să-i ardă școlariului câte un Sfânt-Nicolai.CR.*

a-i sfârâi (cuiva) **călcâiele** (după cineva), v. **a i se aprinde** (cuiva) **călcâiele** (după cineva).

a-i sfârâi călcâiele (sau **picioarele, piciorușele**) (cuiva), (*pop.* și *fam.*) a fugi sau a merge foarte repede: *Bine că a scăpat, vai de el; acum trebuie să-i sfârâie călcâiele pe maidanul lui Bursuc.CAR.*

a-i sfârâi coliva la piept (cuiva), (*pop.*) a fi pe moarte.

a-i sfârâi cu hârbul (cuiva), a-i face farmece (cuiva).

a-i sfârâi inima (sau **sufletul**) (cuiva), (*fam.*) a fi emoționat, neliniștit.

a-i sfârâi inima (după cineva), v. **a i se aprinde călcâiele** (după cineva).

a-i sfârâi inima de dorul..., a dori foarte mult.

a-i sfârâi picioarele (cuiva), v. **a-i sfârâi călcâiele** (cuiva).

a-i sfârâi piciorușele (cuiva), v. **a-i sfârâi călcâiele** (cuiva).

a-i sfârâi sufletul (cuiva), v. **a-i sfârâi inima** (cuiva).

a-i sfârâi târtița după băieți, (despre fete) a avea chef de băieți, a-i arde de băieți.

a (o) sfârși cu..., a rupe relațiile cu...; a nu mai sta de vorbă cu...; a o termina cu...

a o sfârși cu viața, a se sinucide.

a se sfârși de..., a-și bate capul, a depune eforturi pentru ...

a sfârși de cheltuială (sau **din chelciug**), (*reg.*) a rămâne fără nici un ban, a fi lefter.

a se sfârși de la inimă (sau **pe picioare**), a-i veni rău; a leșina: *sfârșindu-se de la inimă, se moaie din balamele și cade pe un scaun. CAR.*

a sfârși din chelciug, v. **a sfârși de cheltuială**.

a i se sfârși inima (cuiva) sau **a se sfârși la inimă**, **1.** a fi îndurerat; a se lăsa cuprins de tristețe: *inima îi să sfârșea, dar îndat'să stăpânea și durerii nu să da. POP.*; **2.** a fi foarte obosit, epuizat: *că de când mă tot muncesc, la inimă mă sfârșesc.POP.*

a se sfârși la inimă, v. **a i se sfârși inima** (cuiva).

a se sfârși pe picioare, v. **a se sfârși de la inimă**.

a-și sfârși suflarea, (*înv.*) a fi în agonie, a fi pe pragul morții.

a i se sfârși zilele (cuiva), a muri: *Vai de mine și de mine, că, bine zici, fata mea; se vede că i s-au sfârșit mititelului zilele!CR.*

a (i se) sfâșia inima (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a (i se) sfâșia rărunchii (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a (i se) sfâșia sufletul (cuiva), v. **a (i se) rupe inima** (cuiva).

a siguripsi vama, (*înv.*) a achita (sau a percepe) taxele vamale pentru transportul unui obiect.

a (se) sili la drum, (*înv.*) a merge repede.

a se simți (ca) acasă (sau **la el acasă, acasă la el, în toate ale lui**), **1.** a avea sentimentul că se află într-un mediu familiar, înconjurat de lucruri și de persoane cunoscute;; **2.** a nu se simți stânjenit sau jenat de nimic, a-i fi (foarte) bine undeva sau la cineva.

a se simți (ca) acasă la el, v. **a se simți (ca) acasă.**

a se simți capabil să..., v. **a fi în stare să...**

a se simți ca peștele în apă, v. **a trăi ca peștele în apă.**

a se simți cu musca pe căciulă, v. **a fi cu musca pe căciulă.**

a se simți cu musca pe nas, v. **a fi cu musca pe căciulă.**

a se simți dator să..., a se crede obligat să...: *Mă simt în seara asta dator să vă previn.TOP.*

a (se) simți greu la inimă, a i se face greață, a vomita.

a se simți în largul lui, v. **a se simți (ca) acasă.**

a se simți în stare să..., v. **a fi în stare să...**

a se simți în toate ale lui, v. **a se simți (ca) acasă.**

a se simți (ca) la el acasă, v. **a se simți (ca) acasă.**

a se simți la largul lui, v. **a fi în largul lui.**

a se simți (ca) la mama acasă, a se simți în largul lui, a se simți foarte bine.

a nu(-l) simți nici pământul, v. **a nu(-l) ști nici pământul.**

a simți o strângere de inimă, v. **a avea o strângere de inimă.**

a simți (sau **a prinde**) **pulsul**, a înțelege sau a intui exact o situație, o stare de lucruri, cursul unor evenimente etc.

a se simți (sau **a-i fi**) **rău**, a fi bolnav: *nu mi-i rău, dar o să mor, că de mult mă arde-n dor.POP.*

a simți (o) slăbiciune, v. **a avea (o) slăbiciune.**

a simți tragere de inimă, v. **a avea tragere de inimă.**

a se simți trup din trupul cuiva, v. **a fi trup din trupul cuiva.**

a simți un gol în stomac, v. **a simți un gol la stomac.**

a simți un gol la (sau **în**) **stomac**, **1.** a fi flămând; **2.** a avea o emoție foarte puternică.

singur cuc, singur de tot, izolat.

singur (sau **însuși**) **cu chipul său**, (*înv.*) însuși, în persoană.

singur de la sine, v. **de sine.**

singur de sine, v. **de sine.**

singur din sine, v. **de sine.**

singur dintru sine, v. **de sine.**

a se situa mai presus de..., v. **a fi mai presus de...**

situație explozivă, situație tensionată, critică.

slabă nădejde, puțin probabil.

slab ca un ogar, foarte slab.

slab de inimă, milos.

slab (sau (*iron.*) **gras**) **de-i poți număra coastele**, foarte slab: *îi ieși înainte o cățelușă bolnavă ca vai de capul ei și slabă de-i numărai coastele.CR.*

slab de minte, prostănac: *o ba-*

bă ... avea trei feciori înalți ca niște brazi și tari de vârtute, dar slabi de minte.CR.

slavă Domnului, slăvit fie Dumnezeu: *curechiu în poloboc, slavă Domnului!CR.*

a i se slăbi balamalele (cuiva), v. **a-i slăbi balamalele** (cuiva).

a-i (sau **a i se**) **slăbi** (sau **a i se muia**) **balamalele** (cuiva) sau **a nu-l mai ține balamalele** (pe cineva), a-și pierde vigoarea.

a slăbi ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură.**

a slăbi din chingi (pe cineva), **1.** a lăsa chinga (calului) mai lejeră; **2.** (*fig.*) a lăsa (pe cineva) să-și tragă sufletul, a lăsa mai în voie (pe cineva).

a slăbi din frâu, v. **a slobozi frâul.**

a nu slăbi din goană (pe cineva), a goni, a urmări într-una pe cineva: *și din goană nu-i slăbea.POP.*

a slăbi din rădăcină, v. **a tăia din rădăcină.**

a slăbi piedica (cuiva), v. **a strânge piedica** (cuiva).

a-i slăbi rânza (cuiva), (*pop.*) a sărăci.

a slăbi (ca o) scândură, v. **a se usca (ca o) scîndură.**

a slobozi frâul sau **a slăbi din frâu**, a lăsa slobod.

a slobozi glas, a țipa, a răcni.

a slobozi pârjol, v. **a da pârjol.**

a(-i) slobozi sânge (cuiva), v. **a(-i) lua sânge** (cuiva).

slovă veche, v. **literă veche.**

a sluji de chezaș pe cineva, v. **a fi chezaș pentru cineva.**

a sluji până în tindă (pe cineva), a face treaba prost, de mântuială: *vrednicia-ți mi-e oglindă, că m-ai slujit până-n tindă.PANN.*

a sminti de la învățătură (pe cineva), a stânjeni, a tulbura, a împiedica de la învățătură (pe cineva): *vai de școlarii care-l sminteau de la învățătură!CR.*

a smulge aplauze(le) (cuiva), v. **a culege aplauze(le)** (cuiva).

a smulge masca cuiva, v. **a-și scoate masca.**

a snopi în bătăi (pe cineva), a bate zdravăn (pe cineva).

a socoti băbește, v. **a o lua băbește.**

a se socoti plătit (față de cineva), v. **a fi plătit** (față de cineva).

soi rău, v. **poamă rea.**

a solicita (o mână de) ajutor (cuiva), v. **a cere (o mână de) ajutor** (cuiva).

a solicita ajutorul (cuiva), v. **a cere (o mână de) ajutor** (cuiva).

a solicita cuvântul, v. **a lua cuvântul.**

a solicita o mână de ajutor (cuiva), v. **a cere o mână de ajutor** (cuiva).

(îți vine) s-o mănânci (de vie), v. **(îți vine) să-l mănânci (din ochi).**

(îți vine) s-o mănânci (din ochi), v. **(îți vine) să-l mănânci (din ochi).**

somn călugăresc (sau **popesc**), somn profund și îndelungat: *Trageți apoi un somn adevărat călugăresc!CAR.*; *Apoi se culcă cu capul pe dânșii și, nemaifiind supărat de nimene, trase Ivan un somn de cele popești.CR.*

somn popesc, v. **somn călugăresc.**

a sonda (sau **a tatona, a pipăi**) **terenul**, a se informa înainte de a întreprinde ceva.

(măcar) s-o pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(măcar) s-o picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) s-o pici cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

(nici) s-o picuri cu ceară, v. **(nici) să mă pici cu ceară.**

soră cu moartea, foarte puternică, cumplită: *I-au prins și i-au tras o bătaie soră cu moartea.*

soră de scoarță, (*pop.*) soră vitregă: *Această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță și de mama cea vitregă.CR.*

a sorbi cu ochii pe..., v. **a sorbi din ochi pe...**

a sorbi (sau **a mânca**) **din ochi** (sau **cu ochii**) **pe...** sau **a pierde** (sau **a prăpădi**) **din ochi** (**de drag**) **pe...**, a se uita cu drag la ..., a iubi foarte mult pe...: *Harap Alb o prăpădea din ochi, de dragă ce-i era.CR.; Și de dragi unul altuia ei din ochi se prăpădesc.EM.*

a sosi la măsura vârstei, v. **a(-și) veni la vârstă.**

a sosi la măsură de vârstă, v. **a(-și) veni la vârstă.**

a-i sosi timpul (cuiva sau la ceva), v. **a-i fi timpul** (cuiva sau la ceva).

a-i sosi (sau **a-i veni**) **tipicul** (la ceva), (*reg.*) a sosi momentul potrivit (pentru ceva), a veni vremea (pentru ceva): *i-a venit tipicul și la cojoc, s-a răcit vremea.POP.*

s-o spui (sau **să i-o spui**) **lui mutu** (**de la Manutanță**)**!**, spune-i altuia mai credul!

a-și sparge capul, **1.** a suferi o fractură a calotei craniene; **2.** a se chinui, a se frământa să rezolve o problemă: *o noapte întreagă consultă dicționarul favorit, citește, scrie, calculează, își sparge capul cu meditația.CAR.*

a sparge casa cuiva, v. **a strica casa cuiva.**

a se sparge cheful, a se isprăvi cheful: *toată noaptea a fost masă mare la băcanul din colț; acu d-abia s-a spart cheful.CAR.*

a (se) sparge gașca, a (se) risipi, a (se) desface o clică, o cârdășie, o tovărășie.

a (se) sparge (sau **a (se) rupe**) **gheața**, a (se) face începutul; a începe.

a se sparge (ceva) **în capul cuiva**, v. **a cădea** (ceva) **în capul cuiva.**

a sparge norma, **1.** a ieși în afara normei; **2.** a depăși norma.

a se sparge (ceva) **pe capul cuiva**, v. **a cădea** (ceva) **în capul cuiva.**

a-și sparge pieptul (**vorbind** sau **strigând**), a striga din răsputeri.

a (se) sparge tăcerea, v. **a (se) curma tăcerea.**

a sparge (sau **a tăia, a strica**) **țelina**, a desțeleni.

spart la mână, v. (**cu**) **mână spartă.**

a se spăla ca mâța, v. **a se spăla ca pisica.**

a se spăla (sau **a mătura**) **ca pisica** (sau **ca mâța**), a se spăla (sau a mătura) de mântuială.

a spăla cu ou și cu oțet (pe cineva), v. **a face cu ou și cu oțet** (pe cineva).

a spăla cu sânge insulta, v. **a spăla cu sânge rușinea.**

a spăla cu sânge ocara, v. **a spăla cu sânge rușinea.**

a spăla cu (sau **în**) **sânge rușinea** (sau **insulta, ocara**), a ucide pe autorul insultei (sau ocării): [toți] *au hotărât crunt război împotriva Troadei, spre a spăla în sânge ocara suferită.CAR.*

a spăla în sânge insulta, v. **a spăla cu sânge rușinea.**

a spăla în sânge ocara, v. **a spăla cu sânge rușinea.**

a spăla în sânge rușinea, v. **a spăla cu sânge rușinea.**

a-și spăla mâinile (de...), v. **a se spăla pe mâini (de...).**

a spăla obrazul de rușine, (*reg.*) a ieși basma curată.

a-și spăla păcatele, a-și ispăși, a-și plăti păcatele: *chilia solitară a puicuței, ce își spălă a trecutului păcate prin asceza cea obscură.EM.*

a se spăla pe mâini (**de...**) sau **a-și spăla mâinile** (**de...**), **1.** a nu mai beneficia de...: *văzu că s-a spălat pe mâini de vasul de botez.POP.*; **2.** a nu-și asuma răspunderea: *treaba voastră, eu mă spăl pe mâini!*

a spăla (sau **a șterge, a rade**) **putina**, (*pop.* și *fam.*), a fugi, a pleca din fața unui pericol, a unei situații neplăcute; a pleca pe furiș, a o șterge: *Când un casier spală putina și lasă în casă tufă de Veneția, se cheamă că a plecat la Mărul Roșu.CAR.*

a spăla rufele murdare în familie, a păstra discreție asupra neînțelegerilor, conflictelor intestine: *Rufele murdare, domnule, trebuiesc spălate în familie, cum zice francezul!CAR.*

spălătură de ploscă, (*pop.*) băutură alcoolică.

a se speria ca dracul de tămâie, v. **a se teme ca dracul de tămâie**.

a speria lumea, a uimi, a ului, a lăsa cu gura căscată: *tânăra doftoroaie, din zi în zi, speria mai tare lumea cu falaitarurile, cu catifelele, cu blănurile, cu diamanticalele dumneaei.CAR.*

a i se speria (sau **a-i fugi**) **somnul** (cuiva), a nu mai putea dormi: *mi-a sărit o scânteie pe nas și mi s-a speriat somnul, de parcă am dormit o noapte întreagă.CR.*

a se speria și de umbra lui, a fi deosebit de fricos.

spirit de echipă, legătură (sufletească), colaborare între membrii unei echipe.

a spânzura la ciochină, v. **a pune la ciochină**.

a spânzura la ciochine, v. **a pune la ciochină**.

a-i spori ca la rac, v. **a da înapoi ca racul**.

spre cea mai multă parte, v. **în** (**cea mai**) **mare parte**.

spre chipul..., (*înv.*) ca pentru...

spre cinstea (cuiva), v. **în cinstea** (cuiva).

spre direapta, v. **în dreapta**.

spre dreapta, v. **în dreapta**.

spre (sau **pentru**) **folos**(**ul**) (cuiva), (*loc. adj.* și *adv.*) în interesul, în beneficiul, în avantajul (cuiva).

spre pildă, v. **de pildă**.

spre (sau (*înv.* și *reg.*) **despre**) **primăvară**, (*loc. adv.*) în ajun de primăvară.

spre priveliște, v. **în priveliște**.

spre seară, v. **pe seară**.

spre semn că..., v. **în semn de...**

spre semn de..., v. **în semn de...**

spre semnul..., v. **în semn de...**

spre stânga, v. **în stânga**.

spre știință, (*loc. adv.*) ca să (se) știe: *în urmă veni și pământul, ca să ieie și el spre știință îndatorirea lui. POP.*

spre toamnă, (*loc. adv.*) spre sfârșitul verii sau începutul toamnei: *spre toamnă dacă-i veni, tu cu altul mă-i găsi.POP.*

spre trufă, v. **în trufă**.

spre trufie, v. **în trufă**.

a spulbera speranțele (cuiva), v. **a nărui speranțele** (cuiva).

a spuma de ciudă, v. **a clocoti de mânie**.

a spuma de furie, v. **a clocoti de mânie**.

a spuma de mânie, v. **a clocoti de mânie**.

a spumega de ciudă, v. **a clocoti de mânie**.

a spumega de furie, v. **a clocoti de mânie**.

a spumega de mânie, v. **a clocoti de mânie**.

a spune baliverne, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a spune bongoase, (*reg.*) a istorisi snoave: *Știe a spune bongoase și conocăria pe la nunți.CR.*

a spune ca apa (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune ca de pe carte, v. **a vorbi ca din carte.**

a spune ca din carte, v. **a vorbi ca din carte.**

a spune (sau **a crede, a înșira, a visa**) **cai verzi pe pereți**, a spune (sau a crede, a înșira, a visa) lucruri irealizabile, imposibile, minciuni, bazaconii: *Ia, păziți-vă mai bine treaba și nu-mi tot spuneți cai verzi pe păreți.CR.*

a spune ca pe apă (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune ca pe Tatăl Nostru (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a nu (**putea**) **spune** (**nici**) **cârc**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pis.**

spune curat!, vorbește lămurit, fără ascunzișuri!

a-și spune cuvântul, a-și expune punctul de vedere.

a spune de-a rostul (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune de la inimă, v. **a grăi de la inimă.**

a spune de la obraz (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a spune de rost (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune drept, a spune adevărul, a fi sincer: *urât mi-a fost în vieața mea omul viclean și lingău, drept să-ți spun, dragul mamei.CR.; și pentru ce n-aș spune drept?CAR.*

a spune drept ca neamțul, a spune verde, fără înconjur.

a-i spune gândul, v. **a-i spune inima.**

a spune gogoși (**de tufă**), v. **a vinde gogoși** (**de tufă**).

a-i spune (sau **a-i zice**) **inima** (sau **gândul**), a presimți ceva: *ne zice gândul că vei pieri.POP.*

a spune (**verde**) **în față**, v. **a spune** (**verde**) **în ochi.**

a spune (**verde**) (**românește** sau **moldovenește**), **în ochi** (sau **în față**), a vorbi deschis, fără rețineri: *Și dacă aveți ceva de zis, nu vă sfiiți; spuneți verde, moldovenește, ca la niște frați ce vă suntem.CR.; fiecare e liber să aibă orice opiniune și să și-o spună în față.CAR.*

a spune (sau **a vorbi**) **ceva la adresa cuiva**, a spune (sau a vorbi) ceva cu privire la cineva.

a spune curat, a vorbi fără ocolișuri, deschis, limpede: *Să le spui curat că m-am însurat c-o mândră crăiasă, a lumii mireasă.POP.; Eu vă scriu, v-o spun curat, ca să am, de nu dreptul, dar cel puțin pretestul de-a pretinde un răspuns.EM.*

a spune la gogoși, v. **a înșira la gogoși.**

a nu (**putea**) **spune** (**nici**) **miau**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pis.**

a nu (**putea**) **spune** (**nici**) **mâlc**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pis.**

a nu (**putea**) **spune** (**nici**) **mâr**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pis.**

a spune (**la**) **minciuni**, a minți: *Să nu spun minciuni, dar Ipate se îmbogățise însutit și înmiit.CR.; Acolo* [nevolnicii] *cârpească cu minuni pereții de chilie și spună la minciuni.EM.*

a o spune moldovenește, v. **a o lua pe moldovenește.**

a spune moș pe groș, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a spune multe și mărunte, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a spune (sau **a scrie**) **muscă pe perete**, a spune (sau a scrie) lucruri incredibile.

a nu-i spune (cuiva) **negri ți-s ochii**, v. **a nu-i zice** (cuiva) **negri ți-s ochii.**

a nu (**putea**) **spune nici cârc**, v. **a nu** (**putea**) **zice nici pâs.**

a nu spune, nici da, nici ba, v. **a nu zice nici da, nici ba.**

a spune (sau **a zice, a grăi**)

oblu, (*reg.*) a vorbi deschis, fără ocolișuri.

a(-i) spune păsul (cuiva), a se destăinui, a se plânge (cuiva): *să te duci la împăratul țării acesteia... și să-i spui tot păsul.POP.*

a spune pe de rost (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune pe dinafară (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a spune (sau **a zice**, **a chema**, **a striga**) **pe nume**, a rosti numele cuiva, a numi pe cineva; (*p.ext.*) a spune direct, fără ocolișuri, de la obraz: *blând pe nume el o cheamă.EM.*

a spune (sau **a vorbi**) **ponciș**, (*pop.*) a vorbi fără menajamente, pe șleau.

a spune prăpăstii, a spune baliverne, minciuni, prostii: *Părinții noștri ne spun prăpăstii de necrezut despre starea vieții publice în tinerețea lor.CAR.*

a spune (sau **a zice**) **rupt-ales**, (*înv.* și *reg.*) a spune clar, lămurit; a spune de la obraz: *io-ți spun bade rupt-ales, că nu pot să te iubesc.POP.*

a spune una groasă, a spune o minciună gogonată.

a spune una încornorată, a exagera, a înflori.

a spune verde, românește, v. **a spune românește, în ochi**.

a spune verzi și uscate, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a spune vorbe (**mari** și) **late**, a spune vorbe pompoase, dar lipsite de miez.

a spune vrute și nevrute, v. **a îndruga verzi și uscate**.

a spurca cum îi vine la gură, v. **a certa cum îi vine la gură**.

a-l spurca pupăza (pe cineva), **1.** a auzi, pe nemâncate, pupăza cântând pentru prima oară într-un an; **2.** (*glumeț*) a vedea o femeie (goală).

a sta baltă, v. **a rămâne baltă**.

a-i sta (sau **a-i ședea**, **a-i veni**) **bine** (sau **frumos**, **rău**) (ceva cuiva), a (nu) i se potrivi (ceva cuiva): *în negru, gură dulce, frumos o să-ți mai șadă.EM.; ochii lui cei moi și străluciți se pierdură iar în acea intensivă visătorie care stă câteodată atât de bine băieților.EM.*

a sta buzău, a sta bosumflat, îmbufnat.

a sta (sau **a ședea**) **ca cioara în par** (**și găina între lemne**), a fi într-o situație neplăcută; a fi în aer.

a sta ca cocostârcul, a sta singur.

a-i sta calea cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a-i sta calea cruci (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a sta ca o cadână, fără a face nici o treabă.

a sta ca o curcă (**beată** sau **plouată**), v. **a fi ca o curcă** (**beată** sau **plouată**).

a sta ca o găină (**beată** sau **plouată**), v. **a fi ca o curcă** (**beată** sau **plouată**).

a sta ca o mireasă, **1.** a sta degeaba: *pune mâna pe sapă, nu sta ca o mireasă!*; **2.** a fi timid.

a sta ca o plăcintă, a fi placid, a fi comod, nesimțit: *ce stai ca o plăcintă și nu pui mâna pe mătură?POP.*

a sta ca o pomană țigănească, a sta degeaba.

a sta ca pe ace (sau **pe cărbuni**, **pe ghimpi**), a arde de nerăbdare: *stătuse ca pe ghimpi la biserică. POP.*

a sta ca pe cărbuni, v. **a sta ca pe ace**.

a sta ca pe ghimpi, v. **a sta ca pe ace**.

a-i sta ca piperu-n nas (cuiva), a nu-i fi pe plac (cuiva).

a sta (sau **a se pune**) **cap la cap** (**cu...**), a se sfătui (cu...).

a sta (sau **a trăi**) **ca puiul în**

găoace, (*reg.*) a sta (sau a trăi) retras, izolat, singuratic, a fi resemnat, tăcut.

a-i sta (cuiva) **capul unde-i stau picioarele**, v. **a-i sta** (cuiva) **capul unde-i stau tălpile**.

a-i sta (cuiva) **capul unde-i stau tălpile** (sau **picioarele**), a i se tăia capul (cuiva): *dacă până mâne demineață n-a fi podul gata, moșnege, are să-ți steie capul unde-ți stau talpele.CR.*

a-i sta (**drag**) (cuiva) **ca sarea-n ochi**, v. **a-i fi** (**drag**) (cuiva) **ca sarea-n ochi**.

a sta ca țarca în par, a fi gata de plecare.

a sta (sau **a se uita**, **a rămâne**) **ca vițelul la poartă nouă**, a fi nedumerit, dezorientat, în fața unei situații noi, neașteptate: *ce-ai rămas așa, ca vițelul la poartă nouă?*

a sta (sau **a ședea**) **călare în** (sau **pe**) **inima cuiva**, (*pop.*) a ști tot ceea ce gândește cineva: *eu șăd călare în inima lor și, nu că mă laud, dar știu toate măruntăiele dintr-însele.CR.*

a sta călare pe inima cuiva, v. **a sta călare în inima cuiva**.

a sta chezaș pe cineva, v. **a fi chezaș pentru cineva**.

a sta chezaș pentru cineva, v. **a fi chezaș pentru cineva**.

a sta chitic, **1.** a nu se clinti (din loc); **2.** a nu scoate o vorbă.

a sta (sau **a se îngrămădi, a se strânge, a se aduna**) **ciotcă**, a sta (sau a se îngrămădi, a se strânge, a se aduna) grămadă: *băieții s-au strâns ciotcă împrejurul meu și m-au înmormântat cu năsip.CR.*

a sta (**în**) **contra** (sau **de contră**) sau **a se pune** (sau **a se lua**) **în contra** (sau **în contră**), a se împotrivi, a se opune: *nevasta-n contră se puse.PANN.*

a sta (sau **a se ține, a se ridica, a ședea, a merge, a umbla**) **copăcel**, a sta (sau a se ține, a se ridica, a ședea, a merge, a umbla) pe picioare, drept (fără să cadă): *prichiciul vetrei cel humuit de care mă țineam când începusem a merge copăcel.CR.*

a sta coș, a fi gata: *stăteam coș, să sar la el.CR.*

a sta cot la cot cu..., a fi în cârdășie cu...

a sta (sau **a ședea**) **cu brațele** (sau **cu mâinile**) **încrucișate**, a nu face nimic, a sta nepăsător: *Și statul – urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte – stă cu mâinile-ncrucișate.CAR.*

a sta cu burta la soare, a sta degeaba.

a sta cu capul în pumn, v. **a sta cu capul în pumni**.

a sta cu capul (sau **cu tâmpla**) **în pumni** (sau **în pumn**), a sta pe gânduri, a contempla (proptindu-și capul) sau tâmpla cu pumnii.

a sta de gât cu..., v. **a se ține de gât...**

a sta (sau **a rămâne**) **cu gura căscată**, a fi uimit, stupefiat; a nu-i veni să-și creadă ochilor (sau urechilor).

a sta (sau **a sări, a tăbărî**) **cu gura pe...** (sau **la...**), **1.** a certa, a ocărî pe...: *abia apucase să scoată o vorbă și toate săriră cu gura pe el.POP.*; **2.** a se pune cu gura pe...

a sta cu inima sărită, v. **a fi cu inima sărită**.

a-i sta ca un gunoi (sau **pai**) **în ochi** (cuiva), a-i fi antipatic (cuiva).

a-i sta mintea în loc (cuiva), a rămâne uluit în fața unui lucru de neînțeles.

a(-i) sta prin putință (cuiva), v. **a(-i) sta în putință** (cuiva).

a sta cu mâinile în brâu, v. **a sta cu mâinile în sân**.

a sta (sau **a fi, a rămâne, a ședea**) **cu mâinile în sân** (sau **în**

brâu, în șolduri) a nu întreprinde nimic; a nu lucra: *Și noi... să stăm cu mânile în sân?... peste poate!CAR.*

a sta cu mâinile în șolduri, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a sta cu mâna în pungă, a cheltui (sau a fi nevoit) să cheltuiască mereu.

a sta cu nasul în cărți (sau **în hârtii, în scripte** etc.), a-și petrece tot timpul citind, scriind ori studiind: *să nu stai toată ziua vârât cu nasu-n scripte.TOP.*

a sta cunună împrejurul cuiva (sau **a ceva**), (despre oameni) a face cerc împrejurul cuiva (sau a ceva): *când se punea la masă, copiii stau împrejuru-i cunună deplină.POP.*

a sta (sau **a rămâne**) **cu ochii** (sau **privirea**) (**țintă** sau **ațintiți**) **în tavan** sau **a avea privirea în tavan**, a nu face nimic, a sta degeaba; a fi cu gândul aiurea.

a sta cu ochii pe..., v. **a lua la ochi pe...**

a sta cu ochii țaclă pe..., (*reg.*) a nu scăpa, a nu slăbi din ochi pe...

a sta cu picioarele în apă rece, (*fig.*) a se gândi intens, profund.

a(-i) sta cu (sau **în**) **price** (cuiva), (*înv.*) a dușmăni (pe cineva), a prigoni (pe cineva), a fi împotriva (cuiva), a se afla în dispută (cu cineva).

a sta cu punga în drum, (*reg.*) a fi darnic.

a sta cu război asupra cuiva, v. **a face război asupra cuiva.**

a sta cu tâmpla în pumn, v. **a sta cu capul în pumni.**

a sta cu tâmpla în pumni, v. **a sta cu capul în pumni.**

a sta cu toporul la brâu, a fi mereu gata de ceartă, de bătaie.

a sta (sau **a fi**) **cu țâfna umflată**, a fi îmbufnat, pus pe ceartă.

a sta cu un picior la răsărit și cu altul la apus, a nu avea domiciliu stabil; a fi nestatornic.

a sta de-a crucișul sau **a se pune cruciș (și curmeziș)**, a se împotrivi, a se opune: *nu scap eu de tine, nici tu de mine, măcar de s-ar pune nu știu cine și cruciș și curmeziș.POP.*

a sta de-a poncișul, v. **a se pune ponciș.**

a sta de-a poveștile, v. **a sta de poveste.**

a sta de (sau **a se ține de, a se pune pe**) **capul cuiva**, a insista pe lângă cineva: *mama s-a pus pe capul tatii (ca) să mă dea... la școală.CR.*

a sta de cioace, v. **a sta la cioace.**

a sta de frumusețe, a sta degeaba (pentru a fi admirat): *n-am venit să stau de frumusețe, ci-am venit la bătaie.PANN.*

a sta (sau **a ședea**) **degeaba**, a sta de pomană, fără treabă.

a sta de gât cu..., v. **a se ține de gât cu...**

a sta (sau **a se așeza**) **deoparte**, (*fig.*) a nu se amesteca, a nu se implica: *Nu! tu să nu te amesteci în politică; tu să stai deoparte!CAR.*; *Tu așează-te deoparte, regăsindu-te pe tine.EM.*

a sta de (sau **drept**) **paravan**, (*fam.*) a ascunde vederii.

a sta de planton, v. **a fi de planton.**

a sta (sau **a se apuca**) **de** (sau **la**) **poveste** (ori **povești**) sau **a se pune la povești** sau **a sta** (sau **a umbla**) **în povești** (sau **de-a poveștile**), (*pop.* și *fam.*) a vorbi multe și mărunte (cu cineva), a tăifăsui (cu cineva).

a sta de povești, v. **a sta de poveste.**

a sta de vorbă cu..., a vorbi, a conversa, a discuta cu...: *hai să mă duc la țața, dacă nu s-o fi culcat, să mai stăm de vorbă.CAR.*; *căscând cu zgomot, când nu găsea omul cu care să stea de vorbă.CR.*

a sta drept ca pușca (sau (*reg.*) **oblu ca țeava puștii**), a sta în poziție de drepți, a sta smirnă.

a sta drept paravan, v. **a sta de paravan**.

a sta drug de cineva, v. **a se ține drug de cineva**.

a-i sta drumul cruce (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a-i sta drumul cruci (cuiva), v. **a i se face calea cruce** (cuiva).

a sta după ușă, **1.** a sta deoparte, izolat; **2.** a pândi, a trage cu urechea.

a sta față, a se împotrivi, a ține piept: *sta față totdeauna unde era primejdia mai mare.POP.*

a-i sta (sau **a-i ședea**) **frumos** (cuiva ceva), a-i sta bine (cuiva cu ceva), a i se potrivi (cuiva ceva).

a-i sta frumos (ceva cuiva), v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a sta ghem, a sta ghemuit: *oare ce gândește hâtrul, de stă ghem?EM.*

a-i sta (cuiva) **ghem** (**în capul pieptului**), v. **a-i sta** (cuiva) **nod** (**în capul pieptului**).

a-i sta (cuiva) **gândul la...**, a fi preocupat de...: *crezi că la asta îmi stă mie gândul acum?POP.*

a sta gogă, (*reg.*) a sta ghemuit (de frig sau de boală).

a sta (**ca un**) **huhurez**, a sta singur cuc.

a sta iepurește, a fi într-o permanentă alertă, a sta cu teamă.

stai (sau **șezi**) **frumos!**, fii cuminte!, astâmpără-te!

a(-i) sta împotriva cuiva, v. **a(-i) sta împotrivă**.

a(-i) sta împotrivă (sau **împotriva**, (*înv.*) **împrotiva**) (cuiva), a se împotrivi (cuiva): *Gerilă, văzând că toți îi stau împotrivă, se mânie atunci.CR.; Dar vai, e prea frumoasă! Putut-a sta-mprotivă... acelor vorbe calde, șoptite cu durere, ce aerul îl umplu și inima de miere?EM.*

a(-i) sta împrotiva (cuiva), v. **a(-i) sta împotrivă** (cuiva).

a sta înaintea cuiva, a se împotrivi, a se opune cuiva.

a sta (sau **a se așeza**) **în cale(a) cuiva**, a împiedica acțiunile cuiva: *începură a li se părea că băiatul le tot stă în cale, li se părea că de el se tot împiedecă.POP.*

a sta în capul mesei, v. **a pune în capul mesei**.

a sta (sau **a ședea**, **a se ridica**, **a se scula**) **în capul oaselor**, a sta în fund.

a sta în cărare cu..., (*înv.*) a întreține relații cu...: *Ferice de omul ce n-a merge în sfatul celor fără de lege și cu răii nu va sta-n cărare.DOS.*

a-i sta în coaste (cuiva), a incomoda, a stingheri în mișcări (pe cineva); a-i sta în drum (cuiva).

a sta încremenit (**locului**), v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a sta în cumpănă, v. **a sta la îndoială**.

a sta în cumpăt, v. **a sta la îndoială**.

a sta (sau **a ședea**) **în cur**, a sta pe partea posterioară a corpului, în fund.

a sta în ființă, v. **a fi în ființă**.

a sta (**dus**) **în gânduri**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri**.

a-i sta (sau **a i se opri**) **în gât** (cuiva), **1.** a nu putea înghiți ceva; **2.** (*fig.*) a nu se putea împăca cu un gând (cu o situație).

a sta în genunchi, v. **a cădea în genunchi**.

a sta înlemnit (**locului**), v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a nu-i sta în mult (cuiva), (*înv.*) a nu prezenta vreun interes (pentru cineva).

a sta în nevoie, v. **a fi în nevoie**.

a sta (sau **a rămâne**) **în picioare**, **1.** a continua să existe: *casa aceea mai e și azi în picioare*; **2.** (despre concepții, teorii) a continua să fie valabil.

a sta în pândă, v. **a sta la pândă.**

a sta în ponciș, v. **a se pune ponciș.**

a sta în povești, v. **a sta de poveste.**

a(-i) sta în price (cuiva), v. **a sta cu price** (cuiva).

a sta în pripon, v. **a lega în pripon.**

a sta în propta cuiva, v. **a se pune** (în) **proptă cu...**

a-i sta în putere cuiva, v. **a sta în puterea cuiva.**

a sta (sau **a fi**) **în puterea cuiva** sau **a-i sta în putere** (sau **în puteri**) (cuiva), a avea posibilitatea, puterea să..., a putea să...; a depinde (de cineva): *și văzduhul, la rândul lui, sta în puterea lui Dumnezeu.POP.*

a-i sta în puteri (cuiva), v. **a sta în puterea cuiva.**

a(-i) sta în (sau (*înv.*) **prin**) **putință** (cuiva) sau **a fi în putința** (cuiva), a fi în stare, a avea posibilitățile sau mijloacele necesare de a face ceva.

a sta în rugăciune, v. **a face rugăciune.**

a sta în tăcere sau **a păzi tăcerea**, (*înv.*) **1.** a nu scoate o vorbă, a nu spune nimic, a tăcea; **2.** a trece sub tăcere, a omite (să spună), a ascunde.

a sta în tâmpiș, (*înv.*) a fi alături de cineva, a ajuta pe cineva.

a sta între baros și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a sta între baros și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a sta între ciocan și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a sta între ciocan și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală.**

a sta într-o coastă, v. **a se pune într-o rână.**

a sta într-o râlă, v. **a se pune într-o rână.**

a sta într-o rână, v. **a se pune într-o rână.**

a sta în țâura vântului, (*reg.*) a sta în bătaia vântului.

a sta înțelenit (**locului**), v. **a sta înțepenit** (**locului**).

a sta (sau **a rămâne**) **înțepenit** (sau **încremenit**, **înlemnit**, **înmărmurit**, **înțelenit**) (**locului**), a sta (sau a rămâne) nemișcat, a încremeni, a înlemni, a înmărmuri; a fi uimit, uluit: *Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniți.CR.; Toți trei rămân încremeniți la auzul acestui ecou ce pare că vine dintr-o altă lume.CAR.; îndată ce d-sa își arată nasul pe ușă, zgomotul haotic, ca prin farmec, stă înțelenit locului.CAR.*

a sta la bașcă, v. **a sta la răcoare.**

a sta la căpătâiul cuiva, a veghea un bolnav, un muribund: *biata mamă sta la căpătâiul lui și din ochii ei roșii ca sângele cădea câte o lacrimă grea.POP.*

a sta la chibzuială, a reflecta, a chibzui; a se codi; a șovăi: *să nu stai la chibzuială nici o cirtă, Măria Ta, ci să iei strașnic măsuri pentru odihna Măriei Tale.POP.*

a sta la (sau **de**) **cioace**, (*fam.*) a pălăvrăgi, a sporovăi.

a sta la (sau **a face**) **coadă**, a aștepta să-i vină rândul.

a sta (sau **a pune** pe cineva) **la colț**, a fi obligat (sau a obliga pe cineva) să stea, drept pedeapsă, într-un colț al camerei, nemișcat și cu fața la perete; (*p.ext.*) a pedepsi (sau a fi pedepsit).

a sta la cuvânt, v. **a se ține de cuvânt.**

a sta la gânduri, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a sta la gros, v. **a sta la răcoare.**

a sta la îndoială (sau **în cum-**

pănă, în cumpăt) sau **a avea îndoială** (sau **îndoieli**), a se îndoi, a șovăi; a chibzui, a reflecta: *Hai, nu mai sta la îndoială și dă-mi-le.CR.*; *Se pune ea pe gânduri și stă în cumpene cum să dreagă și ce să-i facă. CR.*; *dacă mie, de exemplu, amicul Budalaki mi-ar spune că Rusia a pus ochii pe Țarigrad, fără să stau un moment la îndoială l-aș crede orbește.CAR.*

a sta la învoială cu..., v. **a cădea la învoială cu...**

a sta la masă, v. **a (se) pune la masă.**

a sta (sau **a se pune**) **la mijloc**, **1.** (*înv.*) a sta la îndoială; a rămâne în suspensie: *stând la mijloc voroava, socoti de chemă pre popii idolilor să facă și ei ceva minune.DOS.*; **2.** a se interpune: *ne punem la mijloc și-i împăcăm cu mare greu.CR.*

a sta la mititica, v. **a sta la răcoare.**

a sta la nevoie, v. **a fi în nevoie.**

a sta la o parolă, a sta de vorbă; a flecări.

a sta la (sau **în**) **pândă**, a pândi.

a sta la pârnaie, v. **a sta la răcoare.**

a sta la popreală, v. **a sta la răcoare.**

a sta la poveste, v. **a sta de poveste.**

a sta la povești, v. **a sta de poveste.**

a sta (sau **a ședea**) **la prânzare**, (*înv.* și *reg.*) a prânzi.

a sta la pușcărie, v. **a sta la răcoare.**

a sta (sau **a băga, a fi, a pune** pe cineva) **la răcoare** (sau **la bașcă, la gros, la mititica, la pârnaie, la popreală, la pușcărie, la secret, la zdup**), a sta (sau a băga pe cineva) la închisoare.

a sta la remorca cuiva, v. **a fi la remorca cuiva.**

a sta la rugă, v. **a face gură.**

a sta la secret, v. **a sta la răcoare.**

a sta (sau **a se lua, a intra**) **la tocmeală**, a se târgui, a se tocmi.

a sta (sau **a ședea**) **la un loc**, a fi cuminte: *nu poți să șezi la un loc?*

a sta la un tăciune cu..., (*pop.*) (despre soți) a duce viața împreună: *într-o zi însă, nevasta n-a mai răbdat: să-i spuie și mai multe nu, că n-au să mai stea la un tăciune.POP.*

a sta la vorbă cu... , a discuta, a vorbi cu...: *trebuia să-l desprețuiesc, să nu stau un minut la vorbă cu un copil atât de pervers al patriei mele.CAR.*

a sta la zăpor, (*pop.*) a înfrunta primejdiile.

a sta la zdup, v. **a sta la răcoare.**

a sta lipcă de..., v. **a se ține drug de...**

a sta (sau **a ședea**) **locului**, **1.** a nu se mișca din loc, a sta nemișcat: *de-abia te-i mai încălzi mergând la drum, căci nu e bine, când stai locului.CR.*; *o rog astfel în jețu-i dulce locului să steie.EM.*; **2.** a se astâmpăra, a fi cuminte: *Și, cum s-a văzut flăcăul cu casă și avere bunicică, nu mai sta locului.CR.*

a sta mereu, (*reg.*) a sta liniștit.

a-i sta mintea la..., a nu se gândi decât la...: *Crede tu, mândruța mea, ...că toată viața mea tot la tine-mi stă mintea.POP.*

a sta (sau **a ședea**) **molcom**, **1.** (*înv.*) a sta neclintit; a sta cuminte: *după ce l-a așezat pre fiecare la locul său, le-a poruncit Dumnezeu să șadă molcom.POP.*; **2.** a nu se implica, a rămâne pasiv.

a-i sta năpaste cuiva, a provoca o nenorocire (cuiva), a năpăstui (pe cineva).

a-i sta nod (sau **ghem**) (**în capul pieptului**), a se scârbi, a se îngrețoșa.

a-i sta norocul tot împotrivă,

v. **a fi plin de noroc ca broasca de păr.**

a sta-n piept, v. **a ține piept** (cuiva).

a-i sta-n tur, (*reg.*) a sta gata să răbufnească, a fi pus pe ceartă, a fi supărat.

a sta oblu ca țeava puștii, v. **a sta drept ca pușca.**

a nu-i sta (**bine**) **ochii în cap** (cuiva), v. **a-i juca ochii** (**în cap**) (cuiva).

a sta paf, v. **a rămâne paf.**

a sta par în calea cuiva, a încurca (pe cineva).

a sta pavăză, a apăra; a proteja.

a sta (**ca**) **pe ace**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta pe capul cuiva, v. **a sedea pe capul cuiva.**

a sta (sau **a ședea**) **pe călcâie**, a sta pe vine.

a sta (**ca**) **pe cărbuni**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta (**dus**) **pe cugete**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a sta (sau **a ședea, a fi**) (**ca**) **pe cuie** (sau **pe ace, pe cărbuni, pe foc, pe ghimpi, pe jar, pe jăratec, pe spini**), a fi nerăbdător, a nu mai avea răbdare.

a sta (sau **a zăcea**) **pe cuptor**, a trândăvi: *pe cuptor stai ziua toată, mătura n-o iei de coadă.POP.*

a sta pe cuțite, v. **a fi pe cuțite.**

a sta pe drojdie, v. **a fi pe drojdie.**

a sta (**ca**) **pe foc**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta (**ca**) **pe ghimpi**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta (**dus**) **pe gând**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a sta (**dus**) **pe gânduri**, v. **a fi** (**dus**) **pe gânduri.**

a-i sta pe inimă (ceva cuiva), v. **a avea pe inimă** (ceva).

a sta (**ca**) **pe jar**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta (**ca**) **pe jăratec**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta pe loc, a se opri din mers: *Toată lumea din cele patru colțuri ale răspântiei... stă deodată pe loc.CAR.*

a sta pe loc ca turta-n foc, a sta nemișcat, (*p.ext.*) a nu acționa: *de câte ori îi ceruse ajutor, el stătuse în loc ca turta-n foc.POP.*

a sta (sau **a fi lăsat**) **pe maldăr**, (*reg.*) a trăi în belșug, fără griji.

a sta (**ca dracul**) **pe mărăcini**, a nu avea astâmpăr, a fi nerăbdător (să plece).

a sta pe o coastă, v. **a se pune într-o rână.**

a sta pe o râlă, v. **a se pune într-o rână.**

a sta pe o rână, v. **a se pune într-o rână.**

a sta pe ouă, a cloci.

a sta pe picior de ducă, v. **a sta pe picior de plecare.**

a sta (sau **a fi**) **pe picior de plecare** (sau **de ducă**), a fi gata de plecare.

a sta (sau **a se menține, a rămâne**) **pe poziție**, a-și menține (cu fermitate) punctul de vedere.

a sta (sau **a ședea**) **pe saltea**, **1.** a nu face nimic, a fi leneș, comod: *ai bani destui, n-ai decât să șezi pe saltea și să poruncești.POP.*; **2.** a fi fără nici o grijă; **3.** a fi bogat.

a sta (**ca**) **pe spini**, v. **a sta** (**ca**) **pe cuie.**

a sta (sau **a fi, a fi pus, a rămâne**) **pe tușă**, a sta (sau a fi obligat să stea) inactiv.

a sta pe țambal, (*arg.*; despre militari) a face arest.

a sta picior peste picior, **1.** (*fam.*) a sta (așezat) într-o poziție comodă: *deodată e vioaie, stă picior peste picior.EM.*; **2.** (*fig.*) a nu face nimic, a sta degeaba.

a sta ploșniță, a sta degeaba.

a sta (sau **a cădea, a zăcea**) **polog**, (*reg.*), a sta (sau a zăcea, a cădea) grămadă.

a sta pop, (*reg.*) **1.** (mai ales despre copii) a se ține drept, a sta în picioare: *copilul stă pop*; **2.** (despre lucruri) foarte reușit, uimitor: *a făcut o treabă să steie pop.*

a sta (de) pricină, (*înv.*) a se împotrivi.

a sta prost (sau **rău**) **cu țara**, (*fam.*) a nu mai avea bani.

a sta proțap, (*fam.*) a sta drept, nemișcat.

a sta (sau **a se pune**) **pup**, (*reg.*) a sta chircit, a sta pe vine.

a sta racilă de..., a se ține scai de...

a sta (sau **a se găsi**) **rău**, **1.** a o duce prost; a merge (lucrurile) prost: *stăm rău, domnule, pe toate planurile!*; **2.** a ședea incomod: *stai rău acolo, vino mai bine pe canapea!*

a-i sta rău (ceva cuiva), v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a sta rău cu țara, v. **a sta prost cu țara**.

stare de nervi, stare de nervozitate, de încordare: *am căzut într-o stare de nervi cum rar mi s-a-ntâmplat.CAR.*

a sta rezemat în bâtă, a se bizui pe forță.

a sta să..., a fi pe punctul de a...: *El stă să se confunde cu locul de-unde vine.EM.*

a sta să-i pice potcoavele (cuiva), v. **a(-și) lepăda potcoavele**.

a sta sfeșnic, a sta drept, în picioare: *să te duci la maică-mea și să-i spui maică-mii așa: că mie mi-i tare bine, la culcare, la sculare, le stau sfeșnic în picioare.POP.*

a sta (ca niște) sfinți, v. **a sta (ca un) sfânt**.

a sta (ca un) sfânt (sau **ca niște sfinți**), (*pop.* și *fam.*) a sta nemișcat.

a sta (sau **a ședea**) **smirna**, a sta în poziție de drepți, nemișcat.

a sta sub căciulă, (*glumeț*) a nu avea locuință.

a sta sub oboroc, a rămâne necunoscut: *faptele strălucite ale lui Ștefan nu putură sta sub oboroc.POP.*

a sta sub pantoful cuiva, (*înv.*) a fi sub papucul cuiva.

a sta (**la** sau **în**) **șilboc** sau **a fi de șălboc**, (*reg.*) a sta de santinelă: *toți au casă, toți au loc, numai io stau la șilboc!POP.*

a sta tanto pe tanto, v. **a fi tanto pe tanto**.

a sta (sau **a se pune**) **tare pentru cineva**, (*înv.*) **1.** a ocroti, a apăra cu energie, cu hotărâre (pe cineva); **2.** v. **a se pune împotrivă**.

a sta (sau **a se așeza, a ședea**) **turcește**, a sta cu picioarele încrucișate sub corp, în felul orientalilor.

a sta țaclă (pe cineva), (*reg.*) a cicăli, a certa (pe cineva).

a-i sta țăcală pe cap (cuiva), (*reg.*) a plictisi, a agasa (pe cineva).

a sta țintă, **1.** a sta nemișcat: *stătea țintă în mijlocul ogrăzii*; **2.** (despre ochi) cu privirea fixă.

a sta (sau **a se ridica**) **țuțurug**, (*reg.*) a sta (sau a se ridica) drept, vertical.

a-i sta un cui în coastă (cuiva), v. **a avea un cui la inimă**.

a-i sta un cui în inimă (cuiva), v. **a avea un cui la inimă**.

a-i sta un cui la inimă (cuiva), v. **a avea un cui la inimă**.

a sta val-vârtej, v. **a se face val-vârtej**.

a stăpâni cu sabia în mână, a stăpâni cu forța (armată).

a-și stăpâni răsuflarea, v. **a-și ține răsuflarea**.

a-și stăpâni răsufletul, v. **a-și ține răsuflarea**.

a-și stăpâni răsuflul, v. **a-și ține răsuflarea.**

stăpânire de sine, calm, cumpăt, sânge rece: *d-șoara Vasilescu este o actriță care știe să fie purtată de rolul ei fără să-și piarză stăpânirea de sine.CAR.*

a-și stăpâni respirația, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și stăpâni suflarea, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și stăpâni sufletul, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și (a)**stâmpăra foamea** (sau **setea**), a-și amăgi, a-și potoli foamea (sau setea); a mânca (sau a bea): [fata] *a început a culege rădăcini de ierburi și poame sălbatice... și cu acelea și-a stâmpărat ea foamea.POP.*

a-și (a)**stâmpăra setea**, v. **a-și** (a)**stâmpăra foamea.**

a stinge cărbuni, a descânta de deochi (aruncând cărbuni aprinși în apă).

a se stinge de moarte bună, v. **a muri de moarte bună.**

a se stinge de pe fața pământului, v. **a pieri de pe fața pământului.**

a stinge de pe fața pământului, v. **a șterge de pe fața pământului.**

a se stinge de pe picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le).**

a se stinge din picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le).**

a i se stinge feștila (cuiva), a muri: *i s-a stins și lui feștila chiar într-o săptămână luminată.CAR.*

a stinge focul cu paie, v. **a pune paie pe foc.**

a se stinge pe picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le).**

a se stinge (sau **a pieri**) **pomenirea cu sunet a cuiva**, (*înv.*) a fi dat uitării.

a stoarce ceapa (sau **lămâia**) **în nas** (cuiva) sau **a-i freca ridichea la nas** (cuiva), a înfrunta (pe cineva).

a stoarce lămâia în nas (cuiva), v. **a stoarce ceapa în nas** (cuiva).

a stoarce zer din piatră (seacă), v. **a scoate zer din piatră (seacă).**

a strămuta căpriorii cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

a strămuta fălcile cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

strămutat din orânduială, (*înv.*) neobișnuit; exagerat.

a strâmba căpriorii cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

a se strâmba de râs, v. **a leșina de râs.**

a strâmba (sau **a cârni**) **din nas** sau **a-și cârni nasul**, a-și manifesta dezaprobarea, dezgustul, disprețul etc. (prin mișcări caracteristice ale mușchilor feței).

a strâmba fălcile cuiva, v. **a muta fălcile cuiva.**

strâmt la mațe, v. **iute la mațe.**

a strânge bani albi (sau **parale albe, părăluțe albe**) **pentru zile negre**, a pune deoparte bani, a economisi pentru situații neprevăzute: *Pe lângă aceasta, mai avea strânse și părăluțe albe pentru zile negre.CR.*

a strânge băierile de la pungă, v. **a lega băierile pungii.**

a strânge băierile pungii, v. **a lega băierile pungii.**

a(-și) strânge buzele pungă, v. **a(-și) strânge gura pungă.**

a strânge ca găina la moară, a risipi.

a se strânge ca muștele la miere, v. **a se aduna ca muștele la miere.**

a-și strânge catrafusele, a se pregăti de plecare.

a se strânge (sau **a se aduna**) **ciotcă**, a se strânge laolaltă: [albinele] *se lasă jos cu toatele și se adună ciotcă în pălărie.CR.*; *Băieții s-au strâns ciotcă în jurul meu.CR.*

a strânge cu fărașul (pe cineva), v. **a aduna pe făraș** (pe cineva).

a strânge cu ușa (pe cineva), a constrânge, a sili (pe cineva).

a strânge de coaie (pe cineva), (*fam.*) a constrânge (pe cineva).

a strânge de gât (pe cineva), a gâtui, a sugruma (pe cineva): *Tu îi iubești* [pe oameni] *atâta încât îi strângi de gât.EM.*

a strânge din chingă (pe cineva), v. **a strânge în chingi** (pe cineva).

a strânge din chingi (pe cineva), v. **a strânge în chingi** (pe cineva).

a strânge din sprâncene, a se încrunta.

a strânge din umeri, v. **a înălța din umeri.**

a-l strânge Dumnezeu (sau **moartea**) (pe cineva), a muri.

a (se) strânge după poteci sau **a i se strânge potecile** (cuiva), (*reg.*) a nu mai umbla sau a face (pe cineva) să nu mai umble fără rost.

a-l strânge (sau **a-l înghesui**) **foamea** (pe cineva) sau **a-i da brânci foamea** (cuiva), a-i fi foarte foame (cuiva); a fi lihnit, mort de foame: *simți numai că foamea îl strânge rău de tot și se duse la un brutar.POP.*

a se strânge funia la par, v. **a se apropia funia de par.**

a se strânge funia la stejar, v. **se apropia funia de par.**

a se strânge funia la țăruș, v. **se apropia funia de par.**

a-l strânge ghetele (pe cineva), (*fig.*) a se afla într-o situație dificilă.

a(-și) strânge (sau **a avea**, **a face**, **a i se face**) **gura** (sau **buzele**) **pungă**, **1.** a avea sau a produce o senzație de contractare a buzelor din cauza unui aliment astringent, acru etc.; **2.** a ține sau a face să țină buzele strânse sau a-și strânge buzele (în semn de nemulțumire, de amărăciune etc.).

a i se strânge inima (sau **sufletul**) (cuiva), a simți o mare emoție: *ni se strânge inima când gândim că asemenea capete... conduc soarta nației aceștia.EM.*

a strânge în brațe (pe cineva), a îmbrățișa (pe cineva): *Ea se juca cu el, îl strângea-n brațe,* [î]*l dezmierda ca pe-un copil.EM.*; *Când mă-ntâlnesc eu cu tine, m-aș sătura de dulceață, eu, mândră, te-aș strânge-n brață.POP.*

a strânge în chingă (pe cineva), v. **a strânge în chingi** (pe cineva).

a strânge în (sau **din**) **chingi** (sau **chingă**) (pe cineva), **1.** a închinga strâns (calul): *șeaua pe dânsul punea și din chingă mi-l strângea. POP.*; **2.** (*fig.*) a lua din scurt (pe cineva); a constrânge, sili (pe cineva să facă sau să spună ceva); a încolți, a strânge cu ușa (pe cineva): *trebuie să-i strângem în chingi pe adversari.CAR.*

a strânge (**ca**) **în**(**tr-un**) **clește** (pe cineva), v. **a apuca** (**ca**) **în**(**tr-un**) **clește** (pe cineva).

a strânge în țâțâni (pe cineva), (*reg.*) a strânge cu ușa (pe cineva).

a strânge la piept (sau **la sân**) (pe cineva), a îmbrățișa (pe cineva): *Oh, vino, vino iarăși, ca să te strâng la piept, copil cu păr de aur, cu ochiul înțelept.EM.*

a strânge la sân (pe cineva), v. **a strânge la piept** (pe cineva).

a-și strânge (sau **ține**) **lioarba** (**acasă**), (*reg.*) a tăcea din gură: *Dac-ar ști el chiolhănosul și ticăitul, de unde-am pornit astă noapte, ș-ar strânge lioarba acasă.CR.*

a se strânge lumea ca la moși, (sau **ca la iarmaroc**, **ca la urs**), a se aduna multă lume.

a se strânge lume ca la iarmaroc, v. **a se strânge lumea ca la moși.**

a se strânge lume ca la urs, v. **a se strânge lumea ca la moși.**

a strânge masa, a aduna de pe masă mâncărurile rămase, vesela și tacâmurile.

a strânge mâna (cuiva), a da mâna (cu cineva): *Contele îi strânse mâna cu ochii plini de lacrimi.EM.*

a strânge mâța de coadă, a sili, a constrânge (pe cineva): *mie unuia știu că nu-mi sufla nimeni în borș; când văd că mâța face mărazuri, ț-o strâng de coadă, de mănâncă și mere pădurețe, căci n-are încotro.CR.*

a-l strânge moartea (pe cineva), v. **a-l strânge Dumnezeu** (pe cineva).

a strânge parale albe pentru zile negre, v. **a strânge bani albi pentru zile negre.**

a strânge părăluțe albe pentru zile negre, v. **a strânge bani albi pentru zile negre.**

a strânge pe făraș (pe cineva), v. **a aduna pe făraș** (pe cineva).

a strânge (sau **a slăbi**) **piedica** (cuiva), a restrânge (sau a spori) libertatea de mișcare (a cuiva).

a i se strânge potecile, v. **a (se) strânge după poteci.**

a i se strânge sufletul (cuiva), v. **a i se strânge inima** (cuiva).

a strânge șurubul (sau **șuruburile**), a întrebuința mijloace de constrângere (față de cineva).

a strânge șuruburile, v. **a strânge șurubul.**

a se strecura (sau **a scăpa**) **ca printre picături**, a scăpa ca prin urechile acului: *de bătăi, de lovituri, scăpă printre picături.PANN.*

a strecura (sau **a băga**) **o șopârlă**, (*fam.*) a face o aluzie tendențioasă: *singura lui distracție era să bage șopârle în sufletele apropiaților.*

a (se) strecura prin vama cucului, v. **a se duce până la tindă.**

a (se) strecura prin vămile cucului, v. **a se duce până la tindă.**

a strica (sau **a sparge, a pustii**) **casa** (cuiva), a strica armonia dintre soți; (*spec.*) a-i lua cuiva bărbatul (sau femeia): *om vorbi de cele trecute, de pe când eram holtei, de pe când îmblam să stricăm casele oamenilor.EM.*; *un prăpădit de amploiat, n-are chioară în pungă și se ține după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!CAR.*

a strica cumetria cu..., a rupe relațiile cu..., a se certa cu...: *dacă ăsta ți-i gândul, să știi că om strica cumetria.POP.*

a se strica de râs, v. **a leșina de râs.**

a-și strica gura de-a surda, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și strica gura de clacă, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și strica gura degeaba, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și strica gura de pomană, v. **a-și bate gura degeaba.**

a-și strica gura în zadar, v. **a-și bate gura degeaba.**

a strica hatârul cuiva, a strica pofta, plăcerea cuiva: *se mânie-mpăratul, hatârul dacă-i stricăm.PANN.*

a strica inima cuiva, a strica buna dispoziție a cuiva; a întrista, a mâhni pe cineva: *nevoind a le strica inima, nu le spune nici da, nici ba. CR.*

a strica jucăria cuiva, a dejuca planurile cuiva.

a se strica la ceafă cu..., a se certa cu...

a strica (sau **a scărpina**) **la ceafă** (pe cineva) sau **a-i muta ceafa** (cuiva), a-i da câteva (palme) (cuiva), a bate (pe cineva).

a o strica la gât, a-și pierde încrederea, creditul.

a strica mâncarea degeaba, a nu fi bun de nimic: *Na! ori te ouă, ori du-te de la casa mea, ca să nu mai strici mâncarea degeaba.CR.*

a strica (sau **a pierde**) **orzul pe gâște**, a dărui lucruri de valoare cui nu știe să le prețuiască: *Bunătatea dumneavoastră, milostivă cucoană, dar degeaba mai voiți a strica orzul pe gâște.CR.*

a strica pacea cu..., a intra în conflict, a se certa cu...: *Nu cumva să găsesc vreun fir de mac printre năsip sau vreunul de năsip printre mac, că atuncea am stricat pacea.CR.*

a strica sita cu..., (*pop.*) a rupe relațiile de prietenie cu...

a strica șmahul cuiva, (*reg.*) a indispune (pe cineva).

a strica somnul cuiva, a trezi din somn pe cineva: *tunarii îmbrăcau tunurile în paie, pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului ..., fără să tulbure liniștea nopții și să strice somnul pacinicilor mahalagii.CAR,*

a-i strica tabietul cuiva, a strica cheful cuiva, a deranja pe cineva.

a strica tocmeala, (*înv.*) a nu respecta rânduiala, ordinea.

a strica țelina, v. **a sparge țelina.**

a striga ca din gură de șarpe, v. **a țipa ca din gură de șarpe.**

a striga (sau **a țipa**) **cât îl** (sau **mă, te** etc.) **ia** (sau **ține**) **gura**, a striga (sau a țipa) cât îl (sau mă, te etc.) țin puterile, cât îl (sau mă, te etc.) ajută vocea: *Iară eu, amandea pe ușă afară plângând, și încep a răcni cât îmi lua gură, strigând megieșii.CR.*

a striga cât îl ține gura, v. **a striga cât îl ia gura.**

a striga crainicul, (*înv.*) a vorbi oricui despre ceva, a face public ceva, a bate toba.

a striga de la inimă, v. **a grăi de la inimă.**

a striga (sau **a țipa, a urla**) **de prăpădenia pământului**, (*pop.*) a striga (sau a țipa, a urla) foarte tare; a țipa ca din gură de șarpe.

a striga (sau **a se boci, a se văicări, a vorbi**) **în gura mare**, a vorbi cu glas ridicat, a vocifera: *Ce să fac? ... Să mă duc și să strig în gura mare.CAR.*

a striga la licitație, v. **a scoate la licitație.**

a striga la mezat, v. **a scoate la licitație.**

a striga pe nume, v. **a spune pe nume.**

a strivi ca pe un (**pui de**) **șarpe** (pe cineva), a distruge, a nimici cu ușurință și fără remușcări (pe cineva).

a se stupi ca mâțele, (*reg.*) a se certa ca la ușa cortului.

a-și stupi în sân, v. **a-și scuipa în sân.**

a-și stupi sufletul cu..., v. **a-și scuipa sufletul cu...**

sub bagheta lui..., sub conducerea dirijorală a lui...; (*p.ext.*) sub îndrumarea lui...

sub beneficiu de inventar, sub rezerva verificării ulterioare.

sub cer, pe pământ: *nu mai sunt minuni sub cer!*

sub cerul liber, afară, într-un loc descoperit.

sub (sau **cu**) **cuvânt ca...**, (*înv.*) cu condiția ca...

sub (sau **cu, pe**) **cuvânt că...** (sau **de...**) sau **pentru cuvântul că...**, (*înv.*) pe motiv că..., sub pretext că...

sub (sau **cu**) **cuvânt de...**, **1.** (*înv.*) sub titlu de..., drept...; **2.** v. **sub cuvânt că...**

sub egida..., (*loc. prep.*) sub patronajul..., sub protecția...

sub mână, (*reg.*) subsuoară.

sub nas sau **sub** (sau **în**) **nasul...**, (*loc. adv.*) sub ochii cuiva: *nu căutați totdeauna inspirația la un kilometru, ea ne stă foarte adesea sub nas.CAR.*

sub nasul..., v. **sub nas.**

sub nici un cuvânt, în nici un caz: *Sub nici un cuvânt apoi, nu-i slobod* [ca mamele] *să încredințeze educațiunea copiilor la alte guvernante decât românce verzi.CAR.*

sub nici un fel de nume, cu nici un chip, în nici un caz.

sub nume(le) că..., v. **cu nume(le) de...**

sub nume(le) de..., v. **cu nume(le) de...**

sub nume(le) să..., v. **cu nume(le) de...**

sub ordinele cuiva, sub comanda cuiva.

sub presiune, gata de a se pune în mișcare sub acțiunea presiunii; pregătit să funcționeze.

sub pretext că... sau **sub pretextul că...** (sau **ca...**, **să...**, **de a ...**), (*loc. conj.*) pretextând că..., pe motiv că...

sub pretextul (**că...**), v. **sub pretext** (**că...**).

sub prisma..., v. **prin prisma...**

sub raport(**ul**), din acest punct de vedere.

sub (**toată**) **rezerva...**, (*loc. adv.*) cu condiția...: *Ni se spune – dăm însă știrea sub toată rezerva – că în curând va apărea un ziar umoristic intitulat „Scandalul“.CAR.*

sub seară, v. **pe seară**.

sub semnătura..., având drept autor pe...

sub (sau **în**) **semnul...**, (*loc. prep.*) sub conducerea..., sub protecția..., sub auspiciile..., sub egida...; în condițiile..., în cadrul..., în virtutea...: *anul începuse sub semnul centenarului morții lui Eminescu.*

sub toate raporturile, din toate punctele de vedere.

sub toate rezervele, fără nici o garanție.

a suci gâtul cuiva, a omorî pe cineva.

a suci mintea (sau **mințile**) (cuiva), a zăpăci, a amăgi (pe cineva): *te-ntreabă, te ispitește, până mintea ți-o sucește.POP.*

a suci mințile (cuiva), v. **a suci mintea** (cuiva).

a-și suci mustața, v. **a-și răsuci mustața**.

a suci și a răsuci pe..., a hărțui pe...

a sudui de cruce (pe cineva), v. **a înjura de cruce** (pe cineva).

a nu suferi comparație cu..., a fi mai presus de...

a suferi de gălbenare rusească, (glumeț) a fi bețiv.

a suferi de inimă rea, v. **a fi bolnav de inimă rea**.

a suferi rigorile legii, v. **a-i aplica rigorile legii** (cuiva).

a-i sufla în borș (cuiva), a se amesteca în treburile altuia, a se băga unde nu-i fierbe oala: *Mie unuia știu nu-mi suflă nimene în borș. CR.*

a sufla în buze sau **a bate din buze**, a rămâne păgubaș.

a sufla (sau **a se uita**) **în fundul oalei**, a trage zdravăn la măsea.

a sufla în pungă sau **a-i sufla vântul în pungă** sau **a avea pe dracu-n pungă** sau **a-i fi punga ofticoasă** sau **a da de fundul pungii**, a nu (mai) avea bani, a termina banii, a nu (mai) avea resurse.

a sufla pe gaură, a nu avea cheia ușii de la intrare.

a-i sufla vântul în pungă, v. **a sufla în pungă**.

suflet călător, bolnav incurabil; cu un picior în groapă.

suflet de creștin, creștin: *de ce n-aș face și eu un bine, să scap de la moarte suflet de creștin?POP.*

suflet topit, (înv.) suflet sfios, timid: *Și-ț va da Domnul acolo inimă mâhnită și ochi și suflet topit.BIBLIA.*

a-și suge de sub unghii (sau

din vârful degetelor), a fi foarte zgârcit.

a suge (de) la două oi, (*fig.*) a trage concomitent foloase din două părți.

a suge la măsea, v. **a trage la măsea.**

a suge sângele cuiva, (*fig.*) a stoarce de bani, a secătui de puteri pe cineva: [pe] *orice venetic... îl priviți cu nepăsare cum ne suge sângele.CR.*

a se sui călare, a încăleca: *suindu-se apoi și el călare, se porni mai departe.POP.*

a i se sui fumurile în cap (cuiva), v. **a i se sui fumurile la cap** (cuiva).

a i se sui (sau **a-i intra, a i se urca**) **fumurile la** (sau **în**) **cap** (cuiva), a se înfumura: *îi intrase fumurile în cap că ar fi ceva de dânsul.POP.*

a i se sui în cap (cuiva), v. **a i se urca în cap** (cuiva).

a sui în țeapă, v. **a trage în țeapă.**

a i se sui (**tot**) **părul** (cuiva), v. **a i se ridica** (**tot**) **părul** (cuiva).

a (**se**) **sui pe tron**, v. **a** (**se**) **urca pe tron.**

a i se sui piperul la nas (cuiva), a se supăra.

a i se sui sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a i se sui sângele în obraz (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a i se sui sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a suna (sau **a răsuna**) **a sec**, a suna (sau a răsuna) ca un lucru gol: *Dacă proza nu îmbracă niște gândiri, numaidecât la mintea deprinsă sună a sec, se denunță singură ca lipsită de orice valoare.CAR.*

a-i suna (sau **a-i bate**) **ceasul** (cuiva), a veni (cuiva) sorocul (să moară): *Fătul meu și fata mea, mie-mi sună ceasul să-mi plătesc datoria, ca orice muritor.CAR.*

a suna cocoașa (cuiva), a bate (pe cineva).

a-i suna potcoavele (cuiva), v. **a(-și) lepăda potcoavele.**

a-i suna (sau **a-i bate**) **scândura cuiva**, a sosi momentul morții cuiva, a-i suna ceasul cuiva: *dar noi atunci ne-om lăsa, când ne-a bate scândura.POP.*

supărat(ă) **ca vai de el** (sau **ea**) foarte supărat(ă): *Moartea atunci pornește prin codri, supărată ca vai de ea.CR.*

supărat foc (**și pară**), foarte supărat: *Odată, venind părintele Duhu supărat foc de la mănăstire, ne dete... tema următoare.CR.*

a se supăra (sau **a se înfuria, a se mânia**) (**ca**) **văcarul pe sat**, a se supăra în mod nejustificat (pe cineva).

a supune în cunoștință, v. **a da în cunoștință.**

a surpa din rădăcină, v. **a tăia din rădăcină.**

sus și tare, **1.** cu voce ridicată; decis, hotărât: *am curajul a vă declara sus și tare că în ziua de astăzi mai bine să ai să dai decât să ai să iei.CAR.*; **2.** în auzul tuturor.

sunt neconsolat!, sunt nemângâiat!

sunt nori, v. **e nor.**

Ș

șade rău, nu se cade, nu se cuvine: *să învăț eu pe Dumnezeu? șade rău!POP.*

șade rușine (să...), (*pop.*) este rușinos (să...): *șade rușine asta să o facă un voinic.PANN.*

șalvarii lui Mahomet, (*reg.*) moaște.

șapte poște și un popas, distanță foarte mare.

a ședea asupra cuiva, (*înv.*) a incomoda, a deranja (pe cineva) cu prezența, cu pretenții exagerate.

a-i ședea bine (ceva cuiva), v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a ședea ca cioara în par (și **găina între lemne**), v. **a sta ca cioara în par** (și **găina între lemne**).

a ședea ca câinele nimănui, a fi lipsit de sprijin (moral sau material).

a ședea ca dracul pe mărăcini, v. **a ședea ca dracu-n spini**.

a ședea ca dracu-n cânepă, v. **a ședea ca dracu-n spini**.

a ședea ca dracu-n spini (sau **pe mărăcini**, **în cânepă**), (*reg.*) a fi într-o situație neplăcută.

a ședea (uitată) ca fata vătămanului, (*reg.*) a-și irosi timpul neavând griji, obligații: *fiind Irinuca dusă în sat și având obicei a ședea uitată ca fata vătămanului.CR.*

a ședea ca găina în lemne, (*reg.*) a fi posac, tăcut.

a ședea ca lupul în răspântie, v. **a ședea ca lupul la răspântie**.

a ședea ca lupul la (sau **în**) **răspântie**, a pândi.

a ședea ca o curcă (beată sau **plouată)**, v. **a fi ca o curcă (beată** sau **plouată)**.

a ședea ca o fată mare, a fi sfios, a fi timid.

a ședea ca o găină (beată sau **plouată)**, v. **a fi ca o curcă (beată** sau **plouată)**.

a ședea ca o mireasă, a fi sfios, timid.

a ședea călare în inima cuiva, v. **a sta călare în inima cuiva**.

a ședea călare pe inima cuiva, v. **a sta călare în inima cuiva**.

a ședea cloșcă, a cloci.

a ședea cu brațele (sau **cu mâinile**) **încrucișate**, a nu face nimic.

a ședea cuc, a fi singur; a sta retras.

a ședea cu capul pe tipsie, (*reg.*) **1.** a se căi de o faptă reprobabilă; a fi smerit; **2.** a nu ieși în lume; a trăi retras.

a ședea cu cinste, v. **a ședea la cinste**.

a ședea cu coada bârligată,

v. **a (se) ține (cu) coada (pe) sus.**

a ședea cu curul în cenușă, a fi leneș.

a ședea cu dinții la soare, v. **a ședea cu dinții la stele.**

a ședea cu dinții la stele (sau **la soare**), a nu avea ce mânca, a răbda de foame.

a-i ședea cu greu, (*reg.*) a fi într-o situație neplăcută: *nici un pic nu-mi pare rău, ci-mi șede câta cu greu, că ț-am luat năravul tău.POP.*

a ședea cu mâinile în brâu, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a ședea cu mâinile în sân, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a ședea cu mâinile în șolduri, v. **a sta cu mâinile în sân.**

a ședea de față, a fi prezent.

a ședea degeaba, v. **a sta degeaba.**

a ședea de planton, v. **a fi de planton.**

a ședea drept, v. **a ședea în picioare.**

a ședea drug de..., v. **a se ține drug de...**

a ședea după cineva, a aștepta pe cineva: *mărită-te, mândra mea, după mine nu ședea, că eu nu-ți mai duc grija.POP.*

a-i ședea frumos (ceva cuiva), v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a ședea împotrivă, a se împotrivi, a se opune, a rezista.

a ședea în capul oaselor, v. **a sta în capul oaselor.**

a ședea în cinste, v. **a ședea la cinste.**

a ședea în coada sapei, v. a sta sprijinit de coada sapei: *Așa și lingurarii noștri; cântau acum îndrăcit pe ogor, șezând în coada sapei. CR.*

a ședea în cur, v. **a sta în cur.**

a ședea (**cu curul**) **în două luntri**, **1.** a fi duplicitar; **2.** a fi indecis.

a ședea (dus) în gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a ședea (**grecește**) **în** (sau **pe**) **inima cuiva**, a ști tot ceea ce gândește cineva.

a ședea în nădejdea cuiva, a conta pe cineva, a se bizui pe cineva: *mărită-te, nu ședea, nu ședea-n nădejdea mea.POP.*

a ședea în pat (sau **în casă**), (*pop.*) a zăcea (bolnav).

a ședea în picioare (sau **drept**), (despre cereale) a avea paiul vertical.

a ședea în (sau **la**) **scaun**, (*înv.*) a se înscăuna, a se urca pe tron.

a ședea între două hotare (sau **între două scaune**), (*reg.*) a fi nehotărât.

a ședea între două scaune, v. **a ședea între două hotare.**

a ședea la (sau **în**, (*înv.*) **cu**) **cinste**, (*pop.*) a avea, a căpăta, a se bucura de toată considerația: *dacă șăzi la cinste și toți îngrijesc de tine, cum zici, de ce le împungi degetele?CR.*

a ședea la gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a-i ședea la inimă (cuiva ceva), (*fam.*) a fi preocupat de ceva.

a ședea la masă, v. **a (se) pune la masă.**

a ședea laolaltă (sau **necununați**), a trăi în concubinaj.

a ședea la prânz, a prânzi.

a ședea la prânzare, v. **a sta la prânzare.**

a ședea la răcoare (sau **la zdup**), (*fam.*) a fi întemnițat.

a ședea la scaun, v. **a ședea în scaun.**

a ședea la un loc, v. **a sta la un loc.**

a ședea la zdup, v. **a ședea la răcoare.**

a ședea lipcă de..., v. **a se ține drug de...**

a ședea locului, v. **a sta locului.**

a ședea moartă, v. **a rămâne moartă.**

a ședea molcom, v. **a sta molcom.**

a ședea necununați, v. **a ședea laolaltă.**

a ședea parcă i-a căzut iapa din ham, v. **a ședea parcă i-a murit mireasa.**

a ședea parcă i-a murit mireasa (sau **parcă nu-i place mirele, parcă i-a căzut iapa din ham**), a fi supărat, posac.

a ședea parcă nu-i place mirele, v. **a ședea parcă i-a murit mireasa.**

a ședea (ca) pe ace, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea pe bani, a fi bogat: *ședeai pe bani și umblai cu căleașcă. PANN.*

a ședea (sau **a sta**) **pe capul cuiva**, **1.** a fi întreținut; **2.** a plictisi cu insistențele (pe cineva) .

a ședea pe călcâie, v. **a sta pe călcâie.**

a ședea (ca) pe cărbuni, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (ca dracu) pe comoară, a fi bogat și zgârcit.

a ședea (dus) pe cugete, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a ședea (ca) pe cuie, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (ca) pe foc, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (ca) pe ghimpi, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (dus) pe gând, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a ședea (dus) pe gânduri, v. **a fi (dus) pe gânduri.**

a ședea (grecește) pe inima cuiva, v. **a ședea (grecește) în inima cuiva.**

a ședea (ca) pe jar, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (ca) pe jăratec, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea pe ouă, a cloci.

a ședea pe saltea, v. **a sta pe saltea.**

a ședea pe spinarea cuiva, v. **a ședea pe urechile cuiva.**

a ședea (ca) pe spini, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea (ca) pe sponci, v. **a sta (ca) pe cuie.**

a ședea pe trandafiri, a duce o viață comodă, fără neplăceri și eforturi.

a ședea pe urechile (sau **pe spinarea**) **cuiva**, a fi întreținut de cineva.

a ședea (sau **a cloci**) **pe vatră**, a lenevi, a trândăvi.

a-i ședea popa la cap, a fi pe moarte.

a ședea puică, v. **a se lăsa puică.**

a-i ședea rău (ceva cuiva), v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

a ședea smirna, v. **a sta smirna.**

a ședea strâmb și a grăi drept, v. **a ședea strâmb și a judeca drept.**

a ședea strâmb și a judeca (sau **a vorbi, a grăi**) **drept**, a discuta sincer și fără părtinire.

a ședea strâmb și a vorbi drept, v. **a ședea strâmb și a judeca drept.**

a ședea turcește, v. **a sta turcește.**

(sunt) șerbul dumitale, v. **(sunt) șerbul dumneavoastră.**

(sunt) șerbul (sau **sclavul, servitorul**) **dumneavoastră** (sau **al dumitale**)**!**, (sunt) sluga dumneavoastră!

șezi binișor!, fii cuminte!: *da șezi ghinișor, măi ghimone!POP.*

șezi frumos!, v. **stai frumos!**

și-a aflat tingirea capacul (și lelea bărbatul), v. **și-a găsit tin-**

girea capacul (și lelea bărbatul).

și-a băgat dracul coada, dracul e vinovat de asta.

și-a făcut traiul (și-a mâncat mălaiul), v. **și-a trăit traiul (și-a mâncat mălaiul)**.

și-a găsit hârbul capacul și lelea bărbatul, v. **și-a găsit tingirea capacul (și lelea bărbatul)**.

și-a găsit sacul peticul sau **cum e sacul, și peticul** sau **după sac, și peticul**, (despre oameni), cum e Tanda, e și Manda.

și-a găsit (sau **și-a aflat**) **tingirea** (sau **hârbul**) **capacul (și lelea bărbatul)** sau **după tingire și capacul**, și-a găsit sacul peticul.

și-a înecat amarul, v. **și-a înecat sufletul**.

și-a înecat sufletul (sau **amarul**), (*pop.*) a băut până nu mai știe de el.

și-ar mânca (și) tina de sub unghie, e îngrozitor de zgârcit.

și așa, și așa, și cu slănina în pod și cu curechiul uns: *Eroina... nu vrea să rupă pe față legăturile maritale... Ar vrea, dacă se poate, ș-așa, ș-așa.CAR.*

și-a trăit (sau **și-a făcut**) **traiul (și-a mâncat mălaiul)**, a îmbătrânit, i-a trecut vremea: *Dar ascuțișul acestei idei care și-au făcut traiul se poate rupe odată pentru totdauna.EM.*

și bătută, și fututǎ, și cu vițica pierdută, (*pop.* și *fam.*) păgubit(ă) sub toate aspectele.

și cu... depreună, v. **împreună (și) cu...**

și cu asta, basta!, am terminat (discuția)!

și dimineața și seara (și amiazăzi) sau **(și) seara și dimineața și (într-)amiazăzi**, în tot timpul, mereu.

și încă, v. **ba încă**.

(încă) și mai (și) decât..., și mai mult, și mai grozav: *ospătă pe Făt-Frumos și mai și decât Gheonoaia.POP.*

și mai multe nu, v. **și mai mult nu**.

și mai mult (sau **multe**) **nu**, **1.** nimic altceva decât...; **2.** în orice caz; neapărat.

și mai și, (*loc. adv.*) mai ceva: *Numai iaca ce vede Harap-Alb altă nâzdâganie și mai și.CR.; Dezmințirea lor seara mă mâhnește peste măsură și nu mă pot mângâia decât a doua zi cu o născocire și mai și.CAR.*

șoldan viteazul, om fricos.

a șopti în biserică, (*reg.*) a bârfi, a cleveti.

a șterge cu buretele sau **a trece** (sau **a da, a trage**) **cu buretele peste...**, (*fig.*) a da uitării, a anula (ceva): *Nu poți să ștergi viața cu-a gândului burete.EM.; ați fost în stare să treceți într-o bună dimineață cu buretele peste toată dezvoltarea istorică a țărilor.EM.*

a se șterge de datorie, (*reg.*) a-și achita o datorie.

a o șterge de fugă, v. **a o șterge la fugă**.

a se șterge de la inima cuiva, a pierde bunăvoința, prietenia, afecțiunea cuiva.

a se șterge de pe fața pământului, v. **a pieri de pe fața pământului**.

a șterge (sau **a rade, a stinge**) **de pe fața pământului** (pe cineva sau ceva), a distruge, a nimici (pe cineva sau ceva); a ucide (pe cineva): *nu care cumva să blestești din gură cătră cineva despre ceea ce-a urmat între noi, că te-am șters de pe fața pământului.CR.; Astăzi... domnesc ideile civilizației moderne, cărora trebuie să le facem concesiuni că de nu ... ne șterg de pe fața pământului.EM.*

a șterge de pe răboj (pe cineva sau ceva), **1.** a da uitării; **2.** a scăpa de o datorie.

a șterge din inimă (sau **din minte**) (pe cineva), a da uitării (pe cineva).

a șterge din minte (pe cineva), v. **a șterge din inimă** (pe cineva).

a o șterge englezește, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge în fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge în goană, v. **a o lua la fugă**.

a se șterge la bot (**de...** sau **despre...**), v. **a se șterge pe bot**.

a o șterge la fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge la goană, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge la papuc, v. **a o lua la papuc**.

a o șterge la picior, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge la sănătoasa, v. **a o lua la fugă**.

a o șterge la trei păzește, v. **a o lua la fugă**.

a i se șterge lăscaia (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a-și pierde renumele, considerația, autoritatea etc.: *ț-a mers vestea când ț-a mers, d-acum lețcaia ți s-a șters.PANN.*

a-și șterge mâinile, (*rar*) a-și declina răspunderea, a se spăla pe mâini.

a-și șterge nasul cu mâneca, a fi prost crescut.

a șterge o palmă (cuiva), v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a șterge o scatoalcă (cuiva), v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a șterge (**câteva**) **palme** (cuiva), v. **a arde** (**câteva**) **palme** (cuiva).

a o șterge paralâc, (*înv.* și *reg.*) a merge aiurea, a umbla fleaura.

a se șterge pe barbă, v. **a se șterge pe bot**.

a se șterge (sau **a se linge**, **a se rade**) **pe bot** (sau **pe gură**, **pe buze**, **pe guriță**, **pe mâini**, **pe barbă**) sau **a se șterge la bot** (**de...** sau **despre...**), (*fam.*, *iron.*) a-și lua gândul (de la ceva), a fi nevoit să renunțe (la ceva): *Amin, neamin, ștergeți-vă pe bot despre purcei, zise Mogorogea cu ciudă.CR.*; *Timpul în care se desfășură acțiunea este aceea ce astăzi, lingându-ne pe bot, obicinuim a numi „Sărmana vreme veche".CAR.*

a se șterge pe buze, v. **a se șterge pe bot**.

a se șterge pe gură, v. **a se șterge pe bot**.

a se șterge pe guriță, v. **a se șterge pe bot**.

a se șterge pe mâini, v. **a se șterge pe bot**.

a șterge putina, v. **a spăla putina**.

șterge-ți balele!, (*reg.*) taci! ține-ți gura!

șterge-ți mucii!, (*fam.*) vezi-ți de nasul tău!

a ști adânc din cărți, (*înv.*) a fi foarte învățat.

a nu ști (sau **fără a ști**) (**nici** sau **măcar**) **bechiu**, a nu ști nici o boabă: *vin de cel hrănit, de care cum bei oleacă, ... începi a bolborosi turcește, fără să știi bechiu măcar.CR.*

a nu ști (sau **a nu pricepe**) (**nici o** sau **măcar o**) **boabă** (sau **boacă**, **buche**, **iotă**) (**de carte**), **1.** a fi lipsit de învățătură: *Sărmane omule, dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi?CR.* **2.** a nu ști (sau a nu pricepe) deloc o limbă străină; (*p. ext.*) a nu ști (sau a nu pricepe) nimic: *Un diplomat străin... care nu pricepea boabă românească.CAR.*; *și nu zice nimeni că era bigotă, însă franțuzește nu știa o iotă.TOP.*

a nu ști (**nici o** sau **măcar o**) **boacă** (**de carte**), v. **a nu ști** (**nici o** sau **măcar o**) **boabă** (**de carte**).

a nu ști (**nici o** sau **măcar o**) **bu-**

che (de carte), v. **a nu ști (nici o sau măcar o) boabă (de carte)**.

a ști ca apa (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a ști ca pe apă (ceva), v. **a cunoaște ca pe apă** (ceva).

a ști ca pe Tatăl Nostru (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a ști carte, **1.** a avea noțiuni (elementare) de scriere și citire: *O actriță ridiculă, necioplită, care nu poate vorbi pe scenă două vorbe de înțeles, care nu știe carte deloc.CAR.*; **2.** a avea cunoștințe temeinice (într-un anumit domeniu), a fi (foarte) învățat: *– Pune-te de-nvață dragă, dragă: nu știi carte, nu știi carte.EM.*; *D. Sturza e fără îndoială un academician adevărat, un om ce știe multă carte, cu mult temei.EM.*

a nu ști ce e frica, a fi foarte curajos.

a ști ce-i face osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști (sau **a vedea**) **ce-i** (sau **cât îi**) **face** (sau **plătește, poate**) **pielea** (sau **osul**) (cuiva), a ști ce poate, de ce e în stare (cineva); a ști câte parale face (cineva).

a ști ce-i plătește osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști ce-i plătește pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști ce-i poate osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști ce-i poate pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a nu (mai) ști ce să (se) (mai) facă, a nu (mai) găsi nici o soluție pentru a ieși dintr-o încurcătură: *nu mai știa ce să facă ca să mulțumească lui Făt-Frumos că-i scăpase copilul de la moarte.POP.*

a nu mai ști ce să facă de..., a fi copleșit de...: *când a văzut pe Malca, nu mai știa ce să facă de bucurie.CR.*

a ști (sau **a afla**) **ce(-i) și cum (e)**, a fi bine informat despre ceva.

a nu ști ce vrea, a nu putea lua o hotărâre, a fi nedecis, a șovăi.

a ști chichirezul, a cunoaște secretul (a ceva).

a ști câte parale face (sau **cât prețuiește**) **cineva**, a fi lămurit, edificat în privința (valorii, caracterului, meritelor etc.) cuiva, a nu-și face iluzii despre cineva.

a nu ști câte parale face sfanțul, (*reg.*) a nu ști să aprecieze ceva sau pe cineva.

a ști cât îi face osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât îi face pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât îi plătește osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât îi plătește pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât îi poate cojocul (cuiva), a ști de ce e în stare cineva, cât îl ține cureaua pe cineva.

a ști cât îi poate osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât îi poate pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a ști cât prețuiește cineva, v. **a ști câte parale face cineva**.

a nu (mai) ști (sau **auzi**) **cuiva de nume** sau **a nu (mai) ști** (sau **auzi**) **de numele cuiva**, **1.** a nu mai ști nimic despre cineva: *am și eu o fiică-n lume și nu-i mai auz de nume.POP.*; **2.** (în imprecații) pleacă și să nu te mai întorci (niciodată)!: *să nu-ți mai aud de nume până nu mi-l aduci!POP.*

a nu ști cum (să...), v. **a nu avea cum (să...)**.

a se ști cu musca pe căciulă, v. **a fi cu musca pe căciulă**.

a se ști cu un cui în coastă, v. **a avea un cui la inimă**.

a se ști cu un cui în inimă, v. **a avea un cui la inimă**.

a se ști cu un cui la inimă, v. **a avea un cui la inimă**.

a ști de-a rostul (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a nu ști de bărbat, (*înv.*; despre femei) a fi castă, neprihănită.

a nu (mai) ști (nici) de casă (nici) de masă sau **a nu i se mai ști** (cuiva) **de masă** (sau **de mâncare**), a nu avea tihnă, liniște.

a nu ști de căpătâiul cuiva, a nu ști nimic de soarta cuiva: *nu știa nimic de căpătâiul părinților.*

a ști de cuvânt, v. **a înțelege de cuvânt**.

a ști de dragul cuiva, a face pe placul cuiva; a iubi pe cineva: *de dragul dumitale știe chiar și sfântul soare.POP.*

a ști de frica cuiva, v. **a ști de frică**.

a ști de frică (sau **de frica cuiva**) sau (*reg.*) **a ști frică**, a se teme (de cineva): *și acolo sus, omul tot regele firii e, căci chiar și dracul îi știe de frică.POP.*

a (nu) ști de glumă, a (nu) avea simțul umorului: *la o glumă se răspunde cu alta mai bună; pentru că cine nu știe de glumă...CAR.*

a nu (mai) **ști** (nimeni) **de nume**(**le**) **cuiva**, a nu mai ști (nimeni) nimic despre cineva: *ne-ați dat în locul acestui sfânt vestit pe Lazăr, un jidan trențuros, care tot moare și iar învie și învie și iar moare, de nu mai știe nime de numele lui,CR.*

a ști de rost (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a (nu) ști de rost(ul) cuiva, a nu ști nimic despre cineva: *nu-i știa de rost de vreo trei zile.POP.*

a nu ști de seama cuiva, (*pop.*) a nu avea cunoștință despre ce face, unde se află etc. cineva: *l-a întrebat despre bărbatul ei și fiu-său nu știe de seama lui nimic.POP.*

a nu (mai) ști de sine (sau **de lume**), **1.** a-și pierde cunoștința; a fi inconștient (de...): *fiind ostenit și cam beut, adurmi iute, cât nu mai știa de el.POP.*; **2.** a se zăpăci.

a-i ști de știre (cuiva), v. **a ști de știrea** (cuiva).

a ști (sau **a afla**) **de știrea** (cuiva) sau **a-i ști de știre** (cuiva) sau **a-i ști știre** (cuiva), a avea informații în legătură cu cineva; a avea în vedere, a avea în grijă (pe cineva).

a nu ști de unde să iei pe cineva, a nu-și aminti în ce împrejurare a cunoscut pe cineva: *chipul lui mi-e cunoscut, dar nu știu de unde să-l iau.*

a (se) ști de urma cuiva sau **a-i ști** (sau **a i se ști**) **de urmă cuiva**, a avea informații, vești despre cineva.

a-i ști de urmă cuiva, v. **a (se) ști de urma cuiva**.

a i se ști de urmă cuiva, v. **a (se) ști de urma cuiva**.

a ști dincotro bate vântul, a cunoaște sensul evoluției lucrurilor și a se adapta acestuia.

a ști din vedere (pe cineva), v. **a cunoaște din vedere** (pe cineva).

a ști frică, v. **a ști de frică**.

a ști har cuiva, v. **a cunoaște har cuiva**.

a ști harul unui lucru, a se pricepe la ceva: *niște babe bătrâne, care știu harul la pâne.POP.*

știi (sau **știți**), **colea**, zdravăn, de soi, de seamă, extraordinar: *era o dată flăcău, știi, colea.*

știi că ai haz?, (*iron.*) știi că ești amuzant, nostim?

știi că ești bine?, v. **știi că-mi placi?**

știi că mi-ai plăcut?, v. **știi că îmi placi?**

știi (sau **știți**) **ce** (sau **ceva, una**)**?**, fii atent!, ascultă!: *stăpâne, știi ce? culcă-te și te odihnește.CR.*

știi ceva?, v. **știi ce?**

știi (sau **știți**) **cine** (sau **ce**), îl (sau o) cunoști (sau cunoașteți).

a nu ști (**nici o** sau **măcar o**) **io-**

tă (de carte), v. **a nu ști (nici o** sau **măcar o) boabă (de carte)**.

știi tu ce știi, v. **știu eu ce știu**.

știi una?, v. **știi ce?**

a ști în ce apă (sau **ape**) **se scaldă cineva**, a ști ce fel de om e, câte parale face cineva.

a ști în ce ape se scaldă cineva, v. **a ști în ce apă se scaldă cineva**.

a nu ști în știrea sa nimic, (*reg.*) a nu avea nimic pe conștiință.

a nu ști la ce margine (îi) va ieși (ceva), a nu ști ce șanse de reușită va avea.

a nu ști la ce sfânt să se mai închine, (*fam.*) a epuiza toate posibilitățile de a găsi sprijin sau protecție.

a ști lecția (sau **rolul**), **1.** a vorbi (sau a proceda) după cum a fost învățat (de cineva); **2.** a se comporta într-o anumită împrejurare ca și cum ar fi pregătit dinainte (sau a fi pregătit) ceea ce spune sau face.

a (nu)-și ști lungul nasului, v. **a (nu)-și cunoaște lungul nasului**.

a nu ști (**nimeni**) **marginile** (a ceva), a fi foarte întins, foarte mare; a fi nesfârșit, nemărginit: *țara lor era așa de mare, de nu-i știa nimeni margenile.POP.*

a-i ști (cuiva) **meleagul**, a-i cunoaște (cuiva) secretele, gândurile.

a ști moarea cuiva, v. **a fi mâncat moarea cuiva**.

a nu ști (prea) multe, **1.** a fi ignorant; **2.** a ști puține și bine; **3.** (*fig.*) a fi categoric, ferm în situațiile complicate; a simplifica lucrurile: *ș-apoi las pe popa Niculai Oșlobanu, căci el nu prea știe multe.CR.*

a nu ști nici bechi, a nu ști o iotă, a nu ști nimic: *Din franceză mai că n-ai știut nici bechi.EM.*

a nu ști nici cu spatele, a nu ști absolut nimic: *Însă mama, sărmana, nu știa de asta nici cu spatele.CR.*

a nu ști nici de hăis, nici de cea, a fi nepriceput; a nu asculta de nimeni.

a nu(-l) ști (sau **a nu(-l) auzi, a nu(-l) afla, a nu(-l) simți**) **nici pământul**, a nu afla, a nu auzi nimeni: *Fii bine încredințată că n-are să ne știe nici pământul.CR.*

a nu ști nici șapte, nici opt, a nu ști nimic.

a ști numai de ciomag, a nu asculta de vorbă bună, a ști numai de frică, de bătaie.

a i se ști numai numele (cuiva sau a ceva), a fi rămas o amintire vagă (despre cineva sau ceva): *oastea, căreia numai numele-i se mai știa, o înființă tot din oameni unul și unul.POP.*

a ști papara (sau **păpara**) **cuiva**, a cunoaște firea (aspră) a cuiva: *îi știi tu păpara lui!CAR.*

a ști patarama cuiva, (*pop.*) a cunoaște slăbiciunile, defectele cuiva; a ști câte parale face cineva.

a ști păpara cuiva, v. **a ști papara cuiva**.

a nu ști pe ce lume se află, a nu-și da seama de ce se întâmplă în jurul său.

a ști pe degete, a cunoaște în detaliu.

a ști (sau **a spune, a recita**) **pe de rost** (sau **de-a rostul**, (*înv.*) **de rost, pe dinafară, ca apa, ca pe apă, ca pe Tatăl Nostru**) (ceva), **1.** a ști (sau a spune, a recita) pe dinafară: *cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost?EM.*; **2.** a cunoaște foarte bine: *propria ta viață singur n-o știi pe de rost.EM.*

a ști pe dinafară (ceva), v. **a ști pe de rost** (ceva).

a nu mai ști pe unde să scoată cămașa, a nu mai ști cum să iasă dintr-o situație dificilă, a fi la ananghie.

a-i ști potecile cuiva, (*reg.*) a cunoaște secretele cuiva.

a ști pozitiv, a cunoaște din surse sigure: *N-o să credeți, căci în adevăr eu însumi n-aș crede, dacă n-aș ști pozitiv.CAR.*

a ști rolul, v. **a ști lecția.**

a ști (sau **a învăța, a înțelege, a cunoaște**) **rostul** (sau **rosturile**), a ști (sau a învăța, a înțelege, a cunoaște) sensul, mersul unui lucru; a fi familiarizat cu ceva.

a ști rosturile, v. **a ști rostul.**

a ști (sau **a cunoaște**) **seama** (sau **seamă**) (cuiva sau a ceva), (*pop.*) a fi familiarizat (cu cineva sau cu ceva).

a ști seamă (cuiva sau a ceva), v. **a ști seama** (cuiva sau a ceva).

a ști și toaca din cer, v. **a ști și toaca în cer.**

a ști și toaca în (sau **din**) **cer**, **1.** a ști multe lucruri; **2.** a face pe atotștiutorul, pe înțeleptul.

a-i ști știre (cuiva), v. **a ști de știrea cuiva.**

a ști toate potecile, (*reg.*) a ști foarte bine ceva.

știți, colea, v. **știi, colea.**

știți ce?, v. **știi ce?**

știți ceva?, v. **știi ce?**

știți una?, v. **știi ce?**

(**nici**) **nu știu,** (**nici**) **n-am văzut** (**nici pe-acolo n-am trecut** sau **nici în seamă n-am băgat**), nu mă bag, nu mă amestec.

(**doar**) **știu** (**bine**) **că...**, bineînțeles că..., firește că...

(**mai**) **știu** (**și**) **eu?...** sau **eu știu?...**, cine poate ști? habar n-am: *mai știu eu cum să zic, ca să nu greșesc?CR.*

știu eu ce știu (sau **știi tu ce știi** etc.), am (sau ai etc.) motivele mele (sau ale tale etc.) pentru a gândi, a spune, a proceda în felul acesta.

a ști una (**și bună**), a avea idei, convingeri puține și de nezdruncinat; a fi statornic în păreri, a nu ceda: *el știa una și bună: când o zice da, să fie da; când o zice nu, apoi nu.POP.*

a nu ști unde-i este capul de..., v. **a nu-și** (**mai**) **vedea capul de...**

a nu ști unde-i stă capul de..., v. **a nu-și** (**mai**) **vedea capul de...**

a (**nu**)**-și ști vârful nasului**, v. **a** (**nu**)**-și cunoaște lungul nasului.**

a șuiera în biserică, v. **a fluiera în biserică.**

a o șurubui, (*pop.* și *fam.*) a apela la șiretlicuri: *m-ai tot cihăit de cap până acum să mă însor, ... de mi-ai aprins pofta de însurat, și apoi acum tot tu o șurubuiești ș-o întorci, cum îți vine ție la socoteală.CR.*

T

tacă-ți clanța!, v. **taci din gură!**

tacă-ți gaița, v. **taci din gură!**

tacă-ți gura!, v. **taci din gură!**

tacă-ți gurița!, v. **taci din gură!**

tacă-ți pliscul!, v. **taci din gură!**

tacă-ți pupăza!, v. **taci din gură!**

tacă-vă clanța!, v. **taci din gură!**

tacă-vă fleanca!, v. **taci din gură!**

tacă-vă gaița!, v. **taci din gură!**

tacă-vă gura!, v. **taci din gură!**

tacă-vă gurița!, v. **taci din gură!**

tacă-vă leoarba!, v. **taci din gură!**

tacă-vă pliscul!, v. **taci din gură!**

tacă-vă pupăza!, v. **taci din gură!**

tace și coace, plănuiește (pe ascuns) o răzbunare.

tace și face, **1.** își vede liniștit de treabă, fără vorbă multă; **2.** pune la cale, uneltește.

taci din gură! sau **tacă-ți** (sau **tacă-vă**, **ține-ți**, **țineți-vă**) **gura** (sau (*fam.*) **clanța**, **fleanca**, **gaița**, **gurița**, **leoarba**, **pliscul**, **pupăza**)! nu mai vorbi!, lasă vorba!, isprăvește!: *tacă-ți gura, măi Gerilă, ziseră ceilalți.CR.*; *Tacă-ți leoarba, dac-ai venit aici.CR.*

tac mă cheamă, nu spun o vorbă: *apoi intră cu toții înlăuntru, se tologește fiecare unde apucă, și... tac mă cheamă.CR.*

taler cu două fețe, (despre oameni) ipocrit.

taman pe taman, chit pe chit, țanc pe țanc.

tam-nisam, (*loc. adv.*) brusc, din senin, pe nepregătite: *plânge tam-nisam fără să poată spune de ce.CAR.*

tare de cap, încuiat, prost.

tare de ceafă, bogat.

tare de chică, v. **tare în coș.**

tare de inimă (sau **de suflet**), nemilos, neândurător.

tare de înger, greu de intimidat, de înduioșat.

tare de sfânt, (*reg.*) incoruptibil: *rar găsești om tare de sfânt.PANN.*

tare de spirit, (*înv.*) inteligent, pătrunzător.

tare de suflet, v. **tare de inimă.**

tare de vână, v. **tare în coș.**

tare de virtute, voinic, puternic; sănătos: *Era odată o babă, care avea trei feciori înalți ca niște brazi și tari de vârtute, dar slabi de minte.CR.*

tare în colți, puternic.

tare în coș sau **tare de chică** (sau **de vână**) sau **cu chica tare**, voinic, puternic.

tare în gură, (despre cai) nărăvaș: *pe calul cel mai iute și tare-n gură nimic alt îl supune decât frâul și zăbala.POP.*

tare și mare, v. **mare și tare.**

tată-său în picioare, v. **bucățică ruptă tată-său.**

a tatona terenul, v. **a sonda terenul.**

a tăbărî cu gura pe..., v. **a sta cu gura pe...**

a tăcea ca melcul, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca mortul în cucuruz, v. **a tăcea ca mortul în păpușoi.**

a tăcea ca mortul (sau **ca porcul**) **în păpușoi** (sau (*reg.*) **în cucuruz**), (*fam.*) a tăcea când te simți cu musca pe căciulă.

a tăcea ca munții, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca neamțul, (*rar*) a fi foarte tăcut.

a tăcea ca pământul, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca peretele, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca peștele, v. v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca piticul, v. v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca piticul în baltă, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca porcul în cucuruz, v. **a tăcea ca mortul în păpușoi.**

a tăcea ca porcul în păpușoi, v. **a tăcea ca mortul în păpușoi.**

a tăcea ca un lemn, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca un mut, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea ca un pește, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea chitic, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea (sau **a nu mai beșteli**) **din gură**, a nu mai vorbi: *tăcu din gură și înghiți rușinea.POP.*

a nu (mai) tăcea din gură sau **a nu-i tăcea gura**, a vorbi mult, a vorbi într-una.

a nu-i tăcea gura, v. **a tăcea din gură.**

a tăcea melc, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea mâlc(ă) (sau (*reg.*) **chitic, ca melcul, ca munții, ca pământul, ca peretele, ca peștele, ca piticul, ca piticul în baltă, ca un lemn, ca un melc, ca un mut, ca un pește,** (*reg.*) **mocăniță, molcom**) a nu mai spune nici un cuvânt: *Dar acum de-odată liniștește-te acolo și taci molcom.CR.; Cezara nu se mișca din loc... tăcea ca peștele.EM.; tace ca pământul și-i tremură carnea pe dânsul de frică.CR.*

a tăcea mocăniță, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea molcom, v. **a tăcea mâlc.**

a tăcea pitic, v. **a tăcea mâlc.**

tăcerea ta, răspunsul meu, (*pop.*) tăcerea ta e elocventă.

tăcere de mormânt, v. **liniște de mormânt.**

a o tăia, v. **a o reteza.**

a (i-)o tăia (cuiva), v. **a-l reteza scurt** (pe cineva).

a-i tăia apa de la moară (cuiva), v. **a-i lua apa de la moară** (cuiva).

a tăia avântul (cuiva), v. **a opri elanul** (cuiva).

a tăia bani (sau **monedă**), (*înv.*) a bate monedă.

a tăia (în) bucăți (pe cineva sau ceva), **1.** a ucide (pe cineva), a ciopârți (pe cineva): *paloșul el și-l scotea, pe smău bucăți îl tăia.POP.*; **2.** a îmbucătăți (ceva).

a tăia buricul (cuiva), (*fig.*) a potrivi un lucru cum trebuie.

a tăia ca dinții babei, (despre unelte) a fi tocit, uzat: *alt cuțit n-ai? că ăsta taie ca dinții babei!*

a(-și) tăia cale, v. **a(-și) tăia drum.**

a tăia calea cuiva, v. **a tăia drumul cuiva**.

a-l tăia capul (pe cineva), **1.** a (se) pricepe, a crede: *criticii... sunt liberi să judece, după cum îi taie capul.CAR.*; **2.** a-i veni o idee neașteptată în minte (cuiva).

a(-și) tăia cărare, v. **a(-și) tăia drum**.

a tăia cărările (cuiva), v. **a scurta cărările** (cuiva).

a i se tăia cărările (cuiva), v. **a i se tăia drumul** (cuiva).

a tăia cerbicea (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a tăia cerbicia (cuiva), v. **a pleca cerbicea** (cuiva).

a-i tăia craca de sub picioare (cuiva), v. **a-și tăia (singur) craca de sub picioare**.

a-i tăia creanga de sub picioare (cuiva), v. **a-și tăia (singur) craca de sub picioare**.

a-și tăia (singur) (sau **a-i tăia** cuiva) **craca** (sau **creanga**) **de sub picioare**, a-și periclita (singur) (sau a-i periclita cuiva) situația, soarta.

a-și tăia (singur) creanga de sub picioare, v. **a-și tăia (singur) craca de sub picioare**.

a tăia cu atù, (la jocurile de cărți) a bate cu atùul.

a tăia (lemne) cu ferăstrăul, (*fig.*) a sforăi.

a-i tăia (sau **a-i curma**, **a-i reteza**) **cuvântul** (cuiva), a întrerupe vorba cuiva: *dară împăratul îi taie cuvântul.POP.*

a o tăia de fugă, v. **a o lua la fugă**.

a o tăia de-a fuga, v. **a o lua la fugă**.

a tăia de piroteală, a face să-i treacă somnul (cuiva): *„Tragi la somn? Stai că eu am leac să-ți tai de piroteală". Și mi-a și pus mâna-n păr. CAR.*

a-i tăia de unghișoară (cuiva), (*reg.*) **1.** a pune la punct (pe cineva); **2.** a lua viața (cuiva), a omorî (pe cineva).

a tăia din obricăriță (cuiva), (*înv.* și *reg.*) a struni, a învăța minte (pe cineva): *s-a găsit cine să-ți taie din obricăriță.PANN.*

a tăia (sau **a curma**, **a rupe**, **a slăbi**, (*înv.*) **a surpa**) **din rădăcină**, a tăia (sau a rupe, a curma) complet, din temelii.

a(-și) tăia drum (sau **cale**, **cărare**), a-și croi drum: *un melc își taie drumul prin grădină de-a dreptul, ca un tanc de gelatină.TOP.*

a i se tăia drumul (sau **drumurile**, **cărările**) (cuiva), a se afla în încurcătură, a întâmpina piedici: *Ai toată voia de la mine, fătul meu; dar mare lucru să fie, de nu ți s-or tăia și ție cărările.CR.*

a tăia drumul (sau **calea**, **ieșirea**) (cuiva), a ieși înaintea cuiva, a opri din drum (pe cineva): *a ieșit haita de câini de la maiorul din colț și i-a tăiat drumul lui coate-goale. CAR.*

a tăia drumurile (cuiva), v. **a scurta cărările** (cuiva).

a i se tăia drumurile (cuiva), v. **a i se tăia drumul** (cuiva).

a tăia elanul (cuiva), v. **a opri elanul** (cuiva).

a tăia favoriții (cuiva), a-și bate joc (de cineva): *Și dacă nu-i ajungea, să-mi tai mie favuridele!CAR.*

a tăia firul de păr în patru, v. **a despica părul în patru**.

a tăia firul de păr în șapte, v. **a despica părul în patru**.

a tăia frunză câinilor, v. **a tăia frunză la câini**.

a tăia (sau **a toca**) **frunză la câini** (sau **câinilor**), a trândăvi, a nu face nimic: *A face literatură ajunge a fi sinonim cu a tăia câinilor frunză.CAR.*

a (o) tăia fuga, a fugi: *răbdai*

una, răbdai două... lăsai șuba, tăiai fuga.POP.

a i se tăia genunchii (cuiva), v. **a i se muia picioarele** (cuiva).

a-i tăia ghearele (cuiva), **1.** a-i reteza posibilitatea de a fura (cuiva); **2.** a pune la punct (pe cineva).

a-i tăia gura în săbii, a vorbi curent o limbă (străină).

a-i tăia (cuiva) **gustul de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **(toată) pofta de...**

a tăia ieșirea (cuiva), v. **a tăia drumul** (cuiva).

a i se tăia inima (cuiva), **1.** a fi cuprins de slăbiciune; **2.** a-și pierde curajul: *când auzi porunca asta și amenințarea ce-i făcu, i se tăie inima bietului pici.POP.*

a tăia împrejur, (*înv.*) a face circumcizie.

a tăia în carne vie, **1.** a curma răul prin măsuri radicale; **2.** a fi crud, nemilos: *Nu-l cunoști? ăsta n-are inimă, taie în carne vie.*

a tăia în grindă, a nu face nimic.

a-l tăia (sau **a-l seca**) **la ficați** (pe cineva), **1.** a simți o durere puternică în regiunea ficatului; **2.** (*fig.*) a pricinui un necaz, o supărare (cuiva).

a o tăia la fugă, v. **a o rupe la fugă.**

a o tăia la goană, v. **a o rupe la fugă.**

a-și tăia lanțurile, a se elibera.

a o tăia la picior, v. **a o rupe la fugă.**

a-l tăia la ramazan (pe cineva), a-i fi foame (cuiva).

a o tăia la sănătoasa, v. **a o rupe la fugă.**

a-i tăia mâinile (și picioarele) (cuiva), v. **a lega mâinile (și picioarele)** (cuiva).

a-și tăia mâneca și a fugi, a evita o pagubă mare cu un sacrificiu mic.

a tăia monedă, v. **a tăia bani.**

a tăia mutre, a se strâmba, a se schimonosi: *un bătrân mucalit silindu-se a tăia mutre evlavioase.EM.*

a tăia nartul, v. **a pune nart.**

a tăia (sau **a frânge, a rupe, a scurta**) **nasul** (cuiva), a înfrâna elanul (cuiva); a pedepsi, a umili, a pune la locul lui (pe cineva): *când m-am dus să-mi iau muiere, m-am lăcomit la avere ... tot cu-aceea-mi taie nasu.POP.*

a tăia nodul gordian, a rezolva tranșant o problemă (aparent) insolubilă.

a tăia părul în patru, v. **a despica părul în patru.**

a tăia părul în șapte, v. **a despica părul în patru.**

a-l tăia pe..., (*fam.*) a-l întrece pe...: *îl tăiase și la fugă, și la trasul cu arcul.*

a i se tăia picioarele (cuiva), v. **a i se muia picioarele** (cuiva).

a tăia piroane, (*fam.*) **1.** a tremura de frig; **2.** a spune minciuni, a minți: *Multe piroane ai de gând să mai tai?*

a-i tăia piuitul (cuiva), v. **a-i lua piuitul** (cuiva).

a tăia pârtie, v. **a deschide pârtie.**

a-i tăia (cuiva) **gustul de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a i se tăia (cuiva) **gustul de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a-i tăia (cuiva) **gustul să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a i se tăia (cuiva) **gustul să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a-i tăia (sau **a i se tăia, a-i pieri**) (cuiva) **(toată) pofta** (sau **gustul**) **de...** (sau **să...**), a-i trece (sau a face să-i treacă cuiva) pofta de... (sau să...), a nu mai pofti să...: *când te văd pe d-ta umblând forfota de colo până colo,... mi se taie pofta de scris.CAR.; peste vreo câteva zile am mai tăiet gustul de popie unuia.CR.*

a i se tăia (cuiva) **gustul de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a i se tăia (cuiva) **gustul să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a i se tăia (cuiva) **pofta de...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a i se tăia (cuiva) **pofta să...**, v. **a-i tăia** (cuiva) **pofta de...**

a-i tăia (sau **a-i lua**) **posluşul** (cuiva), (*reg.*) a-i lua apa de la moară (cuiva).

a tăia potecile (cuiva), v. **a scurta cărările** (cuiva).

a-i (sau **a-l**) **tăia prin cap** (sau **prin gând, prin minte**), a-i veni, a-i trece prin minte, a se gândi: *ştii ce i-a tăiat prin minte? să se facă pictor.*

a-l tăia prin cap, v. **a-i tăia prin cap.**

a-i tăia prin gând, v. **a-i tăia prin cap.**

a-l tăia prin gând, v. **a-i tăia prin cap.**

a-i tăia prin minte, v. **a-i tăia prin cap.**

a-l tăia prin minte, v. **a-i tăia prin cap.**

a i se tăia răsuflarea (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a i se tăia respiraţia (cuiva), v. **a i se curma răsuflarea** (cuiva).

a tăia scara (cuiva), (*reg.*) a împiedica (pe cineva) să facă ceva.

a-l tăia scurt (pe cineva), v. **a-l reteza scurt** (pe cineva).

a tăia ţelina, v. **a sparge ţelina.**

tămâia (sau **buruiana, iarba**) **dracului**, (*pop.*) tutun.

tărie de cap (sau **de cerbice**), (*înv.*) încăpăţânare, îndărătnicie.

tărie de cerbice, v. **tărie de cap.**

tărâmul de jos, v. **celălalt tărâm.**

a se tăvăli de bucurie, a se bucura foarte tare.

a se tăvăli de râs, v. **a leşina de râs.**

a-şi tăvăli obrazul, (*reg.*) a se compromite.

a se tâmpla în prăvit(e), (*înv.*) a fi de faţă, a fi într-un anumit loc, la vedere: *tâmplându-să acolo în prăvite o femeaie stricată de un ochi ..., să feace o minune mare şi slăvită asupra ei.DOS.*

tânăr cu tighel, (*fam.*) tânăr elegant.

tând o dată, (*loc. adv.*; *înv.*) dintr-o dată.

a târî barca pe uscat, (fig.) a o duce, a trăi greu.

a târî de nas (pe cineva), v. **a duce de nas** (pe cineva).

a târâi în noroi (pe cineva), v. **a târî în noroi** (pe cineva).

a târâi vorba, (*reg.*) a vorbi tărăgănat.

a târî (sau **a târâi**) **în noroi** (pe cineva), a batjocori, a dezonora (pe cineva).

a se târî pe brânci, v. **a umbla în brânci.**

a târî piciorul, (*reg.*) a şchiopăta, a trage piciorul.

târâş-grăpiş (sau **gropiş**), cu mare greutate, anevoie; cu chiu, cu vai: *În acest an, târâş-grăpiş, ar fi mers treburile foarte bine, dacă n-ar fi mers rău de tot.CAR.*

târâş-gropiş, v. **târâş-grăpiş.**

a târnosi mangalele, v. **a târnosi mangalul.**

a târnosi mangalul (sau **mangalele**), a pierde vremea.

târţa-pârţa (**şi nimica** sau **mai nimic**), **1.** (despre lucruri) fără valoare; nimic, fleac, moft, bagatelă; **2.** (despre oameni) terchea-berchea: *un ăla, un târţa-pârţa, picat din nori, de nu ştiu unde, şi-a luat nasul la purtare şi vrea să fie şef!POP.*

târzie vreme, (*înv.* şi *reg.*) vreme multă, îndelungată.

târziu de tot, cu (foarte) mare întârziere, foarte târziu: *Târziu de* *tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într-o berărie.CAR.*

târziu (sau **încet**) **la minte**, greu de cap, redus mintal: *băiatul lui era leneș, rău și târziu la minte.EM.*

(mai) târziu ori mai curând, v. **(mai) curând sau mai târziu.**

teancuri-teancuri, (așezat) unul peste altul.

te-aș (sau **l-aș** etc.) **băga** (sau **vârî**) **în sân, dacă ai** (sau **ar** etc.) **încăpea** (sau **dar nu încapi, nu încape** etc.) **de urechi**, (*reg.*) îmi ești (sau este etc.) nespus de drag: *tare-mi ești drag! te-aș vârî în sân, dar nu încapi de urechi.CR.*

te-aș băga în sân, dar nu încapi de urechi, v. **te-aș băga în sân, dacă ai încăpea de urechi.**

te-aș vârî în sân, dacă ai încăpea de urechi, v. **te-aș băga în sân, dacă ai încăpea de urechi.**

te-aș vârî în sân, dar nu încapi de urechi, v. **te-aș băga în sân, dacă ai încăpea de urechi.**

techer-mecher, (*loc. adv.*; *înv.*) cu de-a sila, pe sus, în mare grabă: *Se scoală ovreiul de jos, apucat ca de turbă, îl înhață de piept pe Iusuf, și, haide, techer-mecher cu el, la cadiu, la judecată!CAR.*

te fac o carte?, v. **te fac o tablă?**

te fac o tablă (sau **o carte**)**?**, (*fam.*) jucăm o partidă de table (sau de cărți etc.)?

te fac un film?, (*arg.*) mergem să vedem un film?

te joci cu țara în nasturi?, v. **te joci cu țara-n bumbi?**

te joci cu țara-n bumbi (sau **în nasturi**)**?**, (*fam.*) crezi că e glumă, joacă?

teleleu-Tănase, om sărac.

te mănâncă cojocul!, v. **te mănâncă pielea!**

te mănâncă pielea (sau **cojocul**)**!**, nu te astâmperi!, nu te potolești!: *tu, muiere, fii cuminte, că, de te mănâncă cojocul, acum am eu ac de el!POP.*

temător de Dumnezeu, evlavios, cuvios, cucernic: *acest împărat era bun, drept și temător de Dumnezeu.POP.*

a se teme (sau **a se speria**) (de ceva sau de cineva) **ca dracul de tămâie**, a se speria foarte tare.

a-și teme cojocul, a se teme, a fi precaut, a fi prudent.

a se teme (și) de umbra lui, v. **a se teme (și) de (o) umbră.**

a se teme (și) de (o) umbră (sau **de umbra lui**), a fi foarte fricos: *Rău e când ai a face tot cu oameni, care se tem și de umbra lor. CR.*

temeiul nopții, (*pop.*) miezul nopții.

te miră de nu..., cine știe dacă nu...: *de ținea drumul mai lung, te miră de nu rămânea cu gâtul strâmb. POP.*

te miri ce (și mai nimic(a)), o bagatelă, un fleac: *nu te mai pune și d-ta atâta pentru te mieri ce și mai nemica, că doar n-are să fie un cap de țară.CR.; Pentru acest scop se desființează legea tocmelelor, pentru ca cel ce au dat bani țăranilor să n-aibă lucrători, iar cel ce n-au dat să-i angajeze cu te miri și mai nimica.EM.*

te miri cine, un oarecare, un oarecine: [pe Stan] *nu-l putea răpune te miri cine.CR.*

te miri cum, nu se știe cum, fără voie, involuntar.

te miri unde, cine știe unde, undeva.

te pomenești că..., se poate întâmpla să..., poate că..., nu cumva...: *te pomenești că-și lasă baltă afacerile și se duce la mănăstire!*

a (o) termina cu..., **1.** a rupe relațiile, a nu mai sta de vorbă cu...: *cu vecinii o terminase de mult, că se certaseră de la imaș*; **2.** a renunța

să mai repete același lucru: *termin-o cu chestia asta!*

a teșmeni în bătăi (pe cineva), (*reg.*) a sminti în bătaie (pe cineva).

te trezești la oi? sau **unde te trezești? la oi?**, n-ai pic de bun simț?

a o (sau **a le**) **ticlui** (**bine**), a minți convingător: *bine ai mai ticluit-o de te-a crezut și jandarmul.POP.*

a le ticlui (**bine**), v. **a o ticlui** (**bine**).

tigvă goală (sau **seacă**), cap sec; om pros.

tigvă seacă, v. **tigvă goală**.

a tinde cursa (sau **lațul**) (cuiva), (*înv.* și *pop.*) **1.** a așeza cursa (sau lațul) pentru a prinde un animal; **2.** (*fig.*) a se folosi de mijloace perfide, viclene față de cineva.

a tinde dreapta pentru..., a sprijini o anumită cauză, a interveni pentru ceva.

a tinde lațul (cuiva), v. **a tinde cursa** (cuiva).

a tinde masa, v. **a pune masa**.

a tinde mâna (sau (*înv.*) **mână bună, mână tare**) (cuiva), a ajuta, a sprijini (pe cineva).

a tinde mână bună (cuiva), v. **a tinde mâna** (cuiva).

a tinde mână tare (cuiva), v. **a tinde mâna** (cuiva).

a se tinde pe cruce, (*înv.*) a se răstigni.

a tinde undița, (*înv.* și *pop.*) a lăsa undița în apă; (*fig.*) a atrage, a momi: *undița dacă voi tinde nădăjduiesc că voi prinde acea care îmi place și pe voia mea voi face. PANN.*

tinerețea dintâi, v. **prima tinerețe.**

tinerețe-n două bețe, (*iron.*) persoană în vârstă, ramolită.

tingire spoită, (*iron.*) femeie sulemenită.

tiva, băiete, șterge-o!, pe-aici ți-e drumul!: *își ia cojocul între umere și biciul în mână și tiva, băiete!CR.*

a o tivi de fugă, v. **a o tivi la fugă**.

a o tivi fuga, v. **a o tivi la fugă**.

a o tivi la fugă (sau **de fugă, fuga**), (*reg.*) a o lua la fugă, a o tuli, a o șterge, a fugi: *o tivise la fugă de zicei că zboară.*

toamna se numără bobocii, rezultatele muncii se văd la sfârșit.

a toarce în furcă, a-și câștiga existența torcând pentru alții; a munci din greu: *mama era însă în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe.CR.*

a-și toarce pe limbă, a se gândi înainte de a vorbi.

a nu-i toarce (**mama** sau **mă-sa**) **pe limbă** (cuiva), a răspunde cu promptitudine, a replica: *Dar părintelui Duhu nu i-a tors mă-sa pe limbă.CR.*

toartele (sau **torțile**) **cerului**, (*reg.*) marginile cerului: *dracul... s-apucă zdravăn cu mânile de torțile cerului.CR.*

toată ziua (sau **ziulica**) sau **ziua toată** (sau **întreagă**), (*loc. adv.*) de dimineață până seara, din zori până în noapte: *ca plumbul surd și rece el doarme ziua toată.EM.; Eu lucrez toată ziua și nimeni nu-mi aude gura.CR.*

toată ziua (**și**) **toată noaptea**, v. (**și**) **zi și noapte**.

toată ziulica, v. **toată ziua**.

toate alea, acele lucruri.

toate ca toate (sau **toatele**), **dar...** (sau **numai..., însă...**), celelalte, treacă-meargă, dar...: *Și toate ca toate, dar la educațiunea copiilor mamele din Rârgul de Munte țin foarte mult.CAR.; Toate ca toatele, dar mare luptă aveau uniia dintre boieri cu coconul Alecu Forăscu.CR.*

toate ca toate, însă..., v. **toate ca toate, dar...**

toate ca toate, numai..., v. toa-

te ca toate, dar...

toate ca toatele, dar..., v. **toate ca toate, dar...**

toate ca toatele, însă..., v. **toate ca toate, dar...**

toate ca toatele, numai..., v. **toate ca toate, dar...**

toate cele(a), (absolut) totul; de toate, câte și mai câte: *când m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua câmpii.CR.*

tobă de..., plin de..., doldora de ...: *credința că cei ce venise*[ră] *tobă de carte ar fi mai folositori țării decât dânșii... i-a făcut* [pe bătrâni] *să tacă molcum și să se retragă din viața publică fără zgomot.EM.*

a toca din gură, a vorbi într-una, a sporovăi, a flecări.

a toca capul cuiva, v. **a-i toca la ureche** (cuiva).

a toca câte-n lună și în soare, v. **a toca** (la) **verzi și uscate**.

a toca frunză câinilor, v. **a tăia frunză la câini**.

a toca frunză la câini, v. **a tăia frunză la câini**.

a-i toca gura ca melița (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca o meliță (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca o moară hodorogită (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca o moară neferecată (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca o moară stricată (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca o râșniță (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura ca toaca (cuiva), v. **a-i merge gura ca melița** (cuiva).

a-i toca gura (cuiva), v. **a-i umbla gura** (cuiva).

a toca în cap (pe cineva), v. **a-i toca la ureche** (cuiva).

a-i toca la cap (cuiva), v. **a-i toca la ureche** (cuiva).

a toca la cap (pe cineva), v. **a-i toca la ureche** (cuiva).

a toca la papuc, v. **a bate la papuc**.

a toca la pingea, v. **a bate la papuc**.

a-i toca la ureche (sau **la cap**) (cuiva) sau **a toca la** (sau **în**) **cap** (pe cineva) sau **a toca capul** (cuiva), a cicăli, a sâcâi (pe cineva); a bate la cap pe cineva: *tot mă toacă maică-mea, că mi-i ibovnicul rău; las'să fie că-i al meu!POP.*

a toca (sau **a bate toaca**) **pe vătrai**, (*reg.*) **1.** a trăi în mare sărăcie, a trage mâța de coadă: *dar-ar moartea-n el de trai, că de când mă însurai, batem toaca pe vătrai și-n covată n-am mălai.POP.*; **2.** a sta degeaba, a pierde timpul.

a toca (**la**) **verzi și uscate** (sau **câte-n lună și în soare**), a spune, a îndruga fel de fel de nimicuri, de fleacuri, de palavre.

a-și toci gura (**în zadar** sau **de pomană**), **1.** a vorbi fără rost și fără folos; **2.** a nu fi ascultat, luat în seamă: *eu îmi tocesc gura, iar vouă nici că vă pasă!*

tocmai ce, (*înv.*) desigur: *îi pare că tocmai ce mi-i întoarce de la creștinătate.DOS.*

tocmai pe tocmai, (*fam.*) exact (așa), întocmai: *cererea ei se îndeplini tocmai pe tocmai.POP.*

tocmai-tocmai, reușit, fără cusur: *afară de o singură deosebire, și aceea nu tocmai-tocmai, n-avem nici o piesă originală cumsecade. CAR.*

tocma(i) **și spre chipul cuiva**, v. **după chipul și** (a)**semănarea cuiva**.

a tocmi (sau **a angaja, a lua, a lucra, a ține**) **cu anul** (sau **cu**

ziua, cu săptămâna, cu luna), a tocmi (sau a angaja, a lua, a lucra, a ține) pe (sau pentru) un an (sau o zi, o săptămână, o lună): *apoi eu ... nu mă tocmesc cu anul.CR.*

a tocmi cu luna, v. **a tocmi cu anul.**

a tocmi cu săptămâna, v. **a tocmi cu anul.**

a tocmi cu ziua, v. **a tocmi cu anul.**

a se tocmi într-un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

a se tocmi la un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

a se tocmi pre un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

a o toiegi, (*pop.*) a porni, a o întinde, a o tuli: *o duse așa încet în pădure, luă târâșul și o toiegi cu el spre casă.POP.*

ton de comandă, ton poruncitor.

tonul face muzica, forma e la fel de importantă ca și conținutul.

topenia pământului, (*pop.*) **1.** din cale afară de..., peste măsură de..., extraordinar de..., grozav de ...: *avea femeia asta o gură, ce mai, topenia pământului.POP.*; **2.** foarte rău, îngrozitor, groaznic: *la noi e topenia pământului.POP.*

a se topi (sau **a muri**) **de căldură**, a-i fi foarte cald (cuiva).

a se topi (sau **a se ofili, a muri**) **de dor** (sau **de dorul cuiva**), a-i fi foarte dor (de cineva cuiva), a tânji (după cineva): *vin-bădiță, bădișor, că eu mă topesc de dor!POP.*

a se topi de dorul cuiva, v. **a se topi de dor.**

a se topi de pe picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le).**

a se topi din picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le).**

a (i se) topi inima (cuiva) sau **a se topi la inimă**, a (se) mistui de dragoste, de dor: *la inimă mă topesc.POP.*

a se topi la inimă, v. **a (i se) topi inima** (cuiva).

a (se) topi (sau **a se stinge, a se usca**) **pe** (sau **de pe, din, d-an**) **picioare(le)**, a se prăpădi pe încetul: *unde-l vede puica* [pe neica], *moare, se topește d-an picioare, ca un muc de lumânare.POP.*; *Nu te-ncinge, dragă, lat, că iar mă dai de păcat. Că dragostea de la tale mă usucă din picioare.POP.*

a i se topi scuipatul în gură (cuiva), (*reg.*) a fi pofticios.

torțile cerului, v. **toartele cerului.**

tot alba în doi bani, mereu același lucru.

tot așa de..., deopotrivă de..., la fel de...: *acest nas este... de o importanță tot așa de mare ca și luna de pe cer.CAR.*

tot ce mai rămâne, tot ce se mai poate face: *tot ce-ți mai rămâne e să te pui cu burta pe carte.*

(de) tot chipul (sau **felul, soiul**), (*loc. adj.*) (de) diferite feluri, soiuri; (de) toată mâna.

tot cuiul își are gaura, tot sacul își are petecul.

tot doi bani (sau **lei**) **și un ort**, (*înv.* și *pop.*) tot una.

tot doi lei și un ort, v. **tot doi bani și un ort.**

(de) tot felul, v. **(de) tot chipul.**

tot felul (sau **soiul**) **de...**, (*loc. adj.*) diferite feluri de..., fel de fel de ...

tot într-una, (*loc. adv.*) continuu, neîncetat: *cum ajunge la poarta raiului, dinafară, se și pune acolo de strajă, și stă neadormit zi și noapte, tot într-una.CR.*

tot lucrul la timpul său, v. **(toate) la timpul lor.**

(de) tot soiul, v. **(de) tot chipul.**

tot soiul de..., v. **tot felul de...**

tot timpul sau (*înv.*) **în tot timpul**, (*loc. adv.*) fără întrerupere, întruna, neîncetat, mereu: *era tot timpul pus la patru ace.*

tot una și una, v. **tot unu(l) și unu(l).**

tot un drac, tot una, tot aia: *parcă dacă m-o găsi dormind nu-i tot un drac!CAR.*

tot unu(l) și unu(l) sau **tot una și una**, care de care mai ...: Leonida*: Da, da' întreabă-mă să-ți spun ce fel de oameni sunt.* Efimița: *Ceva tot unul și unul.CAR.*

toți cu toții, absolut toți: *iar la port dacă soseau, toți cu toții se duceau.POP.; Dar toți cu toții sunt de om ruine.EM.*

toți dintr-o căciulă scoși, unanimi în păreri.

a traduce în viață, a pune în aplicare (un principiu, un plan), a înfăptui, a realiza.

a trage (**la**) **aghioase** (sau **un aghios**), **1.** a cânta pe nas după psaltire; **2.** a sforăi în somn: *acuma te-ai pus să tragi la aghioase.CAR.*

a trage a groapă, v. **a trage a pământ.**

a trage (sau **a călca**) **a mare**, a-și da importanță; a se strădui să intre în rândurile celor sus-puși.

a trage a moarte, v. **a fi pe** (**patul de**) **moarte.**

a trage apa, **1.** a vâsli; **2.** (*fam.*) a da drumul apei la WC.

a trage a pământ (sau **a groapă**), a fi pe moarte.

a trage arma (din teacă), v. **a scoate arma (din teacă).**

a-l trage ața (sau **inima**) (pe cineva) **să...** (sau **spre...**), a simți un imbold spre..., a fi înclinat să...: *l-a tras ața la București, pentru a îmbrățișa cariera de copist.CAR.*

a trage banul (sau **gologanul**) **prin barbă**, a freca de barbă un ban câștigat, cu speranța că îi vor urma alte câștiguri.

a trage (sau **a pune**) **bărbi**, (*fam.*) a inventa, a înșira verzi și uscate: *de unde-ai învățat să tragi bărbi cu atâta meșteșug?*

a(-i) trage boare, v. **a(-i) trage vânt.**

a(-i) trage bobii (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a trage (**o**) **brazdă** (sau (*înv.*) **răzoare**), a ara.

a-i trage butucul (sau **clapa**) (cuiva), a păcăli, a înșela (pe cineva), a trage pe sfoară (pe cineva); a-i juca o festă (cuiva): *Măi, fetișoara împăratului ne-a tras butucul.CR.*

a trage ca după sfoară, v. **a trage cu sfoară.**

a trage cale (cuiva), v. **a face cale** (cuiva).

a trage calupul (cuiva), v. **a pune calupul** (cuiva).

a trage ca pe ciripie, v. **a se duce ca pe ciripie.**

a trage carul la uscat, a scăpa de un necaz, de o belea.

a-i trage câteva nașteri cuiva, a înjura de naștere pe cineva: *cum a văzut că ne așezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate.CR.*

a-i trage câteva să-i trosnească fălcile (cuiva), v. **a-i zice câteva să-i trosnească urechile** (cuiva).

a-i trage câteva să-i trosnească urechile (cuiva), v. **a-i zice câteva să-i trosnească urechile** (cuiva).

a trage cenușa (sau **jarul**, **spuza**) **pe** (sau **sub**) **turta sa**, a se îngriji de interesul propriu (în paguba altora).

a trage cenușa sub turta sa, v. **a trage cenușa pe turta sa.**

a trage chiulul (sau **un chiul**) (cuiva), **1.** a înșela, a trage pe sfoară (pe cineva): *în timp ce camarazii lucrează în fața rampei, benefi-*

cientul se descurcă cu casierul, după ce a pândit pe controlori și biletieri ca să nu-i tragă chiulul.CAR.; **2.** a se sustrage de la o îndatorire; (despre elevi, studenți etc.) a lipsi (nemotivat) de la cursuri, a chiuli: *trăsese chiulul de la școală toată săptămâna.*

a trage ciubuc, v. **a bea o țigară**.

a(-i) trage clapa (cuiva), v. **a(-i) trage butucul** (cuiva).

a trage clopotele, **1.** v. **a trage clopotul**; **2.** (*fam.*; despre bărbați) a face curte unei femei: *mulți tineri chipeși i-au tras clopotele*; **3.** a divulga un secret, a bate toba.

a trage clopotul (sau **clopotele**), a anunța prin sunetul clopotului moartea cuiva: *Sui, mămuță,-n deal la cruce, să tragă clopotele. POP.*

a trage concluzia (sau **încheierea, urmarea, consecința**) **că ...**, a conchide că...

a trage concluzii, a rezuma ideile expuse într-o dezbatere.

a trage condeiul, a încărca la socoteală, a păcăli, a înșela: *lasă, Ghiță, cu steagurile de alaltăieri ți-a ieșit bine; ai tras frumușel condeiul.CAR.*

a trage consecința că..., v. **a trage concluzia că...**

a trage consecințele, a suporta efectele, urmările unui fapt, unei acțiuni etc.: *noi suntem de viță latină – iacă punctul de plecare al civilizației noastre, iacă adevărul ce este menit a deveni cel mai important în ziua în care pentru toate sferele desvoltării noastre vom ști a-i trage consecințele practice.MAIOR.*

a-l trage copiii de poale (pe cineva), a avea mulți copii; a fi copleșit de nevoi: *mai îngăduiește puțin, tartarule, că nu te trag copiii de poale.CR.*

a trage cortina, (*fig.*) **1.** a dezvălui, a destăinui; **2.** a acoperi, a ascunde.

a trage (sfinte) cruci (cuiva), v. **a înjura de cruce** (pe cineva).

a trage cu acul, (*reg.*) a coase: *când-i trage cu acul, să se rumpă bumbacul.POP.*

a trage cu bobii, v. **a trage bobii**.

a trage cu buretele (peste ceva), **a șterge cu buretele** (ceva).

a trage cu coada ochiului..., v. **a trage cu ochiul...**

a trage cu coasa (sau **în coasă, la coasă**), a cosi: *tragi cu coasa să faci fân.POP.*

a trage cu funia (sau **cu odgonul**), (*înv.*) a măsura cu funia.

a trage cu geana, v. **a face cu geana**.

a trage cu mătura, a mătura.

a trage cu nasul la teică (pe cineva), v. **a duce cu nasul la teică** (pe cineva).

a trage (sau **a da**) **cu năvodul** (sau **cu volocul**) sau **a trage la năvod** (sau **la năvoade, la voloc**), a pescui cu năvodul.

a trage cu ocheanul, (*înv.*) a privi prin ochean: *poruncii și eu corăbierului meu... să tragă cu ocheanul, ca să vază ce fel de insulă este aceasta.POP.*

a trage cu ochii la..., v. **a trage cu ochiul la...**

a trage cu ochiul (sau **cu ochii**) **la...** sau **a trage** (sau **a privi, a se uita**) **cu coada ochiului la...**, **1.** a se uita pe furiș, a privi din fugă (fără a fi observat): *Eu mă fac că dormitez, trăgând cu ochiul pe sub cozorocul șepcii.CAR.*; *Dacă trage la ei cu coada ochiului și face fasoane, vezi bine! bagabonții atât așteaptă.CAR.*; **2.** a face un semn discret cu ochiul (cuiva): *cu una vorbă-și făcea, la alta din ochi trăgea.POP.*

a trage cu peria, **1.** a peria; **2.** (*fam.*) a linguși.

a trage cu secera, a secera.

a trage (sau **a așeza**) **cu sfoară** (sau **ca după sfoară**), a îndrepta, a alinia: *pomii din livadă erau trași cu sfoara.*

a trage cu urechea, **1.** a-și ciuli urechea, a-și încorda auzul, a fi foarte atent: *Fiindcă sunt discretă de felul meu, cum mă știți, ca să nu-i deranjez, mă fac că dorm și trag cu urechea.CAR.*; **2.** a asculta pe la uși; a iscodi, a spiona: *Un dușman de lup... trăgea cu urechea la păretele din dosul casei.CR.*

a-și trage cuvântul înapoi, v. **a-și călca cuvântul**.

a trage cu volocul, v. **a trage cu năvodul**.

a i se trage de..., (*reg.*) a fi curios de...

a se trage de..., (*reg.*) a se jena, a-i păsa de...

a trage de gâlci (pe cineva), (*fig.*) a-i provoca neplăceri (cuiva).

a-și trage de la gură sau **a-și da** (sau **lua**) (**și**) **bucățica de la gură**, a se lipsi de strictul necesar pentru a ajuta pe cineva.

a trage de limbă (pe cineva), a iscodi (pe cineva).

a trage de mânecă (pe cineva) sau **a rupe mâneca** (cuiva), **1.** a insista, a stărui (pe lângă cineva); **2.** a atrage atenția (cuiva), a avertiza (pe cineva): *dacă lua un pahar mai mult, nevastă-sa îl trăgea îndată de mânecă.*

a trage de nas (pe cineva), a duce de nas (pe cineva).

a trage de pământ (cu cineva sau cu ceva), a izbi, a trânti de pământ, a da de pământ (cu cineva sau cu ceva).

a trage de pulpană (pe cineva), a insista, a stărui (pe lângă cineva) pentru a obține ceva.

a trage de seamă, v. **a-și lua seama**.

a se trage de șireturi cu..., (*fam.*) a-și permite familiarități cu...

a trage de timp, a tergiversa.

a trage de ziuă, a miji de ziuă.

a trage de urechi (pe cineva), **1.** a urechia (pe cineva): *Doamne, cum nu ai un dascăl, să te tragă de urechi.EM.*; **2.** (*fig.*) a face morală (cuiva); a muștrului (pe cineva).

a trage din caier, v. **a trage din fuior**.

a trage din fuior (sau **din caier**, **din furcă**), a toarce: *mândruleana mea cu dor, nu mai trage din fuior.POP.*

a trage din furcă, v. **a trage din fuior**.

a trage din șapte una, a primi mai puțin decât trebuie.

a trage din țigară, v. **a bea o țigară**.

a trage drum (cuiva), v. **a face cale** (cuiva).

a-i trage fălci sau **a trage în dinți**, a mânca zdravăn: *la colea și trage-i fălci, că dinți, slava Domnului, văz că ai.CAR.*

a(-și) trage fermoarul, (*fam.*) a tăcea din gură: *trage-ți fermoarul!*

a trage folos (din ceva sau de pe urma cuiva), v. **a avea folos** (din ceva sau de pe urma cuiva).

a-și trage ghersul, v. **a-și trage glasul**.

a-și trage glasul (sau **ghersul**), (*reg.*) a-și drege glasul.

a trage gologanul prin barbă, v. **a trage banul prin barbă**.

a trage greu în cumpănă, v. **a trage greu la cântar**.

a trage (sau **a atârna**) **greu la cântar** (sau **în cumpănă**), **1.** a avea o greutate mare; **2.** (*fig.*) a avea o mare importanță: *trăsese mai greu la cântar frumusețea ei decât răspunsurile la chestionare.*

a trage igrasie, (despre pereți) a absorbi umezeală.

a-l trage inima (pe cineva) **să...**, v. **a-l trage ața** (pe cineva) **să...**

a-l trage inima (pe cineva) **spre ...**, v. **a-l trage ața** (pe cineva) **să...**

a trage ițele, v. **a trage sforile**.

a se trage înapoi, a se retrage.

a trage în bobi, v. **a trage bobii**.

a(-i) trage în bobi pe fundul sitei (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a(-i) trage în bobi pe sită (cuiva), v. **a(-i) da cu ghiocul** (cuiva).

a trage în carne vie, v. **a da în carne vie**.

a trage în cărți, a ghici în cărți.

a-și trage începutul din..., (*înv.*) a proveni din ..., a descinde din...

a trage încheierea că..., v. **a trage concluzia că...**

a trage în coasă, v. **a trage cu coasa**.

a (a)trage în cursă (sau **în curse**) (pe cineva), a ademeni, a momi (pe cineva).

a trage în dinți, v. **a-i trage fălci**.

a trage în gazdă la..., a fi găzduit de...: *Până și Vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc.CR.*

a trage în ham, a o duce greu.

a trage în judecată (pe cineva), v. **a da în judecată** (pe cineva).

a trage în paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a se trage în partea... (sau **după...**) sau **a trage pe...**, a semăna cu...: *e negru la suflet ca moșu-său și ca tată-său: fiecare trage pe teapa sa.POP.*

a trage în (sau **spre**) **partea sa** (pe cineva), a atrage, a câștiga de partea sa (pe cineva).

a trage în piepteni (sau (*reg.*) **în fușalăi, în hecelă**), a dărăci.

a (se) trage în poză (sau **în chip, în tablou**), a (se) fotografia.

a trage în sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage în săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage (sau **a înfige, a pune, a implânta, a sui**) **în țeapă** (pe cineva), a omorî pe cineva străpungându-l cu o țeapă (înfiptă în pământ).

a trage în vânt (sau **în sec**) sau **a trage greș**, a descărca arma fără a nimeri ținta.

a trage jarul pe turta sa, v. **a trage cenușa pe turta sa**.

a trage jarul sub turta sa, v. **a trage cenușa pe turta sa**.

a trage la aghioase, a dormi adânc, cu sforăituri: *Ei, măi băieți, ia amu trageți la aghioase, zise un plăieș.CR.; Bravos, musiu Spiridoane! zice; ... acum te-ai pus să tragi la aghioase.CAR.*

a se trage la carte, a fi silitor la învățătură: [mama] *se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.CR.*

a trage la cântar, (*înv.*) a cântări.

a trage la coasă, v. **a trage cu coasa**.

a se trage (sau **a trage**) **la divan**, (*înv.*) a se prezenta în fața divanului (cu o cerere, cu o reclamație), a se adresa divanului.

a trage la dreapta sau **la stânga**, (despre vehicule) a coti la dreapta sau la stânga.

a trage la edec, a trage o ambarcațiune (cu un odgon) împotriva cursului apei.

a trage la fit, (*fam.*) a absenta, a chiului (de la școală).

a trage la fund, (despre ambarcații) a începe să se scufunde.

a trage la gazdă, (*pop.*) a poposi la casa unui gospodar.

a trage la îndoială, (*reg.*) a se îndoi de ceva, a pune la îndoială.

a trage la (sau **spre, către, în**) **judecată** (sau **la lege, la divan**) (pe cineva), a chema în fața unei instanțe judecătorești (pe cineva).

a trage la jug, (*fig.*) a munci peste puteri.

a trage la loterie, a juca la loterie.

a trage la mașină, **1.** a coase la mașină; **2.** v. **a trage la tipar**.

a trage (sau **a duce**, **a o lua**, **a suge**) **la măsea** (sau **la mustață**) sau **a-și încălzi măseaua**, a bea foarte mult, a fi bețiv: *Când tragi sorocoveții la musteață, de ce nu te olicăiești atâta?CR.*

a trage la munci (pe cineva), (*înv.*) a tortura (pe cineva).

a trage la mustață, v. **a trage la măsea**.

a trage la năvoade, v. **a trage cu năvodul**.

a trage la năvod, v. **a trage cu năvodul**.

a trage la piuă, (despre țesături) a da la piuă.

a trage la rame sau **la** (**din**) **lopată** (sau **la lopeți**, **cu lopețile**), a vâsli: *mândrul trage din lopată, trece Dunărea îndată.POP.*

a trage (sau **a chema**) **la răspundere** (pe cineva), a constrânge pe cineva să dea socoteală de faptele proprii.

a trage la rindea, v. **a da la rindea**.

a trage la roată, a juca la roata norocului.

a trage (sau **a împinge**, **a fi**) **la roată**, a duce greul.

a-l trage la somn (pe cineva), a simți nevoia să doarmă: *Mitu era bolnav ..., nu mânca nimic și câtu-i ziua-l trăgea la somn.CAR.*

a trage la șapirograf, a șapirografia.

a trage la talion (pe cineva), (*înv.*) a se răzbuna (pe cineva).

a trage la tipar (sau **la mașină**), a tipări: *în momentul când scriu, la București se trage la mașină broșura mea.CAR.*

a trage la tir, a face exerciții de tragere la țintă.

a trage la traistă, a se orienta spre direcția din care e rost de câștig.

a trage la țintă (sau **la semn**), **1.** a face exerciții de lovire a unei ținte cu săgeți, gloanțe etc.; **2.** a lovi ținta cu un glonte, cu o săgeată etc.: *risipesc la gloanțe multe și nu știu trage la ținte.POP.*

a trage la voloc, v. **a trage cu năvodul**.

a trage luarea aminte (sau **de seamă**) sau **a trage băgare de seamă**, a atrage atenția: *purtarea lui trăsese demult luarea aminte a vecinilor.*

a-și trage măsurile, (*reg.*) a-și chibzui faptele sau vorbele, a-și lua măsuri de precauție: *băiete, trage-ți măsurile, îi zic eu.POP.*

a trage mătasea (sau **borangic**, **gogoșile**), a depăna mătasea de pe gogoșile viermilor de mătase.

a-și trage mâna, (*înv.*) a-și retrage stăpânirea, autoritatea.

a-și trage mâna de deasupra cuiva, a nu mai ocroti, a nu mai proteja pe cineva.

a trage mâța (sau **pisica**, **pe dracul**) **de coadă**, a trăi greu, a duce o viață plină de privațiuni: *să tot trag pe dracu-ntr-una, ca și pân-aci, de coadă, poftă n-am.POP.*

a-și trage mucii (sau (*fam.*) **nasul**) sau **a trage pe nas**, a se sfârcâi.

a trage mușama sau **a trage lucrul mușama**, a mușamaliza, a face lucrul mușama.

a trage nădejde (sau **speranță**) sau **a se da nădejdii**, (*loc. vb.*) a nădăjdui, a spera: *Asemene și eu gonitori, jupâneșică... că de băieți nu mai trag nădejde.CR.*; *Dar nădejde să nu tragi, că nădejdea de la mine e ca sârma de subțire.POP.*

a trage nădejde ca prepelița de coadă, v. **a trage nădejde ca spânul de barbă**.

a trage nădejde ca spânul de barbă (sau **ca prepelița de coadă**), a spera lucruri irealizabile.

a trage nădejde de... sau **a-i trage nădejde** (cuiva), (*reg.*) a spera să revezi, să ai aproape pe...: *de ți-a cânta cucu bine, trage nădejde de mine.POP.*

a-și trage neamul din..., v. **a fi de neam de...**

a trage o bleandă (cuiva), a împinge, a îmbrânci (pe cineva): *i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște.CR.*

a trage o cacialma (cuiva), **1.** a înșela, a păcăli (pe cineva); **2.** (la jocul de cărți) a lua potul cu cărți mai slabe decât ale adversarilor.

a trage o calcavură, v. **a da o calcavură.**

a trage o căzătură, a cădea.

a trage o copie (sau **còpii**), a copia.

a trage o dușcă, v. **a trage un gât.**

a-i trage o festă (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i trage o figură (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a-i trage o gură (cuiva), v. **a-i da o gură** (cuiva).

a-i trage o horodincă (cuiva), v. **a-i face o horodincă** (cuiva).

a trage o modă de bătaie (cuiva), (*reg.*) a trage o mamă de bătaie (cuiva).

a trage o palmă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a trage o papară (**ca aceea** sau **ca acele**) (cuiva), **1.** a-i trage o mamă de bătaie (cuiva); **2.** a certa cu asprime (pe cineva).

a trage o piele, a prelucra o piele: *după cojocar n-oi mere, că până trage o piele stau cu ochii țintă la stele.POP.*

a-i trage (sau **a-i da**) **o pârpăleală (bună)**, (*reg.*) a lucra, a acționa cu mare grabă; a da zor.

a-i trage o praftură (cuiva), v. a face praftură (pe cineva).

a-i trage o probă de bătaie (cuiva), a bate zdravăn (pe cineva), a-i trage o mamă de bătaie (cuiva).

a-i trage (sau **a-i da**) **o răfuială** (sau **o scărmăneală**, **o scărmănătură**) (cuiva), a mustra, a certa, a săpuni (pe cineva); a bate (pe cineva): *nu pot eu s-o ajung, să-i dau o scărmănătură bună.CR.*

a-și trage originea (sau **obârșia**) **din...**, a proveni de la...

a-i trage o săceală (cuiva), v. **a-i trage o țesală** (cuiva).

a-i trage (sau **a-i da**) **o săpuneală** (cuiva), (*fig.*) **1.** a săpuni (pe cineva); **2.** a bate (pe cineva).

a trage o scatoalcă (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a trage o spaimă (soră cu moartea), a se înspăimânta, a trece prin momente înspăimântătoare.

a trage o toană de plâns, a trage o porție, un ropot de plâns: *împăratul, după ce mai trage o toană de plâns, ... îi îngroapă cu cinste.POP.*

a trage o țeapă (cuiva), v. **a da o țeapă** (cuiva).

a-i trage o țeavă de bătaie (cuiva), a bate foarte tare (pe cineva); a trage o mamă de bătaie (cuiva).

a-i trage (sau **a-i da**) (cuiva) **o țesală** (sau (*reg.*) **săceală**), a bate zdravăn (pe cineva).

a trage o țigară, v. **a bea o țigară.**

a trage (câteva) palme (cuiva), v. **a arde (câteva) palme** (cuiva).

a trage păcatele (cuiva), v. **a trage păcatul** (cuiva).

a trage păcatul (sau **păcatele**) (cuiva), a suporta povara păcatului (sau păcatelor) (cuiva): *m-ai înnebunit dumneata; dumneata să-mi tragi păcatul!CAR.*

a trage pe (sau **la**) **calapod**, a întinde pe calapod.

a trage pe dracul de coadă, v. **a trage mâța de coadă**.

a trage pe dreapta, **1.** (despre vehicule) a opri pe marginea din dreapta a drumului (pentru a staționa); **2.** (*glumeț*) a se culca să doarmă.

a o trage pe mânecă, (*fam.*) **1.** a bea; **2.** a fura.

a trage pe nicovală, a prelucra prin batere pe nicovală.

a trage pe piatră (sau **pe amnar**, **pe arcer**, **pe curea**, **pe tocilă**, **cu gresia**, **cu cutea**), a ascuți: *c-un cuțit tras la tocilă te-a tăiat fără de milă.POP.*

a trage pe roată, **1.** a modela pe roată (un vas de pământ): *olarii dintr-un pământ... fac și ulcior, și alt vas, tot un fel pe roată tras.POP.*; **2.** a supune torturii cu roata: *l-a chinuit tare, l-a tras pe roata morii.POP.*

a trage pe sfoară (pe cineva), a amăgi, a înșela, a păcăli (pe cineva): *Care dintre dumneavoastră în viața lui, având prilejul să tragă pe cineva pe sfoară, nu l-a tras?CAR.*

a trage pe sub nas, (glumeț) a mânca, a da pe sub nas.

a trage piciorul, v. **a trage un picior**.

a trage pisica de coadă, v. **a trage mâța de coadă**.

a trage pânza, a întinde și a netezi pânza, după ce a fost înălbită.

a trage pâră asupra..., (*înv.*) a pârî, a reclama pe...

a trage plapuma (sau (*pop.*) **țolul**), a încerca să obțină foloasele numai pentru sine.

a(-i) trage (o) poliță (cuiva) sau **a trage o poliță asupra cuiva**, (*înv.*) a emite o poliță cuiva.

a trage ponoasele, a suferi consecințele neplăcute ale faptelor, purtărilor altuia: *unul are foloasele, altul trage ponoasele.*

a trage prin paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage prin sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage prin săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage raful (sau **fierul**, (*reg.*) **panta**) **pe roată**, a pune șina pe roată, a fereca.

a trage rădăcina pătrată, a extrage rădăcina pătrată.

a-și trage răsuflarea, v. **a-și trage sufletul**.

a-și trage răsufletul, v. **a-și trage sufletul**.

a trage a rău, a cobi.

a trage război, (*înv.*) a se război.

a trage răzoare, v. **a trage (o) brazdă**.

a-l trage rândul pe..., (*înv.*) a se cădea, a se cuveni.

tragere cu cumpăna, (*înv.*) cântărire.

tragere de inimă, **1.** zel, râvnă, ardoare, dragoste: *mie-mi place să mă servească funcționarul cu tragere de inimă.CAR.*; **2.** atracție, îndemn lăuntric (spre ceva sau spre cineva): *lumea crede că școala este un aparat fabulos, care poate turna prin procedeu mecanic toată știința omenirii în capul oricărui copil – indiferent de capacitatea lui intelectuală și de puterea lui de voință – fără nici o osteneală ori tragere de inimă din partea acestuia.CAR.*

tragere de moarte, (*înv.*) agonie.

tragere la (sau **în**) **judecată**, (*înv.*) aducere, citare în fața unei instanțe judecătorești.

a-i trage renghiul (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

tragere pe roată, tortură medievală, constând în legarea condamnatului pe o roată, după ce i s-au zdrobit brațele, picioarele și șoldurile.

tragere pe sfoară, păcăleală, înșelătorie.

a-i trage rogojina de sub picioare(le) (cuiva), a învinge, a doborî (pe cineva).

a trage sabia (din teacă), v. **a scoate arma (din teacă)**.

a trage (ca) să moară sau (*rar*) **să-și dea răsuflarea cea mai de pre urmă**, (*reg.*) a trage de (sau pe) moarte, a fi pe moarte: *nu știu trage ea să moară ori se face bolnăvioară?POP.*

a trage sărăcia de coadă, (*pop.*) a trage mâța de coadă.

a trage scurta, (*pop.*) a duce greul; a suporta consecințe (neplăcute).

a-și trage seama, **1.** (*înv.*) a se acomoda; **2.** v. **a-și da seama**.

a (se) trage semnalul de alarmă, a (se) atrage atenția, a avertiza.

a trage (sau **a învârti**) **sforile** (sau **ițele**), a unelti (în ascuns, cu abilitate): *Cunosc atâtea trucuri și trag atâtea sfori!TOP.*

a trage speranță, v. **a trage nădejde**.

a trage spre partea sa (pe cineva), v. **a trage în partea sa** (pe cineva).

a trage spuza sub turta sa, v. **a trage cenușa pe turta sa**.

a trage sub ascuțișul sabiei (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage sub paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage sub sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trage sub săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a-și trage suflarea, v. **a-și trage sufletul**.

a-și trage sufletul (sau **suflarea, răsuflarea, răsufletul**) sau **a-și lua răsufletul** sau **a-i veni sufletul la loc** (cuiva), **1.** a respira cu greutate; **2.** a-și recăpăta, a-și potoli respirația; a se liniști: *l-au scuturat, l-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.CAR.*; **3.** (*reg.*) a inhala aer în plămâni, a inspira: *când trăgea zmeul răsuflarea, Stan iar venea îndărăpt tras de răsuflarea lui.POP.*; **4.** (*fig.*) a se odihni puțin după un efort, a se reculege, a se dezmetici: *sufletu-și trăgea, ... din gură zicea.POP.*

a trage targa pe uscat, a trage mâța de coadă.

a trage tutun, v. **a bea o țigară**.

a trage țăncușă sau **a face țăncușă**, (*reg.*) a împărți ceva prin tragere la sorți.

a trage țărână pe..., (*reg.*) a înmormânta, a îngropa pe...: *pe Barbu trage țărână; de jelit cine-l jelea?POP.*

a trage un aghios, v. **a trage (la) aghioase**.

a trage una în numele tatălui (cuiva), v. **a lovi în numele tatălui** (pe cineva).

a-i trage una pe la nas (cuiva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a trage un chibrit (sau **chibritul**), a freca un chibrit pentru a-l aprinde.

a trage un chiul (cuiva), v. **a trage chiulul** (cuiva).

a(-i) trage un condei (sau **condeiul**) (cuiva), **1.** a încondeia (pe cineva), a descrie nefavorabil (pe cineva): *dar știu că i-ai tras un condei dumnealui.CAR.*; **2.** a înșela la socoteală: *Lasă, Ghiță, cu steagurile ți-a ieșit bine; ai tras frumușel condeiul.CAR.*

a(-i) trage un frecuș (cuiva), a muștrului (pe cineva); a-i trage o bătaie zdravănă (cuiva): *Dar mai la urma urmelor, Ivan scoate de barbă și pe Scaraoschi și-i trage un frecuș de cele moschicești, de-i frigea sufletul.CR.*

a-i trage un ghimpe din picior (cuiva), (*fig.*) a scăpa pe cineva de un necaz, de o dificultate.

a trage un gât (sau **o dușcă**), a bea o înghițitură.

a trage un guleai, a trage un chef.

a-i trage un ibrișin pe la nas (cuiva), v. **a-i da peste nas** (cuiva).

a trage un perdaf (cuiva), v. **a da un perdaf** (cuiva).

a trage un picior (sau **piciorul**), a șchiopăta.

a trage un praf (cuiva), a critica (pe cineva), a trage un perdaf (cuiva): [el] *trage un praf adversarilor protecționismului.CAR.*

a trage un pui de somn, v. **a trage un somn.**

a trage un refec (cuiva), v. **a lua la refec** (pe cineva).

a-i trage un renghi (cuiva), v. **a-i face festa** (cuiva).

a trage un ropot (**de ploaie**), a ploua scurt și puternic.

a trage un săpun (cuiva), v. **a face cu săpun și cu apă rece** (pe cineva).

a trage un somn (sau **un pui de somn**) sau **a trage la soamne**, a dormi: *a mai tras un pui de somn, ca să mai întârzieze.POP.*

a trage un șfichi (cuiva), a șfichiui cu vorba, a ironiza (pe cineva); a certa (pe cineva).

a trage un taxim, (*înv.* și *reg.*) a cânta; (*fig.*) a plânge cu hohote.

a-i trage un tighel (cuiva) sau **a lua cu tighel** (pe cineva), **1.** a mustra, a dojeni cu asprime (pe cineva): *a băgat el în răcori ... pe toți împărații și pe papa ... ba încă ce! i-a tras un tighel de i-a plăcut și lui. CAR.*; **2.** a păcăli (pe cineva).

a-i trage un toc de bătaie (cuiva), v. **a da un toc de bătaie** (cuiva).

a-i trage un top de bătaie (cuiva), v. **a da un toc de bătaie** (cuiva).

a-i trage un zabrac (cuiva), (*reg.*; *fam.*) a dojeni, a certa cu asprime (pe cineva).

a trage urmarea că..., v. **a trage concluzia că...**

a-și trage veacul, v. **a-și trage viața.**

a-și trage viața (sau **veacul**), (*înv.*) a trăi.

a trage vinul de pe drojdie (sau **de pe drojdii**), a scoate vinul limpezit din vasul în care s-a depus drojdia, a pritoci.

a trage vinul de pe drojdii, v. **a trage vinul de pe drojdie.**

a(-i) trage vânt (sau **boare**), (*pop.*) a pune aerul în mișcare pentru a (se) răcori, a(-și) face vânt: *cu basmaua umbră-i face, cu mâneca vântu-i trage.POP.*

a trage (sau **a da**) **vânturi**, a se băși.

a-și trage vorba, a reveni asupra celor afirmate anterior: *împăratul nu-și poate trage vorba, trebuie să împlinească făgădașul.POP.*

trai, neneaco, cu banii babachii!, viață lipsită de griji, pe banii altuia.

trai cu vătrai sau **un trai și un vătrai**, (*pop.*) viață de certuri și neînțelegeri: *a scăpat biata noră de un trai și un vătrai.CR.*

trai pe vătrai, (*reg.*) **1.** viață foarte grea, de mizerie; **2.** viață lipsită de griji.

traistă goală (sau **ușoară**), **1.** om sărac, calic: *s-au luat două trăiști goale.POP.*; **2.** sărăcie, calicie, mizerie: *traista goală te omoară.POP.*; **3.** (glumeț) pețitor.

traistă-n băț, v. **cu traista-n băț.**

traistă ușoară, v. **traistă goală.**

tras ca prin inel, v. **parcă-i tras prin inel.**

tras cu frânghia, v. **tras cu sfoara.**

tras cu sfoara (sau **cu sfoară**,

cu frânghia), aliniat cu ajutorul unei sfori întinse.

tras cu sfoară, v. **tras cu sfoara**.

tras de păr, (despre relatări, concluzii etc.) forțat, exagerat; fals.

a trata (sau **a tratarisi**) **amor cu...**, (*fam.*) a fi în relații de dragoste cu...: *dintr-o desperare de amor, pe care-l trata cu o fată de la mașinile de scris ale serviciului central, a nebunit.CAR.*

a trata cu flit (pe cineva), a repezi, a pune la punct (pe cineva); a nu da atenție (cuiva).

a trata cu mare pază, a interpreta cu băgare de seamă: *sfătuim pe cititori să trateze cu mare pază fabula aceasta, pentru că s-ar putea supăra un redactor oarecare de gazetă liberală, privind-o ca o aluzie la scrierile sale.EM.*

a trata cu refuz (pe cineva), (*fam.*) a refuza (pe cineva): *Ei! când am auzit așa vorbă mare, n-am putut pentru ca s-o tratez cu refuz.CAR.*

a tratarisi amor cu..., v. **a trata amor cu...**

a trăgăna la vreme, (*înv.*) a tergiversa, a temporiza.

a trăgăna o viață sau **a-și trăgăna traiul**, a o duce greu, a trăi de azi pe mâine.

a-și trăgăna traiul, v. **a trăgăna o viață**.

trăgător al sforilor, v. **trăgător de sfori**.

trăgător de sfori (sau **al sforilor**), **1.** persoană care trage sforile păpușilor la teatrul de marionete; **2.** (*fig.*) persoană care uneltește; sforar.

trăiască-l cerul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiască-l Domnul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiască-l Dumnezeu!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiască-te cerul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiască-te Domnul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiască-te Dumnezeu!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiasc-o cerul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiasc-o Domnul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăiasc-o Dumnezeu!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

a trăi bine cu..., a se înțelege, a o duce bine cu...: *și cum ești de blândă, ... trăiești încai bine și cu bărbățelul?PANN.*

a trăi ca banul (sau **ca paraua**) **în punga săracului** (sau **a țăranului**), (*reg.*) **1.** a duce un trai greu; **2.** a trăi liniștit.

a trăi ca banul în punga țăranului, v. **a trăi ca banul în punga săracului**.

a trăi ca bimbașa, a trăi în belșug, în răsfăț.

a trăi (sau **a se înțelege**) **ca câinele cu pisica** (sau **ca câinii cu porcii**, **ca câinii prin gard**), a se certa mereu; a se dușmăni.

a trăi ca câinele la stână, a o duce bine.

a trăi ca câinii cu porcii, v. **a trăi ca câinele cu pisica**.

a trăi ca câinii prin gard, v. **a trăi ca câinele cu pisica..**

a trăi ca cucu-n frunze, a o duce bine, a fi fericit.

a trăi ca doi porumbei, v. **a trăi ca porumbeii**.

a trăi ca dracul cu popa, (*reg.*) a nu se înțelege, a se dușmăni.

a trăi ca frații, a se înțelege foarte bine.

a trăi ca frunza pe apă, a duce o existență nesigură, a trăi la voia întâmplării.

a trăi ca găina la moară, a huzuri.

a trăi ca în flori de măr, a trăi fericit.

a trăi ca în pământul făgăduinței, a trăi în belșug, în bunăstare; a trăi ca în sânul lui Avram.

a trăi ca în sân de rai, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a trăi ca în sânul lui Avram, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a trăi ca în sânul lui Dumnezeu, v. **a fi în sânul lui Avram.**

a trăi ca mâța cu câinele, v. **a trăi ca mâța cu șoarecele.**

a trăi (sau **a se înțelege**) **ca mâța cu șoarecele** (sau **cu câinele**), a nu se înțelege cu cineva; a trăi rău cu cineva.

a trăi ca paraua în punga săracului, v. **a trăi ca banul în punga săracului.**

a trăi ca paraua în punga țăranului, v. **a trăi ca banul în punga săracului.**

a trăi ca pe mărăcini cu..., a trăi în neînțelegere cu ...

a trăi (sau **a se simți, a o duce**) **ca peștele în apă**, a trăi foarte bine.

a trăi (sau **a o duce, a se zbate**) **ca peștele pe uscat**, a avea o viață foarte grea.

a trăi (sau **a se iubi, a se giugiuli**) **ca porumbeii** (sau **ca doi porumbei**), (despre soți) a trăi în dragoste și bună înțelegere: *ei se giugiuliră ca niște porumbei.POP.*

a trăi ca puiul în găoace, v. **a sta ca puiul în găoace.**

a trăi ca un pașă, v. **a trăi ca un prinț.**

a trăi ca un prinț (sau **ca un pașă**), a huzuri.

a trăi ca un trântor, a duce o viață de parazit.

a trăi ca vițelul la oraș, a trăi foarte rău.

a trăi cât lumea (sau **cât zidul Goliei, cât pământul, cât un veac de om**), a trăi mult timp: *am să te las să trăiești cât zidul Goliei.CR.*

a trăi cât pământul, v. **a trăi cât lumea.**

a trăi cât un veac de om, v. **a trăi cât lumea.**

a trăi cât zidul Goliei, v. **a trăi cât lumea.**

a trăi cu capu-n sobă, (*reg.*) a nu ieși în lume, a sta retras, a nu ști ce se petrece în jur.

a trăi cu coaste fripte, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a trăi cu frica în sân, v. **cu frica în sân.**

a trăi cu frica lui Dumnezeu, v. **a fi cu frica lui Dumnezeu.**

a trăi cu noduri fripte, (*reg.*) a muri de foame.

a trăi cu răbdări prăjite, v. **a mânca răbdări prăjite.**

a trăi de azi pe mâine, a-și asigura cu greu existența zilnică.

a trăi de la mână până la gură, a se gândi numai la ceea ce îi trebuie azi, fără a-l preocupa ziua de mâine.

a trăi din expediente, a recurge, pentru asigurarea supraviețuirii, la orice mijloace, inclusiv la cele ilicite.

a trăi din nou, a-și aminti cu intensitate, a retrăi.

a trăi din pomana cuiva, a trăi din mila cuiva.

a trăi din (sau **în**) **săul său**, a trăi din propria muncă, a fi pe propriile picioare: *Numai negustorul, zicea moș Nichifor, trăiește din săul său și pe seama lui.CR.*

a trăi împărătește, v. **a o duce împărătește.**

a trăi în frica lui Dumnezeu, v. **a fi cu frica lui Dumnezeu.**

a trăi în huzur, a huzuri: *nu prea trăiesc în huzur tinerii căsătoriți.CAR.*

a trăi (cu capul) în nori, v. **a fi (cu capul) în nori.**

a trăi în perini de puf, v. **a crește în puf.**

a trăi în puf, v. **a crește în puf.**

a trăi în pufuri, v. **a crește în puf.**

a trăi în seul cuiva, (*reg.*) a trăi din munca altuia; a trândăvi: *huzurește în seul lui tat-său; dar să-l vedem când o rămâne pe conta lui câte parale-i face pielea!POP.*

a trăi în (sau **din**) **seul său**, v. **a trăi din seul său.**

a trăi la praguri, (*reg.*) a trăi din mila altora.

a trăi pe cuptor, a fi leneș.

a trăi pe moale (**și la cald**), v. **a-i fi moale** (cuiva).

a trăi pe picior mare, a duce o viață de belșug.

a trăi pe puf, v. **a crește în puf.**

a trăi pe pufuri, v. **a crește în puf.**

a trăi pe răboj, a trăi din împrumuturi.

a trăi pe (sau **din**) **spinarea cuiva**, a fi întreținut de cineva.

a trăi până la adânci bătrâneți, v. **a ajunge până la adânci bătrâneți.**

a trăi rău, a o duce greu.

a trăi rău cu..., a nu se înțelege cu..., a nu se împăca cu...

trăi-te-ar cerul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăi-te-ar Domnul!, v. **trăi-te-ar Dumnezeu!**

trăi-te-ar (sau **trăiască-te, trăiască-l, trăiasc-o**) **Dumnezeu** (sau **Domnul, cerul**)**!**, (*înv.* și *pop.*) să-ți dea Dumnezeu zile multe!: *Dumnezeu să te trăiască și graiul tot să-ți sporească!POP.*

a-și trăi traiul, a se bucura de viață, a duce un trai bun, fără griji.

a trăi un trai și cu al morții două, **1.** a trăi rău; **2.** a fi zgârcit.

a-și trăi veleatul, (*înv.* și *pop.*) a-și trăi traiul, viața: *Creșteți, flori, mari cât și gardul, că eu mi-am trăit veleatul.POP.*

a trăi viață bună (sau **dulce**), a se înțelege bine cu cineva, a conviețui în înțelegere: *stăi, bădiță, nu te duce ș-om trăi viață dulce.POP.*

a trăi viață cârpită cu ață, a o duce greu.

a trăi viață dulce, v. **a trăi viață bună.**

a trăi zile albe (sau (*pop.*) **dalbe**), a duce o viață tihnită, fericită: *au trăit de aci încolo multe zile dalbe.POP.*

a trăi zile dalbe, v. **a trăi zile albe.**

a trăsni ca din senin (pe cineva), a lovi pe neașteptate, pe negândite (pe cineva).

a trăsni la mir (pe cineva), v. **a lovi la mir** (pe cineva).

a-i trăsni pe chelie (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin cap (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin creieri (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin gând (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trăsni prin țeastă (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

trăsnit cu leuca, prost.

trăsură cu trăsură, detaliat, în amănunțime: *am scos... portretul lui Tasso spre a-l compara; era el trăsură cu trăsură.EM.*

a trânti de la obraz (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a trânti fereastra de perete, v. **a da ușa de perete.**

a trânti în față (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a trânti în obraz (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a trânti la pământ, v. **a aşter-**

ne la pământ.

a trânti pământului, v. **a așterne la pământ**.

a trânti poarta de perete, v. **a da ușa de perete**.

a trânti ușa de perete, v. **a da ușa de perete**.

a-i trânti (sau **a-i închide**, **a-i da cu**) **ușa în nas** (sau **în obraz**) (cuiva), **1.** a refuza să primească (pe cineva); **2.** a pleca supărat, trântind ușa.

a-i trânti ușa în obraz (cuiva), v. **a-i trânti ușa în nas** (cuiva).

treaba mea (sau **a ta**, **a lui**, **a dumitale** etc.), este problema mea (sau a ta, a lui etc), mă (sau te, îl etc.) privește, mă (sau te, îl etc.) interesează: *eu ți-i dau. dar ce-i face cu banii – treaba dumitale!*

treacă de la mine (sau **de la tine** etc.)**!**, fie, las (sau lasă) de la mine (sau de la tine)!

treacă(-meargă) sau **treacă și meargă** sau **meargă-treacă!**, mă rog!, fie!, să admitem!: *Astăzi încă treacă-meargă! Dar alt'dată nu mai face.EM.*

treacă și meargă, v. **treacă-meargă**.

trebuie să (mai) curgă (multă) apă pe Dunăre, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trebuie să (mai) curgă (multă) apă pe gârlă, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trebuie să (mai) curgă (multă) apă pe vale, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trebuie să (mai) treacă (multă) apă pe Dunăre, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trebuie să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trebuie să (mai) treacă (multă) apă pe vale, v. **are să (mai) treacă (multă) apă pe gârlă**.

trecător cu vederea, (*reg.*) îngăduitor, iertător.

a trece ca pe lângă o moară pustie, a trece pe lângă o casă cunoscută fără a intra sau pe lângă o persoană cunoscută fără a o saluta.

a se trece ca pâinea caldă, a se vinde repede, ușor, a avea mare căutare.

a trece ca praștia, (despre vehicule), a merge cu foarte mare viteză: *o clipă, și baba are să dispară sub roatele tramvaiului electric, care trece ca praștia.CAR.*

a trece ca un câine (sau **ca câinele**, **ca gâsca**) **prin apă**, a nu se prinde nimic (de cineva): *pân'la vârsta asta, de mă vezi cu ochii verzi, n-oi fi trecut ca un câine pân apă. CAR.*

a-l trece (**toate**) **căldurile** (pe cineva), v. **a-l trece** (**toate**) **nădușelile** (pe cineva).

(**mai**) **trece ce** (sau **cât**) (**mai**) **trece**, după o bucată de vreme, după un timp (nu prea lung): *mi-a trecut cât mi-a trecut, mândra mea s-a măritat.POP.*

a-i trece prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trece prin țeastă (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trece ciolan prin ciolan (cuiva), v. **a-i trece os prin os** (cuiva).

a trece cu auzirea (sau **cu auzul**), (*înv.*) a nu da ascultare, a nu asculta.

a-l trece cu bătaia (pe cineva), (*înv.*) a bate foarte tare (pe cineva).

a trece cu brio (un examen, un concurs), a trece cu mare succes (un examen, un concurs).

a trece cu buretele (peste ceva), v. **a șterge cu buretele** (ceva).

a trece cu cineva, v. **a trece la cineva**.

a trece cu condeiul (sau **cu pomenirea**) (pe cineva), (*înv.*) a nu pomeni, a nu aminti, a nu menționa (în scris) (pe cineva).

a(-l) trece cu dedeochiul (pe cineva), v. **a(-l) trece cu șaga** (pe cineva).

a se trece cu dedeochiul, v. **a se trece de glumă**.

a se trece cu firea, a se omorî cu firea.

a(-l) trece cu gluma (pe cineva), v. **a(-l) trece cu șaga** (pe cineva).

a se trece cu gluma, v. **a se trece de glumă**.

a se trece cu lenea, a fi foarte leneș.

a-l trece cu nădușeală (pe cineva), v. **a-l apuca (toate) răcorile** (pe cineva).

a trece cu ochii, (*înv.*) a nu lua în seamă, a nesocoti, a desconsidera: *judecățile meale le-au trecut cu ochii, și poruncile meale au supărat.BIBLIA.*

a trece cu pomenirea (pe cineva), v. **a trece cu condeiul** (pe cineva).

a-l trece cu răcoare (pe cineva), v. **a-l apuca (toate) răcorile** (pe cineva).

a-l trece cu rece și cu cald (pe cineva), a fi zguduit de o emoție puternică.

a se trece cu șaga, v. **a se trece de glumă**.

a-l trece cu șaga (sau **cu gluma, cu dedeochiul**) (pe cineva), a lua în râs (pe cineva), a-și bate joc (de cineva).

a trece cu tăcerea (pe cineva sau ceva), v. **a trece sub tăcere** (pe cineva sau ceva).

a trece cu uitarea, (*înv.*) a da uitării, a uita.

a trece cu vederea (pe cineva sau ceva), **1.** a ignora (pe cineva sau ceva); a minimaliza, a desconsidera (pe cineva sau ceva): *răspunzând îndesat „sluga dumitale" cui nu-l trecea cu vederea.CR.; potopul de publicațiuni insane este în adevăr un fenomen prea ciudat... pentru a fi trecut cu vederea.CAR.*; **2.** a omite, a pierde din vedere; **3.** a nu ține cont de..., a nu ține seamă de..., a nu lua în nume de rău: *Orice-obrăznicie, rugă, ea îi trece* [junelui șagalnic] *cu vedere.EM.*

a trece de... (sau **drept...**), a fi luat drept: *cel nebun trece de cuminte și cel cuminte se ia drept nebun.EM.; autori cari trec drept clasici români gândesc și scriu ca niște isnafi nedați la slovă.CAR.; după ce vreun creștin, prin sute de coli tipărite, a dovedit că nu știe nimic, începe a trece de mare scriitor, ba e în primejdia de-a fi ales membru al Academiei.EM.*

a se trece de glumă (sau **de șagă**) sau **a se întrece** (sau **a se trece**) **cu gluma** (sau **cu dedeochiul, cu nebuniile, cu șaga, cu vorba**) sau **a se îngroșa gluma** (sau **șaga**), a se exagera, a se depăși orice limită: *Măi!!! s-a trecut de șagă, zic eu în gândul meu.CR.; la ascultă, dascăle Mogoroge, nu te prea întrece cu vorba, că nu-ți șede bine.CR.; ș-apoi ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu dedeochiul, căci baba și cu fiică-sa îl umpleau de bogdaprosti.CR.; Dar știi că te prea întreci cu șaga, Ivane.CR.; niciodată fantezia lor* [a cucoanelor] *nu s-a urcat mai sus, ca de când s-a îngroșat gluma Orientului.CAR.*

a trece de măsură, v. **a trece măsura**.

a trece de partea..., v. **a trece la...**

a-i trece de pe inimă (cuiva), (*reg.*) a se răzbuna (pe cineva).

a-i trece de piroteală (cuiva), a-i pieri somnul (cuiva): *Na poruncă! na poruncă! mai na poruncă! să-ți mai treacă de piroteală!CAR.*

a trece de sine, a se depăși.

a se trece de șagă, v. **a se tre-**

ce de glumă.

a-i trece de urât (cuiva), v. **a-i trece urâtul** (cuiva).

a trece de zile, (*înv.*) a îmbătrâni.

a trece dincolo de măsură, v. **a trece măsura**.

a trece din generație în generație (sau **din tată în fiu**), a se transmite din generație în generație (sau din tată în fiu).

a trece din gură în gură (sau **din ureche în ureche**), **1.** a circula prin tradiție orală, de la om la om; **2.** a se transmite de la unul la altul prin viu grai.

a(-l) trece din gură în gură ca câinii prin tărbăceală, a fi bârfit, ponegrit de mai multe persoane.

a trece din mână în mână, a ajunge pe rând de la unul la altul, din stăpânirea unuia în stăpânirea altuia: *Cochetă, rece, lingușitoare, crudă,* [ea] *din mână-n mână trece și caută-n iubire plăcerea numai.EM.*

a trece din modă, a ieși din modă, a se demoda.

a trece din tată în fiu, v. **a trece din generație în generație**.

a trece din ureche în ureche, v. **a trece din gură în gură**.

a-i trece din vedere (cuiva ceva), a-i scăpa din vedere (cuiva ceva).

a trece din viață, a muri: *Când va fi de dimineață, să treci, mândră, din viață.POP.*

a-și trece din vreme, v. **a-și trece vremea**.

a trece drept..., v. **a trece de...**

a-i trece făina prin traistă (cuiva), a ajunge la capătul vieții, a fi pe ducă: *nouă, unchiaș, ne-a trecut făina prin traistă!POP.*

a-l trece frigul (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece frigurile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a trece gârla, v. **a trece hopul**.

a trece hopul (sau **gârla**), a scăpa de o greutate, de o primejdie.

a-i trece înainte (cuiva), **1.** a sări peste rând; **2.** (*fig.*) a fi mai presus de..., a întrece pe...

a trece înainte, a continua, a merge mai departe, a aborda alt subiect.

a trece în catastif (pe cineva sau ceva), v. **a trece la catastif** (pe cineva sau ceva).

a trece (și) în ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a trece (și) în ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon**.

a trece în condică (pe cineva sau ceva), v. **a trece la catastif** (pe cineva sau ceva).

a trece în (sau (*înv.*) **la**) **cont** sau **a trece la** (sau (*înv.*) **în**) **socoteală**, a înscrie în rubrica datoriilor, a include în nota de plată.

a trece în mijloc, v. **a trece la mijloc**.

a trece în paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece în partea..., v. **a trece la...**

a trece în partea vrăjmașului, v. **a trece la inamic**.

a trece în revistă, **1.** (despre un comandant militar, o persoană oficială etc.) a inspecta trupele în formație de defilare: *Astfel trece în revistă pe boierii cei mai mari.EM.*; **2.** a examina succint și în ordine: *vorbitorul a trecut în revistă evoluția evenimentelor din ultimele zile.*

a trece în rezervă, (*mil.*) a fi integrat în cadrele de rezervă ale armatei.

a trece în rândurile..., v. **a trece la...**

a trece (sau **a lua**, **a trage**, (*înv.*) **a pune**) **în** (sau **sub**, **prin**) **sabie** (sau **paloș**, **săbii**) (pe cineva) sau

a trece prin ascuțișul (sau **tăișul**) **sabiei** (sau **paloșului**) (pe cineva), a spinteca, a ucide, a omorî (cu sabia sau cu altă armă) (pe cineva).

a trece în socoteală, v. **a trece în cont**.

a trece în treabă, (*reg.*) a-și vedea de treabă, a merge în treaba lui: *trece-n treabă, nu-i are bai la băiat. POP.*

a trece în zbor, a trece repede, în fugă.

a trece la (sau (*înv.*) **cu**)... sau **a trece de** (sau (*înv.*) **în, pe**) **partea...** sau **a trece în rândurile...**, a se alătura, a se alipi (cuiva), a se alia, a se uni (cu cineva), a adera la ..., a se ralia: *de la țărăniști trecuse la liberali, de la liberali la democrați, de la democrați la socialiști.*

a trece la acțiune (sau **la fapte**), a acționa, a pune în practică o hotărâre.

a trece la (sau **în**) **catastif** (sau **condică**) (pe cineva sau ceva), a ține evidența faptelor (cuiva), a ține minte faptele cuiva (pentru a-l pedepsi, a se răzbuna etc.).

a trece la condică (pe cineva sau ceva), v. **a trece la catastif** (pe cineva sau ceva).

a trece la cont, v. **a trece în cont**.

a trece la dușman, v. **a trece la inamic**.

a trece la inamic (sau **la dușman**) sau (*înv.*) **a trece în partea vrăjmașului**, a dezerta; a se uni cu dușmanul.

a trece (sau **a fi**) **la** (sau **în**) **mijloc**, (despre timp) a se scurge: *sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece. EM.*

a trece la nemurire (pe cineva), a nemuri (pe cineva); a imortaliza (pe cineva).

a trece la ordinea zilei, a lua în discuție problemele înscrise pe ordinea de zi a unei adunări.

a trece la răboj, a consemna, a nota, a trece pe lista neagră: *iar cel care-o îndrăzni să-l omoare, să se treacă la răboj ca făptuitor al unui greu păcat. POP.*

a trece la socoteală, v. **a trece în cont**.

a trece marginile, a întrece măsura, a depăși limitele bunei-cuviințe.

a trece măsura (sau (*înv.*) **măsurile**) sau (*înv.*) **a trece peste** (sau **de, dincolo de**) **măsură**, a exagera: *amice, nu ți se pare că ai trecut măsura?*

a trece măsurile, v. **a trece măsura**.

a-l trece mii de nădușeli (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece mii de răcori (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece mii de sudori (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a trece (sau **a ceda**) **mâna**, (la jocul de cărți) a ceda rândul jucătorului următor.

a-l trece nădușeli de moarte (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece nădușelile morții (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece (sau **a-l apuca, a-l cuprinde, a-l lua**) **(toate) nădușelile** (sau **căldurile, frigul, frigurile, răcorile, sudorile**) (pe cineva) sau **a-l trece o mie** (sau **mii**) **de nădușeli** (sau **de răcori, de sudori**) (pe cineva) sau **a-l trece nădușeli** (sau **răcori, sudori**) **reci și calde** (pe cineva) sau **a-l trece nădușelile** (sau **răcorile**) **morții** (sau **nădușeli de moarte, sudori de moarte**) (pe cineva), **1.** a transpira abundent (din cauza căldurii, a efortului fizic, a emoției, a spaimei, a bolii etc.): *în așteptarea controlului, îl treceau toate nădușelile*; **2.** a tremura (de frig, din cauza febrei sau de emoție): *De dorință* [puica cea moțată] *se-nfierbântă, de amor o trece frigul!EM.*

a-l trece năduşeli reci şi calde (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a trece neobservat, a nu fi remarcat, a nu fi apreciat, prețuit.

a-l trece neputința (pe cineva), v. **a-l apuca neputința** (pe cineva).

a nu-i trece nici prin vis (cuiva ceva), a nu-și putea închipui (ceva): *nici prin vis nu-i trecuse că putea ajunge la asemenea favoruri.*

a-l trece o mie de răcori (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece o mie de sudori (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a trece orice hotare, a depăși orice limite.

a-i trece os prin os (sau **ciolan prin ciolan**) (cuiva), a fi rupt de osteneală: *eu mă las puțin, că mi-a trecut ciolan prin ciolan.CR.*

a-i trece părul prin căciulă (cuiva), v. **a-i ieși părul prin căciulă** (cuiva).

a-i trece părul prin cușmă (cuiva), v. **a-i ieși părul prin căciulă** (cuiva).

a-i trece pe chelie (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a trece (sau **a scrie**) **pe curat**, a transcrie (un text) de pe o ciornă.

a nu-i trece pe dinainte (cuiva), a prețui, a cinsti în mod deosebit (pe cineva): *Ce să zic, nepoate! la când aș avea o slugă ca aceasta, nu i-aș trece pe dinainte.CR.*

a trece pe la nas (cuiva ceva), v. **a da pe la nas** (cuiva ceva).

a-i trece (cuiva) **pe la** (sau **pe lângă**) **nas**, a scăpa ocazia, a pierde un prilej favorabil.

a trece pe linie moartă, v. **a fi pe linie moartă**.

a trece pe lângă nas (cuiva ceva), v. **a da pe la nas** (cuiva ceva).

a trece pe partea cuiva, v. **a trece la cineva**.

a trece pe planul al doilea, a căpăta o importanță secundară, a fi socotit drept minor, neînsemnat, a juca un rol de mai mică însemnătate.

a trece peste..., a nu da atenție, a ignora, a lăsa la o parte, a omite, a nu lua în seamă, a desconsidera, a disprețui, a încălca (o lege, o dispoziție): *trecuse peste sfatul părinților și se însurase cu fata șefului de post.*

a trece (sau **a călca**) **(și) peste cadavre**, a nu avea scrupule, a nu ține seama de nimic, a nu avea nici un Dumnezeu.

a trece peste măsură, v. **a trece măsura**.

a trece (sau **a da**) **peste răscoale**, (*reg.*) a merge prea departe, a se întrece cu gluma.

a trece (sau **a călca**) **peste trupul cuiva**, a întrebuința orice mijloace spre a-și atinge scopul: *dacă vrei să te măriți, apoi trebuie să treci peste trupul meu, zise tatăl.*

a(-i) trece (cuiva ceva) **pe sub nas**, v. **a-i da** (cuiva) **peste nas**.

a-i trece pofta (cuiva), (*fam.*) a nu mai îndrăzni să facă ceva; a-i pieri cheful (cuiva).

a-i trece pofta de mâncare (cuiva), (*fam.*) a muri.

a(-i) trece pragul (cuiva sau a ceva), v. **a(-i) păși pragul** (cuiva sau a ceva).

a trece prin ascuțișul paloșului (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece prin ascuțișul sabiei (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a-i trece (sau **a-i clipi, a-i da, a-i trăsni, a-i veni**) **prin cap** (sau **prin gând, prin minte**, (*înv.*) **prin creieri, pe chelie, prin cuget**, (*fam.*) **prin țeastă**) (cuiva ceva) sau **a trece prin socotința cuiva** (ceva), **1.** a (se) gândi (la ceva); a-i veni, a concepe, a plăsmui (o idee, o cugetare etc.): *mi-a trecut prin minte... acea idee nefericită.EM.*; *Oricând îți va clipi prin minte ceva care ți-a încărcat sufletul, ... stinge repede scânteia care-ți poate aprinde foc în cap.CAR.*; *la noi, dacă i-a trăsnit unui boier prin cap să pună mâna pe ceva și știe pândi cu răbdare prilejul, apoi, la sigur, acel ceva n-are să scape de boier.CAR.*; **2.** a presupune, a-și închipui, a-și imagina, a bănui, a se aștepta la...: *Fiul craiului... se potrivește spânului și se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla.CR.*; **3.** (în construcții negative) a intenționa, a avea de gând: *Danțul, gimnastica, patinajul, alpinismul, călăria, bicicleta, în sfârșit, toate – nu că nu le-am obicinuit, dar nici nu mi-a trecut vreodată prin cap să le-ncerc măcar.CAR.*

a trece (**și**) **prin ciur și în dârmon**, v. **a da** (**și**) **prin ciur și prin dârmon**.

a trece (**și**) **prin ciur și prin dârmon**, v. **a da** (**și**) **prin ciur și prin dârmon**.

a-i trece prin creieri (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trece prin cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a trece prin foc, a dezinfecta cu ajutorul focului.

a trece prin foc și prin apă sau (*înv.*) **a trece printru foc și apă**, **1.** a răzbate prin multe greutăți: *când sunt zile și noroc, treci prin apă și prin foc, și din toate scapi nevătămat.CR.*; **2.** a fi om încercat, cu experiență: *la vremea lui, omul trecuse prin foc și prin apă.*; **3.** a nu da înapoi în fața primejdiei, a face ceva cu orice preț, în pofida tuturor greutăților.

a trece prin (sau (*înv.*) **a călca cu**) **foc și** (**prin**) **sabie**, a nimici, a distruge prin incendiere și masacrare.

a-i trece prin gând (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i trece prin mâini (cuiva), v. **a-i trece prin mână** (cuiva).

a-i trece prin mână (sau **prin mâini**) (cuiva), **1.** (despre bani, fonduri) a fi administrat, mânuit, manipulat: *ca avocat, îi trecuseră prin mână averile multora*; **2.** (despre probleme, afaceri, treburi) a fi de competența cuiva, a intra în atribuțiile cuiva, a fi rezolvat, soluționat de către cineva.

a-i trece prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a trece prin paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece prin sabie (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece prin sită (pe cineva sau ceva), a examina în amănunțime (pe cineva sau ceva).

a trece (ceva) **prin socotința cuiva**, v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a trece prin școală ca câinele prin apă, a nu se prinde învățătura de cineva.

a trece prin tăișul paloșului (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece prin tăișul sabiei (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece prin toate apele (pe cineva), a ponegri, a calomnia (pe cineva).

a-i trece printre degete (cuiva ceva), a lăsa să-i scape (cuiva ceva), a pierde: *se mira cum putuse să-i treacă printre degete o așa ocazie.*

a trece printru foc și apă, v. **a trece prin foc și prin apă.**

a trece printr-un moment crucial, a trece printr-un moment decisiv, hotărâtor.

a-i trece prin țeastă (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a trece prin vama cucului, v. **a (se) duce prin vama cucului.**

a trece prin vămile cucului, v. **a (se) duce prin vama cucului.**

a trece puntea, a scăpa de o primejdie.

a-l trece răcori de moarte (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece (toate) răcorile (pe cineva), **1.** v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva); **2.** v. **a băga în răcori** (pe cineva).

a-l trece răcorile morții (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-i trece rece prin inimă (sau **prin spate**) (cuiva), a se înfiora, a se înspăimânta: *când i-a zărit împărăteasa, i-a trecut numai rece prin inimă și, leșinând, a picat jos.POP.*

a-i trece rece prin spate (cuiva), v. **a-i trece rece prin inimă** (cuiva).

trecere a timpului, v. **trecere de vreme**.

trecere cu vederea, nebăgare în seamă, nesocotire.

trecere de măsură, exagerare.

trecere de vreme sau **trecere a timpului**, petrecere a timpului, pierdere de vreme, (*p.ext.*) distracție, amuzament: *pentru el, discuția despre viitorul țării fusese mai mult o trecere de vreme.*

trecere din viață (sau **în moarte**), faptul de a muri.

trecere în moarte, v. **trecere din viață**.

trecere în revistă, **1.** (despre ofițeri superiori, șefi de state etc.) trecere prin fața unei unități militare care prezintă onorul; **2.** (*fig.*) examinare succintă și sistematică (a faptelor).

trecere în rezervă, integrare în cadrele de rezervă ale armatei.

trecere pe sub soare, faptul de a trăi.

trecere prin sită, cernere, alegere, selectare.

a trece soarele de amiază, (*fig.*; despre oameni) a începe să îmbătrânească: *Nu vezi că a trecut soarele de ameazi? sunt mai mult bătrân decât tânăr.CR.*

trecere sub tăcere, omisiune voită, neluare în seamă.

a trece sub furcile (sau **sub furci**) **caudine**, a suporta condiții umilitoare.

a trece sub paloș (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece sub săbii (pe cineva), v. **a trece în sabie** (pe cineva).

a trece sub tăcere (sau (*înv.*) **cu tăcerea**) (pe cineva sau ceva), **1.** a trece cu vederea ceva, a nu menționa, a nu pomeni (de cineva sau ceva); **2.** a rămâne neobservat, neluat în seamă, a fi omis: *aceastǎ insultă ar trece sub tăcere, dacă ea nu ar fi pentru mine o încredințare că tu suferi.BOL.*

a-l trece sudori de moarte (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece (toate) sudorile (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-l trece sudori reci și calde (pe cineva), v. **a-l trece (toate) nădușelile** (pe cineva).

a-i trece (un) șarpe (rece) în sân, v. **a-i trece (un) șarpe (rece) prin sân.**

a-i trece (sau **a-i intra**) **(un) șarpe (rece) prin** (sau **în**) **sân** (cuiva), a se înfiora (de spaimă, de scârbă): *când văzu el o așa nemetenie spur-*

cată stând ca o coabe rea în casa lui ... un șearpe rece îi trecu prin sân. POP.

a trece teslim, (*înv.*) a fi predat, încredințat.

a-și trece timpul, v. **a(-și) pierde vremea.**

a-i trece un fier ars prin inimă (cuiva), v. **a-i da un cuțit (ascuțit) prin inimă.**

a-i trece un fier roșu prin inimă (cuiva), v. **a-i da un cuțit (ascuțit) prin inimă.**

a-i trece un șarpe rece prin inimă (cuiva), v. **a-i trece un șarpe rece prin sân** (cuiva).

a-i trece un șarpe rece prin sân (sau **prin inimă**) (cuiva), a se înspăimânta, a se îngrozi.

a-i trece urâtul (sau **de urât**) (cuiva), a-și alunga plictiseala; a-și umple timpul: *nimeni să nu te vadă, dar să asculte la cântecele tale și să-și treacă urâtul.POP.*

a-și trece veacul, v. **a-și face veacul.**

a-i trece veacul (cuiva), (*pop.*) a nu mai fi în floarea vârstei; a îmbătrâni, a se ofili.

a(-i) trece vremea (cuiva) sau **a-i fi vremea trecută** (cuiva), **1.** a scăpa ocazia favorabilă (pentru a face ceva), a fi prea târziu (pentru cineva): *vom putea veni de hac și spânului celuia; nu-i vremea trecută.CR.*; **2.** (*fig.*) a îmbătrâni, a se ofili: *Nu te mai face așa de bătrân, că doar nu ți-i trecută vremea.CR.*; *De ce nu m-aș legăna, dacă trece vremea mea!EM.*

a-și trece vremea, v. **a(-și) pierde vremea.**

a trecut de mult pe-acolo, (despre oameni) are multă experiență.

trecut (sau **dat**) **(și) prin ciur și prin dârmon** (sau **prin sită**), experimentat, uns cu toate alifiile: *un boier bătrân, trecut și prin ciur și prin dârmon, de-ăia care auzise, văzuse și pățise multe.POP.*

trecut (și) prin ciur și prin sită, v. **trecut (și) prin ciur și prin dârmon.**

a treia zi după scripturi, prea târziu.

trei coți de pământ, v. **trei coți de pânză.**

trei coți de pânză (sau **de pământ**), necesarul omului la moarte: *trei coți de pământ, atâta-i al tău; vezi în ce se încheie toată scofala de pe lumea asta!CR.*

(din) trei sferturi, dintr-o sau într-o poziție (a capului sau a corpului) intermediară între poziția din față și cea din profil.

trei sferturi, (despre haine sau despre mâneci) care are o lungime intermediară.

trei-trei, încet, anevoie: *încălecă pe mârțoaga lui, și, trei-trei, mergea singur.POP.*

a tremura ca varga, v. **a tremura vargă.**

a-i tremura dinții în gură (cuiva) sau (*reg.*) **a tremura în dinți**, a clănțăni: *grozavă tremurătură, ne tremură dinții-n gură.POP.*

a tremura după ban, (*reg.*) a fi zgârcit: *lega paraua cu zece noduri și tremura după ban.CR.*

a tremura în dinți, v. **a-i tremura dinții în gură** (cuiva).

a-i tremura nasul (cuiva), v. **a-și umfla nasul.**

a tremura sufletul în cineva, v. **a-i tremura sufletul** (cuiva).

a-i tremura sufletul (cuiva) sau **a tremura sufletul** (în cineva), a se teme.

a-i tremura târtița (cuiva), (*fam.*) a-i fi (cuiva) foarte frică, a tremura de frică.

a tremura vargă (sau **ca varga**), **1.** a tremura de frig; **2.** a avea frisoane: *Era pierdut, zdrobit de friguri; ... tremura ca varga, ținându-se* *de o culisă.CAR.*; **3.** (*fig.*) a fi foarte speriat, a fi îngrozit: *tace ca peștele și tremură ca varga de frică.CR.*

a se trezi în oțelele puștii, v. **a ajunge în oțelele puștii**.

a se trezi mofluz, v. **a rămâne mofluz**.

a trezi și morții, v. **a scula și morții**.

a se trezi vorbind, a vorbi vrute și nevrute fără să-și dea seama ce spune.

a trimite de la Ana la Caiafa (pe cineva), a duce cu vorba (pe cineva); a tergiversa.

a trimite de la dracul la tată-său (pe cineva), a purta de colo-colo, a duce cu vorba (pe cineva).

a trimite izmene pe călător, a expedia un lucru printr-o persoană nesigură.

a trimite în cealaltă lume (pe cineva), v. **a trimite pe cealaltă lume** (pe cineva).

a trimite (de viu) în groapă (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a trimite în gura tunului (pe cineva), (despre militari) a trimite în linia întâi (pe cineva), a trimite la moarte sigură (pe cineva).

a trimite în judecată (pe cineva), a intenta proces (cuiva).

a trimite (de viu) în mormânt (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a trimite (de viu) în pământ (pe cineva), v. **a băga (de viu) în groapă** (pe cineva).

a trimite în rai (pe cineva), v. **a trimite pe cealaltă lume** (pe cineva).

a trimite la cai verzi pe pereți (pe cineva), a trimite cu premeditare într-o direcție greșită (pe cineva), a induce în eroare (pe cineva): *Știu că o să mă ocărască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe pereți. CAR.*

a trimite la dracul (pe cineva sau ceva), v. **a da dracului** (pe cineva sau ceva).

a trimite la închisoare (sau **la temniță, la ocnă, la sare**) (pe cineva), a pedepsi (pe cineva) cu închisoarea.

a trimite la mănăstire, v. **a (se) duce la mănăstire**.

a trimite la naiba (pe cineva sau ceva), v. **a da dracului** (pe cineva sau ceva).

a trimite la ocnă (pe cineva), v. **a trimite la închisoare** (pe cineva).

a trimite la plimbare (pe cineva), (*fam.*) **1.** a se descotorosi (de cineva): *m-am dus la el, precum ne înțelesesem, dar s-a făcut că e ocupat și m-a cam trimis la plimbare*; **2.** a da afară, a concedia (pe cineva).

a trimite la sare (pe cineva), v. **a trimite la închisoare** (pe cineva).

a trimite la temniță (pe cineva), v. **a trimite la închisoare** (pe cineva).

a trimite la urma lui (pe cineva), v. **a aduce la urma lui** (pe cineva).

a trimite martori (cuiva), (*înv.*) a provoca la duel (pe cineva).

a trimite pachet (pe cineva), a trimite, a expedia undeva (rapid și) fără voia lui (pe cineva).

a trimite pe (sau **în**) **cealaltă lume** (sau **în rai**) (pe cineva), a omorî, a ucide (pe cineva).

a trimite (o) plângere, v. **a face (o) plângere**.

a trimite plocon (pe cineva cuiva), **1.** v. **a duce plocon** (pe cineva cuiva); **2.** a trimite pe cineva pe capul cuiva: *mi l-a trimis plocon*.

trimitere în judecată, dare în judecată.

a trimite sănătate (cuiva), a ura sănătate (cuiva) prin intermediul altcuiva.

tronc, Măriuco (sau **Marghioalo**)**!**, (*fam.*) ai nimerit ca nuca-n perete!

tronc, Marghioalo!, v. **tronc, Măriuco!**

a troscăi din gură, a vorbi verzi și uscate.

a-l troscăi pe..., a mustra pe..., a-i adresa vorbe aspre, insultătoare cuiva.

trosc cu bâta-n baltă!, a făcut-o boacănă!

a-i trosni (sau **a-i pocni**) **fălcile** (cuiva), **1.** a căsca cu poftă; **2.** a mânca cu lăcomie: *începe a roade la copaci bătrâni, de-i pocneau fălcile.CR.*

a trosni lemnele (de frig sau **de ger)**, v. **a crăpa pietrele (de frig** sau **de ger)**.

a trosni pietrele (de frig sau **de ger)**, v. **a crăpa pietrele (de frig** sau **de ger)**.

a se trudi de facere (sau **de naștere**), a fi în durerile nașterii.

a se trudi de naștere, v. **a se trudi de facere**.

trup de om, (*reg.*) om frumos, bine făcut.

trup la trup, (*loc. adv.*; *înv.*) corp la corp.

(**cu**) **trup și suflet** sau **cu trupul și cu sufletul**, cu totul, în întregime, fără rezervă: *se dăruise trup și suflet proiectului.*

tu erai care șuierai?, (*reg.*) am înțeles ce vrei, ți-am aflat țelul.

tufă de om, persoană fără importanță.

tufă de Veneția, nimic, deloc, nimeni: *l-a întrebat de una, de alta, nimic, tufă de Veneția.*

tufă-n buzunar, v. **tufă-n pungă**.

tufă-n pungă sau **tufă-n buzunar**, om fără bani, calic.

a tufli căciula pe urechi, v. **a îndesa căciula pe urechi**.

a i se tulbura mințile (cuiva), a nu mai gândi, judeca normal: *Și de ce mergeau înainte, de ce lui Harap Alb i se tulburau mințile, uitându-se la fată.CR.*

a se tulbura (sau **a se întărâta, a se încinge**) **tărâța** (în cineva) sau **a i se iuți tărâțele în borș** (cuiva), (*reg.*) a se înfuria.

tulburător de..., foarte, extraordinar de...: *priveliștea era tulburător de frumoasă.*

tulea, băiete!, v. **tule-o, băiete!**

tule-o (sau **tulea**), **băiete!**, pleacă!, fugi!, șterge-o!, întinde-o!: *Tândală... ia sacul în spate și tulea, băiete, în pădure.POP.*

a o tuli de fugă, v. **a o tuli la fugă**.

a o tuli la deal, v. **a o tuli la fugă**.

a o tuli la (sau **de**) **fugă** (sau **la sănătoasa**, **la deal**, **mâncând pământul**), a fugi (repede și pe furiș), a o șterge: *Are-n vatră, în cenușă, un cățel și un cucoș... unul bate, altul cântă... și-o tulim urât de fugă.EM.*

a o tuli la sănătoasa, v. **a o tuli la fugă**.

a o tuli mâncând pământul, v. **a o tuli la fugă**.

a tuna (și a fulgera) contra..., v. **a tuna** (și **a fulgera**) **împotriva...**

a tuna (și **a fulgera**) **împotriva** (sau **contra**)**...**, a vorbi cu multă vehemență împotriva...

a-i tuna în minte (sau **în cap**) (cuiva ceva), a-i trăsni prin minte (cuiva ceva).

a(-i) tuna soarele în cap (cuiva), (*reg.*) a-l durea capul (pe cineva).

a tunat și i-a (sau **v-a**) **adunat**, (despre oameni) s-au (sau v-ați) prins tovarăși fiindcă au (sau aveți) aceleași defecte: *moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgârie brânză ca și mătușa Mărioara; vorba ceea: „au tunat și i-au adunat“.CR.; Pentru întâia oară a tunat și v-a adunat aolaltă aici, ca să faceți giumbușlucuri parlamentare.CAR.*

a o tunde la fugă, v. **a o tunde la sănătoasa**.

a o tunde p-aci încolo, v. **a o**

tunde la sănătoasa.

a o tunde la sănătoasa (sau **la fugă** sau **pe-aci încolo**), (*fam.*) a fugi (pe furiș), a o tuli: *iese pe ușă, pune mâna pe iapă și pe-o secure și tunde-o!CR.*

– tun de beat, foarte beat.

a tunde bine (pe cineva), a bate foarte tare (pe cineva): *l-a tuns bine, cum să cuvine.PANN.*

a tunde brebenel (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a (**se**) **tunde** (**de**) **călugăr** (sau **monah**), a tăia părul de pe capul unui bărbat înainte de a-l călugări; (*p. ext.*) a (se) face călugăr, a (se) călugări.

a tunde chilug (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a tunde cocean (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

a tunde în scări, a tunde părul unei persoane astfel ca firele să aibă lungimi diferite, mai mici spre ceafă și mai mari spre creștet.

a (**se**) **tunde** (**de**) **monah**, v. **a** (**se**) **tunde** (**de**) **călugăr**.

a tunde pe tobă (pe cineva), a tunde până la piele (pe cineva).

a tunde (sau **a rade**) **pilug** (sau **brebenel, cicero, cocean, ridiche**, (*reg.*) **chilug**) (pe cineva), (*fam.*) a tunde (sau a rade) până la piele (pe cineva): *a stat lângă noi până ce ne-a tuns chilug.CR.*; *pe cine dintre isnafi ori cupeți or prinde, să-l tunză ridiche.CAR.*

a tunde ridiche (pe cineva), v. **a tunde pilug** (pe cineva).

tunsă, rasă, asta e!, **1.** tacă-ți fleanca!; **2.** și cu asta basta!

a turba de ciudă, v. **a clocoti de mânie.**

a turba de furie, v. **a clocoti de mânie.**

a turba de mânie, v. **a clocoti de mânie.**

a turba după... (sau **să...**), a-i plăcea foarte mult, a dori foarte mult să...

turbare de cap, (*pop.*) tulburare, zăpăceală, confuzie: *turbare de cap și frântură de limbă ca acești nefericiți dascăli nu s-a mai dat a vedea.CR.*

a turba să..., v. **a turba după...**

a turna benzină pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna benzină peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna ca într-un vas spart, v. **a turna în el.**

a turna ca într-un sac spart, v. **a turna în el.**

a-și turna cenușă în cap, v. **a-și pune cenușă pe cap.**

a-și turna cenușă pe cap, v. **a-și pune cenușă pe cap.**

a turna (**la**) **copii** (sau **plozi**), a face mulți copii: *toarnă asta la copii, anul și copilul.POP.*

a turna cu bășici, v. **a ploua cu bășici.**

a turna cu bulbuci, v. **a ploua cu bășici.**

a turna cu ciutura, v. **a ploua cu bășici.**

a turna cu cofa, v. **a ploua cu bășici.**

a turna cu găleata, v. **a ploua cu bășici.**

a turna cu țuțuroi, v. **a ploua cu bășici.**

a turna de-ngroapă, v. **a ploua cu bășici.**

a turna de varsă, v. **a ploua cu bășici.**

a turna gaz în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna gaz pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna (sau **a pune**) **gaz** (sau **benzină, ulei, untdelemn, spirt**) **peste** (sau **în, pe**) **foc**, (*fig.*) a învrăjbi și mai tare lucrurile: *nu erau destul certurile dintre noi; trebuia să* *mai pui și tu gaz pe foc!*

a turna gogoși, a minți: *îi turnau fel de fel de gogoși, care de care mai umflate.CAR.*

a turna iaurt peste smântână, a nu se pricepe la treburile gospodăriei.

a turna în coș, v. **a băga în coș.**

a turna în el sau **a turna ca într-un vas** (sau **sac**) **spart**, (despre oameni) a bea (sau a mânca) foarte mult: *Gruia... nu bea vin cum se bea, cu cupa și cu felea..., ci turna în el.POP.*

a turna în ghips (pe cineva), (*arg.*) a bate foarte tare (pe cineva).

a turna la beci (pe cineva), a băga la arest (pe cineva): *În fiece moment sosesc arestați, pe care sergenții și bătăușii îi aduc în ghionturi, ca să-i toarne la beci.CAR.*

a turna la hârdăul lui Petrache (pe cineva), a băga la arest (pe cineva): *L-am turnat la hârdăul lui Petrache.CAR.*

a turna oțet pe rană, v. **a turna sare pe rană.**

a turna (**la**) **plozi**, v. **a turna** (**la**) **copii.**

a(-i) turna propele la fălci (cuiva), a(-i) trage pumni (cuiva), a bate (pe cineva).

a turna (sau **a pune**) **sare** (sau **oțet**) **pe rană**, a spori intenționat suferința cuiva; a întărâta pe cineva; a turna gaz pe foc.

a turna spirt în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna spirt pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna spirt peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna ulei în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna ulei pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna ulei pe rană, (*fig.*) a alina necazurile cuiva.

a turna ulei peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a-i turna una (cuiva), a-i vorbi cuiva deschis, pe șleau.

a turna untdelemn în foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna untdelemn pe foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a turna untdelemn peste foc, v. **a turna gaz peste foc.**

a-i turti fesul (cuiva), **1.** a bate bine (pe cineva); **2.** (*fig.*) a face de râs (pe cineva).

a-și turti nasul, v. **a cădea cu nasu-n terci.**

a-i turti pălăria (cuiva), v. **a lovi în pălărie** (pe cineva).

turtit de supărat, supărat foarte tare.

a turui ca moara fără apă, a tăcea.

a-i turui gura, (*fam.*) a vorbi repede și mult: *îi turuie gura ca o moară hodorogită.POP.*

a tuși măgărește (sau **sec**), (*reg.*) a avea tuse convulsivă.

a tuși sec, v. **a tuși măgărește.**

tu știi una, eu știu mai multe, sunt mai bine informat (decât tine).

Ț

țanc pe țanc, chit pe chit.

țara arde și baba se piaptănă, (despre oameni) se ocupă de fleacuri, când în jur se petrec evenimente grave.

țara (sau **câmpul**, **satul**, **târgul**) **lui Cremene** (sau **a lui Han-Tătar**, **Papuc**, **Papură-Vodă**), loc fără stăpân, unde fiecare face ce vrea: *Numai „Monitorul oficial“ și foile oficioase ale guvernului tac cu totului tot asupra acestei afaceri, ca și când am trăi în satul lui Cremene și lucrul n-ar fi interesând pe nimenea.EM.*

țara lui Han-Tătar, v. **țara lui Cremene.**

țara lui Papuc, v. **țara lui Cremene.**

țara lui Papură-Vodă, v. **țara lui Cremene.**

țara moare de tătari și el bea cu lăutari, v. **lumea piere de tătari și el bea cu lăutari.**

țara piere de tătari și el bea cu lăutari, v. **lumea piere de tătari și el bea cu lăutari.**

a țăcăni la cap (pe cineva), a cicăli, a plictisi (pe cineva); a înnebuni (de cap) (pe cineva).

a-i țâțâi brăcinarul (cuiva), v. **a-i țâțâi inima** (cuiva).

a-i țâțâi curul (cuiva), v. **a-i țâțâi inima** (cuiva).

a-i țâțâi fundul (cuiva), v. **a-i țâțâi inima** (cuiva).

a-i țâțâi inima (sau **curul**, **fundul**, **brăcinarul**, **turul**) (cuiva), (*fam.*) a-i fi foarte frică (cuiva).

a-i țâțâi măseaua (cuiva), (*reg.*) a avea poftă de băutură.

a-i țâțâi turul (cuiva), v. **a-i țâțâi inima** (cuiva).

a-i țese ițele (cuiva), (*reg.*; *fig.*) a unelti împotriva cuiva.

a țese iute din picioare, a merge (foarte) repede.

a țese pânzele, (*fig.*) a se ține de intrigi.

a-i țese vorba, (*reg.*) a aduce vorba despre ceva.

ți-ai găsit(-o)!, aș!, da de unde!, nici vorbă, nici prin gând să nu-ți treacă!: *chitiți că numai în arc se încheia tot meșteșugul omului aceluia? ți-ai găsit!CR.*

ți-ai trăit traiul, ți-ai mâncat mălaiul, ți-a trecut vremea.

ți-e mai mare greul să..., te prinde mila să..., te apucă jalea să ...

ți-e treaba de așa?, v. **așa ți-e treaba?**

a se ține abanos, a arăta mai tânăr decât vârsta pe care o are.

a ține (o) adunare (sau **ședință**, **consiliu**, **miting**, **sobor**), a organiza o adunare (sau o ședință, un consiliu, un miting, un sobor).

a ține alean (cuiva), v. **a ține mânie** (cuiva).

a o ține așa (ca gaia mațul) sau **a ține maț**, a persista în aceeași atitudine.

a o ține așa sau **a (o) ține (tot) un suflet** (sau **(numai) o fugă**), a fugi fără oprire: *de la Ocea până aproape de Grumăzești, a ținut numai o fugă.CR.*

a se ține ață (de un drum), a nu se abate de la un drum.

a o ține ață (înainte), v. **a o ține sfoară (înainte)**.

a (nu)-l (mai) ține balamalele (pe cineva), a-și păstra (sau a-și pierde) vigoarea, a (nu) (mai) fi în stare.

a ține balanța dreaptă, a cântări, a judeca cu obiectivitate.

a ține bani, (*pop.*) a costa: *Nu văd patrioții că toate lucrurile astea or să ție bani?EM.*

a ține bani la ciorap, v. **a avea bani la ciorap**.

a ține bătălie cu..., v. **a ține război cu...**

a ține bătălie împotriva..., v. **a ține război cu...**

a se ține bine, a avea o condiție fizică superioară vârstei: *deși trecuse bine de optzeci de ani, madam Frangolea se ținea bine.*

a nu-l ține bine scările, **1.** a avea o poziție (socială) nesigură, instabilă; **2.** a fi gârbovit de ani, de griji și de nevoi.

a-și ține botul, v. **a-și ține gura**.

a (nu)-l ține brăcinarul (pe cineva), v. **a (nu)-l ține cureaua** (pe cineva).

a (nu)-l ține buzunarele (pe cineva), v. **a (nu)-l ține punga** (pe cineva).

a se ține (după cineva) **ca dracul de călugăr**, v. **a se ține** (după cineva) **ca dracul după popă**.

a se ține (după cineva) **ca dracul de popă**, v. **a se ține** (după cineva) **ca dracul după popă**.

a se ține (după cineva) **ca dracul după călugăr**, v. **a se ține** (după cineva) **ca dracul după popă**.

a se ține (după cineva) **ca dracul după** (sau **de**) **popă** (sau **călugăr**), a se ține scai (de cineva): *se ținea după dânsele ca dracul după călugăr.POP.*

a ține ca la ochii din cap (la cineva sau la ceva), a iubi foarte mult (pe cineva), a prețui foarte mult (ceva): *și ținea împărăteasa la feciorul cel mic ca la ochii din cap.POP.*

a ține ca la pingele (la cineva), a iubi foarte puțin (pe cineva), a nu avea afecțiune pentru cineva.

a ține calea (cuiva), v. **a păzi calea** (cuiva).

a se ține ca orbul de gard, a ține morțiș.

a ține capul sus, (*fig.*) a fi mândru, semeț: *Vijelia mugește împrejurul sâncei care cu nepăsare ține capul sus, disprețuind sforțurile ei zadarnice.EM.*

a se ține ca râia de om (de cineva), a se ține scai (de cineva), a urmări pretutindeni (pe cineva): *vorba ceea: se ține ca râia de om.CR.*

a ține casa, a fi casier.

a ține casa (cuiva), a face menajul (cuiva).

a ține casă cu..., **1.** a fi căsătorit cu...: *mă mier c-am avut răbdare să țin casă cu baba.CR.*; **2.** a alcătui o aceeași familie.

a ține casă deschisă, a primi tot timpul musafiri.

a ține casă mare, a duce trai bogat și luxos.

a se ține (sau **a se lega**, **a se agăța**) **ca scaiul (de oaie)** (sau **scai**) (de cineva sau de ceva), a urmări, a însoți pretutindeni (pe cineva), a fi deosebit de insistent (pe lângă cineva), a nu-i da pace cuiva: *în-*

cepe a se ține de fată ca scaiul de oaie.CR.; tristeți pustii, molipsitoare... de ce... vă țineți scai de capul meu?TOP.; dintru început, Necuratul se ținea scai de brad, spunând că e copaciul lui.POP.

a ține căpătâi (ceva), v. **a pune căpătâi** (ceva).

a ține cărarea (cuiva), v. **a păzi calea** (cuiva).

a (nu)-l ține chingile (pe cineva), v. **a (nu)-l ține cureaua** (pe cineva).

a se ține cârd, a merge în șir, a se înșirui.

a-și ține clampa, v. **a-și ține gura.**

a (o) ține clanț (cu cineva), v. **a (o) ține fuior** (cu cineva).

a-și ține clanța, v. **a-și ține gura.**

a ține clește, a ține morțiș.

a (se) ține (sau **a umbla, a ridica**) (**cu**) **coada** (**pe**) **sus** sau **a ședea cu coada bârligată**, a prinde curaj, a ridica capul; a fi arogant, înfumurat (fără motiv); a-și da aere: *caprei îi cade coada de râie, dar tot sus și-o ține.POP.*

a se ține coadă de..., v. **a umbla coadă de...**

a se ține coadă după..., v. **a umbla coadă de....**

a o ține coardă înainte, v. **a (o) ține una (și bună).**

a ține companie (cuiva), a însoți (pe cineva).

a ține (un) consiliu, v. **a ține (o) adunare.**

a ține cont (de...), a ține seama (de...), a avea în vedere, a nu omite.

a ține contabilitatea, a contabiliza; a face contabilitatea.

a ține convorbire cu..., a discuta cu...

a ține corespondență cu..., a coresponda cu...

a ține creștinește (sau **jidovește, păgânește**), (*înv.*) a urma preceptele creștine (sau mozaice, păgâne): *nu ținea păgânește cu goții, ce... creștineaște.DOS.*

a ține cu anul, v. **a tocmi cu anul.**

a se ține cu bănat, a fi supărat: *te culci sara cu soare și te scoli la prânzul mare, și-ncă te ții cu bănat, prea de noapte te-ai sculat.POP.*

a se ține cu..., (*pop.*) a trăi cu...: *să vezi și tu cât sufăr ăia care s-au ținut cu surori-sa.POP.*

a se ține cu capul pe sus, a fi mândru; a fi încrezut, înfumurat.

a ține cu cuvinte (pe cineva), v. **a ține cu vorba** (pe cineva).

a ține cu dinții să..., a dori foarte mult să...

a ține cu luna, v. **a tocmi cu anul.**

a ține cu minciuna (pe cineva), v. **a ține cu vorba** (pe cineva).

a ține cu minciuni (pe cineva), v. **a purta cu minciuni** (pe cineva).

a ține (în) cumpănă, a cumpăni, a cântări.

a ține cumpăt, a fi cumpătat, moderat.

a(-și) ține cumpătul, a(-și) păstra calmul, dreapta judecată.

a se ține cu nasul în vânt, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a se ține cu nasul (pe) sus, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a-i ține (cuiva) **cununa**, a-i fi naș de cununie (cuiva): *soarele și luna mi-au ținut cununa.POP.*

a (nu)-l ține cureaua (sau **brăcinarul, chingile, curelele**) (pe cineva), a (nu)-i da mâna, a (nu) se bizui, a (nu) avea curaj: *mai poftească de-acum și alți leneși în satul acela, dacă le dă mâna și-i ține cureaua.CR.; Bandele bulgare au existat foarte frumos, au fost protejate de d. Brătianu și, daca le-ar fi ținut curelele, ar fi pus de pe atunci* *chestia orientului în mișcare.EM.*

a (nu)-l ține curelele (pe cineva), v. **a (nu)-l ține cureaua** (pe cineva).

a ține cu săptămâna, v. **a tocmi cu anul.**

a ține cu untură (sau **cu mațe**) **de țânțar** (pe cineva), a înfometa (pe cineva).

a ține cuvânt, v. **a ține o vorbire.**

a(-și) ține cuvântul, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține (sau **a păzi, a asculta de, a nu ieși din, a nu se abate din**) **cuvântul** (sau **cuvintele**) **cuiva**, a urma întocmai spusele cuiva: *Svinților tăi ce-s în tot pământul i-ai minunat, căce-ț țân cuvântul.DOS.*

a ține cu vorba (sau **cu minciuna**, (*înv.*) **cu cuvinte**) (pe cineva), a duce cu vorba, a amăgi (pe cineva).

a ține cu ziua, v. **a tocmi cu anul.**

a se ține de ale sale, a-și vedea de treabă.

a ține de aproape (pe cineva), a ține din scurt (pe cineva).

a se ține de brâu (sau **de gât**) **cu...**, a fi prieten la cataramă cu...

a (nu) ține de cald (cuiva), **1.** a (nu) încălzi (pe cineva): *hainele de împrumut nu țin de cald.POP.*; **2.** a (nu) fi de folos (cuiva).

a se ține de capul cuiva, a cicăli, a pisa pe cineva (să facă ceva).

a se ține de ceaslov, v. **a se ține de psaltire.**

a-și ține de..., (*reg.*) a bănui, a suspecta pe...

a se ține de cioace, (*reg.*) **1.** a face glume; **2.** a fi neserios.

a se ține de câra cuiva, (*pop.*) a stărui pe lângă cineva: *sfatul împărăției se tot ținea de câra împăratului, ca să se însoare.POP.*

a-și ține cumpătul, v. **a-și păstra cumpătul.**

a se ține de curul cuiva sau **a i se băga în cur cuiva**, (*arg.*) a se ține scai (de cineva), a lingusi (pe cineva).

a se ține de cuvânt (sau **de făgăduială, de jurământ, de parolă, de vorbă**) sau **a(-și) ține** (sau (*înv.*) **a(-și) păzi**) **cuvântul** (sau **făgăduiala, jurământul, parola, vorba**) sau **a sta la cuvânt** sau **a fi** (sau **a rămâne**) **de cuvânt**, a-și respecta promisiunea, angajamentul: *Da, te-ai ținut de cuvânt, moș Nichifor.CR.; Ne-am făgăduit către publicul cititor să-i dăm aici un șir de articole critice asupra teatrului românesc și ne grăbim a ne ține de făgăduială.CAR.; A nu-ți ține cuvântul când nu-ți vine-ndemână.EM.*

a-și ține de datorie (sau **de datorință**) **să...**, a se considera dator, obligat să...

a-și ține de datorință să..., v. **a-și ține de datorie să...**

a se ține de făgăduială, v. **a se ține de cuvânt.**

a se ține de evanghelie, v. **a seține de psaltire.**

a-i ține de foame (cuiva), a face să-i treacă foamea (cuiva).

a-i ține de frig (cuiva), a proteja de frig (pe cineva).

a se ține de fusta (sau **de fustele, de poala, de poalele**) **mamei**, a sta mereu în preajma sau sub ocrotirea mamei, a fi mămos.

a se ține de fustele mamei, v. **a seține de fusta mamei.**

a se ține de (sau **a umbla cu**) **găinării**, a face mici afaceri necurate, a se ține de furtișaguri: *nu-mi place! în loc să te ocupi cu adevărat de afaceri, umbli cu găinării!*

a se ține (sau **a sta, a fi, a se lua**) **de gât** (cu cineva), a fi prieten la cataramă (cu cineva): *când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau.POP.*

a se ține de goange, **1.** a face glume proaste; **2.** a spune prostii; **3.** a minți.

a ține (sau **a lua**) **de guler** (pe cineva), a prinde de gulerul hainei (pe cineva); (*fig.*) a admonesta, a trage la răspundere (pe cineva): *și zicând acestea cu o voce calmă, vru să-l ia de guler și să-i dea o palmă.TOP.*

a se ține de iordane, a minți.

a se ține de jurămînt, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține de mijloc (pe cineva), v. **a apuca de mijloc** (pe cineva).

a ține de nas (pe cineva), v. **a duce de nas** (pe cineva).

a se ține de o cărare, v. **a se ține de un drum.**

a se ține deoparte, v. **a se ține la o parte.**

a se ține de parolă, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține departe (pe cineva), v. **a ține la distanță** (pe cineva).

a se ține departe de..., v. **a se ține la o parte.**

a se ține departe de apă curgătoare, a se feri de primejdii, a evita pericolele.

a se ține de pasul cuiva, **1.** a urma pe cineva; **2.** a urmări pe cineva: *am înțeles prea bine să nu mă țin de pasul tău.EM.*

a se ține de poala mamei, v. **a se ține de fusta mamei.**

a se ține de poalele mamei, v. **a se ține de fusta mamei.**

a se ține de poante, (*fam.*) a glumi; a șugui.

a se ține de (sau **a face**) **prostii**, a comite fapte contrare bunului simț, reprobabile; a se ocupa de fleacuri: *Nevastă, bărbatul tău, prăpădi-l-ar Dumnezeu, căci p-acasă nu-l mai ții și se ține de prostii.CAR.*

a se ține de psaltire (sau **de ceaslov, de evanghelie**), **1.** a învăța psaltirea (sau ceaslovul, evanghelia): *ne sfătuia... să ne ține de ceaslov și psaltire.CR.*; **2.** a urma, a respecta normele morale cuprinse în psaltire (sau în ceaslov, în evanghelie).

a se ține de pulpana cuiva, a urmări cu insistență pe cineva, a nu da pace cuiva, a se ține scai de cineva.

a ține de saț v. **a ține saț(ul).**

a ține de scurt (pe cineva), v. **a ține din scurt** (pe cineva).

a ține de șase, (*arg.*) a păzi să nu apară (pe neașteptate) cineva.

a se ține de tipic, a urma regulile cu strictețe: *încep a-i căuta pricină părintelui Oșlobanu, care slujea, că nu se ține de tipic.CR.*

a se ține de tocmeală, v. **a-și ține tocmeala.**

a se ține (**numai**) **de un fir de ață**, v. **a se ține** (**numai**) **în ață.**

a ține de urât (cuiva), a alunga urâtul, plictiseala cuiva; a-i ține companie cuiva: *Ne-a ținé de-urât uitucul ș-a păzi la noapte focul.EM.*

a ține de vorbă (pe cineva), a sta de vorbă cu cineva (împiedicându-l să-și vadă de treabă): *pân'de vorbă i-ei ținea, o veni și Neculcea. POP.*

a se ține de vorbă, v. **a se ține de cuvânt.**

a se ține de vrăjeli sau **a umbla cu vrăjeli**, (*fig.*) **1.** a fi exagerat de curtenitor; **2.** a încerca să amăgească, să păcălească (pe cineva).

a ține din frâu (pe cineva), v. **a ține în frâu** (pe cineva).

a ține din (sau (*înv.* și *pop.*) **de**) **scurt** (pe cineva) sau (*înv.*) **a ține scurt** (pe cineva), a controla îndeaproape sau cu severitate comportarea (cuiva); a supune unei discipline severe (pe cineva); a trata cu asprime (pe cineva): *naltă-i mândra și subțire, mânce-l lupii, cui mi-o ți-*

ne; că mi-o ține prea de scurt și nu pot să o sărut.POP.

a ține divan, **1.** (*înv.*) a aduna, a întruni divanul; **2.** a sta de vorbă, a ține sfat.

a ține doi pepeni într-o mână, a încerca (și a reuși) să obțină profituri din două părți deodată.

a ține dragoste cu..., a se iubi cu...

a ține dreapta (sau **stânga**), a merge pe partea dreaptă (sau stângă) a drumului.

a se ține droaie după..., a urma în ceată pe...

a se ține (sau **a sta, a ședea, a rămâne**) **drug** (sau **lipcă**) (de cineva), (*reg.*) a fi nedespărțit (de cineva), a se ține scai de cineva: *că șezi lipcă pe unde te duci.CR.*

a ține drumul (cuiva), v. **a păzi calea** (cuiva).

a ține drumurile, a tâlhări la drumul mare.

a se ține după curul cuiva, v. **a se ține după fundul cuiva.**

a se ține după fundul (sau **curul, turul**) **cuiva**, **1.** a linguși pe...; a căuta protecția cuiva; **2.** a se ține scai de...

a se ține (sau **a alerga, a umbla**) **după fuste**, a fi afemeiat.

a se ține după turul cuiva, v. **a se ține după fundul cuiva.**

a ține dușmănie (cuiva), v. **a ține mânie** (cuiva).

a ține evidența, a înregistra situația bunurilor, lucrărilor și persoanelor legate de o activitate.

a(-și) ține făgăduiala, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține fără cununie (pe cineva), a trăi în concubinaj (cu cineva).

a-și ține firea, a-și păstra cumpătul, a se stăpâni, a nu-și pierde curajul: *după cum văd, ai noroc că eu îmi țin firea, nu mă prea tem de lup.CR.*

a ține foaie de..., (*înv.*) a face listă cu...

a ține foc, v. **a ține război.**

a ține foc cu..., v. **a ține război cu...**

a ține foc împotriva..., v. **a ține război cu...**

a ține frânele împărăției, v. **a ține frânele țării.**

a ține frânele țării (sau **ale împărăției**), a conduce, a guverna o țară.

a (o) ține fuior (sau **clanț**) **cu...**, a ține piept (cuiva), a nu se lăsa intimidat (de cineva): *ținea fuior cu boierul și nu se lăsa întru nimică mai prejos decât dânsul.POP.*

a ține fumul de pe urma..., a trage toate foloasele de pe urma...

a se ține funie, a se întinde, a (se) continua neîntrerupt: *se ținea funie pădurea până peste șapte dealuri.POP.*

a (o) ține furcă cu..., a se certa continuu cu...

a ține furcă la..., a ține morțiș la...

a se ține de fustele mamei, v. **a se ține de poala mamei.**

a se ține gaie (sau **gaiță**) **de** (sau **după**)..., a se ține scai de...: *pe urmă s-a ținut iar gaie după mine.CAR.*

a se ține gaie după..., v. **a se ține gaie de...**

a se ține gaiță de..., v. **a se ține gaie de...**

a se ține gaiță după..., v. **a se ține gaie de...**

a se ține gata, a sta pregătit (pentru a face ceva): *ține-te, stăpâne gata, că iată se apropie Gheonoaia.POP.*

a-și ține gândul la..., a se gândi permanent la...

a se ține gânj (sau **gârbă, grapă**) **de...**, (*pop.*) a se ține scai de..., a nu-i da pace cuiva: *se ținea gra-*

pă de el să-l învețe meșteșugul armelor.POP.

a se ține gârbă de..., v. **a se ține gânj de...**

a se ține grapă de..., v. **a se ține gânj de...**

a se ține greu la preț, v. **a ține la preț**.

a-și ține gura (sau **botul, clampa, clanța, limba, pliscul**), a tăcea; a fi discret: *cum s-a văzut cu o așa mândrețe de fată în casă,* [moșul] *nu-și mai putea ține gura.POP.*

a-și ține (sau **a avea**) **gura cusută**, **1.** a tăcea; **1.** a ști să păstreze o taină, un secret.

a ține hangul, v. **a ține isonul**.

a ține hăisa, v. **a ține dreapta**.

a (nu)-l ține (pe cineva) **inima să ...**, a (nu) se îndura să..., a (nu)-l răbda inima să...

a-și ține inima, v. **a-și ține sufletul**.

a-și ține inima cu dinții, v. **a-și ține inima în dinți**.

a-și ține inima în dinți (sau **cu dinții**), a-și stăpâni emoțiile: *oricât îl durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții.CR.*

a ține ison, v. **a ține isonul**.

a ține isonul (sau **ison, hangul**), **1.** a acompania o melodie: *lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.EM.*; *Toată suflarea și făptura de prin prejur îi țineau hangul.CR.*; **2.** (*fig.*) a aproba în mod servil (pe cineva), a-i cânta în strună (cuiva): *le dai nas și le ții hangul.CR.*

a ține împrejurările în mână, a fi stăpân pe situație.

a se ține (**numai**) **în ață** (sau **într-un fir, de un fir de ață**), **1.** (despre țesături) a fi pe cale să se rupă: *cu antereu de canavață, ce se ținea numa-n ață.CR.*; **2.** (despre oameni) a fi la un pas de moarte: *năcăjita lui viață se ține-ntr-un fir de ață.POP.*; **3.** (*fig.*) a fi într-o situație precară.

a ține în clește (pe cineva), a prinde la strâmtoare (pe cineva).

a o ține în coarda de sus, a avea pretenții mari, a fi îngâmfat, a se ține mândru.

a (se) ține în curent, v. **a (se) pune la curent**.

a ține în el (sau **în mine, în tine, în sine** etc.), **1** a nu-și exterioriza sentimentele, gândurile; **2.** a fi discret.

a ține în fiare (pe cineva), **1.** a ține în lanțuri, a înlănțui (pe cineva); **2.** (*fig.*) a constrânge, a obliga, a sili (pe cineva): *De urât m-aș duce-n țară și doru mă ține-n fiară, să viu la mândra desară.POP.*

a se ține în ființă, v. **a fi în ființă**.

a ține în (sau **din**) **frâu** (sau **în hățuri**) (pe cineva), a supraveghea îndeaproape (pe cineva); a domoli avântul, elanul (cuiva): *trebuie să știi că și între oameni, cea mai mare parte, sunt dobitoace, care trebuiesc ținuți din frâu, dacă ți-i voia să faci treabă cu dânșii.CR.*

a ține în gazdă (pe cineva), a găzdui (pe cineva).

a ține în hățuri (pe cineva), v. **a ține în frâu** (pe cineva).

a ține în mare cinste (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține în mare prețuire (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține în mine, v. **a ține în el**.

a ține în (sau **sub**) **mână** (pe cineva sau ceva), a avea în puterea sa, a stăpâni (pe cineva sau ceva): *Filozoful Blagomirea ține-n mână adevărul.CAR.*

a ține în mână sforile, a conduce, a dirija din umbră.

a ține în multă cinste (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține în multă prețuire (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține în ochi (pe cineva), v. **a ține sub ochi** (pe cineva).

a ține în perini de puf (pe cineva), v. **a crește în puf** (pe cineva).

a ține în puf (pe cineva), v. **a crește în puf** (pe cineva).

a ține în pufuri (pe cineva), v. **a crește în puf** (pe cineva).

a ține în respect (pe cineva), v. **a ține la respect** (pe cineva).

a (nu)-i (sau **a (nu) i se**) **ține în seamă** (cuiva ceva), a (nu)-i (sau a (nu) i se) lua în considerare (cuiva ceva), a (nu) i se recunoaște (cuiva ceva).

a (nu) i se ține în seamă (cuiva ceva), v. **a (nu)-i ține în seamă** (cuiva ceva).

a ține în seamă că..., v. **a ține seama de...**

a ține în seamă de..., v. **a ține seama de...**

a ține în sine, v. **a ține în el.**

a ține în șah (pe cineva), **1.** a ține sub amenințare (pe cineva); **2.** a ține în tensiune (pe cineva).

a ține în tine, v. **a ține în el.**

a o ține într-o mâncare și (într-)o băutură, v. **a o duce într-o mâncare și (într-)o băutură.**

a o ține într-o petrecere, v. **a o duce într-o mâncare și (într-)o băutură.**

a o ține întruna cu... sau **a o ține una**, a repeta la nesfârșit același lucru: *în vremea asta Serghe... o ținea întruna: „Dar ce e de făcut? Dumnezeul meu! ce e de făcut?“ CAR.*

a o ține într-un chef, v. **a o duce într-o mâncare și (într-)o băutură.**

a nu-l ține întru (o) nemică (sau **nice într-o cinste**) **pe...**, (*înv.*) a nu avea nici o considerație pentru..., a nu da doi bani pe...

a se ține (numai) într-un fir, v. **a se ține (numai) în ață.**

a ține întru o seamă că..., v. **a ține seama de...**

a ține întru o seamă de..., v. **a ține seama de...**

a ține jidovește, v. **a ține creștinește.**

a ține judecată (sau **județ**), a judeca; a prezida o instanță de judecată: *jidovenciu-n haine scurte ține judecata-n curte.POP.*

a ține județ, v. **a ține judecată.**

a(-și) ține jurământul, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține jurnal, a consemna, zilnic, cele mai importante evenimente, cheltuieli etc.

a (nu) ține la băutură, a (nu) rezista la beție, a se ameți foarte repede.

a (se) ține la curent, v. **a (se) pune la curent.**

a se ține la distanță, v. **a se ține la o parte.**

a ține la distanță (sau **departe**) **pe...**, a se arăta distant față de ..., a impune distanță.

a ține la încercare cu..., a se măsura, a se întrece cu...

a ține la (sau **în**) **mare** (sau **multă**) **cinste** (sau **prețuire**) (pe cineva), a avea o mare considerație, prețuire, stimă pentru cineva și a se purta în consecință.

a ține la mare prețuire (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține la multă cinste (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a ține la multă prețuire (pe cineva), v. **a ține la mare cinste** (pe cineva).

a o ține langa, v. **a (o) ține una (și bună).**

a se ține lanț, (despre întâmplări,

evenimente) a se succeda (în număr mare): *necazurile se țineau lanț.*

a se ține la o parte (sau **deoparte, departe de..., la distanță**), **1.** a se abține de la ceva; **2.** a sta retras; a nu se amesteca, a nu se implica: *tinerimea independentă și iluminată s-a ținut, spre onoarea ei și speranța țării, departe de atmosfera grea... a colectivității.CAR.*

a ține la pastramă (pe cineva), (*fam.*) a ține închis (pe cineva): *am să te țin la pastramă hăt și bine!CR.*

a ține la poala (sau **legat de poalele**) **ei** (pe cineva), (despre femei) a ține sub papuc (pe cineva); a dispune după bunul plac de cineva.

a ține la preț sau (*înv.*) **a se ține greu la preț**, a nu reduce nimic din suma cerută la o vânzare: *se făcu însă mai năzuros în târg, ținu mai la preț.POP.*

a ține la (sau **în**) **respect** (pe cineva), a ține la distanță (pe cineva).

a (se) ține (sau **a (se) băga, a (se) pune**) **la scuteală**, a (se) adăposti.

a ține la tăvăleală, v. **a (o) duce la tăvăleală.**

a ține la un cuvânt, (*înv.*) a fi unanimi în păreri, a fi înțeleși.

a ține la vorba sa, a rămâne ferm într-o hotărâre.

a ține (**registrele, dosarele**) **la zi**, a consemna zilnic modificările situațiilor existente într-un registru, dosar.

a ține legat de poalele ei (pe cineva), v. **a ține la poala ei** (pe cineva).

a-și ține limba, v. **a-și ține gura.**

a-și ține lioarba (acasă), v. **a-și strânge lioarba (acasă).**

a se ține lipcă (de cineva), v. **a se ține drug** (de cineva).

a ține liturghie, v. **a ține slujbă.**

a ține loc de..., a fi utilizat drept ...; a înlocui: *razele unei lumânări de său băgate în gâtul unui clondir, ce ținea loc de sfeșnic.EM.; Mare lucru-n lume e și-nvățătura! Ține loc de multe, chiar și de talent.CAR.*

a ține locul (cuiva sau a ceva), a înlocui (pe cineva sau ceva): *lasă pe unul să-ți ție locul.EM.*

a nu-l (mai) ține locul (pe cineva), v. **a nu-și (mai) afla locul.**

a-și ține lucrul (său), a-și păstra obiceiurile.

a-i ține lumânarea (cuiva), **1.** a-i fi naș de cununie (cuiva); **2.** a veghea un muribund cu lumânarea aprinsă în mână.

a ține luptă cu..., v. **a ține război cu...**

a ține luptă împotriva..., v. **a ține război cu...**

a se ține mare, a fi mândru, semeț, fudul: *de-i vrea să-l robești l-amor, cât poți te ține mare.PANN.*

a ține marea sau **a ține spre plina mare**, a naviga spre larg.

a ține marginea, **1.** a merge pe marginea (unui drum, a unei suprafețe); **2.** a ține de șase.

a ține (sau **a bate**) (**tot**) **marginile**, a se codi, a ezita, a șovăi.

a ține masă întinsă, v. **a întinde masă mare.**

a ține maț, v. **a o ține așa (ca gaia mațu).**

a ține măsura, a respecta măsura unei piese muzicale.

a-și ține mâinile (de la ceva), (*înv.*) a se abține (de la ceva).

a ține mâna căpătâi, a folosi mâna drept căpătâi: *un sultan... la pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă.EM.*

a se ține mândru, a fi fudul, a fi înfumurat, a umbla cu nasul pe sus: *copoiul, ca tejghetar, nu se ținea așa mândru și scotea și vin din pivniță la nevoie.POP.*

a ține mânie (sau **alean, dușmănie, pizmă, supărare**) (cuiva), a păstra mânie (sau pizmă, supărare, alean, dușmănie) (cuiva): *M-ai scos din pizmașii ce-m țânea mânie.BIBLIA.*

a se ține mânz de..., v. **a umbla coadă de...**

a se ține mânz după..., v. **a umbla coadă de...**

a-l ține meșii (pe cineva), (*fam.*) a putea, a fi în stare: *ai vrea să te arunci, crezi că te țin meșii?CAR.*

a ține minte, a-și întipări în memorie, a nu uita, a memora: *ce s-a-ntâmplat de-atuncea nu vrea să ție minte.EM.; „Judecata totdeauna decât dragostea-i mai sus": Ast-ai zis-o mai deunăzi ...vezi, țin minte ce mi-ai spus.EM.; I-aș spune niște cuvinte care să mă țină minte.POP.*

a ține (un) miting, v. **a ține (o) adunare.**

a se ține mort după..., v. **a umbla mort după...**

a ține morțiș, v. **a (o) ține una (și bună).**

a ține morțiș să..., a dori, a voi cu orice preț să...

a-și ține muzicuța, (*arg.*) a tăcea: *ține-ți muzicuța!*

a-și ține nasul mai sus decât se cuvine, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a-și ține nasul (**pe** sau **în**) **sus**, v. **a umbla cu nasul (pe) sus.**

a nu se ține nădragii pe cineva, a fi foarte sărac.

a ține negustorie, a face negoț.

a nu-l ține nice într-o cinste (pe cineva), v. **a nu-l ține întru (o) nemică** (pe cineva).

a nu-i ține nici de cald, nici de rece (cuiva), v. **a nu-i fi nici cald, nici rece** (cuiva).

a se ține norocul (după cineva) **ca pulberea după câine**, v. **a se ține norocul** (după cineva) **ca pulberea după câini.**

a se ține norocul (sau **sărăcia**) (după cineva) **ca pulberea după câini** (sau **după câine**), a avea ghinion, a nu reuși, a fi (foarte) sărac: *se ținea norocul după dânșii ca pulberea după câini.POP.*

a o ține numai o gură, a țipa fără oprire; a face gălăgie.

a ține ochii către..., v. **a ține ochii la...**

a ține ochii (sau **privirea**) **la** (sau **spre..., către**)**...**, a se uita insistent la...: *țineau ochii țintă la zână.POP.*

a ține ochii pe..., a supraveghea pe...

a ține ochii spre..., v. **a ține ochii la...**

a ține o conferință (sau **o prelegere, un curs**), a prezenta unui auditoriu o conferință (sau o prelegere, un curs), a conferenția.

a ține o cuvântare, v. **a ține o vorbire.**

a (o) ține (numai) o fugă, v. **a o ține așa.**

a ține o predică (cuiva), a dojeni, a mustra (pe cineva).

a ține o prelegere, v. **a ține o conferință.**

a ține orândă, a deține o cârciumă cu chirie: *Nu cumva a ținut vreodată tatăl d-tale orândă în sat, undeva?CR.*

a ține o vorbire (sau **o cuvântare, un cuvânt, un discurs, un toast**) sau (*rar*) **a ține cuvânt**, a vorbi în fața unui auditoriu: *a ținut cu această ocazie un discurs în care a arătat gratitudinea și admirația sa.CAR.; Apoi, se zice că i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri, să le ție cuvânt, ca să-i facă a înțelege scopul chemărei lor la Iași.CR.; Un lăstun, în frac, apare sus pe-un vârf de trestie, ca să ție-o cuvântare în această chestie.TOP.*

a-l ține pandaliile (pe cineva), a fi capricios, mofturos.

a(-și) ține parola, v. **a se ține de cuvânt.**

a ține parte(a) cuiva, v. **a lua parte(a) cuiva.**

a ține pas cu vremea (sau **pasul vremii**), a fi în spiritul timpului, al momentului.

a ține pasul (**cu...**) sau **a merge în pas cu...**, **1.** a merge în același ritm cu...; a păstra cadența; **2.** a se menține la același nivel cu ...

a ține pasul vremii, v. **a ține pas cu vremea.**

a ține păcatele cuiva, a nu ierta păcatele cuiva.

a ține păgânește, v. **a ține creștinește.**

a o ține pe-a mea (sau **pe-a ta, pe-a lui** etc.), a nu ceda, a nu admite dreptatea altuia.

a ține (**numai**) **pe brațe** (pe cineva), v. **a ține** (**numai**) **pe palme** (pe cineva).

a ține pe dracul de coadă, a trage mâța de coadă.

a ține pe lângă sine (pe cineva), a avea grijă de cineva, a proteja pe cineva: *luă hotărâre nestrămutată a ținea feciorii și viitoarele nurori pe lângă sine.CR.*

a ține pe loc, a împiedica evoluția, progresul.

a ține pe mâini (pe cineva), v. **a purta pe mâini** (pe cineva).

a ține pe mâncare și pe băutură (sau **pe mâncat și pe băut**) (pe cineva), a întreține (cu mâncare și băutură) (pe cineva).

a ține pe mâncat și pe băut (pe cineva), v. **a ține pe mâncare și pe băutură** (pe cineva).

a ține (**ca**) **pe palmă** (pe cineva), v. **a purta** (**ca**) **pe palmă** (pe cineva).

a ține (**ca**) **pe palme** (pe cineva), v. **a purta** (**ca**) **pe palmă** (pe cineva).

a ține (**numai**) **pe palme** (sau **pe brațe**) (pe cineva), a avea o grijă deosebită de cineva.

a ține pe puf (pe cineva), v. **a crește în puf** (pe cineva).

a ține pe pufuri (pe cineva), v. **a crește în puf** (pe cineva).

a nu se ține petec de petec (sau **zdreanță de zdreanță**), (despre haine) a fi foarte uzat, a fi rupt, a fi numai flenduri.

a ține piept (cuiva) sau (*înv.*) **a sta-n piept**, a înfrunta (pe cineva), a rezista, a nu se da bătut.

a ține pita și cuțitul (**în mână**), v. **a avea pâinea și cuțitul** (**în mână**).

a ține pizmă (cuiva), v. **a ține mânie** (cuiva).

a ține pâinea și cuțitul (**în mână**), v. **a avea pâinea și cuțitul** (**în mână**).

a-și ține pliscul, v. **a-și ține gura.**

a ține (sau **a mânca**) (**de**) **post**, a posti.

a ține poteca cuiva, v. **a păzi calea cuiva.**

a ține predică, **1.** a predica (în fața unui auditoriu); **2.** a povățui, a dăscăli (pe cineva).

a ține privirea către..., v. **a ține ochii la...**

a ține privirea la..., v. **a ține ochii la...**

a ține privirea spre..., v. **a ține ochii la...**

a (**nu**)**-l ține punga** (sau **buzunările**) (pe cineva), a (nu) face față anumitor cheltuieli.

a-l ține puterile (pe cineva), a putea face, a fi în stare; a rezista.

a-și ține rangul, a trăi pe măsura locului ocupat în societate.

a ține răboj că..., v. **a ține seama de...**

a ține răboj de..., v. **a ține seama de...**

a-și ține (sau **a-și opri, a-și stăpâni**) **răsuflarea** (sau (*pop.*) **ră-**

suflul, răsufletul, respirația, suflarea, sufletul), a-și ține respirația; a respira fără zgomot: *De mirare parcă-și ține vântul respirația. TOP.*

a-și ține răsufletul, v. **a-și ține răsuflarea.**

a-și ține răsuflul, v. **a-și ține răsuflarea.**

a ține (de) rău (pe cineva), a fi supărat (pe cineva): *nu cred să mă ții de rău pentru că mi le-am luat. POP.*

a ține război (sau **bătălie**, **luptă**, (*reg.*) **foc**) **cu...** (sau **împotriva...**), (*înv.*) a se război, a se lupta cu..., a dezlănțui focul împotriva...

a ține război împotriva..., v. **a ține război cu...**

a ține (sau **a deține**) **recordul** (sau **un record**), a păstra un record stabilit; a fi neîntrecut: *țineam recordul gazetelor bine informate. CAR.*

a-și ține respirația, v. **a-și ține răsuflarea.**

a ține rândul, a respecta ordinea stabilită.

a se ține rudă cu..., a se considera, a se pretinde din aceeași familie cu...

a ține (de) saț(ul) sau **a fi cu** (sau **de**) **saț**, (*înv.* și *pop.*) (despre alimente) a sătura repede (și pentru mai multă vreme), a potoli foamea, a fi hrănitor, sățios: *am mâncat colac cu cârnat, că țâne mai bine de saț. POP.*

a se ține sărăcia (după cineva), v. **a se ține norocul** (după cineva).

a se ține sărăcia (după cineva) **ca pulberea după câine**, v. **a se ține norocul** (după cineva) **ca pulberea după câini.**

a se ține sărăcia (după cineva) **ca pulberea după câini**, v. **a se ține norocul** (după cineva) **ca pulberea după câini.**

a se ține scai (de cineva sau de ceva), v. **a se ține ca scaiul (de oaie)** (de cineva sau de ceva).

a ține scurt (pe cineva), v. **a ține din scurt** (pe cineva).

a ține seama că..., v. **a ține seama de...**

a ține seama (sau **seamă**, **răboj**, **socoteală**) **de...** (sau **că...**) sau **a ține în** (sau (*înv.*) **întru o**) **seamă de...** (sau **că...**), a avea în vedere, a lua în considerare; a ține cont de... (sau că...): *nu ne putem plânge că puterea dumnezeiască n-a ținut deloc seamă de exigențele presei române.CAR.; suntem datori a ține seamă și de reaua-credință evidentă care a domnit la votarea proiectului de răscumpărare. EM.; dacă n-am ținut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dârloagă.CR.; poeții și scriitorii noștri nu țin socoteală de societate.CAR.*

a ține seamă că..., v. **a ține seama de...**

a ține seamă de..., v. **a ține seama de...**

a ține secunda, (*înv.*) a acompania.

a ține sfat, a se sfătui, a delibera: *sfat ținură între ele, ... ca să trimită sus la munte pe mâncătorul de oi.POP.*

a ține sfoară (ceva), a face să dureze, a continua (ceva).

a o ține sfoară (sau **ață**) (**înainte**), (*reg.*) a merge întins.

a ține sâmbetele (cuiva), v. **a purta sâmbetele** (cuiva).

a ține slujbă (sau **liturghie**), a oficia slujba religioasă.

a ține (un) sobor, v. **a ține (o) adunare.**

a ține socoteala (sau **socotelile**), a face evidența veniturilor și cheltuielilor: *îmi țin socoteala ban cu ban și huzuresc de bine.CR.*

a ține socoteală că..., v. **a ți-**

ne seama de...

a ține socoteală de..., v. **a ține seama de...**

a ține socotelile, v. **a ține socoteala.**

a o ține spre..., a merge către...

a ține spre plina mare, v. **a ține marea.**

a ține stânga, v. **a ține dreapta.**

a ține strajă, (*înv.*) a străjui, a veghea: *sus în brazii de pe dealuri, luna-n urmă ține straja.EM.*

a ține sub cheie, **1.** a păzi; **2.** a păstra cu mare grijă.

a ține sub mână (pe cineva sau ceva), v. **a ține în mână** (pe cineva sau ceva).

a ține sub oboroc (ceva), v. **a pune sub oboroc** (ceva).

a ține sub obroc (ceva), v. **a pune sub oboroc** (ceva).

a ține sub (sau **în**) **ochi** (pe cineva), a supraveghea, a urmări îndeaproape (pe cineva).

a ține sub papuc (pe cineva), v. **a fi sub papuc.**

a ține sub picior (pe cineva), v. **a fi sub papuc.**

a-și ține suflarea, v. **a-și ține răsuflarea.**

a (nu) se (mai) ține suflet de om în cineva, v. **a (nu) se (mai) ține sufletul în cineva.**

a-și ține sufletul (sau **inima**), **1.** a mânca atât cât să nu moară de foame: *mâncarea îi era trei unghii de pâine și puțină apă, cât să-și ție sufletul.DOS.*; **2.** v. **a-și ține răsuflarea.**

→**a (nu) se (mai) ține sufletul** (sau **suflet de om**) **în cineva**, a (nu) mai fi în viață: *stau și mă mir cum de se mai ține suflet de om într-o ființă așa de mititică ca tine.POP.*

a ține supărare (cuiva), v. **a ține mânie** (cuiva).

a-i ține șanțul (cuiva), a-i face pe plac (cuiva).

a ține șarpele în sân, v. **a crește șarpele în sân.**

a ține șarpele la sân, v. **a crește șarpele în sân.**

a ține (o) ședință, v. **a ține (o) adunare.**

a ține șir de... (sau **la...**) sau **a-și ține șirul**, (*reg.*) a avea continuitate, coerență, logică (în privința...).

a ține șir la..., v. **a ține șir de...**

a-și ține șirul, v. **a ține șir de...**

a ține șleahul cuiva, (*înv.*) a pândi venirea cuiva spre a-l opri sau a-l ataca.

a se ține șugă (de cineva), (*reg.*) a se ține scai (de cineva): *se ține șugă de mine.POP.*

a ține tactul, v. **a da tactul.**

a o ține talpă, (*reg.*) a o ține una și bună: *geaba-i spui, geaba-i arăți: nu, el o ține talpă.POP.*

a o ține tarara, (*reg.*) a lungi vorba, a tărăgăna, a tergiversa: *ia n-o mai țineți și voi tarara și-mpăcați-vă ca oamenii.POP.*

a nu-l ține teiele (pe cineva), (*reg.*) a nu avea curaj, a nu-i da mâna, a nu-l ține curelele (pe cineva).

ține-te (sau **să te ții**) **pânză** (**să nu te rupi**)**!**, pregătește-te de o încercare grea și de lungă durată!; fă-ți curaj!

ține-te (sau **să te ții, să te păzești**) **pârleo!**, ține-te bine!; fugi din răsputeri!, ia-o din loc!: *dară lupul, să te ții, pârleo! lungi pasul, lupește.POP.*

a ține târlă cu..., a locui sub același acoperiș cu...

a-i ține toate în seamă (cuiva), a avea evidența faptelor cuiva: *mie soacra nu mi-e mamă, ca să-mi ție toate-n samă.POP.*

a-și ține tocmeala sau **a se ține de tocmeală**, a respecta o învoială.

a ține tot (sau **numai**) **în...** (pe cineva), a nu slăbi cu... (pe cineva).

a o ține tot numai o gură, v. **a o ține tot un plâns**.

a (o) ține tot o fugă, a alerga fără oprire până la destinație: *mă puteam repezi... la clăci în Humulești, pe unde știam noi, ținând tot o fugă, ca telegarii.CR.*

a se ține tot (de) **una**, a sta unul lângă altul, alcătuind un tot: *sat mare și vesel, împărțit în trei părți, cari se țin tot de una.CR.*

a o ține tot una cu..., a face fără întrerupere ceva.

a ține tot un glas, (*înv.*) a vorbi egal, monoton.

a o ține tot un plâns (sau **numai o gură**), a plânge în hohote și fără întrerupere.

a ține tovărășie (sau **companie**) (cuiva), **1.** a însoți, a întovărăși (pe cineva); **2.** a ține de urât (cuiva).

a-și ține traiul, (*înv.*) a se întreține, a trăi.

a ține țapul de coarne, (*fam.*) a vomita la beție.

a ține țelul, v. **a lua țelul**.

ține-ți clanța, v. **taci din gură!**

ține-ți fleanca!, v. **taci din gură!**

ține-ți gaița!, v. **taci din gură!**

ține-ți gura!, v. **taci din gură!**

ține-ți gurița!, v. **taci din gură!**

ține-ți pliscul!, v. **taci din gură!**

ține-ți pupăza!, v. **taci din gură!**

țineți-vă clanța!, v. **taci din gură!**

țineți-vă fleanca!, v. **taci din gură!**

țineți-vă gaița!, v. **taci din gură!**

țineți-vă gura!, v. **taci din gură!**

țineți-vă gurița!, v. **taci din gură!**

țineți-vă pliscul!, v. **taci din gură!**

țineți-vă pupăza!, v. **taci din gură!**

a ține umbră pământului (**degeaba**), v. **a face umbră pământului** (**degeaba**).

a o ține una, v. **a o ține întruna cu...**

a (**o**) **ține una** (**și bună**) sau **a ține** (sau a **rămâne**) **morțiș** (sau (*fam.*) **langa**) **a o ține coardă**, a fi încăpățânat, a-și menține punctul de vedere, a nu ceda.

a ține un condei în mână, a scrie: *plângerea unora dintre oamenii cari, dintr-o nenorocită întâmplare, țin un condei în mână sau profesează o artă frumoasă.CAR.*

a ține un curs, v. **a ține o conferință**.

a ține un cuvânt, v. **a ține o vorbire**.

a ține un discurs, v. **a ține o vorbire**.

a ține un jurnal, a însemna într-un jurnal întâmplările, evenimentele, gândurile de fiecare zi.

a ține un record, v. **a ține recordul**.

a (**o**) **ține** (**tot**) **un suflet**, v. **a o ține așa**.

a ține un toast, v. **a ține o vorbire**.

a ține urechea la..., a fi atent la...: *cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, de-mi țin la el urechea...?EM.*

a ține urma cuiva, a urmări pe cineva.

a i se ține viața într-un fir de ață, a fi la un pas de moarte.

a ține vrăji, (*înv.*) a face vrăji.

a nu se ține zdreanță de zdreanță, v. **a nu se ține petec de petec**.

a-și ține zilele, v. **a-și duce zilele**.

a țintui (sau **a lega, a pune**) **la stâlp** (sau **la stâlpul infamiei**) (pe cineva), a condamna public (pe cineva); a blama, a înfiera (pe cineva): *Adu-i aici pe toți! pe toți să-i legăm la stâlpul infamiei.CAR.*

a țintui la stâlpul infamiei (pe cineva), v. **a țintui la stâlp** (pe cineva).

ținut în seamă, v. **băgat în seamă.**

a țipa (sau **a striga**, **a răcni**, **a urla**) **ca din gură de șarpe**, a striga din răsputeri: *ce l-o fi apucat de țipă ca din gură de șarpe?POP.*

a țipa cât îl ia gura, v. **a striga cât îl ia gura.**

a țipa cât îl ține gura, v. **a striga cât îl ia gura.**

a țipa de prăpădenia pământului, v. **a striga de prăpădenia pământului.**

a țipa fiul (sau **pruncul**) **în sânul maicii**, (*pop.*) a fi jale mare.

a-i țipa în nări (cuiva ceva), (*reg.*) a-i reproșa, a-i imputa (cuiva ceva).

a i-o țipa în pupăză, (*reg.*) a nu ști să păstreze un secret.

a țipa la vale, (*reg.*) a coborî.

a-i țipa măseaua (cuiva), a fi la mare nevoie, la ananghie.

a(-și) țipa ochii, (*reg.*) a arunca o privire fugitivă: *țipai ochii peste deal, văzui fată de muntean.POP.*

a(-i) țipa o palmă (cuiva), (*reg.*) a-i trage (cuiva) o palmă, a pălmui (pe cineva).

a țipa pruncul în sânul maicii, v. **a țipa fiul în sânul maicii.**

(nici) țipătul (de om), nimeni, nici țipenie.

a-i țiui capul (cuiva), v. **a-i țiui urechile** (cuiva).

a-i țiui creierii (cuiva), v. **a-i țiui urechile** (cuiva).

a-i țiui în cap (cuiva), v. **a-i țiui urechile** (cuiva).

a-i țiui în creieri (cuiva), v. **a-i țiui urechile** (cuiva).

a-i țiui în urechi (cuiva), v. **a-i țiui urechile** (cuiva).

a-i țiui urechile (sau **creierii**, **capul**) (cuiva) sau **a-i țiui în urechi** (sau **în creieri**, **în cap**) (cuiva), **1.** a-i vâjâi urechile (sau creierii, capul) cuiva): *faceți larmă de-mi țiuie urechile.CR.*; *Stii, m-a zdrunținat! ... si clopoțeii... îmi țiuie urechile. CAR.*; **2.** a avea impresia că se mai aude ceva (deși vibrațiile au încetat).

U

ucidere vajnică, v. **moarte vajnică**.

ucigă-l (sau **bată-l**) **crucea** (sau **toaca**), drac, diavol: *a treia noapte au venit ucigă-i crucea cu iadul întreg înaintea lui.POP.*

ucigă-l toaca, v. **ucigă-l crucea**.

ud cum îi șoaricu, v. **ud ca un șoarece**.

ud (sau **murat**) **până la piele** (sau **ca un șoarece** sau (*reg.*) **cum îi șoaricu**, foarte ud: *Și scroambele iestea a voastre îs tocite, zise el, scoțându-mă răpede murat până la piele și înghețat hăt bine.CR.*

ud leoarcă, foarte ud.

a se uita la..., a băga în seamă pe...: *frumoase, deh! erau, și, cu toate astea, nimeni nu se uita la ele.POP.*

a se uita (la cineva) **ca dracul la popă**, a se uita urât (la cineva).

a se uita ca la un cireș copt (la cineva), a se uita cu admirație, cu dragoste (la cineva): *împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Sânziana și se uita la dânsa ca la un cireș copt.POP.*

a se uita ca mâța la pește, v. **a se uita ca pisica în tigaie**.

a se uita ca mâța-n calendar, (*fam.*) **1.** a fi complet ignorant într-un domeniu; **2.** a nu pricepe nimic.

a se uita ca pisica în tigaie (sau **ca mâța la pește**), a se uita cu jind, cu lăcomie.

a se uita ca prin sită, a se uita printre gene.

a se uita ca vițelul la poartă nouă, v. **a sta ca vițelul la poartă nouă**.

a se uita chiorâș (sau **cruciș**, (reg.) **păliș**), **1.** a fi sașiu: *grațioasa Aglaia... nu poate să sufere pe tânărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciș.CAR.*; **2.** (*fig.*) a se uita cu dușmănie: *vizibil deranjați, mesenii se uitau cruciș la noul venit.*

a se uita cruciș, v. **a se uita chiorâș**.

a se uita (sau **a privi**) **crunt la...** (sau **pe...**), a se uita încruntat, cu dușmănie (la cineva sau la ceva): *în zid de marmur negru se uită crunt și drept.EM.*

a se uita crunt pe..., v. **a se uita crunt la...**

a se uita cu coada ochiului, v. **a trage cu ochiul**.

a se uita cu ochi buni (la cineva), v. **a căuta cu ochi buni** (la cineva).

a se uita cu un ochi la răsărit și cu altul la apus sau **a se uita cu un ochi la slănină și altul la făină**, a se uita cruciș.

a se uita cu un ochi la slănină

și altul la făină, v. **a se uita cu un ochi la răsărit și cu altul la apus.**

a se uita de sus, v. **a călca (ca) din pod.**

a se uita (sau **a privi**) **de sus** (la cineva sau la ceva), a fi înfumurat, arogant; a desconsidera, a disprețui (pe cineva sau ceva): *El ... trebuie să fie o natură plămădită din elemente prea alese ca să nu se uite de sus la cei care pleacă.CAR.*

a se uita (**ca**) **din pod**, v. **a călca** (**ca**) **din pod.**

a se uita fără (**de**) **țintă**, v. **a privi fără** (**de**) **țintă.**

a se uita galeș (la cineva), a privi cu duioșie, cu dragoste, cu tristețe (la cineva): *sfânta Duminecă... s-a uitat galiș la nenorocita drumeață. CR.*

a se uita în fundul oalei, v. **a sufla în fundul oalei.**

a se uita în gura cuiva, (*pop.*) a fi atent la spusele cuiva, a ține seama de spusele cuiva: *chiar dacă ne-am pricepe și noi la câte ceva, cine se mai uită în gura noastră?CR.*

a se uita în zare sau **a privi în zare**, a privi în lumină un obiect transparent.

a se uita (sau **a privi**) **lung**, a privi mirat, atent, surprins, nedumerit: *au început... a se uita lung unul la altul.CR.*

a se uita păliș, v. **a se uita cruciș.**

a se uita (sau **a privi**) **pe sub ochi**, **1.** a se uita urât; **2.** a-și miji ochii.

a se uita pe șolduri, (*reg.*) **1.** a fi spilcuit; **2.** a fi mândru, fudul.

a se uita pe țel, v. **a lua țelul.**

a se uita picior peste picior, a se uita cruciș.

a-l uita (pe cineva) **sfântul** (undeva), (*pop.* și *fam.*) a zăbovi prea mult (și fără treabă) într-un anumit loc.

a se uita strâmb (la cineva), a privi cu dușmănie (pe cineva).

uita-te-ar relele!, să ai parte numai de noroc și bucurii!

uite, asta-i cruce(a)!, pe cuvântul meu!: *n-am să-i dau..., crede-mă, nici o para chioară, iaca, asta-i cruce, na!POP.*

ultimul răcnet, ultimul strigăt al modei: *o coafură ultimul răcnet.*

a umbla a treabă, v. **a se face cu treabă.**

a umbla bezmetic, a merge fără țintă, aiurea, la întâmplare: *Un roi de albine... umblau bezmetice de colo până colo.CR.*

a umbla ca cu o bubă coaptă (cu cineva), a menaja excesiv (pe cineva).

a umbla ca cu oul moale (cu cineva sau cu ceva), v. **a umbla ca cu un ou roșu** (cu cineva sau cu ceva).

a umbla ca cu oul roșu (cu cineva sau cu ceva), v. **a umbla ca cu un ou roșu** (cu cineva sau cu ceva).

a umbla ca cu un ou moale (cu cineva sau cu ceva), v. **a umbla ca cu un ou roșu** (cu cineva sau cu ceva).

a umbla ca cu un ou (sau **cu oul**) **roșu** (sau **moale**) (cu cineva sau ceva), a umbla cu grijă, prevenitor, atent (cu cineva sau cu ceva).

a umbla (sau **a merge**) **ca după mort**, a merge foarte încet.

a umbla ca fuiorul popii, a umbla de colo până colo, fără rost.

a umbla (sau **a bate, a se duce, a face**) **calea mânzului**, (*pop.*) a se chinui fără folos.

a umbla ca melcul, v. **a merge ca melcul.**

a umbla ca mielul orbului, **1.** a umbla neîngrijit; **2.** a umbla fără rost; a umbla fleaura.

a umbla ca o curcă, v. **a fi ca o curcă.**

a umbla ca o găină, v. **a fi ca o curcă.**

a umbla ca pe o potecă, (*reg.*) a umbla cu sfială, cu teamă.

a umbla capiu, a umbla buimac, năuc, fără țintă.

a umbla ca prâsnelul, v. **a se învârti ca un prâsnel.**

a umbla ca șarpele după viteji, **1.** a se expune singur primejdiei; **2.** a căuta ceartă.

a umbla ca țiganul cu cortul, v. **a se muta ca țiganul cu cortul.**

a umbla ca un cotoi, a umbla cu gândul numai la plăceri.

a umbla câinii cu colaci în coadă, (glumeț) a fi belșug: *vin-la noi, că pe aici umblă cânii cu colacii în coadă.POP.*

a umbla cât ține țestul, a umbla foarte mult.

a umbla (sau **a merge, a se ține**) **coadă** (sau **mânz**) **de** (sau **după**)**...**, a fi nedespărțit de cineva, a se ține scai de cineva: *ce te ții coadă de mine?POP.*

a umbla coadă după..., v. **a umbla coadă de...**

a umbla craina, v. **a umbla lela.**

a umbla craun, v. **a umbla lela.**

a umbla creanga, v. **a umbla lela.**

a umbla cu binișorul pe lângă cineva, a încerca să câștige bunăvoința cuiva, să intre în grațiile cuiva: *apoi umblu tot cu binișorul pe lângă dânsa și nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba.CR.*

a umbla cu capul în nori, v. **a fi cu capul în nori.**

a umbla (sau **a fi**) **cu capul în traistă**, a nu lua seama la cele din jur, a fi neatent, distrat, neglijent.

a umbla cu capul între urechi, a umbla gură-cască.

a umbla cu capul mare, v. **a fi cu capul mare.**

a umbla cu capul pe sus, a fi mândru.

a umbla cu căciula într-o parte sau **a purta căciula pe-o ureche**, a fi nepăsător.

a umbla cu căciula-n patru, a se căciuli.

a umbla cu căpătatul, v. **a umbla după căpătat.**

a umbla cu chichițe, a umbla cu șiretlicuri, cu șmecherii.

a umbla cu cioaca, (*reg.*) a induce în eroare.

a umbla cu cioara vopsită, (*fam.*) a amăgi, a înșela, a induce în eroare.

a umbla cu ciubote roșii, (*reg.*) a merge desculț.

a umbla cu coada pe sus, v. **a (se) ține (cu) coada (pe) sus.**

a umbla cu cortul, a nu avea locuință stabilă.

a umbla cu crucea-n sân, v. **a fi cu crucea-n sân.**

a umbla cu cușma-n mână după cineva, a se ruga cu umilință de cineva; a se umili.

a umbla cu doi bani în trei pungi, (*reg.*) a se purta necinstit.

a umbla cu familiarisme, (*fam.*) a se purta exagerat de familiar.

a umbla cu fandoseli, a se fandosi.

a umbla cu flori la pălărie, (*reg.*) a nu-i păsa de nimic.

a umbla cu fofârlica, a fi nesincer, a umbla cu cioara vopsită.

a umbla cu frica în sân, v. **a fi cu frica în sân.**

a umbla cu frica în spate, v. **a fi cu frica în sân.**

a umbla cu furtișag(**uri**), a fura: *Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtișag.CR.*

a umbla cu fusele, a umbla fără treabă.

a umbla cu găinării, v. **a se ține de găinării.**

a umbla cu gărgăuni(i) la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a umbla cu gheața în sân, v. **a fi cu frica în sân.**

a umbla cu gheața în spate, v. **a fi cu frica în sân**.

a umbla cu gogorițe, a umbla cu fleacuri, cu minciuni.

a umbla cu greieri în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a umbla cu greieri la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap**.

a umbla cu hârtia în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap**.

a umbla cu ifose, v. **a-și da ifose**.

a umbla (sau **a veni, a purta, a se înfățișa**) **cu jalba** (sau **cu hârtia**) **în proțap**, (*înv.*) a umbla (sau a veni, a purta, a se înfățișa) cu o jalbă pusă în vârful unei prăjini pentru a se face remarcat din mulțime și a o putea înmâna domnitorului sau unui demnitar; (*p. ext.*; *fam.*) a cere insistent și pe un ton ridicat un drept sau o favoare.

a umbla cu jumătăți de măsură, **1.** a fi indecis, nehotărât; **2.** a face treburile pe jumătate.

a umbla cu limba scoasă (după ceva sau după cineva), v. **a alerga cu limba scoasă** (după ceva sau după cineva).

a umbla (sau **a se purta**) **cu mănuși** (cu cineva), (*fig.*) a se purta cu atenție, cu îngăduință (cu cineva); a menaja (pe cineva).

a umbla cu măturica, a linguși.

a umbla cu mâța-n în traistă, v. **a umbla cu mâța-n sac**.

a umbla (sau **a prinde** pe cineva) **cu mâța-n sac** (sau **în traistă**), a umbla (sau a prinde pe cineva) cu înșelătorii: *într-o bună zi, fu prins cu mâța-n sac.POP.*

a umbla cu mâța-n traistă, v. **a umbla cu mâța-n sac**.

a umbla cu mintea prin pruni, (*reg.*) a nu avea minte.

a umbla cu mofturi, a invoca diverse pretexte pentru a se eschiva de la o îndatorire: *Știi și d-ta mai bine decât mine; nu umbla cu mofturi, șarlatane!CAR.*

a umbla cu nasul în vânt, v. **a umbla cu nasul (pe) sus**.

a umbla (sau **a fi, a merge, a se ține**) **cu nasul (pe) sus** (sau **în vânt**) sau **a-și ține** (sau **a-și ridica, a-și purta**) **nasul (pe** sau **în) sus** (sau **mai sus decât se cuvine**), a fi îngâmfat, obraznic, sfidător: *cei mai mulți de teapa d-tale se țin cu nasul pe sus.CR.; Albumul? Bal mascat cu lume multă, în care toți pe sus își poartă nasul.EM.*

a umbla cu ocaua mică, a umbla cu înșelăciuni; a înșela.

a umbla cu opinci de fier sau **a rupe trei perechi de opinci de fier**, a umbla mult: *numai atunci vei da cu mâna de mine, când vei rupe trei perechi de opinci de fier.POP.*

a umbla cu pantahuza, (*înv.* și *fam.*) **1.** a umbla (cu o listă de subscripție) pentru a strânge fonduri; **2.** a colporta: *soacră-sa umbla toată ziua prin vecini cu pantahuza.*

a umbla cu pila în tureatcă, a fi viclean.

a umbla cu pițărăi, v. **a umbla în pițărăi**.

a umbla (de colo până colo) cu plosca (cu minciuni sau **minciunilor)** sau **a purta plosca (cu minciuni** sau **minciunilor)**, a duce vorba, a colporta, a umbla cu minciuni, a bârfi: *Ilustre fruntaș, eu nu umblu niciodată cu plosca minciunilor.CAR.; auz acuma că umblă dumnealui cu plosca cu minciunile pe la curțile împărătești ca să mă denigreze – ce-o fi aia!CAR.*

a umbla cu plosca în nas, v. **a umbla cu plosca la nas**.

a umbla (sau **a fi**) **cu plosca** (sau **cu țuica**) **la** (sau **în**) **nas** sau **a puți a nas belit** sau **a-i ieși vinul în nas** (cuiva), a fi bețiv.

a umbla (sau **a merge, a se duce**) **cu plugul** (sau cu **uratul**), a umbla pe la casele oamenilor în seara de ajun a Anului Nou, urându-le să aibă un an mai bun: *Odată, la un sfântul Vasile, ne prindem noi câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul. CR.*

a umbla cu poșta sau **a duce** (sau **a purta**) **poșta**, (*fig.*) **1.** a colporta informații confidențiale, zvonuri etc.; **2.** (*reg.*) a flecări, a pălăvrăgi.

a-i umbla cu pricaz (cuiva), (*înv.* și *pop.*) a urmări să-i facă rău (cuiva), a i-o coace (cuiva).

a umbla cu scădere, (*înv.*) (despre bani) a avea cursul depreciat.

a umbla cu sorcova, v. **a pleca cu sorcova.**

a umbla cu stigleți în cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a umbla cu stigleți la cap, v. **a avea gărgăuni(i) în cap.**

a umbla cu șaga-maga, a înșela, a păcăli, a induce în eroare.

a umbla cu șahăr-mahăr, v. **a face șahăr-mahăr.**

a umbla cu șahăr-mahăruri, v. **a face șahăr-mahăr.**

a umbla (sau **a se muta**) **cu șatra**, (*fam.*) a se muta (des) cu toate lucrurile.

a umbla (sau **a face**) **cu șoalda**, (*fam.*) a recurge la vicleșuguri, la subterfugii, la minciuni; a umbla cu cioara vopsită.

a umbla cu șopârcăieli, (*reg.*) a recurge la minciuni, la subterfugii, la tertipuri: *să nu-mi umblați cu șopârcăieli, cu dihonii, sau cu vâșcăituri.POP.*

a umbla cu șopârle, a se ține de intrigi; a bârfi, a calomnia.

a umbla cu șoșoșo, v. **a duce cu șoșoșo** (pe cineva).

a umbla cu șurubele, (*reg.*) a recurge la șiretlicuri: *una-două, îi tolocănea, mustrându-i: ba că nu vorbesc drept românește...; ba că umblați cu șurubele, să ne trageți butucul.CR.*

a umbla cu talerul, a face colectă.

a umbla cu tămâie (pe lângă cineva), (*reg.*) a linguși, a tămâia (pe cineva).

a umbla cu toba, v. **a vinde cu toba** (ceva).

a umbla cu traista, a cerși.

a umbla cu traista cu minciuni, a bârfi.

a umbla cu țâfna în nas, v. **a-și umfla nasul.**

a umbla cu țâfna la nas, v. **a-și umfla nasul.**

a umbla cu țuica în nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a umbla cu țuica la nas, v. **a umbla cu plosca la nas.**

a umbla cu uite popa, nu e popa, a-și schimba mereu hotărârile, părerile; a fi inconsecvent.

a umbla cu vrăjeli, v. **a se ține de vrăjeli.**

a umbla cu uratul, v. **a umbla cu plugul.**

a umbla de-a oarba, v. **a umbla lela.**

a umbla de-a poveștile, v. **a sta de poveste.**

a umbla de capul lui, v. **a fi de capul lui.**

a umbla (sau **a căuta, a vedea**) **de rândul cuiva** sau **a căuta de rând cu cineva**, (*înv.* și *reg.*) a se interesa de cineva, a purta de grijă cuiva: *ce mă blestemi așa rău? că îmblu de rândul tău.POP.*

a umbla din țenchi în țenchi, (*pop.*) a umbla din loc în loc.

a umbla drept ca neamțul, v. **a merge drept ca neamțul.**

a umbla după cai morți să le iei potcoavele, v. **a umbla după potcoave de (la) cai morți.**

a umbla după căpătat (sau **cu**

căpătatul), a cerși, a umbla după pomană: *mamă n-avea și tată-său, ca popa, umbla după căpătat.CR.*

a umbla după ciolan (sau **după ciolane**), (*fam.*) a căuta o sinecură; a umbla după căpătuială.

a umbla după ciolane, v. **a umbla după ciolan.**

a umbla după (sau **a aștepta, a veni la**) **colaci calzi**, a umbla după (sau a aștepta, a veni la) lucruri bune, plăcute și de-a-gata.

a umbla după fuste, v. **a se ține după fuste.**

a umbla după pleașcă (sau **după pleșcuit**) sau **a căuta pleașcă**, (*pop.* și *fam.*) a căuta chilipiruri: *Vezi, jupâneșică dragă, câtu-i de-a dracului lumea asta? Numai după pleșcuit umblă.CR.*

a umbla după pleșcuit, v. **a umbla după pleașcă.**

a umbla după (sau **a căuta**) **potcoave de cai morți** sau **a umbla după** (sau **a căuta**) **cai morți** (**pentru a le lua potcoavele**), a-și pierde vremea, a se afla în treabă: *umbli după cai morți să le iei potcoavele.CR.*

a umbla fără nici un capăt, a umbla fără căpătîi, fără rost: *l-o găsit, îmblând prin păduri, ia așa, fără nici un capăt.POP.*

a umbla fleaura, v. **a umbla lela.**

a umbla forfota, v. **a umbla lela.**

a umbla (**de**) **frunza frăsinelului**, v. **a umbla lela.**

a umbla fuioagă, v. **a umbla lela.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca la** (**o**) **țarcă** sau **a vorbi ca o țarcă**, a vorbi mult și fără rost.

a-i umbla (cuiva) **gura ca melița** , v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca o moară hodorogită**, v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca o moară neferecată**, v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca o moară stricată**, v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca o pupăză**, v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a-i umbla (cuiva) **gura ca o râșniță**, v. **a-i merge** (cuiva) **gura ca melița.**

a umbla gură-cască, v. **a umbla lela.**

a umbla hai-hui, v. **a umbla lela.**

a umbla haimana, v. **a umbla lela.**

a umbla handralău, v. **a umbla lela.**

a umbla handralela, v. **a umbla lela.**

a umbla harhageaua, v. **a umbla lela.**

a umbla (sau **a bate**) **haturile**, (despre femei) a preacurvi.

a umbla hăbăuc, v. **a o lua hăbăuc.**

a umbla hăbăuca, v. **a o lua hăbăuc.**

a umbla huci(u)-marginea, v. **a umbla lela.**

a umbla iama, v. **a da iama.**

a umbla iorga, a merge fără încetare, a nu avea astâmpăr.

a umbla (sau **a se târî**) **în** (sau **pe**) **brânci**, a merge de-a bușilea.

a umbla în fleorțuri, a fi depravat: *Umblă-n fleorțuri!CR.*

a umbla în gol, a se strădui fără nici un folos; a da chix, a eșua: *degeaba i-a fost, că pe unde se ducea, tot în gol umbla.CR.*

a umbla în marghiolii, (*înv.* și *reg.*) a umbla după aventuri galante.

a umbla (sau **a merge**) **în pițărăi** (sau **cu pițărăi**), (*reg.*) a colinda.

a umbla în podghiazuri, v. **a umbla în poghiazuri**.

a umbla în poghiazuri (sau **podghiazuri**), (*reg.*) a umbla fără rost, a hoinări: *umblând toată ziua în podgheazuri.CR.*

a umbla în popor, (despre preoți) a merge din casă în casă (în cuprinsul parohiei) cu Ajunul.

a umbla în povești, v. **a sta de poveste**.

a umbla în șoșot, (*reg.*) a cleveti; a unelti: *pe unde-i vezi numa-n șoșot umblă.POP.*

a-i umbla în treabă (cuiva), (*reg.*) a se ocupa de interesele cuiva.

a umbla (sau **a fugi, a da**) **în treapăd** (sau (*reg.*) **în trepete**), (*înv.* și *reg.*) a fugi, a umbla repede, a se zori: *fu silit a mearge pre lângă cai în treapăd.DOS.*

a umbla în trepete, v. **a umbla în treapăd**.

a umbla în urma cuiva, a merge în spatele cuiva.

a umbla lela (sau **craina, craun, creanga, de-a oarba, fleaura, forfota, (de) frunza frăsinelului, fuioagă, gură-cască, hai-hui, haimana, handralău, handralela, harhageaua, huci(u)marginea, nearat, nesemănat, pe horaiță, teleleu (Tănase), tra-la-lela, treanca-fleanca, trelalela, trălălău, trăncănău, tremăndău, țonțoroiul**), (*pop.* și *reg.*) a umbla aiurea, fără rost, fără țintă, aiurea: *Bine-ți șede, coșcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri.CR.; Să umblați numai așa frunza frăsinelului toată viața voastră, și să vă lăudați că sunteți feciori de craiu, asta nu miroase a nas de om.CR.; umbla trela-lela în puterea iernei.CR.; Azi-noapte am umblat forfota cu niște prietini.CAR.; în loc să se odihnească, își fac bășici pe tălpi umblând toată ziua gură-cască.CAR.; zice prostul: „hai și eu!“ „hai! că tot n-are ce face, ș-așa îmblă teleleu“.EM.; De atunci încoace am umblat ia așa, teleleu Tănasă.CR.*

a umbla meleagurile, a hoinări, a colinda, a cutreiera: *ai umblat meleagurile, ca să-ți găsești leacurile.POP.*

a umbla mânz (de cineva), v. **a umbla coadă** (de cineva).

a umbla mânz (după cineva), v. **a umbla coadă** (de cineva).

a-i umbla moara (cuiva), a-i merge din plin (cuiva); a fi în putere.

a umbla (sau **a se ține**) **mort după...**, **1.** a face tot posibilul pentru a obține ceva; **2.** a fi foarte îndrăgostit de... și a-și arăta sentimentele cu insistență.

a umbla nearat, nesemănat, v. **a umbla lela**.

a umbla (sau **a fi**) **nebun** (după cineva sau după ceva), a iubi la nebunie (pe cineva), a fi pasionat (de ceva): *umbla nebun după femei.*

a umbla (de) parcă ar avea ouă în poală (sau **parcă ar călca pe ouă**), a păși, a călca exagerat de atent.

a umbla (de) parcă ar călca pe ouă, v. **a umbla (de) parcă ar avea ouă în poală**.

a umbla pe coclauri, a umbla fleaura, haimana.

a umbla pe două cărări, v. **a merge pe două cărări**.

a umbla pe două poteci, v. **a merge pe două cărări**.

a umbla (cu vorbe) pe după salcie (sau **salcâm**), (*fam.*) a vorbi pe ocolite.

a umbla (cu vorbe) pe după salcâm, v. **a umbla (cu vorbe) pe după salcie**.

a umbla pe horaiță, v. **a umbla lela**.

a umbla pe împrejur, a umbla pe căi lăturalnice.

a umbla pe nărav de..., (*înv.*) a se comporta ca..., a imita pe...

a umbla pe trei cărări, v. **a merge pe două cărări.**

a umbla pe trei poteci, v. **a merge pe două cărări.**

a umbla pe vatră, v. **a veni pe vatră.**

a umbla pe zece cărări, v. **a merge pe două cărări.**

a umbla pe zece poteci, v. **a merge pe două cărări.**

a umbla rău, v. **a călca rău.**

a umbla să iei (sau **să scoți**) **două piei de pe o oaie**, a urmări câștiguri exagerate.

a umbla să scoți două piei de pe o oaie, v. **a umbla să iei două piei de pe o oaie.**

a umbla șapte hotare, a umbla mult timp, pe distanțe mari.

a umbla șovăind, (*reg.*) a recurge la șiretlicuri.

a umbla șuleandra, (*reg.*) **1.** a avea o ținută neglijentă, dezordonată; **2.** a umbla de colo-colo, fără rost.

a umbla teleleu Tănase, v. **a umbla lela.**

a umbla trala-lela, v. **a umbla lela.**

a umbla trălălău, v. **a umbla lela.**

a umbla trăncănău, v. **a umbla lela.**

a umbla treanca-fleanca, v. **a umbla lela.**

a umbla trela-lela, v. **a umbla lela.**

a umbla tremădău, v. **a umbla lela.**

a umbla țonțoroiul, v. **a umbla lela.**

a umbla ulițele, v. **a bate ulițele.**

a umbla val-vârtej, v. **a se face val-vârtej.**

umblă câinii cu colaci în coadă, e mare belșug.

umblă în pace!, v. **mergi în pace!**

umblet broștesc, (*pop.*) mers cu sărituri.

a se umfla (în pene) ca un curcan, a-și da aere, a se îngâmfa, a se împăuna.

a se umfla în gușă, a se mândri; a se rățoi.

a se umfla în nări sau **a-și umfla nările, 1.** a se purta cu semeție, (*p.ext.*) a se îngâmfa: *și prostatecele nări și le umflă orișicine.EM.*; **2.** a se mânia.

a se umfla în pene, a se îngâmfa, a se fuduli: *Iară eu suit pe casă și plouat de-atâta dor, m-aș umfla ursuz în pene.EM.*

a-și umfla (sau **a-i tremura, a-i fumega nasul**) (cuiva), **1.** a fi pus pe ceartă, a se înfuria; **2.** a umbla cu nasul pe sus.

a-și umfla nările, v. **a se umfla în nări.**

a i se umfla pipota (cuiva), **1.** a se mânia; **2.** a fi fudul.

a-l umfla plânsul (pe cineva), v. **a se porni pe râs.**

a-l umfla râsul (pe cineva), v. **a se porni pe râs.**

a-și umple cuibul ca o pupăză, v. **a-și umple cuibul ca pupăza.**

a-și umple cuibul ca pupăza (sau **ca o pupăză**), (*reg.*) **1.** a fi murdar; **2.** a avea obiceiuri proaste.

a i se umple paharul (cuiva), a nu mai putea îndura, suporta.

a umple de bogdaproste (pe cineva), (*pop.*) **1.** a înfrunta, a ocărî (pe cineva); a batjocori: *baba și cu fiică-sa îl umplea de bogdaprosti.CR.*; *să fi fost eu acolo, îi umpleam de bodaproste, de nu știau încotro.EM.*; **2.** a îmbolnăvi (pe ci-

neva): *dracul m-a pus să merg la ea! m-a umplut de bogdaproste!*

a se umple de chelbe, (*reg.*) a sărăci, a scăpăta.

a se umple de rapăn, **1.** a se umple de chelbe; a nu se alege cu nimic; **2.** a se molipsi de o boală, a se umple de bogdaproste.

a umple de sânge (pe cineva), a bate până la sânge (pe cineva).

a umple mațu', a mânca pe săturate.

a umple măsura, a ajunge la limită.

a i se umple măsura (cuiva), a se sătura (de cineva sau de ceva); a-și pierde răbdarea: *i s-a cam umplut măsura.POP.*

a-și umple (sau **a-și îneca**) **pipota**, (*reg.*) a se îmbăta: *bea, pipota-și îneacă, altul ca să nu-l întreacă.PANN.*

a-și umple sacul, **1.** a realiza un câștig mare; **2.** (*rar*) a mânca foarte mult.

una ca alta, v. **unul ca altul**.

(**câte**) **una câte una**, v. (**tot**) **câte unul**.

una la mână, (în enumerări) primul (sau prima).

una mai... decât alta, v. **unul mai... decât altul**.

una vorbim și alta fumăm!, una spunem și alta facem!

una vorbim și bașca ne înțelegem!, una spunem și alta înțelegem!

un boboc de fată, (*fig.*) o fată drăgălașă.

un bob zăbavă!, (*fam.*) ai puțină răbdare!, așteaptă puțin!

un capăt de ață, o nimica toată: *Nu știi cine e dânsa? – Un capăt e, de ață, din sufletul naturii care ni dă viață.EM.*

un chip de..., **1.** un fel de..., care aduce a...: *au văzut într-un loc un chip de șanț, ca un cerc săpat în pământ.POP.*; **2.** aproximativ.

un codru de pâine, v. **o bucată de pâine**.

unde (și-)a înțărcat dracul copiii, foarte departe, la mama dracului.

unde bați și unde crapă!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde bați și unde răsare!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde bați și unde tună!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde dai (sau **bați**, **o plesnești**) **și unde crapă** (sau **răsare**, **tună**)!, ce speri și ce iese!: *ei, apoi! unde-o plesnește mama și unde crapă!CR.*

unde dai și unde răsare!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde dai și unde tună, v. **unde dai și unde crapă!**.

unde dă Dumnezeu pomana aia!, v. **unde e pomana aia!**

unde e (sau **unde dă Dumnezeu**) **pomana aia!**, unde n-am eu norocul acela!

unde-i norocul să...!, ce bine ar fi să...!

unde îl duc ochii, v. **încotro vede cu ochii**.

unde înflorește piperul, v. **unde înflorește tămâia**.

unde înflorește tămâia (sau **piperul**), în țări depărtate, foarte departe: *și mă duc, maică, mă duc, unde înfloare tămâia.POP.*

unde îți stau picioarele, îți va sta și capul, ți se va tăia capul, vei muri: *să-mi aduci herghelia de iepe ... căci de nu, unde îți stau picioarele, îți va sta și capul.POP.*

unde nu, (*loc. adv.*) numai ce, deodată: *Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală.CR.*

unde o plesnești și unde crapă!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde o plesnești și unde răsare!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde o plesnești și unde tună!, v. **unde dai și unde crapă!**

unde popa nu toacă, foarte departe, unde și-a înțărcat dracul copiii: *vă duceți... în baltă, trestie, pustietate, unde popa nu toacă, unde fata nu gioacă.POP.*

unde (mai) pui că... (sau **și...**), fără a mai socoti că..., în plus...: *Și unde mai pui concurența grozavă pe care ne-o fac produsele Ungariei, ale celor două Americe și ale tutulor Rusiilor?CAR.*

unde (sau **pe ce**) **pune** (**el**) **mâna, pune și Dumnezeu mila**, are spor în tot ce face: *unde punea el mâna, punea și Dumnezeu mila.CR.*

unde se pomenește?, v. **nici că se pomenește!**

unde te trezești?, unde crezi că te afli?

unde tună și unde fulgeră!, unde dai și unde crapă!

un fel de..., ceva asemănător cu...: *Ce-i el* [bacilul] *de fapt? Un zero, un fel de vârcolac.TOP.*

a unge la inimă (pe cineva), v. **a(-i) merge** (**drept**) **la inimă** (cuiva).

a unge la suflet (pe cineva), v. **a(-i) merge** (**drept**) **la inimă** (cuiva).

a unge osia (**ca să nu scârțâie carul**), (*fam.*) a câștiga bunăvoința, favoarea cuiva cu daruri sau bani.

un iarmaroc de oameni, oameni foarte mulți, mulțime.

a se uni într-un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

a se uni la un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

a se uni pre un cuvânt (cu cineva), v. **a fi la un cuvânt** (cu cineva).

un lat de mână, v. **un lat de palmă.**

un lat de palmă (sau **de mână**), măsură populară egală cu lățimea unei palme cu degetele lipite.

un mare număr de..., v. **un număr mare de...**

un număr de..., câțiva: *după un număr de ani s-a pensionat.*

un număr mare de... sau **un mare număr de...**, o mulțime de ..., (foarte) mulți: *se adunase un mare număr de gură-cască.*

(**nici**) **un păr** (**mai mult**) sau **nici cât un fir de păr**, (*înv.* și *pop.*) deloc, nimic.

(adio și-)un praz verde!, (*fam.*) nu-mi pasă că pleci!, mi-e indiferent că pleci!, călătorie sprâncenată!

un pui de bate, o bătaie strașnică: *dându-mi și părintele Isaia un pui de bate, așa din senin.CR.*

un trai și un vătrai, v. **trai cu vătrai.**

unul (sau **una** etc.) **ca acesta** (**ca aceasta** etc.), (*înv.* și *pop.*) un asemenea lucru, o asemenea treabă, situație etc.

unul ca altul sau **una ca alta**, la fel.

(**câte**) **unul câte unul**, v. (**tot**) **câte unul.**

unul după altul, în șir; în ordine: *gândurile părintelui... încep să curgă limpezi unele după altele, fără șovăire, fără piedici.CAR.*

unul (sau **una** etc.) **mai... decât altul** (**alta** etc.) sau **care** (**mai**) **de care mai...** sau **care mai de care**, la concurență, pe întrecute: *Toți din sat, care mai de care, îl întâmpină cu vorbe frumoase și mănunchiuri de flori.CAR.; O lume întreagă de închipuiri umoristice îi umpleau creierii, care mai de care mai bizară și mai cu neputință.EM.*

a i se urca fumurile în cap (cuiva), v. **a i se sui fumurile la cap** (cuiva).

a i se urca fumurile la cap (cuiva), v. **a i se sui fumurile la cap** (cuiva).

a i se urca (sau **a i se sui, a-i sări**) **în cap** (cuiva), a se obrăznici.

a (se) urca în scaun, v. **a (se) pune în scaun**.

a urca (sau **a intra**) **în** (sau **pe**) **scenă**, **1.** a începe să joace teatru; a începe să-și debiteze rolul într-un spectacol; **2.** (*p.gener.*) a-și începe activitatea într-un domeniu oarecare, a începe să capete experiență: *e nevoit... a înșela, în școală și în biserică, pe tucanii cei mici, care intră abia în scenă, asupra valoarei vieții.EM.*

a (se) urca în tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a (se) urca la tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a se urca pe pereți (sau **pe tavan**), **1.** a fi peste măsură de supărat; **2.** a avea o durere insuportabilă.

a se urca pe tavan, v. **a se urca pe pereți**.

a urca pe scenă, v. **a urca în scenă**.

a (se) urca (sau **a (se) sui, a (se) ridica, a (se) înălța**) **pe tron**, a ocupa (sau a face pe cineva să ocupe) domnia, a fi încoronat (sau a încorona pe cineva) ca monarh: *pe tron s-a ridicat fiul său.CAR.*

a (se) urca pe tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a i se urca sângele în față (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a i se urca (sau **a face să i se urce, a i se sui, a-i năvăli, a-i da, a-i ieși**) **sângele în obraz** (sau **la cap, în față**) (cuiva), **1.** a se înroși (sau a face să se înroșească) din cauza unui sentiment, a unei emoții puternice; a se îmbujora (la față): *și atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz.EM.*; **2.** (*p.ext.*) a se înfuria, a fi în culmea furiei: *sângele i se urcase la cap, ochii îi scânteiau, mișcările-i erau scurte și nervoase.CAR.*

a i se urca sângele la cap (cuiva), v. **a i se urca sângele în obraz** (cuiva).

a i se urî (cuiva) **de...**, a se sătura de..., a i se acri (cuiva) de...: *de la un timp, i se urî Atotputernicului de hău și hotărî să plăsmuiască o lume mai frumoasă.POP.*

a i se urî cu binele (cuiva), a comite imprudențe, greșeli compromițătoare: *Nu mi s-a urât mie cu binele, ci de tine-i rău.EM.*

a i se urî cu zilele (cuiva) sau **a-și urî zilele**, a se sătura de viață: *Doamne! multă minte îți mai trebuie, zise un străjeriu bătrân; se vede că ți-ai urât zilele.CR.*

a-și urî zilele, a i se urî cu zilele (cuiva).

a urla ca din gură de șarpe, v. **a țipa ca din gură de șarpe**.

a urla de prăpădenia pământului, v. **a striga de prăpădenia pământului**.

urlă târgul, vorbește toată lumea.

urma alege!, adevărul, dreptatea devin evidente abia la sfârșit: *de câte ori le arătai pornirea aceea grandioasă, ... îți răspundeau ca niște cobe: urma alege!CAR.*

a-și urma calea (sau **drumul**), a-și continua drumul, a merge mai departe: *Atunci... au lăsat-o să-și urmeze drumul în pace.CR.*

a-și urma drumul, v. **a-și urma calea**.

a urma pasurile cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a urma pașii cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a urma urma cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a urma urmele cuiva, v. **a călca pe pașii cuiva**.

a se usca ca scândura, v. **a se usca (ca o) scândură**.

a se usca (ca o) coarnă, a se

usca de tot, a fi plin de zbârcituri: *de-i zăbovi pân'la toamnă, mi-i găsi uscată coarnă.POP.*

a se usca de pe picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le)**.

a se usca din picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le)**.

a se usca pe picioare(le), v. **a se topi pe picioare(le)**.

a-și usca rufele la același soare cu..., v. **a-și usca rufele la un soare cu...**

a-și usca rufele la un soare (sau **la același soare**) **cu...**, a fi apropiat, intim cu...; a avea interese comune cu...

a se usca (sau **a slăbi, a se face, a fi, a rămâne, a slăbi**) (**ca o**) **scândură** (sau **ca scândura**) sau **a deveni** (sau **a fi**) **uscat** (sau **slab**) (**ca o**) **scândură** (sau **ca scândura**), (*fam.*; despre oameni) a deveni (sau a fi) extrem de slab, numai pielea și oasele: *că de când dor am purtat, ca scândura m-am uscat.POP.*

a-l ustura în (sau **la**) **pungă** (pe cineva), a plăti un lucru cât nu face.

a-l ustura la pungă (pe cineva), v. **a-l ustura în pungă** (pe cineva).

ușor în pene, îmbrăcat sumar; (*p. ext.*) zdrențăros: *țiganul, ușor în pene, nu-și făcu bordei de lene.PANN.*

a ușura de parale (pe cineva), (*fam.*) a jefui (pe cineva).

a i se ușura nevoile (cuiva), v. **a-și face nevoile**.

V

vacă (bună) de muls, persoană de care se abuzează pentru a trage foloase materiale: *și... nu ești numai așa o vacă de muls pentru fiecare.CR.*

vai de casa unde cântă găina!, vai de casa unde poruncește femeia!

vai de cojocul lui!, vai de capul lui!, vai de pielea lui!

vai de mine!, **1.** vai de capul meu!; **2.** ce spui?, chiar așa?, ei, nu zău!, Doamne ferește!: *și zici că l-a prins? vai de mine!POP.*; **3.** ce mă fac?, aoleu!: *vai de mine! vin musafirii și nevastă-mea nu-i acasă!*

vai de păcatele mele!, vai de capul meu!, sărmanul de mine!, Doamne păzește!: *n-am dormit, măiculiță: că n-am somn, vai de păcatele mele!CAR.*

vai de steaua mea (sau **a ta, a lui** etc.)**!**, vai de cojocul meu (sau al tău, al lui etc.)!, sărmanul de mine (sau de tine, de el etc.)!

vai și amar de capul meu, v. **vai și amar de mine.**

vai și amar de mama mea, v. **vai și amar de mine.**

vai și amar (sau **și mișel**) **de mine** (sau **de tine, de el** etc.) sau **vai și amar de capul** (sau **de mama, de sufletul, de zilele**) **meu** (sau **a mea, ale mele, al tău** etc.)**!**, sărmanul de mine (sau de tine, de el etc.)!: *o, vai și mișel de noi, de nește netrebnici.DOS.*

vai și amar de sufletul meu, v. **vai și amar de mine.**

vai și amar de zilele mele, v. **vai și amar de mine.**

vai și mișel de mine, v. **vai și amar de mine.**

valea lacrimilor sau **valea plângerilor** (sau **plângerii**), (*bis.*) pământul, considerat ca loc al suferințelor și al durerii, în raport cu cerul.

valea plângerii, v. **valea lacrimilor.**

valea plângerilor, v. **valea lacrimilor.**

a nu valora nici (**cât**) **o ceapă degerată**, v. **a nu face nici** (**cât**) **o ceapă degerată.**

valurile tinereții (sau **tinereților**), întâmplări, incidente, încurcături pricinuite de impulsivitatea, entuziasmul și lipsa de experiență inerente tinereții: *ei! nu te rușina! ale tinereții valuri.CAR.*

valurile vieții (sau **lumii, lumești**), greutățile, încercările prin care trece cineva în viață; vicisitudinile vieții: *omul e dator să se lupte cu valurile vieții.CR.*

valuri-valuri, v. **în valuri.**

varga lui Dumnezeu, **1.** om rău,

aspru, necruțător; **2.** prăpăd, urgie, nenorocire: *ne amenință varga lui Dumnezeu, foametea.EM.*

vargă a farmecelor (sau **magică**), baghetă a magicienilor, vrăjitorilor etc.: *în aer își ridică a farmecelor vargă.EM.*

vargă magică, v. **vargă a farmecelor**.

varză cu găluște, v. **varză umplută**.

varză umplută sau **varză cu găluște**, (*reg.*) sarmale.

vas ales (sau **dumnezeiesc**), (*bis.*) persoană considerată purtătoare a grației divine.

va să zică, **1.** vrea să însemne: *asta nu va să zică nicidecum că lucrarea era lipsită cu totul de calități. CAR.*; **2.** deci, așadar, deci, prin urmare.

vas diavolesc, v. **vas rău**.

vas dumnezeiesc, v. **vas ales**.

vas rău (sau **diavolesc**), (*bis.*) persoană considerată purtătoare a unor însușiri malefice, diavolești: *Împăratul cu urgie zice: vas rău, învechit și spurcat!PANN.*

vatra mănăstirii, v. **vatra târgului**.

vatra orașului, v. **vatra târgului**.

vatra târgului (sau **a orașului, a mănăstirii**), întindere de teren ocupată de ansamblul gospodăriilor, locuințelor și terenurilor care alcătuiesc un sat, un târg, un oraș, o mănăstire.

vatră părintească, loc de origine, de baștină, loc natal; (*p.ext.*) patrie.

(să) nu (vă) fie cu bănat, (să) nu-mi luați în nume de rău, (să) nu vă fie cu supărare: *De n-o fi cu bănat, Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.EM.*; *nu vă fie cu bănat, câmpul parcă s-a zvântat și de-arat nu l-ați arat.POP.*

a se văicări în gura mare, v. **a striga în gura mare**.

vă las cu bine!, rămâneți sănătoși!

vămile văzduhului, (*bis.*) popasurile (șapte, nouă, douăzeci și patru etc.) pe care trebuie să le străbată sufletul după moarte, pentru a ajunge purificat în împărăția cerului.

a-și vărsa amarul (**de la inimă**), v. **a-și vărsa foc**(**ul**) (**de la inimă**).

a-și vărsa amărăciunea (**de la inimă**), v. **a-și vărsa foc**(**ul**) (**de la inimă**).

a vărsa (ceva) **pe nas** (cuiva), v. **a-i da** (ceva) **pe nas** (cuiva).

a se vărsa de ziuă, v. **a se vărsa zorile**.

a-și vărsa foc(**ul**) (sau **amarul, amărăciunea, năduful, necazul**) (**de la inimă**), a-și descărca, a-și răcori sufletul, a se destăinui: *Când un om vrea să-și verse focul necazului asupra cuiva spunându-i lucruri foarte neplăcute fără nici o teamă de neplăcută urmare, îi scrie o scrisoare anonimă injurioasă.CAR.*

a vărsa (**șiroaie de**) **lacrimi**, a plânge: *Câte lacrimi a vărsat, aș face fântână-n sat.POP.*

a-i vărsa mațele (cuiva), (*pop.*) a spinteca (pe cineva); a ucide (pe cineva): *de-o pune mâna pe mine ... îi vărs mațele!CAR.*

a-și vărsa (**și**) **mațele**, a vomita foarte tare.

a-și vărsa mânia (asupra cuiva), v. **a-și vărsa veninul** (asupra cuiva).

a-și vărsa năduful (**de la inimă**), v. **a-și vărsa foc**(**ul**) (**de la inimă**).

a-și vărsa năduful (asupra cuiva), v. **a-și vărsa veninul** (asupra cuiva).

a vărsa (**multe**) **nădușeli**, v. **a vărsa** (**multe**) **sudori**.

a-și vărsa necazul, v. **a-și vărsa foc**(**ul**) (**de la inimă**).

a-și vărsa necazul asupra cuiva, v. **a-și vărsa veninul asupra cuiva.**

vărsarea serii, înserare, amurg.

vărsare de sânge, omor; masacru.

vărsare de ziuă (sau **de zori**), zori de zi.

a vărsa sânge, **1.** a ucide, a omorî: *Împăratul Roș... nu se mai satură de a vărsa sânge.CR.*; **2.** a expectora sânge.

a-și vărsa (sau **a-și da, a-și jertfi**) **sângele** (pentru cineva sau ceva), a se sacrifica; a-și da viața (pentru cineva sau ceva): *unii-n luptă pentru bine a lor sânge și-l vărsară, ceilalți lângă lampa albă sânta viață-și consumară.EM.*

a vărsa sudori de moarte, v. **a vărsa (multe) sudori.**

a vărsa (**multe**) **sudori** (sau **nădușeli**) sau **a vărsa sudori de moarte**, **1.** a munci din greu; **2.** a fi în agonie, a fi pe moarte.

vărsat de ziuă, v. **vărsat de zori.**

vărsat de zori (sau **de ziuă**) sau **vărsatul zorilor**, (*pop.*) zori de zi: *în vărsat de zori, glas de cântători.POP.*

vărsatul zorilor, v. **vărsat de zori.**

a-și vărsa veninul (sau **mânia, năduful, necazul** etc.) **asupra cuiva**, a-și descărca mânia, furia asupra cuiva, a se răzbuna pe cineva.

a se vărsa zorile (sau **de ziuă**), (*pop.*; *refl.*) a se ivi zorile, a se lumina de ziuă: *Pân' s-or vărsa zorili, să culegem florili.POP.*

vărsător de sânge, (*înv.*) ucigaș.

vărtutea pământului, (*înv.*) înălțimile pământului, formele de relief pozitive: *I-au suit pre ei pre vărtutea pământului.BIBLIA.*

vă supără fumul?, vă deranjează dacă fumez?

vătaf de țigani, slujitor domnesc (mai târziu boieresc sau mănăstiresc) numit să administreze o comunitate țigănească: *a fost vătaf de țigani în vremea lui.EM.*

vătămare corporală (sau (*înv.*) **trupească**), (*jur.*) atingere adusă integrității corporale sau sănătății unei persoane.

vătămare trupească, v. **vătămare corporală.**

văz Doamne, v. **vezi Doamne.**

văzând cu ochii, evident, vizibil: *Mai bine rămâi pe loc, Ioane,... decât să plângi nemângâiet și să te usuci, de dorul cui știu eu, văzând cu ochii.CR.*

văzând și făcând, procedând fără un plan, în funcție de împrejurări.

veac de aur, perioadă istorică de maximă înflorire și strălucire a civilizației și culturii.

a vântura țările și mările, a călători mult: *să aibi tu puterea mea, ai vântura țările și mările.CR.*

a se vârî ca musca în băligar (sau **în curul calului**), a se amesteca (nepoftit și insistent) în treburi care nu îl privesc.

a se vârî ca musca în curul calului, v. **a se vârî ca musca în bălegar.**

a se vârî ca o șopârlă, (*reg.*) a se amesteca cu subtilitate în treburile altora.

a-și vârî capul la..., a se băga la stăpân: *de ce nu-ți vâri capul la vreun om de treabă?PANN.*

a-și vârî (sau **a-și băga, a-și pune**) **capul** (sau **cap**) **sănătos** (sau **teafăr**) **sub evanghelie**, **1.** a se căsători, a-și lega viața de a altuia; **2.** (*p.ext.*) a se vârî, fără a fi nevoie, într-o belea.

a-și vârî capul teafăr sub evanghelie, v. **a-și vârî capul sănătos sub evanghelie.**

a-și vârî coada (sau **nasul**) **peste tot**, a se amesteca în treburi care nu-l privesc.

a o vârî (**ca Irimia**) **cu oiștea în gard**, v. **a nimeri** (**ca Irimia**) **cu oiștea în gard**.

a-și vârî diavolul coada, v. **a-și băga dracul coada**.

a-și vârî dracul coada, v. **a-și băga dracul coada**.

a vârî fitile, v. **a băga intrigă**.

a vârî în boală (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în boale (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî (**de viu**) **în groapă** (pe cineva), v. **a băga** (**de viu**) **în groapă** (pe cineva).

a vârî în groaza morții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în groază (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî (**de viu**) **în mormânt** (pe cineva), v. **a băga** (**de viu**) **în groapă** (pe cineva).

a vârî în păcat (pe cineva), a împinge (pe cineva) să păcătuiască: *fără să vrei te vâră în păcat.CR.*

a vârî (**de viu**) **în pământ** (pe cineva), v. **a băga** (**de viu**) **în groapă** (pe cineva).

a vârî în răcori (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în sperieți (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în toate alea (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în toate bolile (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în toate grozile morții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în toate răcorile (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî în toți sperieții (pe cineva), v. **a băga în boală** (pe cineva).

a vârî la cap (ceva), v. **a băga la cap** (ceva).

a-și vârî michiduță coada, v. **a-și băga dracul coada undeva**.

a(**-și**) **vârî** (sau **a**(**-și**) **băga**) **mințile în cap**, a (se) cuminți: *așa că te poftesc să-ți bagi mințile-n cap! POP.*

a-și vârî nasul (**unde nu-i fierbe oala**), v. **a se băga unde nu-i fierbe oala**.

a-și vârî nasul în toate, v. **a-și băga nasul în toate**.

a-și vârî nasul peste tot, v. **a-și vârî coada peste tot**.

a vârî pe dracu-n sân, v. **a crește șarpele în sân**.

a(**-i**) **vârî pumnul în gură** (cuiva), v. **a**(**-i**) **pune pumnul în gură** (cuiva).

a vârî râcă, v. **a băga intrigă**.

a vârî strâmbe, v. **a băga intrigă**.

a vârî vrajbă, v. **a băga intrigă**.

a vârî zâzanie, v. **a băga intrigă**.

veacul de aur (sau **aurit**), (*mit.*; *înv.*) vârsta de aur.

veacul (sau **evul**, **veacurile**) **de mijloc**, evul mediu: *romantismul... descria veacul de mijloc cu culori atât de strălucite.EM.; Amândouă aceste genuri de artă s-au născut cam în aceeași vreme, în veacurile de mijloc.CAR.*

veacul vechi, v. **lumea veche**.

veacurile de mijloc, v. **veacul de mijloc**.

vechi ca pământul, foarte vechi: *Și atunci odără se suie în pod și coboară de-acolo un căpăstru, un frâu, un biciu și o șea, toate colbăite, sfarogite și vechi ca pământul.CR.*

vechi de zile, v. **vechi în zile**.

vechi (sau **înaintat**) **în** (sau **de**) **zile**, **1.** vârstnic, bătrân; **2.** înțelept, venerabil: *cu sfetnici vechi de zile mă-ntâmpinași în cale.EM.*

a vedea (**î**)**nainte**, (*înv.*) a prevedea.

a vedea alba în căpistere, (*pop.*) **1.** a căpăta ceva ca hrană; **2.** (*fig.*) a se însura: *n-a văzut încă alba în căpistere.POP.*

a vedea așchia din ochiul altuia și nu bârna din ochiul său, v. **a vedea paiul din ochiul altuia și nu bârna din ochiul său.**

a-și vedea calea, v. **a-și căuta de cale.**

a se vedea (sau **a se cunoaște, a se observa**) **cale de-o poștă**, a se vedea (sau a se cunoaște, a se observa) de departe: *dacă-i omul viță de boier mare..., se cunoaște cale de-o poștă.CR.*

a (se) vedea ca prin ciur, v. **a (se) vedea ca prin sită.**

a (se) vedea (sau **a (se) zări, a privi**) **ca prin sită** (sau **ca prin ciur**), a (se) vedea neclar, nelămurit, difuz; a vedea ca prin ceață.

a nu-și (mai) vedea capul de ... sau **a nu ști unde-i stă** (sau **este**) **capul de...**, a fi foarte ocupat, a nu prididi să...: *și eu asemene nu-mi văd capul de trebi.CR.*

a vedea ce-i face osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea ce-i face pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea ce-i plătește osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea ce-i plătește pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea ce-i poate osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea ce-i poate pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a (se) vedea cât (de) colo, v. **a (se) cunoaște cât (de) colo.**

a vedea câte parale face sfantul, (*reg.*) a constata valoarea unui lucru atunci când i se simte lipsa.

a vedea cât îi face osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cât îi face pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cât îi plătește osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cât îi plătește pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cât îi poate osul (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cât îi poate pielea (cuiva), v. **a ști ce-i face pielea** (cuiva).

a vedea cu ochi buni (pe cineva), v. **a privi cu ochi buni** (pe cineva).

a vedea cu ochii altuia, a nu avea păreri proprii, a judeca prin prisma altuia.

a vedea cu ochi răi (pe cineva), v. **a privi cu ochi buni** (pe cineva).

a se vedea cu sacii-n cap, (*reg.*) a fi ferit de primejdii, de surprize neplăcute; a se asigura.

a-și vedea de..., a se îngriji de..., a fi preocupat de...: *lumea își vede înainte de mersul ei, facă oricine ce-o pofti.CAR.; peste tot* [bacilul] *își vede de-afacerile lui.TOP.*

a se vedea deasupra necazului, a scăpa de un necaz.

a-și vedea de cale, v. **a-și căuta de cale.**

a-și vedea de coada măturii (sau **a tigăii**), (despre femei) a-și vedea de gospodărie.

a-și vedea de coada tigăii, v. **a-și vedea de coada măturii.**

a-și vedea de drum, v. **a-și căuta de cale.**

a-și vedea de ducă, v. **a-și căuta de cale.**

a nu vedea de lungul nasului, a fi mărginit, lipsit de orizont.

a nu vedea de nas, a nu vedea lucruri aflate în imediata apropiere.

a-și vedea de nevoi, v. **a-și căuta de treabă.**

a vedea departe, a fi perspicace, a da dovadă de clarviziune; a vedea în perspectivă.

a vedea de rândul cuiva, v. **a umbla de rândul cuiva.**

a-și vedea (sau **a-și căuta**) **de sărăcie**, a nu se amesteca în treburile altuia, a-și vedea de treabă.

a-și vedea de treabă, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și vedea de treb(ur)ile lui, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și vedea de treburi, v. **a-și căuta de treabă**.

a-și vedea drumul, v. **a-și căuta de cale**.

a-l vedea Dumnezeu (pe cineva), v. **a-l vedea sfântul** (pe cineva).

a nu vedea (lumea) înaintea ochilor de..., a fi foarte..., a fi nespus de..., a fi peste măsură de...: *nu-mi văd lumea înaintea ochilor de năcaz.CR.; Nu sunt vrednic să vă mulțumesc de binele ce mi-ați făcut, căci nu vedeam lumea înaintea ochilor de flămând ce eram.CR.*

a se vedea în impas, v. **a fi în impas**.

a se vedea în încurcală, v. **a fi în impas**.

a se vedea în încurcătură, v. **a fi în impas**.

a vedea (sau **a zugrăvi**) (**totul**) **în negru**, a fi pesimist.

a se vedea în sapă de lemn, v. **a ajunge la sapă de lemn**.

a se vedea în situația cuiva, v. **a fi în situația cuiva**.

a se vedea între baros și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a se vedea între baros și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a se vedea între ciocan și ilău, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a se vedea între ciocan și nicovală, v. **a fi între ciocan și nicovală**.

a se vedea la sapă de lemn, v. **a ajunge la sapă de lemn**.

vedea-l-aș pe năsălie, vedea-l-aș mort: *vede-l-am dus pe năsălie la biserica sfântului Dumitru, de sub cetate, unde slujește.CR.*

a vedea lumina (zilei), **1.** a se naște: *văzuse lumina zilei într-un sat de munte din nord*; **2.** (despre cărți, reviste etc.) a ieși de sub tipar.

a vedea lumina rampei, (despre piese de teatru) a intra în repertoriul unui teatru.

a vedea lumina tiparului, (despre texte, scrieri) a apărea.

a nu vedea mai departe decât lungul nasului, a fi mărginit, îngust la minte.

a vedea moartea cu ochii sau **a da mâna cu moartea**, a trece printr-o mare primejdie, a scăpa cu viață ca prin urechile acului.

a vedea mult bine (de la cineva), a(-i) fi îndatorat (până peste cap) (cuiva).

a vedea negru (înaintea ochilor), v. **a i se face negru înaintea ochilor**.

a se vedea nevoit să..., v. **a fi nevoit să...**

a vedea paiul (sau **așchia**, **țandăra**) **din ochiul altuia și nu bârna din ochiul său**, a observa micile defecte ale altora, ignorând amploarea propriilor defecte: *Vază-și bârna din ochiul propriu, nu așchia din ochiul altora.EM.; Dar d-voastră să vedeți țandăra din ochiul nostru și bârna din ochiul d-voastră nu, aceasta nu se cade.EM.*

a(-l) vedea pe dracul, a da de belea: *Pripășit la vro femeie, știu că [purecul] ar vedea pe dracul.EM.*

a vedea pe picioare (pe cineva), a vedea sănătos (pe cineva).

a se vedea pe poduri, v. **a rămâne pe poduri**.

a nu-și vedea poteca, (*reg.*) a fi foarte supărat.

a vedea roșu (înaintea ochilor), v. **a i se face negru înaintea ochilor**.

a-și vedea sacii în car, v. **a-și pune sacii în car**.

a (nu) vedea saț, v. **a (nu) avea saț.**

a vedea scântei verzi, v. **a vedea stele verzi.**

a-l vedea (sau **a-l lua**) **sfântul** (sau **Dumnezeu**) (pe cineva), (*pop.* și *fam.*) **1.** a o păți; **2.** a da de un noroc neașteptat sau de un chilipir.

a se vedea silit să..., v. **a fi nevoit să...**

a vedea (sau **a-i scăpăra ochii**) **stele** (sau **scântei**) **verzi**, a fi amețit de pe urma unei lovituri: *un cioclu mă pocni cu pumnul în frunte, încât îmi scăpărară ochii scântei verzi.EM.*

a vedea țandăra din ochiul altuia și nu bârna din ochiul său, v. **a vedea paiul din ochiul altuia și nu bârna din ochiul său.**

a-și vedea visul cu ochii, a i se împlini dorința, visul cuiva.

a(-i) veghea voia (sau **voie**) (cuiva), (*înv.*) a favoriza, a avantaja (pe cineva); a părtini (pe cineva).

veleatul de apoi, (*înv.*) sfârșitul lumii.

a-i veni a crede (cuiva ceva), a fi gata, dispus să creadă: *mai că-i venea a crede că și el are a face cu dracul.CR.*

a-i veni apa la gât (cuiva), v. **a-i veni apa la gură** (cuiva).

a-i veni apa la gură (sau **la gât**) (cuiva), (*pop.*) a se afla într-o situație foarte dificilă, a fi în primejdie; a ajunge la capătul răbdării

a-i veni apa (sau **apă**) **la moară** (cuiva), a se schimba împrejurările în favoarea cuiva: *îi venise acum și lui Dănilă apa la moară.CR.*

a-i veni bine (cuiva ceva), **1.** v. **a-i cădea bine** (cuiva ceva); **2.** v. **a-i sta bine** (cuiva ceva).

a-i veni bine să..., a găsi momentul prielnic, potrivit să...

a-i veni bâzdâcul (cuiva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a veni ca ceasul cel rău, a veni repede.

a veni ca la mort, v. **a se aduna ca la mort.**

a veni ca muștele la miere, v. **a se aduna ca muștele la miere.**

a-i veni ceasul (sau **vremea**) (cuiva), **1.** a-i sosi timpul să moară (cuiva); **2.** a-i sosi timpul să se căsătorească (cuiva): *i-a venit și lui ceasul și s-a însurat.CAR.*

a-i veni (ceva) **prin minte** (cuiva), v. **a-i veni** (ceva) **prin cap** (cuiva).

a-i veni (ceva) **prin țeastă** (cuiva), v. **a-i veni** (ceva) **prin cap** (cuiva).

a-i veni ciudă (cuiva), v. **a-i fi ciudă** (cuiva).

a-i veni câte o trăsnaie (cuiva), a-i trece prin minte o idee năstrușnică cuiva.

a veni cu (**o**) **deslușire**, v. **a da** (**o**) **lămurire.**

a veni cu deslușiri, v. **a da** (**o**) **lămurire.**

a-i veni cu greu (cuiva ceva), v. **a-i cădea cu greu** (cuiva ceva).

a veni cu hârtia în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap.**

a (**nu**)**-i veni** (cuiva) **să facă ceva cum** (**nu**) **îi este câinelui a linge sare**, v. **a** (**nu**)**-i fi de ceva** (cuiva) **cum** (**nu**) **îi este câinelui a linge sare.**

a veni cu jalba în proțap, v. **a umbla cu jalba în proțap.**

a veni cu (**o**) **lămurire**, v. **a da** (**o**) **lămurire.**

a veni cu lămuriri, v. **a da** (**o**) **lămurire.**

a veni cu plosca, v. **a se duce cu plosca.**

a-i veni cu sifon (cuiva), (*fam.*) a se supăra.

a (**mai**) **veni de-acasă**, a înțelege, a se dumiri, a se lămuri (despre ce e vorba); a-i conveni: *Ei, așa mai vii de acasă. Bravos! Zi-i înainte!CAR.*; *Bine, mititelule! la a-*

cum ai mai venit de-acasă.CR.

a veni de-a ruptul capului, v. **a veni în ruptul capului.**

a veni de-a ruptul sufletului, v. **a veni în ruptul capului.**

a(-i) veni de (sau (*înv.*) **la**) **hac** (cuiva sau la ceva), **1.** (*înv.*) a răsplăti după cuviință (pe cineva): *Las' tu, lasă, măi jupâne, știu eu bine ce am să-ți fac, să-mi cazi tu odată-n labe, ș-apoi las' că-ți viu de hac.EM.*; **2.** a dovedi, a învinge (pe cineva sau ceva), a-i face felul cuiva: *Mare-i Dumnezeu și meșteru-i dracu; Helbet! vom putea veni de hac și spânului celuia.CR.*; *să-mi cazi tu odată-n labe, ș-apoi las' că-ți viu de hac.EM.*; *A! sărăcie! monstru palid, când oare am să-ți viu de hac?CAR.*; *Cin' se simte mai cu... să le vie-ăstor de hac?EM.*; **3.** (despre boală) a epuiza, a slăbi: *boala asta mi-a venit de hac*; **4.** (despre foame, sete) a potoli: *foamei i-am venit de hac*; **5.** (despre obiecte) a da gata, a distruge, a prăpădi.

a veni de la coada vacii, v. **a pica de la coada vacii.**

a veni din an în Paști, a veni foarte rar, mai ales la sărbători.

a veni din cer, v. **a pica din cer.**

a veni din partea..., v. **a-i veni în numele...**

a veni din preț, v. **a se învoi la preț.**

a-i veni (toți) dracii (cuiva), a se înfuria, a se mânia; a turba de furie, de mânie.

a veni (sau **a cădea**) **drăguș la căuș**, a solicita (de nevoie) ajutorul cuiva (care te are la mână, care nu te agrează etc.), a avea nevoie de cineva: *las-că mi-o cădea el mie drăguș la căuș!POP.*

a veni după cineva, (*pop.*) a se căsători cu cineva: *e muiere bună, ne iubește și... a zis c-ar veni după d-ta, tată.POP.*

a veni (sau **a se pune**) (**Moș**) **Ene pe la gene** sau **a se pune Enache pe gene**, a i se face somn cuiva, a picoti: *Și dacă Enachi se punea pe gene-i, ea îndată lua apă rece și-și spăla fața, ca nu cumva s-o vadă neadormita soacră și să-i bănuiască.CR.*

a-i veni frumos (cuiva ceva), v. **a-i sta bine** (cuiva ceva).

a-i veni greu (cuiva ceva), v. **a-i fi greu** (cuiva ceva).

a-i veni hachițele (cuiva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-i veni (sau **a-și aștepta**) **Ignatul**, a i se apropia (sau a-și aștepta) moartea.

a-i veni inima la loc (cuiva), a-și reveni dintr-o mare emoție; a se liniști: *pe urmă venindu-i inima la loc și plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gândea,* [fiul craiului] *se înfățoșează înaintea tătâsău.CR.*

a(-i) veni (sau **a(-i) sări**) **în** (sau **întru**) **ajutor(ul)** (cuiva), a ajuta pe cineva: *na-ți aripa asta și, când îi avea vreodată nevoie de mine, aprinde-o și eu îndată am să-ți vin întru ajutor.CR.*

a-i veni în amintire (cuiva ceva), v. **a-i veni în minte** (cuiva ceva).

a veni înapoi, a reveni, a se întoarce.

a-i veni în cap (cuiva ceva), v. **a-i veni în minte** (cuiva ceva).

a-și veni în chef, a-și recăpăta voia bună, buna dispoziție.

a-și veni în (sau **la**) **cunoștință** (sau (*fam.*) **în minți**), a-și regăsi discernământul, a se dezmetici; a-și da seama, a se lămuri (în legătură cu o situație).

a nu-i veni îndemână (cuiva), v. **a nu-i fi îndemână** (cuiva).

a-și veni în fire, v. **a-și veni în simțire.**

a-i veni în gând (cuiva ceva), v. **a-i veni în minte** (cuiva ceva).

a veni în (sau **întru**) **întâmpinarea cuiva**, a întâmpina pe cineva.

a veni în lume, v. **a veni pe lume**.

a-i veni în memorie (cuiva ceva), v. **a-i veni în minte** (cuiva ceva).

a-i veni în minte (sau **în cap**, **în gând**, **în memorie**, **în amintire**) (cuiva ceva), **1.** a-i da prin gând (ceva cuiva): *Că bine zici, mamă; iaca mie nu mi-a venit în cap de una ca asta.CR.*; **2.** a-și închipui, a-și imagina (ceva): *Dar lui însuși nici nu-i trecea prin minte că pe el l-ar fi putut iubi cineva.EM.*; **3.** a-și aminti (ceva): *ne vine în minte numele nihiliștilor români din Iași.EM.*

a-și veni în minte, **1.** (*înv.*) a deveni înțelept; **2.** (*pop.*) a-și veni în fire.

a-și veni în minți, v. **a-și veni în cunoștință**.

a veni în numele cuiva sau **a veni din partea cuiva**, a se prezenta (undeva) ca trimis, ca reprezentant al cuiva: *mi-a spus că vii din partea împăratului.EM.*

a-și veni în ori, v. **a-și veni în simțire**.

a-i veni în plecare, v. **a fi în plecare**.

a-și veni în puteri, v. **a-și veni în simțire**.

a veni (sau **a se duce**) **în** (sau **de-a**) **ruptul capului** (sau **sufletului**), a veni (sau a se duce) imediat

a veni în ruptul sufletului, v. **a veni în ruptul capului**.

a veni în scaun, v. **a (se) pune în scaun**.

a-și veni (sau **a-și reveni**, **a aduce**) **în simțire** (sau **în simțiri**, **în fire**, **în puteri**, **în sine**, (*reg.*) **în ori**) sau **a veni în simțirile sale**, **1.** a-și recăpăta (sau a face pe cineva să-și recapete) cunoștința, a (se) trezi la realitate (din leșin, din somn, din reverie etc.): *căzu mototol...; când își veni în fire... era întins în birou pe canapea.CAR.*; *de-abia mi-am venit în simțire peste vr'un ceas.CR.*; *să torni apă pe mine: doar mi-oi mai veni în fire.POP.*; **2.** a-și recăpăta cumpătul, stăpânirea de sine; a se dezmetici: *actele acestea trebuie să răsară ca un lanț, unul dintr-altul, încât să nu se mai întâmple nimic între ele și să n-aibă oamenii timp de a-și veni în fire și de a lucra contra.EM.*

a-și veni în simțiri, v. **a-și veni în simțire**.

a-și veni în sine, v. **a-și veni în simțire**.

a veni în tărie, (*înv.*) a fi stăpân.

a(-i) veni întru ajutor (cuiva), v. **a(-i) veni în ajutor** (cuiva).

a veni întru întâmpinarea (cuiva), v. **a veni în întâmpinarea** (cuiva).

a(-și) veni în vârstă, v. **a(-și) veni la vârstă**.

a veni la bucurie, (*înv.*) a se bucura.

a veni la căință, (*înv.*) a se căi.

a nu-i veni la cherem (cuiva ceva), a nu-i veni la socoteală, a nu-i conveni (cuiva ceva).

a veni la colaci calzi, v. **a umbla după colaci calzi**.

a-și veni la cunoștință, v. **a-și veni în cunoștință**.

a veni la guvern, v. **a ajunge la putere**.

a(-i) veni la hac (cuiva sau la ceva), v. **a(-i) veni de hac** (cuiva sau la ceva).

a veni la hotărâre, v. **a lua hotărâre**.

a (nu)-i veni (la) îndemână (cuiva ceva), v. **a (nu)-i fi (la) îndemână** (cuiva ceva).

a veni la mărturie, (*reg.*) a se da pe brazdă.

a veni la măsura vârstei, v. **a(-și) veni la vârstă**.

a veni la măsură, a atinge o limită dinainte stabilită.

a veni la măsură de vârstă, v. **a(-și) veni la vârstă**.

a-i veni la merchez (cuiva), (*înv.*) a-i veni la îndemână, a-i conveni (cuiva).

a veni la pace (cu cineva), v. **a cădea la pace** (cu cineva).

a veni la poala cuiva, v. **a se închina la poala cuiva**.

a veni la poalele cuiva, v. **a se închina la poala cuiva**.

a veni la preț, v. **a se învoi la preț**.

a veni la pricopseală, a se pricopsi.

a veni la primejdie cu..., v. **a da de primejdie cu...**

a veni (**iar** sau **iarăși**) **la prochimen**, **1.** a reveni, după o digresiune, la subiectul în discuție: *să o lăsăm încurcată și să venim iar la prochimen.PANN*; **2.** (*reg.*) a se potrivi: *cam cum dai tu să se înțeleagă, parcă ar veni la prochimen.POP.*

a veni la putere, v. **a ajunge la putere**.

a veni la rând, v. **a(-i) veni rândul** (cuiva).

a(-i) veni la socoteală (cuiva ceva), v. **a (nu)-i fi (la) îndemână** (cuiva ceva).

a veni la spartul iarmarocului (sau **al târgului**), a veni prea târziu.

a veni la spartul târgului, v. **a veni la spartul iarmarocului**.

a veni la subiect, v. **a reveni la subiect**.

a veni la tron, v. **a (se) pune în scaun**.

a veni la urechile cuiva, a ajunge ceva la cunoștința cuiva, a deveni cunoscut.

a(-și) veni la (sau **în**) **vârstă** sau **a veni** (sau **a sosi**) **la măsura vârstei** (sau **la măsură de vârstă**), (*înv.* și *pop.*) a depăși vârsta adolescenței și a deveni matur: *sosindu la măsură de vrâstă... miersă la oaste.DOS.*

a veni (sau **a ajunge**) **la vorba** (sau **la vorbele**) **cuiva**, a recunoaște dreptatea spuselor cuiva: *Ei, Harap Alb, așa-i că ai venit la vorbele mele? că: deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om.CR.; Dară vezi tu, mămucuță, eu vin iar la vorba mea: De eram Achil, pe Brizeis nimeni nu mi-o mai lua.EM.*

a veni la vorbele cuiva, v. **a veni la vorba cuiva**.

a veni mare, (despre ape curgătoare) a-și spori debitul, a-și ridica nivelul (revărsându-se).

a-i veni mintea acasă (cuiva), v. **a-i veni mintea la cap** (cuiva).

a-i veni mintea în cap (cuiva), v. **a-i veni mintea la cap** (cuiva).

a-i veni mintea (sau **mințile**) **la** (sau **în**) **cap** (sau **la loc**, **acasă**) (cuiva), a se cuminți; (*p.ext.*) a se maturiza: *omului nostru îi veniră mințile la cap.POP.*

a-i veni mintea la loc (cuiva), v. **a-i veni mintea la cap** (cuiva).

a-i veni mințile acasă (cuiva), v. **a-i veni mintea la cap** (cuiva).

a-i veni mințile la cap (cuiva), v. **a-i veni mintea la cap** (cuiva).

a veni mâncând pământul, v. **a fugi mâncând pământul**.

a-i veni mucul la deget (cuiva), v. **a-i ajunge mucul la deget** (cuiva).

a-i veni musca la nas (cuiva), v. **a-i veni muștarul la nas** (cuiva).

a-i veni muștarul (sau **musca**) **la nas** (cuiva) sau **a-i ieși muștarul pe nas** (cuiva) sau **a-i sări muștarul** (sau **țandăra**) (cuiva), **1.** a fi pus pe ceartă, a se înfuria; **2.** a umbla cu nasul pe sus.

a-i veni năbădăile (cuiva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-i veni năvârliile (cuiva), v. **a-l apuca hachițele** (pe cineva).

a-i veni nebunia (sau **nebunie**) (cuiva), (*fam.*) a-și ieși din fire.

a-i veni (sau **a-i fi**) **neted** (cuiva ceva), a-i fi ușor, comod, convenabil, la îndemână (cuiva să facă ceva): *lui îi venea neted, vezi bine, să se lupte.POP.*

a nu-i veni (cuiva) **nici la degetul cel mic**, a nu se putea compara cu cineva.

a-i veni (**numai**) **numele** (cuiva), (în blesteme) a muri undeva departe de locul de unde a plecat: *sunt toți duși. – dar Cănuță?... veni-i-ar numele. CAR.*

a-i veni (cuiva) **o nebuneală să...**, a i se năzări să ...: *dacă-i vine așa o nebuneală sergentului să spuie că el e stăpânul averii.CAR.*

a-i veni (sau **a-i pregăti**) **o plăcintă** (cuiva), (*fig.*) a-i veni (sau a-i pregăti) o surpriză neplăcută (cuiva).

a-i veni o poftă (cuiva), a dori, a pofti (brusc) ceva.

a-i veni pandaliile, v. **a-l apuca hachițele.**

a-i veni paraxin (cuiva), v. **a-i fi paraxin** (cuiva).

a-i veni pe buze (sau **pe limbă**) (cuiva ceva), a avea impulsul, pornirea de a rosti, de a spune ceva: *îi veni pe buze să-i spuie tot.*

a-i veni pe chelie (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a veni pe credință (la cineva), (*reg.*) a se prezenta la o fată în vederea logodnei.

a veni pe (sau **în**) **lume**, a se naște.

a veni pe ponoslu (la cineva), v. **a merge pe ponoslu** (la cineva).

a veni peste cap, v. **a se da peste cap.**

a veni pe tapet, v. **a pune pe tapet.**

a veni pe tron, v. **a (se) pune în scaun.**

a veni (sau **a umbla**) **pe vatră**, a veni sau a umbla pe jos, cu piciorul: *cum ai venit? – pe vatră.POP.*

a veni (sau **a merge**) **până acolo că...** (sau **până la atâta că ...**), (*pop.*) a (se) ajunge în situația că...: *a venit până la atâta că a trimis Dumnezeu pe toate dobitoacele, până și pe paseri a trimis la el.POP.*

a veni până la atâta că..., v. **a veni până acolo că...**

a-i veni prin cap (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i veni prin creieri (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i veni prin cuget (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i veni prin gând (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a-i veni prin minte (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a veni prin sârmă, (*fam.*) a fi transmis cu ajutorul telegrafului.

a-i veni prin țeastă (cuiva ceva), v. **a-i trece prin cap** (cuiva ceva).

a veni puhoi, a năvăli: *bătrânul care are nasul câm de când venea[u] turcii puhoi peste biata țară.CAR.*

a-i veni rău (cuiva), **1.** v. **a i se face rău** (cuiva); **2.** v. **a-i sta bine** (ceva cuiva).

venire pe lume, naștere.

a(-i) veni (sau **a fi**) **rândul** (cuiva) sau **a veni la rând**, a sosi momentul potrivit, a urma să facă ceva: *De-acum ți-a venit și ție rândul să mori.*CR.

a veni rupând pământul, v. **a fugi mâncând pământul.**

a nu-i veni să creadă (sau **să își creadă ochilor**), a nu putea accepta (ceea ce vede), a nu putea concepe, imagina ceva.

a (nu)-i veni (cuiva) **să facă ceva cum (nu) îi este câinelui a linge sare**, v. **a (nu)-i fi de ceva** (cuiva) **cum (nu) îi este câinelui a linge sare.**

a-i veni să intre în pământ (cuiva), a fi, a se simți foarte stânjenit, rușinat (de ceva).

a nu-i veni să-și creadă ochilor, v. **a nu-i veni să creadă.**

a-i veni să-și verse mațele, a simți o greață puternică.

a-i veni scuipat la furcă, v. **a avea scuipat la furcă.**

a-i veni scuipat la gură, v. **a avea scuipat la furcă.**

a veni singur la ham, a se apuca (din proprie inițiativă) de o muncă grea și obositoare.

a-i veni somnul (cuiva), v. **a-i fi somn** (cuiva).

a-i veni stupit la furcă, v. **a avea scuipat la furcă.**

a-i veni stupit la gură, v. **a avea scuipat la furcă.**

a-i veni sufletul la loc (cuiva), a-și recăpăta sau a-și potoli respirația; a se liniști: *I-au scuturat, I-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.CAR.*

a veni tafta la cot, a se potrivi, a se brodi.

a-i veni timpul (cuiva sau la ceva), v. **a-i fi timpul** (cuiva sau la ceva).

a-i veni tipicul (la ceva), v. **a-i sosi tipicul** (la ceva).

a-i veni (o) toană (sau **toana, toane, toanele**) (cuiva), **1.** a-i veni chef (cuiva) să...; **2.** a-l apuca furiile (pe cineva); a se înfuria.

a veni vorba că..., v. **a veni vorba de...**

a veni vorba (sau **vorbă**) **de...** (sau **că..., despre...**), a ajunge cu discuția la un anumit subiect, a se întâmpla să se vorbească despre cineva sau ceva.

a veni vorba despre..., v. **a veni vorba de...**

a veni vorbă că..., v. **a veni vorba de...**

a veni vorbă de..., v. **a veni vorba de...**

a veni vorbă despre..., v. **a veni vorba de...**

a veni vremea (sau **timpul**) **să ...**, a fi momentul potrivit să...: *Noi credem că a venit vremea să facem această catagrafie.CAR.*

a-i veni vremea (cuiva), v. **a-i veni ceasul** (cuiva).

a-i veni zi de plată și răsplată (cuiva), a sosi ziua răfuielilor.

verde-n față, direct, fără menajamente; de la obraz.

vezi bine (că...), așa e, negreșit (că...), desigur (că...): *știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face.CR.*

vezi că, pentru că, deoarece, căci: *se făcea că ascultă, dar tăcea într-însa și râdea înfundat; vezi că ea știa ea ce știa.POP.*

vezi Doamne sau (*înv.*) **văz Doamne**, într-o măsură oarecare, așa zicând, adicătelea: *i-au împărțit, pre unii la o samă de agii curții sale, la ospăț, văz Doamne, pe alții la alți agi.COSTIN.*

a se vinde (sau **a se căuta**) **ca pâinea** (sau **ca plăcinta**) **caldă**, a fi foarte căutat; a se vinde foarte repede.

a se vinde ca plăcinta caldă, v. **a se vinde ca pâinea caldă.**

a vinde castraveți (sau **pepeni**) **grădinarului**, a-și da aere de cunoscător în fața cunoscătorului veritabil; a o face pe deșteptul.

vin de cel hrănit, (*reg.*) vin vechi: *12 buți pline cu vin de cel hrănit.CR.*

a vinde cioara din par, v. **a vinde pielea ursului din pădure.**

a vinde cu bucata, a vinde cu amănuntul.

a vinde (sau **a scoate la vânzare**) **cu toba** (sau **la tobă**) (**bunurile** cuiva) sau **a umbla cu toba** sau **a(-i) bate toba** (sau **în tobă**) (cuiva), a vinde la licitație publică bunurile cuiva.

a vinde de-a mână, (*înv.*) a vinde cu amănuntul.

a vinde (sau **a spune, a vorbi**) **gogoși** (**de tufă**), a spune minciuni: *fugi, monșer! cine ți-a spus gogoșile astea?CAR.*

a vinde în prețul de cost, v. **a vinde la prețul de cost**.

a vinde la licitație, a vinde celui care plătește mai mult: *se vând la licitație niște mobile vechi a unui mare berbant.CAR.*

a vinde la (sau **în**) **prețul de cost** sau **a vinde pe cost** (ceva), a vinde fără câștig.

a vinde la tobă (ceva), v. **a vinde cu toba** (ceva).

a vinde pe cost, v. **a vinde la prețul de cost**.

a vinde (sau **a cumpăra**) **pe credit**, a vinde (sau a cumpăra) cu plata mai târziu.

a vinde pepeni grădinarului, v. **a vinde castraveți grădinarului**.

a(-și) vinde (sau **a cheltui, a bea**) (**și**) **pielea** (**de pe el**), a vinde (sau a cheltui, a bea) totul.

a vinde pielea ursului din pădure (sau **cioara din par**), a vinde ceea ce nu ai.

a-i vinde pontul (sau **un pont**) (cuiva), (*arg.*) a destăinui un secret profitabil (cuiva).

a-și vinde scump pielea, a lupta cu înverșunare, producând pierderi însemnate inamicului.

a vinde sub cost, a vinde în pierdere.

a(-i) vinde și cenușa din vatră (cuiva), v. **a(-i) lua și cenușa din vatră** (cuiva).

a vinde turnul Colței, v. **a fura turnul Colței**.

a-i vinde un pont (cuiva), v. **a-i vinde pontul** (cuiva).

vino neîntârziat!, vino imediat!

(**doar**) **nu vin turcii**, v. (**doar**) **nu dau turcii**.

a visa cai verzi pe pereți, v. **a spune cai verzi pe pereți**.

voia la dumneavoastră ca la banul Ghica, ești liber să faci ce vrei.

a voi răul (cuiva), v. **a dori răul** (cuiva).

a nu voi să știe (**nimic**) (**de...**), v. **a nu vrea să știe** (**nimic**) (**de...**).

vom vedea cum plouă, vom vedea cum stau lucrurile: *S-om vedea atunci cum plouă.EM.*

vorba ceea, cum spune zicala: *Ș-apoi vorba ceea: „Țiganului când i-e foame cântă; boierul se plimbă cu mânile dinapoi, iar țăranul nostru își arde luleaua și mocnește într-însul.“ CR.*

vorba merge, v. **merge vorba**.

vorba veche, v. **vorbă veche**.

vorba vine, adicătelea; chipurile: *Eram poftiți să ascultăm o piesă originală de teatru – adică, originală, vorba vine.CAR.*

vorbă bătrânească, zicătoare, proverb.

vorbă curată, vorbă pe șleau, fără încunjur; la dreapta vorbind.

vorbă cu vorbă, (*loc. adv.*) cuvânt cu cuvânt.

vorbă (sau **vorbe**) **de clacă** (sau **de furcă**), palavre, flecăreală: *vorbe rămân toate abstracțiunile și, cu cât mai abstracte sunt, cu atât sunt curată vorbă de clacă.EM.*

vorbă de popă ostenit, (*reg.*) vorbă de clacă, flecăreală.

vorbă fără capac, vorbă fără rost.

vorbă lungă, **1.** vorbă multă și fără rost; **2.** flecar, palavragiu.

vorbă mare, vorbă solemnă, angajament ferm: *vorba mare să nu o zici.PANN.*

vorbă proastă, vorbă îndrăzneață, injurioasă ori trivială.

vorbă să fie!, aș!, da de unde!, nici vorbă!: *i-am zis că vin și eu negreșit, vorbă să fie!CAR.*

vorbă (sau **vorba**) **veche**, zicătoare, proverb: *vorba veche: pereții au urechi și fereștile ochi.CR.*

vorbe de clacă, v. **vorbă de clacă.**

vorbe de furcă, v. **vorbă de clacă.**

vorbe de haz, vorbe de spirit, glume.

vorbe mari, **1.** vorbe, promisiuni goale: *aceia care vorbe mari aruncă. EM.*; **2.** laude.

vorbești de lup și lupul la ușă, apare tocmai când vorbeai despre el.

a vorbi alandala coconară, v. **a vorbi alandala coconare.**

a vorbi alandala coconare (sau **coconară**), a spune lucruri fără rost, alandala.

a vorbi baliverne, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a vorbi buruienos, (*fam.*) a se exprima vulgar, a spune măscări.

a vorbi ca de la catedră, a vorbi afectat, pedant.

a vorbi ca de pe carte, v. **a vorbi ca din carte.**

a vorbi ca din butoi, a fi răgușit.

a vorbi (sau **a spune**) **ca din** (sau **de pe**) **carte**, **1.** a fi convingător; a vorbi chibzuit, cu judecată; **2.** a se exprima pretențios.

a vorbi ca din pivniță, a vorbi cu timbru profund, grav: *părea că un actor vorbește din pimniță și altul din podul casei.CAR.*

a vorbi ca o țarcă, v. **a-i umbla (cuiva) gura ca la (o) țarcă.**

a vorbi ca un oracol, a vorbi sentențios, ininteligibil.

a vorbi cegă și păstrugă, (*reg.*) a flecări.

a vorbi cu accent, a pronunța cuvintele într-un mod particular.

a vorbi cum îi vine la gură, v. **a certa cum îi vine la gură.**

a vorbi (sau **a grăi**) **cu păcat**, a aduce învinuiri nedrepte (cuiva), a năpăstui (pe cineva).

a vorbi cu pereții, v. **a vorbi la pereți.**

a vorbi (sau **a grăi**, **a scrie**) **cu picioarele**, a vorbi (sau a scrie) anapoda (fără logică, fără gramatică), fără participarea minții.

a vorbi (sau **a răspunde**) **cu pruna-n gură**, a mormăi, a vorbi (sau a răspunde) nedeslușit, ininteligibil.

a vorbi curent o limbă, a cunoaște bine o limbă străină.

a vorbi cu țanc, (*reg.*) a vorbi prin semne; a vorbi ininteligibil.

a vorbi (sau (*înv.* și *pop.*) **a grăi**) **de bine de** (sau **pe**) **cineva**, a lăuda, a elogia pe cineva; a recomanda pe cineva.

a vorbi de frânghie (sau **funie**) **în casa spânzuratului**, a fi inoportun.

a vorbi de funie în casa spânzuratului, v. **a vorbi de frânghie în casa spânzuratului.**

a vorbi de pe ceea lumea, a spune prostii, a vorbi într-aiurea: *Cum asta, măi Chirică? Parcă vorbești de pe ceea lume.CR.*

a vorbi deslușit, a vorbi clar, lămurit, limpede: *Balan să-ți aleagă din gură ce spui, dacă nu vorbești deslușit.CR.*

a vorbi din șa, a vorbi de sus; a fi stăpân pe situație; a fi îngâmfat.

a vorbi după tipic, a vorbi cu rânduială, chibzuit.

a vorbi fără glas, a vorbi răgușit.

a vorbi fierte și nefierte, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a vorbi gogoși (de tufă), v. **a vinde gogoși (de tufă).**

a vorbi înadins, a vorbi serios: *– Măi omule, vorbești înadins, ori vrei să șuguești? – Ba ferească Dumnezeu, cucoane; vorbesc înadins.CR.*

a vorbi în ăle vaviloane, (*înv.*) a vorbi aiurea, anapoda.

a vorbi în bobote, (*reg.*) a vorbi fără sens, fără rost, aiurea, a vorbi în dodii: *Taci, măi, zic eu, ce mai vorbești în bobote?CR.*

a vorbi în clișee, a se exprima cu formule prestabilite, stereotipe.

a vorbi (sau a **cuvânta**) **în deșert** (sau **în pustiu**), a vorbi fără a fi ascultat: *Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?EM.*

a vorbi (sau **a grăi**) (**cam**) **în dodii**, a vorbi într-aiurea: *Parcă ești nu știu cum, măi Chirică; vorbești și tu ia așa în dodii câteodată.CR.*

a vorbi (sau **a zice**) **îngăimat**, a vorbi cu nehotărâre, imprecis: *moșneagul atunci zise îngăimat.CR.*

a vorbi în gura mare, v. **a striga în gura mare.**

a vorbi în necaz, a vorbi la mânie, la enervare.

a vorbi în periplizoane, (*fam.*) a face aluzii mușcătoare.

a vorbi (sau **a grăi**) **în piez**, (*înv.* și *reg.*) a vorbi cu două înțelesuri, în doi peri.

a vorbi (sau **a da**) **în ponturi** sau **a bate pontul cuiva**, (*pop.*) a face aluzie, a face apropouri.

a vorbi în pustiu, v. **a vorbi în deșert**.

a vorbi în replică, v. **a da** (**o**) **replică**.

a vorbi în șarade, a vorbi aluziv, enigmatic.

a vorbi (sau **a răspunde**) **în tâlcuri**, a vorbi în pilde, figurat, alegoric: *postoronca de dascălul Simion Fosa din Țuțueni, numai pentru că vorbește mai în tâlcuri decât alții ... cere câte trei husăși pe lună.CR.*

a vorbi în termeni buni (sau **răi**) **de...**, a vorbi de bine (sau de rău) pe...

a vorbi în termeni răi de..., v. **a vorbi în termeni buni de...**

a vorbi într-aiurea, a delira, a bâigui.

a vorbi (sau **a grăi**) **într-un ceas rău**, a atrage răul evocându-l: *pe mine (unul), de n-aș grăi într-un ceas rău, până acum, dă! m-a ferit Dumnezeu!CR.*

a vorbi în văzduh, (*reg.*) a vorbi fără a fi luat în seamă; a vorbi în vânt.

a vorbi (ceva) **la adresa cuiva**, v. **a spune** (ceva) **la adresa cuiva**.

a vorbi la pereți (sau **cu pereții**), a vorbi zadarnic, fără a fi ascultat.

a vorbi liber, a ține un discurs, o prelegere fără a citi, fără a avea textul în față: *dintre toți profesorii, numai el vorbea liber.*

a vorbi mai cu glas, a vorbi mai tare.

a vorbi mare, (*reg.*) **1.** a vorbi tare; **2.** a comanda; **3.** a vorbi arogant.

a vorbi (sau **a răspunde**) **monosilabic**, a vorbi (sau a răspunde) cu monosilabe.

a vorbi moș pe groș, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a vorbi multe și mărunte, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a vorbi neiurlea, v. **a fi în neiurea.**

a vorbi (sau **a grăi, a zice**) (**pe**) **păsărește**, a vorbi într-o limbă neînțeleasă; a vorbi ininteligibil.

a vorbi pe nas, a vorbi nazal, fârnâit.

a vorbi pe sârmă (cuiva), a vorbi (cu cineva) la telefon.

a vorbi pogan, a vorbi stâlcit, stricat: *dar apoi și de vorbit, păcatele noastre, se vede că vorbim pogan și rău de tot.CR.*

a vorbi ponciș, v. **a spune ponciș.**

a vorbi pre podobie, (*reg.*) a vorbi ales, distins.

a vorbi pui și ouă, (*reg.*) a spune nimicuri, a flecări.

a vorbi pustii, v. **a vorbi pustiu.**

a vorbi pustiu (sau **pustii**), (*reg.*) **1.** a spune prostii, (*p.ext.*) a aiura; **2.** a spune măscări, obscenități.

a vorbi (**pe**) **radical**, a întrebuința în vorbire neologisme.

a vorbi (sau **a grăi, a povesti**) (**de**) **rău** (pe cineva), a bârfi, a calomnia, a ponegri (pe cineva): *înainte de căsătorie și-a vorbit de rău bărbatul.POP.*

a vorbi (**mai**) **salcâm**, (*reg.*) a vorbi mieros, cu amabilitate exagerată și falsă.

a vorbi tam-nesam, a se băga în vorbă; a se trezi vorbind.

a vorbi tralela, a vorbi alandala, a vorbi aiurea.

a vorbi (sau **a grăi, a bolborosi**) **turcește**, a vorbi ininteligibil; a i se împletici limba în gură: *ți se încleie limba în gură și începi a bolborosi turcește.CR.*

a vorbi verzi și uscate, v. **a îndruga verzi și uscate.**

a vorbi vrute și nevrute, **a îndruga verzi și uscate.**

vrând-nevrând, mai de voie, mai de nevoie: *vrând-nevrând, au iscălit toți.EM.*; *Chirieșii, vrând-nevrând, trebuiau să se deie* [jos] *și ei.CR.*

a vrea răul (cuiva), v. **a dori răul** (cuiva).

a nu vrea (sau **a nu voi**) **să știe** (**nimic**) (**de...**), a nu lua în considerație, a nu ține seama (de...), a nu-i păsa (de...).

vreau să spun (sau **să zic**), adică.

vreau să zic, v. **vreau să spun.**

vrednic de amintire, demn de a fi ținut minte: *locurile care încunjură satul nostru încă-s vrednice de amintire.CR.*

vrednic de laudă, v. **demn de laudă.**

vrednic de toată lauda, v. **demn de laudă.**

vremea cealaltă, v. **lumea cealaltă.**

vremea patului, (*înv.*) timpul de culcare.

vreme bună, vreme frumoasă.

vreme câinească, vreme aspră, rea, urâtă.

vreme cu prilej, (*înv.*) ocazie potrivită, moment favorabil: [lupul] *demult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii.CR.*

vrute și nevrute, tot felul de lucruri, de fapte, de întâmplări.

Z

a zăcea aproape de..., (*înv.*) a fi apropiat, atașat de...: *Iară voi ce-ia ce zăceați aproape de Domnul Dumnezăul nostru trăiț toți.BIBLIA.*

a zăcea baltă, v. **a rămâne baltă.**

a zăcea la închisoare (sau **la pușcărie**, **la temniță**, **la zdup**), a fi întemnițat: *acel singur om ar zăcea la pușcărie sau la ocnă.EM.*

a zăcea la pușcărie, v. **a zăcea la închisoare.**

a zăcea la temniță, v. **a zăcea la închisoare.**

a zăcea la zdup, v. **a zăcea la închisoare.**

a zăcea pe coaste, **1.** a sta culcat; **2.** a fi bolnav: *decât m-ar băga la oaste, mai bine-aș zăce pe coaste.POP.*

a zăcea pe cuptor, v. **a sta pe cuptor.**

a zăcea polog, v. **a sta polog.**

a zădărnici planurile (sau **proiectele**, **speranțele**) (cuiva), a împiedica realizarea planurilor (sau proiectelor) (cuiva).

a zădărnici proiectele (cuiva), v. **a zădărnici planurile** (cuiva).

a zădărnici speranțele (cuiva), v. **a zădărnici planurile** (cuiva).

a (se) zări ca prin ciur, v. **a (se) vedea ca prin sită.**

a (se) zări ca prin sită, v. **a (se) vedea ca prin sită.**

a se zări de ziuă, a se lumina de ziuă: *când s-a zări de ziuă, sunt aici.CR.*

zău așa!, martor mi-e Dumnezeu că așa stau lucrurile!, pe cuvântul meu!, pe onoarea mea!

a se zbate ca musca în pânza păianjenului, a face eforturi zadarnice.

a se zbate ca peștele pe uscat, v. **a trăi ca peștele pe uscat.**

a zbate (și) în ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon.**

a zbate (și) în ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon.**

a se zbate în ghearele morții, a fi în agonie.

a zbate (și) prin ciur și în dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon.**

a zbate (și) prin ciur și prin dârmon, v. **a da (și) prin ciur și prin dârmon.**

a zbârci din nas, a strâmba din nas.

a se zbârli la..., a se răsti, a se rățoi la...

a i se zbârli părul (în cap) (cuiva), v. **a i se ridica (tot) părul (în cap** sau **în vârful capului)** (cuiva).

a zbiera ca un apucat (sau **ca**

un scos din minți), a-și pierde controlul, a urla.

a zbiera ca un măgar, a striga, a țipa foarte tare, a urla.

a zbiera ca un scos din minți, v. **a zbiera ca un apucat**.

a se zbuciuma de râs, v. **a leșina de râs**.

a o zbughi, a pleca brusc și în fugă: *voi să o zbughească, dară zâna măiastră îl opri.POP.*

zbughi-o (băiete)!, întinde-o, tuleo (băiete)!: *înjugă boii la car și zbughi-o băiete, la pădure.POP.*

a zbura (ca vântul și) ca gândul (sau **ca un gând**), a zbura foarte repede: *zbura ca un gând, ca o vijelie prin volburile de nisip.EM.*

a-i zbura (sau **a-i reteza**) **capul** (cuiva), a decapita (pe cineva): *tu, îndată ce li-i auzi horăind, să ieși încetișor și să te potrivești așa, ca să-i sbori capul dintr-o singură lovitură de sabie.CR.*

a zbura ca un gând, v. **a zbura (ca vântul și) ca gândul**.

a-i zbura creierii (cuiva), v. **a-și zbura creierii**.

a-și zbura (sau **a-i zbura** cuiva) **creierii**, a(-și) trage (sau a-i trage cuiva) un glonte; (*p. ext.*) a (se sin)ucide (pe cineva).

a zburda de bine, a nu mai putea de bine.

a(-i) zburda inima (cuiva), a fi foarte vesel, a nu mai putea de bucurie, a fi în culmea fericirii.

a i se zburli părul măciucă (cuiva), v. **a i se face părul măciucă** (cuiva).

a zdrăngăni la chitară, v. **a zdrăngăni la vioară**.

a zdrăngăni la pian, v. **a zdrăngăni la vioară**.

a zdrăngăni la vioară (sau **la chitară, la pian** etc.), a învăța, a exersa, a cânta (prost) la vioară (sau la chitară etc.).

a zdrobi inima (cuiva), a provoca o mare durere sufletească (cuiva).

zeamă de clopot (sau **de hârleț**), moarte: *leacu-i zamă de hârleț.POP.*

zeamă de hârleț, v. **zeamă de clopot**.

zeamă de prune sau **nu e nici de zeama prunelor**, **1.** (*pop.*) țuică (de calitate inferioară); **2.** (*fam.*) n-are nici o valoare, nu e bun de nimic, nu face doi bani.

zeamă de struguri sau (*înv.*) **zeamă nobilă**, vin: *vânătorul porni să bată pădurile..., vierul își alese zeama nobilă.CAR.*

zeamă lungă, **1.** mâncare proastă, inconsistentă: *ei, m-am ales și eu cu o strachină de zeamă lungă.POP.*; **2.** (*fig.*) pălăvrăgeală, vorbărie.

zeamă nobilă, v. **zeamă de struguri**.

a zgândări o rană veche, a reaminti (cuiva) o veche durere, suferință etc.; a vorbi de lucruri dureroase.

zgârcit la vorbă, tăcut, taciturn.

a zgâria auzul, (despre sunete, zgomote) a deranja, a irita.

a zgâria hârtia, (*fig.*; *fam.*) a scrie fără talent: *dacă tot nu se pricepe, la ce mai zgârie hârtia?*

a zgâria pământul, a ara la mică adâncime.

zgomot ca-n iad, v. **gălăgie ca-n iad**.

zgomot de iad, v. **gălăgie ca-n iad**.

zică cine ce va vrea, zică oricine orice va voi: *zică cine ce o vrea, de badea nu m-oi lăsa.POP.*

a zice aman, a-și cere iertare, a se scuza.

a zice ba, v. **a zice nu**.

a nu (putea) zice (nici) cârc, v. **a nu (putea) zice (nici) pâs**.

a-i zice câteva să-i trosnească fălcile (cuiva), v. **a-i zice câte-**

va să-i trosnească urechile (cuiva).

a-i zice (sau **a-i trage**) **câteva să-i trosnească urechile** (sau **fălcile**) (cuiva), **1.** a-i vorbi aspru, fără menajamente (cuiva); **2.** a pălmui (pe cineva).

a-i zice (cuiva) **gândul**, v. **a-i spune** (cuiva) **gândul.**

a-i zice (cuiva) **prihană**, v. **a-i arunca prihană** (cuiva).

a zice de la obraz (ceva cuiva), v. **a arunca în față** (ceva cuiva).

a nu zice (**nici**) **două boabe legănate**, v. **a nu zice** (**nici o**) **boabă legănată.**

a-i zice gândul (cuiva ceva), v. **a-i spune inima** (cuiva ceva).

a-i zice inima (cuiva ceva), v. **a-i spune inima** (cuiva ceva).

a zice îngăimat, v. **a vorbi îngăimat.**

a nu (**putea**) **zice** (**nici**) **cârc**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pâs.**

a nu (**putea**) **zice** (**nici**) **mac**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pâs.**

a nu (**putea**) **zice** (**nici**) **miau**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pâs.**

a nu (**putea**) **zice** (**nici**) **mâlc**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pâs.**

a nu (**putea**) **zice** (**nici**) **mâr**, v. **a nu** (**putea**) **zice** (**nici**) **pâs.**

a nu-i zice (sau **a nu-i spune**, **a nu-i scrie**) (cuiva) **negri ți-s ochii**, (*înv.* și *reg.*) **1.** a nu-i face nici o observație, nici un reproș (cuiva); **2.** a nu-i da nici o atenție (cuiva), a nu lua în seamă (pe cineva).

a nu zice (sau **a nu spune**) **nici da, nici ba**, a evita să se pronunțe într-o chestiune, a se abține.

a nu (**putea**) **zice** (sau **spune**) **nici pâs** (sau **cârc**, **mac**, **miau**, **mâlc**, **mâr**), a nu (putea) scoate nici o vorbă, a tăcea chitic: *îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presură cu sare și cu piperiu, așa că limba îndată se umflă și soacra nu mai putu zice nici cârc.CR.*

a nu zice nici vorbă, nici poveste, (*înv.*) a nu spune nimic; a tăcea mâlc.

a zice nu (sau **ba**), a refuza; a tăgădui; a se împotrivi: *nu zi ba de te-oi cuprinde, nime-n lume nu ne vede.EM.*

a zice numai așa, a vorbi de formă, ca să nu tacă: *ziceam și eu numai așa, că veni vorba.POP.*

a zice oblu, v. **a spune oblu.**

a nu zice (**nici**) **o boabă legănată** (sau **două boabe legănate**), a nu zice nimic, a tăcea mâlc: *nu știu să zică două boabe legănate.POP.*

a zice (**pe**) **păsărește**, v. **a vorbi** (**pe**) **păsărește.**

a zice pe nume, v. **a spune pe nume.**

a-i zice popa de cap, v. **a da ortul popii.**

a-i zice prihană (cuiva), v. **a-i arunca prihană** (cuiva).

a zice rupt-ales, v. **a spune rupt-ales.**

a zice vorbă mare, a se angaja, a promite solemn: *nu zi vorbă mare, că pe urmă trebuie să te și ții de ea!*

a zice zău, (*pop.*) a (se) jura: *poți tu, mândră, zice zău că nu te-am sărutat eu?POP.*

zi cu zi, **1.** exact în aceeași zi: *Zi cu zi la nouă luni în cap a născut cocon frumos.CAR.*; **2.** v. **zi de zi.**

zi de cale, v. **zi de drum.**

zi de drum (sau **de cale**), distanță ce poate fi străbătută pe jos într-o zi.

zi de naștere sau **ziua nașterii**, aniversare.

zi de (sau **cu**) **zi**, **1.** în fiecare zi; (*p. ext.*) mereu; **2.** progresiv, treptat.

a zidi (sau **a face**, **a ridica**) **din pajiște**, (*înv.*) a zidi (sau a face, a ridica) din temelii.

zi-i lume și te mântuie!, asta-i viața!, las-o baltă!

zi-i pe nume!, amintește-mi numele lui! (de care, pe moment, nu îmi aduc aminte); cum îl cheamă?: *zi-i pe nume să ți-l spun!CR.*

(**în** sau **mai**) **zilele trecute**, acum câteva zile: *în zilele trecute, în tabăra roșilor era mare revoltă.EM.*

zi-ntâi, prima zi din fiecare lună.

zis și făcut, făcut întocmai cum s-a spus, cum s-a hotărât: *zis și făcut, de a doua zi ne-am și pus pe treabă.*

(**și**) **zi și noapte** sau (**și**) **ziua** (**și**) **noapte**(a) sau **toată ziua** (**și**) **toată noaptea**, sau **din zori până în noapte** sau **din zi din noapte** sau (*înv.*) **din zi până-n noapte**, fără încetare, mereu, într-una, tot timpul: *mă certară din zi până-n noapte rărunchii miei.DOS.*; *Iar gazda, robotind zi și noapte, se proslăvea pe cuptior.CR.*; *lucra ziua și noaptea spre a se hrăni cu pâne goală.EM.*; *grădina raiului răsuna în toate zilele de cântări bisericești din zori și până noaptea,TOP.*

ziua de apoi, ziua Judecății de Apoi.

ziua în amiaza mare (sau (*pop.*) **la nămiez**, **nămiaza mare**, (*înv.*) **miaza mare**), în plină zilei; la vedere: *în a doua* [scenă, ofițerul] *are ziua nămiaza mare o viziune.EM.*; *Plagiatul, prin urmare, se practică în literatura dramatică, la noi, ziua-n amiaza mare.CAR.*

ziua întreagă, v. **toată ziua**.

ziua la nămiez, v. **ziua în amiaza mare**.

ziua miaza mare, v. **ziua în amiaza mare**.

ziua nămiaza mare, v. **ziua în amiaza mare**.

(**și**) **ziua** (**și**) **noapte**(a), v. (**și**) **zi și noapte**.

ziua toată, v. **toată ziua**.

a (**se**) **zâmbi** (sau (*înv.*) **zâmbire**) **a râde**, a râde, (*pop.*) a surâde.

a zâmbi în barbă, v. **a râde pe sub mustață**.

a zâmbi mânzește, v. **a râde mânzește**.

a-i zâmbi mustața (cuiva), a fi mulțumit, bucuros.

a zâmbi pe sub mustață, v. **a râde pe sub mustață**.

a zâmbi pieziș, a zâmbi în colțul gurii; a zâmbi strâmb: *sfârși căruțașul zâmbind pieziș.SAD.*

a zâmbi prostește, v. **a râde prostește**.

a zâmbire a râde, v. **a** (**se**) **zâmbi a râde**.

zor-nevoie, (*pop.* și *fam.*) neapărat, cu orice preț: *Auzi dumneata, neiculiță, drăcia dracului! ce i-a dat lui Tartor pân cap: zor-nevoie, la plimbare de-a călare!CAR.*

a zugrăvi (**totul**) **în negru**, v. **a vedea** (**totul**) **în negru**.

a zvânta în bătaie (sau **în bătăi**) (pe cineva), a bate măr (pe cineva).

a zvârli cu noroi (în cineva), v. **a împroșca cu noroi** (în cineva).

a zvârli (sau **a arunca**, **a da**) **cu piatra** (sau **cu pietre**) (în cineva), **1.** a lovi cu pietre (în cineva); a lapida (pe cineva); **2.** (*fig.*) a calomnia, a ponegri (pe cineva).